

ఉపనిషత్తులు

విచారణ

అష్టోత్తర శతోపనిషదః

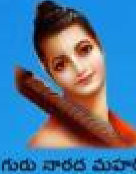

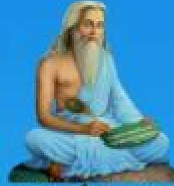
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

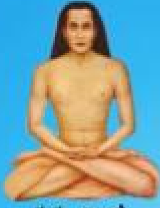

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

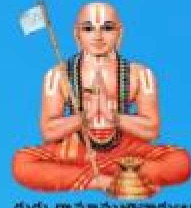
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

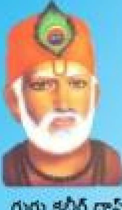

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

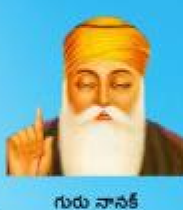

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

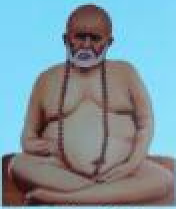

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

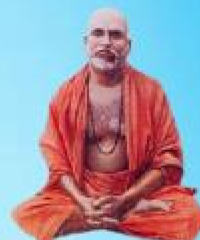

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
• Rashtrapati Bhavan • CMU-Books • Sanskrit • TTD,Tirupathi • Kerala Sahitya Akademi	• INSA	• Times of India • Indian Express • The Hindu • Deccan Herald • Eenadu • Vaartha	• Tamil Heritage Foundation • AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 | 1901-1910 | 1911-1920 | 1921-1930 | 1931-1940 | 1941-1950 | 1951-

Subject

Astrophysics | Biology | Chemistry | Education | Law | Mathematics | Mythology | Religion | For more subjects...

Language

Sanskrit | English | Bengali | Hindi | Kannada | Marathi | Tamil | Telugu | Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

అష్టోత్తరశతోపనిషదః

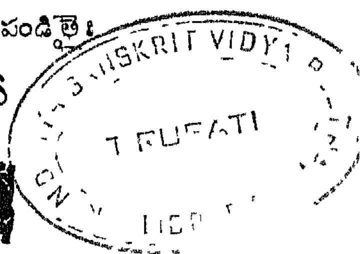
సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహేణ

మహానారాయణీయాద్యనుబంధేన చ సహితాః.

ఏతదాత్మకోఽయం గ్రంథః

నానాదేశకోశసాహాయ్యేన పండితైః

సమ్యక్ పరిష్కృత్య

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స

ఇత్యేతైః,

చెన్నపుర్యాం.

స్వీయ 'శ్రీరామ' ముద్రణశాలాయాం

ముద్రాప్య ప్రకటీకృతః.

౧౯౨౮.

భూమికా.

మహాశయాః,

భారతవర్షీయాణాం ప్రమాణభూతాశ్చత్వారో వేదాః తే మంత్రబ్రాహ్మణోపనిషదాత్మకాః. కర్మమార్గో జ్ఞానమార్గ ఇతి మార్గద్వయమస్తి ముముక్షూణామ్. కర్మమార్గావలంబినో జ్యోతిష్టోమాదీన్ యజ్ఞాన్ విధాయ, చిత్తశుద్ధిం లబ్ధ్వా తన్మూలేన జ్ఞానమవలంబ్య, మోక్షం లభన్తే. తేషాముపయుక్తావేవ మంత్రబ్రాహ్మణభాగౌ. జ్ఞానమార్గావలంబినాం తు వినైవ కర్మానుష్ఠానం మోక్షః. తదుపదేశవిధాయి వేదభాగ ఏవోపనిషన్నామ్నా వ్యవహ్రియతే. పరబ్రహ్మస్వరూపం, తత్ప్రాప్త్యుపాయః, తత్ప్రాప్తేః ఫలమిత్యేతే విషయా ఉపనిషద్భాగే ప్రతిపాద్యన్తే. అత ఏవ బ్రహ్మజిజ్ఞాసుభిరుపనిషత్ప్రతిపాద్యబ్రహ్మజిజ్ఞాసాకామనయాఽయం పరిభాగః శీల్యతే. తేషాం సౌకర్యాయ సర్వవేదేభ్య ఉపనిషదః ప్రత్యేకం సంగృహ్య 'అష్టోత్తరశతోపనిషదః' ఇతి నామ్నా ముద్రాపితాః. బహుకాలాదస్య గ్రంథస్యాంధ్రలిప్యాం ముద్రితస్యానుపలంభాదస్మాభిరాయసాక్షరైః చిక్కణపత్రేషు సుష్ఠు ముద్రాప్య ప్రకటీకృతః. సర్వేఽపీమం గ్రంథమాదృత్యాస్మానేతాదృశగ్రంథముద్రణే ప్రోత్సాహయన్త్వితి మహతోఽభ్యర్థయామహే.

చెన్నపురీ:
విభవ సం॥ చైత్ర శు ౧3
గురువాసరః. } వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

వి ష య సూ చి కా.

విషయ సంఖ్యా	విషయాః		పుట సంఖ్యాః.
౧.	సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః	...	౧
౨.	వాజసనేయసంహితోపనిషత్	...	౧౨౭
౩.	తలవకారోపనిషత్ (కేన)	...	౧౨౯
౪.	కఠోపనిషత్	...	౧౩౨
౫.	ప్రశ్నోపనిషత్	...	౧౪౧
౬.	ముండకోపనిషత్	...	౧౪౯
౭.	మాండూక్యోపనిషత్	...	౧౫౫
౮.	తైత్తిరీయోపనిషత్	...	౧౭౦
౯.	ఐతరేయోపనిషత్	...	౧౮౫
౧౦.	ఛాందోగ్యోపనిషత్	...	౧౯౦
౧౧.	బృహదారణ్యకోపనిషత్	...	౨౬౬
౧౨.	బ్రహ్మోపనిషత్	...	౩౪౬
౧౩.	కైవల్యోపనిషత్	...	౩౪౮
౧౪.	జాబాలోపనిషత్	...	౩౫౦
౧౫.	శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్	...	౩౫౩
౧౬.	హంసోపనిషత్	...	౩౬౩
౧౭.	ఆరుణికోపనిషత్	...	౩౬౫
౧౮.	గర్భోపనిషత్	...	౩౬౭
౧౯.	నారాయణోపనిషత్	...	౩౭౩
౨౦.	పరమహంసోపనిషత్	...	౩౭౪
౨౧.	అమృతబిందూపనిషత్	...	౩౭౬
౨౨.	అమృతనాదోపనిషత్	...	౩౭౭
౨౩.	అథర్వశిరోపనిషత్	...	౩౮౦
౨౪.	అథర్వశిఖోపనిషత్	...	౩౮౪
౨౫.	మైత్రాయణ్యుపనిషత్	...	౩౮౬
౨౬.	కౌషీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్	...	౩౯౬
౨౭.	బృహజ్జాబాలోపనిషత్	...	౪౧౨
౨౮.	నృసింహతాపనీయోపనిషత్	...	౪౨౫
౨౯.	కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్	...	౪౪౯
౩౦.	మైత్రేయోపనిషత్	...	౪౫౧
౩౧.	సుబాలోపనిషత్	...	౪౫౬

విషయ సంఖ్యా	విషయాః		పుట సంఖ్యాః.
౩౨.	తురీయోపనిషత్	...	౪౭౦
౩౩.	మంత్రికోపనిషత్	...	౪౭౨
౩౪.	సర్వసారోపనిషత్	...	౪౭౪
౩౫.	నిరాలంబోపనిషత్	...	౪౭౮
౩౬.	శుకరహస్యోపనిషత్	...	౪౮౧
౩౭.	వజ్రసూచ్యుపనిషత్	...	౪౮౫
౩౮.	తేజోబిందూపనిషత్	...	౪౮౭
౩౯.	నాదబిందూపనిషత్	...	౫౧౩
౪౦.	ధ్యానబిందూపనిషత్	...	౫౧౭
౪౧.	బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్	...	౫౨౪
౪౨.	యోగతత్త్వోపనిషత్	...	౫౩౧
౪౩.	ఆత్మబోధోపనిషత్	...	౫౩౯
౪౪.	నారదపరివ్రాజకోపనిషత్	...	౫౪౧
౪౫.	త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషత్	...	౫౬౯
౪౬.	సీతోపనిషత్	...	౫౭౯
౪౭.	యోగచూడామణ్యుపనిషత్	...	౫౮౩
౪౮.	నిర్వాణోపనిషత్	...	౫౯౧
౪౯.	మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్	...	౫౯౩
౫౦.	దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్	...	౫౯౯
౫౧.	శరభోపనిషత్	...	౬౦౨
౫౨.	స్కందోపనిషత్	...	౬౦౫
౫౩.	త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్	...	౬౦౬
౫౪.	అద్వయతారకోపనిషత్	...	౬౩౯
౫౫.	రామరహస్యోపనిషత్	...	౬౪౨
౫౬.	రామతాపనీయోపనిషత్	...	౬౫౪
౫౭.	వాసుదేవోపనిషత్	...	౬౬౬
౫౮.	ముద్గలోపనిషత్	...	౬౬౮
౫౯.	శాండిల్యోపనిషత్	...	౬౭౧
౬౦.	పైంగలోపనిషత్	...	౬౮౪
౬౧	భిక్షుకోపనిషత్	...	౬౯౨
౬౨.	మహోపనిషత్	...	౬౯౩
౬౩.	శారీరకోపనిషత్	...	౭౨౩
౬౪.	యోగశిఖోపనిషత్	...	౭౨౫

విషయ సంఖ్యా	విషయాః		పుట సంఖ్యాః.
౬౫.	తురీయాతీతావధూతోపనిషత్	...	౭౪౬
౬౬.	సన్న్యాసోపనిషత్	...	౭౪౭
౬౭.	పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్	...	౭౫౬
౬౮.	అక్షమాలికోపనిషత్	...	౭౬౧
౬౯.	అవ్యక్తోపనిషత్	...	౭౬౪
౭౦.	ఏకాక్షరోపనిషత్	...	౭౬౯
౭౧.	అన్నపూర్ణోపనిషత్	...	౭౭౦
౭౨.	సూర్యోపనిషత్	...	౭౮౮
౭౩.	అక్ష్యుపనిషత్	...	౭౯౦
౭౪.	అధ్యాత్మోపనిషత్	...	౭౯౩
౭౫	కుండికోపనిషత్	...	౭౯౮
౭౬.	సావిత్ర్యుపనిషత్	...	౮౦౦
౭౭.	ఆత్మోపనిషత్	...	౮౦౨
౭౮.	పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్	...	౮౦౫
౭౯.	పరబ్రహ్మోపనిషత్	...	౮౦౯
౮౦.	అవధూతోపనిషత్	...	౮౧౩
౮౧.	త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్	...	౮౧౫
౮౨.	దేవ్యుపనిషత్	...	౮౨౮
౮౩.	త్రిపురోపనిషత్	...	౮౩౧
౮౪.	కఠోపనిషత్	...	౮౩౨
౮౫.	భావనోపనిషత్	...	౮౩౬
	శ్రీచక్రం	...	౮౩౯
౮౬.	రుద్రహృదయోపనిషత్	...	౮౪౨
౮౭.	యోగకుండల్యుపనిషత్	...	౮౪౫
౮౮.	భస్మజాబాలోపనిషత్	...	౮౫౪
౮౯.	రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్	...	౮౬౨
౯౦.	గణపత్యుపనిషత్	...	౮౬౬
౯౧.	దర్శనోపనిషత్	...	౮౬౮
౯౨.	తారసారోపనిషత్	...	౮౮౧
౯౩.	మహావాక్యోపనిషత్	...	౮౮౪
౯౪.	పంచబ్రహ్మోపనిషత్	...	౮౮౫
౯౫.	ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్	...	౮౮౮
౯౬.	గోపాలతాపన్యుపనిషత్	...	౮౯౧

విషయ సంఖ్యా	విషయాః		పుట సంఖ్యాః.
౯౭.	కృష్ణోపనిషత్	...	౯౦౧
౯౮.	యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్	...	౯౦౪
౯౯.	వరాహోపనిషత్	...	౯౦౭
౧౦౦.	శాట్యాయనీయోపనిషత్	...	౯౨౩
౧౦౧.	హయగ్రీవోపనిషత్	...	౯౨౬
౧౦౨.	దత్తాత్రేయోపనిషత్	...	౯౨౯
౧౦౩.	గారుడోపనిషత్	...	౯౩౨
౧౦౪.	కలిసంతరణోపనిషత్	...	౯౩౬
౧౦౫.	జాబాల్యుపనిషత్	...	౯౩౭
౧౦౬.	సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్	...	౯౩౮
౧౦౭.	సరస్వతీరహస్యోపనిషత్	...	౯౪౨
౧౦౮.	బహ్వృచోపనిషత్	...	౯౪౭
౧౦౯.	ముక్తికోపనిషత్	...	౯౪౯

౧.	సన్న్యాసోపనిషదః	...	౯౫౯
౨.	యోగోపనిషదః	...	,,
౩.	సామాన్యవేదాన్తోపనిషదః	...	,,
౪.	వైష్ణవోపనిషదః	...	౯౬౦
౫.	శైవోపనిషదః	...	,,
౬.	శక్త్యుపనిషదః	...	,,

ఇతి సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసహితా అష్టోత్తరశతోపనిషదః.

అనుబంధవిషయాః.

౧.	నారాయణీయా యాజ్ఞిక్యుపనిషత్	...	౧
౨.	బ్రహ్మసూత్రాణి	...	౧౯
౩.	భగవద్గీతా	...	౩౪
౪.	మహావాక్యరత్నావలిః	...	౬౮
౫.	పురుషసూక్తమ్, బ్రహ్మమేధః	...	౯౫
౬.	అద్వైతతారావళిః	...	౯౬

శ్రీ ర స్తు.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మణే నమః

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

శ్లో. ఓమహం సచ్చిదానందం ద్వైతాభావోపలక్షితమ్,
శివం ప్రశాంత మమృతం శుద్ధం బ్రహ్మైవ కేవలమ్.

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయకర్తృభ్యో వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యో నమో మహద్భ్యః. సర్వోపప్లవరహితః ప్రజ్ఞానఘనః ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మైవాహ మస్మి, బ్రహ్మైవాహమస్మి.

శివాయ హరయే ధాత్రే వసిష్ఠాయ చ శక్తయే, పరాశరాయ వ్యాసాయ నమోఽస్తు శుకయోగినే. శ్రీగౌడపాదాచార్యాయ మాం సాక్షార్థోపదేశినే, గోవిందభగవత్పాదాచార్యాయ చ నమోనమః. సాక్షాచ్ఛివావతార శ్రీశంకరాచార్యమూర్తయే, గురవే సర్వజగతాం భాష్యకారాయ తే నమః. శ్రీసుద్వీవరణాచార్యం శారదాపీఠవాసినమ్, సురేశ్వరగురుం వందే పద్మపాదాదికాం స్తథా. తచ్ఛిష్యశిష్యశిష్యాది గురుపారంపరీక్రమాత్, సర్వశాస్త్రప్రవక్తారం శ్రీశివాంశభవం గురుం, శ్రీవిద్యారణ్యాచరణం వందేఽస్మద్దేశికాం స్తథా, పృథుప్రస్థపురీవాసి వెలనాడుద్విజోత్తమాన్, వేదశాస్త్రశ్రౌతనిష్ఠాన్ యాయజూకాన్వవాయినః, విద్యాగురూన్ వాసుదేవశాస్త్రిణ స్సర్వవిద్వరాన్. ప్రణమామి ముహు ర్భక్త్యా భాష్యపాఠాదికర్మసు, తత్ప్రసాదబలేనైవ విజ్ఞాతం యచ్చ కించన. సర్వోపనిషదా మేత త్తాత్పర్యం భాష్యసమ్మతం, శ్రుతివాక్యై స్తథాఽఽచార్యవాక్యై రేవ విశేషతః, జిజ్ఞాసుజనతోషాయ సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యహమ్.

శ్రీబెంగళూరుసిద్ధాంతిసుబ్రహ్మణ్యమనీషిణా,
సర్వోపనిషదాం కించి త్తాత్పర్య మిహ కథ్యతే.
బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్త్యుపసర్గప్రశమనాయ తత్తదుపనిషదుక్తశాంతిః పఠేత్.

౧. వాజసనేయసంహితోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే వాజసనేయసంహితాంతే ఈశావాస్యమిత్యాదయోఽష్టాదశమన్త్రాః కర్మస్వవినియుక్తాః. కిం త్వకర్మశేషస్యాత్మనశ్శుద్ధత్వాపాపవిద్ధత్వైకత్వ నిత్యత్వాశరీరత్వసర్వగతత్వాదిలక్షణయాథాత్మ్యప్రకాశకాః. అతశ్చ రహస్యార్థజ్ఞాపకతయా ఉపనిషద ఇత్యుచ్యంతే. తత్రాత్మనో యాథాత్మ్య ముత్పాద్యం వికార్య మాప్యం సంస్కార్యం వా, కర్తృ భోక్తృ వేతి సందేహః. తత్రాత్మన్యవిద్యాధ్యస్తానేకత్వకర్తృత్వభోక్తృత్వాదిక మశుద్ధత్వపాపవిద్ధత్వాదికం చోపాదాయ యశ్చ కర్మఫలార్థీ ద్విజాతి రహ మి త్యాద్యధ్యాసవాంశ్చ, త మధికారిణముద్దిశ్య లోకబుద్ధిసిద్ధాని కర్మాణి విహితాని. తస్మాత్తే మన్త్రాః ఆత్మయాథాత్మ్యప్రకాశనేన కర్మవిజ్ఞానం నివర్తయంత శ్శోక మోహాదివిచ్ఛేదకమాత్మైకత్వజ్ఞాన ముత్పాదయంతీతి. అత్రాద్యమన్త్రేణ సర్వైషణాపరిత్యాగేన జ్ఞాననిష్ఠోక్తా. ద్వితీయేన మన్త్రేణ తు జిజీవిషూణా మజ్ఞానాం జ్ఞాననిష్ఠాసంభవేన కర్మనిష్ఠోక్తా. అసుర్యా నామత ఇత్యాదినా అవిద్వన్నిందాద్వారేణ స పర్యగా దిత్యాద్యమంత్రైః అకాయమపాపవిద్ధ మిత్యాద్యాత్మయాథాత్మ్య ముక్తమ్. అకామినాంతు సన్న్యాసినాం "యస్మిన్సర్వాణి భూతా న్యాత్మైవాభూద్విజానతః. తత్ర కో మోహః కశ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యత" ఇత్యాత్మైకత్వజ్ఞాననిష్ఠా దర్శితా. జ్ఞానకర్మణోః పృథక్ఫలశ్రవణాత్ న సముచ్చయః, యస్తు కర్మసముచ్చితజ్ఞానం పురుషార్థసాధనం వేద,తస్య సముచ్చయకారిణః క్రమేణ పురుషార్థసిద్ధిః. అవిద్యయాఽగ్నిహోత్రాదికర్మణా మృత్యుం స్వాభావిక ప్రమాదాదికం తీర్త్వా విద్యయా దేవతాత్మైక్యజ్ఞానేన అమృతం దేవతాత్మభావ మశ్నుత ఇత్యుక్తం. సంభవాసంభవశబ్దాభ్యాం అన్యదేవేతి శబ్దేన చ జ్ఞానకర్మణోః పృథక్ఫలోక్త్యా విరుద్ధయో స్తయోర్న సముచ్చయః. తస్మాత్సన్న్య

సినాం కర్మాసముచ్చితబ్రహ్మాత్మైక్యజ్ఞాననిష్ఠయైవామృతత్వసిద్ధి రిత్యుపనిషద స్సిద్ధాన్తః.

ఇతి వాజసనేయసంహితోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

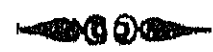
౨. కేనోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

సామవేదే తలవకారశాఖోపనిషది నవమాధ్యాయః కేనేషిత మిత్యాదిః. తత్ర చ శ్రౌతాని స్మార్తాని చ కర్మాణి దక్షిణమార్గప్రతిపత్తయే పునరావృత్తయే చ భవంతీతి సుకృతపరిపాకాద్విరక్తస్య ప్రత్యగాత్మవిషయా జిజ్ఞాసా ప్రవర్తతే తదేత ద్వస్తుప్రశ్నప్రతివచనలక్షణయా శ్రుత్యా ప్రదర్శ్యతే. మనఃప్రాణవాక్చక్షుశ్శ్రోత్రాణి కేనాభిప్రేతాని ప్రేషితాని చ స్వస్వకార్యే ప్రవర్తంత ఇతి ప్రత్యగాత్మజిజ్ఞాసో శ్శిష్యస్య ప్రశ్నః. సర్వస్యైవ కరణకలాపస్య యదర్థప్రయుక్తా ప్రవృత్తిః తద్బ్రహ్మైవ చేతయితృత్వేన శ్రోత్రస్య శ్రోత్రమిత్యాదినా జ్ఞేయం. యత శ్చైతన్యాధిష్ఠితస్యైవ శ్రోత్రాదే స్స్వస్వకర్మక్షమతా, అత శ్శ్రోత్రాదే శ్శ్రోత్రాదిలక్షణం బ్రహ్మాత్మేతి విదిత్వా శ్రోత్రాద్యాత్మభావం పరిత్యజ్య ధీమంతః మమకారాహంకారలక్షణా దస్మాల్లోకా ద్వ్యావృత్య సర్వేషణాః పరిత్యజ్య అమరణధర్మాణో భవన్తీతి గురోః ప్రతివచనమ్. చక్షుర్వాఙ్మనాంసి స్వప్రకాశకం బ్రహ్మ న గచ్ఛన్తి. ఇంద్రియమనసోరగోచరత్వా త్తద్బ్రహ్మాదృశ మితి న విజానీమః. మనఃప్రభృతీనాం ప్రేషకత్వేనాస్తీ త్యనుమితం. న ప్రత్యక్ష మనుభూతం. త త్కేన ప్రకారేణ జ్ఞేయమ్? ఉపదిశే చ్ఛిష్యాయ? జాతిగుణక్రియావిశేషణరాహిత్యేన తదన్యస్మై ఉపదేష్టుం న శక్యమ్. ఏవం ప్రత్యక్షాదిప్రమాణైః ప్రత్యాయయితు మశక్యత్వేఽపి తదుపదేశార్థ మాగమ ఇష్యతే. విదితావిదితాభ్యాం అవిద్యాతత్కార్యాభ్యాం విలక్షణం తత్. ఇత్థం హేయోపాదేయప్రతిషేధేన స్వాత్మానన్యత్వా ద్బ్రహ్మణ స్తద్విషయా జిజ్ఞాసా శిష్యస్య నివర్తితా స్యా దితి తాత్పర్యమ్. తత్కథమపి ప్రవచనమేధాబహుశ్రుతయజ్ఞాదిభ్యోఽవగన్తుం న శక్యతే. ఆచార్యోపదిష్టతత్త్వమస్యాదిమహావాక్యైః అహం బ్రహ్మాస్మీతి శాబ్దా

పరోక్షే బ్రహ్మచైతన్య మధిగమ్యతే. కర్మణ్యుపాసనే చాధికృత స్సంసారి ఫలం ప్రాప్తు మిచ్ఛః సాధనానుష్ఠానేన. తస్మాదన్య ఉపాస్యో విష్ణు రీశ్వరో వా బ్రహ్మ భవితు మర్హతి, న త్వాత్మా లోకప్రత్యయవిరోధాత్. ఇతి శిష్యశంకాం పరిహర్తుం వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రఘ్రాణాదిభి రుపాస్యం బ్రహ్మ న భవతి, త్రైర్యదగ్రాహ్యం, తేచ యద్బలేన చేష్టంతే, తద్బ్రహ్మేతి జ్ఞేయమిత్యుక్తం. ఏవం హేయోపాదేయవిపరీత స్స్వమాత్మా బ్రహ్మేతి ప్రత్యాయితః శిష్యః అహమేవ బ్రహ్మేతి సుష్ఠు మా గృహీయా దిత్యాచార్యః శిష్యబుద్ధివిచాలనార్థం వక్తి. యది మన్యసే సుష్ఠు వేదాహం బ్రహ్మేతి తదల్పమేవ. య ద్విధ్వస్తసర్వోపాధివిశేష మనన్త మేక మద్వైతం బ్రహ్మ న తత్సువేద్యమ్. తస్మాదద్యాపి విచార్య మేవ మన్యే. ఏవం శిష్యాచార్యసంవాదం ప్రదర్శ్య శ్రుతి స్స్వమస్తసంవాదనివృత్త మర్థం బోధయతి. విదుషా బ్రహ్మాహమితి విజ్ఞాత మన్యదిత్యవిజ్ఞాతమ్. అవిదుషాన్యదితి విజ్ఞాతం బ్రహ్మాహమిత్యవిజ్ఞాతమ్. ప్రతిబోధవిదితం నిర్వికల్పకస్వరూపసంవిత్సంవేద్యం బ్రహ్మ. తాదృశీ సంవి ద్బ్రహ్మవిద్యా. తయా అమృతం విందతే. కష్టా ఖలు సంసారగతి రజ్ఞానాత్. అత ఇహైవ చే న్మనుష్యోఽధికృతో యద్యవేదీత్, తదాఽస్తి సత్యమ్. యది నావేదీత్ తదా మహాన్ వినాశః స్యాత్. తస్మా త్సర్వభూతేషు చైక మాత్మతత్త్వం విజ్ఞాయ ధీమంతః ప్రవృత్తిధర్మా ద్వ్యావృత్యా అద్వైత మాపన్నా స్సన్తః అమృతా భవన్తి. యత్ప్రమాణై ర్విజ్ఞాతం తదస్తి. యన్నాస్తి తదజ్ఞాతం. శశశృంగకల్పమత్యంత మసదేవ దృష్టం. తథై వావిజ్ఞాతం బ్రహ్మాసదేవ స్యా దితి మందబుద్ధీనాం వ్యామోహనిరాసాయ కాచి దాఖ్యాయికోచ్యతే. తదేవ హి బ్రహ్మ దుర్విజ్ఞేయం దేవానాం, జయపరాజయహేతు స్సురాసురాణాంచ తత్కథం నాస్తీ త్యేతస్యార్థస్య అనుకూలాని వచాంస్యత్ర దృశ్యంతే. బ్రహ్మవిద్యావ్యతిరేకేణ ప్రాణినాం కర్తృత్వా ద్యభిమానో మిథ్యేతి దర్శయ త్యాఖ్యాయికా. యథా దేవానాం జయాద్యభిమాన స్తద్వదితి. దేవాసురసంగ్రామే ధర్మసేతు భేత్తౄన్ అసురాన్ బ్రహ్మైవ విజిగ్యే. తదజానంతో దేవాః అస్మాకమేవాయం మహిమే త్యైక్షంత. మిథ్యాభిమానా త్పరాభవేయు ర్దేవా ఇత్యనుకంపయా మాయి బ్రహ్మ

పరమేశ్వరాఖ్యం దేవానా మింద్రియగోచరే ప్రాదుర్బభూవ. కిమి దం పూజ్యం మహ ద్భూత మితి బ్రహ్మ న వ్యజానంత దేవాః. అగ్ని ర్వాయుశ్చ తద్విజ్ఞాతు మశక్తా వభూతాం. సంవాదమాత్రమపి నా దాదింద్రాయ. తిరోహితం బ్రహ్మ. యత్రాకాశే దృష్టం తిరోహితం బ్రహ్మ తత్రైవ తస్థా వింద్రస్య భక్తిం బుద్ధ్వా బ్రహ్మవిద్యారూపిణీ ప్రాదురభూత్. హైమవతీం పప్రచ్ఛేంద్రః కిమేత ద్దృష్టమితి. సా బ్రహ్మేతి హోవాచ. తద్బలేన విజయోఽస్మాభిః ప్రాప్త ఇతి మత్వా దేవా దురభిమానం తత్యజుః. పార్వతీముఖా దిదం బ్రహ్మే త్యతిశయేన జ్ఞాతవా నింద్రః ఇత్యధిదైవతం=దేవతావిషయం బ్రహ్మణ ఉపమానద ర్శనమ్. అథాధ్యాత్మం=అనంతరం ప్రత్యగాత్మవిషయ ఆదేశ ఉచ్యతే. నిరుపాధికం బ్రహ్మ మందబుద్ధిభి రాకలయితుం న శక్యతే ఖలు. అతః విద్యున్నిమేషణవత్ ద్రుతప్రకాశనధర్మీత్యధిదైవతం. మనఃప్రత్యయస మకాలాభివ్యక్తిధర్మీత్యధ్యాత్మం చ. ఏవ మాదిశ్యమానం బ్రహ్మ మంద బుద్ధిగమ్యం భవతీత్యుక్తమ్. ఏవం సగుణబ్రహ్మోపాసకో గుణవాన్ భవతి; నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకస్తు బ్రహ్మైవ భవతి సర్వవిషయవ్యావృత్త ప్రత్యగాత్మనిష్ఠత్వా ద్బ్రహ్మవిద్యాయాః బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతీతి వేదాంతసిద్ధాంతాత్. య ఏతాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠాం వేద అవిద్యా కామకర్మలక్షణం సంసారబీజం విధూయ సుఖాత్మకే స్వాత్మని ప్రతితి ష్ఠతి. న పున స్సంసార మాపద్యత ఇత్యభిప్రాయః.

ఇతి తలవకారోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

౩. అథ కఠోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

ఓం నమో భగవతే వైవస్వతాయ మృత్యవే బ్రహ్మవిద్యా చార్యాయ నచికేతసే చ. సదేర్ధాతో ర్విశరణగత్యవసాదనార్థస్యోప నిపూర్వస్య క్విప్ప్రత్యయాంతస్య రూప ముపనిషదితి. ఉపనిషచ్ఛబ్దేన వేదాంతవేద్యవస్తువిషయా విద్యోచ్యతే—అవిద్యాదే స్సంసారబీజస్య విశరణా ద్ధింసనా ద్వినాశనా దిత్యనేనార్థయోగేన బ్రహ్మవిద్యా. తత్ప్రా పకో వేదాంతశ్చోపనిష దిత్యుచ్యతే. ప్రయోజనం చాత్యంతికీ సంసార

నివృత్తిశ్చ బ్రహ్మప్రాప్తిలక్షణా. తత్రాఖ్యాయికా విద్యాస్తుత్యర్థా.—వా
జశ్రవసో నామ యజమానః సర్వమేధేనేజే. సర్వస్వం ధనం దక్షిణాం
దదౌ. తస్య పుత్రో నచికేతా నామ బభూవ. ఋత్విగ్భ్యో దీయ
మానాః జీర్ణాః గాః పశ్యన్ తాత కస్మై మాం దాస్యసీ త్యపృచ్ఛత్.
నాయం కుమారస్వభావ ఇతి క్రుద్ధస్స పితా మృత్యవే త్వాం దదామీ
త్యువాచ. స చ పిత్రాజ్ఞయా యమభవనం గత్వా తిస్రో రాత్రీ రువాస.
వైవస్వత శ్చోపవాసిన మతిథిం పూజయన్ త్రీన్ వరా న్దదౌ. వవ్రే చ
నచికేతాః పితు శ్శాంతిసంకల్పతాదికం ప్రథమం వరం; అగ్నివిజ్ఞానం
ద్వితీయం స్వస్య వవ్రే; మృతే మనుష్యే శరీరేంద్రియమనోబుద్ధివ్యతి
రిక్తో దేహాంతరసంబంధ్యాత్మాఽస్తీతి కేచిద్వదంతి. నాయ మస్తీతి
చైకే ప్రాహుః. అత శ్చాస్మాకం న ప్రత్యక్షేణాప్యనుమానేన నిర్ణయవిజ్ఞా
నం. ఏతద్విజ్ఞానాధీనో హి పరః పురుషార్థ ఇత్యేత ద్విద్యాం. తం త్వయాజ్ఞా
పితో విజానీయా మహ మితి తృతీయ మవశిష్టం వరం వవ్రే వైవస్వతశ్చ
వరద్వయం దత్వా నిఃశ్రేయససాధనాత్మజ్ఞానార్హోఽయం న వే త్యేత
త్పరీక్షార్థం ఫలాంతరైః ప్రలోభయామాస పుత్రపౌత్రచిరాయుస్సంప
దాదిభిః. ఏవం ప్రలోభ్యమానోఽపి నచికేతాః సర్వా న్కామా
ననిత్యా న్మన్వానః అమృతత్వసాధక మాత్మజ్ఞాన మేవ వవ్రే.

మృత్యు శ్శిష్యం పరీక్ష్య విద్యాయోగ్యతాం చావగమ్య సంసార
భాజా మవిద్యావరణవిక్షేపతృష్ణాపాశాద్యనర్థశతం నిరూపయన్ మను
ష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి చ్ఛ్రేయోఽర్థీ భవేదితి శ్రేయస్సాధన మా
త్మజ్ఞానం ప్రశంసన్ ప్రష్టారం శ్లాఘయామాస త్వంతు సర్వకామపరిస
మాప్తి మభయస్య పార మత్యస్రాక్షీ రితి. యం త్వం జ్ఞాతు మిచ్ఛ
స్యాత్మానం ప్రాకృతవిషయవికారవిజ్ఞానై రనుప్రవిష్టం, త మధ్యాత్మ
యోగాధిగమేన మత్వా హర్షశోకౌ జహాతి జ్ఞానస్యావిద్యాతత్కా
ర్యనివృత్తిం ఫల మువాచ పృథక్కృత్య శరీరాదే రాత్మానం యో
వేత్తి స మోదనీయం లబ్ధ్వా మోదతేఽతో మోక్షార్హం త్వాం
మన్యే చే త్యువాచ. తచ్ఛ్రుత్వా నచికేతాః పునరాహ—భగవన్
శాస్త్రీయధర్మానుష్ఠానతత్ఫలతత్కారకేభ్యశ్చ పృథగ్భూతం అధర్మా
చ్చాన్యత్ కార్యకారణాభ్యాం చ విలక్షణం కాలత్రయేణాపరిచ్ఛిన్నం

సర్వవ్యవహారగోచరాతీతం వస్తు జానాసి తద్వద మహ్యమితి. ఇ
వం పృష్టవతే మృత్యు రువాచ సర్వై ర్వేదై రామ్నాతం స
తపఃఫలీభూతం పదం సంక్షేపత స్తే బ్రవీమి త దోంశబ్దప్రతీకమితో
శబ్దవాచ్యమ్. బ్రహ్మప్రాప్త్యాలంబనానా మేత త్ప్రశస్యతమ మిత
పదిశ్య ఓంకారాలంబన స్యాత్మనః అశేషవిశేషరహితసాక్షాత్స్వరు
నిర్ధిధారయిషయా, న జాయతే న మ్రియతే నిత్య శ్శాశ్వతో౽
మాత్మా హన్యమానే౽పి శరీరే న హన్యతే శరీరమాత్రాత్మదృష్టి ర్వ
తేతి మన్యతే చే త్స హన్యతే మయా హంతా హన్యమానశ్చోభా
విజానీతః. వస్తుత శ్చాత్మా న హంతి న హన్యతే చ. సర్వనామరు
వస్తూపాధికత్వా దణోరణీయా న్మహతో మహీయాన్ బ్రహ్మాదిస్త
పర్యంతస్య హృదయే నిహితః తమహా మస్మీతి సాక్షా ద్విజాన న్వీగ
శోకో భవతి. ప్రాకృతైః కామిభిః పురుషై రన్యథా దుర్విజ్ఞేయః. అ
లో౽పి దూరం వ్రజతీవ. స్థితిగత్యాదివిరుద్ధానేకధర్మోపాధికత్వా ద్వి
రూప ఇవ భాతి తద్విజ్ఞానా చ్ఛోకాత్యయో భవేత్. యద్య
దుర్విజ్ఞేయో౽యమాత్మా తథాప్యుపాయేన సువిజ్ఞేయః. స్వాత్మకా
స్యాత్మా స్వాం తనూం నామ స్వకీయం యాథాత్మ్యం వివృణు
ప్రకాశయతి న కేవలప్రవచనాదిభిః శ్రుతిస్మృత్యవిహితా త్పాపక
ణో౽నుపరతః ఇంద్రియలౌల్యా దశాంతః అవిక్షిప్తచిత్త శ్చాత్మా
నాప్నుయాత్. బ్రహ్మవిజ్ఞానే నైనం ప్రకృత మాత్మాన మాప్నుయాత్

ఉపన్యస్తయో ర్విద్యావిద్యయో ర్విరుద్ధఫలనిర్ణయాయ ప్రతి
త్తిసౌకర్యార్థం రథరూపకల్పనయా త్వాత్మానాత్మానావుపన్యస్తౌ.
ప్తృప్రాప్యయో ర్జీవపరయోః రథస్వరూపితశరీరాంతర్వర్త్యేకగుహా
శ్రిత్వం కథితమ్. ఛాయాతపనిర్దిష్టప్రకాశత్వప్రకాశత్వయోః జీవప
మాత్మపరత్వే అసంభవాత్ బుద్ధిజీవౌ ఋతం పిబంతావితి నిర్దిష్టౌ.
న్యథా పరస్మి న్బ్రహ్మణి నిర్దిష్టే కర్మఫలభోక్తృత్వం ప్రసజ్యేత. బుద్ధిజీ
పరత్వేతు కర్మఫలభోగకరణేన కర్తృత్వోపచారేణ పిబంతావితి ని
శస్యోపపత్తేః. రథరూపితదేహస్థ స్యావిజ్ఞానవతో బుద్ధిసారథే ర్జన్మమ
ణసంసారాధిగమః ఫలమ్. విజ్ఞానవత్సారథ్యుపేతస్య రథినః పునర్జన్మాభ
వః ఫలమ్, వ్యాపనశీలత్వా ద్విష్ణుశబ్దగమ్యం బ్రహ్మైవ ప్రాప్యం తత్వ

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

ఇంద్రియాణి స్థూలా న్యారభ్య సూక్ష్మతారతమ్యక్రమేణ ప్రత్యగాత్మ
యాఽధిగమః కర్తవ్య ఇత్యుత్తరోత్తరపరత్వ ముక్తం. బుద్ధిశబ్దవాచ్య
మధ్యవసాయాద్యారంభకం భూతసూక్ష్మం బోధాబోధాత్మకం హైరణ్య
గర్భతత్త్వం బుద్ధేః పరో మహా నాత్మేత్యుక్తమ్. మహతోఽపి సూక్ష్మ
తరం సర్వస్య జగతో బీజభూత మవ్యాకృతనామరూపసత్తత్త్వం సర్వకా
ర్యకారణశక్తిసమాహారరూప మవ్యక్తం అవ్యాకృతాకాశాదినామవా
చ్యం. పరమాత్మన్యోతప్రోతభావేన వటకణికాశ్రితవటవృక్షశక్తివ త్స
మాశ్రితం అవ్యక్తా త్సూక్ష్మతమః సర్వకారణకారణత్వా త్ప్రత్యగాత్మ
త్వాచ్చ సర్వపూరణా త్పురుషః ప్రాప్యః. తస్మా త్పరం న కించిదపి ఇతి
సంసారిణాం ప్రకృష్టా గతిరుక్తా. తత్ప్రతిపత్త్యుపాయశ్చ వా గాదీ నుప
సంహృత్య బుద్ధిమాత్మని యచ్ఛే దిత్యుక్తః. ఏవం పురుషే మిథ్యాజ్ఞాన
విజృంభితం క్రియాకారకఫలలక్షణం నామరూపకర్మత్రయం స్వాత్మ
యాథాత్మ్యజ్ఞానేన మరీచ్యుదకరజ్జుసర్పగగనమలాని, మరీచిరజ్జుగగన
స్వరూపదర్శనేనేవ ప్రవిలాప్య, స్వస్థః కృతకృత్యో భవతి. అత స్తద్దర్శ
నార్థం అనాద్యవిద్యాప్రసుప్తా హేజంతవః ఉత్తిష్ఠతేత్యాద్యుపదేశః
కృతః శబ్దస్పర్శరూపాదిగుణరహితం అనాద్యనంతం బ్రహ్మాఽఽత్మాన మవగ
మ్య మృత్యుగోచరా దవిద్యాకామకర్మలక్షణాత్ నాచికేతవిద్యాశ్రవ
ణాదీనాం బ్రహ్మలోకే ఆత్మభూత ఉపాస్యో భవతీతి ఫల ముక్తమ్.

అథ ఆత్మదర్శనకారణాని ప్రదర్శితాని. ప్రాయేణ లోక స్స
ర్వోఽపి స్వభావేన పరాగ్దృష్టిః, అత స్సంసార మనుభుఙ్క్తే. కశ్చి ద్ధీరః
తాం సృష్టిమంతః ప్రతినివర్త్య ప్రత్యఞ్చమాత్మానం పశ్యతి విజ్ఞానస్వభా
వాత్మనా రూపాదిసుఖప్రత్యయా న్విజానాతి సర్వో లోకః; నతు దేహాది
సంఘాతః; తస్మా దాత్మైవ విజ్ఞాతా, అతిసూక్ష్మత్వా ద్దుర్విజ్ఞేయం బ్రహ్మే
త్యాశంక్య తత్ స్వప్నాంతజాగరితాంతజ్ఞాత్వా, సాక్షా దహ మస్మీ త్యవ
గమ్య ధీరో న శోచ తీత్యుక్తం. అంగుష్ఠపరిమాణం హృదయపుండరీకం
తచ్ఛిద్రవర్త్యంతఃకరణోపాధి రంగుష్ఠమాత్రః. అంగుష్ఠమాత్రవంశ
పర్వమధ్యవర్త్యంబరవత్పురుషశ్శరీరే తిష్ఠతి. ఏతద్వైతదితి తస్య
బ్రహ్మైక్యముపదిష్టమ్. అథ దుర్విజ్ఞేయత్వా ద్బ్రహ్మణః పునరపి ప్రకా
రాంతరేణ తత్త్వనిర్ధారణోపాయాః ప్రదర్శితాః. పురం నామ శరీర

మేకాదశద్వారం. తత్స్వామినం పరమేశ్వరం ధ్యాత్వా స శోచతీతి
సర్వపురవర్త్యాత్మైక ఏవ పురమధ్యసింహాసనాసీనం రాజానం మంత్రిప్ర
భృతయ ఇవ హృదయపుండరీకగత మాత్మానం చక్షురాదీన్యుపాసన్తే.
పురస్వామిని విద్రవమాణే పురవాసిన ఇవ ఆత్మనోఽపగమే క్షణ
మాత్రాత్కార్యకారణకలాపం సర్వ మిదం విధ్వస్తం భవతి. యద్వి
జ్ఞానాత్సర్వసంసారోపరమో భవతి గుహ్యం తత్ప్రోచ్యతే
దేహినః స్వరూపాజ్ఞానేన మరణం ప్రాప్య కర్మానుగుణం జన్మ ముహు
రాప్నువంతి. సుప్తేషు ప్రాణాదిషు యో న స్వపితి, స్వాప్నిక మవిద్యాప్ర
పంచం నిష్పాదయ జ్జాగర్తి, తద్బ్రహ్మేత్యవధేయమ్. అనేకతార్కిక
బుద్ధిచాలితాంతఃకరణానాం ప్రమాణోపపన్నమ ప్యాత్మైకత్వవిజ్ఞాన
మసకృదుచ్యమానమపి అనృజుబుద్ధీనాం బ్రాహ్మణానాం చేతసి న ధీయత
ఇతి తత్ప్రతిపాదనే ఆదరవతీ శ్రుతిః. అగ్నిర్యథైక ఇత్యాదినా ఆత్మైకత్వ
పునరాహ. స్వశరీరహృదయాకాశే బుద్ధౌ చైతన్యాకారేణాభివ్యక్తం
నివృత్తబాహ్యవృత్తయోఽనుపశ్యన్తి. స సర్వేశ్వర స్సర్వజ్ఞః స్వతంత్ర
తం స్వాత్మత్వేన యే జానన్తి తేషాం శాంతిః సూర్యచంద్రతారకాగ్నిభి
రప్రకాశ్యం తత్సర్వప్రకాశకం స్వయంప్రకాశక మాత్మచైతన్యమ్
లోకే యథా తూలావధారణేనైవ మూలావధారణం వృక్షస్య క్రియ
తే తథా సంసారకార్యవృక్షావధారణేన తన్మూలస్య బ్రహ్మణః స్వరూ
క్షోపావదిధారయిషయా అశ్వత్థవృక్షవర్ణితః. స్వామినం దృష్ట్వా భృత్యా
ఇవ చంద్రాదిత్యగ్రహాదికం జగత్ సేశ్వరం నియమేన వర్తతే. తద్జ్ఞా
నేన జగద్భ్రమనివృత్తిః. శరీరవిస్రంసనాత్ప్రాగాత్మబోధాయ యత్నో
ఽవస్థేయః. అలింగస్యాత్మనః దర్శనం నోపపద్యత ఇత్యాశంక్య ఇంద్రి
యాగోచర మాత్మానం సాంగయోగసమాధినా జానీయాత్. స్థిరామిం
ద్రియధారణా యోగః, బుద్ధ్యాది చేష్టోపరమా దప్రమాదః ఆత్మా
మనోవాగాద్యప్రాప్యతయా తత్త్వభావేన అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యః. కార్య
కారణవ్యతిరేకేణ నాస్తీతి సత్త్వ మాత్మనోఽహమిత్యనుభూయతే. ఏవం
పరమార్థదర్శినః యస్మిన్కాలే సర్వే కామాః [illegible] స్యాన్యభ

వాత్ విశీర్యంతే ప్రదీపనిర్వాణవత్సర్వబంధోపశమాత్ బ్రహ్మోప భవతీత్యద్వైతసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయః.

ఇతి కఠవల్లీతాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౪. ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అథర్వణే బ్రహ్మే దేవానామిత్యాది మన్త్రనిర్ణీతమే వాత్మతత్త్వం బ్రాహ్మణ మనువదతి ఋషిప్రశ్నప్రతివచనాఖ్యాయికయా విద్యాస్తుతా. తస్యాం ప్రశ్నోపనిషది భారద్వాజాదిప్రశ్నానాం పిప్పలాదోక్త ప్రతివచనైః బ్రహ్మతత్త్వనిర్ణయః కృతః. తపోబ్రహ్మచర్యశ్రద్ధాగురుసేవాదిమతః ప్రష్టుమకార ఉక్తః. ప్రజాః కుతః ప్రజాతా ఇతిప్రశ్నః. ప్రజాపతి స్తప్త్వా అగ్నీషోమాత్మకం మిథున ముత్పాదయామాస. శీతోష్ణయోగాత్ప్రజా ఉత్పన్నా ఇతి తత్పరిణామప్రకారాః తత్తద్గతయశ్చ ప్రదర్శితాః. చంద్రాగ్న్యాదిత్యస్వరూపాణి విచారితాని. దక్షిణోత్తరగతీ విచారితే. తత్తద్యజ్ఞైః తత్తన్మిథునోత్పత్తిః. రత్యా ప్రజాసంభవః, తత్క్రమః ఫలం చోక్తం. ప్రాణోత్త్రా ప్రజాపతిరితి పూర్వప్రశ్నోక్తమస్మిన్ శరీరేఽవధారయితవ్య మితి ప్రశ్నాంతరారంభః. తనుకరణధారకాః కతి దేవాః, తేషు కో వరిష్ఠ ఇతి ప్రశ్నః. పంచభూతాని శరీరారంభకాణి, ఇంద్రియాణి శరీగధారకాణి. కార్యలక్షణా దేవాః. ఇదం కార్యకరణసంఘాత మహమేవ ధారయామీత్యవష్టంభేన పరస్పరం వివదంతే. పరీక్షాయాం ప్రాణో వరిష్ఠ ఆసీత్. ఏష ప్రాణోఽగ్నిసూర్యపర్జన్యేంద్రవాయుపృథివ్యాదిరూపః. వాగాదిభిః ప్రాణైః స్తుతః ముఖ్యప్రాణః ప్రజాపతిరేవేత్యవధృతమ్. కుతః ప్రాణోఽజాయత ఇత్యాది ప్రశ్నః. ఆత్మన ఇత్యుత్తరమ్. ఆత్మా సమ్రాట్సామ్యేన వర్ణితః. హృది స ఉపాస్యః. బాహ్యప్రాణోఽధిదైవత మాదిత్యః. ఆదిత్యాదిరూపేణ ముఖ్యప్రాణః ప్రాణాద్యనుగ్రాహకః. మరణకాలే యచ్చిత్తో జీవః తే నైవ ముఖ్యప్రాణవృత్తి మాయాతి. ప్రాణస్తం భోక్తారం కర్మవశాద్యథా సుకల్పితం లోకం నయతి. ఇహ సంతత్యవిచ్ఛేదః పరత్ర ప్రాణసాయుజ్యాదికం ప్రాణవిద్యాయాః ఫలమ్.

ప్రశ్నత్రయే ణాపరవిద్యాగోచరం పరిసమాప్య అథేదానీ మసా
ధ్యసాధనలక్షణ మప్రాణ మమనోగోచర మతీంద్రియ మవిషయం శివం
సత్యం పురుషాఖ్యం వక్తవ్య మితి పరవిద్యాగోచరం ప్రశ్నత్రయ మా
రబ్ధమ్. దేహే జాగ్రదాద్యవస్థాసు పురుషః కీదృశ ఇతి జ్ఞాతుం స్వాప్నో వి
చార్యతే జాగ్రద్దర్శనా న్నివృత్తస్య జాగ్రద్వ దంతశ్శరీరే యద్దర్శనం స్వ
ప్న ఇత్యుచ్యతే. తత్కిం కార్యలక్షణేన దేవేన నిర్వర్త్యతే? కింవా కా
రణలక్షణేన కేనచిత్? జాగ్రత్స్వప్నవ్యాపారోపరతౌ నిరాయాసలక్ష
ణంసుఖం కస్య? సముద్రంప్రవిష్టనద్యాదివత్, సుషుప్తిప్రళయకాలయోః
కార్యకరణసంఘాతః కస్మిన్ ప్రవిలీనస్సంప్రతిష్ఠితో భవతీతి ప్రశ్నాః. అస్తం
గచ్ఛతస్సూర్యస్య తేజోమండలే మరీచయస్సర్వా ఏకీభవంతి, పున
రుదయతః ప్రచరంతి; ఏవం సర్వాణి కరణాని మన స్యేకీభవంతి. తేన
పురుష స్స్వపితీత్యుచ్యతే. తదా శరీరే ప్రాణాగ్నిర్జాగర్తి. ఏష వైనం
దినో యజ్ఞః. ఏవం విదుషః శ్రోత్రాద్యుపరమకాలాదారభ్య యావ
త్సుప్తౌ స్థితో భవతి తావత్సర్వయాగఫలానుభవో నావిదుషా మివా
నర్థాయేతి విద్వత్తా స్తూయతే. జాగ్రత్సుషుప్త్యన్తరాళే రవిరశ్మివ
త్స్వాత్మని సంహృత శ్రోత్రాదికరణః స్వప్నే విషయివిషయలక్షణ
మనేకాత్మభావగమన మనుభవతి స్వతంత్రః క్షేత్రజ్ఞః. సహి పరమార్థ
తః స్వత స్స్వపితి జాగర్తి వా; మనఉపాధికృతమేవ తస్య జాగరణం స్వ
ప్నశ్చ. తస్మా దాత్మనః స్వయంజ్యోతిష్ట్వోపపత్తి రవ్యాహతా. యదా
మనో దావాగ్నివ దవిశేషవిజ్ఞానరూపేణ కృత్స్నశరీరం వ్యాప్యావతి
ష్ఠతే. తదా సుషుప్తో భవతి. దర్శనద్వారస్య తేజసా నిరుద్ధత్వా న్మనఆ
ఖ్యో దేవః స్వప్నాన్ న పశ్యతి. ఆనందమయకోశశబ్దితం అనభివ్యక్తమ
నఆదివాసనావద్జ్ఞానం. సుషుప్తిధర్మి. సుషుప్తౌ స్వరూపసుఖమేవ. విశే
షవిజ్ఞానరూపవిజ్ఞేయాభావే నిర్వాతస్థదీపప్రభావత్ సమ్యక్ప్రకాశతే.
తదా పక్షిణో నివాసవృక్షమివ సర్వ మాత్మని అక్షరే సంప్రతిష్ఠతే.
సర్వం భూతతన్మాత్రాదికం కరణవిషయాదికం చ అక్షరే ఆత్మని సంప్రతి
ష్ఠతే. అక్షరం ప్రతిపద్యత ఇతి తదేకత్వవిదః ఫల ముక్తమ్. అక్షరం తు
సర్వవిశేషణరహితం మనోవాగాద్యగోచరం సత్యం పురుషాఖ్యమ్
స విజ్ఞానాత్మా అగ్న్యాదిభి ర్దేవై శ్చక్షురాదిభిః ప్రాణైః పృథివ్యాదిభూ

ర్వైః సహ యత్రాక్షరే ప్రవిశతి తదక్షరం సర్వాత్మా యోగీ వేత్తి విద్యయా అహమస్మీతి, స సర్వజ్ఞః.

అథేదానీం పరాపరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనత్వే నోంకారస్యోపాసనవిధిత్సయా ప్రశ్నః తేన కతమం లోకం జయతీతి. సత్యమక్షరం పురుషాఖ్యం పరం బ్రహ్మ, అపరం చ ప్రాణాఖ్యం ప్రథమజం ఓంకారప్రతీకత్వా దోంకార ఏవ. పరం హి బ్రహ్మ శబ్దాద్యుపలక్షణానర్హం సర్వధర్మవిశేషవర్జిత మతీంద్రియం న శక్యం మనసాఽవగాహితుం. ఓంకారే తు విష్ణ్వాదిప్రతిమాస్థానీయే భక్త్యావేశితబ్రహ్మభావే ధ్యాయినాం తత్ప్రసీదతీత్యవగమ్యతే. శాస్త్రప్రామాణ్యాత్. తథా అపరం చ బ్రహ్మ. తస్మాత్పరం చాపరం చ బ్రహ్మ యదోంకార ఇత్యుపచర్యతే. నేదిష్ఠం హ్యాలంబనమోంకారో బ్రహ్మణః. ఓంకారమాత్రాభిజ్ఞోఽభిధ్యాయీతేతి విద్యాఫలాన్యుక్తాని. త్రిమాత్రోంకారాభిజ్ఞో జీవఘనోహిరణ్యగర్భః. తస్మాత్పరం పరమాత్మాఖ్యం పురిశయ మీక్షతే ప్రణవోపాసకః.

విజ్ఞానాత్మన స్సుషుప్తిదృష్టాంతేన ప్రళయేఽప్యక్షరే జగత్సంప్రతిష్ఠత ఇతి జ్ఞాతమ్. తత ఏవోత్పద్యత ఇతి చ సిద్ధమ్. నహ్యకారణే కార్యస్య సంప్రతిష్ఠాన ముపపద్యతే. తత్పరిజ్ఞానాద్ధి పరం శ్రేయః. వక్తవ్యం చ క్వ తర్హి తదక్షరం సత్యం పురుషాఖ్యం విజ్ఞేయమితి. తదర్థః ప్రశ్న ఆరభ్యతే. ముముక్షూణాం యత్నవిశేషోత్పాదనార్థం వృత్తాన్వాఖ్యానం చ కృతమ్. షోడశసంఖ్యాకాః కలాః అవయవా ఇవ ఆత్మన్యధ్యారోపితరూపాః యస్మిన్పురుషే సషోడశకలః. తం జానాసీతి పృష్టోఽహం నాహ మిమం వేదేత్యబ్రవం. నానృతం వక్తుమర్హామి. క్వాసౌ పురుష ఇతి త్వాం పృచ్ఛామీతి ప్రశ్నః. ఇహైవాన్తశ్శరీరే హృదయపుండరీకాకాశమధ్యే స పురుష ఇత్యుత్తరం. తదుపాధికలాధ్యారోపస్య అపనయనేన విద్యయా స పురుషః కేవలో దర్శయితవ్య ఇతి కలానాం ప్రాణాదీనాం తత్ప్రభవత్వ ముచ్యతే. అత్యంతనిర్విశేషే హ్యద్వయే ఆత్మతత్త్వే ప్రతిపాద్యప్రతిపాదనాదివ్యవహారః అధ్యారోపమన్తరేణ కర్తుం న శక్యః, అవిద్యావిషయాః కలానాం ప్రభవస్థిత్యప్యయాః చైతన్యే ఆరోప్యంతే. చైతన్యావ్యతిరేకేణైవ హి కలాః జాయమానా

స్తిష్ఠంత్యః ప్రలీయమానాశ్చ సర్వదా లక్ష్యంతే. అత ఏవ భ్రాన్తాః బహువిధమతావలంబినో వివదంతే; తన్నిర్ణయాయ సృష్టిస్థిత్యుపసంహారై స్తత్కారణం సూచితమ్. నద్య స్సముద్రం ప్రాప్య నామరూపే విహాయ యథాఽస్తం గచ్ఛంతి, తథా ద్రష్టు ష్షోడశకలాః పురుషం ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛంతి. నామరూపప్రపంచనివృత్తౌ అమృతః పురుష ఇత్యేవ ప్రోచ్యతే. ఇత్యాత్మైక్యలక్షణశ్శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతః ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

ఇతి ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౫. ముండకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అథర్వణవేదస్య బ్రాహ్మణోపనిషద్గర్భోపనిషదాద్యాసు బహ్వీ షూపనిషత్సు శారీరకమీమాంసాయాం "అదృశ్యత్వాదిగుణకో ధర్మో క్తేః" ఇత్యాద్యధికరణోపయోగినీ మన్త్రరూపాఽపి ముండకోపనిషత్ ఆత్మతత్త్వసిణ్ణాయికా. అత్ర "భిద్యతే హృదయగ్రంథిః", "బ్రహ్మవిద్బ్ర హ్మైవ భవతి". ఇత్యాదికం ప్రయోజనం విద్యాయాః. యద్యపి సర్వా శ్రమిణామధికారోఽస్తి జ్ఞానమాత్రే తథాపి సన్న్యాసనిష్ఠస్యై మోక్షసాధనం బ్రహ్మవిద్యా, న కర్మసహితస్యేతి భైక్షచర్యాం చరంతి ఇత్యాదినా అధికారీ దర్శితః. విశ్వస్య కర్తా బ్రహ్మా జ్యేష్ఠపుత్రాయాథ ర్వాయ బ్రహ్మవిద్యాం ప్రాహ. అథర్వాంగిరసే. అంగిరా శ్శౌనకాయ ఇతి గురుసంప్రదాయో దర్శితః. ఏకస్మిన్ జ్ఞాతే సర్వవిద్భవతీతి శిష్టప్రవా దం శ్రుతవా న్శౌనకః. తద్విశేషం విజ్ఞాతుకామః 'యద్విజ్ఞానేన సర్వ మిదం విజ్ఞాతం స్యాత్ తత్కి'మితి గురుం పప్రచ్ఛ. గురుః ప్రాహ— వేదాదిరూపిణ్యపరా విద్యా. యయా తదక్షరమధిగమ్యతే సా పరా విద్యేతి. 'ద్వే విద్యే వేదితవ్యే' యత్తదనిద్రేశ్యమిత్యాదిలక్షణే అక్షరేణ పరా విద్యా వివృతా. ఊర్ణనాభిదృష్టాంతేన భూతయోనే రక్షరస్య జగత్స్రష్టృత్వ ముక్తం. ఓషధిదృష్టాంతేన జగదాత్మావ్యతిరిక్తం ప్రభవతీతి జ్ఞాయతే. సతః కేశలోమాద్యుత్పత్తిదృష్టాంతేన చితో జడోత్పత్తి ర్జాతా; దృష్టాంతోపాదానం సుఖప్రబోధార్థమ్ పరాప

విద్యయోః సంసారమోక్షౌ విషయౌ, స్వర్గాదిఫలకమగ్నిహోత్రా దికం నిరూప్య జ్ఞానరహితం కర్తృతావత్ఫలం సంసారదుఃఖమూలమితి నిందితమ్. జ్ఞానయుక్తాః బ్రహ్మచారిణో వానప్రస్థా స్సన్న్యాసినశ్చ తప శ్శ్రద్ధే సేవంతే. ఉపరతకరణగ్రామాః విద్వాంసః గృహస్థాశ్చ జ్ఞాన ప్రధానా ఏవ స్యుః. తే చ సూర్యోపలక్షితేన ఉత్తరాయణేన ప్రక్షీణ కర్మాణస్సన్తః సత్యలోకాద్యా యావత్సంసారస్థాయినం హిరణ్య గర్భాఖ్యమమృతపురుషం యాంతి సర్వస్మాత్సంసారా ద్విరక్తస్య తు పరవిద్యాయా మధికారః.

యస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి తత్ పరస్యాః బ్రహ్మవిద్యాయాః విషయ ఉచ్యతే. నానాదేహోపాధిభేద మనువిధీ యమానత్వా ద్వివిధా భావాః జీవాః ఆకాశా ఇవ ఘటాదిపరి చ్ఛిన్నాః ఉపాధిభేద మనుభవంతి. దేహోపాధినిమిత్తమేవ అక్షర స్యాపి జీవోత్పత్తిప్రళయనిమిత్తత్వం. పరతః అక్షరాత్ యత్పరం సర్వోపాధిభేదవర్జితం అక్షరస్యైవ స్వరూపం ఆకాశస్యేవ సర్వమూ ర్తివర్జితం నేతి నేతీత్యాదివిశేషవిశేషణ మమూర్తమితి వివక్షితమ్. పరవిద్యావిషయం నిర్విశేష మమూర్తమేవ సత్యం పురుషం సుఖా ధిగమాయ సవిశేషం వక్తి శ్రుతిః. యస్యాగ్నిర్మూర్ధా, చక్షుషీ చంద్ర సూర్యౌ, స సర్వభూతానా మంతరాత్మా త్రైలోక్యదేహోపాధి ప్రథమశరీరీ విష్ణు రనంతః. స హి సర్వకరణాత్మా విజ్ఞాతా, సర్వం తస్మాదుత్పన్నమితి విస్తృతమ్. అరూపం సదక్షరం కేన ప్రకారేణ విజ్ఞేయ మితి విచారితమ్. తస్మిన్నక్షరే చేతస్సమాధాన ముప దిష్టమ్. ప్రణవో ధను శ్శరో హ్యాత్మేత్యాదినా ప్రణవోపాస నయా దేహాద్యనాత్మప్రత్యయతిరస్కరణేన అక్షరైకాత్మత్వం ఫలముపాదయే దిత్యుక్తమ్. అక్షరస్యైవ దుర్లక్ష్యత్వాత్. పునఃపున ర్వచనం సౌలక్ష్యార్థం. ప్రత్యక్స్వరూపం జ్ఞాత్వా అన్యా వాచో విముం చథేత్యుపదిష్టమ్. హృత్పుండరీకమధ్యస్థాకాశే ప్రతిష్ఠిత ఇతి ఆత్మో పాసనోపదిష్టా. స హ్యాత్మా మనోవృత్తిభి ర్విభావ్యత ఇతి మనోమయః. కారణాత్మనా పరం, కార్యాత్మనా అపరం చేతి పరాపరే తస్మిన్ సాక్షా

దహమస్మీతి దృష్ట్వా సంసరణోచ్ఛేదాన్ముక్తి రుక్తా. ఉక్తస్యైవార్థస్య సంక్షేపాభిధాయకా ఉత్తరే మన్త్రాః.

అథోక్తపారమార్థికాద్వైతావధారణార్థం సత్యాదిసాధనానాం వక్తవ్యతయా వ్యావహారికం ద్వైత ముపన్యస్తమ్. సుపర్ణా పక్షిణా వివ అవిద్యాకర్మవాసనాశ్రయలింగోపాధికా ఆత్మేశ్వరౌ సర్వప్రాణిఫలాశ్రయం అవ్యక్తమూలప్రభవం క్షేత్రసంజ్ఞక మశ్వత్థవృక్షమాశ్రితా వితి కల్ప్యతే తయో రేకః క్షేత్రజ్ఞః కర్మఫల ముపభుఙ్క్తే స్వావివేకతః. ఇతర ఈశ్వరః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః సత్త్వోపాధిః కర్మఫలం నోపభుఙ్క్తే. రాజవద్దర్శనమాత్రేణ ప్రేరకో దృశ్యతే. యద్యోక్తే శరీరే పురుషో భోక్తా జీవః సముద్రే నిమగ్నో భారాక్రాంతాలాబురివ రాగాదినా దేహాత్మభావ మాపన్నః సంసరతి. అనీశయా అనాదిభేదవాసనయా ముహ్యమానః కేనచిత్పరమకారుణికేన దర్శితయోగమార్గః యదా అసంసారిణ మీశం అయ మహమస్మీతి పశ్యతి తదా వీతశోకో భవతి. అన్యోఽపి మంత్రః ఇమమేవార్థమాహ సవిస్తరమ్. ఏవం బ్రహ్మదర్శీ విద్వాన్ క్షేత్రజ్ఞః పరమం సామ్య మద్వయలక్షణం ప్రతిపద్య తేఏవం సర్వభూతస్థ మాత్మానం య స్సాక్షాదాత్మభావేన అయ మహ మస్మీతి విద్వాన్ ఆత్మనోఽన్య న్న పశ్యతి. అతో నాతివదతి. ఆత్మక్రీడః ఆత్మరతిః వైరాగ్యాదిక్రియావాన్ జ్ఞానధ్యానాదిక్రియావాంశ్చ సన్న్యాసీ జీవన్ముక్తో బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠో భవతి, సత్యాదీని భిక్షోః సమ్యక్జ్ఞానసహకారీణి సాధనా నీతి విహితాని. సత్యసాధనస్తుత్యర్థోఽర్థవాద శ్లోకః పునరప్యసాధారణేఽప్యసాధారణం తదుపలబ్ధిసాధన ముక్తమ్. ఏవ ముక్తలక్షణం సర్వాత్మానమాత్మత్వేన ప్రతిపన్నః యోం యోం లోకో మహ్యా మన్యస్మై వా భవేదితి సంకల్పయతి తం తం లోకం ప్రాప్నోతి తాం స్తాంశ్చ కామాన్. విభూతిమిచ్ఛుః ఆత్మజ్ఞానేన విశుద్ధాంతఃకరణ మర్చయేదిత్యుక్తమ్. ముముక్షోః కామత్యాగ ఏవ ప్రధానమ్. సర్వలాభాత్పరమాత్మలాభః. నాసౌ ప్రవచనాదినా లభ్యః. కిన్తు పరమాత్మాస్మీత్యభేదానుసంధానేన వరణేన లభ్యః. బహిర్ముఖేన తు శతశోఽపి శ్రవణాద్యాక్రియామాణే న లభ్యతే. ఏవం యో విద్వా న్వృణుతే తస్య ప్రాప్తుమిచ్ఛోః ఏష ఆత్మా అవిద్యాసంఛన్నాం స్వాం పరాం తనూం స్వాత్మ

తత్త్వస్వరూపాం ప్రకాశయతి వరణసాధనాని సన్న్యాససహితాని బలా ప్రమాదతపాంసి. ఏవం బ్రహ్మవిదః సర్వమేవావిశంతి భిన్నఘటాకాశవత్ అవిద్యాకృతోపాధిపరిచ్ఛేదం జహతి. వేదాంతవిజ్ఞానేన పరమార్థనిశ్చయవంతః శుద్ధసత్త్వా స్సన్న్యాసినః బ్రహ్మలోకేషు పరాన్తాఖ్యసంసారావసానకాలే పరామృతాః జీవంత ఏవ బ్రహ్మభూతాః నిర్వృతి ముపయంతి. "శకునీనా మివాకాశే జలే వారిచరస్య చ, పదం యథా నదృశ్యేత తథా జ్ఞానవిదాం గతిః." అపిచ అవిద్యాదిసంసారబంధాపనయన మేవ మోక్ష మిచ్ఛంతి బ్రహ్మవిదః, నతు కార్యభూతిమ్. మోక్షకాలే దేహారంభకాః ప్రాణాదికలాః స్వం స్వం కారణం గతా భవంతి. పంచదశకలాసు లీనాసు విజ్ఞానమయ శ్చాత్మా ఉపాధ్యపనయే సతి బ్రహ్మణ్యాకాశకల్పే ఏకీభూతః అవశేషతాం గచ్ఛతి. జలాధారాపనయ ఇవ సూర్యాదిప్రతిబింబం సూర్యే. ఘటాద్యపనయనాత్ ఘటాద్యాకాశ ఇవాకాశే ఏవం బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతీతి "సర్వఏకీభవంతీ"తి శ్రుత్యుక్తమ్. సముద్రే అస్తంగతా నద్యఇ వేత్యాది ద్రుష్టాంతః 'బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవ'తీత్యభేదనిర్ధారణమ్.

ఇతి ముండకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

---

౬. మాండూక్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అథర్వణే మాండూక్యోపనిషత్ ప్రణవార్థరహస్యం బోధయతి. శ్రీగౌడపాదాచార్యస్య నారాయణప్రసాదతః ప్రతిపన్నాః మాండూక్యోపనిషదర్థావిష్కరణపరాః శ్లోకాశ్చ. ఉపనిషదః. వ్యాఖ్యాతాశ్చ భాష్యకారైః. తేషు శ్రీవైష్ణవశ్రీవత్సాంకమిశ్రైః ఏకోనత్రింశచ్ఛ్లోకాః మాండూక్యోపనిషత్త్వేన వ్యాఖ్యాతాః. రంగరామానుజీయవ్యాఖ్యానే తు గౌడపాదీయా ఇతిన వ్యాఖ్యాతాః. ద్వైతిభి రానందతీర్థాచార్యైస్తు కేచన శ్లోకాః ఉపనిషదిత్యేవ వ్యాఖ్యాతాః. అత్ర చ ప్రకరణచతుష్టయమ్. వేదాంతసారసంగ్రహభూత మిదం ప్రకరణచతుష్టయం ఓ మిత్యేతదక్షరమిత్యాది. రోగార్తస్య రోగనివృత్తౌ స్వస్థతేవ సాంసారికదుఃఖార్తస్యాత్మనః ద్వైతప్రపంచోపశమే స్వస్థతా నామాద్వైతభావః ప్రయో

జనమ్. ద్వైతప్రపంచస్య అవిద్యాకృతత్వాత్. విద్యయా తదుపశమః స్యాత్ ఇతి బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశనార్థా ఉపనిషత్. తత్ర తావత్ ఓంకార నిర్ణయాయ ఆగమప్రధానం ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయభూతం ప్రథమ ప్రకరణముక్తమ్. సర్వవికల్పోపరమే రజ్జుతత్త్వప్రతిపత్తివత్ ద్వైతప్రపంచోపశమే అద్వైతప్రతిపత్తిర్యస్య భవతి తస్య ద్వైతం వితథమితి ద్వితీయం ప్రకరణమ్. తథా అద్వైతస్యాపి వైతథ్యప్రసంగప్రాప్తౌ యుక్తిభి స్తథాత్వదర్శనాయ తృతీయం ప్రకరణమ్. అద్వైతస్య తథాత్వప్రతిపత్తివిరుద్ధా వైదికవాదనిరాకరణాయ చతుర్థం ప్రకరణ మితి.

తత్రాద్యే ఓంకారనిర్ణయస్య ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయత్వం ప్రతిపాదితమ్. తతః అభిధానాభిధేయయోః ఏకత్వేఽపి అభిధానప్రాధాన్యేన నిర్దేశః కృతః. ఓమిత్యేతదక్షరమిదం సర్వమిత్యాదినా. ఓంకారస్య చతుష్పాత్త్వం వివృతమ్. విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతురీయాః అకారోకారమకారార్ధమాత్రాః చత్వారః పాదాః. తత్తదవస్థాస్వరూపాదికం వివృతమ్ జాగరితావస్థాయా మేవ విశ్వాదీనాం త్రయాణామనుభవప్రదర్శనార్థో దక్షిణాక్షీతి శ్లోకః. "వంధ్యాపుత్రో న తత్త్వేన మాయయా వాఽపి జాయతే" ఇతివత్ నాసతాం ప్రభవః. కిన్తు, అనాద్యవిద్యయా వ్యావహారికసతా మేవ విశ్వతైజసప్రాజ్ఞభేదానాం ప్రభవః, సృష్టిచింతకానా మేవ సృష్టివికల్పాః. స్వప్నమాయాసరూపాయాం నిష్ప్రయోజనాయాం సృష్టౌ ముముక్షూణామనాదరః, ఇచ్ఛామాత్రం సృష్టిః, కాలాత్సృష్టిః. భోగార్థం సృష్టిః, క్రీడార్థం సృష్టిః, విభూతిస్సృష్టిః. స్వభావస్సృష్టిః ఇత్యాదయో వికల్పాః సృష్టౌ తత్తద్వాదిభి శ్చింత్యంతే. నాంతఃప్రజ్ఞమిత్యాదినా సర్వశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తశూన్యత్వా త్తస్య శబ్దానభిధేయత్వ మితి విశేషప్రతిషేధేనైన తురీయం నిర్దిష్టమ్. అధ్యాసాధిష్ఠానత్వేన సత్యత్వాత్ న శూన్యం. భేదవికల్పరహితత్వాదద్వైతం. ప్రతీయమానపాదత్రయరూపవైలక్షణ్యాచ్చతుర్థం పాదం మన్యంతే. స ఆత్మా తత్త్వమస్యాదివాక్యార్థః విజ్ఞేయః. జ్ఞాతే ద్వైతాభావః. ప్రాజ్ఞతైజసవిశ్వలక్షణానాం సర్వదుఃఖానాం నివృత్తే రీశాన స్తురీయ ఆత్మా, తుర్యయాథాత్మ్యావధారణార్థం విశ్వాదీనాం సామాన్యవిశేషభావా నిరూపితాః.నిమిత్తాంతర

ప్రాప్తశంకాశ్చ నివారితాః. కదా తురీయే నిశ్చితో భవతీత్యపి విచారితమ్. త్రైకాలికాబాధ్య మద్వైతం సత్యం ప్రపంచనివృత్త్యా చేత్ప్రతిబుధ్యతే, అనివృత్తే ప్రపంచే కథ మద్వైతసిద్ధి రిత్యాశంక్య మాయామాత్ర మిదం ద్వైతం వస్తుతో నాస్తీతి సమాహితమ్. ఓంకారః పాదశః ప్రవిభజ్యమానః మాత్రామధికృత్య వర్తత ఇత్యధిమాత్రమ్. మాత్రాశ్చ అకార ఉకారో మకార ఇతి.తత్ర విశేషనియమః కృతః. ప్రపంచోపశమః అద్వైతశ్శివః చతుర్థః పాదః. సర్వస్యోత్పత్తిస్థితిప్రళయాః రజ్జుసర్పమృగతృష్ణికాస్వప్నాదివదుత్పద్యమానాఃమాయావినః పరమేశ్వరా ద్భాసంతే. మాయావిస్థానీయం ప్రణవమాత్మానం జ్ఞాత్వా తదాత్మభావం పశ్యతి సర్వద్వైతోపశమత్వాత్ శివః యథా వ్యాఖ్యాత ఓంకారో యేన విదితః సతత్త్వస్య మననాన్మునిః నేతరః శాస్త్రవిదపి. ఇత్యాగమప్రకరణం ప్రథమమ్.

ఏకమేవా ద్వితీయమిత్యాదిశ్రుతిభ్యః జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యత ఇత్యుక్తం సంవాది స్యాత్. తత్రోపపత్త్యాఽపి ద్వైతస్య వైతథ్య మవధారయితుం ద్వితీయప్రకరణ మారబ్ధమ్. వితథస్య భావో వైతథ్యంఅసత్యత్వమ్. స్వప్నే సర్వేషాం బాహ్యానా మాధ్యాత్మికానాంచ భావపదార్థానాం ప్రమాణకుశలాః వైతథ్యమాహుః. వైతథ్యే హేతుశ్చ అల్పపరిమాణకశరీరమధ్యే పర్వతహస్త్యాదయో సహభావా ఉపలభ్యంతే. న బహిశ్శరీరాత్. తస్మాత్తే వితథా భవితు మర్హంతీతి. స్వప్నకృతదేశాంతరగమనం ప్రతిబోధానంతరం తస్మిన్ దేశే న విద్యత ఇతి విరుధ్యతే. ఏవమాదికాః ఆనుభావికయుక్తయః బహుశః ప్రదర్శితాః. స్వప్నదృష్టాంతస్య అపూర్వత్వాశంకాం నిరాకృత్య జాగ్రద్భేదానాం పునః స్వప్నతుల్యత్వం ప్రపంచితమ్. ఆత్మా స్వమాత్మానం స మాయయా స్వస్మిన్నేవ నానాకారం కల్పయతి. రజ్జ్వాదావివ సర్పాదీన్ స్వయమేవ చ తాన్ బుధ్యతే భేదాన్. తద్వదేవేతి వేదాంతనిశ్చయః. నాన్యోఽతోఽస్తి జ్ఞాతేత్యాదిశ్రుతీనాం సాధనాంతరాభావాత్ స్వయమేవ కర్తృకరణం చేతి యుక్తేః స్వాజ్ఞానానుభవస్య చ దర్శనాత్ స్వప్నవచ్చితిపరికల్పితం సర్వమ్. మనోవాసనామాత్రాభివ్యక్తానాం భావానాం మద్య ప్యంతరవ్యక్తత్వం, స్ఫుటత్వం వా బహిశ్చక్షురాదీంద్రియాణాం,

నానాభేదానామస్తిత్వకృతో విశేషః, స్వప్నేఽపి తథా దర్శనాత్. కిం త్వింద్రియాంతరకృత ఏవ. అతో జాగ్రద్భావా అపి స్వప్నభావా ఇవ కల్పితా ఇతి సిద్ధమ్. సర్వకల్పనామూలం జీవకల్పనేత్యుక్తమ్. ఏకస్యైవ ఆత్మనః మాయయా బహుత్వవదాభాసః, ద్వైతస్య యుక్తిభి రుక్త మసత్యత్వం వేదాంతప్రమాణై రేవావగతమ్. సర్వోఽయం లౌకికో వైదికశ్చ వ్యవహారః అవిద్యావిషయ ఏవ, ప్రమాణయుక్తిభ్యాం ద్వైత మిథ్యాత్వప్రసాధనేన అద్వైతమేవ పారమార్థికమితి నిర్ధారితమ్. విదితరాగై రిత్యాదినా సర్వానర్థప్రశమన మద్వైతమేవ శివ మభయమితి స్తూయతే ఇతి వైతథ్యప్రకరణం ద్వితీయమ్.

ఓంకారనిర్ణయే ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైత ఇతి ప్రతిజ్ఞాతం. తత్ర ద్వైతాభావస్తు వైతథ్యప్రకరణేన స్వప్నమాయాగంధర్వనగరాది దృష్టాంతైః దృశ్యత్వాదిభిః అంతవత్త్వాదిభి ర్హేతుభి స్తర్కేణ చ ప్రతిపాదితః, అద్వైతం కిమాగమమాత్రేణ ప్రతిపత్తవ్యం. ఆహోస్వి త్తర్కేణాపీత్యాశంక్య శక్యతే తర్కేణాపి జ్ఞాతుమితి అద్వైతప్రకరణమారబ్ధమ్. "ఆత్మా హ్యాకాశవజ్జీవై ర్ఘటాకాశై రివోదితః, ఘటాదివచ్చ సంఘాతైః జాతా వేతన్నిదర్శనమ్" ఇత్యాదిబహుభిర్దృష్టాంతై ర్హేతుభి స్తర్కైశ్చ అద్వైతం సాధితమ్. "నాకాశస్య ఘటాకాశో వికారావయవౌ యథా. నైవాత్మన స్సదా జీవో వికారావయవౌ తథా" ఇత్యాదిగ్రంథేన అప్రయోజకశంకాప్రతికూలతర్కప్రతిషేధః అనుకూలతర్కశ్చ ప్రదర్శితః, శ్రుత్యాపి జీవపరమాత్మనోః పృథక్త్వం కర్మకాండే బహుశః ప్రపంచితం. క్వచిద్జ్ఞానకాండేఽపి. ఆత్మైకత్వంతు జ్ఞానకాండైకావధార్యమ్. వాక్యవిరోధే కథం సామంజస్య మిత్యాశంక్య సర్వాభి రుపనిషద్భిః నిర్ణాయకైర్మహావాక్యై ర్బహుభి ర్దృష్టాంతై రదుష్టై ర్హేతుభి రనుకూలై స్తర్కైశ్చ శ్రుత్యనుగృహీతైః స్వానుభూత్యా చ అద్వైతమేవ సాధ్యత ఇతి బహు ప్రపంచితమ్. ద్వైతేన అద్వైతం న విరుధ్యత ఇత్యపి సాధితమ్. అద్వైతస్య పరమార్థసతః అవిద్యాకేన ద్వైతేన న బాధః. నిర్విశేష స్యాత్మనః దుర్బోధ్యత్వాత్. ఉపాయాంతరేణ తస్యైవ ప్రతిపిపాదయిషయా యద్యద్వ్యాఖ్యాతం తత్సర్వం

శ్రుతి ర్నిహ్నుతే. అసతో భావస్య మాయయా తత్త్వతో వా న కథం
చన జన్మ యుజ్యతే. అదృష్టత్వాత్. నహి వంధ్యాపుత్రో మాయయా
తత్త్వతో వా జాయతే,తస్మా దసద్వాదః దూరత ఏ వాత్రానుపపన్నః.
ప్రచారభేదే హేతు రుక్తః. మోక్షాఖ్యా శాంతి ర్మనోనిగ్రహాయ
త్తైవం, సర్వోఽపి మనోనిగ్రహాదిః మృల్లోహాదివత్సృష్టి రుపాసనా.-
ఇతి తృతీయమద్వైతప్రకరణమ్. 3

ఆగమార్థస్య శుద్ధాద్వైతదర్శనస్య ప్రతిపక్షభూతాః కేవల
యౌక్తికాః అద్వైతాభాసా వైనాశికాః స్వమతేన భ్రామయంతి లోకమ్.
అన్యోన్యవిరుద్ధతయా తస్య అసమ్యగ్దర్శనత్వం ప్రదర్శ్య తత్ప్రతిషేధేన
ఔపనిషదస్యాద్వైతదర్శనస్య సిద్ధి రుపసంహర్తవ్యాః, అతః అలాత
శాంత్యాఖ్యం ప్రకరణ మారబ్ధమ్. కథం ద్వైతిన ఏవ పరస్పరం విరు
ధ్యంత ఇతి చేత్, సత్కారణవాదినః కేచిత్ సాంఖ్యాః, అసత్కారణ
వాదినోఽన్యే, ప్రాజ్ఞాభిమానినో వైశేషికనైయాయికాదయః విరుద్ధై
ర్ధర్మై ర్వివదంతే. వివాదరహితం తు పరమార్థదర్శనం; తైస్తై రుక్తాభి
రేవ యుక్తిభిః తత్తన్మతాన్యేవ ఖండితాని. బీజాంకురాఖ్యో దృష్టాంత
ఇత్యాదిగ్రంథేన బీజాంకురయో రివ హేతుఫలయోః అన్యోన్యం
కార్యకారణభావాభ్యుపగమాత్ నాన్యోన్యాశ్రయత్వం. ఏవం
రీత్యా ఇతరాక్షేపా నిరాకృతాః. "నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వ మిష్యతే భూత
దర్శనాత్" ఇత్యర్థోఽపి ప్రపంచితః. "ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వాత్"
ఇత్యాదిగ్రంథేన స్వప్నజాగరితయోః కార్యకారణభావేఽపి అత్యంతవై
షమ్యా న్న మిథ్యాత్వ మిత్యాశంకా పరిహృతా. వ్యవహారదృష్ట్యా
కార్యకారణత్వం స్వప్నజాగరితయో రుక్తమ్ తత్త్వదృష్ట్యా తు అప్ర
సిద్ధమేవేతి సాధితమ్. "జాత్యాభాసం చలాభాస"మితి శ్లోకేన పరమార్థ
సద్వస్తు సూచితమ్. చిత్తచైత్యే అన్యోన్యదృశ్యే ఇత్యన్యోన్యాశ్రయః
పరిహృతః. దృశ్యదర్శనయో స్స్వరూపే ప్రమాణాభావాత్, ద్రష్ట్రు
తోపలక్షితః కేవలమాత్మాఽవశిష్యతే, "అస్తి నాస్త్యస్తి నాస్తీతి నాస్తి
నాస్తీతి వా" పునః ఇత్యాదిగ్రంథేన సూక్ష్మవిషయా అపి పండితానాం
గ్రాహాఃభగవతః పరమాత్మన ఆవరణా ఏవ. కిముత మూఢజనబుద్ధిలక్షణాః

ఇత్యేవమర్థః ప్రదర్శితః. ఏవం అన్యదర్శనార్థానాం తద్యుక్తిభిరేవ మిథ్యాత్వం బహుధా ప్రపంచితమ్. ఇత్యలాతశాంత్యాఖ్యం చతుర్థం ప్రకరణమ్. ४

ఇతి మాండూక్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

८. తైత్తిరీయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

పూర్వకాండే కర్మ ప్రతిపాదిత ముపాత్తదురితక్షయార్థం కామ స్తత్ర ప్రవర్తకః. ఆప్తకామానాం కామాభావా న్న తత్ర ప్రవృత్తిః; యే చాత్మకామాః త ఏవాప్తకామాః; ఆత్మన్యవస్థానాత్; ఆత్మా చ బ్రహ్మ. తద్విజ్ఞానా దవిద్యానివృత్తౌ స్వాత్మన్యవస్థానం మోక్షః. అతో బ్రహ్మవిద్యార్థోపనిష దారభ్యతే. తదర్థత్వా ద్గ్రంథోఽ ప్యుప పనిషదితి.

కృష్ణయజుర్వేదే తైత్తిరీయోపనిషత్సు శిక్షావల్లీ ఆనందవల్లీ భృగువల్లీతి త్రయో భాగాః. శిక్షావల్ల్యాః శంనోమిత్ర ఇతి శాంతిః; ఆనందవల్ల్యాః సహ నావవత్వితి శాంతిః; భృగువల్ల్యా అపి తథా. తత్ర శం నో మిత్ర ఇతి శాంతౌ ప్రాణవృత్తే రహ్న శ్చాభిమానిదేవతాత్మా మిత్రః. అపానవృత్తే రాత్రే శ్చాభిమానీ వరుణః; చక్షుష్యాదిత్యే చాభిమాన్యర్యమా; బలే ఇంద్రః; వాచి బుద్ధౌ చ బృహస్పతిః పాదయో రభిమానీ విష్ణుః; ఏవమాద్యా అధ్యాత్మదేవతాః. శం నో భవత్వితి సర్వత్రానుషంగః. నమో బ్రహ్మణ ఇతి పరోక్షేణ, నమస్తేవాయోఇతి ప్రత్యక్షేణ చ వస్తునిర్దేశః. సూత్రాత్మరూపేణ వాయుః పరోక్షః; ఆధ్యాత్మిక ప్రాణవాయురూపేణ శరీరాదే ర్బృంహణాత్ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యత్వేనచాపరోక్షః. యథా కశ్చిద్రాజదిదృక్షుః రాజ్ఞో ద్వారిక మభిముఖీకర్తుం త్వమేవ రాజేతి స్తౌతి తథా హార్దస్య బ్రహ్మణః ద్వారపాలః ప్రాణః హార్దబ్రహ్మదిదృక్షుణా ముముక్షుణా త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మవదిష్యామీతి స్తూయతే. విద్యాసంయోజనేన మా మవతు; వక్తృత్వసామర్థ్యసంయోజనేన ఆచార్య మవ త్వితి

ప్రార్థనా. పునర్వచనమాదరార్థం. శాంతే స్త్రిర్వచనం తాపత్రయప్రశ
మనార్థమ్.

అర్థజ్ఞానప్రధానత్వా దుపనిషదః గ్రంథపాఠే యత్నోఽపర
మో మాభూదితి శీక్షాధ్యాయ ఆరబ్ధః. సహ నౌ యశ ఇత్యాదినా శిష్యః
ప్రార్థయతే. సంహితావిషయం దర్శన ముపనిషత్; అధికరణం జ్ఞాన
విషయః, అధిలోకం దర్శనం; సంహితాయాః పూర్వవర్ణే పృథివీదృష్టిః
కర్తవ్యా; ఉత్తరవర్ణే ద్యౌరితి దృష్టిః సంధి రంతరిక్షలోకః, సంధా
నం వాయుః ఇత్యధిలోకదర్శనం; ఏవ ముపాసనాని ప్రతిపాదితాని.
సంధీయతే ప్రజయా పశుభిరితి ఫల ముక్తమ్; మేధాకామస్య శ్రీకామ
స్య చ తత్ప్రాప్తిసాధనం జపహోమా వుచ్యేతే. ఋషభశబ్దేన ఓంకా
రో వ్యాహృత్యోపాస్యః. అనన్తరం వ్యాహృత్యాత్మనో బ్రహ్మణః అంతరు
పాసనం స్వారాజ్యఫలం ప్రస్తూయతే. ౫. హిరణ్యగర్భస్య వ్యాహృ
త్యాత్మనః బ్రహ్మణోఽంగాని అన్యా దేవతా ఇత్యుక్తమ్. తస్య సాక్షా
దుపలబ్ధ్యర్థం విష్ణో స్సాలగ్రామ ఇవ హృదయాకాశస్థాన ముపాసనార్థ
ముచ్యతే. తత్రోపాస్యమానం బ్రహ్మ మనోమయత్వాదిధర్మవిశిష్టం
సాక్షా దుపలభ్యతే పాణా వామలకమివ. మార్గశ్చ సర్వాత్మభావప్రతి
పత్తయే వక్తవ్య ఇతి షష్ఠానువాక ఆరబ్ధః. ౬. ప్రాజాపత్యాత్మభావాయ
వ్యాహృత్యాత్మకస్య బ్రహ్మణః పృథివ్యాదిపాఙ్క్తస్వరూపేణోపా
స్యత్వ ముక్తమ్. ౭ విష్ణోః ప్రతిమేవ బ్రహ్మణః పరస్యాపరస్యచా
లంబన మోంకారః; సర్వోపాసనాంగభూతస్య ఓంకారస్యోపాసనం
విహితమ్. ౮. విజ్ఞానాదేవ ఆప్నోతి స్వారాజ్య మిత్యుక్తత్వాత్.
శ్రౌతస్మార్తానాం కర్మణాం ఆనర్థక్యం మాభూదితి ప్రదర్శనార్థం 'ఋతం
చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే' చేత్యాద్యుపన్యాసః. సత్యతపస్స్వాధ్యాయప్ర
వచనానాం పునర్గ్రహణ మాదరార్థమ్. ౯. అహం వృక్షస్యేతి మన్త్ర
జపః విద్యోత్పత్త్యర్థః. ఏవం శ్రౌతస్మార్తనిత్యకర్మయుక్తస్య నిష్కామస్య
బ్రహ్మజిజ్ఞాసోః ఆర్షాణి దర్శనాని ప్రాదుర్భవన్తీత్యాశయః. ౧౦. వేద
మనూచ్యాచార్యోఽంతేవాసిన మనుశాస్తీతి అనుశాసనశ్రుతేః పురుష
సంస్కారార్థత్వాత్, తత్సంస్కృతస్య ఆత్మజ్ఞాన మంజసైవోపజా
యతే. విద్యాం ప్రత్యుపాయభూతాని కర్మాణి ఉపాయే చాధికో

యత్నః కర్తవ్యః. అహింసాబ్రహ్మచర్యాదీని విద్యాం ప్రత్యుపకారకాణి
శ్రవణమననినిదిధ్యాసనాదీని సాక్షాదేవ కారణాని; అతి ప్రసిద్ధాన్యాశ్ర
మాంతరాణి; సర్వేషాం చ విద్యాయా మధికారోఽస్తి పరం చ శ్రేయః
కేవలవిద్యాయాః. ౧౧.

ఇతి శిక్షావల్లీప్రథమాధ్యాయః.

ఆనందవల్ల్యాఖ్య ద్వితీయాధ్యాయ తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అతీతవిద్యాప్రాప్త్యుపసర్గప్రశమనార్థా శం నో మిత్ర ఇతి శాంతిః
వక్ష్యమాణ బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్త్యుపసర్గప్రశమనార్థా సహ నావవత్వి
తి శాంతిః. విద్యాగ్రహణనిమిత్తం శిష్యస్యాచార్యస్య వా ప్రమాదికో
విద్వేష స్స్యాదితి తచ్ఛమనాయేయ మాశీః. కర్మభి రవిరుద్ధా
న్యుపాసనాన్యుక్తాని. అంతస్సోపాధిక మాత్మదర్శనం చోపదిష్టం.
తావతా నాత్యంతికస్సంసారబీజ స్యోపమర్దః అతః సర్వోపద్రవబీజ
స్యాజ్ఞానస్య నివృత్త్యర్థం నిరుపాధికాత్మదర్శనార్థం చ బ్రహ్మవిదాప్నోతి
పర మిత్యారంభః. సత్యం జ్ఞాన మనంత మితి బ్రహ్మణః స్వరూపలక్ష
ణమ్, జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృపదార్థాః భోగాపవర్గౌ చ యస్యాం గూఢా
సా బుద్ధిర్గుహా పరమే వ్యోమని అవ్యాకృతాకాశే నిహిత మంతర్హితం
బ్రహ్మ. హార్దం విజ్ఞానాంగత్వేన వ్యోమ వివక్షితం. గుహానిహిత బ్రహ్మ
విజానన్ సర్వాన్కామాన్ బ్రహ్మణా బ్రహ్మస్వరూపేణైవ సహాశ్నుతే
ఏకయైవోపలబ్ధ్యా యుగపదుపభుఙ్క్తే. అనన్తత్వం చ దేశతః కాలతో
వస్తుతశ్చ అపరిచ్ఛిన్నత్వం. పరిచ్ఛేదాభావశ్చ అధికరణాత్మక ఇతి నాన్యః
దేశతః పరిచ్ఛిన్న మాకాశం కాలతః పరిచ్ఛిన్నం కార్యమాత్రం
వస్తుతః పరిచ్ఛిన్నో భిన్న శ్చావాస్తవికః. త్రివిధపరిచ్ఛేదశూన్యం బ్రహ్మైవ
వాచారంభణశ్రుత్యా కారణవ్యతిరేకేణ కార్యం నాస్తీతి సర్వాధి
ష్ఠానం బ్రహ్మైవ సత్యమ్. స్వయంప్రకాశత్వా జ్జ్ఞానం. ఆత స్వరూపా

ద్బ్రహ్మణః. పురుష శ్చాన్నరసమయ శ్శిరఃపాణ్యాద్యాకృతిమాన్ పురు
ష ఏవ హి శక్తత్వా దర్థిత్వాచ్చ కర్మజ్ఞానయోరధిక్రియతే. సహి
పురుష ఇహ విద్యయా అంతరతమం బ్రహ్మ సంక్రామయితు

మిష్టః. తస్య చ బాహ్యాకారవిశేషేష్వనాత్మసు ఆత్మభావితా బుద్ధిః
ఆలంబనం వినా నిర్విశేషం ప్రత్యగాత్మానం వేత్తు మర్హతి. అతః దృ
ష్టశరీరాత్మసామ్యకల్పనయా శాఖాగ్రచన్ద్రనిదర్శనవత్ అంతర్ముఖీక
ర్తుం తస్యేదమేవ శిర ఇత్యాద్యుపాసనా ఉపదిష్టాః. అన్నమయాత్మప్ర
కాశక ఏష శ్లోకో నామ మంత్రః. ౧. ప్రాణమయాత్మవిషయే ద్వితీయః
శ్లోకః. ౨. మనోమయాత్మప్రకాశకస్తృతీయః. 3 విజ్ఞానమయాత్మప్రకా
శకశ్చతుర్థః. ౪. ఆనందమయాత్మప్రకాశకః పంచమః.

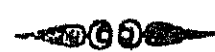
యస్య తస్య జ్ఞానాన్తలక్షణస బ్రహ్మణః ప్రతిపత్త్యర్థః పంచా
న్నమయాదికోశా ఉపస్యస్తాః యేనైవ చ తే సర్వే ఆత్మవన్తః తద్బ్రహ్మ
పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా. అవిద్యాపరికల్పిత ద్వైతస్యావసానభూత మద్వైతం బ్ర
హ్మ ప్రతిష్ఠా=పుచ్ఛమ్. ౫. సర్వాంతరతమాత్మాస్తిత్వప్రకాశకోఽపి
మన్త్రః కార్యద్వారేణ భవతీతి. ౬. అసద్వా ఇదమిత్యాదినా అవ్యా
కృతనామరూపవిశేషపరీతరూపం అవ్యాకృతబ్రహ్మోక్తమ్. సర్వకార
ణత్వాత్స్వయంకర్తృ బ్రహ్మైవ సుకృతమ్. బాహ్యానన్దసాధనరహితా
అపి బ్రహ్మవిదః నిరీహాః సానందాశ్చ దృశ్యంతే. బ్రహ్మైవరసస్తేషామ్.
ప్రాణాదిసర్వచేష్టాః గుహానిహితాత్మసత్తాకాః. అతః, పరమాత్మైవానంద
యతి, అదృశ్యే ద్రష్టవ్యవికారరహితే, అనాత్మ్యే= అశరీరే, అనాధారే అ
భయంయథాతథా, ప్రతిష్ఠాం=ఆత్మభావం, లభతే. తదాస తస్మిన్భయ
హేతోర్నానాత్వస్యాభావాత్ స్వరూపప్రతిష్ఠో భవతి, ఆత్మని అల్ప
మన్తరం భేదం కురుతే పశ్యతి. భేదదర్శనః అవిదుషః భయం భవతి.
బ్రహ్మైవ తేషాం భయం తస్మాద్భేదదర్శి విద్వానప్యవిద్వానేవ. ౭.

రాజ్ఞో భృత్యా ఇవ వాతాదయో బ్రహ్మణో భయేన ప్రవర్తం
తే. భయకారణ మానందం బ్రహ్మ. తస్య మీమాంసా=విచారణా. కిమా
నన్దో విషయవిషయిసంబన్ధేన జనితః, లౌకికానందవత్? ఆహోస్విత్
స్వాభావికః? ఇత్యేషా మీమాంసా. తత్ర లౌకిక ఆనందో బాహ్యాధ్యా
త్మికసాధనసంపత్తినిమిత్త ఉత్కృష్టః. స ఏష నిర్దిష్టో బ్రహ్మానందానుగమా
ర్థమ్. లౌకికోఽప్యానందో బ్రహ్మానందస్యైవాంశ ఇవ యువాధ్యాయక ఇ
త్యాద్యాధ్యాత్మికసాధనసంపన్నస్య చ సార్వభౌమస్య చ ఆనందో మాను
ః. తస్మాచ్ఛతగుణోత్కృష్టో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః. ఏవం

పూర్వస్యాః పూర్వస్యా భూమేః ఉత్తరస్యా ముత్తరస్యాం భూమౌ ప్ర
సాదవిశేషతః శతగుణేన ఆనందోత్కర్ష ఉపపద్యతే. అకామహతత్వంతు
విషయోత్కర్షాపకర్షతః సుఖోత్కర్షాపకర్షాయ విశిష్యతే. అకామహ
తగ్రహణం తద్విశేషతః శతగుణసుఖోత్కర్షోపలబ్ధేః అకామహతత్వస్య
పరమానందప్రాప్తిసాధనత్వవిధానార్థం. స యశ్చాయం పురుషే, స గుహా
యాం నిహితఆత్మా, ఆకాశాద్యన్నమయాంతం కార్యం సృష్ట్వా తదేవా
నుప్రవిష్టః (యశ్చాసావాదిత్యే) సః యస్యైకదేశం బ్రహ్మాదీని భూతాని
సుఖార్హా ణ్యుపజీవంతి స పరమానందః శ్రోత్రియప్రత్యక్షో నిర్దిష్ట ఆది
త్యే నిర్దిశ్యతే. ఉభయో రైక్య ముపదిష్టం. భిన్నప్రదేశస్థఘటాకాశైక
త్వవత్, (అస్మా ల్లోకా త్ప్రేత్య) నిరపేక్షో భూత్వా అన్నమయాది
న్పంచాప్యుపసఙ్క్రామతి=విషయజాతమన్నమయా త్పిండాత్మనః వ్య
తిరిక్తం న పశ్యతి—తత్తన్మయం పశ్యతీత్యర్థః. సంక్రమణకర్తా పరస్మాన్న ప్ర
విభక్తః; యద్యన్యస్స్యాత్ "తత్సృష్ట్వా తదేవానుప్రావిశత్, అన్యోఽసా
వన్యోఽహమస్మీతి న స వేద యథాపశుః, ఏకమేవాద్వితీయం, తత్త్వమ
సి, తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్, అహం బ్రహ్మాస్మి, ప్రజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ"
ఇత్యాది శ్రుతివిరోధః యది హి విద్వా నాత్మనః అన్య న్న పశ్యతి,
తతః అభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే; అన్యస్య అవిద్యాకల్పితత్వేన విద్యయా
అవస్తుత్వదర్శనోపపత్తిః. ఆనందమయస్యాత్మసంక్రమణం న ప్రాప్తిః. పా
రిశేష్యాత్. అన్నమయా ద్యానందమయాంతాత్మవ్యతిరిక్తకర్తృకం
జ్ఞానమాత్రం చ సంక్రమణ ముపపద్యతే బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతీత్యాది
శ్రుతిబలాత్, జ్ఞానేన సర్వగతస్యాత్మన స్సంక్రమణం, పరమార్థతః ని
ర్వికల్పే బ్రహ్మణి న కశ్చిదపి వికల్ప ఉపపద్యతే. ఏవం క్రమేణ నిర్విక
ల్పమాత్మాన ముపసంక్రమ్య కుతశ్చన న బిభేతి; సర్వ స్యానందవల్ల్యర్థస్య
సంక్షేపతః ప్రకాశనాయ ఏష మంత్రో భవతి.౮. (ఆనందం బ్రహ్మణో
విద్వాన్) అభేదే షష్ఠీ. ఆనందరూపత్వా ద్బ్రహ్మణః ఆనందం బ్రహ్మే
త్యుక్తేశ్చ. మనసః బ్రహ్మవిజ్ఞానసాధనత్వాత్ తత్ర బ్రహ్మత్వ మధ్యా
రోప్య మనోమయోదాహృతమంత్రః 'న బిభేతి కదాచ' నేతి స్తౌతి; భయ
మాత్రం ప్రతిషిద్ధమేవ; ఇహ తు అద్వైతవిషయే న బిభేతి కుతశ్చ
నేతిభయనిమిత్తమేవ ప్రతిషిధ్యతే. (య ఏవం వేద) యథోక్తమద్వైతం

ఆనందం బ్రహ్మ వేద తస్యాత్మభావేన దృష్టే పుణ్యపాపే నిర్వీర్యే సతీ, తాపకే, జన్మారంభకే చ నభవతః. సర్వాభ్యో విద్యాభ్యః పరం శ్రేయో ఽస్యాం నిషణ్ణమ్.

ఇత్యానందవల్లీవిషయార్థసంగ్రహః.

అథ భృగువల్లీతాత్పర్యవిషయసంగ్రహ ఉచ్యతే—ప్రాగానందవల్ల్యామేవ సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ ఆకాశాద్యన్నమయాంతం కార్యం సృష్ట్వా తదేవానుప్రవిష్టమ్; యస్మాద్విశేషవదివోపలభ్యమానం, తస్మాత్సర్వకార్యవిలక్షణం అదృశ్యత్వాదిధర్మకమేవానందం తదేవాహమితి విజానీయాత్. అనుప్రవేశస్య తదర్థత్వాత్. తస్యైవం విజానతః శుభాశుభకర్మణీ జన్మాంతరారంభకే న భవతః ఇత్యర్థో వివక్షితః. పరిసమాప్తా చ బ్రహ్మవిద్యా. అతఃపరం బ్రహ్మవిద్యాసాధనం తపో వక్తవ్యం; అన్నమయాదివిషయాణి చోపాసనాని ప్రాగేవోక్తానీతి. అతః పూర్వవచ్ఛాంతిపాఠపూర్వకం భృగువల్ల్యారభ్యతే. ఆఖ్యాయికా తు విద్యాస్తుతయే. వరుణపుత్రో భృగుః బ్రహ్మ జిజ్ఞాసుః పితరముపగతవాన్. స చ పితా విధివదుపసన్నాయ తస్మై ప్రోవాచ అన్నం శరీరం, తదభ్యంతరం ప్రాణం అనంతరముపలబ్ధిసాధనాని చక్షుః శ్రోత్రం మనో వాచమిత్యేతాని బ్రహ్మోపలబ్ధౌ ద్వారాణ్యుక్తవాన్. బ్రహ్మణో లక్షణం 'యతో వా ఇమానీ'త్యాదినా జగజ్జన్మాదికారణత్వం తటస్థమువాచ ఉత్పత్తిస్థితిలయకాలేషు భూతసందోహో యదాత్మతాం న జహాతి తద్బ్రహ్మేతి నిష్కృష్టముపాస్యమువాచ. తపోవిశేషప్రతిపత్తిస్తు సర్వసాధకతమత్వాత్ పిత్రానుపదిష్టమపి బ్రహ్మజ్ఞానసాధనత్వేన తపః ప్రతిపేదే. భృగుః తచ్చ తపః బాహ్యాంతఃకరణసమాధానం "మనసశ్చేంద్రియాణాంచ హ్యైకాగ్ర్యం పరం తపః, తజ్జ్యాయ స్సర్వకర్మభ్య స్స ధర్మః పర ఉచ్యతే" ఇతి స్మృతేః. ౧. తపసా అన్నం బ్రహ్మేతి విజ్ఞాయ తత్ర సంశయేన పునః పితరముపససార. అద్యతే భుజ్యతే సర్వైరితి సర్వప్రతిపత్తిసాధారణం స్థూలదేహకారణం భూతపంచకం విరాట్సంజ్ఞకం అన్నశబ్దేనోచ్యతే. తస్య స్థూలభౌతికకారణత్వాత్, యతో వా ఇమానీతి లక్షణాస్య తత్ర యోజయితుం శక్య

త్వాత్; తద్బ్రహ్మేతి ప్రతిపన్నవాన్, విరాజ ఉత్పత్తిదర్శనాచ్ఛ్రుతి స్మృతిషు తత్ర లక్షణం సుసంపూర్ణం భవతీతి పునస్తపోఽతప్యత. విచార్య తత్కారణం క్రియాశక్తివిశిష్టతయా ప్రాణశబ్దలక్ష్యం హిరణ్యగర్భం, సంకల్పాధ్యవసాయవిశిష్టతయా చ మనోవిజ్ఞానశబ్దలక్ష్యం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్; తత్రాపి లక్షణావ్యాప్తేః సర్వార్థితానందశబ్దవాచ్యతయా మాయావిశిష్టం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్. విశిష్టస్య విశిష్టాంతరాత్మత్వానుపపత్తేః. కారణత్వోపలక్షితం విశుద్ధానందం బ్రహ్మేతి విజ్ఞాతవానిత్యర్థః. ఏవం తపసా విశుద్ధాయ ప్రాణాదిషు సాకల్యేన బ్రహ్మలక్షణమపశ్యన్ శనైశ్శనైరనుప్రవిశ్య ఆన్తరతమమానందం బ్రహ్మ విజ్ఞాతవాంస్తపసైవ సాధనేన భృగుః. తస్మాద్బ్రహ్మజిజ్ఞాసునా బాహ్యాంతఃకరణసమాధానలక్షణం పరమం తపస్సాధనమనుష్ఠేయమితి ప్రకరణార్థః. ఏవమన్యోఽపి తపసైవ సాధనేన అనేనైవ క్రమేణ అనుప్రవిశ్య ఆనందం బ్రహ్మ వేద. సహృదయాకాశగుహాయాం పరమానందాద్వైతే ప్రతితిష్ఠతి. బ్రహ్మైవ భవతీత్యర్థః. అన్నవానిత్యాదికం దృష్టం చ ఫలమ్. అన్నేన ద్వారభూతేన బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపాదనాత్ గురుమివ అన్నం న నింద్యాత్ ఇత్యాద్యుక్తం. ౭. అన్నోపాసనప్రకారాః తద్వ్రతాని తత్ఫలాని చోక్తాని. ఇదానీం బ్రహ్మణ ఉపాసనప్రకార ఉచ్యతే. ఉపాత్తపరిరక్షణం క్షేమః. క్షేమరూపేణ వాచి ప్రతిష్ఠితం బ్రహ్మేత్యుపాస్యం. అనుపాత్తస్యోపాదానం యోగః. ప్రాణాపానయోర్బ్రహ్మ యోగక్షేమాత్మనా ప్రతిష్ఠితమిత్యుపాస్యమ్. ఏవమాదీన్యుపాసనాన్యుక్తాని; తత్తత్ఫలాని చోక్తాని. ఆనందవల్ల్యాం "సోఽశ్నుతే సర్వాన్కామాన్సహ" ఇత్యుక్తఫలవచనస్య కే తే కామా ఇత్యాకాంక్షాయా అత్ర విస్తార ఉచ్యతే. అనుసంచరన్ ఇమాన్లోకానాత్మత్వే నానుభవన్సామ గాయన్ సమత్వాద్బ్రహ్మైవ సామ సర్వానన్యరూపం ఛందయన్ లోకానుగ్రహార్థమాత్మైకత్వం ప్రఖ్యాపయన్ తిష్ఠతి. హా ఉ ఇతి అహో ఇత్యస్మిన్నర్థే అత్యంతవిస్మయఖ్యాపనార్థః. అద్వైతాత్మా నిరంజనోఽపి సన్నహమేవాన్నమహమన్నాదశ్చేత్యాదికం విస్మయహేతుః. ౧౦. ఇతి భృగువల్లీతాత్పర్యమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషత్సమాప్తా.

౮. ఐతరేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అవతరణికా:— ఋగ్వేదే ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షడధ్యాయేషు అధ్యాయత్రయ ముపనిషత్సంజ్ఞితమ్. ఆత్మా వా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీదిత్యారభ్య అమృతస్సమభవదిత్యంతమ్. దేవతాప్యయలక్షణః పరః పురుషార్థః జ్ఞానకర్మసముచ్చయేన ప్రాప్తవ్యః. నాతః పరమస్తీత్యేకే ప్రతిపన్నాః. తన్నిరాచికీర్షయా కేవలాత్మజ్ఞానవిధానార్థం ఆత్మా వా ఇదమిత్యాద్యారంభః. ఉత్తరగ్రంథేఽపి అన్యార్థగానవగమాత్ పూర్వోక్తానాం అగ్న్యాదిదేవానాం అశనాయాదిమత్త్వేన సంసారిత్వం దర్శయతి శ్రుతిః.

అథోపనిషత్—ఆత్మనః ప్రాతీతికం సవిశేషత్వమాలంబ్య కథం కైవల్యమిత్యాశంక్య సర్వస్య విశేషస్య ఆత్మని మాయయా కల్పితత్వాత్ న వాస్తవనిర్విశేషత్వవిరోధ ఇతి తదర్థం మాయయా ఆత్మనస్సకాశాత్ సృష్టిం వక్తుం సృష్టేః పూర్వం ఆత్మనః నిర్విశేషరూపం దర్శయితుం ఆత్మా వా ఇత్యాదివాక్యమ్. ఆత్మేతి పదేన సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిః సర్వసంసారధర్మవర్జితః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః అమృతః అద్వయ ఉచ్యతే. తథా చ స్మృతిః "యచ్చాప్నోతి యదాదత్తే యచ్చాత్తి విషయానిహ, యచ్చాస్య సంతతో భావః తస్మా దాత్మేతి కీర్తితః" ఇతి జగత్సృష్టేః ప్రాగాత్మైవైక ఆసీత్. ఇదానీము క్యైక ఏవ. తథాప్యస్తి విశేషః. ప్రాగుత్పత్తేః అవ్యాకృతనామరూపభేదాత్మభూతం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం జగదాసీత్. ఇదానీం తు వ్యాకృతనామరూపభేదత్వాత్ అనేకశబ్దప్రత్యయగోచరం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం చేతి విశేషః యథా ఫేనతరంగాదిభేదేఽపి సలిలమేవేత్యేకశబ్దప్రత్యయభాక్త్వం, తథా నాన్యత్కించన మిషత్ న కించిదపి వ్యాపారవదితరద్వా; యథా, సాంఖ్యానాం అనాత్మపక్షపాతి స్వతంత్రం ప్రధానం, యథా చ కాణాదానా మణవః, తద్వదిహ నాన్యదాత్మనః కించిదపి వస్తు విద్యతే. ఆత్మైకమేవాసీదిత్యభిప్రాయః. సః సర్వజ్ఞస్వాభావ్యాదీక్షితవాన్ లోకాన్ సృజేయేతి. ఉపాదానస్తక్షాదిః ప్రాసాదాదీన్ సృజతీతి యుక్తమ్. నిరుపాదానస్త్వాత్మా కథం లోకాన్ సృజతీతి చేత్ సలిలస్థానీయే అవ్యాకృతే ఆత్మైకశబ్దవాచ్యే

వ్యాకృతఫేనస్థానీయస్య జగతస్సంభవాత్ ఆత్మభూతనామరూపోపాదానస్సన్ సర్వజ్ఞో జగన్నిర్మిమీత ఇతిన విరోధః. ఇతి స్వప్రకృతిప్రాధాన్యేన పరిణామ్యుపాదానత్వం. పరిణామో నామ వివర్తాదన్యో నాస్త్యేవ. అతః ఆత్మనఏవ ఉపాదానత్వం. మాయా తు సహాయమాత్రమ్. యథా విజ్ఞానవాన్మాయావీ నిరుపాదాన ఆత్మానమేవాంతరత్వేన ఆకాశే గచ్ఛన్నివ నిర్మిమీతే తథా సర్వజ్ఞో మహామాయీ పరమేశ్వరః ఆత్మానమేవ అన్తరత్వేన జగద్రూపేణ నిర్మిమీత ఇతి యుక్తతరమ్. ఏవం చ సతి కారణకార్యోభయాసద్వాదాదిపక్షాశ్చ న ప్రసజ్యంతే. ఆకాశాదిక్రమేణాండముత్పాద్య అంభఃప్రభృతీన్ లోకాన సృజత, లోకానాం పంచభూతాత్మకత్వేఽపి అబ్బాహుళ్యా త్తన్నామవ్యవదేశః. అద్భ్య ఏవ శిరఃపాణ్యాదిమన్తం పురుషం సముద్ధృత్య స్వావయవసంయోజనేన సంపిండితవాన్. తత ఈశ్వరసంకల్పేన తపసా పక్షిణోఽండమివ పురుషపిండస్య ముఖాకారం సుషిరమజాయత. ముఖాద్వాక్; తదధిష్ఠాతాఽగ్నిః; వాచో లోకపాలః. తథా నాసికే తాభ్యాం ప్రాణః. ఏవం అధిష్ఠానం కరణం దేవతా చేతి త్రయం క్రమేణ నిర్భిన్నమ్; హృదయమంతఃకరణాధిష్ఠానమ్; నాభిస్సర్వప్రాణనిబంధనస్థానమ్. ౧.

ఏతా అగ్న్యాదయో దేవతాః ఈశ్వరేణ సృష్టాః మహతి సంసారార్ణవే ప్రాపతన్. తం స్థానకరణదేవతోత్పత్తిబీజభూతం ప్రథమోత్పాదితం పురుషపిండమాత్మానం అశనాయాపిపాసాభ్యాం సంయోజితవాన్. తస్య తస్య కారణభూతస్య అశనాయాదిదోషవత్త్వాత్ తత్కార్యభూతానామపి దేవతానాం అశనాయాదిమత్త్వమ్; పీడ్యమానాస్తాః స్రష్టారమబ్రువన్ —ఆయతనం నః ప్రజానీహీతి; తత ఈశ్వరో గామసృజత. అస్మదధిష్ఠానాయ అన్న మత్తుం నాలమిత్యబ్రువన్. అశ్వం చ తథా. తతః పురుషమానయత్; తస్మిన్ అగ్ని ర్వాగ్భూత్వా ముఖం ప్రావిశత్; ఇత్యాదిక్రమేణ పురుషే దేవాః ప్రవిష్టాః లబ్ధాధిష్ఠానాసు దేవతాసు అశనాయాపిపాసే ఈశ్వరాజ్ఞయా భాగవత్యావాస్తామ్.

తతః ఈశ్వరః మనుష్యాదీనాం అన్నభూతాన్ వ్రీహ్యాదీన్ మార్జాలాదీనా మన్నభూతాన్ మూషకాదీన్ ఏవమాదిక మన్నం సంకల్పమాత్రేణాసృజత్; తత్ర శ్రుతివాక్యైః శబ్దాదిభోక్తృత్వ మింద్రియశబ్ద

దేవతోపాధికం, నస్వతఆత్మనః; ఇత్యభిప్రాయేణ తాసాం శబ్దాదిభోగము
క్త్వా ఇదానీం అన్నపానభోక్తృత్వమపి అపానవృత్తిమత్ప్రాణోపా
ధికమ్. న స్వత ఆత్మనః ఇత్యభిప్రాయేణ తస్యాభోక్తృత్వం పరిశేషాన్ని
ర్ధారితమ్. తదాసర్వోఽపిలోకః అన్నమభివ్యాహృత్య తృప్తోఽభవత్. ఏవం
సృష్టిమభిధాయ సంసారిణాం భోక్తారం దర్శయితుం ఈశ్వరః విచారయా
మాస; మయా పరేణ స్వామినా అధిష్ఠాత్రా కృతాకృతఫలసాక్షిభూ
తేన భోక్త్రా భవితవ్యం పురస్యేవ రాజ్ఞేతి ప్రపదం చ మూర్ధా చ సంఘా
తస్య ప్రవేశమార్గౌ; కతరేణ మార్గేణ పురం ప్రపద్యే ఇత్యచింతయత్.
తతో మూర్ధసీమానం విదార్య ఛిద్రం కృత్వా తన్మార్గేణ ప్రవివేశ.
నందత్యనేన ద్వారేణ గత్వా పరస్మిన్ బ్రహ్మణీతి బ్రహ్మరంధ్రస్య నాందన
మితి నామ ఏవం సృష్ట్వా ప్రవిశ్య జీవేనాత్మనా రాజ్ఞ ఇవ స్వం పురం త్ర
య ఆవసథాః జాగరితకాలే దక్షిణం చక్షుః, స్వప్నకాలే అంతర్మనః, సు
షుప్తికాలే హృదయాకాశ మితి. పితృశరీరం, మాతృగర్భాశయః; స్వంచ
శరీరమితి త్రయ ఆవసథాః. త్రయస్స్వప్నాః స్వప్నవదసద్వస్తుదర్శనాత్
అవస్థాత్రయతౌల్యం; తేష్వయమావసథేషు స్థూలసూక్ష్మకారణదేహే
షు పర్యాయేణ చరన్ స్వాభావిక్యా అవిద్యయా న ప్రబుధ్యతే. స
కదాచిత్ పరమకారుణికేనాచార్యేణ బోధితస్సన్ ఇదం బ్రహ్మమమా
త్మస్వరూపమదర్శమితి సర్వాన్తరబ్రహ్మ సాక్షాదపశ్యత్. నపరోక్షేణ. ౩.

ఏవం చ అసంసారీ సర్వజ్ఞ ఆత్మా స్వతోఽన్యద్వస్త్వన్తరమను
పాదాయైవ సర్వమిద మాకాశాదిక్రమేణ సృష్ట్వా స్వాత్మప్రబోధనా
ర్థం సర్వాణి చ ప్రాణాదిమచ్ఛరీరాణి స్వయం ప్రవిశ్య స్వమాత్మానం
యథాభూతమిదం బ్రహ్మాస్మీతి సాక్షాత్ప్రత్యబుధ్యత. తస్మాత్ సర్వశరీరే
ష్వేక ఏవాత్మా నాన్య ఇతి ఆత్మైకత్వనిర్ధారణ మధ్యాయపర్యవసితార్థః.

ఇతి ప్రథమాధ్యాయః.

ఏవమధ్యాయోపపాదాభ్యాం ఆత్మతత్త్వం నిరూప్య ఉక్తాత్మత
త్త్వజ్ఞానే వైరాగ్యం హేతురితి తదర్థం జీవావస్థాః ప్రపంచయన్ అర్థా
త్ తస్య త్రయ ఆవసథా ఇతి ఉపక్షిప్తం శరీరత్రయం చ ప్రపంచయితుం
అధ్యాయాన్తరారంభః. ఏవం సంసరన్ ఉపాత్తదేహేంద్రియసంఘాతం

త్యజతి; త్యక్త్వాఽన్య ముపాదత్తే; పునఃపున రేవమేవ నదీస్రోతోవత్ జన్మమరణప్రబంధావిచ్ఛేదేన వర్తమానః కాభి రవస్థాభి ర్వర్తత ఇతి దర్శయన్తీ శ్రుతిః గర్భోత్పత్త్యాదికథనేన వైరాగ్య ముత్పాదయతి. జన్మభోగావస్థామరణలోకాన్తరసుఖదుఃఖాదిగతి ర్దర్శితా. జీవస్య గర్భవాసకాలే నిర్వేదాదిక ముక్తమ్. గర్భస్థ ఏవ వామదేవః జీవన్ముక్తో బభూవేతి నిదర్శన ముక్తమ్. ౨.

ఇతి ద్వితీయోఽధ్యాయః.

పూర్వస్మి న్నధ్యాయే జన్మత్రయనిరూపణేన జ్ఞానోత్పత్త్యర్థం వైరాగ్యం నిరూపితమ్. పదార్థశోధనమన్తరా వైరాగ్యమాత్రేణ జ్ఞానోత్పత్తిర్న భవతీతి పదార్థశోధనపూర్వకం వాక్యార్థం కథయితుం తృతీయాధ్యాయారంభః. తత్ర వామదేవాద్యాచార్యపరంపరయా బ్రహ్మజిజ్ఞాసవః అనిత్యసంసారా ఆజీవభావం విచారయన్తః అన్యోన్యం పృచ్ఛన్తీతి కోఽయమాత్మేత్యాదిగ్రంథేన విచారితమ్. వాగాదికరణైః యేన శబ్దాదికం విజ్ఞాయతే త దేక మనేకధేతి విప్రతిపద్య ప్రజ్ఞానమితి సిద్ధాన్తితమ్. స ఏవ ప్రజ్ఞానరూప ఆత్మా బ్రహ్మ; తస్యైవ సర్వాణి నామధేయాని భవన్తి. ప్రత్యస్తమిత సర్వోపాధివిశేషం సన్నిరంజనం నిర్మలం నిష్క్రియం శాన్తం ఏకం సర్వశబ్దప్రత్యయాగోచరం సర్వజ్ఞ మీశ్వరసంజ్ఞం చ ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ తదేవ చైకం బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యన్తేషు శరీరోపాధిషు భిన్నమివ సర్వైః ప్రాణిభి స్తార్కికైశ్చ వికల్ప్యతే చానేకధా. ("ఏత మేకే వద న్త్యగ్నిం మనుమన్యే ప్రజాపతిమ్, ఇంద్ర మేకే పరే ప్రాణ మపరే బ్రహ్మ శాశ్వతమ్") ఇత్యాద్యాః స్మృతిః. స వామదేవః అన్యో వా యథోక్తం బ్రహ్మ యోఽపి స విద్వాన్ ఏతేనైవ ప్రజ్ఞానేనాత్మనా అస్మాల్లోకా దుత్క్రమ్య అమృతః సమభవత్. ఓంకారేణ బ్రహ్మాత్మానుసంధానలక్షణం మంగళం వివక్షితమ్.

ఇత్యైతరేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౯. ఛాందోగ్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

సామవేదే ఓ మిత్యేతదక్షర మిత్యాద్యష్టాధ్యాయీ ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ విచార్యతే—ప్రాణాగ్న్యాదిదేవతావిజ్ఞానసహిత మధిగత కర్మ సమస్తం అర్చిరాదిమార్గేణ బ్రహ్మలోకప్రతిపత్తికారణమ్. కేవలం తు కర్మ ధూమాదిమార్గేణ చంద్రలోకప్రతిపత్తికారణమ్. స్వభావప్రవృత్తానాం తు మార్గద్వయపరిభ్రష్టానాం అధోగతిః కష్టే నోక్తా. ఉక్తయో రన్యతరస్మిన్నపి మార్గే నాత్యంతికీ పురుషార్థసిద్ధిః. అతః కర్మనిరపేక్షం అద్వైతాత్మవిజ్ఞానం సంసారగతిత్రయహేతూపమర్దేన వక్తవ్యమితి ఉపనిషదారభ్యతే. అద్వైతజ్ఞానం చ మనోవృత్తిమాత్రం అన్యాన్యుపాసనాన్యపి మనోవృత్తిరూపాణ్యేవ. కస్తర్హి విశేష ఇతి చేత్ స్వాభావికస్య ఆత్మన్యక్రియే అధ్యారోపితస్య కర్త్రాదికారకక్రియాఫలభేదవిజ్ఞానస్య నివర్తక మద్వైతవిజ్ఞానం రజ్జ్వాదౌ సర్పాదిజ్ఞానస్య రజ్జ్వాదిస్వరూపనిశ్చయ ఇవ. ఉపాసనంతు శాస్త్రసమర్పితం కించిదాలంబన ముపాదాయ తస్మిన్ సమానచిత్తవృత్తిసంతానలక్షణం తద్విలక్షణప్రత్యయానంతరితం చేతి విశేషః. తాన్యేతాన్యుపాసనాని సత్త్వశుద్ధికరత్వేన వస్తుతత్త్వావభాసకత్వాత్ అద్వైతజ్ఞానోపకారకాణి. ఆలంబనవిషయత్వాత్ సుఖసాధ్యాని చేతి పూర్వ ముపన్యస్యతే. తత్ర కర్మాభ్యాసస్య దృఢీకృతత్వాత్ కర్మపరిత్యాగే చ క్లిష్టముపాసనం స్యాదితి కర్మాంగవిషయమేవ ఆదావుపాసన ముపన్యస్యతే.

ప్రథమప్రపాఠకే ఉద్గీథ స్యోంకారస్యోపాసనం విభూతిఫలకం ప్రవర్త్యతే. అధ్యాత్మముద్గీథోపాసన ముక్త్వా అనంతరం అధిదైవతం నామ దేవతావిషయ ముద్గీథోపాసనం ప్రస్తుతమ్. అనంతరం ఉద్గీథనామాక్షరోపాసనే నామవత ఏవోపాసనం కృతం భవేదితి తదుక్తమ్. అనంతరం భయనివర్తకం అమృతాభయగుణవిశిష్ట స్యాక్షర స్యోపాసనం విహితమ్. తతః ప్రాణాదిత్యస్య దృష్టివిశిష్టస్య ఉద్గీథస్యోపాసనం, ప్రణవోద్గీథయో రేకత్వం చ అనంతరం సర్వఫలసంపత్త్యర్థ ముద్గీథస్యోపాసనం విహితమ్. తత్రతత్ర ఆఖ్యాయికాః ప్రశ్నోత్తరాణి చోక్తాని. ఉద్గీథోపాసనప్రసంగేన ప్రస్తావప్రతీహారవిషయమప్యుపాసనం మటచీహతేషు

కురుష్వేత్యాఖ్యాయికాప్రదర్శనేనోక్తమ్. స్తోభాక్షరోపాసనా ఫలం చోక్తమితి.

ఇతి ప్రథమప్రపాఠకః.

ద్వితీయప్రపాఠకే—ఓమిత్యేతదక్షరమిత్యాదినా సామావయవవిశేషవిషయం అనేకఫలకముపాసనముపదిష్టం; అనంతరం చ స్తోభాక్షరవిషయ ముపాసన ముక్తం; సర్వథాపి సామైకదేశసంబద్ధమేవ తదితి. అథేదానీం సమస్తే సామ్ని సమస్తసామవిషయా ణ్యుపాసనాని వక్ష్యామీత్యారభతే శ్రుతిః. పూర్వోత్తరప్రపాఠకయోః సంగతిరేవం దర్శితా. యుక్తం హ్యేతత్; ఏకదేశోపాసనానంతరం ఏకదేశవిషయ ముపాసన ముచ్యత ఇతి. సమస్తస్య సర్వావయవవిశిష్టస్య పాంచభక్తికస్య సాప్తభక్తికస్య చ సామ్నః ఉపాసనం శోభనమ్. పృథివీ 'హింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం పాంచభక్తికం. 'ద్యౌర్హింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం అవాఙ్ముఖేషు పాంచభక్తికమ్; అధికసంఖ్యాజ్ఞానస్య అల్పసంఖ్యాజ్ఞానపూర్వకత్వాత్ పంచవిధోపాసనానంతరం సప్తవిధోపాసనం ప్రస్తుతమ్; అము మాదిత్యం సమస్తే సామ్ని అవయవవిభాగశః అధ్యస్య సప్తవిధం సామోపాసన ముచ్యతే. అహోరాత్రాదికాలేన జగతః ప్రమాపయితృత్వాత్ మృత్యు రాదిత్యః. సామోపాసనప్రసంగేన అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయానీత్యాదినా ఉద్గాతుః గానవిశేషాదిసంపదుపదిష్టా. ఓంకారస్యోపాసనవిధ్యర్థం త్రయో ధర్మస్కంధా ఇత్యారబ్ధమ్. యత్సంస్థః అమృతత్వ మేతి, తన్నిరూపణార్థం "ప్రజాపతిర్లోకా నభ్యతపత్" ఇత్యాద్యుక్తమ్. ఓంకారస్య కర్మగుణత్వే ప్రాప్తే తం వ్యావృత్త్య బ్రహ్మప్రతీకత్వాత్ కైవల్యహేతుత్వేన తమేవ మహీకృత్య ప్రస్తుతయజ్ఞాంగభూతసామాది విజ్ఞానవిధానార్థం 'బ్రహ్మవాదినో వదంతీ'త్యాదిక ముక్తమ్. తత స్సామాదిజ్ఞానఫలం చ కథితమ్.

ఇతి ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

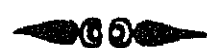
తృతీయప్రపాఠకే:—యజ్ఞస్య వ్యపదేశానన్తరం తత్కార్య భూతసవితృవిషయ ముపాసనం సర్వపురుషార్థేభ్యః శ్రేష్ఠతమఫల మిత్యభిప్రేత్య "అసౌ వా ఆదిత్యః" ఇత్యాద్యారభ్యతే శ్రుతిః. కియన్తం కాలం విద్వాం స్తదమృత ముపజీవ తీత్యాదికం విచారితమ్. ఇత రామృతధ్యాయినాం ఫలాని నిర్దిష్టాని. రవే ర్దక్షిణోత్తరాయణగతి విచారప్రసంగేన ఖగోళరహస్యం సూచితమ్. పంచభిః పర్యాయైః మధువిద్యా యథావదుక్తా. క్రమేణ ముక్తిఫలపర్యవసాయిత్వం తస్య దర్శితమ్. తతశ్చ గాయత్రీవిద్యా ఆరబ్ధా; సవితృద్వారకబ్రహ్మవి ద్యానంతరం తద్దేవతాకగాయత్రీద్వారైవ బ్రహ్మోపదిశ్యతే. "యా వై సా పృథివీ గాయత్రీ, యద్వై తత్పురుషే శరీరం గాయత్రీ" ఇత్యాద్యుపాసనాని ప్రదర్శ్య త్రిపా దమృతం గాయత్రీముఖే నోక్త్వా గాయత్ర్యవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మోపాస్యముక్తమ్. పంచసుషిరసంబంధాత్ బ్రహ్మణః పంచ హార్దస్య పురుషాః రాజపురుషా ఇవ ద్వారస్థాః ఇత్యాది విచారితమ్. ప్రతీకద్వారా బ్రహ్మోపాసన ముక్త్వా ప్రతీకం హిత్వా సగుణబ్రహ్మోపాసనం చోపన్యస్తమ్ క్రతుకరణప్రకారః ప్రశ్నపూర్వకం ప్రకటితః. "ఏష మ ఆత్మాంతర్హృదయే" ఇత్యాదినా యథోక్తస్య పరస్య బ్రహ్మణః ప్రత్యగాత్మాభేదో దర్శితః. ఏషా శాండిల్యవిద్యా. పుత్రాయుష ముపాసనం జపం చోక్త్వా ఆత్మనః దీర్ఘజీవనాయ ఉపాసనం జపం చ విధత్తే. య ఆదిత్యం బ్రహ్మోపాస్తే స తద్భావం ప్రతిపద్యత ఇత్యాదిఫలం చోక్తమ్.

ఇతి తృతీయః ప్రపాఠకః.

చతుర్థప్రపాఠకే—అధ్యాత్మ మధిదైవతం చ వాయుప్రాణయోః సూత్రాత్మభూతయోః ఉపాసనం పూర్వాధ్యాయేఽపి అధ్యస్యోక్తమ్. అథేదానీం తయోః సాక్షాద్బ్రహ్మత్వేనోపాస్యత్వాయ ఉత్తరాధ్యాయారంభః. జానశ్రుతిరిత్యాద్యాఖ్యాయికా తు విద్యాదాన 'గ్రహణవిధిప్రదర్శనార్థా సుఖావబోధార్థా చ. ఇయం సంవర్గవిద్యా. ఆత్మా దేవానా'మిత్యాదిగుణజాత ముపదిశ్య గుణాంతరంచోపదిష్టమ్.

పృథివీకలాంతరిక్షం కలేత్యాదినా అత్మగోచరమేవ దర్శన మగ్ని రబ్రవీత్. సప్రపంచబ్రహ్మోపాసన ముక్త్వా కార్యబ్రహ్మోపాసనస ముచ్చితం కారణబ్రహ్మోపాసనం ఉపకోసలవిద్యాయాముక్తమ్. ప్రాణో బ్రహ్మ, కం బ్రహ్మ, ఖం బ్రహ్మేత్యాదినా యథోక్తబ్రహ్మవిదో గతిశ్చ దర్శితా. బ్రహ్మవిదో మానం చ విహితం.

ఇతి చతుర్థః ప్రపాఠకః.

పంచమప్రపాఠకే.—సగుణబ్రహ్మవిద్యాయాః ఉత్తరాగతిరుక్తా. అథ పంచమాధ్యాయే పంచాగ్నివిదో గృహస్థస్య ఊర్ధ్వరేతసాం చ శ్రద్ధాళూనాం విద్యాంతరశీలినాం తామేవ గతి మనూద్య అన్యా దక్షిణదిక్సంబంధినీ కేవలకర్మిణాం ధూమాదిలక్షణా పునరావృత్తి రూపా తృతీయా చ తతః కష్టతరా సంసారగతిరితి వైరాగ్యహేతో ర్వక్తవ్యా ఇత్యారబ్ధం.

అతీతే గ్రంథే ప్రాణో వావ సంవర్గ ఇత్యాద్యుక్తం; తస్య శ్రేష్ఠత్వాదిగుణవిధిత్సయా జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచేత్యాది ప్రాణోపాససముచ్యతే. ముఖ్యప్రాణస్య శ్రైష్ఠ్యసంపాదనాయ ఆఖ్యాయికోక్తా. "న వై వాచో న చక్షూంషి"ఇత్యాదినా కరణేషు వికలేష్వపి జీవతి ప్రాణీ; ప్రాణే వికలే న జీవతీత్యతః సర్వేంద్రియవ్యాపారాణాం ప్రాణాయత్తత్వేన ప్రాణస్యముఖ్యత్వమ్. ప్రాణస్యాన్నంవాస ఇత్యాదికం కల్పితమ్. యథోక్త ప్రాణవిదః మంథాఖ్యం కర్మ. ముముక్షూణాం వైరాగ్యహేతోః సంసారగతయః ఆఖ్యాయికాముఖేన దర్శితాః శ్వేతకేతు ర్హారుణేయ ఇత్యాదినా. తతః పంచాగ్ని హోమా ఉక్తాః. తత్ర పంచమ్యా మాహుత్తౌ హుతాయాం రేతోరూపా ఆపః గర్భీభూతా భవంతి. జాతశ్చ పురుషః ఘటీయంత్రవత్ గమనాగమనాయ కర్మ కుర్వన్ కులాలచక్రవ ద్భ్రమతి. యథోక్తపంచాగ్నిదర్శనేన అర్చిరాదిగతిరేవ గృహస్థానాం అనిత్థంవిదాం ఇష్టాపూర్తదత్తపరాణాం ధూమాదిగతిరేవ. యే చారణ్యోపలక్షితా వైఖానసాః పరివ్రాజకాశ్చ శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే. తేషాం చ పంచాగ్ని హోమాత్ర వేదిభిస్సహ అర్చిరాదిగతిరేవ. ధూ

మాదిగతిః పునరావృత్తిసహితా,ఆర్చిరాదిగతిస్తు పునరావృత్తిరహితా. “తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతీ” తి సగుణబ్రహ్మోపాసకస్య ప్రాణైస్సహ బ్రహ్మనాడ్యా సుషుమ్నయా గమనం సాపేక్షమేవ చామృతత్వం. నసాక్షాన్మోక్షఇతి గమ్యతే.“తదపరాజితాపూః తద్వైరంమదీయంసరః” ఇత్యాదిభేదోక్త్యా ఏష దేవయానః పంథాః సత్యలోకావసానో నాండా ద్బహిః.

ధూమాదిమార్గే మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశం ఆకాశా చ్చంద్రమసం ఇత్యాదిగతి రుక్తా; తథైతమేవాధ్వానం పునర్నివర్తంతే. ఆకాశాద్వాయుః వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి.ధూమో భూత్వా భ్రం భవతీత్యాదినా పునరావృత్తి రుక్తా. తత్ర పరిణామభావశ్చిత్రతరః. మేఘో భూత్వా ఉన్నతప్రదేశేషు ప్రవర్షతి. వర్షధారారూపేణ శేషకర్మాపతతి; త ఇహ వ్రీహియవా ఓషధివనస్పతయః తిలమాషా ఇతి జాయంతే; అతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం. యతో గిరితటా దుదకస్రోతసోహ్యమానా నదీః ప్రాప్నువంతి సముద్రం. తతో మకరాదిభి ర్భక్ష్యంతే. తేఽప్యన్యేన; తత్రైవచ సహ మకరేణ సముద్రే విలీనాః సముద్రాంభోభి స్సహ జలధరై రాకృష్టాః పునర్వర్షధారాభిః మరుదేశే శిలాతటే వా అగమ్యే పతితా స్తిష్ఠంతి. కదాచిత్ వ్యాళమృగాదిపీతాః భక్షితా శ్చాన్యైః. తేఽప్యన్యైరిత్యేవం ప్రకారాః పరివర్తేరన్. కదాచిత్ అభక్ష్యేషు స్థావరేషు పతితాః తత్రైవ శుష్యేరన్. భక్ష్యేష్వపి స్థావరేషు ప్రజాతానాం రేతస్సిగ్దేహసంబంధః దుర్లభ ఏవ. స్థావరాణాం బహుత్వాత్ దుర్నిష్క్రమణత్వం. వ్రీహ్యాదిజన్మాపి దుర్నిష్ప్రపతరం. యస్మాదూర్ధ్వరేతోభి ర్బాలైః పుంస్త్వరహితైః స్థవిరైర్వా భక్షితా అంతరాళే శీర్యంతే అనేకత్వా దన్నానాం; కదాచి త్కాకతాళీయయా వృత్త్యా రేతస్సిగ్భి ర్భక్ష్యంతే. తదా రేతస్సిగ్భావం గతానాం కర్మణో వృత్తిలాభః. యశ్చ రేత స్సించతి యోషితి తదాకృతిరేవ భవతి రేతోరూపేణ. తదవయవాకృతిభూయస్త్వమితి పురుషాత్పురుషో జాయతే;గోర్గవాకృతిరేవ, న జాత్యంతరాకృతిః. యే తు రమణీయచరణా ద్విజాతయః ఇష్టాపూర్తాదికర్మకారిణః ధూమాదిమార్గేణ గచ్ఛంత్యాగచ్ఛంతి చ పౌనఃపున్యేన. విద్యాం చే త్ప్రాప్నుయుః, తే

అర్చిరాదినా గచ్ఛంతి నపునరావర్తంతే, విద్యయా కర్మణాచ విహీనాః సాంసారికీం కష్టాం గతి ముపయంతి. తా నీమాని క్షుద్రాణి దంశమశకకీటాదీని అసకృదావర్తీని భవంతి. ఏవంవిధే ఘోరే సంసారమహోదధౌ మా పతంత్వితి గృహస్థానాం పంచాగ్నివిద్యోపదిష్టా.

కో న్వాత్మా? కిం బ్రహ్మేతి మీమాంసాయాం వైశ్వానరవిద్యా ప్రతిపాదితా. వైశ్వానరాత్మభావప్రతిపత్త్యర్థమ్, తత్త్రైవాదిత్యాద్యుపాసనమ్. భుంజానస్య తృప్తి ప్రత్యక్షం ప్రమాణం, ప్రాణాదేస్తృప్తి శ్శాస్త్రమితి విభాగః. చండాలాయాపి ఉచ్ఛిష్టాన్నాయోచ్ఛిష్టం ప్రయచ్ఛేత్. చండాలదేహస్థే వైశ్వానరాత్మని తద్ధుతం స్యాత్. నాధర్మనిమిత్తమితి విద్యా స్తుతా.

ఇతి పంచమః ప్రపాఠకః.

షష్ఠప్రపాఠకే— ఆఖ్యాయికాముఖేన బ్రహ్మాత్మైకత్వవిద్యాం గ్రాహయితు మధ్యాయారంభః సర్వానపి వేదా నధీత్య సర్వం చాన్యద్వేద్య మధిగమ్యాప్యకృతార్థ ఏవ భవతి; యావదాత్మతత్త్వం నజానాతీత్యాఖ్యాయికాతో ఽవగమ్యతే. అన్యవిజ్ఞానే నాన్యద్విజ్ఞాతం భవతీత్యప్రసిద్ధమితి మన్వానః పృచ్ఛతి. యథా లోకే ఏకేన మృత్పిండేన రుచకకుంభాదికారణభూతేన విజ్ఞాతేన సర్వమన్యన్మృద్వికారజాతం విజ్ఞాతం స్యాత్. తథా కారణేనానన్యత్వాత్కార్యస్య కార్యకారణయోర్భేదభానేఽపి కారణసత్తైవ కార్యగతేతి విజ్ఞాయతే ఇతి యది మన్యసే, అన్యస్మిన్విజ్ఞాతే అన్యన్న జ్ఞాయత ఇతి ప్రత్యక్షవిరోధ ఇతిచేత్, సత్యమేవం స్యాత్. యద్యన్యత్కారణాత్కార్యం స్యాత్; న త్వేవ మన్యత్కారణాత్కార్యమ్ కథం తర్హి ఇదం కారణమయం వికార ఇతి లోకానుభవః? తత్ర తత్త్వ ముపదిశతి శ్రుతిః—(వికారో నామధేయం వాచారంభణం) నామైవ నామధేయం; స్వార్థే ధేయట్ప్రత్యయః. వాచారంభణం వాగారంభణం—వాగాలంబన మిత్యర్థః. నామైవ కేవలం. న వికారో నామ వస్త్వస్తి పరమార్థతః. మృత్తికైవ సత్యా వస్త్వితి. ఏతేన దృష్టాంతేన ఘటాదీనాం మృదివ వ్యావహారికస్య జగతః ఉపాదానకా

రణం మూలప్రకృతిరితిగమ్యతే. ప్రకృతిశ్చ బ్రహ్మణః అనాదిభావాజ్ఞాన
రూపిణీ మాయా; సా చ బ్రహ్మసత్తాతిరిక్తసత్తాశూన్యత్వాత్ బ్రహ్మస
త్తానతిరిక్తత్వాచ్చ అనన్యా బ్రహ్మణః తచ్ఛబళమేవ బ్రహ్మావ్యక్తతత్త్వం
నారాయణ ఇత్యుచ్యతే. స హి మాయాప్రధాన్యేన జగత ఉపాదాన
కారణం స్వప్రాధాన్యేన వివృత్తంచేతి కల్పనా. వికారస్య జగతో మిథ్యా
త్వాత్ వస్తుతో నాస్త్యేవ. తత్కల్పనాధిష్ఠానత్వేన కారణత్వేనోపల
క్షితం నిర్విశేషచిన్మాత్రమేవ సత్యమితి తాత్పర్యమవధారితమ్. లోహ
మణి సువర్ణపిండః తేనైకేన విజ్ఞాతేన యథాన్యత్కటకముకుటకే
యూరాదికం విజ్ఞాతం స్యాత్; వికారో వాచారంభణ మిత్యాది ప్రాగ్వ
త్. యథైకేన నఖనికృంతనేన కృష్ణాయసపిండేన విజ్ఞాతేన సర్వం
కృష్ణాయసం వికారజాతం సంవిజ్ఞాతం స్యాత్. వాచారంభణమేవతత్.
అనేకదృష్టాంతోపాదానం దార్ష్టాంతికానేకభేదానుగమార్థం దృఢ
ప్రతీత్యర్థం చ "సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం" ఇతి సద
ద్వైతకారణవాదినః, "అసదేవేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం" ఇత్యస
దద్వైతకారణవాదినః. సత్ =అస్తితామాత్రం వస్తుసూక్ష్మం నిర్విశేషం
సర్వగతం నిరంజనం నిరవయవం విజ్ఞానం, యదవగమ్యతే సర్వవేదాంతే
భ్యః. ఏవశబ్దః అవధారణార్థః. ఇదం జగత్, నామరూపక్రియా
వత్ వికృతముపలభ్యతే యత్, తత్సదేవాసీదితి ఆసీచ్ఛబ్దేన సంబధ్యతే.
కదా? అగ్రే= జగతః ప్రాగుత్పత్తేః. ఇదానీమపీదం సదేవ? కింతు
నామరూపవిశేషణవత్ శబ్దబుద్ధివిషయం చ; ప్రాగుత్పత్తేస్తు కేవలసచ్ఛ
బ్దబుద్ధిమాత్రగమ్యమ్. యథా సుప్తాదుత్థితః సత్త్వమాత్రమవగచ్ఛతి
తథేత్యభిప్రాయః. లోకే పూర్వాహ్ణే ఘటాదిదిదృక్షుః కశ్చిత్ సిసృక్షు
ణా కులాలేన ప్రసారితం మృత్పిండముపలభ్య గ్రామాంతరం గత్వా
అపరాహ్ణే ప్రత్యాగతస్తత్రైవ ఘటశరావాద్యనేకభేదభిన్నం కార్య
ముపలభ్య మృదేవేదం ఘటశరావాది కేవలం పూర్వాహ్ణే ఆసీదితి
నిశ్చినోతి తద్వదిహోచ్యతే. (అద్వితీయం) మృద్వ్యతిరేకేణ మృదో
యథాన్యత్పటాకారేణ పరిణమయితృకులాలాదినిమిత్తకారణం దృష్టం,
తథా సద్వ్యతిరేకేణ సతస్సహకారికారణం ద్వితీయం వస్త్వంతరం
నాస్తీత్యద్వితీయం. మృదాదిదృష్టాంతప్రదర్శనేన ప్రాగుత్పత్తేః కార్య

స్య అసత్త్వా ద్యుపగంతౄణాం వైశేషికాణా మనవకాశః. ఏకం విభా
జకధర్మవిరహితమ్. ప్రాగుత్పత్తేర్వస్తు నిరూపయంతో వైశేషికా ఆహుః.
(అసత్) అభావమాత్రం. సదభావమాత్రమితి కలయంతి బౌద్ధాః.
కథ మసతస్సజ్జాయేతేతి వైనాశికాద్యన్యమతాన్యాక్షిప్య (ప్రమాణ
విరోధం దర్శయిత్వా) పునస్సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వి
తీయమిత్యుక్త్వా జగత స్సన్మూలకత్వం వ్యవస్థాపితం. పరమార్థత ఇదం
బుద్ధికాలేఽపి సదద్వితీయ మేవేతి సిద్ధాంతః.

(బహు స్యాం ప్రజాయేయ) బహుధా ప్రకర్షేణోత్పద్యేయ
ఇతి తత్సదైక్షత సంకల్పయామాస. ఈక్షణస్య చేతనధర్మత్వాత్
సాంఖ్యపరికల్పితప్రధానం న జగత్కారణమ్. వాయ్వాకాశయోః తేజః
ప్రభృతిష్వంతర్భావ మభిప్రేత్య లఘూపాయేన సర్వస్య సన్మాత్రత్వం
మాతస్యమితి మన్వానాశ్రుతిః పంచీకరణోపలక్షకం త్రివృత్కరణమేవా
చక్షాణా తదనురోధేన త్రయాణామేవ సృష్టి మాహ—సేయం సదా
ఖ్యా దేవతా తేజోఽబన్నయోనిః బహుభవన మురరీకృత్య అనేన జీవే
నాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి) స్వబుద్ధిస్థం పూర్వసృష్ట్యా
నుభూతం ప్రాణధారణ మాత్మానమేవ స్మరంతీ, స్వాత్మనః అవ్యతిరిక్తేన
జీవేన చైతన్యస్వరూపతయా అవిశిష్టేన అనుప్రవిశ్య= తేజోఽబన్నభూ
తమాత్రాసంసర్గేణ లబ్ధవిశేషవిజ్ఞానా సతీ అసౌ నామాఽయం ఇదం
రూపః ఇతి వ్యాకుర్యా మితి.ఐక్షత, జలాదిష్వివ సూర్యాదీనాం ఆదర్శ
ఇవ :ప్రవిష్టఃపురుషఃఅవిద్యా ప్రతిబింబితసదాఖ్యదేవతాయా ఆభాస ఏవ
జీవః; ఉపాధివశా త్ప్రతిబింబదృష్టకంపాదికం యద్వద్బింబే నాస్తి
తద్వదావిద్యకసంసారః సద్వస్తుని నాస్తీతి భావః. అత్ర పరస్పరవిరుద్ధ
ద్వైతవాదాః స్వబుద్ధివికల్పనామాత్రాః; అతత్త్వనిష్ఠత్వాత్తేషా మితి
శక్యం వక్తుమ్; బ్రహ్మవిద్యయా సగ్ంసరతీవేతి సిద్ధాంతాత్. దేవతా
నా ముక్తం త్రివృత్కరణ యదగ్నే రోహితగ్ం. రూప మిత్యాదినా
ఉదాహరణముఖేన ప్రపంచ్యతే. తన్నిర్ణయశ్చ అన్నమయం మ ఆపో
మయః ప్రాణః తేజోమయీ వాక్ ఇత్యాదిః.

(షోడశకల స్సోమ్య పురుషః) మన స్యన్నోపచితయా షోడశ
ధా ప్రవిభక్తయా కలయా సంయుక్తః కార్యకరణసంఘాతలక్షణః

జీవవిశిష్టః షోడశకల ఉచ్యతే. మనసః అన్నమయత్వం ప్రత్యక్షీకర్తుం పంచదశాహాని అశనం న కృతవాన్. (స్వప్నాంతం మే సోమ్య విజానీహీత్యాది) యస్మిన్మనసి జీవేనాత్మనానుప్రవిష్టా పరదేవతా ఆదర్శ ఇవ పురుషః ప్రతిబింబేన జలాదిష్వివ సూర్యాదయః ప్రతిబింబైః తన్మనః అన్నమయం తేజోమయ్యా వాచా ఆపోమయేన ప్రాణేన చ సంగతః యన్మయో జీవః శ్రవణ మననాదివ్యవహారాయ కల్పతే; తదుపరమే చ స్వాం దేవతారూపమేవ ప్రతిపద్యతే; మనఆఖ్యాం గతస్య మనఉపశమద్వారేణ ఇంద్రియవిషయేభ్యో నివృత్తస్య యస్యాం దేవతాయాం స్వాత్మభూతాయాం యదవస్థానం, తత్ స్వమపీతో భవతీతి వచనాత్ చైతన్యప్రతిబింబరూపేణ జీవేనాత్మనా మనసి ప్రతిష్ఠా నామరూపవ్యాకరణాయ పరదేవతా మనఆద్యుపరమే మనఆఖ్యాం జీవరూపతాం హిత్వా స్వమేవాత్మానం ప్రతిపద్యతే. అతఃసుషుప్తఏవ స్వప్నాంతశబ్దవాచ్య ఇత్యవగమ్యతే. పుణ్యాపుణ్యయోః సుఖదుఃఖారంభకత్వాత్ అవిద్యాకామోపష్టంభేన సంసారహేతునా సంయుక్త ఏవ సృష్టః సుఖదుఃఖసంయుక్తః (యథా శకునిస్సూత్రేణ ప్రబద్ధ ఇత్యాదినా) ప్రాణోపలక్షితదేవతాశ్రయం మన ఇతి తదుపలక్షితో జీవ ఇతి చోక్తమ్. ఏవం చ స్వపితినామప్రసిద్ధిద్వారేణ యజ్జీవస్య సత్యం స్వరూపం తజ్జగతో మూల మితి దర్శితమ్. ఏవమేవ జగన్మూలజ్ఞానోపాయాః తేజోబన్నశుంగైః ప్రదర్శితాః.

(ఐతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో). ఏతత్ సదాత్మా యస్య సర్వస్య తదేతదాత్మ్యం, తస్య భావ ఐతదాత్మ్యమ్. ఏతేన సదాఖ్యేనాత్మనా ఆత్మవత్సర్వమిదం జగత్. నాన్యోఽస్యాత్మాత్మా అసంసారీ సంసారీ వా. నాన్యోతోఽస్తి ద్రష్టేత్యాది శ్రుత్యంతరాత్; తదేవ సదాఖ్యం కారణం పరమార్థసత్. ప్రత్యక్స్వరూపం స తత్త్వయాథాత్మ్యం ఆత్మన్ శబ్దస్య నిరుపపదస్య ప్రత్యగాత్మని గవాదిశబ్దవత్ నిరూఢత్వాత్. తత్ సత్ తత్త్వమసి, స త్వమసి, ఇతి శ్వేతకేతోః బ్రహ్మాత్మైక్యోపదేశః కృతః. భాగత్యాగలక్షణయా వాక్యార్థ ఉపపన్నః. ఏవం ప్రత్యాయితః పుత్రః గురూక్తార్థస్య శాబ్దాపరోక్షస్య వ్యావహారికానుభవవిరుద్ధత్వాత్ సందిహానః (భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞా

వయ త్విత్యాదినా) బహుదృష్టాంతైః మాం ప్రత్యాయయత్వితి ప్రార్థ్యతే. ఏవముక్తస్తు గురుః తథాఽస్త్విత్యంగీకృత్య తమేవార్థం దృష్టాంతప్రదర్శనేన తత్త్వమసీతి నవకృత్వ ఉపదిశ్య ప్రత్యాయయామాస. ౧.

ప్రత్యహం సర్వాః ప్రజాః సుషుప్తౌ సద్వస్తుని సంపన్నాః సుషుప్త్యుత్థానానంతరం వయం సతిసంపన్నాః సద్రూపాస్స్మ ఇతి న జానంతి ఖలు, కుత స్తదజ్ఞాన మిత్యాశంకాః. యథా లోకే స్వకీయే గృహే సుప్త ఉత్థాయ గ్రామాంతరం గతో జానాతి స్వగృహా దాగతోఽస్మీతి; ఏవం సత ఆగతోఽస్మీతి చ జంతూనాం కస్మాద్విజ్ఞానం న భవతీతి సందేహో యుక్తః. మధుకరమక్షికాః నానావిధవృక్షరసాన్ మధుతాం గమయంతి ఖలు. ఆమ్రస్య పనసస్య వా అముష్య వృక్షస్యాయం రస ఇతి మధుని వివేకం న లభన్తే. లోకే చ సమవేతానాం ప్రాణినాం అముష్యాహం పుత్రోఽస్మి పితా నప్తా చాస్మీత్యాది లబ్ధవివేకా న సంకీర్యన్తే. తథేహ మధురామ్లకటుతిక్తాదిరసానాం మధుత్వేనైకతాం గతానాం మధురాదిభావే న వివేకో గృహ్యతే. ఏవమేవ ప్రజా అహన్యహని సుషుప్తికాలే సతి ప్రంపద్య వయం సతిసంపద్యామహ ఇతి న విదుః. మరణప్రళయయోశ్చ తథైవ; అత స్త ఇహ ఆత్మనస్సద్రూపతామజ్ఞాత్వైవ సతిసంపన్నాః యద్యత్కర్మనిమిత్తాంయాం యాం జాతిం ప్రతిపన్నా ఆసుః, తదా వ్యాఘ్రోఽహం సింహోఽహ మిత్యాది జాతిం న విదుః. తే తత్కర్మవాసనాంకితా స్సంతః సత్ప్రవిష్టా అపి సద్భావేనైవ పునరాభవంతి; పున స్సత ఆగత్య వ్యాఘ్రో వా సింహో వేత్యాది యద్యత్పూర్వ మిహ లోకే భవంతి యుగసహస్రకోట్యంతరితా అపి సంసారిణో జాతయో పురాభావితా వాసనా సా న నశ్యతి; యథా ప్రజ్ఞం హి సంభవా ఇతి శ్రుత్యంతరాత్. తత్త్వమసి.

నానాదిగ్వాహిన్యో గంగాదినద్యః సముద్రం ప్రాప్య ఏకతాం గతాః జలధరై రాకృష్టాః పునర్వృష్టిరూపేణ పతితాః పునర్గంగాదినదీరూపిణ్యః సముద్రం ప్రాప్య సముద్ర ఏవ భవన్తి. తదా తదేయం గంగా యమునా చేత్యాదివివేకం న లభన్తే. ఆగమనావధ్యపరిజ్ఞానం తథా వ్యాఘ్రోవా సింహో వేతి పూర్వవత్. తత్త్వమసి. ३.

దృష్టం హి లోకే జలే వీచీతరంగఫేనబుద్బుదాదయ ఉత్థితాః పున స్తద్భావం గతా వినష్టా ఇతి; జీవాస్తు తత్కారణభావం ప్రత్యహం గచ్ఛన్తోఽపి సుషుప్తిమరణప్రళయయోశ్చ న వినశ్యంతీతి విశేషః. దృష్టాంతవైషమ్యప్రయుక్త సంశయః పునః ప్రశ్నోత్థాపకః అనేకశాఖాయుక్తస్య మహతో వృక్షస్య మూలే సకృద్ఘాతమాత్రేణ స వృక్షో న శుష్యతి. రసం స్రవేత్. యత్ర వా హన్యాత్ వృక్షో జీవన్నేవ రసం స్రవేత్. స వృక్షః జీవేనానువ్యాప్తః భౌమాన్ రసాన్ స్వస్మై గృహ్ణన్ మోదమాన స్తిష్ఠతీతి జ్ఞాయతే. తస్య యదేకాం శాఖాం యైః కైశ్చి దాహతాం వా రోగగ్రస్తాం వా జీవో జహాతి శాఖాయాం విప్రసృతమాత్మాంశ ముపసంహరతి. అథ సా శాఖా శుష్యతి;. తథా వాఙ్మనః ప్రాణకరణగ్రామానుప్రవిష్టో హి జీవః తదుపసంహారే ఉపసంహ్రియతే. జీవేన చ ప్రాణయుక్తేన ఆశితం పీతం చ రసతాం గతం జీవవిశిష్టశరీరవృక్షం చ వర్ధయ ద్రసరూపేణ జీవస్య సద్భావే లింగం భవతి. ఆశితపీతాభ్యాం దేహే జీవ స్తిష్ఠతీతి జ్ఞాపయతి. తస్య ఏకాంగవైకల్యనిమిత్తం కర్మ యదోపస్థితం భవతి, తదా జీవః ఏకాం శరీరవృక్షశాఖాం జహాతి; తదా సా శాఖా శుష్యతి. జీవస్థితినిమిత్తో రసః జీవకర్మాక్షిప్తః జీవోపసంహారే న తిష్ఠతి. రసాపగమే శాఖా శోష ముపైతి. యదా సర్వమేవ వృక్షం జహాతి, తదా సర్వోఽపి శరీరవృక్ష శ్శుష్యతి. వృక్షస్య రసస్రవణశోషణాదిలింగాత్, జీవవత్త్వం దృష్టాంతశ్రుతిజ్ఞాపితమ్. చేతనావన్తః స్థావరా అపీతి శ్రుతితాత్పర్యమ్. ఏవమేవేత్యాది తత్త్వమసి. ౪.

స్థూలకార్యస్య సూక్ష్మముఖ్యకారణత్వ మిత్యుచ్యతే. మహాన్యగ్రోధవృక్షస్య ఫల మాహృత్య భిత్త్వా అణుతరం వృక్షబీజం పశ్యతి. తచ్ఛిత్త్వా తదవయవం. ఏవం క్రమేణ యావ దక్షిగోచరం పశ్యతి, ఏవమేవ అణిమ్న స్తతః స్థూలం నామరూపాదిమ త్కార్యం జగదుత్పన్నమితి శ్రద్ధత్స్వ. అన్య త్పూర్వవత్. తత్త్వమసి. ౫.

విద్యమానమపి వస్తు నోపలభ్యతే; ప్రకారాంతరేణ తూపలభ్యతే యథా: పిండరూపం లవణం ఘటాదావుదకే ప్రక్షిప్య శ్వః ప్రాత రాగత్య పశ్య. స్వేన ప్రకారేణ నోపలభ్యతే. అప్సు సంశ్లిష్టం లవణం

చక్షుషా స్పర్శేన చ న జ్ఞాయతే తదుదకభాగేషు యత్రాచాంతమపి జిహ్వయా లవణమేవ జ్ఞాయతే. ఏవ మత్రాపి దేహే విద్యమానం సత్ జగన్మూలం ఉపాయాంతరేణ లప్స్యత ఇతి. తత్త్వమసి. ౬.

లోకే తస్కరాః ధనవంతం బద్ధచక్షుషం కృత్వా బద్ధహస్తం తం గాంధారదేశా ద్దేశాంతరం నీత్వా నిర్జనారణ్యే విసృజ్య గచ్ఛంతి. స్వతత్ర దిగ్భ్రమోపేతః శబ్దం కుర్యాత్. అహం గాంధారేభ్య స్త స్కరై రానీతోఽస్స్యపి నద్ధాక్ష ఇతి విక్రోశేత్ కారుణికః కశ్చిచ్ఛ్రిత్వా ఽగత్య బంధనం ప్రముచ్య ఉత్తరతో గాంధారా వర్తంతే.ఏతాం దిశం వ్రజేతి ప్రబ్రూయాత్. బంధముక్త స్స పండితః కారుణికోపదేశేన మేధావీ సన్ పరోపదిష్టగ్రామప్రవేశమార్గావధారణసమర్థో భూత్వా గాంధారానేవ ఉపసంపద్యేత; నేతరో మూఢమతి స్తథా. ఏవమేవ సతః జగ దాత్మన స్స్వరూపాత్ తేజోబన్నాదిమయం దేహారణ్యం శీతో ష్ణాద్యనేకద్వంద్వదుఃఖసంకటం మోహపట్టాభినద్ధాక్షః దృష్టాదృష్టా నేకవిషయతృష్ణాపాశితః పుణ్యాపుణ్యాదితస్కరైః ప్రవేశితః అనర్థా నసహమానో విక్రోశన్ కథంచి త్పుణ్యాతిశయాత్ పరమకారుణికం కంచి ద్బ్రహ్మవిదం విముక్తబంధన మాసాద్య తేన దర్శితనివృత్తి మార్గః విరక్తస్సన్ "నాసి త్వం సంసారీ; కింతు, సద్యత్ తత్త్వమసి" ఇతి అవిద్యామోహపట్టాభినహనాన్మోక్షితః గాంధారపురుషవత్ స్వం సదాత్మాన ముపసంపద్య సుఖీ నిర్వృత్త స్స్యాత్. అతః (ఆచార్యవాన్ పురుషో వేద) ఇత్యాద్యుక్తమ్. తత్త్వమసి. ౭.

జ్వరాద్యుపతాపవంతం ముమూర్షుం బాంధవాః పరివా ర్యోపా సతే 'జానాసి మాం పితరం పుత్రం భ్రాతరం, వేతి పృచ్ఛంతః తస్య ముమూర్షోః వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసీతి యో మర ణక్రమః స ఏవాయం విదుషోఽపి సత్సంపత్తిక్రమః, తేజసి పరస్యాం దేవ తాయాం సంపన్నే సతి న జానాతి స్వరూపం; అవిద్వాం స్తు తత ఉత్థాయ ప్రాగ్భావితం వ్యాఘ్రాదిభావం దేవమనుష్యాదిభావం వా విశతి; విద్వాంస్తు శాస్త్రాచార్యోపదేశజనితజ్ఞానప్రకాశితం సద్బ్రహ్మాత్మానం ప్రవిశ్య నావర్తతే. ఇత్యేష సంపత్తిక్రమః. తస్య ఉత్క్రాంతి ర్నాస్తి. "పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మన స్త్విహైవ సర్వే ప్రవిలీయంతి కామాః"

ఇత్యాథర్వణశ్రుతేః నదీసముద్రదృష్టాంతశ్రుతేశ్చ మూర్ధన్యయా నాడ్యోత్క్రమ్య ఆదిత్యాదిద్వారేణ నిష్క్రమిష్యతః దేశకాలనిమిత్తఫలాభిసంధానేన గమనదర్శనాత్ నతథేతి విశేషః. తత్త్వమసి. ౮.

చౌర్యకర్మణి సందిహ్యమానం పురుషం నిగ్రహాయ పరీక్షణాయచ బద్ధహస్తమానయంతి రాజపురుషాః. న మయా ధనమపహృతమిత్యపహ్నుతే స బహిః. స యది స్తైన్యస్య కర్తా భవతి స్వాత్మానమనృతం కురుతే. హ్యంతః అగ్నిదివ్యపరీక్షాయాం తప్తం పరశుం ప్రతిగృహ్ణాతి, దహత్యేవ. యది చౌర్యస్య అకర్తా భవతి న దహ్యతే. ఏవం సద్బ్రహ్మసత్యాభిసంధతదితరయోః శరీరపాతకాలే చ తుల్యాయాం సంపత్తౌ విద్వాన్ సత్సంపద్య న పునర్వ్యాఘ్రాదిదేవాదిదేహగ్రహణాయావర్తతే. అవిద్వాంస్తు వికారానృతాభిసంధః స్వాత్మానమన్యథా జానన్ పునర్వ్యాఘ్రాదిభావం దేవతాదిభావం వా యథాకర్మ యథాశ్రుతం ప్రతిపద్యతే. తత్త్వమసి. ౯.

అథ పిత్రా ప్రతిబోధితః తత్త్వమసీతి దృష్టాంతైర్హేతుభిశ్చ, 'సదేవాహమస్మీతి' విజ్ఞాతవాన్. ఏతేన శాబ్దాపరోక్షేణ కర్తృత్వభోక్తృత్వయో రధికృతత్వవిజ్ఞాననివృత్తిః ఫలితా; తస్మాద్వికారానృతాభిసంధికృతజీవాత్మత్వవిజ్ఞాననివర్తకం సత్తామాత్రలక్షకం చైవేదం వాక్యం తత్త్వమసీతి సిద్ధమ్; మహావాక్యస్య బహుశ్రుత్యుపబృంహితమిదం తాత్పర్యమ్. జీవబ్రహ్మణో రైక్యం సర్వోపనిషత్సారభూతమితి శివమ్.

ఇతి షష్ఠః ప్రపాఠకః.

సప్తమప్రపాఠకే— పరమార్థతత్త్వోపదేశపర షష్ఠోఽధ్యాయః సదాత్మైకత్వనిర్ణాయకః న సతః అర్వాగ్వికారలక్షణాని తత్త్వాని నిర్దిష్టాని; అత స్తానీమాని నామాదీని ప్రాణాంతాని క్రమేణ నిర్దిశ్య తద్ద్వారేణాపి భూమాఖ్యం నిరతిశయం తత్త్వం నిర్దేక్ష్యామి శాఖాచంద్రదర్శనవత్ ఇతీమమర్థం వక్తుం సప్తమప్రపాఠక ఆరబ్ధః. అత్ర భూమవిద్యా ప్రస్తూయతే. సనత్కుమారం నారద ఉపససాదేత్యాదినా, వేదాదిః వాక్ప్రపంచ స్సర్వోఽపి నామమాత్రమ్. యస్తు నామ

బ్రహ్మేత్యుపాస్తేదతస్య కామచరణం రాజ్ఞఇవ స్వవిషయే భవతీతి ఫలం, నామ్నః వా గ్భూయసీ; వాచో భూయాన్ సంకల్పః; సంకల్పాచ్చిత్తం భూయః; చిత్తాత్ ధ్యానం భూయః; ధ్యానా ద్విజ్ఞానం భూయః, విజ్ఞానా ద్బలం భూయః; అన్నా దాపో భూయస్యః; అద్భ్య స్తేజో భూయః; తేజ స ఆకాశో భూయాన్; ఆకాశా త్స్మరో భూయాన్; స్మరా దాశా భూయసీ; ఆశాయాః ప్రాణో భూయాన్; ఇత్యుత్తరోత్తరం భూమో పాసనా న్యుక్త్వా తత్తత్ఫలా న్యుక్తాని. నారదః సర్వాతిశయం ప్రాణం స్వ మాత్మానం శ్రుత్వా నాతః పర మస్తీ త్యుపర రామ; తత స్సత్యం విజిజ్ఞాసితవ్యం; మతి ర్విజిజ్ఞాసితవ్యా; శ్రద్ధా విజిజ్ఞాసితవ్యా, నిష్ఠా విజిజ్ఞాసితవ్యా; కృతి ర్విజిజ్ఞాసితవ్యా; సుఖం విజిజ్ఞాసితవ్యం; భూమా విజిజ్ఞాసితవ్యః; ఇత్యుక్త్వా కింలక్షణోఽసౌ భూమేతి విచార్య యత్ర నాన్య త్పశ్యతీత్యాదినా నిర్విశేషచిన్మాత్ర మేవ స్వరూపభూమపదార్థ ఇతి నిర్ణీతం. స ఆత్మేతి ఆత్మనైవ కేవలేన సత్స్వరూపేణ శుద్ధే నాదిశ్యతే. య ఏవం విద్వాన్ ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః స జీవన్ముక్తః.

ఇతి సప్తమః ప్రపాఠకః.

అష్టమప్రపాఠకే.——యద్యపి షష్ఠసప్తమప్రపాఠకయోః సదేక మేవాద్వితీయం దిగ్దేశకాలాదిభేదశూన్యం బ్రహ్మ ఆత్మైవేదం సర్వమి త్యధిగతం. తథాపి మందబుద్ధీనాం దిగ్దేశాదిభేదవద్వస్త్వి త్యేవం భావితా బుద్ధిర్న శక్యతే సహసా పరమార్థవిషయా కర్తుం; అనధిగమ్య తు బ్రహ్మ న పురుషార్థసిద్ధిః. అత స్తదధిగమాయ హృదయపుండరీకదేశ ఉపదేష్టవ్యః. యద్యపి స త్సమ్యక్ప్రత్యయైకవిషయం నిర్గుణం చాత్మత త్త్వం తథాపి మందబుద్ధీనాం గుణవత్త్వస్యేష్టత్వాత్ సత్యకామాదిగుణ వత్త్వం, చ వక్తవ్యమ్. తథా యద్యపి బ్రహ్మవిదాం స్త్ర్యాదివిషయేభ్యః స్వయముపరమో భవతి, తథాఽప్యనేకజన్మవిషయసేవాభ్యాసజనితా విషయవిషయా తృష్ణా న సహసా నివర్తయితుం శక్యత ఇతి బ్రహ్మచ ర్యాదిసాధనవిశేషో విధాతవ్యః. తథా యద్యప్యాత్మైకత్వవిదాం గన్తృ గమనగంతవ్యాభావాత్ అవిద్యాదిశేషస్థితినిమిత్తక్షయే గగన ఇవ ఉద్భూత ఇవ వాయుః దగ్ధేంధన ఇవాగ్నిః స్వాత్మన్యేవ నిర్వృతిః.తథాపి

ಗನ್ತೃಗಮನಾದಿವಾಸಿತಬುದ್ಧೀನಾಂ ಹೃದಯದೇಶಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸಕಾನಾಂ ಮೂರ್ಧನ್ಯಯಾ ನಾಡ್ಯಾ ಗತಿರ್ವಕ್ತವ್ಯೇತಿ ಅಷ್ಟಮಪ್ರಪಾಠಕ ಆರಭ್ಯತೇ. ದಿಗ್ದೇಶಗುಣಗತಿ ಫಲಭೇದಶೂನ್ಯಂ ಹಿ ಪರಮಾರ್ಥಸತ್ ಅದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಂದಬುದ್ಧೀನಾಂ ಅಸದಿವ ಪ್ರತಿಭಾತಿ. ಸನ್ಮಾರ್ಗಸ್ಥಾಸ್ತಾವ ದ್ಭವಂತು; ತತ ಶ್ಶನೈಃ ಪರಮಾರ್ಥಸದಪಿ ಗ್ರಾಹಯಿಷ್ಯಾಮೀತಿ ಮನ್ಯತೇ ಶ್ರುತಿಃ.

(ಅಥ ಯದಿದ ಮಸ್ಮಿ ನ್ಬ್ರಹ್ಮಪುರೇ ದಹರಂ ಪುಂಡರೀಕಂ ವೇಶ್ಮ ದಹರೋಽಸ್ಮಿನ್ನಂತರಾಕಾಶ ಸ್ತಸ್ಮಿ ನ್ಯದಂತ ಸ್ತದನ್ವೇಷ್ಟವ್ಯಂ. ತದ್ವಾವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತವ್ಯಂ) ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಗ್ರಂಥೇನ ದಹರವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸ್ತೂಯತೇ. ರಾಜ್ಞಃ ಅನೇಕಪ್ರಕೃತಿಮದ್ಯಥಾ ಪುರಂ ತ ಥೇದಮನೇಕೇಂದ್ರಿಯಮನೋಬುದ್ಧಿಭಿಃ ಸ್ವಾಮ್ಯರ್ಥಗಾರಿಭಿ ರ್ಯುಕ್ತಮಿತಿ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಂ ಶರೀರಂ. ಪುರೇ ಚ ವೇಶ್ಮ ರಾಜ್ಞೋ ಯಥಾ ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಪುರೇ ದಹರಪುಂಡರೀಕಂ ವೇಶ್ಮ. ಯಥಾ ಹಿ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸಾಲಗ್ರಾಮಃ ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಉಪಲಬ್ಧ್ಯಧಿಷ್ಠಾನ ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ. ಅಸ್ಮಿನ್ ಹಿ ಸ್ವವಿಕಾರಶುಂಗೇ ದೇಹೇ ನಾಮರೂಪವ್ಯಾಕರಣಾಯ ಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ಸದಾಖ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಜೀವೇನಾತ್ಮನೇತ್ಯುಕ್ತಂ. ತಸ್ಮಾ ದಸ್ಮಿ ನ್ಹೃದಯಪುಂಡರೀಕೇ ಉಪಸಂಹೃತಕರಣೈಃ ವಿಶೇಷತಃ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಸತ್ಯಸಾಧನಾಭ್ಯಾಂ ಯುಕ್ತೈಃ ಸತ್ಯಕಾಮಾದಿಗುಣವದ್ಧ್ಯಾಯಮಾನೈಃ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಲಭ್ಯತ ಇತಿ ಪ್ರಕರಣಾರ್ಥಃ. ಶರೀರಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಪುರತ್ವಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಂ ಶೂನ್ಯವಾದಾ ನ್ನಿರಾಕೃತ್ಯ ಸದ್ವಾದೋ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿತಃ.

(ಅಥ ಯ ಏಷ ಸಂಪ್ರಸಾದೋಽ ಸ್ಮಾಚ್ಛರೀರಾ ತ್ಸಮುತ್ಥಾಯ ಪರಂ ಜ್ಯೋತಿರುಪಸಂಪದ್ಯ ಸ್ವೇನ ರೂಪೇಣಾಭಿನಿಷ್ಪದ್ಯತ ಏಷ ಆತ್ಮೇತಿ ಹೋವಾಚೈತದಮೃತಮಭಯ ಮೇತ ದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ತಸ್ಯ ಹ ವಾ ಏತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನಾಮ ಸತ್ಯಮಿತಿ) ಸುಷುಪ್ತಿಕಾಲೇ ಸ್ವೇನಾತ್ಮನಾ ಸಂಪನ್ನ ಸ್ಸನ್ ಸಮ್ಯ ಕ್ಪ್ರಸೀದತಿ; ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಯೋ ರ್ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯೋಗಜಾತಂ ಕಲುಷಂ ಜಹಾತೀತಿ ಸಂಪ್ರಸಾದಶಬ್ದಃ; ಅಶರೀರತಾ ಹ್ಯಾತ್ಮನ ಸ್ಸ್ವರೂಪಂ; ಏಷ ಆತ್ಮಾ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಅಭೇದಃ. ಅಪಹತಪಾಪ್ಮತ್ವಂ ಸಸೇತುತ್ವಂ ಇತ್ಯಾದಯೋ ಗುಣಾಃ ಉಪಾಸ್ಯತ್ವೇನ ವಿಹಿತಾಃ. ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ತೇಜಸಾ ನಾಡೀಷ್ವನುಗತಸ್ಯ ಪೈಂಗಳ್ಯಾದಯೋ ವರ್ಣವಿಶೇಷಾ ಭವಂತೀತ್ಯುಕ್ತಮ್. ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ ತು ವಿದ್ಯಾಗ್ರಹಣಸಂಪ್ರದಾನ ವಿಧಿಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥಾ. ಇಂದ್ರಪ್ರತರ್ದನೋಪಾಖ್ಯಾಯಿಕಾಯಾಂ ಚಕ್ಷುಃಪುರುಷಃ ಛಾಯಾಪುರುಷಶ್ಚ ಪರೀಕ್ಷಿತಃ ದೇವರಾಜೋಽಪಿ ಉದಶರಾವಾದಿದರ್ಶಿತಾ ವಿನಾಶಯುಕ್ತಿ ರಪಿ ವಿನಾಶ ಮೇತೀತಿ ಮುಮೋಹ. ತಥಾ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯೋ

మహాప్రాజ్ఞః దేహమాత్రాత్మదర్శనో బభూవ. కిమితి వైనాశికసాంఖ్య
కాణాదాదయో న ముహ్యేరన్? తథాఽన్యే కర్మిణః బాహ్యవిషయా
పహృతచేతసః వేదప్రమాణా అపి ఆత్మైకత్వం న విజానంతి పరమార్థ
సత్యమ్; లోకాంతరగమనాగమనప్రకారైర్భ్రమంతి. కిమన్యే క్షుద్ర
జంతవో వివేకహీనాః స్వభావత ఏవ బహిర్విషయాపహృతచేతసః; తస్మా
దిదం త్యక్తసర్వబాహ్యైషణైః అనన్యశరణైః పరమహంసపరివ్రాజ
కైః అత్యాశ్రమిభిః వేదాంతజ్ఞానపరై రేవ వేదనీయం పూజ్యతమైః
ప్రాజాపత్యం చేమం సంప్రదాయ మనుసరద్భి రుపనిబద్ధం ప్రకరణచతు
ష్టయేన (ప్రత్యగాత్మవిద్యేయం). కార్యకారణపరివేష్టితౌ విశ్వతైజసా
వుక్తౌ; కారణమాత్రబద్ధశ్చ ప్రాజ్ఞో వ్యాఖ్యాతః. అశరీరం బ్రహ్మాప
దేష్టుం మఘవన్నిత్యాదిగ్రంథేన సశరీరతాం నిందతి. (న హ వై సశరీర
స్య సతః ప్రియాప్రియయో రపహతి రస్త్యశరీరం వా వ సంతం న ప్రి
యాప్రియే స్పృశతః) బ్రహ్మణః పారమార్థిక మశరీరత్వం శ్రౌతం
వాచనిక ముపలభ్యతే; ప్రాకృతశరీరరాహిత్యాదికం తు కల్పనామాత్ర
మ్. అశరీరస్య సంప్రసాదస్య అవిద్యయా శరీరేణ అవిశేషతాం సశరీర
తామేవ సంప్రాప్తస్య శరీరాత్సముత్థాయ స్వేన రూపేణ యథాభినిష్ప
త్తిః తథా వక్తవ్యేతి అశరీరో వాయు రిత్యాదిదృష్టాంత ఉక్తః.

(స ఉత్తమపురుషః)స యేన స్వరూపేణ సంప్రసాదోఽభినిష్ప
ద్యతే, ప్రాక్ప్రతిబోధా త్తద్భ్రాంతినిమిత్త త్సర్పో భవతి యథా రజ్జుః,
పశ్చాత్కృతప్రకాశాత్ రజ్జ్వాత్మనా స్వేన రూపే ణాభినిష్పద్యతే, ఏవం
చ స ఉత్తమపురుషః. ఉత్తమశ్చాసౌ పురుషశ్చేత్యుత్తమపురుషః. సవినో
త్తమపురుషః; అక్షిస్వప్నపురుషౌ వ్యక్తౌ. అవ్యక్తశ్చ సుషుప్తః; స సుప్త
స్సంప్రసన్నః. అశరీరశ్చ స్వేన రూపేణేతి ఏషామేవ స్వరూపేణావ
స్థితిః; క్షరాక్షరౌ వ్యాకృతావ్యాకృతా వపేక్ష్య ఉత్తమపురుషః కృత
నిర్వచనో భగవద్గీతాసు.

(ఆకాశో హ వై నామ నామరూపయో ర్నిర్వహితా)శ్రుతిషు
ప్రసిద్ధ ఆత్మా ఆకాశ ఇవాశరీరత్వాత్సూక్ష్మత్వాచ్చ ఆకాశః; నామరూ
పయోః స్వాత్మస్థయోః జగద్బీజభూతయోః సలిలస్యేవ ఫేనస్థానీయ
యోః నిర్వహితా=వ్యాకర్తా; యద్యపి తద్భిన్నా నామరూపాభ్యా మస్ప

ష్టం. తథాపి నామరూపవ్యాకరణలక్షణం బ్రహ్మ; (తద్బ్రహ్మ, తదమృతం స ఆత్మా) ఆత్మా హి నామ సర్వజంతూనాం ప్రత్యక్చేతనః స్వసంవేద్యః ప్రసిద్ధః; తేనైవ స్వేన రూపేణోన్నీయ అశరీరో వ్యోమవత్సర్వగత ఆత్మా బ్రహ్మేత్యవగంతవ్యం. తదమృతమ్.

ఇత్యష్టమప్రపాఠకః.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషదః భాష్యావధృతతాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮. బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయకర్తృభ్యో వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యః.

శుక్లయజుర్వేదే కాణ్వశాఖినాం బృహదారణ్యకాఖ్యా 'ఉషా వా అశ్వస్య' ఇత్యాదికా తృతీయాద్యష్టమాధ్యాయాంతా షడధ్యాయీ వాజసనేయబ్రాహ్మణోపనిషదుపలభ్యతే. సేయం బ్రహ్మవిద్యోపనిషచ్ఛబ్దవాచ్యా; సంసారనివివృత్సుభ్యః సంసారహేతునివృత్తిసాధన బ్రహ్మాత్మైకత్వవిద్యా ప్రతిపత్తయే ప్రభవతి, తత్పరాణాం సహేతోస్సంసారస్యాత్యంతావసాదనాత్; అరణ్యే సూచ్యమానత్వాదారణ్యకమ్; బృహత్త్వాత్పరిమాణతః బృహదారణ్యకం; తస్య కర్మకాండేన సంబంధోఽభిధీయతే. సర్వోఽప్యయం వేదః ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం అనవగతేష్టానిష్టప్రాప్తిపరిహారోపాయప్రకాశనపరః. అసతి జన్మాంతరసంబంధ్యాత్మాస్తిత్వవిజ్ఞానే సాంసారికానిష్టపరిహారేచ్ఛా న స్యాత్; అతః కర్మగతిర్వివేచనీయా.

ఉపనిషదారంభే స్థితే ప్రాథమికబ్రాహ్మణయోః అశ్వమేధవిజ్ఞానాయ ప్రాధాన్యాదశ్వస్య తద్విషయదర్శనే అవాంతరతాత్పర్యమ్. అశ్వస్యోత్పత్తిః స్తుత్యర్థా. (స త్రేధాత్మానం వ్యకురుత) స జాతః ప్రజాపతిః ఆదిత్యాగ్నివాయ్వాత్మనా త్రిప్రకారమాత్మానం స్వయమేవ కార్యకరణసంఘాతం వ్యభజత్. ముఖ్యప్రాణస్య మంత్రప్రకాశ్యత్వముపాస్యత్వం చోక్తమ్. బృహస్పత్యాదిధర్మకం ప్రాణోపాసనం ప్రాణస్య వేదాత్మకత్వమ్. (ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీత్పురుషవిధః) జ్ఞాన

కర్మభ్యాం సముచ్చితాభ్యాం ప్రజాపతిత్వప్రాప్తి ర్వ్యాఖ్యాతా; కేవల ప్రాణదర్శనేన ప్రజాపతేః ఫలభూతస్య సృష్టిస్థితిసంహారేషు జగత స్స్వాతంత్ర్యాదివిభూత్యుపవర్ణనేన జ్ఞానకర్మణో ర్వైదికయోః ఫలోత్కర్షో వర్ణ్యతే. (సోఽబిభే త్తస్మాదేకాకీ బిభేతి; ద్వితీయాద్వై భయం భవతి) కర్మకాండవిహితజ్ఞానకర్మఫలం సంసారవిషయం నాత్యక్రామత్. ఇతి ప్రథమ శ్శరీరీ పురుషవిధః ప్రజాపతిః భీతః. ఆత్మనాశవిపరీతదర్శనవత్త్వం భయబీజమ్; తత్సామాన్యాదప్యేకాకీ బిభేతి. స స్వరూప మీక్షిత్వా యస్మా న్మత్తోఽన్యత్ ఆత్మవ్యతిరేకేణ వస్త్వంతరం ప్రతిద్వంద్వీభూతం నాస్తి. ఆత్మవినాశహేత్వభావే కస్మాన్ను బిభేమీతి ఏకత్వజ్ఞానా ద్భయం తత్యాజ. కేవలావిద్యానిమిత్తమేవ ద్వైతం భయమూలం. అతః ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ప్రజాపతే ర్భయావిష్టత్వేన సంసారాంతర్భూతత్వ ముక్తం; అరత్యావిష్టత్వే ప్రజాపతే రేకాకిత్వం హేతూకృతమ్. దుహితృగమన మకృత్యం శతరూపాయాం గోభావ మాపన్నాయాం వృషభాదిభావో మనోర్భవతు తయో ర్బడబాదిభావే తు నకారణమ స్తీత్యాశంక్యోక్తం— సేయ మీక్షాంచక్రేఇతి; ప్రజాపతి స్సర్వజగత్స్రష్టా మిథునాత్మకం సృష్ట్వా బ్రాహ్మణాదివర్ణనియంత్రీ ర్దేవతా అసృజత్.

అవిద్యా క్షేత్రం; కర్మ బీజం, సంసారో వృక్షః, ఏతస్య సమూలోద్ధరణే పురుషార్థ పరిసమాప్తిః; ఇతి అవ్యాకృతంనామరూపాభ్యామాసీదిత్యాద్యుక్తం. (తదాహు ర్బ్రహ్మవిద్యయా; కిము తద్బ్రహ్మ? యస్మాత్సర్వమభవత్. బ్రహ్మవా ఇదమగ్ర ఆసీ త్తదాత్మానమేవావేత్. అహంబ్రహ్మాస్మీతి తస్మా త్సర్వమభవత్; యఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి సఇదగ్ంసర్వం భవతి, ఆత్మా హ్యేషాగ్ం సభవతి; అథయోఽన్యాం దేవతాముపాస్తేఽన్యోఽ సావన్యోఽహమస్మీతి నసవేద యథాపశుః)

పరస్య బ్రహ్మణః సర్వభావాపత్తి ర్విజ్ఞానసాధ్యాఽవిజ్ఞానసాధ్యాం చ సర్వభావాపత్తిమాహ— తస్మాత్సర్వ మభవదితి; "బ్రహ్మ వా ఇదమగ్ర ఆసీ"దిత్యుక్తం ప్రజాపతిసంజ్ఞిత మపరం బ్రహ్మ నిశ్శ్రేయససాధనాధికారీ మనుష్యః అపరబ్రహ్మవిద్యయా కర్మసహితయా అపరబ్రహ్మభావ ముపసంపన్నః భోజ్యాదపావృత్తః, సర్వప్రాప్త్యోచ్ఛిన్న కామకర్మబంధనః

పరబ్రహ్మభావీ బ్రహ్మవిద్యాహేతోః బ్రహ్మేత్యభిధీయతే; పరమార్థతః అవిద్యయాఽబ్రహ్మత్వమసర్వత్వంచ అధ్యారోపితం. యథాశుక్తికాయాం రజతం, నేయం శుక్తి రిదం రజతమితివత్ నాహం సంసారీ అహం బ్రహ్మాస్మీతిఅనుభవాత్ ద్వైతసంసారభ్రమోనివర్తతే అధ్యస్తస్య అధిష్ఠానానతిరిక్తసత్తాకతయా బ్రహ్మణ్యధ్యస్తంజగద్బ్రహ్మైవ; "యఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి సఇదగ్ంసర్వంభవతి. తస్యసార్వాత్మ్యాత్ సర్వేషామాత్మా సభవతీ"త్యభేదః; ఆత్మాహ పరా దేవతా; యస్త్వన్యా దన్యామితి దేవతా ముపాస్తే అన్యోఽసా వన్యోఽహ మస్మీతి పశువదనాదిభేదవాసనయా భ్రాంతస్స్యాత్. పశువదితిదృష్టాంతేన భేదజ్ఞానం నిందితం; అహం బ్రహ్మాస్మీత్యనేన బ్రహ్మాత్మైకత్వవిజ్ఞానం సిద్ధాంతితమ్; యఏవం వేదేతి తస్య సార్వాత్మ్యఫలోక్త్యా తదేవసాధు; ఉపనిషత్సు కుత్రాప్యాత్మైకత్వజ్ఞాననిందా నశ్రూయతే; ఇయా న్వివేకః.

(సయజ్జుహోతియద్యజతే) అత్ర అవిద్వాన్ వర్ణాశ్రమాదభిమానః ధర్మేణ నియమ్యమానః దేవాదికర్మకర్తవ్యతయా పశువత్పరతంత్ర ఇత్యుక్తమ్; కాని తాని కర్మాణీతి తద్విచారితమ్; (ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీదేకఏవ) బ్రహ్మవిద్వాంశ్చేత్ తస్మా త్పశుభావాత్కర్తవ్యతాబంధనరూపాత్ప్రతిముచ్యతే; తదుపాయభూతా విద్యా మంత్రాణా మర్థస్తిరోహితత్వా త్ప్రాయేణ దుర్విజ్ఞేయోభవతీతి తదర్థం వ్యాఖ్యా య బ్రాహ్మణం ప్రవర్తతే. వాఙ్మనః ప్రాణానా మాధ్యాత్మికో విస్తారః; ఆధిదైవికం త్య్రన్నాత్మక ప్రజాపత్యుపాసనమ్. సాధ్యలోకత్రయఫలభేదేన వినియుక్తాని పుత్రకర్మవిద్యాఖ్యాని త్రీణి సాధనాని; జాయాతు పుత్రకర్మార్థత్వా న్నపృథక్సాధనం; విత్తం చ కర్మసాధనత్వా న్నపృథక్; విద్యాకర్మణోర్లోకజయహేతుత్వమ్; అవిద్యానివృత్తౌతు విద్యైవ. వాఙ్మనః ప్రాణేషు ప్రాణస్య శ్రైష్ఠ్యం నిర్ధారితం—"అథాతో వ్రత మీమాగ్ంసే"త్యాదినా.

(త్రయంవా ఇదం నామరూపం కర్మ) నామరూపం కర్మచేతి త్రయ మనాత్మైవ; తస్మా దస్మాద్విరజ్యేతేత్యుక్తం అనేన తృతీయాధ్యా

యేన బ్రహ్మ సత్యం. తద్విద్యా వినాశ్యత్వా జ్జగన్మిథ్యా, అద్వైత మ
భయం, ద్వైతం సభయం; ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైవ పరమా
ర్థసత్, ఇత్యర్థః ప్రదర్శితః. ఇతి తృతీయాధ్యాయః. ౧.

చతుర్థాధ్యాయే—"ఆత్మానమేవైదమహం బ్రహ్మాస్మీ"తి ఇత్యాత్మ
తత్త్వమేకం విద్యావిషయమ్. యస్తు భేదదృష్టివిషయః (అన్యోఽసా
వన్యోఽహమస్మీతి న స వేద యథా పశుః) ఇత్యాద్యవిద్యావిషయః. ఏక
దైవానుద్రష్టవ్యం మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ
పశ్యతి; ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ఇత్యేవమాదిభిః ప్రవిభక్తౌ
విద్యావిద్యావిషయౌ సర్వోపనిషత్సు; తృతీయాధ్యాయే అవిద్యా ప్ర
పంచితా; సంప్రతి విద్యాం ప్రపంచయితుం చతుర్థాధ్యాయ ఆరభ్యతే.

తత్ర పూర్వపక్షివాదీ అవిద్యావిషయబ్రహ్మవిద్దృప్తః బాలాకిః
వాగ్మీ అజాతశత్రునామానం కాశిరాజమభిగమ్య (బ్రహ్మ తే బ్రవాణీ త్యు
వాచ) ఇత్యాద్యాఖ్యాయికాముఖేన విచార్యతే. య ఏవాసా వాదిత్యే
చక్షుషి చైకోఽభిమానీ చక్షుర్ద్వారే ణేహ హృది ప్రవిష్టః అహంభో
క్తాకర్తా చే త్యవస్థితః; ఏతమేవాహం బ్రహ్మ పశ్యామ్యస్మిన్ కార్యక
రణసంఘాతే, తమహం పురుషం బ్రహ్మ తుభ్యం బ్రవీమి; అన్యచ్చే
జ్జానాసి తద్వక్తుమర్హసి. ఏవమాద్యుపాసనాని విహితాని సఫలాని పరి
చ్ఛిన్నాని. వాయౌ ప్రాణే హృది చ ఇంద్రః పరమేశ్వరో వైకుంఠ ఇత్యే
కా దేవతా, అగ్నౌ వాచి హృది చైకా. అప్సు రేతసి హృది చైకా.
దిక్షు కర్ణయో ర్హృది చైకా. ఛాయాయాం, బాహ్యే తమస్యధ్యాత్మే
ఆవరణాత్మకే అజ్ఞానే, హృది చైకా. ప్రజాపతా వాత్మని బుద్ధౌ చ
హృది చైకా. ఏవమాదీన్యుపాసనాని. (పురుషగ్ సుప్త మాజగ్మతుః)
ఇత్యాదినా సుప్తోత్థాపనపరీక్షణేన సుషుప్తగతి ర్విచారితా; ఏష విజ్ఞాన
మయః పురుషః; దర్శనలక్షణాయాం స్వప్నావస్థాయాం కార్యకరణవియో
గేఽపి సంసారధర్మిత్వ మాత్మనో దృశ్యత ఇత్యాశంక్య కార్యకరణ
సంయోగజనితభ్రాంత్యధ్యారోపితమేవ సంసారధర్మిత్వమ్. వాగాద్యు
పాధిక మాత్మన స్సంసారిత్వ మన్వయవ్యతిరేకాభ్యా ముక్త్వా తత్ర వ్య
తిరేకాసిద్ధౌ స్వప్నస్య రజ్జుసర్పవ న్మిథ్యాత్వేన వస్తుధర్మత్వా భావాత్

నాత్మన స్సంసారిత్వం ప్రాతిభాసిక స్వప్నవత్ వ్యావహారికవియదాదిప్ర
పంచోఽపి అధిష్ఠానజ్ఞాననాశ్యత్వాత్ మిథ్యైవ. స్వప్నే దృష్టానాం
మహారాజత్వాదీనాం జాగ్రత్యనువృత్తిరాహిత్యం వ్యభిచారదర్శనం తేన
స్వప్నస్య మిథ్యాత్వం సిద్ధమ్. తథా జాగరితేఽపీతి ప్రత్యేతవ్యమ్;
తస్మాత్ అన్యోఽసౌ దృశ్యేభ్యః స్వప్నజాగరితలోకేభ్యః ద్రష్టా విజ్ఞాన
మయః విశుద్ధః పురుషః ఇత్యాదికా. తతో జగత స్సత్యత్వనిరాకరణ
వాదః.ఆత్మసత్తానతిరిక్తా జగతస్సత్తా అతిరిక్తసత్తాభావాదితి తతో మూ
ర్తామూర్త బ్రహ్మరూపోపాసనం సచ్చత్యచ్చేత్యాద్యుక్తమ్. బ్రహ్మణః
ఉపాధిభూతయోః సత్త్యచ్ఛబ్దవాచ్యయోః మూర్తామూర్తయో రూప
యోః కార్యకరణవిభాగేనఅధ్యాత్మాధిదైవతయోః విభాగో వ్యాఖ్యాతః.

(మైత్రేయీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః) మోక్షమేవాపేక్ష
మాణయా మైత్రేయ్యా పృష్టః భర్తా యాజ్ఞవల్క్యః బ్రహ్మోపదిశతి.
(నవా అరే జాయాయై కామాయ జాయా ప్రియా భవత్యాత్మనస్తు
కామాయ జాయాప్రియా భవతి ఇత్యారభ్య ఆత్మనస్తు కామాయ
సర్వం ప్రియం భవతి ఆత్మావా అరే ద్రష్టవ్యశ్శ్రోతవ్యో మంతవ్యోనిది
ధ్యాసితవ్యః;విజ్ఞానేనేదగ్ం. సర్వం విదితం; ఇత్యాది) అమృతత్వసాధనం
వైరాగ్యముపదిదిక్షుః జాయాపతిపుత్రాదిభ్యః విరాగతాముత్పాదయతి
తత్సన్న్యాసాయ. ఆత్మనః నిరతిశయప్రీత్యాస్పదత్వేన పరమానందత్వ
మభిహిత ముపన్యాసవివరణాభ్యామ్, శ్రవణాదిభి రాత్మలాభః. కథమన్య
స్మిన్విదితే అన్యద్విదితంభవతీ త్యాశంక్య ఆత్మవ్యతిరేకేణ అన్యన్నా
స్తీత్యుక్తమ్. సృష్టికాలే ప్రాగుత్పత్తేశ్చ బ్రహ్మైవేతి శక్య మవగంతుమితి.

(యథాగ్నే ర్విస్ఫులింగధూమాంగారార్చిషాం అగ్న్యేకత్వ మిత్యా
ద్యుక్తమ్) సర్వాసామపాగ్ంసముద్ర ఏకాయన మిత్యాది దృష్టాంతైః
స్థిత్యుత్పత్తికాలయోరేవ ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణాభావాత్ జగతో
బ్రహ్మత్వం; ప్రళయకాలేచ జలబుద్బుదఫేనాదీనామివ సలిలవ్యతిరేకే
ణాభావః;ఏవం ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణ తత్కార్యాణాం నామరూపక
ర్మణాం తస్మిన్నేవ లీయమానానా మభావః; తస్మాదేకమేవ బ్రహ్మ
ప్రజ్ఞానఘన మేకరసం ప్రతిపత్తవ్య మిత్యుక్తమ్. (స యథా సర్వాసా

మపాగ్ం. సముద్ర ఏకాయనం) ఇత్యాదిదృష్టాంతైః స్పర్శానాం త్వక్, రసానాం జిహ్వ ఏవంరీత్యా అధికరణాన్యుక్త్వా బుద్ధిపూర్వకః ప్రళయో బ్రహ్మవిదాం బ్రహ్మవిద్యానిమిత్తః అయ మాత్యంతిక ఇత్యాచష్టే అవిద్యానిరోధద్వారేణ యో భవతి; (సయధా సైంధవఖిల్యఉదకే ప్రాస్త ఉదకమే వానువిలీయేత) ఇతిదృష్టాంతః. పరమార్థతః అద్వైతే బ్రహ్మణి భిన్నమివ వస్త్వంతర మాత్మనఉపలభ్యతే; వ్యావహారిక మేవ ద్వైతం; భేదో నపారమార్థికః; అయమర్థః (యత్రహి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతి) ఇత్యనేనోక్తః; విజ్ఞాతృవ్యతిరేకేణ విజ్ఞేయస్యవా విజ్ఞానస్యవా తత్కారణస్యవా పరమార్థతః అసత్త్వేన బ్రహ్మవిదః విజ్ఞాత్రైవ కేవలః అద్వయో వర్తతే; తం విజ్ఞాతారం కేనవిజానీయాత్? నాన్యవేద్యత్వం స్వస్య స్వవేద్యత్వా దిత్యర్థః. వృత్తిశూన్యావస్థాయాం త్రిపుటీవిభాగో నాస్తి; అయమర్థః (విజ్ఞాతార మరే కేన విజానీయాత్) ఇత్యనేనోక్తః. ఇయం పృథివీత్యాది బ్రాహ్మణేన ఆచార్యాగమాభ్యాం శ్రుతస్యాత్మనః మననార్థ ముక్తతర్కే- ఆత్మైవేదం సర్వమితి ప్రతిజ్ఞాతస్య ఆత్మైకసామాన్యత్వం ఆత్మైకోద్భవత్వం ఆత్మైకప్రళయత్వం చేత్యస్య హేత్వసిద్ధిశంకా నివారితా. పృథివ్యాదిభూతగణాః దేవతాగణాశ్చ కార్యకరణసంఘాతాత్మానః ఉపకుర్వన్తో మధు భవన్తి ప్రతిశరీరిణ మిత్యుక్తమ్. మధువిద్యాస్తుత్యర్థా దధ్యజాథర్వణేత్యాదికా ఆఖ్యాయికా. ఇతి చతుర్థాధ్యాయః.

పంచమాధ్యాయే—ఆగమార్థస్య ఆత్మైకత్వస్య ప్రకాశనాయ పరీక్షాపూర్వకం నిర్ధారణార్థమిదం యాజ్ఞవల్కీయం కాండం ఉపపత్తిప్రధానమారబ్ధం; ఆఖ్యాయికాతు విజ్ఞానస్తుత్యర్థా ఉపాయవిధి పరావా. (యదిదం సర్వం మృత్యునాప్త) మిత్యాదికం మృత్యుపరీక్షావిషయమ్. ఆదిత్యాత్మభావ మాపన్న స్యాధ్వర్యోః నాహోరాత్రేసంభవతః ఇతి ముక్తిరితి ముక్తిశ్చోక్తా. (యత్రాయంపురుషోమ్రియతే) ఇత్యాదినా బంధననాశే ముక్తస్యన క్వచిద్గమనమితి ఫలితార్థోదర్శితః.అగ్నింవా గచ్ఛతీత్యాదినా ప్రాణైస్సాక మవిద్యాకామకర్మాదికం సర్వం జీవన్ముక్తాత్మని విలీ

యతే తదేవ విదేహకైవల్యమితి సూచితమ్, సంసరతాం ముచ్యమానా
నాం చ కార్యకరణానాం స్వకారణసంసర్గేసమానే ముక్తానా మత్యన్త
మేవ పునరనుపాదానం సంసరతాంతు పునః పునరుపాదాన మిత్యత్ర కర్మై
వకారణ మిత్యవధారితమ్; కర్మణాం సమూలానాం నామావశేషేణ
సర్వోత్సాదో మోక్ష ఇతి ప్రాసంగికీ కర్మగతిర్విచారితా. జ్ఞాననివర్త్య
మజ్ఞాన మితిఫలితమ్. జనకసభాయాం యాజ్ఞవల్క్యస్య బ్రహ్మాసన
సమర్హణం అసహమానాః సభికా మహర్షయః ప్రశ్నై రాక్షిప్య
పరీక్ష్య కర్మకాండే అవిచాల్యం వైదుష్యం మత్వా బ్రహ్మకాండే అస్య
అప్రతిభాం సంపాదయిష్యామ ఇతి మన్యమానాః ప్రష్టుం ప్రావర్తంత
యఏవసాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ యఆత్మా సర్వాంతరః తమేవ వ్యాచ
క్ష్వేతి ప్రశ్నః 'నదృష్టే ర్ద్రష్టారంపశ్యేః' ఇత్యారభ్య ఏష త ఆత్మా
సర్వాంతరః అతోఽన్యదార్తం ఇత్యుత్తరమ్. తే ఆత్మైవ సర్వాంతరః
అన్యదసత్యమ్ ఏవమేవ ఉత్తరత్రాపి అతోఽన్యదార్తమిత్యాదినా భిన్న
భేదమిథ్యాత్వం నిర్ధారితమ్. జగదోతప్రోతత్వేన బ్రహ్మప్రతిపాదితం
లోకాః కథన్ను బ్రహ్మ ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి గార్గీ పప్రచ్ఛ అగమేన
ప్రష్టవ్యాం దేవతాం న్యాయప్రకార మతీత్య అనుమానేన మాప్రాక్షీ
రితి యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ. లోకానా మన్తరతమం సూత్రం బ్రహ్మైవ
తదాగమేనైవ ప్రష్టవ్యమితి ఇతిహాసేన ఆగమోపన్యాసః క్రియతే
సూత్రాత్మాంతర్యామీచ విచారితః; జీవేనాత్మనాఽనుప్రవిష్టః స ద
వ్యక్త మాత్మైవేతి; సశ్రోతా మంతా ద్రష్టేత్యాదినా అతోఽన్యదార్త
మితి ద్వైతనిషేధః (కథన్ను ఖల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి) ప్రశ్నే
ప్రతివక్తుః అవాచ్యమితి ప్రతిపత్తిర్వా అవాచ్యమపి వదతీతి విప్రతి
పత్తిర్వా నిగ్రహస్థానమ్; తద్దోషద్వయమపి పరిజిహీర్షన్ ఏతద్వై
తదక్షర మిత్యువాచ అక్షరమితి బ్రాహ్మణా వదంతి నాహ మవాచ్యం
వక్ష్యామి న చ విప్రతిపద్యేయ ఇతి దోషద్వయపరిహారః; అస్థూల
మచక్షుష్క మిత్యాదిక మక్షరవిశేషణమ్. సర్వవిశేషణరహితమిత్యర్థః
ఇయ మక్షరవిద్యా ప్రాణస్య బ్రహ్మణః అష్టధా భేదోపాసన ముపదిష్టం

పరిచ్ఛిన్న ఫలకమ్ తత స్సార్వాత్మ్యపరీక్షణముక్తమ్. బ్రహ్మవిద్వాన్
వేదేత్యాదినా.

(యథా వృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషోఽమృషా) ఇత్యా
దినా యాజ్ఞవల్క్యో బ్రాహ్మణాన్ పప్రచ్ఛ. (విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ
రాతి ర్దాతుః పరాయణం) ఇత్యనేన బ్రహ్మానంద ఇత్యత్ర బ్రహ్మానంద
మితి ఆనందస్వరూపం విచారితమ్, విజ్ఞానాదివాక్యేషు ఆనందస్య
వేద్యతా నవివక్షితా; అత్ర తు వివక్షితా; వేద్యత్వావేద్యత్వాది
శ్రుతీనాం సోపాధికనిరుపాధికవిషయత్వేన మధుకాండే వ్యవస్థా
దర్శితా. ఉక్తరీత్యా తద్వేద్యతాయాః దుష్ప్రతిపాదత్వాత్ ఆనంద
స్వరూపమేవ బ్రహ్మ; తస్మాత్ అనతిశయానందచిదేకతానం వస్త్వేతి
సిద్ధమ్. ఇతి పంచమాధ్యాయః.

షష్ఠాధ్యాయే — వాదన్యాయేన సచ్చిదానందం బ్రహ్మ నిర్ధా
ర్యతే. పూర్వస్మిన్నధ్యాయే తు జల్పన్యాయేన నిర్ధారితమితి వివేకః;
యఔపనిషదః పురుషః నేతినేతీతివాక్యేన నిర్దిష్టస్యేతరస్య నిషేధేన
పారిశేష్యా ద్వ్యపదిష్టః స ఆత్మా సాక్షాచ్చోపాదానకారణ స్వరూపే
ణచ నిర్దిష్టః విజ్ఞానమానందమితిచోక్తః; వాగాదిదేవతాద్వారేణ
తస్యైవ పునరధిగమః కర్తవ్య ఇతి విచారఆరభ్యతే తత్రోపాసనాని
విహితాని.

(కిం జ్యోతి రయంపురుష ఇతి) ప్రశ్నః. (ఆదిత్యజ్యోతిః) ఇ
త్యుత్తరం, ఏవం క్రమేణ జ్ఞేయమ్, కి మస్య పురుషస్య జ్యోతిః యేన
జ్యోతిషా వ్యవహరతీతి; ప్రాకృతః కార్యకరణసంఘాతరూపః శిరఃపా
ణ్యాదిమాన్ పృచ్ఛ్యతే. కిమయం స్వావయవసంఘాతబాహ్యేన జ్యో
తిరంతరేణ వ్యవహరతి. ఆహోస్విత్ స్వావయవసంఘాతమధ్యపాతినా
జ్యోతిః కార్యమయం పురుషో నిర్వర్తయతీతి ప్రష్టు రాశయః. జ్యోతి
ప్రకాశః; అహన్యాదిత్యః; రాత్రౌ చంద్రమాః; తస్మి న్నస్తమితే అగ్ని
తచ్ఛాంతౌ వాక్, శాంతాయాం వాచి పురుషఇతి ఆత్మైవాస్యజ్యోతిర
వతి; ఏతేన జ్యోతి స్తదస్మీతి గ్రాహితః, ఆత్మజ్యోతిర్విద్యేయమ్. ప్రా
షు విజ్ఞానమయ ఆత్మా; హృద్యంతర్జ్యోతిః పురుషః (సహి స్వప్నో భ

త్వేమం లోక మతిక్రామతి మృత్యోర్‌రూపాణి) మృత్యుర్భేదజ్ఞానం; ప్రమాదంవై మృత్యు మహం బ్రవీమీతి సనత్సుజాతీయవాక్యమ్. అద్వితీయ స్యాత్మన స్సద్వితీయజ్ఞానం ప్రమాదః స్వరూపాజ్ఞానప్రపంచ ఇతి యావత్. బుద్ధ్యాదివ్యతిరిక్తం నిత్యసిద్ధ మత్యంతశుద్ధం కూటస్థ మద్వయ మాత్మజ్యోతి రితి విచారేణ ఫలితం, స్వప్నజాగరితే ఇవ పర లోక ఇహలోకశ్చ నిర్దిష్టౌ (సయత్రస్వపితీత్యాదినా స్వేన జ్యోతిషా స్వపితి స్వయంజ్యోతి ర్భవతీతి) ఛాందోగ్య సంవాదిన్యేవ శ్రుతిః సుప్త స్య సతిసంపత్తి ముపదిశతి (న తత్ర రథానరథయోగా న పంథానో భవంతి) ఇత్యాదినా స్వప్నవద్భేదభిన్నవికారాః సుషుప్తౌ నసంతీ త్యుక్తమ్.

(అసంగో హ్యయం పురుషః) ఇయం శ్రుతిః ఆత్మనః అకర్తృ త్వేఅసంగతాహేతురి త్యుపదిశతి. బుద్ధాంతసుప్తాంతౌ విచారితౌ. నిర్లేప త్వ మాత్మనో నిర్ధారితమ్. మహామత్స్యాది దృష్టాంతేన ఆత్మగతి ర్ని రూపితా. జాగరితే ససంగ స్సమృత్యుః, స్వప్నేతు కామసంయుక్తో మృత్యురూపవినిర్ముక్తః పునర్బుద్ధాంత మాగతః. బుద్ధాంతాచ్చ సుషు ప్తేపునస్సంప్రసన్నః అసంగోభవతీతి దృశ్యతే, దృష్టాంతేనాస్యార్థస్య ప్రకటీభావో భవతీతి యథా శ్యేనో వేత్యాదిక ముక్తం, యథా ఆ కాశే శ్యేనో విహృత్య పరిశ్రాంతః పక్షౌ సంహృత్య నీడాయైవ ధ్రియతే ఏవ మేవాయంపురుషః అంతాయ ధావతి (యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి) ఏవం సర్వభేదవ్యాపార శూన్యం సత్స్వరూపం సంపద్యతే. తద్ధి విశ్రాంతిస్థాన మంతఃకరణో పాధికస్య ప్రతిబింబాత్మనః. శ్యేనగత్యా ఆకాశం నలిప్యతే, ఏవం సు షుప్తసంసారిసంపత్త్యా కూటస్థం సద్రూపం నలిప్యతే.

ఆత్మన స్సంసారితే ఉపాధి రవిద్యా; సా కిం స్వాభావికీ ఆహో స్విత్ ఆమ్లాదివదాగంతుకీ? యది చాగంతుకత్వం! మోక్షఉపప ద్యతే ఇతి ఆగంతుకత్వే ఉపపత్తిం తస్యాః అనాత్మధర్మత్వాంచ అవ ధారయితుం (తావా అస్యైతా) ఇత్యాది ఖండికారంభః. అత్ర నాడీ నాం విచారః కృతః నాడీఖండ స్యాత్మనశ్చ సంబంధ ఉపాధిః. విద్యా ఫలం క్రియాకారకఫలశూన్యం అభయం; సర్వాత్మభావో మోక్షఇతి ఫ

లితం ప్రత్యక్షతోనిర్దిష్టంచ. (తద్యథా ప్రియయా స్త్రియా సంపరిష్వక్తో న బాహ్యం కించన వేద) ఇత్యాది దృష్టాంతైః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సంపరిష్వక్తస్య సుషుప్తౌ సుఖం దర్శితమ్.

(నహి ద్రష్టుర్దృష్టే ర్విపరిలోపో విద్యతే అవినాశిత్వాత్; నతు తద్ద్వితీయ మస్తి) సుప్తాత్మన స్సత్యత్వం జీవే నాత్మనానుప్రవిష్టత్వా త్సతః ద్వైతం నిషిద్ధమ్. (యత్ర వా అన్యదివ స్యాత్ తత్రాన్యః అన్య త్పశ్యేత్) సుషుప్తౌ జాగ్రత్స్వప్నయో రివ ద్వితీయ మస్తీవ నభాతి. ద్వైతస్య అవిద్యయా అస్తిత్వేన భానమేవ న వాస్తవికం సత్త్వం.

సయోమనుష్యాణాగ్, పరమఆనందః ఇత్యాదినా తైత్తిరీయానందవల్ల్యుక్తాదివత్ ఆనందతారతమ్య ముక్తం శ్రోత్రియస్య అవృజినస్య ఆకామహతస్యచ సఏవానంద ఇత్యుక్త్వా పరమానందః ఆత్మస్వరూపమేవేతినిర్ధారితమ్. ప్రాణినః ఊర్ధ్వోచ్ఛ్వాసాదివిచారైః రాజాదిదృష్టాంతేన అవస్థాంతరదేహాంతరాదిగమనంచ విచార్య అంతే ఏకీభవతీత్యాదినా సద్భావేన ఏకీభావో నిర్ధారితః. తృణజలూకాదికం ఉత్క్రాంతౌ దృష్టాంతః; పేశస్కారీ, సువర్ణకారః సువర్ణస్య మాత్రా ముపాదాయ అపచ్ఛిద్య గృహీత్వా పూర్వస్మా న్నవతరం కల్యాణరూపం తనుతే ఏవమేవ ఆత్మా రూపాంతరం తనోతి. ఆత్మనః విజ్ఞానమయత్వాద్యుపాధయః ఏకత్ర కీర్తితాః.

('అథ కామయమానః' ఇత్యారభ్య 'నతస్య ప్రాణాఉత్క్రామంతి బ్రహ్మైవస న్బ్రహ్మాప్యేతి') ఇత్యంతయా శ్రుత్యా జీవన్ముక్తస్య లోకాంతరగమనాగమనాది శూన్యం చిత్స్వరూపమాత్రం విదేహకైవల్యంప్రదర్శితమ్. సర్వకామనివృత్తిర్మోక్షహేతుః. అమృతాత్మనః శరీరం నాస్తీతిచ ప్రతిపాదితమ్; అవిద్యోపాసకానాం అంధంతమః ప్రవిశంతీతి అదర్శనాత్మకే సంసారనియామకేతమస్యజ్ఞానే ప్రతిపత్తిః కర్మవిద్యారతానాం తతోఽపి భూయఇవ తమః ప్రవేశః.

('ఆత్మానంచే ద్విజానీయా దయమస్మీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛన్కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్.') అహం బ్రహ్మాస్మీతి బ్రహ్మాత్మైకత్వానుభవేన జీవన్ముక్తస్య ఇచ్ఛానుదయాత్ ఆత్మవ్యతిరిక్తకామాయ

సశరీరతాపానుతాపః దేహంచ నశ్వర మవస్థిత ముత్థితంవా దేహీ నప
శ్యతి యతోఽధ్యగమత్స్వరూపం 'దైవా దుపేత ముత దైవవశా దపే
తం వాసోయథా పరికృతం మదిరా మదాంధః' ఇతి విష్ణుభాగవతేఽపి
జీవన్ముక్తస్య దేహాభిమానాభావఉక్తః (అథేతరే దుఃఖమేవాపి యన్తి)
అబ్రహ్మవిదః ద్వైతినః సాంసారికం దుఃఖమేవ ప్రతిపద్యంతే. భేదదర్శ
నాత్ సర్వోహి లోక ఈశ్వరా ద్గుప్తి మిచ్ఛతి. అయంత్వాత్మైకదర్శీ
కుతశ్చన నబిభేతీతి బ్రహ్మవిదః అభయ మమృత ముక్తమ్ (మృత్యోః
స్సమృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవ పశ్యతి) ఇతి భేదదర్శినః మృత్యు
ప్రాప్తిః (నేహ నానాస్తికించన) ఇతి అమృతాత్మని ద్వైతం నిషిద్ధమ్.

'నానుధ్యాయా ద్బహూం చ్ఛబ్దాన్' ఇతి బ్రహ్మవిదః మౌనంవిహి
తం, ఆత్మనః సాధ్వసాధుకర్మభ్యాం సుఖదుఃఖాదికం జ్ఞానేన దగ్ధమ్ వి
ద్యాయాం ప్రవ్రజతో ముఖ్యాధికారిణః 'సఏష నేతినేత్యాత్మా అగృ
హ్యోనహిగృహ్యతే' ఇయం శ్రుతిః కేనోపనిషదాదిసంవాదినీ మనో
వాక్చక్షుశ్శ్రోత్రాదిభి ర్గృహీతం యద్యత్ తత్తత్ బ్రహ్మనభవతీతి నేతినే
తీతి వాక్యేన నిషిద్ధం కింతు, సర్వనిషేధకస్య ద్రష్టు ర్విజ్ఞాతు రేవ
స్వరూపం పారిశేష్యా ద్బ్రహ్మేతి జ్ఞాపితమ్ బ్రహ్మవిద్యాయాః ఫలం
చోక్తమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతు రిత్యా
ఖ్యాయికయా వంశబ్రాహ్మణం వ్యాఖ్యాతమ్ 'అమృతత్వస్యతు నాశాస్తి
విత్తేన' విత్తసాధ్యేనచ కర్మణా; నేతి నిషేధః.

'నవా అరేపత్యుః కామాయ పతిః ప్రియోభవతి' ఇత్యారభ్య
ఆత్మనస్తు కామాయ సర్వంప్రియం భవతి ఇత్యాదిగ్రంథేన సర్వేషాం
అత్యంత ప్రియతమం వస్తు ఆత్మైవేతి నిర్ధారితమ్ (యత్రహి
ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతీతి; ప్రాగుక్తఏవ ద్వైతనిషేధః
అవధారణాయ పునరుక్తః. ద్వైతాభావోపలక్షితం హి బ్రహ్మ. షష్ఠా
ధ్యాయ స్సమాప్తః.

సప్తమాధ్యాయే:—పూర్ణమద ఇత్యాదికం ఖిలకాండ మార
భ్యతే; అత్ర ప్రాగధ్యాయచతుష్టయేన; యదేవ సాక్షా దపరోక్షా
ద్బ్రహ్మయ ఆత్మా సర్వాంతరో నిరుపాధికః అశనాయాద్యతీతః నేతినే

తీతి వ్యపదేశ్యః; యద్విజ్ఞానం కేవల మమృతత్వసాధనం నిర్ధారితమ్. అధునా తస్యైవాత్మనః సోపాధికస్య శబ్దాదివ్యవహారవిషయాపన్నస్య పురస్తా దనుక్తా న్యుపాసనాని కర్మభి రవిరుద్ధాని ప్రకృష్టాభ్యుదయసాధనాని క్రమముక్తి భాంజిచ యాని తాని వక్తవ్యానీతి పరస్సందర్భః.

"పూర్ణ మదః పూర్ణమిదం పూర్ణా త్పూర్ణ ముదచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే" పూర్ణపదసప్తకఘటితోఽయం శాంతిమంత్రః, అస్యార్థస్తు పూర్ణం—నకుతశ్చిద్వ్యావృత్తం వ్యాపీ త్యేతత్; నిష్ఠాచ కర్తరి ద్రష్టవ్యా; అద ఇతి పరోక్షాభిధాయి సర్వనామ తత్పరం బ్రహ్మేత్యర్థః. ఇదం జగత్ సోపాధికం నామరూపస్థం వ్యవహారాపన్నం స్వేన రూపేణ పరమాత్మనా వ్యాప్తత్వా త్పూర్ణమ్ పూర్ణం—కార్యాత్మకం బ్రహ్మ, పూర్ణాత్—కారణాత్మనః, ఉదచ్యతే—ఉద్గచ్ఛతి పరమాత్మభావం నజహాతి; పూర్ణస్య—కార్యాత్మనో బ్రహ్మణః; పూర్ణం—పూర్ణత్వం, ఆదాయ కారణసత్తాం జ్ఞాత్వా అవిద్యోపాధిసంసర్గజన్యత్వావభాసం తిరస్కృత్య, పూర్ణమేవ—ప్రజ్ఞానఘనైకరసస్వభావం, కేవలం బ్రహ్మావశిష్యతే. యస్సర్వోపనిషదర్థో బ్రహ్మ సఏషోఽనేనమంత్రేణ అనూద్యతే. ఉత్తరసందర్భార్థమ్.

ఏవం ఉత్పత్తిస్థితిప్రళయేషు త్రిష్వపికాలేషుకార్యకారణయోః పూర్ణతా ఏకైవ కార్యకారణయో ర్భేదే నైవ వ్యపదిశ్యతే. ఏవం చ ద్వైతాద్వైతాత్మక మేకం బ్రహ్మ. యథాకిల సముద్రో జలతరంగఫేనబుద్బుదాద్యాత్మక ఏవ, యథా చ జలం సత్యం తదుద్భవాశ్చ ఫేనతరంగబుద్బుదాదయః సముద్రాత్మభూతా ఏవ ఆవిర్భావతిరోభావ ధర్మిణః పరమార్థసత్యాః, ఏవం సర్వమిదం ద్వైతం పరమార్థ సత్యమేవ జలతరంగాది స్థానీయం, సముద్రజలస్థానీయంతు పరబ్రహ్మ; ఏవంచకిల ద్వైతస్య సత్యత్వే కర్మకాండస్య ప్రామాణ్యం; యదా పునః ద్వైత మి వేత్యుక్త్వా అవిద్యాకృతం మృగతృష్ణికావదనృతం, అద్వైతమేవపరమార్థః. తథాకిల కర్మకాండం విషయాభావాత్ అప్రమాణం భవతి; తథా చ విరోధ ఏవ స్యాత్. వేదైకదేశభూతోపనిషత్ప్రమాణాం పరమార్థతః అద్వైత

వస్తుప్రతిపాదకత్వాత్; కర్మకాండంతు అసద్ద్వైతవిషయత్వాత్ అ
ప్రమాణమ్. తద్విరోధపరిజిహీర్షయా మహాన్విచారః. జాతమాత్ర
ప్రాణిబుద్ధిగమ్యత్వాత్ అనాద్యజ్ఞానసిద్ధం ద్వైతం; ఉచ్చావచవికారజు
ష్టత్వాత్ బహ్వనర్థ బహుళమితి నోపదేశార్హం తత్ర ఆస్తిక్యసిద్ధయే
ధర్మసేతురూపః అధ్యారోపన్యాయేన కర్మకాండో వేదోక్తః ప్రామాణ్య
మస్త్యేవ వ్యావహారికమ్; కర్మణా త్రివర్గసిద్ధిరేవ ననిశ్శ్రేయససిద్ధిః; అతః
బ్రహ్మకర్త్రైవ ప్రతిపాదిత ముపనిషద్భిః; తాసాంచ వ్యావహారికం
ప్రామాణ్యమ్; ప్రమేయతోపలక్షితం చిద్వస్త్వేకమేవ సత్య మవశి
ష్యతే; తత్ర ద్వైతాభావాత్ కా విరోధప్రసక్తిః యోభుజంగస్సా
స్రగిత్యుపలబ్ధివత్ యత్కర్మకాండేన జ్ఞాపితం ద్వైతమివ తదేవ బ్రహ్మ
కాండేన అహమస్మీతి జ్ఞాపితమ్; కర్మకాండస్య బ్రహ్మకాండార్థసత్తాతిరి
క్తసత్తాశూన్యత్వాత్ ఉభయార్థ సత్తా త్వేకైవేతి నవిరోధలేశా
వకాశః.

'ఓం ఖం బ్రహ్మ' అయంమంత్రః అన్యత్ర అవినియుక్త బ్రహ్మేతివి
శేష్యస్యాభిధానం ఖమితివిశేషణమ్ విశేషణవిశేష్యయోశ్చ సామానా
ధికరణ్యేన నిర్దేశో నీలోత్పలవత్ ఖం బ్రహ్మేతి. అయంచ ధ్యానవిశేషః
ఫలవిశేషప్రదర్శనార్థః. ధ్యానంచ ఓంకారే బ్రహ్మణేశనం ఉదాహరణ
ముఖేన ఉత్తరగ్రంథేన నిర్ధారితమ్; అథ సత్యస్య బ్రహ్మణః సంస్థానవిశే
షోపాసనాని. ఉపాధీనా మనేకత్వాత్ అనేకవిశేషణత్వాచ్చ ప్రకృత
స్యైవ బ్రహ్మణః మనఆద్యుపాధివిశిష్టస్య బహువిధా న్యుపాసనాని. చి
త్రఫలకాని విహితాని చిత్తైకాగ్ర్యసంపత్తయే చిత్తమాలిన్యస్యని
వృత్తయేచ అథగాయత్రీపాదవిద్యా; చతుర్థపాదే పరో రజసి ప్రతిష్ఠి
తా విద్యా; మూర్తా మూర్తాత్మకం జగత్; త్రిపదా గాయత్రీ ఆదిత్యే
ప్రతిష్ఠితా; తురీయం పదం సత్యే ప్రతిష్ఠితమ్ కింపున స్తత్సత్యమితి సత్యం
విచారితం గాయత్రీమేవ సావిత్రీమనుబ్రూయాత్; 'పరోరజసేసావదోం'
ఇతి తురీయపదా గాయత్రీ. హిరణ్మయేనేత్యాదిమంత్రైః జ్ఞానసముచ్చ
యకారీ అంతకాలే ఆదిత్యం ప్రార్థయతే సత్యాఖ్యం బ్రహ్మ జ్యోతిర్మ
యేన మండలేన అపిహితమివ; దర్శనప్రతిబంధకారణ మపిధానమివేతి;

తదపనయేతిప్రార్థనం సహి సర్వస్యజగత ఆత్మా చక్షుశ్చసన్ సర్వం పశ్యతి; తేజసా అపహృతదృష్టిభిః తత్స్వరూపం అంజసా ద్రష్టుమశక్య మితి కల్యాణతమం రూపం పశ్యామీతి ప్రార్థనమ్. ఇతి సప్తమా ధ్యాయః.

అష్టమాధ్యాయే—గాయత్ర్యుపాసనప్రకరణే గాయత్ర్యాః ప్రాణాత్మకత్వముక్తమ్ ప్రాణస్య జ్యేష్ఠాత్ కథం జ్యేష్ఠత్వమితి వక్తవ్యమ్; ఓంకారః దమాదిత్రయం బ్రహ్మ; అత్ర శ్రీమంథాదికర్మ తద్బ్రహ్మోపాసనఫలక ముచ్యతే అథచ శ్వేతకేతు రిత్యాద్యాఖ్యాయికయా కతి కర్మవిపాకప్రతిపత్తిమార్గా ఇతి సర్వసంసారగత్యుపసంహారార్థం వక్ష్యతే; పంచాగ్నివిదో గతి ర్నిరూపితా; ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యాం దేవయానః పంథానిరుక్తః; జ్ఞానకర్మణో ర్గతి ముక్త్వా తత్ర జ్ఞానం స్వతంత్రం;కర్మ తుదైవమానుషవిత్తద్వయాయత్తం; తేన కర్మార్థం విత్తముపార్జనీయం, తచ్చ అప్రత్యవాయకారిణా ఉపాయేనేతితదర్థం మంథాఖ్యంకర్మనిరుక్తం, యాదృగ్జన్మా యథోత్పాదితో వైశ్యా గుణై ర్విశిష్టః పుత్ర ఆత్మనః పితుశ్చ లోక్యో భవతీతి తత్సంపాదనాయ ప్రాణదర్శినః శ్రీమంథం కర్మకృతవతః పుత్రమంథేకర్మణి అధికారఉక్తః; యదా పుత్రమంథం చికీర్షతి తదాశ్రీమంథం కృత్వా ఋతుకాలం పత్న్యాః పరీక్షతఇత్యాద్యర్థః. బ్రహ్మణేనమః నమస్తదనువర్తిభ్యోగురుభ్యః; ఇతి మంగళమ్. ఇత్యష్టమప్రపాఠకః.

ఇతి బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

ఇతి శ్రీమద్వైదవేదాంతన్యాయనిష్ణాతానాం, జగన్మిథ్యాత్వవ్యవస్థాపకానాం, పృథుప్రథపురీ వెలనాడు వాసుదేవశాస్త్రిణా మంతేవాసినా, వెంగళూరు సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణా సముద్ధృతః ఈశాదిబృహదారణ్యాంత దశోపనిషదాం భాష్యైకార్థ సంగ్రహః.

౧౧. యాజుష బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

బ్రహ్మోపనిషది చతుష్పాద్బ్రహ్మప్రతిపాద్యం ప్రణవేన నిర్విశేషచిన్మాత్ర మశరీరం లక్ష్యమ్. మాయోపాధికస్య బ్రహ్మాండశరీరకస్య

విరాజో నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురీయావస్థావంతో బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాక్షరాఖ్యాశ్చత్వారః పాదాః. అవిద్యోపాధికస్య పిండాండశరీరకస్య జీవస్య నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థావంతో విశ్వతైజసప్రాజ్ఞసాక్షిణశ్చత్వారః పాదాంశాః. నిరుపాధికయోరైక్యం సమాధిః తత్ర ద్వైతాభావాదేకమేవ బ్రహ్మ నిర్వాణం విభాతి. చిదాభాసామప్రోత సూత్రాత్మాతు హృదిచైతన్యే. సూత్రంతు త్రివృద్యజ్ఞోపవీతమ్ తచ్చ కేవలజ్ఞాననిష్ఠానాం నబహిః కింత్వాంతర ముపాసనాంగం హంసప్రోతం బ్రహ్మైవ ప్రణవాఖ్యమ్ కర్మసముచ్చితోపాస్తిమతాంతు పరంపరయా సాధనం క్రియాంగం బాహ్యముపవీతం స్యాత్. తద్ద్వైష్ణవమ్ తయోర్జ్ఞాననిష్ఠ స్సన్న్యాసీ పరీయాన్. ఉభయోస్సగుణనిర్గుణే బ్రహ్మణీ ఉపాస్యే. బ్రహ్మయాథాత్మ్యంతు కేవలం నిర్గుణం తద్బ్రహ్మాత్మైక్య విద్యయా జీవో జీవభావాద్విముక్తః స్వరూపానందో భవతీతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత స్సూచితః.

ఇతి యాజుష బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

౧౨. పంచరుద్రేషుయాజుష్యాః కైవల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

'జ్ఞాత్వా తం మృత్యుమత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయ'ఇతి అవిద్యాస్తమయస్య బ్రహ్మవిద్యైవ చరమకారణమ్. సన్న్యాసినఏవ ముఖ్యాధికారిణః. సగుణయోగవిద్యాయా ముమా సహాయం త్రిలోచనం నీలకంఠ మిత్యాదినా సప్రతీక ముపాస్యం చైతన్యమ్ తదేవ బ్రహ్మవిష్ణుశివేంద్రాదిసకలదేవాత్మకమ్ సర్వభూతస్థ ఏవాత్మా మాయయా దేహత్రయావస్థాత్రయసుఖదుఃఖభాగివ భాతి. సపురత్రయే క్రీడతి జీవో యస్మిన్ పురత్రయం లీయతేచ. తస్మాత్ప్రపంచో జాయతే ప్రకాశతేచేతి తదధిష్ఠానం బ్రహ్మైవోపాస్యం నిర్గుణం తత్త్వమేవ త్వమేవ తదితి బ్రహ్మాత్మైక్యోపదేశేన యత్సగుణత్వేన జ్ఞాతం

తదేవ నిర్గుణం బ్రహ్మైవాహమస్మీతి జ్ఞాత్వా జీవ స్సర్వబంధైః ము
చ్యతే. ఏవం ద్వైతాభావోపలక్షిత బ్రహ్మజ్ఞానా న్ముక్తిరితి కైవల్యో
పనిషత్సిద్ధాంతః.

ఇతి పంచరుద్రేషుయాజుష్యాః కైవల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

౧౩. శుక్లయజుర్వేదగత జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

జాబాలోపనిషది వారాణసీతి కురుక్షేత్ర మితి బ్రహ్మసదన
మిత్యవిముక్త మితి కాశీక్షేత్ర ముపాస్యత్వేనోక్తం యత స్తత్రో
త్క్రమిష్యతః ప్రాణినో రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మోపదిశతి తత స్సప్రా
ణ్యమృతీభవతి. తచ్చ క్షేత్రం కిమితి విచార్య భ్రువో ర్ఘ్రాణస్య చ
సంధిస్థాన మితి నిర్ణీతం. తారక బ్రహ్మతు ప్రణవాక్షరం రామేతిచ.
జప్యేషు శతరుద్రీయేణామృతత్వం లభేత. తత్ర ముఖ్యాధికారీ సన్న్యా
సీతి సన్న్యాస స్సంగ్రహేణోక్తః. బ్రహ్మచర్యాదపి ప్రవ్రజే దిత్యను
జ్ఞాతం తస్య యజ్ఞోపవీత మాత్మైవ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు
దూర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభరత దత్తాత్రేయ రైవతక ప్రభృత
యోఽవ్యక్తలింగాః పరమహంసా ఇతి జీవన్ముక్తాః ప్రదర్శితాః.

ఇతి జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచరుద్రగతాయాం శ్వేతాశ్వతరశాఖినా ముపని
షది శైవం విశిష్టాద్వైతం సగుణమివానూద్య ఔపనిషదం శుద్ధాద్వై
తం నిర్గుణముపదిశ్యతే. జగతః కింకారణ మిత్యాదికం వివదత్సు బ్రహ్మ
వాదిషు దేవాత్మశక్తిః ప్రకృతి ర్ధ్యానగోచరతా మాప పశ్యంతశ్చ తాం
పంచాశద్భేదాం బ్రహ్మచక్రే హంసభ్రామికాం పరిణామ్యుపాదానం విజ్ఞా
య తత్ప్రేరకమాత్మానంచ పృథజ్మత్వా వ్యక్తావ్యక్తవిశ్వభరణలీల మీ
శ్వరంజ్ఞాత్వా జీవంచ పాశబద్ధ మనీశం నిశ్చిత్య పత్యు ర్దేవస్య జ్ఞానా
త్సర్వపాశముక్తి రుక్తా. క్షరం ప్రధానం; అమృత మక్షరం హరః; తదభి

ధ్యానాత్ మాయానివృత్తిర్భవతి. తిలాదిషు తైలాదికమివ సర్వవ్యాపీ
స ఈశ్వరః ప్రణవోపాసనయా జ్ఞేయః. తదర్థం యోగక్రమ శ్చోక్తః;
యోగగమ్యస్య రుద్రస్యా ద్వితీయత్వం జగజ్జన్మాదికారణత్వం విశ్వ
రూపత్వం విశ్వాధికత్వం హిరణ్యగర్భజనకత్వం చోక్తమ్. తస్య
మహాపురుషస్య జ్ఞానాన్మృత్యు మత్యేతి. ఇతి సగుణం బ్రహ్మ ప్రతి
పాద్య "తతో యదుత్తరతరం తదరూప మనామయం" ఇతి నిర్గుణ
జ్ఞానస్య అమృతత్వాపాదకత్వం అన్యథా జ్ఞానినాం దుఃఖంచోక్తమ్.
సగుణవిద్యాధికారిణాంతు శివస్యేశానస్య భగవతః పురుషసూక్తప్రతి
పాద్యత్వం మోక్షప్రదత్వం చోపదిష్టమ్. తతశ్చ శరీరం స్వానతిరి
సర్వశక్తికం దేహగత మీశ్వరచైతన్య ముక్తమ్. సర్వశక్తే రీశ్వరస
సర్వాత్మకత్వా పాదికా భేదప్రపంచికాచ మూలప్రకృతి స్తదనన్యాక
మాయాతు పరమేశ్వరో రుద్రః స్రష్టా పూజ్యశ్చోక్తో గాయత్రీవ
త్రవేద్యశ్చ. క్షరాక్షరవిద్యాఫలభేద శ్చోక్తః తతో విశ్వలీలాప్రకారం
ప్రపంచయిత్వా ఏకత్వం పరత్వంచ ప్రతిపాద్య ప్రధానక్షేత్రజ్ఞాది
ప్రకారం చోక్త్వా తస్య యాథాత్మ్య మమాయ మద్వైతం నిర్గుణం
గుహ్యమితి సిద్ధాంతితమ్.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౫. హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం హంసోపనిషది పినాకిమతం సన
త్కుమారో గౌతమాయోవాచ. 'గాత్రేషు వహ్నిరివ హంస స్సర్వ
దేహవ్యాపీ'తి హంసగతిస్థాన తదుపాసనాదికం దశవిధనాదోపాసనాం
చోక్త్వా మనోవిలయాత్ పుణ్యపాపే దగ్ధే సదాశివోహం శక్త్యాత్మక నిరం
జన స్వయంజ్యోతి ర్భావసిద్ధిరుపతిష్ఠేదితి.

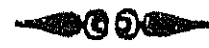
ఇతి హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౬. గూఢారుణికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామశాఖినాం గూఢారుణికోపనిషది ప్రాజాపత్యా యారుణాయే,
ప్రజాపతి రువాచ—'జ్ఞానపూర్వక స్సన్న్యాస ఏవ నిశ్శ్రేయససాధన'

మితి. తత్ర సన్న్యాసిధర్మాశ్చోక్తాః; దండకమండలుభిక్షాదికం చ వివృతమ్; యజ్ఞోపవీతాదిత్యాగశ్చోక్తః; పరమహంసానాం విష్ణుపదప్రాప్తిరామ్నాతేతి.

ఇతి గూఢారుణికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౭. గర్భోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం గర్భోపనిషది శరీరశారీరకవిచారః ప్రాధాన్యేనోక్తః- శరీరే భూతభౌతికతత్త్వనిర్దేశః, ఇంద్రియవిభాగః, అంతరంగవివేచనం, ఇంద్రియవ్యాపారాః, తత్తద్విషయాః, తత్తద్రూపస్వభావాదికం చోక్త్వా షట్చక్రాదికం సప్తధాత్వాదికం పుంస్త్రీజన్మనిమిత్తం స్త్రీపుంశరీరాంగసంస్థాభేదం రక్తసంచారక్రమం, హృదయకోశస్థితిం కుబ్జవ్యంగాద్యుత్పత్తినిమిత్తం అనేకశిశుకగర్భరీతించ విచార్య గర్భే పూర్ణే జనిష్యమాణప్రాణినః పూర్వజాతిస్మరత్వం నిర్వేదకారణీభూతబహుజన్మసాంసారికానుభవస్మరణం హరిహరాద్యుపాసనేచ్ఛోదయం పునరవిద్యాకామకర్మాదిమోహం జననాత్పరం వైష్ణవేన వాయునా స్పృష్టత్వాత్పునరజ్ఞానం ధాతువికారదుఃఖాదికంచ ప్రతిపాద్య పైత్తికం వైశ్వానరం శారీరకాగ్నిం పంచాగ్నిం ప్రాణాగ్నిహోత్రవిద్యాం తద్యజ్ఞప్రకారం దేహతత్త్వవివరణం హృదయప్రాణరక్తాదివిజ్ఞానం చోపదిశ్య సర్వం చ భూతభౌతికం అవిద్యాబీజాంకురిత ముక్త్వా నిర్లిప్తస్యైవ పురుషస్య మాయయా జీవభావం దర్శయిత్వా యోగాభ్యాసేన సుషుమ్నానాడీమార్గేణోత్క్రమిష్యతో మోక్షః ప్రత్యపాది.

ఇతి గర్భోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౮. నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం నారాయణోపనిషది నారాయణపురుషస్య సంకల్పాత్ప్రాణో మనస్సర్వేంద్రియాణి పంచభూతాని బ్రహ్మరుద్రేంద్రప్రజాపతిద్వాదశాదిత్యైకాదశరుద్రవస్వాదయస్సర్వే సముత్పన్నాః నారాయణాదేవ ప్రవర్తంత ఇతి ఋగ్వేదశిరోఽధీతే. బ్రహ్మా శివ శక్రాది

క్కాలాదికం సర్వం నారాయణఏవ; స సర్వం వ్యాప్నోతి; స నిష్కళంకో నిరంజనో నిర్వికల్పోఽద్వితీయశ్చ ఏవం యో వేద స విష్ణురేవ భవతీతి యజుర్వేదశిరోఽధీతే. నారాయణాష్టాక్షరమంత్రోద్ధారం తదధ్యయనస్య అమృతత్వఫలకత్వం సామవేదశిరోఽధీతే. కేవలప్రణవోపాసనయా వా తద్ఘటితాష్టాక్షరమంత్రోపాసనయా వా వైకుంఠప్రాప్తిః, విష్ణుర్నారాయణఏవ సర్వభూతస్థం పరంబ్రహ్మ; ఏతదథర్వణశిరోఽధీతే. తదేతన్నారాయణః పరోఽవ్యక్తతత్త్వం పురుషఏవ. ఏతదధ్యయనాన్నారాయణసాయుజ్యం ప్రాప్నోతి.

ఇతి నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౯. పరమహంసోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం పరమహంసోపనిషది యోగినాం పరమహంసానాం కో మార్గః కాస్థితి రితిచ నారదేన పృష్టో భగవానాహేతి; పరమహంసో నామ ఈషణాత్రయరాహిత్యేన నిత్యవిరక్తః ఆత్మైకనిష్ఠః జ్ఞానైకదండః జ్ఞానయజ్ఞోపవీతీ జ్ఞానశిఖః అద్వయానంద ఇత్యాది తత్ప్రశంసాం భిక్షామాత్రజీవిత్వాద్యన్యవిధయతినిందాం చోక్త్వా, పారమహంస్యే రుచి ముత్పాద్య, తుల్యనిందాస్తుత్యాది తల్లక్షణ ముక్త్వా, తస్యైవ స్వరూపజ్ఞానమాత్రావస్థితిం ప్రకటయ్య సర్వకామనివృత్తిలక్షణ బ్రహ్మాత్మైక్యానుభవో మోక్ష అవాది.

ఇతి పరమహంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౦. అమృతబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

కృష్ణయజుర్వేదాంతేష్వమృతబిందూపనిషది నిర్విషయ సవిషయత్వాభ్యాం మనస శ్శుద్ధాశుద్ధత్వం దర్శయిత్వా నిర్విషయత్వం విధాయ తదేవ జ్ఞానమితి తస్య బ్రహ్మాత్మభావప్రకాశనేన ద్వైతాభావోపలక్షితచిన్మాత్రలక్షణం నిశ్శ్రేయసముపదిష్టమ్. "ననిరోధో నచోత్పత్తిః" ఇత్యాది వాక్యాని మాండూక్యదృష్టాన్యేవ సిద్ధాంతసంవాదీని. "ఏక ఏవహిభూతాత్మా" ఇత్యాదివాక్యాని సోపాధికస్య ద్వైతస్య మిథ్యా

త్వం ప్రతిపాద్య ఆత్మైకత్వం దర్శయంతి. ఆత్మలాభాయ తదాలంబన స్యాక్షర స్యోపాసన ముపదిష్టమ్ విద్యాబలేన సర్వానుస్యూతం నిర్గుణం నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం వాసుదేవాఖ్యం బ్రహ్మస్వరూపమేవ అహ మస్మీ త్యనుభుఙ్క్ష ఇతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత అసూచి.

ఇతి అమృతబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౧. అమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మమృతనాదోపనిషది విధివదధీతశ్రవణాది సాధనసంపన్నోఽధికారీ బాహ్యాలోకోపరతః వైరాగ్యే ణాంతర్ముఖస్సన్ బ్రహ్మణ స్సన్నికృష్టాలంబనం రథరూపిత మోంకార మధిరుహ్య, వ్యాపనశీలత్వా ద్విష్ణునా బుద్ధ్యాఖ్యేన సారథినా బ్రహ్మలోకపద మన్విష్యన్ అంతఃకరణాద్యధ్యాసాధిష్ఠానం విమృశన్ అహంకారాఖ్యరుద్ర మారాధయన్ క్రమేణ మాత్రాలింగభూమికయా రథపతిస్థానం ప్రాప్య ప్రతిష్ఠితః రథ ముత్సృజ్య ఆత్మనో రశ్మీన్ మనోవృత్తీః ప్రత్యాహృత్య షడంగయోగేన కరణజాతం విమలీకృత్య యోగేన ప్రకృతిమండలం భిత్త్వోత్క్రమ్య పునరావృత్తిరహితం పద మాప్నోతీత్యభ్యధాయి. తదంగత్వేన ప్రాణాయామాదిలక్షణాని యోగక్రమశ్చ ఉపాదేశి.

ఇతి అమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౨. అథర్వశిరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

పంచరుద్రే ష్వాథర్వణ్యాం అథర్వశిరోపనిషది దేవా స్సర్వే రుద్ర స్వరూపం జిజ్ఞాసమానాః కోభవానితి తమేవాపృచ్ఛన్. స చ సర్వస్య స్వాత్మసత్తానతిరిక్తసత్తాకతయా సర్వ మహమస్మీతి స్వస్యైకత్వం త్రైకాలికాబాధ్యత్వం సర్వవ్యాపకత్వం సర్వాధారత్వం చోపదిశ్య స్వజ్ఞానమాత్రేణ సర్వవిజ్ఞానం బోధయామాస; తతో దేవా రుద్రమాహాత్మ్యం జ్ఞాత్వా సార్వాత్మ్యేన తస్య "యో వై రుద్ర స్స భగవా" నితి మంత్రైః విశ్వరూపాయ నమాంసి కుర్వంతః తన్మయా బభూవుః. తముపాసితు మాలంబన మోంకారఇతి ఓంకారవాచ్యస్య రుద్ర స్యాభిధానాని విచా

ర్యజానంతిస్మ, తత్ప్రాప్తయే ప్రతిబంధకీభూతదురితనివృత్త్యర్థం భస్మధారణాదిలక్షణం పాశుపతవ్రతముక్తమ్. ఉపనిషదధ్యయనఫలంచ ప్రత్యపాది ఏవంచ రుద్రస్య పశుపతేః ఏకత్వం పరత్వం స్వాతంత్ర్యం సార్వాత్మ్యంఅంతర్యామిత్వ మిత్యాదిప్రాపఞ్చి. శైవవిశిష్టాద్వైత మస్యాస్తాత్పర్యమితి వ్యజ్యతే. కూలంకషవిచారేతు తస్యాద్వితీయత్వప్రతిపాదనేన శుద్ధాద్వైతమేవోపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి జోఘుష్యతే.

ఇతి అథర్వశిరోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౩. అథర్వశిఖోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అథర్వశిఖోపనిషది ధ్యానధ్యాతృధ్యేయవిచారప్రశ్నే ఓంకారాలంబనం బ్రహ్మ ధ్యేయమ్. విధివదధికారీ ధ్యాతా. ధ్యానంచ భ్రమరకీటన్యాయేనోపాసనమ్, ఓంకారః ప్రళయః ప్రణవః తారః విష్ణుః బ్రహ్మప్రకాశః మహాదేవః ఇత్యాదిపదానాం అక్షరమేవార్థ ఇతి యోగో దర్శితః. తస్య ప్రణవాక్షరస్య ముఖ్యార్థః శివ ఏకో ధ్యేయ శ్శివంకరః కారణంతు ధ్యేయః సర్వేశ్వర శ్శంభురితి నిగమనే ఉపదిష్టమ్. జ్ఞానపూర్వక తదధ్యయనస్య గర్భవాసాదివిముక్తిఫలకత్వం చావాది. ఏవం చైషా అథర్వశిఖోపనిషత్ శివాద్వైతప్రతిపాదికేతి జ్ఞాయతే.

ఇతి అథర్వశిఖోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౪. మైత్రాయణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే మైత్రాయణ్యుపనిషత్ ఛాందోగ్యోపనిషత్సదృశ్యేవ. వైరాగ్యాదిజానసాధనస్తుత్యర్థం "బృహద్రథో హ వై నామ రాజేత్యాద్యాఖ్యాయికా ప్రాదర్శి. అధికారిలక్షణనిర్ధారణానంతరం గురుణా అపహతపాప్మత్వాదిలక్షణం స్వే మహిమ్ని ప్రతిష్ఠితం బ్రహ్మోపదిష్టమ్. యేన శరీరం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం తత్క్షేత్రజ్ఞాఖ్యం తత్త్వాదీనాముత్క్రాంతిగత్యాదీనాం విచారేణ పంచకోశవిభజనపూర్వకం గుహాహృత్పుండరీకనిహితత్వేన గ్రాహయిత్వా సవా ఏషేత్యాదినా స్యైవ సర్వానుస్యూతాత్మత్వ ముపదిశతి శ్రుతిః. 'కః కర్తా కః కారయ

తీ'త్యాది విచారముఖేన ప్రకృతిపురుషరహస్యం దర్శితమ్. కర్తా పురుషః ప్రకృత్యుపాధికః భూత్వాత్మాసన్నపి అయఃపిండే హన్యమానే నాగ్ని రభిభూయతఇతివత్ అసంగత్వాత్ నిర్లిప్తత్వ ముపదిష్టమ్. మైథునాదే వోత్పన్న దేహే అభిమానవశాత్ మోహాదిదోషజుష్టత్వేన నానా రూపాణ్యాప్నోతి. సభూతాత్మాకర్మపరిపాకవశాత్ విద్యాధికార మేత్య కరుణావతా గురుణా సంబోధితస్సన్ ఇంద్రజాలమివ మాయామయం స్వప్నఇవ మిథ్యాదర్శనం, కదళీగర్భఇవ అసారం, నటఇవ క్షణవేషం, చిత్రభిత్తిరివ మిథ్యామనోహరం, ద్వైతప్రపంచం మత్వా స్వరూపని ష్ఠోభవతి. చిత్తప్రసాదేన శుభాశుభం కర్మ హంతి; నిరింధనో వహ్నిరివ వృత్తిక్షయా చ్చిత్తం స్వయోనావుపశామ్యతి. చిత్తలయపర్యంతో యోగః కర్తవ్యః; తతశ్చ నిరుపాధికః సచ్చిదానందఘనః స్వయమేవా శిష్యతే. తం ప్రత్యగాత్మానం "త్వంబ్రహ్మా త్వంచవై విష్ణుః త్వంరుద్ర స్త్వం ప్రజాపతిః." ఇత్యాదిమంత్రైః కౌత్సాయనిస్తుష్టావ. "తమోవా ఇదమేకమాసే"త్యాదినా మహాప్రళయేఽపి అనాద్యజ్ఞానావచ్ఛిన్నం సగుణంబ్రహ్మావ్యక్తసంజ్ఞిత మస్తీత్యుపదిష్టమ్. తస్యైవాంశాః బ్రహ్మవిష్ణురుద్రశ్చేత్యాదయః. సఏవ మాయయా ఏకదా బహుధాచ భవతి. తస్య యాథాత్మ్యదర్శనాయ ఉద్గీథప్రణవాఖ్య మాదిత్య ముపా సీతేతి తత్ప్రకార ఉక్తః. తద్దేవతాకా గాయత్రీవిద్యా చక్షుర్విద్యాచ సంగ్రహేణోక్తా. తదవ్యక్తం బ్రహ్మాఈశానః శంభుఃభవః రుద్రః ప్రజా పతిః విశ్వసృట్ హిరణ్యగర్భః సత్యం ప్రాణః హంసః శాస్తా విష్ణుః నారాయణః అర్కః సవితా ధాతా సంరాట్ ఆత్మా బ్రహ్మ ఇత్యాది శబ్దైః ప్రతిపాదితమ్ తదేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మన్వేష్టవ్యం చ. ఇంద్రియా ర్థాన్ బహిఃకృత్వా స్వమాత్మానమేవ తదహమస్మీత్యుపలభ్యతే. అస్యా ఉపనిషదః శుద్ధాద్వైతమేవ తాత్పర్యగోచర మితి విజ్ఞాయతే.

ఇతి మైత్రాయణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౫. కౌషీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే కౌషీతకినామ్న్యుపనిషది ప్రశ్నప్రతివచనద్వారా సాంగా బ్రహ్మవిద్యోపదిశ్యతే. తత్ర కృష్ణగత్యా ధూమాదినా దక్షిణేన పథా గచ్ఛతాం ఇష్టాపూర్తాదికర్మిణాం స్వర్గద్వారస్య చంద్రమసః ప్రాప్తి రుక్తా విద్యాహీనానాం కర్మభ్రష్టానాం తు కీటోవా పతంగో వేత్యాదికా, సాంసారికీ కష్టా గతి ర్దర్శితా. సద్గురుకృపయా సగుణ బ్రహ్మవిద్యావతాం నైష్ఠికబ్రహ్మచారిణాం పంచాగ్నివిద్యావతాం గృహస్థానాం వనస్థానాం వైఖానసానాం పరివ్రజతాంచ ప్రాప్యో బ్రహ్మలోకః అర్చిరాదినా శుక్లేన ఉదఙ్మార్గేణ గచ్ఛతాం ఆదిత్యేంద్రప్రజాపతిలోకద్వారా ప్రదర్శితః. తత్ర బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మ సారూప్యమాపన్నానాం బ్రహ్మాలంకారేణాలంకృతానాం బ్రహ్మవిదాం సగుణబ్రహ్మప్రాప్తౌ బ్రహ్మలోకప్రకారః, ప్రదర్శితః. తత్ర సగుణేన బ్రహ్మణా పరీక్ష్యమాణేషు బ్రహ్మవిద్యాయాం సగుణ బ్రహ్మవిత్సు సాలోక్యాదిముక్తింగతేషు "య స్త్వమసి సోఽహమస్మి త్వమాత్మాసి కోఽహమస్మి సత్యమితిబ్రూయా" దిత్యాదివాక్యై ర్నిర్గుణబ్రహ్మోపదేశార్థం అరుంధతీదర్శనన్యాయేన శాఖాచంద్రదర్శనన్యాయేన చ సాలంబాని సన్నికృష్టముఖ్యప్రాణోపాసనాని దర్శయిత్వా బ్రహ్మవిద్యాయాం పారమహంస్యం ప్రయోజకమితి సవిధానం సన్న్యాసలక్షణం ప్రాపంచి. అథ చాధిదైవత మధ్యాత్మం వివృత్య శారీరకీం తత్త్వపరీక్షా మాఖ్యాయికయా ప్రదర్శ్య పారిశేష్యేన వ్యక్తగతి రబోధి. ఇంద్రప్రతర్దనోపాఖ్యాయికాయాం "యం త్వం మనుష్యాయ హితతమం మన్యసే త మహ్యం వరం వృణు" ఇతి పృష్టే సత్య మిత్యుపదిష్టమ్. కిం తదితి జిజ్ఞాసయా పృష్టః ప్రతర్దనేనేంద్రః. "మామేవ విజానీ హ్యేతదేవాహం మనుష్యాయహితతమం" ఇత్యుపదిదేశ. కిమితి కర్మఫలభోక్తేంద్రో మనుష్యాయ హితతమం సత్యమితి శిష్యసందేహ మాశంక్య తత్పరిహారద్వారా ప్రత్యయదార్ఢ్యోత్పాదనాయస్వదేహభోగస్య ఆధికారికప్రారబ్ధపరిక్షయైకపర్యవసాయిత్వేన విద్యాబలా త్కుర్వన్నపి నలిప్యతఇతి ఆగామిసంచితయో రకించిత్క... త్వం బ్రహ్మాత్మైకత్వ విద్యాప్రభావప్రకటనేన ఖ్యాపయామాస "య

స్తాం విజానీయాం, త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్రి మహనమి” త్యారభ్య “తస్య మే నలోమచ మీాయతే” ఇత్యంతేన గ్రంథేన. ఏవం విదుషా మన్యే షాంచ “స యో మాం విజానీయా” దిత్యాదినా. “అమృతత్వమేతి” ఇత్యంతేన వాక్యజాతేన తత్రైవ ఫలంచోక్తమ్. అథ చ ప్రాణోపాసనా ప్రసంగేన “సవాఏష ప్రాణ ఏవప్రజ్ఞాత్మానంద” ఇత్యారభ్య “ఏష హ్యేవైనం సాధుకర్మ కారయతి, ఏషఉ ఏవైన మసాధుకర్మ కారయతి, ఏష లోకేశ్వర స్సమ ఆత్మేతి విద్యా” దిత్యంతం ప్రజ్ఞాత్మాంతర్యామ్య భేదో దర్శితః, అథ చాజాతశత్ర్వాఖ్యాయికయా ఆదిత్య చంద్రాగ్ని విద్యు త్స్తనయిత్న్వాకాశ వా య్వగ్న్య బాదర్శ ప్రతిశ్రుత్క శబ్దచ్ఛాయ పురుషేషు చ ఆత్మోపాసనాసు విసంవాదా న్ప్రి దర్శయిత్వా శారీరకపురుషేప్రాజాపత్యం జ్ఞాపయిత్వా అక్ష్యుపాసనం పరిశోధ్య తత స్తూష్ణీంభూతః బాలాకిం అజాతశత్రు స్సుప్తోత్థాపనపరీ క్షయా ప్రాజ్ఞ మశరీర మాత్మానం గ్రాహయామాస; ఏవం అవ్యక్తా త్మైకత్వ విద్యా ప్రపంచనేనచ బ్రహ్మవిద్యా సంగృహీతా. ఏవంచ జ్ఞానకర్మహీనానాం కష్టగతిః, కర్మిణాం ధూమాదిమార్గేణ స్వర్గసుఖ గతిః పునరావృత్తిసహితా. సగుణవిద్యావతా మర్చిరాదిమార్గేణ పునరావృత్తిరహిత శ్శాశ్వతో బ్రహ్మలోకః. తేషాం తత్ర నిర్గుణవిద్య యా బ్రహ్మణా సహ వైదేహీ ముక్తిః సైవ పిపీలికామార్గేణ క్రమ ముక్తి రిత్యుచ్యతే, నిర్గుణబ్రహ్మవిద్యయా అద్వైతసిద్ధౌతు ప్రారబ్ధప్రతి భాసనాసపర్యంతం జీవన్ముక్తిః. న తస్యప్రాణా ఉత్క్రామంతి; తత్రైవ సమవలీయంతేమూలవిద్యాయాః స్వాధిష్ఠానే ఆత్యంతికవిలయేసతి శు కవామదేవాదీనామివ విదేహకైవల్యమితి ప్రతిపాదకః శుద్ధాద్వైత సిద్ధాంతఏవ ఉపనిషత్తాత్పర్యసమ్మత ఇతి దరీదృశ్యతే.

ఇతి కౌషీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

---

౨౬. బృహజ్జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అథర్వణాం బృహజ్జాబాలోపనిషది ప్రజాపతేః అబాదిక్రమే ణ వ్యక్తస్య కామాదిపురుషసృష్టి ముక్త్వా దేహినః తపసా ఉపాత్తదు

రితక్షయపూర్వకకారణ జ్ఞానప్రయుక్తం సంసారమోక్ష ముపదేష్టుం దురితక్షయా పాదకం భస్మ రుద్రాక్షయో ర్మాహాత్మ్యం వక్తి శ్రుతిః. తత్రాదౌ ఓంకారవాచ్యస్య పరమేశ్వరస్య సద్యోజాతాదిపంచముఖేభ్యః పంచవర్ణా గావ ఆవిర్భూతాః. తత్తద్గోమయేన పంచనామధేయం పంచమహాఫలకం పంచవిధం భస్మజాతం. తత్ర భస్మోత్పాదన క్రమం తత్తన్నియమదేవతోపాసనమంత్రాది విధయః స్నానోద్ధూళన ధారణాదిప్రకారాః తత్తత్ఫలా న్యధికారిణశ్చ ప్రత్యపాది. బ్రాహ్మణాదిభి శ్శుద్ధభస్మ తిర్యక్ త్రిపుండ్రం నిత్యం ధార్యమితి శ్రుతివిహితమ్. తేన సర్వపాపనివృత్తిః జ్ఞానోత్పత్తిశ్చేతిఫలముక్తమ్. కరణే మహాఫలం అకరణే నిందాచ శ్రూయతే. స్థానకాలక్రియాదికంచ వివృతమ్. మృత సంజీవనాదికంచ భస్మమాహాత్మ్య మాఖ్యాయికయా ప్రదర్శితమ్. భస్మన స్సర్వపాపనివర్తకత్వంచ ఆఖ్యాయికాముఖేన ప్రత్యాయితమ్. జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య ఫలకమితి చ నిర్ధారితమ్. తత్రైతే ఔపనిషదా శ్లోకాః.

"యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్మ కుర్వంతి మానవాః, తేషాం నాస్తి వినిర్మోక్ష స్సంసారా జ్జన్మకోటిభిః. మహాపాతకయుక్తానాం పూర్వజన్మార్జితాగసామ్, త్రిపుండ్రోద్ధూళనే ద్వేషో జాయతే సుదృఢం బుధాః. త్రిపుండ్రం యేవినిందంతి నిందంతి శివమేవ తే, తేషాం చండాలతోజన్మ బ్రహ్మన్నూహ్యం విపశ్చితా ధిగ్భస్మరహితం ఫాలం ధిగ్గ్రామ మశివాలయమ్, ధిగనీశార్చనం జన్మ ధిగ్విద్యా మశివాశ్రయాం." ఇత్యాదయః.

సనత్కుమారాయ కాలాగ్ని రుద్రోపదిష్టో రుద్రాక్షధారణ విధిః, సంహారకాలే వికసితేక్షణస్య రుద్రస్య సృష్టికాలే ముకుళీకృతా దక్ష్ణో జాతా రుద్రాక్షాః. తద్దర్శన స్పర్శన ధారణ పూజనాదికం సర్వ పాపహరం సర్వేష్టార్థప్రదంచేతి ధార్యసంఖ్యాస్థానాదికం తత్తత్ఫల విశేషాశ్చ ప్రతిపాదితాః. తేన కృత్స్నేన అపహతపాప్మా యోగిధ్యేయం శాశ్వతం శివం విష్ణోః పరమంపదం ప్రాప్నోతీతి. ౨౬.

ఇతి బృహజ్జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

---

౨౬. నృసింహతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం నృసింహతాపిన్యాం అవ్యక్తం తత్వా త్సతః అబాత్మనా వ్యక్తస్య స్వరూపం ప్రజాపతేః పుష్కరపర్ణవ న్నిర్లిప్తం ప్రథమమాస తస్య సృష్టౌ సంకల్ప స్సమజని కామాత్మా తైజసః. తత ఉత్పన్నం రేతః పురుషబీజం. ఏవం సమష్ట్యా కారణా త్కార్యోత్పత్తే ర్విజ్ఞానస్య కామాప్తిః ఫలం. స పురుష స్తప స్తప్త్వా నారసింహం మన్త్రరాజ మపశ్యత్. "ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతం సర్వతోముఖం, నృసింహం భీషణంభద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహం." ఇతి. ద్వాత్రింశదక్షరే ఽస్మిన్ మన్త్రరాజే ఉపాసనాభేదేన సర్వాస్సిద్ధయః ప్రతిపాదితాః.తదంతర్గతకతిపయాక్షర పర్యాప్త్యసఫలాని కతిపయోపాసనాని విహితాని. సావిత్రీంలక్ష్మీం యజుఃప్రణవంచాధ్యస్యోపాస్యం. ఆయుర్యశః కీర్తిజ్ఞానైశ్వర్యాఃశిఫలాని పరిచ్ఛిన్నాని, సామత్వే నోపాసనంతు అమృతత్వాపాదకం. జపాదీనాంతు అస్మిన్నేవ శరీరే దేవతాదర్శనయోగ్యత్వంఫలమ్, సామతు సమానత్వా త్సద్బ్రహ్మ. తచ్చ త్రైగుణ్యేన త్రిమూర్త్యాత్మకమ్, సామత్వేన ప్రమాదహరత్వా న్మృత్యుంజయం.తద్విజ్ఞానాయ సాలంబోపాసనాని నాదాంతవీథ్యాం ఓంకారాది ప్రతీకాని శైవాని వైష్ణవాని శాక్తానిచ. సర్వమయత్వా ద్వైరాజం. సర్వవ్యాపకత్వా ద్వైష్ణవం, సర్వశక్తత్వాచ్ఛాక్తం; సర్వస్రష్టృత్వా త్ప్రాజాపత్యం; సర్వశంకరత్వాచ్ఛైవం; సర్వాభిముఖ్యా త్సర్వతోముఖమ్; సర్వాధిష్ఠానం సర్వానుస్యూతం బ్రహ్మచైతన్యమేవ నృసింహశబ్దలక్ష్యం; సగుణ మవ్యక్తం నృసింహశబ్దవాచ్యం; తదుపాసనార్థం నాదవిద్యయా భ్రమరకీటన్యాయేన జీవపరైక్యం తాత్పర్యవిషయః. సమత్వా త్సామ్న స్సతః స్వరే ప్రతిష్ఠితత్వాత్ వైదికో మంత్రరాజ స్సన్నిహితః ప్రతీకమ్. మంత్రయోగక్రమోపాసనార్థం మంత్రరాజస్య పదయోగవిభాగః. తత్తద్దేవతాఫలాంగప్రత్యంగాదికం స్వచ్ఛో విభాగః ధ్యేయానుసంధానవిధిః తత్త్వేషు సమన్వయః యౌగిక మర్థవివరణం మంత్రయన్త్రోద్ధారక్రమ శ్చేత్యాదికం యావ దపేక్షితం వ్యచారి.

ఉత్తర తాపిన్యాం మాండూక్యోపనిషత్సంవాదేన మంత్రరాజపర్యాయం వృక్షగర్భమివ బీజం ప్రణవాక్షరం విచార్య పాదశ షోడశకలోపాసనం ప్రపంచయిత్వా ప్రపంచోపశమం శాంతం శివమద్వైతం పారమార్థిక ముపాదేశి. విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతురీయాః జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థాః స్థూలసూక్ష్మకారణదేహోదేహాః పరా పశ్యంతీ మధ్యమా వైఖర్యశ్చ ప్రణవపాదోపాధికత్వేన ఉపాసనార్థ మనుసంధేయా ఉపాదిక్షన్త. తేనచ ద్వైతాభావోపలక్షితం నిర్విశేషచిన్మాత్రమేవ బ్రహ్మతత్త్వస్వరూపం ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

అత్రేదం తత్త్వమ్. సద్విద్యేయం సద్గతిజననీ సామేత్యుచ్యతే. మంత్రరాజస్య పదా దేవతా; చిచ్ఛక్తిః వైఖరీ,మధ్యమా పశ్యంతి పరాణాం వాచకాః అకారోకారమకారార్థమాత్రాః. ప్రణవపాదాః బీజశక్తిస్థానీయాః, తత్ర ఉకారాదిమత్త్వాన్మంత్రరాజస్య తనుమధ్యోద్యన్మధ్యమాఖ్య శక్త్యుపాదానకవాచకబ్రహ్మవృక్షో లక్ష్యతే; తస్య వాచ్యాభిన్నతయా వైశ్వరూప్య మవ్యాహతమ్. నృశబ్దేన మరణధర్మాణః మరిష్యంతః అవిద్యాకామకర్మకర్మిణో జ్ఞేయాః. హింసకాభిధానస్య సింహశబ్దస్య వర్ణవ్యత్యయేన నిష్పన్నస్య సంహారశక్తిమద్బోధకతయా "వాక్పాణిః ప్రాణ స్తేజసీ" త్యాదిక్రమేణ సర్వోపసంహారిణీ నరమేధోపాస్యా సద్రూపిణీ పరదేవతైవార్థః; స చ తత్పురుషసమాసార్థః; సృష్ట్యనుప్రవేశానంతరం సద్వస్తునఏవ సచ్చ త్యచ్చాభవదితి సార్వాత్మ్యేన భవనస్య శ్రుత్యుపదిష్టతయా త్యదాత్మికా సతీ చిచ్ఛక్తిరేవ నరాత్మక స్సింహ ఇతి అధ్యస్యోపాసనం నృసింహపదేన రూపకతాత్పర్యగోచరం; తస్య సాకారత్వేన సగుణత్వేనచ హార్యతయా "హరిగంహరంత మనుయంతి దేవాః" ఇతిశాఖాంతరోక్తప్రకారేణ స్వవికారస్య స్వస్మిన్నుపసంహారదర్శనాత్ స్వానతిరిక్త సంవిద్వేద్యత్వేనచ సింహానతిరిక్తసత్తాకం నరరూపం నరాననం సింహరూప మితి నరశ్చాసౌసింహశ్చేతి కర్మధారయార్థః మంత్రరాజవిద్యాక్షరార్థస్తు తాపిన్యామేవ పర్యాప్తో దృశ్యతఇతి శివమ్.

ఇతి నృసింహతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

---

౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం కాలాగ్నిరుద్రోపనిషది:—సర్వాశ్రమిణాం ఆస్తిక్య ప్రతిబంధకీభూత మహాపాతకోపపాతకాదిదురితక్షయార్థం శాంభవవ్రతాంగం భస్మత్రిపుండ్రముపాదేశి. సనత్కుమారాయ కాలాగ్నిరుద్రేణ తచ్ఛ్రజ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరాహిత్య రూప ముక్తేః పరంపరాసాధనమ్.అగ్నిరిత్యాదినా భస్మస్వరూపనిర్దేశః. త్రియాయుషాదయో మంత్రాః భస్మాభిమంత్రణే వినియుక్తాః. గుణత్రయ మూర్తిత్రయ సవనత్రయవేదత్రయాదికం త్రిపుండ్రాధికరణక ముపాస్యత్వేనోక్తం ప్రణవాంగం విద్యాకర్మోత్కర్షప్రకర్షాయేతి బృహజ్జాబాలోపనిషత్సంవాదినీయ ముపనిషత్.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౯. మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

సామసు మైత్రేయోపనిషది బృహద్రథస్య రాజ్ఞః వైరాగ్యం సహేతుక మభివర్ణ్య శాకాయన్యేన మహర్షిణా బ్రహ్మతత్త్వ ముపదిశ్యతే. వృత్తిక్షయా చ్చిత్తం స్వయోనా వుపశామ్యతీతి నిర్వికల్పసమాధినా ఆత్మోపలబ్ధిః; నిత్యముక్తఆత్మా, జగదింద్రజాలవ న్మిథ్యా అద్వైతాత్మనః మనోవాగింద్రియాగోచరతయా తస్యైవ సతః జీవే నాత్మనా అనుప్రవిష్టస్య బ్రహ్మత్వేనోపాసనం హృత్పుండరీకాకాశే అన్వేషణాత్మక ముక్తమ్. అభేదదర్శనం జ్ఞానమ్. ద్వైతవర్జితత్వం ముక్తిః; చిన్మాత్ర మస్మీ త్యనుభవః; ఇతి నిర్గుణవిద్యా ప్రాపంచి.

ఇతి మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౦. సుబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే సుబాలోపనిషది:— "నసన్నాస న్నసదసత్" ఇతి అనిర్వచనీయానాద్యజ్ఞానస్య తచ్ఛబ్దలక్ష్యబ్రహ్మతాదాత్మ్యాపన్నస్య "ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతా నుపరోధాత్" ఇతి బ్రహ్మ

ముపదిష్టమ్. 'సదాపశ్యంతిసూరయః' ఇతి తద్విజ్ఞానస్య విష్ణోః పరమం పదంఫల ముపాపాది. పురి శరీరే గుహాయాం జీవేనాత్మనానుప్రవిష్ట స్య తస్యైవ "యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్ పృథివీ మంతరే సంచరన్ యం పృథివీ నవేద యస్య పృథివీ శరీరం" ఇత్యాదినా అంతర్యామిత్వం చోపదిశ్య 'ఏషసర్వభూతాంతరాత్మాఽపహతపాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః'ఇతి ఆత్మైకత్వ విద్యోపదిష్టా. తస్యగుహానిహితస్యచ అభేద విద్యయా స్వరూప మద్వైతం సిద్ధ్యతి. "క్షేత్రజ్ఞంచాపి మాం విద్ధి య త్తద్జ్ఞానం మతం మమ, ఈశ్వర స్సర్వ భూతానాం హృద్దేశే ఽర్జున తిష్ఠతి" ఇతి గీతాయా ముక్తమ్. "ఈశ్వరో జీవకలయా ప్రవిష్టోభగ వాని"తి ఇతి పరాశరపురాణే చ, తేన పూర్వోక్తోపనిషత్సంవాదాత్ జీవబ్రహ్మస్వరూపైక్యే ఉపక్రమాది షడ్విధలింగైః తాత్పర్యమవాధారి చిత్రభిత్తి గంధర్వనగరాది దృష్టాంతేన జగతః మిథ్యాత్వంచ ఏతదు పనిషదభిప్రేతమ్.

అథ రైక్వప్రశ్నే సద్వ్యాప్యయప్రకార ఉక్తః; సర్వీజాప్యయప ర్యంత స్తద్వాదః. కస్మిన్ సర్వే ప్రతిష్ఠితా ఇత్యాదినా ఆత్మని ప్రతిష్ఠి తాఇతి ఆత్మసత్తోచ్యతే. 'నసన్నాసన్నసదస' దితి ముహుర్నిగమనేన మూలాజ్ఞానస్య బ్రహ్మణ్యైక్యీభావదర్శనాత్ అవ్యక్తాంతా విచారణేతి గమ్యతే ప్రాణం దహత్యపానం దహతీత్యాదినా ద్వైతప్రపంచస్య తద్వ్యతిరేకేణాభావ ఉపదిశ్యతే. అభావస్యాధికరణాత్మకత్వాత్ శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మఽవశిష్యతే. ఏతన్నిర్వాణానుశాసనం గురుదేవభ క్తస్య ప్రకాశత ఇతి భక్త్యాత్మక జ్ఞానసాధనం ప్రశస్యతే ఏవం శుద్ధా ద్వైతం సిద్ధమ్.

ఇతి సుబాలోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

---

౩౧. క్షురికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం క్షురికోపనిషది:—స్వయంభూపదిష్టః యోగో విస్తరేణ ప్రత్యపాది. సుషుమ్నాభేదనద్వారా అర్చిరాది మార్గేణ బ్రహ్మలోక ఉక్తః. తస్మాన్నపునరావృత్తిః. తత్రైవ తతో నిర్గుణవిద్య యా బ్రహ్మణాసహ అంతే కైవల్య మితిభావః. విహంగమమార్గేతు

నిస్సంగ స్సంగయోగజ్ఞ ఇత్యాదినా వైరాగ్యేణ పాశాపహతి రుక్తా.

ఇతి క్షురికోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౨. మంత్రికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం మంత్రికోపనిషది ఆత్మచైతన్యవత్యాః మూలప్రకృతేః జగద్వికారజనిత్రీత్వ ముక్త్వా తద్విశిష్టస్య అవ్యక్తస్య సత ఏవ అనేకశాఖాభేదేన బహుభి ర్నిగమాగమవాదిభిః శైవవైష్ణవాది సమయభేదేన శ్రౌతస్మార్తప్రకారైశ్చ మతభేదేన ఉపాస్యత్వ ముక్తమ్. త మేకమేవ పశ్యంతీ త్యుక్త్వా బ్రహ్మాత్మైకత్వవిద్యాయాః సారత్వ మభిప్రేతమ్. జగజ్జన్మాదికారణస్య క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితత్వేన ఉపాస్యత్వ ముక్త్వా "అత్రైవ తే లయం యాంతి లీనా శ్చావ్యక్తశాలినః" ఇతి అవ్యక్తవిద్యోక్తా. ఏతేన క్రమ ముక్తౌ తాత్పర్య మవగమ్యతే.

ఇతి మంత్రికోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౩. సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం సర్వసారోపనిషది:—బంధమోక్షౌ కథ మిత్యాదీనాం బహూనాం ప్రశ్నానాం సిద్ధాంతోత్తరా ణ్యుక్తాని. తత్ర అభిమానాత్మనో బంధః, తన్నివృత్తిర్మోక్షః, సజాతీయవిజాతీయ స్వగత భేదశూన్యమద్వైతం సత్యమ్. అజ్ఞానకల్పితం జగ న్మిథ్యా ఆత్మా భేదః. బ్రహ్మైవాహ మితి సర్వవేదాంత తాత్పర్యమ్. ఏవం జాతీయకాః వాచనికార్థాః విజ్ఞాయంతే. అత ఇయ ముపనిషత్ శాంకరదర్శనానుగ్రాహికా.

ఇతి సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౪. నిరాలంబోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం నిరాలంబోపనిషది:—కిం బ్రహ్మే త్యాది బహుప్రశ్నానా ముత్తరా ణ్యుపలభ్యంతే. రజ్జౌ సర్పభ్రాంతిరి

వేత్యాది దృష్టాంతప్రదర్శనేన ఉపనిషదియం నేహనానాస్తి కించనేతి శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి నిరాలంబోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః

౩౫. శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాంశుకరహస్యోపనిషది:— వ్యాసప్రార్థిత శ్శివః శుకాయబ్రహ్మోపదిదేశేతి మహావాక్యోపదేశః సప్రపంచం న్యరూపి. మహావాక్యార్థాశ్చ ప్రాదర్శిషత. ఋగ్వేదే 'ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' యజుర్వేదే 'అహంబ్రహ్మాస్మి', సామవేదే 'తత్త్వమసి' అథర్వణవేదే 'అయమాత్మా బ్రహ్మే'తి చతుర్ణాం చ మహావాక్యానాం బ్రహ్మసత్యత్వ జగన్మిథ్యాత్వ జీవబ్రహ్మైక్యాది ప్రతిపాదకశుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్య మవసితమ్. శుకస్య జీవన్ముక్తిర్దర్శితా.

ఇతి శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౬. వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే వజ్రసూచ్యుపనిషది:— బ్రాహ్మణాదిచతుర్వర్ణేషు బ్రాహ్మణస్య ఆత్మైకత్వ విజ్ఞానేన బ్రాహ్మణత్వం ప్రాశంసి. తత్ప్రత్యాయనార్థం జన్మకర్మకృతవ్యావహారిక బ్రాహ్మణ్యే మహర్షీ నధికృత్య జన్మకర్మాదిదోషాః ప్రాదృక్షత. జ్ఞానద్వారాద్వైతాభావోపలక్షితబ్రహ్మాప్తౌ ఉపనిషద స్తాత్పర్యం జ్ఞాయతే.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

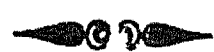

౩౭. తేజోబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం తేజోబిందూపనిషది:— ఆత్మనః బంధనివృత్త్యర్థం మనసః మాలిన్యనివృత్తయే ఐకాగ్ర్యసంపాదనాయ తేజోబిందుధ్యాన ముపదేష్టుం యోగాధికారలక్షణం జ్ఞేయబ్రహ్మలక్షణం ముక్తిసాధనాని యోగాంగాని చాకీర్తిషత; అఖండైకరసచిన్మాత్రం వ్యచారి. సద్బ్రహ్మాత్మైకత్వప్రతిపత్తిర్నిరధారి; జీవన్ముక్తిస్వరూపభావనాప్రకారాః ప్రాపం

విషత; అహం బ్రహ్మాస్మీతి మంత్రప్రభావోఽవర్ణి; పారమార్థికసత్యస్వరూపం ద్వైతమిథ్యాత్వంచ ప్రదర్శితమ్; శ్రుతియుక్త్యనుభవైః మనసప్రకార ఉపాదేశి; ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైకమేవేతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయోఽవధార్యతే.

ఇతి తేజోబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౮. నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం నాదబిందూపనిషది:— ప్రణవ ఏవ హంసత్వేనరూపితః; తస్య ద్వాదశమాత్రా నిర్దిష్టాః; తాసు ప్రత్యేకం ప్రాణోత్క్రమణఫలాన్యుక్తాని; ప్రణవోపాసనయా సంసిద్ధస్య యోగినః ప్రారబ్ధనాశపర్యంతం జీవన్ముక్తిరవాచి; జగతో మిథ్యాత్వం దర్శితం; యోగేనద్వైతస్య ఆత్మని విలాపనోపాయఉక్తః; ప్రణవనాదోపాసనయా అవస్థాత్రయాతీతస్య స్వరూపావస్థితి రితి ఉపనిషదః శుద్ధాద్వైతే వస్తుని తాత్పర్యమ్.

ఇతి నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామ్ని ధ్యానబిందూపనిషది:— ప్రణవోపాసనప్రకారః ధ్యేయవివరణం, షట్చక్రస్థానాని; నాడీవిచారః; యోగాసనాని, యోగక్రమః, స్వాత్మపురుషదర్శనం, బ్రహ్మకైవల్యం చావాచి.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం బ్రహ్మవిద్యోపనిషది:— ప్రణవోపాసనం, మాత్రాదేవనాడీ ధ్యేయాదివిచారః; విద్యాభేదాః; హంసవిద్యాముఖ్యత్వం; నిష్కళసకళభావవివేకః; జ్ఞానమాహాత్మ్యం; జ్ఞానసిద్ధిర్యోగేనైవ, ప్రణవహంసజపః, అహంపదార్థస్వరూపం; జీవన్ముక్తభావనా, సర్వశేషచిన్మాత్రావస్థితి శ్చావాదీతి.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౧. యోగతత్త్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

యాజుష్యాం యోగతత్త్వోపనిషది నిర్గుణబ్రహ్మేశ్వరజీవస్వరూపాణి విచారితాని; ఆత్మస్వరూపమద్వైతం; అజ్ఞానాజ్జగత్సంసారః; తజ్జ్ఞానసిద్ధిశ్చ యోగేనేతియోగక్రమః; యోగినః కాయశుద్ధ్యాదిక్రమః; సిద్ధయః; అష్టాంగవిచారః; జీవన్ముక్తిః; సిద్ధిశ్చేత్యాదిక ముదాహారి.

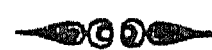
ఇతి యోగతత్త్వోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

బహ్వృచానామాత్మబోధోపనిషది ప్రణవస్వరూపం వైష్ణవం ప్రతిపాద్య తురీయాతీతావధూతజీవన్ముక్తిర్వ్యక్తాని.

ఇతి ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం నారదపరివ్రాజకోపనిషది ముక్త్యుపాయప్రశ్నే వర్ణాశ్రమధర్మా వ్యచారిషత. సన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసిభేదాః, తత్తత్సన్న్యాసిధర్మాః, సఫలాః ప్రతిపాదితాః; దృఢతరవైరాగ్యం, శారీరకస్యాత్మనో విచారః, ఆతురసన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసాభాసనిందా, సన్న్యాసిదోషాః, భ్రమరకీటన్యాయేన ముక్తిః, అవస్థాత్రయవివేకః, ప్రణవోపాసనం, ప్రణవార్థవిచారః, పరబ్రహ్మస్వరూపం, బ్రహ్మజ్ఞానం, బ్రహ్మాత్మైకత్వ ప్రతిపత్తిః, స్వరూపానుసంధానేన ముక్తిశ్చ ప్రతిపాదితా ఇతి అద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్యమ్.

ఇతి నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౪. త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషది దేహదేహిదర్శనేషు దేహస్వరూపవిచారః; పంచీకరణప్రక్రియా, తత్త్వాని,

యోగః, అజ్ఞానకార్యం, జ్ఞానకార్యం, యోగఫలాని, యోగసిద్ధిక్రమః, నిర్వాణపద మాశ్రితస్య యోగినః కైవల్యంచ ప్రత్యపాది.

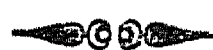
ఇతి త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౫. సీతోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆథర్వాణ్యాం సీతోపనిషది సీతాఖ్యమహాశక్తిస్వరూపవిచారః; తస్యాః విద్యామయత్వం వేద్యమయత్వంచ; లక్ష్మీస్వరూపవివేకః, రామపదార్థసాన్నిధ్యవశా త్సీతామాహాత్మ్యం చావర్ణి.

ఇతి సీతోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

౪౬. యోగచూడామణ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అత్ర షడంగో యోగః, ఆసనద్వయం, షట్చక్రాదిజ్ఞేయవివేకః నాడీచక్రవివేకః; అజపాగాయత్రీజపః, ఖేచర్యాద్యా ముద్రాః, సృష్ట్యుపసంహారక్రమః, దేహత్రయ మూర్తిత్రయా వస్థాత్రయస్థానత్రయాది విచారః, ప్రణవనాదవిచారః; ఆత్మధ్యానం, సమాధిః, ఏతత్ప్రతిపాదనప్రసంగేన అద్వైతే తాత్పర్య మవసీయతే.

ఇతి యోగచూడామణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౭. నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

పరమహంసానాం తురీయాతీతానాం అవధూతానాం అవ్యవస్థితానాం స్వతంత్రాణాం జ్ఞానసిద్ధానాం స్థితి ర్విచిత్రా? భావనామాత్రాణి సర్వాణి లక్షణాని; తత్రోక్తాః పదార్థా విలక్షణాః; జ్ఞానమయస్సంసారః జ్ఞానమయ స్సన్న్యాసశ్చ, అఖండాకారబ్రహ్మ నిర్వాణమితి నిరుక్తం. సర్వం పరమహంసై రేవ జ్ఞాయతే న ప్రాకృతై ర్విద్వద్భిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదినాం మండలబ్రాహ్మణోపనిషది యోగక్రమః, దేహస్య పంచదోషాః, జ్యోతిర్దర్శనం, తారకామనస్కవివేకః, అంతర్లక్ష్యవిచారః, ఖేచర్యాదిముద్రాః, చిదాదిత్యోదయాదిః, జీవబ్రహ్మైక్యం, నిర్గుణారాధనం, సమాధిః, ప్రపంచలయః, అవస్థావిచారః, ఐక్యానుసంధానం, అమనస్కలక్షణం, తత్త్వమసీతివాక్యార్థవిచారః,పంచాకాశవిచారః, సవిషయనిర్విషయమనో విచారః, మనోలయః, బ్రహ్మామృతపానం, పరమహంసావధూతత్వసిద్ధిః, ఏవమాద్యుక్త్వా అద్వైతే తాత్పర్యం దరీదృశ్యతే.

ఇతి మండల బ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

---

౮౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం దక్షిణామూర్త్యుపనిషది శౌనకాదిభిః పృష్టః మార్కండేయో వక్తి, దక్షిణాముఖస్య శివస్య ఉపాసనం విహితమ్. తత్ర మేధాదక్షిణామూర్తి మంత్రోద్ధారన్యాసధ్యానాదిః; తతః నవాక్షరమంత్రః, తతోద్వాదశాక్షరమంత్రః; తతఆనుష్టుభోమంత్రః, సధ్యానం నిరూపితః ఋషిచ్ఛందో దేవతాశ్చ ప్రదర్శితః, ద్వాదశాంతస్థానే ఉపాస్తిః జ్ఞానోత్పాదనం ఇత్యేతదుక్తం కైవల్యఫలకం చకాస్తి.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయ సంగ్రహః.

౯౦. శరభోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం శరభోపనిషది రుద్రాధిక్యం ప్రతిపాదితమ్ విష్ణుబ్రహ్మేంద్రాదీనాం తదంగజత్వం, శరభావతారః, నృసింహసంహారః, వీరభద్రసత్తా, రుద్రప్రభావః, రుద్రనమస్కారాః, రుద్రాపదానాని, విష్ణ్వవతారాణాం పరిసమాప్తిః, విష్ణౌ రుద్రస్య ప్రసాదః. ఇత్యాదికముక్త్వా గుణవైకృతం పరిసమాప్య తతఃపరతరం సచ్చిదానందఘనం బ్రహ్మ ప్రతిపాదితం తదేవశివస్వరూపమితి. శాంభవయోగశ్చ సూచి

తః. రౌద్రయాగశ్చ; శివస్య తుల్యాధికరాహిత్య ముక్తమ్ శివఏవ ధ్యేయస్సర్వసంసారమోచక ఇత్యుపదిష్టమ్. ఉపనిషదోఽస్యాః శివాద్వైతే తాత్పర్యమవసీయతే.

ఇతి శరభోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

---

౫౧. స్కందోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం స్కందోపనిషది ఆత్మస్వరూపం వైష్ణవాద్వైతం శివాద్వైతంచ శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతీతిహరిహరాభేదః ప్రపంచితః; స్వరూపాత్మారాధనప్రకారః కీర్తితః.

ఇతి స్కందోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

---

౫౨. మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది పరమేష్ఠీ మహావిష్ణుం పరమతత్త్వరహస్యం బ్రూహీతి విస్తరేణపృచ్ఛతి; మహావిష్ణుశ్చ విస్తరేణోవాచ. తత్రాదౌ పరమేష్ఠికృతవిష్ణుస్తుతిః అనంతరం విష్ణునోక్తః పురాతనో గురుశిష్యసంవాదః; ముముక్షోః గురూపసత్తిరిత్థంకర్తవ్యేత్యకథి. తతోగురుణా విస్తరేణ బ్రహ్మస్వరూపముచ్యతే. ప్రణవాత్మకం బ్రహ్మ అవిద్యాపాదః సువిద్యాపాదః ఆనందపాదః తురీయపాదశ్చేతి పాదచతుష్టయం అవిద్యాపాదే సకారణం జగత్సర్వ మంతర్భూతం ఉపరితనపాదత్రయం శుద్ధబోధానందలక్షణం అమృతం భవతి, విష్ణోః స్త్రీణిధామాని, దుగ్ధోదధిః సూర్యమండలం వైకుంఠంచ; తత్తద్విస్తరేణ విచారితమ్. సాకారవైకుంఠః, సాకారనారాయణాః సాకారసుదర్శనాదయః తత్సర్వ ముక్త్వా అనిత్యత్వం ప్రతిపాద్య సాకారస్యసర్వస్యాపి అవిద్యాపాదే అంతర్భావోదర్శితః; సోపాధికసాకారరూపం నిర్వర్ణ్య తతః త్రివిధం నిరుపాధికసాకారరూపం వర్ణితమ్ బ్రహ్మవిద్యా సాకారరూపం ఆనందసాకారరూపం ఉభయాత్మసాకారరూపంచేతి నిరుపాధికసాకారస్య నిత్యత్వంప్రతిపాద్య తస్య నిరవయవత్వాత్ నిర్విశేషచిన్మాత్రత్వం స్తుతమ్ సాకారే విద్యాదీనాం ప్రాధా

న్యేన తత్తద్వ్యపదేశః, తత్ర భేదో వ్యావహారికః; వస్తుత స్త్వభేదఏవ
బ్రహ్మణః సాకారనిరాకార భేదవిరోధపరిహారఉక్తః; స్వరూపజ్ఞానా
భావే నానావిరోధా భ్రాంతీ త్యుక్తమ్. రామకృష్ణాద్యవతారేషు పర
తత్త్వవిభవానుసంధానం స్వీయత్వేన శ్రూయతే అద్వైతపరమానంద
లక్షణస్య ఆదినారాయణస్య ఉన్మేషనిమేషాభ్యాం మూలా విద్యోదయ
స్థితిలయౌ జాయంతే; తస్య బ్రహ్మణః అధస్తనపాదే సర్వకారణే అవ్య
క్తాత్ మూలావిద్యావిర్భావః; తస్మాదేవ సచ్ఛబ్దవాచ్య మవిద్యాశ
బళం బ్రహ్మ; బ్రహ్మణోఽహంకారః; అహంకారాత్పంచతన్మాత్రా
ణీత్యాది సృష్టి రుక్తా. తత్ర మాయోపాధికో నారాయణః, పాదవి
భూతివైకుంఠవాసీ, తతః స్థూలవిరాట్ సగుణనిర్గుణస్వరూపః ఇత్యార
భ్య సమష్టివ్యష్టివిచారం కృత్వా హిరణ్యగర్భాదయః దేవాసురాద
యశ్చ నారాయణాదుత్పన్నా ఇతి సర్వంచ నారాయణ ఇతి సర్వరూపత్వ
ముక్తమ్ నారాయణస్య పరత్వంనిర్ణీతమ్; తద్జ్ఞానాత్ సకలబంధచ్ఛే
దనపూర్వకం అమృతత్వంచ నిరణాయి.

తతః ప్రపంచసృష్ట్యుపసంహారక్రమౌ సప్రపంచం న్యరూప
యిషాతామ్. కాలం విచార్య కాలావయవా దర్శితాః. మాయో
పాధికస్య ఆదినారాయణస్య ప్రపంచ ఉక్తః. ఉపాధివిలయానంతరం
నిర్విశేషచిన్మాత్రం బ్రహ్మాద్వైతం సత్యముక్తమ్. తతః పురుషసూక్తార్థో
వర్ణితః తతః ప్రత్యగ్దృష్టి పరాగ్దృష్టివిచారః, కార్యోపాధి ర్జీవః, కార
ణోపాధి రీశ్వరః, నిరుపాధిక ముభయో స్స్వరూప మద్వైతం బ్రహ్మ.
ప్రతిబింబోపాధిః, అవచ్ఛిన్నోపాధిః, ఉపాధినానాత్వాత్, ఆత్మనా
నాత్వం, విద్యయా ఉపాధినివృత్తి ముక్త్వా పునః ప్రసంగసంగత్యా
శిష్యప్రశ్నానుసారేణ అవిద్యోన్మేషం అనాదిజీవసంసారం తన్నివృత్త్యు
పాయం గురుప్రసాదాత్ శిష్యస్య బ్రహ్మవిద్యాధికారం విద్యాప్రతిబం
ధకనివృత్తిం విద్యోదయాత్ ఆత్మాధిగమంచ శ్రుతి రుపదిశతి. తతః
నారాయణే భక్తిః, భక్తస్య దేహత్యాగేచ్ఛాయాం కర్తవ్యనారాయ
ణోపాసనక్రమః, హంసమంత్రజపః, అర్చిరాదిమార్గేణ నిష్క్రమణం,
విష్ణులోకవిస్తారః, విష్ణులోకగమనాదికం, వైకుంఠసభావర్ణనం, ఉపాస
కస్య పరమానంద ప్రాప్తి శ్చేత్యాదికం ప్రాపంచి. అనన్తరం బ్రహ్మాండా

తిరిక్తో మోక్షప్రపంచఇతి అనంతకోటిబ్రహ్మాండాని, అనంతకోటివైకుంఠాః, అనంతకోటివిరాజః, అనంతకోటి రూపాణి చేత్యా ద్యుక్త్వా వైష్ణవీ మహామాయా తత్ప్రపంచః ప్రభావశ్చ ఉక్తః. ఉపాసకస్య విద్యాకర్మాతిశయవశాత్ అప్రాకృతానంతవిష్ణుపదే ఉత్తరోత్తరానంత వైకుంఠగమనం అనంతనారాయణదర్శనం అనంతబంధనివృత్తిః అనంత ముక్తయశ్చేతి బహుప్రపంచఉక్తః. మహానారాయణయంత్రంచ సప్తకోటి మహామంత్రమూలగర్భితం భూప్రస్తారం మహాసాధకేన సాధ్యం మహా సుదర్శనస్వరూపం సప్రపంచం నిరూప్య త్రిపాద్విభూతిపరమపదం వర్ణితమ్. తతశ్చ సావరణనిరావరణాదికం విష్ణుమాయాప్రపంచం ఉపసంహృత్య ఉపాసకాయ మహావిష్ణునైవ తత్త్వమసీత్యుపదిష్టే శిష్యః అహం బ్రహ్మాస్మీతి జ్ఞాత్వా అనంతరం జ్ఞానదార్ఢ్యాయ అద్వైతసిద్ధయే భక్తిం సంప్రార్థ్య భక్తిబలేన నారాయణానుగ్రహాత్ జ్ఞానసిద్ధో భూత్వా నారాయణోపాసకః నిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణం పరంబ్రహ్మైవ భవతీతి సిద్ధాంతితమ్. ఇయం మహానారాయణోపనిషత్ వైష్ణవాద్వైతప్రతిపాదికా శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

---

౫౩. అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే అద్వయతారకోపనిషది తారకలక్షణముక్త్వా జీవేశ్వరౌ మాయికావితి నేతి నేతీతి విహాయ అవశిష్టమాత్రరూపం అద్వయం బ్రహ్మేత్యుపదిష్టమ్; తత్సిద్ధ్యై లక్ష్యత్రయానుసంధానముక్తమ్; తత్ర యోగాభ్యాస ఉక్తః; గురుస్వరూపముక్తమ్; గురుశబ్దార్థ ఉక్తః.

ఇతి అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

---

౫౪. రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం రామరహస్యోపనిషది విష్ణుభక్తేభ్యః హనూమతా రామరహస్యముక్తమ్; రామఏవ పరంబ్రహ్మ తారకం; తస్యో

పాసనే అంగదేవతాదికం సప్రపంచం నిరూప్య ఋషిదేవతాచ్ఛందో
ధ్యానమూల మంత్ర న్యాసాదిభిస్సహ రామమంత్రా ఉక్తాః; ద్వ్యక్షరీ
షడక్షరీ త్యాదికాః; తతో రామయంత్రోద్ధార ఉక్తః; తతో రామ
మంత్రార్థో విచారితః; తేన తత్త్వమసీతి మహావాక్యార్థః జీవబ్రహ్మైక్యల
క్షణఉపదిష్టః మంత్రయోగేన చిత్తశుద్ధిద్వారా బ్రహ్మవిత్ త్రిపుట్యైక్య
మాపద్య కైవల్యం లభత ఇతి ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే
తాత్పర్య మవధేయమ్.

ఇతి రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

---

౫౫. రామతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం రామతాపన్యాం రామపదేన పరంబ్రహ్మాభిహి
తమ్; తస్య సగుణస్య సాంగోపాసనం మంత్రయోగ ఉక్తః; వటవృక్షా
దిదృష్టాంతేన రామబీజాత్ జగదుత్పత్తిః; రామాయణాఖ్యాయికా
సతాత్పర్యా శ్రోతవ్యేతి తత్ఫలాన్యప్యుక్తాని. ఉత్తరతాపన్యాం కాశ్యాం
రుద్రః ప్రణవాఖ్యం తారకం ముమూర్షో రుపదిశతి; సఏవ ప్రణవో
రామార్థకః; ప్రణవావయవైః సాంగస్య రామస్య అవతార ఉద్భావి
తః; ఓంరామోఽహమ స్మీత్యుపాసన ముక్త్వా శుద్ధాద్వైతే పర్యవసి
తమ్ సీతైవ మూలప్రకృతిః; వారాణస్యాం అవిముక్తక్షేత్రే వృషభ
ధ్వజాయ రామేణ తారకోపదేశాధికారో దత్తః! తత స్సీతారామనమ
స్కారమంత్రా ఉక్తాః: తతో రామమంత్రమాహాత్మ్య ముపదిష్టమ్;
ఉపనిషదోఽస్యాః రామోపాసనద్వారా శుద్ధాద్వైతే తాత్పర్యం
జోఘుష్యతే.

ఇతి రామతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయ సంగ్రహః.

---

౫౬. వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సామవేదే వాసుదేవోపనిషది జ్ఞానప్రతిబంధకీభూతదురితక్ష
యార్థం గోపీచందనోర్ధ్వపుండ్రధారణవిధి రుక్తః; తత బ్రాహ్మణా స్సర్వే
అధికారిణః; గోపీచందనాభావే తులసీమూలమృత్తికాధారణముక్తమ్

తతః అగ్నిహోత్రభస్మనా ప్రణవేనోద్ధూలనం విహితం; తత్ప్రియుక్తభక్తిసహకృతజ్ఞానేన విష్ణుసాయుజ్యమవాప్నోతీతి శ్రవణాత్ ఉపనిషదోఽస్యాః అద్వైతముక్తౌ తాత్పర్యం వరీవర్తి.

ఇతి వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౫౭. ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తార్థో వ్యాఖ్యాతః; పురుషసూక్తం విష్ణుపరమితి సారే రైభవం కథితం; సృష్టేర్మోక్షస్య చ స ప్రభురితి నిర్ణీతం, తస్య పురుషస్య స్వరూపం నామరూపజ్ఞానాగోచరం నిర్గుణమేవ; తమేవ స్వప్రకృత్యావిర్భావక మవ్యక్తమాహ శ్రుతిః; తస్మాత్సృష్టిముక్త్వా జీవాత్మనో ర్యోగేన మోక్షప్రకారః కథితః; పురుషస్యోపాసనాన్యుక్తాని బహువిధాని; తద్బృంహ్యైవ నిరస్తగుణదోషంమాయాభ్రమయోగేన పరమపురుషోఽపి జీవోభవతి నాన్య ఇతి జీవబ్రహ్మైక్యరూప మద్వైతరహస్యం పురుషసూక్తస్య హార్ద మిత్యుక్తమ్; ఏతేన పురుషసూక్తం తదర్థనిర్ణాయికా ముద్గలోపనిషచ్చ శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే పర్యవస్యతః.

ఇతి ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

---

౫౮. శాండిల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం శాండిల్యోపనిషది ఆత్మలాభోపాయభూత అష్టాంగయోగ ఉచ్యతే; అంగాని విస్తరేణ నిరూపితాని; తతో నాడీశుద్ధిరభిహితా; చతుర్దశనాడీశోధనం, అన్యనాడీజ్ఞానం చోక్తమ్; ప్రాణాయామరహస్యాన్యుక్తాని; సుషుమ్నామార్గేణ విష్ణుపదావాప్తిః, ఖేచర్యాదిముద్రాధారణం, ధారణాదిఫలాని చోక్తాని; జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటీరహితా పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధి రుపదిష్టా; బ్రహ్మణ స్సార్వాత్మ్యాత్ ఏకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానం ప్రతిజ్ఞాతమ్; అశరీర మగ్రాహ్య మనిర్దేశ్య మిత్యాదినా నిర్విశేషచిన్మాత్రమద్వితీయం బ్రహ్మోక్తమ్; తత్త్వమసీతి మహావాక్యేన జీవబ్రహ్మైక్య ముపదిష్టమ్; మూలప్రకృతి ర్విచారితా; ఈశ్వరో మాయా

పీతి వర్ణితః? మహేశ్వరాదినామాని నిరుక్తాని; విష్ణుం భస్మోద్ధూళితస ర్వాంగం ఆత్మమాయారతం చతుర్భుజం కమలేక్షణం విశ్వగురుం దత్తా త్రేయరూపిణం ధ్యాయేదితి ఉపదిష్టమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనే తాత్పర్యవతీ జేజీయతే.

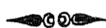
ఇతి శాండిల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౫౯. పైంగలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయాయాం పైంగలోపనిషది "సదేవసౌమ్యేదమగ్రఆసీత్" ఇతి నిత్యముక్తమద్వితీయం బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య అనిర్వాచ్యమూలప్రకృతౌ ప్రతిబింబితం తత్సాక్షిచైతన్యమాసీదిత్యుక్త్వా మూలప్రకృతే ర్వికృతిం ఆవరణశక్తిం నిర్దిశ్య తత్ప్రతిబింబం ఈశ్వరచైతన్యం నిర్వర్ణ్య స్వాధీనమాయాత్ కర్తుస్తస్మాత్ జగదుదయస్థితిలయా ఉక్తాః; తస్య జగతః ప్రాణికర్మవశాత్ ఆవిర్భావతిరోభావావభిహితౌ; రజోగుణోద్రిక్త మహదాఖ్య విక్షేపశక్తౌ ప్రతిబింబితం హిరణ్యగర్భచైతన్యం; తదధిష్ఠితాయాంతమోద్రిక్తాయాం అహంకారాఖ్య స్థూలశక్తౌ ప్రతిబింబితం విరాట్చైతన్యం; తదభిమానీ సర్వస్థూలపాలకః ప్రధానపురుషో విష్ణురాత్మా; తస్మాదాకాశః తస్మాద్వాయురిత్యాదిక్రమేణ పంచీకరణప్రకారేణ సూక్ష్మస్థూలసృష్టిః ప్రతిపాదితా; భూతాని చేతనీకర్తుం ఆత్మైవానుప్రవిశ్య విష్ణుస్సర్వజ్ఞోఽపి మాయాలేశసమన్వితః వ్యష్టిదేహం ప్రవిశ్య స్వమాయయా మోహితః జీవత్వమగమత్; ఇత్యాదికః అద్వైతసిద్ధాంతస్సర్వోఽపి అనయా శ్రుత్యా సంగ్రహేణ కంఠోక్తః.

ఇతి పైంగలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౦. భిక్షుకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయభిక్షుకోపనిషది భిక్షూణాం సన్న్యాసినాం మోక్షార్థినాం కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసభేదేన చాతుర్విధ్యం ప్రతిపాద్య ప్రత్యేకం తత్తల్లక్షణాని ధర్మాంశ్చ సంగ్రహేణోక్త్వా

శుకవామదేవాదీన్ పరమహంసాన్ ఉదాహృత్య ముక్తిమార్గః ప్రదర్శి, సన్న్యాసస్య జ్ఞానసహితస్య బ్రహ్మకైవల్యార్థకత్వం ఉపనిషత్సిద్ధం.

ఇతి భిక్షుకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౧. మహోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం మహోపనిషది ఏకో హ వై నారాయణ ఆసీన్న బ్రహ్మా నేశాన ఇత్యాదినా సృష్ట్యాదావద్వైతం బ్రహ్మ నిర్దిశ్య తస్మాత్సృష్టిముక్త్వా పంచవింశతితత్త్వోత్పత్తిం వివిచ్య నారాయణాత్ రుద్రాదీనాం ఉత్పత్తిముక్త్వా సహస్రశీర్షేత్యాదినా తస్య సార్వాత్మ్యమభివర్ణ్య స పరమస్స్వరాడిత్యుక్తమ్. అనంతరం స్వరూపానందతత్పరః శుకో నామ మునిః జాతమాత్రేణ స్వయమేవ ప్రవిచార్య ఆత్మస్వరూపం విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మేతి నిశ్చిత్య కేవలం విరరామేత్యుక్తమ్; తేన శుకేన బ్రహ్మతత్త్వ రహస్యం పృష్ట స్తత్పితా వ్యాసః జనకాజ్జానీహీతి ప్రాహిణోత్. శుకస్తు మిథిలానగరీం ప్రాప్య జనకేన పరీక్షితః దృశ్యం జగన్మిథ్యైవ, సత్యాత్మా త్వేకఏవ, తద్విజ్ఞానా జ్జీవన్ముక్తో భవతీత్యుపదిష్ట శ్శుకో నిర్వికల్పసమాధినా తూష్ణీం విశశ్రామేతి శుకాఖ్యాయికాః తతో నిదాఘమునిరాడాఖ్యాయికాయాం ఋభునిదాఘసంవాదేన దృఢతరవైరాగ్యపూర్వకం బ్రహ్మజ్ఞానముక్తమ్. సత్యాత్మైకత్వం, జగన్మిథ్యాత్వం చేత్యాద్యద్వైతసిద్ధాంతఉపదిష్టః బ్రహ్మవిదః జీవన్ముక్తదశా వర్ణితా ఇయముపనిషత్ విస్తరేణ వస్తురహస్యప్రకాశికా శాంకరదర్శనానుగ్రాహకాచ స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి మహోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

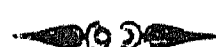

౬౨. శారీరకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం శారీరకోపనిషది భౌతికే కార్యకరణసంఘాతే శరీరే తత్త్వాన్యభివర్ణ్య అంతఃకరణవృత్తి ప్రకారాః ప్రదర్శితాః సర్వం త్రైగుణ్యం, సమష్ట్యుపాధికః పరమాత్మా, అవ్యక్తం ప్రధానపురుష ఇత్యుచ్యతే. లింగశరీరసంభవాత్ సఏవ క్షేత్రజ్ఞో జీవాత్మేతి

దర్శితః. తత్త్వాని త్రయోవింశతిః. ఇయ ముపనిషత్ సాంఖ్యాద్యన్య మతానా మప్యనుగ్రాహికేవ భాతి; తథాపి, కేవలజీవయుక్తమేవ తురీయమ్; ఉన్మీలితనిమీలిత మధ్యస్థ జీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్మా క్షేత్రజ్ఞ ఇత్యుక్త్వా శుద్ధాద్వైతపవ తాత్పర్యవతీ త్యవధార్యా.

ఇతి శారీరకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౩. యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మస్యా ముపనిషది మాయాజాల నికృంతనః, యోగః మహేశ్వరేణ హిరణ్యగర్భా యోక్తః. మాయికై ర్దోషై ర్యుక్త ఆత్మా జీవః స ఏవ దోషవినిర్ముక్తః శివ ఉచ్యతే. ఇతి ఆవిద్యక దోష పరిహారకం ఆత్మస్వరూపజ్ఞాన ముక్త్వా ఆపక్వాః పరిపక్వాశ్చేతి దేహినః ద్వైవిధ్యం జ్ఞాపయిత్వా జ్ఞానయోగ్యాం పక్వాంతఃకరణతాం యోగాభ్యాసేనోక్త్వా దేహాభిమానం దుఃఖమూలం ప్రదర్శ్య శ్రవణ మననాదిసంపత్తావపి చిత్తచాంచల్యం నని వర్తతఇతి చిత్తైకాగ్ర్యసాధనాయ ఓంకారధ్యానం విధాయ అర్చిరాదిభేదనేన సూర్యద్వారా పునరావృత్తిరహితశాశ్వతబ్రహ్మలోకావాప్తిం కథయితుం సాంగయోగేన కుండలీచాలనగ్రంథిత్రియభేదనాదియోగకర్తవ్యా న్యుపదిశ్య అణిమాదిసిద్ధి ముక్త్వా కాకాదిమార్గా న్నిరూప్య శివస్యాధిష్ఠానే షట్చక్రాణి వివిచ్య మూలమంత్రముపదిశ్య క్రమముక్తిసాధనసంపత్తిం సంపాద్య ధ్యేయం ప్రాప్య స్వరూపం వ్యచారి. తతః యోగినో జీవస్య జీవత్వం రజ్వాం సర్పగ్రహఇవ ఆవిద్యకం మాయికమేవ నవాస్తవం, రజ్జుజ్ఞానా త్సర్పభ్రమనివృత్తిరివ బ్రహ్మజ్ఞానాత్ జీవత్వభ్రమనివృత్తౌ బ్రహ్మైవ భవతీతి బహుభి ర్దృష్టాంతై రుపపాద్య తాదృగ్జ్ఞానసిద్ధయే పునర్యోగం ప్రవక్ష్యామీ త్యారభ్య విశేషతో బహూని జ్ఞాతవ్యాని ప్రతిపాదితాని సోపాసనా ప్రకారా ణీతి యోగశిఖోపనిష దేషా శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతబోధికానగమ్యతే.

ఇతి యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౪. తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అస్యా ముపనిషది ఆత్మనః వైరాగ్యమేవ జ్ఞానప్రకాశకమితి సర్వసన్న్యాస ముపదిశ్య ప్రణవాత్మకత్వేన అద్వైతనిష్ఠయా దేహత్యాగో విధీయతఇతి శాంకరదర్శనే అభిప్రాయో నిర్ధార్యః.

ఇతి తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౬౫. సన్న్యాసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామసు సన్న్యాసోపనిషది జ్ఞానోపయోగిత్వేన సన్న్యాసోవ్యాఖ్యాయతే. క్రమసన్న్యాసవిధిం ప్రతిపాద్య కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసతురీయాతీతావధూతానాం షడ్విధవిరక్తానాం లక్షణాన్యభిధాయ తత్తదవస్థితీ రభివర్ణ్య యతిధర్మా స్సర్వేఽపి నిరూపితాః; అవిద్యాకామకర్మణాం ఆత్మైకత్వజ్ఞానేన నివృత్తిముపదిశ్య అద్వైతం నావమారుహ్య జీవన్ముక్తత్వ మాప్నుయా దిత్యుక్తత్వేన శాంకరదర్శనే తాత్పర్య మవగమ్యతే.

ఇతి సన్న్యాసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యుపనిష దేషా పరమహంసపరివ్రాజకలక్షణం వక్తుం సమంత్రప్రయోగం సన్న్యాసవిధిం బోధయిత్వా తదాచారా న్వివృత్య ప్రణవపాదేషు అవస్థాచతుష్టయాత్మచతుష్టయ వృత్తిచతుష్టయ స్థానచతుష్టయ దేవతాచతుష్టయ వివరణే నోపాసనం షోడశమాత్రారూఢతాంచ ప్రతిపాద్య బ్రహ్మైవాఽహమస్మీతి కృతకృత్యతాం విధత్తే శ్రుతిరితి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైకత్వదర్శనే వర్వర్తి.

ఇతి పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానా మక్షమాలికోపనిషదా, బ్రహ్మవిద్యాప్రయోజకనాదోపాసనాదియోగేషు మంత్రయోగాంగభూతా సప్రపంచాక్ష

మాలా నిరూప్యతే; తత్ర ప్రవాళస్ఫటికరుద్రాక్షాదిభి ర్జపమాలాః ప్రదర్శ్య బాహ్యాభ్యస్తాభ్యః సంస్కృతాభ్యోఽపివిశిష్టఫలకం అక్షరాక్షమాలికాక్రమం అకారాది క్షకారాంత వర్ణానాం పంచాశతాం పంచాశదక్షరస్థానేషు ధ్యానదేవతావర్ణాదినిర్దేశేన ప్రతిష్ఠాన ముక్త్వా తన్నమస్కారమంత్రాశ్చ మంత్రాక్షరమాలికయాజపవిధిం చోపదిశ్య వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాద్యారాధితాం పరాపశ్యంతీమధ్యమావైఖరీరూపిణీం విద్యాం నమస్యతి శ్రుతిరితి తదుక్తార్థేషు షణ్మత సాధారణ్యాం దృశ్యతఇతి అద్వైతఏవ తాత్పర్య మవసేయమ్.

ఇతి అక్షమాలికోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౮. వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అవ్యక్తాఖ్యాయాం సామోపనిషది నృసింహతాపనీసంవాదేన అవ్యక్తాదివిద్యాప్రదర్శనపూర్వకం తత్ప్రాపక మంత్రరాజోపాసనాదికం వ్యక్తభూతివిస్తరం ధ్యానయజ్ఞం తపసా దేవాదిసృష్టిం తత్సర్వస్య మంత్రరాజనామర్థ్యప్రయుక్తత్వం చేత్యాదిక మభ్యధాయి. నిగమనేచ జీవన్ముక్తశ్చ భవతీతి వచనా దద్వైతే వివక్షా విజ్ఞాయతే.

ఇతి వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౯. ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఏకాక్షరోపనిష ద్యాజుషీ గుహాశయం సర్వభూతమయం ప్రభుం పురాణ మవ్యక్తతత్త్వాఖ్యం బ్రహ్మ ఏకాక్షరాఖ్యప్రణవప్రతిపాద్యతయా ప్రణవప్రతీకం విజ్ఞాయ తదారూఢేన ఆత్మనా ఏకర సంవిజ్ఞాయ త్వం విశ్వభూ ర్భూతపతిరిత్యాదివాక్యైః తస్యసర్వశక్తత్వం సార్వాత్మ్యంచ ప్రస్తౌతీతి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైకత్వే సువచమ్.

ఇతి ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యా మన్నపూర్ణోపనిషది ఋభు ర్నిదాఘాయ బ్రహ్మోపదిశతి. తత్రాదౌ బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తి ప్రతిబంధకనివృత్త్యర్థో మంత్ర

ఉపదిష్ట అన్నపూర్ణాయాః. తల్లబ్ధవిద్యయా క్రమేణ సర్వం విదితమ్. పంచవిధో భేదభ్రమః, తత్ర జీవేశ్వరౌ భిన్నావితి ప్రథమః, ఇత్యారభ్య ద్వైతం నిరూప్య బింబప్రతిబింబదర్శనేన ఆత్మభేద భ్రమనివృత్తిం; స్ఫటికలోహితాద్యాదిదర్శనేన ఆత్మనః పారమార్థికకర్తృత్వభ్రమనిరసనం, ఘటమఠాకాశదర్శనేన పురుషస్య సంగిత్వభ్రమనివృత్తిం, రజ్జుసర్పదర్శనేన కారణాద్భిన్నజగతస్సత్యత్వభ్రమధ్వంసం చోక్త్వా. బంధమోక్షప్రకారౌ నిరూప్య ముక్త్యుపాయమాత్మజ్ఞానం శ్రుతియుక్త్యనుభవైర్దృఢీకృతమ్,తతో విదేహముక్తిస్వరూపం సర్వమతసమన్వయంసర్వసంశయగ్రంథిభేదనం ద్వైతమిథ్యాత్వనిర్ధారణపూర్వకం విశదీకృత్య న్యాయదృష్టాంతోపన్యాసై రుపపాదయిత్వా ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మ సచ్చిదానందైకరసం సప్తభూమికాభిః ప్రత్యాయయిత్వా వేదాంతసిద్ధాంత స్సర్వోఽపి సమ్యక్ప్రదర్శితితాత్పర్య మస్యా ఉపనిషదో భగవత్పాదీయదర్శనే స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౧. సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం సూర్యోపనిషది సర్వదేవశక్త్యాత్మక స్సూర్యః ప్రస్తూయతే సత్యమాత్మా బ్రహ్మేతి. సూర్యాదేవాత్మనో జగత్సృష్టి ముక్త్వా త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి విష్ణురసి రుద్రోఽసీ త్యేవమాదిత్యం స్తౌతి త్రయీ; సవితృగాయత్రీమంత్ర ఆదిత్యాష్టాక్షరమంత్రశ్చోపాసనార్థ ముపదిష్టః. చాక్షుషీ సౌరవిద్యేయమ్. అస్యాం హంసస్సోఽహమితి బీజప్రదర్శనేన సౌరాద్వైతే తాత్పర్యం వ్యజ్యతే.

ఇతి సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౨. అక్ష్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మక్ష్యుపనిషది చక్షుష్మతీ సౌరీ విద్యా ప్రస్తూయతే. త్రిగుణాత్మకం హంసాఖ్యం హిరణ్మయం జ్యోతి స్తత్త్వ ముపాస్యత్వేన విహితమ్. తదంతే ఆదిత్యేన సాంకృతయే బ్రహ్మవిద్యోచ్యతే;

విద్యాఫలంచ జీవన్ముక్తి రిత్యుక్తమ్. విద్యాంగభూతాః ఆరురుక్షో ర్భూమికాః ప్రాదర్శిషత. ప్రజ్ఞాన మానందఘనం; బ్రహ్మాస్మీ త్యైక్యం పర్యవసితమ్; త దస్యా స్తాత్పర్యం సువ్యక్త మభేదే దృశ్యతే.

ఇతి అక్ష్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౨౩. అధ్యాత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

వాజసనేయినా మధ్యాత్మోపనిషది గుహానిహిత స్యావ్యక్తతత్త్వస్య యస్య పృథివీశరీరం యః పృథివీ మంతరే సంచరన్ యం పృథివీ న వేదేత్యాదినా జగచ్ఛరీరకత్వం అంతర్యామిత్వం చోక్తమ్; తస్యనారాయణస్య సార్వాత్మ్యప్రతిపాదనాత్ విశిష్టాద్వైతినాం మత మనుగృహ్ణాతీవ శ్రుతిర్భాతి; సువిచారేతు తథా నభవతి—"చిదాత్మని సదానందే దేహారూఢామహం ధియమ్, నివేశ్య లింగ ముత్సృజ్య కేవలో భవ సర్వదా. య త్రైష జగదాభాసో దర్పణాంతఃపురం యథా, తద్బ్రహ్మాఽహమితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యో భవానఘ. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాదిభావశూన్యే నిరామయే, అద్వితీయే పరే తత్త్వే నిర్విశేషేభిదా కుతః. ఏకాత్మకే పరే తత్త్వే భేదకం తత్కథం వసేత్, జీవతో యస్య కైవల్యం నిర్వికల్పసమాధినా, మాయావిద్యే విహాయైవ ఉపాధీ పరజీవయోః, శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహంసదాశివః." ఇత్యాదివాక్యైః వాచనికతయా బ్రహ్మసత్యత్వం, జగన్మిథ్యాత్వం, ఆత్మైక్యం జీవబ్రహ్మాభేదః, బ్రహ్మణః నిర్విశేషచిన్మాత్రత్వం, తద్విదో జీవన్ముక్తిః, ఏవంరీత్యా శాంకరదర్శనస్య ఏవ సిద్ధాంతాః ప్రతిపాదితా ఇతి శుద్ధాద్వైతే తాత్పర్య మస్యాః సుస్థిరమ్ జిజ్ఞాసో ర్బుద్ధ్యారోహాయ శ్రీవైష్ణవాభిమతవిశిష్టాద్వైతానుకూలక మిహానూద్యతే తదనంతరం రామానుజనిర్ధారితార్థా బహవః ఉపన్నిషిద్ధా ఏవ లక్ష్యంతే.

ఇతి అధ్యాత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౨౪. కుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే కుండికోపనిషది బ్రహ్మచర్యాదిక్రమేణ సన్న్యస్తస్య బ్రహ్మానుచింతనవివయా భావశుద్ధి రభిహితా; తదర్థం యోగ

క్తోక్తః నిర్లిప్తాత్మప్రతిపాదనేన తాత్పర్య మస్యాః నిర్విశేషే బ్రహ్మణి నిర్వివాద.

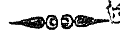
ఇతి కుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౫. సావిత్ర్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సావిత్ర్యుపనిషన్నామ్ని సామవేదాంతే కస్సవితాకాసావిత్రీతి ప్రశ్న స్యోత్తరరూపేణ, వాయురేవ సవితా ఆకాశ స్సావిత్రీ త్యాదినా సర్వం జగ త్సవితృ సావిత్ర్యాత్మకం మిథున ముక్త్వా గాయత్రీ ప్రతిపాద్యే వరేణ్యే భర్గో దేవ జ్యోతిషి సమన్వయః ప్రతిపాదితః; ఇత్థం సావిత్రీవిద్యా ముక్త్వా తదంగభూతం బలాతిబలాఖ్యం విద్యాద్వయం చోపన్యస్త. ఇదమేవ విశ్వామిత్రేణ రామాయోపదిష్టమ్; ఫల మస్య సవితృలోకశ్చేతి క్రమముక్త్వావస్యా స్తాత్పర్యం భాతి.

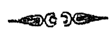
ఇతి సావిత్ర్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౬. ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యా మాత్మోపనిషది ఆత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా చేతి త్రయః పదార్థావిచారితాః. "సత్యత్వేన జగద్భానం సంసారస్య నివర్తకమ్, అసత్యత్వేన భానంతు సంసారస్య నివర్తకం." ఇతి జగతః మిథ్యాత్వ ముక్తమ్. బ్రహ్మవిదో వేదనం బ్రహ్మాహమితినిర్దిష్టమ్. జీవస్య అవిద్యకోపాధినాశాత్ బ్రహ్మభావ స్సిద్ధ తః. "ననిరోధో నచోత్పత్తిర్నబంధో నచసాధకః, నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతే" తి ఉపనిషదద్వైతే విశ్రామ.

ఇతి ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౭. పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం పాశుపత బ్రహ్మోపనిషది ప్రశ్నోత్తరముఖేన ఆగమికమతం శైవవిశిష్టాద్వైతమతంచ కించిదుపాద్య ఉపనిషద్ద్వేపి తత్రనరేమే, శివశక్త్యాత్మకం రూప మిత్యాదిషు శివయోగం ప్రతిపాద్య

తత్రాప్యనభిరుచిం ప్రకటయంతీ “నాస్తి స్వాత్మాతిరేకేణ స్వయమే వాఽస్తి సర్వదా” ఇతి సదద్వైతే సుస్థితా; అతస్తాత్పర్య మస్యాః శుద్ధశివాద్వైతే మంతవ్యమ్.

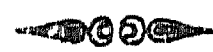
ఇతి పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౮. పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

పరబ్రహ్మోపనిషదాథర్వణీ దివ్యే బ్రహ్మపురే కే సంప్రతిష్ఠితా ఇతి ప్రశ్న ముత్థాప్య శారీరకమీమాంసాం చక్రే. ఆత్మన ఏష మహిమా మాయయా విభజ్యేవ దృశ్యతే; అవిద్యక్యా జీవగత్యా శ్యేనాకాశవత్ సౌషుప్తాత్మసంప్రతిపత్త్యా సద్వస్తు నలిప్యతే ఇత్యారభ్య జీవస్య సంసారగతిం స్వరూపజ్ఞానేన తన్నివృత్తిం తత్కారణీభూతాజ్ఞానస్య ఆత్యంతికప్రళయం ప్రతిపాద్య తస్యైవ జ్ఞానస్యసాలభ్యాయ షణ్ణవతితత్త్వాని నిర్విచ్య సృష్టిక్రమం తద్విలాపనక్రమంచ సంబోధ్య నామరూపయోః మిథ్యాత్వం సచ్చిదానందఘనస్య సత్యత్వ మితి. “మృత్తికేత్యేవసత్య” మిత్యాది దృష్టాంతేన ఉపపాద్యతజ్జ్ఞానాధికారిణం సన్న్యాసినం ప్రశస్య జ్ఞానయజ్ఞోపవీతిన ఇత్యాదినా సన్న్యాసధర్మం మోక్షసాధనమువాచేతి తాత్పర్య మద్వైతేజ్ఞాపయతి.

ఇతి పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౯. అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్రావధూతలక్షణం తత్త్వమస్యాది మహావాక్యజన్యాపరోక్షేణధూతశారీరక సంసారత్వమితి నిర్విచ్య ఉపాస్యాత్మనః పత్నీత్వేన గోత్వేనచ కల్పనాం భ్రమరకీటన్యాయేన తదారూఢస్య ఉపాసకస్య తద్భావాపత్తిం చోక్త్వా జ్ఞాజ్ఞయోః సంసారమోక్షౌ జ్ఞప్తికృతౌ జ్ఞాపయిత్వా ద్రష్టుస్సాక్ష్యవస్థాం తాటస్థ్యేన నిర్లిప్తతానుభవం జీవన్ముక్తస్య విక్షేపావరణభంగాద్యర్థాః బ్రహ్మాకారాకారితాః అంతఃకరణవృత్తీః స్వాత్మానమంజసా వేద్మీత్యాదినా దర్శయతీతి శ్రుతి రేషా బ్రహ్మాపరోక్షాద్వైతదర్శనతత్పరా ప్రతీయతే.

ఇతి అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౦. త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణానాం త్రిపురాతాపిన్యుపనిషది ఓంకారేణ ప్రతిపాద్యం చిద్వస్త్వేవ హ్రీంకారేణ చిచ్ఛక్తిరితి ప్రతిపాద్యతే. సైవ త్రిపాద్గాయత్రీవేద్యత్వేన త్రిపురాభగవతీతి వ్యాపద్యతే దుర్గా త్సంసారసంకటాత్ స్వోపాసకం తారయతీతి దురేతి కథ్యతే; అగ్నివదింధనాని దహతి సర్వకర్మాణీతి అగ్నిదుర్గా వేద్యా; సైవ కామమృత్యుదాహికా త్ర్యంబక విద్యా; ఏవమాదిప్రకారైః బ్రహ్మవిద్యైవ పరదేవతా త్రిపురాభగవత్యుపాస్యత్వేనోక్తా; తదుపాసనాయ పంచదశాక్షరీ శ్రీవిద్యా చజ్ఞాపితా; తత్కూటత్రయాదివివేకా ఉపదిష్టాః; తత్తత్కలాశ్చ దర్శితాః; విద్యాప్రతిపత్తయే మంత్రాశ్చ నిరుక్తాః; విద్యాష్టకం వ్యాఖ్యాయ తదధిష్ఠానోపాసనాయ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాతమ్. తత్తదారాధనేన దురితక్షయ విద్యోత్పత్తి ద్వారా అమృతత్వప్రాప్తిరామ్నాయతే; ఉపనిషదియం శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యవతీ త్యవగమ్యతే తురీయవిద్యయేతి.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౧. దేవ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్ర ప్రకృతి పురుషాత్మకజగన్నిదానరూపిణీ బ్రహ్మాత్మికా సర్వజ్ఞా సర్వశక్తిరేవ దేవీ సంజ్ఞితా; తద్జ్ఞానాయ లక్ష్మీసూక్తం సంగ్రహేణ వ్యాఖ్యాతం; దేవీతత్వప్రతిపాదకమంత్రా ఉపదిష్టాః; సార్వాత్మ్య మస్యాఉపదిశ్య మహాకాళీమహాలక్ష్మీ మహాసరస్వతీ శ్రీభూ దుర్గా విద్యాదికాని మహాదేవ్యాః రూపాణ్యాదృతత; తన్నమస్కార స్తోత్రాదిభిః మహామృత్యుం తరతీతి ప్రక్రియాయాః జ్ఞానద్వారా మోక్షసాధకత్వేన శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యం పర్యవసితమ్.

ఇతి దేవ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౨. త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం త్రిపురోపనిషది శ్రీవిద్యాంగ శ్రీచక్రారాధన ద్వారా శారీరక బ్రహ్మవిద్యోపాసన మభిహితమ్; స్వాత్మీకృతే సుకృతి

సిద్ధిమే తీత్యాదినా అవ్యక్తాత్మైకోప్యుపాసన ముపదిష్టమ్, త్రీణి గుహాసద నాసీత్యాదినా చిదాభాసానాం, గుహా సకలా మాయయేత్యాది నా అవిద్యకత్వంచోక్తం. "పరిస్రుతాతర్పయంతస్వ్వీర" మిత్యాది నా వామాచారభ్రమం వివర్తయిత్వా దక్షిణేనపథా యోగారాధ్యాం అమృతేశ్వరీ మారాధ్య తత్ప్రసాదేనగుహావాసినీం చిచ్ఛక్తిం అవ్యక్త తత్త్వాఖ్యాం సంపద్య ఓం హ్రీం పదవాచ్యం భవతీతి శాక్తానాం క్రమ ముక్తుక్త్వా ఓం హ్రీంపదలక్ష్యార్థే తాత్పర్య మధ్యవసితమ్.

ఇతి త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౩. కఠోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాంకఠోపనిషది సశిఖాన్కేశా న్నిష్కృష్య విసృజ్య యజ్ఞోపవీత మిత్యాదినా సన్న్యాసవిధి ముక్త్వా తద్ధర్మాన్ తద్భావ నాంచ ప్రపంచ్య తదుపాస్య బ్రహ్మణః నిర్విశేషచిన్మాత్రతా ముక్త్వా అద్వైతసిద్ధాంతఏవ ప్రత్యపాది.

ఇతి కఠోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౮౪. భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం భావనోపనిషది శరీరమేవ శ్రీచక్రం నిర్వర్ణ్యసం కల్పాః కల్పతరవఇత్యాదినా శాక్తమతోక్తార్థా స్సర్వేఽపి శారీరక తత్త్వాత్మనా సంభావ్యా ఇత్యుపదిశ్య ఆంతరంగికవిచారక్రమేణ తదా రాధన ముక్త్వాపరదేవతాత్మైక్య సిద్ధిర్నిర్దిష్టేతి శుద్ధశాక్తాద్వైతే తాత్ప ర్యం నిర్ధార్యతే.

ఇతి భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౮౫. రుద్రహృదయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం రుద్రహృదయోపనిషది శుకేన పృష్టో వ్యాస ఉవా చ. "సర్వదేవాత్మకో రుద్ర" ఇత్యారభ్య —"పుల్లింగం సర్వమీశానః స్త్రీలింగం భగవత్యుమా, వ్యక్తగ్ం సర్వ ముమారూప మవ్యక్తంతు

మహేశ్వరః. ఉమాశంకరయో ర్యోగ స్సయోగో విష్ణు రుచ్యతే, కా
ర్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మా కారణంతు మహేశ్వరః. ప్రయోజనార్థం
రుద్రేణ మూర్తి రేకా త్రిధా స్థితా.” ఇతి రుద్రస్వరూప ముపదిశ్య
ఉమా స్యైకత్వం విధాయ తస్యైవ యత్త దద్రేశ్య మగ్రాహ్య మిత్యా
దినా నిర్గుణం స్వరూపం జ్ఞాపయిత్వా ఘటాకాశమఠాకాశా విత్యాది
దృష్టాంతైః భేదకల్పనాం నిరార్య “తర్కతశ్చ ప్రమాణాచ్చ చిదేక
త్వవ్యవస్థితేః” ఇతిఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. తత్ప్రతిపత్తిదార్ఢ్యాయ అనా
ద్యజ్ఞానవాసనాసిద్ధం సత్యవద్భాసమానం జీవేశాది భేదం ద్వాసుపర్ణా
విత్యాదివాక్యైరనూద్య భేదః కల్పితో మాయయా తయో రిత్యాదినా
భేదస్య వ్యావహారికత్వ మభిధాయ అధ్యారోపాపవాదన్యాయేన శుద్ధా
ద్వైతం తత్త్వమితి నిరణాయి. ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధశివాద్వైతే తా
త్పర్య మభివ్యజ్యతే. ఆగమికానాం విరుద్ధ మేతత్.

ఇతి రుద్రహృదయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౬. యోగకుండల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం యోగకుండల్యుపనిషది “హేతుద్వయం హి
చిత్తస్య వాసనాచ సమీరణః, తయో ర్వినష్ట ఏకస్మిన్ తద్ద్వావపి
వినశ్యతః.” ఇత్యాదినా యోగాభ్యాసక్రమః; నాడీశుద్ధిః; యోగాస
నాని, ప్రాణజయః, బంధాః, అమృతాహారః, షట్చక్రోపాసనం, బ్రహ్మ
గ్రంథిభేదనం, అర్చిరాద్యుత్క్రాంతిః, ఇత్యాదికముక్తమ్. యోగస్య
సాధనాని, ప్రతిబంధకాని, తత్పరిహారోపాయాః, మేళనమంత్రః ఇత్యా
దికం చోపదిష్టమ్. విద్యాబలేన కార్యాజ్ఞానం సకారణం దగ్ధ్వా జీవ
న్ముక్తః దేహాంతే నిర్విశేషచిన్మాత్రకైవల్య మేతీతి ప్రతిపాదనాత్,
శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతోఽస్యా స్తాత్పర్య గోచరోఽవగమ్యతే.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౭. భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం భస్మజాబాలోపనిషది, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీతం శివమద్వైతం చతుర్థం వస్త్వస్తీతి నిర్దిష్టమ్; తద్విద్యాంగత్వేన వేదసారాఖ్యః భస్మ తిర్యక్త్రిపుండ్రధారణవిధి రుద్ధృతః; శ్రీఫలదళైస్తేన భస్మనాచేత్యాదినా తద్విచారో మహాన్ కృతః; భస్మధారణం రుద్రాక్షధారణంచ బ్రాహ్మణాదీనాం కర్మసు యోగేషు భక్త్యాచనిత్యత్వేన విహితమ్. అకరణే ప్రత్యవాయశ్చ దర్శితః; అధికారసంపత్తయే బ్రహ్మోపాసనాయచ ప్రణవపంచాక్షర శివమంత్రోపదేశః కృతః; తతశ్చ శివతత్త్వం విచారితమ్; శివశ్చ పరత్వేననిర్దిష్టః; స పరమాత్మా నిర్గుణత్వేన నిర్లింగఇతి తదుపాసనార్థం లింగం కల్పయిత్వా బ్రహ్మవిష్ణుపురందరాద్యైస్సర్వైస్సేవ్యత ఇతి శివలింగార్చన ముపదిశ్య శివపూజాప్రభావేన పూజకస్య ఐహికాముష్మిక సర్వకామావాప్తిరూపఫల ముక్త్వా తస్య శివప్రసాదేన బ్రహ్మవిద్యాలాభో నిరుక్తః. పాశుపతాః రౌద్రాః శైవాః ఆగమికాశ్చేత్యేవమాదయస్తు. ప్రణవపంచాక్షరమంత్రజపబలేన భస్మరుద్రాక్షధారణసహితేన శివపూజనేనైన శివలోక మాప్నుయుః; కాశ్యాం పరేతాస్తు శివమేవాప్నుయుః; లింగరూపిణ్యాం కాశ్యాం నివసేదప్రమాదేనే త్యుపదిష్టమ్ ; ఇయముపనిషత్ పరస్మిన్ శివే తాత్పర్యవతీ శివాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౮౮. రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషది రుద్రాక్షాణాముత్పత్తిః; తత్స్వరూపం, తద్భేదాః, తల్లక్షణాని, తన్ముఖాని, తద్గ్రహణక్రమః, తద్ధారణమంత్రాః, తదుపాసనప్రకారః, తద్దర్శనస్పర్శనాది ఫలాని, ధారణస్థానాని, ధార్యసంఖ్యా, ధారణకాలః, ఇత్యాదికం సర్వం మహాఫలక ముపదిష్టం. జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య మవాప్నోతి నచ పునరావర్తత ఇతి శ్రవణేన అద్వైతపరత్వమేవ నిశ్చేతవ్యమ్.

ఇతి రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౮౯. గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం గణపత్యుపనిషది బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తిప్రతిబంధిప్రత్యూహప్రశమనాయ బ్రహ్మైవ గణపతిః ప్రస్తూయతే. "ఓంలం నమస్తే గణపతయే త్వమేవ ప్రత్యక్షంతత్త్వమసీ" త్యాదిమంత్రైః. అత్ర గణపతిగాయత్రీ గణపతిమంత్రాశ్చోపదిష్టాః; తత్త్వగణపతిః పరమాత్మా, ఇంద్రియగణపతిర్జీవాత్మా, చతుర్థ్యా మనశ్నన్ జపతీతి తురీయవిద్యోపాసనం బాహ్యమాంతరంచోపదిష్టం; సర్వ విద్భవతీతి ఫలముక్తం, ఉపనిషదియం గాణపతాద్వైతపరా.

ఇతి గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯౦. దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదాంతే దర్శనోపనిషది దత్తాత్రేయో మహావిష్ణుర్యోగీ సాంకృతయే సప్రపంచంయోగ ముపదిశతి. యమాదయః యోగాంగప్రకారాః సర్వేఽపివిస్తరేణకీర్తితాః. తత్తత్ప్రభేదానాం స్వరూపలక్షణాన్యపి కీర్తితాని; యోగేన ప్రాప్యం శివతత్త్వం విచారితమ్; సమాధినిరూపణావసరే "ఏకీభూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, మాయామాత్రం జగత్కృత్స్నం" ఇత్యాదివాక్యైః జీవబ్రహ్మైక్యస్య జగన్మిథ్యాత్వస్యచ దర్శనాత్. దర్శనోపనిషదియం శాంకరదర్శనే పర్యవస్యతీతి శివమ్.

ఇతి దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯౧. తారసారోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

వాజసనేయినాం తారసారోపనిషది కురుక్షేత్రం బ్రహ్మసదనం అవిముక్తం చేతి పదత్రయస్య 'యత్ర రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మ వ్యాచష్టే' ఇత్యాదినా అర్థాధిగమాయ బాహ్యం క్షేత్ర మభిహితమ్, అథ తారకం కిమితి విచార్యతే. ఏకాక్షరం ప్రణవ స్తారక మోమితి. రామేతి ద్వ్యక్షరమ్. నమశ్శివాయేతిపంచాక్షరమ్. ఓంనమోనారాయణాయే త్యష్టాక్షరమ్. యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్

ఇత్యాది విశేషకం బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి భూర్భువస్సువ స్తస్మై వైనమోనమ ఇత్యాదిక ముక్తం ఫలంచ వైష్ణవం పరమంపదమ్, ఉపనిషదోఽస్యాః అద్వైతసిద్ధాంతాభిమతక్రమ ముక్త్వా తాత్పర్యం విజ్ఞాయతే శుద్ధవైష్ణవాద్వైత మేతత్.

ఇతి తారసారోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯౨. మహావాక్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం మహావాక్యోపనిషది జగత స్తామసత్వం తమోమూలకత్వాత్, సదనుప్రవేశేన సత్త్వం సచ్ఛఅభిధ్యానాదావిర్భవతి. సోఽహమర్కః పరంజ్యోతి రితి తదధిగమః. అమృతత్త్వం ఫలం; ఇదంచాద్వైతే పర్యవసన్నమ్.

ఇతి మహావాక్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯౩. పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచబ్రహ్మోపనిషది సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మమంత్రప్రతిపాద్యాః పరమేశ్వరస్య పంచమూర్తయః, తన్ముఖాని, తద్వర్ణాకారాదీని, తచ్ఛక్తయః, తదుపాసనాని ఫలానిచ. సంగ్రహేణోక్తాని; శంభోస్సర్వకారణకారణత్వంవ్యాఖ్యాతమ్. "భేద స్సర్వత్ర మిథ్యైవ ధర్మాదే రనిరూపణాత్; అతః కారణ మద్వైతం శుద్ధచైతన్య మేవహి". ఇతి నిర్విశేషచిన్మాత్రం బ్రహ్మోపదిష్టం; తస్మా దియ ముపనిషత్. శుద్ధశివాద్వైతపరైవ.

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯౪. ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామస్యాముపనిషది విద్యాంగశ్శారీరయజ్ఞో వ్యాఖ్యాతః, అన్నసూక్తం మధు బ్రాహ్మణం చేతి సంక్షేపే ణోక్తం, ఫలమస్యోపాసనస్య కాశీమరణఫలతౌల్య ముక్తమ్; "ఏకేన జన్మనా జంతు ర్మోక్షంచ ప్రాప్నుయాది" త్యుపసంహారదర్శనాత్ జీవన్ముక్తౌ పర్యవస్యతి.

ఇతి ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౫. గోపాలతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం గోపాలతాపన్యుపనిషది కః పరమో దేవః కస్మా
న్మృత్యు ర్బిభేతీత్యాది మునిప్రశ్నోత్తరప్రకరణే కృష్ణశబ్దార్థః ప్రతిపా
దితః; తదుపాసనాంగత్వేన క్లీ మిత్యాది మన్త్రా దర్శితాః; కృష్ణం
ధ్యాయంత స్సంసృతిం తరిష్యథేతి కృష్ణోపాసన ముక్తం; ఏకదాహి
వ్రజస్త్రియ ఇత్యుపాఖ్యాయికయా కృష్ణస్య నిత్యబ్రహ్మచారిత్వం, దూ
ర్వాససో మునేర్నిత్యోపవాసిత్వంచ విద్యాతిశయేనేతి దర్శితం. సప్త
పుర్యః గోపాలపురీ ఉపాస్యమూర్తయః ఉపాసనాప్రకారా శ్చోక్తాః;
ఏకో దేవ స్సర్వభూతేష్విత్యాదినా కృష్ణస్యైవ అవ్యక్తం రూపం నా
రాయణాఖ్య ముపదిశ్య కేవలో నిర్గుణశ్చేతి వాక్యేన కృష్ణస్వరూపం
నిర్విశేషచిన్మాత్ర మిత్యభ్యధాయి. ఉపనిష దియం వల్లభమత మను
గృహ్ణాతీవ హార్దం, పరమాద్వైతం వ్యంజయతి.

ఇతి గోపాలతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯౬. కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం కృష్ణోపనిషది సచ్చిదానందస్వరూపస్య రామా
వతారస్య విష్ణోరేవ కృష్ణావతారత్వ ముక్త్వా మునిభ్యో వరదానం
సఫలీకృతమితి ప్రతిపాద్య కృష్ణసఖా సర్వాపి దైవతత్త్వరూపేణ
సముపాస్యేతి వ్రజమథురాద్వారకాదిస్థానానాం దేవక్యాద్వ్యక్తీనాం
వంశోలూఖలాదీనాం దివ్యాయుధానాం వటభాండీరాదీనాం స్వరూ
పాణ్యుక్త్వా "భూమావుత్తారితం సర్వం వైకుంఠం స్వర్గవాసినా" మిత్యు
క్త్వా ఉపనిషదియం అద్వైతావిరోధినీ వైష్ణవ[illegible]ప్రాకా విశే
షతో వల్లభమత ముజ్జీవయతీతి జ్ఞాయతే. సమ్యగ్విచారేతు సాకార
త్వం పరిహాయ మహావిష్ణోః కేవల సచ్చిదానందస్వరూపత్వోక్త్యా
శాంకరదర్శనే లక్ష్యమితి తాత్పర్యం సుగమమ్. నభిన్నం నాభిన్న
మిత్యుక్త్వా భేదాభేదనిరూపణేన రామానుజమత మప్యాదృతమ్.

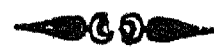
ఇతి కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౭. యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం యాజ్ఞవల్క్యోపనిషది ఆదౌ సన్న్యాసలక్షణం, తతో యజ్ఞోపవీతవిచారః, తతః పారమహంస్య నిదర్శనం, సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభునిదాఘ దత్తాత్రేయ శుకవామదేవాదయః అవ్యక్తలింగా అవ్యక్తాచారా అనున్మత్తా ఉన్మత్తవదాచరంత ఇతి జీవన్ముక్తాదర్శితాః; వైరాగ్యసాధనాని సంసారకష్టాని విచారితాని; చిన్మాత్ర మహ మిత్యుక్త్వా అద్వైతే తాత్పర్యం ద్యోతితమ్.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౯౮. వరాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం వరాహోపనిషది తత్త్వవాదః ప్రపంచితః; షణ్ణవతితత్త్వాని, వర్ణాశ్రమధర్మేణ తపోనిష్ఠస్య గురుభక్తస్య సాధనచతుష్టయసంపన్నస్య బ్రహ్మవిద్యాయా మధికార ఉక్తః; నిత్యానిత్యవస్తువివేకః, ఇహాముత్రార్థ ఫలభోగవిరాగః, శమాదిషట్కసంపత్తిః, ముముక్షుత్వం చేతి సాధనచతుష్టయం. అహమర్థః సర్వప్రియాఙ్ సోఽహం విష్ణురస్మి, స్వప్రకాశోఽహం, త్వమహంశబ్ద లక్ష్యార్థం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతి స్వస్వరూపాధిగమః, అస్తి బ్రహ్మేతి ప్రత్యయవృత్తిః అసత్త్వావరణభంగార్థా, భామీతి ప్రత్యయవృత్తిః అభానావరణ భంగార్థా, అహమస్మీతి ప్రత్యయవృత్తిః విక్షేపభంగార్థా బ్రహ్మాస్మీతి ప్రత్యయవృత్తిః భేదభంగార్థా "తుభ్యంమహ్యమనంతాయ మహ్యంతుభ్యం చిదాత్మనే" ఇత్యాదివాక్యైః అధ్యాసభాష్యార్థః ఉపనిషదనుగృహీతః, ముక్తః కించిన్నవిద్యత ఇతివాక్యేన అద్వైతసిద్ధిః; ఉపసమీపే జీవాత్మపరమాత్మనోర్వాసః ఉపవాసఇతి తపఃప్రదర్శనమ్. కాయశోషణాద్యుపవాసైః "వల్మీకతాడనాదేవ మృతః కిన్ను మహోరగః" ఇతి దృష్టాంతపూర్వకం విద్యాప్రయోజకత్వాభావః ప్రదర్శితః; ముముక్షుణా జీవేశభేదవాదే మతిర్నకార్యేతి ద్వైతదర్శనం నిషిద్ధమ్. "ఏవం మయి చిదాకాశే జీవేశౌ పరికల్పితౌ" ఇతి మాయావాదమండనం కృతమ్, ఏవమాదిబహు

విచారేణ సర్వాణి ద్వైతదర్శనాని నిరాకృత్య శుద్ధాద్వైతమేవ శాంకర దర్శనం సప్రమాణం సయుక్తికం స్వానుభవంచ దర్శయతీతి వరాహోపనిషదియం బహుతత్త్వవాదమతసహాయమాత్రన్యతీవ ప్రవృత్తా తదేవ బహుశః ఖండయిత్వా ప్రమేయైకత్వం విధాయామూలం ద్వైత వృక్ష ముత్పాటయామాసేతి స్పష్ట మవగమ్యతే.

ఇతి వరాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదినాం శాట్యాయనీయోపనిషది "మనఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః" ఇత్యారభ్య మనసః నిర్విషయచిదాకారవృత్తిత్వాం కల్పయితుం సాంసారిక విషయవైరాగ్యరూపసన్న్యాసం విధాయ తద్భేదాన్ తత్తల్లక్షణాని చోక్త్వా త్రిదండం వైష్ణవం లింగం హంసైరేకం గ్రాహ్యం పరమహంసాదిభిః జ్ఞానాతిరిక్తదండాదయ స్త్యాజ్యాః ఇత్యాది వ్యవస్థాం విధాయ "ఆత్మానంచేద్విజానీయా దహమస్మీతిపూరుషః, కిమిచ్ఛన్ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరే" దితి.ఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనానుగ్రాహికా.

ఇతి శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం హయగ్రీవోపనిషది విద్యారాజాఖ్యః వాగీశ్వర దైవత్యః వైష్ణవో హయగ్రీవమంత్రః సాంగ ముపదిష్టః. ఏకాక్షర మంత్రః మాలామంత్ర శ్చేత్యాదికః. సంపత్సారస్వతప్రదోఽయమ్; మంత్రబీజాక్షరప్రతిపాద్యార్థస్తు ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహం బ్రహ్మాస్మి, తత్త్వమసి, అయ మాత్మాంతర్యా మ్యమృతః ఇతి వేదాంతమహావాక్యచతుష్టయస్యార్థం శుద్ధాద్వైతం ప్రతిపాదయతీతి హయగ్రీవోపనిషదైవ బ్రహ్మవిద్యా ప్రదర్శితా. తత్ప్రసాదాయ యద్వాగ్వదంతీత్యాది మంత్రజపో విహితఇతి స్పష్ట మస్యాః జీవబ్రహ్మైక్యే తాత్పర్యమ్.

ఇతి హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అథాథర్వణ్యాం దత్తాత్రేయోపనిషది దత్తాత్రేయశబ్దార్థో వ్యాచారి; షడక్షరమంత్రో వ్యాఖ్యాతః; ద్వాదశాక్షరాదయో మంత్రాః; న్యాసధ్యానాదికంచ దర్శితమ్; మాలామంత్రాంతే ఓంనమశ్శివాయే త్యుపసమహారి: సర్వపాప నివృత్తిపూర్వకైశ్వర్యప్రదో విద్యాప్రదశ్చ మంత్రః; మంత్రార్థస్తు బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశః జీవన్ముక్తో భవతీతి తత్రైవ వచనాత్; ఉపనిషత్ప్రతిపాదితో మంత్రయోగః విద్యోత్పాదనద్వారా బ్రహ్మప్రాప్తౌ పర్యవస్యతీ త్యద్వైతే తాత్పర్యం మంత్రశాస్త్రసంప్రదాయేనాకుటిల మనుమీయతే.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౨. గారుడోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం గారుడబ్రహ్మవిద్యాయాం విషనివారణార్థం గరుడమంత్రోపాసన ముక్తమ్; గరుడమంత్రాః, సబీజాక్షరాః. సనమస్కారాః, సధ్యానాః; సమాలామంత్రాః, సపరికరాః ప్రదర్శితాః, సర్వవిషపరిహారోఽస్యముఖ్యఫలమ్, సర్వవిషపరిహారశ్చేత్యుక్త్యా ప్రాత్యక్షికం విషనిర్హరణం మృతసంజీవనంచేత్యాది, ప్రత్యక్షనిదర్శనేన ఆస్తిక్యోత్పాదనం యోగప్రతిబంధక ప్రాణగతిస్తంభకస్యచ ఆవరణవిక్షేపాఖ్యాయాః అవిద్యాయాః ఉత్తేజకస్య బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిబంధకస్య దురితఫలస్య ప్రమాదాదిరూపస్య చిత్తమాలిన్యస్యచ దోషస్య జనకం యద్యద్విషం తత్సర్వ పరిహారద్వారా విద్యోపయోగీతి ఉపనిషదోఽస్యాః ఆత్మలాభే తాత్పర్య మనుమీయతే.

ఇతి గారుడోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౩. కలిసంతారణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం కలిసంతారణోపనిషది కలౌ యుగే జ్ఞానే యోగే కర్మణిచ అశక్తా ఏవ ప్రాయశో మనుష్యా భవంతీతి తదనుగ్ర

హాయ తేషాం భక్తిమార్గే భగవన్నామస్మరణమేవ ఉపాత్తదురితక్ష
యద్వారా పరమేశ్వరప్రీతి మాపాద్య తత్ప్రసాదేన జ్ఞానద్వారా
మోక్షం సంపాదయే దితి విహితం నామ్నాం షోడశకస్యపఠనమ్,
సర్వవర్ణ సాధారణోఽయంమంత్రః; జ్ఞానపూర్వకశ్చేత్ విశేషఫలదః
షోడశకలావృతస్య జీవస్య ఆవరణ వినాశకమితి షోడశవారం నామో
చ్చారణం ఆవరణంచ స్వరూపాజ్ఞాన మనాదిభేదకలితమ్. స్వరూపజ్ఞా
నేన తద్వినాశేతు అహమస్మీత్యాత్మా ప్రకాశతే షోడశనామసు అష్ట
వారావృత్త్యా నామద్వయమేవ విహితమ్. గురుభావేన స్మృత్యర్థం
మా ముద్ధరేతి ప్రపత్త్యర్థంచ భక్త్యానుస్మృతం సంబోధనమ్. తదు
భయంచ హరిరిత్యక్షరద్వయే పరిసమాపితమ్; తత్ర నారాయణాష్టా
క్షరమంత్రే సారభూతో రాకారః, శివపంచాక్షరమంత్రే సారభూతో
మకారః, రామశబ్దేన హరిహరాత్మకం పరబ్రహ్మోచ్యతే కర్షత్యా
విద్యకం బంధమితి కృష్ణశబ్దార్థః పరమాత్మా గురు రుక్తః రామకృష్ణేతి
ప్రాప్యప్రాపకౌ కథితౌ; ప్రాప్త్యనంతరం హకారవాచ్యం హంసం రేఫ
వాచ్యే ప్రణవజ్యోతిషి మేళయిత్వా తదైక్యేన హకారవాచ్యస్య
సర్వకర్మబీజస్య రేఫవాచ్యేన జ్ఞానేన భస్మీకరణాత్ నిర్విశేషచిన్మాత్ర
మవశిష్యతఇతి; హరిశబ్దః హ్రీంకారపర్యాయః; శక్తస్య అవ్యక్త
బ్రహ్మణః ప్రకృతిశబళస్య జీవేనాత్మనా గుహాయా మనుప్రవిష్టస్య
నారాయణాఖ్యస్య స్వరూపం గమయతీతి నామత్రయం త్రిపాద్వి
భూతిజ్ఞాపకం ప్రణవ ముక్త్వాస్వరస్య అర్థమాత్రాజ్ఞాపకతయా యః
పర స్సమహేశ్వర ఇతి స్మారయతి. “నాతఃపరతరోపాయ స్సర్వవేదేషు
దృశ్యతే” ఇతి నామపారాయణముఖ్యత్వం విహితమ్. అర్థవాద ఇతి
నభ్రమితవ్యమ్. జ్ఞానాభావేఽపి భక్త్యా పఠతాం నిరుక్తనామత్రయ
మంత్రాక్షరమహిమ్నాక్రమేణ విద్యోత్పత్తిద్వారా మోక్షస్సిధ్యతీతి
తాత్పర్యేణ మహతీ ఫలశ్రుతిః.

ఇతి కలిసంతారణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౮. జాబాల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయానాం జాబాల్యుపనిషది పశుపతిః పాశః పశుః
ఇతి త్రయః పదార్థా మాయికాః, ప్రకృత్యాఖ్య మాయాప్రవిష్టః
సమష్టిసంసారీ సర్వజ్ఞః సర్వేశ్వరః పంచకృత్యసంపన్నః పశుపతి రాత్మా
అవిద్యోపాధికాః చిదాభాసాః జీవాః పశవో దేహాభిమానినః, తద్బం
ధకః మలమాయాకర్మభేదేన త్రివిధః పాశో బంధః. పశుపతిప్రసాదేన
పశూనాం పాశనివృత్తౌ పశుపత్యుపాధిరహితశుద్ధశివస్వరూపం సంపద్య
తే. పశుపతిప్రసాదశ్చ రుద్రమంత్రప్రతిపాద్యార్థవిజ్ఞానాత్ రుద్రమంత్రే
షు ప్రణవపంచాక్షరముఖ్యత్వం తదర్థజ్ఞానరూపిణ్యాః ప్రతిబంధకీభూతస్య
దురితస్య పరిహారాయ పాశుపతవ్రతమభిహితమ్. తదంగత్వేన భస్మరుద్రా
క్షధారణం విహితమ్. తత్ర భస్మతిర్యక్త్రిపుండ్రధారణం వైదికం సవిధానం
వివృతమ్; విభూతిధారణమహిమ్నా పశుపతిప్రసాదాత్ పశూనాం పాశ
విముక్తి రితి శైవాగమేషూక్తమ్; పాశుపత మత మనూద్య ఔపనిష
దే శాంకరదర్శనేపర్యవస్యతీతి తాత్పర్యం ఫలితమ్.

ఇతి జాబాల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౯. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషది జ్ఞానానుష్ఠానప్రతిబంధ
కదురితక్షయద్వారా తత్సాధనానుష్ఠానసంపత్త్యర్థం ఋగ్వేదసంహితాం
తానాం పంచదశర్చాం న్యాసధ్యానజపాది ముపదిష్టమ్. లక్ష్మీప్రసాదేన
అలక్ష్మీనివారణపూర్వకసంపత్సౌభాగ్యవిద్యాసిద్ధిరుచ్యతే; తదారాధనక్ర
మ శ్చోక్తః. లక్ష్మీశబ్దేన బిల్వారణ్యవాసినీ తనుమధ్యోద్యోతమానా
వైష్ణవీ ఈశ్వరీచ బిల్వప్రియా చిచ్ఛక్తిరుచ్యతే; సైవ నాదోపాస్యాజీవ
బ్రహ్మసత్తారూపిణీ శారీరకవిద్యాయాం శుద్ధసుషుమ్నాసరణౌ భాస
మానా భగవతీ బ్రహ్మవిద్యా; తదారాధనేన ఐహికాముష్మిక సర్వసుఖ
సిద్ధిః; జ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరహితశాశ్వతపదలాభం చేత్యుక్తం తా
త్పర్య మస్యా ఉపనిషదః క్రమముక్తౌ విజ్ఞాయతే.

ఇతి సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౬. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే సరస్వతీరహస్యోపనిషది, సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్ప్రతిపాద్యబ్రహ్మవిద్యాయాః ప్రసాదేన సర్వోపనిషదర్థతాత్పర్యజ్ఞానవైశద్యసంపాదనాయ శ్రవణప్రవచన, మనన, నిదిధ్యాసనోపయోగిశ్రద్ధామేధా ప్రజ్ఞాధారణా సంపత్తయే చ వాగ్దేవతా వైఖర్యాత్మికా చిచ్ఛక్తిరేవ ప్రార్థ్యతే దశభిర్మంత్రైః; తేషాం మంత్రాణాం ప్రణోదేవీత్యాదికానాం దశానాంచ ప్రత్యేకం ఋషి చ్ఛందో దేవతా బీజ శక్తి కీలక న్యాస ధ్యానోపాసన ఫలాన్యుక్తాని. ఆశ్వలాయనోక్తా దశశ్లోకీచ వివృతా బ్రహ్మవిద్యా వైశద్యానంతరం సత్యేవాభాతి చిచ్ఛాయాదర్పణే ప్రతిబింబవత్. "అస్తిభాతి ప్రియం రూపం నామ చే త్యంశపంచకమ్, ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్రూపం తతో ద్వయమ్. ఉపేక్ష్య నామరూపే ద్వే సచ్చిదానందతత్పరః." ఇత్యాది గ్రంథేన "మయిజీవత్వ మీశత్వం కల్పితం వస్తుతో నహి" త్యాద్యంతేన ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైవ ప్రతిపాదితమితి శాంకరదర్శనే తాత్పర్యంనిర్వివాదం.

ఇతి సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

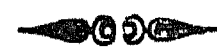

౧౦౭. బహ్వృచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే బహ్వృచోపనిషది " ఓం దేవీహ్యేకాగ్ర ఆసీత్ " ఇత్యారభ్య శాక్తైః బ్రహ్మరుద్రాదిభిః కామకళాబలేన జగత్సృష్టి మభిధాయ దేవిప్రసాదేన స్వజ్ఞప్తిరూపాయాం బ్రహ్మసంవిత్తౌ సత్యాం పంచభేదప్రహాణేన మహావాక్యచతుష్టయార్థ స్సిధ్యతీతి త్రిపురసుందరీవిద్యా లలితావిద్యా పంచదశాక్షరీవిద్యా షోడశీవిద్యా బాలాదిసరస్వత్యంతాః బ్రహ్మానందకలాద్యాః అష్టాదశమహావిద్యా స్సూచితాః సర్వాసాం బ్రహ్మవిద్యానాం ప్రణవవిద్యాయా ముపసంహారశ్చ దర్శిత ఇతి అస్యా ఉపనిషదః శుద్ధశక్త్యద్వైతే తాత్పర్యం పర్యవసన్నమితి శాంకరదర్శనమేవైతత్.

ఇతి బహ్వృచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౮. ముక్తికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

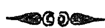

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం ముక్తికోపనిషది రామేణ హనూమతే సర్వోపనిషదర్థ ఉపదిష్టఇత్యాఖ్యాయికా విద్యా స్తత్స్థా. తత్ర అష్టోత్తరశతోపనిషన్నామాని, తత్తద్వేదాంతశాఖాః; తత్తచ్ఛాంతయశ్చ కథితాః. అధికారీ చ నిరుక్తః. ఋగ్వేదశాఖాసు దశసంఖ్యాకాః ఐతరేయాద్యాః, శుక్లయజుర్వేదశాఖాసు ఈశావాస్యాద్యాః ఏకోనవింశతిసంఖ్యాకాః, కృష్ణయజుశ్శాఖాసు కఠవల్ల్యాద్యాః ద్వాత్రింశత్సంఖ్యాకాః, సామశాఖాసు తలవకారబ్రాహ్మణోపనిషదాదయః షోడశసంఖ్యాకాః, అథర్వణశాఖాసు ప్రశ్నోపనిషదాదయః ఏకత్రింశత్సంఖ్యాకాః; ఆహత్యైవ మష్టోత్తరశతముపనిషదః వేదాంతశాస్త్రస్య సర్వస్య మూలప్రమాణమభిహితాః; ఫల మాసాం పురుషస్య ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవత్ప్రారబ్ధక్షయా ద్విదేహముక్తిః. జీవన్ముక్తివిదేహముక్త్యోః అష్టోత్తరశతోపనిషదః ప్రమాణమ్. కర్తృత్వాది దుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్యానందావాప్తిః ప్రయోజనమ్. తచ్చ పురుషప్రయత్నసాధ్యమ్. యథా పుత్రకామేష్టినా పుత్రం, వాణిజ్యాదినా విత్తం జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గం, తథా పురుషప్రయత్నసాధ్యవేదాంతశ్రవణాదిజనితసమాధినా జీవన్ముక్త్యాదికం ప్రాప్నోతి; సర్వవాసనాక్షయాత్. ఇత్యాదివాక్యైః సర్వవేదాంతసారో వివృతః ఉపదిష్టం చోపదేష్టవ్యం యావదపేక్షితం పర్యాప్తం చ అష్టోత్తరశతోపనిషదభ్యాసే అశక్తస్య ద్వాత్రింశదుపనిషద ఏవాలమ్; తత్రాప్యశక్తస్య దశోపనిషద ఏవాలమ్. తత్రాప్యశక్తస్య మాండూక్యమేకమేవాలమ్. తత్రాప్యశక్తస్య మహావాక్యచతుష్టయమలమ్; తత్రాప్యశక్తస్య సామవేదమహావాక్యమితి సారసారసారం సంక్షిప్య సంగ్రహేణ జ్ఞేయమ్. ఉపనిషదేషా చ శాంకరదర్శనే నిగూఢతాత్పర్యవతీతి జ్ఞాయతే.

అష్టోత్తరశతానాం తు ప్రోక్తోపనిషదామయమ్,
మూలవాక్యైర్లక్ష్యమాణస్తాత్పర్యార్థో మయేరితః.
తేన ప్రీణాతు భగవాన్భాష్యకారో జగద్గురుః,
శంకరశ్శంకరస్సాక్షాద్వ్యాసతాత్పర్యబోధకః.

ఇతి ముక్తికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

తైత్తిరీయశాఖాయాం ఆరణ్యకే ఖిలకాండే నారాయణీయా యాజ్ఞిక్యుపనిషత్ 'అంభస్యపారే'త్యాదికా బ్రహ్మణో మహిమానమిత్యంతా అశీత్యనువాకాత్మికా శ్రోత్రియాణాం వేదపాఠేదృశ్యతే-అత్ర "ఆదిత్యోవా ఏషఏతన్మండలం" ఇత్యాదినా ఉపాసన మభిహితమ్. "భూ రన్నమగ్నయే పృథివ్యైస్వాహే" త్యాదినా కర్మాణ్యభిహితాని. తత్ర కర్మణాం బాహుళ్యాత్ యాజ్ఞికీ త్యుచ్యతే. ఉపక్రమే బ్రహ్మతత్త్వాభిధానాత్ ఉపసంహారేచ బ్రహ్మజ్ఞానసాధనానాం సత్యాదీనాం సన్న్యాసాంతానా మభిధానాత్ ఉపనిషది త్యుచ్యతే. దేశవిశేషేషు తదీయ పాఠసంప్రదాయః ద్రవిడానాం చతుష్షష్ట్యనువాకపాఠః; ఆంధ్రాణాం అశీత్యనువాకపాఠః; కర్ణాటకేషు కేషాంచిత్ సప్తత్యనువాకపాఠః, అపరేషాంతు నవాశీత్యనువాకపాఠః. ఏవం బహువిధ ఉపలభ్యత ఇతి ఖిలకాండ ఇత్యుక్తమ్.

ఇతి నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

'అంభస్య పార' ఇత్యాదినా బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాదితా. ఋతస్య సత్యస్య ప్రథమజాః ప్రథమకార్యభూతః ప్రజాపతిర్హిరణ్యగర్భః భూరాదీన్ లోకాన్ భూతాని ప్రాణిదేహాన్ సర్వతో వ్యాప్య ఆత్మనాం స్వస్వరూపేణ తద్విషయకత్వజ్ఞానేన సత్యజ్ఞానాదిలక్షణం ఆత్మానం అభిసంబభూవ ఇతి బ్రహ్మవిద్యా ముక్త్వా అథ తత్ప్రాప్తిసాధనభూతాః సోపాధిక బ్రహ్మధ్యానజపస్నానాదికర్మాంగభూతా మంత్రాః పూర్వం కర్మకాండే అనుక్తాః ఇహ ఖిలకాండే అభిహితాః. తతః అరిష్టపరిహారార్థత్వేన జప్యాః 'జాతవేదసేసునవామే'త్యాదయో మంత్రాః ఉక్తాః. అథ జ్ఞానప్రతిపాదకకృత్స్నవేదాంతశాస్త్రప్రాప్తికామేన జప్యః 'యశ్ఛందసామృషభ' ఇతిమంత్రః. లబ్ధవేదానాం అవిస్మరణాయ జప్యో నమో బ్రహ్మణే మంత్రః. తతః మనసశ్చేంద్రియాణాంచ హ్యైకాగ్ర్యం పరమం తపః ఇత్యుక్తమ్; జ్ఞానసాధనం ప్రశంసితం. విహితానుష్ఠానరూపం పుణ్యం చ తథా; నిషిద్ధాచరణవర్జితేన పుణ్యానుష్ఠానేన శుద్ధాంతఃకరణత్వం

పురుషస్య తత్త్వోపదేశార్హత్వం; అథ తత్త్వోపదేశః అణోరణీయాని
త్యాదినా ప్రతిపాదితః. సచ్చిదానందైకరసః పరమేశ్వరః సర్వాధిష్ఠా
నత్వేన జగతః స్వరూపత్వాత్ అణుద్రవ్యావచ్ఛేదేన అణుత్వ
వాన్, మహద్ద్రవ్యావచ్ఛేదేన మహత్త్వవానివ వ్యవహ్రియతే ఉపా
సనార్థం; తతోఽప్యతిశయేన అణీయాన్ మహీయాంశ్చేతి స్తుతి రియం
ఇయత్తా జ్ఞానగోచరా. వస్తుతస్తు పరిమాణాదిగుణశూన్యం బ్రహ్మ తదే
వగుహాయాం దహరపుండరీకాకాశే నిహితం అనుప్రవిష్టమితి జీవసం
జ్ఞితం చైతన్యస్వరూపం బ్రహ్మణః జీవభావభానే అనాద్యవిద్యోపాధి
రితి 'అజామేకా' మిత్యాది కీర్తనం, నకర్మణేత్యాదినా సన్న్యాసం ప్రశ
స్య తస్యతదుపాసనే ముఖ్యాధికారః. తతో దహరోపాసనముక్తం; దహర
విద్యోపాస్యం పరబ్రహ్మ సత్యమ్; తచ్చ వ్యావహారికం పారమార్థికంచే
తిద్వివిధం; హిరణ్యగర్భాదిరూపం వ్యావహారికం సత్యం; తన్నివారణేన
పారమార్థికం సత్యం; ప్రదర్శయితుంఋతగ్ం సత్యం పరంబ్రహ్మేత్యు
క్తం తద్బ్రహ్మభక్తానుగ్రహాయ ఉమామహేశ్వరాత్మకం పురుషరూ
పం భవతి. తత్ర దక్షిణే మహేశ్వరభాగే కృష్ణవర్ణః ఉమాభాగే వామే
పింగళవర్ణః సచయోగేన స్వకీయం రేతః బ్రహ్మరంధ్రే ధృత్వా ఊర్ధ్వ
రేతాఃభవతి? త్రినేత్రత్వాత్ విరూపాక్షః జగత్కారణత్వేన తస్య
సర్వజగదాత్మకాయ తస్మైపురుషాయనమస్కారోఽస్త్విత్యుపసితందహరో
పాసనం; ఏతేనశంకరనారాయణయో రభేదోపాసనముపదిష్టంభవతి.
అథ ఆదిత్యమండలే పరబ్రహ్మోపాసన ముచ్యతే "ఆదిత్యో
వాఏష" ఇత్యాదినా తస్యైవ సర్వాత్మకత్వాదిగుణకత్వేనోపాసనం;
"ఆదిత్యోవైతేజ" ఇత్యాదినా ఉపాసనాయా మతేమర్థస్య "ఘృణిస్సూ
ర్య" ఇత్యాదిమంత్రజపః అనంతరం ఆదిత్యాద్యుపాధికం బ్రహ్మరుద్రా
ఖ్యం పార్వతీపతిత్వేన పురాణేషు ప్రసిద్ధం. సఏవ సర్వజీవరూపేణ సర్వ
శరీరేషు ప్రవిష్టత్వాత్ తస్మైసర్వాత్మకాయ రుద్రాయ నమోఽస్త్విత్యు
క్తం తస్యైవ ఉమాపతయే [illegible] ఇత్యాదివిశేషణైః స్పష్టీకరణం;
అథ చిత్తశుద్ధిహేతూని కర్మాణి ఐహికఫలకానిచ. మాధ్యాహ్నిక సం
ధ్యానుష్ఠానాదికం గాయత్ర్యావాహన ప్రాణాయామజపాదికం వివృతం
తతో భోజనాదౌ వపాంప్రాశనప్రాణాహుత్యాది మంత్రాః; తతోఽత్ర

భోక్తుర్జీవస్య పరమేశ్వరరూపత్వానుసంధానహేతుః అంగుష్ఠమాత్ర మంత్రః; తతో జీవాత్మనః ఈశ్వరేణ అభేదజ్ఞానం నైరంతర్యేణ సిద్ధం చేత్ బ్రహ్మప్రాప్తిసాధనం భవతి. తచ్చ మేధాధీనమితి మేధాభిమాని దేవతాప్రార్థనం మేధాప్రదానాయ ఇంద్రియాభిమానినాం ఇంద్రాదీనాం ప్రార్థనం; మేధావినః పురుషస్య జ్ఞానోత్పాదనాయ మహాదేవసంబంధిషు పంచవక్త్రేషు పశ్చిమాదిముఖమూర్తీనాం ప్రత్యేకం ప్రార్థనమ్. అథ జ్ఞానప్రతిబంధక బ్రహ్మహత్యాది పాపనివృత్తిహేతవః త్రిసుపర్ణ నామకా మంత్రాః. తతో మహాపాతకప్రాయశ్చిత్తమంత్రాః. ఇత్యాదికం ప్రతిపాదితం విజ్ఞాయతే.

జ్ఞానప్రతిబంధక మహాపాతకోపపాతక పరిహారే జ్ఞానయోగ్యతాలక్షణాం శుద్ధిముక్త్వా యోగ్యస్య పురుషస్య అపేక్షితేషు జ్ఞానసాధనేషు సన్న్యాసస్య నిరతిశయోత్కర్షం వక్తుం సత్యాదీన్యేకాదశోత్కృష్టసాధనాని ప్రతియోగిత్వే నోక్తాని. తతో ద్వాదశం సాధనం "న్యాస ఇత్యాహుర్మనీషిణః" ఇత్యాదినోక్తమ్. తమేవ సన్న్యాసం స్తోతుం తత్ప్రాప్యస్య హిరణ్యగర్భస్య స్వరూపం ప్రపంచితమ్ "బ్రహ్మ విశ్వ" ఇత్యాదినా. హిరణ్యగర్భావయవస్య సంవత్సరస్య మాహాత్మ్యం దర్శితం "సంవత్సరోఽసా" విత్యాదినా యథోక్తం సన్న్యాసమేవ స్తోతుం తేన సన్న్యాసేన ప్రాప్తతత్త్వజ్ఞానం పురుషం ప్రశంసతి "సవా ఏష పురుష" ఇత్యాదికా శ్రుతిః. తస్య పంచధాఽవస్థితిశ్చ "భూతాత్మా చేంద్రియాత్మాచ ప్రధానాత్మా తథా భవాన్. ఆత్మాచ పరమాత్మాచ త్వమేకః పంచధా స్థిత"ఇతి పౌరాణికం సర్వం జగదిదం బ్రహ్మస్వరూపేణ పురుషేణ సూత్రే మణిగణా ఇవ వ్యాప్తమ్. ఇత్థం వివిదిషా పూర్వకం, సన్న్యాసానంతరం జ్ఞానయుక్తం పురుషం ప్రశస్య "జ్ఞాత్వా తమేవ" మిత్యాదినా జ్ఞానఫలం దర్శితమ్. సన్న్యాసాదూర్ధ్వం ప్రణవేనాత్మని సమాధిర్విధేయః. తస్మిన్ సమాధౌ విఘ్నపరిహారార్థం ఆదావంతర్యామిణః సర్వకారణత్వేన స్తుతిర్దర్శితా "వసురణ్వో విభూరసీ" త్యాదినా. తత స్సమాధి ర్విహితః "ఓమిత్యాత్మానం యుంజీతే" త్యాదినా. యథోక్తప్రణవసమాధిజనితస్య తత్త్వవేద

నస్య య ఏవంవేద బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతీతి విదేహకైవ ల్యందర్శితమ్.

ఇయ ముపనిషత్ సర్వాత్మనా శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదదర్శ నమేవానుగృహ్ణాతీతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతేఽస్యా స్తాత్పర్య మబాధి తమ్. పురుషసూక్తతాత్పర్యంతు ఏకయోపనిషదైవ ప్రాజ్ఞైరుక్త మితి న పృథగ్వక్తవ్యమ్.

దశోపనిషదా మేష ముఖ్యతాత్పర్యసంగ్రహః,
వచనై ర్భాష్యకారోక్తై ర్నిర్దిష్టోహి మయేరితః.
బ్రహ్మోపనిషద్గూఢ తాత్పర్యం మూలగైః పదైః,
గురుప్రసాదా ద్విజ్ఞాతం యన్మయా తదిహేరితమ్.
అంతర్యామివికల్పైస్తు తదర్థే భిన్నతాం గతే,
ఉపక్రమాదిభి ర్లింగై రద్వైతం దర్శితం ముహుః.
నబిభేమి పురోభాగీ నిందతీతి కదాచన,
గుణగ్రహణశీలా యే తుష్యంత్వితిమతి ర్మమ
క్షీరాబ్ధిశాయినః కించిత్ క్షీరనైవేద్యకల్పనమ్,
యద్వ ద్భాష్యవిదా మేతదల్పజ్ఞస్య వచో మమ.
బ్రహ్మ తుష్యతు మద్వాక్యై ర్వేదై ర్భాష్యైశ్చ యత్ స్తుతం,
అమరై రర్చిత శ్శంభు ర్నకిం లుబ్ధకపూజితః?

ఓంకార శ్చాథ శబ్దశ్చ ద్వా వేతౌ బ్రహ్మణః పురా, కంఠం భిత్వా వినిర్యాతౌ తస్మా న్మాంగళికా వుభౌ;. అశుభాని నిరాచష్టే తనోతి శుభసంతతిం, స్మృతిమాత్రేణ యత్పుంసాం బ్రహ్మ తన్మంగళం స్మృతమ్. అతికల్యాణరూపత్వాత్ నిత్యకల్యాణసంశ్రయాత్. స్మర్తౄణాం వరదత్వాచ్చ బ్రహ్మ తన్మంగళం పరమ్.

సర్వోపనిషదర్థనిర్ణాయకానాం
బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసేన తాత్పర్యసంగ్రహః.

సర్వజ్ఞేన భగవతా వేదవ్యాసేన సర్వోపనిషదర్థ నిర్ణాయకాని బ్రహ్మసూత్రాణి లోకానుగ్రహార్థం ప్రణీతాని. తత్రాధ్యాయా శ్చత్వా

రః, ప్రత్యధ్యాయం చత్వారః పాదా విభక్తాః; షోడశకలః పురుషఇవ షోడశపాదపర్యాప్తే శారీరకమీమాంసాఖ్యే వేదాంతశాస్త్రే పంచపంచాశదధికపంచశతసూత్రాణి వర్తంతే; తైశ్చ ద్వినవత్యుత్తరశతాధికరణాని ప్రకాశితాని. తత్ర ప్రథమాధ్యాయే సర్వేషాం వేదాంతవాక్యానాం బ్రహ్మతాత్పర్యేణ పర్యవసాన మవగమ్యతే; ద్వితీయాధ్యాయే సంభావితవిరోధపరిహారః; తృతీయాధ్యాయే విద్యాసాధననిర్ణయః; చతుర్థాధ్యాయే ఫలనిర్ణయశ్చ సిధ్యతి. తత్ర ప్రథమాధ్యాయ ప్రథమపాదేసర్వజ్ఞత్వాదిస్పష్టబ్రహ్మలింగకవాక్యాన్యేకాదశాధికరణైః విచారితాని. ద్వితీయపాదే అస్పష్టబ్రహ్మలింగత్వేసతి ఉపాస్యవిషయాణి వాక్యాని సప్తాధికరణైః చింతితాని. తృతీయపాదే అస్పష్టబ్రహ్మలింగత్వేసతి జ్ఞేయబ్రహ్మ విషయవాక్యాని చతుర్దశాధికరణై ర్విచారితాని, చతుర్థపాదే అవ్యక్తపదం అజాపదం చేత్యేవమాదికం సందిగ్ధపదకదంబం అష్టాధికరణై ర్వ్యచారి. ఏషసమన్వయాధ్యాయః. అథావిరోధాఖ్యే ద్వితీయాధ్యాయే ప్రథమపాదే సాంఖ్యయోగ కాణాదాదిస్మృతిభిః సాంఖ్యాది ప్రయుక్తతర్కైశ్చ విరోధో వేదాంతసమన్వయస్య త్రయోదశభి రధికరణైః పర్యహారి, ద్వితీయపాదే సాంఖ్యాదిమతానాం దుష్టత్వం అష్టభి రధికరణైః ప్రాదర్శి, తృతీయపాదే పూర్వభాగేన పంచమహాభూతశ్రుతీనాం ఉత్తరభాగేన జీవశ్రుతీనాంచ సప్తదశభి రధికరణై ర్విరోధః పరిహృతః, చతుర్థపాదే లింగశరీరశ్రుతీనాం పరస్పరవిరోధః నవభి రధికరణైః పరిహృతిః. తృతీయే సాధనాధ్యాయే ప్రథమపాదే జీవస్య పరలోకగమనాగమనే విచార్య షడ్భి రధికరణై ర్వైరాగ్యం న్యరూపి ద్వితీయపాదే పూర్వభాగేన త్వంపదార్థః ఉత్తరభాగేన తత్పదార్థశ్చ అష్టభి రధికరణై శ్శోధితః, తృతీయపాదే సగుణవిద్యాసు గుణోపసంహారః నిర్గుణే బ్రహ్మణి అపునరుక్త పదోపసంహారశ్చ షట్త్రింశదధికరణై ర్నిరూపితః. చతుర్థపాదే నిర్గుణజ్ఞానస్య బహిరంగసాధనభూతాని ఆశ్రమధర్మయజ్ఞాదీని అంతరంగసాధనభూతాని శమదమశ్రవణమనన నిదిధ్యాసనాదీనిచ నిరూపితాని సప్తదశభి రధికరణైః. చతుర్థే ఫలాధ్యాయే ప్రథమపాదే శ్రవణాదీనా మావృత్త్యా నిర్గుణం, ఉపాసనయా సగుణంవా బ్రహ్మ సాక్షాత్కృత్య పుణ్యపాపలేపవినాశ

లక్షణా జీవన్ముక్తి రభ్యధాయి చతుర్దశభి రధికరణైః. ద్వితీయపాదే మ్రియమాణ స్యోత్క్రాన్తిప్రకార ఏకాదశభి రధికరణై రభిహితః. తృతీయపాదే సగుణబ్రహ్మవిదో మృత స్యోత్తరమార్గోఽభిహిత షడ్భిరధికరణైః, చతుర్థపాదే పూర్వభాగేన విదేహకైవల్యముక్తిః ఉత్తరభాగేన సగుణబ్రహ్మవిదః బ్రహ్మలోకస్థితిశ్చ సప్తభి రధికరణై ర్నిరూపితేతి శాస్త్రం సమాప్తమ్.

తత్రాదౌ సచ్చిదానందాత్మనః కుత స్సంసారశోకమగ్నత్వమిత్యాలోచ్య అధ్యాసో జ్ఞాతవ్యః. ఆత్మానాత్మవివేకంజ్ఞానమేవ యతో భవత్యర్థవత్, రజతేదమంశయో రివ తయో రైక్యం యుజ్యతే. తద్వ ద్యుష్మదస్మత్ప్రతీతిగోచరయోః విషయవిషయిణోః తమః ప్రకాశవ ద్విరుద్ధస్వభావయోః తద్ధర్మాణాంచ అనాద్యజ్ఞానవిజృంభితేన పరస్పరావేశేన విషయిణి చిదాత్మకే విషయస్య తద్ధర్మాణాంచ అధ్యాసో మిథ్యేతి భవితుం యుజ్యతే, మిథ్యాజ్ఞానప్రసంజితో హి నైసర్గికో లోకవ్యవహారః. శాస్త్రీయోఽపి అసంసార్యాత్మ తత్త్వ మవిదిత్వా ప్రవర్తతే; నిర్ధర్మిక స్యాత్మనః కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిధర్మః అధ్యాస ప్రయుక్తఏవ ఆత్మజ్ఞానవినాశ్యత్వాత్ మిథ్యాభూతః, తస్య సర్వానర్థ మూలస్యాధ్యాసస్య అపవాదేన హానాత్ బ్రహ్మాత్మైక్యవిద్యా ప్రతిపత్తయే సర్వేషాం వేదాంతానా మారంభ ఇతి దర్శయంతి బ్రహ్మసూత్రాణీతి విజ్ఞాయతే.

సూత్రాణాం అతిప్రాజ్ఞవిషయత్వాత్ భాష్యకారాదిభిః ప్రపంచితార్థకత్వేఽపి సంక్షేపతః వృత్తికారైః వివృతాని తత్రాప్యనధికారిణాం మందబుద్ధీనా మనుగ్రహాయ అధికరణరత్నమాలాదిభిః సమాసేన వ్యాఖ్యాతాని, తత్ర ఏకైక మధికరణం పంచావయమ్. విషయ స్సందేహ స్సంగతిః పూర్వపక్ష స్సిద్ధాంత శ్చేతి పంచావయవాః. శాస్త్రప్రతిపాద్యం అధ్యాయప్రతిపాద్యం పాదప్రతిపాద్యంచ, అర్థ మనుసృత్య శాస్త్రసంగతిః అధ్యాయసంగతిః పాదసంగతిశ్చేతి సంగతయ ఊహ్యాః. పూర్వాధికరణే స్మృతస్యార్థస్య ఉత్తరాధికరణే ప్రతిపాదనం ప్రసంగసంగతిః, ఆక్షేపసంగతిః, దృష్టాంతసంగతిః, ప్రత్యు

దాహరణసంగతిః, ఇత్యాదికాః అవాంతరసంగతయః అనేకథాభి ద్యంతే, ఇత్యాదికం బహు జ్ఞాతవ్యమ్, ఇదం శాస్త్ర మారంభణీయమ్ విషయప్రయోజనయో స్సద్భావాత్, శ్రుత్యహం ప్రత్యయయోః; విప్రతిపత్త్యా బ్రహ్మాత్మ వస్తుసందిగ్ధమ్. అయ మాత్మా బ్రహ్మేతి శ్రుతిః అసంగం బ్రహ్మ ఆత్మత్వేనోపదిశతి. అహం మనుష్య ఇత్యాద్యహం బుద్ధిః దేహాదితా దాత్మ్యేనాత్మానం గృహ్ణాతీతి సందిగ్ధంవస్తు. తన్ని శ్చయేన ముక్తిలక్షణం ప్రయోజనం శ్రుత్యా విద్వదనుభవేనచ ప్రసిద్ధమ్. తస్మా ద్వేదాంతవాక్యవిచారముఖేన విచారణీయం బ్రహ్మేతి శాస్త్ర మారబ్ధమ్. విచారితేసతి అయమాత్మా బ్రహ్మైవేతిఅద్వై తం సిధ్యతి తథ చ చతుర్థాధ్యాయప్రథమపాదే ద్వితీయే ఆత్మోపాస నాకరణే "ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతిచ" ఇతి బ్రహ్మసూ త్రేణచ నిర్ధారితమితి. ఏవం ప్రకారేణ సర్వస్య శాస్త్రస్య బ్రహ్మణి సమ న్వయస్సిధ్యతీతి.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసతః తాత్పర్యార్థసంగ్రహేఽపిసారాంశ ఉక్తః.

ఓంతత్సత్.

మహావాక్యరత్నావళీచోప నిషదేవేతి శివమ్,

భగవద్గీతా తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

"నారాయణః పరోవ్యక్తా దండ మవ్యక్తసంభవం," ఇతిక్ర మేణ భగవా న్వ్యాసుదేవః సృష్ట్వేదం జగత్ తస్య స్థితిం చికి ర్షుః మరీచ్యాదీన్ ప్రతిధర్మం, సనకాదీన్ నివృత్తిధర్మంచ, గ్రాహయిత్వా స్వయం ధర్మసేతు రాసీత్. దీర్ఘేణ కాలేన అనుష్ఠాతౄణాం కామాది భిః అధర్మేణఅభిభూయమానే ధర్మే జగతః స్థితిం పిపాలయిషు ర్నారా యణః దేవక్యాం వసుదేవా త్స్వాంశేన సంభూతః లోకానుగ్రహాయ. శోకమోహామగ్నం అర్జునం ధర్మద్వయం గ్రాహయామాస. తదిదం గీతాశాస్త్రం సర్వోపనిషత్సారభూతం విజ్ఞాయతే.

(అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తా శ్శరీరిణః, నాయం హంతి నహన్యతే, అజో నిత్యః స్థాణు రచలోఽయం సనాతనః; అవ్యక్తోఽయ

మచింత్యోఽయ మవికార్యోఽయ ముచ్యతే; తస్మా దేవం విదిత్వైనం నానుశోచితు మర్హసి.)— ఇత్యాదినా గ్రంథేన జీవత్వేన వ్యపదిష్టస్య శారీరకస్యాత్మనః నిత్యత్వ సర్వగతత్వ స్థాణుత్వాచలత్వ సనాతనత్వావ్యక్తత్వాచింత్యత్వావికార్యత్వాదీని బ్రహ్మలక్షణాని విహితాని. ఏతాదృశ మేనం విదిత్వా "నానుశోచితు మర్హసి" ఇతి జీవస్యైవ బ్రహ్మభావో నిర్దిష్టః జీవోఽయం గురూపదేశాత్ అసంగాత్మస్వరూపం విజ్ఞాయ శోక మోహసంసారా న్ముచ్యతఇతి ఫలితమ్. అవ్యక్తాదీని భూతాని అవ్యక్తనిధనాన్యేవ —అవ్యక్తం బ్రహ్మ నారాయణాఖ్య మవిద్యాశబలం జగత్సృష్ట్వా జీవస్వరూపేణ స్వయ మేవానుప్రవిశ్య జగదచేతయత్. తస్మాజ్జగతోఽవ్యక్త మాది. ఏవ మంతేచ ప్రళయే జగదవ్యక్తే ప్రవిలీయతే. యథాచ సత్యవ్యక్తే సుషుప్తౌ ప్రాజ్ఞో జీవ స్సంపద్యతే. అతఏవ "మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత స్సనాతనః; క్షేత్రజ్ఞంచాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత" ఇత్యుక్తమ్. ఏతేన జీవబ్రహ్మణో రభేదఏవ గీతాశాస్త్రతాత్పర్యవిషయ ఇతి గురూపదేశాధిగమ్యోఽయమర్థః వేదాంత శాస్త్రానవరత శ్రవణమననని దిధ్యాసనవ్యవసాయేన బుద్ధ్యా నిశ్చేతవ్యః కుతర్కం హిత్వా యుక్తివాదైః అవాదిభేదవాసనాదోషాత్ అవ్యవసాయినాం బుద్ధి రనేకాగ్రా స్యాత్; అతఏవోక్తమ్ "వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి రేకే హ కురునందన బహుశాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయోఽవ్యవసాయినామ్"! ఇతి. ఏవం ఆత్మైకత్వజ్ఞానేన సంసారబంధనివృత్తి ర్భవతి. అతఉక్తం "జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా" ఇతి. జ్ఞానార్థమేవ యోగః కర్మభక్తిరిత్యాది సాధనాన్యుక్తాని. బ్రహ్మాతిరిక్తం నకించిదస్తి, అతఉక్తం "మత్తః పరతరం నాన్య త్కించి దస్తి ధనంజయ" ఇతి విభూతివిస్తరే అనిత్యం సవికారం జగత్ అహమేవేతి భగవతోక్తం తేన అవికారిణః వికారిణశ్చ అభేదే విరోధపరిహారాయ అవికార్యాత్మసత్తా నతిరిక్తసత్తాకం సవికారం జగదితి జ్ఞాయతే. తేన జగతో మిథ్యాత్వం సుప్రతిష్ఠితం. ఏతేన సత్యం జగదితి నశంకావకాశః సత్యావజ్జగదిత్యర్థ స్యోక్తత్వాత్ జగతి వ్యావహారికసత్తాయాః వాచారంభణశ్రుత్యా దర్శితత్వాత్ స్వప్నగజాది దృష్టాంతముఖేన జగన్మిథ్యాత్వస్య

శ్రుత్యైవ వచనత ఉక్తత్వాత్; దైవాసురసంపద్విభాగయోగే అసత్య
మప్రతిష్ఠం తేజగదాహురనీశ్వరమితి ఆసురమతోపన్యాసేన వివక్షితా
సత్యత్వస్య ఉపనిషదుపదిష్టజగన్మిథ్యాత్వాతిరిక్తత్వం స్పష్టతర మవగ
మ్యతే. యతశ్చ న విద్యతే సత్యం యస్యేత్యసత్యమ్. నవిద్యతే ప్రతిష్ఠా
యస్యేత్యప్రతిష్ఠం, నవిద్యతే ఈశ్వరో యస్యేత్యనీశ్వరం, ఇత్యాసురవా
క్యస్యార్థో యుక్తః. అన్యథా ప్రాయపాఠవిరోధస్స్యాత్, బహుశ్రుతి
వ్యాకోపశ్చ. ఉపనిషదుపదిష్టస్యజగదసత్యమితి వచనస్యతు నాసుర
వాక్యవద్బహువ్రీహిః; కిన్తు సత్యం నభవతీత్యసత్యమితి నఞ్సమాస
ఉచితః. బ్రహ్మనిష్ఠం సత్యత్వం త్రైకాలికాబాధ్యత్వరూపం; జగన్నిష్ఠం
సత్యత్వంతు బ్రహ్మజ్ఞానేతరాబాధ్యత్వరూపమితి ఉపనిషదైవ వివేకోద
ర్శితః. ఏవం ఉపనిషత్సంప్రదాయ మవిదిత్వా బహుశ్రుతివిరోధం
చాగణయంతః అసూయావేశేనైవ ద్వైతినః కేచిత్ స్వీయ మాసు
రత్వ మపహ్నువానాః జగన్మిథ్యేతిబ్రువతాం ఉపనిషద్రక్షితానా
మద్వైతినా మాసురత్వం కల్పయంతి. తచ్చ తదీయదురితదూషితదృ
ష్టికల్పనామాత్ర మేవేతిదిక్. "త్రైగుణ్యవిషయా వేదా" ఇతిసర్వవ్యవ
హారాణాం వ్యవహార్యాణాంచ మాయికత్వం ప్రతిపాదితమ్. అవ్యవ
హార్యంబ్రహైకమేవ నిస్త్రైగుణ్యం శ్రుతిసిద్ధమ్. "నిస్త్రైగుణ్యోభవార్జు
న" ఇతి భగవదుపదిష్టత్వేనజీవస్వరూపస్య అవ్యవహార్యపరమాత్మనై
కత్వ ముపదిష్టం భవతి. ఇత్యాదివచనైః బ్రహ్మవిద్యాం ప్రతిపాద్య
సర్వభూతాత్మభూతాత్మా సన్న్యాసయోగీ బ్రహ్మవిద్యాం లబ్ధుం ముఖ్యా
ధికారీతి సర్వసంకల్పసన్న్యాసో విహితః. సమబుద్ధిర్విశిష్యత, ఇత్యనే
నతారతమ్యందూరతో నిరస్తమ్, కూటస్థవచనేననిర్లిప్తాత్మత్వంఖ్యాపి
తమ్. బ్రహ్మభూతకల్మషమిత్యనేన బ్రహ్మీభావ ఉక్తః. "మామేవ యే
ప్రపద్యంతే మాయా మేతాం తరంతి తే" ఇత్యత్రఏవకారస్య ఇతరవ్యవ
చ్ఛేదార్థకతయా ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మ వివక్షితమ్. 'వాసుదేవ
స్సర్వ, మితి వచనేన జగతః ఆత్మాతిరిక్తస్వరూపం నాస్తీత్యర్థో యుజ్య
తే 'జ్ఞానీత్వాత్మైవమేమతం' ఇతి భగవదుక్త్యా జ్ఞానంజీవపరైక్యలాభ
ప్రయోజకమవగమ్యతే. సర్వత్ర మత్పదేన చిదాత్మా విషయీ వివక్షి

తః. ఏవమేవఆత్మైకత్వం ప్రత్యక్షేణ విశ్వరూపదర్శనాదిద్వారా స్వరూపం ప్రత్యక్షతో గ్రాహయిత్వా “ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి, తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత” ఇత్యాదినా ప్రత్యక్షేణోపలబ్ధు మనధికారిణాం పారోక్ష్యేణాపి స్వరూపం గ్రాహయిత్వా తత్రాప్యశక్తానాం భక్తియోగముపదిశ్య మోక్షసన్న్యాసయోగే “సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ” ఇతి సర్వసన్న్యాసపూర్వకాత్మభజనం నిశ్శ్రేయససాధనం విహితమ్. సర్వభూతేష్వేకభావ స్సాత్త్వికః నానాభావో రాజస ఇతి చ వ్యాఖ్యాతమ్. ఏవంచ గీతాశాస్త్రమిదం సర్వోపనిషత్సంవాదేన నైష్కర్మ్యసిద్ధి మధిగచ్ఛతీత్యుక్త్వా శుద్ధాద్వైతాత్మబోధే తాత్పర్యవదితి విజ్ఞాయతే, యే చాత్ర సందిహతే తేషాం శ్రుతియుక్త్యనుభవై స్సంశయవిచ్ఛేదో భవతీతి నిష్కంటకమ్.

ఇతి గీతాతాత్పర్యసంగ్రహః. బ్రహ్మసూత్రపదేతేనసర్వే వ్యాఖ్యాతాః
ఇతిశివమ్. ఓంతత్సత్.

జయతుజయతు శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతభాష్యం
జయతుజయతు సాక్షాచ్ఛంకరో భాష్యకారః,
జయతుజయతు వాచాం దేవతా శృంగపుర్యాం
జయతుజయతు బోధశ్శాంతదుర్భేదవాదః.
శ్రీబెంగుళూరుసిద్ధాంతిసుబ్రహ్మణ్యమనీషిణా,
సర్వవేదాంతశాస్త్రస్య తాత్పర్యంకించిదీరితమ్.

ఇతి శ్రీమద్వేదవేదాంతన్యాయాదిపారీణానాం, జగన్మిథ్యాత్వ వ్యవస్థాపకానాం, పృథుప్రస్థపురీ వెలనాడు బ్రహ్మశ్రీమద్వాసుదేవ శాస్త్రిణా మంతేవాసినా సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణోద్ధృతః

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహ స్సంపూర్ణః.

ఓంనమః పరమేశ్వరాయ.

శ్లో. వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వా కృతకృత్యా స్స్యు స్తన్నమామి గజాననమ్.

ముక్తికోపనిషదుక్తాష్టోత్తరశతోపనిషన్నామావళీసంగ్రహకారికా.

ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముండ మాండూక్యతి త్తిరిః, ఐతరేయంచ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం తథా. బ్రహ్మ కైవల్య జాబాల శ్వేతాశ్వో హంస ఆరుణిః, గర్భో నారాయణో హంసో బిందు నాద శిర శ్శిఖా. మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహజ్జాబాల తాపనీ, కాలాగ్నిరుద్ర మైత్రేయీ సుబాల క్షురమంత్రికా. సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజోనాదధ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్మబోధకమ్. పరివ్రాట్త్రిశిఖీ సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభం స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్. రహస్యం రామతపనం వాసుదేవంచ ముద్గలమ్, శాండిల్యం పైంగలం భిక్షు మహచ్ఛారీరకం శిఖా. తురీయాతీతసన్యాసపరివ్రాజాక్షమాలికా, అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణాసూర్యా క్ష్యధ్యాత్మకుండికా. సావిత్ర్యాత్మా పాశుపతం పరంబ్రహ్మావధూతకమ్, త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురాకఠభావనా. హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసార మహావాక్య పంచబ్రహ్మాగ్నిహోత్రకమ్. గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్, శాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయంచ గారుడమ్, కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్య ఋచ ముక్తికా, ఏవ మష్టోత్తరశతం భావనాత్రయ నాశనమ్. జ్ఞానవైరాగ్యదం పుంసాం వాసనాత్రయనాశనమ్, పూర్వోత్తరేషు విహిత తత్తచ్ఛాంతిపురస్సరమ్. వేదవిద్యా వ్రతస్నాత దేశికస్య ముఖాత్స్వయ మిత్యాది.

అష్టోత్తరశతోపనిషన్నామావళీ.

౧. వాజసనేయసంహితోపనిషత్ (ఈశావాస్య) పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.
౨. తలవకారోపనిషత్ (కేన) సామవేదీయా, ఆప్యాయ న్త్వితి శాంతిః.
౩. కఠోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవ త్వితి శాంతిః.
౪. ప్రశ్నోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

౫. ముండకోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.
౬. మాండూక్యోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.
౭. తైత్తిరీయోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవ త్వితి శాంతిః.
౮. ఐతరేయోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మే మనసీ తి శాంతిః.
౯. ఛాన్దోగ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్, కాణ్వశాఖా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౧౧. బ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౧౨. కైవల్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౧౩. జాబాలోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౧౫. హంసోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౧౬. ఆరుణికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.
౧౭. గర్భోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౧౮. నారాయణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౧౯. పరమహంసోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౨౦. అమృతబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః,
౨౧. అమృతనాదోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౨౨. అథర్వశిరోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౨౩. అథర్వశిఖోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౨౪. మైత్రాయణ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.
౨౫. కౌషీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మే మనసీతిశాంతిః.
౨౬. బృహజ్జాబాలోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౨౭. నృసింహతాపనీయోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౨౯. మైత్రేయ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.
౩౦. సుబాలోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౩౧. క్షురికోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౩౨. మంత్రికోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౩౩. సర్వసారోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౩౪. నిరాలంబోపనిషత్, వాజసనేయికా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౩౫. శుకరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.

౩౬. వజ్రసూచ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.
౩౭. తేజోబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౩౮. నాదబిందూపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.
౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౪౧. యోగతత్త్వోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.
౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః
౪౪. త్రిశిఖీబ్రాహ్మణోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౪౫. సీతోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౪౬. యోగచూడామణ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః,
౪౭. నిర్వాణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.
౪౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా. పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౪౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౫౦. శరభోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః,
౫౧. స్కందోపనిషత్, యజుర్వేదీయా. సహనావవత్వితిశాంతిః.
౫౨. త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిః.
౫౩. అద్వయతారకోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౫౪. రామరహస్యోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౫౫. రామతాపనీయోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౫౬. వాసుదేవోపనిషత్; సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.
౫౭. ముద్గలోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.
౫౮. శాండిల్యోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౫౯. పైంగలోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౬౦. భిక్షుకోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౬౧. మహోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.
౬౨. శారీరకోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౬౩. యోగశిఖోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౬౪. తురీయాతీతావధూతోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౬౫. సన్న్యాసోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.
౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.

౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.
౬౮. అవ్యక్తోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః,
౬౯. ఏకాక్షరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః,
౭౧. సూర్యోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౭౨. అక్ష్యుపనిషత్. యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౭౩. అధ్యాత్మోపనిషత్, వాజసనేయీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౭౪. కుండికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.
౭౫. సావిత్ర్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.
౭౬. ఆత్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౭౭. పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౭౮. పరబ్రహ్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౭౯. అవధూతోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౦. త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౮౧. దేవ్యుపనిషత్, అథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౮౨. త్రిపురోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.
౮౩. కఠోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౪. భావనోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౮౫. రుద్రహృదయోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౬. యోగకుండల్యుపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౭. భస్మజాబాలోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౮౮. రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్, సామవేదీయా ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.
౮౯. గణపత్యుపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౯౦. దర్శనోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.
౯౧. తారసారోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః,
౯౨. మహావాక్యోపనిషత్, అథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౯౩. పంచబ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౯౪. ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః,
౯౫. గోపాలతపనోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౯౬. కృష్ణోపనిషత్, ఆథర్వణీ. భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౯౭. యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.

౯౮. వరాహోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.

౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.

౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.

౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.

౧౦౨. గారుడోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.

౧౦౩. కలిసంతరణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.

౧౦౪. జాబాల్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః.

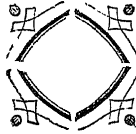
౧౦౫. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.

౧౦౬. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.

౧౦౭. బహ్వృచోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః.

౧౦౮. ముక్తికోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమద ఇతిశాంతిః.

ఇత్యష్టోత్తరశతోపనిషదః.

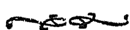
ఓంతత్సత్.

ఓంనమో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయ

కర్తృభ్యోవంశర్షిభ్యోనమోమహద్భ్యనమోగురుభ్యః.

అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు

వాజసనేయ సంహితోపనిషత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిఃఓమ్.

ఓం. పూర్ణ మదః పూర్ణమిదంపూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే,

పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమే వావశిష్యతే.

ఓంశాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః

---

౧. ఈశావాస్యోపనిషత్.

ఓమ్-ఈశావాస్య మిదగ్ సర్వం యత్కి_ఞ్చ జగత్యాంజగత్, తేన త్య_క్తేన భుఞ్జీథా మాగృధః కస్యస్విద్ధనమ్. ౧. కుర్వన్నే వేహ కర్మాణి జిజీవిషే చ్ఛతగ్ సమాః, ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తిన కర్మలిప్యతే నరే. ౨. అసుర్యా నామతే లోకా అన్ధేన తమసాఽఽవృతాః, తాగ్స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యేకే చాత్మహనో జనాః. ౩. అనేజదేకం మనసో జవీయో నైన ద్దేవా ఆప్నువన్ పూర్వమర్శత్, తద్ధావతోఽన్యా న త్యేతి తిష్ఠత్తస్మి న్నపో మాతరిశ్వా దధాతి. ౪. తదేజతి తన్నైజతి తద్దూరే తద్వద న్తికే, తద న్తరస్య సర్వస్య తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః. ౫. యస్తు సర్వాణి భూతాన్యాత్మన్నే వానుపశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో న విజుగుప్సతే. ౬. యస్మి న్సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూ ద్విజానతః, తత్ర కో మోహః కశ్శోక ఏకత్వమను

పశ్యతః. ౭. సపర్యగా చ్ఛుక్ర మకాయమవ్రణ మస్నావిరగ్ శుద్ధ మపాపవిద్ధమ్, కవిర్మనీషీ పరిభూ స్స్వయమ్భూ ర్యాథాతథ్యతో ఽర్థాన్ వ్యదధా చ్ఛాశ్వతీభ్య స్సమాభ్యః. ౮. అన్ధన్తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యా ముపాసతే, తతో భూయఇవ తే తమో యఉ విద్యాయాగ్ రతాః. ౯. అన్యదే వాహు ర్విద్యయాఽన్య దాహు రవిద్యయా, ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేన స్త [1]ద్విచచక్షిరే. ౧౦. విద్యాంచావిద్యాంచ య స్తద్వేదో భయగ్ సహ, అవిద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయాఽమృతమశ్నుతే. ౧౧. అన్ధన్తమః ప్రవిశన్తి యేఽసమ్భూతి ముపాసతే. తతో భూయఇవ తే తమో యఉ సమ్భూత్యాగ్ రతాః. ౧౨. అన్యదే వాహు స్సమ్భవా దన్య దాహు రసమ్భవాత్, ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేన స్తద్విచచక్షిరే. ౧౩. సమ్భూతిఞ్చ వినాశఞ్చ య స్త ద్వేదో భయగ్ సహ, వినాశేన మృత్యున్తీర్త్వా సమ్భూత్యా ఽమృత మశ్నుతే. ౧౪. హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యాపిహితంముఖమ్, తత్త్వ మ్పూష న్నపావృణు సత్యధర్మాయ దృష్టయే. ౧౫. పూష న్నేకర్షేయమసూర్యప్రాజాపత్యవ్యూహ రశ్మీన్ సమూహ, తేజోయత్తే రూప ఙ్కల్యాణ తమంత త్తేపశ్యామి యోఽసావసౌ పురుష స్సోఽహమస్మి. ౧౬. వాయురనిల మమృత మథేదం భస్మాన్తగ్ శరీరమ్, ఓం క్రతో స్మర కృతగ్స్మర క్రతో స్మర కృతగ్ స్మర. ౧౭. అగ్నే నయ సుపథారాయే అస్మాన్ విశ్వాని దేవవయునాని విద్వాన్, యుయోధ్యస్మ జ్జుహురాణ మేనో భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ. ౧౮. ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి వాజసనేయ సంహితోపనిషత్సమ్పూర్ణా.

1 ద్వ్యాచచక్షిరే.

౨. సామవేదీయ కేనోపనిషత్.

ఆప్యాయన్తు మమాఙ్గాని వాక్ప్రాణ శ్చక్షుశ్శ్రోత్ర మథో బల మిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం [1]మామా బ్రహ్మనిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరో దనిరాకరణ మస్త్వని రాకరణం మే అస్తు తదాత్మని రతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి సన్తు తే మయిసన్తు. ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః

ఓం. కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః కేన ప్రాణః ప్రథమః ప్రైతి యుక్తః, కేనేషితాం వాచ మిమాం వదన్తి చక్షుశ్శ్రోత్రం క ఉదేవో యునక్తి. ౧. శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచోహ వాచగ్ స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణశ్చక్షుష శ్చక్షు రతిముచ్య ధీరాః ప్రేత్యాస్మా ల్లోకా దమృతా భవన్తి. ౨. న తత్ర చక్షు ర్గచ్ఛతి నవాగ్గచ్ఛతి నో మనో నవిద్మో న విజానీమో యథైతదనుశిష్యాదన్యదేవ తద్విదితా దథో అవిదితా దధి, ఇతి శుశ్రుమ పూర్వేషాం యే న స్తద్వ్యాచచక్షిరే. ౩. యద్వాచాఽనభ్యుదితం యేన వాగభ్యుద్యతే, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౪. య న్మనసా న మనుతే యే నాహుర్మనోమతమ్, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౫. యచ్చక్షుషా నపశ్యతి యేన చక్షూగ్ంషి పశ్యతి, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౬. యచ్ఛ్రోత్రేణ నశృణోతి యేన శ్రోత్ర మిదం శ్రుతం, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౭. యత్ప్రాణేన నప్రాణితి యేన ప్రాణః ప్రణీయతే, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౮.

ఇతి ప్రథమః ఖండః.

యది మన్యసే సువేదేతి దభ్రమేవాపి నూనం త్వం వేత్థ బ్రహ్మణో రూపమ్, యదస్య త్వం యదస్యచ దేవేష్వథ ను మీ

---

1 మాఽహం.

మాంస్య మేవ తే మన్యే విదితమ్.౯. నాహం మన్యే సువేదేతినో నవేదే తివేదచ, యో న స్తద్వేద తద్వేద నో నవేదేతి వేదచ. ౧౦. యస్యా మతం తస్యమతం మతం యస్య న వేద సః, అవిజ్ఞాతం విజానతాం విజ్ఞాత మవిజానతామ్. ౧౧. ప్రతిబోధ విదితం మత మమృతత్వంహి విన్దతే, ఆత్మనా విన్దతే వీర్యం విద్యయా విన్దతేఽమృతమ్. ౧౨. ఇహచేదవేదీ దథ సత్య మస్తి నచే దిహా వేదీ న్మహతీ వినష్టిః, భూతేషు భూతేషు విచింత్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకా దమృతా భవన్తి.౧౩.

ఇతి ద్వితీయః ఖండః.

బ్రహ్మహ దేవేభ్యో విజిగ్యే తస్యహ బ్రహ్మణో విజయే దేవాఅమహీయన్త త ఐక్షన్తాస్మాక మేవాయం విజయోఽస్మాకమేవాయం మహిమేతి. ౧౪. తద్ధైషాం విజజ్ఞౌ తేభ్యో హప్రాదుర్బభూవ తన్నవ్య జానన్త కిమిదం యక్ష మితి. ౧౫. తేఽగ్ని మబ్రువన్ జాతవేద ఏత ద్విజానీహి కిమేతద్యక్ష మితి తథేతి. ౧౬. తదభ్యద్రవ త్త మభ్యవదత్ కోఽసీతి అగ్నిర్వాఽహ మస్మీత్యబ్రవీజ్జాతవేదా వా అహ మస్మీతి. ౧౭. [1]తస్మింస్త్వయి కిం వీర్య మిత్యపీదగ్ సర్వం దహేయం యదిదం పృథివ్యా మితి. ౧౮. తస్మై తృణం నిదధావేత ద్దహేతి తదు పప్రేయాయ సర్వజవేన తన్నశశాక దగ్ధుం సతత ఏవ నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్ష మితి. ౧౯. అథ వాయు మబ్రువన్ వాయవే తద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి. ౨౦. తదభ్యద్రవత్తమభ్యవద త్కోఽసీతి వాయుర్వా అహ మస్మీత్య బ్రవీన్మాతరిశ్వావా అహ మస్మీతి. ౨౧. తస్మిం స్త్వయి కిం వీర్య మిత్యపీదగ్ సర్వ మాదదీ[2]యంయదిదం పృథివ్యామితి. ౨౨. తస్మై తృణం నిదధావేత దాదత్స్వేతి త దుపప్రేయాయ సర్వ జవేన తన్నశశా కాదా

1 యస్మింస్త్వయి. 2 యయదిదం.

తుం సతత ఏవ నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్ష మితి ౨౩. అథేంద్ర మబ్రువ న్మఘవన్నేతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి తదభ్యద్రవ త్తస్మాత్తిరోదధే. ౨౪. స తస్మి న్నేవాకాశే స్త్రి యమాజగామ బహుశోభమానా ముమాం హైమవతీం తాగ్ హో వాచ కి మేతద్యక్షమితి . ౨౫.

ఇతి తృతీయః ఖండః. ౩.

సా బ్రహ్మేతి హోవాచ బ్రహ్మణో వా ఏత ద్విజయే మహీ యధ్వ మితి తతో హైవ విదాంచకార బ్రహ్మేతి. ౨౬. తస్మా ద్వాఏ తే దేవా అతితరా మివాన్యా న్దేవా న్యదగ్ని ర్వాయు రిన్ద్ర [1]స్తేహ్యేన న్నేదిష్ఠం పస్పర్శు స్తే హ్యేనత్. ప్రథమో విదాఞ్చకార బ్రహ్మేతి. ౨౭. తస్మాద్వా ఇన్ద్రో౽తితరా మివాన్యా న్దేవా న్సహ్యేన న్నేదిష్ఠం పస్పర్శ సహ్యేనత్ ప్రథమో విదాం చకార బ్రహ్మే తి. ౨౮. తస్యైష ఆదేశో యదేతద్విద్యుతో౽వ్యద్యుతదా ఇతీతి న్యమీమిషదా ఇత్యధిదైవతమ్ . ౨౯. అథాధ్యాత్మం యదేతద్గచ్ఛతీవ చ మనో౽నేన చైతదుపస్మరత్యభీక్ష్ణం సఙ్కల్పః. ౩౦. తద్ధతద్వనం నామతద్వన మిత్యుపాసితవ్యం స యఏతదేవం వేదా౽భిహైనంసర్వాణి భూతాని సంవాఞ్ఛన్తి. ౩౧. ఉపనిషదం భో బ్రూహీ త్యుక్తా[2]త ఉపని ష ద్బ్రాహ్మీం వా వత ఉపనిషద మబ్రూమేతి. ౩౨. తస్యై తపో దమః కర్మేతి ప్రతిష్ఠా వేదాః సర్వాఙ్గాని సత్య మాయతనమ్. ౩౩. యోవా ఏతా మేవం వేదాపహత్య పాప్మాన [3]మనన్తేస్వర్గే లోకే జ్యేయే ప్రతితి ష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి. ౩౪. ఇతి చతుర్థః ఖండః. ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తిః.

ఇతి సామవేదీయతలవకారోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

---

1 స్తేన. 2 య. 3 మంతే.

౩. యజుర్వేదీయకఠోపనిషత్.

ప్రథమావల్లీ.

ఓం. సహనావవతు, సహనౌభునక్తు, సహవీర్యంకరవావహై.
తేజస్వినావధీతమస్తు మా విద్విషావహై.
ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః.

ఓం. ఉశన్ హవై వాజశ్రవసః సర్వవేదసన్దదౌ, తస్యహనచికేతానామపుత్రఆస. ౧. తగ్ంహకుమారగ్ం సన్తం దక్షిణాసునీయమానాసుశ్రద్ధావివేశసోఽమన్యత. ౨. పీతోదకాజగ్ధతృణాదుగ్ధదోహానిరిన్ద్రియాః, అనన్దానామతే లోకాస్తాన్సగచ్ఛతితాదదత్. ౩. సహోవాచపితరంతతకస్మైమాం దాస్యసీతి. ద్వితీయంతృతీయన్తగ్ం హోవాచమృత్యవేత్వాదదామీతి. ౪. బహూనామేమిప్రథమోబహూనామేమిమధ్యమః, కిగ్ం స్విద్యమస్య కర్తవ్యం యన్మయాఽద్య కరిష్యతి ౫. అనుపశ్య యథాపూర్వే ప్రతిపశ్యతథా పరే, సస్యమివ మర్త్యః పచ్యతే సస్యమివాజాయతేపునః. ౬. వైశ్వానరః ప్రవిశత్యతిథిర్బ్రాహ్మణోగృహాన్, తస్యైతాగ్ం శాన్తిం కుర్వన్తి హరవైవస్వతోదకమ్ ౭. ఆశాప్రతీక్షే సఙ్గతగ్ం సూనృతాం చేష్టాపూర్తేపుత్రపశూగ్ంశ్చ సర్వాన్, ఏతద్వృఙ్క్తే పురుషస్యాల్పమేధసో యస్యానశ్నన్ వసతి బ్రాహ్మణో గృహే. ౮. తిస్రోరాత్రీర్యదవాత్సీర్గృహేమేఽనశ్నన్ బ్రహ్మన్నతిథిర్నమస్యః, నమస్తేఽస్తు బ్రహ్మన్ స్వస్తి మేఽస్తు తస్మాత్ప్రతి త్రీన్ వరాన్ వృణీష్వ. ౯. శాన్తసఙ్కల్పస్సుమనా యథాస్యాద్వీతమన్యుర్గౌతమో మాభిమృత్యో, త్వత్ప్రసృష్టం మాభివదేత్ప్రతీత ఏతత్త్రయాణాం ప్రథమంవరంవృణే. ౧౦. యథా పురస్తాద్భవితా ప్రతీత ఔద్దాలకి రారుణిర్మత్ప్రసృష్టః, సుఖగ్ం రాత్రీశ్శయితా వీతమన్యుస్త్వాందదృశివాన్ మృత్యుముఖాత్ప్రముక్తమ్. ౧౧. స్వర్గే లోకే నభయం కించనాస్తి నతత్ర త్వంనజరయా బిభేతి, ఉభే తీర్త్వాఽశనా

యాపిపాసే శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౨. సత్వ మగ్నిగ్ స్వర్గ్య మధ్యేషి మృత్యో ప్రబ్రూహి తగ్ శ్రద్దధానాయ మహ్యమ్. స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంత ఏత ద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౩. ప్ర తే బ్రవీమి తదుమేనిబోధ స్వర్గ్యమగ్ని న్నచికేతః ప్రజానన్, అనంతలోకాప్తి మథో ప్రతిష్ఠాం విద్ధి [1]త్వమేనన్నిహితం గుహాయామ్. ౧౪. లోకాది మగ్నిం తమువాచ తస్మై యాఇష్టకా యావతీ ర్వా యథావా, సచాపి త త్ప్రత్యవద ద్యథోక్త మథాస్య మృత్యుః పున రేవాహతుష్టః. ౧౫. తమబ్రవీ త్ప్రీయమాణో మహాత్మా వరం త వేహాద్య దదామి భూయః, తవైవ నామ్నా భవితా య మగ్నిః సృఙ్కాం చేమా మనేకరూపాం గృహాణ. ౧౬. త్రిణాచికేత స్త్రిభి రేత్య సన్ధిం త్రికర్మకృ త్తరతి జన్మమృత్యూ, బ్రహ్మ జజ్ఞం దేవ మీడ్యం విదిత్వానిచాయ్యేమాగ్ శాంతి మత్యన్తమేతి. ౧౭. త్రిణాచికేత స్త్రయ మేత ద్విదిత్వ యఏవం విద్వాగ్ శ్చినుతే నాచికేతమ్, సమృ త్యుపాశా పురతః ప్రణోద్య శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮. ఏషతేఽగ్ని న్నచికేత స్స్వర్గ్యో యమ వృణీథాద్వితీయేన వరేణ. ఏత మగ్నిం తవైవ ప్రవక్ష్యంతిజనా స స్తృతీయం వర న్నచికేతో వృణీష్వ ౧౯. యేయం ప్రేతేవిచికిత్సా మనుష్యేఽ స్తీత్యే కే నాయమ స్తీతి చైకే ఏత ద్విద్యా మనుశిష్ట స్త్వయాహంవరాణా మేష వర స్తృతీయః. ౨౦. దేవై రత్రాపివిచికిత్సితం పురా నహిసువిజ్ఞేయ మణురేషధర్మః, అన్యం వరం నచికేతో వృణీష్వ మామోపరోత్సీ రతి మా సృజైనమ్. ౨౧. దేవై రత్రాపి విచికిత్సితం కిల త్వఞ్చ మృత్యో యన్నసువిజ్ఞే యమాత్థ, వక్తాచాస్య త్వాదృగన్యో న లభ్యోనాన్యోవరస్తుల్యఏతస్య కశ్చిత్ . ౨౨. శతాయుషః పుత్రపౌ త్రాన్వృణీష్వ బహూన్ పశూన్ హస్తి హిరణ్య మశ్వాన్, భూమే ర్మహదాయతనం వృణీష్వస్వయంచ

---

[1] త్వమేతా.

జీవ శరదో యావదిచ్ఛసి. ౨౩. ఏతత్తుల్యం యదిమన్యసే వరం వృణీష్వ విత్తం చిరజీవికాఞ్చ, మహాభూమౌ నచికేతస్త్వమేధి కామానా న్త్వా కామభాజం కరోమి. ౨౪. యేయేకామా దుర్లభా మర్త్యలోకే సర్వా\u0c3e కామాగ్ శ్ఛన్దతః ప్రార్థయస్వ, ఇమా రామాస్సరథా స్సతూర్యా న హీదృశా లంభనీయా మనుష్యైః, ఆభి ర్మత్ప్రత్తాభిః పరిచారయస్వ నచికేతో మరణం మానుప్రాక్షీః. ౨౫. శ్వోభావా మర్త్యస్య యద న్త కైతత్ సర్వేన్ద్రియాణాం జరయన్తి తేజః, అపి సర్వం జీవిత మల్ప మేవ తవైవ వాహా స్తవనృత్యగీతే. ౨౬. నవిత్తేన తర్పణీయో మనుష్యోలప్స్యామహే విత్త మద్రాక్ష్మ చేత్త్వా,జీవిష్యామో యావదీశిష్యసి త్వంవరస్తు మే వరణీయస్సఏవ. ౨౭. అజీర్యతా మమృతానా ముపేత్య జీర్యన్మర్త్యః క్వధస్థః ప్రజానన్, అభిధ్యాయన్ వర్ణరతిప్రమోదానతిదీర్ఘేజీవితే కోరమేత. ౨౮. యస్మి న్నిదం విచికిత్సంతిమృత్యో యత్సామ్పరాయే మహతిబ్రూహి నస్తత్, యోఽయం వరో గూఢ మనుప్రవిష్టో నాన్యం తస్మాన్నచికేతా వృణీతే. ౨౯.

ద్వితీయావల్లీ.

అన్య చ్ఛ్రేయోఽన్య దుతైవ ప్రేయ స్తే ఉభే నానార్థేపురుషగ్ సినీతః! తయో శ్శ్రేయ ఆదదానస్య సాధు భవతి హీయతేఽర్థాద్య ఉ ప్రేయో వృణీతే. ౧. శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ మనుష్య మేతస్తౌ సంపరీత్యవివినక్తి ధీరః, శ్రేయోహి ధీరోఽభిప్రేయసో వృణీతే ప్రేయో మందో యోగక్షేమా ద్వృణీతే. ౨. సత్వం ప్రియాన్ ప్రియరూపాగ్ శ్చ కామా నభిధ్యాయ న్నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః, నైతాగ్ సృఙ్కాం విత్తమయీ మవాప్తోయస్యాం మజ్జన్తి బహవోమనుష్యాః. ౩. దూర మేతే విపరీతే విషూచీ అవిద్యా యాచ విద్యేతి జ్ఞాతా, విద్యా[1]భీప్సినంనచికే

---

1 భీప్సితం.

తసం మన్యే న త్వా కామాబహవోలోలుపన్తః. ౪. అవిద్యాయా మన్తరే వర్తమానాః స్వయంధీరాః పండితం మన్యమానాః, దంద్రమ్యమాణాః పరియంతి మూఢా అన్ధే[1]నేవ నీయమానా యథాన్ధాః. ౫. నసాంపరాయః ప్రతిభాతి బాలం ప్రమాద్యన్తం విత్తమోహేన మూఢమ్, అయం లోకో నాస్తి పర ఇతి మానీ పునఃపున ర్వశమాపద్యతే మే. ౬. శ్రవణాయాపి బహుభి ర్యో నలభ్యః శృణ్వంతోఽపి బహవో య న్నవిద్యుః, ఆశ్చర్యో వక్తాకుశలోఽస్యలబ్ధాఽఽశ్చర్యో జ్ఞాతా కుశలానుశిష్టః. ౭. న నరేణావరేణ ప్రోక్త ఏష సువిజ్ఞేయో బహుధా చిన్త్యమానః, అనన్యప్రోక్తే గతి రత్ర నాస్త్యణీయాన్ హ్యతర్క్యమణు ప్రమాణాత్. ౮. నైషా తర్కేణ మతి రాపనేయా ప్రోక్తాఽన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ, యాం త్వ మాపఃసత్యధృతి ర్బతాసిత్వాదృఙ్నో భూయా న్నచికేతః ప్రష్టా. ౯. జానామ్యహగ్ం శేవధి రిత్యనిత్యం నహ్యధ్రువైః ప్రాప్యతేహి ధ్రువం తత్, తతో మయా [2]నాచికేత శ్చితోఽగ్నిరనిత్యై ర్ద్రవ్యైః ప్రాప్తవానస్మి నిత్యమ్. ౧౦. కామస్యాప్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం క్రతో రానన్త్య మభయస్య పారం, [3]స్తోమమహ దురు గాయం ప్రతిష్ఠాందృష్ట్వాధృత్యాధీరో నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః. ౧౧. తందుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితంగహ్వరేష్ఠంపురాణమ్, అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వాధీరో హర్షశోకౌజహాతి. ౧౨. ఏత చ్ఛ్రుత్వా సంపరిగృహ్యమర్త్యః [4]ప్రగృహ్యధర్మ్య మణు మేతమాప్య, సమోదతే మోదనీయగ్ంహి, లబ్ధ్వా వివృతగ్ం సద్మ నచికేతనం మన్యే. ౧౩. అన్యత్ర ధర్మా దన్యత్రాధర్మాదన్యత్రా స్మాత్కృతాకృతాత్, అన్యత్ర భూతా చ్చ భవ్యా చ్చయత్త [5]త్పశ్యతి తద్వద. ౧౪. సర్వే వేదా యత్పద మామనంతితపాగ్ంసి సర్వాణిచ యద్వదంతి, యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యంచరన్తితతేపదగ్ం సంగ్రహేణబ్రవీమ్యోమిత్యేతత్. ౧౫. ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ [6]ఏత దేవాక్షరం పరమ్, ఏత ద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా

1 నైవ. 2 నచి. 3 స్తోమం. 4 ప్రవృహ్య. 5 త్పశ్యసి. 6 హ్యేత.

యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్. ౧౬. ఏతదాలంబనగ్ శ్రేష్ఠ మేత దాలంబ నంపరమ్, ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౭. నజాయతే మ్రియతే వా విపశ్చి న్నాయం కుతశ్చి న్నబభూవ కశ్చిత్, అజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయంపురాణో నహన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౧౮. హంతా చేన్మన్యతే హంతుగ్ హత శ్చేన్మన్యతే హతమ్, ఉభౌ తౌ నవిజానీతో నాయగ్ హంతి న హన్యతే. ౧౯. అణో రణీయాన్మహతో మహీయా నాత్మాస్య జంతో ర్నిహితో గుహాయామ్, తమక్రతుః పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమానమాత్మనః. ౨౦. ఆసీనో దూరం వ్రజతి శయానో యాతి సర్వతః, క స్తం మదామదం దేవంమదన్యో జ్ఞాతుమర్హతి. ౨౧. అశరీరగ్ శరీరే ష్వనవస్థే ష్వవస్థితమ్, మహాన్తం విభు మాత్మానం మత్వాధీరో నశోచతి. ౨౨. నాయమాత్మా ప్రవచనేనలభ్యోన మేధయానబహునాశ్రుతేన, యమేవైషవృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా[1]వృణుతే తనూగ్ స్వామ్. ౨౩. నావిరతో దుశ్చరితా న్నాశాన్తో నా సమాహితః, నాశా న్తమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైనమాప్నుయాత్. ౨౪. యస్య బ్రహ్మచ క్షత్రంచ ఉభే భవత ఓద[2]నమ్, మృత్యుర్యస్యోపసేచనంక ఇత్థా వేద యత్ర సః. ౨౫.

తృతీయావల్లీ.

ఋతం పిబన్తౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్ధే, ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదన్తి పఞ్చాగ్నయో యేచ త్రిణాచికేతాః. ౧. య స్సేతు రీజానానా మక్షరం బ్రహ్మ యత్పరమ్, అభయం తితీర్షతాం పారం నాచికేతగ్ శకేమహి. ౨. ఆత్మానగ్ రథినం విద్ధి శరీరగ్ రథమేవతు, బుద్ధిన్తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహ మేవచ. ౩. ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాగ్ స్తేషు గోచరాన్, ఆత్మేంద్రి

---

1 వివృణుతే. 2 నః.

ద్రియమనోయుక్తం భోక్తే త్యాహు ర్మనీషిణః. ౪. య స్త్వవిజ్ఞానవా న్భవత్యయుక్తేన మనసా సదా, తస్యేన్ద్రియా ణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్వా ఇవ సారథేః. ౫. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి యుక్తేన మనసా సదా, తస్యేన్ద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథేః. ౬. య స్త్వవిజ్ఞాన వా న్భవత్యమనస్క స్సదాఽశుచిః, న స తత్పద మాప్నోతి సగ్‌ సారంచాధిగచ్ఛతి. ౭. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి సమనస్క స్సదా శుచిః, సతు తత్పద మాప్నోతి యస్మా ద్భూయో నజాయతే. ౮. విజ్ఞా నసారథి ర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవా న్నరః, సోఽధ్వనః పార మాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్. ౯. ఇన్ద్రియేభ్యః పరా హ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః, [1]మనసశ్చ పరా బుద్ధి ర్బుద్ధే రాత్మా మహా న్పరః. ౧౦. మహతః పరమవ్యక్త మవ్యక్తా త్పురుషః పరః, పురుషాన్నపరం కించి త్సా కాష్ఠా సా పరా గతిః. ౧౧. ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోఽత్మా నప్రకాశతే, దృశ్యతే [2]త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మ యా సూక్ష్మదర్శిభిః. ౧౨. యచ్ఛే ద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞ స్తద్యచ్ఛే జ్జ్ఞాన ఆత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛే త్త ద్యచ్ఛే చ్ఛాన్త ఆత్మని. ౧౩. ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య వరా న్నిబోధత, క్షురస్య ధారా నిశితా దురత్యయా దుర్గం పథ స్తత్కవయో వదన్తి. ౧౪. అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా రసం నిత్య మగన్ధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తన్మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే. ౧౫. నాచికేత ముపాఖ్యానం మృత్యుప్రోక్తగ్‌ సనాతనమ్, ఉక్త్వా శ్రుత్వాచ మేధావీ బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౬. య ఇమం పరమం గుహ్యం శ్రావయే ద్బ్రహ్మ సంసది, ప్రయత శ్శ్రాద్ధకాలేవా తదానంత్యాయ కల్పతే, తదానంత్యాయ కల్పత ఇతి. ఇతి తృతీయావల్లీ.

ఇతి ప్రథమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

---

1 మనసస్తు. 2 త్వగ్ర్యయా.

ద్వితీయో ఽధ్యాయః.

చతుర్థవల్లీ.

ఓం. పరాఞ్చి ఖాని వ్యతృణత్స్వయంభూ స్తస్మాత్పరాఙ్పశ్యతి నాంతరాత్మన్, కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మాన మైక్ష దావృత్తచక్షు రమృతత్వ మిచ్ఛన్. ౧. పరాచః కామా ననుయన్తి బాలా స్తే మృత్యో ర్యన్తి వితతస్య పాశమ్, అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువ మధ్రువే ష్విహ న ప్రార్థయన్తే. ౨. యేన రూపం రసం గన్ధం శబ్దాన్ స్పర్శాగ్ శ్చ మైథునాన్, ఏతేనైవ విజానాతి కిమత్ర పరిశిష్యతే, ఏతద్వైతత్. ౩. స్వప్నాన్తం జాగరితాంతం చోభౌ యే నానుపశ్యతి, మహాన్తం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౪. య ఇమం [1]మధ్వదం వేద ఆత్మానం జీవ మన్తికాత్, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే, ఏత ద్వైతత్. ౫. యః పూర్వంతపసో జాత మద్భ్యః పూర్వ మజాయత. గుహం ప్రవిశ్య తిష్ఠన్తం యో భూతేభి ర్వ్యపశ్యత, ఏతద్వైతత్. ౬. యా ప్రాణేన సంభవ త్యదితి ర్దేవతా మయీ, గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠంతీం యాభూతేభి ర్వ్యజాయత, ఏత ద్వైతత్. ౭. అరణ్యో ర్నిహితో జాత వేదా గర్భ ఇవ సుభృతో గర్భిణీభిః, దివే దివ ఈడ్యోజాగృవద్భిర్హ విష్మద్భిర్మనుష్యేభి రగ్నిః. ౮. యతశ్చో దేతి సూర్యోఽస్తంయత్ర చ గచ్ఛతి, తం దేవా స్సర్వేఽర్పితా స్తదు [2]నాత్యేతికశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౯. య దేవేహ తదముత్ర యదముత్ర తద న్విహ, మృత్యో స్స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౦. మనసైవేద మాప్తవ్యం నేహ నానాస్తి కించన, మృత్యో స్సమృత్యుం గచ్ఛతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౧. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి, ఈశానో భూతభవ్యస్య న తతే విజుగుప్సతే, ఏతద్వైతత్. ౧౨. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో జ్యోతి రివాధూమకః, ఈశానో భూతభవ్యస్య సఏవాద్య సఉశ్వః, ఏతద్వైతత్. ౧౩. యథోదకం

1 మధ్వదం. 2 నాత్యేతి.

దుర్గేవృష్టం పర్వతేషు విధావతి, ఏవంధర్మాౝ పృథక్పశ్యం స్తానే వాను విధావతి ౧౪. యథోదకం శుద్ధే శుద్ధ మాసిక్తం తాదృగేవ భవతి, ఏవం మునే ర్విజానత ఆత్మా భవతి గౌతమ.

పంచమీ వల్లీ.

పుర మేకాదశద్వార మజస్యావక్రచేతసః, అనుష్ఠాయ న శోచతి విముక్తశ్చ విముచ్యతే, ఏతద్వైతత్. ౧. హగ్ంస శ్శుచిష ద్వసు రన్తరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథిర్దురోణ సత్, నృషద్వర సదృ తసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్. ౨. ఊర్ధ్వం ప్రాణ మున్నయత్యపానం ప్రత్యగస్యతి మధ్యే వామన మాసీనం విశ్వేదేవా ఉపాసతే. ౩. అస్య విస్రగ్ంసమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః, దేహా ద్విముచ్యమానస్య కి మత్ర పరిశిష్యతే, ఏతద్వైతత్. ౪. న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన, ఇతరేణతు జీవన్తి యస్మిన్నేతా వుపాశ్రితౌ. ౫. హన్త తఇదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనమ్, యథాచ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ. ౬. యోని మన్యే ప్రపద్యన్తే శరీరత్వాయ దేహినః, స్థాణు మన్యేఽనుసం యన్తి యథాకర్మ యథాశ్రుతం. ౭. యఏష సుప్తేషు జాగర్తి కామం కామం పురుషో నిర్మిమాణః, తదేవ శుక్రంతద్బ్రహ్మ తదేవామృతము చ్యతే, తస్మిఀల్లోకాశ్శ్రితా స్సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౮. అగ్ని ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౯. వాయు ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాం తరాత్మా రూపంరూపంప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౧౦. సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షు ర్నలిప్యతే చాక్షు షై ర్బాహ్యదోషైః, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా నలిప్యతేలోక దుఃఖేన బాహ్యః. ౧౧. ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం రూపం బహుధా యఃకరోతి, త మాత్మస్థం యేఽనుపశ్యన్తి ధీరా స్తేషాగ్ం

సుఖగ్ం శాశ్వత న్నేతరేషామ్. ౧౨. నిత్యోఽనిత్యానాం చేతన శ్చేత
నానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్, తమాత్మస్థం
యేనుపశ్యన్తి ధీరా స్తేషాం శాన్తి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్. ౧౩. తదేత
దితి మన్యన్తేఽనిర్దేశ్యం పరమం సుఖమ్, కథన్ను తద్విజానీయాం కిము
భాతి విభాతివా. ౧౪. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్ర తారకం నేమా
విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయ మగ్నిః, త మేవ భాన్త మనుభాతిసర్వంత
స్యభాసా సర్వ మిదం విభాతి.

షష్ఠీ వల్లీ.

ఊర్ధ్వమూలోఽవాక్శాఖఏషోఽశ్వత్థ స్సనాతనః, తదేవ శుక్రం
తద్బ్రహ్మ తదేవామృత ముచ్యతే, తస్మిల్లోకాశ్శ్రితా స్సర్వే తదు
నాత్యేతి కశ్చన, ఏతద్వై తత్. ౧. యదిదం కించ జగత్సర్వం ప్రాణ ఏజ
తినిస్సృతమ్, మహద్భయం వజ్ర ముద్యతం య ఏత ద్విదుర మృతా
స్తే భవన్తి. ౨. భయా దస్యాగ్ని స్తపతి భయా త్తపతి సూర్యః,
భయా దింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః. ౩. ఇహ చే దశ
కద్బోద్ధుం ప్రాక్శరీరస్య విస్రసః, తత స్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ
కల్పతే. ౪. యథా దర్శే తథాత్మని యథా స్వప్నే తథా పితృలోకే
యథాప్సు పరీవ దదృశే తథా గన్ధర్వలోకే ఛాయాతపయో రివ
బ్రహ్మలోకే. ౫. ఇన్ద్రియాణాం పృథగ్భావ ముదయాస్త మయౌచ
యత్, పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా ధీరో నశోచతి. ౬. ఇన్ద్రియే
భ్యః పరం మనో మనస స్సత్వ ముత్తమం, సత్వా దధి మహానాత్మా
మహతోఽవ్యక్త ముత్తమమ్. ౭. అవ్యక్తాత్తు పరః పురుషో వ్యాపకో
లింగ ఏవచ, యత్ జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తురమృతత్వంచగచ్ఛతి. ౮.
న సందృశే తిష్ఠతి రూప మస్య న చక్షుసా పశ్యతి కశ్చనైనమ్, హృదా
[1]మనీషా మనసా భిక్లృప్తో య ఏత ద్విదు రమృతా స్తేభవన్తి. ౯. యదా
పంచావతిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసా సహ, బుద్ధిశ్చ న [2]విచేష్టతే తామా

1 మనీషి. 2 విచేష్టతి.

హుః పరమాం గతిమ్. ౧౦. తాం యోగ మితి మన్యన్తే స్థిరా మిన్ద్రి
యధారణామ్, అప్రమత్త స్తదా భవతి యోగోహి ప్రభవాప్యయౌ.
౧౧. నైవ వాచాన మనసా ప్రాప్తుం శక్యో నచక్షుషా, అస్తీతి బ్రువ
తో ఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే. ౧౨. అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్య స్తత్త్వ
భావేన చోభయోః, అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి.
౧౩. యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామాయేఽస్య హృది శ్రితాః,
అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౪. యదా స
ర్వే ప్రభిద్యన్తే హృదయస్యేహ గ్రన్థయః, అథ మర్త్యోఽమృతో
భవత్యేతావదనుశాసనమ్. ౧౫. శతంచైకాచ హృదయస్య నాడ్యస్తా
సాం మూర్ధాన మభినిస్సృతైకా, తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వ మేతి
విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణేభవన్తి. ౧౬. అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరా
త్మా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః, తం స్వాచ్ఛరీరాత్ప్రవృహే
న్ముఞ్జాదివేషీకాం ధైర్యేణ, తం విద్యా చ్ఛుక్ర మమృతం తం విద్యా
చ్ఛుక్ర మమృత మితి. ౧౭. మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతోఽథ లబ్ధ్వా
విద్యామేతాం యోగవిధిఞ్చ కృత్స్నమ్, బ్రహ్మ ప్రాప్తో విరజోఽభూ ద్వి
మృత్యు రన్యోఽప్యేవం యోవిదధ్యాత్మ మేవ.

సహనావవ......త్వితి శాన్తిః.

ఇతి ద్వితీయోఽధ్యాయః, కఠోపనిషత్సమాప్తా.

౪. అథర్వవేదీయ ప్రశ్నోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామ దేవాః, భద్రం పశ్యేమాక్ష
భి ర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ం సస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవ
హితం యదాయుః, స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః, స్వస్తినః పూషా

విశ్వవేదాః,స్వస్తిన స్తార్క్ష్యోఅరిష్టనేమిః, స్వస్తినో బృహస్పతిర్దధాతు.
ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్ర థ మః ప్ర శ్నః

హరిః ఓమ్. సుకేశాచ భారద్వాజః శైబ్యశ్చ సత్యకామః సౌర్యాయణీచ గార్గ్యః కౌశల్య శ్చాశ్వలాయనో భార్గవో వైదర్భిః కబన్ధీ కాత్యాయన స్తేహైతే బ్రహ్మపరాః బ్రహ్మనిష్ఠాః పరంబ్రహ్మాన్వేషమాణా ఏషహవై తత్సర్వం వక్ష్యతీతి తేహ సమిత్పాణయో భగవన్తం పిప్పలాద ముపసన్నాః. ౧. తాన్ హ సఋుషి రువాచ భూయ ఏవ తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంవత్సరంసంవత్స్యథ యథాకామంప్రశ్నాన్ పృచ్ఛత యది విజ్ఞాస్యామః సర్వం హవో వక్ష్యామ ఇతి. ౨. అథ కబన్ధీ కాత్యాయన ఉపేత్య పప్రచ్ఛ భగవన్ కుతో హవా ఇమాః ప్రజాః ప్రజాయన్త ఇతి. ౩. తస్మై స హోవాచప్రజాకామోవై ప్రజాపతిః సతపో ఽతప్యత సతప స్తప్త్వా సమిథునముత్పాదయతే, రయించప్రాణంచేత్యేతౌ మేబహుధా ప్రజాః[1]కరిష్యత ఇతి. ౪. ఆదిత్యోహవైప్రాణో రయిరేవచన్ద్రమాః రయిర్వాఏత త్సర్వంయన్మూర్తంచామూర్తఞ్చ తస్మాన్మూర్తిరేవరయిః. ౫. అథాదిత్యఃఉదయన్య త్ప్రాచీం దిశంప్రవిశతి తేన ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే, యద్దక్షిణాంయత్ప్రతీచీంయదుదీచీం యదధో యదూర్ధ్వంయద న్తరాదిశోయ త్సర్వం ప్రకాశయతి తేనసర్వాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే. ౬. సఏష వైశ్వానరోవిశ్వరూపః ప్రాణోఽగ్నిరుదయతే తదేతదృచాభ్యుక్తమ్. ౭. విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసంపరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తం, సహస్రరశ్మి శ్శతధా వర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయ త్యేష సూర్యః. ౮. సంవత్సరో వై ప్రజాపతిస్త స్యాయనే దక్షిణం చోత్తరంచ తద్యేహవైతదిష్టాపూర్తే కృత మిత్యుపాసతే తే చాన్ద్రమసమేవలోకమభిజయన్తే త ఏవపునరావర్తన్తే తస్మా దేతేఋుషయః ప్రజాకామా దక్షిణం ప్రతిప

---

1 కరిష్య ఇతి.

ద్యన్తే, ఏష హ వై రయిర్యః పితృయాణః. ౯. అథోత్తరేణ తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా విద్యయాత్మాన మన్విష్యాదిత్య మభిజయన్త ఏత ద్వై ప్రాణానామాయతన మేత దమృత మభయ మేత త్పరాయణ మేతస్మాన్న పునరావర్తన్త ఇత్యేష నిరోధః. తదేష శ్లోకః. ౧౦. పఞ్చపాదం పితరం ద్వాదశాకృతిం దివ ఆహుః పరే అర్ధే పురీషిణమ్, అథేమే అన్య ఉపరే విచక్షణం సప్త చక్రే షడర ఆహు రర్పిత మితి. ౧౧. మాసో వై ప్రజాపతి స్తస్య కృష్ణపక్ష ఏవ రయిః శుక్లః ప్రాణ స్తస్మాదేతే ఋషయః శుక్ల ఇష్టిం కుర్వన్తీతర ఇతరస్మిన్. ౧౨. అహోరాత్రో వై ప్రజాపతి స్తస్యాహరేవ ప్రాణో రాత్రి రేవ రయిః ప్రాణం వా ఏతే ప్రస్కన్దన్తి, యే దివా రత్యా సంయుజ్యన్తే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్యద్రాత్రౌ రత్యా సంయుజ్యన్తే. ౧౩. అన్నం వై ప్రజాపతి స్తతో హ వై తద్రేత స్తస్మాదిమాః ప్రజాయన్త ఇతి. ౧౪. తద్యే హ వై తత్ప్రజాపతివ్రతం చరన్తి [1] తే మిథునముత్పాదయన్తే, తేషామేవైష బ్రహ్మలోకో యేషాం తపో బ్రహ్మచర్యం యేషు సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫. తేషామసౌ విరజో బ్రహ్మలోకో న యేషు జిహ్మ మనృతం న మాయా చేతి.

ద్వితీయః ప్రశ్నః.

అథ హైనం భార్గవో వైదర్భిః పప్రచ్ఛ, భగవన్ కత్యేవ దేవాః ప్రజాం విధారయన్తే కతర ఏతత్ప్రకాశయన్తే కః పునరేషాం వరిష్ఠ ఇతి. ౧. తస్మై స హోవాచాకాశో హ వా ఏష దేవో వాయురగ్నిరాపః పృథివీ వాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రోత్రంచ, తే ప్రకాశ్యాభివదన్తి వయ మేతద్బాణ మవష్టభ్య విధారయామః. ౨. తాన్ వరిష్ఠః ప్రాణ ఉవాచ, మా మోహ మాపద్యథాహ మేవైతత్ పంచధాత్మానం ప్రవిభజ్యైతద్బాణ మవష్టభ్య విధారయామీతి. ౩. తేఽశ్రద్దధానా బభూవుః సోఽభిమానా దూర్ధ్వముత్క్రామత ఇవ తస్మిన్నుత్క్రా

---

1 యే.

మత్యథేతరే సర్వ ఏవో త్క్రామన్తే తస్మిగ్ శ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వ ఏవ ప్రతిష్ఠన్తే. తద్యథామక్షికా మధుకరరాజాన ముత్క్రామ న్తం సర్వా ఏవోత్క్రామన్తే [1]తస్మిగ్ శ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వా ఏవ [2]ప్రాతిష్ఠన్త ఏవం వాఙ్మన శ్చక్షుః శ్రోత్రంచతే ప్రీతాః ప్రాణంస్తున్వన్తి. ౪.ఏషోఽగ్ని స్తపత్యేష సూర్యఏష పర్జన్యో మఘవా నేషవాయు,ఏష పృథివీ రయి ర్దేవః సదసచ్చామృతఞ్చ యత్. ౫. అరాఇవ రథనాభౌ ప్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, ఋచో యజూగ్ంషి సామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మచ. ౬. ప్రజాపతి శ్చరసి గర్భే త్వ మేవ ప్రతిజాయసే, తుభ్యం ప్రాణ ప్రజా స్త్విమా బలిం హరన్తి యః ప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి. ౭. దేవా నామసి వహ్ని తమః పితౄణాం ప్రథమా స్వధా, ఋషీణాం చరితం సత్యమథర్వాంగిరసా మసి. ౮. ఇన్ద్ర స్త్వం ప్రాణ తేజసా రుద్రోఽసి పరరక్షితా,త్వమన్తరిక్షే చరసి సూర్య స్త్వం జ్యోతిషాంపతిః. ౯. య దా త్వమభివర్షస్యథేమాః ప్రాణతే ప్రజాః, ఆనన్దరూపా స్తిష్ఠన్తి కా మాయాన్నం భవిష్యతీతి. ౧౦. వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైక ఋషిరత్తా విశ్వ స్య సత్పతిః, వయ మాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వనః. ౧౧, యా తే తనూ ర్వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యాచచక్షుషి, యాచ మనసి సన్తతా శివాం తాం కురు మోత్క్రమీః. ౧౨. ప్రా ణస్యేదం వశే సర్వంత్రిదివే య త్ప్రతిష్ఠితం, మాతేవ పుత్రాన్ రక్షస్వ శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాంచ విధేహిన ఇతి. ౧౩.

తృతీయః ప్రశ్నః.

అథహైనం కౌశల్య శ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ, భగవన్ కుత ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయాత్య స్మించ్ఛరీర ఆత్మానం వా ప్రవిభ జ్య కథంప్రాతిష్ఠతే కేనో త్క్రమతే కథం బాహ్య మభిధత్తే కథ మ ధ్యాత్మ మితి. ౧. తస్మై స హోవాచాతిప్రశ్నాన్ పృచ్ఛసి బ్రహ్మిష్ఠో

1 ఏవమస్మింశ్చ. 2 ప్రతి. 3 ఇతి.

ఽసీతి తస్మాత్తేఽహం బ్రవీమి. ౨. ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే, యథైషా పురుషేచ్ఛాయైతస్మిన్నేతదాతతం మనో కృతేనాయా త్యస్మింఛరీరే. ౩. యథా సమ్రాడేవాధికృతా న్వినియుఙ్క్తే, ఏతా న్గ్రామానేతాన్ గ్రామానధితిష్ఠస్వేత్యేవ మేవైష ప్రాణః ఇతరాన్ ప్రాణాన్ పృథక్పృథగేవ సన్నిధత్తే. ౪. పాయూపస్థేఽపానం చక్షు శ్శ్రోత్రే ముఖనాసికాభ్యాం ప్రాణ స్స్వయం ప్రాతిష్ఠతే మధ్యేతు సమా నః, ఏష హ్యేతద్ధుత మన్నం సమం నయతి తస్మాదేతా స్సప్తార్చిషో భవన్తి. ౫. హృది హ్యేష ఆత్మా, అత్రైతదేకశతం నాడీనాం తా సాం శతం శతం శతమేకైకస్యాం ద్వాసప్తతి ర్ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖా నాడీ సహస్రాణి భవన్త్యాసు వ్యాన శ్చరతి. ౬. అథైకయోర్ధ్వ ఉదానః పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి పాపేన పాపముభాభ్యా మేవ మనుష్యలోకమ్. ౭. ఆదిత్యో హవై బాహ్యః ప్రాణ ఉదయత్యేష హ్యేనం చాక్షుషం ప్రాణ మనుగృహ్ణానః, పృథివ్యాం యాదేవతా సైషా పురుషస్యాపానమవష్టభ్యాన్తరా యదాకాశ స్సపమానో వాయు ర్వ్యానః. ౮. తేజోహ [1]వై ఉదాన స్తస్మా దుపశాన్త తేజాః, పునర్భవ మింద్రియైర్మనసి సంపద్యమానైః. ౯. యచ్చిత్తస్తేనైష ప్రాణ మాయాతి ప్రాణస్తేజసా యుక్తః, సహాత్మనా యథా సంకల్పి తం లోకం నయతి. ౧౦. య ఏవం విద్వాన్ ప్రాణం వేద, నహాస్య ప్రజాహీయతేఽమృతో భవతి తదేషశ్లోకః. ౧౧. ఉత్పత్తిమాయా తింస్థానం విభుత్వంచైవ పఞ్చధా, అధ్యాత్మం చైవ ప్రాణస్య విజ్ఞాయా ఽమృత మశ్నుతఇతి. ౧౨.

చతుర్థః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహైనం సౌర్యాయణీ గార్గ్యః పప్రచ్ఛ, భగవన్నేత స్మిన్ పురుషే కాని స్వపన్తి కాన్యస్మిన్ జాగ్రతి కతర ఏషదేవః స్వ

---

1 వావ.

ప్నాన్ పశ్యతి క స్యైతత్సుఖం భవతి కస్మిన్ను సర్వే సంప్రతిష్ఠి
తా భవన్తీతి. ౧. తస్మై స హోవాచ యథా గార్గ్యమరీచయోఽర్క
స్యాస్తం గచ్ఛతః సర్వా ఏతస్మిం స్తేజో మణ్డల ఏకీభవన్తి, తాః పునః
పున రుదయతః ప్రచరంత్యేవం హ వై తత్సర్వం పరే దేవే మనస్యేకీ
భవతి, తేన తర్హ్యేష పురుషో నశృణోతి నపశ్యతి నజిఘ్రతి నరసయతే
నస్పృశతే నాభివదతేనాదత్తే నానన్దయతే నవిసృజతే నేయాయతే స్వపి
తీత్యాచక్షతే. ౨. ప్రాణాగ్నయ ఏవైతస్మిన్ పురే జాగ్రతి, గార్హపత్యో
హ వా ఏషోఽపానో వ్యానోఽన్వాహార్యపచనో యద్గార్హపత్యాత్ప్ర
ణీయతే ప్రణయనాదాహవనీయః ప్రాణః. ౩. యదుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసావే
తావాహుతీ సమం నయతీతి స సమానః, మనో హ వావ యజమాన ఇష్ట
ఫలమేవోదానస్స ఏనం యజమాన మహరహ ర్బ్రహ్మ గమయతి. ౪.
అత్రైష దేవః స్వప్నే మహిమాన మనుభవతి, యద్దృష్టం దృష్టమను
పశ్యతి శ్రుతంశ్రుతమేవార్థమనుశృణోతి దేశదిగన్తరైశ్చ ప్రత్యనుభూ
తంపునః పునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టంచాదృష్టంచ శ్రుతఞ్చాశ్రుతఞ్చా
నుభూతఞ్చాననుభూతఞ్చ సచ్చాసచ్చ సర్వంపశ్యతి సర్వః పశ్యతి. ౫.
స యదా తేజసాఽభిభూతో భవత్యత్రైష దేవస్స్వప్నాన్నపశ్యత్యథ
తదైతస్మింఛ్ఛరీరే ఏతత్సుఖంభవతి. ౬. సయథాసోమ్యవయాంసివా
సోవృక్షం సంప్రతిష్ఠన్తే, ఏవంహవైతత్సర్వం పరఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే. ౭.
పృథివీచ పృథివీమాత్రా చాపశ్చాపోమాత్రాచతేజశ్చ తేజోమాత్రాచ
వాయుశ్చ వాయుమాత్రాచాకాశశ్చాకాశ మాత్రాచ చక్షుశ్చద్రష్ట
వ్యం చ శ్రోత్రం చ శ్రోతవ్యం చ ఘ్రాణం చ ఘ్రాతవ్యం చ రసశ్చ రస
యితవ్యంచ త్వక్చ స్పర్శయితవ్యం చ వాక్చవక్తవ్యం చ హస్తౌచా
దాతవ్యం చోపస్థశ్చానన్దయితవ్యఞ్చ పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యఞ్చ పా
దౌచగన్తవ్యం చ మనశ్చమన్తవ్యం చ బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యం చాహంకా
రశ్చాహంకర్తవ్యఞ్చ చిత్తఞ్చ చేతయితవ్యఞ్చ తేజశ్చ విద్యోతయి
తవ్యంచ ప్రాణశ్చ విధారయితవ్యంచ. ౮. ఏషహిద్రష్టాస్ప్రష్టాశ్రోతా

ఘ్రాతా రసయితా మన్తా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః, సపరేఽక్షరేఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే. ౯. పరమేవాక్షరం ప్రతిపద్యతే సయోహవై తదచ్ఛాయమశరీరమలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతే యస్తుసోమ్య, ససర్వజ్ఞస్సర్వో భవతితదేష శ్లోకః. ౧౦. విజ్ఞానాత్మా సహదేవైశ్చస ర్వైః ప్రాణాభూతాని సంప్రతిష్ఠన్తియత్ర, తదక్షరం వేదయతే యస్తు సోమ్యససర్వజ్ఞ స్సర్వమేవావివేశేతి.

పంచమః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహైనం శైబ్యస్సత్యకామఃపప్రచ్ఛ, సయోహవైతద్భగవన్మనుష్యేషు ప్రాయణాన్త మోంకారమభిధ్యాయీత, కతమం వావ సతేనలోకం జయతీతి. ౧. తస్మైస హోవాచ, ఏతద్వైసత్యకామ పరఞ్చాపరఞ్చ బ్రహ్మయదోంకారస్తస్మాద్విద్వానేతే నైవాయతనే నైకతరమన్వేతి. ౨. సయద్యేకమాత్రమభిధ్యాయీతసతే నైవసంవేదితస్తూర్ణమేవ జగత్యామభిసంపద్యతే, తమృచోమనుష్యలోకముపనయన్తే సతత్రతపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంపన్నో మహిమానమనుభవతి. ౩. అథయదిద్విమాత్రేణ మనసి సంపద్యతేసోఽన్తరిక్షం యజుర్భిరున్నీయతే,ససోమలోకం స సోమలోకే విభూతి మనుభూయ పునరావర్తతే. ౪. యఃపునరేతన్త్రి[1]మాత్రేణైవోమిత్యేతే నైవాక్షరేణ పరం పురుషమభిధ్యాయీత సతేజసిసూర్యే సంపన్నః, యథాపాదోదరస్త్వచావినిర్ముచ్యత ఏవంహవైసపాప్మనావినిర్ముక్తః ససామభిరున్నీయతే బ్రహ్మలోకం స ఏతస్మాజ్జీవఘనాత్పరాత్పరం పురిశయం పురుషమీక్షతేత దేతౌ శ్లోకౌ భవతః. ౫. తిస్రోమాత్రా మృత్యుమత్యః ప్రయుక్తా అన్యోన్యసక్తా అనవిప్రయుక్తాః, క్రియాసుబాహ్యాభ్యన్తర మధ్యమాసు సమ్యక్ప్రయుక్తాసునకంపతేజ్ఞః. ౬. ఋగ్భిరేతం యజుర్భిరన్తరిక్షంస సామభిర్యత్తత్కవయోవేదయన్తే, తమోంకారేణైవాయతనే నాన్వేతి విద్వాన్యత్తచ్ఛాన్తమజర మమృతమభయం పరం చేతి. ౭.

---

1 మాత్రేణోమి.

షష్ఠః ప్రశ్నః.

ఓం. అథ హైనం సుకేశా భారద్వాజః పప్రచ్ఛ భగవన్ హిరణ్యనాభః కౌసల్యో రాజపుత్రో మాముపేత్యైతం ప్రశ్నమపృచ్ఛత్, షోడశకలం భారద్వాజ పురుషం వేత్థ తమహం కుమారమబ్రువం నాహమిమం వేద యద్యహమిమమవేదిషం కథం తే నావక్ష్యమితి సమూలో వా ఏష పరిశుష్యతి యోఽనృతమభివదతి తస్మాన్నార్హామ్యనృతం వక్తుం స తూష్ణీం రథమారుహ్య ప్రవవ్రాజ, తం త్వా పృచ్ఛామి క్వాసౌ పురుష ఇతి. ౧. తస్మై స హోవాచ, ఇహైవాన్తఃశరీరే సోమ్య స పురుషో యస్మిన్నేతాః షోడశకలాః ప్రభవన్తీతి. ౨. స ఈక్షాంచక్రే, కస్మిన్నహముత్క్రాన్త ఉత్క్రాన్తో భవిష్యామి కస్మిన్వా ప్రతిష్ఠితే ప్రతిష్ఠాస్యామీతి. ౩. స ప్రాణమసృజత ప్రాణాచ్ఛ్రద్ధాం ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీన్ద్రియమ్, మనోఽన్నమన్నాద్వీర్యం తపో మన్త్రాః కర్మలోకా లోకేషు నామ చ. ౪. స యథేమా నద్యః స్యన్దమానాః సముద్రాయణాః సముద్రం ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛన్తి భిద్యేతే తాసాం నామరూపే సముద్ర ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే, ఏవమేవాస్య పరిద్రష్టురిమాః షోడశకలాః పురుషాయణాః పురుషం ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛన్తి భిద్యేతే తాసాం నామరూపే పురుష ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే స ఏషోఽకలోఽమృతో భవతి తదేష శ్లోకః. ౫. అరా ఇవ రథనాభౌ కలా యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితాః, తం వేద్యం పురుషం వేద యథా మా వో మృత్యుః పరివ్యథా ఇతి. ౬. తాన్హోవాచైతావదేవాహమేతత్పరం బ్రహ్మ వేద నాతః పరమస్తీతి. ౭. తే తమర్చయన్తస్త్వం హి నః పితా యోఽస్మాకమవిద్యాయాః పరం పారం తారయసీతి, నమః పరమఋషిభ్యో నమః పరమఋషిభ్యః.

భద్రం కర్ణేభి......ఇతి శాంతిః.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫. అథర్వవేదీయముండకోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామదేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్ష భిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగైస్తుష్టువాగ్ంసస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం, యదాయుః, స్వస్తి న ఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః, స్వస్తినః పూషావిశ్వవేదాః స్వస్తిన స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తినో బృహస్పతిర్దధాతు.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

ప్రథమముండకే – ప్రథమః ఖండః.

ఓం. బ్రహ్మా దేవానాం ప్రథమ స్సంబభూవ విశ్వస్య కర్తా భువనస్య గోప్తా, స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యా ప్రతిష్ఠా మథర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయ ప్రాహ. ౧. అథర్వణే యాం ప్రవదేత బ్రహ్మాఽథర్వా తాం పురోవాచాంగిరే బ్రహ్మవిద్యామ్, స భారద్వాజాయ సత్యవాహాయ ప్రాహ భారద్వాజోఽఙ్గిరసే పరావరామ్. ౨. శౌనకో హవై మహాశాలోఽఙ్గిరసం విధివదుపసన్నః పప్రచ్ఛ, కస్మిన్ను భగవో విజ్ఞాతే సర్వ మిదం విజ్ఞాతంభవతీతి. ౩. తస్మై సహోవాచ, ద్వేవిద్యే వేదితవ్య ఇతిహస్మ యద్బ్రహ్మవిదో వదన్తి పరాచైవాపరాచ. ౪. తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽథర్వవేద శ్శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో జ్యోతిష మితి, అథ పరా యయా తదక్షర మధిగమ్యతే. ౫. య త్తదద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్శ్రోత్రం తదపాణిపాదమ్, నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం యద్భూతయోనిం పరిపశ్యన్తిధీరాః. ౬. యథోర్ణనాభిః సృజతే గృహ్ణతేచ యథా పృథివ్యా మోషధయః సంభవన్తి,

యథా సతః పురుషా త్కేశలోమాని తథాఽక్షరా త్సంభవతీహవిశ్వమ్. ౭. తపసా చీయతే బ్రహ్మ తతోఽన్న మభిజాయతే, అన్నాత్ప్రాణో మనః సత్యం లోకాః కర్మసు చామృతమ్. ౮. య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యస్య జ్ఞానమయంతపః, తస్మాదేత ద్బ్రహ్మ నామరూప మన్నఞ్చ జాయతే ౯.

ప్రథమముండకే – ద్వితీయః ఖండః.

ఓం. తదేత త్సత్యమ్, మన్త్రేషు కర్మాణి కవయో యా న్యపశ్యం స్తాని త్రేతాయాం బహుధా సన్తతాని, తా న్యాచరథ నియతం సత్యకామా ఏష వః పన్థా స్సుకృతస్య లోకే. ౧. యదా లేలాయతే హ్యర్చి స్సమిద్ధే హవ్యవాహనే, తదాజ్యభాగా వన్తరేణాహుతీః ప్రతిపాదయే చ్ఛ్రద్ధయా హుతమ్. ౨. యస్యాగ్నిహోత్ర మదర్శ మపౌర్ణమాస మచాతుర్మాస్య మనాగ్రయణ మతిథివర్జితంచ, అహుత మవైశ్వదేవ మవిధినా హుత మాసప్తమాం స్తస్య లోకాన్ హినస్తి. ౩. కాళీ కరాళీచ మనోజవాచ సులోహితాయాచ సుధూమ్రవర్ణా, స్ఫులింగినీ విశ్వరూపీచ దేవీ లేలాయమానా ఇతి సప్త జిహ్వాః. ౪. ఏతేషు యశ్చరతే భ్రాజమానేషు యథాకాలం చాహుతయో హ్యాదదాయన్, తం నయ న్త్యేతా స్సూర్యస్య రశ్మయో యత్ర దేవానాం పతి రేకోఽధివాసః. ౫. ఏహ్యేహీతి త మాహుతయ స్సువర్చసః సూర్యస్య రశ్మిభిర్యజమానం వహన్తి, ప్రియాం వాచ మభివదన్త్యోఽర్చయ న్త్యేష వః పుణ్య స్సుకృతో బ్రహ్మలోకః. ౬. ప్లవా హ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపా అష్టాదశోక్తమవంరయేషు కర్మ, ఏత చ్ఛ్రేయో యేఽభినంద న్తి మూఢా జరామృత్యు న్తే పునరేవాపి యన్తి. ౭. అవిద్యాయా మన్తరే వర్తమానాః స్వయం ధీరాః పండితం మన్యమానాః, జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః. ౮. అవిద్యాయాం బహుధా వర్తమానా వయం కృతార్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః, య త్కర్మిణో న

ప్రవేదయన్తి రాగా త్తేనాతురాః క్షీణలోకా శ్చ్యవన్తే. ౯. ఇష్టా
పూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం నాన్య చ్ఛ్రేయో వేదయన్తే ప్రమూ
ఢాః, నాకస్య పృష్ఠే తేసుకృతేఽనుభూత్వా ఇమం లోకం హీనతర
ఞ్చావిశంతి. ౧౦. తపశ్శ్రద్ధే యే హ్యుపవస న్త్యరణ్యే శాంతా
విద్వాంసో భైక్షచర్యాం చరన్తః, సూర్యద్వారేణ తేవిరజాః ప్ర
యాన్తి యత్రామృత స్సపురుషో హ్య వ్యయాత్మా. ౧౧. పరీ లో
కాన్కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేద మాయా న్నా స్త్యకృతః
కృతేన, తద్విజ్ఞానార్థం సగురుమే వాభిగచ్ఛే త్సమిత్పాణి శ్శ్రోత్రి
యం బ్రహ్మనిష్ఠమ్. ౧౨. తస్మై సవిద్వా నుపసన్నాయ సమ్య క్ప్రశా
న్త చిత్తాయ శమాన్వితాయ, యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం
ప్రోవాచ తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యామ్.

ఇతి ప్రథమముండక స్సమాప్తః.

ద్వితీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. తదేతత్సత్యం, యథా సుదీప్తా త్పావకా ద్విస్ఫులి
ఙ్గాః సహస్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః, తథాఽక్షరా ద్వివిధా స్సోమ్య
భావాః ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపియన్తి. ౧ దివ్యో హ్యమూర్తః పురు
షస్సబాహ్యాభ్యన్తరో హ్యజః, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరా
త్పరతః పరః. ౨. ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మన స్సర్వేన్ద్రియాణిచ, ఖం
వాయు ర్జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ. 3. అగ్ని ర్మూర్ధా చక్షుషీ
చన్ద్రసూర్యౌ దిశ శ్శ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాః, వాయుః ప్రాణో
హృదయం విశ్వ మస్య పద్భ్యాం పృథివీ హ్యేష సర్వభూతాంతరాత్మా
౪. తస్మా దగ్ని స్సమిధో యస్య సూర్యః సోమా త్పర్జన్య ఓషధయః
పృథివ్యామ్, పుమాన్ రేత స్సించతి యోషితాయాం బహ్వీః ప్రజాః
పురుషా త్సంప్రసూతాః. ౫. తస్మా దృచ స్సామ యజూంషి దీక్షాయ

---

1 హీనతరం వా విశంతి.

జ్ఞాశ్చ సర్వే క్రతవో దక్షిణాశ్చ, [1]సంవత్సరంచ యజమానశ్చ లోకాః సోమో యత్ర పవతే యత్ర సూర్యః. ౬. తస్మాచ్చ దేవా బహుధా సంప్రసూతాః సాధ్యా మనుష్యాః పశవో వయాంసి, ప్రాణాపానౌ వ్రీహియవౌ తపశ్చ శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విధిశ్చ ౭. సప్త ప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మాత్సప్తార్చిష స్సమిధ స్సప్తహోమాః, సప్త ఇమే లోకా యేషు చరన్తి ప్రాణా గుహాశయా నిహితా స్సప్తసప్త. ౮. అత స్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మాత్స్యందన్తే సిన్ధవ స్సర్వరూపాః, అతశ్చ సర్వా ఓషధయో రసాశ్చ యేనైష భూతై స్తిష్ఠతే హ్యన్తరాత్మా. ౯. పురుషఏవేదం విశ్వం కర్మ తపో బ్రహ్మ పరామృతమ్, ఏత ద్యో వేద నిహితం గుహాయాం సోఽవిద్యాగ్రన్థిం వికిరతీహ సోమ్య.

ద్వితీయముండకే – ద్వితీయః ఖండః.

ఓమ్. ఆవి స్సన్నిహితం గుహాచరం నామమహత్పద మత్రైత త్సమర్పితమ్, ఏజత్ప్రాణన్నిమిషచ్చ యదేతజ్జానథ సదసద్వరేణ్యం పరం విజ్ఞానాద్య ద్వరిష్ఠం ప్రజానామ్. ౧. యదర్చిమ ద్యదణుభ్యోఽణుచ యస్మిన్ లోకానిహితా లోకినశ్చ, త దేత దక్షరం బ్రహ్మ స ప్రాణ స్తదు వాఙ్మనః, త దేత త్సత్యం తదమృతం త ద్వేద్ధవ్యం సోమ్యవిద్ధి ౨. ధను ర్గృహీత్వౌపనిషదం మహాస్త్రం శరం హ్యుపాసా నిశితం [2]సన్ధయీత, ఆయమ్య తద్భావగతేన చేతసా లక్ష్యం తదేవాక్షరం సోమ్య విద్ధి. ౩. ప్రణవో ధనుశ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్య ముచ్యతే, అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవ త్తన్మయో భవేత్. ౪. యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చాన్తరిక్ష మోతం మన స్సహ ప్రాణైశ్చ సర్వైః, తమే వైకం జానథ ఆత్మాన మన్యా వాచో విముంచథ అమృత స్యైష సేతుః. ౫. అరా ఇవ రథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః స ఏషోఽన్తశ్చరతే బహుధా జాయమానః, ఓమిత్యేవం ధ్యాయథ ఆత్మానం స్వస్తివః పారాయ తమసః

1 సంవత్సరశ్చ. 2 సన్ధయీత,

పరస్తాత్. ౬. యస్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యస్యైష మహిమా భువి, దివ్యే
బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యోమ న్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః, మనోమయః ప్రాణశరీ
రనేతా ప్రతిష్ఠితోఽన్నే హృదయం సన్నిధాయ, తద్విజ్ఞానేన పరిప
శ్యన్తి ధీరా ఆనన్దరూప మమృతం యద్విభాతి. ౭. భిద్యతే హృదయ
గ్రన్థి శ్ఛిద్యన్తేసర్వ సంశయాః, క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్
దృష్టే పరావరే. ౮. హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కలమ్.
తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాంజ్యోతి స్తద్యదాత్మవిదో విదుః. ౯. న తత్ర
సూర్యో భాతినచన్ద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయ మగ్నిః,
తమేవభాన్త మనుభాతి సర్వంతస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి. ౧౦.
బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తా ద్బ్రహ్మపశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణత శ్చోత్తరే
ణ, అధ శ్చోర్ధ్వంచప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వ మిదం వరిష్ఠమ్. ౧౧.

ఇతి ద్వితీయముండక స్సమాప్తః.

తృతీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ద్వాసుపర్ణాస యుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిష
స్వజాతే, తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్త్యనశ్న న్నన్యో అభిచాక
శీతి. ౧. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో అనీశయా శోచతి ముహ్యమా
నః, జుష్టం యదా పశ్యత్యన్యమీశ మస్య మహిమానమితి వీతశోకః. ౨.
యదాపశ్యఃపశ్యతేరుక్మవర్ణం కర్తార మీశం పురుషంబ్రహ్మయోనిమ్,
తదావిద్వాన్ పుణ్యపాపేవిధూయనిరంజనః పరమంసామ్యముపైతి. ౩.ప్రా
ణోహ్యేషయస్సర్వభూతైర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవతేనాతివాదీ,
ఆత్మక్రీడఆత్మరతిః క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠః. ౪. సత్యేనలభ్య
స్తపసాహ్యేషఆత్మాసమ్యక్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యమ్, అన్తశ్శరీరే
జ్యోతిర్మయోహిశుభ్రోయం పశ్యంతి యతయః క్షీణదోషాః. ౫. సత్య
మేవజయతే నానృతంసత్యేన పంథావితతో దేవయానః, యేనాక్రమ
న్త్యృషయో హ్యాప్తకామాయత్ర తత్సత్యస్య పరమంనిధానమ్. ౬.

బృహచ్చతద్దివ్యమచింత్య రూపంసూక్ష్మాచ్చ తత్సూక్ష్మతరంవిభాతి, దూరాత్సుదూరే తదిహాన్తికేచపశ్యత్స్విహైవనిహితం గుహాయామ్. ౭. నచక్షుషాగృహ్యతేనాపివాచానాన్యైర్దేవై స్తపసాకర్మణావా, జ్ఞానప్రసాదేనవిశుద్ధ సత్త్వస్తతస్తుతం పశ్యతే నిష్కలంధ్యాయమానః. ౮. ఏషోఽణురాత్మాచేతసావేదితవ్యో యస్మిన్ప్రాణః పంచధాసంవివేశ, ప్రాణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం యస్మిన్ విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా. ౯. యంయంలోకం మనసా సంవిభాతి విశుద్ధ సత్త్వః కామయతే. యాంశ్చకామాన్, తంతంలోకం జయతేతాంశ్చ కామాంస్తస్మా దాత్మజ్ఞం హ్యర్చయేద్భూతికామః. ౧౦.

తృతీయ ముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

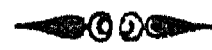
ఓమ్. సవేదై తత్పరమం బ్రహ్మధామయత్ర విశ్వం నిహితంభాతి శుభ్రమ్, ఉపాసతేపురుషం యేహ్యకామాస్తే శుక్రమేతదతివర్తన్తి ధీరాః. ౧. కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః సకామభిర్జాయతే తత్రతత్ర. పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు ఇహైవసర్వే ప్రవిలీయన్తికామాః. ౨. నాయమాత్మాప్రవచనేన లభ్యోనమేధయాన బహునా శ్రుతేన, యమేవైషవృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మా[1]వృణుతే తనూంస్వామ్. ౩. నాయమాత్మాబలహీనేనలభ్యోన చ ప్రమాదాత్తపసోవాప్యలింగాత్. ఏతైరుపాయైర్యతతే యస్తు విద్వాంస్తస్యైష ఆత్మావిశతేబ్రహ్మధామ. ౪. సంప్రాప్యైనమృషయోజ్ఞాన తృప్తాః కృతాత్మానోవీతరాగాః ప్రశాన్తాః, తేసర్వగం సర్వతః ప్రాప్యధీరాయుక్తాత్మానస్సర్వమేవావిశన్తి. ౫. వేదాన్త విజ్ఞానసునిశ్చితార్థాః సన్న్యాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః, తేబ్రహ్మలోకేషు పరాన్తకాలే పరామృతాః పరిముచ్యన్తి సర్వే. ౬. గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠాదేవాశ్చ సర్వేప్రతిదేవతాసు, కర్మాణివిజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మాపరేఽవ్యయే సర్వ

1 వివృణుతే.

ఏకీభవన్తి. ౭ యథానద్యస్స్యన్దమానాస్సముద్రే అస్తంగచ్ఛన్తి నామ రూపేవిహాయ, తథ విద్వాన్నామ రూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురుషముపైతి దివ్యమ్. ౮. స యోహ వై తత్పరమం బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ భవతి నాస్యా బ్రహ్మవిత్కులే భవతి, తరతిశోకం తరతి పాప్మానంగుహా గ్రన్థిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి ౯. తదేతదృచాభ్యుక్తం, క్రియావన్తశ్శ్రోత్రియా బ్రహ్మ నిష్ఠాస్స్వయం జుహ్వత ఏకర్షిం. శ్రద్ధయన్తః తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిద్యాం వదేతశిరో వ్రతం విధివద్యైస్తుచీర్ణమ్. ౧౦. తదేతత్సత్య మృషిరంగిరాః పురోవాచనైతదచీర్ణ వ్రతోఽధీతే, నమః పరమఋషిభ్యో నమః పరమఋషిభ్యః, ౧౧.

భద్రం కర్ణేభి......ఇతి శాన్తిః. ఓం తత్సత్.

ఇతి అథర్వవేదీయ ముండకోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬. అథర్వవేదీయ మాండూక్యోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగైస్తుష్టువాగ్ సస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం, యదాయుః, స్వస్తి నఇన్ద్రోవృద్ధశ్రవాః, స్వస్తినః పూషావిశ్వవేదాః స్వస్తిన స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తినో బృహస్పతి ర్దధాతు.

ఓమ్ శాన్తిశ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఓమ్. ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వంతస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్యదితి సర్వమోంకార ఏవ, యచ్చాన్యత్త్రికాలాతీతం తదప్యోంకారఏవ. ౧. సర్వగ్ హ్యేత ద్బ్రహ్మాఽయ మాత్మా బ్రహ్మసోఽయమాత్మా చతుష్పాత్. ౨. జాగరితస్థానోబహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖః స్థూలభుగ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః. 3. స్వప్నస్థానోఽన్తః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోన వింశతిముఖః ప్రవివిక్త భుక్తైజసోద్వితీయః

పాదః. ౪. యత్ర సుప్తోనకంచన కామంకామయతే న కంచన స్వప్నం పశ్యతితత్సుషుప్తం, సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘనఏవానందమయో హ్యానందభుక్చేతో ముఖః ప్రాజ్ఞస్తృతీయః పాదః. ౫. ఏష సర్వేశ్వర ఏషసర్వజ్ఞ ఏషోఽన్తర్యామ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్యయౌ హి భూతానామ్. ౬. అత్రైతే శ్లోకాభవన్తి.

శ్రీ గౌడపాదీయ మాండూక్యోపనిషత్కారికా

ప్ర థ మం స్వా గ మ ప్ర క ర ణ మ్.

బహిః ప్రజ్ఞో విభు ర్విశ్వో హ్యన్తః ప్రజ్ఞస్తు తైజసః, ఘనప్రజ్ఞ స్తథా ప్రాజ్ఞ ఏకఏవ త్రిధా స్మృతః. ౧. దక్షిణాభిముఖే విశ్వో మనస్యన్తశ్చ తైజసః, ఆకాశేచ హృది ప్రాజ్ఞస్త్రిధా దేహే వ్యవస్థితః. ౨. విశ్వోహి స్థూలభుఙ్నిత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్, ఆనన్దభుక్తథా ప్రాజ్ఞస్త్రిధా భోగం నిబోధత. ౩. స్థూలం తర్పయతే విశ్వం ప్రవివిక్తంతు తైజసమ్, ఆనన్దశ్చ తథా ప్రాజ్ఞం త్రిధా తృప్తిం నిబోధత. ౪. త్రిషుధామసు యద్భోజ్యం భోక్తా యశ్చ ప్రకీర్తితః, వేదైతదుభయం యస్తు సభుంజానో నలిప్యతే. ౫. ప్రభవ స్సర్వభావానాం సతా మితివినిశ్చయః, సర్వం జనయతి ప్రాణ శ్చేతోఽంశూన్ పురుషః పృథక్. ౬. విభూతిం ప్రసవం త్వన్యే మన్యన్తే సృష్టిచిన్తకాః, స్వప్నమాయాస్వరూపేతి సృష్టి రన్యై ర్వికల్పితా. ౭. ఇచ్ఛా మాత్రం ప్రభో స్సృష్టి రితి సృష్టౌ వినిశ్చితాః, కాలాత్ప్రసూతిం భూతానాం మన్యన్తే కాలచింతకాః. ౮. భోగార్థం సృష్టిరిత్యన్యే క్రీడార్థ మితి చాపరే, దేవస్యైష స్వభావోఽయ మాప్తకామస్య కా స్పృహేతి. ౯.

అ థో ప ని ష త్.

నాంతః ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞానఘనం న ప్రజ్ఞంనాప్రజ్ఞమ్, అదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ

మచింత్య మవ్యపదేశ్య [1]మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాన్తం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యన్తే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః. ౧౦.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

నివృత్తే స్సర్వదుఃఖానా మీశానః ప్రభురవ్యయః, అద్వైత స్సర్వభావానాం దేవ స్తుర్యో విభు స్స్మృతః. ౧౧ కార్యకారణబద్ధౌ తా విష్యేతే విశ్వతైజసౌ, ప్రాజ్ఞః కారణబద్ధస్తు ద్వౌ తౌ తుర్యే న సిధ్యతః. ౧౨. నాత్మానం నాపరాం శ్చైవ నసత్యం నాపి చానృతమ్, ప్రాజ్ఞః కించ న సంవేత్తి తుర్యం తత్సర్వదృ క్సదా. ౧౩. ద్వైత స్యాగ్రహణం తుల్య ముభయోః ప్రాజ్ఞతుర్యయోః, బీజనిద్రా యుతః ప్రాజ్ఞః సా చ తుర్యే న విద్యతే. ౧౪. స్వప్ననిద్రాయుతా వాద్యౌ ప్రాజ్ఞ స్త్వస్వప్ననిద్రయా, న నిద్రాం నైవ చ స్వప్నం తుర్యే పశ్యన్తి నిశ్చితాః. ౧౫. అన్యథా గృహ్ణత స్స్వప్నో నిద్రా తత్త్వమజానతః, విపర్యాసే తయోః క్షీణే తురీయం పద మశ్నుతే. ౧౬. అనాది మాయయా సుప్తో యదా జీవః ప్రబుధ్యతే, అజ మనిద్ర మస్వప్న మద్వైతం బుధ్యతే తదా. ౧౭. ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత న సంశయః, మాయామాత్ర మిదం ద్వైత మద్వైతం పరమార్థతః. ౧౮. వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్, ఉపదేశా దయం వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే. ౧౯.

అ థో ప ని ష త్.

సోఽయమాత్మా ధ్యక్షర మోంకారో ఽధిమాత్రం పాదా మాత్రామాత్రాశ్చ పాదా అకార ఉకారో మకార ఇతి. ౨౦. జాగరిత స్థానో వైశ్వానరోఽకారః ప్రథమామాత్రా ఆప్తే రాదిమత్వా ద్వా ఽఽప్నోతి హవై సర్వాన్ కామా నాదిశ్చ భవతి యఏవంవేద. ౨౧. స్వ ప్నస్థాన స్తైజస ఉకారో ద్వితీయామాత్రోత్కర్షా దుభయత్వా ద్వా

1 మేకాత్మ్య.

ఉత్కర్షతి హవై జ్ఞాన సన్తతిం సమానశ్చ భవతి నాస్యా బ్రహ్మవి త్కులే భవతి య ఏవం వేద. ౧౨ సుషుప్తస్థానః ప్రాజ్ఞో మకార స్తృతీయా మాత్రా మితే రపీతే ర్వా మినోతి హవా ఇదగ్ సర్వ మపీతి శ్చ భవతి య ఏవం వేద. ౧౩.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

విశ్వస్యా త్వవివక్షాయామాదిసామాన్య ముత్కటమ్, మా త్రాసంప్రతిపత్తౌ స్యా దాప్తిసామాన్య మేవచ. ౧౪. తైజస స్యోత్వ విజ్ఞానే ఉత్కర్షో దృశ్యతే స్ఫుటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తౌ స్యా దుభ యత్వం తథావిధమ్. ౧౫ మకారభావే ప్రాజ్ఞస్య మాన సామాన్య ముత్కటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తౌతు లయ సామాన్య మేవచ. ౧౬. త్రిషు ధామసు యత్తుల్యం సామాన్యం వేత్తి నిశ్చితః, సపూజ్య స్సర్వ భూతానాం వంద్య శ్చైవ మహామునిః. ౧౭. అకారో నయతే విశ్వ ముకారశ్చాపి తైజసమ్, మకారశ్చ పునః ప్రాజ్ఞం నామాత్రే విద్యతేగతిః.

అథోపనిషత్.

అమాత్ర శ్చతుర్థోఽవ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమశ్శివోఽద్వైత ఏవమోంకార ఆత్మైవసంవిశత్యాత్మనాఽఽత్మానం యఏవం వేదయ ఏవం వేద. ౧౮. ఇత్యుపనిషత్. భద్రం కర్ణేభి......రితి శాన్తిః.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

ఓంకారంపాదశో విద్యాత్పాదామాత్రాన సంశయః, ఓంకారం పాదశోజ్ఞాత్వా నకించి దపిచింతయేత్. ౩౦. యుంజీత ప్రణవే చేతః ప్ర ణవో బ్రహ్మనిర్భయం, ప్రణవే నిత్యయు క్తస్యన భయం విద్యతేక్వచిత్. ౩౧. ప్రణవోహ్యపరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరస్స్మృతః, అపూర్వోఽన న్తరోఽబాహ్యోఽనపరః ప్రణవోఽవ్యయః. ౩౨. సర్వస్య ప్రణవోహ్యా దిర్మధ్యమన్తస్తథైవచ, ఏవంహి ప్రణవం జ్ఞాత్వావ్యశ్నుతే తదనన్తరం. ౩౩. ప్రణవంహీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృదిసంస్థితమ్, సర్వవ్యాపిన

మోంకారం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౨౮. అమాత్రోఽనన్తమాత్రశ్చ ద్వైత
తస్యోపశమశ్శివః, ఓంకారో విదితో యేన సమునిర్నేతరోజనః స్సముని
ర్నేతరోజన ఇతి. ౨౯.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా ప్రథమం స్వాగమప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికాయాం ద్వితీయం వైతథ్యప్రకరణమ్.

ఓమ్. వైతథ్యం సర్వభావానాం స్వప్న ఆహుర్మనీషిణః, అన్తస్థా
నాత్తు భావానాం సంవృతత్వేన హేతునా. ౧. అదీర్ఘత్వాచ్చ కాలస్య
గత్వా దేశాన్న పశ్యతి, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వస్తస్మిన్ దేశే న విద్యతే. ౨.
అభావశ్చ రథాదీనాం శ్రూయతే న్యాయపూర్వకమ్, వైతథ్యం తేన వై
ప్రాప్తం స్వప్న ఆహుః ప్రకాశితం. ౩. అన్తస్థానాత్తు భేదానాం తస్మాజ్జాగ
రితే స్మృతం, యథా తత్ర తథా స్వప్నే సంవృతత్వేన భిద్యతే. ౪. స్వప్న
జాగరితే స్థానే హ్యేకమాహుర్మనీషిణః, భేదానాం హి సమత్వేన ప్ర
సిద్ధేనైవ హేతునా. ౫. ఆదావన్తే చ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపి తత్తథా,
వితథైస్సదృశాస్సన్తోఽవితథా ఇవ లక్షితాః. ౬. సప్రయోజనతా తేషాం
స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేన మిథ్యైవ ఖలు తే స్మృ
తాః. ౭. అపూర్వం స్థానిధర్మో హి యథా స్వర్గనివాసినామ్, తానయం
ప్రేక్షతే గత్వా యథైవేహ సుశిక్షితః. ౮. స్వప్నవృత్తావపి త్వన్తశ్చేత
సా కల్పితం త్వసత్, బహిశ్చేతో గృహీతం సద్ధృష్టం వైతథ్యమేతయోః.
౯. జాగ్రద్వృత్తావపి త్వన్తశ్చేతసా కల్పితం త్వసత్, బహిశ్చేతో గృ
హీతం సద్యుక్తం వైతథ్యమేతయోః. ౧౦. ఉభయోరపి వైతథ్యం భే
దానాం స్థానయోర్యది, క ఏతాన్ బుధ్యతే భేదాన్ కో వై తేషాం వికల్ప
కః? ౧౧. కల్పయత్యాత్మనాఽఽత్మానమాత్మా దేవ స్స్వమాయయా, స
ఏవ బుధ్యతే భేదానితి వేదాన్త నిశ్చయః. ౧౨. వికరోత్యపరాన్ భా
వానన్తశ్చిత్తే వ్యవస్థితాన్, నియతాంశ్చ బహిశ్చిత్తం ఏవం కల్పయతే
ప్రభుః. ౧౩. చిత్తకాలా హి యేఽన్తస్తు ద్వయకాలాశ్చ యే బహిః, కల్పి

తాఏవతే సర్వేవిశేషోనాన్యహేతుకః. ౧౪. అవ్యక్తాఏవయేఽన్తస్తు స్ఫుటాఏవచయేబహిః,కల్పితాఏవతేసర్వేవిశేషస్త్విన్ద్రియాన్తరే. ౧౫. జీవంకల్పయతే పూర్వం తతో భావాన్ పృథగ్విధాన్, బాహ్యా నాధ్యాత్మికాం శ్చైవ యథా విద్యస్తథాస్మృతిః. ౧౬. అనిశ్చితాయథారజ్జురన్ధకారేవికల్పితా, సర్పధారాదిభిర్భావై స్తద్వదాత్మావికల్పితః. ౧౭. నిశ్చితాయాం యథారజ్జ్వాం వికల్పోవినివర్తతే, రజ్జురేవేతిచాద్వైతం తద్వదాత్మవినిశ్చయః. ౧౮. ప్రాణాదిభిరనన్తైశ్చభావై రేతైర్వికల్పితః, మాయైషాతస్య దేవస్యయయాసమ్మోహితస్స్వయం. ౧౯. ప్రాణఇతి ప్రాణవిదోభూతానీతిచతద్విదః,గుణాఇతిగుణవిద స్తత్త్వానీతిచతద్విదః. ౨౦. పాదాఇతిపాదవిదో విషయా ఇతి చ తద్విదః, లోకా ఇతి లోకవిదోదేవాఇతి చ తద్విదః. ౨౧. వేదాఇతి చ వేదవిదో యజ్ఞాఇతి చతద్విదః, భోక్తేతిచభోక్తృవిదోభోజ్యమితి చ తద్విదః. ౨౨. సూక్ష్మ ఇతిసూక్ష్మవిదః స్థూలఇతి చ తద్విదః, మూర్త ఇతి మూర్తవిదోమూర్త ఇతి చ తద్విదః. ౨౩. కాలఇతి కాలవిదోదిశఇతి చతద్విదః, వాదా ఇతివాదవిదో భువనానీతితద్విదః. ౨౪. మనఇతిమనోవిదో బుద్ధిరితి చతద్విదః, చిత్తమితి చిత్తవిదో ధర్మాధర్మౌచ తద్విదః. ౨౫. పఞ్చవింశక ఇత్యేకే షడ్వింశఇతిచాపరే,ఏకత్రింశక ఇత్యాహు రనన్త ఇతి చాపరే. ౨౬. లోకాన్ లోకవిదః ప్రాహు రాశ్రమా ఇతి తద్విదః, స్త్రీపున్నపుంసకం లైఙ్గాఃపరాపర మథాఽపరే. ౨౭. సృష్టిరితి సృష్టివిదో లయ ఇతి చతద్విదః, స్థితిరితి స్థితివిదః సర్వేచేహతు సర్వదా. ౨౮. యం భావం దర్శయేద్యస్య తం భావం నతు పశ్యతి,తం చావతి సభూత్వాఽసౌ తద్గ్రహస్సముపైతి తమ్. ౨౯. ఏతైరేషో పృథగ్భావైః పృథగేవేతిలక్షితః, ఏవం యో వేద తత్త్వేన కల్పయేత్సోవిశఙ్కితః. ౩౦. స్వప్నమాయే యథా దృష్టే గన్ధర్వనగరం యథా, తథా విశ్వ మిదం దృష్టం వేదాన్తేషు విచక్షణైః. ౩౧. ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచసాధకః, నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౩౨. భావై రసద్భి

రేవాయ మద్వయేనచ కల్పితః, భావా ప్యద్వయేనైవ తస్మా దద్వయతా శివా. ౩౩. నాత్మభావేన నానేదం నస్వేనాఽపి కథంచన, నపృథఙ్నాపృథక్కించి దితి తత్త్వవిదో విదుః. ౩౪. వీతరాగభయక్రోధైర్మునిభిర్వేదపారగైః, నిర్వికల్పో హ్యయం దృష్టః ప్రపఞ్చోపశమోఽద్వయః. ౩౫. తస్మాదేవంవిదిత్వైన మద్వైతే యోజయేత్స్మృతిమ్, అద్వైతం సమనుప్రాప్య జడవల్లోక మాచరేత్. ౩౬. నిస్స్తుతిర్నిర్నమస్కారో నిస్స్వధాకార ఏవచ, చలాచలనికేతశ్చ యతిర్యాదృచ్ఛికో భవేత్. ౩౭. తత్త్వ మాధ్యాత్మికందృష్ట్వాతత్త్వం దృష్ట్వాతు బాహ్యతః, తత్త్వీభూతస్తదారామస్తత్త్వాదప్రచ్యుతో భవేత్. ౩౮.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయమాండూక్యోపనిషత్కారికా ద్వితీయ వైతథ్యప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా తృతీయ మద్వైతప్రకరణమ్.

ఓం. ఉపాసనాశ్రితో ధర్మో జాతే బ్రహ్మణి వర్తతే, ప్రాగుత్పత్తేరజం సర్వం తేనాసౌ కృపణస్స్మృతః. ౧. అతో వక్ష్యామ్యకార్పణ్యమజాతిః సమతాం గతమ్, యథా నజాయతే కించిజ్జాయమానం సమన్తతః. ౨. ఆత్మా హ్యాకాశవజ్జీవైర్ఘటాకాశైరివోదితః, ఘటాదివచ్చ సంఘాతైర్జాతావేతన్నిదర్శనమ్. ౩. ఘటాదిషు ప్రలీనేషు ఘటాకాశాదయో యథా, ఆకాశే సంప్రలీయన్తే తద్వజ్జీవ ఇహాత్మని. ౪. యథైకస్మిన్ ఘటాకాశే రజోధూమాదిభిర్యుతే, న సర్వే సంప్రయుజ్యన్తే తద్వజ్జీవాస్సుఖాదిభిః. ౫. రూపకార్యసమాఖ్యాశ్చ భిద్యన్తే తత్రతత్రవై, ఆకాశస్య న భేదోఽస్తి తద్వజ్జీవేషు నిర్ణయః. ౬. నాకాశస్య ఘటాకాశో వికారావయవౌ యథా, నైవాత్మనస్సదాజీవో వికారావయవౌ తథా. ౭. యథా భవతి బాలానాం గగనం మలినం మలైః, తథా భవత్యబుద్ధానామాత్మాపి మలినో మలైః. ౮. మరణే సంభవే చైవ గత్యాగమనయోరపి, స్థితౌ సర్వశరీరేషు ఆకాశేనావి

లక్షణః. ౯. సఙ్ఘాతా స్స్వప్నవ త్సర్వే ఆత్మమాయావిసర్జితాః, ఆధి
క్యే సర్వసామ్యే వా నోపపత్తి ర్హి విద్యతే. ౧౦. రసాదయోహి యే
కోశా వ్యాఖ్యాతా స్తైత్తిరీయకే, తేషా మాత్మా పరో జీవః ఖం
యథా సంప్రకాశితః. ౧౧. ద్వయో ర్ద్వయో ర్మధుజ్ఞానే పరం బ్రహ్మ
ప్రకాశితమ్, పృథివ్యా ముదరే చైవ యథాకాశః ప్రకాశితః. ౧౨.
జీవాత్మనో రనన్యత్వ మభేదేన ప్రశస్యతే, నానాత్వం నిన్ద్యతే యచ్చ
తదేవం హి సమఞ్జసమ్. ౧౩. జీవాత్మనోః పృథక్త్వం యత్ప్రాగుత్ప
త్తేః ప్రకీర్తితమ్, భవిష్యద్వృత్త్యా గౌణం తన్ముఖ్యత్వం హి నయు
జ్యతే. ౧౪. మృల్లోహవిస్ఫులిఙ్గాద్యైః సృష్టి ర్యా చోదితాన్యథా,
ఉపాయ స్సోఽవతారాయ నాస్తి భేదః కథంచన. ౧౫. ఆశ్రమా స్త్రివి
ధా హీన మధ్యమోత్కృష్టదృష్టయః, ఉపాసనోపదిష్టేయం తదర్థ
మనుకమ్పయా. ౧౬. స్వసిద్ధాన్తవ్యవస్థాసు ద్వైతినో నిశ్చితా దృఢ
మ్, పరస్పరం విరుధ్యన్తే తై రయం న విరుధ్యతే. ౧౭. అద్వైతం పర
మార్థోహి ద్వైతం తద్భేద ఉచ్యతే, తేషా ముభయథా ద్వైతం
తేనాయం నవిరుధ్యతే. ౧౮. మాయయా భిద్యతే హ్యేత న్నాన్యథా
జం కథంచన, తత్త్వతో భిద్యమానేహి మర్త్యతా మమృతం వ్రజేత్.
౧౯. అజాతస్యైవ భావస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః, అజాతో
హ్యమృతో భావో మర్త్యతాం కథ మేష్యతి. ౨౦. నభవత్యమృతం
మర్త్యం నమర్త్య మమృతం తథా, ప్రకృతే రన్యథాభావో నకథంచి
ద్భవిష్యతి. ౨౧. స్వభావే నామృతో యస్య భావో గచ్ఛతి మర్త్య
తామ్, కృతకే నామృత స్తస్య కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః. ౨౨. భూత
తోఽభూతతో వాపి సృజ్యమానే సమా శ్రుతిః, నిశ్చితం యుక్తియు
క్తంచ య త్తద్భవతి నేతరత్. ౨౩. నేహ నానేతి చామ్నాయా
దిన్ద్రో మాయాభి రిత్యపి, అజాయమానో బహుధా మాయయా
జాయతే తు సః. ౨౪. సమ్భూతే రపవాదాచ్చ సమ్భవః ప్రతిషిధ్య
తే, కో న్వేనం జనయే దితి కారణం ప్రతిషిధ్యతే. ౨౫. స ఏష నేతి

నేతీతి వ్యాఖ్యాతం నిహ్నుతే యతః, సర్వ మగ్రాహ్యభావేన హేతు
నాఽజం ప్రకాశతే. ౨౬. సతోహి మాయయా జన్మ యుజ్యతే నతు
తత్త్వతః, తత్త్వతో జాయతే యస్య జాతం తస్య హి జాయతే. ౨౭.
అసతో మాయయా జన్మ తత్త్వతో నైవ యుజ్యతే, వన్ధ్యా పుత్రో
నతత్త్వేన మాయయా వాపి జాయతే. ౨౮. యథా స్వప్నే ద్వయా
భాసం స్పన్దతే మాయయా మనః, తథా జాగ్రద్ద్వయాభాసం స్పన్దతే
మాయయా మనః. ౨౯. అద్వయంచ ద్వయాభాసం మన స్స్వప్నే న
సంశయః, అద్వయంచ ద్వయాభాసం తథా జాగ్రన్న సంశయః. ౩౦.
మనోదృశ్య మిదం ద్వైతం యత్కించి త్సచరాచరమ్, మనసో హ్య
మనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే. ౩౧. ఆత్మసత్యానుబోధేన నసఙ్క
ల్పయతే యదా, అమనస్తాం తదాయాతి గ్రాహ్యాభావే తదగ్రహమ్.
౩౨. అకల్పక మజం జ్ఞానం జ్ఞేయాభిన్నం ప్రచక్షతే, బ్రహ్మజ్ఞేయమజం
నిత్య మజేనాజం విబుధ్యతే. ౩౩. నిగృహీతస్య మనసో నిర్వికల్పస్య ధీమ
తః, ప్రచార స్సతు విజ్ఞేయః సుషుప్తేఽన్యో నతత్సమః. ౩౪. లీయతేహి
సుషుప్తే తన్నిగృహీతం న లీయతే, తదేవ నిర్భయం బ్రహ్మజ్ఞానాలోకం
సమన్తతః. ౩౫. అజ మనిద్ర మస్వప్న మనామక మరూపకమ్, సకృద్వి
భాతం సర్వజ్ఞం నోపచారః కథంచన. ౩౬. సర్వాభిలాప విగత స్సర్వ
చిన్తాసముత్థితః, సుప్రశాన్త స్సకృజ్జ్యోతి స్సమాధి రచలోఽభయః. ౩౭.
గ్రహో నతత్ర నోత్సర్గ శ్చిన్తా యత్ర నవిద్యతే, ఆత్మసంస్థం తదా
జ్ఞాన మజాతిసమతాం గతమ్. ౩౮. అస్పర్శయోగో వై నామ దుర్దర్శ
స్సర్వయోగిభిః, యోగినో బిభ్యతి హ్యస్మాదభయే భయదర్శినః. ౩౯.
మనసో నిగ్రహాయత్త మభయం సర్వయోగినామ్. దుఃఖక్షయః ప్రబోధ
శ్చాప్యక్షయా శాన్తి రేవచ. ౪౦. ఉత్సేక ఉదధే ర్యద్వ త్కుశాగ్రే
ణైకబిన్దునా, మనసో నిగ్రహ స్తద్వ ద్భవే దపరిఖేదతః. ౪౧. ఉపాయేన
నిగృహ్ణీయా ద్విక్షిప్తం కామభోగయోః, సుప్రసన్నం లయేచైవ యథా
కామో లయ స్తథా. ౪౨. దుఃఖం సర్వ మనుస్మృత్య కామభోగా

న్నివర్తయేత్, అజం సర్వ మనుస్మృత్య జాతం నైవతు పశ్యతి. ౪౩. లయే సంబోధయే చ్చిత్తం విక్షిప్తం శమయే త్పునః, సకషాయం విజానీయా త్సమప్రాప్తం నచాలయేత్. ౪౪. నాస్వాదయే త్సుఖం తత్ర నిస్సఙ్గః ప్రజ్ఞయా భవేత్, నిశ్చలం నిశ్చర చ్చిత్త మేకీకుర్యా త్ప్రయత్నతః. ౪౫. యదా నలీయతే చిత్తం నచవిక్షిప్యతే పునః. అనిఙ్గన మనాభాసం నిష్పన్నం బ్రహ్మ తత్తదా. ౪౬. స్వస్థం శాన్తం సనిర్వాణ మకథ్యం సుఖ ముత్తమం. అజ మజేన జ్ఞేయేన సర్వజ్ఞం పరిచక్షతే ౪౭. నకశ్చి జ్జాయతే జీవ స్సంభవోఽస్య నవిద్యతే. ఏతత్త దుత్తమం సత్యం యత్ర కించి న్నజాయతే. ౪౮.

ఇతి గౌడపాదీయ మాండూక్యోపనిషత్కారికా తృతీయ మద్వైత ప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా చతుర్థ మలాతశాన్తిప్రకరణమ్.

ఓం. జ్ఞానేనాకాశకల్పేన ధర్మాన్యో గగనోపమాన్, జ్ఞేయాభిన్నేన సంబుద్ధ స్తంవన్దే ద్విపదాం వరమ్. ౧. అస్పర్శయోగో వై నామ సర్వసత్త్వసుఖో హితః, అవివాదోఽవిరుద్ధశ్చ దేశిత స్తం నమామ్యహమ్. ౨. భూతస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః కేచిదేవహి, అభూతస్యాపరే ధీరా వివదన్తః పరస్పరమ్. ౩. భూతం నజాయతే కించిదభూతం నైవజాయతే, వివదన్తోఽద్వయా హ్యేవ మజాతిం ఖ్యాపయన్తి తే. ౪. ఖ్యాప్యమానా మజాతిం తై రనుమోదామహే వయం, వివదామో నతైస్సార్థ మవివాదం నిబోధత. ౫. అజాతస్యైవ ధర్మస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః, అజాతో హ్యమృతో ధర్మో మర్త్యతాం కథమేష్యతి. ౬. న భవత్యమృతం మర్త్యం నమర్త్య మమృతం తథా, ప్రకృతే రన్యథా భావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౭. స్వభావేనామృతో యస్య ధర్మో గచ్ఛతి మర్త్యతామ్, కృతకేనామృత స్తస్య కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః. ౮. సాంసిద్ధికీ స్వాభావికీ సహజా అకృతాచ యా, ప్రకృతి స్సేతి విజ్ఞేయా స్వభావం న జహాతి యా. ౯. జరా

మరణనిర్ముక్తాః సర్వే ధర్మా స్స్వభావతః, జరామరణమిచ్ఛన్త శ్చ్యవ
న్తే తన్మనీషయా. ౧౦. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయ
తే, జాయమానం కథమజం భిన్నం నిత్యం కథంచ తత్. ౧౧. కారణా
ద్యద్యనన్యత్వ మతః కార్య మజం యది, జాయమానాద్ధి వై కార్యాత్
కారణం తే కథం ధ్రువమ్. ౧౨. అజాద్వై జాయతే యస్య దృష్టా
న్త స్తస్య నాస్తివై, జాతాచ్చ జాయమానస్య నవ్యవస్థా ప్రస
జ్యతే. ౧౩. హేతో రాదిః ఫలం యేషా మాదిర్హేతుః ఫలస్య చ,
హేతోః ఫలస్య చానాదిః కథం తై రుపవర్ణ్యతే. ౧౪. హేతో
రాదిః ఫలం యేషా మాదిర్హేతుః ఫలస్య చ, తథా జన్మభవేత్తే
షాం పుత్రా జ్జన్మ పితు ర్యథా. ౧౫. సంభవే హేతుఫలయో రేష
తవ్యః క్రమ స్త్వయా, యుగపత్సమ్భవే యస్మా దసమ్బన్ధో విషా
ణవత్. ౧౬. ఫలా దుత్పద్యమానస్స న్నతే హేతుః ప్రసిధ్యతి, అప్ర
సిద్ధః కథం హేతుః ఫల ముత్పాదయిష్యతి. ౧౭. యది హేతోః ఫలా
త్సిద్ధిః ఫలసిద్ధిశ్చ హేతుతః, కతర త్పూర్వనిష్పన్నం యస్య సిద్ధి రపే
క్షయా. ౧౮. అశక్తి రపరిజ్ఞానం క్రమకోపోఽథవా పునః, ఏవం హి
సర్వథా బుద్ధై రజాతిః పరిదీపితా. ౧౯. బీజాఙ్కురాఖ్యో దృష్టాన్తః
సదా సాధ్యసమో హి సః, నహి సాధ్యసమో హేతుః సిద్ధౌ సాధ్యస్య
యుజ్యతే. ౨౦. పూర్వాపరాపరిజ్ఞాన మజాతేః పరిదీపకమ్, జాయ
మానాద్ధి వై ధర్మా త్కథం పూర్వం నగృహ్యతే. ౨౧. స్వతో వా పర
తో వాపి న కించి ద్వస్తు జాయతే, సదసత్సదసద్వాపి న కించి ద్వస్తు
జాయతే. ౨౨. హేతు ర్నజాయతేఽనాదేః ఫలం చాపి స్వభా
వతః, ఆది ర్నవిద్యతే యస్య తస్య హ్యాది ర్నవిద్యతే. ౨౩. ప్రజ్ఞప్తే
స్సనిమిత్తత్వ మన్యథాఽద్వయనాశతః, సంక్లేశస్యోపలబ్ధేశ్చ పరత
న్త్రాస్తితా మతా. ౨౪. ప్రజ్ఞప్తే స్సనిమిత్తత్వ మిష్యతే యుక్తిదర్శ
నాత్, నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వ మిష్యతే భూతదర్శనాత్. ౨౫. చిత్తం
నసంస్పృశత్యర్థం నార్థాభాసం తథైవచ, అభూతో హి యతశ్చార్థో

నార్థాభాస స్తతః పృథక్. ౨౬. నిమిత్తం నసదా చిత్తం సంస్పృశత్యధ్వ సు త్రిషు, అనిమిత్తో విపర్యాసః కథంతస్య భవిష్యతి. ౨౭. తస్మాన్నజాయతే చిత్తం చిత్తదృశ్యం నజాయతే, తే సంపశ్యన్తి యేజాతిం ఖేవై పశ్యన్తి తేపదమ్. ౨౮. అజాతం జాయతే యస్మా దజాతిః ప్రకృతి స్తతః, ప్రకృతే రిన్యథాభావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౨౯. అనాదే రన్తవత్త్వంచ సంసారస్య నసేత్స్యతి, అన న్త ... శ్యో మోక్షస్య నభవిష్యతి. ౩౦. ఆదా వన్తేచ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపితత్తథా, వితథైః సదృశా స్సన్తోఽవితథా ఇవ లక్షితాః. ౩౧. సప్రయోజనతా తేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేన మిథ్యైవ ఖలు తేస్మృతాః. ౩౨. సర్వే ధర్మా మృషా స్వప్నే కాయస్యాన్తర్నిదర్శనాత్, సంవృతేఽస్మిన్ ప్రదేశే వై భూతానాం దర్శనం కుతః. ౩౩. నయుక్తం దర్శనం గత్వా కాలస్యానియమా ద్గతౌ, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వ స్తస్మిన్ దేశే నవిద్యతే. ౩౪. మిత్రాద్యైః సహ సమ్మన్త్ర్య సమ్బుద్ధో నప్రపద్యతే, గృహీతం చాపి యత్కించిత్ ప్రతిబుద్ధో నపశ్యతి. ౩౫. స్వప్నే చావస్తుకః కాయః పృథగన్యస్య దర్శనాత్, యథా కాయ స్తథా సర్వం చిత్తదృశ్య మవస్తుకమ్. ౩౬. గ్రహణా జ్జాగరితవ త్తద్ధేతు స్స్వప్న ఇష్యతే, తద్ధేతుత్వాత్తు తస్యైవ సజ్జాగరిత మిష్యతే. ౩౭. ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వా దజం సర్వ ముదాహృతమ్, నచ భూతా దభూతస్య సమ్భవోఽస్తి కథంచన. ౩౮. అసజ్జాగరితే దృష్ట్వా స్వప్నే పశ్యతి తన్మయః, అసత్స్వప్నేఽపి దృష్ట్వాచ ప్రతిబుద్ధో న పశ్యతి. ౩౯. నాస్త్య సద్ధేతుక మ[illegible]త్ సదసద్ధేతుకం తథా, సచ్చ సద్ధేతుకం నాస్తి సద్ధేతుక మస త్కుతః. ౪౦. విపర్యాసా ద్యథాజాగ్ర దచింత్యాన్ భూతవత్స్పృశేత్, తథా స్వప్నే విపర్యాసా ద్ధరాం స్తత్రైవ పశ్యతి. ౪౧. ఉపలమ్భాత్సమాచారా దస్తివస్తుత్వవాదినామ్, జాతిస్తు దేశితా బుద్ధై రజాతే స్త్రసతాం సదా ౪౨. అజాతేఽత్రసతాం తేషా ముపలమ్భా ద్వియన్తి యే, జాతిదోషా న సేత్స్యన్తి దోషోఽప్యల్పో భవిష్యతి. ౪౩. ఉపలమ్భా

త్సమాచారా న్మాయా హస్తీ యథోచ్యతే, ఉపలమ్భా త్సమాచారా దస్తి వస్తు తథోచ్యతే. ४४. జాత్యాభాసం చలాభాసం వస్త్వాభాసం తథైవచ, అజాచల మవస్తుత్వం విజ్ఞానం శాన్త మద్వయం. ४५. ఏవం నజాయతే చిత్త మేవం ధర్మా అజా స్మృతాః, ఏవమేవ విజానన్తో నప తన్తి విపర్యయే. ४౬. ఋజువక్రాదికాభాస మలాతస్పన్దితం యథా, గ్రహణగ్రాహకాభాసం విజ్ఞానస్పన్దితం తథా. ४౭. అస్పన్దమాన మలాతమనాభాస మజం యథా, అస్పన్దమానం విజ్ఞాన మనాభాస మజం తథా. ४౮. అలాతే స్పన్దమానేవై నాభాసా అన్యతో భువః, నతతోఽన్యత్ర నిస్పన్దా న్నాలాతం ప్రవిశన్తి తే. ४౯. ననిర్గతా అలాతాత్తే ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, విజ్ఞానేఽపి తథైవ స్యురా భాసస్యావిశేషతః. ५౦. విజ్ఞానే స్పన్దమానేవైనాభాసా అన్యతో భువః, నతతోఽన్యత్ర నిస్పన్దా న్నవిజ్ఞానం విశన్తి తే. ५౧. ననిర్గతా విజ్ఞానాత్తే ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, కార్యకారణతాభావా ద్యతో చింత్యా స్సదైవతే. ५౨. ద్రవ్యం ద్రవ్యస్య హేతుస్స్యా దన్య దన్యస్య చైవహి, ద్రవ్యత్వ మన్యభావో వా ధర్మాణాం నోపపద్యతే. ५౩. ఏవం నచిత్తజా ధర్మాశ్చిత్తం వాపి నధర్మజమ్, ఏవం హేతు ఫలా జాతిం ప్రవిశన్తి మనీషిణః. ५४. యావద్ధేతుఫలావేశ స్తావద్ధే తుఫలోద్భవః, క్షీణే హేతుఫలావేశే నాస్తి హేతుఫలోద్భవః. ५५. యావద్ధేతుఫలావేశః సంసార స్తావదాయతః, క్షీణే హేతుఫలావేశే సంసారం నప్రపద్యతే. ५౬. సంవృత్యా జాయతే సర్వంశాశ్వతంనాస్తి తేనవై, సద్భావేన హ్యజం సర్వ ముచ్ఛేద స్తేన నాస్తివై. ५౭. ధర్మాయ ఇతి జాయన్తే జాయన్తే తేన తత్త్వతః, జన్మ మాయోపమం తేషాం సాచ మాయా నవిద్యతే. ५౮. యథా మాయామయా ద్బీజాత్ జాయతే తన్మయోఽఙ్కురః, నాసౌ నిత్యో నచోచ్ఛేదీ తద్వద్ధర్మేషు యోజనా. ५౯. నాజేషు సర్వధర్మేషు శాశ్వతా శాశ్వ తాభిధా, యత్రవర్ణా నవర్తన్తే వివేక స్తత్ర నోచ్యతే. ౬౦. యథా

స్వప్నే ద్వయాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా, తథా జాగ్రద్ద్వ
యాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా. ౬౧. అద్వయంచ ద్వయా
భాసం చిత్తం స్వప్నేనసంశయః, అద్వయం చ ద్వయాభాసం తథా
జాగ్రన్నసంశయః. ౬౨. స్వప్నదృక్ప్రచరన్ స్వప్నే దిక్షువైదశసుస్థి
తాన్, అణ్డజాన్ స్వేదజాన్ వాపి జీవాన్ పశ్యతి యాన్ సదా. ౬౩.
స్వప్నదృక్చిత్తదృశ్యాస్తే నవిద్యన్తే తతః పృథక్, తథా తద్దృశ్య మే
వేదం స్వప్నదృక్చిత్త మిష్యతే. ౬౪. చరన్ జాగరితే జాగ్రద్దిక్షువై
దశసుస్థితాన్, అణ్డజాన్ స్వేదజాన్ వాపి జీవాన్ పశ్యతి యాన్ సదా.
౬౫. జాగ్రచ్చిత్తేక్షణీయాస్తేన విద్యన్తే తతః పృథక్, తథా తద్దృశ్య
మేవేదం జాగ్రత శ్చిత్త మిష్యతే. ౬౬. ఉభే హ్యన్యోన్యదృశ్యే తే
కిం తదస్తీతి చోచ్యతే, లక్షణా శూన్యముభయం తన్మతేనైవ గృహ్యతే.
౬౭. యథా స్వప్నమయో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపిచ, తథా జీవా
అమీ సర్వేభవన్తి నభవన్తి చ. ౬౮. యథా మాయామయో జీవో జా
యతే మ్రియతేఽపిచ, తథా జీవా అమీ సర్వే భవన్తి నభవన్తిచ. ౬౯.
యథా నిర్మితకో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపి వా, తథా జీవా అమీ
సర్వే భవన్తినభవన్తి చ. ౭౦. నకశ్చిజ్జాయతే జీవః సమ్భవోఽస్య నవి
ద్యతే, ఏతత్తదుత్తమం సత్యం యత్ర కించిన్న జాయతే. ౭౧. చిత్తస్పన్దితమే
వేదం గ్రాహ్యగ్రాహకవద్ద్వయమ్, చిత్తం నిర్విషయం నిత్య మసఙ్గం తేన
కీర్తితమ్. ౭౨. యోఽస్తికల్పితసంవృత్త్యా పరమార్థేన నాస్త్యసౌ, పరత
న్త్రాభిసంవృత్త్యా స్యా న్నాస్తి పరమార్థతః. ౭౩. అజః కల్పితసంవృ
త్త్యా పరమార్థేన నాప్యజః, పరతన్త్రాభినిష్పత్త్యా సంవృత్త్యా జాయతే
తు సః. ౭౪. అభూతాభినివేశోఽస్తి ద్వయం తత్ర నవిద్యతే, ద్వయా
భావం సబుద్ధ్వైవ నిర్నిమిత్తో నజాయతే. ౭౫. యదా నలభతే
హేతూ నుత్తమాధమమధ్యమాన్, తదా నజాయతే చిత్తం హేత్వ
భావే ఫలం కుతః. ౭౬. అనిమిత్తస్య చిత్తస్య యానుత్పత్తి స్సమాద్వ
యా, అజాతస్యైవ సర్వస్య చిత్తదృశ్యం హి తద్యతః. ౭౭. బుద్ధ్వా

నిమిత్తతాం సత్యాం హేతుం పృథగనాప్నువన్, వీతశోకం తథాకామ మభయం పద మశ్నుతే. ౭౮. అభూతాభినివేశాద్ధి సదృశే తత్ప్రవర్తతే, వస్త్వభావం సబుద్ధ్వైవ నిస్సఙ్గం వినివర్తతే. ౭౯. నివృత్తస్యాప్రవృత్తస్య నిశ్చలాహి తదా స్థితిః, విషయ స్సహి బుద్ధానాం తత్సామ్య మజమద్వయమ్. ౮౦. అజమనిద్ర మస్వప్నం ప్రభాతం భవతి స్వయమ్, సకృద్విభాతో హ్యేవైష ధర్మో ధాతుస్వభావతః. ౮౧. సుఖమావ్రియతే నిత్యం దుఃఖం వివ్రియతే సదా, యస్యకస్య చ ధర్మస్య గ్రహేణ భగవానసౌ. ౮౨. అస్తి నాస్త్యస్తి నాస్తీతి నాస్తినాస్తీతివా పునః, చలస్థిరోభయాభావై రావృణోత్యేవ బాలిశః. ౮౩. కోట్యశ్చతస్రయేతాస్తు గ్రహై ర్యాసాం సదావృతః, భగవన్నాభి రస్పృష్టో యేన దృష్టస్స సర్వదృక్. ౮౪. ప్రాప్య సర్వజ్ఞతాం కృత్స్నాం బ్రాహ్మణ్యం పద మద్వయమ్, అనాపన్నాదిమధ్యాన్తం కిమతః పర మీహతే. ౮౫. విప్రాణాం వినయో హ్యేష శమః ప్రాకృత ఉచ్యతే, దమః ప్రకృతిదాన్తత్వా దేవం విద్వాం శ్శమం వ్రజేత్. ౮౬. స వస్తు సోపలమ్భం చ ద్వయం లౌకిక మిష్యతే, అవస్తు సోపలమ్భంచ శుద్ధం లౌకికమిష్యతే. ౮౭. అవస్త్వనుపలమ్భంచ లోకోత్తర మితి స్మృతమ్, జ్ఞానం జ్ఞేయం చ విజ్ఞేయం సదా బుద్ధైః ప్రకీర్తితమ్. ౮౮. జ్ఞానేచ త్రివిధే జ్ఞేయే క్రమేణ విదితే స్వయమ్, సర్వజ్ఞతా హి సర్వత్ర భవతీహ మహాధియః. ౮౯. హేయజ్ఞేయాప్యపాక్యాని విజ్ఞేయాన్యగ్రయాణతః, తేషా మన్యత్ర విజ్ఞేయా దుపలమ్భ స్త్రిషు స్మృతః. ౯౦. ప్రకృత్యాకాశవ జ్జ్ఞేయా స్సర్వే ధర్మాః అనాదయః, విద్యతే నహి నానాత్వం తేషాం క్వచ నకించన. ౯౧. ఆదిబుద్ధాః ప్రకృత్యైవ సర్వే ధర్మా స్సునిశ్చితాః, యస్యైవం భవతి క్షాన్తిః సోఽమృతత్వాయ కల్పతే ౯౨. ఆదిశాన్తా హ్యనుత్పన్నాః ప్రకృత్యైవ సునిర్వృతాః, సర్వే ధర్మా స్సమాభిన్నా అజం సామ్యం విశారదమ్. ౯౩. వైశారద్యంతు వై నాస్తి భేదే విచరతాం సదా,

22

భేదనిమ్నాః పృథగ్వాదా స్తస్మా త్తే కృపణాః స్మృతాః. ౯౪. అజే సామ్యేతు యేకేచిద్భవిష్యన్తి సునిశ్చితాః, తేహి లోకే మహాజ్ఞానా స్తచ్చ లోకో నగాహతే. ౯౫. అజేష్వజ మసజ్క్రాన్తం ధర్మేషు జ్ఞాన మిష్యతే, యతో నక్రమతే జ్ఞాన మసఙ్గం తేన కీర్తితమ్. ౯౬. అణుమాత్రేఽపి వైధర్మ్యే జాయమానేఽవిపశ్చితః, అసఙ్గతా సదా నాస్తి కిము తావరణచ్యుతిః. ౯౭. అలబ్ధావరణా స్సర్వే ధర్మాః ప్రకృతి నిర్మలాః, ఆదౌ బుద్ధా స్తథా ముక్తా బుధ్యన్తఇతి నాయకాః. ౯౮. క్రమతే నహిబుద్ధస్య జ్ఞానం ధర్మేషు తాపినః, సర్వే ధర్మా స్తథాజ్ఞానం నైతద్బుద్ధేన భాషితమ్. ౯౯. దుర్దర్శ మతిగమ్భీర మజం సామ్యం విశారదమ్, బుద్ధ్వా పదమనానాత్వం నమస్కుర్మోయథా బలమ్. ౧౦౦. ఇతి శ్రీగౌడపాదాచార్యకృతా మాండూక్యోపనిషదర్థావిష్కరణకారికా సమాప్తా.

అథర్వవేదీయ మాండూక్యోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭. యజుర్వేదీయ తైత్తిరీయోపనిషత్.

శీక్షావల్ల్యాం ప్రథమాధ్యాయః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనౌభునక్తు, సహవీర్యంకరవావహై,
తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.
ఓమ్ శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

హరిః ఓమ్. శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా, శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః, శంనో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే, నమ స్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వదిష్యామి, ఋతం వదిష్యామి, సత్యం వదిష్యామి. ౧. త న్మా

మవతు, తద్వక్తార మవతు, అవతు మామ్, అవతు వక్తారమ్.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః. (సత్యం వదిష్యామిప ఇచ్చ)

ద్వితీయోఽనువాకః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనౌభునక్తు, సహవీర్యంకరవావహై,

తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

[1]శీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః, వర్ణ స్స్వరః, మాత్రా బలం, సామ సంతానః, ఇత్యుక్త [2]శ్శీక్షాధ్యాయః (శీక్షాంపఇచ్చ).

తృతీయోఽనువాకః.

సహ నౌ యశః, సహ నౌ బ్రహ్మవర్చసమ్, అథాత స్సగ్‌హి తాయా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పఇచ్చ స్వధికరణేషు, అధిలోక మధిజ్యోతిష మధివిద్య మధి ప్రజ మధ్యాత్మం, తా మహా సగ్‌హితా ఇత్యాచక్షతే, అథాధిలోకం, పృథివీ పూర్వరూపం, ద్యౌ రుత్తర రూపం, ఆకాశ స్సంధిః. ౧. వాయు స్సంధానం, ఇత్యధిలోకం, అథాధిజ్యోతిషం, అగ్నిః పూర్వరూపం, ఆదిత్య ఉత్తరరూపం, ఆప స్సంధిః, వైద్యుత స్సంధానం, ఇత్యధిజ్యోతిషం, అథాధివిద్యం. ఆచార్యః పూర్వరూపమ్. ౨. అన్తేవాస్యుత్తరరూపం, విద్యా సంధిః, ప్రవచనగ్ సంధానం, ఇత్యధివిద్యం, అథాధిప్రజం, మాతా పూర్వరూపం, పితోత్తరరూపం; ప్రజా సంధిః, ప్రజననగ సంధానం ఇత్యధిప్రజం. ౩. అథాధ్యాత్మం, అధరా హనుః పూర్వరూపం, ఉత్తరా హను రుత్తరరూపం, వాక్సంధిః, జిహ్వా సంధానం, ఇత్యధ్యాత్మమ్, ఇ తీమా మహాసగ్‌హితాః, య ఏవ మేతా మహాసగ్‌హితా వ్యాఖ్యాతా వేద, సంధీయతే ప్రజయా పశుభిః, బ్రహ్మవర్చసే నాన్నాద్యేన సువర్గేణ లోకేన. ౪. (సంధి రాచార్యః పూర్వరూప మిత్యధిప్రజం లోకేన.)

---

1 శిక్షాం. 2 శ్శిక్షా.

చతుర్థోఽనువాకః.

యశ్ఛన్దసా మృషభో విశ్వరూపః, ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృతాత్సంబభూవ, స మేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు, అమృతస్య దేవ ధారణో భూయాసం, శరీరం మే విచర్షణం, జిహ్వా మే మధుమత్తమా, కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువం, బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః, శ్రుతం మే గోపాయ, ఆవహన్తీ వితన్వానా. ౧. కుర్వాణా చీర మాత్మనః, వాసాగ్ంసి మమ గావశ్చ, అన్నపానే చ సర్వదా, తతో మే శ్రియ మావహ, లోమశాం పశుభి స్సహ స్వాహా, ఆమాయన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా (విమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా, ప్రమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా, దమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా, శమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా) యశో జనేఽసాని స్వాహా, శ్రేయా న్వస్యసోఽసాని స్వాహా, తం త్వా భగ ప్రవిశాని స్వాహా, స మా భగ ప్రవిశ స్వాహా. ౨. తస్మిం త్సహస్రశాఖే, నిభగాహం త్వయి మృజే స్వాహా, యథాఽపః ప్రవతాయంతి, యథా మాసా అహర్జరమ్ ఏవం మాం బ్రహ్మచారిణః, ధాతరాయంతు సర్వతస్స్వాహా. ౩. ప్రతివేశోఽసి ప్రమా, [1]పాహి ప్రమాపద్యస్వ [2]వితన్వానా శమాయంతు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా, ధాతరాయంతు సర్వతస్స్వాహైకం చ.

పంచమోఽనువాకః.

భూర్భువస్సువరితి వా ఏతా స్తిస్రో వ్యాహృతయః, తాసా ముహ స్మై తాం చతుర్థీమ్, మాహాచమస్యః ప్రవేదయతే, మహ ఇతి, తద్బ్రహ్మ, స ఆత్మా, అఙ్గా న్యన్యా దేవతాః, భూరితి వా అయం లోకః, భువ ఇత్యంతరిక్షమ్, సువరిత్యసౌ లోకః. ౧. మహ ఇత్యాదిత్యః, ఆదిత్యే న వావ సర్వే లోకా మహీయంతే, భూరితి వా అగ్నిః, భువ ఇతి వాయుః, సువ రిత్యా దిత్యః, మహ ఇతిచన్ద్రమాః, చంద్రమసా వావ సర్వాణి

1 'పాహి' ఏతద్వాక్య చతుష్టయం ద్రావిడైర్నపఠ్యతే.

2 'వితన్వానా ప్రవిశస్వాహా సప్తచ' ఇతి ద్రావిడపాఠః.

జ్యోతీగ్ంషి మహీయంతే, భూ రితి వా ఋచః, భువ ఇతి సామాని, సువ రితి యజూగ్ంషి. ౨. మహ ఇతి బ్రహ్మ, బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీయంతే, భూరితి వై ప్రాణః, భువ ఇత్యపానః, సువరితి వ్యానః, మహ ఇత్యన్నమ్, అన్నేన వావ సర్వే ప్రాణా మహీయంతే, తా వా ఏతా శ్చతస్రశ్చతుర్ధా, చతస్రశ్చతస్రో వ్యాహృతయః, తా యో వేద. ౩ స వేద బ్రహ్మ, సర్వేఽస్మై దేవా బలి మావహంతి, అసౌలోకో యజూగ్ంషి వేద ద్వేచ.

షష్ఠోఽనువాకః.

స య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశః, తస్మి న్నయం పురుషో మనోమయః, అమృతో హిరణ్మయః, అంతరేణ తాలుకే, య ఏష స్తన ఇవావలంబతే, సేన్ద్రయోనిః, యత్రాసౌ కేశాంతో వివర్తతే, వ్యపోహ్య శీర్షకపాలే, భూ రిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి, భువ ఇతి వాయౌ. ౧. సువ రిత్యాదిత్యే, మహ ఇతి బ్రహ్మణి, ఆప్నోతి స్వారాజ్యమ్, ఆప్నోతి మనస స్పతిం, వాక్పతి శ్చక్షుష్పతిః, శ్రోత్రపతి ర్విజ్ఞానపతిః, ఏత త్తతో భవతి, ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ, సత్యాత్మప్రాణారామం మన ఆనన్దమ్, శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్. ౨. ఇతి ప్రాచీనయోగ్యోపాస్స్వ. వాయౌ వ మృత మేకం చ.

సప్తమోఽనువాకః.

పృథి వ్యన్తరిక్షం ద్యౌ ర్దిశోఽవాన్తర[1]దిశః, అగ్ని ర్వాయు రాది త్య శ్చంద్రమా నక్షత్రాణి, ఆప ఓషధయో వనస్పతయ ఆకాశ ఆత్మా, ఇత్యధిభూతమ్, అథాధ్యాత్మమ్, ప్రాణో వ్యానోఽపాన ఉదాన స్స మానః, చక్షు శ్శ్రోత్రం మనో వా క్త్వక్, చర్మ మాగ్ంస గ్ంస్నావాస్థి మజ్జా, ఏత దధివిధాయ ఋషి రవోచత్, పాఙ్క్తం వా ఇదగ్ం సర్వమ్. ౧. పాఙ్క్తేనైవ పాఙ్క్తగ్ం స్పృణోతీతి. సర్వమేకం చ.

---

1 దిశాః.

అష్టమోఽనువాకః.

ఓ మితి బ్రహ్మ, ఓమితీదగ్ సర్వమ్, ఓమిత్యేతదను దనుకృతి [1]హ్యస్మ వా అప్యో శ్రావయే త్యాశ్రావయన్తి,ఓమితి సామానిగాయన్తి, ఓగ్ శోమితి శస్త్రాణి శగ్సన్తి, ఓ మి త్యధ్వర్యుః ప్రతిగరం ప్రతిగృణా తి,ఓమితి బ్రహ్మా ప్రస్తౌతి, ఓ మి త్యగ్ని హోత్ర మనుజానాతి, ఓ మితి బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్య న్నాహ, బ్రహ్మోపాప్నవా నీతి, బ్రహ్మై వోపా ప్నోతి. ౧. ఓం దశ.

నవమోఽనువాకః.

ఋతం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవ చనే చ,తప శ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, దమశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచ నేచ, శమ శ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, అగ్నయ శ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, అగ్ని హోత్రం చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ, అతిథయశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ, మానుషం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, ప్ర జా చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ. ౧. ప్రజనశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ, ప్రజాపతిశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, సత్య మితి సత్యవచా రాథీతరః, తప ఇతితపో నిత్యః పౌరుశిష్టిః, స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి నాకో మౌ ద్గల్యః, తద్ధి తపస్తద్ధి తపః. ప్రజాచ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ షట్చ.

దశమోఽనువాకః.

అహం వృక్షస్య రేరివా, కీర్తిః పృష్ఠం గిరేరి వ, ఊర్ధ్వ పవి త్రో వాజినీ వ స్వమృత మస్మి, ద్రవిణగ్ సువర్చసమ్, సుమేధా అమృతోక్షితః, ఇతి త్రిశఙ్కో ర్వేదానువచనమ్. అహగ్ షట్.

ఏకాదశోఽనువాకః.

వేద మనూ చ్యాచార్యోఽన్తేవాసిన మనుశాస్తి, సత్యం వద, ధర్మంచర, స్వాధ్యాయా న్మా ప్రమదః, ఆచార్యాయ ప్రియం ధన మాహృత్య ప్రజాతంతుం మా వ్యవచ్ఛేత్సీః, సత్యా న్నప్రమది తవ్యమ్, ధర్మా న్నప్రమదితవ్యమ్, కుశలా న్న ప్రమదితవ్యమ్, భూ

1 హ్యస్మవా.

త్త్యేన ప్రమదితవ్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాన్న ప్రమదితవ్యమ్.౧. దేవపితృకార్యాభ్యాం నప్రమదితవ్యం, మాతృదేవో భవ, పితృదేవో భవ, ఆచార్యదేవో భవ, అతిథిదేవో భవ, యాన్యనవద్యాని కర్మా ణి, తాని సేవితవ్యాని, నో ఇతరాణి, యాన్యస్మాకగ్ సుచరితాని, తాని త్వయోపాస్యాని. ౨. నో ఇతరాణి, యే కే చాస్మచ్ఛ్రేయాగ్ంసో బ్రాహ్మణాః, తేషాం త్వయాఽఽసనేన ప్రశ్వసితవ్యమ్, శ్రద్ధయా దేయమ్, అశ్రద్ధయా దేయమ్, శ్రియా దేయమ్, హ్రియా దేయమ్, భియా దేయ మ్, సంవిదా దేయమ్, అథ యది తే కర్మ విచికిత్సా వా వృత్తవిచికి త్సా వా స్యాత్. ౩. యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమ్మర్శినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షా ధర్మకామా స్స్యుః, యథా తే తత్ర వర్తేరన్, తథా తత్ర వర్తేథాః, అథాభ్యాఖ్యాతేషు, యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమ్మర్శినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షా ధర్మకామాస్స్యుః, యథా తే తేషు వర్తేరన్. ౪. తథా తేషు వర్తేథాః, ఏష ఆదేశః, ఏష ఉపదేశః, ఏషా వేదో పనిషత్, ఏతదనుశాసనమ్, ఏవముపాసితవ్యమ్, ఏవము చైత దుపా స్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాంన ప్రమదితవ్యం, తానిత్వయోపా స్యాని విచికిత్సావాస్యా త్తేషువర్తేరన్ సప్తచ.

ద్వాదశోఽనువాకః.

శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా, శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః, శంనో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే, నమస్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వామేవ ప్రత్యక్షంబ్రహ్మా వాదిషమ్, ఋత మవాదిషం, సత్య మవాదిషం. ౧. తన్మా మావీత్, తద్వక్తార మావీత్, ఆవీ న్మాం, ఆవీ ద్వక్తారమ్.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః (సత్యమవాదిషం పఞ్చచ).

ఇతి శీక్షావల్లీ ప్రథమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

శం న శ్శీక్షాగ్ సహనౌ యశ్ఛందసాం భూః సయః, పృథి
వ్యోమి త్యృచం చాహం వేద మనూచ్య శం నో ద్వాదశ, శం నో మహ
ఇత్యాదిత్యోర్నోఽఇతరాణిత్రయోవిగ్ంశతిః. శంనో...వక్తారం. హరిఃఓం.

ఓమ్ శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది శీక్షావల్లీ స్సమాప్తా.

---

[1] ఆనన్దవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహ నా వవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం కర
వావహై, తేజస్వి నావధీత మస్తు, మా విద్విషావహై,

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరం, త దేషా భ్యుక్తా, సత్యం జ్ఞాన మనం
తం బ్రహ్మ, యో వేద నిహితం గుహాయాం పరమే వ్యోమన్. ౧.
సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ, బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి, తస్మా ద్వా
ఏతస్మా దాత్మన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయో ర
గ్నిఃఅగ్నే రాపః, అద్భ్యః పృథివీ, పృథివ్యా ఓషధయః, ఓషధీభ్యోఽ
న్నమ్, అన్నా త్పురుషః. ౨. స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయః,
త స్యేద మేవ శిరః, అయం దక్షిణఃపక్షః, అయ ముత్తరః పక్షః,
అయ మాత్మా, ఇదం పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నా ద్వై ప్రజాః ప్రజాయంతే, యాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః, అ
థో అన్నే నైవ జీవంతి, అ థైనదపి యంత్యంతతః, అన్నగ్ హి భూతా
నాం జ్యేష్ఠం తస్మా త్సర్వౌషధ ముచ్యతే, సర్వం వై తేఽన్నమాప్ను
వంతి, యేఽన్నం బ్రహ్మోపాసతే, అన్నగ్ హి భూతానాం జ్యేష్ఠం, తస్మా
త్సర్వౌషధముచ్యతే. ౧. అన్నా ద్భూతాని జాయంతే, జాతా న్యన్నే

---

1 బ్రహ్మానందవల్లీ.

స వర్ధన్తే, అద్యతే ఽత్తిచ భూతాని, తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి, తస్మా ద్వా ఏత స్మాద న్నరసమయాత్, అన్యోఽంతర ఆత్మా ప్రాణమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుష విధ ఏవ, తస్య పురుష విధతాం, అన్వయం పురుష విధః. ౧. తస్య ప్రాణఏవ శిరః, వ్యానో దక్షిణః పక్షః, అపాన ఉత్తరః పక్షః, ఆకాశ ఆత్మా, పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణం దేవా అనుప్రాణంతి, మనుష్యాః పశవశ్చ యే, ప్రాణో హి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యతే, సర్వమేవత ఆయు ర్యంతి, యే ప్రాణం బ్రహ్మోపాసతే, ప్రాణోహి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యత ఇతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యఃపూర్వస్య. ౧. తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాత్, అన్యోఽంతరఆత్మా మనోమయః, తేనైషపూర్ణః, సవా ఏషపురుషవిధ ఏవ, తస్య పురుష విధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య యజు రేవ శిరః, ఋగ్దక్షిణః పక్షః, సామోత్తరః పక్షః, ఆదేశ ఆత్మా. ౨. అధర్వాఙ్గిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి,

చతుర్థోఽనువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్, న బిభేతి కదాచనేతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, తస్మా ద్వా ఏతస్మా న్మనోమయాత్, అన్యోఽంతరఆత్మా విజ్ఞానమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏషపురుషవిధ ఏవ. ౧. తస్య పురుషవిధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య శ్రద్ధైవ శిరః, ఋతం దక్షిణః పక్షః, సత్య ముత్తరః పక్షః, యోగ ఆత్మా, మహః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

పంచమోఽనువాకః.

విజ్ఞానం యజ్ఞం తను తే, కర్మాణి తనుతేఽపిచ, విజ్ఞానం దేవా

స్సర్వే, బ్రహ్మజ్యేష్ఠ ముపాసతే, విజ్ఞానం బ్రహ్మచే ద్వేద, తస్మా చ్చే న్న ప్రమాద్యతి, శరీరే పాప్మనో హిత్వా, సర్వాన్ కామాన్ సమ శ్నుత ఇతి, తస్యైషఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. తస్మా ద్వాఏ తస్మా ద్విజ్ఞాన మయాత్, అన్యోఽన్తర ఆత్మాఽనందమయః, తే నైష పూర్ణః, సవా ఏష పురుషవిధ ఏవ, తస్యపురుషవిధతాం, అన్వయం పురుషవిధః, తస్యప్రియ మేవ శిరః, మోదో దక్షిణః పక్షః, ప్రమోద ఉత్తరః పక్షః, ఆనంద ఆత్మా. ౨. బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

షష్ఠోఽనువాకః.

అసన్నేవ స భవతి, అస ద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్, అస్తి బ్రహ్మేతి చే ద్వేద, సంత మేనం తతో విదు రితి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, అథా తో ను ప్రశ్నాః, ఉ తా'విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య, కశ్చ న గచ్ఛతి. ౩. ఆహో విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య. ౧. కశ్చి త్సమశ్నుతా ౩-ఉ, సోఽకామయత, బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా, ఇదగ్ సర్వ మసృజత, య దిదం కించ, త త్సృష్ట్వా, త దే వానుప్రావిశత్, త దనుప్రవిశ్య. ౨. స చ్చ త్యచ్చా భవత్- నిరుక్తం చానిరుక్తంచ, నిలయనం చానిలయనంచ, విజ్ఞానం చావిజ్ఞానం చ, సత్యం చానృతం చ సత్య మభవత్, య దిదం కించ, త త్సత్య మిత్యా చక్షతే, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

సప్తమోఽనువాకః.

అసద్వా ఇద మగ్ర ఆసీత్, తతో వై స దజాయత, తదాత్మా నగ్గ్ స్వయ మకు రుత, తస్మా త్త త్సుకృత ముచ్యత ఇతి, యద్వై తత్సుకృతమ్, రసో వై సః, రసగ్గ్ హ్యేవా యం లబ్ధ్వాఽనందీ భవతి, కో హ్యేవాఽన్యా త్కః ప్రాణ్యాత్, య దేషఆ కాశ ఆనందో న స్యాత్, ఏష హ్యే వానందయాతి. ౧. యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్న దృశ్యే నాత్మ్యే ఽనిరుక్తే ఽనిలయనే ఽభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే, అథ

సోఽభయం గతో భవతి, యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నుదర మంతరం కురుతే, అథ తస్య భయం భవతి, త త్త్వేవభయం విదుషో ఽమన్వా నస్య, తదప్యేషశ్లోకో భవతి.

అష్టమోఽనువాకః.

భీషాఽస్మా ద్వాతః పవతే, భీషోదేతి సూర్యః, భీషాఽస్మాదగ్ని శ్చేంద్ర శ్చ, మృత్యు ర్ధావతి పంచమ ఇతి, సైషాఽఽనందస్య మీమాగ్ంసా భవతి, యువా స్యా త్సాధుయువాధ్యాయకః, ఆశిష్ఠో ద్రఢిష్ఠో బలిష్ఠః, త స్యేయం పృథివీ సర్వావి త్తస్య పూర్ణా స్యాత్, స ఏకో మానుష ఆనందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య. ౧. తే యే శతం మానుషా ఆనందాః, స ఏకో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య, తే యే శతం మనుష్యగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకో దేవగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం దేవగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకః పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందాః. ౨. స ఏక ఆజానజానాం దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య, తే యే శత మాజానజానాం దేవానా మానందాః, స ఏకః కర్మదేవానాం దేవానా మానందః, యే కర్మణా దేవా న పి యంతి, శ్రోత్రియస్య చాకామ హతస్య, తే యే శతం కర్మదేవానాం దేవానా మానందాః, స ఏకో దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం దేవానా మానందాః. ౩. స ఏక ఇంద్ర స్యానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శత మిన్ద్ర స్యానన్దాః, స ఏకో బృహస్పతే రానన్దః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం బృహస్పతే రానందాః, స ఏకః ప్రజాపతే రానన్దః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం ప్రజాపతే రానన్దాః, స ఏకో బ్రహ్మణ ఆనందః. ౪. శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, స యశ్చాయం పురుషే,

య శ్చాసా వాదిత్యే, స ఏకః, సయఏవం విత్, అస్మా ల్లోకా త్ప్రేత్య, ఏత మన్నమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి. ౫. ఏత మానంద మయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, త ద ప్యేషశ్లోకో భవతి.

నవమోఽనువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్, నబిభేతి కుతశ్చ నేతి, ఏతగ్ం హ వావ న తపతి, కి మహగ్ంసాధు నాకరవం, కి మహం పాప మకరవ మితి, స య ఏవం విద్వానే తే ఆత్మానగ్ం స్పృణుతే, ఉభే హ్యేవైష ఏతే ఆత్మానగ్ం స్పృణుతే, య ఏవం వేద. ౧. ఇత్యుపనిషత్.

ఇతి ఆనందవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః సమాప్తా.

బ్రహ్మవి దిద మయమిద మేకవిగ్ంశతి రన్నా దన్న రసమయా దన్నా త్ప్రాణోవ్యానోపానఆకాశఃపృథివీపుచ్ఛగ్ం షడ్విగ్ం శతిః ప్రాణం యజుర్ఋక్సామాదేశోఽథర్వాంగిరసఃపుచ్ఛంద్వావిగ్ంశతి ర్యత శ్శ్రద్ధర్తగ్ంసత్యం యోగోమహాస్తాదశ విజ్ఞానంప్రియంమోదః ప్రమోద ఆనన్దో బ్రహ్మపుచ్ఛంద్వావిగ్ం శతి రసన్నే వ ఛాస్టావిగ్ శతి రసత్ షోడశ భీషాన్మాన్మానుషోమనుష్యగన్ధర్వాణాం దేవగన్ధర్వాణాం పితౄణాం చిరలోకలోకానామాజానజానాంకర్మదేవానాం యే కర్మణా దేవానామిన్ద్రస్యబృహస్పతేః ప్రజాపతే ర్బ్రహ్మణః సయశ్చ సజ్ఞా్రమ త్యేకపంచాశద్యతః కుతశ్చనైతమేకాదశనవ.

సహనా వవ త్వితి శాన్తిః. హరిః ఓమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది ఆనందవల్లీ సమాప్తా.

భృగువల్లీ తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓం. సహ నా వవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం కరవావ హై, తేజస్వినావధీత మస్తు మావిద్విషావ హై.

ఓమ్ శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

భృగుర్వై వారుణిః, వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తస్మా ఏత త్ప్రోవాచ, అన్నం ప్రాణం చక్షు శ్శ్రోత్రం మనో వాచ మితి, తగ్ం హోవాచ, యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ప్రయ న్త్యభిసంవిశంతి, తద్వి జిజ్ఞాసస్వ, తద్బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, అన్నా ద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే, అన్నేన జాతాని జీవంతి, అన్నం ప్రయం త్యభిసం విశంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పున రేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి. తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ప్రాణా ద్ధ్యేవ ఖ ల్విమాని భూతా నిజాయంతే, ప్రాణేన జాతాని జీవంతి, ప్రాణం ప్రయం త్యభిసం విశంతీతి, త ద్విజ్ఞాయ, పున రేవ వరుణం పితర ముపససార. అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో బ్రహ్మేతి, సతపోఽతప్యత, సతప స్తప్త్వా.

చతుర్థోఽనువాకః.

మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే, మనసా జాతాని జీవంతి, మనః ప్రయం త్యభిసంవి

శంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ంహోవాచ, తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ తపో బ్రహ్మేతి, సతపో౽తప్యత, సతప స్తప్త్వా.

పంచమో౽నువాకః.

విజ్ఞానం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, విజ్ఞానా ద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే, విజ్ఞానేన జాతాని జీవంతి, విజ్ఞానం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో బ్రహ్మేతి, స తపో౽తప్యత, స తప స్తప్త్వా.

షష్ఠో౽నువాకః

ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ఆనందా ద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతానిజాయంతే, ఆనందేన జాతాని జీవంతి, ఆనందం ప్రయం త్యభిసంవిశంతీతి, సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా, పరమే వ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితా, స య ఏవం వేద ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహాన్ భవతి, ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన, మహా న్కీర్త్యా.

నవమో౽నువాకః.

అన్నం న నింద్యాత్, త ద్వ్రతమ్, ప్రాణోవా అన్నమ్, శరీర మన్నాదమ్, ప్రాణే శరీరం ప్రతిష్ఠితమ్, శరీరే ప్రాణః ప్రతిష్ఠితః, త దేతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్ వేద ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా న్భవతి ప్రజయా పశుభి, ర్బ్రహ్మవర్చసేన- మహా న్కీర్త్యా.

అష్టమో౽నువాకః.

అన్నం న పరిచక్షీత, త ద్వ్రతమ్, ఆపో వా అన్నమ్, జ్యోతి రన్నాదమ్, అప్సు జ్యోతిః ప్రతిష్ఠితమ్, జ్యోతి ష్యాపః ప్రతిష్ఠితాః త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం

వేద ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా న్భవతి ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన, మహా న్కీర్త్యా.

నవమోఽనువాకః.

అన్నం బహు కుర్వీత, త ద్వ్రతమ్, పృథివీ వా అన్నమ్, ఆకాశో ఽన్నాదః, పృథివ్యా మాకాశః ప్రతిష్ఠితః, ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా, త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా న్భవతి ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన, మహా న్కీర్త్యా.

దశమోఽనువాకః.

న కంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత, త ద్వ్రతమ్, తస్మా ద్యయా కయాచ విధయా బహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్, అరా ధ్యస్మా అన్నమిత్యా చక్షతే, ఏతద్వై ముఖతోఽన్నగ్ంరాద్ధమ్, ముఖతోఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే, ఏతద్వై మధ్యతోఽన్నగ్ంరాద్ధమ్, మధ్యతోఽస్మా, అన్నగ్ం రాధ్యతే, ఏతద్వా అంతతోఽన్నగ్ం రాద్ధమ్, అంతతోఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే. ౧. య ఏవం వేద, క్షేమ ఇతి వాచి, యోగక్షేమ ఇతి ప్రాణాపానయోః, కర్మేతి హస్తయోః, గతిరితి పాదయోః, విముక్తి రితి పాయౌ, ఇతిమానుషీ స్సమాజ్ఞాః, అథదైవీః, తృప్తి రితి వృష్టౌ, బలమితి విద్యుతి. ౨. యశ ఇతి పశుషు, జ్యోతి రితి నక్షత్రేషు, ప్రజాపతి రమృతమానంద ఇ త్యుపస్థే, సర్వ మి త్యాకాశే, తత్ప్రతిష్ఠే త్యుపాసీత, ప్రతిష్ఠావా న్భవతి, త న్మహ ఇత్యుపాసీత, మహా న్భవతి, తన్మన ఇ త్యుపాసీత, మానవా న్భవతి ౩. తన్నమ ఇ త్యుపాసీత, నమ్యంతేఽస్మైకామాః, తద్బ్రహ్మే త్యుపాసీత, బ్రహ్మవా న్భవతి, త ద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీత, [1]పర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంత స్సపత్నాః, పరియేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః, స య శ్చాయం పురుషే, యశ్చాసా వాదిత్యే, స ఏకః,

---

1 పర్యేనం.

౪. స య ఏవంవిత్, అస్మా ల్లోకా త్ప్రేత్య, ఏత మన్నమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏత మానందమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఇమాం ల్లోకా న్కామాన్నీ కామరూ ప్యనుసంచరన్, ఏత త్సామ గాయ న్నాస్తే, హా౩వు హా౩వు హా౩వు. ౫. అహ మన్న మహమన్న మహ మన్నమ్, అహ మన్నాదో౩ఽహమన్నాదో౩ఽహ మన్నాదః, అహగ్గ్ శ్లోక కృదహగ్గ్ శ్లోకకృ దహగ్గ్ శ్లోకకృత్, అహ మస్మి ప్రథమజా ఋతా౩స్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నా౩[1]భా౩ఇ, యో మా దదాతి స ఇదేవమా౩[2]వా౩ః, అహ మన్న మన్న మదంత మా౩ద్మి, అహం విశ్వం భువన మ భ్యభవా౩మ్, సువర్ణజ్యో తీః, య ఏవం వే ద, ఇత్యుపనిషత్. ౬. రాధ్య తేవిద్యుతిమానహోస్ భవత్యేకో హా౩వు య ఏవం వేదైకంచ.

ఇతి భృగువల్లీ తృతీయాధ్యాయః సమాప్తా.

భృగు స్తస్మై యతో విశంతి తద్విజిజ్ఞాసస్వతత్త్రియోద శాన్నం ప్రాణంమనోవిజ్ఞానమితి విజ్ఞాయతంతపసాద్వాదశ ద్వాదశానందఇతి సైషాద శాన్నంననింద్యా త్ప్రాణశ్శరీరమన్నంనపరిచక్షీతాపో జ్యో తిరన్నంబహుకుర్వీత పృథివ్యామాకాశఏకాదశైకాదశ నకంచనైకషష్టి రేకాన్నవిగ్ంశతిరేకాన్నవిగ్ంశతిః.

సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఓం తత్సత్, హరిః ఓమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది భృగువల్లీ సమాప్తాః.

తైత్తిరీయోపనిషత్ సమాప్తా

---

1 భా౩ఇ. 2 వాః.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౨. ఋగ్వేదీయైతరేయోపనిషత్.

ఓం. వాఙ్మే మనసి ప్రతిష్ఠితా మనో మే వాచి ప్రతిష్ఠిత మావి రావీ ర్మ ఏధి వేదస్య మ ఆణీస్థ శ్రుతంమే మా ప్రహాసీ దనే నాధీ తే నా హోరాత్రా న్సన్దధా మ్యృతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి త న్మా మవతు త ద్వక్తార మవ త్వవతుమా మవతు వక్తార మవతు వక్తారం॰

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఓం. అగ్న ఇళా మమ ఇళా, నమో ఋషిభ్యో మన్త్రకృద్భ్యో మన్త్రిపతిభ్యో నమో వో అస్తు దేవేభ్యః, శివా న శ్శన్తమా భవంతు సుమృడీకా సరస్వతి, మా తే వ్యోమ సన్దృశి. భద్రంకర్ణేభిః ... యదాయుః, శన్న ఇన్ద్రాగ్నీ... వాజసాతౌ, స్తుషేజనం... మిత్రోఅగ్నిః, కయాన శ్చిత్ర... వృతా, కస్త్వాసత్యో... వసు, అభీషుణః... స్యూతిభిః, భద్ర న్నో అపి వాదయ మనః

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఐతరేయోపనిషది ప్రథమాధ్యాయః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ఆత్మా వా ఇద మేక ఏ వాగ్ర ఆసీత్ నాన్య త్కిఞ్చన మిషత్ స ఈక్షత లోకా న్ను సృజా ఇతి. ౧. స ఇమా ల్లోకా నసృజ తామ్భో మరీచీ ర్మర మాపోఽదోఽమ్భః పరేణ దివం ద్యౌః ప్రతిష్ఠాఽన్తరిక్షం మరీచ యః పృథివీ మరో యా అధ స్తాత్తా [1]అపః. ౨. స ఈక్షతే మే ను లోకా లోక పా లాన్ను సృజా ఇతి సోఽద్భ్య ఏవ పురుషం సముద్ధృత్యామూర్ఛయత్. ౩. త మభ్యతప త్త స్యా

---

1 అపః.

భిత స్తస్య ముఖం నిరభిద్యత యథాణ్డం ముఖా ద్వా గ్వాచోఽగ్ని ర్నాసికే నిరభి ద్యేతాం నాసికాభ్యాం ప్రాణః, ప్రాణా ద్వాయు రక్షిణీ నిరభిద్యేతాం అక్షిభ్యాం చక్షు శ్చక్షుష ఆదిత్యః కర్ణౌ నిరభిద్యేతాం కర్ణాభ్యాం శ్రోత్రం శ్రోత్రా ద్దిశ స్త్వ జ్నిరభిద్యత త్వచో లోమాని లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో హృదయం నిరభిద్యత హృదయా న్మనో మనస శ్చన్ద్రమా నాభిర్నిరభిద్యత నాభ్యా అపానో ఽపానా న్మృత్యుః శిశ్నం నిరభిద్యత శిశ్నా ద్రేతో రేతస ఆపః. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

తా ఏతా దేవతా స్సృష్టా అస్మి న్మహ త్యర్ణవే ప్రాపతం స్త[1]మ శనాయా పిపాసాభ్యా మన్వవార్జత్ తా ఏన మబ్రువ న్నాయతనం నః ప్రజానీహి యస్మిన్ప్రతిష్ఠితా అన్నమదామేతి. ౧. తాభ్యో గా మానయ త్తా అబ్రువ న్న వై నోఽయ మలమితి, తాభ్యోఽశ్వ మానయ త్తా అబ్రువ న్న వై నోఽయ మలమితి. ౨. తాభ్యః పురుష మానయ త్తా అబ్రువన్ సుకృతం బతేతి పురుషో వావ సుకృతమ్, తా అబ్రవీ ద్యథాఽఽయతనం ప్రవిశతేతి. 3. అగ్ని ర్వా గ్భూత్వా ముఖం ప్రావిశ ద్వాయుః ప్రాణో భూత్వా నాసికే ప్రావిశ దాదిత్య శ్చక్షు ర్భూత్వాఽక్షిణీ ప్రావిశద్దిశ శ్శ్రోత్రం భూత్వా కర్ణౌ ప్రావిశ న్నోషధి వనస్పతయో లోమాని భూత్వా త్వచ మ్ప్రావిశం శ్చన్ద్రమా మనో భూత్వా హృదయం ప్రావిశ న్మృత్యు రపానో భూత్వా నాభిం ప్రావిశ దాపో రేతో భూత్వా శిశ్నం ప్రావిశన్. ౪. త[2]మశనాయాపిపాసే అబ్రూతా మావాభ్యా మభిప్రజానీహీతి [3]స తే అబ్రవీ దేతా స్వేవ వాం దేవతా స్వాభజా మ్యేతాసు భాగిన్యౌ కరోమీతి తస్మా ద్యస్యై కస్యై చ దేవతాయై హవి ర్గృహ్యతే భాగిన్యా వేవాస్యా [4]మశనాయా పిపాసే భవతః. ౫.

---

1 అశనాపిపాసాభ్యా. 2 మశనాపిపాసే. 3 తే. 4 అశనా పిపాసే.

తృతీయః ఖండః.

స ఈక్షతే మేను లోకాశ్చ లోకపాలా శ్చాన్న మేభ్యః సృజా
ఇతి.౧.సోఽపోఽభ్యతప త్తాభ్యోఽభిత ప్తాభ్యో మూర్తిరజాయత యా వై
సా మూర్తిరజాయతాన్నం వై తత్. ౨. త దేత [1]దభిసృష్టం న తత్పరా
ఙత్యజిఘాంస త్తద్వాచా జిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో ద్వాచా గ్రహీతుమ్, స
యద్ధైన ద్వాచాఽగ్రహైష్య దభివ్యాహృత్య హైవాన్న మత్రప్స్యత్.
౩. తత్ప్రాణే నాజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో త్ప్రాణేనగ్రహీతుం స యద్ధైన
త్ప్రాణే నాగ్రహైష్య దభిప్రా ణ్యహైవాఽన్న మత్రప్స్యత్. ౪. త
చ్చక్షుషాఽజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో చ్చక్షుషా గ్రహీతుమ్, స య ద్ధైన
చ్చక్షుషాఽగ్రహైష్య ద్దృష్ట్వా హై వాన్న మత్రప్స్యత్. ౫. త
చ్ఛ్రోత్రేణాజిఘృక్ష త్త న్నాశక్నో చ్ఛ్రోత్రేణ గ్రహీతుమ్, స యద్ధైన
చ్ఛ్రోత్రే ణాగ్రహైష్య చ్ఛ్రుత్వా హైవాన్న మత్రప్స్యత్. ౬. తత్త్వ
చాఽజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో త్త్వచా గ్రహీతుమ్, స యద్ధైనత్త్వ
చాఽగ్రహైష్య త్స్పృష్ట్వా హైవాన్న మత్రప్స్యత్. ౭. త న్మనసా
ఽజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో న్మనసా గ్రహీతుమ్, స య ద్ధైన న్మనసా గ్రహై
ష్య ద్ధ్యాత్వాహైవా న్న మత్రప్స్యత్. ౮. త చ్ఛిశ్నేనా జిఘృక్ష త్త
న్నాశక్నో చ్ఛిశ్నేనగ్రహీతుమ్, స య ద్ధైన చ్ఛిశ్నే నాగ్రహైష్య
ద్విసృజ్య హైవాన్న మత్రప్స్యత్. ౯. తదపానే నాజిఘృక్ష త్తదా
వయ త్స ఏషోఽన్నస్య గ్రహో య ద్వాయు రన్నాయుర్వా ఏష
య ద్వాయుః. ౧౦. స ఈక్షత కథ న్విదం మ దృతే స్యా దితి స
ఈక్షత కతరేణ ప్రపద్యా ఇతి, స ఈక్షత యది వాచాఽభివ్యాహృతం
యది ప్రాణే నాభి ప్రాణితం యది చక్షుషా దృష్టం యది శ్రోత్రేణ
శ్రుతం యది త్వచాస్పృష్టం యది మనసా ధ్యాతం య ద్యపానే

---

1 దభిసృష్టం పరాఙ్.

నాభ్యపానితం యది శిశ్నేన విసృష్ట మథ కోఽహమితి. ౧౧. స ఏత మేవ సీమానం విదా ర్యైతయా ద్వారా ప్రాపద్యత, సైషావిదృతి ర్నామ ద్వా స్త దేత న్నాన్దనం తస్య త్రయ ఆవసథాస్త్రయ స్స్వప్నా అయ మావసథోఽయమావసథోఽయ మావసథ ఇతి. ౧౨. స జాతో భూ తా న్యభివ్యైక్షత్ కి మిహాన్యం వావదిష దితి, సఏత మేవ పురుషం బ్రహ్మ తత మమపశ్య దిద మదర్శమితి. ౧౩. తస్మా దిదన్ద్రో నా మేదన్ద్రో హ వై నామ తమిదన్ద్రం స న్త మిన్ద్ర ఇత్యాచక్షతే పరోక్షేణ పరోక్ష ప్రియా ఇవహి దేవాః పరోక్షప్రియా ఇవ హి దేవాః. ౧౪.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే చతుర్థోఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు ప్రథమోఽధ్యాయః. ఓమ్ తత్సత్.

ఐతరేయోపనిషది ద్వితీయాధ్యాయః.

ప్రథమః ఖండః.

పురుషే హ వా అయ మాదితో గర్భో భవతి యదేత ద్రేత స్తదేత త్సర్వేభ్యోఽఙ్గేభ్య స్తేజ [1] స్సంభృత మాత్మ న్యే వాత్మానం బిభర్తి త ద్యదా స్త్రియాం సిఞ్చ త్య [2] థైత జ్జనయతి త దస్య ప్రథమం జన్మ. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

తత్ స్త్రియా ఆత్మభూయం గచ్ఛతి యథా స్వమఙ్గం తథా తస్మా దేనాం న హిన స్తి సా స్యైత మాత్మాన మత్ర గతం భావయతి. ౧. సా భావయిత్రీ భావయితవ్యా భవతి తం స్త్రీగర్భం బిభర్తి సోఽగ్ర ఏవ కుమారం జన్మ నోఽగ్రే ఽధిభావయతి స యత్కుమారం జన్మనోఽగ్రేఽధిభావయ త్యాత్మాన మేవ తద్భావయ త్యేషాం లోకానాం సన్తత్యా ఏవం సన్తతా హీమే లోకా స్తదస్య ద్వితీయం జన్మ.

---

1 స్సంభూత. 2 థైన.

తృతీయః ఖండః.

సోఽస్యాయ మాత్మా పుణ్యేభ్యః కర్మభ్యః [1]ప్రతినిధీయతే అథాస్యాఽయ మితర ఆత్మా కృతకృత్యో వయోగతః ప్రైతి స ఇతః ప్రయన్నేవ పునర్జాయతే తదస్య తృతీయంజన్మ తదుక్త మృషిణా.

చతుర్థః ఖండః.

గర్భేను సన్నన్వేషా మవేద మహం దేవానాం జనిమానివిశ్వా, శతం మా [2]పర ఆయసీ ররక్ష న్నధ శ్శ్యేనో జవసా నిరదీయ మితి, గర్భఏవైత చ్ఛయానో వామదేవ ఏవ మువాచ. ౧. స ఏవం విద్వా నస్మా చ్ఛరీరభేదా దూర్ధ్వ ఉత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే లోకే సర్వాన్ కామా నాప్త్వాఽమృత స్సమ భవ త్సమభవత్. ౨.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే పఞ్చమోఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు ద్వితీయోఽధ్యాయః. ఓం తత్సత్.

ఐతరేయోపనిషది తృతీయాధ్యాయః.

కోఽయమాత్మేతి వయ ముపాస్మహే కతర స్స ఆత్మా యేనవా రూపం పశ్యతి యేన వా శబ్దం శృణోతి యేనవా గన్ధా నాజిఘ్రతి యేనవా వాచంవ్యాకరోతి యేనవా స్వాదు చాస్వాదుచ విజానాతి. ౧. య దేత ద్ధృదయం మన శ్చైతత్ సంజ్ఞాన మాజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం మేధా దృష్టి ర్ధృతి ర్మతి ర్మనీషా జూతి స్స్మృతి స్సఙ్కల్పః క్రతు రసుః కామోవశ ఇతి సర్వా ణ్యేవైతాని ప్రజ్ఞానస్య నామధేయాని భవన్తి. ౨. స ఏష బ్రహ్మా ఏష ఇన్ద్ర ఏష ప్రజాపతి రేతే సర్వే దేవా ఇమానిచ పఞ్చ మహాభూతాని పృథివీ వాయు రాకాశ ఆపో జ్యోతీంషీ త్యేతానీ మాని చ క్షుద్ర మిశ్రాణీవ బీజా నీతరాణి చేతరాణి చాణ్డజాని చ జారుజానిచ స్వేదజానిచో ద్భిజ్జాని చాశ్వా గావః పురుషా హస్తినో యత్కిఞ్చేదం

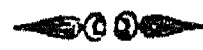
1 ప్రతిధీయతే. 2 పుర.

ప్రాణి జఙ్గమం చ పతత్రి చ యచ్చ స్థావరం సర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం ప్రజ్ఞానే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ. 3. స ఏతేన[1] ప్రజ్ఞేనాత్మనాఽస్మాల్లోకాదుత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే లోకే సర్వాన్ కామానాప్త్వాఽమృతః సమభవత్సమభవదిత్యోమ్. ౪.

వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః హరిః ఓమ్.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షష్ఠోఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు తృతీయోఽధ్యాయః ఓమ్ తత్సత్.

ఇతి ఐతరేయోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః. ఓమ్.

౯. సామవేదీయ ఛాన్దోగ్యోపనిషత్.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

హరిః ఓమ్. ఆప్యాయన్తు మమాఙ్గాని వాక్ప్రాణశ్చక్షుః శ్రోత్రమథో బలమిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం మాఽహం[2] బ్రహ్మ నిరాకుర్యాం మా మా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకరణం మే అస్తు తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి సన్తు తే మయి సన్తు.

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ఓ మి త్యేత దక్షర ముద్గీథ ముపాసీత, ఓ మితి[3] హ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్. ౧. ఏషాం భూతానాం పృథివీ రసః పృథివ్యా ఆపో రస అపా మోషధయో రస ఓషధీనాం పురుషో రసః పురుషస్య వాగ్రసో వాచ ఋగ్రస ఋచ స్సామ రస స్సామ్న ఉద్గీథో రసః. ౨.

1 నప్రజ్ఞా. 2 ఽహం. 3 మితిహ్యుద్గా.

స ఏష రసానాగ్ంరసతమః పరమః పరార్ధ్యోఽష్టమో య [1]దుద్గీథః. ౩. కతమా కతమర్క్కతమ త్కతమత్సామ కతమః కతమ ఉద్గీథ ఇతి విమృష్టం భవతి. ౪. వా గేవ ర్క్ప్రాణ స్సా మో మిత్యేత దక్షర ముద్గీథ స్తద్వా ఏతన్మిథునం య ద్వాక్చ ప్రాణ శ్చర్క్చ సామ చ. ౫. తదేత న్మిథున మో మిత్యేతస్మిన్నక్షరే సగ్ంసృజ్యతే, యదా వై మిథునౌ సమాగచ్ఛత ఆపయతో వై తా వన్యోన్యస్య కామమ్. ౬. ఆపయితా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్వా నక్షర ముద్గీథ ముపాస్తే. ౭. తద్వా ఏతదనుజ్ఞాక్షరం యద్ధి కించానుజానా త్యో మిత్యేవ తదాహ ఏషావేవ సమృద్ధి ర్యదనుజ్ఞా సమర్ధయితా హ వై కామానాం భవతి య ఏత దేవం విద్వా నక్షర ముద్గీథ ముపాస్తే. ౮. తే నేయం త్రయీ విద్యా వర్తతే ఓ మి త్యాశ్రావయ త్యోమితి శగ్ంసత్యో మి త్యుద్గాయ త్యేతస్యై వాక్షర స్యాపచిత్యై మహిమ్నా రసేన. ౯. తే నోభౌ కురుతో య శ్చైత దేవం వేద యశ్చ న వేద నానాతు విద్యా చావిద్యా చ యదేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధ యోపనిషదా తదేవ వీర్యవత్తరం భవతీతి ఖ ల్వేత స్యైవాక్షర స్యోపవ్యాఖ్యానం భవతి. ౧౦.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాసురా హ వై యత్ర సంయేతిర ఉభయే ప్రాజాపత్యా స్తద్ధ దేవా ఉద్గీథ మాజహ్రు రనే నైనా నభిభవిష్యామ ఇతి. ౧. తేహ నాసిక్యం ప్రాణముద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే తగ్ంహా సురాః పాప్మనా వివిధుః, తస్మాత్తేనోభయం జిఘ్రతి సురభి చ దుర్గన్ధి చ పాప్మనా హ్యేష విద్ధః. ౨ అథ హ వాచ ముద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే తాగ్ంహా సురాః పాప్మనా వివిధుః తస్మాత్తయో భయం వదతి సత్యం చానృతంచ పాప్మనా హ్యేషా విద్ధా. ౩. అథహ చక్షు రుద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే

---

[1] ఉద్గీథః.

తద్ధాసురాః పాప్మనా వివిధు స్తస్మా త్తేనోభయం పశ్యతి దర్శనీయం చాదర్శనీయంచ పాప్మనా హ్యేత ద్విద్ధమ్. ౩. అథహ శ్రోత్ర ముద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్మనా వివిధు స్తస్మా త్తేనోభయగ్ం శృణోతి శ్రవణీయంచాశ్రవణీయంచ పాప్మనా హ్యేత ద్విద్ధమ్. ౪. అథహ మన ఉద్గీథముపాస ఞ్చక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్మనా వివిధు స్తస్మాత్తే నోభయమ్, సఙ్కల్పయతే సఙ్కల్పనీయం చాసఙ్కల్పనీయం చ పాప్మనా హ్యేతద్విద్ధమ్. ౬. అథ హ య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణ స్తముద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరేతగ్ం హాసురా ఋత్వా విదధ్వంసు ర్యథాఽశ్మాన మాఖణ మృత్వా విధ్వగ్ంసే తైవమ్. ౭. యథాఽశ్మాన మాఖణ మృత్వా విధ్వగ్ంసతఏవగ్ం హైవ సవిధ్వగ్ంసతే య ఏవం విది పాపం కామయతే యశ్చైన మభిదా సతి సఏషోఽశ్మాఖణః. ౮. నైవై తే నసురభి నదుర్గన్ధి విజానాత్యపహతపాప్మా హ్యేష తేన యదశ్నాతి యత్పిబతి తేనేతరా న్ప్రాణా నవ త్యేత ము ఏవా న్తతో ఽవిత్త్వోత్క్రామతి వ్యాదదా త్యేవా న్తత ఇతి. ౯. తగ్ం హాఙ్గిరాఉద్గీథ ముపాసా[1]ఞ్చక్ర ఏత ము ఏవాఙ్గిర సంమన్యతే, అఙ్గానాం యద్రసః. ౧౦. తేన తగ్ం హ బృహస్పతి రుద్గీథ ముపాసాఞ్చక్ర ఏత ము ఏవ బృహస్పతిం [2]మన్యన్తే వాగ్ఘి బృహతీ తస్యా ఏష పతిః. ౧౧. తేన తగ్ం హా యాస్య ఉద్గీథ ముపాసాఞ్చక్ర ఏత ము ఏవాయాస్యం మన్యన్త ఆస్యా ద్య దయతే ౧౨. తేన తగ్ం హ బకో దాల్భ్య విదాఞ్చకార, సహ నైమిశీయానా ముద్గాతా బభూవ సహస్మైభ్యః కామా నాగాయతి. ౧౩. ఆగాతా హ నై కామానాం భవతి య ఏత దేవం విద్వా నక్షర ముద్గీథ ముపాస్త ఇత్యధ్యాత్మమ్. ౧౪.

తృతీయః ఖండః.

అథాధిదైవతం య ఏ వాసౌ తపతి త ముద్గీథ ముపాసీ తోద్యన్వా ఏష ప్రజాభ్య ఉద్గాయతి ఉద్యగ్ం స్తమోభయమపహ న్త్యపహన్తా

1 చక్రే

హా వై భయస్య తమసో భవతి య ఏవం వేద. ౧. సమాన ఉ ఏవాయం
చాసౌ చోష్ణోఽయ ముష్ణోఽసౌ స్వర ఇతీమ మాచక్షతే స్వర ఇతి ప్ర
త్యాస్వర ఇత్య ముం తస్మా ద్వా ఏత మిమ మముం చోద్గీథ ముపాసీత.
౨. అథ ఖలు వ్యాన మే వోద్గీథ ముపాసీత యద్వై ప్రాణితి స ప్రాణో
యదపా నితి సోఽపానః అథయః ప్రాణాపానయో స్సన్ధిః స వ్యానో
యో వ్యాన స్సా వాక్, తస్మా దప్రాణ న్ననపాన న్వాచ మభివ్యాహ
రతి. 3. యా వా క్స ర్క్ స్తస్మా దప్రాణ న్ననపా న్నృచ మభివ్యాహరతి
య ర్క్ త త్సామ తస్మా దప్రాణ న్ననపాన న్సామ గాయతి య త్సామ
స ఉద్గీథ స్తస్మా దప్రాణ న్ననపాన న్నుద్గాయతి. ౪. అతో యా న్యన్యాని
వీర్యవ న్తి కర్మాణి యథాఽగ్నే ర్మన్థన మాజే స్సరణం దృఢస్య ధనుష
ఆయమన మప్రాణన్ననపానగ్ స్తాని కరో త్యేతస్య హేతో ర్వ్యాన మే
వోద్గీథ ముపాసీత. ౫. [1] అథ ఖలూద్గీథాక్షరా ణ్యుపాసీ తోద్గీథ ఇతి
ప్రాణ ఏవోత్ప్రాణేన హ్యు త్తిష్ఠతి వా గ్గీ ర్వాచో హ గిర ఇ త్యాచక్ష
తేఽన్నం థ మన్నే హీదగ్ సర్వగ్ స్థితమ్. ౬. ద్యౌ రేవో ద న్తరిక్షం గీః
పృథివీ థ మాదిత్య ఏ వో ద్వాయు ర్గీ రగ్ని స్థగ్ సామవేద ఏవో ద్యజు ర్వేదో
గీ ఋగ్వేద స్థం దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహః అన్నవా నన్నా
దో భవతి య ఏతా న్యేవం విద్వా నుద్గీథాక్షరా ణ్యుపా స్త ఉద్గీథ ఇతి.
౭. అథఖ ల్వాశీ స్సమృద్ధి రుపసరణా నీ త్యుపాసీత యేన సామ్నా
స్తోష్య న్స్యా త్త త్సా మోపధావేత్. ౮. యస్యా మృచి తా మృచం
యదార్షేయం త మృషిం యాం దేవతా మభిష్టోష్య న్స్యా త్తాం దేవతా
ముపధావేత్. ౯. యేనచ్ఛన్దసా స్తోష్య న్స్యా త్తచ్ఛన్ద ఉపధా వేద్యేన
స్తోమేన స్తోష్యమాణ స్స్యా త్తగ్ స్తోమ ముపధావేత్. ౧౦. యాం దిశ
మభిష్టోష్య న్స్యా త్తాం దిశ ముపధావేత్. ౧౧. ఆత్మాన మన్తత ఉప
సృత్యస్తు వీతకామం ధ్యాయ న్న ప్రమత్తోఽభ్యాశో హ య దస్మై
స కామ స్సమృధ్యేత యత్కామః స్తువీతేతి యత్కామ స్తువీతే తి.

---

1 ఖలూద్గీథా.

చతుర్థః ఖండః.

ఓమి త్యేతదక్షర ముద్గీథ ముపాసీ తౌ మితి హ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్. ౧. దే వా వై మృత్యో ర్బిభ్యత స్త్రయీం విద్యాం ప్రావిశగ్ స్తే ఛన్దోభి రచ్ఛాదయ న్యదేభి రచ్ఛాదయగ్ స్త చ్ఛన్దసాం ఛన్దస్త్వమ్. ౨. తా ను తత్ర మృత్యు ర్యథా మత్స్య ముదకే పరిపశ్యే దేవం పర్యపశ్య దృచి సామ్ని యజుషి తేను విది త్వోర్ధ్వా ఋచ స్సామ్నో యజుష స్స్వర మేవ ప్రావిశన్. ౩. యదా వా ఋచ మాప్నోత్యోమిత్యేవాతి స్వర త్యేవగ్ సామైవం యజురేష ఉస్వ రో య దేత దక్షర మేత దమృత మభయం త త్ప్రవిశ్య దేవా అమృ తా అభయా అభవన్. ౪. స య ఏత దేవం విద్వాన క్షరం ప్రణౌ త్యేత దేవాక్షరగ్ స్వర మమృత మభయం ప్రవిశతి తత్ప్రవిశ్య య దమృతా దేవా స్త దమృతో భవతి. ౫.

పంచమః ఖండః.

అథ ఖలు య ఉద్గీథ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీథ ఇత్యసౌ వా ఆదిత్య ఉద్గీథ ఏష ప్రణవ ఓమితి హ్యేష స్వర న్నేతి. ౧. ఏత ము ఏవాహ [1]మభ్యగాసిషం తస్మా న్మమ త్వ మేకోఽసీతి హ కౌషీతకిః పుత్ర ముచా చ, రశ్మీగ్ స్త్వం పర్యా వర్తయా ద్బహవో వై తే భవిష్య న్తీ త్యధిదైవతమ్. ౨. అథాధ్యాత్మం య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణ స్త ముద్గీథ ముపాసీ తౌ మితి హ్యేష స్వర న్నేతి. ౩. ఏత ము ఏవాహ [2]మభ్యగాసి షం తస్మా న్మమ త్వమేకోఽసీతిహ కౌషీతకిః పుత్ర ముచావ ప్రాణగ్ స్త్వం భూమాన మభిగాయ తా ద్బహవో [3]మే భవిష్యన్తీతి. ౪. అథ ఖలు య ఉద్గీథ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీథ ఇతి హోతృషదనాద్ధైవాపి దురుద్గీథ మనుసమాహర తీత్యనుసమాహరతీతి. ౫.

---

1 మభ్యా. 2 మభ్యా. 3 వై మే.

షష్ఠః ఖణ్డః.

ఇయమేవ ర్గగ్ని స్సామ తదేత దేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయత ఇయమేవ సాఽగ్ని రమ స్తత్సామ. ౧. అన్తరిక్ష మేవర్గ్వాయు స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతేఽన్తరిక్ష మేవ సా వాయు రమ స్తత్సామ. ౨. ద్యౌ రేవర్గాదిత్య స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ద్యౌరేవ సాఽఽదిత్యోఽమ స్త త్సామ. ౩. నక్షత్రాణ్యేవ ర్క్చన్ద్రమా స్సామ త దేత దేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే నక్షత్రా ణ్యేవ సా చన్ద్రమా అమ స్తత్సామ. ౪. అథ య దేత దాదిత్యస్య శుక్లం భా స్సైవర్గథ యన్నీలం పరః కృష్ణం త త్సామ తదే తదేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ౫. అథయ దే వైత దాదిత్య స్య శుక్లంభా స్సైవ సాఽథ యన్నీలం [1]పరః కృష్ణం తదమ స్తత్సామాథ య ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో దృశ్యతే హిరణ్యశ్మశ్రు ర్హిరణ్యకేశ ఆప్రణఖా త్సర్వ ఏవ సువర్ణః. ౬. తస్య యథా కప్యాసం పుణ్డరీక మేవ మక్షిణీ తస్యోదితి నామ స ఏష సర్వేభ్యః పాప్మభ్య ఉదిత ఉదేతి హ వై సర్వేభ్యః పాప్మభ్యో య ఏవం వేద. ౭. త స్యర్క్చ సామచ గేష్ణౌ తస్మా దుద్గీథ స్తస్మా త్త్వేవో[2]ద్గాతై తస్య హి గాతా స ఏష యే చాముష్మా త్పరాఞ్చో లోకా స్తేషాం చేష్టే దేవకామానాం చే త్యధిదైవతమ్. ౮.

సప్తమః ఖణ్డః.

అథాధ్యాత్మం వా గేవ ర్క్ప్రాణ స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే వా గేవ సా ప్రాణోఽమ స్త త్సామ. ౧. చక్షు రేవ ర్గాత్మా సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే చక్షు

1 పరా. 2 ద్గీతై.

రేవ సాత్మాఽమస్తత్సామ. ౨. శ్రోత్రమేవర్గ్మనః సామతదేత దేత
స్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే
శ్రోత్రమేవ సామనోఽమస్తత్సామ. ౩. అథ యదేత దక్ష్ణశ్శుక్లం
భాస్సైవ ర్గథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తత్సామ తదేత దేతస్యామృ
చ్యధ్యూఢగ్ సామతస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే అథ య దే
వైత దక్ష్ణః శుక్లం భాస్సైవ సాఽథ యన్నీలం పరః కృష్ణం త దమస్త
త్సామ. ౪. అథయఏషోఽన్తరక్షిణి పురుషో దృశ్యతే సైవ ర్క్తత్సా
మ తదుక్థం తద్యజుస్తద్బ్రహ్మ తస్యైతస్య త దేవ రూపం య దము
ష్యరూపం యావముష్య గేష్ణౌ తౌ గేష్ణౌ యన్నామ తన్నామ. ౫.
స ఏష యే చైతస్మా దర్వాఞ్చో లోకాస్తేషాం చేష్టేమనుష్యకామా
నాం చేతి త ద్య ఇమే వీణాయాం గాయన్త్యేతం తే గాయన్తి తస్మాత్తే ధ
న స న యః. ౬. అథ య ఏత దేవం విద్వాన్సామ గాయత్యుభౌ
స గాయతి సోఽమునైవ స ఏష యే చాముష్మాత్పరాఞ్చో లోకా
స్తాగ్ శ్చాప్నోతి దేవ[1]కామాగ్ శ్చ. ౭. అథానేనైవ యే చైతస్మా
దర్వాఞ్చో లోకా స్తాగ్ శ్చాప్నోతి మనుష్యకామాగ్ శ్చ తస్మా దు
హైవం వి దుద్గాతా బ్రూయాత్. ౮. కం తే కామ మాగాయానీ
త్యేష హ్యేవ కామా గాన స్యేష్టే [2]య ఏత దేవం విద్వాన్సామ గా
యతి సామ గాయతి. ౯.

అష్టమః ఖండః.

త్రయో హోద్గీథే కుశలా బభూవు శ్శిలక శ్శాలావ త్యశ్చై
కితాయనో దాల్భ్యః ప్రవాహణో జైబలి రితి తే హోచు రుద్గీథే
వై కుశలా స్స్మో హన్తోద్గీథే కథాం వదామ ఇతి. ౧. తథేతి హా సము
పవివిశుః సహ ప్రవాహణో జైబలి రువాచ భగవన్తా వగ్రే వదతాం
బ్రాహ్మణయో ర్వదతోఽర్వాచగ్ శ్రోష్యామీతి. ౨. సహ శిలక శ్శా

1 కామాస్తాగ్ శ్చ. 2 య ఏవం విద్వా.

లావత్యః శ్చైకితాయనం దాల్భ్య మువాచ హన్త త్వా పృచ్ఛానీతి పృచ్ఛేతి హోవాచ. ౩. కా సామ్నో గతి రితి స్వర ఇతి హోవాచ స్వరస్య కా గతిరితి ప్రాణ ఇతి హోవాచ ప్రాణస్య కా గతి రిత్య న్న మితి హోవాచా న్నస్య కా గతి రిత్యాప ఇతి హోవాచ. ౪. అపాం కా గతి రి త్యసౌ లోక ఇతి హోవాచ అముష్య లోకస్య కా గతిరితి న స్వర్గం లోక మతి నయే దితి హోవాచ స్వర్గం వయం లోకగ్ం సామాభి సంస్థాపయామ స్స్వర్గ సగ్ంస్తావగ్ం హి సామేతి. ౫. తగ్ం హ శిలక శ్శాలావత్య శ్చైకితాయనం దాల్భ్యముహా చా ప్రతిష్ఠితం వై కిల తే దాల్భ్య సామ యస్త్వేత ర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతే దితి. ౬. హన్తాఽహ మేత ద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవా చాముష్య లోకస్య కా గతి రిత్యయం లోక ఇతి హోవాచాస్య లోకస్య కాగతి రితి న ప్రతిష్ఠాం లోక మతినయేదితి హోవాచ ప్రతిష్ఠాం [1]వయం లోక సామాభిగ్ం స్థాపయామః ప్రతిష్ఠా సగ్ంస్తావగ్ం హి సామేతి. ౭. తగ్ం హ ప్రవాహణో జైబలి రువా చాన్తవ ద్వై కిలతే శాలావత్య సామ య స్త్వేతర్హి బ్రూయా న్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతే దితి హన్తాహ మేత ద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచ. ౮.

నవమః ఖండః.

అస్య లోకస్య కా గతి రి త్యాకాశ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ సముత్పద్యన్త ఆకాశం ప్ర త్యస్తం య న్త్యాకాశో హ్యే వైభ్యో జ్యాయా నాకాశః పరాయ ణం.౧. స ఏష పరోవరీయా నుద్గీథ స్సఏషోనన్తః పరోవరీయోహాస్య భవతీ పరోవరీయ సోహ లోకా న్జయతి య ఏత దేవం విద్వాన్ప రోవరీయాగ్ం సముద్గీథ ముపాస్తే. ౨. తగ్ం హైత మతిధన్వా శౌనక ఉదర శాణ్డిల్యాయోక్త్వోవాచ, యావ త్తఏనం ప్రజాయా ముద్గీథం

---

1 వధం.

వేదిష్యన్తే పరోవరీయో హైభ్య స్తావ దస్మిల్లోకే జీవనం భవి
ష్యతి. ౩. తథాఽముష్మి న్లోకే లోక ఇతి స య ఏత మేవం విద్వా ను
పాస్తే పరోవరీయ ఏవ హా స్యాస్మి౯ లోకే జీవనం భవతి తథాఽము
ష్మి౯ లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి. ౪.

దశమః ఖణ్డః.

మటచీహతేషు కురు ష్వాటిక్యా సహ జాయ యోషస్తిర్హ చా
క్రాయణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస. ౧. స హేభ్యం కుల్మాషా౯
ఖాదన్తంబిభిక్షే తగ్ హోవాచ, నేతోఽన్యే విద్యన్తేయచ్చ యేమ
ఇమ ఉపనిహితా ఇతి. ౨. ఏతేషాం మే దేహీతి హోవాచ తా నస్మై
ప్రదదౌ హన్తానుపాన మిత్యుచ్ఛిష్టం వై మే పీతగ్ స్యాదితి హో
వాచ. ౩. నస్వి దేతే ప్యుచ్ఛిష్టా ఇతి నవా అజీవిష్య మిమా నఖాద
న్నితి హోవాచ కామోమ ఉదపాన మితి ౪. సహ ఖాదిత్వాఽతి
శేషా ఞ్జాయాయా ఆజహార సాగ్ర ఏవ సుభిక్షా బభూవ తాన్ప్రతిగృ
హ్య నిదధౌ. ౫. సహ ప్రాతః సఞ్జిహాన ఉవాచ యద్బ తాన్నస్య లభేమ
హి లభేమహి ధన మాత్రాగ్ం రాజాసౌ యక్ష్యతే సమా సర్వై
రార్త్విజ్యై ర్వృణీతేతి. ౬. తం జాయోవాచ హన్త పత ఇమ ఏవ
కుల్మాషా ఇతి తా౯ ఖాదిత్వాఽముం యజ్ఞం వితత మేయాయ.
౭. తత్రోద్గాతౄ నాస్తావే స్తోష్యమాణా నుపోపవివేశ సహ ప్రస్తోతార
మువాచ. ౮. ప్రస్తోత ర్యా దేవతా ప్రస్తావ మన్వాయత్తా తాం చే
దవిద్వా న్ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి. ౯. ఏవ మే వో ద్గా
తార మువాచో ద్గాత ర్యా దేవతోద్గీథ మన్వాయత్తా తాం చే దవి
ద్వా నుద్గాస్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి. ౧౦. ఏవ మేవ ప్రతిహ
ర్తార మువాచ ప్రతిహ ర్త ర్యా దేవతా ప్రతిహార మన్వాయత్తా తాం
చే దవిద్వా౯ ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి తేహ సమా
రతా స్తూష్ణీ మాసాఞ్చక్రిరే. ౧౧.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం యజమాన ఉవాచ భగవన్తం వా అహం వివిదిషాణీత్యుషస్తిరస్మి చాక్రాయణ ఇతి హోవాచ. ౧. స హోవాచ భగవన్తం వా అహమేభిస్సర్వైరార్త్విజ్యైః పర్యైషిషం భగవతో వా అహమవిత్త్యాఽన్యానవృషి. ౨. భగవాన్త్స్వేవ మే సర్వైరార్త్విజ్యైరితి తథేత్యథ [1]తర్హ్యేత ఏవసమతిసృష్టాః స్తువతాం యావత్త్వేభ్యో ధనం దద్యాస్తావన్మమ దద్యా ఇతి తథేతిహ యజమాన ఉవాచ. ౩. అథహైనం ప్రస్తోతోఽపససాద ప్రస్తోతర్యా దేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచ త్కతమా సా దేవతేతి ౪. ప్రాణ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాని ప్రాణమేవాభిసంవిశన్తి ప్రాణమభ్యుజ్జిహతే సైషా దేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ ప్రాస్తోష్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి. ౫. అథ హైనముద్గాతోపససాదోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి. ౬. ఆదిత్య ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాని ఆదిత్యముచ్చైస్సన్తం గాయన్తి సైషా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుదగాస్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి. ౭. అథహైనం ప్రతిహర్తోపససాద ప్రతిహర్తర్యా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి. ౮. అన్నమితి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాన్యన్నమేవ ప్రతిహరమాణాని జీవన్తి సైషా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రత్యహరిష్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి తథోక్తస్య మయేతి. ౯.

---

1 తర్హ్యేథ.

ద్వాదశః ఖండః

అ థాత శ్శౌవ ఉద్గీథ స్తద్ధబకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మైత్రేయః స్వాధ్యాయ ముద్వవ్రాజ. ౧. తస్మై శ్వా శ్వేతః ప్రాదుర్బభూవ త మన్యే శ్వాన ఉపసమే త్యోచు రన్నం నో భగవా నాగాయ త్వశనాయా మవా ఇతి. ౨. తా న్హోవా చే హైవ మా ప్రాత రుపసమీయతేతి తద్ధబకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మైత్రేయః ప్రతిపాలయాఞ్చకార. ౩. తేహ యథైవేదం బహిష్పవమానేన స్తోష్యమాణాః సగ్ంరబ్ధా స్సర్పన్తీ త్యేవ మా ససృపు స్తేహ సముపవిశ్య హిఙ్చక్రుః. ౪. ఓ౩మదా ౩ మోం౩ పిబా౩ మోం౩ దేవో వరుణః ప్రజాపతిః సవితా౨ఽన్నమిహా౨హరద౨ఽన్నపతే౨ఽన్నమి హాహరా౨ ఽ హరో౩మితి. ౫

త్రయోదశః ఖండః.

అయం వావ లోకో హాఉకారో వాయు ర్హా ఇకార శ్చన్ద్రమా అథ కారః ఆత్మే హకారోఽగ్ని రీకారః. ౧. ఆదిత్య ఊకారః నిహవ ఏకారో విశ్వేదేవా ఔ హోఇ కారః ప్రజాపతి ర్హిఙ్కారః ప్రాణ స్స్వరోఽన్నం యా వా గ్విరాట్. ౨ అనిరుక్త స్త్రయోదశ స్తోభః సఞ్చరో హుఙ్కారః. ౩. దుగ్ధేఽస్మై వా గ్దోహం యో వాచో దోహోఽన్నవా నన్నాదో భవతి య ఏతా మేవగ్ం సామ్నా ముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది ప్రథమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.
హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనగ్ం సాధు యత్ఖలు సాధుతత్సామేత్యాచక్షతే య దసాధు తదసామేతి.౧. త దు తాప్యాహుః సామ్నైన ముపాగాదితి సాధు నైన ముపాగాది త్యేవ తదాహు

రసామ్నైన ముపాగా దిత్యసాధు నైన ముపాగా దిత్యేవ తదాహుః.
౨. అథోతా ప్యాహుః సామ నోబతేతి యత్సాధు భవతి సాధుబ
తేత్యేవ తదాహు రసామ నోబతేతి యద సాధు భవత్యసాధు బతే త్యేవ
తదాహుః. ౩. సయ ఏత దేవం విద్వాన్సాధు సా మే త్యుపా స్తేఽభ్యాశో
హ యదేనగ్ సాధవో ధర్మా ఆచ గచ్ఛేయు రుపచనమేయుః. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

లోకేషు పఞ్చ విధగ్ సా మోపాసీత పృథివీ హిఙ్కార అగ్నిః
ప్రస్తావోఽన్తరిక్ష ముద్గీథ ఆదిత్యః ప్రతిహారో ద్యౌ ర్నిధన మిత్యూ
ర్ధ్వేషు. ౧. అథావృత్తేషు ద్యౌర్హిఙ్కార ఆదిత్యః ప్రస్తావోఽన్తరిక్ష
ముద్గీథోఽగ్నిః ప్రతిహారః పృథివీనిధనమ్. ౨. కల్పన్తేహాస్మైలోకా ఊర్ధ్వా
శ్చావృత్తాశ్చ య ఏతదేవం విద్వాల్లోకేషు పఞ్చవిధం సామోపా స్తే.

తృతీయః ఖండః.

వృష్టౌ పఞ్చవిధగ్ సామోపాసీత పురోవాతో హిఙ్కారో మే
ఘోజాయతేప ప్రస్తావో వర్షతి సఉద్గీథో విద్యోతతే స్తనయతి సప్రతి
హారః ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధనమ్. ౧. వర్షతి హాస్మై వర్షయతి హ య
ఏత దేవం విద్వాన్వృష్టౌ పఞ్చవిధగ్ సామోపా స్తే. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సర్వా స్వప్సు పఞ్చవిధగ్ సా మోపాసీత మేఘో యత్సంప్లవ
తే స హిఙ్కారో య ద్వర్షతి సప్రస్తావో యాః ప్రాచ్యస్స్యన్దన్తే సఉద్గీ
థో యాః ప్రతీచ్య స్సప్రతిహార స్సముద్రో నిధనమ్. ౧. స హాప్సు ప్రై
త్యప్సుమాం స్భవతి య ఏత దేవం విద్వా న్సర్వా స్వప్సు పఞ్చవిధగ్
సామోపా స్తే. ౨.

పంచమః ఖండః.

ఋతుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపాసీత వసన్తో హిఙ్కారో గ్రీష్మః
ప్రస్తావ వర్షా ఉద్గీథ శ్శరత్ప్రతిహారో హేమన్తో నిధనమ్. ౧. కల్పన్తే

హాస్మా ఋతవ ఋతుమా న్భవతి య ఏత దేవం విద్వా నృతుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపా స్తే. ౨.

షష్ఠః ఖండః.

పశుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపాసీ తాజాహిఙ్కారో ఽవయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథో ఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమ్. ౧. భవన్తి హాస్య పశవః పశుమా న్భవతి య ఏత దేవం విద్వా న్పశుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపా స్తే. ౨.

సప్తమః ఖండః.

ప్రాణేషు పఞ్చవిధగ్ పరోవరీయ స్సా మోపాసిత ప్రాణో హిఙ్కారో వా క్ప్రస్తావ శ్చక్షు రుద్గీథ శ్శ్రోత్రం ప్రతిహారో మనోనిధనం పరోవరీయాగ్ంసి వై తాని. ౧. పరోవరీయో హాస్య భవతి పరోవరీయ సోహ లోకా న్జయతి య ఏత దేవం విద్వా న్ప్రాణేషు పఞ్చవిధం ప రోవరీయ స్సామోపా స్త ఇతి తు పఞ్చవిధస్య. ౨.

అష్టమః ఖండః.

అథ సప్తవిధస్య వాచి సప్తవిధగ్ సామోపాసీత యత్కిఞ్చ వాచో హు మితి స హిఙ్కారో యత్ప్రేతి స ప్రస్తావో య దేతి స ఆదిః. ౧. య దుదితి స ఉద్గీథో యత్ప్రతీతి స ప్రతిహారో య దుపేతి స ఉపద్రవో య న్నీతి తన్నిధనమ్. ౨. దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహోఽన్నవా నన్నాదో భవతి య ఏత దేవం విద్వా న్వాచి సప్త విధగ్ సామోపా స్తే. ౩.

నవమః ఖణ్డః.

అథ ఖల్వము మాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాసీత సర్వదా సమ స్తేన సామ మాం ప్రతి మాం ప్రతీతి సర్వేణ సమ స్తేన సామ. ౧. తస్మి న్నిమాని సర్వాణి భూతా న్యన్వాయత్తా నీతి విద్యా త్తస్య యత్పురోదయా త్స హిఙ్కార స్తదస్య పశవోఽన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే హిఙ్కుర్వన్తి హిఙ్కారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౨. అథ య

తృ౹థమోదితే స ప్రస్తావ స్తదస్య మనుష్యా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే ప్రస్తుతికామాః ప్రశగ్సాకామాః ప్రస్తావభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ౩. అథ య త్సఙ్గవవేళాయాగ్ సఆది స్తదస్య వయాగ్ స్యన్వాయత్తాని తస్మా త్తా న్యన్తరిక్షేఽనారమ్భణా న్యాదాయాత్మానం పరిపతన్త్యాది భాజీని హ్యేతస్య సామ్నః. ౪. అథ యత్సమ్ప్ర౹తి మధ్యన్దినే సఉద్గీథ స్తదస్య దేవా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే సత్తమాః ప్రాజాపత్యానా ముద్గీథభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౫. అథ య దూర్ధ్వం మధ్యన్దినా త్ప్రా౹గపరాహ్ణాత్స ప్రతిహార స్తదస్య గర్భా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే ప్రతిహృతా నావపద్యన్తే ప్రతిహారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః.౬.అథ యదూర్ధ్వ మపరాహ్ణా త్ప్రా౹గ స్తమయా త్స ఉపద్రవ స్తద స్యారణ్యా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే పురుషం దృష్ట్వా కక్షగ్ శ్వభ్ర౹మిత్యుపద్రవ న్త్యుపద్రవభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౭. అథ యత్ప్ర౹థమా స్తమితే తన్నిధనం తదస్య పితరోఽన్వాయత్తా స్తస్మా త్తాన్నిదధతి నిధన భాజినో హ్యేతస్యసామ్న ఏవం ఖ ల్వముమాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపా స్తే.౮.

దశమః ఖండః.

అథ ఖల్వాత్మసమ్మిత మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామోపాసీత హింకార ఇతి త్ర్య౹క్షరం ప్రస్తావ ఇతి త్ర్య౹క్షరం తత్సమమ్ ౧. ఆది రితి ద్వ్యక్షరం ప్రతిహార ఇతి చతురక్షరం తత ఇహైకం తత్సమమ్. ౨. ఉద్గీథ ఇతి త్ర్య౹క్షర ముపద్రవ ఇతి చతురక్షరం త్రిభి స్త్రి౹భి స్సమం భవ త్యక్షర మతిశిష్యతే త్ర్య౹క్షరం తత్సమమ్. ౩. నిధన మితి త్ర్య౹క్షరం తత్సమమేవ భవతి తాని హవా ఏతాని ద్వావిగ్ శతి రక్ష రాణి. ౪. ఏకవిగ్ శ త్యాదిత్య మాప్నో త్యేకవిగ్ శో వా ఇతోఽసావా దిత్యో ద్వావిగ్ శేన పరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నాకం తద్విశోకమ్. ౫. ఆప్నో తి హాదిత్యస్య జయం పరో హా స్యాదిత్యజయా జ్జయో భవతి య ఏత దేవం విద్వా నాత్మసమ్మిత మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామో పా స్తే సామోపా స్తే. ౬.

ఏకాదశః ఖండః.

మనో హిఙ్కారో వా క్ప్రస్తావ శ్చక్షు రుద్గీథ శ్శ్రోత్రం ప్రతి హారః ప్రాణో నిధన మేత ద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం వేద ప్రాణీభవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యో గ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా మహా మనా స్స్యా త్తద్వ్రతమ్. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అభిమన్థతి స హిఙ్కారో ధూమో జాయతే స ప్రస్తావో జ్వలతి స ఉద్గీథోఽఙ్గారా భవన్తి స ప్రతిహార ఉపశామ్యతి తన్నిధనగ్ం సగ్ం శామ్యతి తన్నిధన మేత ద్రథన్తర మగ్నౌ ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్రథన్తర మగ్నౌ ప్రోతం వేద బ్రహ్మవర్చ స్యన్నాదో భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యో గ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా న ప్రత్య ఙ్ఙగ్ని మాచామే న్న నిష్ఠీవే త్తద్వ్రతమ్ ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

ఉపమన్త్రయతే స హింకారో జ్ఞపయతే స ప్రస్తావ స్త్రియా సహ శేతే స ఉద్గీథః ప్రతిస్త్రీ సహ శేతే సప్రతిహారః కాలం గచ్ఛతి తన్నిధనం పారం గచ్ఛతి తన్నిధన మేత ద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతం వేద మిథునీభవతి మిథునా న్మిథునా త్ప్రజాయతే సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా న కాఞ్చన పరిహరే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఉద్య న్హింకార ఉదితః ప్రస్తావో మధ్యన్దిన ఉద్గీథోఽపరాహ్ణః ప్రతిహారోఽస్తం య న్నిధన మేత ద్బృహ దాదిత్యే ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేతద్బృహదాదిత్యే ప్రోతం వేద తేజ స్వ్యన్నాదో భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కీర్త్యా తపన్తం న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

పంచదశః ఖండః.

అభ్రాణి సమ్ప్లవన్తే స హింకారో మేఘో జాయతే స ప్రస్తావో వర్షతి సఉద్గీథో విద్యోతతే స్తనయతి స ప్రతిహార ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధన మేతద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతమ్. ౧. స యఏవ మేత ద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతం వేద విరూపాగ్శ్చ సురూపాగ్శ్చ పశూ నవరున్ధే సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా వర్షన్తం న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

షోడశః ఖండః.

వసన్తో హింకారో గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీథ శ్శర త్ప్రతి హారో హేమన్తో నిధన మేత ద్వైరాజ మృతుషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్వైరాజ మృతుషు ప్రోతం వేద విరాజతి ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్య [1]ర్తూ న్న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్ ౨.

సప్తదశః ఖండః

పృథివీ హిఙ్కారోఽన్తరిక్షం ప్రస్తావో ద్యౌ రుద్గీథో దిశః ప్రతి హార స్సముద్రో నిధన మేతా శ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతాః. ౧. స య ఏవ మేతా శ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి సర్వ మా యు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా లో కా న్న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

అజా హిఙ్కారోఽవయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతి హారః పురుషో నిధన మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః. ౧. స య ఏవ మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద పశుమా న్భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కీర్త్యా పశూ న్ననిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

---

1 ర్తు.

ఏకోనవింశః ఖండః.

లోమ హిఙ్కార స్త్వక్ప్రస్తావో మాగ్ంసముద్గీథోఽస్థి ప్రతిహారో మజ్జా నిధన మేత ద్యజ్ఞాయజ్ఞీయ మఙ్గేషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్యజ్ఞాయజ్ఞీయ మఙ్గేషు ప్రోతం వేదాఙ్గీభవతి నాఙ్గేన విహూర్ఛతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కీర్త్యా సంవత్సరం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయా త్తద్వ్రతం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయా దితి వా. ౨.

వింశః ఖండః.

అగ్ని ర్హిఙ్కారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీథో నక్షత్రాణి ప్రతిహార శ్చన్ద్రమా నిధన మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతమ్ ౧. స య ఏవ మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం వే దైతాసా మేవ దేవతానాగ్ం సలోకతాగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సాయుజ్యం గచ్ఛతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతిమహాన్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కీర్త్యా బ్రాహ్మణా న్న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

త్రయీ విద్యా హిఙ్కార స్త్రయ ఇమే లోకా స్స ప్రస్తావో ఽగ్ని ర్వాయు రాదిత్య స్స ఉద్గీథో నక్షత్రాణి వయాగ్ంసి మరీచయ స్స ప్రతిహార స్సర్పా గన్ధర్వాః పితర స్తన్నిధన మేత త్సామ సర్వస్మి న్ప్రోతమ్ ౧. స య ఏవ మేత త్సామ సర్వస్మి న్ప్రోతం వేద సర్వగ్ం హ భవతి. ౨. త దేష శ్లోకః, యాని పఞ్చధా త్రీణి త్రీణి తేభ్యో న జ్యాయః పర మన్య దస్తి ౩. య స్తద్వేద స వేద సర్వగ్ం సర్వా దిశో బలి మస్మై హరన్తి, సర్వ మస్మీ త్యుపాసీత తద్వ్రతం తద్వ్రతం.

ద్వావింశః ఖండః.

వినర్ది సామ్నో వృణే పశవ్య మి త్యగ్నే రుద్గీథోఽనిరుక్తః ప్రజాపతే ర్నిరుక్త స్సోమస్య మృదు శ్లక్ష్ణం వాయో శ్శ్లక్ష్ణం బలవ దిన్ద్రస్య

క్రౌఞ్చం బృహస్పతే రపధ్వాన్తం వరుణస్య తా న్సర్వా నేవోపసేవేత
వారుణం త్వేవ వర్జయేత్. ౧. అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయానీ
త్యాగాయే త్స్వధాం పితృభ్య ఆశాం మనుష్యేభ్య స్తృణోదకం
పశుభ్య స్స్వర్గం లోకం యజమానాయాన్న మాత్మన ఆగాయానీ
త్యేతాని మనసా ధ్యాయ న్నప్రమత్త స్స్తువీత. ౨. సర్వే స్వరా ఇన్ద్ర
స్యాత్మానః సర్వ ఊష్మాణః ప్రజాపతే రాత్మానః సర్వే స్పర్శా మృత్యో
రాత్మాన స్తం యది స్వరేషూపాలభే తేన్ద్రగ్ం శరణం ప్రపన్నో౽భూవం
స త్వా ప్రతివక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్. ౩. అథ య ద్యేన మూష్మ
సూపాలభేత ప్రజాపతిగ్ం శరణం ప్రపన్నో౽భూవం స త్వా ప్రతిపే
క్ష్యతీ త్యేనం బ్రూయా దథ య ద్యేనగ్ం స్పర్శే షూపాల భేత మృ
త్యుగ్ం శరణం ప్రపన్నో౽భూవం స త్వా ప్రతిధక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయా
త్. ౪. సర్వే స్వరా ఘోషవన్తో బలవన్తో వక్తవ్యా ఇన్ద్రే బలం దదా
నీతి సర్వ ఊష్మాణో౽గ్రస్తా అనిరస్తా వివృతా వక్తవ్యాః ప్రజాపతేరా
త్మానం పరిదదానీతి సర్వేస్పర్శా లేశే నానభి నిహితా వక్తవ్యా మృ
త్యో రాత్మానం పరిహరాణీతి. ౫.

త్రయోవింశః ఖండః.

త్రయో ధర్మ స్కన్ధా యజ్ఞో౽ధ్యయనం దాన మితి ప్రథమ
స్తప ఏవ ద్వితీయో బ్రహ్మచార్యా చార్యకులవాసీ తృతీయో౽త్యన్త
మాత్మాన మాచార్యకులే౽వసాదయ న్సర్వ ఏతే పుణ్యలోకా భవ
న్తి బ్రహ్మసగ్ంస్థో౽ మృతత్వ మేతి. ౧. ప్రజాపతిర్లోకా నభ్యతప త్తేభ్యో౽
భిత ప్తేభ్య స్త్రయీ విద్యా సమ్ప్రాస్రవ త్తా మభ్యతప త్తస్యా అభి
తప్తా యా ఏతా న్యక్షరాణి సమ్ప్రాస్రవన్త భూర్భువ స్స్వ రితి. ౨.
తా న్యభ్యతప త్తేభ్యో౽భిత ప్తేభ్య ఓఙ్కార స్సమ్ప్రాస్రవ త్తద్యథా
శఙ్కునా సర్వాణి పర్ణాని స న్తృణ్ణాన్యేవ మోంకారేణ సర్వావాక్ స
న్తృణ్ణా ఓంకార ఏ వేదగ్ం సర్వమోంకార ఏవేదగ్ం సర్వమ్. ౩.

చతుర్వింశః ఖండః.

బ్రహ్మవాదినో వదన్తి యద్వసూనాం ప్రాతస్సవనగ్ం రుద్రాణాంమాధ్యన్దినగ్ం సవన మాదిత్యానాం చ విశ్వేషాం చ దేవానాం తృతీయసవనమ్. ౧. క్వ తర్హి యజమానస్య లోక ఇతి స య స్తన్న విద్యాత్కథం కుర్యా దథ విద్వా న్కుర్యాత్. ౨. పురాప్రాత రనువాక స్యోపాకరణా జ్జఘనేన గార్హపత్య స్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స వాసవగ్ం సామాభిగాయతి. ౩. లో౽కద్వారమపావా ర్ణూ ౩-౩-పశ్యేమ త్వా వయగ్ం రా ౩-౩-౩-౩-౩ హుం౩ ఆ౩-౩ జా౩ యో౩ [1]ఆ౧-౨-౪-౫ ఇతి. ౪. అథ జుహోతి నమో౽గ్నయే పృథివీ క్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విన్దైషవై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి. ౫. అత్ర యజమానః పరస్తా దాయుష స్స్వాహా అపజహి పరిఘ మి త్యుక్త్వో త్తిష్ఠతి తస్మై వసవః ప్రాతస్సవనగ్ం సంప్రయచ్ఛన్తి. ౬. పురా మాధ్యన్దినస్య సవన స్యోపాకరణా జ్జఘనే నాగ్నీధ్రీయ స్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స రౌద్రగ్ం సా మాభిగాయతి. ౭. లో౽ కద్వారమపావార్ణూ ౩-౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయం [2]విరా ౩-౩-౩-౩-౩ హుం౩-ఆ౩ జా౩ యో౽ ఆ[3]౩-౩-౩-౪-౫ ఇతి. ౮. అథజుహోతి నమో వాయవే౽న్తరిక్షక్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విన్దైషవై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి. ౯. అత్ర యజమానః పరస్తా దాయుష స్స్వాహా అపజహి పరిఘ మిత్యుక్త్వో త్తిష్ఠతి తస్మై రుద్రా మాధ్యన్దినగ్ం సవనగ్ం సమ్ప్రయచ్ఛన్తి. ౧౦. పురా తృతీయ సవన స్యోపాకరణా జ్జఘనే నాహవనీయస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స ఆదిత్యగ్ం స వైశ్వదేవగ్ం సామాభిగాయతి. ౧౧. లో౩కద్వారమపావా౩ర్ణూ ౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయగ్ం సర్వా౩-౩-౩-౩-౩ హుం౩ ఆ౩-౩ జా౩ యో౩ ఆ[4]౩-౪-౫ ఇత్యాదిత్యమ్. ౧౨. అథవైశ్వదేవం లో౩కద్వార మపావార్ణూ -౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయగ్ం సామ్రా ౩-౩-౩-౩-౩ హుం ౩ ఆ

1 ఆ౩-౨-౧-౧-౧. 2 వైరా. 3 ౩-౨-౧-౧. 4 ౩-౨-౧-౧-౧.

3-3జా3యో3ఆ3-౨౧-౧-౧ ఇతి. ౧3 అథ జుహోతి నమ ఆదిత్యే భ్యశ్చ విశ్వేభ్యశ్చ దేవేభ్యో దివి క్షిద్భ్యో లోకక్షిద్భ్యో లోకం మే యజమానాయ విన్దత. ౧౪. ఏషవై యజమానస్య లోక ఏతా స్మ్యత్ర యజమానః పరస్తా దాయుషః స్వాహా అపహత పరిఘు మిత్యుక్త్వో త్తిష్ఠతి. ౧౫. తస్మా ఆదిత్యాశ్చ విశ్వేచ దేవాస్తృతీయ సవనగ్, సమ్ప్రయచ్ఛ న్త్యేషహవై యజ్ఞస్య మాత్రాం వేద య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౧౬.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాఠకస్సమాప్తః. హరిఃఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - తృతీయః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిఃఓమ్. అసౌ వా ఆదిత్యో దేవ మధు తస్య ద్యౌ రేవ తిరశ్చీన వగ్‌ంశోఽన్తరిక్ష మపూపో మరీచయః పుత్రాః. ౧. తస్య యే ప్రాఞ్చో రశ్మయ స్తాఏవాస్య ప్రాచ్యో మధునాడ్యః ఋచ [1]ఏవ మధుకృతః ఋగ్వేద ఏవపుష్పం తాఅమృతాఆపః. ౨. తా వా ఏతా ఋచః ఏత మృగ్వేద మభ్యతపగ్‌ స్తస్యాభితప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్‌ రసోఽజాయత. 3. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్యదేత దాదిత్యస్య రోహితగ్‌ రూపమ్. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

అథ యేఽస్యదక్షిణా రశ్మయ స్తాఏ వాస్య దక్షిణా మధునాడ్యో యజూగ్‌ష్యేవ మధుకృతో యజుర్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తాని వా ఏతాని యజూగ్‌ ష్యేతం యజుర్వేద మభ్యతపగ్‌స్త స్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్‌రసోఽజాయత. ౨. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్యదేత దాదిత్యస్య శుక్లగ్‌రూపమ్. 3.

---

1 ఏష మధు...ఏవపుష్పం.

తృతీయః ఖండః.

అథ యేఽస్య ప్రత్యఞ్చో రశ్మయ స్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో మధునాడ్య స్సామాన్యేవ మధుకృతఃసామవేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తాని వా ఏతాని సామా న్యేతగ్ం సామవేద మభ్యతప స్తస్యాభిత ప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ం రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్య దేత దాదిత్యస్య [1]కృష్ణగ్ం రూపమ్. ౩.

చతుర్థః ఖండః.

అథ యేఽస్యోదఞ్చో రశ్మయ స్తా ఏ వాస్యోదీచ్యో మధు నాడ్యోఽథర్వాఙ్గిరస ఏవ మధుకృత ఇతిహాస పురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తేవా ఏతేఽథర్వాఙ్గిరస ఏత దితిహాసపురాణ మభ్య తపగ్ం స్తస్యాభిత ప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ం రసోఽజా యత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్త దాదిత్యమభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్య దేత దాదిత్యస్య పరః కృష్ణగ్ం రూపమ్.

పఞ్చమః ఖండః.

అథ యేఽస్యోర్ధ్వా రశ్మయ స్తాఏవాస్యోర్ధ్వా మధునాడ్యో గుహ్యా ఏవా దేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః ౧. తే వా ఏతే గుహ్యా ఆదేశా ఏత ద్బ్రహ్మాభ్యతపగ్ం స్తస్యాభిత ప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ం రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్య దేత దాదిత్యస్య మధ్యే క్షోభత ఇవ. ౩. తేవా ఏతే రసానాగ్ం రసా వేదా హి రసా స్తేషా మేతే రసా స్తాని వా ఏతా న్యమృతానా మమృతాని వేదా హ్యమృతా స్తేషా మేతా న్యమృతాని. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

త ద్య త్ప్రథమ మమృతం త ద్వసవ ఉపజీవ న్త్యగ్నినా ముఖేన నవై దేవా అశ్నన్తి న పిబ న్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧.

1 పరఃకృష్ణగ్ం.

త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్య న్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద వసూనా మేవై కో భూ త్వాఽగ్ని నై వ ముఖే నై త దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపా దు దేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చా దస్తు మేతా వసూనామేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

సప్తమః ఖండః.

అథ యద్ద్వితీయ మమృతం త ద్రుద్రా ఉపజీవ న్తీన్ద్రేణ ముఖేన న వై దేవా అశ్న న్తి న [1]పిబ న్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య న్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్య న్తి. ౨. స య ఏతదేవ మమృతం వేద రుద్రాణా మేకో భూ త్వేన్ద్రేణైవ ముఖేనై తదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసం విశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చా దస్త మేతా ద్వి స్తావ ద్దక్షిణత ఉదేతో త్తరతోఽ స్తమేతా రుద్రాణా [2]మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

అష్టమః ఖండః.

అథ య త్తృతీయ మమృతం తదాదిత్యా ఉపజీవ న్తి వరుణేన ముఖేన న వై దేవా అశ్న న్తి నపిబ న్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య న్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్య న్తి ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేదాదిత్యానా మే వైకో భూ త్వా వరుణేనైవ ముఖే నై త దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యో దక్షి ణత ఉదే తో త్తరతో ఽస్తమేతా ద్వి స్తావ త్పశ్చా దుదేతా పురస్తా దస్త మేతా ఆదిత్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

---

1 పిబేన్త్యే. 2 మే తావ.

నవమః ఖండః.

అథ య చ్చతుర్థ మమృతం త న్మరుత ఉపజీవన్తి సోమేన ముఖేన నవై దేవా అశ్నన్తి న పిబ న్త్యేత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద మరుతా మే వైకో భూత్వా సోమేనైవ ముఖే నైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపాదు దేతి. ౩. సయావ దాదిత్యః పశ్చా దుదేతా పురస్తా దస్త మేతా ద్విస్తావ దుత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్త మేతా మరుతా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

దశమః ఖండః,

అథ యత్పఞ్చమ మమృతం త త్సాధ్యా ఉపజీవన్తి బ్రహ్మణా ముఖేన న వై దేవా అశ్నన్తి న పిబ న్త్యేత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద సాధ్యానా మేవైకో భూత్వా బ్రహ్మణైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపాదు దేతి. ౩. సయావదాదిత్య ఉత్తర ఉదేతా దక్షిణతోఽస్త మేతా ద్విస్తావ దూర్ధ్వ ఉదేతాఽర్వా గస్తమేతా సాధ్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ తత ఊర్ధ్వ ఉదేత్య నై వోదేతా నాస్త మేతైకల ఏవ మధ్యే స్థాతా తదేషశ్లోకః. ౧. న వై తత్ర న నిమ్లోచ నోదియాయ కదాచన, దేవా స్తేనాహగ్ సత్యేనమావి రాధిషి బ్రహ్మణేతి. ౨. నహ వా అస్మా ఉదేతి ననిమ్లోచతి సకృద్దివా హైవాస్మై భవతి య ఏతా మేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద. ౩. తద్ధైత ద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ

ప్రజాపతి ర్మనవేమనుః ప్రజాభ్య స్తద్ధైతదుద్దాలకా యారుణయే జ్యే
ష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రోవాచ. ౪. ఇదం వా వ తజ్జ్యేష్ఠాయ
పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రబ్రూయాత్ [1]ప్రాణాయ్యాయ వాఽన్తేవాసినే.
౫. నాన్యస్మైకస్మైచన యద్యప్యస్మా ఇమా మద్భిః పరిగృహీతాం ధనస్య
పూర్ణాం దద్యా దేత దేవ తతో భూయ ఇత్యేత దేవ తతో భూయ ఇతి.

ద్వాదశః ఖండః.

గాయత్రీ వా ఇదగ్ సర్వం భూతం య దిదం కిఞ్చ వాగ్వై గాయ
త్రీ వాగ్వా ఇదగ్ సర్వం భూతం గాయతి చత్రాయతేచ. ౧. యావై
సా గాయత్రీ ఇయం వా వ సా యేయం పృథివ్యస్యాగ్ హీదగ్ సర్వం
భూతం ప్రతిష్ఠిత మేతా మేవ నాతిశీయతే. ౨. యావై సా పృథివీ ఇయం
వా వ సా య దిదమస్మి న్పురుషే శరీర మస్మిగ్ హీ మే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః
ఏత దేవ నాతిశీయన్తే. ౩. యద్వై తత్పురుషే శరీర మిదం వావ త ద్య
దిద మస్మిన్నన్తః పురుషే హృదయ మస్మి న్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః
ఏత దేవనాతిశీయన్తే. ౪. సైషా చతుష్పదా షడ్విధా గాయత్రీ తదేత
దృచాభ్యనూక్తమ్. ౫. తావా నస్య మహిమా తతో జ్యాయాగ్ శ్చ
పురుషః, పాదోఽస్య సర్వా భూతాని త్రిపాదస్యా మృతం దివీతి. ౬.
య ద్వైతద్బ్రహ్మే తీదం వా వ త ద్యోఽయం బహి ర్ధా పురుషా
దాకాశో యోవై సబహిర్ధా పురుషాదాకాశః. ౭. అయం వా వ స
యోఽయ మన్తః పురుష ఆకాశో యో వై సోఽన్తః పురుష ఆకాశః.
౮. అయం వా వ స యోఽయ మన్తర్హృదయ ఆకాశ స్తదేత త్పూర్ణ
మప్రవర్తి [2]పూర్ణా మప్రవర్తినీగ్ శ్రియం లభతే య ఏవం వేద. ౯.

త్రయోదశః ఖండః.

తస్య హవా ఏతస్య హృదయస్య పఞ్చ దేవ సుషయః స
యోఽస్య ప్రాఙ్సుషిః సప్రాణ స్త చ్చక్షు స్సఆదిత్య స్త దేత త్తేజోఽన్నా

1 ప్రణా. 2 పూర్ణ.

ద్యమిత్యుపాసీత తేజస్వ్యన్నాదో భవతి యఏవం వేద. ౧. అథ యోఽస్య దక్షిణ స్సుషిః స వ్యాన స్తచ్ఛ్రోత్రగ్ స చన్ద్రమా స్తదేత చ్ఛ్రీశ్చ యశ శ్చే త్యుపాసీత శ్రీమా న్యశస్వీ భవతి య ఏవం వేద. ౨. అథ యోఽస్య ప్రత్యఙ్సుషిః సోఽపానః సా వా క్సోఽగ్ని స్తదేత ద్బ్రహ్మ వర్చస మన్నాద్య మి త్యుపాసీత బ్రహ్మవర్చ స్వ్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద. ౩. అథ యోఽస్యోద ఙ్సుషిః ససమాన స్తన్మనః సపర్జన్యః త దేత త్కీర్తిశ్చ వ్యుష్టి శ్చేత్యుపాసీత కీర్తిమా న్వ్యుష్టిమా న్భవతి య ఏవం వేద. ౪. అథ యోఽస్యోర్ధ్వస్సుషి స ఉదానః స వాయు స్స ఆకాశ స్త దేత దోజశ్చ మహ శ్చే త్యుపాసీత ఓజస్వీ మహస్వా న్భవతి య ఏవం వేద. ౫. తేవా ఏతే పఞ్చ బ్రహ్మపురుషా స్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వార పాః స య ఏతా నేవం పఞ్చబ్రహ్మపురుషా స్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వార పా [1]న్వే వా స్యకులే వీరో జాయతే ప్రతిపద్యతే స్వర్గం లోకం య ఏతా నేవం పఞ్చబ్రహ్మపురుషా న్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారపా న్వేద. ౬. అథ య దతః పరో దివో జ్యోతి ర్దీప్యతే విశ్వతః పృష్ఠేషు సర్వతః పృష్ఠేషు అనుత్తమే షూత్తమేషు లోకే ష్విదం వావ తద్య దిద మస్మి న్నన్తః పురుషే జ్యోతిః. ౭. త స్యైషా దృష్టిర్యత్రై త దస్మి న్ఛరీరే సగ్ స్పర్శే నోష్ణిమానం విజానాతి తస్యైషా శ్రుతి ర్యత్రై త త్కర్ణావపి గృహ్య నినద మివనదథు రివాగ్నే రివ జ్వలత ఉపశృణోతి త దేత ద్దృష్టం చశ్రుతం చే త్యుపాసీత చక్షుష్యః శ్రుతో భవతి య ఏవం వేదయ య ఏవం వేద. ౮.

చతుర్దశః ఖండః.

సర్వం ఖ ల్విదం బ్రహ్మ త జ్జలా నితి శాన్త ఉపాసీత అథ ఖలుక్రతుమయః పురుషో యథా క్రతు రస్మిం ల్లోకే పురుషో భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి సక్రతుం కుర్వీత. ౧. మనోమయః ప్రాణశరీరో భారూప స్సత్యసఙ్కల్ప ఆకాశాత్మా సర్వకర్మా సర్వకామ స్సర్వగన్ధ స్సర్వరస స్సర్వ మిద మభ్యాత్తో ఽవాక్యనాదరః. ౨. ఏష మ ఆత్మా

---

1 న్స్వే.

ఽన్తర్హృదయేఽణీయాన్ వ్రీహేర్వా యవా ద్వా సర్షపా ద్వా శ్యామాకా ద్వా శ్యామాక తణ్డులా ద్వైష మఆత్మాఽన్తర్హృదయే జ్యాయాన్ పృథివ్యా జ్యాయా నన్తరిక్షా జ్జ్యాయా న్దివో జ్జ్యాయా నేభ్యోలోకేభ్యః. ౩. సర్వకర్మా సర్వకామ స్సర్వగన్ధ స్సర్వరస స్సర్వ మిద మభ్యా త్తోఽవాక్య నాదర ఏష మఆత్మాన్తర్హృదయ ఏత ద్బ్రహ్మైత మితః ప్రేత్యాభిసమ్భవితాఽస్మీతియస్య స్యాద ద్ధా న విచికిత్సాస్తీతి శాణ్డిల్యశ్శాణ్డిల్యః. ౪.

పఞ్చదశః ఖండః.

అన్తరిక్షోదరః కోశో భూమి బుధ్నో న జీర్య తి దిశో హ్యస్య స్రక్తయోద్యౌ రస్యోత్తరం బిలగ్ం స ఏష కోశో వసుధా నస్తస్మి న్విశ్వ మిదగ్ం శ్రితమ్. ౧. తస్య ప్రాచీ దిగ్జుహూ ర్నామ సహమానా నామ దక్షిణా రాజ్ఞీ నామ ప్రతీచీసు భూతా నా మోదీచీ తాసాం వాయు ర్వత్సః సయ ఏత మేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద న పుత్రరోదగ్ంరోదితి సోఽహ మేత మేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద మా పుత్ర రోదగ్ంరుదమ్. ౨. అరిష్టం కోశం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా ప్రాణం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునాభూః ప్రపద్యే ఽమునాఽమునాఽమునాభువః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా [1]సువః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా. ౩. స య దవోచం ప్రాణం ప్రపద్య ఇతి ప్రాణో వా ఇదగ్ంసర్వం భూతం య దిదం కిఞ్చ త మేవ తత్ప్రాపత్సి. ౪. అథ య దవోచం భూః ప్రపద్య ఇతి పృథివీం ప్రపద్యేఽన్తరిక్షం ప్రపద్యే దివం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచమ్. ౫. అథ య దవోచం భువః ప్రపద్య ఇ త్యగ్నిం ప్రపద్యే వాయుం ప్రపద్య ఆదిత్యం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచమ్. ౬. అథ య దవోచగ్ం [2]సువః ప్రపద్య ఇ త్యృగ్వేదం ప్రపద్యే యజుర్వేదం ప్రపద్యే సామవేదం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచం తదవోచమ్. ౭.

---

1 స్వః. 2 స్వః.

షోడశః ఖండః.

పురుషో వావ యజ్ఞ స్తస్య యాని చతుర్విగ్ంశతి వర్షాణి త త్ప్రాత స్సవనం చతుర్విగ్ంశ త్యక్షరా గాయత్రీ గాయత్రం ప్రాతస్స వనం తదస్యవసవోఽన్వాయత్తాః ప్రాణా వావ వసవ ఏతే హీదగ్ం సర్వం వాసయన్తి ౧. తం చేదేతస్మి న్వయసి కించి దుపతపే త్స బ్రూయా త్ప్రాణా వసవ ఇదంమే ప్రాత స్సవనం మాధ్యన్దినగ్ం సవన మనుస న్తనుతేతి మాహం ప్రాణానాం వసూనాం మధ్యే యజ్ఞో విలో ప్సీయే త్యుద్ధైవ తత ఏత్యగదో హ భవతి. ౨. అథ యాని చతుశ్చ త్వారిగ్ంశ ద్వర్షాణి తన్మాధ్యన్దినగ్ం సవనం చతుశ్చత్వారిగ్ంశ దక్షరా త్రిష్టుప్ త్రైష్టుభం మాధ్యన్దినగ్ం సవనం తదస్య రుద్రా అన్వాయత్తాః ప్రాణా వావ రుద్రా ఏతే హీదగ్ం సర్వగ్ం రోదయన్తి. ౩. తం చే దేతస్మి న్వయసి కిఞ్చి దుపతపేత్ స బ్రూయా త్ప్రాణా రుద్రా ఇదం మే మాధ్యన్దినగ్ం సవనం తృతీయ సవనమనుస న్తను తేతి మాఽహం ప్రాణానాగ్ం రుద్రాణాం మధ్యే యజ్ఞో విలోప్సీ యే త్యుద్ధైవ తత ఏ త్యగదో హ భవతి. ౪. అథ యా న్యష్టాచత్వారిగ్ంశ ద్వర్షాణి త త్తృ తీయసవన మష్టాచత్వారిగ్ంశ దక్షరా జగతీ జాగతం తృతీయసవనం తదస్యా దిత్యా అన్వాయత్తాః ప్రాణా వా వాదిత్యా ఏతే హీదగ్ం సర్వ మాదదతే. ౫. తం చే దేతస్మి న్వయసి కిఞ్చి దుపతపే త్స బ్రూయాత్ ప్రాణా ఆదిత్యా ఇదం మే తృతీయసవన మాయు రనుస న్తను తేతి మాఽహం ప్రాణానా మాదిత్యానాం మధ్యే యజ్ఞో విలో ప్సీయే త్యుద్ధైవ తత ఏ త్యగదో హైవ భవతి. ౬. ఏత ద్ధస్మవై తద్వి ద్వా నాహ మహిదాస ఐతరేయః స కిం మ ఏత దుపతపసి యోఽహ మనేన న ప్రేష్యామీతి సహ షోడశం వర్షశత మజీవ త్ప్రహ షోడశం వర్ష శతం జీవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౭.

సప్తదశః ఖండః.

స యదశిశిషతి యత్పిపాసతి యన్న రమతే తా అస్య దీక్షా. ౧. అథ యదశ్నాతి యత్పిబతి యద్రమతే తదుపసదై[1]రేతి. ౨. అథ యద్ధసతి యజ్జక్షతి యన్మైథునం చరతి స్తుత[2]శస్త్రైరేవ తదేతి. 3. అథ యత్తపో దాన మార్జవమహిꣳసా సత్యవచన మితి తా అస్యదక్షిణాః. ౪. తస్మాదాహుః సోష్యత్యసోష్టేతి పున రుత్పాదన మేవాస్య తన్మరణ మే[3]వావభృథః. ౫. తద్ధైత ద్ఘోర ఆఙ్గిరసః కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయోక్త్వోవాచా పిపాస ఏవ స బభూవసోఽన్తవేళాయా మేత త్త్రయం ప్రతిపద్యే తాక్షితమస్యచ్యుతమసి ప్రాణసꣳశిత మసీతి తత్రైతే ద్వే ఋచౌ భవతః. ౬. ఆదిత్ప్రత్నస్య రేతసః ఉద్వయం తమస స్పరి జ్యోతిః పశ్యన్త ఉత్తరꣳస్వః పశ్యన్త ఉత్తరం దేవం దేవత్రా సూర్యమగన్మ జ్యోతిరుత్తమ మితి జ్యోతిరుత్తమ మితి. ౭.

అష్టాదశః ఖండః.

మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీతే త్యధ్యాత్మ మ థాధిదైవతమాకాశో బ్రహ్మేత్యుభయ మాదిష్టం భవత్యధ్యాత్మం చాధిదైవతంచ. ౧. త దేత చ్చతుష్పాద్బ్రహ్మ వాక్పాదః ప్రాణః పాద శ్చక్షుః పాద శ్శ్రోత్రం పాద ఇ త్యధ్యాత్మ మథాధిదైవత మగ్నిః పాదో వాయుః పాదః ఆదిత్యః పాదో దిశః పాద ఇత్యుభయ మేవాదిష్టం భవత్యధ్యాత్మం చై వాధిదైవతంచ. ౨. వాగేవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః సోఽగ్నినా జ్యోతిషా భాతి చ తపతి చ భాతిచ తపతి చ కీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద. 3. ప్రాణ ఏవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః స వాయునా జ్యోతిషా భాతిచతపతిచ భాతిచ తపతిచ కీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన యఏవం వేద. ౪. చక్షురేవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః స ఆదిత్యేన జ్యోతిషా భాతిచ తపతి చభాతి చతపతిచకీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేనయ

---

1 వేతి. 2 శస్త్రైవ. 3 స్యావభృథః.

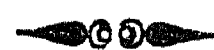
ఏవం వేద. ౫. శ్రోత్రమేవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః స దిగ్భిర్జ్యోతిషా భాతి చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౬.

ఏకోనవింశః ఖండః.

ఆదిత్యో బ్రహ్మేత్యాదేశ స్తస్యోపవ్యాఖ్యాన మసదేవేద మగ్ర ఆసీత్, తత్సదాసీ త్తత్సమభవ త్తదాణ్డం నిరవర్తత తత్సంవత్స రస్య మాత్రా మశయత తన్నిరభిద్యత తే ఆణ్డకపాలే రజతంచ సువర్ణం చా భవతామ్. ౧. తద్యద్రజతగ్ం సేయం పృథివీ యత్సువర్ణగ్ం సా ద్యౌ ర్యజ్జరాయు తేపర్వతా యదుల్బగ్ం స మేఘో నీహారో యా [1]ధమన యస్తాస ద్యోయద్వా స్తేయ ముదకగ్ం స సముద్రః. ౨. అథ య త్తద జాయత సోఽసావాదిత్య స్తం జాయమానం ఘోషా ఉలూలవోఽనూ దతిష్ఠ న్సర్వాణిచ భూతాని సర్వే చ కామా స్తస్మా త్తస్యోదయం ప్రతి ప్రత్యాయనం ప్రతిఘోషా ఉలూలవోఽనూ త్తిష్ఠన్తి సర్వాణిచ భూతాని సర్వేచైవ కామాః. ౩. సయ ఏత మేవం విద్వా నాదిత్యం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ యదేనగ్ం సాధవో ఘోషా ఆచగచ్ఛేయు రుపచనిమ్రేడేర న్నిమ్రేడేరన్. ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది తృతీయః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది- చతుర్థః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. జాన శ్రుతి ర్హ పౌత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో బహు దాయీ బహుపాక్య ఆస సహ సర్వత ఆవసథా న్మాపయాఞ్చక్రే సర్వ తఏవ [2]మేఽన్న మత్స్యన్తీతి. ౧. అథ హ హగ్ంసా నిశాయా మతి పేతు స్తద్ధైవగ్ం హగ్ంసోహగ్ంస మభ్యువాద హోహో హోయి భల్లాక్ష

1 ధనసనయస్తాస. 2 మేఽన్న స్యన్తీతి.

భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పౌత్రాయణస్య సమం దివా జ్యోతి రాతతం తన్మా ప్రసాఙ్క్షీ స్తత్త్వా మా ప్రధాక్షీ రితి. ౨. త ము హ పరః ప్రత్యువాచ [1]కమ్వర ఏన మేత త్సన్తగ్ స యుగ్వాన మివ రైక్వగ్ మాత్థేతి యో౽నుకథగ్ సయు గ్వా రైక్వ ఇతి. ౩. యథా కృతాయ విజితాయాధరేఽయాః సంయన్త్యేవ మేనగ్ సర్వం తదభి సమేతి యత్కిఞ్చ ప్రజా స్సాధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద యత్స వేద స మయైత దుక్త ఇతి. ౪. [2]తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ ఉపశుశ్రావ స హ సఞ్జిహాన ఏవ క్షత్తార మువాచాఙ్గారే హ సయుగ్వాన మివ రైక్వ మాత్థేతి యోను కథగ్ స యుగ్వా రైక్వ ఇతి. ౫. యథా కృతాయ విజితా యాధరేఽయా స్సంయ న్త్యేవ మేనగ్ సర్వం త దభిసమేతి యత్కిఞ్చ ప్రజా స్సాధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద య త్సవేద స మయైత దుక్త ఇతి. ౬. స హ క్షత్తాఽన్విష్య నావిద మితి ప్రత్యేయా య తగ్ హోవాచ యత్రారే బ్రాహ్మణ స్యాన్వేషణా తదేన [3]మర్చ్ఛేతి. ౭. సోఽధస్తా చ్ఛకటస్య పామానం కర్షమాణ ముపోపవివేశ తగ్ హాభ్యువాద త్వం ను భగవ స్సయుగ్వా రైక్వ ఇత్యహగ్ హ్యరా ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే స హ క్షత్తాఽవిద మితి ప్ర త్యేయాయ. ౮.

ద్వితీయః ఖండః.

తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణః షట్ఛతాని గవాం నిష్కమశ్వతరీరథం తదాదాయ ప్రతిచక్ర మేతగ్ హాభ్యువాచ. ౧. రైక్వేమాని షట్ఛతాని గవా మయం నిష్కోఽయ మశ్వతరీ రథోఽను మ ఏతాం భగవో దేవతాగ్ శాధి యాం దేవతా ముపాస్స ఇతి. ౨. త ము హ పరః ప్రత్యువా చాహహారే త్వా శూద్ర తవైవ సహ గోభి ర స్త్వితి తదు హ పున రేవ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ స్సహస్రం గవాంనిష్క మశ్వతరీ రథం దుహితరం తదా దాయ ప్రతిచక్రమే. ౩. తగ్ హాభ్యువాద రై క్వేదగ్ సహస్రం గవా మయం నిష్కోఽయ మశ్వతరీ రథ

1 కమ్బర. 2 యదుహ. 3 మార్చ్ఛేతి.

ఇయం జాయాఽయంగ్రామో యస్మి న్నాస్సేఽన్వేవ మా భగవ శ్శాధీతి. ౪. తస్యాహ ముఖ ముపోద్గృహ్ణ న్నువాచా జహారేమా శ్శూద్రాఽనేనైవ ముఖేనాలాపయిష్యథా ఇతి తే హైతే రైక్వ పర్ణా నామ మహావృషేషు యత్రాస్మాఉవాస స తస్మై హోవాచ. ౫.

తృతీయః ఖండః.

వాయు ర్వావసంవర్గో యదా వా అగ్ని రుద్వాయతి వాయుమేవాప్యేతి [1]యదా సూర్యోఽస్తమేతి వాయు మేవాప్యేతి. ౧. యదాప ఉచ్ఛుష్యన్తివాయు మేవాపియన్తి వాయుర్హ్యేవై తాన్ సర్వాన్సంవృఙ్క్త ఇ త్యధిదైవతమ్. ౨. అథాఽధ్యాత్మం ప్రాణో వా వ సంవర్గః స యదా స్వపితి ప్రాణమేవ వాగప్యేతి ప్రాణం చక్షుః ప్రాణగ్ శ్రోత్రం ప్రాణం మనః ప్రాణో హ్యేవై తా న్సర్వాన్ సంవృఙ్క్త ఇతి. ౩. తౌ వాఏతౌ ద్వౌసంవర్గౌ వాయు రేవ దేవేషుప్రాణఃప్రాణేషు. ౪. అథహ శౌనకంచ కాపేయ మభిప్రతారిణం చ కాక్షసేనిం పరివిష్యమాణౌ బ్రహ్మచారీ బిభిక్షే తస్మా ఉ హ న దదతుః. ౫. స హోవాచ మహాత్మనశ్చతురో దేవ ఏకః క స్స జగార భువనస్య గోపాః, తం కాపేయ నాభి పశ్యన్తి మర్త్యా అభిప్రతారిన్ బహుధా వసన్తమ్, యస్మై వా ఏత దన్నం తస్మా ఏత న్న దత్తమితి. ౬. త దుహ శౌనకః కాపేయః ప్రతిమన్వానః ప్రత్యేయాయ ఆత్మా దేవానాం జనితా ప్రజానాగ్ హిరణ్యదగ్ష్ట్రో, బభసోఽనసూరిః, మహాన్త మస్య మహిమాన మాహు రనద్యమానో య దనన్న మత్తీతి వై వయం బ్రహ్మచారి న్నేద ముపాస్మహే దత్తాస్మై భిక్షా మితి. ౭. తస్మా ఉ హ దదు స్తే హ [2]ఏతా పఞ్చాన్యే పఞ్చాన్యే దశ సన్త స్తత్కృతం తస్మా త్సర్వాసు దిక్ష్వ న్న మేవ దశ కృతగ్ సైషా విరా డన్నాదీ త యేదగ్ సర్వం దృష్టగ్ సర్వ మస్యేదం దృష్టం భవత్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౮.

1 యదా చన్ద్రోఽస్త మేతి వాయు ... ...

చతుర్థ ఖండః.

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతర మామన్త్రయాం చక్రే బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్స్యామి కిం గోత్రోఽన్వహ మస్మీతి.౧. సా హైన మువాచ నాహ మేత ద్వేద తాత య ద్గోత్ర స్త్వమసి బహ్వహం చరన్తీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వా మలభే సాహ మేత న్న వేద యద్గోత్ర స్త్వమసి జబాలా తు నామాహ మస్మి సత్యకామో నామ త్వమసి స సత్యకామ ఏవ జాబాలో బ్రువీథా ఇతి. ౨ సహ హారిద్రుమతం గౌతమ మే త్యోవాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి వత్స్యా మ్యుపేయాం భగవన్త మితి. ౩. తగ్ం హోవాచ కిం గోత్రోను సోమ్యాసీతి సహో వాచ నాహ మేత ద్వేద భో యద్గోత్రోఽహమ స్మ్యపృచ్ఛం మాతరగ్ం సా మా ప్రత్యబ్రవీ ద్బహ్వహం చరన్తీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వా మలభే నాహ మేత న్నవేద యద్గోత్ర స్త్వమసి జబాలాతు నా మాహ మస్మి సత్యకామో నామ త్వమసీతి సోఽహగ్ం సత్యకామో జాబాలోఽస్మి భో ఇతి. ౪. తగ్ం హోవాచ నైత దబ్రాహ్మణో వివక్తు మర్హతి సమిధం సోమ్యాహరోపత్వా నేష్యే న సత్యా దగా ఇతి త ముపనీయ కృశానా మబలానాం చతుశ్శతాగా నిరాకృత్యోవా చేమాః సోమ్యాను సంవ్రజేతి తా అభిప్రస్థాపయ న్నువాచ నా సహస్రే ణావర్తే యేతి సహ వర్షగణం ప్రోవాస తా యదా సహస్రగ్ం సమ్పేదుః. ౫.

పఞ్చమః ఖండః.

అథ హైన మృషభోఽభ్యువాద సత్యకామా౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ప్రాప్తాః సోమ్య సహస్రగ్ంస్మః ప్రాపయ న ఆచార్యకులమ్. ౧. బ్రహ్మణశ్చ తే పాదం[1]బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మై హోవాచ ప్రాచీ దిక్కలా ప్రతీచీ దిక్కలా దక్షిణా దిక్కలోదీచీ దిక్కలైషవై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశ వాన్నామ

1 బ్రవాణీతి.

౨ స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకా
శవా నత్యు పాస్తే ప్రకాశవా నస్మిల్లోకే భవతి ప్రకాశవతో హ లోకా
న్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకా
శవా నిత్యుపాస్తే.

షష్ఠః ఖండః.

అగ్నిష్టే పాదం వక్తేతి సహ శ్వో భూతే గా అభిప్రస్థాపయాం
చ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ
గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రా జుపోపవివేశ. ౧.
త మగ్ని రభ్యువాద సత్యకామా 3 ఇతి భగవఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ.
౨. బ్రహ్మణ స్సోమ్య తే పాదం [1]బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవా
నితి తస్మై హోవాచ పృథివీకలాఽన్తరిక్షం కలా ద్యౌఃకలా సము
ద్రః క లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణోఽనన్త వా
న్నామ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మ
ణోఽనన్త వ ని త్యుపాస్తేఽనన్తవా నస్మి ల్లోకే భవ త్యనన్తవతో
హ లోకాఞ్ జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం
బ్రహ్మణోఽనన్తవా ని త్యుపాస్తే. ౪.

సప్తమః ఖండః.

హగ్స స్తే పాదం వక్తేతి సహ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాం
చ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ
గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రా జుపోపవివేశ. ౧.
తగ్ హగ్స ఉపనిపత్యా భ్యువాద సత్యకామా 3 ఇతి భగవ ఇతి హ
ప్రతిశుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ స్సోమ్య తే పాదం [2]బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే
భగవా నితితస్మై హోవా చాగ్నిః కలా సూర్యః కలా చన్ద్రః కలా
విద్యు త్క లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మా
న్నామ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో

1-2 బ్రవాణీతి.

జ్యోతిష్మా ని త్యుపాస్తే జ్యోతిష్మా నస్మి ల్లోకే భవతి జ్యోతిష్మతో హ లోకాఞ్ జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మా ని త్యుపా స్తే. ౪.

అష్టమః ఖండః

మద్గుష్టే పాదం వ క్తేతి సహ శ్వోభూ తే గా అభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రా ఙుపోపవివేశ. ౧.

తం మద్గురుపనిప త్యాభ్యువా దసత్యకామ ౩ ఇతి భగవ ఇతిహ ప్రతి శుశ్రావ. ౨ బ్రహ్మణ స్సోమ్య తే పాదం [1]బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మై హోవాచ ప్రాణః కలా చక్షుః కలా శ్రోత్రం కలా మనః క లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణ ఆయతనవా న్నామ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవా ని త్యుపా స్త ఆయతనవా నస్మి ల్లోకే భవ త్యాయతన వతో హ లోకా ఞ్జయతి య ఏత ఏవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవా ని త్యుపా స్తే. ౪.

నవమః ఖండః.

ప్రాప హాచార్యకులం త మాచా ర్యోఽభ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతిభగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ. ౧. బ్రహ్మవిదివ వై సోమ్య భాసికో నుత్వాఽనుశశా సే త్యన్యే మనుష్యేభ్య ఇతిహ ప్రతిజజ్ఞే భగవాగ్ స్త్వేవ [2]మేకామే బ్రూయాత్. ౨. శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవ ద్దృశేభ్య ఆచార్యా ద్ధైవ విద్యావి దితా సాధిష్టం [3]ప్రాపదితితస్మై హైత దేవోవా చాత్ర హ న కిం చ న వీయా యేతి వీయా యేతి. ౩.

దశమః ఖండః.

ఉపకోసలో హ వై కామలాయన స్సత్య కామే జా బాలే బ్రహ్మ

1 బ్రవాణీతి. 2 మే కామం బ్రూయాత్. 3 ప్రాయతీతి.

చర్య మువాస తస్య హ ద్వాదశ వర్షా ణ్యగ్నీన్ పరిచచార స హ స్మాన్యా నన్తేవాసిన స్సమావర్తయగ్ స్తగ్ హ స్మైవ న సమావర్తయతి. ౧. తం జాయోవాచ తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశల మగ్నీన్ పరిచచారీ న్మా త్వాఽగ్నయః పరిప్రవోచ న్ప్రబ్రూహ్యస్మా ఇతి తస్మై హాప్రోచ్యైవ ప్రవాసాఞ్చక్రే. ౨. స హ వ్యాధినాఽనశితుం దధ్రే త మాచార్య జా యోవాచ బ్రహ్మచారి న్నశాన కిం ను నాశ్నాసీతి స హోవాచ బహవ ఇమేఽస్మి న్పురుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధిభిః ప్రతి పూర్ణోఽస్మి నాశిష్యా మీతి. ౩. అథ హాగ్నయ స్సమూదిరే తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశలం నః పర్యచారీత్ హన్తాస్మై ప్ర[1]బ్రువా మేతి తస్మై హోచుః. ౪. ప్రాణో బ్రహ్మ కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మేతి స హోవాచ విజానామ్యహం యత్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖంచ న విజానా మీతి తే హోచు ర్యద్వావ కం త దేవ ఖం యదేవ ఖం త దేవ క మితి ప్రాణం చ హాస్మై త దాకాశం చోచుః.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం గార్హపత్యోఽనుశశాస పృథివ్యగ్ని రన్న మాదిత్య ఇతి య ఏష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి స ఏ వాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్త ఉపవయన్తం భుఞ్జామోఽస్మిగ్‌శ్చ లోకేఽముష్మిగ్‌శ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైన మన్వాహార్యపచనోఽను శశాసాపో దిశో నక్షత్రాణి చన్ద్రమా ఇతి య ఏష చన్ద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి స ఏ వాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావర పురు

1 బ్రవా.

షాః క్షీయన్త ఉపవయంతం భుఞ్జామో ఽస్మిꣳశ్చ లోకేఽముష్మిꣳశ్చ
య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైన మన్వాహార్యపచనోఽను శశాస ఆపో దిశో నక్షత్రా
ణి చన్ద్రమా ఇతి య ఏష చన్ద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి
సఏ వాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే ఽపహతే
పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావర
పురుషాః క్షీయన్త ఉపవయంతం భుఞ్జామో ఽస్మిꣳశ్చ లోకే ఽముష్మి
ꣳశ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథ హైన మాహవనీయోఽనుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యౌ
ర్విద్యుదితి య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి సఏవాహ
మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం
లోకీ భవతి సర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్తే
ఉపవయంతం భుఞ్జా మోఽస్మిꣳశ్చ లోకేఽముష్మిꣳశ్చ య ఏత మేవం
విద్వా నుపాస్తే. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

తే హోచు రుపకోసలైషా సోమ్య తేఽస్మద్విద్యాత్మవిద్యా
చాచార్యస్తుతే గతిం వక్తే త్యాజగామ హా స్యాచార్య స్త మాచార్యో
ఽభ్యువాదోపకోసల 3 ఇతి. ౧. భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ బ్రహ్మవిద
ఇవ సోమ్య తే. ముఖం భాతి కో ను త్వాఽనుశశాసేతి కోను మాను
శిష్యా ద్భో ఇతీ హాపేవ నిహ్నుతే ఇమేనూన మీదృశా అన్యాదృశా
ఇతి హాగ్నీ నభ్యూదే కిం ను సోమ్య కిల తేఽవోచ న్నితి. ౨. ఇద మితి
హ ప్రతిజజ్ఞే లోకా న్వావ కిల సోమ్య తేఽవోచ న్నహంతు తే తద్వ
క్ష్యామి యథా పుష్కరపలాశ ఆపో నశ్లిష్యన్త ఏవమేవం విది పాపం
కర్మ నశ్లిష్యత ఇతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మై హోవాచ. ౩.

పఞ్చదశః ఖణ్డః.

య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచైత
దమృత మభయ మేతద్బ్రహ్మేతి తద్యద్యప్యస్మిన్ సర్పిర్వోదకం వా సిఞ్చ
న్తి వర్త్మనీ, ఏవ గచ్ఛతి. ౧. ఏతగ్ం సంయద్వామ ఇత్యాచక్షత ఏతగ్ం
హి సర్వాణి వామాన్యభిసంయన్తి సర్వాణ్యేనం వామాన్యభిసంయన్తి
య ఏవం వేద. ౨. ఏష ఉ ఏవ వామనీ రేష హి సర్వాణి వామాని న
యతి సర్వాణి వామాని నయతి య ఏవం వేద. ౩. ఏష ఉ ఏవ భామనీ రే
ష హి సర్వేషు లోకేషు భాతి సర్వేషు లోకేషు భాతి య ఏవం వేద. ౪.
అథ యదు చైవాస్మిఞ్ఛవ్యం కుర్వన్తి యదిచ నార్చిష మేవాభిసమ్భ
వన్త్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణ పక్షమాపూర్యమాణ పక్షా
ద్యాన్ షడుదఙ్ఙేతి మాసాగ్ంస్తాన్మాసేభ్య స్సంవత్సరగ్ం సంవత్సరాదా
దిత్య మాదిత్యాచ్చన్ద్రమసం చన్ద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమాన
వః. ౫. స ఏనాం బ్రహ్మ గమయత్యేష దేవ పథో బ్రహ్మపథ ఏతేన
ప్రతిపద్యమానా ఇమం మానవ మావర్తం నావర్తన్తే నావర్తన్తే. ౬.

షోడశః ఖణ్డః.

ఏష హ వై యజ్ఞో యోఽయం పవతి ఏష హ యన్నిదగ్ం స
ర్వం పునాతి యదేష హ యన్నిదగ్ం సర్వం పునాతి తస్మా దేష ఏవ
యజ్ఞ స్తస్య మనశ్చ వాక్చ వర్తనీ. ౧. తయో రన్యతరాం మనసా సగ్ం
స్కరోతి బ్రహ్మా వాచా హోతాఽధ్వర్యు రుద్గాతాఽన్య తరాగ్ంస
యత్రోపాకృతే ప్రాత రనువాకే పురా పరిధానీయాయా బ్రహ్మా వ్యపవ
దతి. ౨. అన్యతరామేవ వర్తనీగ్ం సగ్ంస్కరోతి హీయతేఽన్యతరా స
య థైకపా ద్వ్రజన్రథో వైకేన చక్రేణ వర్తమానో రిష్యత్యే
వమస్య యజ్ఞో రిష్యతి యజ్ఞగ్ం రిష్యన్తం యజమానోఽనురిష్యతి స
[1]ఇష్ట్వా పాపీయాన్ భవతి. ౩. [2]అథ యత్రోపాకృతే ప్రాత రనువాకేన

1 దృష్ట్వా. 2 అథ చక్రాభ్యాం యత్రోపా.

పురా పరిధానీయాయా బ్రహ్మా వ్యవవద త్యుభే ఏవ వర్తనీ సగ్‌స్కు ర్వన్తి న హీయతేఽన్యతరా. ౪. స యథోభయ పా ద్వ్రజ న్రథో వోభాభ్యాం చక్రాభ్యాం వర్తమానః ప్రతితిష్ఠ త్యేవ మస్యయజ్ఞః ప్ర తితిష్ఠతి యజ్ఞం ప్రతితిష్ఠన్తం యజమానోఽను ప్రతితిష్ఠతి స ఇష్ట్వా శ్రే యాన్ భవతి. ౫.

సప్తదశః ఖండః.

ప్రజాపతి ర్లోకా న భ్యతప త్తేషాం తప్యమానా నాగ్‌ రసాన్ [1]ప్రా బృహ దగ్నిం పృథివ్యా వాయు మన్తరిక్షా దాదిత్యం దివః. ౧. స ఏతా స్తి స్రో దేవతా అభ్యతపత్తాసాం తప్యమానానాగ్‌ రసాన్ ప్రాబృ హ దగ్నేః ఋచో వాయో ర్యజూగ్‌షి సామా న్యాదిత్యాత్. ౨. స ఏతాం త్రయీం విద్యా మభ్యతప త్తస్యా స్తప్యమానా యా రసాన్ ప్రాబృహ ద్భూరి త్యృగ్భ్యో భువ రితి యజుర్భ్యః [2]స్సువ రితి సామభ్యః ౩. [3]త ద్యదృక్తో రిష్యేద్భూః స్వాహేతి గార్హపత్యే జుహుయా దృ చా మేవ తద్రసేన ర్చాం వీర్యేణ ర్చాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్‌ సందధాతి. ౪. అథ యది యజుష్టో రిష్యే ద్భువస్స్వాహేతి దక్షిణాగ్నౌ జుహుయా ద్యజుషామేవ తద్రసేన యజుషాం వీర్యేణ యజుషాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్‌ సందధాతి. ౫. అథ యది సామతో రిష్యే[4]త్సువ స్స్వాహే త్యాహ వనీయే జుహుయా త్సామ్నా మేవ తద్రసేన సామ్నాం వీర్యేణ సామ్నాం యజ్ఞస్యవిరిష్టగ్‌ సందధాతి. ౬. త ద్యథా లవణేన సువర్ణగ్‌ సందధ్యా త్సువర్ణేన రజతగ్‌ రజతేన త్రపుత్రపుణా సీసగ్‌సీసేన లోహం లోహేన దారు దారు చర్మణా. ౭. ఏవ మేషాం లోకా నామాసాం దేవతానా మస్యా స్త్రయ్యా విద్యాయా వీర్యేణ యజ్ఞస్యవిరిష్టగ్‌ సందధాతి భేషజకృతోహ వా ఏషయజ్ఞో యత్రైవం విద్బ్రహ్మాభవతి. ౮. ఏష హ వా ఉదక్ప్రవణో యజ్ఞో యత్రైవం విద్బ్రహ్మాభవ

1 ప్రావృహ దగ్నిం...ప్రావృహ దగ్నేః...ప్రావృహ ద్భూరి. 2 స్స్వ రితి. 3 ఏతద్భూరిక్తో. 4 త్స్వ స్వాహే.

త్యేవం విదగ్ం హ వా ఏషా బ్రహ్మాణ మనుగాథా యతో యత ఆవర్తతే తత్త ద్గచ్ఛతి. ౯. మానవో బ్రహ్మైవైక ఋత్విక్కురూ నశ్వాభిరక్ష త్యేవం విద్ధ వై బ్రహ్మా యజ్ఞం యజమానగ్ం సర్వాగ్శ్చ ర్త్విజోఽభి రక్షతి తస్మా దేవం విద మేవ బ్రహ్మాణం కుర్వీత నా నేవం విదం నా నేవం విదమ్. ౧౦.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది చతుర్థః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.
హరిః ఓం తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - పఞ్చమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. యో హ వై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ హ వై శ్రేష్ఠశ్చ భవతి ప్రాణో వావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ. ౧. యో హ వై వసిష్ఠం వేద వసిష్ఠో హ స్వానాం భవతి వాగ్వావ వసిష్ఠః. ౨. యో హ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహాతిష్ఠ త్యస్మిగ్శ్చ లోకే ఽముష్మిగ్శ్చ చక్షుర్వావ ప్రతిష్ఠా. 3. యో హ వై సమ్పదం వేదసగ్ం హాస్మై కామాః పద్యన్తే [1]దైవా శ్చ మానుషాశ్చ శ్రోత్రం వావ సమ్పత్. ౪. యో హ వా ఆయతనం వేదాయతనగ్ం హ స్వానాం భవతి మనో హ వా ఆయతనమ్. ౫. అథ హ ప్రాణా అహగ్ం శ్రేయసివ్యూదిరేఽహగ్ం శ్రేయా నస్మ్యహగ్ం శ్రేయానస్మీతి తే హ ప్రాణాః ప్రజాపతిం పితర మేత్యోచుర్భగవన్ కో నశ్శ్రేష్ఠ ఇతి. ౬. తాన్ హోవాచ యస్మిన్ వ ఉత్క్రాన్తే శరీరం పాపిష్ఠతర మివ దృశ్యేత స వ శ్శ్రేష్ఠ ఇతి. ౭. సా హ వాగుచ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథ మశకత ర్తేమజ్జీవితు మితి యథా కలా అవదన్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేన పశ్యన్త శ్చక్షుషా శృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్తో మనసైవ మితి ప్రవివేశ హ వాక్. ౮. చక్షు ర్హోచ్చక్రామ తత్సంవత్స

1 దేవాశ్చ.

రం ప్రోష్య పర్యే త్యోవాచ కథ మశ కత ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథాఽన్ధా అపశ్య న్తః ప్రాణ న్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్తో మనసైవ మితి ప్రవివేశ హ చక్షుః. ౯. శ్రోత్రగ్ం హో చ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య ప ర్యేత్యోవాచ కథ మశకత ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథా బధిరా అశృణ్వ న్తః ప్రాణ న్తః ప్రాణేనవదన్తోవాచా పశ్య న్త శ్చక్షుషా ధ్యాయన్తో మన సైవ మితి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్. ౧౦. మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యే త్యోవాచ కథమశకత ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథా బాలా అమనసః ప్రాణ న్తః ప్రాణే నదన్తోవా చాపశ్య న్త శ్చక్షుషా శృణ్వ న్త శ్శ్రోత్రే ణైవ మితి ప్రవివేశ హ మనః. ౧౧. అథ హ ప్రాణ ఉచ్చిక్రమిష్య న్స యథా సుహయః పడ్వీశశఙ్కూ న్సఙ్ఖిదే దేవ మితరా న్ప్రాణా న్సముఖిద త్తగ్ం హాభి సమేత్యోచు ర్భగవ న్నేధి త్వం న శ్శ్రేష్ఠోఽసి మోత్క్రమీ రితి. ౧౨. అథ హైనంవా గువాచ యదహం వసిష్ఠా స్మి త్వంత ద్వసిష్ఠోఽసీ త్యథహైనం చక్షు రువాచ య దహం ప్రతిష్ఠా స్మి త్వంత త్ప్రతిష్ఠాసీతి. ౧౩. అథ హైనగ్ం శ్రోత్ర ముహాచ యదహగ్ంసంప దస్మి త్వం త త్సమ్పదసీ త్యథ హైనం మన ఉవాచ యదహ మాయత న మస్మి త్వంత దా యతన మసీతి. ౧౪. న వై వాచో నచక్షూగ్ంషి నశ్రోత్రాణి నమ నాగ్ంసి త్యాచక్షతే ప్రాణా ఇ త్యేవాచక్షతే ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి [1]భవతి. ౧౫.

ద్వితీయః ఖండః.

స హోవాచ కిం మేఽన్నం భవిష్యతీతి య త్కించి దిద మాశ్వభ్య ఆశకునిభ్య ఇతీయోచు స్తద్వా ఏత దన స్యాన్న మనో హ వై నామ ప్రత్యక్షం న హవా ఏవం విది కించ నానన్నం భవతీతి. ౧. స హోవాచ కి మేమాపో భవిష్యతీత్యాప ఇతి హోచు స్తస్మా ద్వా ఏత దశిష్య న్తఃపురస్తా చ్చోపరిష్టా చ్చాద్భిః పరిదధతి లమ్భుకో

[1] భవన్తి.

హ వా౽స్య భవ త్యనగ్న్యాహం నభవతి. ౨. త ద్ధైతత్సత్యకామో
లో గోశ్రుత యే వై యాఘ్రపద్యా యో క్త్వోవాచ య ద్యప్యే
చ్ఛుష్కాయ స్థాణవే బ్రూయా జ్జాయేర న్నేవాస్మిఞ్ఛాఖాః ప్రరోహే
పలాశానీతి. ౩. అథ యది మహ జ్జిగమిషే దమావాస్యాయాం
త్వా పౌర్ణమాస్యాగ్ం రాత్రౌ సర్వౌషధస్య మన్థం దధిమధునో రుప
జ్యేష్ఠాయ శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్వామన్థే సం
మవనయేత్. ౪. వసిష్ఠాయ స్వాహే త్యగ్నా వాజ్యస్యహుత్వా
సమ్పాత మవనయే త్ప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హు
మన్థే సంపాత మవవాజ్యస్య హుత్వా మన్థేసమ్పాతమవనయే త్స
స్వాహేత్యగ్నావయే దాయతనాయ స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య
త్వా మన్థే సమ్పాతమవనయేత్. ౫. అథ ప్రతిసృప్యాఞ్జలౌ మన్థమా
య జపత్యమో నామాస్య మాహి తేసర్వ మిదగ్ం స హి జ్యేష్ఠః
జా౽ధిపతిః సమా జ్యైష్ఠ్యగ్ం శ్రైష్ఠ్యగ్ం రాజ్యమాధిపత్యం గ
త్వహ మేవేదగ్ం సర్వ మసానీతి. ౬. అథ ఖల్వేత యర్చా
ఆచామతి తత్సవితు ర్వృణీమహ ఇత్యాచామతి వయం
భోజన మి త్యాచామతి శ్రేష్ఠగ్ం సర్వధా తమ ము త్యాచామతి
భగస్య ధీమహీతి సర్వం పిబతి. ౭. నిర్ణిజ్యకగ్ం సంచమసం వా
దగ్నేః సంవిశతి చర్మణి వా స్థణ్డిలే వాచం యమో౽ప్రసాహః స
స్త్రియం పశ్యే త్సమృద్ధం కర్మేతి విద్యాత్. ౮. త దేషశ్లోకః
కర్మసు కామ్యేషు స్త్రియగ్ం స్వప్నేషు పశ్యతి, సమృద్ధిం తత్ర జా
త్తస్మిన్ స్వప్ననిదర్శనే తస్మిం త్స్వప్ననిదర్శనే. ౯.

తృతీయః ఖండః.

శ్వేతకేతు ర్హారుణేయః పఞ్చాలానాగ్ం సమితి మేయాయ
హ ప్రవాహణో జైబలి రువాచ కుమారా ను త్వాశిషత్పి తే

1 పృచ్ఛః.

హి భగవ ఇతి. ౧. వేత్థ యదితోఽధి ప్రజాః ప్రయన్తీతి న భగవ ఇతి వేత్థ యథా పునరావర్తన్తా3 ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ పథో ర్దేవయానస్య పితృయాణస్యచ వ్యావర్తనా 3 ఇతి న భగవ ఇతి. ౨. వేత్థ యథాఽసౌ లోకో న సమ్పూర్యతా 3 ఇతి నభగవ ఇతి వేత్థ యథా పఞ్చమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవన్తీతి నైవ భగవ ఇతి. 3. [1]అథ ను కిమనుశిష్టోఽవోచథా యో హీమాని నవిద్యాత్కథగ్ సోఽనుశిష్టో [2]బ్రువీతేతి సహాయస్తః పితు రర్ధమేయాయ తగ్ హోవాచాననుశిష్య వావకిల మా భగవానబ్రవీదను త్వాఽశిషమితి. ౪. పఞ్చ మా రాజన్యబన్ధుః ప్రశ్నా నప్రాక్షీ త్తేషాం నైకఞ్చనాశకం వివక్తుమితి స హోవాచ యథా మా త్వం తదైతా నవదో యథాహ మేషాం నైకఞ్చన వేద యద్యహ మిమా న వేదిష్యం కథం తేనావక్ష్యమితి. ౫. సహ గౌతమో రాజ్ఞోఽర్ధ మేయాయ తస్మైహ ప్రాప్తాయార్హాంచకార సహ ప్రాత స్సభాగ ఉదేయాయ తగ్ హోవాచ మానుషస్య భగవ న్గౌతమ విత్తస్య వరం వృణీథా ఇతి స హోవాచ తవైవ రాజన్ మానుషం విత్తం యామేవ కుమారస్యాన్తేవాచ మభాషథా స్తామేవమే బ్రూహీతి. ౬. సహ కృచ్ఛ్రీ బభూవతగ్ హ చిరం వసేత్యాజ్ఞాపయాఞ్చకార తగ్ హోవాచ యథా మాత్వం గౌతమావదో యథేయం న ప్రాక్త్వత్తః పురా విద్యా బ్రాహ్మణా న్గచ్ఛతి తస్మాదు సర్వేషు లోకేషు క్షత్రస్యైవ ప్రశాసన మభూదితి తస్మై హోవాచ. ౭.

చతుర్థః ఖండః.

అసౌ వావ లోకో గౌతమాగ్ని స్తస్యాదిత్య ఏవ సమిద్రశ్మయో ధూమోఽహ రర్చి శ్చన్ద్రమా అఙ్గారా నక్షత్రాణి విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా శ్శ్రద్ధాం జుహ్వతి తస్యాః ఆహుతే స్సోమో రాజా సమ్భవతి. ౨.

---

1 అథా ను. 2 బ్రువీతేతి.

పఞ్చమః ఖండః.

పర్జన్యో వావ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాయురేవ సమిదభ్రం ధూమో విద్యు దర్చి రశని రఙ్గారా హ్రాదనయో విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా స్సోమగ్ రాజానం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే ర్వర్షగ్ సమ్భవతి. ౨.

షష్ఠః ఖండః.

పృథివీ వావ గౌతమాగ్ని స్తస్యా స్సంవత్సర ఏవ సమిదాకాశో ధూమో రాత్రి రర్చి ర్దిశోఽఙ్గారా అవాన్తర దిశో విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా వర్షం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే రన్నగ్ సమ్భవతి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

పురుషో వావ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాగేవ సమి త్ప్రాణో ధూమో జిహ్వాఽర్చి శ్చక్షు రఙ్గారా శ్శ్రోత్రం విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవాఅన్నం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే రేతస్సమ్భవతి. ౨.

అష్టమః ఖండః.

యోషా వావ గౌతమాగ్ని స్తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమి ద్య దుప మన్త్రయతే స ధూమో యోని రర్చి ర్యద న్తః కరోతి తేఽఙ్గారాఅభి నన్దా విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా రేతో జుహ్వతి తస్యాః ఆహుతే ర్గర్భ స్సమ్భవతి. ౨.

నవమః ఖండః.

ఇతితు పఞ్చమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవ న్తీతి సఉల్బా వృతో గర్భో దశ వా నవవా మాసా న న్తః శ్శయిత్వా యావద్వాఽథ జాయతే. ౧. స జాతో యావదాయుషం జీవతి తం ప్రేతం దిష్ట మితోఽగ్నయ ఏవ హర న్తి యత ఏవేతో యత స్సమ్భూతో భవతి. ౨.

దశమః ఖండః.

తద్య ఇత్థం విదుః యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే తేఽర్చిష మభిసమ్భవ న్త్యర్చిషోఽహ రహ్న ఆపూర్యమాణపక్ష మాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్ షడుద ఙ్ఙేతి మాసాగ్ స్తాన్. ౧. మాసేభ్యస్సంవత్సరగ్ం సంవత్సరా దాదిత్య మాదిత్యా చ్చన్ద్రమసం చన్ద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమానవస్స ఏనా న్బ్రహ్మ గమయ త్యేష దేవయానః పన్థా ఇతి. ౨. అథ య ఇమే గ్రామఇష్టాపూర్తే దత్త మిత్యుపాసతే తే ధూమ మభిసమ్భవ న్తి ధూమా ద్రాత్రిగ్ం రాత్రే రపరపక్ష మపరపక్షాద్యాన్ షడ్దక్షిణైతి మాసాగ్ స్తాన్నైతే సంవత్సర మభిప్రాప్నువన్తి. ౩. మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశ మాకాశా చ్చన్ద్రమస మేష సోమోరాజా తద్దేవానా మన్నం తం దేవా భక్షయన్తి. ౪. తస్మి న్యావత్సమ్పాత ముషిత్వాఽథైత మేవాధ్వానం పునర్నివర్తన్తే యథేత మాకాశమాకాశా ద్వాయుం వాయుర్భూత్వా ధూమోభవతి ధూమో భూత్వాఽభ్రం భవతి. ౫. అభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ వ్రీహి యవా ఓషధివనస్పతయ స్తిలమాషా ఇతిజాయన్తేఽతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం యోయో హ్యన్న మత్తి యో రేత స్సించతి తద్భూయ ఏవ భవతి. ౬. తద్య ఇహ రమణీయ చరణా అభ్యాశో హ యత్తే రమణీయాం యోని మాపద్యేరన్ బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం వా ఽథయ ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే కపూయాం యోని మాపద్యేరన్ శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా చణ్డాలయోనిం వా. ౭. అథైతయోః పథోర్న కతరేణ చ తానీమాని క్షుద్రాణ్య సకృదావర్తీని భూతాని భవన్తి జాయస్వ మ్రియస్వేత్యేత త్తృతీయగ్ స్థానం తేనాసౌ లోకో న సంపూర్యతే తస్మా జ్జుగుప్సేత తదేషశ్లోకః. ౮. స్తేనో హిరణ్యస్య సురాం పిబగ్ శ్చ గురో స్తల్ప మావసన్ బ్రహ్మహాచ ఏతే పతన్తి చత్వారః పంచమశ్చాచరగ్ స్తై రితి. ౯. అథ హ య ఏతా నేవం పఞ్చాగ్నీన్

వేద న సహ తై[1]రథాచరన్ పాప్మనా లిప్యతే శుద్ధః పూతః పుణ్యలోకో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౧౦.

ఏకాదశః ఖండః.

ప్రాచీనశాల ఔపమన్యవః సత్యయజ్ఞః పౌలుషి రింద్రద్యుమ్నో భాల్లవేయో జన శ్శార్కరాక్ష్యో బుడిల ఆశ్వతరాశ్విస్తే హైతే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియాః సమేత్య మీమాంసాంచక్రుః కో న ఆత్మా కిం బ్రహ్మేతి. ౧. తే హ సంపాదయాంచక్రు రుద్దాలకో వై భగవన్తోఽయ మారుణిః సంప్రతీ మమాత్మానం వైశ్వానర మధ్యేతి తగ్ంహన్తా భ్యాగచ్ఛామేతి తగ్ం హాభ్యాజగ్ముః. ౨. స హ సమ్పాదయాంచకార ప్రక్ష్యన్తి మామిమే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా స్తేభ్యో న సర్వమివ ప్రతిపత్స్యే హన్తాహ మన్య మభ్యనుశాసానీతి. ౩. తాన్ హోవాచాశ్వపతి ర్వై భగవన్తోఽయం కైకేయః సంప్రతీమ మాత్మానం వైశ్వానర మధ్యేతి తగ్ం హన్తా భ్యాగచ్ఛామేతి తగ్ం హాభ్యాజగ్ముః. ౪. తేభ్యో హ ప్రాప్తేభ్యః పృథగర్హాణి కారయాంచకార స హ ప్రాతః సంజిహాన ఉవాచ న మే స్తేనో జనపదే న కదర్యో న మద్యపో నానాహితాగ్ని ర్నావిద్వా న్న స్వైరీ స్వైరిణీ కుతో యక్ష్యమాణో వై భగవన్తోఽహ మస్మి యావ దేకైకస్మా ఋత్విజే ధనం దాస్యామి తావ ద్భగవద్భ్యో దాస్యామి వసన్తు భగవన్త ఇతి. ౫. తే హోచు ర్యేన హైవార్థేన పురుష శ్చరేత్తగ్ం హైవ వదే దాత్మాన మేవేమం వైశ్వానరగ్ం సంప్రత్యధ్యేషి తమేవ నో బ్రూహీతి. ౬. తాన్ హోవాచ ప్రాతర్వః ప్రతివక్తాస్మీతి తే హ సమిత్పాణయః పూర్వాహ్ణే ప్రతిచక్రమిరే తాన్ హానుపనీయైవైత దువాచ. ౭.

ద్వాదశః ఖండః.

ఔపమన్యవ కం త్వ మాత్మాన ముపాస్స ఇతి దివ మేవ భగవో రాజ న్నితి హోవాచైష వై సుతేజా ఆత్మా వైశ్వానరో యం

1 రప్యాచరన్.

త్వమాత్మాన ముపాస్సే తస్మా త్తవ సుతం ప్రసుత మాసుతం కులే దృశ్యతే. ౧. అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవమాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే మూర్ధా త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ మూర్ధా తే వ్యపతిష్య ద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథ హోవాచ సత్యయజ్ఞం పౌలుషిం ప్రాచీనయోగ్యకం త్వమాత్మాన ముపాస్స ఇ త్యాదిత్య మేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై విశ్వరూప ఆత్మా వైశ్వానరోఽయం త్వ మాత్మాన ముపాస్సే తస్మా త్తవ బహు విశ్వరూపం కులే దృశ్యతే. ౧. ప్రవృత్తోఽశ్వతరీరథో దాసీ నిష్కోఽత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే చక్షుష్ట్వేత దాత్మన ఇతి హోవాచాన్ధో ఽభవిష్య ద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

అథ హోవా చేన్ద్రద్యుమ్నం భాల్లవేయం వైయాఘ్ర పద్యకం త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి వాయుమేవ భగవో రాజ న్నితి హోవా చైషవై [1]పృథగ్వర్త్మావైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్సే త స్మాత్త్వాం పృథ గ్బలయ [2]ఆయన్తి పృథగ్రథశ్రేణయోఽనుయన్తి. ౧. అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియంభవ త్యస్యబ్రహ్మ వర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే ప్రాణ స్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ ప్రాణ స్త ఉదక్రమిష్యద్య న్మాం నాగ మిష్య ఇతి. ౨.

పఞ్చదశః ఖండః.

అథ హోవాచ జనగ్ శార్కరాక్ష్యం శార్కరాక్ష్యకం త్వ మాత్మాన ముపాస్స ఇ త్యాకాశ మేవ భగవో రాజ న్నితి హోవాచై

1 పృథగ్వర్త్మా వైశ్వా. 2 ఆయన్తి.

ష వై బహుల ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్సే తస్మాత్త్వంబహులోఽసిప్రజయాచధనేనచ. ౧. అ త్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే సన్దేహ స్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ సన్దేహ స్తే వ్యశీర్య ద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

షోడశః ఖండః.

అథ హోవాచ బుడిల మాశ్వతరాశ్విం వైయాఘ్ర పద్య కం త్వ మాత్మాన ముపాస్స ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై రయి రాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్సే తస్మాత్త్వగ్ రయిమాన్ పుష్టిమానసి. ౧. అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవమాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే వస్తిస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ వస్తి స్తే వ్యభే త్స్యద్య న్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

సప్తదశః ఖండః.

అథ హోవా చోద్దాలక మారుణిం గౌతమకం త్వ మాత్మాన ముపాస్స ఇతి పృథివీ మేవ భగవో రాజ న్నితి హోవాచైష వై ప్రతిష్ఠాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వంప్రతిష్ఠితోఽసిప్రజయాచ పశుభిశ్చ. ౧. అ త్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే పాదౌ త్వేతా వాత్మన ఇతి హోవాచపాదౌ తే వ్యమ్లా స్యేతాం యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

తాన్ హోవాచైతే వై ఖలు యూయం పృథగి వేమ మాత్మానం వైశ్వానరం విద్వాగ్ సోఽన్న మత్థ యస్త్వేత మేవం ప్రాదేశ మాత్ర మభివిమాన మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే స సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వే ష్వాత్మ స్వన్న మత్తి. ౧. తస్య హవా ఏత స్యాత్మ నో వైశ్వానరస్య మూర్ధైవ సుతేజా శ్చక్షు ర్విశ్వరూపః

ప్రాణః పృథ గ్వర్త్మా త్మా సన్దేహో బహులో వ స్తి రేవ రయిః పృథి
వ్యేవ పాదా ఉర ఏవ వేది ర్లోమాని బర్హి ర్హృదయం గార్హపత్యో
మనో౽న్వాహార్య పచన ఆస్య మాహవనీయః. ౨.

ఏకోనవింశః ఖండః.

త ద్య ద్భక్తం ప్రథమ మాగచ్ఛే త్త ద్ధోమీయగ్ం స యాం
ప్రథమా మాహుతిం జుహుయా త్తాం జుహుయా త్ప్రాణాయ స్వా
హేతి ప్రాణ స్తృప్యతి. ౧. ప్రాణే తృప్యతి చక్షు స్తృప్యతి చక్షుషి తృప్య
త్యాదిత్య స్తృప్య త్యాదిత్యే తృప్యతి ద్యౌ స్తృప్యతి దివి తృప్యన్త్యాం
యత్కించ ద్యౌ శ్చాదిత్య శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం
తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ౨.

వింశః ఖండః.

అథ యాం ద్వితీయాం జుహుయా త్తాం జుహుయా ద్వ్యానా
య స్వాహేతి వ్యాన స్తృప్యతి. ౧. వ్యానే తృప్యతి శ్రోత్రం తృప్యతి
శ్రోత్రే తృప్యతి చన్ద్రమా స్తృప్యతి చన్ద్రమసి తృప్యతి దిశ స్తృప్య న్తి
దిక్షు తృప్యన్తీషు యత్కిఞ్చ దిశశ్చ చన్ద్రమా శ్చాధి తిష్ఠ న్తి త త్తృప్య
తి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మ
వర్చసే నేతి. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

అథ యాం తృతీయాం జుహుయా త్తాం జుహుయా దపానా
య స్వాహే త్యపాన స్తృప్యతి. ౧. అపానే తృప్యతి వా క్తృప్యతి వా
చి తృప్యన్త్యా మగ్ని స్తృప్య త్యగ్నౌ తృప్యతి పృథివీ తృప్యతి పృథివ్యాం
తృప్యన్త్యాం య త్కించ పృథివీ చాగ్ని శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి త
స్యాను తృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మ
వర్చసే నేతి. ౨.

ద్వావింశః ఖండః.

అథ యాం చతుర్థీం జుహుయా త్తాం జుహుయా త్సమానా
య స్వాహేతి సమాన స్తృప్యతి. ౧. సమానే తృప్యతి మన స్తృప్యతి

మనసి తృప్యతి పర్జన్య స్తృప్యతి పర్జన్యే తృప్యతి విద్యు త్తృప్యతి విద్యుతి తృప్యన్త్యాం యత్కించ విద్యు చ్చ పర్జన్య శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ౨.

త్రయోవింశః ఖండః.

అథ యాం పంచమీం జుహుయా త్తాం జుహుయా దుదానాయ స్వాహే త్యుదాన స్తృప్యతి. ౧. ఉదానే తృప్యతి త్వ క్తృప్యతి త్వచి తృప్యన్త్యాం వాయు స్తృప్యతి వాయౌ తృప్య త్యాకాశ స్తృప్య త్యాకాశే తృప్యతి యత్కించ వాయు శ్చాకాశ శ్చాధితిష్ఠత స్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ౨.

చతుర్వింశః ఖండః.

స య ఇద మవిద్వా నగ్నిహోత్రం జుహోతి యథాఙ్గారా నపోహ్య భస్మని జుహుయా త్తాదృ క్తత్స్యాత్. ౧. అథ య ఏత దేవం విద్వా నగ్నిహోత్రం జుహోతి తస్య సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వే ష్వాత్మసు హుతం భవతి. ౨. [1]త ద్య థేషీకాతూల మగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయే తైవగ్ం హాస్య సర్వే పాప్మానః ప్రదూయన్తే య ఏతదేవం విద్వా నగ్నిహోత్రం జుహోతి. ౩. తస్మా దు హైవంవిద్యద్యపి చణ్డాలా యోచ్ఛిష్టం ప్రయచ్ఛే దాత్మని హైవాస్య తద్వైశ్వానరే హుతగ్ం స్యాదితి తదేషశ్లోకః. ౪. య థేహ క్షుధితా బాలా మాతరం పర్యుపాసతే, ఏవగ్ం సర్వాణి భూతాన్యగ్నిహోత్ర ముపాసత ఇత్యగ్నిహోత్ర ముపాసత ఇతి. ౫.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది పఞ్చమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః
హరిః ఓమ్ తత్సత్.

---

1 త ద్య థేషీ.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. శ్వేతకేతు ర్హారుణేయ ఆస తగ్ హ పితోఽవాచ శ్వేతకేతో వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యా స్మత్కులీనోఽననూచ్య బ్రహ్మబంధు రివ భవతీతి. ౧. సహ ద్వాదశవర్ష ఉపేత్య చతుర్విగ్ శతివర్షః సర్వా న్వేదా నధీత్య మహామనా అనూచాన మానీ స్తబ్ధ ఏయాయ తగ్ హ పితోఽవాచ. ౨. శ్వేతకేతో యన్ను సో మ్యేదం మహామనా అనూచాన మానీ స్తబ్ధో స్యుత త మాదేశ మప్రాక్ష్యో యేనాశ్రుతగ్ శ్రుతంభవ త్యమతం మత మవిజ్ఞాతం విజ్ఞాత మితి కథం ను భగవస్స ఆదేశో భవతీతి. ౩. యథా సోమ్యైకేన మృత్పిండేన సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారమ్భణం వికారో నామధే యం మృత్తికే త్యేవసత్యమ్. ౪. యథా సో మ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమ్భణం వికారో నామధే యం లోహ మిత్యేవసత్యమ్. ౫. యథా సో మ్యైకేన నఖ నికృన్తనేన సర్వం కార్ ష్ణాయసం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమ్భణం వికారో నామధే యం కృష్ణాయస మిత్యేవ సత్యం ఏవగ్ సోమ్యస ఆదేశో భవతీతి. ౬. న వై నూనం భగవన్త స్త ఏత దవేదిషు ర్యద్ధ్యేత దవేదిష్యన్ కథం మేనావక్ష్య న్నితి భగవాగ్ స్త్వేవ మేత ద్బ్రవీ త్వితి తథా సోమ్యే తి హోవాచ. ౭.

ద్వితీయః ఖండః.

స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయం తద్ధైక ఆహు రస దేవేదమగ్ర ఆసీ దేక మేవా ద్వితీయం తస్మా దసతః సజ్జాయత. ౧. కుత స్తు ఖలు సోమ్యైవగ్ స్యా దితి హోవాచ కథ మసతస్సజ్జాయే తేతి స త్త్వేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయమ్. ౨. త దైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజోఽసృజత త్తేజ ఐక్షత బహుస్యాం

ప్రజాయేయేతి త దపోఽసృజత తస్మా ద్యత్ర క్వచ శోచతి స్వేదతే వా పురుష స్తేజస ఏవ తదధ్యాపో జాయన్తే. ౩. తా ఆప ఐక్షంత బహ్వ్యః స్యామప్రజాయే మహీతి తా అన్న మసృజన్త తస్మా ద్యత్ర క్వచ వర్షతి త దేవ భూయిష్ఠ మన్నం భవ త్యద్భ్యఏవ త దధ్యన్నాద్యం జాయతే.

తృతీయః ఖండః.

తేషాం ఖల్వేషాం భూతానాం త్రీణ్యేవ బీజాని భవ న్త్యాండజం జీవజ ముద్భిజ్జమితి. ౧. సేయం దేవ తైక్షత హన్తాహ మిమాస్తిస్రో దేవతా అనేన జీవే నాత్మనా నుప్రవిశ్య నామ రూపే వ్యాకరవాణీతి. ౨. తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేకైకా ఙ్కరవాణీతి సేయం దేవ తేమా స్తిస్రో దేవతా అనేనైవ జీవే నాత్మ నానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరోత్. ౩. తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేకైకా మకరో ద్యథా తు ఖలు సోమ్యేమా స్తిస్రో దేవతా స్త్రివృ త్త్రివృ దేకైకా భవతి త న్మే విజానీహీతి. ౪.

చతుర్థః ఖండః.

యదగ్నే రోహితగ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం య త్కృష్ణం తదన్న స్యాపాగా దగ్నే రగ్నిత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్. ౧. య దాదిత్యస్య రోహితగ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్ఛుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం తదన్న స్యాపాగా దాదిత్యా దాదిత్యత్వం వాచా రమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపా ణీత్యేవ సత్యమ్. ౨. య చ్చన్ద్రమసో రోహితగ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్ఛుక్లం త దపాం య త్కృష్ణం త దన్న స్యాపాగా చ్చన్ద్రాచ్చన్ద్రత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీ త్యేవ సత్యమ్. ౩. య ద్విద్యుతో రోహితగ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్ఛుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం త దన్న స్యాపాగా ద్విద్యుతో విద్యుత్త్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యం. ౪. ఏత ద్ధస్మవై త ద్విద్వాగ్ంస ఆహుః పూర్వే మహా

శాలా మహాశ్రోత్రియా ననోఽద్య కశ్చ నాశ్రుత మమత మవిజ్ఞాత ముదా
హరిష్యతీతి హ్యేభ్యో విదాంచక్రుః. ౫. యదురోహిత మివాభూ
దితి తేజస స్తద్రూపమితి తద్విదాఞ్చక్రుః యదు శుక్లమివాభూ దిత్య
పాగ్ రూప మితి తద్విదాఞ్చక్రు ర్యదు కృష్ణ మివాభూ దిత్యన్నస్య
రూప మితి తద్విదాం చక్రుః. ౬. [1]యద్విజ్ఞాత మి వాభూ ది త్యేతా
సామేవ దేవతానాగ్ సమాస ఇతి తద్విదాంచక్రుర్యథాతు ఖలుసో
మ్యేమా స్తిస్రో దేవతాః. పురుషం ప్రాప్య త్రివృత్త్రివృ దేకైకా భవతి
తన్మే విజానీహీతి. ౭.

పఞ్చమః ఖండః.

అన్న మశిత స్త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో ధాతు స్తత్పు
రీషం భవతి యో మధ్యమ స్తన్మాగ్సం యోఽణిష్ఠ స్తన్మనః. ౧. ఆపః
పీతా స్త్రేధా విధీయన్తే తాసాం యః స్థవిష్ఠో ధాతు స్తన్మూత్రం భవతి
యో మధ్యమ స్తల్లోహితం యోఽణిష్ఠ స్సప్రాణః. ౨. తేజోఽశిత స్త్రే
ధావిధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో ధాతు స్తదస్థి భవతి యో మధ్యమ స్స
మజ్జా యోఽణిష్ఠః సా వాక్. ౩. అన్నమయగ్ హి సోమ్య మన ఆపో
మయః ప్రాణ స్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞా
పయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

దధ్న స్సోమ్యమథ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వస్సముదీషతి
తత్సర్పి ర్భవతి. ౧. ఏవ మేవ ఖలు సోమ్యాన్న స్యాశ్యమానస్య
యోఽణిమా స ఊర్ధ్వ స్సము దీషతి త న్మనో భవతి. ౨. అపాగ్ సోమ్య
పీయమానానాం యోఽణిమాస ఊర్ధ్వ స్సముదీషతి స ప్రాణో భవ
తి. ౩. తేజస స్సోమ్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా సఊర్ధ్వ స్సముదీష
తి సావా గ్భవతి. ౪. అన్నమయగ్ హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ

1 యద్వవిజ్ఞాతం.

స్తేజోమయీ వా గితి భూయ ఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథాసోమ్యేతి హోవాచ. ౫.

సప్తమః ఖండః.

షోడశకల స్సోమ్య పురుషః పంచదశాహాని. మాశీః కామ మపః పిబాపోమయః ప్రాణో న పిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి. ౧. సహ పఞ్చద శాహాని నాశాథ హైన ముపససాద కింబ్రవీమి భో ఇత్యృచ స్సోమ్య యజూగ్‌ంషి సామానీతి స హోవాచ న వై మా ప్రతిభాన్తి భో ఇతి. ౨. తగ్ంహోవాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహిత స్యైకో ఽఙ్గారః ఖద్యోత మాత్రః పరిశిష్ట స్స్యా త్తేన తతోఽపి న బహుద హే దేవగ్ం సోమ్య తే షోడశానాం కలానా మేకా కలా ఽతిశిష్టా స్యా త్తయైత ర్హి వే దాన్నాను [1] భవస్య శానాథ మే విజ్ఞాస్య సీతి. ౩. స హాశాథ హైన ముపససాద తగ్ంహ యత్కించ ప్రపచ్ఛ సర్వగ్ంహ ప్రతిపేదే తగ్ంహోవాచ. ౪. యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైక మఙ్గార ఖద్యోత మాత్ర మ్పరిశిష్టం తం తృణై రుపసమాధాయ ప్రజ్వాలయే త్తేన తతోఽపి బహుదహేత్. ౫. ఏవగ్ం సోమ్య తే షోడశానాం కలానా మేకా కలాఽతిశిష్టా భూత్సాన్నే నోపసమాహితా ప్రాజ్వాలీ త్తయైత ర్హి వేదాననుభవ స్యన్నమయగ్ంహి సోమ్య మన ఆపో మయః ప్రాణ స్తేజోమయీ వా గితి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి. ౬.

అష్టమః ఖండః.

ఉద్దాలకో హారుణి శ్వేతకేతుం పుత్ర మువాచ స్వప్నాన్తం మే సోమ్య విజానీహీతి యత్రైత త్పురుష స్స్వపితి నామ సతా సోమ్య తదా సంపన్నో భవతి స్వ మపీతో భవతి తస్మా దేనగ్ం స్వపితీత్యా చక్షతే స్వగ్ం హ్యపీతో భవతి ౧. స యథా శకుని స్సూత్రేణ ప్రబద్ధో దిశ న్దిశ మ్పతి త్వాఽన్యత్రా యతన మలబ్ధ్వా బన్ధన మేవో పశ్రయత ఏవ మేవ ఖలు సోమ్య త న్మనో దిశన్దిశ మ్పతిత్వాఽన్య

1 భవత్య.

త్రాయతన మలబ్ధ్వా ప్రాణమే వోపశ్రయతే ప్రాణబన్ధనగ్ హి సోమ్య
మనఇతి ౨. అశనాపిపాసే మే సోమ్య విజానీహీతి య త్రైత
త్పురుషోఽశిశిషతి నామాప ఏవ తదశితం నయ న్తే తద్యథా
గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవ న్తదప ఆచక్ష తేఽశనా
యేతి త త్రైత చ్ఛుఙ్గ ముత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద మమూల
మ్భవిష్య తీతి ౩. తస్య క్వ మూలగ్ స్యా దన్య త్రాన్నా దేవ మేవ
ఖలు సోమ్యాన్నేన శుఙ్గే నాపోమూల మన్విచ్ఛాద్భి స్సోమ్య శుఙ్
గేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుఙ్గేన సన్మూల మన్విచ్ఛ
సన్మూలా స్సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సదాయతనా స్సత్ప్రతిష్ఠాః. ౪.
అథ యత్రైత త్పురుషః పిపాసతి నామ తేజ ఏవ తత్పీతం నయతే
తద్యథా గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవం తత్తేజ ఆచష్ట
ఉదన్యేతి త త్రైత దేవ శుఙ్గ ముత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద
మమూల మ్భవిష్య తీతి ౫. తస్య క్వ మూలగ్ స్యా దన్య త్రాద్భ్యోఽద్భి
స్సోమ్య శుఙ్గేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుఙ్గేన సన్మూల
మన్విచ్ఛ సన్మూలా స్సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సదాయతనా స
త్ప్రతిష్ఠా యథాతు ఖలుసో మ్యేమా స్తిస్రో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య
త్రివృ త్త్రివృ దేకైకా భవతి తదుక్తం పురస్తా దేవ భవ త్యస్య సోమ్య
పురుషస్య ప్రయతో వాఙ్మనసి సమ్పద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి
తేజః పరస్యాం దేవతాయాం స య ఏషోఽణిమా. ౬. ఐతదాత్మ్య
మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ
ఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౭.

నవమః ఖణ్డః.

యథా సోమ్య మధు మధుకృతో నిస్తిష్ఠన్తి నానాత్యయానాం
వృక్షాణాగ్ రసా న్సమవహార మేకతాగ్ రసఙ్గమయ న్తి ౧. తే యథా
తత్ర న వివేకం లభ న్తేఽముష్యాహం వృక్షస్య రసోఽ స్మ్యముష్యాహం
వృక్షస్య రసోఽస్మీత్యేవ మేవ ఖలు సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజాస్సతి

సమ్పద్య న విదు స్సతి సమ్పద్యామహ ఇతి. ౨. త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సిగ్ంహో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా దగ్ంశో వా మశకో వా యద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౩. సయ ఏషోఽణి మైత దాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ౪.

దశమః ఖండః.

ఇమాః సోమ్య నద్యః పురస్తా త్ప్రాచ్య స్స్యందన్తే పశ్చా త్ప్రతీచ్యస్తా స్సముద్రా త్సముద్ర మేవాపి యన్తి సముద్ర ఏవ [1]భవన్తి తా యథా తత్ర న విదు రియ మహ మస్మీయ మహ మస్మీతి ౧. ఏవ మేవ ఖలు సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సత [2]ఆగమ్య న విదు స్సత ఆగచ్ఛామహ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సిగ్ంహో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా దగ్ంశో వా మశకో వా యద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౨. స య ఏషోఽణి మైత దాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

ఏకాదశః ఖండః.

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యో మూలే భ్యాహన్యా జ్జీవ న్స్రవే ద్యో మధ్యేఽభ్యాహన్యా జ్జీవ న్స్రవే ద్యోఽగ్రేఽభ్యాహన్యా జ్జీవ న్స్రవే త్స ఏష జీవే నాత్మనానుప్రభూతః పేపీయమానో మోదమాన స్తిష్ఠతి. ౧. [3]తస్య య దేకాగ్ం శాఖాం జీవో జహా త్యథ సా శుష్యతి ద్వితీయాం జహా త్యథ సా శుష్యతి తృతీయాం జహా త్యథ సా శుష్యతి సర్వాం జహాతి సర్వ శ్శుష్య త్యేవ మేవ ఖలు సోమ్య విద్ధీతి హోవాచ. ౨. జీవాపేతం వావ కి లేదం మ్రియతే న జీవో

1 భవంతితా. 2 ఆగత్య. 3 అస్య.

మ్రియత ఇతి స య ఏషోఽణిమై తదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం త త్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

ద్వాదశః ఖండః.

న్యగ్రోధఫల మత ఆహ రే తీద మ్భగవ ఇతి భిన్ధీతి భిన్నం భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీ త్యణ్వ్య ఇ వేమాధానా భగవ ఇత్యాసా మ ఙ్గైకా మ్భిన్ధీతి భిన్నా భగవ ఇతి కి మత్ర పశ్య సీతి స కిఞ్చన భగవ ఇతి. ౧. తగ్ హోవాచ యం వై సో మ్యైత మణిమానం న నిభాలయ స ఏతస్య వై కిల సో మ్యైషోఽణిమ్న ఏవం మహా న్యగ్రోధ స్తిష్ఠతి. ౨. శ్రద్ధత్స్వ సోమ్యేతి స య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్స త్యగ్ స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

త్రయోదశః ఖండః.

లవణ మేత దుదకేఽ వధా యాథ మా ప్రాత రుప సీదథా ఇతి స హ తథా చకార తగ్ హోవాచ యద్దోషా లవణ ముద కేఽ[1] వాధా అఙ్గ తదాహరేతి త ద్ధావ మృశ్య నవివేద యథా విలీన మేవాఙ్గ. ౧. అస్యాన్తా దాచామేతి కథ మితి లవణ మితి మధ్యా దాచా మేతి కథమితి లవణ మిత్యంతా దాచామేతి కథ మితి లవణ మిత్యభి ప్రాస్యైత దథ మోపసీదథా ఇతి తద్ధ తథా చకార తచ్ఛశ్వ త్సంవర్తతే తగ్ హోవాచాత్ర వావ కిల సత్సోమ్య న నిభాలయ సేఽత్రైవ కిలేతి. ౨. స య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మాత త్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మాభ గవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

చతుర్దశః ఖండః.

యథా సోమ్య పురుషం గన్ధారే భ్యోఽభినద్ధా క్ష మానీయతం

---

1 వాధా.

తతోఽతిజనే విసృజేత్స యథా తత్ర ప్రాఙ్వోద ఙ్వాఽధరాఙ్వా ప్రత్యఙ్వా ప్రధ్మాయీ తాభినద్ధాక్ష ఆనీతోఽభినద్ధాక్షో విసృష్టః. ౧. తస్య యథాభినహనం ప్రముచ్య ప్రబ్రూయా దేతాం దిశం గన్ధారా ఏతాం దిశం వ్రజేతి స గ్రామా ద్గ్రామం పృచ్ఛన్ పణ్డితో మేధావీ గన్ధారా నే వోపసంపద్యే తైవమే వేహాచార్యవాన్ పురుషో వేద తస్య తావ దేవ చిరం యావ న్నవిమో క్ష్యేఽథ సంపత్స్య ఇతి. ౨. స య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం త త్సత్యగ్ం స ఆత్మాతత్త్వ మసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

పఞ్చదశః ఖండః.

పురుషగ్ం [1]సోమ్యోపతాపినం జ్ఞాతయః పర్యుపాసతే జానాసి మాం జానాసి మా మితి తస్య యావ న్న వాఙ్మనసిసంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం తా వ జ్జానాతి. ౧. అథ యదాఽస్య వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయా మథ నజానాతి. ౨. స య ఏషోఽణిమైత దాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

షోడశః ఖండః.

పురుషగ్ం సోమ్యో త హ స్త గృహీత మానయ త్యపహార్షీత్ స్తేయ మకార్షీ త్పరశు మస్మై తప తేతి స యది తస్య కర్తా భవతి తత ఏవానృత మాత్మానం కురుతే సోఽనృతాభి సన్ధోఽనృతే నాత్మాన మన్తర్ధాయ పరశుం త ప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి స దహ్యతేఽథ హన్యతే. ౧. అథ యది తస్యా కర్తా భవతి తత ఏవ సత్య మాత్మానం కురుతే సః

1 సోమ్యోతోపతాపినం.

సత్యాభిసన్ధస్సత్యేనాత్మానమన్తర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి
స న దహ్యతేఽథ ముచ్యతే. ౨. స యథా తత్ర సదాహ్యేతైత
దాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో
ఇతి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి. ౩.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది షష్ఠః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖణ్డః.

అధీహి భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారం నారద
స్తగ్ం హోవాచ యద్వేత్థ తేన మోపసీద తతస్త ఊర్ధ్వం వక్ష్యామీతి.
౧. స హోవాచర్గ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదగ్ం సామవేద
మాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం
పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం
బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్ప దేవ
జన విద్యామేతద్భగవోఽధ్యేమి. ౨. సోఽహం భగవో మన్త్రవి
దేవాస్మి నాత్మవిత్ శ్రుతగ్ం హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్యస్తరతి శోక
మాత్మవిదితి సోఽహం భగవ శ్శోచామి తం మా భగవాన్ శోకస్య
పారం తారయత్వితి తగ్ం హోవాచ యద్వై కిఞ్చైతదధ్యగీష్ఠా నా
మైవైతత్. ౩. నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేద ఆథ
ర్వణశ్చతుర్థ ఇతిహాసపురాణః పఞ్చమో వేదానాం వేదః పిత్ర్యో
రాశిర్దైవో నిధిర్వాకో వాక్యమేకాయనం దేవవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా
భూతవిద్యా క్షత్రవిద్యా నక్షత్రవిద్యా సర్పదేవజనవిద్యా నామైవైత
న్నామోపాస్స్వేతి. ౪. స యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావ
న్నామ్నో గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో నామ బ్రహ్మే

త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో నామ్నో భూయ ఇతి నామ్నో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి. ౫.

ద్వితీయః ఖండః.

వాగ్వావ నామ్నో భూయసీ వాగ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి యజుర్వేదగ్ం సామవేద మాథర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకాయనం దేవ విద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీం చ వాయుఞ్చాకాశఞ్చాపశ్చ తేజశ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్శ్చ పశూగ్ శ్చ వయాగ్సి చ తృణవనస్పతీ ఞ్ఛ్వాపదా న్యాకీటపతంగ పిపీలికం ధర్మఞ్చాధర్మఞ్చ సత్యఞ్చానృతం చ సాధుచా సాధు చ హృదయజ్ఞఞ్చాహృదయజ్ఞంచ యద్వైవా జ్నాభవిష్య న్న ధర్మో నాధర్మో వ్యజ్ఞాపిష్య న్నసత్యం నానృతం న సాధు నాసాధు న హృదయజ్ఞో నాహృదయజ్ఞో వాగే వైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతి వాచ ముపాస్స్వేతి. ౧. స యో వాచం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్వాచో గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యో వాచం బ్రహ్మేత్యుపా స్తేఽస్తి భగవో వాచో భూయ ఇతి వాచో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

తృతీయ ఃఖండః.

మనో వావ వాచో భూయో యథా వై ద్వేవామలకే ద్వే. వాకోలే ద్వావాక్షౌ ముష్టి రనుభవ త్యేవం వాచంచ నామచ మనోఽనుభవతి సయదా మనసా మన స్యతిమంత్రా నధీయీతే త్యథాధీతే కర్మాణి కుర్వీతే త్యథ కురుతే పుత్రాగ్శ్చ పశూగ్శ్చే చ్ఛేయే త్య థేచ్ఛ తఇమంచ లోక మముఞ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతే మనో హ్యాత్మా మనోహి లోకో మనోహి బ్రహ్మ మన ఉపా స్వేతి. ౧. స యో మనో బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావన్మనసో గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యో

మనో బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో మనసో భూయ ఇతి మనసోవావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సఙ్కల్పో వావ మనసో భూయాన్యదా వై సఙ్కల్పయతేఽథ [1]మనస్యత్యథ వాచమీరయతి తాము నామ్నీరయతి నామ్ని మన్త్రా ఏకం భవన్తి మన్త్రేషు కర్మాణి. ౧. తాని హవా ఏతాని సఙ్కల్పైకాయనాని సఙ్కల్పాత్మకాని సఙ్కల్పే ప్రతిష్ఠితాని సమక్లృపతాం ద్యావాపృథివీ సమకల్పేతాం వాయుశ్చాకాశం చ సమకల్పన్తామాపశ్చ తేజశ్చ తేషాగ్ం సంక్లృప్త్యై వర్షగ్ం సఙ్కల్పతే వర్షస్య సంక్లృప్త్యా అన్నగ్ం సఙ్కల్పతేఽన్నస్య సంక్లృప్త్యై ప్రాణాస్సఙ్కల్పన్తే ప్రాణానాగ్ం సంక్లృప్త్యై మన్త్రాస్సఙ్కల్పన్తే మన్త్రాణాం సంక్లృప్త్యై కర్మాణి సఙ్కల్పన్తే కర్మణాం సంక్లృప్త్యై లోకస్సఙ్కల్పతే లోకస్య సంక్లృప్త్యై సర్వగ్ం సఙ్కల్పతే స ఏష సఙ్కల్పస్సఙ్కల్పముపాస్స్వేతి. ౨. స యస్సఙ్కల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే [2]సంక్లృప్తాన్వై స లోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః ప్రతిష్ఠితాన్ ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథమానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి యావత్సఙ్కల్పస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యస్సఙ్కల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవస్సంకల్పాద్భూయ ఇతి సంకల్పాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి. ౩.

పఞ్చమః ఖండః.

చిత్తం వావ సఙ్కల్పాద్భూయో యదా వై చేతయతేఽథ సఙ్కల్పయతేఽథ మనస్యత్యథ వాచమీరయతి తాము నామ్నీరయతి నామ్ని మన్త్రా ఏకం భవన్తి మన్త్రేషు కర్మాణి. ౧. తాని హవా ఏతాని చిత్తైకాయనాని చిత్తాత్మాని చిత్తే ప్రతిష్ఠితాని తస్మాద్యద్యపి బహువిదచిత్తో భవతి నాయమస్తీత్యేవైనమాహుర్యదయం వేద యద్వాయం విద్వాన్నేత్థమ[3]చిత్త సాదిత్యథ యద్యల్పవిచ్చిత్తవాన్

1 మనస్యథ. 2 సంక్లప్తా. 3 చిత్తః సా.

భవతి తస్మాఏవోత శిశ్రూషన్తే చిత్తగ్ హ్యేవైషా మేకాయనం చిత్త
మాత్మా చిత్తం ప్రతిష్ఠా చిత్త ముపాస్వేతి. ౨. స య శ్చిత్తం బ్రహ్మే
త్యుపాస్తే చిత్తాన్వై స లోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః ప్రతిష్ఠితాన్ ప్రతి
ష్ఠితోఽవ్యథమానా నవ్యథమానోఽభి సిధ్యతి యావ చ్చిత్తస్య గతం
తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య శ్చిత్తం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేస్తి భ
గవశ్చిత్తా ద్భూయఇతి చిత్తాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్
బ్రవీ త్వితి. ౩.

షష్ఠః ఖండః.

ధ్యానం వావ చిత్తా ద్భూయో ధ్యాయ తీవ పృథివీ ధ్యాయ
తీ వాన్తరిక్షం ధ్యాయతీవ ద్యౌ ర్ధ్యాయన్తి వా పోధ్యాయన్తీవ పర్వ
తా ధ్యాయ న్తీవ దేవమనుష్యా స్తస్మా ద్య ఇహ మనుష్యాణాం మహ
త్తాం ప్రాప్నువన్తి ధ్యానాపాదాగ్ శా ఇవైవతే భవం త్యథ యేఽల్పాః
కలహినః పిశునా ఉపవాదిన స్తేఽథ యే ప్రభవో ధ్యానాపాదాగ్
శా ఇ వైవ తే భవంతి ధ్యానముపాస్వేతి. ౧. స యో ధ్యానం బ్రహ్మే
త్యుపాస్తే యావ ద్ధ్యానస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి
యో ధ్యానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేస్తి భగవో ధ్యానా ద్భూయ ఇతి
ధ్యానాద్వావభూయో స్తీతి త న్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

విజ్ఞానం వావ ధ్యానా ద్భూయో విజ్ఞానేనవా ఋగ్వేదం వి
జానాతి యజుర్వేదగ్ సామవేద మాథర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురా
ణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ రాశిం దైవం నిధిం వాకో
వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్త్రవి
ద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ సర్పదేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీ ఞ్చ వాయు
ఞ్చాకాశం చాపశ్చ తేజ శ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చ
వయాగ్ సి చ తృణవనస్పతీన్ శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికం ధర్మం చా
ధర్మంచ సత్యం చానృతంచ సాధుచా సాధుచ హృదయజ్ఞ ఞ్చాహృద

యజ్ఞ ఞ్చాన్నం చ రసఞ్చేమం చ లోకమముం చ విజ్ఞానే నైవ విజానాతి విజ్ఞాన ముపాస్స్వేతి. ౧. స యో విజ్ఞానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే విజ్ఞానవతో వై స లోకాన్ జ్ఞానవతోఽభిసిధ్యతి యావ ద్విజ్ఞానస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యోవిజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యుపా స్తేఽస్తి భగవో విజ్ఞానా ద్భూయ ఇతి విజ్ఞానాద్వావ భూయోఽస్తీతి త న్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

అష్టమః ఖండః.

బలం వావ విజ్ఞానా ద్భూయోఽపిహ శతం విజ్ఞానవతా మేకో బలవా నాకంపయతే స యదా బలీ భవత్యథోత్థాతా భవ త్యుత్తిష్ఠన్ పరిచరితా భవతి పరిచర న్నుపసత్తా భవ త్యుపసీద న్ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మన్తా భవతి బోద్ధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవతి బలేన వై పృథివీ తిష్ఠతి బలే నాంతరిక్షం బలేన ద్యౌ ర్బలేన పర్వతా బలేన దేవమనుష్యా బలేన పశవశ్చ వయాంసి చ తృణవనస్పతయ శ్శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికం బలేన లోక స్తిష్ఠతి బల ముపాస్స్వేతి. ౧. స యో బలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్బలస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యోబలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో బలా ద్భూయ ఇతి బలాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

నవమః ఖండః.

అన్నం వావ బలా ద్భూయ స్తస్మా ద్యద్యపి దశరాత్రీ ర్నాశ్నీయా ద్యద్యుహ జీవే దథ వాఽద్రష్టాఽశ్రోతాఽమన్తాఽబోద్ధాఽకర్తాఽవిజ్ఞాతా భవత్యథాన్న స్యాయై ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మన్తా భవతి బోద్ధాభవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవ త్యన్న ముపాస్స్వేతి. ౧. స యోఽన్నం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽ న్నవతో వై స లోకాన్ పానవతోఽభిసిధ్యతి యావదన్నస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారోభవతి యోఽన్నంబ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽన్నాద్భూయ ఇ త్యన్నాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవా న్బ్రవీ త్వితి. ౨.

దశమః ఖండః.

ఆపో వా అన్నా ద్భూయస్య స్తస్మా ద్యదా సువృష్టి ర్న భవతి వ్యాధీయన్తే ప్రాణా అన్నం కనీయో భవిష్యతీ త్యథ యదా సువృష్టి ర్భవ త్యానందినః ప్రాణా భవ న్త్యన్నం బహు భవిష్యతీ త్యాపఏ వేమా మూర్తా యేయం పృథివీయదంతరిక్షం యద్ద్యౌ ర్యత్పర్వతా యద్దేవమనుష్యా యత్పశవ శ్చ వయాగ్ంసిచ తృణవనస్పతయ శ్శ్వాపదా న్యాకీటపతంగ పిపీలిక మాపఏ వేమా మూర్తా అప ఉపాస్స్వేతి. ౧. స యోఽపో బ్రహ్మే త్యుపా స్త ఆప్నోతి సర్వాన్కామాగ్ స్తృప్తిమాన్ భవతి యావ దపాంగతంతత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో ఽపో బ్రహ్మే త్యుపా స్తేఽ స్తి భగవోఽద్భ్య భూయ ఇ త్యద్భ్యోవావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

ఏకాదశః ఖండః.

తేజో వా అద్భ్య భూయ స్తద్వా ఏత ద్వాయు మాగృహ్యాకాశ మభితపతి తదాహు ర్నిశోచతి నితపతి వర్షిష్యతి వా ఇతి తేజఏవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాప స్సృజతే త దేతదూర్ధ్వాభిశ్చ తిరశ్చీభిశ్చ విద్యుద్భి ర్హ్రాదా శ్చరన్తి తస్మా దాహు ర్విద్యోతతే స్తనయతి వర్షిష్యతి వాఇతితేజ ఏవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాప స్సృజతే తేజ ఉపాస్స్వేతి. ౧. స యు స్తేజో బ్రహ్మేత్యుపా స్తే తేజస్వీ వై స తేజస్వతో లోకాన్ భాస్వతోఽపహత తమస్కానభిసిధ్య తీ యావ త్తేజసో గతం తత్రాస్య యథాకామ చారో భవతి య స్తేజో బ్రహ్మే త్యుపా స్తేఽ స్తిభగవ స్తేజసోభూయ ఇతి తేజసో వావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

ఆకాశో వావ తేజసో భూయా నాకాశే వై సూర్యాచన్ద్రమసా వుభౌ విద్యున్నక్షత్రా ణ్యగ్ని రాకాశే నాహ్వయ త్యాకాశేన శృణో త్యాకాశేన ప్రతిశృణో త్యాకాశే రమత ఆకాశే న రమత

ఽకాశే జాయత ఆకాశ మభిజాయత ఆకాశ ముపాస్స్వేతి. ౧ స య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆకాశవతో వై స లోకా౯ ప్రకాశవతో ఽసంబాధానురుగాయవతోఽభిసిధ్యతి యావ దాకాశస్య గతం తత్రా స్య యథాకామచారో భవతి య ఆకాశం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆకాశా ద్భూయ ఇ త్యాకాశా ద్వావ భూయోఽస్తీతి త న్మేభ గవా౯ బ్రవీ త్వితి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

స్మరో వా ఆకాశా ద్భూయ స్తస్మా ద్యద్యపి బహవ ఆసీర న్న స్మరన్తో నైవ తే కంచన శృణుయు ర్న మన్వీర న్నవిజానీర౯ యదా వావ తే స్మరేయు రథ శృణుయు రథ మన్వీర న్నథ విజానీర౯ స్మరే ణ వై పుత్రా న్విజానాతి స్మరేణ పశూ౯ స్మర ముపాస్స్వేతి. ౧. స య స్స్మరం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ త్స్మరస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య స్స్మరం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవ స్స్మరా ద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవా౯ బ్రవీత్వితి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆశా వావ స్మరా ద్భూయ స్యాశే ద్ధో వై స్మరో మన్త్రా నధీతే కర్మాణి కురుతే పుత్రాగ్శ్చ పశూగ్ శ్చేచ్ఛత ఇమం చ లోక మము శ్చేచ్ఛత ఆశా ముపాస్స్వేతి. ౧. స య ఆశాం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే ఆశయాస్య సర్వే కామా స్సమృద్ధ్యం త్యమోఘా హా స్యాశిషో భవ న్తి యావదాశాయా గతం త త్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇ త్యాశాయా వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవా౯ బ్రవీ త్వితి. ౨.

పఞ్చదశః ఖండః.

ప్రాణో వా ఆశాయా [1]భూయా న్యథా వా అరా నాభౌ సమ ర్పితా ఏవ మస్మి౯ ప్రాణే సర్వగ్ సమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేన యాతి ప్రాణః

1 భూతా.

[1]ప్రాణం దదాతి ప్రాణో హ పితా ప్రాణో మాతా ప్రాణో భ్రాతా ప్రాణ స్స్వసా ప్రాణ ఆచార్యః ప్రాణో [illegible] ౧. స యది పితరం వా మాతరం వా భ్రాతరం వా స్వసారం వాచార్యం వా బ్రాహ్మణం వాకిఞ్చిద్భృశమివ ప్రత్యాహ ధిక్త్వాస్త్విత్యేవైన మాహుః పితృహా వై త్వమసి మాతృహా వై త్వమసి భ్రాతృహా వై త్వమసి స్వసృహా వై త్వమస్యాచార్యహా వై త్వమసిబ్రాహ్మణహా వై త్వమసి. ౨. అథ య ద్యప్యేనానుత్క్రాన్త ప్రాణా న్ఛూలేన సమాసం [2]వ్యతి సం దేహే న్నైవైనం బ్రూయుః పితృహాసీతి న మాతృహాసీతినభ్రాతృహాసీతి నస్వసృహాసీతి నాచార్యహాసీతి నబ్రాహ్మణహాసీతి. ౩. ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి స హ వా ఏష ఏవం పశ్య న్నేవం మన్వాన ఏవం విజాన న్నతివాదీ భవతి తఞ్చే ద్బ్రూయు రతివా ద్యసీత్యతివా ద్యస్మీతి బ్రూయా న్నాపహ్నువీత. ౪.

షోడశః ఖండః.

ఏష తు వా అతివదతి యస్సత్యే నాతివదతి సోఽహం భగవ స్సత్యేనాతివదానీతి సత్యం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి సత్యం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

సప్తదశః ఖండః.

యదా వై విజానా త్యథ సత్యం వదతి నావిజాన న్సత్యం వదతి విజాన న్నేవ సత్యం వదతి విజ్ఞాన న్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి విజ్ఞానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

అష్టాదశః ఖండః.

యదా వై మను తేఽథ విజానాతి నామత్వా విజానాతి మత్వైవ విజానాతి మతి స్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి మతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

ఏకోనవింశః ఖండః.

యదా వై శ్రద్దధా త్యథ మను తే నాశ్రద్దధ న్మను తే శ్రద్దధ దేవ మను తే శ్రద్ధా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి శ్రద్ధాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

---

1 ప్రాణం దదాది ప్రాణాయ దదాతి. 2 వ్యతిషం దహేన్నైవ.

వింశః ఖండః.

యదా వై మనుతేఽథ శ్రద్దధాతి నామత్వా శ్రద్దధాతి మత్వైవ శ్రద్దధాతి నిష్ఠైవ శ్రద్ధాతిని ష్ఠా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిష్ఠాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

ఏకవింశః ఖండః.

యదా వై కరో త్యథ నిస్తిష్ఠతి నాకృత్వా నిస్తిష్ఠతి కృత్వైవ నిస్తిష్ఠతి కృతి స్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

ద్వావింశః ఖండః.

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లబ్ధ్వా కరోతి సుఖమేవ లబ్ధ్వా కరోతి సుఖం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి సుఖం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

త్రయోవింశః ఖండః.

యో వై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖ మస్తి భూమైవ సుఖం భూమాత్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమానం భగవో విజిజ్ఞాసఇతి. ౧

చతుర్వింశః ఖండః.

యత్ర నాన్య త్పశ్యతి నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య ద్విజానాతి సభూమాఽథ యత్రాన్య త్పశ్య త్యన్య చ్ఛృణో త్యన్య ద్విజానాతి తదల్పం యో వై భూమా తదమృత మథ యదల్పం తన్మర్త్యగ్ స భగవః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్ని యది వా న మహిమ్నీతి. ౧.

గో అశ్వ మిహ మహిమే త్యాచక్షతే హస్తి హిరణ్యం దాసభార్యం క్షేత్రా ణ్యాయతనా నీతి నాహ మేవం బ్రవీమి బ్రవీమీతి హోవాచాన్యో హ్యన్యస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి. ౨.

పఞ్చవింశః ఖండః.

సఏ వాధస్తా త్స ఉపరిష్టా త్సపశ్చా త్స పుర స్తా త్స దక్షిణ త్స ఉత్తరత స్స ఏవేదగ్ సర్వ మిత్యథాతోఽహఙ్కారాదేశ ఏవాహ

మేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షి
ణతోఽహ ముత్తరతోఽహ మేవేదగ్ సర్వ మితి. ౧. అథాత ఆత్మా
దేశ ఏ వాత్మైవా ధస్తా దాత్మోపరిష్టా దాత్మా పశ్చా దాత్మా పురస్తా
దాత్మా దక్షిణత ఆత్మో త్తరత ఆత్మైవేదగ్ సర్వమితి సవా ఏష ఏవం
పశ్య న్నేవం మన్వాన ఏవం విజాన న్నాత్మరతి రాత్మక్రీడ ఆత్మమిథున
ఆత్మానంద స్సస్వరా డ్భవతి తస్య సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవ
తి అథ యేన్యథాతోవిదు రన్యరాజాన స్తేఽక్షయ్యలోకా భవన్తి తే
షాగ్ సర్వేషు లోకే ష్వకామచారో భవతి. ౨.

షడ్వింశః ఖండః.

తస్య హవా ఏత స్యైవం పశ్యత ఏవం మన్వాన స్యైవం విజా
నత ఆత్మతః ప్రాణ ఆత్మత ఆశాత్మత స్స్మర ఆత్మత ఆకాశ ఆత్మత స్తేజ
ఆత్మత ఆప ఆత్మత ఆవిర్భావతిరోభావా వాత్మతోఽన్న మాత్మతో బల
మాత్మతో విజ్ఞాన మాత్మతో ధ్యాన మాత్మత శ్చిత్త మాత్మత స్సంకల్ప
ఆత్మతోమన ఆత్మతో వా గాత్మతో నామాత్మతో మంత్రా ఆత్మతః కర్మా
ణ్యాత్మత ఏవేదగ్ సర్వ మితి. ౧. తదేషశ్లోకః. న పశ్యో మృత్యుం పశ్య
తి న రోగం నోతదుఃఖతామ్, సర్వగ్ హ పశ్యః పశ్యతి సర్వ మాప్నో
తి సర్వశ ఇతి, స ఏకధా భవతి త్రిధా భవతి పంచధా సప్తధా నవ
ధా చైవ పునశ్చైకాదశః స్మృతః, శతంచ దశ చైకశ్చ సహస్రాణి
చవిగ్శతిః, ఆహార శుద్ధౌ సత్వశుద్ధి స్సత్వశుద్ధౌ ధ్రువా స్మృతిః, స్మృతి
లమ్భే సర్వగ్రన్థీనాం విప్రమోక్షః తస్మై మృదిత కషాయాయ తమసః
పారం దర్శయతి భగవాన్ సనత్కుమార స్తగ్ స్కన్ద ఇత్యాచక్ష
తే తగ్ స్కన్ద ఇత్యాచక్షతే. ౨.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది – సప్తమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - అష్టమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. అథ యదిద మస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుణ్డరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మి న్నన్తరాకాశ స్తస్మి న్యదన్త స్తదన్వేష్టవ్యం తద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి. ౧. తఞ్చే ద్బ్రూయు ర్యదిద మస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మి న్నంతరాకాశః కిం తదత్ర విద్యతే య దన్వేష్టవ్యం య ద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి. ౨. స బ్రూయా ద్యావా న్వా అయ మాకాశ స్తావా నేషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశ ఉభే అస్మి న్ద్యావాపృథివీ అన్తరేవ సమాహితే ఉభా వగ్నిశ్చ వాయుశ్చ సూర్యాచన్ద్రమసా వుభౌ. విద్యున్నక్షత్రాణి య చ్చాస్యే హాస్తి యచ్చ నాస్తి సర్వం త దస్మిన్ సమాహిత మితి. ౩. తం చే ద్బ్రూయు రస్మిగ్ శ్చే దిదం బ్రహ్మపురే సర్వగ్ సమాహితగ్ సర్వాణి చ భూతాని సర్వేచ కామా య దైన జ్జరావాప్నోతి ప్రధ్వగ్ సతే వా కిం తతోఽతిశిష్యతఇతి. ౪. స బ్రూయా న్నాస్య జర యైత జ్జీర్యతి న వధే నాస్యహన్యత ఏత త్సత్యం బ్రహ్మ పుర మస్మిన్ కామా స్సమాహితా ఏష ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాస స్సత్యకామ స్సత్యసఙ్కల్పో యథా హ్యేవేహ ప్రజా అన్వావిశంతి యథానుశాసనం యం య మన్తమభికామా భవన్తి యం జనపదం యం క్షేత్రభాగం తంత మే వోపజీవంతి. ౫. తద్యథేహ [1]కర్మజితో లోకః క్షీయత ఏవ మే వాముత్ర పుణ్యాచితో లోకః క్షీయతే త ద్య ఇహాత్మాన మననువిద్య వ్రజం త్యేతాగ్శ్చ సత్యా న్కామాగ్ స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేష్వకామచారో భవ త్యథ య ఇహాత్మాన మనువిద్య ప్రజన్త్యేతాగ్శ్చ సత్యా న్కామాగ్ స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. ౬.

---

1 కర్మచితో.

ద్వితీయః ఖండః.

స యది పితృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య పితరస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన పితృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౧. అథ యది మాతృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య మాతరస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన మాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౨. అథ యది భ్రాతృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య భ్రాతరస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన భ్రాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. 3. అథ యది స్వసృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య స్వసారస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన స్వసృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౪. అథ యది సఖిలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య సఖాయస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన సఖిలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౫. అథ యది గన్ధమాల్యలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య గన్ధమాల్యే సముత్తిష్ఠత స్తేనగన్ధమాల్యలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౬. అథ యద్యన్నపానలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్యాన్నపానే సముత్తిష్ఠత స్తేనాన్నపానలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౭. అథ యది గీతవాది[1]త్రలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య గీతవాది[2]త్రేసముత్తిష్ఠత స్తేన గీతవాది[3]త్రలోకేన సమ్పన్నో మహీయతే. ౮. అథ యది స్త్రీలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య స్త్రియస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన స్త్రీలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౯. యం యమన్తమభికామో భవతి యఙ్కామయతే సోఽస్య సంకల్పాదేవ సముత్తిష్ఠతి తేన సంపన్నో మహీయతే. ౧౦.

తృతీయః ఖండః.

త ఇమే సత్యాః కామా అనృతాపిధానా స్తేషాగ్ం సత్యానాగ్ం సతామనృతమపిధానం యో యో హ్యస్యేతః ప్రైతి న తమిహ దర్శనాయ లభతే. ౧. అథ యే చాస్యేహ జీవా యేచ ప్రేతా యచ్చాన్యదిచ్ఛన్న లభతే సర్వం తదత్ర గత్వా విందతేఽత్ర హ్యస్యైతే

1 తలోక. 2 తేసము. 3 తలోకేన.

తే సత్యాః కామా అనృతాపిధానా స్తద్యథాహిరణ్యనిధిం నిహిత మక్షేత్రజ్ఞా ఉపర్యుపరి సంచరన్తో న విన్దేయు రేవ మే వేమాస్సర్వాః ప్రజా అహరహ ర్గచ్ఛన్త్య ఏతం బ్రహ్మలోకం నవిన్ద న్త్యనృతేన హి ప్రత్యూఢాః. ౨. స వా ఏష ఆత్మా హృది త స్యైతదేవ నిరుక్తగ్ం హృద్యయ మితి తస్మా ద్ధృదయ మహరహ ర్వా ఏవంవి త్స్వర్గంలోక మేతి. ౩. అథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్మా చ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేనరూపే ణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచై తదమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మేతి తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి. ౪. తాని హవా ఏతాని త్రీ ణ్యక్షరాణి సతీయ మితి త ద్య త్స త్తద మృత మథ య త్తి స్మర్త్య మథ యద్యంతే నోభే య చ్ఛతీ య దనే నోభే యచ్ఛతి తస్మాద్య మహరహర్వా ఏవంవి త్స్వర్గం లోక మేతి ౫.

చతుర్థః ఖండః.

అథ య ఆత్మా స సేతు ర్విధృతి రేషాం లోకానా మసమ్భేదాయ నైతగ్ సేతు మహోరాత్రే తరతో న జరా న మృత్యు ర్నశోకో న సుకృతం నదుష్కృతగ్ సర్వే పాప్మానోఽతో నివర్తన్తేఽపహత పాప్మా హ్యేష బ్రహ్మలోకః. ౧. తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽన్ధ స్స న్ననన్ధో భవతి విద్ధస్స న్నవిద్ధో భవ త్యుపతాపీస న్ననుపతాపీ భవ తి తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽపి నక్త మహ రేవాభినిష్పద్యతే సకృ ద్విభాతో హ్యే వైష బ్రహ్మలోకః. ౨. త ద్య ఏ వైతం బ్రహ్మ లోకం బ్రహ్మచర్యే ణానువిన్దన్తి తేషా మే వైష బ్రహ్మలోక స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. ౩.

పఞ్చమః ఖండః.

అథ య ద్యజ్ఞ ఇ త్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యే ణ హ్యేవ యోజ్ఞాతా తం విన్దతేఽథ యదిష్ట మి త్యాచక్షతే బ్రహ్మ చర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యే [1] వేష్ట్వాత్మాన మనువిన్దతే. ౧. అథ

---

1 వేష్ట్వాత్మాన.

య త్సత్త్రాయణమి త్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ సత ఆత్మన స్త్రాణం విన్దతేఽథ యన్మౌన మిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యే వాత్మాన మనువిద్య మనుతే ౨. అథ యదనాశకాయనమి త్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదేష హ్యాత్మా న నశ్యతి యం బ్రహ్మచర్యే ణానువిన్దతేఽథ య దరణ్యాయన మిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తత్తదరశ్చ హ వై ణ్యశ్చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే తృతీయస్యా మితో దివి తదైరంమదీయగ్ం సర స్తదశ్వత్థ స్సోమ సవన స్తద పరాజితా పూర్బ్రహ్మణః ప్రభువిమితగ్ం హిరణ్మయమ్. ౩. త ద్య ఏవై తా వరం చ ణ్యం చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మచర్యే ణానువిన్దన్తి తేషా మే వైష బ్రహ్మలోక స్తేషాగ్ం సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

అథ యా ఏతా హృదయస్య నాడ్య స్తాః పిఙ్గళ స్యాణిమ్న స్తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పీతస్య లోహిత స్యే త్యసౌ వా ఆదిత్యః పిఙ్గళ ఏష శుక్ల ఏష నీల ఏష పీత ఏష లోహితః. ౧. త ద్యథా మహాపథ ఆతత ఉభౌ గ్రామౌ గచ్ఛ తీమఞ్చా ముఞ్చైవ మే వైతా ఆదిత్యస్య రశ్మయ ఉభౌ లోకౌ గచ్ఛ న్తీమ ఞ్చాము ఞ్చాము ష్మా దాదిత్యా త్ప్రతాయంతే తా ఆసు నాడీషు సృప్తా ఆభ్యోనాడీభ్యః ప్రతాయన్తే తే ఽముష్మి న్నాదిత్యే సృప్తాః. ౨. త ద్యత్రైత త్సుప్త స్సమస్త స్సంప్రసన్న స్స్వప్నం నవిజానా త్యాసు తదా నాడీషు సృప్తో భవతి త న్న కశ్చన పాప్మా స్పృశతి తేజసా హి తదా సంపన్నో భవతి. ౩. అథ య త్రైత దబలిమానం నీతో భవతి త మభిత ఆసీనా ఆహు ర్జానాసి మాం జానాసి మా మితి స యావ దస్మా చ్ఛరీరా దనుత్క్రాన్తో భవతి తావ జ్జానాతి. ౪. అథ యత్రైత దస్మా చ్ఛరీరా దుత్క్రామ త్యథైతై రేవ రశ్మిభిరూర్ధ్వ మాక్రమతే స ఓ మితి వా హోద్వా మీయతే స యావ త్క్షిప్యే న్మన స్తావ దాదిత్య గ్గచ్ఛ త్యేతద్వై ఖలు లోకద్వారం విదుషాం ప్రపదనం నిరోధోఽవిదుషామ్. ౫. త దేషశ్లో

౬. శతం చైకా చ హృదయస్య నాడ్యస్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతైకా, తయోర్ధ్వ మాయ న్నమృతత్వ మేతి విష్వ ఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవ న్త్యుత్క్రమణే భవన్తి ౬

సప్తమః ఖండః.

య ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాస స్సత్యకామ స్సత్యసఙ్కల్ప స్సోఽన్వేష్టవ్య స్స విజిజ్ఞాసితవ్య స్స సర్వాగ్‌ంశ్చ లోకా నాప్నోతి సర్వాగ్‌ంశ్చ కామా న్యస్తమాత్మాన మనువిద్య విజానాతీతిహ ప్రజాపతి రువాచ. ౧. తద్ధోభయే దేవాసురా అనుబుబుధిరే తే హోచు ర్హన్త త మాత్మాన మన్విచ్ఛామో యమాత్మాన మన్విష్య సర్వాగ్‌ంశ్చలోకా నాప్నోతి సర్వాగ్‌ంశ్చ కామానితీన్ద్రో హైవ దేవానా మభి ప్రవవ్రాజ విరోచనోఽసురాణా న్తౌ హాసంవిదానా వేవ సమిత్పాణీ ప్రజాపతి సకాశ మాజగ్మతుః. ౨. తౌ హ ద్వాత్రిగ్‌ంశతం వర్షాణి బ్రహ్మచర్య మూషతు స్తౌ హ ప్రజాపతి రువాచ కి మిచ్ఛన్తా వవాస్త మితి తౌ హోచతు ర్య ఆత్మాపహతపాప్మా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాస స్సత్య కామ స్సత్యసఙ్కల్ప స్సోఽన్వేష్టవ్య స్సవిజిజ్ఞాసితవ్య స్సస ర్వాగ్‌ంశ్చ లోకా నాప్నోతి సర్వాగ్‌ంశ్చ కామాన్ యస్త మాత్మాన మనువిద్య విజానాతీతి భగవతో వచో వేదయన్తే త మిచ్ఛన్తా వవాస్త మితి. 3. తౌ హ ప్రజాపతి రువాచ య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి హోవా చైత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మే త్యథ యోయం భగవోఽప్సు పరిఖ్యాయతే యశ్చాయ మాదర్శే కతమ ఏష ఇత్యేష ఉ ఏవైషు సర్వే[1]ష్వన్తేషు పరిఖ్యాయత ఇతి హోవాచ.

అష్టమః ఖండః.

ఉదశరావ ఆత్మాన మవేక్ష్య యదాత్మనో నవిజానీథ స్తన్మే ప్రబ్రూతమితి తౌ హోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌ హ ప్రజాపతి

---

1 ష్వేతేషు.

ఋవాచ కిం పశ్యథ ఇతి తౌ హోచతు స్సర్వ మేవేద మావాం భగవ
ఆత్మానం పశ్యావ ఆలోమభ్య ఆనఖేభ్యః ప్రతిరూప మితి. ౧. తౌ హ
ప్రజాపతి రువాచ సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూ త్వోద
శరావేఽవేక్షేథా మితి తౌ హ సా ధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృ
తౌ భూత్వోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌహ ప్రజాపతి రువాచ కిం ప
శ్యథ ఇతి. ౨. తౌ హోచతు ర్యథైవేద మావాం భగవ స్సాధ్వలం
కృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ [1]స్వ ఏవ మేవేమౌ భగవ స్సా ధ్వల
ఙ్కృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతా విత్యేష ఆత్మేతి హోవా చైత దమృ
తమభయ మేతద్బ్రహ్మేతి తౌహ శాన్తహృదయౌ ప్రవవ్రజతుః. ౩. తౌ
హాన్వీక్ష్య ప్రజాపతి రువాచ అనుపల భ్యాత్మాన మననువిద్య. వ్రజతో
యతర ఏత దుపనిషదో భవిష్యన్తి దేవావాఽసురావా తే పరా భవి
ష్యన్తీతి సహ శాన్తహృదయఏవవిరోచనోఽసురాఞ్జగామ తేభ్యో
హైతా ముపనిషదం ప్రోవా చాత్మై వేహ మహయ్య ఆత్మాపరిచర్య
ఆత్మాన మే వేహ మహయన్నాత్మానం పరిచర న్నుభౌ లోకా వవాప్నో
తి మిహాముఞ్చేతి. ౪. తస్మా దప్య ద్యేహాదదాన మశ్రద్దధాన మయ
జమాన మాహు రాసురో బతే త్యసురాణాగ్ హ్యేషోపనిష త్ప్రే
తస్య శరీరం భిక్షయా వసనే నాలంకారేణేతి సగ్ం స్కుర్వ న్త్యేతేన
హ్యముం లోకం జేష్యన్తో మన్యంతే. ౫.

నవమః ఖండః.

అథ హేన్ద్రోఽప్రాప్యైవ దేవా నేత ద్భయం దదర్శ యథైవ ఖ
ల్వయమస్మిఞ్ఛరీరే సా ధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువ
సనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృతః ఏవ మేవాయ మస్మి న్నం
ధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశ
మన్వేష నశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యా మీతి. ౧. ససమిత్పాణిః

1 చ ఏవ.

పునరేయాయ తగ్ హ ప్రజాపతి రువాచ మఘవ న్యచ్ఛాంత హృదయః ప్రావ్రాజీ స్సార్థం విరోచనేన కిమిచ్ఛ న్పునరాగమ ఇతి సహోవాచ యథైవ ఖ ల్వయం భగవోఽస్మిం ఛ్ఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవ మే వాయ మ స్మిన్నంధేఽంధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణో ఽస్యైవ శరీరస్య నాశ మన్వేష నశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి. ౨. ఏవ మే వైష మఘవన్నితి హోవాచైత త్త్వేవ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యా స్యామివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షాణీతి సహాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షా ణ్యువా స తస్మై హోవాచ. ౩.

దశమః ఖండః.

య ఏష స్వప్నే మహీయమాన శ్చర త్యేష ఆత్మేతి హోవాచై తదమృత మభయ మేతద్బ్రహ్మేతి సహ శాంతహృదయః ప్రవవ్రాజ సహాప్రాప్యైవ దేవా నేతద్భయం దదర్శ తద్య ద్యపీదగ్ శరీర మంధం భవ త్యనంధ స్సభవతి యది స్రామ మస్రామో [1]నవైషోఽస్య దోషేణ దుష్య తి. ౧. నవధే నాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నంతి త్వేవై నం విచ్ఛాదయ న్తీవా ప్రియవే త్తైవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి. ౨. సహమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్ హ ప్రజా పతి రువాచ మఘవ న్యచ్ఛా న్తహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమిచ్ఛ న్పునరాగ మ ఇతి సహోవాచ తద్య ద్యపీదం భగవ శ్శరీర మంధం భవ త్యనం ధస్సభవతి యది స్రామ మస్రామో నైవైషోఽస్య దోషేణ దుష్యతి. ౩. నవధే నాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నన్తి త్వేవైనం విచ్ఛాదయంతి వా ప్రియవే త్తేవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యా మీ త్యేవ మేవైష మఘవ న్నితి హోవాచైతం త్వే వ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యాస్యా మివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షా ణీతి సహాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతంవర్షా ణ్యువాస తస్మై హోవాచ. ౪.

---

1 నైవైషః.

ఏకాదశః ఖండః.

తద్యత్రైత త్సుప్త స్సమ_స్త స్సం ప్రసన్న స్స్వప్నం నవిజానా త్యేష ఆత్మేతి హోవా చైత దమృత మభయ మేతద్బ్రహ్మేతి సహ శా_న్తహృదయః ప్రవవ్రాజ సహాప్రాప్యైవ దేవా నేత ద్భయం దదర్శనాహ ఖల్వయ మేవగ్ం సంప్ర త్యాత్మానం జానా త్యయ మహ మస్మీతి నో ఏవేమాని భూతాని వినాశమే వాపీతో భవతి నాహ మత్రభోగ్యం పశ్యామీతి. ౧. ససమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్ం హ ప్రజాపతి రువాచ మఘవన్యచ్ఛా_న్తహృదయః ప్రావ్రాజీః [1]కిమిచ్ఛ న్పునరాగమ ఇతి స హోవాచ [2]నాహ ఖ ల్వయం భగవ ఏవగ్ం సంప్ర త్యాత్మానం జానా త్యయ మహ మస్మీతి నో ఏవే మాని భూతాని వినాశ మే వాపీతో భవతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి. ౨. ఏవ మే వైష మఘవన్నితి హోవాచ ఏతన్త్వేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి నో ఏవాన్యత్రైతస్మా ద్వ సాపరాణి పఞ్చవర్షాణీతి సహాపరాణి. పఞ్చవర్షాణ్యువాస తాన్యేకశతగ్ం సంపేదు రేత త్తద్యదాహు రేకశతగ్ం హవై వర్షాణి మఘవా న్ప్రజాపతౌ బ్రహ్మచర్య మువాస తస్మై హోవాచ. ౩.

ద్వాదశః ఖండః.

మఘవ న్మర్త్యం వా ఇదగ్ం శరీర మాత్తం మృత్యునా త దస్యామృతస్యాశరీర స్యాత్మనోఽధిష్ఠాన మాత్తోవై స శరీరః ప్రియాప్రియాభ్యాం న హవై స శరీరస్య సతః ప్రియాప్రియయో రపహతి ర స్త్యశరీరం వావ స_న్తం నప్రియాప్రియే స్పృశతః. ౧. అశరీరో వాయు రభ్రం విద్యుత్ స్తనయిత్ను రశరీరా ణ్యేతాని త ద్యథై తా న్యముష్మా దాకాశా త్సముత్థాయ పరంజ్యోతి రుపసమ్పద్య స్వేనరూపే ణాభిని ష్పద్య_న్తే ఏవ మేవైష సమ్ప్రసాదోఽస్మా చ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసమ్పద్య స్వేనరూపే ణాభినిష్పద్యతే. ౨. స ఉ_త్తమః పురుషః స తత్ర పర్యేతి జక్షత్క్రీడ న్రమమాణః స్త్రీభి ర్వా యానై

1 కిమిచ్ఛ. 2 నాహం.

ర్వా జ్ఞాతిభి ర్వా నోపజనగ్ స్మర న్నిదగ్ శరీరగ్ స యథా ప్రయోగ్య
ఆచరణే యుక్త ఏవ మేవాయ మస్మిఞ్ఛరీరే ప్రాణో యుక్తః. ౩. అథ య
త్రైతదాకాశ మనువిషణ్ణం చక్షు స్సచాక్షుషః పురుషో దర్శనాయ
చక్షు రథ యో వేదేదం జిఘ్రాణీతి స ఆత్మా గన్ధాయ ఘ్రాణ మథ
యో వేదే ద మభివ్యాహరాణీతి సఆత్మాభివ్యాహారాయ వా గథయో
వేదేదగ్ శృ[1]ణ్వానీతి సఆత్మా శ్రవణాయశ్రోత్రమ్. ౪. అథ యో వేదే
దం మన్వా[2]నీతి స ఆత్మా మనోఽస్యదైవం చక్షుః సవా ఏష ఏతేనదై
వేన చక్షుషా మన సైతా న్కామా న్పశ్యన్ రమతే. ౫. య ఏతే
బ్రహ్మలోకే తంవా ఏతం దేవా ఆత్మాన ముపాసతేతస్మా త్తేషాగ్ సర్వే
చ లోకా ఆత్తా స్సర్వేచ కామా స్ససర్వాగ్శ్చ లోకానాప్నోతి సర్వా
గ్శ్చకామాన్యస్త మాత్మాన మనువిద్య విజానాతీతిహ ప్రజాపతి రువా
చ ప్రజాపతి రువాచ. ౬.

త్రయోదశః ఖండః.

శ్యామా చ్ఛబలం ప్రపద్యేశబలా చ్ఛ్యామం ప్రపద్యే అశ్వ
ఇవ రోమాణి విధూయ పాపం చన్ద్రఇవ రాహో ర్ముఖా త్ప్రముచ్య
ధూత్వా శరీర మకృతంకృతాత్మా బ్రహ్మలోక మభిసంభవామీత్యభి
సంభవామీతి. ౧.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆకాశో వై నామ నామరూపయో ర్నిర్వహితా తే యదన్త
రాతద్బ్రహ్మ తదమృతగ్ సఆత్మా ప్రజాపతే స్సభాం వేశ్మ ప్రపద్యే
యశోఽహం భవామి బ్రాహ్మణానాం యశో రాజ్ఞాం యశో విశాం
యశోఽహ మనుప్రాపత్సి సహాహం యశసాం యశః శ్వేత మదత్క
మదత్కగ్ శ్వేతం లిన్దు మాభిగాం లిన్దుమాభిగామ్. ౧.

పఞ్చదశః ఖండః.

తద్ధైత ద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతి ర్మనవే మనుః

---

1 శృణవా. 2 తే తిస.

ప్రజాభ్యః ఆచార్యకులా ద్వేద మధీత్య యథావిధానం గురోః కర్మాతి శేషే. ణాభిసమావృత్య కుటుమ్బే శుచౌ దేశే స్వాధ్యాయ మధీయా నో ధార్మికా న్విదధ దాత్మని సర్వేన్ద్రియాణి సమ్ప్రతిష్ఠా ప్యాహిగ్ సం త్సర్వభూతా న్యన్యత్ర తీర్థేభ్య స్సఖ ల్వేవం వర్తయ న్యావదాయు షంబ్రహ్మలోక మభిసమ్పద్యతే నచ పునరావర్తతే నచ పున రా వర్తతే ౧.

ఆప్యాయన్తు మమాంగాని వా క్ప్రాణ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మథో బల మిన్ద్రియాణిచ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మౌపనిషదం మాహ మ్బ్రహ్మ నిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మనిరాకరో దనిరాకరణ మ స్త్వ నిరాకరణంమేఽస్తు తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మా స్తే మయి సన్తు తే మయిసన్తు. ౨.

ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.
ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది అష్టమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.
ఛాన్దోగ్యోపనిష త్సమాప్తా. హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ కాణ్వశాఖాయామ్

౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్.

తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్.

పూర్ణ మదః పూర్ణమిదం పూర్ణా త్పూర్ణ ముదచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే.
ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఉషా వా అశ్వస్య మేధ్యస్య శిరః, సూర్య శ్చక్షు

ర్వాతః ప్రాణో వ్యాత్త మగ్ని ర్వైశ్వానర స్సంవత్సర ఆత్మాశ్వస్య మే ధ్యస్య. ద్యౌః పృష్ఠ మన్తరిక్ష ముదరం పృథివీ పాజస్యమ్. దిశః పార్శ్వే అవాన్తరదిశః పర్శవ ఋతవో౽ఙ్గాని మాసా శ్చార్ధమాసాశ్చ పర్వా ణ్యహోరాత్రాణి ప్రతిష్ఠా నక్షత్రా ణ్యస్థీని నభోమాంసాని, ఊవధ్యగ్ సికతాః సిన్ధవో గుదా యకృ చ్చక్లోమానశ్చపర్వతా ఓషధయశ్చవన స్పతయశ్చలోమాని ఉద్య న్పూర్వార్ధో నిమ్లోచ జ్జఘనార్ధో[1]య ద్వి జృంభతే తద్విద్యోతతే యద్విధూనుతే తత్ స్తనయతి యన్మేహతి త ద్వర్షతి వా గేవాస్య వాక్. ౧. అహ ర్వా అశ్వం పురస్తా న్మహిమా న్వజాయత తస్య పూర్వే సముద్రే యోనీ రాత్రి రేనం పశ్చా న్మ మ హిమాన్వజాయత తస్యాపరే సముద్రే యోని రేతౌ వా అశ్వం మహి మానా వభిత స్సంబభూవతుః. హయో భూత్వా దేవానవ హ ద్వాజీ గన్ధర్వా నర్వా౽సురా నశ్వో మనుష్యా న్సముద్ర ఏవాస్య బన్ధుః సముద్రో యోనిః.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. నైవేహ కించ నాగ్ర ఆసీన్మృత్యు నైవేద మా వృత మాసీత్, అనశనాయయా అశనాయా హి మృత్యు స్తన్మనో౽ కురుతాత్మన్వీస్యా మితి. సో౽ర్చన్నచర త్తస్యార్చత ఆపో జాయన్తా ర్చతేవై మేక మభూ దితి తదేవార్కస్యార్కత్వమ్, కగ్ హవా అస్మై భవతి య ఏవ మేతదర్క స్యార్కత్వం వేద. ౧. ఆపోవా అర్క స్త ద్యదపాగ్ శర ఆసీ త్త త్సమహన్యత సాపృథి వ్యభవ త్తస్యామ శ్రామ్యత్ తస్య శ్రాంతస్య తప్తస్య తేజో రసోనిరవర్త తాగ్నిః. ౨. స త్రేధాత్మానం వ్యకురుతాదిత్యం తృతీయంవాయుం తృతీయగ్ స ఏష ప్రాణ స్త్రేధా విహితః తస్యప్రాచీ దిక్ఛిరో౽సౌ చాసౌ చేర్మౌ అ థాస్యప్రతీచీదిక్పుచ్ఛ మసౌ [2]చాసౌచ సక్థ్యౌదక్షిణా చోదీచీచ పార్శ్వే ద్యౌః పృష్ఠ మన్తరిక్ష ముదర మియ ముర స్సఏషో౽ప్సు ప్రతి

1 త ద్విజృంభతే తద్విద్యోతతే. 2 చ సక్థ్యౌ.

ష్ఠితో యత్ర క్వచైతి తదేవ ప్రతితిష్ఠత్యేవంవిద్వాన్. ౩. సో ఽకామయత ద్వితీయో మ ఆత్మా జాయేతేతి స మనసా వాచం మిథునగ్ సమభవత్ అశనాయా మృత్యు స్తద్యద్రేత ఆసీత్ససంవత్స రోఽభవత్. నహ పురా తత స్సంవత్సర ఆస త మేతా వ స్తంకాల మబిభః, యావాన్ సంవత్సర స్త మేతావతః కాలస్య పరస్తాదసృ జత, తం జాత మభివ్యాదదాత్ స భాణ కరో త్సైవ వాగభవ త్. ౪. స ఐక్షత యది వా ఇమభిమగ్ స్యే కనీయోఽన్నం కరిష్య ఇతి స తయా వాచా తేనాత్మ నేదగ్ సర్వ మసృజత యది[1]దం కిఞ్చర్చో యజూగ్ షిసామాని ఛన్దాగ్ సి యజ్ఞాన్ ప్రజాః పశూన్, స యద్య దేవాసృజతత్త దత్తు మధ్రియత సర్వం వా అత్తీతి తదదితే రదితి త్వగ్ సర్వస్యైత స్యాత్తా భవతి సర్వ మస్యాన్నం భవతి య ఏవ మే త దదితే రదితిత్వం వేద. ౫. సోఽకామయతభూయసా యజ్ఞేన భూ యో యజేయేతి సోఽశ్రామ్య త్స తపోఽతప్యత తస్య శ్రాన్తస్య తప్తస్య యశోవీర్య ముదక్రామత్, ప్రాణా వై యశో వీర్యం త త్ప్రాణేషూ త్క్రాన్తేషు శరీరగ్ శ్వయితు మధ్రియత తస్యశరీర ఏవ మన ఆసీత్. ౬. సోఽకామయత మేధ్యంతు ఇదగ్ స్యా దాత్మన్వ్యనేన స్యామితి,తతోఽ శ్వస్సమభవ ద్యదశ్వ త్తన్మేధ్య మభూ దితి తదేవాశ్వమేధ స్యాశ్వమే ధత్వమ్, ఏష హవా అశ్వమేధం వేద యఏన మేవం వేద, త మనవరు ధ్యై వామన్యత తగ్ సంవత్సరస్య పరస్తా దాత్మన ఆలభత, పశూన్ దేవతాభ్యః ప్రత్యౌహత్, తస్మా త్సర్వదైవత్యం ప్రోక్షితం ప్రాజాపత్య మాలభన్తే, [2]ఏషవా అశ్వమేధో యఏష తపతి తస్య సంవత్సర ఆత్మా య మగ్ని రర్క స్త స్యేమే లోకా ఆత్మాన స్తావేతా వర్కాశ్వమేధౌ సోపున రేకైవ దేవతా భవతి మృత్యురేవాప పునర్మృత్యుం జయతి నైనం మృత్యు రాప్నోతి మృత్యు రస్యాత్మా భవతి ఏతాసాం దేవ తానా మేకో భవతి. ౭.

---

1 హం. 2 ఏషహవా.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వయాహ ప్రాజాపత్యా దేవా శ్చాసురాశ్చ, తతః [1]కానీయసా ఏవ దేవా జ్యాయసా అసురాః తఏషు లోకే ష్వస్పర్ధన్త తేహ దేవా ఊచు ర్హన్తాసురా న్యజ్ఞ ఉద్గీథేనాత్యయా మేతి. ౧. తేహ వాచ మూచు స్త్వంన ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో వా గుదగాయత్ యో వాచి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం వదతి తదా త్మనే తే విదు రనేన వైన ఉద్గాత్రా త్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మ నా విధ్యన్ స య స్సపాప్మా య దేవేద మప్రతిరూపం వదతి సఏవ సపాప్మా. ౨. అథ హ ప్రాణ మూచు స్త్వంన ఉద్గాయేతి తథేతి తే భ్యః ప్రాణఉదగాయ ద్యః ప్రాణ భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం జిఘ్రతి తదాత్మ నే తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మనా విధ్యన్ స య స్సపాప్మా య దేవేద మ ప్రతిరూపం జిఘ్రతి స ఏవ స పాప్మా. ౩. అథహ చక్షు రూచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్య శ్చక్షు రుదగాయత్ య శ్చక్షుషి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయ ద్యత్కల్యాణం పశ్యతి తదాత్మనే తే విదు ర నేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మనా విధ్యన్ స య స్సపాప్మా య దేవేద మప్రతిరూపం పశ్యతి స ఏవ స పాప్మా. ౪. అథ హ శ్రోత్ర మూచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః శ్రోత్ర ముదగాయ త్ య శ్శ్రోత్రే భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయ ద్యత్కల్యాణగ్ శృణోతి తదాత్మనే తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మ నా విధ్యన్ స య స్స పాప్మా య దేవేద మప్రతిరూపగ్ శృణోతి స ఏవ స పాప్మా. ౫. అథ హ మన ఊచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో మన ఉదగాయత్ యో మనసి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయద్య త్కల్యాణగ్ సఙ్కల్పయతి తదాత్మ నే తే విదు రనేన వైన ఉద్గాత్రా త్యే ష్యన్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మనా విధ్యన్ సయ స్సపాప్మా య దే వేద మ

---

[1] కనీయసా.

ప్రతిరూపగ్ం సఙ్కల్పయతి సఏవ సపాప్మైవ ఖల్వేతా దేవతాః పాప్మభి రుపాసృజ న్నేవమనాః పాప్మనా విధ్యన్. ౬. అథ హేమ మాస న్యం ప్రాణ మూచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్య ఏష ప్రాణ ఉద గాయ త్తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్యంతీతి త మభిద్రుత్య పాప్మ నావిధ్యన్ స యథాఽశ్మాన మృత్వా లోష్టో విధ్వగ్ంసే తైవగ్ం హైవ విధ్వగ్ం సమానా విష్వఞ్చో వినేశు స్తతో దేవా అభవన్ పరాఽసురా భవ త్యాత్మనా పరాస్య ద్విషన్ పాప్మా భ్రాతృవ్యో భవతి య ఏవం వేద. ౭. తే హోచుః క్వను సోఽభూ ద్యోన ఇత్థ మస క్తే త్యయమాస్యేఽన్తరి తిసోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽఙ్గానాగ్ం హి రసః. ౮. సా వా ఏషా దేవతా దూ ర్నామ దూరగ్ం హ్యస్యా మృత్యు ర్దూరగ్ం హవా అస్మా న్మృత్యు ర్భ వతి య ఏవం వేద. ౯. సా వా ఏషా దేవ తైతాసాం దేవతానాం పా ప్మానం మృత్యు మపహత్య య త్రాసాం దిశా మన్త స్తద్గమయాఞ్చకా ర తదాసాం పాప్మనో విన్య దధా త్తస్మా న్న జన మియా న్నాన్త మియా న్నే త్పాప్మానం మృత్యు మన్వవాయానీతి. ౧౦. సా వా ఏషా దేవ తై తాసాం దేవతానాం పాప్మానం మృత్యు మపహత్యా థైనా మృత్యు మత్యవహత్. ౧౧. స వై వాచ మేవ ప్రథమా మత్యవహ త్సా య దా మృత్యు మత్య ముచ్యత సోఽగ్ని రభవ త్సోఽయమగ్నిః పరేణ మృత్యు మతిక్రాన్తో దీప్యతే. ౧౨. అథ హ ప్రాణ మత్యవహ త్స యదా మృత్యు మత్యముచ్యత స వాయు రభవ త్సోఽయం వాయుః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతః పవతే. ౧౩. అథ చక్షురత్యవహ త్తద్యదా మృత్యు మత్యముచ్యత స ఆదిత్యోఽభవ త్సోఽసా వాదిత్యః పరేణ మృత్యు మతి క్రాన్త స్తపతి. ౧౪. అథ శ్రోత్ర మత్యవహ త్తద్యదా మృత్యు మత్యము చ్యత తా దిశోఽభవగ్ం స్తా ఇమా దిశః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతాః. ౧౫. అథ మనోఽత్యవహ త్త ద్యదా మృత్యు మత్యముచ్యత స చన్ద్ర మా అభవ త్సోఽసౌ చన్ద్రః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతో భా త్యేవగ్ం హవా ఏన మేషా దేవతా మృత్యు మతివహతి య ఏవం వేద. ౧౬. అ

భాత్మనే ఽన్నాద్య మాగాయ ద్యద్ధి కిఞ్చాన్న మద్యతేఽ నేనైవ తదద్య తఇహ ప్రతి తిష్ఠతి.౧౭. తే దేవా అబ్రువ న్నేతావ ద్వా ఇదగ్‌ంసర్వం యదన్నం తదాత్మన ఆగాసీ రను నోఽస్మి న్నన్న ఆభజ స్వేతి తే వైమా భిసంవిశతేతి తథేతి తగ్‌ం సమంతం పరిణ్యవిశన్త తస్మా ద్యదనేనాన్న మత్తి తే నైతా స్తృప్య న్త్యేవగ్‌ం హవా ఏనగ్‌ం స్వా అభిసంవిశన్తి భర్తా స్వా నాగ్‌ం శ్రేష్ఠః పుర ఏతా భవత్యన్నాదోఽధిపతి ర్య ఏవం వేద యఉ హైవం విదగ్‌ం స్వేషు ప్రతిప్రతి ర్బుభూషతి నహైవాలంభార్యేభ్యో భవ త్యథ యఏవైత మనుభవతి యోవైత మను భార్యాన్ బుభూషతి సహై వాలం భార్యేభ్యో భవతి.౧౮. సోఽ యాస్య ఆఙ్గిరసోఽఙ్గానాగ్‌ం హి ర సః, ప్రాణోవా అఙ్గానాగ్‌ం రసః ప్రాణో హి వా అఙ్గానాగ్‌ంరస స్తస్మా ద్యస్మా త్కస్మా చ్చాఙ్గా త్ప్రాణఉత్క్రామతి తదేవ తచ్ఛుష్య త్యేషహి వా అఙ్గానాగ్‌ంరసః. ౧౯. ఏష ఉ ఏవ బృహస్పతి ర్వాగ్వైబృహతీ తస్యా ఏషపతి స్తస్మా దు బృహస్పతిః. ౨౦. ఏష ఉ ఏవ బ్రహ్మణస్పతి ర్వాగ్వై బ్రహ్మ తస్యా ఏష పతి స్తస్మా దు బ్రహ్మణస్పతిః. ౨౧. ఏష ఉ ఏవ సామవా గ్వై సా ఽమఏష సా చామ శ్చేతి త త్సా మ్నః స్సామత్వమ్ య[1]ద్వేవ సమః ప్లుషిణా సమో మశకేన సమోనాగే న సమ ఏభి స్త్రిభి ర్లోకై స్సమోఽ నేన సర్వేణ తస్మా [2]ద్వేవ సామాఽశ్ను తే సామ్న స్సాయుజ్యగ్‌ం సలోకతాం జయతి యఏవ మేత త్సామ వేద. ౨౨. ఏష ఉ వా ఉద్గీథః ప్రాణో వా ఉత్ప్రాణేన హీదగ్‌ంసర్వ ముత్త బ్ధం వాగేవ గీథోచ్చ గీథాచేతి స ఉద్గీథః. ౨౩. తద్ధాపి బ్రహ్మదత్త శ్చైకితానే యోరాజానం భక్షయ న్నువాచాయం తస్య రాజామూర్ధా నం విపాత యా ద్యదితోఽయాస్యాఙ్గిరసోఽన్యే[3]నోదగాయ దితివాచా చ హ్యేవ స ప్రాణేన చోదగాయ దితి. ౨౪. తస్య హైతస్యసామ్నో యః స్వం వేద భవతి హాస్య స్వం తస్య. వై స్వరఏవ స్వం తస్మా దార్త్విజ్య

---

1 ద్వేవ. 2 ద్వేవ. 3 నోద్గాయ.

జ్యం కరిష్య న్వాచి స్వర మిచ్ఛేత తయా వాచా స్వరసంపన్న యార్త్వి జ్యం కుర్యా త్తస్మాద్యజ్ఞే స్వరవన్తం దిదృక్షన్త ఏవ, అథో యస్య స్వం భవతి భవతి హాస్య స్వం య ఏవ మేత త్సామ్నః స్వం వేద. ౨౫. త స్య హైతస్య సామ్నో యః సువర్ణం వేద భవతి హాస్య సువర్ణం తస్య వై స్వర ఏవ సువర్ణం భవతి హాస్య సువర్ణం య ఏవ మేత త్సామ్న సువ ర్ణం వేద. ౨౬. తస్య హైతస్య సామ్నో యః ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహ తిష్ఠతి తస్య వై వాగేవ ప్రతిష్ఠా వాచి హి ఖల్వేష ఏత త్ప్రాణః ప్రతిష్ఠి తోఽగీయతేఽన్న ఇ త్యుహైక ఆహుః. ౨౭. అథాతః పవమానానా మేవాభ్యారోహః స వై ఖలు ప్రస్తోతా సామ ప్రస్తౌతి స యత్ర ప్రస్తు యా త్తదేతాని జపేత్ అసతో మా సద్గమయ తమసో మా జ్యోతి ర్గమయ మృత్యోర్మా[1]ఽమృతంగమయేతి స యదా హాసతో మా సద్గమయేతి మృత్యు ర్వా అస త్స దమృతం మృత్యోర్మామృతం గమయా మృతం మాకు ర్వి త్యేవైతదాహ తమసో మా జ్యోతి ర్గమయేతి మృత్యు ర్వై తమో జ్యోతి రమృతం మృత్యోర్మామృతం గమ యామృతం మాకు ర్విత్యేవైత దాహ మృత్యోర్మామృతం గమయేతి నాత్ర తిరోహిత మి వాస్తి. అథ యానీతరాణి స్తోత్రాణి తే ష్వాత్మనే ఽన్నాద్య మాగాయే త్తస్మా దు తేషు వరం వృణీత యం కామం కామయే[1]త తగ్ స ఏష ఏవం వి దుద్గాతాఽత్మనే వా యజమానాయ వా యం కామం కామ[2]యతే త మాగాయతి తద్ధైత ల్లోకజిదేవ న హైవాలోక్య తా యా ఆశాస్తి య ఏవ మేత త్సామవేద. ౨౮.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఆత్మై వేద మగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః సోఽనువీక్ష్య నా న్యదాత్మనోఽపశ్యత్ సోఽహ మస్మీ త్యగ్రే వ్యాహర త్తతోఽహం నా మాభవత్ తస్మాదప్యేత ర్హ్యామన్త్రితోఽహ మయ మిత్యేవాగ్ర ఉక్త్వా

1 ఽమృత్ అగమయేతి. 2 యేత.

థాన్య న్నామ ప్రబ్రూతే యదస్య భవతి స యత్పూర్వోఽస్మా త్సర్వస్మా త్సర్వాన్ పాప్మన ఔష త్తస్మా త్పురుష ఔషతి హ వై సతం యోఽస్మా త్పూర్వో బుభూషతి య ఏవం వేద. ౧. సోఽబిభే త్తస్మా దేకాకీ బిభేతి సహాయ మీక్షాఞ్చక్రే యన్మ దన్య న్నాస్తి కస్మా న్ను బిభేమీతి తత ఏవాస్య భయం వీయాయ కస్మాద్ధ్యభేష్యత్ ద్వితీయా ద్వై భయంభవతి. ౨. స వై నైవ రేమే తస్మా దేకాకీ న రమతే స ద్వితీయమైచ్ఛత్, స హైతావా నాస యథా స్త్రీపుమాగ్ంసౌ సమ్పరిష్వక్తౌ స ఇమ మేవాత్మానం ద్వేధా పాతయ త్తతః పతిశ్చ పత్నీచా భవతాం తస్మా దిద మర్ధ బృగల మివ స్వఇతి హ స్మాహ యాజ్ఞవల్క్య స్తస్మా దయ మాకాశః, స్త్రియా పూర్యత ఏవ తాగ్ం సమ భవ త్తతో మనుష్యా అజాయన్త. ౩. సో హేయ మీక్షాఞ్చక్రే కథం ను [1]మాత్మన ఏవ జన యిత్వా సంభవతి హన్త తిరోసానీతి సా గౌ రభవ దృషభ ఇతర స్తాగ్ం సమేవాభవ త్తతో గావోఽజాయన్త బడబేతరా భవ దశ్వ వృష ఇత రో గర్దభీ తరా గర్దభ ఇతర స్తాగ్ం సమేవా భవ త్తత ఏకశఫ మజాయ తాఽజేతరా భవ ద్బస్త ఇతరోఽవి రితరా మేష ఇతర స్తాగ్ం సమేవాభ వ త్తతో జావయోఽజాయన్తైవ మేవ య దిదం కిఞ్చ మిథున మాపిపీ లికాభ్య స్తత్సర్వ మసృజత. ౪. [2]సోఽవై దహం వావ సృష్టి ర స్మ్యహగ్ం హీదగ్ం సర్వ మసృక్షీతి తతః సృష్టి రభవ త్సృష్ట్యాగ్ం హా స్యైతస్యాంభ వతి య ఏవం వేద. ౫. అథేత్యభ్య మన్థ త్సముఖాచ్చ యోనే ర్హస్తా భ్యాం చాగ్ని మసృజత తస్మా దేత దుభయ మలోమక మన్తరతోఽలో మ కాహియోని ర న్తరతః త ద్య దిద మాహు రముం యజాఽముం య జే త్యే కైకం దేవ మేతస్యై వ సా విసృష్టి రేష ఉహ్యేవ సర్వే దేవాః, అథ యత్కిం చేద మార్ద్రం త ద్రేతసోఽసృజత తదు సోమః ఏతావద్వా ఇదగ్ం సర్వ మన్నం చైవ వాన్నాదశ్చ సోమ ఏవాన్న మ గ్ని రన్నాదః సైషా బ్రహ్మణోఽతిసృష్టిః, యచ్ఛ్రేయసో దేవా నసృ

1 మాత్మాన. 2 సోఽవే.

జతాథ య న్మర్త్యా స్సన్నమృతా నసృజత తస్మా దతిసృష్టి రతిసృష్ట్యాగ్ హా స్యైతస్యాం భవతి య ఏవం వేద. ౬. తద్ధేదం త ర్హ్యవ్యాకృత మాసీత్ తన్నామరూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రియతా౽సౌనా మాయ మిదగ్ రూప ఇతి తదిద మ ప్యేతర్హి నామరూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రియతే౽సౌనామాయ మిదగ్ రూప ఇతి స ఏష ఇహ ప్రవిష్టః ఆనఖాగ్రే భ్యో యథా క్షురః క్షురధానేవ హితః స్యా ద్విశ్వంభరో వా విశ్వమ్భ రకులాయేత న్నపశ్య న్త్యకృత్స్నో హి సప్రాణ న్నేవ ప్రాణో నామ భవతి వద న్వాక్పశ్యగ్ శ్చక్షుః శృణ్వ౯ శ్రోత్రం మన్వానో మన స్తా న్య స్యైతాని కర్మనామా న్యేవ స యోత యేకైక ముపా స్తే న స వే దా కృత్స్నో హ్యేషో త ఏకై కేన భవ త్యాత్మే త్యేవోపాసీ తాత్ర హ్యేతే సర్వఏకం భవ న్తి త దే త త్పదనీయ మస్య సర్వస్య య దయమాత్మానేన హ్యేత త్సర్వం వేద, యథాహ వై పదే నానువిన్దే దేవం కీర్తిం శ్లోకం విన్దతే య ఏవం వేద. ౭. త దేత త్ప్రేయః పుత్రా త్ప్రేయో విత్తా త్ప్రే యో౽న్యస్మా త్సర్వస్మా ద న్తరతరం య దయ మాత్మాస యో౽న్యమాత్మ నః ప్రియం బ్రువాణం బ్రూయాత్ ప్రియగ్ రోత్స్య తీతీశ్వరో హ తథై వ స్యా దాత్మాన మేవ ప్రియ ముపాసీత స య ఆత్మాన మేవ ప్రియ ముపా స్తే న హాస్య ప్రియం ప్రమాయుకం భవతి. ౮. తదాహు ర్యద్బ్ర హ్మవిద్యయా సర్వం భవిష్యన్తో మనుష్యా మన్య న్తే, కి ము త ద్బ్రహ్మా [1]వై ద్యస్మా త్తత్సర్వ మభవదితి. ౯. బ్రహ్మ వా ఇద మగ్ర ఆసీ త్తదా త్మాన మే వావైత్, అహం బ్రహ్మాస్మీతి తస్మా త్తత్సర్వ మభవత్ తద్యో యో దేవానాం ప్రత్యబుధ్యత స ఏవ తదభవ త్తథా ఋషీణాం తథా మనుష్యాణాం తద్ధై తత్పశ్య న్నృషి ర్వామదేవః ప్రతిపేదే౽హం మను రభవగ్ సూర్య శ్చేతి త దిద మ ప్యేతర్హి య ఏవం వేదా హం బ్రహ్మాస్మీతి స ఇదగ్ సర్వం భవతి తస్య హ న దేవాశ్చనా

---

1 వే.

భూత్యా ఈశతే ఆత్మా హ్యేషాగ్ం స భవతి అథ యోఽన్యాం దేవతా
ముపాస్తేఽన్యోఽసావన్యోఽహ మస్మీతి న స వేద యథా పశురేవగ్ం స దే
వానాం యథా హ వై బహవః పశవో మనుష్యం భుఞ్జ్యురేవమేకైకః
పురుషో దేవాన్ భున క్త్యేకస్మి న్నేవ పశా వాదీయమానేఽప్రియం
భవతి కిము బహుషు తస్మా దేషాం త న్న ప్రియం య దేత న్మనుష్యా
విద్యుః. ౧౦. బ్రహ్మ వా ఇద మగ్ర ఆసీ దేక మేవ తదేకగ్ం సన్న వ్య
భవత్ తచ్ఛ్రేయో రూప మత్యసృజత క్షత్రం యా న్యేతాని దేవత్రా
క్షత్రాణీన్ద్రో వరుణః సోమో రుద్రః పర్జన్యో యమో మృత్యురీశాన
ఇతి తస్మాత్క్షత్రా త్పరం నా స్తి తస్మా ద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియ మధస్తా దు
పా స్తే రాజసూయే క్షత్ర ఏవ తద్యశో దధాతి సైషా క్షత్రస్య యోని
ర్యద్బ్రహ్మ తస్మా ద్యద్యపి రాజా పరమతాంగచ్ఛతి బ్రహ్మైవా న్తత
ఉపని శ్రయతి స్వాం యోనిం య ఉ ఏనగ్ం హినస్తి స్వాగ్ం స యోని
మృచ్ఛతి స పాపీయాన్ భవతి యథా శ్రేయాగ్ం సగ్ం హిగ్ంసిత్వా. ౧౧.
స నైవ వ్యభవత్ స విశ మసృజత యా న్యేతాని దేవజాతాని గణశ
ఆఖ్యాయ న్తే వసవో రుద్రా ఆదిత్యా విశ్వేదేవా మరుత ఇతి ౧౨.
స నైవ వ్యభవత్ స శౌద్రం వర్ణ మసృజత పూషణ మియం వై
పూషేయగ్ం హీదగ్ం సర్వం పుష్యతి య దిదం కిఞ్చ. ౧౩. స నైవ
వ్యభవ త్తచ్ఛ్రేయో రూప మత్యసృజత ధర్మం తదేత త్క్షత్రస్య క్షత్రం
యద్ధర్మ స్తస్మా ద్ధర్మా త్పరం [1]నా స్త్యథో అబలీయాన్ బలీయాగ్ంసమా
శగ్ంసతే ధర్మేణ యథా రాజ్ఞైవం యో వై సధర్మ సత్యం వై త త్తస్మా
త్సత్యం వద న్త మాహు ర్ధర్మం వదతీతి ధర్మంవా వద న్తగ్ం సత్యంవ ద
తీత్యేత ద్ధ్యేవైత దుభయం భవతి.౧౪ తదేత బ్రహ్మక్షత్రం విట్ఛూ
ద్ర స్తదగ్నినైవ దేవేషు బ్రహ్మ భవ ద్బ్రాహ్మణో మనుష్యేషు క్షత్రి
యేణ క్షత్రియో వై శ్యేన వైశ్యః శూద్రేణ శూద్ర స్తస్మా దగ్నా వే
వ దేవేషు లోక మిచ్ఛన్తే బ్రాహ్మణే మనుష్యేష్వేతాభ్యాగ్ం హి

1 నా స్త్యతో.

రూపాభ్యాం బ్రహ్మాభవత్ అథ యో హ వా అస్మా ల్లోకాత్స్వం లో
క మదృష్ట్వా ప్రైతి స ఏన మవిదితో న భునక్తి యథా వేదో వాఽన
నూక్తోఽన్య ద్వా కర్మాకృతం యదిహ వా అ ప్యనేవంవి న్మహ త్పు
ణ్యం కర్మ కరోతి తద్ధా స్యాన్తతః క్షీయత ఏ వాత్మాన మేవ లోక
ముపాసీత సయ ఆత్మాన మేవ లోక ముపాస్తే నహాస్య కర్మ క్షీయతే
అస్మా ద్ధ్యేవాత్మనో యద్య త్కామయతే తత్తత్సృజతే. ౧౫. అథో
అయం వా ఆత్మా సర్వేషాం భూతానాం లోకః సయ జ్జుహోతి య
ద్యజతే తేన దేవానాం లోకోఽథ యదనుబ్రూతే తేన ఋషీణా
మథ యత్పితృభ్యో నిపృణాతి యత్ప్రజా మిచ్ఛతే తేన పితౄణా మథ
యన్మనుష్యా న్వాసయతే యదేభ్యోఽశనం దదాతి తేన మనుష్యా
ణాం అథ యత్పశుభ్య స్తృణోదకం విన్దతి తేన పశూనాం య దస్య
గృహేషు శ్వాపదా వయాగ్ స్యాపిపీలికాభ్య ఉపజీవన్తి తేన తేషాం
లోకో యథాహ వై స్వాయ లోకా యారిష్టి మిచ్ఛే దేవగ్ హైవం
విదేసర్వాణి భూతా న్యరిష్టిమిచ్ఛన్తి తద్వా ఏత ద్విదితం మీమాగ్
సితమ్. ౧౬. ఆత్మైవేద మగ్ర ఆసీదేక ఏవ సోఽకా మయత జాయా
మే స్యా దథ ప్రజాయే యాథ విత్తం మే స్యా దథ కర్మ కుర్వీయే
త్యేతావా న్వై కామో నేచ్ఛగ్శ్చనాతో భూయో విన్దే త్తస్మా దప్యే
త ర్హ్యేకాకీ కామయతే జాయా మే స్యా దథ ప్రజాయే యాథ విత్తం
మే స్యా దథ కర్మకుర్వీయేతి స యావ దప్యేతేషా మేకైకం న ప్రా
ప్నో త్యకృత్స్న ఏవ తావ న్మన్యతే తస్యోఽకృత్స్నతా మన ఏవా
స్యాత్మా వాగ్జాయా, ప్రాణః ప్రజా చక్షు ర్మానుషం విత్తం చక్షుషా
హి తద్విన్దతే శ్రోత్రం దైవగ్ శ్రోత్రేణ హి తచ్ఛృణో త్యాత్మైవా
స్య కర్మాత్మనా హి కర్మ కరోతి స ఏష పాఙ్క్తో యజ్ఞః పాఙ్క్తః పశుః
పాఙ్క్తః పురుషః పాఙ్క్త మిదగ్ సర్వం యదిదం కిఞ్చ తదిదగ్మ్
సర్వమాప్నోతి యఏవం వేద. ౧౭.

పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

యత్సప్తాన్నాని మేధయా తపసా జనయత్పితా ఏకమస్య సాధారణం ద్వే దేవానభాజయత్ త్రీణ్యాత్మనే కురుత పశుభ్య ఏకం ప్రాయచ్ఛత్ తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితం యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ న కస్మాత్తాని న క్షీయన్తేఽద్యమానాని సర్వదా యో వైతామక్షితిం వేద సోఽన్నమత్తి ప్రతీకేన స దేవానపి [1]గచ్ఛతి స ఊర్జముపజీవతీతి శ్లోకాః. ౧.

యత్సప్తాన్నాని మేధయా తపసాఽజనయత్పితేతి మేధయా హి తపసాఽజనయత్పితైకమస్య సాధారణమితీదమేవాస్య తత్సాధారణమన్నం య దిద [2]మద్యతే, స య ఏతదుపాస్తే న స పాప్మనో వ్యావర్తతే. మిశ్రగ్ం హ్యేతత్, ద్వే దేవానభాజయదితి హుతం చ ప్రహుతం చ తస్మాద్దేవేభ్యో జుహ్వతి ప్ర చ జుహ్వత్యథో ఆహుర్దర్శపౌర్ణమాసావితి తస్మాన్నేష్టియాజుకః స్యాత్ పశుభ్య ఏకం ప్రాయచ్ఛదితి తత్పయః, పయో హ్యేవాగ్రే మనుష్యాశ్చ పశవశ్చోపజీవన్తి తస్మాత్కుమారం జాతం ఘృతం వై వాగ్రే ప్రతిలేహయన్తి స్తనం వానుధాపయన్త్యథ వత్సం జాతమాహురతృణాద ఇతి తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ నేతి పయసి హీదగ్ం సర్వం ప్రతిష్ఠితం యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ న, తద్యదిదమాహుః సంవత్సరం పయసా జుహ్వదప పునర్మృత్యుం జయతీతి న తథా విద్యాద్యదహరేవ జుహోతి తదహః పునర్మృత్యుమపజయత్యేవం విద్వాన్ సర్వగ్ం హి దేవేభ్యోఽన్నాద్యం ప్రయచ్ఛతి కస్మాత్తాని న క్షీయన్తేఽద్యమానాని సర్వదేతి పురుషో వా అక్షితిః స హీదమన్నం పునః పునర్జనయతే, యో వై తామక్షితిం వేదేతి పురుషో వా అక్షితిః స హీదమన్నం ధియా ధియా జనయతే కర్మభిర్యద్ధైతన్న కుర్యాత్ క్షీయేత హ సోఽన్నమత్తి ప్రతీకేనేతి ముఖం ప్రతీకం ముఖేనేత్యేతత్ స దేవానపి గచ్ఛతి స ఊర్జముపజీవతీతి ప్రశగ్ంసా. ౨. త్రీణ్యాత్మనే కురుతేతి

---

1 యచ్ఛతి. 2 మద్యేత.

మనో వాచం ప్రాణం తా న్యాత్మనే కురుతా న్యత్ర మనా అభూవం
నాదర్శ మన్యత్ర మనా అభూవం నాశ్రౌష మితి మనసా హ్యేవ పశ్య
తి మనసా శృణోతి, కామ స్సంకల్పో విచికిత్సా శ్రద్ధాఽశ్రద్ధా ధృతి
రధృతి ర్హ్రీ ర్ధీ ర్భీ రిత్యేత త్సర్వం మన ఏవ తస్మా దపి పృష్ఠత ఉపస్పృ
ష్టో మనసా విజానాతి యః కశ్చ శబ్దో వా గేవ సా, ఏషా హ్యన్తమా
య [1]త్తేషాహి న ప్రాణోఽపానో వ్యాన ఉదాన స్సమానోఽన ఇ
త్యేతత్సర్వం ప్రాణ ఏవైత న్మయో వా అయ మాత్మా వాఙ్మయో
మనోమయః ప్రాణమయః. ౩. త్రయో లోకా ఏతఏవ వా గేవా
యం లోకో మనోఽన్తరిక్ష లోకః ప్రాణోఽసౌ లోకః. ౪. త్రయో
వేదా ఏతఏవ వాగే వర్గ్వేదో మనో యజుర్వేదః ప్రాణ స్సామవేదః.
౫. దేవాః పితరో మనుష్యా ఏత ఏవ వాగేవ దేవా మనః పితరః
ప్రాణో మనుష్యాః. ౬. పితా మాతా ప్రజైత ఏవ మన ఏవ పితా వా
ఙ్మాతా ప్రాణః ప్రజా. ౭. విజ్ఞాతం [2]విజ్ఞాస్య మవిజ్ఞాత మేత ఏవ యత్కిం
చ విజ్ఞాతం వాచ స్తద్రూపం వాగ్ఘి విజ్ఞాతా వా గేనం త ద్భూత్వా
ఽవతి. ౮. యత్కించ విజిజ్ఞాస్యం మనస స్తద్రూప్యం మనో హి విజిజ్ఞా
స్యం మన ఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౯. యత్కిం చావిజ్ఞాతం ప్రాణస్య
తద్రూపం ప్రాణో హ్యవిజ్ఞాతః ప్రాణఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౧౦. తస్యైవ
వాచః పృథివీ శరీరం జ్యోతీరూప మయమగ్ని స్తద్యావ త్యేవ వాక్తా
వతీ పృథివీ తావా నయ మగ్నిః. ౧౧. అథైతస్య మనసో ద్యౌ శ్శరీరం
జ్యోతీరూప మసావాదిత్య స్త ద్యావదేవ మన స్తావతీ ద్యౌ స్తావా
నసావాదిత్య స్తౌమిథునగ్ సమైతాం తతః ప్రాణోఽజాయత స ఇన్ద్రః
స ఏషోఽసపత్నో ద్వితీయో వై సపత్నో నాస్య సపత్నో భవతి
యఏవం వేద. ౧౨. అథైతస్య ప్రాణ స్యాప శ్శరీరం జ్యోతీ రూప
మసౌ చన్ద్ర స్త ద్యావానేవ ప్రాణ స్తావత్య ఆపస్తావా నసౌ చన్ద్ర స్త
ఏతే సర్వఏవ సమా స్సర్వేఽనన్తాః స యో హైతా నన్తవత ఉపాస్తే

1 త్తైషాహి. 2 విజిజ్ఞాస్యం.

ఽన్తవన్తగ్ స లోకం జయ త్యథ యో హైతా ననన్తా నుపాస్తేఽనన్తగ్ సలోకం జయతి. ౧౩. స ఏష సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకల స్తస్య రాత్రయ ఏవ పఞ్చదశకలా ధ్రువైవాస్య షోడశీ కలా స రాత్రిభి రే [1]వావపూర్యతేఽపచక్షీయతే సోఽపచక్షీయ తే సోఽమావాస్యాగ్ రాత్రి మేతయా షోడశ్యా కలయా సర్వమిదం ప్రాణభృ దనుప్రవిశ్య తతః ప్రాత ర్జాయతే తస్మా దేతాగ్ రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం నవిచ్ఛి న్ద్యా దపి కృకలాస స్యై తస్యా ఏవ దేవతాయా అపచిత్యై. ౧౪. యో వై స సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకలోఽయ మేవ స యోఽయ మేవం విత్పురుష స్తస్య విత్తమేవ పఞ్చదశకలా ఆత్మైవాస్య షోడశీ కలా స విత్తేనైవాచ పూర్యతేఽపచక్షీయతే త దేత న్నభ్యం యద యమాత్మా ప్రధి ర్విత్తం తస్మా ద్యద్యపి సర్వజ్యానిం జీయత ఆత్మనా చే జ్జీవతి ప్రధినాగాది త్యేవాహుః. ౧౫. అథ త్రయో వావ లోకా మనుష్యలోకః పితృలోకో దేవలోక ఇతి సోఽయం మనుష్యలోకః పుత్రేణైవ జయ్యో నాన్యేన కర్మణా కర్మణా పితృలోకో విద్యయా దేవలోకో దేవలోకో వై లోకానాగ్ శ్రేష్ఠ స్తస్మా ద్విద్యాం ప్రశగ్ సన్తి. ౧౬. అథాతః సమ్ప్రత్తి ర్యదా ప్రైష్య న్మన్యతేఽథ పుత్రమాహ త్వం బ్రహ్మత్వంయజ్ఞ స్త్వం లోక ఇతి సపుత్రః ప్రత్యాహాహం బ్రహ్మాహంయజ్ఞోఽహం లోకఇతి యద్వై కించానూక్తం తస్యసర్వస్య బ్రహ్మే త్యేకతా, యే వై కేచ యజ్ఞా స్తేషాగ్ సర్వేషాం యజ్ఞ ఇత్యే కతా యే వై కేచలోకా స్తేషాగ్ సర్వేషాం లోక ఇ త్యేక తైతావ ద్వా ఇదగ్ సర్వ మేత న్మా సర్వగ్ సన్నయమితోఽభునజ దితి తస్మాత్ పుత్ర మనుశిష్టం లోక్య మాహు స్తస్మా దేన మనుశాసతి సయదేవం వి దస్మా ల్లోకా త్ప్రైతి త్యథైభి రేవ ప్రాణైస్సహ పుత్ర మావిశ తి, స యద్యనేన కించి దక్ష్ణయా కృతం భవతి తస్మాదేనగ్ సర్వస్మా త్పుత్రో ముఞ్చతి తస్మాత్పుత్రో నామ స పుత్రేణైవాఽస్మింల్లోకే ప్రతితిష్ఠ

---

[1] వాచ.

త్యథైన మేతేదైవాః ప్రాణా అమృతా ఆవిశన్తి. ౧౩. పృథివ్యై చైన మగ్నేశ్చ దైవీవా గావిశతి సావై దైవీ వాగ్యయా య ద్య దేవ వదతి తత్త ద్భవతి. ౧౪. దివ శ్చైన మాదిత్యాచ్చ దైవం మన ఆవిశతి తద్వై దైవం మనో యేనానన్ద్యేవ భవ త్యథో న శోచతి. ౧౫. అద్భ్య శ్చైనం చన్ద్రమసశ్చ దైవః ప్రాణ ఆవిశతి స వై దైవః ప్రాణో యస్సఞ్చరగ్‌ శ్చాసఞ్చరగ్‌శ్చ న వ్యథతే ఽథో నరిష్యతి స ఏవంవి త్సర్వేషాంభూతానా మాత్మా భవతి యథైషా దేవ తైవగ్‌సయథైతాం దేవతాగ్‌ సర్వాణి భూతా న్యవన్త్యేవగ్‌హైవంవిదగ్‌సర్వాణి భూతా న్యవన్తి,యదు కించేమాః ప్రజాః శోచన్త్యమై వాసాం తద్భవతిపుణ్యమే వాముం గచ్ఛతి న హవై దేవా న్పాపం గచ్ఛతి. ౨౦. అథాతో వ్రత మీమాగ్‌సా ప్రజాపతి ర్హాకర్మాణి స సృజేతాని సృష్టా న్యన్యోన్యే నాస్పర్ధన్తవదిష్యా మ్యేవాహ మితి వాగ్దధ్రే [1]ఈక్షా మ్యహమితి చక్షుః శ్రోష్యా మ్యహ మితి శ్రోత్ర మేవ మన్యాని కర్మాణి యథా కర్మ తాని మృత్యుః శ్రమోభూ త్వోపయేమ తా న్యాప్నోత్తా న్యాప్త్వామృత్యు రవారున్ధ తస్మా చ్ఛ్రామ్య త్యేవ వాక్ శ్రామ్యతి చక్షుః శ్రామ్యతి శ్రోత్ర మథేమ మేవ నాప్నో ద్యోఽయం మధ్యమః ప్రాణస్తానిజ్ఞాతుం దధ్రిరే అయం వైనః శ్రేష్ఠోయ స్సంచరగ్‌ శ్చాసంచరగ్‌శ్చ [2]నవ్యథతే న రిష్యతి హన్తాస్యైవ సర్వరూప మసామేతి తఏతస్యైవ సర్వే రూప మభవగ్‌ స్తస్మా దేత ఏతే నాఖ్యాయన్తే ప్రాణా ఇతి తేన హవావ తత్కుల మాచక్షతే యస్మి న్కులే భవతి యఏవం వేద యఉహైవం విదా స్పర్ధతేఽనుశుష్య[3]హైవా న్తతో మ్రియత ఇత్యధ్యాత్మమ్. ౨౧. అథాధిదైవతం జ్వలిష్యా మ్యే వాహ మిత్యగ్ని ర్దధ్రే తప్స్యా మ్యహ మి త్యాదిత్యో భాస్యా మ్యహ మితి చన్ద్రమా ఏవమన్యా దేవతా యథా దేవతగ్‌స య థైషాం ప్రాణానాం మధ్యమః ప్రాణ ఏవమేతాసాం దేవతానాం వాయుః మ్లోచ న్తిహ్యన్యా

1 ద్రక్ష్యా. 2 నవ్యథతేఽథోన. 3 త్యనుశుష్యహై.

దేవతా న వాయుః సైషాऽనస్తమితా దేవతా యద్వాయుః. ౨౨.
అథైష శ్లోకో భవతి యతశ్చోదేతి సూర్యోऽస్తం యత్ర చ గచ్ఛతీతి,
ప్రాణాద్వా ఏష ఉదేతి ప్రాణేऽస్తమేతి తం దేవాశ్చక్రిరే ధర్మగ్ం
స ఏవాద్య స ఉ శ్వ ఇతి యద్వా ఏతేऽముర్హ్యధ్రియన్త తదేవా
ప్యద్య కుర్వన్తి, తస్మాదేక మేవ వ్రతం చరేత్ప్రాణ్యా చ్చైవాపా
న్యాచ్చ నేన్మా పాప్మా మృత్యు రాప్నువ దితి[1] యద్యు చరే త్సమాపిప
యిషేత్తేనో ఏతస్యై దేవతాయై సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయం వా ఇదం నామరూపం కర్మ తేషాం నామ్నాం వా
గిత్యేత దేషా ముక్థమతో హి సర్వాణి నామా న్యుత్తిష్ఠన్తి, ఏత దే
షాగ్ం సామైతద్ధి సర్వై ర్నామభి స్సమ మేత దేషాం బ్రహ్మైతద్ధి
సర్వాణినామాని బిభర్తి. ౧. అథరూపాణాంచక్షు రిత్యేత దేషాముక్థ
మతోహిసర్వాణి రూపాణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్ం సామైతద్ధిసర్వైరూపై
స్సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధి సర్వాణి రూపాణి బిభర్తి. ౨. అథ కర్మ
ణామాత్మే త్యేతదేషాముక్థ మతోహి సర్వాణి కర్మా ణ్యుత్తిష్ఠ న్త్యేత
దేషాగ్ం సామైతద్ధి సర్వైః కర్మభిః సమ మేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వా
ణికర్మాణి బిభర్తి తదేతత్త్రయం సదేక మయమాత్మాత్మో ఏక స్సన్నే
తత్త్రయం తదేత దమృతగ్ం సత్యేనచ్ఛన్నంప్రాణో వాఅమృతం నామ
రూపే సత్యం తాభ్యా మయం ప్రాణ శ్ఛన్నః.

ఇతి బృహదారణ్యకే - తృతీయోऽధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

చతుర్థాధ్యాయే - ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. దృప్తబాలాకిర్హానూచానో గార్గ్య ఆస స హోవాచా
జాతశత్రుం కాశ్యం బ్రహ్మ తే [2]బ్రువాణీతిస హోవాచాజాతశత్రుః

1 పశ్యచరే. 2 బ్రవాణీతి.

సహస్రమేతస్యాం వాచి దద్మో జనకో జనక ఇతి వై జనా ధావన్తీతి. ౧. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసావాదిత్యే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా అతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధా రాజేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తేఽతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధా రాజా భవతి. ౨. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసౌ చన్ద్రే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా బృహన్పాణ్డరవాసాః సోమో రాజేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తేఽహరహర్హ సుతః ప్రసుతో భవతి నాస్యాన్నం క్షీయతే. 3. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసౌ విద్యుతి పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠాస్తేజస్వీతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే తేజస్వీ హ భవతి తేజస్వినీ హాస్య ప్రజా భవతి. ౪. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమాకాశే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠాః పూర్ణమప్రవర్తీతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే పూర్యతే[1]హ ప్రజాయా పశుభిర్నాస్యాస్మాల్లోకాత్ప్రజోద్వర్తతే. ౫. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం వాయౌ పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా ఇన్ద్రో వైకుణ్ఠోఽపరాజితా సేనేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే జిష్ణుర్హాపరాజిష్ణుర్భవత్యన్యతస్త్యజాయీ. ౬. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమగ్నౌ పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా విషాసహిరితి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే విషాసహిర్హ భవతి విషాసహిర్హాస్య ప్రజా భవతి. ౭ స హోవా

---

1 ప్రజయా.

వాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మప్సు పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవా చాజాత శత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః ప్రతిరూప ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే ప్రతిరూపగ్ం హైవైన ముపగచ్ఛతి నాప్రతిరూప మథో ప్రతిరూపోఽస్మాజ్జాయతే. ౮. స హోవాచ గార్గ్యో యఏవాయ మాదర్శే పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవా చాజాత శత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా రోచిష్ణు రితి వా అహ మేతముపాసఇతి స య ఏతమేవ ముపాస్తే రోచిష్ణు ర్హ భవతి రోచిష్ణు ర్హాస్య ప్రజాభవత్యథో యై స్సన్నిగచ్ఛతి సర్వాగ్ం స్తా నతి రోచతే. ౯. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం యన్తం పశ్చా చ్ఛబ్దోఽనూదే త్యేత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవా చాజాత శత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా అసురితివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏతమేవ ముపాస్తే సర్వగ్ం హైవాస్మిల్లోక ఆయు రేతి నైనం పురా కాలా త్ప్రాణో జహాతి. ౧౦. సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం దిక్షు పురుష ఏత మే వాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాత శత్రు ర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా ద్వితీయోఽనపగ ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే ద్వితీయవాన్ హ భవతి నాస్మా ద్గణ శ్ఛిద్యతే ౧౧. స హోవాచ గార్గ్యో యఏవాయం ఛాయామయః పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవా చాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా మృత్యురితివా అహ మేత ముపాసఇతి సయ ఏత మేవ ముపాస్తే సర్వగ్ం హైవాస్మి ల్లోక ఆయురేతి నైనం పురా కాలా న్మృత్యు రాగచ్ఛతి. ౧౨ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాత్మని పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవా చాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా ఆత్మన్వీతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే ఆత్మన్వీహ భవ త్యాత్మ న్వినీహాస్యప్రజా భవతి సహ తూష్ణీ మాసగార్గ్యః. ౧౩. స హోవా చాజాత శత్రు రేతావ న్ను ఇ త్యేతావ ద్ధీతి

నైతావతా విదితం భవతీతి స హోవాచ గార్గ్య ఉప త్వాయానీతి. ౧౪. స హోవాచాజాతశత్రుః ప్రతిలోమం [1] వై తద్యద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియముపేయాద్బ్రహ్మ మే వక్ష్యతీతి వ్యేవ త్వా జ్ఞపయిష్యామీతి తం పాణావాదాయోత్తస్థౌ తౌ హ పురుషగ్ం సుప్తమాజగ్మతుస్తమేతైర్నామభిరామన్త్రయాం చక్రే బృహన్పాణ్డరవాసః సోమరాజన్నితి స నోత్తస్థౌ తం పాణినాపేషం బోధయాం చకార హోత్తస్థౌ. ౧౫. స హోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైష ఏతత్సుప్తోఽభూద్య ఏష విజ్ఞానమయః పురుషః క్వైష తదాభూత్కుత ఏతదాగాదితి తదు హ న మేనే గార్గ్యః. ౧౬. స హోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైష ఏతత్సుప్తోఽభూద్య ఏష విజ్ఞానమయః పురుషస్తదైషాం ప్రాణానాం విజ్ఞానేన విజ్ఞానమాదాయ య ఏషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశస్తస్మిఞ్ఛేతే తాని యదా గృహ్ణాత్యథ హైతత్పురుషః స్వపితి నామ తద్గృహీత ఏవ ప్రాణో భవతి గృహీతా వాక్ గృహీతం చక్షుర్గృహీతగ్ం శ్రోత్రఙ్గృహీతం మనః. ౧౭. స యత్రైతత్స్వప్న్యయా చరతి తే హాస్య లోకాస్తదుతేవ మహారాజో భవత్యుతేవ మహాబ్రాహ్మణ ఉతేవోచ్చావచం నిగచ్ఛతి స యథా మహారాజో జానపదాన్గృహీత్వా స్వే జనపదే యథాకామం పరి [2] వర్తేత ఏవమేవైష ఏతత్ప్రాణాన్గృహీత్వా స్వే శరీరే యథాకామం పరివర్తతే. ౧౮. అథ యదా సుషుప్తో భవతి యదా న కస్యచన వేద హితా నామ నాడ్యో ద్వాసప్తతిసహస్రాణి హృదయాత్పురీతతమభిప్రతిష్ఠన్తే తాభిః ప్రత్యవసృప్య పురీతతి శేతే స యథా కుమారో వా మహారాజో వా మహాబ్రాహ్మణో వాతిఘ్నీమానన్దస్య గత్వా శయీతైవమేవైష ఏతచ్ఛేతే. ౧౯. స యథోర్ణనాభిస్తన్తునోచ్చరేద్యథాగ్నేః క్షుద్రా విస్ఫులిఙ్గా వ్యుచ్చరన్త్యేవమేవాస్మాదాత్మనః సర్వే ప్రాణాః సర్వే లోకాః సర్వే దేవాః సర్వాణి భూతాని వ్యుచ్చరన్తి

1 చైత. 2 వర్తేతైవ.

త స్యోపనిష త్సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణా వై సత్యం తేషామేష సత్యమ్.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

యో హ వై శిశుగ్ సాధానగ్ సప్రత్యాధానగ్ సస్థూణగ్ సదామం వేద సప్త హ ద్విషతో భ్రాతృవ్యా నవరుణద్ధి, అయం వావ శిశుర్యోఽయం మధ్యమః ప్రాణ స్తస్యేద మేవాధాన మిదం ప్రత్యాధానం ప్రాణః స్థూణాన్నం దామ. ౧. త మేతాః సప్తా క్షితయ ఉపతిష్ఠన్తే తద్యా ఇమా అక్ష న్లోహిన్యో రాజయ స్తాభిరేనగ్ రుద్రోఽన్వాయత్తోఽథ యా అక్ష న్నాప స్తాభిః పర్జన్యో యా[1]కనీనికా తయాదిత్యో య త్కృష్ణం తేనాగ్ని ర్యచ్ఛుక్లం తే నేన్ద్రోఽధర యైనం వర్తన్యా పృథి వ్యన్వాయత్తా ద్యౌ రుత్తర యా న్యాస్యాన్నం క్షీయతే య ఏవం వేద. ౨. త దేష శ్లోకో భవతి, అర్వా గ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న స్తస్మి న్యశో నిహితం విశ్వరూపమ్, తస్యాసత ఋషయః సప్తతీరే వాగష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి అర్వా గ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న ఇతీ దం తచ్ఛిర ఏష హ్య ర్వాగ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న స్తస్మి న్యశో నిహితం విశ్వరూప మితి ప్రాణా వై [2]యశో నిహితం విశ్వరూపం ప్రాణా నేత దాహ తస్యాసతఋషయః సప్తతీర ఇతి ప్రాణా వా ఋషయః ప్రాణా నేత దాహ వా గష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదా నేతి వా గ్ఘ్యష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదత్తే. ౩. ఇమా వేవ గౌతమభరద్వాజా వయమేవ గౌతమోఽయం భరద్వాజ ఇమా వేవ విశ్వామిత్రజమదగ్నీ అయమేవ విశ్వామిత్రోఽయం జమదగ్ని రిమా వేవ వసిష్ఠకశ్యపా వయమేవ వసిష్ఠోఽయం కశ్యపో వాగే వాత్రి ర్వాచా హ్యన్న మద్య తేఽత్తి ర్హ వై నా మైత ద్య దత్రి రితి సర్వ స్యాత్తా భవతి సర్వ మ స్యాన్నం భవతి య ఏవం వేద.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వే వావ బ్రహ్మణో రూపే మూర్తం చైవామూర్తం చ

---

1 కనీనకా. 2 యశో విశ్వరూపం.

మర్త్యం చామృతంచ స్థితంచ యచ్చ సచ్చ త్యచ్చ. ౧. తదేత న్మూ
ర్తం యదన్య ద్వాయో శ్చాన్తరిక్షా చ్చైతన్మర్త్య మేత త్స్థిత మేత
త్స త్తస్యై తస్య మూర్త స్యైతస్య మర్త్య స్యైతస్య స్థిత స్యైతస్య స
త ఏష రసోయ ఏష తపతి సతో హ్యేష రసః. ౨. అథామూర్తం
వాయు శ్చాన్తరిక్షం చైత దమృత మేత ద్యదేతత్త్య త్తస్యైత స్యా
మూర్త స్యైతస్యా మృత స్యైతస్య యత ఏతస్యత్య స్యైష రసోయ
ఏష ఏతస్మిన్మణ్డలే పురుష స్త్యస్య హ్యేష రస ఇత్యధి దైవతమ్. ౩.
అథాధ్యాత్మ మిద మేవ మూర్తం య దన్యత్ప్రాణాచ్చ యశ్చాయ
మన్తరాత్మన్నాకాశ ఏత న్మర్త్య మేత త్స్థిత మేత త్సత్తస్యైతస్యమూ
ర్త స్యైతస్య మర్త్య స్యైతస్యతస్య స్థిత స్యైతస్యసతఏషరసో యచ్చ
క్షుః సతో హ్యేష రసః. ౪. అథామూర్తం ప్రాణశ్చయశ్చాయ మన్త
రాత్మ న్నాకాశ ఏత దమృతమేతద్య దేతత్త్య త్తస్యై తస్యా మూర్త
స్యై తస్యామృత స్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసో యోఽ
యం దక్షిణేఽక్షన్ పురుష స్త్యస్య హ్యేష రసః. ౫. తస్య హైతస్య పురు
షస్య రూపం యథా[1]మాహారజనంవాసో యథాపాణ్డ్వావికం యథేన్ద్ర
గోపో యథాఽగ్న్యర్చిర్యథాపుణ్డరీకమ్, యథా సకృద్విద్యు త్తగ్‍ స
కృద్విద్యుత్తేవహవా అస్య శ్రీర్భవతి యఏవం వేదాథాత ఆదేశో నేతినే
తి, నహ్యేతస్మా దితి నే త్యన్య త్పర మస్త్యథనామధేయగ్‍ సత్యస్యసత్య
మితి ప్రాణావై సత్యం తేషా మేష సత్యమ్. ౬.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

మైత్రేయీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య ఉద్యాస్యన్వా[2]అరేహ
మస్మాత్ స్థానా దస్మిహన్త తేఽనయా కాత్యాయన్యాఽన్తంకరవాణీతి.౧.
సాహోవాచ మైత్రేయీ,యన్నుమఇయంభగోః సర్వా పృథివీ విత్తేనపూ
ర్ణా స్యా త్కథం తేనామృతా స్యా మితి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవ
ల్క్యో యథై వోపకరణవతాం జీవితం తథైవ తేజీవితగ్‍ స్యా దమృ

1 మహా. 2 అరేహ.

తత్వస్య తు నాశాస్తి విత్తే నేతి. ౨. సా హోవాచ మైత్రేయీ యే
నాహం నామృతా స్యాం కిమహం తేన కుర్యాం యదేవ భగవాన్
వేద తదేవ మేబ్రూహీతి. ౩. స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియాబ
తారేనః సతీ ప్రియం భాష స ఏ హ్యాస్స్వ వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యా
చక్షాణస్యతు మే నిదిధ్యాస స్వేతి. ౪. స హోవాచ నవా అరేప
త్యుః కామాయ పతిః ప్రియో భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః
ప్రియోభవతి, నవా అరేజాయాయై కామాయ జాయాప్రియా భవ
త్యాత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రియా భవతి, నవా అరే పుత్రా
ణాం కామాయపుత్రాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయపుత్రాః
ప్రియా భవన్తి, న వా అరేవి త్తస్య కామాయ విత్తం ప్రియం
భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి, నవా అరే
బ్రహ్మణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ
బ్రహ్మ ప్రియం భవతి, న వా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం
ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, న
వా అరేలోకానాం కామయ లోకాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కా
మాయ లోకా ప్రియా భవన్తి, న వా అరే దేవానాం కామాయ
దేవాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవంతి,
న వా అరేభూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవ న్త్యాత్మన
స్తు కామాయభూతాని ప్రియాణి భవన్తి, నవా అరేసర్వస్య కామాయ
సర్వం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవ త్యా
త్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రే
య్యాత్మనో వా అరేదర్శనేన శ్రవణేన మత్యా విజ్ఞానే నేదగ్ంసర్వం
విదితమ్. ౫. బ్రహ్మతం పరాదాద్యోఽన్య త్రాత్మనో బ్రహ్మ[1] వేదక్ష
త్రం తం పరా దాద్యోఽన్య త్రాత్మన హ క్షత్రం వేద లోకాస్తం పరా
దుర్యోఽన్యత్రాత్మనోలోకా న్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రా
త్మనో దేవా న్వేదభూతాని తంపరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని

వేద సర్వ న్తం పరా దాద్యోఽన్యత్రాత్మన స్సర్వం వే దేదం బ్రహ్మే
దం క్షత్ర మిమేలోకా ఇమే దేవా ఇమాని భూతానీదగ్ం సర్వం య
దయ మాత్మా. ౬. స యథా దున్దుభే ర్హన్యమానస్య న బాహ్యా ఞ్ఛ
బ్దాఞ్ఛక్నుయా ద్గ్రహణాయ దున్దుభేస్తు గ్రహణేన దున్దు భ్యాఘాత
స్య వా శబ్దో గృహీతః. ౭. స యథా శఙ్ఖస్య ధ్మాయమానస్య న బాహ్యా
ఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయా ద్గ్రహణాయ శఙ్ఖస్య తు గ్రహణేన శంఖధ్మస్య వా
శబ్దో గృహీతః. ౮. స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై న బాహ్యాం
ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయా ద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య
వా శబ్దో గృహీతః. ౯. స యథార్ద్రైధాగ్నే రభ్యాహితా త్పృథ
గ్ధూమా వినిశ్చర న్త్యేవం వా అరేఽస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత
మేత ద్యదృగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః
పురాణం విద్యా ఉపనిషదః శ్లోకాః సూత్రా ణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యా
ఖ్యానా న్యస్యై వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౦. స యథా సర్వా
సా మపాగ్ం సముద్ర ఏకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం స్పర్శానాం త్వ గేకా
యన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రసానాం జిహ్వైకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం
గన్ధానాగ్ం నాసికైకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రూపాణాం చక్షు రేకా
యన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం శబ్దానాగ్ం శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్ం సర్వే
షాగ్ం సఙ్కల్పానాగ్ం మన ఏకాయన మేవగ్ం సర్వాసాగ్ం విద్యానాగ్ం
హృదయ మేకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం కర్మణాగ్ం హస్తా వేకాయన మే
వగ్ం సర్వేషా మానన్దానా ముపస్థ ఏకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం విస
ర్గాణాగ్ం పాయు రేకాయన మేవగ్ం సర్వేషా మధ్వనాగ్ం పాదా వేకాయ
న మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం వేదానాగ్ం వా గేకాయనమ్. ౧౧. సయథా సైన్ధవఖి
ల్య ఉదకే ప్రాస్త ఉదక మేవానువిలీయేత న హాస్యో ద్గ్రహణాయేవ స్యాత్
యతో యత స్త్వాదదీత లవణ మేవైవం వా అర ఇదం మహద్భూత
మనన్త మపారం విజ్ఞానఘన ఏవ, [1]ఏతేభ్యో భూతేభ్యః సముత్థాయ

1 ఏ వై తేభ్యో.

తాన్యే వానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీత్యరే బ్రవీమీతి హోవా
చ యాజ్ఞవల్క్యః. ౧౨. సా హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగవా
నమూముహ న్న ప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో నవా
అరేఽహం మోహం బ్రవీ మ్యలం వా అర ఇదం విజ్ఞానాయ. ౧౩. యత్ర
హి ద్వైత మివ భవతి త దితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి
తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తదితర ఇతరమభివదతి తదితర ఇతరం మను
తే తదితర ఇతరం విజానాతి యత్ర వాఽస్యసర్వమాత్మై వాభూ త్త
త్కేన కంజిఘ్రే త్త త్కేన కం పశ్యే త్త త్కేన కగ్ శృణుయా త్త
త్కేన క మభివదే త్త త్కేన కం మన్వీత తత్కేన కం విజానీయాత్,
యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాత్ విజ్ఞాతార మరే
కేన విజానీయా దితి. ౧౪.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

ఇయం పృథివీ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యై పృథివ్యై
సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్యాం పృథివ్యాం తేజోమ
యోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మగ్ శారీర స్తేజోమ
యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽయ మా త్మేద మమృత
మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧. ఇమా ఆప స్సర్వేషాం భూతానాం
మధ్వాసా మపాగ్ సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయమాస్వప్సు
తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ రేతస
స్తేజోమయోఽమృత మయః పురుషో ఽయ మేవ స యోఽయ మా
త్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౨. అయ మగ్ని స్సర్వేషాం
భూతానాం మధ్వ స్యాగ్నేః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మ
స్మి న్నగ్నౌ తేజో మయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యా
త్మం వాఙ్మయ స్తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో ఽయ మేవ స
యోఽయమా త్మేదమమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వం. ౩. అయం వాయు

స్సర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్య వాయోః సర్వాణి భూతాని మధు య
శ్చాయమస్మిన్వాయౌ తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ
మధ్యాత్మంప్రాణ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స
యోఽయమాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్. ౪. అయ
మాదిత్యస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వ స్యాదిత్యస్య సర్వాణి భూతాని
మధుయశ్చాయ మస్మిన్నాదిత్యే తేజో మయోఽమృతమయః పురుషో
య శ్చాయ మధ్యాత్మం చాక్షుష స్తేజోమయోఽమృతమయః పురు
షోఽయమేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వ
మ్.౫. ఇమా దిశ స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వాసాం దిశాగ్ం సర్వాణి
భూతాని మధు య శ్చాయ మాసు దిక్షు తేజో మయో ఽమృతమయః
పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ం శ్రౌత్రః ప్రాతిశ్రుత్క స్తేజోమయోఽ
మృతమయః పురుషోఽయ మేవస యోఽయమాత్మేద మమృత మిదం
బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్. ౬. అయం చన్ద్ర స్సర్వేషాం భూతానాం
మధ్వస్య చన్ద్రస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మిగ్ం
శ్చన్ద్రే తేజోమయో ఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మం
మానస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయ
మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్. ౭. ఇయం విద్యు త్స ర్వే
షాం భూతానాం మధ్వస్యై[1]విద్యుతే సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చా
య మస్యాం విద్యుతి తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ
మధ్యాత్మం తైజస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స
యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్. ౮. అయగ్ం
స్తనయిత్నుః సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య స్తనయిత్నోఃసర్వాణి
భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిగ్ం స్తనయిత్నౌ తేజోమయోఽమృత
మయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ం శాబ్ద స్సౌవర స్తేజోమయోఽ
మృతమయః పురుషో ఽయమేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత

---

1 విద్యుతః.

మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౯. అయ మాకాశ స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వ స్యాకాశస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి న్నాకాశే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మగ్ హృ ద్యాకాశ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౦. అయం ధర్మ స్సర్వేషాం భూతానాంమధ్వస్యధర్మస్య సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిన్ ధర్మే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మం ధార్మ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽయ మాత్మేద మమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్.౧౧.ఇదగ్ సత్యగ్ సర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్య సత్యస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి న్సత్యే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ సాత్య స్తేజోమయో ఽమృతమయః పురుషో ఽయ మేవ స యోఽయమాత్మేదమమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౨. ఇదం మానుషగ్ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య మానుషస్య సర్వాణి భూతాని మధుయ శ్చాయ మస్మి న్మానుషే తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మం మానుష స్తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా త్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౩. అయ మాత్మా సర్వేషాం భూతానాం మధ్వ స్యాత్మనః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిన్నాత్మని తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మాత్మా తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా త్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౪. స వా అయ మాత్మా సర్వేషాం భూతానా మధిపతి స్సర్వేషాం భూతానాగ్ రాజా త ద్యథా రథనాభౌ చ రథనేమౌ చారాః సర్వే సమర్పితా ఏవ మేవాస్మి న్నాత్మని సర్వే ప్రాణా స్సర్వే లోకా స్సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని సర్వ ఏత ఆత్మాన స్సమర్పితాః. ౧౫. ఇదం వై త న్మధుదధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యామువాచ త దేత దృషిః పశ్యన్నవో

చత్, తద్వాం[1]నరా సనయేదగ్ంస ఉగ్ర మావిష్కృణోమి తన్యతు
ర్న వృష్టిమ్, దధ్యఙ్ హ యన్మధ్వాఽథ ర్వణో వా మశ్వస్య శీర్ష్ణా
ప్రయదీ మువా చేతి. ౧౬. ఇదం వై తన్మధు దధ్య ఙ్ఙాథర్వణోఽశ్వి
భ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య న్నవోచత్ ఆథర్వణా యాశ్వినా
దధీ చే శ్వ్యగ్ంశిరః ప్రత్యైరయతమ్, స వాం మధు ప్రవోచ దృతా
యన్ త్వాష్ట్రం య ద్దస్రావపి కక్ష్యం వా మితి. ౧౭. ఇదం వై తన్మధు
దధ్య ఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య న్నవోచత్
పురశ్చక్రే ద్విపదః పుర శ్చక్రే చతుష్పదః, పురః స పక్షీ భూత్వా పురః
పురుష ఆవిశ దితి సవా అయం పురుషః సర్వాసు పూర్షు పురి శయో
నైనేన కించ నానావృతం నైనేన కించ నాసంవృతమ్. ౧౮. ఇదం వై
తన్మధు దధ్య ఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యా మువాచ తదేతదృషిః పశ్య న్నవో
చత్ రూపగ్ం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ త దస్య రూపం ప్రతిచక్ష
ణాయ, ఇన్ద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే యుక్తా హ్యస్య హర
యః శతాద శేతి అయం వై హరయోఽయం వై దశ చ సహస్రాణి
బహూని చానన్తాని చ త దేత ద్బ్రహ్మాపూర్వ మనపర మనన్తర మ
బాహ్య మయ మాత్మా బ్రహ్మ సర్వానుభూ రిత్యనుశాసనమ్. ౧౯.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్ంశః పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్గౌపవనః పౌతిమాష్యా
త్పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్గౌపవనః కౌశికా త్కౌశికః కౌణ్డిన్యాత్కౌణ్డిన్యః
శాండిల్యా చ్ఛాండిల్యః కౌశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః. ౧. ఆగ్నివే
శ్యా దాగ్నివేశ్యః శాండిల్యా చ్చానభిమ్లాతా చ్చానభిమ్లాత ఆనభిమ్లా
తా దానభిమ్లాత ఆనభిమ్లాతా దానభిమ్లాతో గౌతమా ద్గౌతమః
సైతవ ప్రాచీన యోగ్యాభ్యాగ్ం సైతవప్రాచీన యోగ్యా పారాశర్యా
త్పారాశర్యో భారద్వాజా ద్భారద్వాజో భారద్వాజాచ్చ గౌత

---

1 తరా.

మాచ్చ గౌతమో భారద్వాజా ద్భారద్వాజః పారాశర్యా త్పారాశ ర్యో బైజవాపాయనా ద్బైజవాపాయనః కౌశికాయనేః కౌశికాయ నిః. ౨. ఘృతకౌశికా ద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణా త్పారాశర్యా యణః పారాశర్యా త్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యాజ్జాతూకర్ణ్య ఆసురా యణా చ్చ యాస్కా చ్చాసురాయణ స్త్రైవణే స్త్రైవణి రౌపజన్ధనే రౌపజన్ధని రాసురే రాసురి ర్భారద్వాజా ద్భారద్వాజ ఆత్రేయా దా త్రేయో [1]మాణ్టే ర్మాణ్టి ర్గౌతమా ద్గౌతమో గౌతమా ద్గౌతమో వాత్స్యా ద్వాత్స్యః శాణ్డిల్యా చ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యా త్కాప్యా త్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితా త్కుమారహారితో గాలవా ద్గాలవో విదర్భికౌణ్డిన్యా ద్విదర్భికౌణ్డిన్యో వత్సనపాతో బాభ్రవా ద్వత్సనపాద్బాభ్రవః పథ స్సౌభరా త్పన్థాస్సౌభరోఽయాస్యా దాఙ్గి రసాదయాస్య ఆఙ్గిరస ఆభూతే స్త్వాష్ట్రా దాభూతి స్త్వాష్ట్రో విశ్వరూ పా త్త్వాష్ట్రాద్విశ్వరూప స్త్వాష్ట్రోఽశ్విభ్యా మశ్వినౌదధీచ ఆథర్వణా ద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽథర్వణో దైవా దథ ర్వాదైవో మృత్యోః ప్రాధ్వగ్ సనాన్మృత్యుః ప్రాధ్వగ్సనః ప్రధ్వగ్సనాత్ప్రధ్వగ్సన ఏకఋషే రేక ఋషి ర్విప్రచిత్తే ర్విప్రచిత్తి ర్వ్యష్టేర్వ్యష్టి స్సనారోః సనారు స్సనా తనా త్సనాతన స్సనకా త్సనకః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః. ౬.

ఇతి బృహదారణ్యకే- చతుర్థోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

పఞ్చమాధ్యాయే- ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. జనకో హ వైదేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞే నేజే తత్ర హ కురుపాఞ్చాలానాం బ్రాహ్మణా అభిసమేతా బభూవు స్తస్యహాజ

---

1 మాణ్టే ర్మాణ్టిః.

నకస్య వైదేహస్య విజిజ్ఞాసా బభూవ 'కస్స్విదేషాం బ్రాహ్మణానా మనూ
చానతమః?' ఇతి సహ గవాగ్ం సహస్ర మవరురోధ దశదశ పాదా ఏకైక
స్యాః శృఙ్గయో రాబద్ధా బభూవుః. ౧. తాన్హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో!
యో వో బ్రహ్మిష్ఠః స ఏతా గా ఉదజతా మితి తేహ బ్రాహ్మణా నదధృషు
రథ హ యాజ్ఞవల్క్యః స్వమేవ బ్రహ్మచారిణ మువాచైతా స్సోమ్యో
దజ సామశ్రవా3ఇతి తా హోదాచకార తేహ బ్రాహ్మణా శ్చుక్రుధుః
కథం నో బ్రహ్మిష్ఠో బ్రువీతేత్యథ హ జనకస్య వైదేహస్య హోతాశ్వ
లో బభూవ స హైనం పప్రచ్ఛ త్వంను ఖలు నో యాజ్ఞవల్క్య బ్రహ్మిష్ఠో
ఽసీ3ఇతి స హోవాచ నమో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయ కుర్మో గోకామా ఏవ
వయగ్ం స్మ ఇతి తగ్ం హ తత ఏవ ప్రష్టుం దధ్రే హోతాశ్వలః. ౨. యాజ్ఞ
వల్క్యేతి హోవాచ య దిదగ్ం సర్వం మృత్యు నాప్తగ్ం సర్వం మృత్యునా
భిపన్నం కేన యజమానో మృత్యో రాప్తి మతి ము చ్యత ఇతి హోత్రర్త్వి
జాగ్నినా వాచా వాగ్వై యజ్ఞస్య హోతా తద్యేయం వాక్సోఽయ
మగ్ని స్స హోతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౩. యాజ్ఞవల్క్యేతి
హోవాచ య దిదగ్ం సర్వ మహో రాత్రాభ్యామాప్తగ్ం సర్వ మహో
రాత్రాభ్యా మభిపన్నం కేన యజమానోఽహో రాత్రయో రాప్తి మతిము
చ్యత ఇత్యధ్వర్యుణర్త్విజా చక్షుషాఽఽదిత్యేన చక్షుర్వై యజ్ఞస్యా
ధ్వర్యు స్తద్య దిదం చక్షు స్సోఽసా వాదిత్యః సోఽధ్వర్యు స్సముక్తిస్సా
తిముక్తిః. ౪. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ య దిదగ్ం సర్వం పూర్వ
పక్షాపరపక్షాభ్యా మాప్తగ్ం సర్వం పూర్వపక్షాపరపక్షాభ్యా మభిపన్నం
కేన యజమానః పూర్వపక్షాపరపక్షయో రాప్తి మతి ముచ్యత ఇత్యు
ద్గాత్రర్త్విజా వాయునా ప్రాణేన ప్రాణో వై యజ్ఞస్యోద్గాతా తద్యోఽ
యం ప్రాణ స్స వాయు స్స ఉద్గాతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౫. యా
జ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ య దిద మన్తరిక్ష మనారమ్బణ మివ కేనా
క్రమేణ యజమానః స్వర్గం లోక మాక్రమత ఇతి బ్రహ్మణ ర్త్విజా
మనసా చన్ద్రేణ మనో వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మా తద్య దిదం మన స్సోఽసౌ

చన్ద్రస్స బ్రహ్మా స ముక్తి స్సాతి ముక్తి రిత్యతిమోక్షా అథ సమ్పదః.
౭. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభి రయ మద్యర్గ్భిర్హోతాఽస్మి
న్యజ్ఞే కరిష్యతీతి తిసృభి రితి కతమా స్తాస్తిస్ర ఇతి పురోనువాక్యాచ
యాజ్యాచ శస్యైవచ తృతీయా కిం తాభి ర్జయతీతి యత్కించేదంప్రాణ
భృ దితి. ౮. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయ మద్యాధ్వర్యు రస్మి
న్యజ్ఞ ఆహుతీ ర్హోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తిస్ర ఇతి యా హు
తా ఉజ్జ్వలంతి యా హుతా అతినేదన్తే యా హుతా అధిశేరతే కిన్తా
భిర్జయతీతి యా హుతా ఉజ్జ్వలంతి దేవలోక మేవ తాభి ర్జయతి
దీప్యత ఇవ హి దేవలోకో యా హుతా అతి నేదంతే పితృలోకమే
వతాభి ర్జయ త్యతీవ హి పితృలోకో యా హుతా అధిశేరతే మను
ష్యలోక మేవ తాభి ర్జయ త్యధ ఇవ హి మనుష్యలోకః. ౯. యాజ్ఞవ
ల్క్యేతిహోవాచ కతిభి రయ మద్య బ్రహ్మా యజ్ఞం దక్షిణతో దేవ
తాభి ర్గోపాయతీ త్యేకయేతి కతమా సైకేతి మన ఏవే త్యనన్తం వైమ
నోఽనన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేనలోకం జయతి. ౧౦. యాజ్ఞవ
ల్క్యేతిహోవాచ కత్యయ మద్యోద్గాతాఽస్మిన్యజ్ఞే స్తోత్రియా
స్తోష్య తీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తిస్రఇతి పురోనువాక్యాచ యా
జ్యా చ శస్యైవ చ తృతీయా కతమా స్తా యా అధ్యాత్మ మితి ప్రాణ
ఏవ పురోనువాక్యాఽపానో యాజ్యా వ్యాన శ్శస్యా కిం తాభి ర్జయతీ
తిపృథివీ లోక మేవ పురోనువాక్యయా జయ త్యన్తరిక్షలోకంయా
జ్యయా ద్యులోకగ్ం శస్యయాతతో హ హోతాఽఽశ్వల ఉపరరామ.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం జారత్కారవ ఆర్తభాగః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యే
తిహోవాచ కతి గ్రహాః కత్యతిగ్రహా ఇతి, అష్టౌ గ్రహా అష్టావతి
గ్రహా ఇతి యఏతేఽష్టౌ గ్రహా అష్టా వతిగ్రహాః కతమే త ఇతి. ౧.
ప్రాణో వై గ్రహ స్సోఽపానే నాతిగ్రాహేణ గృహీ తోఽపా నేన హిగ
న్ధాన్ జిఘ్రతి. ౨. వాగ్వై గ్రహః స నామ్నాతిగ్రాహేణ గృహీతో

వాచా హి నామా న్యభివదతి. ౩. జిహ్వా వై గ్రహః స రసే నాతిగ్రా
హేణ గృహీతో జిహ్వయా హి రసా న్విజానాతి. ౪. చక్షు ర్వై గ్ర
హః స రూపే ణాతి గ్రాహేణ గృహీత శ్చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి.
౫. శ్రోత్రం వై గ్రహః స శబ్దే నాతిగ్రాహేణ గృహీతః శ్రోత్రేణ హి
శబ్దాన్ శృణోతి. ౬. మనో వై గ్రహః స కామే నాతిగ్రాహేణ
గృహీతో మనసా హి కామాన్ కామయతే. ౭. హస్తౌ వై గ్రహః
స కర్మణాతిగ్రాహేణ గృహీతో హస్తాభ్యాగ్ం హి కర్మ కరోతి. ౮.
త్వగ్వై గ్రహః స స్పర్శే నాతిగ్రాహేణ గృహీత స్త్వచా హి
స్పర్శాన్వేదయత ఇత్యేతేఽష్టౌ గ్రహా అష్టా వతి గ్రహాః. ౯. యా
జ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ం సర్వం మృత్యో రన్నం కాస్వి
త్సా దేవతా యస్యా మృత్యు రన్న మి త్యగ్ని ర్వై మృత్యుః సోఽపా
మన్న మప పున ర్మృ త్యుంజయతి. ౧౦. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ
యత్రాయం పురుషో మ్రియత ఉదస్మా త్ప్రాణాః క్రామన్త్యాహో౩
నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యోఽత్రైవ సమవనీయన్తే స ఉ
చ్ఛ్వయ త్యాధ్మాయ త్యాధ్మాతో మృత శ్శేతే. ౧౧. యాజ్ఞవల్క్యే
తి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియతే కి[1]మేనం నజహాతీతి నా
మేత్యనన్తం హ వై నామా నన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేనలో
కం జయతి. ౧౨. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాస్య పురుషస్య
మృత స్యాగ్నింవా గప్యేతి వాతం ప్రాణ శ్చక్షు రాదిత్యం మన శ్చం
ద్రం దిశ శ్శ్రోత్రం పృథివీగ్ం శరీర మాకాశ మాత్మౌషధీ ర్లోమాని వన
స్పతీన్ కేశా అప్సు లోహితం చ రేతశ్చ నిధీయతే క్వాయం తదా
పురుషో భవతీ త్యాహర సోమ్య హస్త మార్తభాగా వావమే వై తస్య
వేదిష్యావో న నావేత త్సజన ఇతి తౌ హోత్క్రమ్య మన్త్రయాఞ్చ
క్రాతే తౌహ యదూచతుః కర్మ హైవ తదూచతు రథ యత్ప్రశశగ్ం

1 మేనం జహాతీతి.

సతుః కర్మహైవ తత్ప్రశశగ్ంసతుః పుణ్యో వై పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేనేతి తతో హ జారత్కారవ ఆర్తభాగ ఉపరరామ.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం భుజ్యుర్లాహ్యాయనిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ, మద్రేషు చరకాః పర్యవ్రజామ తే పతఞ్చలస్య కాప్యస్య గృహా నైమ తస్యాసీద్దుహితా గన్ధర్వగృహీతా తమపృచ్ఛామ కోఽసీతి సోఽబ్రవీత్సుధన్వాఽఽఙ్గిరస ఇతి తం యదా లోకానామన్తానపృచ్ఛామాథైనమబ్రూమ క్వ పారిక్షితా అభవన్నితి క్వ పారిక్షితా అభవన్స త్వా పృచ్ఛామి యాజ్ఞవల్క్య క్వ పారిక్షితా అభవన్నితి. ౧. సహోవాచోవాచ వై సోఽగచ్ఛన్వై తే తద్యత్రాశ్వమేధయాజినో గచ్ఛన్తీతి క్వ న్వశ్వమేధయాజినో గచ్ఛన్తీతి ద్వాత్రిగ్ంశతం వై దేవరథాహ్న్యాన్యయం లోకస్తగ్ం సమన్తం పృథివీ ద్విస్తావత్పర్యేతి తాగ్ం సమన్తం పృథివీం ద్విస్తావత్సముద్రః పర్యేతి తద్యావతీ క్షురస్య ధారా యావద్వా మక్షికాయాః పత్రం తావానన్తరేణాకాశస్తానిన్ద్రస్సుపర్ణో భూత్వా వాయవే ప్రాయచ్ఛత్తాన్వాయురాత్మని ధిత్వా తత్రాగమయద్యత్రాశ్వమేధయాజినో భవన్నిత్యేవమివ వై స వాయుమేవ ప్రశశగ్ంస తస్మాద్వాయురేవ వ్యష్టిర్వాయుస్సమష్టిరప పునర్మృత్యుం జయతి య ఏవం వేద తతో హ భుజ్యుర్లాహ్యాయనిరుపరరామ.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనముషస్తశ్చాక్రాయణః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తరస్తం మే వ్యాచక్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరో యః ప్రాణేన ప్రాణితి స త ఆత్మాసర్వాన్తరో యోఽపానేనాపానితి సత ఆత్మా సర్వాన్తరో యో వ్యానేన వ్యానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తరో య ఉదానేనోదానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తర ఏష త

ఆత్మా సర్వాన్తరః. ౧. సహోవా చోషస్త శ్చాక్రాయణో యథావి
బ్రూయా దసౌ గౌ రసా వశ్వ ఇత్యేవ మే వైత ద్వ్యపదిష్టం భవతి
య దేవ సాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తర స్తం మే
వ్యాచ క్ష్వే త్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వా
న్తరః, న దృష్టే ర్ద్రష్టారం పశ్యే ర్న శ్రుతేః శ్రోతారగ్ం శృణుయా
న్న మతే ర్మన్తారం మన్వీథా న విజ్ఞాతే ర్విజ్ఞాతారం విజానీయాః, ఏష
త ఆత్మా సర్వాన్తరో ఽతో ఽన్యదార్తం తతో హోషస్త శ్చాక్రా
యణ ఉపరరామ.

పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం కహోళః కౌషీతకేయః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యే
తి హోవాచ యదేవ సాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తర
స్తం మే వ్యాచక్ష్వే త్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః, కతమో యాజ్ఞవ
ల్క్య సర్వాన్తరో యోఽశనాయా పిపాసే శోకం మోహం జరాం
మృత్యు మత్యేతి, ఏతం వై త మాత్మానం విదిత్వా బ్రాహ్మణాః పుత్రై
షణా యాశ్చ వి త్తైషణా యా శ్చ లోకైషణా యాశ్చ వ్యుత్థాయ,
అథ భిక్షాచర్యం చర న్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా
యా విత్తైషణా సా లోకైషణో భే హ్యేతే ఏషణే ఏవభవతః, తస్మా
ద్బ్రాహ్మణః పాణ్డిత్యం నిర్విద్య బాల్యేన తిష్ఠాసేత్ బాల్యంచ పాం
డిత్యం చ నిర్విద్యాథ ముని రమౌనంచ మౌనంచ నిర్విద్యాథ బ్రాహ్మ
ణః స బ్రాహ్మణః కేనస్యా ద్యేనస్యా త్తేనేదృశ ఏవాతోఽన్యదార్తం
తతో హ కహోళః కౌషీతకేయ ఉపరరామ.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం గార్గీ వాచక్నవీ పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హో
వాచ యదిదగ్ం సర్వ మప్స్వోతంచ ప్రోతంచ కస్మి న్ను ఖ ల్వాప ఓ
తాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి, వాయౌ గార్గీతి కస్మి న్ను ఖలు వాయు రోతశ్చ
ప్రోతశ్చేత్య న్తరిక్ష లోకేషు గార్గీతి కస్మి న్ను ఖ ల్వన్తరిక్ష లోకా ఓతాశ్చ

ప్రోతాశ్చేతి గంధర్వలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు గంధర్వలోకా
ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చే త్యాదిత్యలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖ ల్వాదిత్య
లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి చన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు చన్ద్ర
లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి నక్షత్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు నక్ష
త్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి దేవలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు దేవ
లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చే తీన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్విన్ద్ర
లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి ప్రజాపతి లోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు
ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి బ్రహ్మలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను
ఖలు బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి స హోవాచ గార్గి మాతి
ప్రాక్షీ ర్మాతే మూర్ధా వ్యపప్త దనతిప్రశ్న్యాం వై దేవతా మతిపృచ్ఛసి
గార్గి మాతిప్రాక్షీ రితి తతో హ గార్గీ వాచక్నవ్యుపరరామ.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైన ముద్దాలక ఆరుణిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
వాచ మద్రే ష్వవసామ పతంజలస్య కాప్యస్య గృహేషు యజ్ఞమధీ
యానా స్తస్యాసీ ద్భార్యా గంధర్వగృహీతా త మపృచ్ఛామ కోఽసీతి
సోఽబ్రవీత్ కబంధ ఆథర్వణ ఇతి సోఽబ్రవీ త్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞి
కాగ్ శ్చ వేత్థ ను త్వం కాప్య త త్సూత్రం యేనాయంచ లోకః పర
శ్చ లోకః సర్వాణిచ భూతాని సందృబ్ధాని భవంతీతి సోఽబ్రవీ త్పతం
జలః కాప్యో నాహం త ద్భగవ న్వేదేతి, సోఽబ్రవీ త్పతంజల ఙ్కా
ప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ వేత్థనుత్వం కాప్య త మంతర్యామిణం య ఇమఞ్చ
లోకం పరంచ లోకగ్ సర్వాణిచ భూతాని యోఽన్తరో యమయతీతి
సోఽబ్రవీ త్పతంజలః కాప్యో నాహం తం భగవ న్వేదేతి సోఽబ్రవీ
త్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ యో వైత త్కాప్య సూత్రం
విద్యా త్తంచాంతర్యామిణ మితి సబ్రహ్మవి త్సలోకవి త్సదేవవి త్సవేద
వి త్సభూతవి త్సఆత్మవి త్ససర్వవిదితి తేభ్యోఽబ్రవీ త్తదహం వేద తచ్చే
త్త్వం యాజ్ఞవల్క్య సూత్ర మవిద్వాగ్ స్తం చాంతర్యామిణం బ్రహ్మ

గపి రుదజనే మూర్ధా తే విపతిష్య తీతి వేద వా అహం గౌతమ తత్సూ
త్రం తం చాన్తర్యామిణ మితి యో వా ఇదం కశ్చి ద్బ్రూయా ద్వేద
వేదేతి యథా వేత్థ తదా బ్రూహీతి. ౧. స హోవాచ వాయు ర్వై
గౌతమత త్సూత్రం వాయునా వై గౌతమ సూత్రేణాయ ఞ్చ లోకః ప
రశ్చలోకః సర్వాణిచ భూతాని సంద్రుబ్ధాని భవంతి తస్మాద్వై గౌతమ పు
రుషం ప్రేత మాహు ర్వ్యస్రగ్ంసిష తాస్యాఙ్గా నీతి వాయునా హి గౌత
మ సూత్రేణ సంద్రుబ్ధాని భవంతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యా న్తర్యామి
ణం బ్రూహీతి. ౨. యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్ పృథివ్యా అన్తరో యం
పృథివీ న వేద యస్య పృథివీ శరీరం యః పృథివీ మన్తరో య
మయత్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౩. యోఽప్సు తిష్ఠ న్నద్భ్యో
ఽన్తరో యమాపో న విదు ర్యస్యాప శ్శరీరం యోఽపో మన్తరో య
మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౪. యోఽగ్నౌ తిష్ఠ న్న
గ్నే రంతరో య మగ్ని ర్న వేద య స్యాగ్ని శ్శరీరం యోఽగ్ని మన్త
రో య మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౫. యోఽన్తరిక్షే
తిష్ఠ న్నన్తరిక్షా దన్తరో య మన్తరిక్షం న వేద యస్యా న్తరిక్షగ్ం శరీరం
యోఽన్తరిక్ష మన్తరో య మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృ
తః. ౬. యో వాయౌ తిష్ఠ న్వాయో రంతరో యం వాయు ర్న వేద
యస్య వాయు శ్శరీరం యో వాయు మంతరో య మయ త్యేషత
ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౭. యో దివి తిష్ఠ న్దివోఽన్తరో యం ద్యౌ
ర్న వేద యస్య ద్యౌ శ్శరీరం యో దివ మన్తరో య మయత్యేష త
ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౮. య ఆదిత్యే తిష్ఠ న్నాదిత్యా దన్తరో
య మాదిత్యో న వేద య స్యాదిత్య శ్శరీరం య ఆదిత్య మంతరో
య మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౯. యో దిక్షు తిష్ఠ
న్దిగ్భ్యోఽన్తరో యం దిశో న విదు ర్యస్య దిశ శ్శరీరం యో దిశోఽన్త
రో య మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౧౦. య శ్చన్ద్రతా
రకే తిష్ఠగ్ శ్చన్ద్రతారకా దంతరో యం చంద్రతారకం న వేద

యస్య చంద్రతారకగ్ శరీరం య శ్చంద్రతారక మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౧. య ఆకాశే తిష్ఠ న్నాకాశా దంతరో య మాకాశో న వేద య స్యాకాశ శ్శరీరం య ఆకాశ మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౧౨. య స్తమసి తిష్ఠగ్ స్తమసోంతరో యంతమో న వేద యస్య తమశ్శరీరం య స్తమోఽన్తరో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః. ౧౩. య స్తేజసి తిష్ఠగ్ స్తేజసోన్తఽతరోఽ యంతేజో న వేద యస్య తేజశ్శరీరం య స్తేజోగ్ న్తతరో యమయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృత ఇ త్యధిదైవత మథాధిభూతమ్. ౧౪. య స్సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్ సర్వేభ్యో భూతేఽభ్యోంతరో యగ్ సర్వాణి భూతాని న విదు ర్యస్య సర్వాణి భూతాని శరీరం యస్సర్వాణి భూతా న్యంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృత ఇత్యధిభూత మథాధ్యాత్మమ్. ౧౫. యః ప్రాణే తిష్ఠన్ ప్రాణా దంతరో యం ప్రాణో న వేద యస్య ప్రాణశ్శరీరం యః ప్రాణ మన్తరోఽయ మయ త్యేష ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౬. యో వాచి తిష్ఠ న్వాచోఽంతరో యం వాఙ్న వేద యస్య వా క్శరీరం యో వాచ మంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౭. య శ్చక్షుషి తిష్ఠగ్ శ్చక్షుషోఽంతరో యం చక్షు ర్న వేద యస్య చక్షు శ్శరీరం యశ్చక్షు రంతరోఽ యమయ త్యేషం త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౮. యశ్శ్రోత్రే తిష్ఠన్ శ్రోత్రా దంతరో యగ్ శ్రోత్రం న వేద యస్య శ్రోత్రగ్ శరీరం యశ్శ్రోత్ర మంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౯. యో మనసి తిష్ఠ న్మనసోంతరో యం మనో న వేద యస్య మన శ్శరీరం యో మనోంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౦. య స్త్వచి తిష్ఠగ్ స్త్వ చోంతరో య స్త్వఙ్న వేద యస్య త్వక్ శరీరం యస్త్వచ మన్తరో య మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౧. యో విజ్ఞానే తిష్ఠన్ విజ్ఞానా దంత

రోఽయం విజ్ఞానం న వేద యస్య విజ్ఞానగ్ శరీరం యో విజ్ఞాన మంత
రో యమయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౨. యో రేతసి
తిష్ఠన్ రేతసోఽంతరో యగ్ రేతో న వేదయస్య రేత శ్శరీరం యో
రేతోఽంతరో యమయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతోఽదృష్టో
ద్రష్టాఽశ్రుతః శ్రోతాఽమతో మన్తాఽవిజ్ఞాతో విజ్ఞాతా నాన్యో
ఽతోఽస్తి ద్రష్టా నాన్యోఽతోఽస్తి శ్రోతా నాన్యోతోఽస్తి మన్తా నా
న్యోఽతోఽస్తి విజ్ఞా తైషత ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతో ఽతోఽన్యదా
ర్తం తతో హోద్దాలక ఆరుణి రుపరరామ. ౨౩.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ వాచక్న వ్యువాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో హన్తాహ మి
మం ద్వౌప్రశ్నౌ ప్రక్ష్యామి తౌ చే న్మే వక్ష్యతి న వై జాతు యుష్మా
కమిమం కశ్చి ద్బ్రహ్మోద్యం జే తేతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౧ సా హోవా
చాహం వై త్వా యాజ్ఞవల్క్య యథాకాశ్యో వా వైదేహో వో
గ్రపుత్ర ఉజ్జ్యం ధను రధిజ్యం కృత్వా ద్వౌ బాణవంతౌ సపత్నాతి
వ్యాధినౌ హస్తే కృత్వోపోత్తిష్ఠే దేవ మే వాహం త్వాం ద్వాభ్యాం
ప్రశ్నాభ్యా ముపోదస్థాం తౌ మే బ్రూహీతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౨. సా హో
వాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవా క్పృథివ్యా యదన్త
రా ద్యావా పృథివీ ఇమే యద్భూతం చ భవ చ్చ భవిష్య చ్చే త్యా
చక్షతే కస్మిగ్ స్తదోతంచ ప్రోతం చేతి. ౩ స హోవాచ య దూర్ధ్వం
గార్గి దివో య దవా క్పృథివ్యా యదన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే
యద్భూతం చ భవచ్చ భవిష్య చ్చేత్యాచక్షత ఆకాశే త దోతంచ
ప్రోతంచేతి. ౪. సా హోవాచ నమస్తేఽస్తు యాజ్ఞవల్క్య యో మ ఏ
తం వ్యవోచోఽపరస్మై ధారయ స్వేతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౫. సా హోవా
చ య దూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో య దవా క్పృథివ్యా యదన్తరా
ద్యావాపృథివీ ఇమే య ద్భూతంచ భవచ్చ భవిష్య చ్చేత్యాచక్షతే
కస్మిగ్ స్తదోతంచ ప్రోతంచేతి. ౬. స హోవాచ యదూర్ధ్వం గార్గి

దివో యదవా క్పృథివ్యా యదన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే య ద్భూతం చ భవచ్చ భవిష్య చ్చేత్యాచక్షత ఆకాశ ఏవ తదోతం చ ప్రోతం చేతి కస్మిన్ను ఖ ల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోత శ్చేతి. ౭. స హోవాచై త ద్వై తదక్షరం గార్గి బ్రాహ్మణా అభివద న్త్యస్థూల మన ణ్వహ్రస్వ మదీర్ఘ మలోహిత మస్నేహ మచ్ఛాయ మతమోవా య్వనాకాశ మసజ్గ మరస మగన్ధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవా గమనోఽతేజస్క మ ప్రాణ మముఖ మమాత్ర మనన్తర మబాహ్యం న తదశ్నాతి కిఞ్చన న తదశ్నాతికశ్చన. ౮. ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి సూర్యాచ న్ద్రమసౌ విధృతౌ తిష్ఠత ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి ద్యావా పృథివ్యౌ విధృతే తిష్ఠతః, ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి నిమేషా ముహూర్తా అహోరాత్రా ణ్యర్ధమాసా మాసా ఋతవ స్సంవత్సరా ఇతి విధృతా స్తిష్ఠ న్త్యేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి [1]ప్రాచ్యో నద్య స్స్యన్ద న్తే శ్వేతేభ్యః పర్వతేభ్యః ప్రతీచ్యో ఽన్యా యాం యాం చ దిశమన్వేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి దద తో మనుష్యాః ప్రశగ్ సన్తి యజమానం దేవాదర్వీం పితరోఽన్వా యత్తాః. ౯. యో వా ఏత దక్షరం గా ర్గ్యవిదిత్వాఽస్మిఁల్లోకే జుహోతి యజతే తప స్తప్యతే బహూని వర్షసహస్రా ణ్యన్తవ దే వాస్య తద్భవతి యోవా ఏత దక్షరం గా ర్గ్య విదిత్వాస్మా ల్లోకా త్ప్రైతి సకృపణో ఽథ య ఏత దక్షరం గార్గి విదిత్వా ఽస్మా ల్లోకా త్ప్రైతి స బ్రాహ్మణః. ౧౦. తద్వా ఏతదక్షరం గా ర్గ్యదృష్టం ద్రష్ట్రశ్రుతగ్ శ్రోత్ర ౭మతం మన్త్రఽవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతృనా ఽన్య దతోఽస్తి ద్రష్ట్రు నాన్య దతోఽస్తి శ్రోతృ నాన్య దతోఽస్తి మ న్తృ నాన్య దతోఽస్తి విజ్ఞాత్రే తస్మిన్ను ఖ ల్వక్షరే గా ర్గ్యాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి. ౧౧. సా హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్త స్తదేవ బహు మన్యేధ్వం య దస్మా న్నమస్కారేణ ముచ్యేధ్వం న వై జాతు

1 ప్రాచ్యోన్యానద్య.

యుష్మాక మిమం కశ్చి ద్బ్రహ్మోద్యం జేతేతి తతో హ వాచక్నవ్యుప రరామ. ౧౨.

నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం విదగ్ధ శ్శాకల్యః పప్రచ్ఛ కతి దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి స హైతయైవ నివిదా ప్రతిపేదే యావన్తో వైశ్వదేవస్య నివిద్యుచ్యంతే త్రయశ్చ త్రీచ శతా త్రయశ్చ త్రీచ సహస్రేత్యో మితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయస్త్రిగ్ంశ దిత్యో మితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి షడి త్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయ ఇత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి ద్వావి త్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్య త్యధ్యర్థ ఇ త్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్య త్యేక ఇ త్యోమితి హోవాచ కతమే తే త్రయశ్చ త్రీచ శతా త్రయశ్చ త్రీచ సహస్రేతి. ౧. స హోవాచ మహిమాన ఏవైషా మేతే త్రయస్త్రిగ్ంశ త్త్వేవ దేవా ఇతి కతమే తే త్రయస్త్రిగ్ంశ దిత్యష్టౌ వసవ ఏకాదశ రుద్రా ద్వాదశాదిత్యా స్త ఏక త్రిగ్ంశ దింద్ర శ్చైవ ప్రజాపతిశ్చ త్రయస్త్రిగ్ంశా వితి. ౨. కతమే వసవ ఇ త్యగ్నిశ్చ పృథివీచ వాయు శ్చాన్తరిక్షం చాదిత్య శ్చ ద్యౌ శ్చ చన్ద్రమా శ్చ నక్షత్రాణి చైతే వసవ ఏతే షుహీదం వసు సర్వగ్ం హిత మితి తస్మా ద్వసవ ఇతి. ౩. కతమే రుద్రా ఇతి ద శేమే పురుషే ప్రాణా ఆత్మైకాదశ స్తే యదాఽస్మా చ్ఛరీరా న్మర్త్యా దుత్క్రామం త్యథ రోదయ న్తి త ద్యద్రోదయంతి తస్మా ద్రుద్రా ఇతి. ౪. క తమ ఆదిత్యా ఇతి ద్వాదశ వై మాసా స్సంవత్సర స్యైత ఆదిత్యా ఏతే హీదగ్ం సర్వ మాదదానా యంతి తేయ దిదగ్ం సర్వ మాదదానాయంతి తస్మా దాదిత్యా ఇతి. ౫. కతమ ఇన్ద్రః కతమః ప్రజాపతి రితి స్తనయిత్ను రే వేన్ద్రో యజ్ఞః ప్రజాపతి రితి కతమ స్స్తనయిత్ను రి త్యశని రితి కతమో యజ్ఞ ఇతి పశవ ఇతి. ౬.

కతమే ష డి త్యగ్ని శ్చ పృథివీ చ వాయు శ్చాంతరిక్షం చా దిత్య
శ్చ ద్యౌ శ్చైతే ష డేతే హీదగ్ం సర్వగ్ం షడితి. ౭. కతమే తే త్రయో
దేవా ఇ తీమ ఏవ త్రయో లోకా ఏషు హీమే సర్వే దేవా ఇతి
కతమౌ తౌ ద్వౌదేవా వి త్యన్నం చైవ ప్రాణ శ్చేతి కతమోఽధ్యర్ధ ఇతి
యోఽయం పవత ఇతి. ౮. త దాహు ర్య దయ మేక ఇవైవ పవతే
ఽథ కథ మధ్యర్ధ ఇతి య దస్మిన్నిదగ్ం సర్వ మధ్యార్ధ్నోత్తేనాధ్యర్ధ
ఇతి కతమ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి స బ్రహ్మ త దిత్యాచక్షతే.
౯. పృథివ్యేవ యస్యాయతన మగ్ని ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యో వై తం
పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ం స వై వేదితా స్యాత్,
యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ం సర్వ స్యాత్మనః పరాయ
ణం య మాత్థ య ఏవా యగ్ం శారీరః పురుష స్స ఏష వ దైవ శాక
ల్య తస్య కా దేవ తే త్యమృత మితి హోవాచ. ౧౦. కామ ఏవ య
స్యా యతనగ్ం హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యో వై తం పురు
షం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ం స వై వేదితా స్యాత్, యా
జ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ం సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం
య మాత్థ య ఏవా యం కామమయః పురుష స్స ఏష వ దైవశాక
ల్య తస్య కా దేవ తేతి స్త్రియ ఇతి హోవాచ. ౧౧. రూపాణ్యేవ య
స్యాయతనం చక్షు ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యో వై తం పురుషం విద్యా
త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ం స వై వేదితాస్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా
అహం తం పురుషగ్ం సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ య
ఏవాసా వాదిత్యే పురుష స్సఏషవ దైవ శాకల్య తస్య కా దేవ
తేతి సత్య మితి హోవాచ. ౧౨. ఆకాశ ఏవ యస్యాయతనగ్ం
శ్రోత్రం లోకో మనో జ్యోతి ర్యో వై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ
స్యాత్మనః పరాయణగ్ం స వై వేదితాస్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా
అహం తం పురుషగ్ం సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం యమాత్థ య
ఏవాయగ్ం శ్రౌత్రః ప్రాతిశ్రుత్కః పురుషః స ఏషవ దైవ శాకల్య

తస్య కా దేవ తేతి దిశ ఇతి హోవాచ. ౧౩. తమ ఏవ య స్యా యతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం వి ద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ స వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ య ఏవాయం ఛాయామయః పురుషః స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కా దేవ తేతి మృత్యు రితి హోవాచ. ౧౪. రూపాణ్యేవ య స్యాయ తనం చక్షు ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ యఏ వాయ మాదర్శే పురుష స్సఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతే త్యసురితి హోవాచ. ౧౫. ఆప ఏవ య స్యాయతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః ప రాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహ న్తం పురు షగ్ సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం యమాత్థ యఏ వాయ మప్సు పురుష స్స ఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవ తేతి వరుణ ఇతి హో వాచ. ౧౬. రేత ఏవ యస్యాయతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ స వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ యఏ వాయం పుత్రమయః పురు ష స్స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కాదేవతేతి ప్రజాపతి రితి హో వాచ. ౧౭. శాక ల్యేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్త్వాగ్ [1]స్విది మే బ్రాహ్మణా అఙ్గారా వక్షయణ మక్రతా 3 ఇతి. ౧౮. యాజ్ఞవల్క్యే తి హో వాచ శాకల్యో య దిదం కురుపాంచాలానాం బ్రాహ్మణా న త్యవాదీః కిం బ్రహ్మ విద్వా నితి దిశో వేద స దేవా స్సప్రతిష్ఠా ఇతి యద్దిశో వేత్థ స దేవా స్సప్రతిష్ఠాః. ౧౯. కిం దేవతోఽస్యాం ప్రాచ్యాం

1 స్విది.

దిశ్యసీత్యాదిత్య దేవత ఇతి స ఆదిత్యః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి చక్షుషీతి కస్మిన్ను చక్షుః ప్రతిష్ఠిత మితి రూపేష్వితి చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి కస్మిన్ను రూపాణి ప్రతిష్ఠితా నీతి హృదయ ఇతి హోవా[1]చ యస్మాద్ధృదయేన హి రూపాణి సర్వో లోకో జానాతి [2]తస్మాద్ధృదయే హ్యేవరూపాణి ప్రతిష్ఠితాని భవంతీత్యేవమే వైతద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౦. కిం దేవతోఽస్యాం దక్షిణాయాం దిశ్యసీతి యమదేవత ఇతి స యమః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి యజ్ఞ ఇతి కస్మిన్ను యజ్ఞః ప్రతిష్ఠిత ఇతి దక్షిణాయా మితి కస్మిన్ను దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి, శ్రద్ధాయా మితి యదా హ్యేవ శ్రద్ధత్తేఽథ దక్షిణాం దదాతి శ్రద్ధాయాగ్ హ్యేవ దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి కస్మిన్ను శ్రద్ధా ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి హోవాచ హృదయేన హి శ్రద్ధాం జానాతి హృదయే హ్యేవ శ్రద్ధా ప్రతిష్ఠితా భవతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౧. కిం దేవతోఽస్యాం ప్రతీచ్యాం దిశ్యసీతి వరుణదేవత ఇతి స వరుణః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇత్యప్స్వితి కస్మిన్నాపః ప్రతిష్ఠితా ఇతి రేత సీతి కస్మిన్ను రేతః ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయ ఇతి తస్మా దపి ప్రతిరూపం జాత మాహుర్హృదయా దివ సృప్తో హృదయాదివ నిర్మిత ఇతి హృదయే హ్యేవ రేతః ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౨. కిం దేవతోఽస్యా ముదీచ్యాం దిశ్యసీతి సోమదేవత ఇతి స సోమః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి దీక్షాయా మితి కస్మిన్ను దీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి సత్య ఇతి తస్మా దపి దీక్షిత మాహు స్సత్యం వదేతి సత్యే హ్యేవ దీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి కస్మిన్ను సత్యం ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయ ఇతి హోవాచ హృదయేన హి సత్యం జానాతి హృదయే హ్యేవ సత్యం ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౩. కిం దేవతోఽస్యాం ధ్రువాయాం దిశ్యసీత్యగ్ని దేవత ఇతి సోఽగ్నిః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి వాచీతి కస్మిన్నువాక్ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి కస్మిన్ను హృదయం ప్రతిష్ఠిత మితి. ౨౪.

---

1 వాచ హృదయేన. 2 హృదయే.

అహల్లికేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో యత్రైత దన్యత్రాస్మ న్మ
న్యాసై యద్ధ్యేత దన్యత్రాస్మ త్స్యా చ్ఛ్వానో వైన [1]దద్యుర్వ
యాంసి వైన ద్విమథ్నీర న్నితి. ౨౫. కస్మిన్ను త్వం చాత్మాచ ప్రతి
ష్ఠితౌ స్థ ఇతి ప్రాణ ఇతి కస్మి న్ను ప్రాణః ప్రతిష్ఠిత ఇ త్యపాన ఇతి
కస్మి న్న్వపానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి వ్యాన ఇతి కస్మి న్ను వ్యానః ప్రతిష్ఠిత
ఇ త్యుదాన ఇతి కస్మి న్నుదానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి సమాన ఇతి
స ఏష నేతి [2]నేతీ త్యాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో
నహిశీర్యతేఽసఙ్గో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే న రిష్యతి, ఏతా
న్యష్టా వాయత నా న్యష్టౌ లోకా అష్టౌ దేవా అష్టౌ పురుషాస్స య
స్తా న్పురుషా న్నిరుహ్య ప్రత్యుహ్య త్యక్రామ త్తం త్వౌపనిషదం
పురుషం పృచ్ఛామితం చే న్మేన వివక్ష్యసి మూర్ధాతే విపతిష్యతీతి, తగ్ం
హ న మేనే శాకల్య స్తస్య హ మూర్ధా విపపాతాపి హాస్యపరిమోషి
ణోఽస్థ న్యప జహ్రు రన్య న్మన్యమానాః. ౨౬. అథ హోవాచ బ్రాహ్మ
ణా భగవన్తో యో వః కామయతే సమాపృచ్ఛతు సర్వే వా మా
పృచ్ఛత యో వః కామయతే తం వః పృచ్ఛామి సర్వా న్వా వ
పృచ్ఛామీతి తేహ బ్రాహ్మణా [3]నదధృషుః. ౨౭. తాగ్ం హైతై
శ్శ్లోకైః పప్రచ్ఛ, యథా వృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషోఽమృ
షా, తస్య లోమాని పర్ణాని త్వ గస్యోత్పాటికా బహిః, త్వ చ ఏవా
స్య రుధిరం ప్రస్యంది త్వచ ఉత్పటః, తస్మా త్తదా తృణ్ణా త్ప్రైతి రసో
వృక్షాదివాహతాత్, మాగ్ంసా న్యస్య శకరాణి కినాటగ్ం [4]స్నావత
త్స్థిరమ్, అస్థీ న్యన్తరతో దారూణి మజ్జా మజ్జోపమా కృతా, యద్వృ
క్షో వృక్ణో రోహతి మూలా న్నవతరః పునః, మర్త్య స్స్విన్ మృత్యునా
వృక్ణః కస్మా న్మూలా త్ప్రరోహతి, రేతస ఇతి మాఽవోచత జీవత స్తత్ప్ర
జాయతే, ధానారుహఇవ వై వృక్షోఽఞ్జసా ప్రేత్య సంభవః, యత్స
మూల మావృహేయు ర్వృక్షం న పున రాభవేత్, మర్త్య స్స్విన్

---

1 ద్దద్యు. 2 నేత్యాత్మా. 3 దధృషుః. 4 స్రావత.

న్మృత్యునా వృక్ణః కస్మా న్మూలా త్ప్రరోహతి, జాత ఏవ నజాయతే కో న్వేనం జనయే త్పునః, విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మరాతి ర్దాతుః పరాయణమ్, తిష్ఠ మానస్య త ద్విద ఇతి. ౨౮.

ఇతి బృహదారణ్యకే - పంచమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - షష్ఠాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

హరిః ఓం. జనకో హ వైదేహ ఆసాంచక్రేఽథ హ యాజ్ఞవల్క్య ఆవవ్రాజ, తగ్ హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య కిమర్థ మచారీః పశూనిచ్ఛ న్న ణ్వన్తా నితి, ఉభయ మేవ సమ్రా డితి హోవాచ. ౧. య త్తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్ఛృణవా మే త్యబ్రవీ న్మే జిత్వా శైలిని ర్వాగ్వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా న్పితృమా నాచార్య వా న్బ్రూయా త్తథా తచ్ఛైలినోఽబ్రవీ ద్వాగ్వై బ్రహ్మే త్యవదతో హి కిగ్ స్యా దిత్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీది త్యేకపాద్వా ఏత త్సమ్రా డితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య వా గేవా యతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞే త్యేన దుపాసీత, కా ప్రజ్ఞతా యాజవల్క్య వా గేవ సమ్రాడితి హోవాచ, వాచా వై సమ్రా డ్బన్ధుః [1] ప్రజ్ఞాయతే ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽథర్వాంగిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యా ఉపనిషద శ్లోకాః సూత్రా ణ్యను వ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానా నీష్టగ్ హుతమాశితంపాయిత మయం చ లోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణి చ భూతాని వా చైవసమ్రాట్ [2] జ్ఞాయతే వా గ్వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ, నైనం వా గ్జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతా న్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి యఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే, హ స్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతిహోవాచ జనకో వైదేహః, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా

---

1 ప్రయజ్ఞాత. 2 ప్రజ్ఞాయంతే.

మేఽమన్యత [1]నాననుశిష్యహరేతేతి. ౨. యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్త
చ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మ ఉదఙ్కః శౌల్బాయనః ప్రాణో వై బ్రహ్మే
తి యథామాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛౌ
ల్బాయనోఽబ్రవీత్ప్రాణో వై బ్రహ్మేత్యప్రాణతో హి కిఁ స్యాది
త్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపా
ద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవా
యతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రియమిత్యేన దుపాసీత కా ప్రియతా
యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవ సమ్రాడితి హోవాచ ప్రాణస్య వై సమ్రా
ట్కామాయాయాజ్యం యాజయత్యప్రతిగృహ్యస్య ప్రతిగృహ్ణా
త్యపి తత్ర వధాశఙ్కం భవతి యాం దిశమేతి ప్రాణస్యైవ సమ్రా
ట్కామాయ ప్రాణో వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ నైనం ప్రాణో జహాతి
సర్వాణ్యేనంభూతాన్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య
ఏవం విద్వానేత దుపాస్తే హస్త్యృషభఁ సహస్రం దదామీతి
హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా
మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి. ౩. యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్త
చ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే బర్కుర్వార్ష్ణశ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేతి
యథామాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా త
ద్వార్ష్ణోఽబ్రవీచ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేత్యపశ్యతో హి కిఁ స్యాది
త్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపా
ద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్యః చక్షురే
వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా సత్యమిత్యేన దుపాసీత కా
సత్యతా యాజ్ఞవల్క్య చక్షురేవ సమ్రాడితి హోవాచ చక్షు
షా వై సమ్రాట్ పశ్యన్త మాహురద్రాక్షీరితి స ఆహాద్రాక్షమితి
తత్సత్యం భవతి చక్షుర్వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనం చక్షు
ర్జహాతి సర్వాణ్యేనంభూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవాన

1 నానుశిష్య.

ప్యేతి యఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదా
మీతి హోవాచ జనకో వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి.౪. యదేవ తే కశ్చి దబ్రవీ
త్తచ్ఛృణవా మే త్యబ్రవీ న్మే గర్దభీ విపీతో భారద్వాజః శ్రోత్రం వై
బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్ పితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయాత్త
థా తద్భారద్వాజోఽబ్రవీ చ్ఛ్రోత్రం వై బ్రహ్మే త్యశృణ్వతో హి
కిగ్ం స్యా ది త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ దిత్యే
కపా ద్వా ఏత త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య శ్రోత్ర మే
వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠాన న్త ఇ త్యేన దుపాసీత కానన్తతా యా
జ్ఞవల్క్య దిశ ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ తస్మా ద్వై సమ్రా డపి యాం
కాంచదిశం గచ్ఛతి నైవాస్యా అన్తం గచ్ఛ త్యనన్తా హి దిశో
దిశో వై సమ్రా ట్ఛ్రోత్రగ్ం శ్రోత్రం వై సమ్రా ట్పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం
శ్రోత్రంజహాతి సర్వా ణ్యేనం భూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా
నప్యేతి యఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదా
మీతి హోవాచ జనకో వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి ౫. యదేవ తే కశ్చిద
బ్రవీ త్తచ్ఛృణవా మే త్యబ్రవీ న్మే సత్యకామో జాబాలో మనో వై
బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా న్పితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయా
త్తథా తజ్జాబాలోఽబ్రవీ న్మనో వై బ్రహ్మే త్యమనసో హికిగ్ం స్యాది
త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ ది త్యేకపా ద్వా
ఏత త్సమ్రాడితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య మన ఏ వాయతన
మాకాశః ప్రతిష్ఠాఽనన్ద ఇ త్యేన దుపాసీత కా ఆనన్దతా యాజ్ఞ
వల్క్య మన ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ మనసా వై సమ్రా ట్స్త్రి
య మభిహార్యతే తస్యాం ప్రతిరూపః పుత్రో జాయతే స ఆనన్దో
మనో వై సమ్రా ట్పరమం బ్రహ్మ నైనం మనో జహాతి సర్వా ణ్యేనం
భూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి యఏవం విద్వా

నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి. ౬. యదేవ తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్ఛృణవామే త్యబ్రవీ న్మే విదగ్ధ శ్శాకల్యో హృదయం వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్ పితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయా త్తథా తచ్ఛాకల్యో ఽబ్రవీ ద్ధృదయం వై బ్రహ్మేత్యహృదయస్య హి కిగ్స్యా దిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీ దిత్యేకపా ద్వా ఏత త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య హృదయ మే వాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా స్థితి రిత్యేన దుపాసీత కా స్థితతా యాజ్ఞవల్క్య హృదయ మేవ సమ్రాడితి హోవాచ హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వేషాం భూతానా మాయతనగ్ హృదయం వై సమ్రా ట్సర్వేషాం భూతానాం ప్రతిష్ఠా హృదయే హ్యేవ సమ్రాట్ సర్వాణి భూతాని ప్రతిష్ఠితాని భవన్తి హృదయం వై సమ్రా ట్పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ హృదయం జహాతి సర్వా ణ్యేసంభూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి య ఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్యహరే తేతి. ౭.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకో హ వైదేహః కూర్చా దుపావసర్ప న్నువాచ నమస్తేఽస్తు యాజ్ఞవల్క్యాను మాశాధీతి స హోవాచ యథా వై సమ్రాణ్మహా న్త మధ్వాన మేష్య న్రథం వా నావం వా సమాదదీ తైవ మేవైతాభి రుపనిషద్భి స్సమాహితా త్మాఽస్యేవం బృన్దారక ఆఢ్య స్స న్నధీత వేద ఉక్తోపనిషత్క ఇతో విముచ్యమానః క్వగ మిష్యసీతి నాహ న్తద్భగవ న్వేద యత్ర గమిష్యామీత్యథ వై తేఽహం తద్వక్ష్యామి యత్ర గమిష్యసీతి బ్రవీతు భగవానితి. ౧. ఇన్ధో హవైనా మైష యోఽయం దక్షిణేఽక్ష న్పురుష స్తం వా ఏత మిన్ధగ్ సన్త మిన్ద

ఇత్యాచక్షతే పరోక్షేణైవ పరోక్షప్రియా ఇవహి దేవాః ప్రత్యక్షద్విషః. ౨ అథైత ద్వామేఽక్షణి పురుషరూప మేషాఽస్య పత్నీ విరాట్తయో రేష సగ్ంస్తావో య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశోఽథైనయో రేతదన్నం య ఏషోఽంతర్హృదయే లోహితపిండోఽథైనయో రేత త్ప్రావరణం య దేత దన్తర్హృదయే జాలక మివాథైనయో రేషా సృతిస్సంచరణీ య్యైషా హృదయా దూర్ధ్వా నా డ్యుచ్చరతి యథా కేశ స్సహస్రధా భిన్నఏవ మస్యై తా హితా నామ నాడ్యోఽన్తర్హృదయే ప్రతిష్ఠితా భవం త్యేతాభి ర్వా ఏత దాస్రవ దాస్రవతి తస్మా దేష ప్రవివిక్తాహారతర ఇ వైవ భవత్యస్మా చ్ఛారీరా దాత్మనః. ౩. తస్య ప్రాచీ దిక్ప్రాఞ్చః ప్రాణా దక్షిణా ది గ్దక్షిణే ప్రాణాః ప్రతీచీ దిక్ప్రత్యంచః ప్రాణా ఉదీచీ ది గుదంచః ప్రాణా ఊర్ధ్వా ది గూర్ధ్వాః ప్రాణా అవాచీ ది గవాంచః ప్రాణా స్సర్వా దిశ స్సర్వే ప్రాణాస్స ఏష నే త్యా[1]త్మానేఽగృహ్యో నహి గృహ్య తేఽశీర్యో నహి శీర్య తేఽసంగో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథ తే నరిష్య త్యభయం వై జనక ప్రాప్తోఽసీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, స హోవాచ జనకో వైదేహోఽభయ న్త్వా గచ్ఛతా ద్యాజ్ఞవల్క్య యో నో భగవన్న భయం వేద యసే నమస్తేఽ స్త్విమే విదేహా అయ మహ[2]మస్మీ౩ఇతి. ౪.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకగ్ం హ వైదేహం యాజ్ఞవల్క్యో జగామ సమేనే నవదిష్య ఇత్యథ హ య జ్జనకశ్చ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య శ్చాగ్నిహోత్రే సముదాతే తస్మై హ యాజ్ఞవల్క్యో వరం దదౌ సహ కామప్రశ్న మేవ వవ్రే తగ్ంహాస్మై దదౌ తగ్ం సమ్రాడేవ పూర్వం పప్రచ్ఛ. ౧. యాజ్ఞవల్క్య కిం జ్యోతి రయం పురుష ఇతి; ఆదిత్య జ్యోతిః సమ్రాడితి హోవాచ ఆదిత్యేనైవ జ్యోతిషా స్తే పల్యయతే కర్మ కురుతే

1 త్మాఽగృ. 2 మస్మి౩ఇతి.

విపల్యేతీ త్యేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్య, ౨. అస్తమిత ఆదిత్యే యాజ్ఞవల్క్య కిం జ్యోతిరే వాయం పురుష ఇతి చన్ద్రమా ఏ వాస్య జ్యోతిర్భవతీతి చన్ద్రమసైవాయం జ్యోతిషా స్తేపల్యయతే కర్మ కురుతే విపల్యేతీత్యేవ మే వై త ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౩. అస్తమిత ఆదిత్యే యాజ్ఞవల్క్య చన్ద్రమస్యస్తమితే కిం జ్యోతిరేవాయం పురుష ఇత్యగ్ని రేవాస్య జ్యోతి ర్భవతీ త్యగ్ని నైవాయం జ్యోతిషా స్తేపల్యయతే కర్మ కురుతే విపల్యేతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౪. అస్తమిత ఆదిత్యే యాజ్ఞవల్క్య చన్ద్రమ స్యస్తమితే శాన్తేఽగ్నౌ కిం జ్యోతి రేవాయం పురుష ఇతి వా గే వాస్య జ్యోతి ర్భవతీతి వా చైవాయం జ్యోతిషా స్తే పల్యయతే కర్మ కురుతే విపల్యేతీతి తస్మా ద్వై సమ్రాడపి యత్ర స్వః పాణి ర్నవినిర్జ్ఞాయతేఽథ యత్ర వా గుచ్చర త్యుపైవ తత్ర న్యేతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౫. అస్తమిత ఆదిత్యే యాజ్ఞవల్క్య చన్ద్రమ స్యస్తమితే శాన్తేఽగ్నౌ శాన్తాయాం వాచి కిం జ్యోతి రేవాయం పురుష ఇత్యాత్మైవా స్య జ్యోతి ర్భవతీ త్యాత్మనైవాయం జ్యోతిషా స్తే పల్యయతే కర్మ కురుతే విపల్యేతీతి. ౬. కతమ ఆత్మేతి యోఽయం విజ్ఞానమయః ప్రాణేషు హృ ద్యన్తర్జ్యోతిః పురుషః, ససమాన స్స న్నుభౌ లోకా వనుసంచరతి ధ్యాయతీవ లేలాయతీవ, సహి స్వప్నో భూ త్వేమం లోక మతి క్రామతి మృత్యో ర్రూపాణి. ౭ సవా అయం పురుషో జాయమాన శ్శరీర మభిసంపద్యమానః పాప్మభి స్సగ్ సృజ్యతే స ఉత్క్రామ న్మ్రియమాణః పాప్మనో విజహాతి. ౮. తస్య వా ఏతస్య పురుషస్య ద్వే ఏవ స్థానే భవత ఇదఞ్చ పరలోకస్థానం చ సంధ్యం తృతీయగ్ స్వప్నస్థానం తస్మిన్ సంధ్యే స్థానే తిష్ఠ న్నేతే ఉభే స్థానే పశ్యతీదంచ పరలోకస్థానం చ, అథ యథా క్రమోఽయం పరలోక స్థానేభవతి త[1]మాక్రమమాక్రమ్యోభయాన్ పాప్మన ఆనందాగ్శ్చ పశ్యతి. స యత్ర ప్రస్వపి త్యస్య లోకస్య సర్వావతో

---

1 మాక్రమ్యాక్రమ్యో.

మాత్రా మపాదాయ స్వయం విహత్య స్వయం నిర్మాయ స్వేన భాసా స్వేన జ్యోతిషా ప్రస్వపి త్యత్రాయం పురుష స్స్వయంజ్యోతి ర్భవతి. ౯. న తత్ర రథా న రథయోగా నపన్థా నో భవ న్త్యథ రథాన్ రథ యోగా న్పథ స్సృజతే న తత్రానందా ముదః ప్రముదో భవ న్త్యథా నందా న్ముదః ప్రముద స్సృజతేన తత్ర వేశాన్తాః పుష్కరిణ్య స్స్రవ న్త్యో భవ న్త్యథ వేశాన్తాః పుష్కరిణ్య స్స్రవన్త్య స్సృజతే సహి కర్తా. ౧౦. త దేతే శ్లోకా భవన్తి. స్వప్నేన శారీర మభిప్రహత్యా సుప్తస్సుప్తా నభిచాకశీతి, శుక్ర మాదాయ పున రేతి స్థానగ్‌ హిరణ్మ యః పురుష ఏకహగ్‌సః, ౧౧. ప్రాణేన రక్ష న్నవరం కులాయం బహి ష్కులాయా దమృత శ్చరిత్వా, స ఈయతే అమృతో యత్రకామగ్ హిరణ్మయః పురుష ఏకహగ్‌సః. ౧౨. స్వప్నాంత ఉచ్చావచ మీయ మానో రూపాణి దేవః కురుతే బహూని, ఉతేవ స్త్రీభి స్సహ మోద మానో జక్ష దుతేవాపి భయాని పశ్యన్. ౧౩. ఆరామ మస్యప శ్యన్తి నతం పశ్యతి కశ్చనేతి, తం నాయతన మ్బోధయే దిత్యాహుః. దుర్భిషజ్యగ్‌ హాస్మై భవతి య మేష నప్రతిపద్యతే అథో ఖల్వాహు ర్జాగరిత దేశ ఏవా స్యైష ఇతి యాని హ్యేవ జాగ్రత్ పశ్యతి తాని సుప్త ఇత్యత్రాయం పురుష స్స్వయంజ్యోతి ర్భవతిసోఽహం భగవతే సహస్రం దదా మ్యతఊర్ధ్వం విమోక్షాయ బ్రూహీతి. ౧౪. స వా ఏష ఏ తస్మిన్ సంప్రసాదే రత్వాచరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యంచ పాపంచ, పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి స్వప్నా యైవ స య త్తత్ర కించి త్పశ్య త్యనన్వాగత స్తేన భవ త్యసంగో హ్యయం పురుష ఇ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య సోఽహం భగవతే సహస్రం దదా మ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహీతి. ౧౫. సవా ఏష ఏత స్మిన్ స్వప్నే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి బుద్ధాన్తా యైవ స య త్తత్ర

కించి త్పశ్య త్యనన్వాగత స్తేన భవ త్యసంగో హ్యయం పురుష ఇ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షా యైవ బ్రూహీతి. ౧౬. సవా ఏష ఏతస్మిన్ బు ద్ధాంతే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి స్వప్నాంతా యైవ ౧౭. త ద్యథా మహా మత్స్య ఉభే కూలే అనుసంచరతి పూర్వం చాపరం చైవ మేవాయం పురుష ఏతా వుభా వన్తా వనుసంచరతి స్వప్నాంతంచ బుద్ధాన్తంచ. ౧౮. తద్య థాస్మి న్నాకాశే శ్యేనో వా సుపర్ణో వా విపరిపత్య శ్రాన్త స్సగ్ హత్య పక్షౌ సల్లయాయైవ ధ్రియత ఏవమే వాయం పురుష ఏతస్మా అన్తాయ ధావతి యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయ తేన కంచన స్వప్నం పశ్యతి. ౧౯. తా వా అస్యై తా హితా నామ నాడ్యో యథా కేశ స్సహస్రధా భిన్న స్తావ తాని మ్నా తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పింగళస్య హ రితస్య లోహితస్య పూర్ణా అథ య త్రైనం ఘ్నన్తీవ జిన న్తీవ హస్తీవ వి చ్ఛాయ యతి గర్తమివ పతతి, య దేవ జాగ్ర ద్భయం పశ్యతి తద త్రావిద్యయా మన్యతే అథ యత్ర దేవ ఇవ రాజే వాహ మేవేదగ్ స ర్వోఽస్మీతి మన్యతే సోఽస్యపరమో లోకః. ౨౦.త ద్వా అస్యైత దతి చ్ఛన్దా అపహతపాప్మాఽభయగ్ రూపమ్,త ద్యథా ప్రియయా స్త్రియా సమ్పరిష్వక్తో న బాహ్యం కించ న వేద నాన్తర మేవ మే వాయం పురుషః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సమ్పరిష్వక్తో నబాహ్యం కించన వేదనాంతరమ్, త ద్వా అ స్యైత దాప్తకామ మాత్మకామ మకామగ్ రూపగ్ శోకా న్తరమ్. ౨౧. అత్ర పితాఽపితా భవతి మాతాఽమాతా లోకా అలో కా దేవా అదేవా వేదా అవేదాః, అత్రఽ స్తేనో భవతి భ్రూణహాఽభ్రూ ణహా చాండాలోఽచాండాలః పౌల్కసోఽపౌల్కస శ్శ్రమణోఽశ్రమణ స్తాపసోఽతాపసో ఽనన్వాగతం పుణ్యే నానన్వాగతం పాపేన తీర్ణోహి తదా సర్వాంచ్ఛోకా న్హృదయస్య భవతి. ౨౨. య ద్వైత న్నపశ్యతి

పశ్య న్వై తన్న పశ్యతి, నహి ద్రష్టు ర్దృష్టే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వాత్, నతు తద్ద్వితీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్పశ్యేత్. ౨౩. యద్వై తన్న జిఘ్రతి జిఘ్ర న్వై తన్న జిఘ్రతి నహి ఘ్రాతు ర్ఘ్రాతే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యజ్జిఘ్రేత్. ౨౪. యద్వైతం నరసయతే రసయ న్వైత న్న రసయతే నహి రసయితూ రసయతే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయ మస్తితతోఽన్య ద్విభక్తం యద్రసయేత్. ౨౫. యద్వైతం నవదతి వదన్వైత న్నవదతి నహి వక్తు ర్వక్తే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతు తద్ద్వితీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తంయద్వదేత్. ౨౬. యద్వైతం నశృణోతి శృణ్వ న్వైత న్నశృణోతి నహి శ్రోతు శ్శ్రుతే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయ మస్తి తతోఽన్యద్విభక్తం యచ్ఛృణుయాత్. ౨౭. యద్వైతం న మనుతే మన్వానో వై తన్నమనుతే నహి మంతుర్మతే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽ వినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యన్మన్వీత. ౨౮. యద్వైతం నస్పృశతి స్పృశ న్వైత న్నస్పృశతి నహి స్ప్రష్టుః స్పృష్టే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతు తద్వితీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్స్పృశేత్. ౨౯. యద్వైత న్నవిజానాతి విజాన న్వైత న్నవిజానాతి నహి విజ్ఞాతు ర్విజ్ఞాతే ర్విపరిలోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం య ద్విజానీయాత్. ౩౦ యత్ర వా అన్య దివ స్యాత్తత్రాన్యోఽన్య త్పశ్యే దన్యోఽన్య జ్జిఘ్రే దన్యోఽన్య ద్రసయే దన్యోఽన్య ద్వదే దన్యోఽన్యచ్ఛృణుయా దన్యోఽన్య న్మన్వీతాన్యోఽన్యత్స్పృశే దన్యోఽన్య ద్విజానీయాత్. ౩౧ సలిల ఏకో ద్రష్టా ద్వైతో భవ త్యేష బ్రహ్మలోకస్సమ్రాడితి హైన మనుశశాస యాజ్ఞవల్క్య ఏషాస్య పరమా గతి రేషాస్య పరమా సంపదేషోఽస్య పరమో లోక

ఏషో౽స్య పరమ ఆనన్ద ఏతస్యై వానన్దస్యాన్యాని భూతాని మాత్రా
ముపజీవన్తి. ౩౨. స యో మనుష్యాణాగ్ం రాద్ధస్సమృద్ధో భవత్యన్యే
షా మధిపతి స్సర్వైర్మానుష్యై ర్భోగై స్సంపన్నతమ స్సమనుష్యాణాం
పరమ ఆనన్దో౽థ యేశతం మనుష్యాణా మానందా స్స ఏకః పితౄ
ణాం జితలోకానా మానందో౽థ యే శతం పితౄణాం జితలోకా
నా మానందా స్స ఏకో గంధర్వలోక ఆనందో౽థయే శతం గం
ధర్వలోక ఆనందాః స ఏకః కర్మదేవానామానందో యే కర్మణాదే
వత్వ మభిసమ్పద్యన్తే, అథ యే శతం కర్మదేవానా మానన్దా స్స
ఏక ఆజానదేవానా మానందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామ
హతో౽థ యేశత మాజాన దేవానా మానన్దా స్స ఏకః ప్రజాపతి
లోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతో౽థ యేశతం
ప్రజాపతిలోక ఆనందా స్స ఏకో బ్రహ్మలోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రి
యో వృజినో కామహతో౽థైష ఏవ పరమ ఆనందః ఏష బ్రహ్మలోక
స్సమ్రాడితి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సో౽హం భగవతే సహస్రం
దదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహీ త్యత్ర హ యాజ్ఞవల్క్యో
బిభయాఞ్చకార మేధావీ రాజా సర్వేభ్యో మాన్తేభ్య ఉదరౌత్సీ దితి.
౩౩. సవా ఏష ఏతస్మిన్ స్వప్నాన్తే రత్వాచరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యం
చ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి బుద్ధాన్తాయైవ.
౩౪. తద్యథా౽న స్సుసమాహిత ముత్సర్జ ద్యాయాదేవ మేవాయగ్ం
శారీర ఆత్మా ప్రాజ్ఞే నాత్మనా న్వారూఢ ఉత్సర్జ న్యాతి యత్రైత దూ
ర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి. ౩౫. స యత్రాయ మణిమానం న్యేతి జర
యావోపతపతా వాణిమానం నిగచ్ఛతి తద్యథా౽౽మ్రం వోదుంబ
రం వా పిప్పలం వా బన్ధనా త్ప్రముచ్యత ఏవమేవాయం పురుష ఏ
భ్యో౽ఙ్గేభ్య స్సంప్రముచ్య పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి
ప్రాణాయైవ. ౩౬. తద్యథారాజాన మాయాన్త ముగ్రాః ప్రత్యేనసః

సూతగ్రామణ్యోఽన్నైః పానై రావసథైః ప్రతికల్పంతేఽయ మాయా
త్యయ మాగచ్ఛతీ త్యేవగ్ హైవం విదగ్ సర్వాణి భూతాని ప్రతికల్ప
న్తఇదం బ్రహ్మేఽయా తీద మాగచ్ఛతీతి. ౩౭. త ద్యథా రాజానం
ప్రయియాస న్త ముగ్రాః ప్రత్యేనస స్సూతగ్రామణ్యోఽభి సమాయం
త్యేవమే వేమ మాత్మాన మన్తకాలే సర్వే ప్రాణా అభిసమాయ న్తి య
త్రైత దూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి. ౩౮.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

స యత్రాయ మాత్మాఽబల్యంన్యే త్యసంమోహ మివ న్యే త్య
థైన మేతే ప్రాణా అభిసమాయ న్తి స ఏతా స్తేజోమాత్రా స్సమభ్యా
దదానో హృదయ మేవా న్వవక్రామతి స యత్రైష చాక్షుషః పు
రుషః పరా జ్పర్యావర్త [1]తే తథా ఽరూపజ్ఞో భవతి. ౧. ఏకీ భవతి న
పశ్యతీ త్యాహు రేకీభవతి నజిఘ్ర తీ త్యాహు రేకీభవతి నరసయత ఇ
త్యాహు రేకీభవతి నవద తీ త్యాహు రేకీభవతి నశృణోతీ త్యాహు
రేకీభవతి న మనుత ఇత్యాహు రేకీభవతి నస్పృశ తీ త్యాహు రేకీభవ
తి నవిజానాతీ త్యాహు స్తస్యహైతస్య హృదయ స్యాగ్రం ప్రద్యోతతే
తేనప్రద్యోతే నైష ఆత్మా నిష్క్రామతి, చక్షుషో వా మూర్ధ్నో వాఽ
న్యేభ్యో వా శరీరదేశేభ్య స్త ముత్క్రామన్తం. ప్రాణోఽనూత్క్రా
మతి ప్రాణ మనూత్క్రామన్తగ్ సర్వేప్రాణా అనూత్క్రామంతి సవి
జ్ఞానో భవతి సవిజ్ఞానమేవా న్వవక్రామతి, తం విద్యా కర్మణీ సమన్వా
రభేతే పూర్వ ప్రజ్ఞాచ. ౨. త ద్యథా తృణజలాయుకా తృణ స్యాన్తం
గత్వాఽన్య మాక్రమ మాక్ర మ్యాత్మాన ముపసగ్ హర త్యేవ మే
వాయ మాత్మేదగ్ శరీరం నిహ త్యావిద్యాం గమయి త్వాఽన్యమా
క్రమ మాక్ర మ్యాత్మాన ముపసగ్ హరతి. ౩. తద్యథా పేశస్కారీ పే
శసో మాత్రా ముపాదాయాన్యన్నవతరం కల్యాణతరగ్ రూపం తనుతఏవ
మేవాయ మాత్మేదగ్ శరీరం నిహ త్వావిద్యాం గమయిత్వాన్య న్నవత

1 తేఽథా.

రం కల్యాణతరగ్ం రూపం కురుతే పిత్ర్యం వా గాంధర్వం వా దైవం వా ప్రాజాపత్యం వా బ్రాహ్మం వాఽన్యేషాం వా భూతానామ్. ౫. సవా అయమాత్మా బ్రహ్మవిజ్ఞానమయో మనోమయః ప్రాణమయశ్చక్షుర్మయః శ్రోత్రమయః పృథివీమయ ఆపోమయో వాయుమయ ఆకాశమయస్తేజోమయోఽతేజోమయః కామమయోఽకామమయః క్రోధమయోఽక్రోధమయో ధర్మమయోఽధర్మమయః సర్వమయస్తద్యదేత దిదంమయోఽదోమయ ఇతి యథాకారీ యథాచారీ తథా భవతి సాధుకారీ సాధుర్భవతి పాపకారీ పాపో భవతి పుణ్యః పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేన, అథో ఖల్వాహుః కామమయ ఏవాయం పురుష ఇతి స యథాకామో భవతి తత్క్రతుర్భవతి యత్క్రతుర్భవతి తత్కర్మ కురుతే యత్కర్మ కురుతే తదభిసంపద్యతే. ౬. తదేష శ్లోకో భవతి, తదేవ సక్తః సహ కర్మణైతి లింగం మనో యత్ర నిషక్తమస్య, ప్రాప్యాన్తం కర్మణస్తస్య యత్కించేహ కరోత్యయమ్, తస్మాల్లోకాత్పునరైత్యస్మై లోకాయ కర్మణ [1]ఇతి తు కామయమానోఽథాకామయమానో యోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామః న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంతి బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి. ౭. తదేష శ్లోకో భవతి, యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః, అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుత ఇతి తద్యథాఽహినిర్ల్వయనీ వల్మీకే మృతా ప్రత్యస్తా శయీతైవమేవేదగ్ం శరీరగ్ం శేతే, అథాయమశరీరోఽమృతః ప్రాణో బ్రహ్మైవ తేజ ఏవ సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః. ౮. తదేతే శ్లోకా భవంతి, అణుః పంథా వితతః పురాణో మాగ్ం స్పృష్టోఽనువిత్తో మయైవ, తేన ధీరా అపి యంతి బ్రహ్మవిదః స్వర్గం లోకమిత ఊర్ధ్వం విముక్తాః. ౯. తస్మిం చ్ఛుక్లముత నీలమాహుః పింగళగ్ం హరితం లోహితంచ, ఏష పంథా బ్రహ్మణా హానువిత్తః తేనైతి బ్రహ్మవిత్పుణ్యకృత్తైజసశ్చ. ౧౦.

[1] ఇతి ను.

అంధం తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యా ముపాసతే, తతో భూయ ఇవ తే తమో య ఉ విద్యాయాంగ్ రతాః. ౧౦. అనందానామ తే లోకా అన్ధేన తమసా వృతాః, తాగ్ స్తే ప్రేత్యాభి గచ్ఛ న్త్యవిద్వాగ్ సోఽబుధో జనాః. ౧౧. ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః, కి మిచ్ఛ న్కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్. ౧౨. య స్యానువిత్తః ప్రతిబుద్ధ ఆత్మాస్మి స్సన్దేహ్యే గహనే ప్రవిష్టః, స విశ్వకృత్స హి సర్వస్య కర్తా తస్యలోక [1]స్సఉ లోక ఏవ. ౧౩. ఇహైవ సంతోఽథ విద్మ స్తద్వయం నచే దవేది ర్మహతీ వినష్టి [2]య ఏత ద్విదు రమృతా స్తేభవం త్య థేతరే దుఃఖ మేవాపి యన్తి. ౧౪. య దైత మనుపశ్య త్యాత్మానం దేవ మంజసా, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే. ౧౫. యస్మా దర్వా క్సంవత్సరోఽహోభిః పరివర్తతే, త ద్దేవా జ్యోతిషాం జ్యోతి రాయు ర్హోపాసతేఽమృతమ్ ౧౬. యస్మి న్పంచ పంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితః, త మేవ మన్య ఆత్మానం విద్వాన్ బ్రహ్మామృతోఽమృతమ్. ౧౭. ప్రాణస్య ప్రాణముత చక్షుష శ్చక్షు రుత శ్రోత్రస్య శ్రోత్రమ్, మనసో యే మనో విదుః, తే నిచిక్యు ర్బ్రహ్మ పురాణ మగ్ర్యమ్. ౧౮. మనసై వానుద్రష్టవ్యం నేహ నా నాస్తి కించన, మృత్యోః స్సమృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౯. ఏకధైవానుద్రష్టవ్య మేత [3]దప్రమేయం ధ్రువమ్, విరజః పర ఆకాశా దజ ఆత్మా మహాన్ ధ్రువః. ౨౦ త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయా ద్బహూన్ శబ్దా న్వాచో విగ్లాపనగ్ హి తదితి. ౨౧. సవా ఏష మహా నజ ఆత్మా యోఽయం విజ్ఞానమయ ప్రాణేషు య ఏషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశ స్తస్మిం [4]ఛ్ఛేతే సర్వస్యవశీ సర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతి స్సన సాధునా కర్మణా భూయా న్నో ఏవా సాధునా కనీయాన్, ఏష సర్వేశ్వర ఏష భూతాధిపతి రేష భూతపాల ఏష సేతుర్విధరణ ఏషాం లోకానా మసంభేదాయ త మేతం వేదానువచ

1 స్సఉలోక. 2 ఏత. 3 దప్రమయం. 4 ఛేతే.

నేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి, యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకే నైతమేవ విదిత్వా మునిర్భవతి, ఏత మేవ ప్రవ్రాజినో లోక మిచ్ఛన్తః ప్రవ్రజంతి, ఏత ద్ధస్మ వై తత్పూర్వే విద్వాగ్ంసః ప్రజాం నకామయంతే కిం ప్రజయా కరిష్యామః యేషాం నోఽయ మాత్మాఽయం లోక ఇతి తేహస్మ పుత్రైషణాయా శ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థాయాథ భిక్షాచర్య ఞ్చరన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా యా విత్తైషణా సా లోకైషణోభే హ్యేతే ఏషణే ఏవ భవతః, స ఏష నేతినే త్యాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహి శీర్యతేఽసంగో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరిష్య త్యేత ముహైవై తేన తరతఇతి, అతః పాప మకరవ మిత్యతః కల్యాణ మకరవ మిత్యుభే ఉహైవైష ఏతే తరతి నైనం కృతా కృతేతపతః. ౨౨. త దేత దృచాఽభ్యుక్తమ్, ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య నవర్ధతే కర్మణా నో కనీయాన్, తస్యైవ స్యా త్పదవి త్తం విదిత్వా నలిప్యతే కర్మణా పాపకే నేతి, తస్మా దేవంవి చ్ఛాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు స్సమాహితో భూ త్వాఽత్మ న్యేవాత్మానం పశ్యతి సర్వ మాత్మానం పశ్యతి నైనం పాప్మా తరతి సర్వం పాప్మానం తరతి నైనం పాప్మా తపతి సర్వం పాప్మానం తపతి విపాపోవిరజో విచికిత్సో బ్రాహ్మణోభవ త్యేష బ్రహ్మ లోక [1]స్సమ్రా డితి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽహం భగవతే విదేహాన్ దదామి మాం చాపి సహ దాస్యా యేతి. ౨౩. సవా ఏష మహా నజ ఆత్మాన్నాదో వసుదా నోవిన్దతే వసు య ఏవం వేద. ౨౪. సవా ఏష మహా నజ ఆత్మాఽజరోఽమరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మ భయం వై బ్రహ్మ భయగ్ంహి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద. ౨౫.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతు ర్మైత్రేయీచ కాత్యాయనీచ తయోర్హ మైత్రేయీ బ్రహ్మవాదినీ బభూవ స్త్రీప్ర

1 సమ్రాడేనం ప్రాపితో ఽసీతి హోవాచ.

జ్జైవ తర్హి కాత్యాయ న్యథహ యాజ్ఞవల్క్యోఽన్యద్వృత్త ముపాకరిష్యన్. ౧. మైత్రేయీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రవ్రజిష్య న్వా అరేఽహ మస్మా త్స్థానా దస్మి హంత తేఽనయా కాత్యాయన్యా తం కరవా ణీతి. ౨. సా హోవాచ మైత్రేయీ యన్నుమ ఇయం భగోస్సర్వా పృథివీ విత్తేన పూర్ణా స్యా త్స్యాన్న్వహం తేనామృతా ఆ హో 3 నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో యథైవోపకరణవతాం జీవితం తథైవ తే జీవితగ్ స్యా దమృతత్వస్య తు నాశాస్తి విత్తే నేతి. ౩. సా హోవాచ మైత్రేయీ యేనాహం నామృతా స్యాం కి మహం తేన కుర్యాం యదేవ భగవా [1]న్వేత్థ తదేవ మే విబ్రూహీతి. ౪. సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియావై ఖలు నోభవతీ సతీ ప్రియ మవృధ ద్ధన్త తర్హి భవ త్యేత ద్వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యాచక్షాణస్యతు మే నిదిధ్యాస స్వేతి. ౫. సహోవాచ నవా అరే పత్యుః కామాయ పతిః ప్రియో భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి, నవా అరే జాయాయై కామాయజాయా ప్రియా భవ త్యాత్మనస్తు కామాయజాయా ప్రియా భవతి, నవా అరే పుత్రాణాం కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవన్తి, నవా అరే విత్తస్య కామ య విత్తం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి, నవా అరే పశూనాం కామాయపశవః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ పశవః ప్రియా భవన్తి నవా అరే బ్రహ్మణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవతి, నవా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం ప్రియం భ వత్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, నవా అరే లోకానాం కామాయ లోకాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ లోకాః ప్రియాభవన్తి, నవా అరే దేవానాం కామాయ దేవాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్తి. నవా అరే వేదానాం కామాయ

---

1 న్వేద తదేవ.

వేదాః ప్రియాభవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ వేదాః ప్రియా భవన్తి. నవా అరే భూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవ న్త్యాత్మన స్తు కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్తి, నవా అరే సర్వస్య కామాయ సర్వం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి, ఆత్మాన అరేద్రష్టవ్య శ్శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రేయ్యాత్మని ఖ ల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాత ఇదగ్ సర్వం విదితమ్. ౬. బ్రహ్మ తం పరాదాద్యోన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మ వేద క్షత్రం తం పరాదాద్యోన్య త్రాత్మనః క్షత్రం వేద లోకా స్తం పరాదు ర్యోన్యత్రా త్మనోలోకా న్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోన్యత్రాత్మనో దేవా న్వేద వేదా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో వేదా న్వేద భూతాని తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని వేద సర్వం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రా త్మనస్సర్వం వేదే దం బ్రహ్మేదం క్షత్ర మిమే లోకా ఇమే దేవా ఇమే వేదా ఇమాని సర్వాణి భూతానీదగ్ సర్వం య దయ మాత్మా. ౭. స యథా దుందుభే ర్హన్యమానస్య నబాహ్యా౯ శబ్దా౯ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ దున్దుభేస్తు గ్రహణేన దుందుభ్యాఘాతస్య వా శబ్దో గృహీతః. ౮. స యథా శంఖస్య ధ్మాయమానస్య న బాహ్యా౯ శబ్దా౯ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ శంఖస్య తు గ్రహణేన శంఖధ్మస్య వా శబ్దో గృహీతః. ౯. స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై నబాహ్యా౯ శబ్దా౯ శక్నుయాద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య వా శబ్దో గృహీతః.౧౦. స యథార్ద్రైధాగ్నే రభ్యాహితస్య పృథ గ్ధూమా వినిశ్చరంత్యేవం వా అరేఽస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేత ద్యదృగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదో ఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యాఉపనిషదశ్లోకా స్సూత్రా ణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానానీష్టగ్ హుత మాశితం పాయిత మయం చ లోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణిచ భూతా న్యస్యై వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౧. స యథా సర్వాసా మపాగ్ సముద్ర ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ స్పర్శనా

స్త్వగేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రసానాం జిహ్వైకాయన మేవగ్
సర్వేషాం గన్ధానాం నాసికే కాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రూపాణాంచక్షు
రేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ శబ్దానాగ్ శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్
సర్వేషాగ్ సంకల్పానాం మన ఏకాయన మేవగ్ సర్వాసాం విద్యా
నాగ్ హృదయ మేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ కర్మణాగ్ హస్తా వేకా
యన మేవగ్ సర్వేషా మానన్దానా ముపస్థ ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాం
విసర్గాణాగ్ పాయు రేకాయన మేవగ్ సర్వేషా మధ్వనాం పాదా
వేకాయన మేవగ్ సర్వేషాం వేదానాగ్ వా గేకాయనమ్. ౧౨. స
యథా సైన్ధవ ఘనోఽనన్తరోఽబాహ్యః కృత్స్నో రసఘన ఏవైవం వా
అరేఽయమాత్మాఽనన్తరోఽబాహ్యః కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏ వైతే
భ్యో భూతేభ్య స్సముత్థాయ తా న్యే వానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీ
త్యరే బ్రవీ మీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః. ౧౩. సా హోవాచ
మైత్రే య్యత్రైవ మా భగవాన్ మోహా న్త మాపీ పిప న్నవా అహ
మిమం విజానా మీతి స హోవా చ నవా అరేఽహం మోహం బ్రవీ
మ్యవినాశీ వా అరేఽయమాత్మాఽనుచ్ఛిత్తి ధర్మా. ౧౪. యత్ర హి ద్వైవ
త మివ భవతి త దితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర
ఇతరగ్ రసయతే తదితర ఇతర మభివదతి తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తది
తర ఇతరం మనుతే తదితర ఇతరగ్ స్పృశతి తదితర ఇతరం విజానాతి
యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాఽభూ త్తత్కేన కం పశ్యే త్తత్కేన
కం జిఘ్రే త్తత్కేనకగ్ రసయే త్త త్కేనక మభివదే త్త త్కేన
కగ్ శృణుయా త్తత్కేన కం మన్వీత త త్కేన కగ్ స్పృశే త్తత్కేన
కం విజానీయా ద్యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయా త్సఏ
ష నేతినే త్యాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహిశీర్యతేఽ
సఙ్గో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరిష్యతి విజానా తార మరే కేన
విజానీయా దిత్యుక్తానుశాస నాసి మైత్రేయ్యే తావ దరే ఖల్వ మృ
తత్వ మితి హోక్త్వా యాజ్ఞవల్క్యో విజహార. ౧౫.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్ంశః పౌతి మాష్యా త్పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్గౌపవనః
పౌతిమాష్యా త్పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్గౌపవనో కౌశికా త్కౌశికః
కౌణ్డినా త్కౌణ్డిన్యః శాణ్డిల్యా చ్ఛాణ్డిల్యః కౌశికా చ్చ గౌతమాచ్చ
గౌతమః. ౧. అగ్నివేశ్యాదాగ్నివేశ్యో గార్గ్యా ద్గార్గ్యో గార్గ్యా
ద్గార్గ్యో గౌతమా ద్గౌతమ స్సైతవా త్సైతవః పారాశర్యాయణా
త్పారాశర్యాయణో గార్గ్యాయణా ద్గార్గ్యాయణ ఉద్దాలకాయనా
దుద్దాలకాయనో జాబాలాయనా జ్జాబాలాయనో మాధ్యందినాయ
నా న్మాధ్యందినాయన స్సౌకరాయణా త్సౌకరాయణః కాషాయ
ణా త్కాషాయణః సాయకాయనా త్సాయకాయనః కౌశికాయనేః
కౌశికాయనిః. ౨. ఘృతకౌశికా ద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణా
త్పారాశర్యాయణః పారాశర్యా త్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యా జ్జా
తూకర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాస్కాచ్చాసురాయణ స్త్రైవణే స్త్రై
వణి రౌపజఙ్ఘనే రౌపజఙ్ఘని రాసురే రాసురి ర్భారద్వాజా ద్భారద్వాజ
ఆత్రేయా దాత్రేయో మాణ్టే ర్మాణ్టి ర్గౌతమా ద్గౌతమో గౌతమా
ద్గౌతమో వాత్స్యా ద్వాత్స్య శ్శాణ్డిల్యా చ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యా
త్కాప్యా త్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితా త్కుమారహారితో
గాలవా ద్గాలవో విదర్భీ కౌణ్డిన్యా ద్విదర్భీ కౌణ్డిన్యో వత్సనపాతో
బాభ్రవా ద్వత్సనపా ద్బాభ్రవః పథస్సౌభరా త్పన్థా స్సౌభరోఽ
యాస్యా దాఙ్గిరసా దయాస్య ఆఙ్గిరస ఆభూతే స్త్వాష్ట్రా దాభూతి
స్త్వాష్ట్రో విశ్వరూపా త్త్వాష్ట్రా ద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రో శ్విభ్యా మస్వినౌ
దధీచ అధర్వణా ద్దధ్యఙ్ఙాధర్వణోఽధర్వణో దైవా దధర్వా దైవో
మృత్యోః ప్రాధ్వగ్సనా న్మృత్యుః ప్రాధ్వగ్ సనః ప్రధ్వగ సనా త్ప్ర
ధ్వగ్ సన ఏకఋషే రేకర్షి ర్విప్రచిత్తే ర్విప్రచిత్తి ర్వ్యష్టే ర్వ్యష్టి
స్సనారోః సనారుః సనాతనా త్సనాతనః సనకాత్సనకః పరమేష్ఠినః పర
మేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః. ౩.

ఇతి బృహదారణ్యకే - షష్ఠాధ్యాయ స్సమాప్తః. హరిః ఓం తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. పూర్ణ మదః పూర్ణ మిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమే వావశిష్యతే.
ఓమ్ శాంతి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

ఓం౩ఖం బ్రహ్మ, ఖం పురాణం వాయురంఖ మితి హ స్మాహ కౌరవ్యాయణీ పుత్రో వేదోఽయం బ్రాహ్మణా విదు ర్వేదైనేన యద్వేదితవ్యమ్. ౧.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయాః ప్రాజాపత్యాః ప్రజాపతౌ పితరి బ్రహ్మచర్య మూషు ర్దేవా మనుష్యా అసురా ఉషిత్వా బ్రహ్మచర్యం దేవా ఊచు ర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైత దక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచు ర్దామ్యతేతి న ఆత్థే త్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసి ష్టేతి. ౧. అథ హైనం మనుష్యా ఊచు ర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైత దేవాక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దత్తేతి న ఆత్థేత్యో మితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టే తి. ౨. అథ హైన మసురా ఊచు ర్బ్రవీతు నో భవా నితి తేభ్యో హై తదేవాక్షరమువాచ దఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచు ర్దయ ధ్వమితి న ఆత్థే త్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి తదే తదే వైషా దైవీవా గనువదతి స్తనయిత్ను ర్దదదఇతి దామ్యత దత్త దయధ్వ మితి తదేత త్త్రియగ్ శిక్షే ద్దమం దానం దయా మితి. ౩.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ఏష ప్రజాపతి ర్యద్ధృదయ మేత ద్బ్రహ్మైత త్సర్వం తదేత త్త్ర్యక్షరగ్ హృదయ మితి [1]హృ ఇ త్యేకమక్షర మభిహర న్త్యస్మై

---

1 హృ శ్చైక.

స్యా శ్చాన్యేచ యఏవం వేద దఇ త్యేకమక్షరం దద త్యస్మై స్వాశ్చా న్యేచ య ఏవం వేద య ఇ త్యేకమక్షర మేతి సర్వం లోకం య ఏవం వేద. ౧.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

తద్వై తదేత దేవ తదా స సత్యమేవ స యో హైతం మహ ద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి జయ తీమా ల్లోకాం జిత ఇన్న్వసా వసద్య ఏవమే తం మహద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి సత్యగ్ హ్యేవ బ్రహ్మ. ౧. ఆపఏ వేదమగ్ర ఆసు స్తా ఆపః సత్య మసృజ న్తసత్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ ప్రజాపతిం ప్రజాపతి ర్దేవాగ్ స్తే దేవా స్సత్య మే వోపాసతే త దేత త్ర్యక్షరగ్ సత్య మితి స ఇత్యేక మక్షరంతీ త్యేకమక్షరం య ఇ త్యేకమక్షరం ప్రథ మోత్తమే అక్షరే సత్యం మధ్యతో నృతం తదేత దనృత ముభయత స్సత్యేన పరి గృహీతగ్ సత్యభూయ మేవ భవతి నైనం విద్వాగ్ స మనృతగ్ హినస్తి. ౨.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

తద్య త్సత్యమసౌ స ఆదిత్యో య ఏష ఏతస్మి న్మండలే పురుషో య శ్చాయం దక్షిణేక్ష న్పురుష స్తా వేతా వన్యోన్యస్మి న్ప్రతిష్ఠితౌ రశ్మిభి రే షోఽస్మి న్ప్రతిష్ఠితః ప్రాణై రయ మముష్మి న్సయ దోత్క్రమిష్య న్భవతి శుద్ధ మేవైత న్మండలం పశ్యతి నైన మేతే రశ్మయః ప్రత్యాయంతి. ౧. య ఏషఏతస్మి న్మండలే పురుష స్తస్య భూ రితి శిర ఏకగ్ శిర ఏక మేత దక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌ బాహూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువ రితి ప్ర తిష్ఠా ద్వే ప్రతిష్ఠే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్యోపనిషదహ రితి హంతి పాప్మానం జహాతిచ య ఏవం వేద. ౨. యోఽయం దక్షిణేఽక్షన్పురుష స్తస్య భూరితి శిర ఏకగ్ శిర ఏక మేత దక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌబా హూద్వే ఏతే అక్షరే సువ రితి ప్రతిష్ఠా ప్రతిష్ఠే ద్వే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్యోపనిషదహ మితి హంతి పాప్మానం జహాతి చ య ఏవం వేద. 3.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

మనోమయోఽయం పురుషో భాస్సత్యస్మి న్నన్తర్హృదయే యథా వ్రీహి ర్వాయవో వా స ఏషసర్వ స్యేశానః సర్వ స్యాధిపతి స్సర్వ మిదం ప్రశాస్తి యదిదం కించ. ౧.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

విద్యుద్బ్రహ్మే త్యాహు ర్విదానా ద్విద్యు ద్విద్య త్యేనం పాప్మనో య ఏవంవేద విద్యు ద్బ్రహ్మేతి విద్యు ధ్యేవ బ్రహ్మ. ౧.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్

వాచం ధేను ముపాసీత తస్యా శ్చత్వారః స్తనాః స్వాహాకారో వషట్కారో హన్తకార స్స్వధాకార స్తస్యా ద్వౌస్తనౌ దేవా ఉపజీవన్తి స్వాహాకారంచ వషట్కారంచ హన్తకారం మనుష్యా స్స్వధాకారం పితర స్తస్యాః ప్రాణ ఋషభో మనోవత్సః. ౧.

నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అయ మగ్ని ర్వైశ్వానరో యోఽయమన్తః పురుషే. యే నేద మన్నం పచ్యతే య దిద మద్యతే తస్యైష ఘోషో భవతి య మేత త్కర్ణా వపిధాయ శృణోతి స యదోత్క్రమిష్య న్భవతి నైనం ఘోషగ్ శృణోతి. ౧.

దశమం బ్రాహ్మణమ్.

యదా వై పురుషోఽస్మా ల్లోకా త్ప్రైతి స వాయు మాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథారథచక్రస్య ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స ఆదిత్యమాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీక్రతే యథా [1]డమ్బర స్యఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే సచన్ద్రమస మాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథా దున్దుభేః ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స లోక మాగచ్ఛ త్యశోక మహిమం తస్మి న్వసతి శాశ్వతీ స్సమాః. ౧.

---

1 లమ్బరస్య.

ఏకాదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఏత ద్వై పరమం తపో య ద్వ్యాహిత స్తప్య తే పరమగ్ హైవ లోకం జయతి య ఏవంవే దైత ద్వై పరమం తపోయం ప్రేత మరణ్యగ్ హర న్తి పరమగ్ హైవ లోకం జయతి య ఏవం వే దైత ద్వైపరమం తపోయం ప్రేత మగ్నా వభ్యాదధతి పరమగ్ హైవ లోకం జయతి య ఏవం వేద. ౧.

ద్వాదశం బ్రాహ్మణమ్.

అన్నం బ్ర హ్మే త్యేక ఆహు స్త న్న తథా పూయతి వా అన్న మృతే ప్రాణా త్ప్రాణో బ్రహ్మే త్యేక ఆహు స్త న్నతథా శుష్యతి వై ప్రాణ ఋతేఽన్నా దే తేహ త్వేవ దేవ తే ఏకధా భూయం భూత్వా పరమతాం గచ్ఛత స్తద్ధస్మాహ ప్రాతృదః పితరం కిగ్ స్వి దేవైవం విదుషే సాధు కుర్యాం కి మేవాస్మా అసాధు కుర్యా మితి స హ స్మాహ పాణినా మాప్రాతృదక స్త్వేనయో రేకధా భూయం భూత్వా పరమతాం గచ్ఛతీతి తస్మా ఉ హైత దువాచ వీ త్యన్నం వై వి అన్నే హీమాని సర్వాణి భూతాని విష్టాని రమితీ ప్రాణో వైరం ప్రాణే హీమాని సర్వాణి భూతాని రమ న్తే సర్వాణి హవా అస్మి న్భూతాని విశ న్తి సర్వాణి భూతాని రమ న్తే య ఏవం వేద. ౧.

త్రయోదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఉక్థం ప్రాణో వా ఉక్థం ప్రాణో హీదగ్ సర్వ ముత్థాపయ త్యుద్ధా స్మాదుక్థవి ద్వీర స్తిష్ఠ త్యుక్థస్య సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయ తి య ఏవంవేద. ౧. యజుః ప్రాణోవై యజుః ప్రాణే హీమాని సర్వా ణి భూతాని యుజ్య న్తే యుజ్య న్తే హాస్మై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యా య యజుష స్సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి యఏవం వేద. ౨. సామ ప్రాణో వై సామ ప్రాణే హీమాని సర్వాణి భూతాని సమ్యఞ్చి సమ్యఞ్చి హాస్మై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ కల్ప న్తే సామ్న స్సా యుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి య ఏవం వేద. ౩. క్షత్రం ప్రాణో వై

క్షత్రం ప్రాణో హి వై క్షత్రం త్రాయతే హైనం ప్రాణః క్షణితోః ప్రక్ష
త్ర మన్న మాప్నోతి క్షత్రస్య సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి య
ఏవం వేద. ౪.

చతుర్దశం బ్రాహ్మణమ్.

భూమి రన్తరిక్షం ద్యౌ[1]రిత్యష్టాక్షరగ్ం హవా ఏకం గాయ
త్ర్యై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్స యావ దేషు త్రిషు లోకే
షు తావ ద్ధ జయతి యోఽస్యాఏత దేవం పదం వేద. ౧. ఋచో
యజూగ్ంషి సామా నీత్యష్టా వక్షరా ణ్యష్టాక్షరగ్ం హ వా ఏకం
గాయత్ర్యై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్సయావతీ యం త్రయీ
విద్యా తావ ద్ధ జయతి యోస్యా ఏత దేవం పదం వేద. ౨. ప్రాణోఽ
పానో వ్యాన ఇత్యష్టా వక్షరా ణ్యష్టాక్షరగ్ం హవా ఏకం గాయ
త్ర్యై పద మేత దుహైవాస్యా ఏత త్స యావ దిదం ప్రాణి తావద్ధ
జయతి యోఽస్యా ఏత దేవం పదం వేదాథాస్యా ఏత దేవ తురీ
యం దర్శతం పదం పరో రజాయ ఏష తపతి య ద్వై చతుర్థం
త త్తురీయం దర్శతం పద మితి దదృశ ఇవ హ్యేష పరో రజా
ఇతి సర్వ ముహ్యేవైష రజ ఉప ర్యుపరి తప త్యేవగ్ం హైవ
శ్రియా యశసా తపతి యోఽస్యాఏత దేవం పదం వేద. ౩. సైషా
గాయ త్ర్యేతస్మిగ్ం [1]స్తురీయ దర్శతే పదే పరోరజసి ప్రతిష్ఠితా తద్వై
తత్సత్యే ప్రతిష్ఠితం చక్షు ర్వై సత్యం చక్షుర్హి వై సత్యం తస్మా ద్య
దిదానీం ద్వౌ వివదమానా వేయాతా మహ మదర్శ మహ మశ్రౌష
మితి య ఏవ బ్రూయా దహ మదర్శ మితి తస్మా ఏవ శ్రద్దధ్యామ త
ద్వై తత్సత్యం బలే ప్రతిష్ఠితం ప్రాణో వై బలం తత్ప్రాణే ప్రతిష్ఠితం
తస్మా దాహు ర్బలగ్ం [3]సత్యాదోగీయ ఇత్యేవ మేషా గాయ త్ర్యధ్యా
త్మం ప్రాణే ప్రతిష్ఠితా సా హైషా గయాగ్ం స్తత్రే ప్రాణా వై గయా
స్తత్ప్రాణాగ్ం స్తత్రే త ద్యద్గయాగ్ం స్త త్రేతస్మా ద్గాయత్రి నామ

1 రిత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్. 2 స్తురీయే. 3 సత్యాదోజీయః.

స యా మేవామూగ్ సావిత్రీ మన్వాహైహైవ స యస్మా అన్వాహ తస్య ప్రాణాగ్ స్త్రాయతే. ౪. తాగ్ హైతా మేకే సావిత్రీ మనుష్టుభ మన్వాహు ర్వా గనుష్టుభే తద్వాచ మనుబ్రూమ ఇతి న తథా కుర్యా ద్గాయత్రీ మేవ సావిత్రీ మనుబ్రూయా ద్యది హవా అ ప్యేవం వి ద్బహ్వివ ప్రతిగృహ్ణాతి నహైవ తద్గాయత్ర్యా ఏకఞ్చ నపదమ్ప్ర తి. ౫. స య ఇమాగ్ స్త్రీ ల్లోకా న్పూర్ణా న్ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోఽస్యా ఏత త్ప్రథమం పద మాప్నుయా దథ యావతీయం త్రయీ విద్యా య స్తావ త్ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోఽస్యా ఏత ద్ద్వితీయం పద మాప్నుయా దథ యావదిదం ప్రాణి య స్తావ త్ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోఽస్యా ఏత త్తృతీయం పద మాప్నుయా దథాస్యా ఏతదేవ తురీయం దర్శతం పదం పరో రజా య ఏష తపతి నైవ కేనచ నాప్యం కుత ఉ ఏతావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్. ౬. తస్యా ఉపస్థానం గాయత్ర్యస్యేకపదీ ద్విపదీ త్రిపదీ చతుష్పద్య పదసి నహి పద్యసే నమస్తే తురీయాయ దర్శతాయ పదాయ పరోరజసేఽసా వదోమా ప్రాపదితి యం ద్విష్యా దసా వస్మై కామో మా [1]సమర్ద్ధీతివా నహైవాస్మై స కామ [2]బుధ్యతే యస్మా ఏవ ముపతిష్ఠతేఽహమదః ప్రాప మితి వా. ౭. ఏత ద్ధవై తజ్జనకో వైదేహో బుడిల మాశ్వతరాశ్వి మువాచ యన్ను హో [3]య ద్గాయత్రీ విదబ్రూథా అథ కథగ్ హాస్తీభూతోవహసీతి ముఖగ్ హ్యస్యా స్సమ్రాణ్ణవిదాఞ్చకారేతి హోవాచ తస్యా అగ్ని రేవ ముఖం యదిహ వా అపి బహ్వివా గ్నావ భ్యాదధతి సర్వ మేవ తత్సన్దహ త్యేవగ్ హైవైవం విద్య ద్యపి బహ్వివ పాపం కురుతే సర్వ మేవ తత్సమ్ప్సాయ శుద్ధః పూతోఽజరోఽమృత స్సమ్భవతి. ౮.

పంచదశం బ్రాహ్మణమ్.

హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యా పిహితం ముఖమ్, తత్త్వం పూష న్నపావృణు సత్యధర్మాయ దృష్టయే, పూష న్నేకర్షేయమసూ

---

1 సమృద్ధీతి. 2 స్సమృద్ధ్యతే. 3 ఇత ద్గాయత్రీ.

ర్య ప్రాజాపత్యవ్యూహరశ్మీన్, సమూహ తేజో య త్తేరూపం కల్యాణతమం త త్తేపశ్యామి యోసావసౌ పురుషః సోఽహమస్మి, వాయురనిల మమృత మథేదం భస్మాన్తగ్ం శరీరమ్, ఓం౩క్రతో స్మరకృతగ్ం స్మరక్రతో స్మర కృతగ్ం స్మర, అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మా న్విశ్వాని దేవ వయునాని విద్వాన్, యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణ మేనో భూయిష్ఠాంతే నమ ఉక్తిం విధేమ. ౧.

ఇతి బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - అష్టమాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్ యోహవై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ స్వానాం భవతి ప్రాణోవై జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౧. యోహవై వసిష్ఠాం వేద వసిష్ఠ స్స్వానాం భవతి వాగ్వై వసిష్ఠా వసిష్ఠ స్స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౨. యోహ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతితిష్ఠతి స మే ప్రతితిష్ఠతి దుర్గే చక్షుర్వై ప్రతిష్ఠా చక్షుషాహి సమే చ దుర్గేచ ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి సమే ప్రతితిష్ఠతి దుర్గేయ ఏవం వేద. ౩. యోహ వై సమ్పదం వేద సగ్ంహాస్మై పద్యతేయం కామం కామయతే శ్రోత్రం వై సమ్పత్ శ్రోత్రే హీమే సర్వే వేదా అభిసమ్పన్నాః సగ్ంహాస్మై పద్యతేయం కామం కామయతే య ఏవం వేద. ౪. యోహవా ఆయతనం వేదాయతనగ్ం స్వానాం భవ త్యాయతనం జనానాం మనోవా ఆయతన మాయతనగ్ం స్వానాం భవ త్యా యతనం జనానాం య ఏవం వేద. ౫. యోహ వై ప్రజాపతిం వేద ప్రజాయతే హ ప్రజయా పశుభీ రేతోవై ప్రజాపతిః ప్రజాయతే హ ప్రజయాపశుభి ర్యఏవం వేద. ౬. తే హేమే ప్రాణా అహగ్ం శ్రేయసే వివ

దమానా బ్రహ్మ జగ్ముస్తదోచుః కో నో వసిష్ఠ ఇతి తద్ఁహోవాచ య
స్మిన్వ ఉత్క్రాన్త ఇదఁ శరీరం పాపీయోమన్యతే స వో వసిష్ఠ ఇతి.
౭. వాగ్ఘో చ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకతమ
దృతే జీవితు మితి తేహోచు ర్యథా కలా అవదన్తో వాచా ప్రాణన్తః
ప్రాణేన పశ్యన్త శ్చక్షుషా శృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ విద్వాఁసో మనసా
ప్రజాయమానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ వాక్. ౮. చక్షు
ర్హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకతమ దృతే
జీవితు మితి తే హోచు ర్యథా అన్ధా అపశ్యన్త శ్చక్షుషా ప్రాణన్తః
ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ విద్వాఁసో మనసా ప్రజా
యమానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశహ చక్షుః. ౯. శ్రోత్రఁ
హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకతమదృతే
జీవితు మితి తే హోచు ర్యథా బధిరా అశృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ ప్రాణ
న్తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యన్త శ్చక్షుషా విద్వాఁసో మనసా
ప్రజాయమానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్. ౧౦.
మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశక
తమదృతే జీవితు మితి తే హోచు ర్యథా ముగ్ధా అవిద్వాఁసో మనసా
ప్రాణంతః ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యన్త శ్చక్షుషా శృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ
ప్రజాయమానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ మనః. ౧౧. రే
తో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకత
మదృతే జీవితు మితి తేహోచు ర్యథా క్లీబా అప్రజాయమానా రేత
సా ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత శ్చక్షుషా శృణ్వన్త శ్శ్రో
త్రేణ విద్వాఁసో మనసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ రేతః. ౧౨. అథ
హ ప్రాణ ఉత్క్రమిష్య న్యథా మహాసుహయః సైన్ధవః పడ్వీశశ
ఙ్కూన్[1] సంవృహే దేవఁహైవ ప్రాణాన్త్సంబబర్హ తే హో
చు ర్మా భగవ ఉత్క్రమీర్న వై శక్ష్యామ స్త్వదృతే జీవితు మితి తస్యో

1 స్సంబృహే.

మే బలిం కురుతేతి తథేతి. ౧౩. సా హ వా గువాచ యద్వా అహం వసిష్ఠాస్మి త్వం తద్వసిష్ఠోఽసీతి యద్వా అహం ప్రతిష్ఠాస్మి త్వం తత్ప్రతిష్ఠోఽసీతి చక్షు ర్యద్వా అహగ్ం సమ్పదస్మి త్వం తత్సమ్పదసీతి శ్రోత్రం యద్వా అహ మాయతన మస్మి త్వం తదాయతన మసీతి మనో యద్వా అహం ప్రజాతి రస్మి త్వం తత్ప్రజాతి సీతి ర రేత స్తస్యో మే కిమన్నం [1]కిం మే వాస ఇతి యదిదం కించాశ్వభ్య ఆకృమిభ్య ఆకీటపతంగేభ్య స్తత్తేఽన్న మాపో వాస ఇతి న హ వా అస్యా నన్నం జగ్ధం భవతి [2]నానన్నం ప్రతిగృహీతం య ఏవమేత దన స్యాన్నం వేద తద్విద్వాగ్ం సః శ్రోత్రియా అశిష్యన్త ఆచామ న్త్యశిత్వా చాచామ న్త్యేత మేవ తదన మనగ్నం కుర్వంతో మన్యన్తే. ౧౪.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

శ్వేతకేతు ర్హా వారుణేయః పఞ్చాలానాం పరిషద మాజగామ స ఆజగామ జైబలిం ప్రవాహణం పరిచారయమాణం త ముదీక్ష్యాభ్యువాద కుమారా3 ఇతి స భో3 ఇతి ప్రతిశుశ్రావ నుశిష్టో న్వసి పిత్రేత్యోమితి హోవాచ. ౧. వేత్థ యథేమాః ప్రజాః ప్రయత్యో విప్రతిపద్యన్తా3 ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యథేమం లోకం పున రాపద్యన్తా3 ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యథాఽసౌ లోక ఏవం బహుభిః పునఃపునః ప్రయద్భి ర్న సమ్పూర్యతా3 ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యతిథ్యా మాహుత్యాగ్ం హుతాయా మాపః పురుషవాచో భూత్వా సముత్థాయ వదంతీ3 ఇతి నేతి హైవోవాచ వేత్థో దేవయానస్య వా పథః ప్రతిపదం పితృయాణస్య వా యత్కృత్వా దేవయానం వా పన్థానం ప్రతిపద్యన్తే పితృయాణం వాపి హి న ఋషే ర్వచశ్శ్రుతమ్, ద్వే సృతీ అశృణవం పితృణా మహం దేవానా ముత మర్త్యానామ్, తాభ్యా మిదం విశ్వ మేజ త్సమేతి యదన్తరా పితరం మాతరం చేతి, నాహ మత ఏకం చ న వేదేతి హోవాచ. ౨.

---

1 కిం వాస. 2 నాన్నంపరిగృహీ.

అథైనం వసత్యోపమన్త్రయాఞ్చక్రేఽనాదృత్య వసతిం కుమారః ప్ర
దుద్రావ స ఆజగామ పితరం తగ్ం హోవాచేతి వావ కిల నో భ
వాన్ పురానుశిష్టానవోచ ఇతి కథగ్ం సుమేధ ఇతి పంచ మా ప్రశ్నా
న్రాజన్యబన్ధురప్రాక్షీత్తతో నైకఞ్చన వేదేతి కతమే త ఇతీమ ఇతి
హ ప్రతీకాన్యుదాజహార. ౩. స హోవాచ తథా నస్త్వం తాత జానీ
థా యథా య దహం [1]కించ న వేద సర్వమహం తత్తుభ్యమవో
చం [2]ప్రేహి తు తత్ర ప్రతీత్య బ్రహ్మచర్యం వత్స్యావ ఇతి భవానేవ
గచ్ఛత్వితి స ఆజగామ గౌతమో యత్ర ప్రవాహణస్య జైబలే రాస
తస్మా ఆసన మాహృత్యోదక మాహారయాఞ్చకారాథ హాస్మా అర్ఘ్యం
చకార తగ్ం హోవాచ వరం భగవతే గౌతమాయ దద్మ ఇతి. ౪. స
హోవాచ ప్రతిజ్ఞాతో మ ఏష వరో యాం తు కుమారస్యాన్తే వాచ
మభాషథాస్తామేవ మే బ్రూహీతి. ౫. స హోవాచ దైవేషు వై గౌత
మో తద్వరేషు మానుషాణాం బ్రూహీతి. ౬. స హోవాచ విజ్ఞాయ
తే హాస్తి హిరణ్యస్యాపాత్తం గో అశ్వానాం దాసీనాం ప్రవారాణాం
పరిధానస్య మా నో భవాన్ బహోరనన్తస్యాపర్యన్తస్యాభ్యవదా
న్యోఽభూదితి స వై గౌతమ తీర్థేనేచ్ఛాసా ఇత్యుపైమ్యహం భవన్త
మితి వాచా హ [3]స్మైవ పూర్వ ఉపయన్తి స హోపాయన కీర్త్యోవాస.
౭. స హోవాచ [4]తథా నస్త్వం గౌతమ మాపరాధాస్తవ చ పితామ
హా యథేయం విద్యేతః పూర్వం న కస్మిగ్ంశ్చన బ్రాహ్మణ ఉవాస తాం
త్వహం తుభ్యం వక్ష్యామి కో హి త్వైవం బ్రువన్తమర్హతి ప్రత్యా
ఖ్యాతు మితి. ౮. అసౌ వై లోకోఽగ్నిర్గౌతమ తస్యాదిత్య ఏవ సమి
ద్రశ్మయో ధూమోఽహరర్చిర్దిశోఽఙ్గారా అవాన్తర దిశో విస్ఫులి
ఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాః శ్రద్ధాం జుహ్వతి తస్యా ఆహుత్యై సో
మో రాజా సమ్భవతి. ౯. పర్జన్యో వా అగ్నిర్గౌతమ తస్య సంవత్సర ఏవ
సమిదభ్రాణి ధూమో విద్యుదర్చిరశనిరఙ్గారా హ్రాదునయో విస్ఫు

1 కించ వేద. 2 ప్రేతి తత్ర. 3 స్మైవ పూర్వ. 4 యథా.

లిఙ్గా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా స్సోమగ్ం రాజానం జుహ్వతి తస్యా
ఆహుత్యై వృష్టి స్సమ్భవతి. ౧౦. అయం వై లోకో౽గ్నిర్గౌతమ తస్య
పృథివ్యేవ సమదగ్ని ర్ధూమో రాత్రి రర్చి శ్చన్ద్రమా అంగారా నక్షత్రా
ణి విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా వృష్టిం జుహ్వతి తస్యా
ఆహుత్యా అన్నగ్ం సమ్భవతి. ౧౧. పురుషో వా అగ్ని ర్గౌతమ తస్య
వ్యాత్త మేవ సమి త్ప్రాణో ధూమో వా గర్చి శ్చక్షు రంగారా శ్శ్రో
త్రం విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా అన్నం జుహ్వతి తస్యా
ఆహుత్యై రేత స్సమ్భవతి. ౧౨. యోషా వా అగ్ని ర్గౌతమ తస్యా
ఉపస్థ ఏవ సమి ల్లోమాని ధూమో యోని రర్చి ర్యద న్తః కరోతి తే౽
ఙ్గారా అభినన్దా విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా రేతో జుహ్వ
తి తస్యా ఆహుత్యై పురుష స్సమ్భవతి స జీవతి యావజ్జీవ త్యథ యదా
మ్రియతే. ౧౩. అ థైన మగ్నయే హర న్తి తస్యాగ్ని రే వాగ్ని ర్భవతి
సమి త్సమిద్ధూమో ధూమో౽ర్చి రర్చి రంగారా అంగారా విస్ఫు
లింగా విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవాః పురుషం జుహ్వతి త
స్యా ఆహుత్యై పురుషో భాస్వర వర్ణ స్సమ్భవతి.౧౪. తే య ఏవ మేత
ద్విదుః యే చామీ అరణ్యే శ్రద్ధాగ్ం సత్య ముపాసతే౽ తే౽ర్చిరభిస
మ్భవ న్త్యర్చిషో౽హ రహ్న ఆపూర్యమాణపక్ష మాపూర్యమాణపక్షా
ద్యా న్షణ్మాసా నుద ఙ్ఙాదిత్య ఏతి మాసేభ్యో దేవలోకం దేవలోకా
దాదిత్య మాదిత్యా ద్వైద్యుతం తా న్వైద్యుతా త్పురుషో మానస
ఏత్య బ్రహ్మలోకా న్గమయతి తేషు బ్రహ్మలోకేషు పరాః పరావతో
వస న్తి తేషాం న పునరావృత్తిః. ౧౫. అథ యే యజ్ఞేన దానేన
తపసా లోకా ఞ్జయ న్తి తే ధూమ మభిసమ్భవంతి ధూమా ద్రా
త్రిగ్ం రాత్రే రపక్షీయమాణ పక్ష మపక్షీయమాణపక్షా ద్యా న్షణ్మా
సా న్దక్షిణా మాదిత్య ఏతి మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా చ్చ
న్ద్రం తే చన్ద్రం ప్రా ప్యాన్నం భవంతి తాగ్ం స్తత్ర దేవా యథా సో
మగ్ం రాజాన మాప్యాయ స్వాపక్షీయ స్వే త్యేవ మేనాగ్ స్తత్ర భక్ష

యన్తి తేషాం యదా తత్పర్యవైత్యథేమ మేవాకాశ మభి నిష్పద్య
న్త ఆకాశా ద్వాయుం వాయో ర్వృష్టిం వృష్టేః పృథివీం తేపృథివీం
ప్రాప్యాన్నం భవంతి తేపునః పురుషాగ్నౌ హూయన్తే తతో యోషాఽ
గ్నౌ జాయన్తే తేలోకా న్ప్రత్యుత్థాయిన స్త ఏవ మేవా నుపరివర్త
న్తేఽథ య ఏతౌ పన్థానౌ నవిదు స్తేకీటాః పతంగా యదిదం దంద
శూకమ్. ౧౬.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్

స యః కామయేత మహ త్ప్రాప్నుయా మి త్యుదగయన
ఆపూర్యమాణపక్షస్య పుణ్యాహే ద్వాదశాహ ముపసద్వ్రతీ భూత్వౌ
దుమ్బరే కగ్ సేచ మసే వా సర్వౌషధం ఫలానీతి సమ్భృత్యపరిస
మూహ్య పరిలి ప్యాగ్ని ముపసమాధాయ పరిస్తీ ర్యావృతాజ్యగ్ సగ్
స్కృత్య పుగ్ సా నక్షత్రేణ మన్థగ్సన్నీయజుహోతి, యావంతో దే
వా స్త్వయి జాతవేద స్తిర్యఞ్చో ఘ్నన్తి పురుషస్య కామాగ్, తే
భ్యోఽహం భాగధేయం జుహోమి తే మా తృప్తాస్సర్వైః కామై
స్తర్పయంతు స్వాహా, యా తిరశ్చీ నిపద్యతేఽహం విధరణీ ఇతి, తాం
త్వా ఘృతస్య ధారయా యజే సగ్ రాధనీ మహగ్ స్వాహా. ౧. జ్యేష్ఠా
య స్వాహా శ్రేష్ఠాయ స్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవ
నయతి ప్రాణాయ స్వాహా వసిష్ఠాయై స్వా హే త్యగ్నౌహుత్వా మన్థే
సగ్ స్రవ మవనయతి వాచే స్వాహా ప్రతిష్ఠాయై స్వా హే త్యగ్నౌ హు
త్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి చక్షుషే స్వాహా సమ్పదే స్వాహే త్య
గ్నౌహుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి శ్రోత్రాయ స్వాహా ఆయతనా
య స్వాహే త్యగ్నౌహుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి మనసే స్వాహా
ప్రజాత్యై స్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి రేతసే
స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి. ౨. అగ్నయే
స్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి సోమాయ
స్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి భూః స్వాహే

త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి భువ స్స్వాహే
త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి సువ స్స్వాహే త్యగ్నౌ
హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి భూర్భువస్సువ స్స్వాహే త్యగ్నౌ
హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి బ్రహ్మణే స్వాహే త్యగ్నౌ హు
త్వా మన్థేసగ్ స్రవ మవనయతి క్షత్రాయస్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా
మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి భూతాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే
సగ్ స్రవ మవనయతి భవిష్యతే స్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్
స్రవ మవనయతి విశ్వాయ స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్
స్రవ మవనయతి సర్వాయ స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ
మవనయతి ప్రజాపతయే స్వా హేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ స్రవ
మవనయతి. ౩. అథైన మభిమృశతి [1]భ్రమదసి జ్వల దసి పూర్ణ మసి
ప్రస్తబ్ధ మ స్యేక సభ మసి హింకృత మసి హిఙ్క్రియమాణమ స్యుద్గీథ
మసి ఉద్గీయమాన మసి శ్రావిత మసి ప్రత్యాశ్రావిత మ స్యార్ద్రేసందీ
ప్త మసి విభూ రసి ప్రభూ ర స్యన్న మసి జ్యోతిరసి నిధన మసి సంవ
ర్గోఽసీతి. ౪. అథైన ముద్య చ్ఛత్యామగ్ స్యామగ్ హి తే మహి సహి
రాజే శానోఽధిపతిః స మాగ్ రాజేశానోఽధిపతిం కరో త్వితి. ౫.
అథైన మాచామతి తత్సవితు ర్వరేణ్యం మధువా తా ఋతాయ తే
మధు క్షర న్తి సిన్ధవః, మాధ్వీ ర్న స్స న్త్వోషధీ ర్భూస్స్వాహా,
భర్గో దేవస్య ధీమహి మధు నక్త ముతోషసో మధుమ త్పార్థివగ్
రజః మధు ద్యౌ ర స్తు నః పితా భువస్స్వాహా ధియో యో నః
ప్రచోదయాత్ మధుమా న్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ ౩అస్తు సూర్యః
మాధ్వీ ర్గావో భవన్తు న స్సువ స్స్వాహేతి, సర్వాంచ సావిత్రీ మ
న్వాహ సర్వాశ్చ మధుమతీ రహ మే వేదగ్ సర్వం భూయాసం
భూర్భువస్సువ స్స్వాహే త్య న్తత ఆచమ్య పాణీ ప్రక్షాళ్య జఘ నేనా
గ్నిం ప్రాక్ఛిరా స్సంవిశతి ప్రాతరాదిత్య ముపతిష్ఠతే దిశా మేకపుణ్డరీక

---

1 భమ.

మ స్యహం మనుష్యాణా మేకపుణ్డరీకం భూయాస మితి యథేత మేత్య జఘనే నాగ్ని మాసీనో వగ్ంశం జపతి. ౬. తగ్ హైత ముద్దాలక ఆరుణి ర్వాజసనేయాయ యాజ్ఞవల్క్యాయ యా న్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచా పి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే జ్జాయేర ఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౭. ఏత ము హైవ వాజసనేయో యాజ్ఞవల్క్యో మధుకా య పైంగ్యాయా న్తే వాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్జాయేరఞ్ శాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౮. ఏతము హైవ మధుకః పైంగ్య శ్చూలాయ భాగవి త్తయేఽ న్తేవాసిన ఉక్త్వోవా చాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్జాయేర ఞ్ఛాఖాః ప్రరోహే యుః పలాశానీతి. ౯. ఏత ము హైవ చూలో భాగవి త్తి ర్జానక యే ఆయస్థూణాయాం తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జాయేర ఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౦. ఏత ము హైవ జానకి రాయస్థూణః సత్యకామాయ జాబాలాయా న్తేవాసిన ఉ క్త్వో వాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్జాయేరం చ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౧. ఏత ము హైవ సత్య కామో జాబా లోఽ న్తేవాసిభ్య ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే జ్జాయేరం చ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి త మేతం నాపుత్రాయ వాఽనంతేవాసినే వా బ్రూయాత్. ౧౨. చతురౌదుంబరో భవ త్యౌ దుంబరః స్రువ ఔదుంబర శ్చమస ఔదుమ్బర ఇధ్మ ఔదుమ్బ ర్యావుప మన్థన్యౌ దశగ్రామ్యాణి ధాన్యాని భవ న్తి వ్రీహియవా స్తిల మాషా అణు ప్రియఙ్గవో గోధూమాశ్చ మసూరాశ్చ ఖల్వాశ్చ ఖలకులాశ్చ తా న్పిష్టా న్దధిని మధు ని ఘృత ఉపనిషిఞ్చ త్యాజ్యస్య జుహోతి ౧౩.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

ఏషాం వై భూతానాం పృథివీ రసః పృథివ్యా ఆపోఽపా మోషధయ ఓషధీనాం పుష్పాణి పుష్పాణాం ఫలాని ఫలానాం పురుషః పురుషస్య రేతః. ౧. సహ ప్రజాపతి రీక్షాఞ్చక్రే హన్తాస్మై ప్రతిష్ఠాం క

ల్పయా నీతి సస్త్రియగ్ సస్పృజే తాగ్ సృష్ట్వాఽథ ఉపాస్త తస్మాత్స్త్రియ మథ ఉపాసీత స ఏతం ప్రాఞ్చం గ్రావాణ మాత్మన ఏవ సముదపారయ త్తే నైనా మభ్యసృజత్. ౨. తస్యా వేది రుపస్థో లోమాని బర్హి శ్చ ర్మాధిషవణే [1]సమిధో మధ్యత స్తౌ ముష్కౌ స యావాన్ హ వై వాజ పేయేన యజమానస్య లోకో భవతి తావా నస్య లోకో భవతి య ఏవం విద్వా నధోపహాసం చర త్యాసాగ్ స్త్రీణాగ్ సుకృతం వృఙ్క్తేఽథ య ఇద మవిద్వా నధోపహాసం చర త్యస్య స్త్రియః సుకృతం వృఞ్జతే. ౩. ఏత ద్ధ స్మ వైత ద్విద్వా నుద్దాలక ఆరుణి రా హైత ద్ధస్మ వైత ద్విద్వాన్ నాకో మౌద్గల్య ఆహైత ద్ధ స్మ వైత ద్విద్వాన్ కుమార హారిత ఆహ బహవో మర్యా బ్రాహ్మణాయనా నిరిన్ద్రియా విసుకృ తో ఽస్మాల్లోకా త్ప్రయన్తి య ఇదమవిద్వాగ్ సోఽధోపహాసం చర న్తీతి బహువా ఇదగ్ సుప్తస్య వా జాగ్రతో హా రేత స్స్కన్దతి. ౪. త దభిమృశే దనువామన్త్రయేత య న్మేద్య రేతః పృథివీ మస్కా న్త్సీదద్య దోషధీ రప్యసర ద్యదపః, ఇద మహం తద్రేత ఆదదే పున ర్మామై త్విన్ద్రియం పున స్తేజః పున ర్భగః, పున రగ్ని ర్ధిష్ణియా యథా స్థానం కల్పన్తా మిత్యనామికాఙ్గుష్ఠాభ్యా మాదా యాన్తరేణ స్తనౌ వా భ్రువౌ వా నిమృఞ్జ్యాత్. ౫. అథ య ద్యుదక ఆత్మానం పరిపశ్యే త్త దభి మన్త్రయేత మయి తేజ ఇన్ద్రియం యశో ద్రవిణగ్ సుకృత మితి శ్రీర్హ వా ఏషాం స్త్రీణాం య న్మలోద్వాసా స్తస్మా న్మలో ద్వాససం య శస్వినీ మభిక్ర మ్యోపమన్త్రయేత. ౬. సా చే దస్మై నద ద్యా త్కా మ మేనా మవక్రీణీయాత్ సా చే దస్మై నైవ దద్యా త్కామ మేనాం యష్ట్యా వా పాణినా వోపహత్యాతిక్రామే దిన్ద్రియేణ తే యశసా యశ ఆదద ఇత్యయశా ఏవ భవతి. ౭. సా చే దస్మై దద్యా దిన్ద్రి యేణ తే యశసా యశ ఆదధామీతి యశస్వినా వేవ భవతః. ౮. స యా మిచ్ఛే త్కామయే త మేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన

---

1 సమిద్ధో.

ముఖగ్ సన్ధా యోపస్థ మస్యా అభిమృశ్య జపేత్ అంగా దంగా త్స
మ్భవసి హృదయా దధిజాయసే, స త్వమఙ్గ కషాయోఽసి దిగ్ధవిద్ధా
మివ మాదయేమా మమూం మయీతి. ౯ అథ యా మిచ్ఛే న్న
గర్భం దధీతేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ సన్ధాయాభిప్రా
ణ్యాదపాన్యా దిన్ద్రియేణ తే రేతసా రేత ఆదద ఇత్యరేతా ఏవ భవ
తి. ౧౦. అథచ యా మిచ్ఛే ద్దధీ తేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన
ముఖగ్ సన్ధాయాపాన్యాభిప్రాణ్యా దిన్ద్రియేణ తే రేతసా రేత ఆద
ధామీతి గర్భి ణ్యేవ భవతి. ౧౧. అథ యస్య జాయాయై జార స్స్యా
త్తం చే ద్ద్విష్యా దామపాత్రేఽగ్ని ముపసమాధాయ ప్రతిలోమగ్ శరబ
ర్హి స్తీర్త్వా తస్మి న్నేతా శ్శర[1]భృష్టీః ప్రతిలోమా స్సర్పిషాక్తా జుహు
యాన్మమ సమిద్ధే హౌషీః ప్రాణాపానౌ త ఆదదేఽసావితి, మమ సమి
ద్ధే హౌషీః పుత్ర పశూగ్ స్త ఆదదేఽసావితి, మమ సమిద్ధే హౌషీ
రిష్టా సుకృతే త ఆదదేఽసావితి, మమ సమిద్ధే హౌషీ రా శా పరా
కాశౌ త ఆదదేఽసా వితి, స వా ఏష నిరిన్ద్రియో విసుకృ దస్మా
ల్లోకా త్ప్రైతి యమేవం విద్వా న్బ్రాహ్మణ శ్శపతి తస్మా దేవంవి
చ్ఛ్రోత్రియస్య దారేణ నోపహాస మిచ్ఛే దుత హ్యేవంవి త్పరో భవ
తి. ౧౨. అథ యస్య జాయ మార్తవం విన్దే త్త్ర్యహం కగ్ సేన పిబే
దహతవాసా నైనాం వృషలో నవృష ల్యుపహన్యా త్త్రిరాత్రాన్త
ఆప్లుత్య వ్రీహీ నవఘాతయేత్. ౧౩. స య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే శుక్లో
జాయేత వేద మనుబ్రువీత సర్వ మాయు రియా దితి క్షీరౌదనం పాచ
యిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీయాతా మీశ్వరౌ జనయితవై. ౧౪. అథ
య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే కపిలః పిఙ్గలో జాయేత ద్వౌ వేదా వనుబ్రువీత
సర్వ మాయు రియా దితి దధ్యోదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీ
యాతా మీశ్వరౌ జనయిత వై. ౧౫. అథ య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే
శ్యామో లోహితాక్షో జాయేత త్రీ న్వేదా ననుబ్రువీత సర్వ మాయు

1 ముష్టీః.

రియా దిత్యోదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీయాతా మీశ్వ
రౌ జనయిత వై. ౧౬. అథ య ఇచ్ఛే ద్దుహితా మే పణ్డితా జాయేత
సర్వ మాయు రియా దితి తిలౌదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీ
యాతా మీశ్వరౌ జనయిత వై. ౧౭. అథ య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే
పణ్డితో విగీత స్సమితిం గమః శుశ్రూషితాం వాచం భాషితా జాయేత
సర్వా న్వేదా ననుబ్రువీత సర్వ మాయు రియా దితి మాగ్ సౌదనం
పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీయాతా మీశ్వరౌ జనయిత వా ఔక్ష్ణే
నవార్షభేణవా. ౧౮. అథాభిప్రాత రేవస్థాలీ పాకావృతాజ్యం చేష్టి
త్వా స్థాలీపాక స్యోపఘాతం జుహోతి అగ్నయే స్వాహా అనుమత
యే స్వాహా దేవాయ సవిత్రే సత్యప్రసవాయ స్వాహేతి హుత్వో
ద్ధృత్య ప్రాశ్నాతి ప్రాశ్యేతరస్యాః ప్రయచ్ఛతి ప్రక్షాళ్య పాణీ ఉద
పాత్రం పూరయిత్వా తే నైనాం త్రి రభ్యుక్షతి ఉత్తిష్ఠాతో విశ్వావ
సోఽన్యా మిచ్ఛ ప్రపూర్వ్యాం సజ్జాయాం పత్యా సహేతి. ౧౯.
అథైనా మభిపద్యతే అమోహ మస్మి సాత్వగ్ సా త్వమస్య మోహం
సా మాహ మస్మి ఋ క్త్వం ద్యౌ రహం పృథివీ త్వం తావేహి సగ్ర
భావహై సహ రేతో దధావహై పుగ్ సే పుత్రాయ వి త్తయ ఇతి. ౨౦.
అథాస్యా ఊరూ విహాపయతి విజిహీథాం ద్యావాపృథివీ ఇతి తస్యా
మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ సన్ధాయ త్రి రేనా మనులోమా మను
మార్ ష్టి విష్ణు ర్యోనిం కల్పయతు త్వష్టా రూపాణి పిగ్ శతు, ఆసి
ఞ్చతు ప్రజాపతి ర్ధాతా గర్భం దధాతు తే, గర్భ న్ధేహి సినీవాలి గర్భం
ధేహి పృథుష్టుకే, గర్భం తే అశ్వినా దేవా వాధత్తాం పుష్కరస్రజౌ.
౨౧. హిరణ్మయీ అరణీయాభ్యాం నిర్మన్థతా మశ్వినౌ, [1]త న్తే గర్భం
హవామహే దశమే మాసి సూతవే, యథాగ్నిగర్భా పృథివీ య
థాద్యౌ రిన్ద్రేణ గర్భిణీ, వాయు [2]ర్దిశాం యథాగర్భ ఏవం గర్భం
దధామి తేఽసా వితి. ౨౨. సోష్యన్తీ మద్భి రభ్యుక్షతి, యథా వా

1 త న్తేగర్భం......సూతయే, యథా. 2 ర్యథా దిశాంగర్భ.

యుః పుష్కరిణీగ్ం సమిఙ్గయతి సర్వతః, ఏవా తే గర్భ ఏజతు సహా వై తు జరాయుణా, ఇన్ద్రస్యాయం వ్రజః కృతః సార్గళ స్సపరిశ్రయః, తమి న్ద్ర నిర్జహి గర్భేణ సావరాగ్ం సహేతి. ౨౩. జాతేఽగ్ని ముపసమా ధాయాఙ్క ఆధాయకగ్ంసే పృషదాజ్యగ్ం సన్నీయ పృషదాజ్య స్యో పఘాతం జుహోతి, అస్మిన్ సహస్రం పుష్యా సమేధమానః స్వే గృహే, అ స్యోప [1]సద్యాం మా చేత్సీత్ ప్రజయా చ పశుభిశ్చ స్వాహా, మయి ప్రాణాగ్ం స్త్వయి మనసా జుహోమి స్వాహా, యత్కర్మణాత్యరీరి చం యద్వా న్యూన మిహాకరమ్, అగ్నిష్ట త్స్విష్టకృ ద్విద్వాం త్స్వి ష్టగ్ం సుహుతం కరోతు న స్స్వాహేతి. ౨౪. అథాస్య దక్షిణం కర్ణ మభినిధాయ వా గ్వాగితి త్రిః అథ దధి మధు ఘృతగ్ం సన్నీయా న్తర హితేన జాతరూపేణ ప్రాశయతి, భూ స్తే దధామి, భువ స్తే దధామి, సువ స్తే దధామి, భూర్భువ స్సువ స్సర్వం త్వయి దధా మీతి. ౨౫. అథాస్య నామ కరోతి వేదోఽసీతి తదస్య తద్గుహ్య మేవ నామ భవతి. ౨౬. అ థైనం మాత్రే ప్రదాయ స్తనం ప్రయచ్ఛతి. య స్తే స్తన [2]స్సశయో యో మయోభూ ర్యో రత్నధా వసువిద్య స్సుదత్రః, యే న విశ్వా పుష్యసి వార్యాణి సరస్వతి తమిహ ధాతవే కరితి. ౨౭. అ థాస్య మాతర మభిమన్త్రయతే, ఇలాసి మైత్రావరుణీ వీరే వీర మజీజ నత్, సాత్వం వీరవతీ భవ యాస్మా న్వీరవతోఽకరదితి, తంవా ఏత మాహు రతి పితా బతా భూ రతి పితామహో బతాభూః పరమాం బత కాష్ఠామ్, ప్రాప చ్ఛ్రియా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన యఏవం విదో బ్రాహ్మణస్య పుత్రో జాయత ఇతి. ౨౮.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్ంశః పౌతిమాషీ పుత్రః కాత్యాయనీపుత్రాత్ కాత్యా యనీపుత్రో గౌతమీపుత్రా ద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రా ద్భారద్వా జీపుత్రః పారాశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్ర ఔపస్వస్తీపుత్రా దౌపస్వస్తీ

1 సంద్యాం మా చ్ఛేత్సీత్. 2 శ్శశయో.

పుత్రః పారాశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రా త్కా
త్యాయనీపుత్రః కౌశికీపుత్రా త్కౌశికీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రా చ్చ వై
యాఘ్రపదీపుత్రా చ్చ వైయాఘ్రపదీపుత్రః కాణ్వీపుత్రాచ్చ కాపీపుత్రా
చ్చ కాపీపుత్రః ౧. ఆత్రేయీపుత్రా దాత్రేయీపుత్రో గౌతమీ
పుత్రా ద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రా ద్భారద్వాజీపుత్రః పారాశరీ
పుత్రా త్పారాశరీపుత్రో వాత్సీపుత్రా ద్వాత్సీపుత్రః పారాశరీపుత్రా
త్పారాశరీపుత్రో వార్కారుణీపుత్రా ద్వార్కారుణీపుత్రో వార్కారుణీ
పుత్రా ద్వార్కారుణీపుత్ర ఆర్తభాగీపుత్రా దార్తభాగీపుత్రః శౌఙ్గీపుత్రా
చ్ఛౌఙ్గీపుత్రః సాఙ్కృతీపుత్రా త్సాఙ్కృతీపుత్ర ఆలమ్బాయనీ పుత్రా
దాలమ్బాయనీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రా దాలమ్బీపుత్రో జాయన్తీ పుత్రా
జ్జాయన్తీపుత్రో మాణ్డూకాయనీపుత్రా న్మాండూకాయనీపుత్రో మాణ్డూకీ
పుత్రాన్మాణ్డూకీపుత్రః శాణ్డిలీపుత్రా చ్ఛాణ్డిలీపుత్రో రాథీతరీపుత్రా ద్రాథీ
తరీపుత్రో భాలుకీపుత్రాద్భాలుకీపుత్రః క్రౌంచికీపుత్రాభ్యాం క్రౌంచికీపుత్రౌ
వైదృభతీపుత్రా ద్వైదృభతీపుత్రః కార్శకేయీపుత్రా త్కార్శకేయీ
పుత్రః ప్రాచీనయోగీపుత్రా త్ప్రాచీనయోగీపుత్ర స్సాంజీవీపుత్రా త్సాంజీ
వీపుత్రః ప్రాశ్నీపుత్రాదాసురివాసినః ప్రాశ్నీపుత్ర ఆసురాయణా దాసురా
యణ ఆసురేరాసురిః. ౨. యాజ్ఞవల్క్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య ఉద్దాలకా
దుద్దాలకోఽరుణా దరుణ ఉపవేశే రుపవేశిః కుశ్రేః కుశ్రి ర్వాజశ్రవసో
వాజశ్రవాజిహ్వావతో వాధ్యోగా జ్జిహ్వావాన్ వాధ్యోగోఽసితా ద్వా
ర్షగణాదసితో వార్షగణో హరితా త్కశ్యపా ద్ధరితః కశ్యప శ్శిల్పాత్క
శ్యపా చ్ఛిల్పః కశ్యపః కశ్యపా న్నైధ్రువేః కశ్యపో నైధ్రువి ర్వాచో వా
గంభిణ్యాఅంభిణ్యాదిత్యాదా[1]దిత్య ఏతా నీమాని శుక్లాని యజూంషి
వాజసనేయేన యాజ్ఞవల్క్యే నాఖ్యాయన్తే. ౩.

సమానమా సాంజీవీపుత్రా త్సాంజీవీపుత్రో మాండూకాయనే
ర్మాండూకాయనిః మాండవ్యా న్మాండవ్యః కౌత్సా త్కౌత్సో మాహి

1 దిత్యా నీమాని.

త్రేర్మాహిత్థిః వామకక్షాయణా ద్వామకక్షాయణ శ్శాండిల్యా =
ల్యో వాత్స్య ద్వాత్స్యః కుశ్రేః కుశ్రిఃయజ్ఞవచసో రాజస్తమ్బా
ద్యజ్ఞవచా రాజస్తంబాయన స్తురా త్కావషేయా త్తురః కావ
ప్రజాపతేః ప్రజాపతి ర్బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయంభు బ్రహ్మణేనమ

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి బృహదారణ్యకే అష్టమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

బృహదారణ్యకోపనిష త్సమాప్తా.

హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౧. యాజుషీయ బ్రహ్మోపనిషత్.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

బ్రహ్మకైవల్యజాబాల శ్వేతాశ్వో హంస ఆరుణిః, గర్భో
యణో హంసో బిందునాదశ్శిర శ్శిఖా. ఏతా స్త్రయోదశ. ఓం.
స్యపురుషస్య చత్వారి స్థానాని భవంతి, నాభిర్హృదయం కంఠ
ర్ధా చ, తత్ర చతుష్పాదం బ్రహ్మ విభాతి, జాగరితే బ్రహ్మ స్వప్నే
స్సుషుప్తౌ రుద్ర స్తురీయ మక్షరమ్, స ఆదిత్యో విష్ణు శ్చేశ్వ
స్వయ మమనస్క మశ్రోత్ర మపాణిపాదం జ్యోతి ర్విదితమ్, యత్ర
కానలోకా దేవా నదేవా వేదా నవేదా యజ్ఞా నయజ్ఞామాతా
తా పితా నపితాస్నుషా నస్నుషా చాండాలో నచాండాలః పౌ
నపౌల్కస శ్శ్రమణో నశ్రమణ స్తాపసో న తాపసఏక మేవ తత్పరం
విభాతి నిర్వాణమ్, న తత్ర దేవా ఋషయః పితర ఈశతే ప్రతి
స్సర్వవి ద్యేతి,హృదిస్థా దేవతా స్సర్వా హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః
ప్రాణాశ్చ జ్యోతిశ్చ త్రివృత్సూత్రం చ తద్విదు రితి, హృది చై

తిష్ఠతి, యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్,
ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రగ్ం యజ్ఞోపవీతం బల మస్తు తేజః.
సశిఖం వపనం కృత్వా బహిస్సూత్రం త్యజే ద్బుధః, య దక్షరం పరం
బ్రహ్మతత్సూత్ర మితి ధారయేత్, సూచనా త్సూత్ర మిత్యాహుస్సూత్రం
నామ పరంపదమ్, తత్సూత్రం విదితం యేన స విప్రో వేదపారగః, యే
న సర్వమిదం ప్రోతగ్ం సూత్రే మణిగణాఇవ, తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ
యోగవి త్తత్త్వదర్శివాన్, బహి స్సూత్రం త్యజే ద్విద్వాన్ యోగ ముత్త
మ మాస్థితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్యస్సచేతనః, ధారణా
త్తస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టో నాశుచి ర్భవేత్, సూత్ర మన్తర్గతం యేషాం
జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినామ్, తే వై సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీతి
నః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠాః జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞాన మేవ పరం తేషాం
పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నేరివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞాన మయీ
శిఖా, స శిఖీ త్యుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేశధారిణః, కర్మ ణ్యధికృతా
యేతు వైదికే బ్రాహ్మణాదయః, తేభి ర్ధార్య మిదం సూత్రగ్ం క్రియాం
గం తద్ధి వై స్మృతమ్, శిఖా జ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తన్మయమ్,
బ్రాహ్మణ్యగ్ం సకలం తస్య ఇతిబ్రహ్మవిదో విదుః, ఇదం యజ్ఞోపవీతం తు
పరమం యత్పరాయణమ్. స విద్వాన్ యజ్ఞోపవీతీ స్యాత్స యజ్ఞస్తం
యజ్వానం విదుః, ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వ
భూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవ
లో నిర్గుణశ్చ, ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరా త్మైకగ్ం రూపం బహు
ధా యః కరోతి, త మాత్మస్థం యేఽనుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాగ్ం సు
ఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఆత్మాన మరణిం కృత్వా ప్రణవంచో
త్తరారణిమ్, ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా ద్దేవం పశ్యే న్నిగూఢవత్, తిలే
షు తైలం దధినీ వసర్పిరాప స్స్రోత స్స్వరణీషు చాగ్నిః, ఏవ మాత్మా
త్మని జాయతేఽసౌ సత్యేన తపసా యోఽనుపశ్యతి, ఊర్ణనాభిర్యథా
తంతూన్ సృజతే సగ్ంహరత్యపి, జాగ్రత్స్వప్నే తథా జీవో గచ్ఛత్యా

గచ్ఛతేపునః, నేత్రస్థం జాగరితం విద్యా త్కంఠేస్వప్నగ్ సమావిశేత్, సుషుప్తగ్ హృదయస్థంతు తురీయం మూర్ధ్ని సంస్థితమ్, యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనంద మేత జీవస్య యద్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే బుధః, సర్వవ్యాపిన మాత్మానం క్షీరేసర్పిరివార్పితమ్, ఆత్మవిద్యాతపోమూలం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పదం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పద మితి.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఇతి బ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౧౨. యాజుషీయ కైవల్యోపనిషత్.

[1] ఓం సహనా వవ త్త్వితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథాశ్వలాయనో భగవంతం పరమేష్ఠినం పరిసమేత్యోవాచ, అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాంవరిష్ఠాం సదాసద్భి స్సేవ్యమానాం నిగూఢామ్, యయా చిరా త్సర్వపాపం వ్యపోహ్య పరాత్పరం పురుష [2]ముపైతి విద్వాన్. ౧. తస్మై స హోవాచపితామహశ్చ శ్రద్ధాభక్తిధ్యానయోగా దవైహి. ౨. నకర్మణా నప్రజయా ధనేన త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానశుః, పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం విభ్రాజ దేత ద్యతయో విశంతి. 3. వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్త్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే. ౪. వివిక్తదేశే చసుఖాసనస్థ శ్శుచి స్సమగ్రీవశిర శ్శరీరః, [3]అత్యాశ్రమస్థ స్సకలేంద్రియాణి

1 కైవల్యోపనిష ద్వైద్యం కైవల్యానంద తుందిలమ్,
కైవల్యా గిరిజాఽఽరామం స్వమాత్రంకలయేఽ గృహమ్.

2 యాతి. 3 అంత్యా.

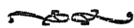
నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య. ౫. హృత్పుండరీకం విరజం విశుద్ధం వి
చింత్య మధ్యే విశదంవిశోకమ్, అచింత్య మవ్యక్త మనంతరూపం శివం
ప్రశాంత మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్. ౬. తదాదిమధ్యాన్త విహీనమేకం
విభుం చిదానంద మరూప మద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం
ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్, ధ్యాత్వా మునిర్గచ్ఛతి
భూతయోనిం సమస్తసాక్షింత మసః పరస్తాత్. ౭. స బ్రహ్మా సశివ
స్సేంద్రః సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్, స ఏవ విష్ణు స్సప్రాణ స్సకాలోఽ
గ్ని స్స చంద్రమాః. ౮. సఏవ సర్వం యద్భూతం యచ్చభవ్యగ్ సనాతన
మ్, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయే. ౯. స
ర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం
యాతి నాన్యేన హేతునా. ౧౦. ఆత్మాన మరణిం కృత్వా ప్రణవం
చోత్తరారణిమ్, జ్ఞాననిర్మథనాభ్యాసా [1]త్పాశం దహతి పండితః. ౧౧.
సఏవ మాయాపరిమోహితాత్మా శరీర మాస్థాయ కరోతి సర్వమ్, స్త్ర్య
న్నపానాదివిచిత్రభోగై స్సఏవ జాగ్రత్పరితృప్తిమేతి. ౧౨. స్వప్నేతు జీవ
స్సుఖదుఃఖభోక్తా స్వమాయయా కల్పిత[2]విశ్వలోకే, సుషుప్తికాలే సక
లేవిలీనే తమోభిభూత స్సుఖరూప మేతి. ౧౩. పునశ్చజన్మాంతరకర్మయో
గాత్సఏవ జీవః స్వపితి ప్రబుద్ధః, పురత్రయే క్రీడతి యశ్చజీవ స్తతస్తు
జాతగ్ సకలం విచిత్రమ్, ఆధార మానంద మఖండబోధం యస్మిన్ ల
యం యాతి పురత్రయంచ. ౧౪. ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మన స్సర్వేం
ద్రియాణిచ, ఖం వాయుర్ జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ. ౧౫.
యత్పరంబ్రహ్మసర్వాత్మా విశ్వ స్యాయతనం మహత్, సూక్ష్మా త్సూక్ష్మ
తరం నిత్యం [3]తత్త్వమేవత్వమేవ తత్. ౧౬. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాది
ప్రపంచం య త్ప్రకాశతే, తద్బ్రహ్మాఽహ మితి జ్ఞాత్వా సర్వబంధైః
ప్రముచ్యతే. ౧౭. త్రిషుధామసు [4]యద్భోజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యద్భ
వేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ చిన్మాత్రోఽహం సదాశివః. ౧౮. మ

1 త్పాపం. 2 జీవలోకే. 3 సత్త్వమేవ. 4

ర్యేవ సకలంజాతం మయిసర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయిసర్వం లయంయాతి తద్బ్రహ్మా ద్వయమస్మ్యహమ్.౧౯.అణోరణీయా నహమేవతద్వ న్మహా నహం విశ్వ[1]మిదంవిచిత్రమ్, పురాతనోఽహం పురుషోఽహమీశో హిరణ్మయోఽహం శివరూప మస్మి. ౨౦. అపాణిపాదోఽహ మచింత్యశక్తిః పశ్యామ్యచక్షుస్సశృణోమ్యకర్ణః,అహం విజానామి వివిక్తరూపో నచాస్తివేత్తా మమ చిత్సదాహమ్. ౨౧. వేదైరనేకై రహ మేవ వేద్యో వేదాంతకృ ద్వేదవిదేవ చాహమ్, నపుణ్యపాపే మమ నాస్తి నాశోన జన్మదేహేంద్రియబుద్ధి రస్తి. ౨౨. న భూమి రాపో [2]మమ వహ్ని రస్తి నచానిలో మేఽస్తి నచాంబరంచ, ఏవం విదిత్వా పరమాత్మరూపం గుహాశయం నిష్కళ మద్వితీయమ్. ౨౩. సమస్తసాక్షిగ్ం సదసద్విహీనం ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మరూపమ్, య శ్శతరుద్రీయ మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి. [3]స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి, ససురాపానా త్పూతో భవతి, సబ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి, కృత్యాకృత్యా త్పూతో భవతి, తస్మాదవిముక్త మాశ్రితో భవతి, అత్యాశ్రమీ సర్వదా సకృద్వా జపేత్, అనేనజ్ఞాన మాప్నోతి సంసారార్ణవ నాశనమ్, తస్మా దేవం విదిత్వైనం కైవల్యం పద మశ్నుతే, కైవల్యం పదమశ్నుత ఇతి. ౨౪.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః. ఓం తత్సత్.

కైవల్యోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౩. యజుర్వేదీయ జాబాలోపనిషత్.

హరిః ఓం 3 ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

జాబాలోపనిషత్ఖ్యాతం సన్న్యాస జ్ఞానగోచరమ్,
వస్తుతస్త్రైపదం బ్రహ్మ స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

---

1 మహం. 2 నచ. 3 సవాయపూతోభవతి, స ఆత్మపూతోభవతి, స్వసర్ణస్తేయాత్.

బృహస్పతి రువాచ, యాజ్ఞవల్క్యమ్, య దనుకురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛతి తదేవ [1]మన్యతేఽదం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మత్ర హి జన్తోః ప్రాణే షూత్క్రమమాణేషు రుద్రస్తారకం బ్రహ్మ వ్యాచష్టే యేనాఽసా వమృతీ భూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మా దవిముక్తమేవ నిషేవే తావిముక్తం నవిముఞ్చే దేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హైన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యమ్. య ఏషోఽనన్తోఽవ్యక్తఆత్మా తం కథ మహం విజానీయా మితి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽవిముక్తఉపాస్యో య ఏషోఽనన్తోఽవ్యక్తఆత్మా సోఽవిముక్తే ప్రతిష్ఠిత ఇతి సోఽవిముక్తః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి వరణాయాం నాశ్యాంచ మధ్యే ప్రతిష్ఠిత ఇతి కా వై వరణా కాచ నాశీతి సర్వా నిన్ద్రియకృతాన్ దోషా న్వారయతీతి తేన వరణా భవతి, సర్వా నిన్ద్రియకృతాన్ పాపా న్నాశయతీతి తేన నాశీ భవతి, కత [2]మచ్చాఽస్య స్థానం భవతీతి, భ్రువో ర్ఘ్రాణస్యచ య స్సన్ధి స్స ఏష ద్యౌ ర్లోకస్య పరస్యచ సన్ధి ర్భవ తీతి, ఏత ద్వై సంధిం సంధ్యాం బ్రహ్మవిద ఉపాసత ఇతి, సోఽవిముక్తస్సోఽవిముక్త ఉపాస్య ఇతి, సోఽవిముక్తం జ్ఞాన మాచష్టే, యో వై త దేత దేవం వేదేతి. ౨.

అథ హైనం బ్రహ్మచారిణ ఊచుః, కింజపేనాఽమృతత్వం బ్రూహీతి, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, శతరుద్రీయే ణే త్యే[3]తాని హ వా అమృతస్య నామధేయాని భవన్తి, ఏతై ర్హ వా అమృతో భవతీతి, ఏవమేవై తద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౩.

---

1 మన్యేత, తదవిముక్తమేవ, ఇదం వై. 2 మంచా. 3 త్యేవహవా అమృతస్య నామాని ఏతైర్హ వా.

[1]అథ జనకో హ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్యో
వాచ, భగవన్ సన్న్యాస మనుబ్రూహీతి, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహీభూత్వా వనీ భవేత్, వనీభూ
త్వా ప్రవ్రజేత్ ద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజేత్. గృహాద్వా
వనాద్వా అథ పునరవ్రతీ వా వ్రతీ వా స్నాతకో వాఽస్నాతకో వోత్స
న్నాగ్ని రనగ్నికో వా యదహ రేవ విరజే త్తదహ రేవ ప్రవ్రజేత్,
తద్ధైకే ప్రాజాపత్యా మే వేష్టిం కుర్వన్తి. తదు తథా న కుర్యా దా
గ్నేయీమేవ కుర్యా దగ్ని ర్హి వై ప్రాణః ప్రాణ మే వై [2]తయా కరో
తి పశ్చా త్త్రైధా తవీయా మేవ కుర్యా దేతయైవ త్రయోధాతవో
యదుత సత్త్వం రజ స్తమ ఇతి, అయం తే యోనిరృత్వియో యతో జా
తో [3]అరోచథాః. తం జాన న్నగ్న ఆరోహాథానో వర్ధయా రయి మితి,
అనేన మన్త్రేణాఽగ్ని మాజిఘ్రే దేష వా అగ్నే ర్యోని ర్యః ప్రాణః
ప్రాణం గచ్ఛస్వాహే త్యేవ మేవైత దాహ గ్రామా దగ్నిమాహృత్య
పూర్వవ దగ్నిమాఘ్రాపయేత్, యద్యగ్నిం నవిన్దే దప్సు జుహుయాత్,
ఆపోవై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోమి స్వా
హేతి, హుత్వోద్ధృత్య ప్రాశ్నీయాత్సాజ్యం హవిరనామయం మోక్షమన్త్ర
స్త్రయ్యేవం విన్దేత్, తద్బ్రహ్మ తదుపాసితవ్యమ్, ఏవ మేవైత ద్భగవ
న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౪.

అథ హైన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం పృచ్ఛామి త్వా
యాజ్ఞవల్క్య యజ్ఞోపవీతీ కథం బ్రాహ్మణ ఇతి, స హోవాచ
యాజ్ఞవల్క్య, ఇదమేవాఽస్య త ద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మాఽపః ప్రా
శ్యాఽఽచమ్యాఽయం విధిః పరివ్రాజినామ్ వీరాధ్వానే వాఽనాశకే వా
ఽపాం ప్రవేశే వా ఽగ్నిప్రవేశే వా మహాప్రస్థానే వా, అథపరివ్రాడ్వి
వర్ణవాసా ముణ్డోఽపరిగ్రహ శ్శుచి రద్రోహీ భైక్షమాణో బ్రహ్మభూ
యాయ భవతీతి. య ద్యాఽఽతుర స్స్యా న్మనసా । వాచా వా సన్న్య

1 అథ హైనం జనకో. 2 తథా. 3 ప్రాణాదరోచథాః, ప్రాణం జానన్నగ్న.

సేత్, ఏషపన్థా బ్రహ్మణా హ్యను విత్తస్తేనైతి సన్న్యాసీ బ్రహ్మవి దిత్యేవ
మే వైష భగవ న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౫.

తత్ర పరమహంసానామ సంవర్త కారుణి శ్వేతకేతు దుర్వాస
ఋభు నిదాఘ జడభరత దత్తాఽత్రేయ రైవతక ప్రభృతయోఽవ్యక్త
లిఙ్గావ్యక్తాచారా అనున్మత్తా ఉన్మత్తవ దాచరన్త స్త్రిదణ్డం కమణ్డలుం
శిక్యం పాత్రం జలపవిత్రం శిఖాం యజ్ఞోపవీతం చే త్యేతత్సర్వం భూ
స్స్వాహే త్యప్సు పరిత్య జ్యాఽత్మాన మన్విచ్ఛేత్, యథాజాతరూపధరో
[1]నిర్ద్వన్ద్వో నిష్పరిగ్రహ స్తత్త్వబ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సంపన్న శుద్ధ
మానసః ప్రాణసన్ధారణార్థం యథోక్తకాలే విముక్తో భైక్ష మాచర
న్నుదరపాత్రేణ లాభా[2]ఽలాభౌ సమౌ భూత్వా శూన్యాఽగార దేవ
గృహ తృణకూట వల్మీక వృక్షమూల కులాల శాలాఽగ్నిహోత్రశా
లా నదీపులినగిరికుహర కన్దర కోటర నిర్ఝర స్థణ్డిలేషు తేష్వని కేతవా
స్యప్రయత్నో నిర్మమ శ్శుక్లధ్యానపరాయణోఽధ్యాత్మనిష్ఠోఽశుభకర్మ
నిర్మూలనపర స్సన్న్యాసేన దేహత్యాగం కరోతి స పరమహంసో నామే
త్యుపనిషత్. ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి జాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్రాంతర్గతా

౧౪. యాజుషీయ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహ నా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. బ్రహ్మవాదినోవదన్తి, కిం కారణం బ్రహ్మ కుత స్స్మజాతా
జీవామ కేన క్వచ సంప్రతిష్ఠాః,అధిష్ఠితాః కేన సుఖేతరేషు వర్తామహే

1 నిర్గ్రన్థో నిష్పరిగ్రహ స్తత్త్వబ్రహ్మ. 2 లాభయోః సమా.

బ్రహ్మవిదో వ్యవస్థామ్. ౧. కాలస్స్వభావో నియతిర్యదృచ్ఛా భూతాని
యోనిః పురుష ఇతి చింత్యమ్, సంయోగ ఏషాం న్న త్వాత్మ భావా
దాత్మాప్యనీశ స్సుఖదుఃఖహేతోః. ౨. తే ధ్యానయోగాఽనుగతా
అపశ్యన్ దేవాత్మశక్తిగ్ స్వగుణైర్నిగూఢామ్, యః కారణాని నిఖి
లాని తాని కాలాత్మయుక్తా న్యధితిష్ఠత్యేకః. ౩. త మేకనేమిం త్రివృతగ్
షోడశాంతగ్ శతార్ధారం విగ్శతిప్రత్యరాభిః, అష్టకైష్షడ్భి ర్విశ్వరూపై
కపాశం త్రిమార్గభేదం ద్వినిమిత్తైకమోహమ్. ౪. పంచస్రోతోఽంబుం
పంచయోన్యుగ్రవక్త్రాం పంచప్రాణోర్మిం పంచబుద్ధ్యాదిమూలామ్, పం
చావర్తాం పంచదుఃఖౌఘవేగాం పంచాశద్భేదాం పంచపర్వా మధీమః.
౫. సర్వాజీవే సర్వసంస్థే బృహంతే తస్మి న్హగ్సో భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రే,
పృథగాత్మానం ప్రేరితారంచ మత్వా జుష్ట స్తత స్తేనామృతత్వ మేతి. ౬.
ఉద్గీత మేత త్పరమం తు బ్రహ్మ తస్మిగ్స్త్రయగ్ స్వప్రతిష్ఠాక్షరంచ,
అత్రాంతరం [1]వేదవిదో విదిత్వా లీనా బ్రహ్మణి తత్పరా యోనిముక్తాః.
౭. సంయుక్త మేతత్ క్షరమక్షరంచ వ్యక్తావ్యక్తం భరతే విశ్వమీశః,
అనీశ శ్చాత్మా బుధ్యతే భోక్తృభావాత్, జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వ
పాశైః. ౮. జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజా[2]వీశనీశా వజా హ్యేకా భోక్తృభోగా
ర్థయుక్తా, అనంత శ్చాత్మా విశ్వరూపో హ్యకర్తా త్రయం యదా వింద
తే బ్రహ్మ మేతత్. ౯. క్షరం ప్రధాన మమృతాక్షరగ్ హరః క్షరాత్మా
నా వీశతే దేవ ఏకః, తస్యాభిధ్యానా ద్యోజనా త్తత్త్వ[3]భావా ద్భూ
యశ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః. ౧౦. జ్ఞాత్వా దేవగ్ సర్వపాశాప
హానిః క్షీణైః క్లేశై ర్జన్మమృత్యుప్రహాణిః, తస్యాభిధ్యానా త్తృతీయం
దేహభేదే విశ్వైశ్వర్యం కేవల ఆప్తకామః. ౧౧. ఏతత్ జ్ఞేయం
నిత్య మేవాత్మసగ్స్థం నాతఃపరం వేదితవ్యగ్ హి కించిత్, భోక్తా
భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా సర్వం ప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమేతత్.
౧౨. వహ్నే ర్యథా యోనిగతస్య మూర్తిర్న దృశ్యతే నైవచ లింగ

1 బ్రహ్మవిదో. 2 వీశా నీశా. 3 భావా ద్భూ.

నాశః, స భూయ ఏ వేంధనయోని గృహ్యా స్తద్వో భయం వై ప్రణ
వేనదేహే. ౧౩. స్వదేహ మరణిం కృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిమ్,
ధ్యాన నిర్మథనాభ్యాసా ద్దేవం పశ్యే న్నిగూఢవత్. ౧౪. తిలేషు తైలం
దధినీవ సర్పి రాప స్స్రోత స్వరణీషు చాగ్నిః, ఏవ మా త్మాత్మని [1]జాయ
తేఽసౌ సత్యే నైనం తపసా యోఽనుపశ్యతి. ౧౫. సర్వవ్యాపిన మా
త్మానం క్షీరే సర్పిరివార్పితమ్, ఆత్మవిద్యా తపోమూలం తద్బ్రహ్మోప
నిష త్పరం. తద్బ్రహ్మోపనిష త్పర మితి. ౧౬.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఓం. యుంజానః ప్రథమం మన స్తత్వాయ సవితా ధియః,
అగ్నే ర్జ్యోతిర్నిచాయ్య పృథివ్యా అధ్యాభరత్. ౧. యుక్తేన మనసా
వయం దేవస్య సవితు స్సవే, సువర్గేయాయ శక్త్యా. ౨. యుక్త్వాయ
మనసా దేవాన్ సువర్యతో ధియా దివమ్, బృహజ్జ్యోతిః కరిష్యత స్సవి
తా ప్రసువాతి తాన్. ౩. యుంజతే మన ఉత యుంజతే ధియో విప్రా
విప్రస్య బృహతో విపశ్చితః, విహోత్రాదధే వయునా వి దేక ఇన్మహీ
దేవస్య సవితుః పరిష్టుతిః. ౪. యుజే వాం బ్రహ్మపూర్వ్యం నమోభిర్వి
శ్లోకాయన్తి పథ్యేవ సూరాః, [2]శృణ్వన్తు విశ్వే అమృతస్య పుత్రా ఆ
యేధామాని దివ్యాని తస్థుః. ౫. అగ్ని ర్యత్రాభిమథ్యతే వాయుర్యత్రా
భి[3]యుంజతే, సోమో యత్రాతిరిచ్యతే తత్ర సంజాయతే మనః. ౬. సవి
త్రా ప్రసవేన జుషే తద్బ్రహ్మపూర్వ్యమ్, తత్ర యోనిం [4]కృణవసే నహి
తే పూర్వ మక్షిపత్. ౭. త్రిరున్నతగ్ స్థాప్య సమం శరీరం హృదీంద్రి
యాణి మనసా నివేశ్య, బ్రహ్మోడుపేన ప్రతరేత విద్వాన్ స్రోతాంసి
సర్వాణి భయావహాని. ౮. ప్రాణాన్ ప్రపీడ్యే హ సయుక్తచేష్టః క్షీణే
ప్రాణే నాసిక యోచ్ఛ్వసీత, దుష్టాశ్వయుక్త మివ వాహమేనం విద్వా
న్మనో ధారయే తాప్రమత్తః. ౯. సమే శుచౌ శర్కరా వహ్నివాలు
కావివర్జితే శబ్దజలాశ్రయాదిభిః, మనోనుకూలేన తు చక్షుపీడనే గుహా

1 గృహ్యతేజసా. 2 శృణ్వన్తి. 3 రుజ్యతే. 4 కృణ్వసే.

నివాతాశ్రయణే ప్రయోజయేత్. ౧౦. నీహారధూమార్కానలానిలానాం ఖద్యోతవిద్యుత్ స్ఫటికశశీనాం, ఏతాని రూపాణి పురస్సరాణి బ్రహ్మణ్యభివ్యక్తికరాణి యోగే. ౧౧. పృథ్వ్యప్యతేజోఽనిలఖే సముత్థితే పంచాత్మకే యోగగుణే ప్రవృత్తే, న తస్య రోగో న జరా న మృత్యుః ప్రాప్తస్య యోగాగ్నిమయం శరీరమ్. ౧౨. లఘుత్వమారోగ్యమలోలుపత్వం వర్ణప్రసాదం స్వరసౌష్ఠవం చ, గంధశ్శుభో మూత్రపురీషమల్పం యోగప్రవృత్తిం ప్రథమాం వదంతి. ౧౩. యథైవ బింబం మృదయోపలిప్తం తేజోమయం భ్రాజతే తత్సు[1]ధౌతమ్, తద్వాత్మతత్త్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ ఏకః కృతార్థో భవతే వీతశోకః. ౧౪. యదాత్మతత్త్వేన తు బ్రహ్మతత్త్వం దీపోపమేనేహ యుక్తః ప్రపశ్యేత్, అజం ధ్రువం సర్వతత్త్వైర్విశుద్ధం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః. ౧౫. ఏష హి దేవః ప్రదిశోఽను సర్వాః పూర్వో హి జాతస్స ఉ గర్భే అంతః, స ఏవ జాతస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ జనాస్తిష్ఠతి సర్వతోముఖః. ౧౬. యో దేవో అగ్నౌ యో అప్సు యో విశ్వం భువనమావివేశ, య ఓషధీషు యో వనస్పతిషు తస్మై దేవాయ నమో నమః.

తృతీయోఽధ్యాయః.

ఓం. య ఏకో జాలవానీశత ఈశనీభిస్సర్వాన్ లోకానీశత ఈశనీభిః, య ఏవైక ఇహ ఉద్భవే సంభవే చ య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవంతి. ౧. ఏకో హి రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థుర్య ఇమాన్ లోకానీశత ఈశనీభిః, ప్రత్యఙ్ జనాస్తిష్ఠతి *సంచుకోచాంతకాలే సంసృజ్య విశ్వా భువనాని గోపాః. ౨. విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతోముఖో విశ్వతోబాహురుత విశ్వతస్పాత్, సం బాహుభ్యాం ధమతి సం పతత్రైర్ద్యావా [2]పృథివీ జనయన్ దేవ ఏకః. ౩. యో దేవానాం ప్రభవశ్చోద్భవశ్చ విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః, హిరణ్యగర్భం జనయా

1 ధాంతమ్. * 'సంచుకోపాంతకాలే' ఇతి కాశీపాఠః. 2 భూమిః.

మాన పూర్వగ్ం సనో బుద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౪. యాతే
రుద్ర శివా తనూ రఘోరా పాపకాశినీ, తయాన స్తనువా శంతమయా
గిరిశంతాభిచాకశీహి. ౫. యామిషుం గిరిశంత హ స్తే బిభర్ష్య స్తవే,
శివాం గిరిత్ర తాం కురు మాహిగ్ంసీః పురుషం జగత్. ౬. తతః పరం బ్రహ్మ
పరంబృహంతం యథానికాయం సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వస్యైకం
పరివేష్టితార మీశం తం జ్ఞాత్వా అమృతా భవంతి. ౭. వేదాహమే
తం పురుషం మహా న్త మాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, త మేవ విది
త్వాతిమృత్యు మేతి నాన్యఃపంథా విద్యతేఽయనాయ. ౮. యస్మా త్ప
రం నాపర మస్తి కించి ద్యస్మా న్నాణీయో నజ్యాయోఽ స్తికశ్చిత్,
వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠ త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్.
౯. తతో యదు త్తరతరం తదరూప మనామయమ్, య ఏత ద్విదు
రమృతా స్తే భవం త్యథేత రే దుఃఖ మేవాపియంతి. ౧౦. సర్వాననశి
రోగ్రీవ స్సర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీ సభగవాం స్తస్మా త్సర్వగత
శ్శివః. ౧౧. మహా న్ప్రభు ర్వై పురుష స్సత్వస్యైష ప్రవర్తకః, సునిర్మ
లా మిమాం ప్రాప్తి మీశానో జ్యోతి రవ్యయః. ౧౨. అంగుష్ఠమా
త్రః పురుషోఽంతరాత్మా సదా జనానాగ్ం హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా
[1]మన్వీశో మనసాభిక్లృప్తో య ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౩.
సహస్రశీర్షా పురుష స్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్, స భూమిం విశ్వతో
వృ త్వాత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులమ్. ౧౪. పురుష ఏవేదగ్ం సర్వం య
ద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్, ఉ తామృతత్వ స్యేశానో య దన్నే నా
తిరోహతి. ౧౫. సర్వతః పాణిపాదం త త్సర్వతోఽక్షిశిరోముఖమ్,
సర్వత శ్శ్రుతిమల్లోకే సర్వమావృత్య తిష్ఠతి. ౧౬. సర్వేంద్రియగుణా
భాసగ్ం సర్వేంద్రియవివర్జితమ్, సర్వస్య ప్రభుమీశానగ్ం సర్వస్య శరణగ్ం
[2]సుహృత్. ౧౭. నవద్వారే పురే దేహీ హంసో లేలాయతే బహిః,
వశీ సర్వస్య లోకస్య స్థావరస్య చరస్య చ. ౧౮. అపాణిపాదో జవనో

1 మనీషీ. 2 బృహత్.

గ్రహీతా పశ్య త్య చక్షు స్సశృణో త్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం
నచ తస్యాస్తి వేత్తా త మాహు రగ్ర్యం పురుషం మహాన్తమ్. ౧౯.
అణో రణీయా న్మహతో మహీయా నాత్మాగుహాయాం నిహితోఽస్య
జంతోః,త మక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమాన
మీశమ్ ౨౦. వేదాహమేత మజరం పురాణం సర్వాత్మానగ్ం సర్వ
గతం విభుత్వాత్, జన్మనిరోధం ప్రవద న్తి యస్య బ్రహ్మవాదినోఽహి
ప్రవదన్తినిత్యమ్. ౨౧.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం. య ఏకోఽవర్ణో బహుధా శక్తియోగా ద్వర్ణానసేకా
న్నిహితార్థో దధాతి, విచైతి చాంతే విశ్వ మాదౌ సదేవ స్సనో బు
ద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౧. తదేవాగ్ని స్తదాదిత్య స్తద్వాయు స్త
దు చంద్రమాః,తదేవ శుక్ర మమృతం తద్బ్రహ్మ తదాప స్స ప్రజాప
తిః. ౨. త్వగ్ం స్త్రీ త్వం పుమానసి త్వం కుమార ఉతవా కుమారీ,
త్వం జీర్ణో దండేన వంచసి త్వం జాతో భవసి సర్వతో ముఖః. ౩ నీలః
పతంగో హరితో లోహితాక్ష స్త ఉద్గర్భ ఋతవ స్సముద్రాః, అనాది
మత్త్వం విభుత్వేన వ ర్తసే యతో జాతాని భువనాని విశ్వా. ౪.
అజా మేకాగ్ం లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్వీః ప్రజా స్సృజమానాగ్ం
సరూపాః,అజో హ్యేకో జుషమాణోఽను శేతే జహా త్యేనాం భుక్తభో
గా మజోఽన్యః. ౫. ద్వాసుపర్ణాసయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం
పరిషస్వజాతే, తయో రన్యః పిప్పలగ్ం స్వా ద్వత్త్యనశ్న న్నన్యో అభి
చాకశీతి. ౬. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నోఽనీశయా శోచతి
ముహ్యమానః, జుష్టం యదాపశ్య త్యన్య మీశ మస్యమహి
మాన మితి వీతశోకః. ౭. ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్య
స్మిన్దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్త న్న వేద కి మృచా కరి
ష్యతి య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసతే. ౮. ఛందాగ్ంసి య
జ్ఞాః క్రతవో వ్రతాని భూతం భవ్యం యచ్చ వేదా వదంతి, అస్మా

న్మాయీ సృజతే విశ్వ మేత త్తస్మిగ్గ్శ్చాఽ న్యో మాయయా సన్నిరుద్ధః. ౯. మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా న్మాయినంతు మహేశ్వరమ్, [1]అస్యావయవభూతై స్తు వ్యాప్తగ్ సర్వ మిదం జగత్. ౧౦. యో యోనిం యోని మధితిష్ఠ త్యేకో యస్మి న్నిదగ్ సంచవిచైతి సర్వమ్, త మీశానం వరదం దేవ మీడ్యం నిచా య్యేమాగ్ శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౧. యో దేవానాం ప్రభవ శ్చోద్భవశ్చ [2]విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః, హిరణ్యగర్భం [3]పశ్యతి జాయమానగ్ సనో బుద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౧౨. యో దేవానా మధిపో యస్మి న్లోకా అధిశ్రితాః, య ఈశే అస్య ద్విపద శ్చతుష్పదః కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ. ౧౩. సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం కలిలస్య మధ్యే విశ్వస్య స్రష్టారంతమనేకరూపమ్, విశ్వ స్యైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా శివం శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౪. స ఏవ కాలే భువనస్య గోప్తా విశ్వాధిప స్సర్వభూతేషు గూఢః, యస్మిన్యుక్తా బ్రహ్మర్షయో దేవతా శ్చ త మేవం జ్ఞాత్వా మృత్యుపాశాంశ్ఛినత్తి. ౧౫. ఘృతా త్పరం మండ మి వాతిసూక్ష్మం జ్ఞాత్వా శివగ్ సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వస్యైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః. ౧౬. ఏష దేవో విశ్వకర్మా మహాత్మా సదా జనానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా [4]మనీషా మనసాభిక్లృప్తో య ఏతం విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౭. యదా త మ స్తన్న దివా న రాత్రి ర్న స న్నచా సచ్ఛివ ఏవ కేవలః, త దక్షరం తత్సవితు ర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞా చ తస్మా త్ప్రసృతా పురాణీ. ౧౮. నైన మూర్ధ్వం న తిర్యంచం న మధ్యే పరిజగ్రభత్, న తస్య ప్రతిమా స్తి యస్య నామ మహ ద్యశః. ౧౯. నసందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చ నైనమ్, హృదా హృదిస్థం మనసా య ఏన మేవం విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౨౦. [5]అజాతో జాత ఇత్యేవం కశ్చి ద్భీరుః ప్రపద్యతే, రుద్ర య త్తే దక్షిణం

1 తస్యా. 2 విశ్వాధిపో. 3 పశ్యత. 4 మనీషీ మనసాభిక్లృప్తో ఏత ద్విదుర. 5 అజాత ఇత్యేవం.

ముఖం తే న మాం పాహి [1]నిత్యశః. ౨౧. మాన స్తోకే తనయే మా న ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషు రీరిషః, వీరా న్మానో రుద్రభామితో౽వధీర్హవిష్మంత స్సదమిత్వా హవామహే. ౨౨.

పంచమో౽ధ్యాయః.

ఓం. ద్వే అక్షరే బ్రహ్మపరే త్వనంతే విద్యావిద్యే నిహితే యత్ర గూఢే, క్షరం త్వవిద్యా హ్యమృతం తు విద్యా విద్యావిద్యే ఈశతే య స్తు సో౽న్యః. ౧. యో౽యోనిం యోని మధితిష్ఠ త్యేకో విశ్వాని రూపాణి యోనీశ్చ సర్వాః, ఋషిం ప్రసూతం కపిలం య స్తమగ్రే జ్ఞానై ర్బిభర్తి జాయమానాంచ పశ్యేత్. ౨. ఏకైకం జాలం బహుధా వికుర్వ న్యస్మి న్క్షేత్రే సగ్ంహర త్యేష దేవః, భూయః సృష్ట్వా పతయ స్తథేశ స్సర్వాధి పత్యం కురుతే మహాత్మా. ౩. సర్వా దిశ ఊర్ధ్వ మధశ్చ తిర్య క్ప్రకాశయ న్భ్రాజతే [2]యద్వనడ్వాన్, ఏవగ్ంస దేవో భగవాన్వరేణ్యో యోని స్వభావా నధితిష్ఠత్యేకః. ౪. యచ్చ స్వభావం పచతి విశ్వయోనిః పాచ్యాగ్ంశ్చ సర్వా న్పరిణామయే ద్యః, సర్వ మేత ద్విశ్వ మధితిష్ఠ త్యేకో గుణాగ్ంశ్చ సర్వా న్వినియోజయే ద్యః. ౫. త ద్వేదగుహ్యోపనిషత్సు గూఢం తద్బ్రహ్మా [3]వేద తే బ్రహ్మయోనిమ్, యే పూర్వం దేవా ఋషయశ్చ తద్విదు స్తే తన్మయా అమృతా వై బభూవుః. ౬. గుణాన్వయో యః ఫలకర్మకర్తా కృతస్య తస్యైవ సచోపభోక్తా, స విశ్వరూప స్త్రిగుణ స్త్రివర్త్మా విశ్వాధిప స్సంచరతి స్వకర్మభిః. ౭. అంగుష్ఠమాత్రో రవితుల్యరూప స్సంకల్పాహంకార సమన్వితో యః. బుద్ధేర్గుణే నాత్మగుణేన చైవ ఆరాగ్రమాత్రో హ్యపరో౽పి దృష్టః. ౮. వాలాగ్రశతభాగస్య శతధా కల్పితస్య చ, భాగో జీవ స్సవిజ్ఞేయ స్సచానంత్యాయ కల్పతే. ౯. నైవ స్త్రీ నపుమా నేష నైవచాయం నపుంసకః, య ద్యచ్ఛరీర మాదత్తే తేన తేన సయుజ్యతే. ౧౦. సంకల్పనస్పర్శనదృష్టి హోమైర్గ్రాసాంబువృష్ట్యాచాత్మవివృద్ధజన్మ, కర్మానుగాన్యనుక్రమేణ దేహీ స్థానేషు రూపాణ్యభి సంప్రపద్యతే. ౧౧. స్థూలాని

1 నిత్యమ్. 2 యద్వనడ్వాన్. 3 వేదయ తే.

సూక్ష్మాణి బహూనిచైవ రూపాణి దేహీ స్వగుణై ర్వృణోతి, క్రి యాగుణై రాత్మగుణైశ్చ తేషాం సంయోగహేతు రపరోఽపి దృష్టః. ౧౨. అనాద్యనన్తం కలిలస్య మధ్యేవిశ్వస్య స్రష్టా[1]రంతమనేక రూపమ్, విశ్వ స్యైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతేసర్వపాశైః. ౧౩. భావగ్రాహ్య మనీడాఖ్యం భావా భావకరగ్ శివమ్, కలాసర్గకరం దేవం యే విదు స్తే జుహు స్తనుమ్. ౧౪.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. స్వభావ మేకే కవయో వదంతి కాలం తథాన్యే పరిము హ్యమానాః, దేవ స్యైష మహిమాతు లోకే యేనేదం భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రమ్. ౧. యేనావ్రతం నిత్యమిదగ్ హి సర్వం జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్యః, తే నేశితం కర్మ వివర్త తేహ పృథ్వ్యాప్యతేజోనిల ఖానిచింత్యమ్. ౨. తత్కర్మకృత్వావిని[2]వృత్య భూయ స్తత్వస్య తత్వే న సమేత్య యోగమ్, ఏకేన ద్వాభ్యాం త్రిభి రష్టభి ర్వాకాలేన చైవా త్మగుణై శ్చ సూక్ష్మైః. ౩. ఆరభ్య కర్మాణి గుణాన్వితాని భావాగ్ శ్చ సర్వా న్వినియోజయే ద్యః, తేషా మభావే కృతకర్మనాశః కర్మక్షయే యాతి స తత్త్వతోఽన్యః. ౪. ఆది స్ససంయోగనిమిత్తహేతుః పర స్త్రి కాలా దకలోఽపి దృష్టః, తం విశ్వరూపం భవభూత మీడ్యం దేవం స్వచిత్తస్థ ముపాస్య పూర్వమ్. ౫. స వృక్షకాలాకృతిభిః పరోఽన్యో యస్మా త్ప్రపంచః పరివర్తతేయమ్, ధర్మావహం పాపనుదం భవేశం జ్ఞా త్వాత్మస్థ మమృతం విశ్వధామ. ౬. త మీశ్వరాణాం పరమం మహే శ్వరం తం దైవతానాం పరమంచ దైవతం, పతిం పతీనాం పరమం పరస్తా ద్విదామ దేవం భువనేశ మీడ్యమ్. ౭. న తస్య కార్యం కరణంచ విద్యతే న తత్సమ శ్చాభ్యధిక శ్చ దృశ్యతే, పరాస్య శక్తి ర్వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియాచ. ౮. న తస్య కశ్చి త్పతి రస్తి

1 ర మనేక. 2 వర్త్య.

లోకే నచేశితా నైవచ తస్యలింగమ్, స కారణం కరణాధిపాధిపో నచా
స్య కశ్చి జ్జనితా నచాధిపః. ౯. [1]య స్తంతునాభ ఇవ తంతుభిః
ప్రధానజై స్స్వభావతః, దేవ ఏక స్సమావృణోతి స నో దధాతు
బ్రహ్మావ్యయమ్. ౧౦. ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ
సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతా కే
వలోనిర్గుణశ్చ. ౧౧. ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనా మేకగ్
[2]రూపం బహుధా యః కరోతి, త మాత్మస్థం యేఽనుపశ్యంతి
ధీరా స్తేషాగ్ సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్. ౧౨. నిత్యో నిత్యా
నాంచేతన శ్చేతనానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్,
తత్కారణగ్ సాంఖ్యయోగాధిగమ్యం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే
సర్వపాశైః. ౧౩. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా
విద్యుతో భాంతి కుతోఽయ మగ్నిః, త మేవ భాంత మనుభాతి సర్వగ్
తస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి. ౧౪. ఏకోహగ్ సో భువనస్యాస్య
మధ్యే స ఏవాగ్ని స్సలిలే సన్నివిష్టః, త మేవ విదిత్వాతి మృత్యు మే
తి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ. ౧౫. స విశ్వకృ ద్విశ్వవి
దాత్మయోనిర్జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్యః, ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గు
ణేశ స్సగ్సారమోక్ష స్థితి బంధహేతుః. ౧౬. స తన్మయో హ్యమృత
ఈశ సంస్థోజ్ఞ స్సర్వగో భువన స్యాస్య గోప్తా, య ఈశే అస్య జగ
తో నిత్యమేవ నాన్యో హేతు ర్విద్యత ఈశనాయ. ౧౭. యో బ్రహ్మా
ణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాగ్శ్చ ప్రహిణోతి తస్మై, తగ్
హ దేవ మాత్మబుద్ధి ప్రకాశం ముముక్షు ర్వై శరణ మహం ప్రప
ద్యే. ౧౮. నిష్కలం నిష్క్రియగ్ శాంతం నిరవద్యం నిరంజనమ్,
అమృతస్య పరగ్ సేతుం దగ్ధేంధనమివానలమ్. ౧౯. యదా చర్మవ
దాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా [3]శివమవిజ్ఞాయ దుఃఖ
స్యాంతో భవిష్యతి. ౨౦. తపః ప్రభావా ద్దేవప్రసాదాచ్చ బ్రహ్మహ

1 యస్తూర్ణనాభ. 2 బీజం. 3 దేవ.

శ్వేతాశ్వతరోఽథవిద్వాన్, అత్యాశ్రమిభ్యః పరమం పవిత్రం ప్రోవాచ సమ్య గృషిసంఘజుష్టమ్. ౨౧. వేదాంతే పరమం గుహ్యం [1]పురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రశాన్తాయ దాతవ్యం నాపుత్రా యాశిష్యాయ వై పునః. ౨౨. యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః, ప్రకాశంతే మహాత్మన ఇత్యుపనిషత్. ౨౩. బ్రహ్మవాదినోవదన్తి సప్తదశ, యుంజాన ష్షోడశ, య ఏకో జాలవా నేకవిగ్ శతిః, యఏకోవర్ణోద్వావిగ్ శతిః, ద్వేఅక్షరేచతుర్దశ, స్వభావ మేకే త్రయోవిగ్ శతిః, ఆహత్య త్రయోదశాధికంశతమ్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౫. యజుర్వేదీయ హంసోపనిషత్.

హరిః ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హంసాఖ్యోపనిషత్ప్రోక్త నాదాలి ర్యత్ర విశ్రమేత్,
తదాధారంనిరాధారం బ్రహ్మమాత్రమహంమహః.

గౌతమఉవాచ-భగవన్ సర్వధర్మజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద, బ్రహ్మవిద్యాప్రబోధో హి యే నోపాయేన జాయతే. ౧. సనత్కుమార ఉవాచ- విచార్య సర్వ[2]ధర్మేషు మతం జ్ఞాత్వా పినాకినః, పార్వత్యా కథితంతత్త్వం శృణు గౌతమ [3]తన్మతమ్. ౨. అనాఖ్యేయ మిదం గుహ్యం యోగినే కోశసన్నిభమ్, హంస స్యాఽకృతి విస్తారం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్. ౩. అథ హంసపరమహంసనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యామో బ్రహ్మచా

1 పురాకల్పే. 2 వేదేషు. 3 తన్మమ.

రిణే [1]దాన్తాయ గురుభక్తాయ హంసోహంసేతి సదాధ్యాయన్ సర్వేషు దేహేషు వ్యాప్య వర్తతే, యథా హ్యఽగ్నిః కాష్ఠేషు తిలేషు తైల మివ తం విదిత్వా న[2]మృత్యుమేతి గుద మవష్టభ్యాఽధారా ద్వాయు ముత్థాప్య స్వాధిష్ఠానం త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య మణిపూరకం గత్వాఽనాహత మతిక్రమ్య విశుద్ధే ప్రాణా న్నిరుధ్యాఽజ్ఞా మను[3]ధ్యాయన్ బ్రహ్మరన్ధ్రం ధ్యాయన్ త్రిమాత్రోఽహ మిత్యేవం సర్వదా ధ్యాయన్ పశ్యత్య నాకార శ్చ భవతి శిఖో౽భే పార్శ్వే భవత ఏషోఽసౌ పరమహంసో భానుకోటిప్రతీకాశో యే నేదం సర్వం వ్యాప్తమ్ తస్యాఽష్టధా వృత్తి ర్భవతి పూర్వదళే పుణ్యే మతి రాగ్నేయే నిద్రాఽలస్యాదయో భవన్తి యామ్యే క్రౌర్యే మతి ర్నైరృతే పాపే మనీషా వారుణ్యాం క్రీడావాయవ్యాం గమనాఽదౌ బుద్ధి స్సౌమ్యే రతి ప్రీతి రీశాన్యే ద్రవ్యాదానం మధ్యే వైరాగ్యం కేసరే జాగ్రదవస్థా కర్ణికాయాం స్వప్నో లింగే సుషుప్తిః పద్మత్యాగే తురీయం యదా హంసో నాదే విలీనో భవతి తత్తురీయాతీతం భవతి అథో నాద ఆధారా ద్బ్రహ్మరన్ధ్రపర్యంతం శుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశం స వై బ్రహ్మ పరమాత్మేత్యుచ్యతే.౧ అథహంస ఋషిః అవ్యక్తగాయత్రీ ఛన్దః, పరమహంసో దేవతాః, హం బీజమ్, సశ్శక్తిః సోహంకీలకం, షట్సంఖ్యా ఽహోరాత్రయో రేకవింశతి సహస్రాణి షట్ఛతా న్యధికాని భవంతి, సూర్యాయ సోమాయ నిరఞ్జనాయ నిరాభాసాయాఽతను సూక్ష్మం ప్రచోదయాత్, అగ్నీషో మాభ్యాం వౌషట్, హృదయాద్యఙ్గన్యాసకరన్యాసౌ భవతః. ఏవం కృత్వా హృదయే హంసమాత్మానం ధ్యాయే దగ్నీషోమౌ పక్షౌ వోఙ్కారశ్శిర ఉకారో బిన్దు స్త్రినేత్రం ముఖం రుద్రో రుద్రాణీ చరణౌ ద్వివిధంకణ్ఠతః కుర్యా దిత్యున్మనా అజపోపసంహార ఇ త్యభిధీయతే. ఏవం హంసవశా త్తస్మా న్మనో [4]విచార్యతసై్యవజపకోట్యా నాద మను భవతి సచ దశవిధ ఉపజాయతే చిణితి ప్రథమః, చిణిచిణితిద్వితీయః ఘంటానాద

---

1. శాన్తాయ దాన్తాయ. 2 మృత్యుమత్యేతి. 3 ధ్యాయన్. 4 విచార్యతే స ఏవ జప.

స్తృతీయః, శంఖనాద శ్చతుర్థః, పఞ్చమ స్తంత్రీనాదః, షష్ఠస్తాళ నాదః, సప్తమో వేణునాదః, అష్టమో భేరీనాదః, నవమో మృదంగనాదః, దశమో మేఘనాదః, నవమంపరిత్యజ్య దశమ మేవాఽభ్యసేత్. ప్రథమే చించిణీగాత్రం ద్వితీయే గాత్రభంజనమ్, తృతీయే భేదనం యాతి చతుర్థే కమ్పతే శిరః, పఞ్చమే స్రవతీతాలూషష్ఠేఽమృత తనిషేవణమ్, సప్తమే గూఢవిజ్ఞానం పరా వాచా తథాఽష్టమే, అదృశ్యం నవమే దేహం దివ్యం చక్షు స్తథాఽమలమ్, దశమం చ పరం బ్రహ్మ భవే ద్బ్రహ్మాఽత్మ సన్నిధౌ. తస్మి న్మనో విలీనే మనసిగతే సంకల్ప వికల్పే దగ్ధే పుణ్యపాపే సదాశివః శక్త్యాఽత్మా సర్వత్రాఽవస్థిత స్స్వయం జ్యోతి శ్శుద్ధో నిత్యో నిరఞ్జన శ్శాన్తతమః ప్రకాశయతీతి వేదానువచనం భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః. హరిః ఓమ్.

ఇతి హంసోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౧౬. సామవేదీయ గూఢారుణికోపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఓం. ఆరుణిః [1]ప్రాజాపత్యః, ప్రజాపతే ర్లోకం జగామ, తం గత్వోవాచ, కేన భగవ న్కర్మాణ్య శేషతో విసృజామీతి, తం హోవాచ ప్రజాపతిః, [2]తవపుత్రాన్ భ్రాతౄన్ బంధ్వాదీం చ్ఛిఖాం యజ్ఞోపవీతం యాగం సూత్రం స్వాధ్యాయంచ భూలోక భువర్లోక సువర్లోక మహర్లోక [3]జనోలోక తపోలోక సత్యలోకం చాతల వితల సుతల పాతాళ రసాతల తలాతల మహాతల బ్రహ్మాండంచ విసృజే, ద్దండ మాచ్ఛాదనం కౌపీనంచ పరిగ్రహేత్, శేషం విసృజేచ్ఛేషం విసృజేదితి. ౧. గృహస్థో బ్రహ్మచారి వానప్రస్థోవా లౌకికాగ్ని నుదరాగ్నౌ

1 అ. 'ప్రాజాపత్యః' లేదు. 2 స్వవ. 3 జనలోక.

సమారోపయేత్, గాయత్రీంచ స్వవాగగ్నౌ సమారోపయేత్, [1]కుటీచరో బ్రహ్మచారీ కుటుంబం విసృజేత్, పాత్రం విసృజేత్ పవిత్రం విసృజేత్, దండాన్లోకాన్విసృజే దితి హోవాచ అత ఊర్ధ్వ మమంత్రవ దాచరేత్ ఊర్ధ్వగమనం విసృజేత్, త్రిసంధ్యాదౌ స్నాన మాచరేత్, సంధిం సమాధా వాత్మ న్యాచరేత్ సర్వేషు వేదేష్వారణ్యక మావర్తయే దుపనిషదమావర్తయే దుపనిషదమావర్తయే దితి. ౨. ఖల్వహం బ్రహ్మ, సూత్రం సూచనా, త్సూత్రం బ్రహ్మసూత్ర మహమేవ విద్వాన్, [2]త్రివృత్సూత్రం, త్యజే ద్విద్వాన్య ఏవం వేద సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయేతి త్రిరుక్త్వా భయం సర్వభూతేభ్యో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే, సఖామాగోపాయౌజ స్సఖా యోఽసీంద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న శ్శర్మ మే భవ యత్పాపం తన్నివారయేతి అనేన మంత్రేణ కృతం వైణవం దండం కౌపీనం పరిగ్రహే దౌషధవ దశన మాచరే దౌషధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయాత్ బ్రహ్మచర్య మహింసాం చాపరిగ్రహంచ సత్యంచ యత్నేన హే రక్షత హే రక్షత హే రక్షత ఇతి. ౩. అథాతః పరమహంస పరివ్రాజకానా మాసనశయనాదికం భూమౌ బ్రహ్మచారిణాం మృత్పాత్ర మలాబుపాత్రం దారుపాత్రం వేణుపాత్రం వా యతీనాం కామక్రోధ హర్షరోష లోభమోహ మద మాత్సర్యదంభదర్పేచ్ఛాసూయా మమత్వాహంకారాదీనపి పరిత్యజేత్, వర్షాసు ధ్రువశీలోఽష్టౌ మాస్యేకాకీ యతి శ్చరే ద్ద్వావేవా చరే ద్ద్వావే వాచరే దితి. ౪. స ఖల్వేవం యోవిద్వాం త్సోపనయనాదూర్ధ్వమేతాని ప్రాగ్వా త్యజేత్ పితరం పుత్ర మగ్న్యుపవీతం కర్మ కళత్రం చాన్యద పీహ యతయో భిక్షార్థం గ్రామం ప్రవిశంతి పాణిపాత్రముదరపాత్రం వా, ఓంహి ఓంహి ఓంహీత్యే తదుపనిషదం విన్యసేత్ ఖల్వేతదుపనిషదం విద్వాన్ య ఏవం వేద పాలాశం బైల్వ మౌదుంబర

1 కుటీచకో. 2 బహిస్సూత్రం.

మాశ్వత్థం దండం మౌంజీం మేఖలాం యజ్ఞోపవీతంచ త్యక్త్వా శూరో యఏవం వేద, తద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, తద్విప్రాసోవిపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణోర్య త్పరమంపద మితి ఏవం నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనం వేదానుశాసనమి త్యుపనిషత్. ౫.

ఓం ఆప్యాయంతు త్వితి శాంతిః.

ఇతి ఆరుణికోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౭. యాజుషీయ గర్భోపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

యద్గర్భోపనిషద్వేద్యం గర్భస్య స్వాత్మబోధకమ్,
శరీరాపహ్నవా త్సిద్ధం స్వమాత్రం కలయే హరిమ్.

ఓం. పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానం షడాశ్రయం షడ్గుణ యోగయుక్తమ్, తం సప్తధాతుం త్రిమలం త్రియోనిం చతుర్విధా హారమయం శరీరమ్ భవతి. పంచాత్మక మితి కస్మాత్, పృథివ్యాప స్తేజోవాయురాకాశ మిత్యస్మిన్ పంచాత్మకే శరీరే కా పృథివీ కా ఆపః కిం తేజః కో వాయుః కి మాకాశమి త్యస్మి న్పంచాత్మకే శరీరే యత్కఠినం సా పృథివీ యద్ద్రవం తదాపో యదుష్ణం త త్తేజో య స్సంచరతి స వాయు ర్యత్సుషిరం తదాకాశ మి త్యుచ్యతే, తత్ర పృథివీ ధారణే ఆపః పిండీకరణే [1]తేజో రూపదర్శనే వాయుర్గ మన ఆకాశ మవకాశ ప్రదానే, శ్రోత్రం శబ్దే త్వక్స్పర్శే చక్షూ రూపే జిహ్వా రసే ఘ్రాణం గంధే, వా గ్వచనే పాణి రాదానే పాదో గమ నే పాయుర్విసర్గేఉపస్థ ఆనందే వర్తతే, బుద్ధ్యా బుద్ధ్యతి నిశ్చినోతి మనసా సంకల్పతే వికల్పతే చ చిత్తేన సంజానా త్యహంకారే ణాహం కరోతి తాని తాని తత్తద్విషయేషు వర్తంతే, కుత షడాశ్రయ మితి,

1 తేజః ప్రకాశనే వాయుర్వ్యూహన ఆకాశ.

షడ్వై రసా మధురామ్లలవణకటుకషాయతిక్తా స్తా నాశ్రయతే త్రై
రప్యాశ్రితమ్, షడ్వై భావవికారా అస్తి జాయతే వర్ధతే పరిణమతే
ఉపక్షీయతే వినశ్యతీతి భవతి విక్రియతే చ, షడ్వై చక్రాణి మూలా
ధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూర కాగ్నేయా నాహత విశుద్ధాని తత్ర మన్వా
శ్రితమ్, షడ్భావగుణాః కామాదయ శ్శమాదయ శ్చతద్యోగ స్తన్నిష్ఠా
తయాచ యుక్తమ్, అథచ షడ్జర్షభగాంధార పంచమ మధ్యమ
ధైవత నిషాదా శ్చే తీష్టానిష్ట శబ్దసంజ్ఞాః ప్రతివిధా భవంతి సప్త,
శుక్లో రక్తః కృష్ణో ధూమ్రః పీతః కపిలః పాండర ఇతి సప్తధాతవ
స్తద్వర్ణాః, కస్మా ద్యదా కస్య చిద్ద్రవ్య విషయా జాయంత ఉపచీయం
తే పరస్పరరసగుణత్వా ద్యా యోని స్సా రసః, షడ్విధో రసో రసా
చ్ఛోణితం శోణితా న్మాంసం మాంసా న్మేదో [1]మేదసోఽస్థీ న్యస్థిభ్యో
మజ్జా మజ్జాయా శ్శుక్లం శుక్లశోణితసంయోగా దావర్తతే గర్భోహృ
ది వ్యవస్థాం నయతి హృదయేభ్యోఽంతరాగ్ని రగ్నిస్థానే పిత్తం పిత్త
స్థానే వాయు ర్వాయుస్థానే హృదయం ప్రాజాపత్యాత్క్రమాత్ కాలే సంప్రయో
గతఏకరాత్రోషితం కలలం భవతి సప్తరాత్రోషితం బుద్బుదం భవ త్య
ర్ధమాసాభ్యంతరేణ పిండో భవతి మాసాభ్యంతరేణ కఠినో భవతి మా
సద్వయేన శిరః కురుతే మాసత్రయేణ పాదప్రదేశో భవ త్యథ చతుర్థే
మాసేజఠర కటిప్రదేశో భవతి పంచమే మాసే పృష్ఠవంశో భవతి షష్ఠే
మాసే నాసాక్షిశ్రోత్రాణి భవంతి సప్తమే మాసే జీవసంయుక్తో భవ
త్యష్టమే మాసే [2]సర్వసంపూర్ణో భవతి నవమేఽపీవతే, శుక్లం పుంభా
గ శ్శోణితం స్త్రీభాగ ఉభయం క్లీబం పితృరేతోఽతిరేకా త్పురుషో
భవతి మాతృరేతోఽతిరేకాత్ స్త్రియో భవంతి స్త్రియోహి కామి
న్య స్తాసాం సుఖాధిక్యా త్తా ఏవ బహుళా జాయంత ఉభయో ర్బీజతో
ల్యే నపుంసకో భవతి, వృత్త్యనుగుణాహి ప్రవృత్తి స్తతోహి పిత్రను
గుణా ప్రజా వ్యాకులితమనోభ్యా మంధాః ఖంజాః కుబ్జా వామనా

1 మేదసో స్నాయవః స్నాయుభ్యోఽస్థీ. 2 సర్వలక్షణసంపూ.

వ్యంగా జాయంతే పుష్పవతో రుపరక్తయో రంగవైకల్యభాజః కాల దేశక్రియాద్రవ్యభోగోపాధిభి రుపచితాపచితానురూపానురూపమూర్తయో భవంతి సమ్యగ్యోగే సారూప్య మవాప్య సమానగుణా భవంతి బింబమివోపాధౌ ప్రతిబింబమ్, అన్యోన్యవాయుపరిపీడితానాం శుక్ల ద్వైవిధ్యే యమలౌ భవతః పిత్రో స్తథాత్వేన రేతోవిభాగే మిశ్రప్రజాప్రేడితా భవతి పంచమానుషీవేశ్య ఏకా సాధారణీ ద్వా కానాంచి ద్బహ్వ్యై స్సహ ప్రతమిాషు ముహు ర్నిషేకేధికాంగా స్స్యు స్సకృన్నిషేకే శుష్క-అసకృ దాధానే స్త్రీయోన్యాం యుగ్మాః ప్రజాయంతే, పంచాత్మక స్సమర్థః పంచాత్మక[1]తేజసాధిగంధ రసశ్చ సమ్యజ్ఞానా ద్ధ్యా నా దక్షర మోంకారం చింతయతి తదేవ చైకాక్షరం జ్ఞా త్వాష్టౌ ప్రకృతయః షోడశ వికారా శ్శరీరే తస్యైవ దేహినోఽథనవమేమాసే సర్వలక్షణసంపూర్ణో భవతి, పూర్వజాతిం స్మరతి కృతాకృతం కర్మ విభాతి శుభాశుభం కర్మ విందతి, నానా యోనిసహస్రాణి దృష్ట్వా చైవ తతో మయా, ఆహారా వివిధా భుక్తాః పీతాశ్చ వివిధాః స్తనాః, జన్మభూమి ర్హి సర్వాభూశ్మశాన మపి మే పురా, చతురాశీతి లక్షేషు యోనిభేదేషు చాభవమ్, జాత శ్చాస్మి మృతశ్చాస్మి సంసార్యస్మి పునఃపునః, జన్మమృత్యూ పునర్జన్మపునర్మృత్యుః పునర్జనిః, గర్భవాసే మహ ద్దుఃఖం మోహో దుఃఖంచ జన్మను, బాల్యే దుఃఖం తథా శోకః పారవశ్యంచ మూఢతా, హితాకరణ మాలస్య మహితాచరణం తథా, యౌవనే విషయాసక్తి స్తాపత్రయనిపీడితః, చింతారోగశ్చ వార్ధక్యే మరణేతు మహద్భయమ్, ఆశయా చాభిమానేచ కామక్రోధాది సంకటే, అత్యుత్కటే మహద్దుఃఖ మస్వతంత్రశ్చ దుఃఖితః, దుఃఖబీజ మిదం జన్మ దుఃఖరూపం చ దుస్సహమ్, నివృత్తిధర్మో నోపాత్తో నయోగజ్ఞాన సాధనమ్, అహో దుఃఖోదధౌ మగ్నో నపశ్యామి ప్రతిక్రియామ్, ధి గజ్ఞానం ధిగజ్ఞానం ధిక్కామక్రోధసంకటమ్, సంసారశృంఖ

[1] తేజసోద్ధరసశ్చ.

లంధిగ్గిగాచార్యా జ్ఞానమాప్నుయామ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి సాంఖ్యం యోగం సమాశ్రయే, అశుభక్షయ కర్తారం ఫలముక్తిప్రదాకమ్, యోన్యాం యది ప్రముంచామి తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమ్,అశుభక్షయకర్తారం పురుషార్థప్రదాయినమ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి ప్రపద్యే జగదీశ్వరమ్, సర్వ శక్తిం చిదాత్మానం సర్వకారణకారణమ్, యది యోన్యాః ప్రముచ్యేయం ప్రపద్యే పరమేశ్వరమ్, గర్భంపశుపతిం రుద్రం మహాదేవం జగద్గురుమ్, యోనిబంధాత్ ప్రముచ్యేయం యది తప్స్యేమహత్తపః, గర్భవాసాత్ప్రముచ్యేయం యది విష్ణుంభజే హృది, అమృతప్రద మానందం నారాయణ మనామయమ్, మాతృకుక్షౌ నిబద్ధోస్మి ముచ్యే య ద్యద్య బంధనైః, వాసుదేవం ప్రతోష్యామి భగవంత మనన్యధీః, పురా పరజన స్యార్థే కృతం కర్మ శుభాశుభమ్, ఏకాకీ తేన దహ్యామి గతాస్తే ఫలభాగినః, నాస్తిక్యే నభయం త్యక్త్వా పాపా న్యకరవం పురా, భుంజామి తత్ఫలం హ్యద్య భవిష్యా మ్యాస్తిక స్త్వితః, ఏవం నానావిధా నర్థాన్పరిచింత్య ముహుర్ముహుః, శశ్వ త్సాంసారికం దుఃఖం స్మృత్వానిర్వేద మాప్యచ,అవిద్యాకామక ర్మాద్యైర్బధ్యతే జంతు రాంతరః, సవై జంతుః స్త్రీయోనిశతం గత్వా యోని ద్వార ముపేత్య ముముక్షుర్యతతే తత్రాశక్తోయంత్రేణ పీడ్యతే మహతా దుఃఖేన క్లిశ్యతి పిష్యతేచ ప్రసూతివాతేన, జాత మాత్రస్తు వైష్ణవేన వాయునా సంస్పృశ్యతే తదా నస్మరతి నైవ కించన పారత్రికం నాపరోక్షుద్భ గ్భవతి, భూమిసంస్పర్శ నాజ్జంతు రుగ్ర దృ క్స్వామరో భవేత్, జలసంస్పర్శనా దూర్ధ్వం దృగ్దోష స్తస్య న శ్యతి, నహ వై జాతస్య జన్మమరణకర్మశుభాశుభసాధనస్ఫూర్తి ర్వా సనాశ్చ నిగూహితా భవంతి, కథ మథో జానాతి వాతః పిత్తం శ్లేష్మా చత్రయో ధాతవ స్సమానా ఆరోగ్యదా భవంతి విషమా స్తే రోగ దా నైవ రోగీ విందతే వేద్యంచ తేన తర్హిపిత్తే నానురూపేణ జానాతి న్యూనే నాల్ప మధికేనాధికం వికృతేన వికృతోఽన్మత్తాయతే తద్వై

పిత్త మగ్నిః కర్మాశయగతో ధర్మాధర్మమూలేన వాయునా ప్రజ్వాల్య
తే యద్వ దింధనం భోగ్య మాంతరం బాహ్యంచ, స హ్యగ్నిః కతివి
ధో భవతి త్రీణి వై శరీరాణి త్రీణివావ రేతాగ్ంసి త్రైపుర స్త్రీధా
తు త్రయీమయ స్త్రివిధోఽగ్ని స్త్రేతానామ శారీరకో వైశ్వానరః, స
ఏవ జ్ఞానాగ్ని ర్దర్శనాగ్నిః కోష్ఠాగ్ని రితిచ భవతి, తత్ర జ్ఞానాగ్ని ర్మానసో
దర్శనాగ్ని రైంద్రియకః కోష్ఠాగ్ని ర్దాహర స్సతు నిత్య మశిత పీత
లేహ్య చోష్యాదికం పాచయతి సమం ప్రాణాపానాభ్యామ్, దృగేవ దర్శ
నాగ్ని ర్విజ్ఞానవికృతి ర్దృశ్యదర్శనం కరోతి తస్య త్రీణి స్థానాని భవం
తీంద్రియగోళకా న్యుపస్థానాని చక్షురే వావసథ్యః, హృదయే దక్షిణా
గ్ని రుదరే గార్హపత్యం ముఖే చాహవనీయం యజతే పురుషో యజమా
నః, బుద్ధిం పత్నీం పరిగృహ్య దీక్షాం సంతోషం ధీంద్రియాణి యజ్ఞ
పాత్రాణి కర్మేంద్రియా ణ్యుపకరణాని సత్రే శారీరకే తత్తద్దేవతా ఏవ
ర్త్విజ స్తటస్థా ఏవ యథా దేశం యజమాన మనుయజంతే, తత్ర శా
లా శరీరం కుండంతు శిరః కపాలం కేశా దర్భాముఖ మంతర్వే
దిః కామ మాజ్యం జీవితకాల స్తత్రకాలో దాహారో నాద స్సామ
వైఖరీ యజుః పరాపశ్యంతీ మధ్యమా చర్చః పరుషాణ్యథర్వఖిలాని
సూనృతాని వ్యాహృతయ ఆయుర్బలం పిత్తం పశవో మరణ మవభృ
థ స్తస్మి న్యజ్ఞే ప్రజ్వలం త్యగ్నయ స్తత్ర దేవా స్సాంసారిక మను
రూప ముపయచ్ఛంతి యే కేచి చ్చేతయేయు స్సర్వే యజ్ఞకృతో నా
యజ్ఞకృజ్జీవతి యజ్ఞాయేదం శరీరం యజ్ఞాద్భవతి యజ్ఞానురూపం వివర్తతే
పరిణామినీ శరీరధారా దుఃఖాబ్ధిం గచ్ఛతి, తస్యైత చ్ఛరీరస్య షోడశ
పాత్రదంతపటలాని దశపంచనుపయ షణ్ణవత్యంగుళో న్మానం చతుర్దశ
నాడీస్థానా న్యష్టోత్తరం మర్మాణి, తత్ర ద్విసప్తతి ధమన్య స్తాసాం మ
ధ్యే ద్విసప్తతి స్తాసు ముఖ్యా స్తిస్ర ఇడా పింగళా సుషుమ్నా చేతి
తురీయా పురీ తతిః పంచమీ జీవితం జీవితాదధి పిత్తం పిత్తాదర్వా క్పు
రీతతి ర్నాభే రూర్ధ్వం ద్వ్యంగుళే వామభాగే పిత్తమూలం ప్రతి
ష్ఠిత మన్న మశితం త్రేధా విధీయతే మూత్రం పురీషం సార ఇతి మూ

త్రం ద్విధా భూత్వా నాభే రథో వామే ప్రస్రవతి పురీషం సప్తధా
తత్ర దక్షిణే వర్తతే సారః పంచవిధ శ్శరీరం వ్యాప్నోతి తేనవై రేత
శ్శోణితం చాన్నపానాభ్యామ్, తత్ర దేహే చాలకో వాయు స్స ప్రాణ
స్సూత్రాత్మా తేనోచ్ఛ్వసతి, నిశ్వసతి చేష్టతేచ నహ్యంగం శారీరకం
తేన వినా న జీవతి, వాయునావై రుధిరస్రోతాం స్యూర శ్చక్రా న్నా
డీషు చాల్యంతే తత స్త్వచం సర్వదర్శనమ్, గసః పక్వ స్సవిత్రి కుక్షౌ
స్రంసిన్యా జరాయుం గత్వా శిశుశిరః కపాలం ప్రవిశ్య సుషుమ్నా
ద్వారా గర్భశాబకప్రాణం తర్పయతి, సాషుమ్నా బ్రహ్మనాడీ భవతి
తత్ర వ్యజ్యతే ప్రాణాదిర్గర్భస్య జన్మాభిముఖేఽధోధః ప్రస్కందతే జాత
స్యతు హృదయే ప్రతిష్ఠితః, తంతుయోగే నాయమ్య భూమిమధ్యా
త్సుషుమ్నాంతం ప్రాపయే ద్యథా గర్భగ స్తథాపరోక్ష దర్శీభవతి,
తాదృ గ్విధే దేహేఽంతర్యా మ్యాత్మా స్మృతి స్సాక్షి పురుష స్సహ్యా
వృతో జీవ త్యభిమాన్యవిద్యయా చేతతే ప్రాణీ, తస్యావరక మజ్ఞానం
బీజం తదంకుర మంతఃకరణం తద్వృక్ష శ్శరీరం తస్మిన్ లోమ్నా మష్టౌ
కోటయ స్త్వశీతి సంధిశతం నవస్నాయుశతాని హృదయపలా న్యష్టౌ
ద్వాదశపలా జిహ్వా పిత్తం ప్రస్థం కఫ శ్చాఢకం శుక్లం [1]కుడుపం మేదః
ప్రస్థౌ ద్వా సర్వం నశ్వరం విజ్ఞాయ యథాగర్భగ స్సుషుమ్నా ప్రతి
ష్ఠితో భూయా జ్జంతు ర్వివేకీ ముచ్యతే న పున శ్శరీరం ప్రాప్నో
త్యన్యథా త్వజ్ఞస్య సంసారిణ అహరహః క్రిమివ త్తన్మూత్రపురీషయోః
పానం యథా నరకే తద్వ దిహైవ శరీరే, త దేత త్పరిమాణం పరి
జ్ఞాయ నిర్విద్యా దితి పైప్పలాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్తం పైప్ప
లాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్త మి త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి గర్భోపనిష త్సమాప్తా.

---

1 కుడవం.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౮. యాజుషీయ నారాయణోపనిషత్.

శ్లో. మాయా తత్కార్య మఖిలం యద్బోధా ద్యాత్యపహ్నవమ్,
త్రిపాన్నారాయణాఖ్యం తత్ కలయే స్వాత్మమాత్రతః.
ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఓం. అథపురుషోహవై నారాయణోఽకామయత, ప్రజాః సృజే యేతి, నారాయణా త్ప్రాణో జాయతే, మన స్సర్వేంద్రియాణిచ, ఖం వాయుర్జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ, నారాయణా ద్బ్రహ్మాజాయ తే, నారాయణా ద్రుద్రోజాయతే, నారాయణా దింద్రోజాయతే, నారా యణా త్ప్రజాపతిః ప్రజాయతే, నారాయణా ద్ద్వాదశాదిత్యా రుద్రా వసవ స్సర్వాణి ఛందాంసి, నారాయణాదేవ సముత్పద్యంతే, నారాయ ణాత్ప్రవర్తంతే, నారాయణే ప్రలీయంతే, ఏత దృగ్వేదశిరోఽధీతే. ౧.
అథనిత్యో నారాయణః, బ్రహ్మా నారాయణః, శివశ్చ నారాయణః, శక్ర శ్చ నారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విదిశశ్చ నారాయణః. ఊర్ధ్వంచ నారాయణః, అధశ్చ నారాయణః, అంతర్బ హిశ్చ నారాయణః, నారాయణ ఏవేదగ్ సర్వం, యద్భూతం యచ్చ భవ్యం, నిష్కళంకో నిరంజనో నిర్వికల్పో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణః, న ద్వితీయోఽస్తికశ్చిత్, య ఏవం వేద స విష్ణు రేవ భవతి సవిష్ణురేవ భవతి, ఏత ద్యజుర్వేద శిరోఽధీతే. ౨. ఓమి త్యగ్రే వ్యాహరేత్, నమఇతిపశ్చాత్ నారాయణాయే త్యుపరిష్టాత్, ఓ మిత్యేకాక్షరమ్, నమఇతి ద్వే అక్షరే, నారాయణాయేతి పంచాక్ష రాణి, ఏతద్వై నారాయణ స్యాష్టాక్షరం పదమ్, యోహవై నారా యణ స్యాష్టాక్షరం పదమధ్యేతి, అనపబ్రువ స్సర్వమాయు రేతి, విందతే ప్రాజాపత్యమ్, రాయస్పోషం గౌపత్యమ్, తతోఽమృతత్వ మ శ్నుతే తతోఽమృతత్వమశ్నుత ఇతి, ఏత త్సామవేద శిరోఽధీతే. 3.
ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవస్వరూపమ్, అకారఉకారోమ కారఇతి, తా నేకధా సమభవ త్తదేత దోమితి యముక్త్వా ముచ్య

తే యోగీ జన్మసంసారబంధనాత్, ఓం నమోనారాయణాయేతి మంత్రో పాసకః, వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, తదిదం పుండరీకం విజ్ఞానఘనం తస్మాత్తటిదాభమాత్రమ్, [1] బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధుసూదన ఇతి, సర్వభూతస్థమేకం వై నారాయణం కారణపురుష మకారణం పరంబ్రహ్మోమ్, ఏతదథర్వశిరోఽధీతే.४. ప్రాతరధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపంనాశయతి, తత్సాయంప్రాతరధీయానః అపాపో భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభిముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోఽపపాతకాత్ప్రముచ్యతే, సర్వవేదపారాయణపుణ్యంలభతే, నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, శ్రీమన్నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, య ఏవం వేద, ఇత్యుపనిత్.

ఓమ్ సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి నారాయణోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౯. శుక్లయజుర్వేదీయ పరమహంసోపనిషత్.

శ్లో. పరమహంసోపనిష ద్వేద్యాపార సుఖాకృతీ,
త్రైపాద శ్రీరామతత్త్వం స్వమాత్ర మితిచిన్తయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. అథ యోగినాం పరమహంసానాం [2] కోమార్గ స్తేషాం కాస్థితి రితి నారదోభగవంత ముపసమేత్యోవాచ తం భగవా నాహ యోఽయం పరమహంస మార్గో లోకే దుర్లభతరో నతు బాహుల్యో య ద్యేకో భవతి సఏవ నిత్యపూతస్థ స్సఏవ వేదపురుష ఇతి విదుషో మన్యంతే మహాపురుషో య చ్చిత్తం తత్సదా మయ్యేవ తిష్ఠతే తస్మాదహంచ తస్మిన్నే వావస్థీయతేఽసౌస్వపుత్రమిత్రకళత్ర బంధ్వాదీం చ్ఛిఖాం యజ్ఞోపవీతగ్ [3] స్వాధ్యాయంచ సర్వకర్మాణి సన్యస్యాయం బ్రహ్మాండంచ హిత్వా కౌపీనం దండ మాచ్ఛాదనంచ స్వశరీరోప

1 'బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుత' ఇతి. 2 కోఽయం.
3 యాగంసత్రం సర్వకర్మాణం స్వాధ్యాయం.

భోగార్థాయ లోకస్యోపకారార్థాయచ పరిగ్రహే త్తచ్చ న
ముఖ్యోఽస్తి కోఽయంముఖ్య ఇతి చేదయంముఖ్యః, న దండం న
శిఖాం నయజ్ఞోపవీతం నచాచ్ఛాదనం చరతిపరమహంసో నశీతం నచో
ష్ణంనసుఖం నదుఃఖం నమానావమానే ఇతి షడూర్మివర్జితో నిందాగర్వ
మత్సరదంభదర్పేచ్ఛా ద్వేషసుఖదుఃఖకామక్రోధలోభ మోహహర్షా
సూయాహంకారాదీంశ్చ హిత్వా స్వవపుః కుణప మివ దృశ్యతే
యత స్తద్వపు రపధ్వస్త సంశయ మిథ్యాజ్ఞానానాం యో హేతు స్తేన
నిత్య నివృత్త స్తన్నిత్యబోధ స్తత్స్వయమే వావస్థితి స్తం శాంతమచల
మద్వయానంద [1]చిద్ఘనఏవాస్మి తదేవ మమ పరమంధామ తదేవ శిఖా
తదేవోపవీతంచ పరమాత్మాత్మనో రేకత్వజ్ఞానేన, తయో ర్భేదఏవ విభ
గ్న స్సా సంధ్యా, సర్వా న్కామా న్పరిత్యజ్య అద్వైతే పరమే స్థితిః,
జ్ఞానదండో ధృతో యేన ఏకదండి స ఉచ్యతే, కాష్ఠదండో ధృతో యే
న సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః, తితిక్షాజ్ఞానవైరాగ్యశమాదిగుణవర్జితః, భిక్షా
మాత్రేణ యో జీవే త్సపాపీ యతి వృత్తిహా, స యాతినరకా న్ఘోరా
న్మహారౌరవసంజ్ఞికాన్, ఇద మంతరం జ్ఞాత్వా స పరమహంస ఆశా
శాంబరో న నమస్కారో నస్వాహాకారో నస్వధాకారో ననిందాస్తుతి
ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్ సభిక్షుః నావాహనం నవిసర్జనం న మంత్రం
నధ్యానం నోపాసనం చ నలక్ష్యం నాలక్ష్యంనపృథఙ్నాపృథ గహం న
త్వం న సర్వం చానికేత స్థిరమతి రేవం స భిక్షుః సౌవర్ణాదీ నాంనైవ
పరిగ్రహే న్నలోకనంనావలోకనం చ నబాధకో నచాబాధకః క ఇతిచే
ద్బాధకోఽస్త్యేవ యస్మా ద్భిక్షు ర్హిరణ్యం రసేన దృష్టం చే త్సబ్రహ్మ
హాభ వేద్యస్మాద్భిక్షుర్హిరణ్యం రసేనస్పృష్టంచేత్సపౌల్కసోభ వేద్యస్మాద్భి
క్షుర్హి రణ్యంరసేన గ్రాహ్యంచేత్సఆత్మహా భవే త్తస్మాద్భిక్షు ర్హిరణ్యం
రసేన దృష్టంచ నస్పృష్టంచ నగ్రాహ్యం చ సర్వేకామా మనోగతా వ్యా
వర్తంతే దుఃఖేచ నోద్విగ్న స్సుఖే నిస్పృహ స్త్యాగో రాగే సర్వత్ర శు
భాశుభ యో రనభిస్నేహో నద్వేష్టి న మోదతేచ సర్వేషా మింద్రి
యాణాం గతి రుపరమో య ఆత్మన్యే వావస్థీయతే [2]తత్పూర్ణానందైక

[1] విజ్ఞానఘన, [2] యత్పూర్ణా.

బోధ స్తద్బ్రహ్మైవాహమస్మీతి కృతకృత్యో భవతి కృతకృత్యో భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి పరమహంసోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౦. యాజుషీయ [1]అమృతబిందూపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

శ్లో. అమృతబిందూపనిష ద్వేద్యం యత్పరమాక్షరమ్,
తదేవహి త్రిపాద్రామచంద్రాఖ్యం నఃపరాగతిః.

ఓం. మనోహి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ. అశుద్ధం కామసంకల్పం శుద్ధం కామవివర్జితమ్. ౧. మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్. ౨. యతో నిర్విషయస్యాస్య మనసో ముక్తిరిష్యతే, అతో నిర్విషయం నిత్యంమనః కార్యం ముముక్షుణా. ౩. నిరస్తవిషయాసంగం సన్నిరుద్ధంమనోహృది, యదాయా[2]త్యాత్మనోభావం తదా తత్పరమం పదమ్. ౪. తావదేవ నిరోద్ధవ్యం యావ ద్ధృతిగతం క్షయమ్. ఏతజ్జ్ఞానం చ [3]ధ్యానంచ శేషో న్యాయశ్చ విస్తరః. ౫. నైవ చింత్యం నచాచింత్యం నచింత్యంచింత్యమేవచ, పక్షపాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా. ౬. స్వరేణా సంధయే ద్యోగ మస్వరం భావయేత్పరమ్, అస్వరేణానుభావేన నభావోభావ ఇష్యతే. ౭. తదేవం నిష్కళం బ్రహ్మ నిర్వికల్పంనిరంజనమ్, తద్బ్రహ్మాహ మితి జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ సంపద్యతే ధ్రువమ్. ౮. నిర్వికల్పమనంతంచ హేతుదృష్టాంతవర్జితమ్, అప్రమేయమనాద్యంచ [4]యత్ జ్ఞాత్వాముచ్యతేబుధః. ౯. నవిరోధో నచోత్పత్తిర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౧౦. ఏకఏవాత్మా మంత

---

1 'బ్రహ్మబిందూపనిషత్' అని నిర్ణయసాగర ప్రతి. 2 త్యాత్మనీభావం. 3 లోకంచ అతోఽన్యోగ్రంథవిస్తరః. 4 జ్ఞాత్వాచ పరమంశివమ్.

వో శ్రీ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు, స్థానత్రయవ్యతీతస్య పునర్జన్మ నవిద్యతే. ౧౧. ఏకఏవహి భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః, ఏకధా బహుధా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్. ౧౨. ఘటసంవృత మాకాశం నీయమానే ఘటే యథా, ఘటో నీయేత నాకాశ స్తద్వజ్జీవోనభోపమః. ౧౩ ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః, తద్భేదేచ న జానాతి న జానాతిచ నిత్యశః. ౧౪. శబ్దమాయావృతో [1]నైవ తమసా యాతిపుష్కరే, భిన్నే తమసి చైకత్వ మేకఏవానుపశ్యతి. ౧౫. శబ్దాక్షరం పరంబ్రహ్మ తస్మిన్ క్షీణే యదక్షరమ్, తద్విద్వా నక్షరం ధ్యాయే ద్యదీచ్ఛే చ్ఛాంతి మాత్మనః. ౧౬. ద్వే విద్యే వేదితవ్యేతు శబ్దబ్రహ్మపరంచ యత్, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరంబ్రహ్మాధిగచ్ఛతి. ౧౭. గ్రంథ మభ్యస్య మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, పలాలమివ ధాన్యార్థీ త్యజే ద్గ్రంథ మశేషతః. ౧౮. గవా మనేకవర్ణానాం క్షీరస్యా ప్యేకవర్ణతా, క్షీరవత్పశ్యతే జ్ఞానం లింగినస్తు గవాంయథా. ౧౯. ఘృతమివ పయసి నిగూఢం భూతేభూతేచ వసతివిజ్ఞానమ్, సతతం [2]మనసిమన్థయితవ్యం మనో మంథానభూతేన. ౨౦. జ్ఞాననేత్రంసమాధాయ చోద్ధరేద్వహ్నివత్పరమ్, నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం తద్బ్రహ్మాహమితి స్మృతమ్. ౨౧. సర్వభూతాధి వాసంచ యద్భూతేషు వస త్యపి, సర్వానుగ్రాహకత్వేన తదస్మ్యహం వాసుదేవ స్తదస్మ్యహం వాసుదేవ ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అమృతబిందూపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౧. యాజుషీయ అమృతనాదోపనిషత్.

శ్లో. అమృతనాదోపనిష త్ప్రతిపాద్యంపరాక్షరమ్,
త్రైపదానందసామ్రాజ్యం హృది మే భాతు.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం శాస్త్రాణ్యధీత్య మేధావీ అభ్యస్యచ పునఃపునః, పరమం

1 యావత్తావ త్తిష్ఠతిపుష్కరే. 2 మంథయితవ్యంమనసా.

బ్రహ్మ విజ్ఞాయ ఉల్కావ త్త్వాన్యథోత్సృజేత్. ౧. ఓంకారరథ మారుహ్య విష్ణుం కృత్వాథ సారథిమ్, బ్రహ్మలోకపదాన్వేషీ రుద్రారాధనతత్పరః. ౨. తావ ద్రథేన గంతవ్యం యావ ద్రథపథిస్థితః, స్థాతా రథపతిస్థానం రథ ముత్సృజ్య గచ్ఛతి. ౩. మాత్రాలింగపదం త్యక్త్వా శబ్దవ్యంజన వర్జితమ్, అస్వరేణమకారేణపదగ్ సూక్ష్మం హి గచ్ఛతి, శబ్దాదివిషయాన్పంచ మనశ్చైవాతిచంచలమ్. ౪. చింతయే దాత్మనో రశ్మీ న్ప్రిత్యాహారస్స ఉచ్యతే ౫. ప్రత్యాహార స్తథా ధ్యానం ప్రాణాయామోఽథ ధారణా, తర్కశ్చైవ సమాధిశ్చ షడంగో యోగ ఉచ్యతే. ౬. యథాపర్వతధాతూనాం దహ్యంతే ధమనాన్మలాః, తథేంద్రియకృతా దోషాదహ్యంతే ప్రాణధారణాత్. ౭. ప్రాణాయామై ర్దహే ద్దోషా న్ధారణాభిశ్చ కిల్బిషమ్, ప్రత్యాహారేణ సంసర్గా ధ్యానేనానీశ్వరాన్గుణాన్. ౮. కిల్బిషం హి క్షయం నీత్వా రుచిరం చైవ చింతయేత్. ౯. రుచిరగ్ రేచకం చైవ వాయోరాకర్షణం తథా, ప్రాణాయామా స్త్రయః ప్రోక్తా రేచ పూరకకుంభకాః. ౧౦. సవ్యాహృతిం సప్రణవాంగాయత్రీం శిరసా సహ, త్రిఃపఠే దాయత ప్రాణః ప్రాణాయామ స్స ఉచ్యతే. ౧౧. ఉత్క్షిప్య వాయు మాకాశం శూన్యం కృత్వా నిరాత్మకమ్, శూన్యభావే నియుంజీయా ద్రేచక స్యేతిలక్షణమ్. ౧౨. వక్త్రేణోత్పలనాళేన తోయ మాకర్షయే న్నరః, ఏవం వాయు ర్గృహీతవ్యః పూరక స్యేతిలక్షణమ్. ౧౩. నోచ్ఛ్వసేన్న చ నిశ్వాసై న్నైవగాత్రాణి చాలయేత్, ఏవం భావే నియుంజీయా త్కుంభక స్యేతిలక్షణమ్. ౧౪. అంధవ త్పశ్య రూపాణి శబ్దం బధిరవచ్ఛృణు, కాష్ఠవత్పశ్య వై దేహం ప్రశాంత స్యేతి లక్షణమ్. ౧౫. మనస్సంకల్పకం ధ్యాత్వా సంక్షిప్యాత్మని బుద్ధిమాన్, ధారయిత్వా తథాఽఽత్మానం ధారణా పరికీర్తితా. ౧౬. ఆగమస్యా విరోధేన ఊహనం తర్క ఉచ్యతే, సమం మన్యేత య ల్లబ్ధ్వా ససమాధిః ప్రకీర్తితః. ౧౭. భూమౌ దర్భాసనే రమ్యే సర్వదోషవివర్జితే, కృత్వా మనోమయీం రక్షాం జప్త్వా వై రథమండలే. ౧౮. పద్మకం స్వస్తికం వాపి భద్రాసన మథాపివా, బద్ధ్వా సుఖాసనం సమ్య గుత్తరాభిముఖః స్థితః. ౧౯. నాసికాపుట మంగుళ్యా పిధా యైకేన మారుతమ్, ఆకృష్య ధారయే దగ్నిం శబ్దమేవ విచింతయేత్. ౨౦. ఓమి త్యేకాక్షరం

బ్రహ్మ ఓమి త్యేతన్న రేచయేత్, దివ్యమంత్రేణ బహుధా కుర్యాదాత్మ ముక్తయే. ౨౧. పశ్చాద్ధ్యాయీత పూర్వోక్తక్రమశో మంత్రవిద్బుధః స్థూలాదిస్థూలసూక్ష్మంచ నాభేరూర్ధ్వ ముపక్రమః. ౨౨. తిర్యగూర్ధ్వ మధో దృష్టిం విహాయచ మహామతిః, స్థిరస్థాయీ వినిష్కంపః సదా యోగంసమభ్యసేత్. ౨3. తాళమాత్రవినిష్కంపో ధారణా యోజనం తథా, ద్వాదశమాత్రో యోగస్తు కాలతో నియమ స్మృతః. ౨౪. అఘోష మవ్యంజన మస్వరంచ యత్తాలు దంతోష్ఠ మనాసికం చ యత్, అరేఫజాత ముభయో ష్మవర్జితం యదక్షరం నక్షరతే కథంచిత్. ౨౫. యేనాఽసౌ గచ్ఛతే మార్గం ప్రాణ స్తేనాభిగచ్ఛతి, అత స్తమభ్యసే న్నిత్యం యన్మార్గగమనాయ వై. ౨౬. హృద్ద్వారం వాయుద్వారంచ మూర్ధ్నిద్వార మథాపరమ్, మోక్షద్వారం బిలం చైవ సుషిరం మండలం విదుః. ౨౭. భయంక్రోధమథాలస్య మతిస్వప్నాతి జాగరమ్, అత్యాహార మనాహారం నిత్యం యోగీ వివర్జయేత్. ౨౮. అనేన విధినా సమ్య జ్నిత్య మభ్యస్యతే క్రమాత్, స్వయ ముత్పద్యతే జ్ఞానం త్రిభి ర్మాసై ర్నసంశయః. ౨౯. చతుర్భిః పశ్యతే దేవాన్ పంచభి ర్వితతక్రమాః, ఇచ్ఛయాప్నోతి కైవల్యం షష్ఠే మాసి నసంశయః. 3౦. పార్థివః పంచమాత్రస్తు చతుర్మాత్రస్తువారుణః, ఆగ్నేయస్తు త్రిమాత్రోఽసౌ వాయవ్యస్తు ద్విమాత్రకః. 3౧. ఏకమాత్ర స్తథాఽఽకాశో హ్యమాత్రంతు విచింతయేత్, సంధిం కృత్వాతు మనసా చింతయేదాత్మనాఽఽత్మని. 3౨. త్రింశ[1]త్వార్థాంగుళప్రాణో యత్రప్రాణైః ప్రతిష్ఠితః, ఏష ప్రాణ ఇతి ఖ్యాతో బాహ్యప్రాణస్య గోచరః. 33. అశీతిశ్చ శతంచైవ సహస్రాణిత్రయోదశ, లక్షశ్చైకో వినిశ్వాసో అహోరాత్రప్రమాణతః. 3౪. ప్రాణ ఆద్యో హృది స్థానే అపానస్తు పున ర్గుదే, సమానో నాభిదేశేతు ఉదానః కంఠమాశ్రితః. 3౫. వ్యానస్సర్వేషు చాంగేషు వ్యాప్యతిష్ఠతిసర్వదా, అథవర్ణాస్తు పంచానాం ప్రాణాదీనా మనుక్రమాత్. 3౬. రక్తవర్ణో మణిప్రఖ్యః ప్రాణవాయుః ప్రకీర్తితః, అపాన స్తనమధ్యేతు ఇంద్ర

1 త్పర్వాంగుళః.

పసమప్రభః. ౩౭. సమానస్తు ద్వయోర్మధ్యే గోక్షీరధవళప్రభః, పాండర ఉదానశ్చ వ్యానో హ్యర్చిస్సమప్రభః. ౩౮. య స్యేదం మండలం భిత్త్వా మారుతో యాతి మూర్ధని యత్ర యత్ర మ్రియే ద్వాపి నసభూయోఽభిజాయతే, న సభూయోఽభిజాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అమృతనాదోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్ర

౨౨. అథర్వణీయ అథర్వశిరోపనిషత్.

శ్లో. అథర్వశిరసామర్థ మనర్థ వ్రాతమాచకమ్,
సర్వాధారమనాధారం స్వమాత్రం త్రైపదాక్షరమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం దేవా హ వై స్వర్గం లోక మాయ స్తే రుద్ర మ భవా నితి సోఽబ్రవీ దహ మేకః ప్రథమ మాసం వర్తా మి భవిష్యామిచ నాన్యః కశ్చి న్మత్తో వ్యతిరిక్త ఇతి సోఽంతరా దంతరం ప్రావిశ ద్దిశ శ్చాంతరం, ప్రావిశ త్సోఽహం నిత్యానిత్యో ... బ్రహ్మా, అథ కస్మా దుచ్యత ఏకో య స్సర్వా న్లోకా న్ ద్గృహ్ణా త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయతి తస్మా దుచ్యత ఏకః, అథ కస్మా దుచ్యత ఏకో రుద్రః ఏకఏవరుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థు య ఇమాం లోకా నీశత ఈశనీయు ర్జననీయుః, ప్రత్యంజనా స్తిష్ఠతి ంచుకో చాంతకాలే సంసృజ్య విశ్వా భువనాని గోప్తా, తస్మా దుచ్యత ఏకో రుద్రః, అథకస్మాదుచ్యతి ఈశానో యః స్సర్వా న్లోకా నీశత ఈశనీ భిర్జననీభిః పరమశక్తిభిః, అభిత్వాశూర నోను మోఽదుగ్ధా ఇవ ధేనవః, ఈశాన మస్య జగత స్సువ ర్దృశ మీశాన మింద్రత స్థుషః తస్మా దుచ్యత ఈశానః, అథ కస్మా దుచ్యతే భగవా న్ య

---

1 ప్రాణానూర్ధ్వముత్క్రామయతి. 2 రూప మోతం.

హవీగ్ంషి హవిషాయు రాయుషా సత్యగ్ సత్యేన ధర్మం ధర్మేణతర్ప యామి, స్వేన తేజసా తతో దేవా రుద్రం నాపశ్యం స్తే దేవా రుద్రం ధ్యాయంతి తతో దేవా ఊర్ధ్వ బాహవ స్తున్వంతి. ౧. ఓం యోవై రుద్ర స్సభగవాన్ యశ్చ బ్రహ్మా భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః శీర్షం జనపదోఽవిశ్వరూపోఽసి. ౧. (యథా ప్రథమమంత్రోక్తౌ వాద్యంతౌ తథా సర్వమంత్రేషు ద్రష్టవ్యౌ) యశ్చవిష్ణుః. ౨. యశ్చమహేశ్వరః. ౩. యాచోమా. ౪. యశ్చవినాయకః. ౫. యశ్చస్కందః. ౬. యశ్చేంద్రః. ౭. యశ్చాగ్నిః. ౮. యాచభూః. ౯. యశ్చభువః. ౧౦. యశ్చసువః. ౧౧. యశ్చమహః. ౧౨. యశ్చజనః. ౧౩. యచ్చతపః. ౧౪. యచ్చసత్యం. ౧౫. యాచపృథివీ. ౧౬. యాశ్చాపః. ౧౭. యచ్చతేజః. ౧౮. యశ్చవాయుః. ౧౯. యచ్చాకాశం. ౨౦. యశ్చసూర్యః. ౨౧. యశ్చ సోమః. ౨౨. యానిచనక్షత్రాణి. ౨౩. యేచాష్టౌగ్రహాః. ౨౪. యశ్చప్రాణః. ౨౫. యశ్చకాలః. ౨౬. యశ్చయమః. ౨౭. యశ్చమృత్యుః. ౨౮. యచ్చామృతం ౨౯. యచ్చభూతంభవ్యంభవిష్యత్. ౩౦. యచ్చవిశ్వం. ౩౧. యచ్చకృత్స్నం. ౩౨. యచ్చసర్వం. ౩౩. యచ్చసత్యం. ౩౪. ఓ మాదౌ మధ్యే భూర్భువ స్సువరంతే శీర్షం జనపదోం విశ్వరూపోఽసి, బ్రహ్మైకత్వం ద్విత్రిధోర్ధ్వ మధశ్చ త్వం శాంతిశ్చ త్వం పుష్టిశ్చ త్వం తుష్టిశ్చ త్వం హుత మహుతం విశ్వ మవిశ్వం దత్త మదత్తం కృత మకృతం పర మపరం పరాచింత్య స్థాపయిత్వాతు రుద్ర, రుద్ర ఏక త్వం మావహ... శాశ్వతం వై పురాణ మిష మూర్జం తమసా నియచ్ఛత, వ్రత మేతత్పాశుపతమ్, అగ్ని రితి భస్మ, వాయు రితి భస్మ, జల మితి భస్మ, స్థల మితి భస్మ, వ్యో మేతి భస్మ, సర్వగ్ హవా ఇదం భస్మ, మన ఇత్యేతాని చక్షూంషి భస్మాని, అగ్ని రిత్యాదినా భస్మ గృహీత్వా విమృజ్యాంగాని సంస్పృశేత్, తస్మా ద్వ్రత మేత త్పాశుపతమ్, పశుపాశవిమోక్షాయ యోఽథర్వశిరసం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతేఽసోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, ససోమపూతో భవతి, ససత్యపూతో భవతి, స సర్వపూతో భవతి, స సర్వే

1 నిచాయ్యేమాం శాంతి.

ద్యుతం తత్పరంబ్రహ్మేతి, స ఏక స్స ఏకో రుద్ర స్స ఈశానస్సభగవాన్ సమహేశ్వరః సమహాదేవః, అథ కస్మా దుచ్యత ఓంకారో యస్మా దుచ్చార్యమాణ ఏవ [1]సర్వాగ్ శరీర మూర్ధ్వమున్నమయతి తస్మా దుచ్యత ఓంకారః, అథ కస్మా దుచ్యతే ప్రణవో యస్మా దుచ్చార్యమాణ ఏవ ఋచో యజూగ్ంషి సామాన్యథర్వాంగిరసశ్చ యజ్ఞే బ్రహ్మచబ్రాహ్మణే భ్యః ప్రణామయతి తస్మాదుచ్యతే ప్రణవః, అథకస్మా దుచ్యతే సర్వవ్యాపీ తస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ సర్వా న్లోకాన్ వ్యాప్నోతి స్నేహాయథా పలలపిండంశాంత[2]మూల మోతంప్రోత మను ప్రాప్య సర్వం వ్యతిషిక్త స్త స్సైవానువిద్ధం వ్యతిశిష్ట స్తస్మాదుచ్యతే సర్వవ్యాపీ, అథ కస్మాదుచ్యతేఽ నంతో యస్మా దుచ్చార్యమాణఏ వాద్యంతం నోపలభ్యతే. తిర్యగూ ర్ధ్వ మధస్తా ~~త్తస్మాదుచ్యతేఽ~~నంతః, అథ కస్మా దుచ్యతే తారం యస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ గర్భజన్మవ్యాధి జరామరణసంసార మహద్భయా త్సంతారయతి తస్మాదుచ్యతే తారమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే సూక్ష్మం యస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ సూక్ష్మో భూత్వా పరశరీరా ణ్యేవాధితిష్ఠతి తస్మా దుచ్యతే సూక్ష్మమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే శుక్లం యస్మాదుచ్చార్య మాణ ఏవ క్లందతే క్లామయతే తస్మాదుచ్యతే శుక్లమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే వైద్యుతం యస్మా దుచ్చార్యమాణ ఏవ మహతి తమసి సర్వం శరీరం విద్యోతయతి తస్మా దుచ్యతే వైద్యుతమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే పరంబ్రహ్మ యస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ బృహతి బృంహయతి తస్మా దుచ్యతే

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్ర

౨౩. అథర్వణీయ అథర్వశిఖోపనిషత్.

శ్లో. ఓంకారార్థతయా భాతం తుర్యోంకారాగ్రభాసురమ్,
తుర్యతుర్యత్రిపాద్రామం స్వమాత్రంకలయేఽన్వహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ హైనం పైప్పలా దోంగిరాస్సనత్కుమార శ్చాథర్వాణ

1 నోఽథశిర్ష్ణ.

స్సర్వాన్భావా నిరీక్ష్య త్యాత్మజ్ఞానం నిరీక్షయతి యోగం గమయతి
సఏవ తస్మా దుచ్యతే భగవాన్, అథ కస్మా దుచ్యతే మహేశ్వరో య
స్సర్వా ల్లోకా న్సంభక్ష స్సంభక్షయ త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాస
యతి తస్మా దుచ్యతే మహేశ్వరః, అథ కస్మా దుచ్యతే మహాదేవో
య స్సర్వాన్భావా న్పరిత్య జ్యాత్మజ్ఞాన యోగైశ్వర్యే మహతి మహీ
యతే తస్మా దుచ్యతే మహాదేవః, తదేత ద్రుద్రచరితం, ఏషోహ దేవః
ప్రదిశో ను సర్వాః పూర్వోహి జాత స్సఉ గర్భే అంతః, స ఏవ జాత
స్సజనిష్యమాణః ప్రత్యం జనా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః, విశ్వత శ్చక్షు
రుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో బాహు రుత విశ్వత స్పాత్, సంబా
హుభ్యాం ధమతి సంపత త్రైర్ద్యావా భూమీ జనయం దేవ ఏకః,
తదేత దుపాసితవ్యం, యద్వాచోవద స్తి తదేవగ్రాహ్యం, అయం
పంథా వితత ఉత్తరేణ యేన దేవా యేన ఋషయో యేన పితరః
ప్రాప్నువంతి పర మపరం పరాయణం చేతి, వాలాగ్రమాత్రం హృద
యస్య మధ్యే విశ్వం దేవం జాతవేదం వరేణ్యమ్, త మాత్మస్థం యే
ఽనుపశ్యంతిధీరా స్తేషాం శాంతి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్, యో యోనిం
యోని మధితిష్ఠ త్యేకో యే నేదం పూర్ణం పంచవిధంచ సర్వమ్, త
మీశానం పురుషం దేవ మీడ్యం [1]నిధిధ్యాయా త్తారం శాంతి మత్యం
[illegible] ప్రాణ్యే ష్వంతర్మనసో లింగ మాహు ర్యస్మిన్క్రోధో యాచ
తృష్ణా క్షమాచ, తృష్ణాం ఛిత్వా హేతుజాలస్య మూలం బుద్ధ్యాసం
చతుర్ధావస్థితఇతి సర్వదేవ వేదయోనిస్సర్వవాచ్యవస్తు ప్రణవాత్మకమిదం

౧. దేవాశ్చేతి సంధత్తాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్య స్సంతారయతీతి
తారణా త్తారః, సర్వే దేవాః సంవిశంతీతి విష్ణుః, స్సర్వాణి బృంహ
యతీతి బ్రహ్మా, సర్వస్యాంతః స్థానేభ్యోఽధ్యేయేభ్యః ప్రదీపవ త్ప్రకాశ
యతీతి ప్రకాశః, ప్రకాశేభ్య స్సదోమి త్యంతఃశరీరే విద్యుద్వ ద్ద్యోత
యతి ముహుర్ముహు రితి ద్యు ద్యుత్ప్రతీయా ద్దిశం దిశంభిత్వా సర్వా
ల్లోకా న్వ్యాప్నోతి వ్యాపయతీతి వ్యాపనా ద్వ్యాపీ మహాదేవః. ౨.
పూర్వాస్యమాత్రా జాగర్తిజాగరితం ద్వితీయా స్వప్నం తృతీయాసుషుప్తి
శ్చతుర్థీతురీయం మాత్రా మాత్రాః ప్రతిమాత్రా గతా స్సమ్య క్సమ
స్తానపి పాదాం జయతీతి స్వయం ప్రకాశ స్స్వయం బ్రహ్మా భవతీ త్యేష

షు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, ససర్వేషు వేదే ష్వధీతో భవతి, స సర్వ
వేదచర్యాసు చరితో భవతి, సర్వై ర్దేవై ర్జ్ఞాతో భవతి, ససర్వయజ్ఞ
క్రతుభి రిష్టవా న్భవతి, తే నేతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహ
స్రాణి జప్తాని భవంతి, గాయత్ర్యా శ్శతసహస్రం జప్తం భవతి, ప్రణ
వానా మయుతం జప్తం భవతి, రూపే రూపే దశపూర్వా న్పునాతి,
దశో త్తరా నాచక్షుషః పఙ్క్తిం పునాతి, ఇత్యాహ భగవా నథర్వశి
రోఽథర్వశిరః, సకృజ్జప్త్వా శుచిః పూతః కర్మణ్యో భవతి, ద్వి
తీయం జప్త్వా గాణాపత్య మవాప్నోతి, తృతీయం జప్త్వా దేవ మే వాను
ప్రవిశతీత్యోగ్ సత్యమ్, యో రుద్రో అగ్నౌ యో అప్స్వంతర్య ఓషధీ
ర్వీరుధ ఆవివేశ, య ఇమా విశ్వాభువనాని చక్లృపే తస్మై రుద్రాయ
నమో అస్తు, అస్య మూర్ధాన మస్యసగ్ శీర్ష్యోఽథర్వా హృదయం చ
మస్తిష్కా దూర్ధ్వం ప్రేరయన్పవమానో[1] ఽథర్వశీర్ష్ణ స్తద్వాథర్వ
శిరో దేవకోశ స్సముబ్జిత స్తత్ప్రాణోఽభిరక్షతు, శ్రియ మన్న
మథో మనః శ్రియ మన్న మథో మనః, విద్యా మన్న మథో మనో
విద్యా మన్న మథో మనః, మోక్ష మన్న మథో మనో మోక్ష మన్న
మథో మన ఇత్యోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అథర్వశిరోపనిష త్సమాప్తా.

[illegible]యణ్యుపని[illegible]

శ్లో. వైరాగ్యోత్థ భక్తియుక్త బ్రహ్మమాత్ర ప్రబోధతః,
యత్పదం మునయో యాన్తి తత్త్రైపద మహంమహః.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

ఓం. బృహద్రథో హవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం
నిధాపయి త్వేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతో

1 శ్లో. మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహజ్జాబాలతాపనీ,
కాలాగ్నిరుద్ర మైత్రేయీ సుబాల క్షురిమన్త్రికా.

మువాచ భగవన్ కి మాదౌ ప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్యం కిం తత్ ధ్యానం కో వా ధ్యాతా కశ్చ ధ్యేయః సఏభ్యోఽథర్వా ప్రత్యువాచ, ఓ మిత్యేత దక్షర మాదౌ ప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్య మిత్యేత దక్షరం పరం బ్రహ్మాఽస్య పాదా శ్చత్వారో వేదా శ్చతుష్పా దిద మక్షరం పరం బ్రహ్మ పూర్వాఽస్య మాత్రా పృథివ్యకార స్సఋగ్భి రృగ్వేదో బ్రహ్మా వసవో గాయత్రీ గార్హపత్యః, ద్వితీయాఽంతరిక్షగ్ స ఉకార స్స యజుర్భి ర్యజుర్వేదో విష్ణూ రుద్రా స్త్రిష్టు బ్దక్షిణాగ్నిః, తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సామ వేదో రుద్రా ఆదిత్యా జగ త్యాహవనీయః, యాఽవసానేఽస్య చతుర్థ్యర్ధమాత్రా స సోమలోక ఓంకార స్సాథర్వణై మంత్రై రథర్వవేద స్సంవర్త కోఽగ్ని ర్మరుతో విరా డేక ర్షి ర్భాస్వతీః స్మృతాః, ప్రథమా రక్తపీతా మహ ద్బ్రహ్మ దైవత్యా, ద్వితీయా విద్యుమతీ కృష్ణా విష్ణుదైవత్యా, తృతీయా శుభాశుభాశుక్లా రుద్రదైవత్యా, యాఽవసానేఽస్య చతుర్థ్యర్ధమాత్రా సా విద్యుమతీ సర్వవర్ణా పురుషదైవత్యా, స ఏష హ్యోంకారః, చతురక్షర శ్చతుష్పాద శ్చతుశ్శిర శ్చతుర్థమాత్ర స్థూలమేత ద్ధ్రస్వదీర్ఘ ప్లుతఇతి, ఓం౧ఓం౨ఓం౩ఇతి త్రి రుక్త్వా చతుర్థ శ్శాంత ఆత్మా ప్లుత ప్రణవప్రయోగేన సమస్త మోమితి ప్రయుక్త ఆత్మజ్యోతి స్సకృదావర్తతే సకృ దుచ్చారితమాత్ర సఏష ఊర్ధ్వమున్నామయ తీత్యోంకారః, ప్రాణాం త్సర్వా న్ప్రలీయత ఇతి ప్రళయః ప్రాణాం త్సర్వా న్పరమాత్మని ప్రణామయతీ త్యేతస్మా త్ప్రణవః చతుర్ధావసితఇతి సర్వదేవ వేదయోనిస్సర్వవాచ్యవస్తు ప్రణవాత్మకమ్. ౧. దేవా శ్చేతి సంధత్తాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్య స్సంతారయతీతి తారణా త్తారః, సర్వే దేవాః సంవిశంతీతి విష్ణుః, స్సర్వాణి బృంహయతీతి బ్రహ్మా, సర్వస్యాంతః స్థానేభ్యోఽధ్యేయేభ్యః ప్రదీపవ త్ప్రకాశయతీతి ప్రకాశః, ప్రకాశేభ్య స్సదోమి త్యంతఃశరీరే విద్యుద్వ ద్ద్యోతయతి ముహుర్ముహు రితి ద్యు ద్వత్ప్రతీయా ద్దిశం దిశంభిత్వా సర్వా న్లోకా న్వ్యాప్నోతి వ్యాపయతీతి వ్యాపనా ద్వ్యాపీ మహాదేవః. ౨. పూర్వాఽస్య మాత్రా జాగర్తి జాగరితం ద్వితీయా స్వప్నం తృతీయా సుషుప్తి శ్చతుర్థీ తురీయం మాత్రా మాత్రాః ప్రతిమాత్రా గతా స్సమ్య క్సమస్తానపి పాదాం జయతీతి స్వయం ప్రకాశ స్స్వయం బ్రహ్మ భవతీ త్యేష

సిద్ధికర ఏతస్మాద్ధ్యానాదౌ ప్రయుజ్యతే, సర్వాకరణోపసంహారత్వాద్ధార్య ధారణా ద్బ్రహ్మ తురీయమ్, సర్వాకరణాని మనసి సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యానం విష్ణుః, ప్రాణం మనసి సహాకరణైః స్సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యాతా రుద్రః, ప్రాణం మనసి సహాకరణైర్నాదాంతే పరమాత్మని సంప్రతిష్ఠాప్యధ్యాయీ తేశానం ప్రధ్యాయితవ్యగ్ సర్వ మిదం బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రేంద్రా స్తే సంప్రసూయంతే సర్వాణి చేంద్రియాణి సహ భూతై ర్నకారణం కారణానాం ధ్యాతా కారణంతు ధేయ స్సర్వైశ్వర్యసంపన్నస్సర్వేశ్వర శ్శంభు రాకాశమధ్యే ధ్రువం స్తబ్ధ్వాధికం క్షణ మేకం క్రతు శతస్యాపి చతు స్సప్తత్యాయత్ఫలం తదవాప్నోతి కృత్స్న మోంకారగతిం చ సర్వధ్యాన యోగజ్ఞానానాం యత్ఫల మోంకారో వేద పర ఈశోవా శివ ఏకో ధ్యేయ శ్శివంకర స్సర్వమన్య త్పరిత్యజ్య సమస్తాథర్వశి ఖైతా మధీత్వ ద్విజో గర్భవాసా ద్విముక్తో విముచ్యత ఏతామధీత్య ద్విజోగర్భవాసా ద్విముక్తో విముచ్యత ఇత్యోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అథర్వశిఖోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౮. సామవేదీయ మైత్రాయణ్యుపనిషత్[1]

శ్లో. వైరాగ్యోత్థ భక్తియుక్త బ్రహ్మమాత్ర ప్రబోధతః,
యత్పదం మునయో యాన్తి తత్త్రైపద మహంమహః.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

ఓం. బృహద్రథోహవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం పయి త్వేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతో

---

1 శ్లో. మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహజ్జాబాలతాపనీ,
కాలాగ్నిరుద్ర మైత్రేయీ సుబాల క్షురిమన్త్రికా.

ఽరణ్యం నిర్జగామ స తత్ర పరమం తప ఆస్థా యాదిత్య మీక్షమాణ ఊర్ధ్వబాహు స్తిష్ఠత్యంతే సహస్రస్య మునేరం తిక మాజగా మాగ్నిరి వాధూమక స్తేజసా నిర్దహ న్ని వాత్మవి ద్భగవాం ఛ్ఛాకాయన్య ఉత్తిష్ఠో త్తిష్ఠ వరం వృణీ ష్వేతి రాజాన మబ్రవీ త్స తస్మై న మస్కృత్యోవాచ భగవ న్నాహ మాత్మవి త్త్వం తత్త్వవిచ్ఛుశ్రుమో వయం సత్వన్నో బ్రూహీ త్యేతద్వృత్తం పురస్తా దశక్యం మాపృచ్ఛ ప్రశ్న మైక్ష్వాకాన్యా న్కామా న్వృణీ ష్వేతి శాకాయన్యస్య చరణా వభిమృశ్యమానో రా జేమాం గాథాం జగాద ౧. భగవ న్నస్థిచర్మస్నాయుమజ్జామాంసశుక్ల శోణితశ్లేష్మాశ్రుదూషితే విణ్మూత్రవాతపిత్త కఫసంఘాతే దుర్గంధేనిస్సారే ఽస్మిం చ్ఛరీరే కింకామోపభోగైః. ౨. కామక్రోధలోభ మోహభయవి షాదేర్ష్యేఽష్టవియోగా నిష్టసంప్రయోగ క్షుత్పిపాసా జరామృత్యురోగ శోకాద్యై రభిహతేఽస్మిం చ్ఛరీరే కిం కామోపభోగైః. ౩. సర్వం చే దం క్షయిష్ణు పశ్యామో యథేమే దంశమశకాదయ స్తృణవన్నశ్యత యోద్భూత ప్రధ్వంసినః. ౪. అథ కి మేతై ర్వా పరేఽన్యేమహా ధను ర్ధరా శ్చక్రవర్తినః కేచి త్సుద్యుమ్నేంద్రద్యుమ్న కువలయాశ్వ య వనాశ్వ వధ్ర్యశ్వా అశ్వపతి శ్శశిబిందు ర్హరిశ్చంద్రో ఽంబరీషోన నుక్త స్స్వయాతిర్యయాతి రనరణ్యోక్ష[1]సేనాదయోఽథ మరుద్భరత ప్రభృతయో రాజానో మిషతో బంధువర్గ స్య మహతీం శ్రియం త్య క్త్వాస్మాల్లోకా దముం లోకం ప్రయాంతి. ౫. అథ కి మేతైర్వా పరేఽ న్యే గంధర్వాసురయక్షరాక్షసభూతగణపిశాచోరగగ్రహాదీనాం నిరోధ నం పశ్యామః. ౬. అథ కి మేతై ర్వాన్యానాం శోషణం మహార్ణ వా నాం శిఖరిణాం ప్రపతనంధ్రువస్య ప్రచలన మస్థానంవా తరూణాం నిమ జ్జనం పృథివ్యాః స్థానా దపసరణం సురాణాం సోఽహమి త్యే[2]తస్మిం త్సం సారే కింకామోపభోగై ర్యై రేవాశ్రిత స్యాసకృ దిహ వర్తనం దృశ్య త ఇ త్యుద్ధర్తు మర్హసీత్యం[3]ధూదపానస్థో భేక ఇవాహ మస్మిం త్సంసారే భగవం స్త్వన్నో గతి స్త్వన్నో గతి రితి. ౭.

---

1 సేనోక్ష మరు. 2 త్యేతద్విధేఽస్మిన్ త్సం. 3 ధోద.

ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

అథ భగవాంచ్ఛాకాయన్యః సుప్రీతో௨బ్రవీద్రాజానం మహారాజ బృహద్రథేక్ష్వాకువంశధ్వజశీఘ్రాత్మజ్ఞః[1] కృతకృత్యస్త్వం మరున్నామ్నో విశ్రుతో௨సీత్యయం వావ ఖల్వాత్మా తే కతమో భగవా న్వర్ణ్య ఇతి తగ్ం హోవాచేతి. ౧. య ఏషో బాహ్యావష్టంభనే నోర్ధ్వముత్క్రాంతో వ్యథమానో௨వ్యథమానస్తమః ప్రణుద త్యేష ఆత్మేత్యాహ భగవా నథ య ఏష సంప్రసాదో௨స్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేనరూపే ణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచైత దమృత మభయ మేతద్బ్రహ్మేతి. ౨. అథ ఖల్వియం బ్రహ్మవిద్యా సర్వోపనిషద్విద్యా వా రాజ న్నస్మాకం భగవతా మైత్రేయేణ వ్యాఖ్యాతాహం తే కథయిష్యామీ త్యథాపహతపాప్మాన స్తిగ్మతేజస ఊర్ధ్వ రేతసో వాలఖిల్యా ఇతి శ్రూయంతే௨థై తే ప్రజా ప్రజాపతిమబ్రువన్భగవం చ్ఛకట మివా చేతన మిదం శరీరం కస్యైష ఖల్విదృశో మహిమాతీంద్రియభూతస్య యేనైత ద్విధ మిదం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితాస్య కో భగవ న్నేత దస్మాకం బ్రూహీతి తాన్ హోవాచ. ౩. యోహ ఖలు వాచోపరిసః శ్రూయతే స వా ఏష శుద్ధః పూత శ్శూన్య శ్శాంతో௨ప్రాణో௨నీశాత్మానంతో௨క్షయ్య స్థిర శ్శాశ్వతో௨జః స్వతంత్రః స్వే మహిమ్ని తిష్ఠ త్యనేనేదంశరీరం చేతనవ త్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషో௨స్యేతి తే హోచు ర్భగవ న్కథ మనేనేదృశేనా ~~స్థ్యేనైత ద్విధ~~ ప్రచోదయితా చైషో௨స్యేతి కథమితి తాన్హోవాచ. ౪. సవా ఏష సూక్ష్మో గ్రాహ్యో దృశ్యః పురుషసంజ్ఞో బుద్ధిపూర్వ మిహైవావర్తతే௨ంశేన సుషుప్త్యస్యైవ బుద్ధిపూర్వంనిబోధయ త్యథ యోహ ఖలువా వైతస్యాం శో௨యం యశ్చేతన మాత్రః ప్రతిపూరుషం క్షేత్రజ్ఞః సంకల్పాధ్యవసాయాభిమానలింగః ప్రజాపతి ర్విశ్వాఖ్య స్తేన చేతనే నేదం శరీరం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషో௨స్యేతి తే హోచు ర్భగవ న్నీదృశస్య కథ మంశేన వర్తనమితి తాన్హోవాచ. ౫. ప్రజాపతి ర్వా ఏషో௨గ్రే తిష్ఠ త్స నారమతైక స్స ఆత్మాన మభిధ్యాయ ద్బహ్వీః ప్రజా

---

1 జః.

అసృజ త్తా అస్యైవా అప్రబుద్ధా [1]స్థాణురివ తిష్ఠమానా అపశ్య త్సనార
మత సోఽమన్య త్రైతాసాం ప్రతిబోధనా యాభ్యంతరం ప్రవిశానీ త్యథ
సవాయు మి వాత్మానం కృత్వాభ్యంతరం ప్రావిశ త్సఏకో నావిశ
త్సపంచధాత్మానం ప్రవిభ జ్యోచ్యతే యః ప్రాణోఽపానస్సమాన
ఉదానో వ్యాన ఇతి. ౬. అథ యోఽయ మూర్ధ్వ ముత్క్రామతీ
త్యేషవావ సప్రాణోఽథ యోఽయమవాఙ్చం సంక్రామ త్యేషవావ
సోఽపానోఽథ యోఽయం స్థవిష్ఠ మన్నధాతు మపానే స్థాపయ త్యణిష్ఠం
చాంగేఽంగేసమ న్నయత్యేషవావ సమానోఽథ యోఽయం పీతా
సిత ముద్గిరతి నిగిరతీతి చైషవావ స ఉదానోఽథ యేనైతా స్సిరా
అనువ్యాప్తా ఏషవావ స వ్యానః. ౭. అథోఽపాంశు రంతర్యా మ్యభి
భవ త్యంతర్యామ ఉపాంశు మేతయో రంతరాళే చౌష్ణ్యం ప్రాసువ దౌ
ష్ణ్యం స పురుషోఽథ యః పురుష స్సోఽగ్ని ర్వై శ్వానరోఽప్యన్య
త్రా ప్యుక్త మయ మగ్ని ర్వైశ్వానరో యోఽయమంతః[2]పురుషే యే
నేద మన్నం పచ్యతే య దిద మద్యతే త స్యైష ఘోషో భవతి
య దేత త్కర్ణావపిధాయ శృణోతి స య దోత్క్రమిష్యన్ భవతి
నైనం ఘోషం శృణోతి. ౮. సవా ఏషపంచధాఽఽత్మానం ప్రవిభజ్య
నిహితో గుహాయాం మనోమయః, ప్రాణశరీరో [3]భారూప స్సత్యసం
కల్ప ఆత్మేతి సవా ఏషోఽస్యహృదంతరే తిష్ఠ న్నకృతార్థోఽ మన్యతార్థా
[4]నశ్నామీ త్యతః స్వానీమానిభి త్త్వోదితః పంచభీ రశ్మిభి ర్విషయానత్తీ
తిబుద్ధీంద్రియాణీమా నీమాన్యేతా న్యస్య రశ్మయః కర్మేంద్రియాణ్యస్య
హయా రథశ్శరీరం మనో నియంతా ప్రకృతమయోఽస్య ప్రతోదనేన
ఖ ల్వీరితం పరిభ్రమతీదం శరీరం చక్ర మివ మృతేచ నేదం శరీరం చేత
నవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి. ౯. సవా ఏష ఆత్మే
త్యదో వశం సిత ఇవ సితాసితైః కర్మఫలై రభిభూయమాన ఇవప్రతిశరీ
రం చర త్యవ్యక్తత్వా త్సూక్ష్మత్వా దదృశ్యత్వా దగ్రాహ్యత్వా న్నిర్మ
మ త్వాచ్చానవస్థో కర్తా క ర్తేవావస్థితః. ౧౦. సవా ఏష శుద్ధః స్థిరోఽ
చలశ్చాఽలేపోఽవ్యగ్రో నిస్పృహః, ప్రేక్షకవ దవస్థితః స్వస్వచరితభు
గ్గుణమయేన పటే నాత్మాన మంతర్ధా యావస్థిత ఇత్యవస్థిత ఇతి. ౧౧.

---

1 అప్రాణారివ. 2 పురుషో. 3 బహురూపః. 4 నసానీత్యతః.

తృతీయః ప్రపాఠకః.

తే హోచు ర్భగవ న్యద్యేవ మ స్యాత్మనో మహిమానం సూచయ త్యన్యోఽపరః కోఽయమాత్మా యోఽయం సితాసితైః కర్మఫలై రభిభూయమాన స్సదసద్యోని మాపద్యత ఇ త్యవాచీం వోర్ధ్వాం వా గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి కతమ ఏష ఇతి తాన్ హోవాచ. ౧. అస్తి ఖల్వన్యోఽపరో భూతాత్మా యోఽయం సితాసితైః కర్మఫలై రభిభూయమాన స్సదస ద్యోని మాపద్యత ఇత్యవాచీం వోర్ధ్వాం గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీ త్యస్యోపవ్యాఖ్యానం పంచతన్మాత్రాణి భూతశబ్దే నోచ్యంతే పంచమహాభూతాని భూతశబ్దేనోచ్యంతేఽథ తేషాం యః సముదాయ శ్శరీర ముక్త మథ యోహ ఖలు వావ శరీర మిత్యుక్తం స భూతాత్మే త్యుక్త మథాస్తి తస్యాత్మా బిందురివ పుష్కర ఇతి సవా ఏషోఽభిభూతః ప్రాకృతైర్గుణై రిత్యతోఽభిభూతత్వా త్సంమూఢత్వం ప్రయాత్య సమ్మూఢత్వా దాత్మస్థం ప్రభుం భగవంతం కారయితారం నాపశ్య ద్గుణౌఘై స్తృప్యమానః కలుషీకృత శ్చాస్థిర శ్చంచలో లోలుప్యమాన స్సస్పృహో వ్యగ్ర శ్చాభి[1]మానిత్వం ప్రయాత ఇ త్యహం సమ మేద మిత్యేవం మన్యమానో నిబధ్నా త్యాత్మనాత్మానం జాలే నేవ ఖచరః కృతస్యానుఫలై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి. ౨. అథాన్యత్రా ప్యుక్తం యః కర్తా సోఽయంవై భూతాత్మా కరణైః కారయితాంతః పురుషోఽథ యథాఽగ్నినాఽయఃపిండో వాఽభిభూతః కర్తృభి ర్హన్యమానో నానాత్వ ముపై త్యేవం వావఖ ల్వసౌ భూతాత్మాంతఃపురుషే ణాభిభూతో గుణై ర్హన్యమానో నానాత్వ ముపై త్యథ య త్త్రిగుణం చతురశీతి లక్షయోనిపరిణతం భూతగణ మేతద్వై నానాత్వస్యం రూపం తాని హవా ఇమాని గుణాని పురుషే ణేరితాని చక్ర మివచక్రిణే త్యథ యథాయః పిండే హన్యమానే నాగ్ని రభిభూయ త్యేవం నాభిభూయ త్యసౌ పురుషోఽభిభూయ త్యయం భూతాత్మోపసంశ్లిష్టత్వా దితి. ౩. అథాన్యత్రా ప్యుక్తం శరీర మిదం మైథునా దేవో ద్భూతం సంవి ద్వ్యపేతం నిరయ ఏవ మూత్రద్వారేణ నిష్క్రాంత మస్థిభి శ్చి

1 మానత్వం.

తం మాంసేనానులిప్తం చర్మణానబద్ధం విణ్మూత్రపిత్తకఫమజ్జా మేదోవ
సాభి రన్యైశ్చ మలై ర్బహుభిః పరిపూర్ణం కోశ ఇవధ నేనేతి. ౪. అథా
న్యత్రాప్యుక్తం సంమోహం భయం విషాదో నిద్రా తంద్రీ వ్రణో జరా
శోకః క్షు త్పిపాసా కార్పణ్యం క్రోధో నాస్తిక్య మజ్ఞానం మాత్సర్యం
వై కారుణ్యం మూఢత్వంనిర్వ్రీడత్వం నికృతత్వ ముద్ధతత్వ మసమత్వ
మితి తామసాన్విత స్తృష్ణా స్నేహో రాగో లోభో హింసా రతి ర్దృష్టి
ర్వ్యాపృతత్వ మీర్ష్యా కామ మవస్థితత్వం చంచలత్వం జిహీర్షార్థోపార్జ
నంమిత్రానుగ్రహణం పరిగ్రహావలంబో నిష్టే ష్వింద్రియార్థేషు ద్విష్టిరి
ష్టేష్వభిషంగఇతి రాజసాన్వితైః పరిపూర్ణ ఏతై రభిభూత ఇత్యయంభూ
తాత్మా తస్మా న్నానారూపా ణ్యాప్నోతి త్యాప్నోతీతి. ౫.

చతుర్థః ప్రపాఠకః.

*తేహాఖల్వథోఽర్ధ్వరేతసోఽతివిస్మితా అతి సమేత్యోచు ర్భగ
వన్న మస్తేత్వ న్నశ్శాధిత్వ మస్మాకం గతి రన్యా న విద్యత ఇత్యస్య కోతిధి
ర్భూతాత్మనో యేనేదం హిత్వా త్మన్యేవ సాయుజ్య ముపైతి తాన్హో
వాచ. ౧. అథాన్యత్రాప్యుక్తం మహానదీ షూర్మయఇవ నివర్తక మస్య
యత్పురాకృతం సముద్ర వేలేవ దున్నివార్య మస్య మృత్యోరాగమ
నం సదసత్ఫలమయై ర్హి పాశైః పశుఃఇవ బద్ధం బంధనస్థస్యైవా స్వాతం
త్ర్యం యమవిషయస్థఇవబహుభయావస్థం మదిరోన్మత్తఇ వామోద
మదిరోన్మత్తం పాప్మనా గృహీతఇవ భ్రామ్యమాణం మహోరగదష్ట
ఇవ విషదష్టం మహాంధకారఇవ రాగాంధ మింద్రజాల మివ మాయామ
యం స్వప్నఇవ మిథ్యాదర్శనంకదళీగర్భఇ వాసారం నటఇవ క్షణవే
షం చిత్రభిత్తిరివ మిథ్యామనోరమ మిత్యథోక్తమ్, శబ్దస్పర్శాదయో
యేఽర్థాఅనర్థాఇవ తే స్థితాః, యేషాం సక్తస్తు భూతాత్మా న స్మరేచ్చ
పరంపదమ్. ౨. అయం వావ ఖ ల్వస్యప్రతివిధి ర్భూతాత్మనో యద్వేద
విద్యాధిగమ స్స్వధర్మ స్యానుసరణం స్వాశ్రమేష్వేవానుక్రమణం స్వధ
ర్మఏవ సర్వం ధత్తే స్తంభశాఖే చేతరా ణ్యనేనోర్ధ్వభా గ్భవ త్యన్య
థా ధఃపత త్యేష స్వధర్మోఽభిహితో యో వేదేషు న స్వధర్మాతిక్రమే
ణాశ్రమీ భవ త్యాశ్రమే ష్వేవావస్థిత స్తపస్వీ చేత్యుచ్యత ఏత ద

* అయ మధికపాఠః.

ప్యుక్తం నాతపస్కస్యాత్మ[1]జ్ఞానాధిగమః కర్మ శుద్ధిర్వేత్యేవం హ్యాహ, తపసా ప్రాప్యతే సత్వం సత్త్వా త్సంప్రాప్యతే మనః, మనసా ప్రాప్యతే త్వాత్మా హ్యాత్మా[2]ప్త్యాననివర్తతఇతి. ౩. (అత్రైతేశ్లోకా భవంతి) 'యథా నిరింధనో వహ్ని స్స్వయోనా వుపశామ్యతి, తథా వృత్తిక్షయా చ్చిత్తం స్వయోనా వుపశామ్యతి, స్వయోనావుపశాంతస్య మనస స్సత్యకామినః, ఇంద్రియార్థావిమూఢస్యానృతాః కర్మవశానుగాః, చిత్తమేవ హి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, యచ్చిత్త స్తన్మయోభవతి గుహ్య మేత త్సనాతనమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్మ శుభాశుభమ్, ప్రసన్నాత్మాఽఽత్మని స్థిత్వా సుఖ మవ్యయ మశ్నుతే, సమాసక్తం యథా చిత్తం జంతోర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణి స్యాత్త త్కో న ముచ్యేత బంధనాత్, మనో హి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ అశుద్ధం కామసంకల్పం శుద్ధం కామవివర్జితమ్, లయవిక్షేపరహితం మనః కృత్వా సునిశ్చలమ్, యదా యా త్యమనీభావం తదా తత్పరమం పదమ్, తావదేవ నిరోద్ధవ్యం హృది యావత్క్షయం గతమ్, ఏతజ్జ్ఞానంచ మోక్షంచ శేషాస్తు గ్రంథవిస్తరాః. సమాధినిర్ధూతమలస్య చేతసో నివేశిత స్యాత్మని యత్సుఖంభవేత్, న శక్యతే వర్ణయితుం గిరా తదా స్వయం తదంతఃకరణేన గృహ్యతే. అప అ ప్స్వగ్ని రగ్నౌ వా వ్యోమ్ని వ్యోమ న లక్షయేత్, ఏవ మంతర్గతం చిత్తం పురుషః ప్రతిముచ్యతే, మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయ విషయా సక్తం ముక్త్యైనిర్విషయం స్మృత' మితి. అథ యథేయం కౌత్సాయని స్తుతిః, త్వం బ్రహ్మా త్వంచ వై విష్ణు స్త్వం రుద్ర స్త్వం ప్రజాపతిః, త మగ్ని ర్వరుణో వాయు స్త్వమింద్ర స్త్వం నిశాకరః, త్వం మను స్త్వం య మ శ్చ త్వం పృథివీ త్వ మథాచ్యుతః, స్వార్థేస్వాభావికేఽర్థేచ బహుధా తిష్ఠసే దివి, విశ్వేశ్వర నమస్తుభ్యం విశ్వాత్మా విశ్వకర్మకృత్, విశ్వభు గ్విశ్వమాయ స్త్వం విశ్వక్రీడారతి ప్రభుః, నమ శ్శాంతాత్మనే తుభ్యం నమో గుహ్యతమాయచ, అచింత్యా యాప్రమే యాయ అనాదినిధనాయ చేతి. ౪. తమో వా ఇద మేక మాస తత్ప

1 ధ్యానేఽధి. 2 పత్త్యానివర్తత.

శ్చ తత్ప్రేరితం విషయత్వం ప్రయాత్యేత ద్వై రజసో రూపం తద్రజః ఖల్వీరితం విషమత్వం ప్రయాత్యేతద్వై తమసోరూపం తత్తమః ఖల్వీరితం తమసస్సంప్రాస్రవత్యేతద్వై సత్త్వస్య రూపం తత్సత్త్వమేవేరితం తతో రసః సంప్రాస్రవ తోఽంశోఽయం యశ్చేతన మాత్రః ప్రతిపూరుషం క్షేత్రజ్ఞ స్సఙ్కల్పాధ్యవసాయాభిమానలింగః ప్రజాపతి స్తస్య ప్రోక్తా అగ్ర్యా స్తనవో బ్రహ్మా రుద్రో విష్ణు రిత్యథ యో హ ఖలువావాస్య రాజసోఽంశోఽసౌ సయోఽయం బ్రహ్మాథయో హ ఖలు వావాస్య తామసోంశోఽసౌ స యోఽయం రుద్రోఽథయో హ ఖలు వావాస్య సాత్త్వికాంశోఽసౌ సయోఽయం విష్ణు స్సవా ఏష ఏకధా త్రిధాభూతోఽష్టధై కాదశధా ద్వాదశధా పరిమితధా చోద్భూ తఉద్భూతత్వా ద్భూతేషు చరతి ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానామధిపతి ర్బభూ వేత్యసావాత్మాఽంతర్బహి శ్చాంతర్బహిశ్చ. ౫.

పఞ్చమః ప్రపాఠకః.

ద్విధా వా ఏష ఆత్మానం బిభర్త్యయం యః ప్రాణో యశ్చా సావాదిత్యోఽథ ద్వావా ఏతా వాస్తాం పంచధా నామాంతర్బహి శ్చా హోరాత్రే తౌ వ్యావర్తేతే అసావా ఆదిత్యో బహి రాత్మాంతరాత్మా ప్రాణో బహిరాత్మాగత్యాంతరాత్మానానుమీయతే, గతి రిత్యేవం హ్యా హ యః కశ్చిద్విద్వాన పహతపాప్మాఽధ్యక్షోఽవదాతమనా స్త న్నిష్ఠ ఆవృత్త చక్షు స్సోఽంతరాత్మాఽగత్యా బహిరాత్మనోఽనుమీయతే గతి రిత్యేవం హ్యా హాథయ ఏషోఽ స్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో యః పశ్యతి మాం హిరణ్యావ త్స ఏషోఽంత రే హృత్పుష్కర ఏవాశ్రి తోఽన్నమత్తి. ౧. అథ య ఏషోఽంతరే హృత్పుష్కరఏవాశ్రి తోఽన్నమత్తి సఏషోఽగ్నిర్దివి శ్రిత స్సౌరః కాలాఖ్యోఽ దృశ్య స్సర్వ భూతాన్నమత్తి కః పుష్కరః కి మయం వేదం వావ తత్పుష్కరం యోఽయ మాకాశోఽ స్యేమా శ్చతస్రో దిశశ్చతస్ర ఉపదిశ స్సంస్థా అయ మర్వాగగ్నిః పరత ఏతౌ ప్రాణాదిత్యా వేతా వుపాసీతోమిత్య క్షరేణ వ్యాహృతీభి స్సావిత్ర్యా చేతి. ౨. ద్వేవావ బ్రహ్మణో రూపే మూర్తంచామూర్తం చాథ యన్మూర్తం తదసత్యం యదమూర్తం తత్స త్యంతద్బ్రహ్మ యద్బ్రహ్మ తజ్జ్యోతి ర్యజ్జ్యోతిస్సఆదిత్య స్సవా ఏష ఓమి

త్యేతదాత్మా త్రేధాత్మానం వ్యకురుత ఓ మితి తిస్రో మాత్రా ఏతాభి స్సర్వ
మిద మోతంప్రోతం చైవాస్మి న్నిత్యేవం హ్యా హైతద్వా ఆదిత్య ఓమిత్యే
వం ధ్యాయం స్తథాఽఽత్మానం యుంజీతేతి. ౩. అథాన్యత్రాప్యుక్త
మథఖలు య ఉద్గీథ స్సప్రణవో యః ప్రణవ స్సఉద్గీథ ఇత్యసావాది
త్య ఉద్గీథ ఏష ప్రణవ ఇత్యేవం హ్యాహోద్గీథః ప్రణవాఖ్యం ప్రణే
తారం నామరూపం విగతనిద్రం విజర మమృత్యుం పునః పంచధా
జ్ఞేయం నిహితం గుహాయా మిత్యేవం హ్యాహోర్ధ్వమూలంవా ఆ బ్రహ్మ
శాఖాఆకాశవాయ్వగ్న్యుదకభూమ్యాదయ ఏకేనాత్త మేతద్బ్రహ్మ
తత్తస్యైతత్తేయ దసా వాదిత్య ఓ మిత్యేతదక్షరస్య చైత త్తస్మాదోమి
త్య నైనైతదుపాసీతాజస్ర మిత్యేకోఽరసం బోధయిత ఇత్యేవం
హ్యా హైతదేవాక్షరం పుణ్య మేత దేవాక్షరంజ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి
తస్య తత్. ౪. అథాన్యత్రా ప్యుక్తం స్వనవ త్యేషాస్య తనూర్యాఓ మి
తి స్త్రీపున్నపుంసక మితి లింగవత్యేషాథాగ్నిర్వాయు రాదిత్య ఇతిభా
స్వత్యేషాథ రుద్రో విష్ణు రిత్యధిపతి రిత్యేషాథ గార్హపత్యో దక్షిణా
గ్ని రాహవనీయ ఇతి ముఖవత్యేషాథ ఋగ్యజుస్సామేతి
విజానాత్యేషాథ భూర్భువస్స్వరితి లోకవత్యేషాథ భూతం భవ్యం భవి
ష్యదితి కాలవత్యేషాథ ప్రాణోఽగ్ని స్సూర్యఇతి ప్రతాపవత్యేషా
థాన్న మాప శ్చంద్ర మా ఇత్యాప్యాయనవత్యేషాథ బుద్ధిర్మనోఽహం
కారఇతి చేతనవత్యేషాథ ప్రాణోఽపానో వ్యానఇతి ప్రాణవత్యే కేత్యజా
మిత్యుక్తైతాః ప్రస్తోతార్పితా భవతీత్యేవం హ్యాహైత ద్వై సత్యకా
మపరం చాపరంచ యదోమిత్యేతదక్షర మితి. ౫. అథ వ్యాత్తంవా
ఇద మాసీ త్సత్యం ప్రజాపతి స్తప స్తప్త్వా అనువ్యాహరద్భూర్భువ
స్వరిత్యేషా హాథ ప్రజాపతేస్థ్సవిష్ఠా తనూ ర్యా లోకవతీతి స్వరిత్య
స్యాః శిరో నాభిర్భువో భూః పాదా ఆదిత్య శ్చక్షూరాయత్తాః పురుష
స్య మహతో మాత్రా శ్చక్షుషా హ్యయం మాత్రా శ్చరతి సత్యంవైచ
క్షురక్షిణ్యుపస్థితో హి పురుష స్సర్వార్థేషువద త్యేతస్మా ద్భూర్భువస్స్వ
రిత్యుపాసీ తాన్నం హి ప్రజాపతి ర్విశ్వాత్మా విశ్వచక్షు రివోపాసితో
భవతీత్యేవంహ్యాహైషా వై ప్రజాపతి ర్విశ్వభృ త్తనూ రేతస్యా మి
దం సర్వ మంతర్హితమస్మింశ్చ సర్వస్మి న్నేషాంతర్హి తేతి తస్మా దేషోపాసీ

తేతి. ౬. తత్సవితుర్వరేణ్య మిత్యసౌ వా ఆదిత్య స్సవితా సవా ఏవం ప్రవరణీయ ఆత్మకామేనేత్యాహు ర్బ్రహ్మవాదినోఽథభర్గో దేవస్యధీమహీతి సవితా వై దేవస్తితా యోఽస్య భర్గాఖ్యం సంచింతయామీత్యాహు ర్బ్రహ్మవాదినోఽథ ధియో యోనః ప్రచోదయాదితి బుద్ధయో వై ధియ స్తాయోఽస్మాకం ప్రచోదయాదిత్యాహుర్బ్రహ్మవాదినోఽథ భర్గ ఇతి యోహవా అస్మి న్నాదిత్యే నిహిత స్తారకేఽక్షిణిచైష భర్గాఖ్యో భాభి ర్గతి రస్య హీతి భర్గో భర్జతి వైష భర్గ ఇతి రుద్రో బ్రహ్మవాదినోఽథ భర్గ ఇతి భాసయ తీమా న్లోకా నితి రంజయతీమాని భూతాని గచ్ఛత ఇతి గచ్ఛ త్యస్మి న్నాగచ్ఛ త్యస్మా ఇమాః ప్రజా స్తస్మాద్భారకత్వా ద్భర్గశ్శత్రూం త్సూయమానత్వా త్సూర్య స్సవనా త్సవితాదానా దాదిత్యః పవనా త్పావమానోఽథాయోఽథాయనా దాదిత్య ఇత్యేవం హ్యాహ ఖల్వాత్మనాత్మాఽమృతాఖ్య శ్చేతా మంతా గంతా స్రష్టాఽనందయితా కర్తా వక్తా రసయితా ఘ్రాతా స్పర్శయితాచ విభువిగ్రహే సన్నివిష్టా ఇత్యేవం హ్యాహాథ యత్ర ద్వైతీభూతం విజ్ఞానంతత్రహి శృణోతి పశ్యతి జిఘ్రతీతి రసయతేచైవ స్పర్శయతి సర్వమాత్మా జానీతేతి యత్రా ద్వైతీభూతం విజ్ఞానం కార్యకారణనిర్ముక్తం నిర్వచన మనౌపమ్యం నిరుపాఖ్యం కిం తదంగవాచ్యమ్. ౭. ఏష హి ఖల్వాత్మేశాన శ్శంభు ర్భవో రుద్రః ప్రజాపతి ర్విశ్వసృ డ్ఢిరణ్యగర్భ స్సత్యం ప్రాణోహంస శ్శాస్తా విష్ణు ర్నారాయణోఽర్క స్సవితా ధాతా సమ్రా డింద్ర ఇందు రితి య ఏష తపత్యగ్నినా పిహిత స్సహస్రాక్షేణ హిరణ్మయేనాండే నైష వావ విజిజ్ఞాసితవ్యోఽన్వేష్టవ్య స్సర్వభూతేభ్యోఽభయం దత్త్వారణ్యం గత్వాథ బహిః కృతేంద్రియార్థా న్స్వాశరీరా దుపలభతేఽధైన మితి, విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతి రేకం తపంతమ్, సహస్రరశ్మిశ్శతథావర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయత్యేష సూర్యః.

ఓమ్ ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి మైత్రాయణ్యుపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౫. ఋగ్వేదీయ కౌషీతకి బ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమత్కౌషీతకీవిద్యా వేద్య ప్రజ్ఞాపరాక్షరమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్త బ్రహ్మమాత్రం విచిన్తయే,
ఓమ్ వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం చిత్రో హ వై గాఙ్గ్యాయని ర్యక్ష్యమాణ అరుణిం వవ్రే
సహపుత్రం శ్వేతకేతుం ప్రజిఘాయ యాజయేతి తం హాసీనం పప్రచ్ఛ
గౌతమస్యం పుత్రాస్తే సంవృతం లోకే యస్మిన్నాధాస్యస్యన్యమహో
బుధ్వోర్ధ్వలోకే ధాస్యసీతి స హోవాచ నాహమేత ద్వేద హంతా
చార్యం ప్రచ్ఛానీతి సహ పితరమాసాద్య పప్రచ్ఛేతీతి మాప్రాక్షీత్క
థం[1]బ్రువాణీతి స హోవాచాహ మప్యేతన్న వేద సదస్యేవ వయంస్వా
ధ్యాయ మధీత్య హరామహే యన్నః పరే దదత్యేహ్యుభౌ గమయి
ష్యావ ఇతి. ౧. సహసమిత్పాణి శ్చిత్రం గాఙ్గ్యాయనిం ప్రతిచక్రామోపా
యానీతి తం హోవాచ బ్రహ్మా[2]ర్ఘోఽసి గౌతమ యో మాముపాగా
[3]దేహి త్వా జ్ఞపయిష్యామీతి. ౨ స హోవాచ యే వై కే చాస్మాల్లోకా
త్ప్రయంతి చంద్రమసమేవ తే సర్వే గచ్ఛంతి తేషాం ప్రాణైః పూర్వ
పక్ష ఆప్యాయతేఽథాపరపక్షే న ప్రజనయత్యేతద్వై స్వర్గస్య లోక
స్య ద్వారం యశ్చంద్రమాస్తం యత్ప్రత్యాహ తమతిసృజతే య
ఏనం ప్రత్యాహ తమిహ వృష్టిర్భూత్వావర్షతి స ఇహ కీటో వా పతం
గో వా శకునిర్వా శార్దూలో వా సింహో వా మత్స్యో వా పరశ్వా వా
పురుషో వాన్యో వై తేషు స్థానేషు ప్రత్యాజాయతే యథాకర్మ యథా
విద్యం తమాగతం పృచ్ఛతి కోఽసీతి తం ప్రతిబ్రూయాత్. విచక్షణాదృ
తవో రేత ఆభృతం పంచ దశాత్ప్రసూతా[4]త్పిత్ర్యావతత్స్తనమా
పుంసి కర్తర్యేర యధ్వం పుంసా కర్త్రా మాతరి మాసిషిక్త స జా
యమాన ఉపజాయమానో ద్వాదశత్రయోదశ ఉపమాసో ద్వాదశ

1 ప్రతిబ్రవాణీతి. 2 ర్ఘోఽసి. 3 ఏహి. 4 పిత్ర్యవతస్తన్మాపుంసి...యధ్వం.

త్రయోదశేన పిత్రా సంతద్విదేఽహం [1]తవ ఋతవో మర్త్యవ ఆరభ
ధ్వం తేన సత్యేన తపసర్తురస్మ్యార్తవోఽస్మి కోఽసి త్వమసీతి తమతి సృజ
తే. ౨. [2]తమేతం దేవయానం పంథాన మాసాద్యాగ్నిలోక మాగచ్ఛతి
స వాయులోకం స వరుణలోకం స ఆదిత్యలోకం స ఇంద్రలోకం స
ప్రజాపతిలోకం స బ్రహ్మలోకం తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మలోకస్యారో
హ్రదో ముహూర్తాయేష్టిహా విరజా [3]నదీల్యో వృక్షస్సాయుజ్యం సంస్థా
న మపరాజిత మాయతనం మింద్రప్రజాపతీ ద్వారగోపౌ విభుప్రమి
తం విచక్షణాసంధ్యమితౌజాః పర్యంకః ప్రియాచ మానసీప్రతిరూపా
చ్చ చాక్షుషీ పుష్పాణ్యాదాయావయతౌ వై చ జగత్యంబాశ్చాంబా
వయవాశ్చాప్సరసోఽంబయా నద్యస్త మిత్థం విదా గచ్ఛంతి తం బ్ర
హ్మాహాభిధావత మమ యశసా విరజాంవాయం పాలయన్నదీం ప్రాపన
వాఽయం జిగిష్యతీతి. ౩. తం పంచశతా న్యప్సరసాం ప్రతి ధావం
తి శతం మాలాహస్తా శ్శత మాంజనహస్తా శ్శతం చూర్ణహస్తా శ్శతం
వాసోహస్తా శ్శతం [4]ఫలాహస్తా స్తం బ్రహ్మాలంకారేణాలంకుర్వంతి స బ్రహ్మా
లంకారేణాలంకృతో బ్రహ్మవిద్వాన్ బ్రహ్మైవాభిప్రైతి స ఆగచ్ఛత్యా
రంహ్రదంతన్మనసాఽత్యేతి తమృత్వా సంప్రతివిదో మజ్జంతి ఆగచ్ఛతి ము
హూర్తాన్యేష్టి హా స్తస్మాదపద్రవంతి స ఆగచ్ఛతి విరజాం నదీం తాంమ
నసైవాత్యేతి తత్సుకృతదుష్కృతే ధూనుతే తస్య ప్రియా జ్ఞాతయస్సు
కృత ముపయంత్యప్రియా దుష్కృతం తద్యథా రథేన ధావయన్రథచ
క్రేపర్యవేక్షత ఏవ మహోరాత్రే పర్యవేక్షత ఏవం సుకృతదుష్కృతే
సర్వాణిచ ద్వంద్వాని స ఏష విసుకృతో విదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వాన్
బ్రహ్మైవాభిప్రైతి. ౪. సఆగచ్ఛతి తిల్యం వృక్షం తం బ్రహ్మగంధః ప్రవిశ
తిస ఆగచ్ఛతి సాయుజ్యం సంస్థానం తంబ్రహ్మ సప్రవిశతి సఆగచ్ఛ త్య
పరాజిత మాయతనం తంబ్రహ్మతేజః ప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతీంద్రప్రజా
పతీ ద్వారగోపౌ తా వస్మాదపద్రవత స్సఆగచ్ఛ తి విభుప్రమితం తంబ్ర
హ్మాయశఃప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతి విచక్షణామానందిం [5]సా ప్రజ్ఞా ప్రజ్ఞయా

---

1 ప్రతితద్విదేహంతిన్మఋతవో. 2 స ఏతం దేవయానం. 3 నదీతిల్యో... సాయుజ్యం స స్థా. 4 కణా. 5 బృహద్రథన్తరే సామని పూర్వౌపాదౌ శ్యైత నౌధసే చాపరౌ పాదౌ వైరూప వైరాజే శాక్వర రైవతే తిరశ్చీసా ప్రజ్ఞా.

హి విపశ్యతి స ఆగచ్ఛ త్యమితౌజసం పర్యంకంతం సప్రాణ స్తస్యభూ
తంచ భవిష్యచ్చ పూర్వౌ పాదౌ శ్రీశ్చేరా చాపరౌ బృహద్రథంతరే
అనూచ్యే భద్రయజ్ఞాయజ్ఞీయేశీర్షణ్యావృచ శ్చ సామాని చ ప్రాచీ
నా[1]గానం యజూంషి తిరశ్చీనాని సోమాంశవ ఉపస్తరణ ముద్గీథ ఉప
శ్రీ శ్శ్రీరుపబర్హణం తస్మిన్ బ్రహ్మాస్తే తమిత్థంవి త్పాదే నైవాగ్ర ఆరో
హతి తంబ్రహ్మాహ కో౽సీతి తంప్రతిబ్రూయాత్ .౫.ఋతురస్మ్యార్తవో౽
స్మ్యాకాశా ద్యోనే స్సంభూతో [2]హ వై తత్సంవత్సరస్య తేజోభూతస్య
భూత స్యాత్మభూతస్య త్వ మాత్మాసి య స్త్వమసి సో౽హమస్మీతి త మా
హకో౽హ మస్మీతి. సత్య మితి బ్రూయా త్కిం త త్సత్య మితి య
దన్యద్దేవేభ్యశ్చ ప్రాణేభ్య శ్చ తత్స దథ య ద్దేవాశ్చప్రాణాశ్చ తదృంత
దేతయా వాచా భివ్యాహ్రియతే సత్య మిత్యేతావ దిదం సర్వ మిదం
సర్వ మసీ త్యేవైనంత దాహ [3]త మాహ కేన పౌంస్నాని నామాన్యా
ప్నోతీతి ప్రాణే నేతి బ్రూయా త్కేన స్త్రీనామానీతి వాచేతి కేన న
పుంసకనామా నీతి మనసేతి కేన గంధానితి ఘ్రాణే నేతి బ్రూయా
త్కేన రూపాణీతి చక్షుషేతి కేన శబ్దా నితి శ్రోత్రే ణేతి కే నాన్నర
సానితి జిహ్వయేతి కేన కర్మాణీతి హస్తాభ్యా మితి కేన సుఖదుఃఖ ఇతి
శరీరేణేతి కేనానందం రతిం ప్రజాతి మిత్యుపస్థేనేతి కేనేత్యా ఇతి పా
దాభ్యా మితి కేన ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామానితి ప్రజ్ఞయేతి ప్రబ్రూ
యా త్తమాహా హైవ ఖలు మే హ్యసా వయం తే లోక ఇతి సాయా
బ్రహ్మణి చితి ర్యా వ్యష్టి స్తాం చితిం జయతి తాం వ్యష్టిం వ్యశ్నుతే
య ఏవంవేద య ఏనం వేద. ౬.

ద్వితీయో౽ధ్యాయః.

ప్రాణో బ్రహ్మేతి హ స్మాహ కౌషీతకిస్తస్య హవా ఏతస్య
ప్రాణస్య బ్రహ్మణో మనో[4]భూతా వాక్పర[5]వేష్ట్ర చక్షుశ్శ్రోత్రం సంశ్రావి

1 తానం. 2 భార్యాయై రేతస్సంవత్సరస్య. 3 తదేతచ్ఛ్లోకే నాప్యుక్తమ్. యజూద
రస్సామశిరాఅసావృఙ్మూర్తిరవ్యయః, సబ్రహ్మేతిహి విజ్ఞేయ ఋషి ర్బ్రహ్మమయోమహా
నితితమాహ. 4 దూతం... వేష్ట్రి చక్షు ర్గాత్రం, శ్రోత్రంసంశ్రావయితృయోహ వా
ఏతస్య ప్రాణస్య బ్రహ్మణోమనోదూతవేదవాగ్భవతి యశ్చక్షుర్గోప్తృమాన్భవతి.

వయిత్ర్వ తస్మై వా ఏతస్మై ప్రాణాయ బ్రహ్మణ ఏతా స్సర్వా దేవతా అయాచమానాయ బలిం హరంతి తథో ఏ వాస్మై సర్వాణిభూతా న్యయాచ మానాయైవ బలిం హరంతి య ఏవం వేద తస్యో పనిష న్న యాచే దితి తద్యథా గ్రామం భిక్షిత్వా లబ్ధ్వోపవిశేన్నా హామతో దత్తమశ్నీయామితి యఏవైనం పురస్తా త్ప్రత్యా చక్షీరంస్తఏ వైన ముపమంత్రయంతే దదామ త ఇ త్యేష ధర్మో యాచితో భవ త్యనంతర స్త్వేవైన ముపమంత్రయంతే దదామతఇతి.౧.ప్రాణో బ్రహ్మే తిహస్మాహ పైంగ్య స్తస్య హవా ఏతస్యప్రాణస్య బ్రహ్మణో వా క్పరస్తా చ్చక్షురారుంధే చక్షుః పరస్తా చ్ఛ్రోత్ర మారుంధే శ్రోత్రం పరస్తాన్మన ఆరుంధే మనః పరస్తా త్ప్రాణ ఆరుంధే తస్మైవా ఏతస్మై ప్రాణాయబ్ర హ్మణ ఏతా స్సర్వా దేవతా అయాచమానాయ బలిం హరంతి తథో ఏవాస్మై సర్వాణి భూతా న్యయాచమనాయ బలింహరంతి. యఏ వం వేద తస్యోపనిష న్నయాచే దితి త ద్యథా గ్రామం భిక్షిత్వా లబ్ధ్వో పవిశేన్నాహ మతోదత్త మశ్నీయా మితి యఏవైనం పరస్తా త్ప్రత్యా చక్షీరం స్తఏ వైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇ త్యేషధర్మో యాచి తో భవ త్యన్యతర స్త్వే వైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇతి. ౨. అథాతఏకధనావరోధనం య దేకధన మభిధ్యాయా త్పౌర్ణ మాస్యాం వామావాస్యాంవా శుద్ధపక్షేవా పుణ్యే నక్షత్రేఽగ్ని ముపస మాధాయ పరిసమూహ్య పరిస్తీర్య పర్యుక్ష్య పూర్వదక్షిణం జాన్వా వాచ్య స్రువేణ వా చమసేన వా కంసేన నైతా ఆజ్యాహుతీ ర్జుహోతి వా జ్నామ దేవతాఽవరోధినీ హ మేఽముష్మా దిద మవ రుంధా తస్యై స్వాహా ప్రాణోనామ దేవతావరోధినీ సా మేఽముష్మా దిద మవరుంధా తస్యైస్వాహా చక్షు ర్నామ దేవతావరోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధా తస్యైస్వాహా శ్రోత్రం నామ దేవతావరోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా మనో నామ దేవతావ రోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధా తస్యైస్వాహా ప్రజ్ఞా నామ దేవతావరోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధాతస్యైస్వాహే త్యథ

యశ్శ్రోత్రం సంశ్రావయిత్వ మశ్రావయిత్వమాన్ భవతియోవా చం పరివేష్ట్రింపరి వేష్ట్రీమాన్ భవతి తస్మైవా.

ధూమగంధం ప్రజిఘ్రా యాజ్యలేపే నాంగా న్యనువిమృజ్య వాచం
యమోభిప్రవ్రజ్యార్థం బ్రవీత దూతం వా ప్రహిణుయా ల్లభతే
హైవ. 3. అథాతో దైవస్మరో యస్య ప్రియో బుభూషే ద్యస్యై వా
ఏషాం వై తేషా మే వైతస్మి న్పర్వ ణ్యగ్ని ముపసమాధా యైత యైవా
వృతైతా ఆజ్యాహుతీ ర్జుహోతి వాచం తే మయి జుహో మ్యసౌ
స్వాహా ప్రాణం తే మయి జుహో మ్యసౌ స్వాహా చక్షు స్తే మయి
జుహో మ్యసౌ స్వాహా శ్రోత్రం తే మయి జుహో మ్యసౌ
స్వాహా మన స్తే మయి జుహో మ్యసౌ స్వాహా జుహో తే మయి
జుహో మ్యసౌ స్వాహే త్యథ ధూమగంధం ప్రజఘ్రా యాజ్యలేపే
నాంగా న్యనువిమృజ్య వాచం యమోభిప్రవ్రజ్య సంస్పర్శం జిగమిషే
దపి వాతాద్వా సంభాషమాణ స్తిష్ఠే త్ప్రియో హైవ భవతి స్మరంతి
హైవ భవతి స్మరంతి హైవస్యాత్. ౪. అథాత స్సాయ మన్నం ప్రాత
ర్ధన మంతర మగ్నిహోత్ర మితి [1]చాచక్షతే యావద్వై పురుషో
భాషతే న తావ త్ప్రాణితుం శక్నోతి ప్రాణం తదా వాచి జుహోతి
వ ద్వై పురుషః ప్రాణితి న తావ ద్భాషితుం శక్నోతి వాచ బ్రా స్యా
శే జుహో త్యేతే నంతే మృతాహుతీర్జా గ్రచ్ఛ [2]స్వరూపంచసంతత
వ్యవచ్ఛిన్నం జుహో త్యథ యా అన్యా ఆహుతయోఽంతవత్య
స్తాః కర్మ మయ్యో భవంత్యేత దు వై పూర్వే విద్వాంసోఽగ్నిహో
త్రం జుహ్వాంచక్రుః. ౫ అథ కథం బ్రహ్మేతి హ స్మాహ శుష్క అంగార
మృగిత్యుపాసీత సర్వాణి హ స్మై భూతాని శ్రైష్ఠ్యా యాభ్యర్చ్యంతే
త ద్యజురి త్యుపాసీత సర్వాణి హాస్మై భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ
యుజ్యంతే తత్సామే త్యుపాసీత సర్వాణి హాస్మై భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ
సన్నమంతే తచ్ఛ్రీ త్యుపాసీత తద్యశ ఇ త్యుపాసీత తత్తేజ ఇత్యుపా
సీత తద్యథైత చ్ఛాస్త్రాణాం శ్రీమత్తమం యశస్వితమం తేజస్విత
మం భవతి తథైవైవం విద్వా న్సర్వేషాం భూతానాం శ్రీమత్తమో
యశస్వితమ స్తేజస్వితమో భవతి త మేత మైష్టకం కర్మమయ మాత్మాన
మధ్వర్యు స్సంస్కరోతి తస్మి [3]న్యద్ధర్మమయం ప్రభవతి తద్ధర్మమయ

1 త్యాచక్షతే. 2 స్వపశ్చసంతత. 3 న్యజుర్మయం ప్రవయతి యజుర్మయం
ఋఙ్మయం హోతా ఋఙ్మయం సామ.

మృజ్మయం హోతా ఋజ్మయం సామమయ ముద్గాతా స ఏష సర్వ
స్యై త్రయీ విద్యాయా ఆత్మైషఉత ఏవాస్యా త్మైత దాత్మా భవతి
య ఏవం వేద. ౭. అథాత స్సర్వజితః కౌషీతకే స్త్రీ ణ్యుపాసనాని భ
వంతి యజ్ఞోపవీతం కృత్వాప ఆచమ్య త్రిరుదపాత్రం ప్రసిచ్యోద్యంత
మాదిత్య ముపతిష్ఠే ద్వర్గోఽసి పాప్మానం మే ఉద్వృఙ్ధీత్యేతయైవా
వృతామధ్యే సంతముద్వర్గోఽసి పాప్మా[1]న మంతద్వ్యృపా వాత్యేతైవా వృ
తా స్తంయంతం యద్వర్గోసి పాప్మానం మే సర్వం వాత్యేతి య దహో
రాత్రాభ్యాం పాపం కరోతి సంతద్వృఙ్క్తే. ౮. అథమాసిమా స్యమావా
స్యాయాం పశ్చాచ్చంద్రమసం దృశ్యమాన ముపతిష్ఠేతైతయైవావృతా
హరిత తృణాభ్యాం వా వృత్తస్యాద్యత్తే స్వసీమే హృదయ మధి
చంద్రమసి శ్రితం తేనామృతత్వ మస్యేశానం మాహం పౌత్ర మఘం
రుద మితి సహాస్మా త్పూర్వాః ప్రజాః ప్రయంతీతి నజాతపుత్రస్యాథా
జాతపుత్రస్యాహ యం సమేతాతు, ఆప్యాయస్వస మేతు తే సంతే
పయాంసి సముయంతు వారాజా య మాదిత్యమాత్వా అంశు
మాప్యాయయంతి, తే తా స్త్రిస్ర ఋచో జపిత్వా నాస్మాకం ప్రాణేన
ప్రజయా పశుభి రాప్యాయయిస్వ యోఽస్మాన్ద్వేష్టి యంచ వయం
ద్విష్మ స్తస్య ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రాప్యాయస్యేతి దైవీ మావృత
మావర్త ఆదిత్యస్యావృత మన్వావర్తయతి దక్షిణం బాహు మన్వా
వర్తతే. ౯. అథ పౌర్ణమాస్యాం పురస్తా చ్చంద్రమ సంశ్యమాన ముప
తిష్ఠేతైతయైవావృతా సోమో రాజాసి విచక్షణః పంచముఖోఽసి ప్ర
జాపతి ర్బ్రాహ్మణ స్తఏకం ముఖం తేన ముఖేస రాజ్ఞోఽత్సి తేన ముఖేన
మా మన్నాదం కురు రాజా తఏకం ముఖం తేన ముఖేన విశోత్సి తేనైవ
ముఖేన మామన్నాదం కురుశ్యేన స్త ఏకం ముఖం తేన ముఖేన పక్షిణో
ఽత్సి తేన ముఖేన మా మన్నాదం కుర్వగ్ని స్తఏకం ముఖం తేన ముఖేనే
మం లోక మత్సి తేన ముఖేన మా మన్నాదం కురు సర్వాణి భూతాని
ముఖం తేన ముఖేన సర్వాణి భూతా న్యత్సి తేనముఖేన మామన్నాదం

---

1 సంమ ఉద్వృఙ్క్షీత్యేతస్యైవా వృతా స్తంయుతం సంవర్గోసి పాప్మానం మే సంవృఙ్క్షీతి యదహో.

త్యైవ పంచమం కురుమాస్మాకం ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రవక్షేష్ఠా
యోఽస్మాన్ ద్వేష్టియంచ వయం ద్విష్మ స్తస్య ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి
రవక్షీయస్వేతి స్థితిర్దైవీమావృత మావర్త ఆదిత్యస్యావృత మన్వావర్తం
త ఇతి దక్షిణం బాహు మన్వావర్తతే. ౯. అథ సంవేశ్య జాయాయై
హృదయ మభిమృశేత్, యత్తే సుసీమే [1]హృదయో హిత మంతః
ప్రజాపతౌ, మన్యేఽహం మాం త ద్విద్వాంసం మాహం పౌత్ర మఘం
రుద మితి నహాస్మా త్పూర్వాః ప్రజాః ప్రైతి. ౧౦. అథ ప్రోష్యాయన్
పుత్రస్య మూర్ధానమభిమృశతి, అంగా దంగా త్సంభవసి హృదయా
దధిజాయసే, ఆత్మా వై పుత్ర మానిథ స జీవ శరదశ్శతమ్, అసావితి
నామాస్య [2]గృహ్ణాతిమాచ్ఛేత్తా మావ్యథిష్ఠా శ్శతం శరద ఆయుషో
జీవ పుత్ర, తే నామ్నా మూర్ధాన మభిజిఘ్రామ్య సావితి త్రి ర్మూర్ధాన
మభిజిఘ్రేద్గవాం త్వా హింకారే ణాభిహింకరో మీతి త్రి రస్య మూర్ధాన
మభిహింకుర్యాత్. ౧౧. అథాతో దైవః పరిమర ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే
యదగ్ని ర్జ్వలత్యథైత న్మ్రియతే య న్న జ్వలతి తస్యాదిత్య మేవ తేజో గ
చ్ఛతి వాయుం ప్రాణ ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే [3]యథా మర్త్యో దృశ్యతే
ద్ధైతన్మ్రియతే [illegible] దృశ్యతే తస్య చంద్రమస మేవ తేజో గచ్ఛతి వా
యుం ప్రాణ ఏతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యచ్చంద్రమా దృశ్యతే యద్విద్యుద్వి
ద్యోతతే థైతన్మ్రియతే య న్న విద్యోతతే తస్య విద్యుత మేవ వా
యు మేవ తేజో గచ్ఛతి వాయుం ప్రాణ స్తా వా ఏతా స్సర్వా దేవతా
వాయు మేవ ప్రవిశ్య వాయౌ సృష్టా న మూర్ఛంతే తస్మా దేవ పున రుదీర
త ఇత్యధిదైవత మథాధ్యాత్మమ్. ౧౨. ఏతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యద్వా
చా వదత్యథైత న్మ్రియతే య న్న వదతి తస్య చక్షు రేవ తేజో గచ్ఛతి
ప్రాణం ప్రాణ ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే య చ్చక్షుషా పశ్యత్యథైత
న్మ్రియతే య న్న పశ్యతి తస్య శ్రోత్ర మేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం

---

1 హృదయే. 2 ఆత్మాభవ, పరశుర్భవ, హిరణ్య మస్తృతం భవ, తేజో వై పుత్ర నామాసి స జీవ శరదశ్శతం, అసావితి నామాస్య గృహ్ణాతి, యేన ప్రజాపతిః ప్రజాః పర్యగృహ్ణీతారిష్ట్యై తేన త్వా పరిగృహ్ణా మ్యసావిత్యథాస్య దక్షిణే కర్ణే జపతి, అస్మే ప్రయన్ధి మఘవ న్నృజీషిన్నితీంద్ర శ్రేష్ఠాని ద్రవిణాని ధేహీతి. 3 యథాచత్యో.

ప్రాణ ఏతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యన్మనసా ధ్యాయత్యథైత న్మ్రియతే
యన్న ధ్యాయతి తస్య ప్రాణమేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం ప్రాణ స్తా వా
ఏతా స్సర్వా దేవతాః ప్రాణమేవ ప్రవిశ్య ప్రాణే సృష్టా న మూర్ఛంతే
తస్మాద్దైవ పునరుదీరతే తద్యది హ వా ఏవం విద్వాంస ఉభౌ పర్వతా
వభిప్రవర్తేయాతాం [1]తస్త్వర్షమాణో దక్షిణ శ్చోత్తరశ్చ న హైవైనం
స్తృణ్వీయాతా మథ య ఏనం ద్విషంతి యాంశ్చ స్వయం ద్వేష్టి త
ఏవం సర్వే పరితో మ్రియంతే. ౧౩. అథాతో నిశ్శ్రేయసా దానం సర్వా
హ వై దేవతాఽహం శ్రేయసే వివదమానా అస్మా చ్ఛరీరా దుచ్చ
క్రము స్తద్దారుభూతం శిష్య అథ హైనం వాక్ప్రవివేశ తద్వాచాఽ
వద చ్ఛిష్య ఏవాథ హైనం చక్షుః ప్రవివేశ తద్వాచా వద చ్చక్షుషా
పశ్య చ్ఛిష్య ఏవాథ హైనం శ్రోత్రం ప్రవివేశ తద్వాచా వద చ్చక్షుషా
పశ్య చ్ఛ్రోత్రేణ శృణ్వన్ శిష్య ఏవాథ హైనం మనః ప్రవివేశ తద్వా
చా వద చ్చక్షుషా పశ్య చ్ఛ్రోత్రేణ శృణ్వ న్మనసా ధ్యాయ చ్ఛిష్య
ఏవాథ హైన త్ప్రాణః ప్రవివేశ తత్తత ఏవ సముత్తస్థౌ తద్దేవాః
ప్రాణే నిశ్శ్రేయసం [2]విచింత్య ప్రాణమేవ ప్రజ్ఞాత్మాన మభిసంస్తూయ
సహైతై స్సర్వై రస్మా ల్లోకా దుచ్చక్రము స్తే వాయు ప్రతిష్ఠాకాశా
త్మాన స్స్వర్యయు స్తథో ఏ వైవం విద్వాన్ సర్వేషాం భూతానాం ప్రాణ
మేవ ప్రజ్ఞాత్మాన మభిసంస్తూయ సహైతై స్సర్వై రస్మా చ్ఛరీరా
దుత్క్రామతి స వాయు ప్రతిష్ఠాకాశాత్మా న స్స్వరేతి తద్భవతి
యత్రైత ద్దేవా స్తత్ప్రాప్య తదమృతో భవతి యదమృతా దేవాః.
౧౪. అథాతః పితా పుత్రీయం సంప్రదాన మితి చాచక్షతే పితా
పుత్రం ప్రేష్యా హ్వయతి నవై స్తృణై రాగారం సంస్తీర్యాగ్ని ముపస
మాధా యోదకుంభం సపాత్ర ముపనిధాయా హతేన వాససా సంప్ర
చ్ఛన్న శ్శ్యేత ఏత్య పుత్ర ఉపరిష్టా దభినిపద్యేత ఇంద్రియై రస్యేం
ద్రియాణి సంస్పృశ్యాపి వాఽస్యాభిముఖత ఏవాసీ తాథాస్మై సం
ప్రయచ్ఛతి వాచం మే త్వయి దధానీతి పితా వాచం తే మయి దధ
ఇతి [3]పుత్ర శ్చక్షు ర్మే త్వయి దధానీతి పితా చక్షు స్తే మయి దధ

---

1 తుస్తూర్ష. 2 విజిత్య. 3 ప్రాణం మే త్వయి దధానీతి పితా ప్రాణం తే మయి దధ ఇతి పుత్ర.

ఇతి పుత్రశ్శ్రోత్రంమే త్వయిదధానీతి పితా శ్రోత్రం తే మయి దధ
ఇతి పుత్రో మనోమే త్వయి దధానీతి పితా మనస్తే మయిదధఇతి పుత్ర
అన్నరసాన్మేత్వయి దధానీతి పితా అన్నరసాం స్తే మయి దధఇతి పుత్రః
కర్మాణిమే త్వయి దధానీతి పితా కర్మాణి తే మయి దధ ఇతి పుత్ర
స్సుఖదుఃఖే మే త్వయి దధానీతి పితా సుఖదుఃఖే తే మయి దధ ఇతి
పుత్ర ఆనందం రతిం ప్రజాతిం మే త్వయి దధానీతి పితా ఆనందం
రతిం ప్రజాతిం తే మయి దధఇతి పుత్ర ఇత్యాం మే త్వయి దధానీతి
పితా ఇత్యాస్తే మయి దధ ఇతి పుత్రో ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామా
న్మే త్వయి దధానీతి పితా ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాం స్తే మయి దధ
ఇతి పుత్రోఽథదక్షిణా ప్రాక్ ప్రాఙ్ పరిక్రామతి తం పితా సమంత్రయతి
యశో బ్రహ్మవర్చస మన్నాద్యంకీర్తి స్త్వా జుషతా మిత్యథేతర స్సవ్య
మంస మన్వవేక్షతే పాణినాంతర్ధాయ [1]వసనం తనువా ప్రచ్ఛాద్య
స్వర్గాల్లోకా న్కామా న వాప్నుహీతి [2]స యద్యగద స్స్యా
త్పుత్ర స్యైశ్వర్యే పితా వసేత పరివా వ్రజేయుర్యద్యువై ప్రయుజ్యా
దేవైనం సమాపయతి తథా సమాపయితవ్యో భవతి. ౧౫.

తృతీయోఽధ్యాయః.

ప్రతర్దనోహ వై దైవోదాసి రింద్రస్య ప్రియం ధా మోపజ
గామ యుద్ధేన పౌరుషేణచ తం హేంద్ర ఉవాచ ప్రతర్దన వరం తే
దదానీతి సహోవాచ ప్రతర్దన స్త్వమేవ వృణీష్వ యం త్వం మను
ష్యాయ హితతమం మన్యస ఇతి తం హేంద్ర మువాచ నవై వరం
పరస్మై వృణీతే త్వమేవ వృణీష్వేత్యవరో వైతర్హి కిల మ ఇతి
హోవాచ ప్రతర్దనోఽథోఖల్వింద్ర స్సత్యా దేవ నేయాయ సత్యం
హీంద్ర స్సహోవాచ మా మేవ విజానీహ్యేతదే వాహం మను
ష్యాయ హితతమం మన్యే యన్మాం విజానీయాం త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్ర
మహన మరాన్ముఖాన్యతీం త్సాలావృకేభ్యః ప్రాయచ్ఛం బహ్వీ
స్సంధా అతిక్రమ్య దివి ప్రహ్లాదీన తృణ మహ మంతరిక్షే పౌలో
మాన్ పృథివ్యాం కాలకాశ్యాం స్తస్య మే తత్ర న లోమచనా మీయ
తే సయో మాం విజానీయా న్నాస్య కేనచ కర్మణా లోకో మీయతే

1 వసనాంతేనవా. 2 స్వయంహ్యాకత.

స మాతృవధేన పితృవధేన న స్తేయేన న భ్రూణహత్యయా నాస్య పాపంచ నచకృషో ముఖాన్నీలం వే త్తీతి.౧.స హోవాచ ప్రాణోఽస్మి ప్రజ్ఞాత్మా తం మా మాయు రమృత మి త్యుపాస్వాయుః [1]ప్రాణః ప్రాణో వా ఆయుః ప్రాణఉవా అమృతం యావ ద్ధ్యస్మిం ఛరీరే ప్రాణో వసతి తావదాయుః ప్రాణేన హ్యేవాముష్మిఁ ల్లోకేఽమృతత్వ మాప్నోతి. ప్రజ్ఞయా సత్యసంకల్ప స్స యో మ ఆయు రమృత మిత్యుపాస్తే సర్వ మాయు రస్మిఁ ల్లోకే ఆప్నో త్యమృతత్వ మక్షితిం స్వర్గే లోకే తద్ధైక ఆహు రేకభూయం వై ప్రాణా గచ్ఛంతీతి నహి కశ్చన శక్నుయా త్సకృద్వాచా నామ ప్రజ్ఞాపయితుం చక్షుషారూపం శ్రోత్రేణ శబ్దం మనసా ధ్యాత మిత్యేక [2]భూయంవై ప్రాణాభూత్వా ఏకై కం సర్వా ణ్యేవైతాని ప్రజ్ఞాపయంతి వాచం వదతీం సర్వే ప్రాణా అ నువదంతి చక్షుః పశ్య త్సర్వే ప్రాణా అనుపశ్యంతి శ్రోత్రం శృణ్వ త్స ర్వే ప్రాణా అనుశృణ్వంతి మనో ధ్యాయ త్సర్వేప్రాణా అనుధ్యాయంతి ప్రాణః ప్రాణం తం సర్వే ప్రాణా అనుప్రాణంతీ త్యేవముహై వైతదితి హేంద్ర ఉవాచాస్తీత్యేవ ప్రాణానాన్ని శ్శ్రేయ[3]సాదానమితి. ౨. జీవ తివాగపేతో మూకా న్హిపశ్యామో జీవతి చక్షురపేతోఽంధా న్హిప శ్యామో జీవతి శ్రోత్రాపేతో బధిరా న్హిపశ్యామో జీవతి బాహుచ్ఛి న్నో జీవత్యూరుచ్ఛిన్న ఇత్యేవం హ పశ్యామ ఇతి ప్రాణ ఏవ ప్ర జ్ఞాఽఽత్మే దం శరీరం పరిగృహ్యోత్థాపయతి. అథ ఖలు తస్మా దేత మేవోక్థ ముపాసీత యో వై ప్రాణ స్సా ప్రజ్ఞా యావా ప్రజ్ఞా స ప్రాణ స్సహ హ్యేతావస్మింఛరీరేవసత స్సహోత్క్రామత స్తస్యైషైవ దృష్టి రేతద్విజ్ఞానం యత్రైత త్పురుష స్సు ప్తస్స్వప్న న్నకంచన పశ్య త్యథా ఽస్మిఁ ప్రాణ ఏవైకధా భవతి తథైనం వా క్సర్వై ర్నామభి స్సహాప్యేతిచ మనస్సర్వై రూపై స్సహాప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శ్శబ్దై స్సహాప్యేతి మన స్సర్వై ర్ధ్యాతై స్సహాప్యేతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే యథాగ్నే జ్వలతో విస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవైతస్మాదాత్మనః ప్రాణా యథాఽఽయ తనం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా స్తస్యైషైవ సిద్ధి

1 ప్రాయుః. 2 భూత్వా. 3 సమితి.

రేతద్విజ్ఞానం య త్రైతత్పురుష ఆర్తో మరిష్య [1]న్నాబల్యం న్యేత్య మోహం నేతి తదాహు రుదక్రమీ చ్చిత్తం న శృణోతి న పశ్యతి వాచా వదత్యథాస్మి న్ప్రాణ ఏవైకధా భవతి తథైనం వా క్సర్వై ర్నా మభి స్సహాప్యేతి చక్షు స్సర్వై రూపై స్సహాప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శ్శ బ్దైస్సహాప్యేతి మన స్సర్వైర్ధ్యానై స్సహాప్యేతి సయదా ప్రతిబుధ్యతే యథాగ్నే ర్విస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవైతస్మాదాత్మనః ప్రా ణా యథాయతనం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకాః. ३. సయదాస్మా చ్ఛరీరా దుత్క్రామతివాగస్మా త్సర్వాణి నామాన్యభి విసృజతే వాచా సర్వాణినామాన్యాప్నోతి ప్రాణోఽస్మాత్సర్వా న్గంధా నభివిసృజతే ప్రాణేన సర్వా న్గంధా నాప్నోతి చక్షు రస్మాత్స ర్వాణి రూపా ణ్యభివిసృజతే చక్షుషా సర్వాణి రూపాణ్యాప్నోతి శ్రోత్ర మస్మా త్సర్వాం ఛబ్దా నభివిసృజతే శ్రోత్రేణ సర్వాం ఛబ్దానాప్నోతి మనోఽస్మా త్సర్వాణి ధ్యాతా న్యభివిసృజతే మనసా సర్వాణి ధ్యాతా న్యాప్నోతి సైషా ప్రాణే సర్వాప్తి ర్యోవై ప్రాణస్సా ప్రజ్ఞా యావా ప్రజ్ఞా సప్రాణ స్సహ హ్యేతా వస్మింఛరీరే వసత స్సహో త్క్రామతో థో ఖలు యథా ప్రజ్ఞాయాం సర్వాణి భూతా న్యేకీ భవంతి తద్వ్యాఖ్యాస్యామః. ४. వా గేవాస్యా ఏక మంగ ముదూ ఢం తస్యై నామ పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ఘ్రాణ మేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య గంధః పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా చక్షు రే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య రూపం పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా శ్రోత్ర మేవాస్యా ఏకమఙ్గ ముదూఢం తస్య శబ్దః పరస్తాత్ ప్రతివిహితా భూతమాత్రా, జిహ్వైవాస్యాఏకమ ఙ్గముదూఢంతస్యాన్నరసః పరస్తాత్ ప్రతివిహితా భూతమాత్రా హస్తా వేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తయోః కర్మ పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా శరీరమేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య సుఖదుఃఖే పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ఉపస్థ మేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్యానందో రతిః ప్రజాతిః పరస్తా

1 న్నాబబల్యం.

త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా పాదావే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తయో రిత్యాపరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ప్రజ్ఞైవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్యై ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాః పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా. ౫. ప్రజ్ఞయా వాచం సమారుహ్య వాచా సర్వాణి నామాన్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా ప్రాణం సమారుహ్య ప్రాణేన సర్వా న్గంధా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా చక్షు స్సమారుహ్య చక్షుషా సర్వాణి రూపా ణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శ్రోత్రం సమారుహ్య శ్రోత్రేణ సర్వాం ఛబ్దా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా జిహ్వాం సమారుహ్య జిహ్వయా హి సర్వా న్నరసా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా హస్తౌ సమారుహ్య హస్తాభ్యాం సర్వాణి కర్మాణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శరీరం సమారుహ్య శరీరేణ సుఖదుఃఖే ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయోపస్థం సమారుహ్యోపస్థేనానందం రతిం ప్రజాతి మాప్నోతి ప్రజ్ఞయా పాదౌ సమారుహ్య పాదాభ్యాం సర్వా ఇత్యా ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయైవ ధియం సమారుహ్య ప్రజ్ఞయైవ ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామా నాప్నోతి. ౬. నహి ప్రజ్ఞా పేతా వాఙ్నామ కించన [1] ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహ [2] మేత న్నామ ప్రాజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతః ప్రాణో గంధం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూదిత్యాహ నామేతం గంధం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతం చక్షూరూపం కించన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మేమనోఽభూ దిత్యాహ నాహ మేతద్రూపం ప్రాజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతం శ్రోత్రంశబ్దం కంచన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మేమనోఽభూదిత్యాహ నాహ మేతం శబ్దం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతా జిహ్వాన్నరసం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహమేత మన్నరసం ప్రజ్ఞాసిషమితి నహి ప్రజ్ఞాపేతౌ హస్తౌ కర్మ కించన ప్రజ్ఞపయేతా మన్యత్ర మే మనోఽభూదిత్యాహ నాహ మేత త్కర్మ ప్రజ్ఞాసిషమితి నహి ప్రజ్ఞాపేతం శరీరం సుఖదుఃఖే కించన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహ మేతత్సుఖదుఃఖే ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాప్రపేత ఉపస్థ ఆనందం రతిం ప్రజాతిం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర

1 ప్రజ్ఞపయే. 2 మేతం శబ్దం.

మే మనో ఽభూదిత్యాహ నాహమేత మానందం రతిం ప్రజ్ఞాతిం ప్రజ్ఞా
సిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతౌ పాదా విత్యాం కాంచన ప్రజ్ఞాపయే తా
మన్యత్ర మే మనోఽభూది త్యాహ నాహ మేత మిత్యాం ప్రజ్ఞాసిష
మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతా ధీఃకాచన సిధ్యే న్న ప్రజ్ఞాతవ్యం ప్రజ్ఞాయేత. ౭.
న వాచం విజిజ్ఞాసీత వక్తారం విద్యా న్న గంధం విజిజ్ఞాసీత ఘ్రాతారం
విద్యా న్న రూపం విజిజ్ఞాసీత రూపవిదం విద్యాన్న శబ్దం విజిజ్ఞాసీత
శ్రోతారం విద్యా న్నాన్నరసం విజిజ్ఞాసీతా న్నరసవిజ్ఞాతారం విద్యా
న్నాన్నరసం విజిజ్ఞాసీతా న్నరసవిజ్ఞాతారం విద్యా న్న కర్మ విజిజ్ఞాసీత
కర్తారం విద్యా న్న సుఖదుఃఖే విజిజ్ఞాసీత సుఖదుఃఖయో ర్విజ్ఞాతారం
విద్యా న్నానందం రతిం ప్రజాతిం విజిజ్ఞాసీతానందస్యరతేః ప్రజాతేః
ప్రవిజ్ఞాతారం విద్యా న్నేత్యాం విజిజ్ఞాసీత్రైతారం విద్యా న్న మనో విజిజ్ఞా
సీతమన్తారం విద్యా త్తావా ఏతా దశైవభూతమాత్రా అధిప్రజ్ఞం దశ
ప్రజ్ఞామాత్రాధిభూతం యద్ధిభూతమాత్రా నస్యు ర్న ప్రజ్ఞా మాత్రా స్యు
ర్యద్వా ప్రజ్ఞామాత్రా నస్యుర్న భూతమాత్రా స్యుః. ౮. న హ్యన్యతరతో
రూపంకించ నసిద్ధ్యే న్నో ఏత న్నానాత ద్యథా రథస్యారేషు నేమి రర్పితా
నాభా వరా అర్పితా ఏవ మేవైతా భూతమాత్రాః ప్రజ్ఞామాత్రా స్వర్పి
తాః ప్రజ్ఞామాత్రాః ప్రాణే అర్పితా స్సవా ఏష ప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞా
ఽఽత్మానందోఽజరోఽమృతో న సాధునా కర్మణా భూయా న్నో ఏవా
సాధునా కర్మణా కనీయా నేష హ్యేవైనం సాధు కర్మ కారయతి య
మన్వాను నేష త్యేష ఏవైన మసాధు కర్మ కారయతి తం యమేభ్యో
లోకేభ్యోనునుత్సత ఏష లోకపాల ఏష లోకాధిపతి రేష లోకేశ్వర
స్సమ ఆత్మేతివిద్యా త్సమ ఆత్మేతి విద్యాత్. ౯.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

గార్గ్యోహవై బాలాకిరనూచాన స్సంస్పష్ట ఆస సోఽయ ముశీన
రేషు [1]సత్వన్ మత్స్యేషు కురుపంచాలేషు కాశీవిదేహేష్వితి సదహా జా
తశత్రుం కాశ్య మేత్యోవాచ బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి తం హోవాచా
జాతశ్శత్రు స్సహస్రం దద్మ స్త్వేతస్యాం వాచి జనకో జనక ఇతి వాఽఉజ
నాధావంతీతి. ౧. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదిత్యే పురుష

1 సంవసన్మత్స్యేషు.

స్తమేవాహ ముపాసఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సమ వాదయిష్ఠా బృహన్ పాండరవాసా అతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధేతివా అహమేత ముపాసఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తేఽతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధాభవతి. ౨. స ఏవైష బాలాకిర్య ఏవైష చంద్రమసి పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠాః సోమో రాజ న్నన్నస్యాత్మేతి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే ఽన్నస్యాత్మా భవతి. ౩. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష విద్యుతి పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమ వాదయిష్ఠా స్తేజస్యాత్మేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హైత మేవ ముపాస్తే తేజస్యాత్మా భవతి. ౪. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష స్తన యిత్నౌ పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవాచాజా తశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠాః శబ్దస్యాత్మేతి వా అహ మేత ము పాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే శబ్ద స్యాత్మా భవతి ౫. సహోవా చ బాలాకిర్య ఏవైష ఆకాశే పురుష స్తమేవాహ ముపాసఇతి తం హో వాచాజాత శత్రు ర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః పూర్ణ మప్రవర్తి బ్రహ్మేతివా అహమేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే పూర్యతే ప్రజ యా పశుభిర్నో ఏవ స్వయం నాస్య ప్రజాపురాకాలాత్ప్రవర్తతే. ౬. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష వాయౌ పురుష స్తమేవాహ ముపా స ఇతి త హోవా చాజాత శత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాదఇష్ఠా ఇంద్రో వైకుంఠో పరాజితా సేనేతి వా అహ మేత ముపాసఇతి స యో హై తమేవ ముపాస్తే జిష్ణుర్హావై పరాజిష్ణు రన్యత స్తజ్జాయీ భవతి. ౭. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైషోఽగ్నౌ పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవా చాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా విషాసహిరితి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హైత మేవ ముపాస్తే విషాసహి ర్హ్యేవ భవతి. ౮. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైషోఽప్సు పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవా చాజాత శత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా నామ్న స్యాత్మేతివా అహ మేత ముపాసఇతి స యో హైత మేవ ముపాస్తే నామ్నః స్యాత్మా భవతీ త్యధిదైవత మథా

ధ్యాత్మమ్. ౯. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదర్శే పురుష
స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవా చాజాత శత్రుర్మామైతస్మిన్
సమవాదయిష్ఠాః ప్రతిరూప ఇతి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయో
హైత మేవ ముపాస్తే ప్రతిరూపో హైవాస్య ప్రజాయా మాజాయతే
నాప్రతిరూపః. ౧౦. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ప్రాతిశ్రుత్కా-
యాం పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవా చాజాతశత్రు
ర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా ద్వితీయోఽనపగ ఇతివా అహ మేత ము
పాస ఇతి సయో హైత మేవ ముపాస్తే విందతే ద్వితీయం ద్వితీయవా
న్భవతి.౧౧. స హోవాచ బాలా కిర్య ఏవైష శబ్దః పురుష మన్వేతి త
మేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవా చాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవా
దయిష్ఠా [1]ఆయురితివా అహ మేత ముపాసఇతి సయో హైత మేవ
ముపాస్తే నో ఏవ స్వయం నాస్య ప్రజా పురా కాలా త్సంమోహ
మేతి. ౧౨. స హోవాచ బాలా కిర్యఏవైష చ్ఛాయాయాం పురుష
స్తమేవాహ ముపాసఇతి తంహోవాచాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమవాద
యిష్ఠా మృత్యురితి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయో హైత మేవము
పాస్తే నోఏవ స్వయంనాస్య ప్రజా పురా కాలా త్ప్రమీయతే. ౧౩.
స హోవాచ బాలాకిర్యఏవైష శారీరః పురుష స్తమేవాహ ముపాస
ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠాః ప్రజాపతి
రితి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హైత మేవ ముపాస్తే ప్రజా
యతే ప్రజయా పశుభిః. ౧౪. సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ప్రాజ్ఞ ఆత్మా
యేనైతత్సుప్త[2]స్స్వప్న్యయాచరతిత మేవాహ ముపాస ఇతి తం హో
వాచాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా యమోరాజేతి వా
అహమేత ముపాస ఇతి సయో హైత మేవ ముపాస్తే సర్వం హాస్మా ఇదం
శ్రైష్ఠ్యాయ [3]యమ్యతే. ౧౫. స హోవాచ బాలాకి ర్యఏ వైష
దక్షిణేఽక్షన్ పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవా చాజా
తశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా నామ్న ఆత్మాఽగ్నే రాత్మా
జ్యోతిష ఆత్మేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హైత మేవ

---

1 ఆసురితివా. 2 స్వప్న్య మాచరతి. 3 గమ్యతే.

ముపాస్త ఏతేషాం సర్వేషా మాత్మా భవతి. ౧౬. స హోవాచ బాలాకి ర్య ఏవైష సవ్యేఽక్షన్పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవా చాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా స్సత్యస్యాత్మా విద్యుత ఆత్మా తేజస ఆత్మేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హైత మేవ ముపాస్త ఏతేషాం సర్వేషా మాత్మా భవతీతి. ౧౭. తత ఉహ బాలాకి స్తూష్ణీ మాస తం హోవా చాజాతశత్రు రేతావన్నూ [1]బాలాకా ఇతి ఏతావ ద్ధీతి హోవాచ బాలాకి స్తం హోవాచా జాతశత్రు ర్మృషావై కిలమాసం వదిష్ఠా బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి స హోవాచ యో వై బాలాక ఏతేషాం పురుషాణాం కర్తా యస్య వై తత్కర్మ సంవేదితవ్య ఇతి తత ఉహ బాలాకి స్సమిత్పాణిః ప్రతిచక్రామోపాయానీతి తంహోవా చాజాతశత్రుః ప్రతిలోమ రూప మేవ స్యా ద్యత్క్షత్రియో బ్రాహ్మణ ముపనయే దేహి వ్యేవ త్వాజ్ఞపయిష్యామీతి తం హ ప్రాణా వభిమద్య ప్రవవ్రాజ తౌ హ సుప్తం పురుష మీయతు స్తం హాజాతశత్రు రామంత్రయాంచక్రే బృహన్ పాండరవాసా స్సోమరాజ న్నితి స తూష్ణీమేవ శిశ్యేత త ఉహైనం యష్ట్యావి చిక్షేప తత ఉ ఏవసము త్తస్థౌ తం హోవా చాజాతశత్రుః క్వైష ఏతద్బాలాకే పురుషో శయిష్ఠ యత్రైత దభూ ద్యత ఏత దగా దితి తదుహ బాలాకిర్న విజజ్ఞే. ౧౮. తం హోవా చాజాతశత్రు ర్య మేవైష ఏతద్బాలాకే పురుషో శయిష్ఠ యత్రైత దభూ ద్యత ఏత దగా ద్ధితా నామ హృదయస్య నాడ్యో హృదయా త్పురీత త మభిప్రతన్వంతి యథా సహస్రధా కేశో విపతిత స్తావ దణ్వ్యః పింగళ స్యాణిమ్నా తిష్ఠంతే శుక్లస్య కృష్ణస్య పీతస్య లోహిత స్యేతి తాసు తదా భవతి యదా సుప్త స్స్వప్నం నకంచన పశ్య త్యథాస్మిన్ ప్రాణ ఏవైకధా భవతి తథైనం వాక్సర్వై ర్నామభి స్సహాప్యేతి చక్షు స్సర్వై రూపై స్సహాప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శ్శబ్దై స్సహాప్యేతి మన స్సర్వై ర్ధ్యాతై స్సహాప్యేతి స యదా ప్రతి బుధ్యతే యథాగ్నేర్వి స్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవైతస్మా దాత్మనః ప్రాణా యథాయత నం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా స్తద్యథా క్షురః

1 బాలాకీతి.

క్షురధానే ఽవహితస్స్యాద్విశ్వంభరో వా విశ్వంభరకులాయ ఏవమే వైష ప్రాజ్ఞ ఆత్మేదం శరీర మను ప్రవిష్ట ఆలోమభ్య ఆనఖేభ్యః. ౧౯.
త మేత మాత్మాన మేతమాత్మనోఽన్వవస్యంతి యథా శ్రేష్ఠినం స్వాస్త ద్యథా శ్రేష్ఠీ స్వై ర్భుజ్క్తే యథావా శ్రేష్ఠినం స్వా భుంజంత ఏవం శ్రేష్ఠినం స్వాస్త ఏవా నర్థయాః ఇంద్ర ఏత మాత్మానం నవిజిజ్ఞౌ తావ దేన మసురా అభిబభూవు స్స యదా విజిజ్ఞావథ హ త్వా సురా న్విజిత్య సర్వేషాం భూతానాం శ్రైష్ఠ్యం స్వారాజ్య మాధిపత్యం పర్యేతి తథో ఏవైవం విద్వాన్ సర్వేషాం భూతానాం శ్రైష్ఠ్యం స్వారాజ్య మాధిపత్యం పర్యేతి యఏవం వేదయ ఏవం వేద. ౨౦.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి కౌషీతకి బ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౬. అథర్వణీయ బృహజ్జాబాలోపనిషత్.

శ్లో. యజ్జ్ఞానాగ్నిస్స్వాతిరిక్త భ్రమం భస్మకరోతితత్,
బృహజ్జాబాలనిగమ శిరోవేద్య మహం మహః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

ఓం. ఆపోవా ఇద మాసు త్సలిలమేవ, స ప్రజాపతి రేకః పుష్కరపర్ణేసమభవత్, తస్యాంతర్మనసి కామ స్సమవర్తత, ఇదగ్ం సృజేయ మితి, తస్మా ద్యత్పురుషో మనసాఽభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి, తత్కర్మణా కరోతి, త దేషాభ్యనూక్తా, కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి, మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మసతి నిరవిందన్, హృది ప్రతీష్యా కవయో మనీషేతి, ఉపైనం త దుపనమతి, య త్కామో భవతి, య ఏవం వేద, సతపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా, స ఏతం భుసుండః

కాలాగ్నిరుద్ర మగమ దాగత్య భో విభూతే ర్మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి తథేతి ప్రత్యవోచత్, భుసుండ వక్ష్యమాణం కిమితి, విభూతిరుద్రాక్షయో ర్మాహాత్మ్యం బభాణేతి, తదావేవ పైప్పలాదేన సహోక్త మితి తత్ఫలశ్రుతిః, తస్యోర్ధ్వం కిం వదామేతి, బృహజ్జాబాలాభిధాం ముక్తిశ్రుతిం మమోపదేశం కురుష్వేతి, ఓం తథేతి, సద్యోజాతా త్పృథివీ, తస్యాః స్యాన్నివృత్తిః, తస్యాః కపిలవర్ణా నందా, తద్గోమయేన విభూతి ర్జాతా వామదేవా దుదకమ్, తస్మా త్ప్రతిష్ఠా, తస్యాః కృష్ణవర్ణాభద్రా, తద్గోమయేన భసితం జాతమ్, అఘోరా ద్వహ్నిః, తస్మా ద్విద్యా, తస్యా రక్తవర్ణా సురభిః, తద్గోమయేన భస్మజాతమ్, తత్పురుషా ద్వాయుః, తస్మా చ్ఛాంతిః తస్యాః శ్వేతవర్ణాసుశీలా, తస్యా గోమయే నక్షారం జాతమ్, ఈశానా దాకాశమ్, తస్మా చ్ఛాంత్యతీతా, తస్యాశ్చిత్రవర్ణా సుమనా, తద్గోమయేన రక్షా జాతా, విభూతి ర్భసితం భస్మ క్షారం రక్షేతి భస్మనో భవంతి పంచనామాని, పంచభి ర్నామభిర్భృశ మైశ్వర్యకారణా ద్భూతిః, భస్మ సర్వాఘభక్షణాత్, భాసనా ద్భసితమ్, క్షారణా దాపదాం క్షారం భూతప్రేతపిశాచబ్రహ్మరాక్షసాపస్మారభవభీతిభ్యోభిరక్షణా ద్రక్షేతి.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్ర మగ్నీషోమాత్మకం భస్మస్నానవిధిం పప్రచ్ఛ, అగ్ని ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏకం భస్మ సర్వభూతాంత రాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ, అగ్నిషోమాత్మకం విశ్వ మిత్యగ్ని రాచక్షతే, రౌద్రీ ఘోరా యా తైజసీ తనూః, సోమ శ్శక్త్యమృతమయః, శక్తికరీ తనూః, అమృతం య త్ప్రతిష్ఠాసా తేజోవిద్యా కలా స్వయమ్, స్థూలసూక్ష్మేషు భూతేషు సఏవ రసతేజసీ, ద్వివిధా తేజసో వృత్తి స్సూర్యాత్మా చానలాత్మికా, తథైవ రసశ క్తిశ్చ సోమాత్మా చానలాత్మికా, వైద్యుదాదిమయం తేజో మధురాదిమయో రసః, తేజోరసవిభేదైస్తు వృత్తమేత చ్చరాచరమ్, అగ్నే రమృతనిష్పత్తి రమృతే నాగ్ని రేధతే, అతఏవ హవిః క్లృప్త మగ్నీషోమాత్మకం జగత్, ఊర్ధ్వశక్తిమయస్సోమ అధోశక్తిమయోఽనలః, తాభ్యాం సంపుటిత స్తస్మా చ్ఛశ్వ ద్విశ్వ మిదం జ

గత్. అగ్నే రూర్ధ్వం భవ త్యేషా యావ త్సౌమ్యం పరామృతమ్, యావదగ్న్యాత్మకం సౌమ్య మమృతం విసృజ త్యధః, అతఏవహి కాలాగ్ని రధస్తా చ్ఛక్తిరూర్ధ్వగా, యావ దాదహనశ్చోర్ధ్వ మధస్తా త్పావనం భవేత్, ఆధారశక్త్యావధృతః కాలాగ్ని రయ మూర్ధ్వగః, తథైవ నిమ్నగ స్సోమ శ్శివశక్తిపదాస్పదః,శివశ్చోర్ధ్వమయశ్శక్తిరూర్ధ్వశక్తిమయ శ్శివః, తదిత్థం శివశక్తిభ్యాం నావ్యాప్త మిహ కించన, అసకృచ్చాగ్నినా దగ్ధం జగత్త ద్భస్మ సాత్కృతమ్, అగ్నే ర్వీర్య మిదం ప్రాహు స్తద్వీర్యం భస్మ యత్తతః, యశ్చేత్థం భస్మ సద్భావం జ్ఞాత్వాభిస్నాతి భస్మనా, అగ్ని రిత్యాదిభి ర్మంత్రై ర్దగ్ధపాప స్సఉచ్యతే, అగ్నే ర్వీర్యంచ తద్భస్మ సోమేనా ప్లావితం పునః, అయోగయుక్త్యా ప్రకృతే రధికారాయ కల్పతే, యోగయుక్త్యాతు తద్భస్మ ప్లావ్య మానం సమం తతః, శాక్తే నామృతవర్షేణ హ్యధికారా న్నివర్తతే, అతో మృత్యుం జయాయైత్థ మమృతప్లావనం సతామ్, శివశక్త్యమృతస్పర్శేలబ్ధఏవకుతో మృతిః, యో వేద గహనం గుహ్యం పావనంచ తథోదితమ్, అగ్నీషోమపుటం కృత్వా న స భూయోఽభిజాయతే, శివాగ్నినా తనుం దగ్ధ్వా శక్తిసోమామృతేన యః, ప్లావయే ద్యోగమార్గేణ సోఽమృతత్వాయ కల్పతే, సోఽమృతత్వాయకల్పత.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం విభూతియోగ మనుబ్రూహీతి హోవాచ, వికటాంగా మున్మత్తాం మహాఖలాం మలినా మశివాది చిహ్నాన్వితాం పునర్ధేనుం కృశాంగాం వత్సహీనా మశాంతా మదుగ్ధదోహినీం నిరింద్రియాం జగ్ధతృణాం కేశ చేలాస్థిభక్షిణీం సంధినీం నవప్రసూతాం రోగార్తాంగాం విహాయ ప్రశస్త గోమయమాహరే ద్గోమయం ఖస్థంగ్రాహ్యం శుభేస్థానేవా పతిత మపరిత్యజ్యాత ఊర్ధ్వం మర్దయే ద్ద్రవ్యేన గోమయగ్రహణం కపిలావా ధవళావా అలాభే తదన్యా గాస్స్యాద్దోషవర్జితా కపిలా గో భస్మోక్తం లబ్ధ గోభస్మనాచే దన్యగోక్షారం యత్ర క్వాపి స్థితంచ యత్తన్నహి ధార్యం సంస్కారసహితం ధార్యమ్, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి, విద్యాశక్తిస్సమస్తానాం శక్తి రి త్యభిధీయతే, గుణత్రయాశ్రయావిద్యా

సావిద్యాచ తదాశ్రయా, గుణత్రయ మిదంధేను ర్విద్యాభూద్గోమ
యం శుభమ్, మూత్రం చోపనిషత్ప్రోక్తం కుర్యా ద్భస్మ తతఃపరమ్,
వత్సస్తు స్మృతయ శ్చాస్య తత్సంభూతంతు గోమయమ్, ఆగావ ఇతి
మంత్రేణ ధేనుం తత్రాభి మంత్రయేత్, గావో భగో గావ ఇతి ప్రాశ
యే త్తర్పణం జలమ్, ఉపోష్యచ చతుర్దశ్యాం శుక్లేకృష్ణేఽథవా వ్రతీ,
పరేద్యుః ప్రాత రుత్థాయ శుచి ర్భూత్వా సమాహితః, కృతస్నానో
ధౌతవస్త్రః పయోద్ధృంచ సృజేచ్చగామ్, ఉత్థాప్య గాం ప్రయత్నేన
గాయత్ర్యా మూత్ర మాహరేత్, సౌవర్ణే రాజతే తామ్రే ధారయే
న్మృణ్మయే ఘటే, పౌష్కరేథ పలాశేవా పాత్రే గోశృంగ ఏవవా,
ఆదధీతహి గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయమ్, అభూమిపాతం గృ
హ్ణీయా త్పాత్రే పూర్వోదితే గృహీ, గోమయం శోధయే ద్విద్వా
న్శ్రీ ర్మేభజతు మంత్రతః, అలక్ష్మీ ర్మ ఇతి మంత్రేణ గోమయం ధాన్యవ
ర్జితం, సంత్వాసించామి మంత్రేణ గోమూత్రం గోమయే క్షిపేత్, పంచా
నాంత్వితిమంత్రేణ పిండానాంచ చతుర్దశ, కుర్యాత్సంశోధ్య కిరణై స్సూ
ర్యకైరంగరేహ త్తతః, నిదధ్యా దథ పూర్వోక్తపాత్రే గోమయ పిండకాన్, స్వ
గృహ్యోక్తవిధానేన ప్రతిష్ఠాప్యాగ్ని మీజయేత్, పిండాంశ్చ నిక్షిపే
త్తత్ర ఆద్యంతం ప్రణవేనతు, షడక్షరస్య సూక్తస్య వ్యావృత్తస్య తథా
క్షరైః, స్వాహాంతే జుహుయా త్తత్ర వర్ణదేవాయ పిండకాన్, ఆఘా
రావాజ్యభాగౌచ ప్రక్షిపేద్వ్యాహృతీ స్సుధీః, తతో నిధనపతయే త్ర
యోవింశ జ్జుహోతిచ, హోతివ్యాపంచ బ్రహ్మణే నమోహిరణ్య
బాహవే, ఇతి సర్వాహుతీ ర్హుత్వాచతు ర్థ్యంతైశ్చ మంత్రకైః, ఋ
తగ్ సత్యం కద్రుద్రాయ యస్యవై కంకతీతిచ, ఏతై శ్చ జుహుయాద్వి
ద్వా ననాజ్ఞాతత్రయం తథా, వ్యాహృతీ రథ హుత్వాచ తతః స్విష్ట
కృతం హునేత్, ఇధ్మశేషంతు నిర్వర్త్య పూర్ణపాత్రోదకం తథా, పూర్ణా
మసీతి యజుషా జలేనాన్యేన బృంహయేత్, బ్రాహ్మణేష్వమృత మితితజ్జ
లం శిరసి క్షిపేత్, ప్రాచ్యా మితి దిశం లింగై ర్దిక్షుతోయం వినిక్షిపే
త్, బ్రాహ్మణే దక్షిణాం దత్వా శాంత్యై పులక మాహరేత్, ఆహరిష్యా
మి దేవానాం సర్వేషాం కర్మగుప్తయే, జాతవేదస మేనం త్వాం పులకై
శ్ఛాదయామ్యహమ్, మంత్రేణానేన తం వహ్నిం పులకై శ్ఛాదయేత్త

తః, త్రిదినం జ్వలనస్థిత్యై ఛాదనం పులకైః స్మృతమ్, బ్రాహ్మణా
న్భోజయే ద్భక్త్యా స్వయం భుంజీత వాగ్యతః, భస్మాధిక్య మభీప్సుస్తు
అధికం గోమయం హరేత్, దినత్రయేణ యది వా ఏకస్మిన్దివసేఽథవా,
తృతీయేవా చతుర్థేవా ప్రాతస్స్నాత్వా సితాంబరః, శుక్లయజ్ఞోపవీతీచ
శుక్లమాల్యానులేపనః,శుక్లదంతో భస్మదిగ్ధో మంత్రేణానేన మంత్రవిత్,
ఓం తద్బ్రహ్మేతి చోచ్చార్య పాలకం భస్మ సంత్యజేత్, తత్ర చావా
హనముఖా నుపచారాం స్తుషోడశ, కుర్యా ద్వ్యాహృతిభి స్త్వేవం
తతోఽగ్ని ముపసంహరేత్, అగ్నేర్భస్మేతి మంత్రేణ గృహ్ణీయా ద్భస్మ
చోత్తరమ్, అగ్ని రిత్యాదిమంత్రేణ ప్రమృజ్యచ తతః పరమ్, సంయో
జ్య గంధసలిలైః కపిలామూత్రకేణ వా, చంద్రకుంకుమకాశ్మీర ముశీరం
చందనం తథా, అగరు త్రితయంచైవ చూర్ణయిత్వాతు సూక్ష్మతః,
క్షిపే ద్భస్మని తచ్చూర్ణ మోమితి బ్రహ్మమంత్రతః, ప్రణవే నాహరే
ద్విద్వాన్ బృహతో వటకానథ,అణోరణీయా నితిహి మంత్రేణచ విచ
క్షణః, ఇత్థంభస్మ సుసంపాద్య శుష్క మాదాయ మంత్రవిత్, ప్రణవే
న విమృజ్యాథ సప్తప్రణవ మంత్రితమ్, ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం
తత్పురుషేణతు, ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యం వామేన మంత్రయేత్,
సద్యోజాతేన వై పాదాం త్సర్వాంగం ప్రణవేనతు, తత ఉద్ధూళ్య స
ర్వాంగ మాపాదతలమస్తకమ్, ఆచమ్య వసనం ధౌతం తతశ్చైత
త్త్రిధారయేత్, పునరాచమ్య కర్మస్వం కర్తుమర్హసి సత్తమ, అథ
చతుర్విధం భస్మ కల్పమ్, ప్రథమ మనుకల్పమ్, ద్వితీయ ముపకల్పమ్,
ఉపోపకల్పం తృతీయమ్, అకల్పం చతుర్థమ్, అగ్నిహోత్రసము
ద్భూతమ్, విరజానలజ మనుకల్పమ్, వనేశుష్కం శకృత్సంగృహ్య
కల్పోక్తవిధినా కల్పిత ముపకల్పంస్యాత్, అరణ్యే శుష్కగోమయం
చూర్ణీకృత్యానుసంగృహ్య గోమూత్రైః పిండీకృత్య యథాకల్పం
సంస్కృత ముపోపకల్పమ్, శివాలయస్థ మకల్పం శతకల్పంచ ఇత్థం
చతుర్విధం భస్మ పాపం నికృంతయే న్మోక్షం దదాతీతి భగవా న్కా
లాగ్నిరుద్రః.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం భస్మస్నానవిధిం బ్రూహీతి
హోవాచాథప్రణవేన విమృజ్యాథ సప్తప్రణవేనాభి మంత్రిత మాగ
మేనతు తేనైవ దిగ్బంధం కారయేత్పునరపి తేనాస్త్రమంత్రేణాంగాని
మూర్ధాదీన్యుద్ధూళయేన్మలస్నానమిద మీశానాద్యైః పంచభిర్మంత్రై
స్తనుం క్రమాదుద్ధూళయేత్. ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం తత్పురుషే
ణతు, ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యకం వామదేవతః, సద్యోజాతేనవై
పాదౌ సర్వాంగం ప్రణవేనతు. ఆపాదతలమస్తకం సర్వాంగం తత
ఉద్ధూళ్యాచమ్య వసనం ధౌతం శ్వేతం వాప్రధారయే ద్విధిస్నానమి
దమ్. తత్ర శ్లోకా భవంతి. భస్మముష్టిం సమాదాయ సంహితాం మంత్ర
మంత్రితామ్, మస్తకాత్పాదపర్యంతం మలస్నానం పురోదితమ్, తన్మం
త్రేణైవకర్తవ్యం విధిస్నానం సమాచరేత్, ఈశానే పంచధా భస్మ వికిరే
న్మూర్ధ్ని యత్నతః, ముఖే చతుర్థవక్త్రేణ అఘోరేణాష్టధా హృది,
వామేన గుహ్యదేశేతు త్రిదశస్థానభేదతః, అష్టావంతేన సాద్యేన
పాదావుద్ధూళ్య యత్నతః, సర్వాంగోద్ధూళనం కార్యం రాజన్యస్య
యథావిధి, ముఖం వినా చ తత్సర్వ ముద్ధూళ్య క్రమయోగతః, సంధ్యా
ద్వయేనిశీథేచ తథాపూర్వావసానయోః సుప్త్వా భుక్త్వా పయః పీత్వా
కృత్వాచావశ్యకాదికమ్, స్త్రియం నపుంసకం గృధ్రం బిడాలం బక
మూషికమ్, స్పృష్ట్వా తథావిధానన్యాన్భస్మస్నానం సమాచరేత్,
దేవాగ్నిగురువృద్ధానాం సమీపేఽంత్యజదర్శనే, అశుద్ధభూతలే మార్గే
కుర్యాన్నోద్ధూళనం వ్రతీ, శంఖతోయేన మూలేన భస్మనా మిశ్రణం
భవేత్, యోజితం చందనేనైవ వారిణా భస్మసంయుతమ్, చందనేన
సమాలింపేజ్జ్ఞానదం చూర్ణమేవతత్, మధ్యాహ్నాత్ప్రాగ్జలైర్యుక్తం
తోయం తదనువర్జయేత్. అథ భుసుండో భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం
త్రిపుండ్రవిధిం పప్రచ్ఛ తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. త్రిపుండ్రం కారయే
త్పశ్చాద్బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకమ్, మధ్యాంగుళిభి రాదాయ తిసృభిర్మూల
మంత్రతః, అనామ మధ్యమాంగుష్ఠై రథవాస్యా త్త్రిపుండ్రకమ్, ఉద్ధూ

శయే న్ముఖం విప్రః క్షత్రియ స్తచ్ఛిరోదితమ్, ద్వాత్రింశత్ స్థానకే చార్థం షోడశస్థానకేఽపివా, అష్టస్థానే తథా చైవ పంచస్థానేఽపి యోజయేత్, ఉత్తమాంగే లలాటే చ కర్ణయోర్నేత్రయో స్తథా, నాసావక్త్రే గళే చైవ మంసద్వయ మతః పరమ్, కూర్పరే మణిబంధే చ హృదయే పార్శ్వయో ర్ద్వయోః, నాభౌ గుహ్యద్వయే చైవ మూర్వోః స్ఫిగ్బింబజానునీ, జంఘాద్వయే చ పాదౌ చ ద్వాత్రింశత్ స్థాన ముత్తమమ్, అష్టమూర్త్యష్టవిద్యేశా న్దిక్పాలాన్ వసుభి స్సహ, ధరో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ కృపశ్చైవానిలోనలః, ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవోష్టావితీరితాః, ఏతేషాం నామ మంత్రేణ త్రిపుండ్రం ధారయే ద్బుధః, విదధ్యాత్షోడశస్థానే త్రిపుండ్రంతు సమాహితః, శీర్షకే చ లలాటే చ కర్ణే కంఠేంసకద్వయే, కూర్పరే మణిబంధే చ హృదయే నాభిపార్శ్వయోః, పృష్ఠే చైకం ప్రతిస్థానం జపే త్తత్రాధిదేవతాః, శివం శక్తించ సాదాఖ్యామీశం విద్యాఖ్యమేవ చ, వామాది నవశక్తీశ్చ ఏతే షోడశ దైవతాః, నాసత్యో దస్రకశ్చైవ అశ్వినౌ ద్వౌ సమీరితౌ, అథవా మూర్ధ్న్యళీకే చ కర్ణయోః శ్వసనే తథా, బాహుద్వయే చ హృదయే నాభ్యామూర్వో ర్యుగే తథా, జానుద్వయే చ పదయోః పృష్ఠభాగే చ షోడశ, శివ శ్చేంద్రశ్చ రుద్రార్కౌ విఘ్నేశో విష్ణురేవ చ, శ్రీశ్చైవ హృదయే శశ్చ తథా నాభౌ ప్రజాపతిః, నాగశ్చ నాగకన్యాశ్చ ఉభే చ ఋషికన్యకే, పాదయోశ్చ సముద్రాశ్చ తీర్థాః పృష్ఠేఽపి చ స్థితాః, ఏవం వా షోడశస్థాన మష్టస్థాన మథోచ్యతే, గురుస్థానం లలాటంచ కర్ణద్వయ మనంతరమ్, అంసయుగ్మంచ హృదయం నాభి రిత్యష్టమం భవేత్, బ్రహ్మాచ ఋషయ స్సప్త దేవతాశ్చ ప్రకీర్తితాః, అథవా మస్తకం బాహూ హృదయం నాభిరేవ చ, పంచస్థానా న్యమూన్యాహు ర్భస్మతత్త్వవిదో జనాః, యథా సంభవతః కుర్యా ద్దేశకాలాద్యపేక్షయా, ఉద్ధూళనేఽప్యశక్తశ్చేత్ త్రిపుండ్రాదీని కారయేత్, లలాటే హృదయే నాభౌ గళే చ మణిబంధయోః, బాహుమధ్యే బాహుమూలే పృష్ఠే చైవ చ శీర్షకే. లలాటే బ్రహ్మణేనమః, హృదయే హవ్యవాహనాయ నమః, నాభౌ స్కందాయ నమః, గళే విష్ణవేనమః, మధ్యే ప్రభం

జనాయ నమః, మణిబంధే వసుభ్యో నమః, పృష్ఠే హరయే నమః, క కుది శంభవే నమః, శిరసి పరమాత్మనే నమః, ఇత్యాదిస్థానేషు త్రిపుండ్రం ధారయేత్. త్రిణేత్రం త్రిగుణాధారం త్రయాణాం జనకం ప్రభుమ్, స్మర న్నమశ్శివాయేతి లలాటే తత్త్రిపుండ్రకమ్, కూర్పరాధః పితృభ్యాంతు ఈశానాభ్యాం తథోపరి, ఈశాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా పార్శ్వయో శ్చ త్రిపుండ్రకమ్, స్వచ్ఛాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా ధారయే త్తత్ప్రకోష్ఠయోః, భీమాయేతి తథాపృష్ఠే శివాయేతిచ పార్శ్వయోః, నీలకంఠాయ శిరసి క్షిపే త్సర్వాత్మనే నమః, పాపం నాశయతే కృత్స్న మపి జన్మాంతరార్జితమ్, కంఠోపరికృతం పాపం నష్టం స్యా త్తత్ర ధారణాత్, కర్ణేతుధారణా త్కర్ణ రోగాదికృతపాతకమ్, బాహ్వో ర్బాహుకృతం పాపం వక్షస్సు మనసా కృతమ్, నాభ్యాం శిశ్నకృతం పాపం పృష్ఠే గుదకృతం తథా, పార్శ్వయో ర్ధారణా త్పాపం పరస్త్రీ లింగనాదికమ్, తద్భస్మధారణం కుర్యా త్సర్వత్రైవ త్రిపుండ్రకమ్, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం త్రయ్యగ్నీనాంచ ధారణమ్, గుణలోకత్రయాణాంచ ధారణం తేనవై శ్రుతమ్.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

మానస్తోకేన మంత్రేణ మంత్రితం భస్మధారయేత్, ఊర్ధ్వపుండ్రం భవే త్సామ మధ్యపుండ్రం త్రియాయుషమ్, త్రియాయుషాణి కురుతే లలాటేచ భుజద్వయే, నాభౌ శిరసిహృత్పార్శ్వే బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా స్తథా, త్రైవర్ణికానాంసర్వేషా మగ్నిహోత్ర సముద్భవమ్, ఇదం ముఖ్యం గృహస్థానాం విరజానలజం భవేత్, విరజానలజం చైవ ధార్యం ప్రోక్తం మహర్షిభిః, ఔపాసనసముత్పన్నం గృహస్థానాం విశేషతః, సమిదగ్నిసముత్పన్నం ధార్యంవై బ్రహ్మచారిణా, శూద్రాణాం శ్రోత్రియాగారపచనాగ్నిసముద్భవమ్, అన్యేషామపిసర్వేషాం ధార్యంచైవానలోద్భవమ్, యతీనాం జ్ఞానదం ప్రోక్తం వనస్థానాం విరక్తిదమ్, అతివర్ణాశ్రమాణాంతు శ్మశానాగ్నిసముద్భవమ్. సర్వేషాం దేవాలయస్థం భస్మ శివాగ్నిజం శివయోగినామ్. శివాలయస్థం తల్లింగ లిప్తం వా మంత్రసంస్కారదగ్ధం వా, తత్రైతేశ్లోకాభవంతి. తేనాధీతం శ్రుతం తేన తేన సర్వమధిష్ఠితమ్, యేన విప్రేణశిరసి త్రిపుండ్రం భస్మనాధృతమ్, త్యక్తవర్ణా

శ్రమాచారో లుప్తసర్వక్రియోఽపి యః, సకృత్తిర్యక్త్రిపుండ్రాంకధారణా
త్సోఽపిపూజ్యతే, యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్మ కుర్వంతిమానవాః,
తేషాం నాస్తి వినిర్మోక్షః సంసారాజ్జన్మకోటిభిః, మహాపాతకయుక్తానాం
పూర్వజన్మార్జితాగసామ్, త్రిపుండ్రోద్ధూళనద్వేషో జాయతే సుదృఢం
బుధాః, యేషాం కోపో భవేద్బ్రహ్మన్ లలాటే భస్మదర్శనాత్, తే
షా ముత్పత్తిసాంకర్యమనుమేయం విపశ్చితా, యేషాం నాస్తి మునే
శ్రద్ధా శ్రౌతే భస్మని సర్వదా, గర్భాధానాదిసంస్కార స్తేషాం నాస్తీతి
నిశ్చయః, యే భస్మధారిణం దృష్ట్వా నరాః కుర్వంతి తాడనమ్, తేషాం
చండాలతో జన్మ బ్రహ్మన్నూహ్యం విపశ్చితా, యేషాం క్రోధో
భవేద్భస్మ ధారణే తత్ప్రమాణకే, తే మహాపాతకై ర్యుక్తా ఇతి శాస్త్ర
స్య నిశ్చయః, త్రిపుండ్రం యేవినిందంతి నిందంతి శివమేవ తే, ధారయం
తి చ యే భక్త్యా ధారయంతి శివంచ తే, ధిగ్భస్మరహితం ఫాలం ధిగ్గ్రా
మమశివాలయమ్, ధిగనీశార్చనం జన్మ ధిగ్విద్యా మశివాశ్రయామ్,
రుద్రాగ్నేర్యత్పరం వీర్యం తద్భస్మ పరికీర్తితమ్, తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు
వీర్యవాన్భస్మసంయుతః, భస్మనిష్ఠస్య దహ్యంతే దోషా భస్మాగ్నిసంగ
మాత్, భస్మస్నాన విశుద్ధాత్మా భస్మనిష్ఠ ఇతిస్మృతః, భస్మ సందిగ్ధసర్వాం
గో భస్మదీప్తత్రిపుండ్రకః, భస్మశాయీ చపురుషో భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రంనామ పంచకస్య మాహాత్మ్యం
బ్రూహీతి హోవాచ, అథ వసిష్ఠవంశజస్య శతభార్యాసమేతస్య ధనం
జయస్య బ్రాహ్మణస్య జ్యేష్ఠభార్యాపుత్రః కరుణఇతినామ తస్య శుచి
స్మితాభార్యా, అసౌ కరుణో భ్రాతృవైర మసహమానో భవానీతటస్థం
నృసింహ మగమ త్తత్ర దేవసమీపేన్యేఽనోపాయనార్థం సమర్పితం
జంబీరఫలం గృహీత్వా జిఘ్ర త్తదా తత్రస్థా అశప న్స్వప మక్షికో భవ
వర్షాణాం శతమితి సోఽపి శాపమాదాయ మక్షిక స్సన్ స్వచేష్టితం
తస్యై నివేద్య మాం రక్షేతి స్వభార్యా మవద త్తదా మక్షికోఽ
భవ త్తమేవం జ్ఞాత్వా జ్ఞాతయ స్తైల మధ్యే హ్యమారయం స్తాం
మృతం పతి మాదా యారుంధతీ మగమ ద్భో శుచిస్మితే శోకే
నాల మరుంధత్యా హాముం జీవయామ్యద్య విభూతి మాదాయేతి

ఏషాగ్నిహోత్రజంభస్మ, మృత్యుంజయేన మంత్రేణ మృతజంతౌ తదాక్షిపత్, మందవాయు స్తదా జజ్ఞే వ్యజనేన శుచిస్మితే, ఉదతిష్ఠత్తదా జంతు ర్భస్మనోఽస్య ప్రభావతః, తతో వర్షశతే పూర్ణే జ్ఞాతిరేకో హ్యమారయత్, భస్మైవ జీవయామాస కాశ్యాం పంచ తథాఽభవన్, దేవా నపి తథా భూతా న్నామ ప్యేతాదృశం పురా, తస్మాత్తు భస్మనా జంతుం జీవయామి తదానఘే, ఇత్యేవ ముక్త్వా భగవాన్ దధీచ స్సముజాయత, స్వరూపంచ తతో గత్వా స్వ మాశ్రమపదం యయౌ పితి. ఇదానీ మస్య భస్మనః సర్వాఘభక్షణసామర్థ్యం విధత్త ఇత్యాహ — శ్రీగౌతమవివాహకాలే తా మహల్యాం దృష్ట్వా సర్వే దేవాః, కామాతురా అభవంస్తదా నష్టజ్ఞానా దూర్వాససం గత్వా పప్రచ్ఛు స్తద్దోషం శమయిష్యామీ త్యువాచ తత శ్శత రుద్రేణ మంత్రితం మంత్రేణ భస్మవై పురా మయాఽపిదత్తం బ్రహ్మహత్యాదిశాంతిమ్, ఇత్యేవముక్త్వా దూర్వాసా దత్తవాన్ భస్మ చోత్తమమ్. జాతా మద్వచనా త్సర్వే యూయం తేఽధికతేజసః, శతరుద్రేణ మంత్రేణ భస్మోద్ధూళిత విగ్రహాః, నిర్ధూతరజస స్సర్వే తత్క్షణాచ్ఛపయం మునే, ఆశ్చర్య మేత జ్జానీమో భస్మసామర్థ్యమీదృశమ్. అస్య భస్మన శ్శక్తి మన్యాం శృణు, ఏతదేవ హరి శంకరయో ర్జ్ఞానప్రదమ్, బ్రహ్మహత్యాదిపాపనాశకమ్, మహావిభూతిద మితి, శివపక్షసి స్థితం నఖేనాదాయ ప్రణవే నాభిమంత్ర్యం గాయత్ర్యా పంచాక్షరేణాభిమంత్ర్య హరిర్మస్తకగాత్రేషు సమర్పయేత్, తదా హృది ధ్యాయస్వేతి హరి ముక్త్వా హరః స్వహృది ధ్యాత్వా దృష్టో దృష్ట ఇతి శివ మాహ — తతో భస్మ భక్షయేతి హరి మాహ హర స్తతః, భక్ష ఇష్యే శివం భస్మ స్నాత్వాహం భస్మనాపురా, పృష్ట్వేశ్వరం భక్తిగమ్యం భస్మా భక్షయు దచ్యుతః, తత్రాశ్చర్యమతీ వాసీ త్ప్రతిబింబ సమద్యుతిః, వాసుదేవ శ్శుద్ధముక్తాఫలవర్ణోఽభవత్ క్షణాత్, తదా ప్రభృతి శుక్లాభో వాసుదేవః ప్రసన్నవాన్, నశక్యం భస్మనో[1]జ్ఞానే ప్రభావంతే కుతో విభో, నమస్తేఽస్తు నమస్తేఽస్తు త్వా మహం శరణం గతః, త్వత్పాదయుగళే శంభో భక్తిరస్తు సదామమ, భస్మధారణ సంపన్నో మమ

1 జ్ఞాన; జ్ఞానం.

భక్తో భవిష్యతి, అతఏవైషా భూతిర్భాతికరీత్యుక్తా, అస్యపురస్తాద్వసవ ఆసన్రుద్రా దక్షిణత ఆదిత్యాః పశ్చాద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరానాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసా పార్శ్వయో స్తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్, యస్మిన్దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసతే, య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం సార్వకామికం మోక్షద్వార మృజ్మయం యజుర్మయం సామమయం బ్రహ్మమయ మమృతమయం భవతి, య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం బాలోవా యువావా వేద స మహాన్ భవతి, స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వా బధ్నీత సప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నావకల్పతే తస్మా చ్ఛ్రద్ధయా యాం కాఞ్చిద్గాం దద్యా త్సా దక్షిణా భవతి.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ జనకో వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముప సమే త్యోవాచ భగవన్ త్రిపుండ్రవిధిం నో బ్రూహీతి స హోవాచ సద్యోజాతాది పంచ బ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్యాగ్ని రితి భస్మేత్యభిమంత్ర్య మానస్తోక ఇతి స ముద్ధృత్య త్ర్యాయుష మితి జలేన సంసృజ్య త్ర్యంబక మితి శిరోలలాటవక్షస్కంధేషు ధృత్వా పూతో మోక్షీ భవతి, శతరుద్రేణ యత్ఫలమవాప్నోతి తత్ఫల మశ్నుతే స ఏషభస్మజ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౧. జనకోహ వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్మధారణాత్కింఫల మశ్నుత ఇతి సహోవాచ తద్భస్మధారణాదేవ ముక్తిర్భవతి, శివసాయుజ్యమవాప్నోతి నస పునరావర్తతే నసపునరావర్తతే స ఏష భస్మ జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౨. జనకో హ వై దేహస్స హోవాచయాజ్ఞవల్క్యం భస్మధారణా త్కిం ఫలమశ్నుతే న వేతితత్ర పరమహంసానామ సంవర్త కారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభరత దత్తాత్రేయ రైవతక భుసుండ ప్రభృతయో విభూతిధారణాదేవ ముక్తా స్స్యు స్స ఏష భస్మ జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౩. జనకోహ వైదేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్మ స్నానేన కింజాయతఇతి యస్య కస్యచి చ్ఛరీరే యావంతో రోమకూపా స్తావంతి లిం

గాని భూత్వా తిష్ఠంతి బ్రాహ్మణోవా క్షత్రియోవా వైశ్యోవా శూద్రో
వా తద్భస్మ ధారణా దేవ తచ్ఛబ్దస్యరూపం యస్యాం తస్యాం హ్యేవా
వతిష్ఠతే. ౪. జనకో హ వైదేహః పైప్పలాదేన సహ ప్రజాపతిలోకం
జగామ తం గత్వోవాచ భో ప్రజాపతే త్రిపుండ్రస్య మాహాత్మ్యం
బ్రూహీతి తం ప్రజాపతి రబ్రవీ ద్యథై వేశ్వరస్యమాహాత్మ్యం తథైవ
త్రిపుండ్రస్యేతి. ౫. అథ పైప్పలాదో వైకుంఠం జగామ తం గత్వోవా
చ భో విష్ణో త్రిపుండ్రస్య మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి యథై వేశ్వరస్య మా
హాత్మ్యం తథైవ త్రిపుండ్ర స్యేతి విష్ణురాహ. ౬. అథపైప్పలాదః కా
లాగ్నిరుద్రం పరిసమే త్యోవాచాధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రస్య విధిమితి
త్రిపుండ్రస్యవిధి ర్మయావక్తుం నశక్య ఇతి సత్య మితి హోవాచాథ
భస్మచ్ఛన్నస్సంసారా న్ముచ్యతే, భస్మశయ్యాశయాన స్తచ్ఛబ్దగోచర
శ్శివసాయుజ్య మవాప్నోతి నసపునరావర్తతే నసపునరావర్తతే రుద్రాధ్యా
యీన న్నమృతత్వంచ గచ్ఛతి స ఏష భస్మజ్యోతి ర్విభూతిధారణా ద్బ్ర
హ్మైకత్వం చ గచ్ఛతి విభూతిధారణా దేవ సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో
భవతివిభూతిధారణా ద్వారాణస్యాం స్నానేన యత్ఫల మవాప్నోతి
తత్ఫల మశ్నుతే సఏష భస్మజ్యోతి ర్యస్యైకస్యచి చ్ఛరీరే త్రిపుండ్రస్య
లక్ష్మవర్తతే ప్రథమా ప్రజాపతి ర్ద్వితీయా విష్ణు స్తృతీయా సదాశివ
ఇతి స ఏష భస్మ జ్యోతిరితి. ౭. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం
సనత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహిభగవ న్రుద్రాక్షధారణవిధిం స హోవాచ
రుద్రస్య [illegible]నా దుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకే ఖ్యాయంతే సదా
శివస్సంహారకాలే [illegible] హారంకృత్వా సంహారాక్షం ముకుళీకరోతి తన్న
యనా జ్జాతా రుద్ర[illegible] ఇతిహోవాచ తస్మాద్రుద్రాక్షత్వ మితి తద్రు
ద్రాక్షే వాగ్విషయే కృతే దశగోప్రదానేన యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల
మశ్నుతే స ఏష భ[illegible]జ్యోతీ రుద్రాక్ష ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృ
ష్ట్వా ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్రగో ప్రదాన ఫలంభవతి, తద్రుద్రాక్షే
కర్ణయో ర్ధార్యమాణే ఏకాదశ సహస్ర గోప్రదానఫలం భవతి, ఏకా
దశరుద్రత్వంచ గచ్ఛ[illegible]తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే కోటి గోప్ర
దానఫలం భవతి, ఏతేషామష్టస్థానానాం కర్ణయోః ఫలం వక్తుం నశక్య
మితి హోవాచ, మూర్ధ్ని[illegible]త్వారింశ చ్ఛిఖాయామేకం త్రయం వా

శ్రోత్రయో ర్ద్వాదశ కర్ణేద్వాత్రింశ ద్బాహ్వోష్షోడశ షోడశ ద్వా
దశ ద్వాదశ మణిబంధయో ష్షట్షడంగుష్ఠయో స్తత స్సంధ్యాం సకుశో
ఽహరహ రుపాసీ తాగ్నిర్జ్యోతి రిత్యాదిభి రగ్నౌజుహుయాత్. ౭.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ బృహజ్జాబాలస్య ఫలం నో బ్రూహి భగవ న్నితి స హోవాచ య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో భవతి స సోమపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి స విష్ణుపూతో భవతి స రుద్రపూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి. ౧. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిం స్తంభయతి స వాయుం స్తంభయతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాన్ దేవాన్ స్తంభయతి స సర్వాన్ గ్రహాన్ స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి. ౨. య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే స మృత్యుం తరతి స పాప్మానం తరతి స బ్రహ్మహత్యాం తరతి స భ్రూణహత్యాంతరతి స వీరహత్యాం తరతి స సర్వహత్యాం తరతి స సంసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి ౩. య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్యమధీతే స భూలోకం జయతి స భువర్లోకంజయతి స సువర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి స జనోలోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి. ౪. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతే స యజూంష్యధీతే స సామాన్యధీతే సోఽథర్వణ మధీతే సోఽంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతే స కల్పా నధీతే స నారాశంసీ రధీతే స పురాణా న్యధీతే స బ్రహ్మప్రణవ మధీతే స బ్రహ్మప్రణవమధీతే. ౫. అనుపనీత శతమేకమేకే నోపనీతేన తత్సమ ముపనీత శత మేక మేకేన గృహస్థేన తత్సమం గృహస్థ శత మేకమేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థ శతమేకమేకేన యతినా తత్సమం యతీనాం తు శతం పూర్ణమేకమేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేకమేకేన నృసింహతాపిన్యుపనిషద థర్వణశిరశ్శిఖాధ్యాపకేన తత్సమ మథర్వశిర

శిఖాధ్యాపకశత మేకమేకేన బృహజ్జాబాలోపనిషదధ్యాపకేన తత్స మం తద్వా ఏతత్పరంధామ బృహజ్జాబాలోపనిషజ్జపశీలస్య యత్ర న సూర్య స్తపతి యత్ర న వాయుర్వాతి యత్ర న చంద్రమా భాతి యత్ర న నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్ని ర్దహతి యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర నదుఃఖాని ప్రవిశంతి సదానందం పరమానందం శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం యోగిధ్యేయం పరంపదం యత్ర గత్వా ననివర్తంతే యోగిన స్తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విప న్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమంపదం, ఓగ్ సత్యమి త్యుపనిషత్. ౬.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి బృహజ్జాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౭. అధర్వణీయ నృసింహతాపిన్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

శ్లో. యత్పర్యాంకారాగ్రపరాభూమిస్థిరవరాసనమ్,

ప్ర　　　　క్త తుర్యతుర్యమహంమహః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. ఆపోవా ఇద మాసం త్సలిలమేవ, సప్రజాపతి రేకః పుష్క రపర్ణేసమభవత్, తస్యా తర్మనసి కామ స్సమవర్తత, ఇదగ్ సృజేయ మితి, తస్మా ద్యత్పురుషో మనసాఽభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి, తత్కర్మణా కరోతి, తదేషాభ్యనూక్తా కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి, మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మసతి నిరవిందన్, హృది ప్రతీష్యా కవయో మనీషేతి, ఉపైనం త దుపనమతి, యత్కామో భవతి య ఏవం వేద, స తపోఽతప్యత స తప స్తప్త్వా, స ఏతం మంత్రరాజం

నారసిహ్మమానుష్టుభ మపశ్యత్, తేన వై సర్వమిదమసృజత, తస్మాత్సర్వ మానుష్టుభ మిత్యాచక్షతే, యదిదం కించ, అనుష్టుభోవా ఇమాని భూతాని జాయంతే, అనుష్టుభా జాతాని జీవంతి, అనుష్టుభం ప్రయంత్యభి సంవిశంతి, తస్యైషా భవతి, అనుష్టుప్ప్రథమా భవతి, అనుష్టు బుత్తమా భవతి, వాగ్వా అనుష్టుప్, వాచైవ ప్రయంతి, వాచోద్యంతి, పరమావా ఏషా ఛందసాం యదనుష్టుబితి, ససాగరాం సపర్వతాం సప్తద్వీపాం వసుంధరాం తత్సామ్నః ప్రథమం పాదం జానీయాత్, యక్షగంధర్వాప్సరోగణసేవిత మంతరిక్షం, తత్సామ్నో ద్వితీయం పాదం జానీయాత్, వసురుద్రాదిత్యైస్సర్వైర్దేవై స్సేవితం దివం, తత్సామ్న స్తృతీయం పాదం జానీయాత్, బ్రహ్మస్వరూపం నిరంజనం పరమం వ్యోమకమ్, తత్సామ్న శ్చతుర్థం పాదంజానీయాత్, యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఋగ్యజుస్సామాథర్వాణశ్చత్వారో వేదా స్సాంగా స్సశాఖా శ్చత్వారః పాదా భవంతి, కింధ్యానమ్? కిం దైవతం? కాన్యంగాని? కాని దైవతాని? కిం ఛందః? క ఋషి? రితి. స హోవాచ ప్రజాపతిః, స యోహవై సావిత్ర స్యాష్టాక్షరం పదం శ్రియాభిషిక్తమ్, తత్సామ్నోఽంగం వేద, శ్రియాహైవాభిషిచ్యతే సర్వే వేదాః ప్రణవాదికా స్తం ప్రణవం తత్సామ్నోఽంగంవేద, సత్రీ౯ లోకా న్జయతి, చతుర్వింశత్యక్షరే మహాలక్ష్మీ ర్యజు స్తత్సామ్నోఽంగం వేద, సఆయుర్యశః కీర్తి జ్ఞానైశ్వర్యవా న్భవతి, తస్మా దిదం సాంగర సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, సావిత్రీం ప్రణవం యజుర్లక్ష్మీం స్త్రీశూద్రాయ నేచ్ఛంతి, ద్వాత్రింశదక్షరం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, సావిత్రీం లక్ష్మీం యజుః ప్రణవం యదిజానీయాత్ స్త్రీశూద్రస్స మృతోఽధోగచ్ఛతి, తస్మా త్సర్వదా నాచష్టే యద్యాచష్టే స ఆచార్య స్తేనైవ సమృతోఽధోగచ్ఛతి, స హోవాచ ప్రజాపతిః, అగ్నిర్వైదేవా ఇదగ్ సర్వం విశ్వాభూతాని ప్రాణా వా ఇంద్రియాణి పశవోఽన్నమమృతం సమ్రాట్స్వరా డ్విరా ట్తత్సామ్నః ప్రథమం పాదం జానీయాత్, ఋగ్యజుస్సామాథర్వరూపస్సూర్యోఽంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుష స్తత్సామ్నో ద్వితీయం పాదం జానీయాత్, య ఓషధీనాం ప్రభుర్భవతి

తారాధిపతి స్సోమ స్తత్సామ్న స్తృతీయం పాదం జానీయాత్, స బ్రహ్మ సశివ స్సహరి స్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమ స్స్వరా ట్తత్సామ్న శ్చతుర్థంపాదం జానీయాత్, యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఉగ్రంప్రథమస్యాద్యం జ్వలం ద్వితీయ స్యాద్యం [1]నృసిం తృతీయ స్యాద్యం మృత్యు చతుర్థస్యాద్యం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తస్మాదిదం సామ . యత్ర కుత్రచి న్నాచష్టే యది దాతు మపేక్షతే పుత్రాయ శుశ్రూషవే దాస్య త్యన్యస్మై శిష్యాయ [2]వంచేతి సహోవాచ ప్రజాపతిః, క్షీరోదార్ణ వశాయినం నృకేసరి విగ్రహం యోగధ్యేయం పరం పదం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, వీరం ప్రథమ స్యాద్యార్థాంత్యం తం స ద్వితీయస్యాద్యార్థాంత్యం హంభీ తృతీయస్యాద్యార్థాంత్యం మృత్యుం చతుర్థస్యాద్యార్ధాంత్యం సామతుజానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ యేనకేనచి దాచార్యముఖేన యో జానీతే స తేనైవ శరీరేణ సంసారా న్ముచ్యతే, మోచయతి ముముక్షు ర్భవతి, జపా త్తేనైవ శరీరేణ దేవతా దర్శనంకరోతి, తస్మా దిదమేవ ముఖ్యద్వారం కలౌ నాన్యేషాం భవతి తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి. ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం (నర కేసరి విగ్రహం,) కృష్ణ పింగళమ్, ఊర్ధ్వ రేతం విరూపాక్షం శంకరం నీలలోహితమ్, ఉమాపతిః పశుపతిః పినాకీ హ్యమితద్యుతిః, ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణోఽధిపతి ర్యోవై యజుర్వేద వాచ్య స్తగ్ సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, మహా ప్రథమాంతార్థ స్యాద్యం [3]ర్వతో ద్వితీయాంతార్థస్యాద్యం షణం తృతీయాంతార్థ స్యాద్యం [4]నమా చతుర్థాంతార్థస్యాద్యం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ సచ్చిదానందమయం పరంబ్రహ్మ తమేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, విశ్వసృజ ఏతేనవై విశ్వ మిద మసృజంత, య ద్విశ్వ

1 నృసింహం. 2 వేతి. 3 తవతో. 4 నామ.

మసృజంత, తస్మా ద్విశ్వసృజో విశ్వ మేనానను ప్రజాయతే, బ్రహ్మణ స్సలోకతాం సార్ష్టితాం సాయుజ్యం [1]యంతి, తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, విష్ణుం ప్రథ మాంత్యం ముఖం ద్వితీయాంత్యం భద్రం తృతీయాంత్యం మృత్యుం చతుర్థాంత్యం యోఽసౌ వేద యదిదం కించ ఆత్మని బ్రహ్మణ్యే వాను ష్టుభం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, స్త్రీపుగ్ సయో ర్వా య ఇహైవ స్థాతు మపేక్షతే తస్మై సర్వైశ్వర్యం దదాతి, యత్ర కుత్రాపి మ్రియతే దేహాన్తే దేవః పరమం బ్రహ్మ తారకం వ్యాచష్టే యేనాసా వమృతీ భూత్వా సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ మధ్యగం జపతి తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతి స్తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతిర్య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్, య ఏతాం మహోపనిషదం వేద సకృత్పురశ్చరణో మహావిష్ణుర్భ వతి మహావిష్ణుర్భవతి. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాహ వై మృత్యోః పాప్మభ్య స్సంసారాచ్చ బిభీయ స్తే ప్రజాపతి ముపాధావం స్తేభ్య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మాను ష్టుభం ప్రాయచ్ఛ త్తేనవై తే మృత్యు మజయ న్పాప్మానం చాతరం త్సంసారం చాతరం స్తస్మాద్యో మృత్యోః పాప్మభ్య స్సంసారాచ్చ బిభియా త్స ఏతం మంత్రరాజ (నారసింహ) మానుష్టుభం ప్రతిగృ హ్ణీయా త్స మృత్యుం తరతి స పాప్మానం తరతి స సంసారం తరతి, తస్య హ వై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథివ్యకార స్స ఋగ్భి ర్ఋగ్వేదో బ్రహ్మా వసవో గాయత్రీ గార్హపత్య స్సా సామ్నః ప్రథమః పాదో భవతి, ద్వితీయాంతరిక్షగ్ స ఉకార స్స యజుర్భి ర్యజు ర్వేదో విష్ణురుద్రా స్త్రిష్టుబ్దక్షిణాగ్ని స్సాసామ్నో ద్వితీయః పాదో భవతి, తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సామ వేదో రుద్రాఽదిత్యా జగత్యాహవనీయ స్సా సామ్న స్తృతీయః పాదో భవతి, యాఽవ సానేఽస్య చతుర్థ్యర్థ మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సాథర్వణై

---

1 యాంతి.

ర్మంత్రై రధర్వవేద స్సంవత్సరకోఽగ్ని ర్మరుతో విరాడేకర్షి ర్భాస్వతీ
స్మృతా తత్సామ్న శ్చతుర్థః పాదోభవతి, అష్టాక్షరః ప్రథమః పాదో
భవ త్యష్టాక్షరా స్త్రయః పాదా భవంత్యేవం ద్వాత్రిగ్ శదక్షరాణి
సంపద్యంతే ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్టుబ్భవత్యనుష్టుభా సర్వ
మిదం సృష్టం [1]తస్య హైతస్య పంచాంగాని భవంతి, చత్వారః పాదా
శ్చత్వా ర్యంగాని భవంతి, సప్రణవం సర్వం పంచమం భవతి, హృద
యాయనమః, శిరసేస్వాహా, శిఖాయైవషట్, కవచాయ హుం, అస్త్రా
య ఫడితి, ప్రథమం ప్రథమేన యుజ్యతే, ద్వితీయం ద్వితీయేన,
తృతీయం తృతీయేన, చతుర్థం చతుర్థేన, పంచమం పంచమేన వ్య
తిషజతి, వ్యతిషిక్తావా ఇమే లోకా స్తస్మా ద్వ్యతిషిక్తా న్యంగాని
భవంతి, ఓ మిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వం తస్మా త్ప్రత్యక్షర ముభయత
ఓంకారోభవతి, అక్షరాణాం న్యాస ముపదిశంతి బ్రహ్మవాదినః, తస్య
హవా ఉగ్రం ప్రథమం స్థానం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం
చ గచ్ఛతి, వీరం ద్వితీయం స్థానం మహావిష్ణుం తృతీయం స్థానం
జ్వలంతం చతుర్థం స్థానం సర్వతోముఖం పంచమం స్థానం నృసింహం
షష్ఠం స్థానం భీషణం సప్తమం స్థానం భద్ర మష్టమం స్థానం మృ
త్యుం మృత్యుంనవమంస్థానం నమామి దశమం స్థాన మహ మేకాదశ స్థా
నం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృత త్వంచ గచ్ఛతి, ఏకాదశపదా వా
అనుష్టు బ్భవ త్యనుష్టుభా సర్వమిదం సృష్ట మనుష్టుభా సర్వమిద ముప
సంహృతం తస్మా త్సర్వ మానుష్టుభం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృ
తత్వంచ గచ్ఛతి, దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నథ కస్మా దుచ్యతే
ఉగ్రమితి సహోవాచ ప్రజాపతిః, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వా న్లో
కాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్మన స్సర్వాణి భూతా న్యుద్గృహ్ణా
త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయ త్యుద్గ్రాహ్యత ఉద్గృహ్యతే, స్తుహి
శ్రుతంగర్తసదం యువానం మృగంన భీమ ముపహత్ను ముగ్రం, మృ
డా జరిత్రే [2]సింహ స్తవానో అన్యంతే అస్మి న్నివపంతు సేనాః, తస్మా
దుచ్యత ఉగ్ర మితి, అథ కస్మాదుచ్యతే వీర మితి, యస్మా త్స్వమహి
మ్నా సర్వాన్ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్మన స్సర్వాణి

1 అనుష్టుభాసర్వముపసంహృతం. 2 రుద్ర.

భూతాని విరమతి విరామయత్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయతి, యతో విరః కర్మణ్య[1]స్సుదక్షో యుక్తగ్రావా జాయతే దేవకామః, తస్మా దుచ్యతే విరమితి, అథ కస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వాన్ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వానాత్మన స్సర్వాణిభూతాని వ్యాప్నోతి వ్యాపయతి స్నేహో యథా పలలపిండం శాంతమూల మోతం ప్రోత మను[2]వ్యాప్తం వ్యతిషక్తో వ్యాప్యతే వ్యాపయతే, యస్మా న్నజాతః పరో అన్యో అస్తి య ఆవివేశ భువనానివిశ్వా, ప్రజాపతిః ప్రజయా సంవిదాన స్త్రీణి జ్యోతీగ్ంషి సచతే సషోడశీ, తస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే జ్వలంతమితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వాన్ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వానాత్మన స్సర్వాణి భూతాని స్వతేజసా జ్వలతి జ్వాలయతి జ్వాల్యతే జ్వాలయతే, సవితా ప్రసవితా దీప్తో దీపయం దీప్యమానః, జ్వలన్ జ్వలితాతప న్వితపం త్సంతపన్, రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభమానః కల్యాణః, తస్మా దుచ్యతే జ్వలంత మితి, అథకస్మా దుచ్యతేస ర్వతో ముఖ మితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వాన్ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్మన స్సర్వాణి భూతాని స్వయ మనింద్రియోఽపి సర్వతః పశ్యతి సర్వతః శృణోతి సర్వతో గచ్ఛతి సర్వతఆదత్తే సర్వగస్సర్వగత స్తిష్ఠతి, ఏకః పురస్తా ద్య ఇదం బభూవ యతో బభూవ భువనస్య గోపా, య మప్యేతి భువనగ్ం సాంపరాయే నమామి త మహగ్ం సర్వతోముఖ మితి తస్మాదు చ్యతేసర్వతోముఖ మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే నృసింహ మితి, యస్మా త్సర్వేషాం భూతానాం నా వీర్యతమః శ్రేష్ఠతమశ్చ సిమ్హో వీర్యతమః శ్రేష్ఠతమశ్చ తస్మా న్నృసిమ్హ ఆసీ త్పరమేశ్వరో జగద్ధితంవా ఏతద్రూపం యదక్షరం భవతి, ప్రతద్విష్ణు స్తవతే వీర్యాయ, మృగోనభీమః కుచరో గిరిష్ఠః, యస్యోరుషు త్రిషు వి క్రమణే ష్వధిక్షియంతి భువనాని విశ్వా, తస్మా దుచ్యతే నృసిమ్హమితి, అథ కస్మా దుచ్యతే భీషణ మితి, యస్మా ద్భీషణం యస్య రూపం దృష్ట్వా సర్వేలోకా స్సర్వే దేవా స్సర్వాణిభూతాని భీత్యాపలాయంతే స్వయం యతః కుతశ్చి నబిభేతి, భీషాస్మా ద్వాతః పవతే, భీషోదేతిసూ

1 స్సుదృక్షో. 2 వ్యాస౦.

ర్యః, భీషాస్మా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ,మృత్యుర్ధావతి పంచమ ఇతి,తస్మా దుచ్య తే భీషణ మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే భద్ర మితి, యస్మా త్స్వయంభ ద్రో భూ త్వా సర్వదా భద్రం దదాతి, రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభమానః కల్యాణః, భద్రంకర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః, భద్రంప శ్యేమాక్షభి ర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ స స్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః, తస్మా దుచ్యతే భద్ర మితి, అథ కస్మా దుచ్య తేమృత్యు మితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా స్వభక్తానాం స్మృతఏవ మృ త్యు మపమృత్యుంచ మారయతి, యఆత్మదా బలదా యస్య విశ్వ ఉ పాసతే ప్రశిషం యస్య దేవాః, యస్య చ్ఛాయామృతం యస్య మృ త్యుః కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ, తస్మా దుచ్యతే మృత్యు మృ త్యు మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే నమామి తి, యస్మా ద్యం సర్వే దే వానమంతి ముముక్షవో బ్రహ్మావాదినశ్చ, ప్రనూనం బ్రహ్మణస్పతిర్మం త్రం వద త్యుక్థ్యం, యస్మి న్నిందో వరుణో మిత్రో అర్యమా దేవా ఓకాంసి చక్రి రే, తస్మా దుచ్యతే నమామీతి, అథ కస్మా దుచ్యతేఽ హమితి, అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నాభి యో మా దదాతి సఇ దేవమావాః, అహమన్న మన్న మదంత మద్మి, అహం విశ్వం భువనమభ్యభవాం, సువర్ణజ్యోతీః, య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్. ౨.

తృతీయః ఖండః.

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసింహస్య శక్తిం బీజం నో బ్రూహి భగవ ఇతి సహోవాచ ప్రజాపతిః, మాయావా ఏషా నారసింహీ సర్వ మిదం సృజతి సర్వ మిదం రక్షతి సర్వ మిదం సంహరతి, తస్మా న్మాయా మేతాం శక్తిం విద్యా ద్య ఏతాం మాయాం శక్తిం వేద సపాప్మానం తరతి స మృత్యుం తరతి స సంసారంతరతి సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి మహతీం శ్రియ మశ్నుతే మీమాంసంతే బ్రహ్మవాదినః హ్రస్వాదీర్ఘాప్లుతాచేతి, యది హ్రస్వా భవతి సర్వంపాప్మానం దహత్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి, యది దీర్ఘాభవతి మహతీం శ్రియ మవాప్యా త్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి, యది ప్లుతా భవతి జ్ఞానవా న్భవ త్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి, తదేత దృషి

ణోక్తం నిదర్శనం, నతేంపాహీయా ఋజీషీత రుద్రః, శ్రియం లక్ష్మీ మౌ పలా మంబికాం గామ్, షష్ఠించయా మింద్ర సేనే త్యుదాహుః, తాం విద్యాం బ్రహ్మయోనిగ్ సరూపా మిహాయుషే శరణ మహం ప్రపద్యే, సర్వేషాం వా [1]ఏతద్భూతానా మాకాశః పరాయణమ్, సర్వాణి హావా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ జాయంతే, ఆకాశాదేవ జాతాని జీవంతి ఆకాశం ప్రయం త్యభిసంవిశంతి, తస్మాదాకాశం బీజం విద్యా త్తదేవ జ్యాయః, తదేత దృషిణోక్తం నిదర్శనమ్, హగ్ స శ్శుచిష ద్వసు రంతరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథి ర్దురోణసత్, నృషద్వర సదృతసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్. 3.

చతుర్థః ఖండః.

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసింహస్యాంగమంత్రా న్నో బ్రూహి భగవ ఇతి సహోవాచ ప్రజాపతిః, ప్రణవం సావిత్రీం యజుర్లక్ష్మీం నృసింహగాయత్రీ మిత్యంగాని జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఓమిత్యేతదక్షర మిదగ్ సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వ మోంకార ఏవ యచ్చాన్య త్త్రికాలాతీతం తద ప్యోంకారఏవ సర్వం హ్యేత ద్బ్రహ్మాయమాత్మా బ్రహ్మ సోఽయమాత్మా చతుష్పా జ్జాగరిత స్థానో బహిః ప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖ స్థూలభు గ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్న స్థానోంతః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖః ప్రవివిక్తభు క్తైజసో ద్వితీయః పాదః, యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘనఏవానందమయో హ్యానందభు [2]క్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభవా ప్యయౌహి భూతానామ్, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నోఽభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘన మదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మంచిత్య మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయ సారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థంమన్యంతే స-

---

1 ఏవ భూతానా. 2 ఏకా.

ఆత్మా సవిజ్ఞేయః, అథ సావిత్రీ గాయత్ర్యా యజుషా ప్రోక్తా తయా సర్వమిదం వ్యాప్తమ్, ఘృణిరితి ద్వే అక్షరే, సూర్య ఇతి త్రీణి, ఆదిత్య ఇతి త్రీణి, ఏతద్వై సావిత్రస్యాష్టాక్షరం పదగ్ శ్రియాభిషిక్తమ్, య ఏవం వేద, శ్రియా హైవాభిషిచ్యతే, తదేతదృచా భ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమేవ్యోమన్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, యస్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇత్తద్విదుస్త ఇమే సమాసత ఇతి, న హ తస్యర్చా న యజుషా న సామ్నార్థోస్తి, యస్సావిత్రం వేదేతి, ఓం భూర్లక్ష్మీర్భువర్లక్ష్మీస్సువర్లక్ష్మీః. కాలకర్ణి[1] తన్నో లక్ష్మీః ప్రచోదయాత్, ఇత్యేషా వై మహాలక్ష్మీ యజుర్గాయత్రీ చతుర్వింశత్యక్షరా భవతి, గాయత్రీ వా ఇదగ్ సర్వం యదిదం కించ తస్మాద్య ఏతాం మహాలక్ష్మీం యాజుషీం వేద మహతీం శ్రియమశ్నుతే, ఓం నృసింహాయ విద్మహే వజ్రనఖాయ ధీమహి, తన్నస్సింహః ప్రచోదయాత్, ఇత్యేషా వై నృసింహగాయత్రీ దేవానాం వేదానాం నిదానం భవతి, య ఏవం వేద, నిదానవాన్భవతి, దేవా హ వై ప్రజాపతిమబ్రువన్నథ కైర్మంత్రైస్స్తుతో దేవః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తన్నో బ్రూహి భగవ ఇతి, స హోవాచ ప్రజాపతిః, ఓం యో హ వై నృసింహో దేవో భగవాన్ యశ్చ బ్రహ్మా భూర్భువస్సువస్తస్మై వై నమోనమః. (యథా ప్రథమమంత్రోక్తావాద్యంతౌ తథా ద్రష్టవ్యౌ). ౧ యశ్చ విష్ణుః. ౨ యశ్చ మహేశ్వరః. ౩ యశ్చ పురుషః. ౪ యశ్చేశ్వరః. ౫ యా సరస్వతీ. ౬ యా శ్రీః. ౭ యా గౌరీ. ౮ యా ప్రకృతిః. ౯ యా విద్యా. ౧౦ యశ్చోంకారః. ౧౧ యాశ్చతస్రోర్ధమాత్రాః. ౧౨ యే వేదాస్సాంగాస్సశాఖాస్సేతిహాసాః. ౧౩ యే చ పంచాగ్నయః. ౧౪ యాస్సప్త మహావ్యాహృతయః. ౧౫ యే చాష్టౌ లోకపాలాః. ౧౬ యే చాష్టౌ వసవః. ౧౭ యే చైకాదశ రుద్రాః. ౧౮ యే చ ద్వాదశాదిత్యాః. ౧౯ యే చాష్టౌ గ్రహాః. ౨౦ యాని పంచ మహాభూతాని. ౨౧ యశ్చ కాలః. ౨౨ యశ్చ మనుః. ౨౩ యశ్చ మృత్యుః. ౨౪ యశ్చ యమః. ౨౫ యశ్చాంతకః. ౨౬ యశ్చ ప్రాణః. ౨౭ యశ్చ సూర్యః. ౨౮ యశ్చ సోమః. ౨౯ యశ్చ విరా

1 కాలకంఠీ.

ट्पुरुषः. ३० यश्चजीवः. ३१ यच्च सर्वं. ३२ इति द्वात्रिंग्शत्. इति तान्प्रजापतिरब्रवीदेतैर्मन्त्रैर्नित्यं देवं स्तुवध्वं ततो देवः प्रीतो भवति स्वात्मानं दर्शयति, तद्य एतैर्मन्त्रैर्नित्यं देवं स्तौति स देवं पश्यति सोऽमृतत्वं च गच्छति, य एवं वेदेति महोपनिषत्.

पञ्चमः खण्डः.

देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नानुष्टुभस्य मन्त्रराजस्य नारसिंहस्य महाचक्रं नाम चक्रं नो ब्रूहि भगव इति, सार्वकामिकं मोक्षद्वारं, [1]यद्योगिन उपदिशन्ति, स होवाच प्रजापतिः, षडक्षरं वा एतत्सुदर्शनं महाचक्रं तस्मात्षडक्षरं भवति,षट्पत्रं चक्रं भवति, षड्वा ऋतव ऋतुभिस्सम्मितं भवति, मध्ये नाभिर्भवति, नाभ्यांवा एते अराः प्रतिष्ठिता मायया एतत्सर्वं वेष्टितं भवति नात्मानं माया स्पृशति तस्मान्माय या बहिर्वेष्टितं भवति, अथाष्टार मष्टपत्रं चक्रं भवत्य ष्टाक्षरा वै गायत्री गायत्र्या सम्मितंभवति बहिर्मायया वेष्टितं भवति क्षेत्रं क्षेत्रं वै मायैषा संपद्यते, अथ द्वादशा रं द्वादशपत्रं चक्रंभवति द्वादशाक्षरा वै जगती जगत्या सम्मितं भवतिमायया बहिर्वेष्टितं भवति,अथ षोडशारं षोडशपत्रं च क्रंभवति षोडशकलो वै पुरुषःपुरुष एवेदग्ं सर्वं पुरुषेण सम्मि तं भवतिमायया बहिर्वेष्टितं भवति, अथ द्वात्रिंशदरं द्वात्रिं शत्पत्रं चक्रं भवति द्वात्रिंशदक्षरा वा अनुष्टुभ्भवत्यनुष्टुभा सर्वमिदं भवति बहिर्मायया वेष्टितं भवत्यरैर्वा एतत्सु बद्धं भवति वेदा वा एते अराः पत्रैर्वा एतत्सर्वतः परिक्रामति छन्दाग्ंसि वै पत्राणि एतत्सुदर्शनं महाचक्रम्, तस्य मध्ये नाभ्यां तारकं यदक्षरं नारसिंहमेकाक्षरं तद्भवति षट्सु पत्रेषु षडक्षरं सुदर्शनं भवत्यष्टसु पत्रेष्वष्टाक्षरं नारा यणं भवति द्वादशसु पत्रेषु द्वादशाक्षरं वासुदेवं भवति षोडशसु पत्रेषु मातृकाद्यास्सबिन्दुकाः षोडशस्वरा भवन्ति–

1 उद्योगिन.

ద్వాత్రింశత్సు పత్రేషు ద్వాత్రింశ దక్షరం మంత్రరాజం నారసిహ్మా మానుష్టుభం భవతి, తద్వా ఏత త్సుదర్శనం నామ మహాచక్రం సార్వ కామికం మోక్షద్వార మృఙ్మయం యజుర్మయం సామమయం బ్రహ్మమ యమమృతమయం భవతి, తస్య పురస్తా ద్వసవ ఆస తే రుద్రా దక్షిణ త ఆదిత్యాః పశ్చా ద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరా నాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేతదృచా భ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వేని షేదుః, య స్తం నవేద కిమృచా కరిష్యతి యఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత ఇతి, త దేత త్సుదర్శనం మహాచక్రం బాలో వా యువా వా వేద స మహాన్ భవతి స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, అను ష్టుభా హోమం కుర్యా దనుష్టుభార్చనం కుర్యా త్త దేత ద్రక్షోఘ్నం మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వా బధ్నీత సప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థంనావకల్పతే తస్మా చ్ఛ్రద్ధయా యాం కాం చి ద్గాం దద్యా త్సా దక్షిణాభవతి. దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్నాను ష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసిహ్మస్య ఫల న్నోబ్రూహి భగవఇతి సహో వాచ ప్రజాపతిః, య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో భవతి స సోమపూతో భవతి స సత్యపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి స విష్ణుపూతో భవతి స రుద్రపూతో భవతి స దేవపూతో భవతి ససర్వ పూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి, య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స మృత్యుం [1]తరతి స పాప్మానం తరతి స బ్రహ్మ హత్యాం తరతి స భ్రూణహత్యాం తరతి స వీరహత్యాం తరతి ససర్వ హత్యాం తరతి స సంసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి, య ఏతం మంత్రరాజం నారసిహ్మ మానుష్టుభం నిత్య మధీతేసోఽగ్నిం స్తంభ యతి స వాయుం స్తంభయతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాన్ దేవాన్ స్తంభయతి స సర్వాన్ గ్రహాన్ స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి సవిషం స్తంభయతి, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసిహ్మమానుష్టుభం నిత్య మధీతే స దేవా నాకర్షయతి

1 జయతి.

స యక్షా నాకర్షయతి స నాగా నాకర్షయతి స గ్రహా నాకర్షయతి స మనుష్యా నాకర్షయతి స సర్వా నాకర్షయతి స సర్వానా కర్షయతి, య ఏతం మంత్రరాజం నారసిమ్హ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స భూర్లోకంజయతి స భువర్లోకం జయతి స స్వర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి స జనో లోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి, య ఏతం మంత్రరాజ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిష్టోమేన యజతే స ఉక్థేన యజతే స షోడశినా యజతే స వాజపేయేన యజతే సోఽతిరాత్రేణ యజతే సోప్తోర్యామేన యజతే సోఽశ్వమేధేన యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే, య ఏతం మంత్రరాజ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతేస యజూం ష్యధీతే స సామాన్యధీతే సోఽథర్వణ మధీతే సోంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతే స పురాణాన్యధీతేసకల్పా నధీతే స గాథా అధీతే స నారాశగసీ రధీతే సప్రణవ మధీతే యః ప్రణవ మధీతే స సర్వమధీతే ససర్వ మధీతే, అనుపనీత శత మేక మేకే నోపనీతేచ తత్సమ ముపనీత శత మేక మేకేన గృహస్థేన తత్సమం గృహస్థ శత మేక మేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థశత మేక మేకేన యతినా తత్సమం యతీనాంతు శతంపూర్ణ మేక మేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేక మేకే నాథర్వశిర శ్శిఖాధ్యాపకేన తత్సమ మథర్వశిర శిఖాధ్యాపకశత మేక మేకేన తాపనీయోపనిషదధ్యాపకేన తత్సమం తాపనీయోపనిషదధ్యాపకశత మేక మేకేన మంత్రరాజాధ్యాపకేన తత్సమం తద్వా ఏత త్పరమంధామ మంత్రరాజాధ్యాపకస్య యత్ర నసూర్య స్తపతి యత్ర న వాయు ర్వాతి యత్ర న చంద్రమా భాతి యత్రన నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర వాగ్నిర్దహతి యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర న దుఃఖం సదానందం పరమానందం శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం యోగిధ్యేయం పరమం పదం యత్రగత్వా ననివర్తంతే యోగినః తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్య త్పరమం పదం,

త దేతన్నిష్కామస్య భవతి త దేత నిష్కామస్య భవతి యఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి నృసింహపూర్వతాపిన్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

నృసింహోత్తరతాపిన్యుపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నణోరణీయాగ్ సమిమ మాత్మాన మోంకారం నో వ్యాచ క్ష్వేతి తథేత్యోమిత్యేత దక్షరమిదగ్ సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వ మోంకార ఏవ యచ్చాన్య త్త్రికాలాతీతం తద ప్యోంకార ఏవ సర్వం హ్యేత ద్బ్రహ్మా యమాత్మా బ్రహ్మా త మేత మాత్మాన మోమితి బ్రహ్మణైకీకృత్య బ్రహ్మ చాత్మాన మో మిత్యేకీకృత్య త దేక మజర మమృత మభయ మోమి త్యనుభూయ తస్మి న్నిదగ్ సర్వం త్రిశరీర మారోప్య తన్మయం హి త దేవేతి సంహరే దోమితి తంవా ఏతం త్రిశరీర మాత్మానం త్రిశరీరం పరం బ్రహ్మానుసందధ్యాత్ స్థూలత్వాత్ స్థూలభుక్త్వాచ్చ సూక్ష్మత్వా త్సూక్ష్మభుక్త్వా చ్చైక్యా దానంద భోగాచ్చ సోఽయమాత్మా చతు ష్పా జ్జాగరిత స్థాన స్థూలప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖస్థూలభు క్చతురాత్మా విశ్వో వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థాన సూక్ష్మప్ర జ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖ స్సూక్ష్మభు క్చతురాత్మా తైజసో హి రణ్యగర్భో ద్వితీయఃపాదః, యత్ర సుప్తోన కంచనకామంకామయతేనకంచన స్వప్నం పశ్యతి త త్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏ వానందమయో హ్యానందభు క్చేతోముఖ శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర స్తృతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోంతర్యా మ్యేష

యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్యయౌ హి భూతానాం త్రయ మప్యేత
త్సుషుప్తం స్వప్నం మాయామాత్రం చిదేకరసో హ్యయ మాత్మా
ఽథ తురీయ శ్చతురాత్మా తురీయావసితత్వా దేకైక స్యోతానుజ్ఞా
త్రనుజ్ఞా వికల్పై స్త్రయ మప్యత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నం మాయా
మాత్రం చిదేకరసో హ్యయ మాత్మా ఽథాయ మాదేశో న స్థూల
ప్రజ్ఞం న సూక్ష్మ ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం
న ప్రజ్ఞానఘన మదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య
మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం
శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా స విజ్ఞేయ ఈశ్వరగ్రాస
స్తురీయ తురీయః.

ద్వితీయః ఖండః.

తం వా ఏత మాత్మానం జాగ్ర త్యస్వప్న మసుషుప్తం స్వప్నే
జాగ్రత మసుషుప్తం సుషుప్తే జాగ్రత మస్వప్నం తురీయే జాగ్రత
మస్వప్న మసుషుప్త మవ్యభిచారిణం నిత్యానందం సదేకరసం హ్యేవ
చక్షుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా
బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత
స్సర్వస్మా దన్యో విలక్షణ శ్చక్షుష స్సాక్షీ శ్రోత్రస్య సాక్షీ వాచ
స్సాక్షీ మనస స్సాక్షీ బుద్ధే స్సాక్షీ ప్రాణస్య సాక్షీ తమస స్సాక్షీ
సర్వస్య సాక్షీ తతో విక్రియో మహాచైతన్యోఽస్మా త్సర్వస్మా త్ప్రియ
తమ ఆనందఘనం హ్యేవ మస్మా త్సర్వస్మా త్పురత స్సువిభాత మేకరస
మేవాజర మమృత మభయం బ్రహ్మై వాప్యాజ య్యైనం చతుష్పాదం
మాత్రాభి రోంకారేణ చైకీకుర్యా జ్జాగరిత స్థాన శ్చతురాత్మా విశ్వో
వైశ్వానర శ్చతూరూపోఽకార ఏవ చతూరూపో హ్యయ మకార
స్స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి రకారరూపై రాప్తే రాదిమత్త్వా ద్వా
స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చాప్నోతి హ వా
ఇదగ్ సర్వ మాదిశ్చ భవతి య ఏవం వేద, స్వప్నస్థాన శ్చతురాత్మా
తైజసో హిరణ్యగర్భ శ్చతూరూప ఉకార ఏవ చతూరూపో హ్యయ
ముకారః స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి రుకారరూపై రుత్కర్షా దుభయత్వా
ద్వా స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చోత్కర్షతి

హా వై జ్ఞానసంతతిం సమానశ్చ భవతి య ఏవం వేద, సుషుప్తస్థాన
శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర శ్చతూరూపో మకార ఏవ చతూరూపో
హ్యయ మకార స్స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి రకార రూపైర్మితే రపీ
తేర్వా స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చ మినోతి
హ వా ఇదగ్ం సర్వమపీతి శ్చ భవతి య ఏవం వేద, మాత్రామాత్రాః
ప్రతిమాత్రాః కృత్వా దథ తురీయ ఈశ్వరగ్రాస స్స్వరా ట్స్వయ
మీశ్వర స్స్వప్రకాశ శ్చతురాత్మో తానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై
రోతో హ్యయ మాత్మా హ్యథై వేదగ్ం సర్వ మంతకాలే కాలాగ్ని
స్సూర్యోఽ స్త్రై రనుజ్ఞాతో హ్యయ మాత్మా హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మా
నం దదా తీదగ్ంసర్వం స్వాత్మానమేవ కరోతి యథా తమ స్సవితాను
జ్ఞైకరసో హ్యయ మాత్మా చిద్రూప ఏవ యథా దాహ్యం దగ్ధ్వాగ్ని
రవికల్పో హ్యయ మాత్మా వాఙ్మనోఽగోచరత్వా చ్చిద్రూప శ్చతూ
రూప ఓంకార ఏవ చతూరూపో హ్యయ మోంకార ఓతానుజ్ఞా
త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోంకార రూపై రాత్మైవనామ రూపాత్మకం హీదగ్ం
సర్వం తురీయత్వా చ్చిద్రూపత్వా చ్చోతత్వా దనుజ్ఞాతృత్వా దను
జ్ఞాత్వా దవికల్పరూపత్వా చ్చావికల్పరూపం హీదగ్ం సర్వం నైవ
తత్ర కాచన భిదా స్త్యథ తస్యాయ మాదేశో మాత్ర శ్చతుర్థో వ్యవ
హార్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైతఓంకార ఆత్మైవ సంవిశ త్యాత్మ
నాఽఽత్మానం య ఏవం వే ద్వైష వీరో నారసింహేన వానుష్టుభా
మంత్రరాజేన తురీయం విద్యా దేష హ్యాత్మానం ప్రకాశయతి సర్వ
సంహార సమర్థః పరిభవాసహః ప్రభు ర్వ్యాప్త స్సదోజ్జ్వలో
ఽవిద్యా తత్కార్యహీన స్స్వాత్మబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనం
దరూప స్సర్వాధిష్ఠానస్సన్మాత్రో నిరస్తావిద్యా తమోమోహో ఽహ
మేవేతి తస్మా దేవ మేవేమ మాత్మానం పరంబ్రహ్మానుసంధధ్యా దేష
వీరో నృసింహ ఏవేతి.

తృతీయః ఖండః.

తస్యహ వై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా సా ప్రథమః పాదో
భవతి ద్వితీయా ద్వితీయస్య తృతీయా తృతీయస్య చతుర్థ్యోతానుజ్ఞా త్రను

జ్ఞావికల్పరూపా తయా తురీయం చతురాత్మాన మన్విష్య చతుర్థపాదే
న చ తయా తురీయేణాఽనుచింతయన్ గ్రసే త్తస్య హవా ఏతస్య ప్రణ
వస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథి వ్యకార స్సఋగ్భి ర్ఋగ్వేదో బ్రహ్మా
వసవో గాయత్రీ గార్హపత్యస్సా ప్రథమః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
షు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్ద్వితీయాంతరిక్షం స ఉ
కార స్సయజుర్భిర్యజుర్వేదో విష్ణురుద్రా స్త్రిష్టుబ్దక్షిణాగ్ని స్సా ద్వితీయః
పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
సాక్షిభి స్తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సామవేదో రుద్రా
దిత్యా జగ త్యాహవనీయ స్సా తృతీయః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
షు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్యావసా నేస్య చతుర్థ్య
ర్ధమాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సాథర్వణై ర్మంత్రైరథర్వవేద-
స్సంవర్తకోఽగ్ని ర్మరుతో విరా డేకర్షి ర్భాస్వతీ స్మృతా సా చతుర్థః
పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
సాక్షిభి ర్మాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కృత్వోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞావి
కల్పరూపం చింతయన్ గ్రసేద్ జ్ఞోహ్యమృతో హుతసంవిత్క- శ్శుద్ధ స్సం
విష్టో నిర్విఘ్న ఇమ మనునియమే నుభూయే హేదం సర్వం దృష్ట్వాస
ప్రపంచహీనోఽథ సకల స్సాధారోఽమృతమయ శ్చతురాత్మాథ మహా
పీఠే సపరివారం త మేతం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మానం మూలా
గ్నౌ వహ్నిరూపం ప్రణవం సందధ్యా త్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం
బ్రహ్మాణం నాభౌ సప్తాత్మానం చతురాత్మాన ముకారం విష్ణుం హృదయే
సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం రుద్రం భ్రూమధ్యే సప్తాత్మానం
చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మోంకారం సర్వేశ్వరం
ద్వాదశాంతే సప్తాత్మానం చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన
మానందామృతరూపం షోడశాంతేఽథానందామృతే నైతాం శ్చతుర్థా
సంపూజ్య తథా బ్రహ్మాణమేవ విష్ణు మేవ రుద్ర మేవ విభక్తాం స్త్రీనేవా వి
భక్తాన్ [1]లింగరూపానేవచ సంపూ జ్యోపహారై శ్చతుర్థాలింగాత్సంహృ
త్య తేజసా శరీర త్రయం సంవ్యాప్య తదధిష్ఠాన మాత్మానం సంజ్వాల్య

1 త్రీనేవలింగ.

తత్తేజఆత్మచైతన్యరూపం బల మవష్టభ్య గుణైరైక్యం సంపాద్య మహా
స్థూలం మహాసూక్ష్మే మహాసూక్ష్మం మహాకారణేచ సంహృత్య మాత్రా
భిరోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పరూపం చింతయ న్గ్రసేత్.

చతుర్థః ఖండః.

తంవా ఏత మాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం తురీయోం
కారాగ్రవిద్యోత మనుష్టుభా న త్వాప్రసాద్యమితి సంహృత్యా
హామి త్యనుసందధ్యా దద్వైతమేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం
తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత మేకాదశాత్మానం నారసింహం న త్వో
మితి సంహార న్నను సందధ్యాదథేన మేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మాం
కారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యో ప్రణవేన సంచింత్యానుష్టుభా
నత్వా సచ్చిదానంద పూర్ణాత్మసు నవాత్మకం సచ్చిదానందపూర్ణాత్మానం
[1]పరం బ్రహ్మసంభావ్యాహ మిత్యాత్మాన మాదాయ మనసా బ్ర
హ్మణైకీకుర్యా ద్య దనుష్టుభైవ వా ఏష [2]ఉ ఏవ నృ ఏష హి సర్వత్ర
సర్వదా సర్వాత్మా నృసింహోఽసౌ పరమేశ్వరోఽసౌ హి సర్వత్ర
సర్వాత్మానం త్సర్వమత్తి నృసిహ్మ ఏవైకల ఏష తురీయ ఏష ఏవోగ్ర
ఏషఏవ వీర ఏషఏవ మహా నేష ఏవ విష్ణు రేషఏవ జ్వలన్నేషఏవ
సర్వతోముఖ ఏషఏవ నృసింహ ఏషఏవ భీషణ ఏషఏవ భద్ర ఏషఏవ
మృత్యు మృత్యు రేషఏవ నమామ్యేషఏవాహ మేవంయోగారూ
ఢో బ్రహ్మణ్యేవానుష్టుభం సందధ్యా దోంకార ఇతి.త దేతౌ శ్లోకౌ భవ
తః, సంస్తభ్య సింహంస్వసుతాన్గుణార్థాం త్సంయోజ్య శృంగై ర్వృషభ
స్య హత్వా, వశ్యాం స్ఫురంతీ మసతీం నిపీడ్య సంభక్ష్య సింహేన స
ఏష వీరః, శృంగప్రోతా [3]న్పదా స్పృష్ట్వా హత్వా తామగ్రసత్స్వ
యమ్, నత్వాచ బహుధా దృష్ట్వా నృసింహ స్స్వయ ద్విభావితి.

పంచమః ఖండః.

అథైష ఉ ఏవ అకార ఆప్తతమార్థ ఆత్మన్యేవ నృసిహ్మే దేవే
బ్రహ్మణి వర్తత ఏష హ్యేవాప్తతమ ఏష హి సా క్ష్యేష ఈశ్వర సత్సర్వ
గతో నహీదగ్ సర్వ మేషహి వ్యాప్తతమ ఇదగ్ సర్వం య దయ
మాత్మా మాయా మాత్ర ఏషఏవోగ్ర ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ వీర

1 పగమాత్మానం పరం. 2 ఉపవసన్నేష. 3 న్పాదాన్ ... న్గ్రస.

ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ మహా నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ విష్ణు
రేషహి వ్యాప్తతమఏష ఏవ జ్వల న్నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ
సర్వతోముఖ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ నృసిహ్మ ఏషహి వ్యాప్తతమ
ఏషఏవ భీషణ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ భద్ర ఏషహి వ్యాప్త
తమ ఏష ఏవ మృత్యుమృత్యు రేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ
నమామ్యేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవాహ మేషహి వ్యాప్తతమ
ఆత్మైవ నృసిహ్మో దేవో బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో
నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ
సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేత్యద్వైషవ [1] వోంకార ఉత్కృ
ష్టతమార్థ ఆత్మన్యేవ నృసింహే దేవే బ్రహ్మణి వర్తతే తస్మాదేష సత్య
స్వరూపో న హ్యన్య దస్త్య[2]మేయ మనాత్మప్రకాశ మేషహి స్వప్రకా
శోఽసంగోఽన్యన్నవీక్షత ఆత్మాతో నాన్యథా ప్రాప్తి రాత్మమాత్రం
హ్యేత దుత్కృష్ట మేషఏవోగ్ర ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ వీర
ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ మహానేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ
విష్ణు రేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ జ్వలన్నేష హ్యేవో త్కృష్టఏష
ఏవ సర్వతోముఖ ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ నృసిహ్మ ఏష హ్యేవో
త్కృష్ట ఏషఏవ భీషణ ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవభద్ర ఏష హ్యేవో
త్కృష్ట ఏషఏవ మృత్యుమృత్యు రేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ నమా
మ్యేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవాహ మేష హ్యేవోత్కృష్ట స్తస్మా దా
త్మాన మేవైనం జానీయా దాత్మైవ నృసింహో దేవో బ్రహ్మ భవతి
య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య
ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యే
త్యద్వైష ఏవ మకారో మహావిభూత్యర్థ ఆత్మన్యేవ నృసింహే దేవే బ్ర
హ్మణి వర్తతే తస్మా దయ మనల్పో భిన్నరూప స్వప్రకాశో బ్రహ్మైవా
ప్తతమ ఉత్కృష్టతమ ఏతదేవ బ్రహ్మాపి సర్వజ్ఞం మహామాయం మహా
భూత్యేతదేవోగ్ర మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ వీర మేతద్ధి మహావిభూ
త్యేతదేవ మహా దేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవవిష్ణ్వేతద్ధి మహావిభూత్యే

1 వోంకార. 2 ప్రమేయ.

తదేవ జ్వలదేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ సర్వతోముఖ మేతద్ధి మహా
విభూ త్యేతదేవ నృసింహ మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ భీషణ మేతద్ధి
మహావిభూత్యేతదేవ భద్ర మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ మృత్యుమృ
త్య్వేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ నమామ్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదే
వాహ మేతద్ధి మహావిభూతి తస్మా దకారోకారాభ్యా మిమమా
త్మాన మాప్తతమ ముత్కృష్టతమం చిన్మాత్రం సర్వద్రష్టారం సర్వసాక్షి
ణం సర్వగ్రాసం సర్వప్రేమాస్పదం సచ్చిదానందమాత్ర మేకరసం పుర
తోఽస్మా త్సర్వస్మా త్సువిభాత మన్విష్యాప్తతమ ముత్కృష్టతమం మ
హామాయం మహావిభూతిం సచ్చిదానందమాత్ర మేకరసం పరమేవ
బ్రహ్మ మకారేణ జానీయా దాత్మైవ నృసింహో దేవః పరమేవ బ్రహ్మ
భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో
న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామం త్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవస న్బ్ర
హ్మాప్యేతీహైవ ప్రజాపతి రువాచ ప్రజాపతి రువాచ.

షష్ఠః ఖండః.

తే దేవా ఇమ మాత్మానం జ్ఞాతు మైచ్ఛంత తాన్హాసురః పాప్మా
పరిజగ్రాహత ఐక్షంత హంతైన మాసురం పాప్మానం గ్రసామ ఇత్యేతమే
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మాన ముగ్ర మనుగ్రం వీర
మవీరం మహాంత మమహాంతం విష్ణు మవిష్ణుం జ్వలంత మజ్వలంతం సర్వ
తోముఖ మసర్వతోముఖం నృసింహ మనృసింహం భీషణ మభీషణం
భద్ర మభద్రం మృత్యుమృత్యు మమృత్యుమృత్యుం నమామ్యనమా
మ్యహ మనహం నృసింహానుష్టుభైవ బుబుధిరే తేభ్యో హాసా వాసురః
పాప్మా సచ్చిదానందఘనజ్యోతి రభవ తస్మా దపక్వకషాయ ఇమమే
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మానం నృసింహానుష్టుభైవ
జానీయా త్తస్యాసురః పాప్మా సచ్చిదానంద ఘనజ్యోతిర్భవతి తే దేవా
జ్యోతి రుత్తితీర్షవో ద్వితీయా ద్భయ మేవ పశ్యంత ఇమమేవోంకారా
గ్రవిద్యోతం తురీయ మాత్మాన మనుష్టుభాఽన్విష్యప్రణవేనైవ తస్మి
న్నవస్థితా స్తేభ్య స్తజ్జ్యోతి రస్య సర్వస్య పురత స్సువిభాత మవిభాత
మద్వైత మచింత్య మలింగం స్వప్రకాశ మానందఘనం శూన్య మభ
వ దేవంవి త్స్వప్రకాశం పరమేవ బ్రహ్మ భవతి తే దేవాః పుత్రైషణా

యాశ్చ విత్తైషణా యాశ్చ లోకైషణా యాశ్చ ససాధనేభ్యోవ్యుత్థా య నిరాగారా నిష్పరిగ్రహా అశిఖా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా ముగ్ధాః క్లీబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానా శ్శాంతా దాంతా ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మక్రీడా ఆత్మమిథునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరంబ్రహ్మాత్మప్రకాశం శూన్యం జానంత స్తత్రైవ పరిసమాప్తా స్తస్మా త్తద్దేవానాం వ్రత మాచర న్నోంకారే పరేబ్రహ్మణి పర్యవసితో భవే త్సఆత్మన్యే వాత్మానం పరంబ్రహ్మ పశ్య తితదేష శ్లోకః, శృంగేష్వశృంగం సంయోజ్య సింహం శృంగేషు యోజయేత్, శృంగాభ్యాం శృంగ మాబధ్య త్రయో దేవా ఉపా సత ఇతి.

సప్తమః ఖండః.

దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్ భూయఏవ నో భగవా న్విజ్ఞాప యత్వితి తథేత్యజత్వా దమరత్వా దజరత్వా దమృతత్వా దశోకత్వా దమోహత్వా దనశనాయత్వా దపిపాసత్వా దద్వైతత్వాచ్చాకారే ణే మమాత్మాన మన్విష్యోత్కృష్టత్వా దుత్పాదకత్వా దుప్ప్రవేష్టృత్వా దుత్థాపయితృత్వా దుద్ద్రష్టృత్వా దుత్కర్తృత్వా దుత్పథవారకత్వా దుద్గ్రాసత్వా దుద్భ్రాంతత్వా దుత్తీర్ణవికృతత్వా చ్చోంకారేణేమ మాత్మానం పరమంబ్రహ్మ నృసింహ మన్విష్యాకారే ణేమ మాత్మాన ముకారం పూర్వార్ధ మాకృష్య సింహీకృత్యో త్తరార్ధేన తం సింహమా కృష్య మహత్వా న్మహ స్త్వా న్మానత్వా న్ముక్తత్వా న్మహాదేవత్వాన్మ హేశ్వరత్వా న్మహాసత్త్వా న్మహాచి త్త్వా న్మహానందత్వా న్మహాప్రభు త్వాచ్చ మకారార్ధేనానేనాత్మ న్నైకీకుర్యా దశరీరో నిరింద్రియోప్రా ణోతమా సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా డ్భవతి య ఏవం వేద క స్త్వ మి త్యహ మితిహోవాచ వైవ మేవేదం సర్వం తస్మా దహమితి సర్వాభిధానం తస్యాది రయ మకార స్సఏవ భవతి సర్వం హ్యయమా త్మాఽయం హి సర్వాంతరో న హీదం సర్వ మహ మితిహోవాచ వైవ నిరాత్మక మాత్మైవేదం సర్వం తస్మా త్సర్వాత్మకే నాకారేణ సర్వాత్మ [illegible] మన్విచ్ఛే ద్బ్రహ్మైవేదగ్ సర్వం సచ్చిదానందరూపగ్ సచ్చిదా

నందరూప మిదగ్ం సర్వం సద్ధీదగ్ం సర్వం సత్సదితి చిద్ధీదగ్ం సర్వంకాశతే
ప్రకాశతే చేతి కింస దితీద మిదం నేత్యనుభూతి రితి నై షేతియమిదం
నేత్యవచనే నై వానుభవ న్నువా చైవ మేవ చిదానందావప్యవచనేనై
వానుభవ న్నువాచ సర్వ మన్య దితి సపరమానందస్య బ్రహ్మణో నా
మ బ్రహ్మేతి తస్యాంత్యో యం మకార స్సఏవ భవతి తస్మా న్మకా
రేణ పరమం బ్రహ్మ న్విచ్ఛే త్మ మిద మేవ [1]మిత్యకారఇత్యేవాహావి
చికిత్స న్నకారే ణేమ మాత్మాన మన్విష్య మకారేణ బ్రహ్మణానుసం
దధ్యా దుకారే ణావిచికిత్స న్నశరీరోఽనింద్రియో ప్రాణోతమా
స్సచ్చిదానంద మాత్ర స్స స్వరా డ్భవతి య ఏవం వేద బ్రహ్మవా
ఇదగ్ం సర్వ మత్త్రుత్వా దుగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్మహత్వా ద్విష్ణుత్వా
జ్వలత్త్వా త్సర్వతోముఖత్వా న్నృసింహత్వా ద్భీషణత్వా ద్భద్ర
త్వా న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహం త్వా దితి సతతం
హ్యేత ద్బ్రింహ్మోగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్మహత్త్వా ద్విష్ణుత్వా జ్జ్వల
త్త్వా త్సర్వతోముఖత్వా న్నృసింహత్వా ద్భీషణత్వా ద్భద్రత్వా
న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహంత్వా దితి తస్మా దకారేణ
పరమం బ్రహ్మాన్విష్య మకారేణ మన ఆద్యవితారం మన ఆది సాక్షిణ
మన్విచ్ఛే త్స యద్వై తత్సర్వ మపేక్షతే తదేతత్సర్వ మస్మి న్ప్రవి
శతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే త దేత త్సర్వమస్మా దేవో త్తిష్ఠతి త దేత
త్సర్వం నిరూహ్యా ప్రత్యూహ్యా సంపీడ్య సంజ్వాల్య సంభక్ష్య స్వా
త్మాన [2]మే వైషాం దదాత్యత్యు గ్రోఽతివీరోఽతి మహా నతివిష్ణు రతి
జ్వల న్నతిసర్వతో ముఖోఽతినృసింహోఽతిభీషణోఽతి భద్రోఽతి
మృత్యుమృత్యు రతినమా మ్యత్యహం భూత్వా స్వే మహిమ్ని సదా
సమాసతే తస్మా దేవ మకారార్థేన పరేణ బ్రహ్మ ణైకీకుర్యా దుకారే
ణావిచికిత్సన్నశరీరో నిరింద్రియో ప్రాణోతమాస్సచ్చిదానందమా
త్ర స్సస్వరా డ్భవతి య ఏవం వేద, తదేషశ్లోకః- శృంగం శృంగార్ధ
మాకృష్య శృంగే ణానేన యోజయేత్, శృంగమేనం పరే శృంగే త
మనేనాపి యోజయేత్.

---

1 మిత్యకార. 2 వైషా.

అష్టమః ఖండః.

అథ తురీయేణోతశ్చ ప్రోతశ్చ హ్యయ మాత్మా నృసింహో
ఽస్మింత్సర్వ మయం సర్వాత్మాఽ[1]యంహి సర్వం నై వాత్రోద్వయో
హ్యయ మాత్మైక ఏ వావికల్పో నహి వస్తు స దయం హ్యోత ఇవ
సద్ఘనోఽయం చిద్ఘన ఆనందఘన ఏవైకరసోఽవ్యవహార్యః కేనచనా
ద్వితీయా ఓతశ్చప్రోతశ్చైవ, ఓంకార ఏవం నైవమితి పృష్ట ఓమిత్యే
వాహ వాగ్వా ఓంకారో వాగే వేదం సర్వం న హ్యశబ్ద మివే హాస్తి
చిన్మయో హ్యయ మోంకార శ్చిన్మయ మిదం సర్వం తస్మాత్పర మేశ్వ
ర ఏవైక మేవ తద్భవ త్యేత దమృతమభయ మేత ద్బ్రహ్మాభయం వై బ్రహ్మా
భయం వై బ్రహ్మాభవతియఏవం వేదేతిరహస్య మను జ్ఞాతాహ్యయమా
త్మైష హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మాన మనుజానాతి న హీదం సర్వం స్వత
ఆత్మవి న్నహ్యయ మోతో నానుజ్ఞాతాఽసంగత్వా దవికారిత్వాదసత్వా
దన్యస్యానుజ్ఞాతా హ్యయ మోంకార ఓమితి హ్యనుజానాతి వాగ్వా ఓం
కారో వాగేవేదం సర్వ మనుజానాతి చిన్మయో హ్యయ మోంకార
శ్చిద్ధీదగ్ సర్వం నిరాత్మక మాత్మ సాత్కరోతి తస్మాత్పరమేశ్వర ఏ
వైకమేవ తద్భవత్యేత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మాభయం వై బ్రహ్మా
భయగ్ హి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి, రహస్య మనుజ్ఞైకరసో
హ్యయ మాత్మా ప్రజ్ఞాన ఘనఏవాయం యస్మాత్సర్వస్మాత్పురత స్సువి
భాతోఽత శ్చిద్ఘనఏవ హ్యయ మోతో నానుజ్ఞాత్రైత దాత్మ్యగ్ హీ
దగ్ సర్వం సద్వై వానుజ్ఞైకరసో హ్యయ మోంకార ఓమితి హ్యేవాను
జానాతి వాగ్వా ఓంకారో వాగేవ హ్యనుజానాతి చిన్మయో హ్యయ
మోఙ్కార శ్చిదేవ హ్యనుజ్ఞాతా తస్మాత్పరమేశ్వర ఏ వైక మేవ తద్భవ
త్యేత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మాభయం వై బ్రహ్మాభయగ్ హి వై
బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి రహస్య మవికల్పో హ్యయ మాత్మా
ద్వితీయత్వా దవికల్పో హ్యయ మోంకారోఽద్వితీయత్వా దేవ చిన్మ
యో హ్యయ మోంకార శ్చిన్మయ మిదగ్సర్వం తస్మా త్పరమేశ్వర
ఏవైక మేవ తద్భవ త్యవికల్పోఽపినాత్ర కాచన భిదాఽస్తి నైవ తత్ర-

1 నంహి.

కాచన భిదాఽస్త్యత్రహి భిదా మివ మన్యమాన శ్శతధా సహస్రధా భిన్నో మృత్యో స్సమృత్యు మాప్నోతి త దేత దద్వయం స్వప్రకాశం మహానంద మాత్మైవైత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మాభయంవై బ్రహ్మ భయంహి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి రహస్యమ్.

నవమః ఖండః.

దేవాహ్వై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నిమ మేవ నోభగవ న్నోంకార మాత్మాన ముపదిశేతి తథేత్యుప ద్రష్టానుమంత్రైష ఆత్మా నృసింహ శ్చి ద్రూప ఏవావికారో హ్యుపలబ్ధస్సర్వస్య సర్వత్ర న హ్యస్తి ద్వైత సిద్ధి రాత్మైవ సిద్ధో ద్వితీయో మాయయా హ్యన్యదివ సవా ఏష ఆత్మా పర ఏ షైవ సర్వం తదాహి ప్రజ్ఞే నైషాఽ విద్యా జగత్సర్వ మాత్మా పర మాత్మైవ స్వప్రకాశోఽప్యవిషయజ్ఞానత్వా జ్జ్ఞాన న్నైవ హ్యన్యత్రాన్యం నవిజానాత్యనుభూతే ర్మాయాచ తమోరూపానుభూతి స్తదేతి జ్జడం మోహాత్మక మనంత మిదం రూప మ స్యాస్య వ్యంజికా నిత్యనివృత్తాఽపి మూఢై రాత్మైవ ద్రష్టాస్య సత్వమసత్వంచదర్శయతి సిద్ధత్వాసిద్ధత్వా భ్యాంస్వతంత్రాస్వతంత్రత్వేన సైషావటబీజసామాన్యవదనేకవటశక్తి రే కైవతి ద్యథావటబీజ సామాన్య మేక మనేకాంత్స్వావ్యతిరిక్తా న్వటాం త్సబీజా నుత్పాద్య తత్ర తత్రపూర్ణస్సత్తిష్ఠత్యేవ మేవైషా మాయా స్వావ్యతిరిక్తాని పూర్ణాని క్షేత్రాణి దర్శయిత్వా [1]జీవేశావభాసేన కరో తిమాయా చా విద్యాచ స్వయమేవ భవతి సైషా చిత్రా సుదృఢా బహ్వంకురా స్వయం గుణభిన్నాంకురే ష్వపి గుణభిన్నా సర్వత్ర బ్రహ్మ విష్ణుశివరూపిణీ చైతన్యదీప్తా తస్మా దాత్మనఏవ త్రైవిధ్యం సర్వత్ర యో నిత్వ మభిషంతా జీవో నియంతేశ్వర స్సర్వాహం మానీ హిరణ్య గర్భ స్త్రీరూప ఈశ్వర వద్వ్యక్తచైతన్యస్సర్వగో హ్యేష ఈశ్వరః క్రియాజ్ఞానాత్మా సర్వం సర్వమయం సర్వే జీవా స్సర్వమయా స్సర్వా వస్థాసు తథా ప్యల్పా స్సవా ఏష భూతానింద్రియాణి విరాజం దేవతాః కోశాంశ్చ సృష్ట్వా ప్రవిశ్య మూఢో మూఢ ఇవ వ్య వహర న్నాస్తే మాయయైవ తస్మా దద్వయ ఏవాయ మాత్మా స న్మా

---

1 జీవేశావాభాసేన.

త్రో నిత్యః శుద్ధో బుద్ధ స్సత్యో ముక్తో నిరంజనో విభు రద్వయానందః
పరః ప్రత్యగేకరసః ప్రమాణై రేతై రవగతస్సత్తామాత్రం హీదగ్ం
సర్వం సదేవ పురస్తా త్సిద్ధం హి బ్రహ్మ నహ్యత్ర కించ నానుభూయతే
నావిద్యాను[1]భవాత్మని స్వప్రకాశే సర్వసాక్షి ణ్యవిక్రియేఽద్వయే పశ్య
తేహాపి సన్మాత్ర మసదన్య త్సత్యం హీత్థం పురస్తా దయోని స్యాత్మస్థమానం
దంచిద్ఘనం సిద్ధం హ్యసిద్ధం తద్విష్ణురీశానో బ్రహ్మాన్యదపి సర్వం సర్వగతం
సర్వ మతఏవ శుద్ధోఽబాధ్యస్వరూపో బుద్ధ స్సుఖస్వరూప ఆత్మాన
హ్యేతం నిరాత్మక మపి నాత్మా పురతో హి సిద్ధో నహీదగ్ం సర్వం
కదాచి దాత్మాహి స్వమహిమస్థో నిరపేక్ష ఏకఏవ సాక్షీ స్వప్రకాశః
కిం త న్నిత్య మాత్మాత్ర హ్యేవ నవిచికిత్స మేతద్ధదగ్ం సర్వం సాధ
యతి ద్రష్టా ద్రష్టు స్సా క్ష్యవిక్రియ స్సిద్ధో నిరవద్యో బా హ్య భ్యంత
రవీక్షణాత్సు[2]విస్ఫుట స్తమసః పరస్తా ద్బ్రహ్మత్తై షదృష్టో వే త్యదృష్టోఽ
వ్యవహార్యోఽ వ్యలోప్య నాల్ప స్సాక్ష్యవిశేషోఽ నన్యోఽసుఖదుఃఖోఽ
ద్వయః పరమాత్మా సర్వజ్ఞోఽనంతోఽభిన్నోఽద్వయ స్సర్వదా సం
విత్తి ర్మాయయా నాసంవిత్తిః స్వప్రకాశే మాయ మేవ దృష్టాః కి
మద్వయేన ద్వితీయ మేవ న మాయ మేవం బ్రూహ్యేవ భగవ న్నితి
దేవా ఊచు ర్మాయమేవ దృశ్యతే చేన్నాత్మజ్ఞోఽసంగో హ్యయ
మాత్మాఽతో మాయమేవ స్వప్రకాశా ఇదం హి సత్సంవి న్మయ
త్వా ద్మాయమేవ నేతి హోచు ర్భ్రాంతా సంగావయ మితి హోచుః
కథం పశ్యతీతి హోవాచ న వయం విద్మ ఇతి హోచు స్తతో
మాయ మేవ స్వప్రకాశా ఇతి హోవాచ నచ సత్సంవిన్మయా ఏతా
హి పురస్తా త్సువిభాత మవ్యవహార్య మే వాద్వయం జ్ఞాతో నైష
విజ్ఞాతో విదితావిదితా త్పర ఇతి హోచు స్స హోవాచ తద్వా ఏత
ద్బ్రిష్మో ద్వయం బ్రహ్మత్వా న్నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం ముక్తం సత్యం సూ
క్ష్మం పరిపూర్ణ మద్వయం సదానందచిన్మాత్ర మాత్మైవావ్యవహార్యం
కేనచిత త్తదేవ దాత్మాన మోమి త్యపశ్యంత స్తదేత త్సత్య మాత్మా
బ్రహ్మైవ బ్రహ్మాత్మై వాత్ర హ్యేవ నవిచికిత్స్య మిత్యో మితి సత్యంతి
దేతత త్పండితా ఏవ పశ్యంత్యేత దశబ్ద మస్పర్శమరూప మరస

1 భవాత్మాన స్వ. 2 విస్ఫుట తమసః పర.

మగంధమ వక్తవ్య మనాదాతవ్య మగంతవ్య మవిసర్జయితవ్య మనానందయితవ్య మమంతవ్య మబోద్ధవ్య మనహంకర్తయితవ్య మచేతయితవ్య మప్రాణయితవ్య మనపానయితవ్య మవ్యానయితవ్య మనుదానయితవ్య మసమానయితవ్య మనింద్రియ మవిషయ మకరణ మలక్షణ మసంగ మగుణ మవిక్రియ మవ్యపదేశ్య మసత్వ మరజస్క మతమస్క మమాయ మభయ మప్యౌపనిషద మేవ సువిభాతం సకృద్విభాతం పురతోఽస్మాత్సర్వస్మాత్సువిభాత మద్వయం పశ్యతహంస స్సోఽహ మితి స హోవాచ కి మేష దృష్టోఽదృష్టో వేతి దృష్టో విదితాఽవిదితా త్వర ఇతి హోచుః క్వైషా కథ మితి హోచుః కింతేన నకించ నేతి హోచు ర్యాయ మేవాశ్చర్య రూపా ఇతి హోవాచ నచేత్యా హోహామి త్యనుజానీధ్వం బ్రూహీతైన మితిజ్ఞాతో ఽజ్ఞాతశ్చేతి హోచుర్నచైన మితిహోచు రితి బ్రూహి తైవైన మాత్మసిద్ధ మితి హోవాచ పశ్యామ ఏవ భగవో నచ వయం పశ్యామో నైవ వయం వక్తుం శక్నుమో నమస్తేఽస్తు భగవ న్ప్రసీదేతి హోచు ర్నభేతవ్యం పృచ్ఛతేతి హోవాచ కైషానుజ్ఞే త్యేషఏ వాత్మేతి హోవాచ తే హోచు ర్నమస్తుభ్యం వయంత ఇతి హ ప్రజాపతి ర్దేవాననుశశా సానుశశా సేతి తదేష శ్లోకః. ఓత మోతేన జానీయా దనుజ్ఞాతారమాంతరం, అనుజ్ఞా మద్వయం లబ్ధ్వా ఉపద్రష్టార మావ్రజేదితి.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి నృసింహోత్తరతాపిన్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౮. యాజుషీయ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్.

శ్లో. బ్రహ్మజ్ఞానోపాయతయా యద్విభూతిః ప్రకీర్తితమ్,
త మహంకాలాగ్నిరుద్రం భజతాం స్వాత్మదంభజే.
ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషదస్సంవర్తకోగ్నిర్ఋషి, రనుష్టుప్ ఛందః, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రో దేవతా, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రప్రీత్యర్థే [1]భస్మత్రిపుండ్రధారణేవినియోగః. ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కుమారః పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రవిధిం స తత్త్వం కిం ద్రవ్యం కియత్ స్థానం కతి ప్రమాణం కా రేఖాః కే మంత్రాః కా శక్తిః కిం దైవతం కః కర్తా కిం ఫల మితిచ తగ్ హోవాచ భగవా న్కాలాగ్నిరుద్రః, య ద్ద్రవ్యం త దాగ్నేయం భస్మ, సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్య, అగ్ని రితి భస్మ వాయురితి భస్మ వ్యోమేతి భస్మ జల మితి భస్మ స్థల మితి భస్మ ఇత్యనే నాభిమంత్ర్య, మానస్తోక ఇతి సముద్ధృత్య, 'మానో మహాన్త'మితి జలేన సంసృజ్య త్రియాయుషమితి శిరో లలాటవక్షః స్కంధేషు త్రియాయుషై స్త్ర్యంబకై స్త్రిశక్తిభి స్తిర్యక్తిస్రో రేఖాః ప్రకుర్వీత, వ్రత మేతచ్ఛాంభవం సర్వేషు వేదేషు వేదవాదిభి రుక్తం భవతి తస్మా త్తత్సమాచరే న్ముముక్షు ర్న పునర్భవాయ, అథ సనత్కుమారః పప్రచ్ఛ ప్రమాణమస్య త్రిపుండ్రధారణస్య, త్రిధా రేఖాభవం త్యాలలాటా దాచక్షుషో రామూర్ధ్నో భ్రువోర్మధ్యతశ్చ, యాస్య ప్రథమా రేఖా సా గార్హపత్య శ్చాకారో రజో భూర్లోక ఆత్మా క్రియాశక్తి ర్ఋగ్వేదః ప్రాతస్సవనం మహేశ్వరో దేవ తేతి, యాస్య ద్వితీయా రేఖా సా దక్షిణాగ్ని రుకార స్సత్త్వ మంతరిక్ష మంతరాత్మేచ్ఛాశక్తి ర్యజుర్వేదో మాధ్యందినగ్ సవనగ్సదాశివో దేవతేతి, యాస్య తృతీయా రేఖా సాఽహవనీయో మకార స్తమో ద్యౌర్లోకః పరమాత్మా జ్ఞానశక్తి స్సామవేద స్తృతీయసవనం మహాదేవో దేవతేతి, ఏవం త్రిపుండ్రం విధిభస్మనా కరోతి యో విద్వాన్ బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో యతి ర్వాసమహాపాతకోపపాతకేభ్యః పూతో భవతి, సస ర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, సస ర్వే న్వేదా నధీతో భవతి, స సర్వాన్ దేవాన్ జ్ఞాతో భవతి, స సతతం సకలరుద్రమంత్రజాపీ భవతి, స సకలభోగాన్

1 జపేవినియోగః, భస్మ.

భుజ్క్తే దేహం త్యక్త్వా శివసాయుజ్య మేతి న స పునరావర్తతే నస పునరావర్తతఇత్యాహ—భగవా న్కాలాగ్నిరుద్రః, య స్త్వేత ద్వాధీతేసోఽప్యేవమేవ భవతీ త్యోగ్ సత్య మి త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౯. సామవేదీయ మైత్రేయోపనిషత్.

శ్లో. శ్రుత్వాచార్యోపదేశేన మునయో యత్పదం యయుః,
తత్స్వానుభూతిసంసిద్ధం స్వమాత్రం బ్రహ్మభావయే.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం. బృహద్రథో వై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం నిధాపయిత్వేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతోఽరణ్యం నిర్జగామ స తత్ర పరమం తప ఆస్థాయాదిత్య మీక్షమాణ ఊర్ధ్వ బాహు స్తిష్ఠ త్యంతే సహస్రస్య ముని రంతిక మాజగామాగ్ని రివా ధూమక స్తేజసా నిర్దహన్నివాత్మవి ద్భగవాం చ్ఛాకాయన్య ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ వరం వృణీ ష్వేతి రాజా న మబ్రవీ త్స తస్మై నమస్కృ త్యోవాచ భగవ న్నాహ మాత్మవి త్త్వం తత్త్వవి చ్ఛృణుమో వయం సత్వం నో బ్రూహీ త్యే తద్వృత్తం పురస్తా దశక్యం మా పృచ్ఛ ప్రశ్న మైక్ష్వాకా న్యా న్కామాన్ వృణీష్వేతి శాకాయన్యస్య చరణా వభిమృశమానో రాజేమాం గాథాం జగాద. ౧. అథకి మేతై ర్వాన్యానాం శోషణం మహార్ణవానాం శిఖరిణాం ప్రపతనం ధ్రువస్య [1] ప్రచలనం స్థానంవా తరూణాం నిమజ్జనం పృథివ్యా స్థానా దపసరణం సురాణాం సోఽహమి త్యేత ద్విధేస్మిం త్సంసారే కిం కామోపభోగై ర్యై రే వా

---

1 ప్రశ్చనం.

శ్రిత స్యా సకృదు పావర్తనం దృశ్యత ఇత్యుద్ధర్తుమర్హసీ త్యంధోదపానస్థో భేక ఇ వాహ మస్మిం త్సంసారే భగవం స్త్వంనోగతి రితి. ౨. భగవం చ్ఛరీర మిదం మైథునాదే వోద్భూతం సంవి ద్వ్యపేతం నిరయ ఏవ మూత్రద్వారేణ నిష్క్రాంత మస్థిభి శ్చితం మాంసేనానులి ప్తం చర్మణావబద్ధం విణ్మూత్ర వాతపిత్తకఫమజ్జామేదోవసాభి రన్యైశ్చ మలైర్బహుభిః పరిపూర్ణమేతాదృశే శరీరే వర్తమానస్యభగవంస్త్వంనో గతి రితి. ౩. అథ భగవాంచ్ఛాకాయన్య స్సుప్రీతోఽబ్రవీ ద్రాజానంమహారాజ బృహద్రథేక్ష్వాకువంశధ్వజశీర్షాత్మజ్ఞః కృతకృత్య స్త్వం మరున్నామ్నో విశ్రుతోఽసీ త్యయం ఖల్వాత్మాత్వేకతమో భగవాన్వర్ణ ఇతి తగ్హోవాచ, శబ్దస్పర్శాదయో యేఽర్థా అనర్థా ఇవతే స్థితాః, యేషాం సక్తస్తు భూతాత్మా నస్మరేచ్చ పరం పదమ్, తపసా ప్రాప్యతే సత్వం సత్వాత్సం ప్రాప్యతే మనః, మనసా ప్రాప్యతే హ్యాత్మా హ్యాత్మా పత్త్యా నివర్తతే, యథా నిరింధనో వహ్ని స్స్వయోనా వుపశామ్యతి, తథా వృత్తిక్షయా చ్చిత్తం స్వయోనా వుపశామ్యతి, స్వయోనావుపశాంతస్య మనస స్సత్యగామినః, ఇంద్రియార్థ విమూఢస్యానృతాః కర్మవశానుగాః, చిత్తమేవహి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, యచ్చిత్తస్తన్మయో భవతి గుహ్య మేత త్సనాతనమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్మ శుభాశుభమ్, ప్రసన్నాత్మాత్మని స్థిత్వా సుఖ మవ్యయ మశ్నుతే, సమాసక్తం యదా చిత్తం జంతో ర్విషయగోచరే, య ద్యేవం బ్రహ్మణి స్యాత్త త్కో న ముచ్యేతబంధనాత్, హృత్పుండరీకమధ్యేతు భావయే త్పరమేశ్వరమ్, సాక్షిణం బుద్ధి[1]నృత్తస్య పరమప్రేమగోచరమ్, అగోచరం మనో వాచా మవధూతాది సంప్లవమ్, సత్తామాత్ర ప్రకాశైక స్వభావం భావనాతిగమ్, అహేయ మనుపాదేయ మసామాన్యవిశేషణమ్, ధ్రువం స్తిమితగంభీరం న తేజో నతమస్తతమ్, నిర్వికల్పం నిరాభాసం నిర్వాణమయ సంవిదమ్, నిత్య శ్శుద్ధో బుద్ధముక్తస్వభావ స్సత్య స్సూక్ష్మ సంవిభు శ్చాద్వితీయః, ఆనందాబ్ధి ర్యత్పర స్సోఽహ మస్మి త్యగ్ధాతు ర్నాత్ర సంశీతి ర స్తి, ఆనంద మంతర్నిజమాశ్రయంత మా శపిశాచీ మవమానయంతమ్, ఆలోకయంతం జగదింద్రజాల మాప

1 వృత్తస్య.

త్కథం మాం ప్రవిశేదసంగం, వర్ణాశ్రమాచారయుతా విమూఢాః కర్మానుసారేణ ఫలం లభంతే, వర్ణాదిధర్మంహి పరిత్యజంత స్స్వానంద తృప్తాః పురుషా భవంతి, వర్ణాశ్రమం సావయవం స్వరూప మాద్యంత యుక్తం హ్యతికృఛ్రమాత్రమ్, పుత్రాదిదేహే ష్వభిమానశూన్యం భూత్వావసే త్సౌఖ్యతమేహ్యనంతే. ౮.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భగవాన్ మైత్రేయః కైలాసం జగామ తం గత్వోవాచ భోభగవన్ పరమతత్త్వరహస్య మనుబ్రూహీతి స హోవాచ మహా దేవః, దేహో దేవాలయః ప్రోక్త స్సజీవః కేవల శ్శివః, త్యజే దజ్ఞాననిర్మాల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదదర్శనం జ్ఞానం ధ్యానం నిర్విషయంమనః, స్నానం మనోమలత్యాగ శ్శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః, బ్రహ్మామృతం పిబే ద్భైక్ష మాచరే ద్దేహరక్షణే, వసే దేకాంతికో భూత్వా చైకాంతే ద్వైతవర్జితే, ఇత్యేవ మాచ రేద్ధీమాన్ సఏవం ముక్తి మాప్నుయాత్. ౧. జాతం మృత మిదం దేహం మాతాపితృ మలాత్మకమ్, సుఖదుఃఖాలయా మేధ్యం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, ధాతుబద్ధం మహారోగం పాపమందిర మధ్రువమ్, వికారాకారవిస్తీర్ణంస్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, నవద్వారమలస్రావం సదా కాలే స్వభావజమ్, దుర్గంధం దుర్మలోపేతం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే,మాత్రాసూతకసంబంధం సూతకే సహ జాయతే, మృతసూతకజం దేహం స్పృష్ట్వాస్నానం విధీయతే, అహం మమేతి విణ్మూత్ర లేపగంధాధి మోచనమ్, శుద్ధశౌచ మితి ప్రోక్తం మృజ్జలాభ్యాంతు లౌకికమ్, చిత్త శుద్ధికరం శౌచం వాసనాత్రయనాశనమ్, జ్ఞానవైరాగ్యమృత్తోయైః క్షాళనా చ్ఛౌచ ముచ్యతే. ౨. అద్వైతభావనా భైక్ష మభక్ష్యం ద్వైత భావనమ్, గురుశాస్త్రోక్తభావేన భిక్షో ర్భైక్షం విధీయతే,విద్వాం త్స్వదేశ ముత్సృజ్య సన్న్యాసానంతరం స్వతః, కారాగార వినిర్ముక్త శ్చోరవ ద్దూరతో వసేత్, అహంకార సుతం విత్తభ్రాతరం మోహ మందిరమ్, ఆశాపత్నీం త్యజేద్యావ త్తావ న్ముక్తో నసంశయః, మృతా మోహమయీ మాతా జాతో బోధమయః స్సుతః, సూతకద్వయ సంప్రాప్తౌ కథం సంధ్యా ముపాస్మహే, హృదాకాశే చిదాదిత్య స్సదాభా

సతి భాసతే, నాస్త మేతి నచోదేతి కథం సంధ్యా ముపాస్మహే, మేవాద్వితీయంయ ద్గురో ర్వాక్యేన నిశ్చితమ్, ఏత దేకాంత మిః క్తం న మఠం నవనాంతరమ్, అసంశయవతాం ముక్తి స్సంశయావిః తసామ్, సముక్తిర్జన్మజన్మాంతే తస్మా ద్విశ్వాస మాప్నుయాత్, కర్మ గాన్నసంన్యాసో నప్రేషోచ్చారణేన తు, సంధౌ జీవాత్మనో రైక్య న్న్యాసః పరికీర్తితః, వమనాహారవ ద్యస్య భాతి సర్వేషణాదిషు, త ధికార స్సన్న్యాసే త్యక్తదేహాభిమానినః, యదా మనసి వైరాగ్యం తం సర్వేషు వస్తుషు, తదైవ సన్న్యసే ద్విద్వా నన్యథా పతితో త్, ద్రవ్యార్థమన్నవస్త్రార్థం యః ప్రతిష్ఠార్థ మేవచ, సన్న్యసేదుభ భ్రష్ట స్సముక్తిం వాప్తు మర్హతి, ఉత్తమా తత్త్వచింతైవ మధ్య శాస్త్ర చింతనమ్, అధమా మంత్రచింతాచ తీర్థభ్రాంత్యధమాధః అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే, ప్రతిబింబిత శ గ్ర ఫలాస్వాదన మోదవత్, నత్యజేచ్ఛేద్యతిర్ముక్తో యోమాధు మాంతరమ్, వైరాగ్యజనకం శ్రద్ధాకళత్రం జ్ఞాననందనమ్, ధనవ వయోవృద్ధా విద్యావృద్ధా స్తథైవచ, తే సర్వే జ్ఞానవృద్ధస్య కింకర స్యకింకరాః, మన్మాయయా మోహితచేతసో మా మాత్మాన మా ర్ణమలబ్ధవంతః, పరం విదగ్ధోదరపూరణాయ భ్రమంతి కాకా ఇవ స యోఽపి, పాషాణలోహమణిమృణ్మయ విగ్రహేషు పూజా పునర్ భోగకరీ ముముక్షోః, తస్మాద్యతిస్స్వహృదయార్చ నమేవ కుర్యా హ్యార్చనం పరిహరే దపునర్భవాయ, అంతః పూర్ణో బహిః పూర్ణో ర్ణకుంభ ఇవార్ణవే, అంత శ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శ్శూన్యకుం వాంబరే, మాభవగ్రాహ్య భావాత్మా గ్రాహకాత్మాచ మాభవ, భా మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తన్మయో భవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం కేవలం సం శాంత సర్వసంకల్పా యా శిలావ దవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక స్వరూపస్థితిః పరేతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

అహమస్మి పరశ్చాస్మి బ్రహ్మాస్మి ప్రభవోఽస్మ్యహమ్, సర్వ గురుశ్చాస్మి సర్వలోకోస్మి సోఽస్మ్యహమ్, అహమేవాస్మి సిద్ధోఽస్మి శ

ఽస్మి శుద్ధోఽస్మి పరమోఽస్మ్యహమ్, అహమస్మి సదా సోఽస్మి నిత్యోఽస్మి విమలోఽస్మ్యహమ్, విజ్ఞానోఽస్మి విశేషోఽస్మి సోమోఽస్మి సకలోఽస్మ్యహమ్, మనావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, ద్వైతాద్వైతవిహీనోఽస్మి ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, భావాభావవిహీనోఽస్మి భాసాహీనోఽస్మి భాస్మ్యహమ్, శూన్యాశూన్యప్రభావోఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహమ్, శుభోఽస్మి శోకహీనోఽస్మి చైతన్యోఽస్మి సమోఽస్మ్యహమ్, తుల్యాతుల్యవిహీనోఽస్మి నిత్యశ్శుద్ధస్సదాశివః, సర్వాసర్వవివిహీనోఽస్మి సాత్త్వికోఽస్మి సదాస్మ్యహమ్, ఏకసంఖ్యావిహీనోఽస్మి ద్విసంఖ్యావా నహం నచ, సదసద్భేదహీనోఽస్మి సంకల్పరహితోఽస్మ్యహమ్, నానాత్మభేదహీనోఽస్మి హ్యఖండానందవిగ్రహః, నాఽహమస్మి నచాన్యోఽస్మి దేహాదిరహితోఽస్మ్యహమ్, ఆశ్రయాశ్రయహీనోఽస్మి ఆధారరహితోఽస్మ్యహమ్, బంధమోక్షవిహీనోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మాస్మి సోఽస్మ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహీనోఽస్మి పరమోఽస్మి పరాత్పరః, సదావిచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, అకారోకారరూపోఽస్మి మకారోఽస్మి సనాతనః, ధ్యాతృధ్యానవిహీనోఽస్మి ధ్యేయహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, సర్వపూర్ణస్వరూపోఽస్మి సచ్చిదానందలక్షణః, సర్వతీర్థస్వరూపోఽస్మి పరమాత్మాస్మ్యహం శివః, లక్ష్యాలక్ష్యవిహీనోఽస్మి లయహీనరసోఽస్మ్యహమ్, మాతృమానవిహీనోఽస్మి మేయహీనశ్శివోఽస్మ్యహమ్, న జగత్సర్వద్రష్టాస్మి నేత్రాది రహితోఽస్మ్యహమ్, ప్రవృద్ధోఽస్మి ప్రబుద్ధోఽస్మి ప్రసన్నోఽస్మి [1]హరోఽస్మ్యహమ్, సర్వేంద్రియవిహీనోఽస్మి సర్వకర్మకృదప్యహమ్, సర్వవేదాంతతృప్తోఽస్మి సర్వదా సులభోఽస్మ్యహమ్, ముదితాముదితాఖ్యోఽస్మి సర్వమౌనఫలోఽస్మ్యహమ్, నిత్యం చిన్మాత్రరూపోఽస్మి సదా సచ్చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, యత్కించిదపిహీనోఽస్మి స్వల్పమప్యనాస్మ్యహమ్, హృదయగ్రంథిహీనోఽస్మి హృదయాంబుజమధ్యగః, షడ్వికారవిహీనోఽస్మి షట్కోశరహితోఽస్మ్యహమ్, అరిషడ్వర్గముక్తోఽస్మి అంతరాదంతరోఽస్మ్యహమ్, దేశకాలవిముక్తోఽస్మి దిగంబరసుఖోఽస్మ్యహమ్, నాస్తినాస్తివిముక్తోఽస్మి నకారరహితోఽస్మ్యహమ్,

1 పరో.

అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకార మస్మ్యహమ్, ప్రపంచముక్తచి త్తోఽస్మి ప్రపంచరహితోఽస్మ్యహమ్, సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చిన్మాత్ర జ్యోతి రస్మ్యహమ్, కాలత్రయవిముక్తోఽస్మి కామాదిరహితోఽస్మ్య హమ్, [1]కాయకాయవిముక్తోఽస్మి నిర్గుణః కేవలోఽస్మ్యహమ్, ముక్తి హీనోఽస్మి ముక్తోఽస్మి మోక్షహీనో ఽస్మ్యహం సదా, సత్యా సత్యాది హీనోఽస్మి సన్మాత్రా న్నాస్మ్యహం సదా, గంతవ్యదేశహీనోఽ స్మి గమనాదివివర్జితః, సర్వదా సమరూపోఽస్మి శాంతోఽస్మి పురుషో త్తమః, ఏవం స్వానుభవో యస్య సోఽహ మస్మి నసంశయః, య శ్శృణోతి సకృద్వాపి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, బ్రహ్మైవభవతి స్వయ మిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి సామవేదీయ మైత్రేయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౦. యజుర్వేదీయ సుబాలోపనిషత్.

శ్లో. బీజాజ్ఞాన మహామోహ పహ్న వాద్యద్విశిష్యతే,
నిర్బీజంత్రైపదం తత్త్వం తదస్మీతి విచిన్తయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ప్రథమః ఖణ్డః.

తదాహుః కిం తదాసీ త్తస్మై సహోవాచ నసన్నాఽసన్నస దసదితి తస్మా త్తమ స్సఙ్జాయతే, తమసో భూతాది ర్భూతాదే రాకాశ మాకాశా ద్వాయు ర్వాయో రగ్ని రగ్నే రాప అద్భ్యః పృథివీ తద ణ్డం సమభవ త్తత్సంవత్సరమాత్ర ముషిత్వా ద్విధాఽకరో దధస్తాత్ భూమి ముపరిష్టా దాకాశం మధ్యే పురుషో దివ్య స్సహస్రశీర్షా పురుష స్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్ సహస్రబాహు రితి సోఽగ్రే భూతాన

1 కాయికాది.

మృత్యు మసృజత్ త్ర్యక్షరం త్రిశిరస్కం త్రిపాదం ఖణ్డపరశుం తస్య
బ్రహ్మాఽభిభేతి సో బ్రాహ్మణ మేవ వివేశ సమానసాన్ సప్తపుత్రా న
సృజ త్తేహ విరాజ సప్త మానసా నసృజన్ తేహ ప్రజాపతయో బ్రాహ్మ
ణోఽస్య ముఖమాసీత్ బాహూ రాజన్యః కృతః ఊరూతదస్యయద్వై
శ్యః పద్భ్యాగ్ం శూద్రో అజాయతచన్ద్రమా మనసో జాత శ్చక్షో
స్సూర్యో అజాయత శ్రోత్రాద్వాయుశ్చప్రాణశ్చ హృదయా త్సర్వమిదం
జాయతే.

ద్వితీయః ఖణ్డః.

అపానా న్నిషాదా యక్షరాక్షసగన్ధర్వా శ్చాస్థిభ్యః పర్వతా
లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో లలాటాత్ క్రోధజో రుద్రో జాయతే
తస్యై తస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేవైత దృగ్వేదో యజుర్వేద
స్సామవేదోఽథర్వవేద శ్శిక్షాకల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛన్దో జ్యోతి
షా మయనం న్యాయోమీమాంసా ధర్మశాస్త్రాణి వ్యాఖ్యానా న్యుప
వ్యాఖ్యానాని సర్వాణిచ భూతాని హిరణ్యజ్యోతి ర్యస్మి న్నయ మాత్మా
ఽధిక్షియన్తి భువనాని విశ్వా ఆత్మానం ద్విధాకరో దర్ధేన స్త్రీ అర్ధేన
పురుషో దేవో భూత్వా దేవా నసృజ దృషి ర్భూత్వా ఋషీన్ యక్ష
రాక్షసగన్ధర్వాన్ గ్రామ్యా నారణ్యాంశ్చ పశూ నసృజ దితరా గౌరిత
రోఽనడ్వా నితరాబడ బేతరోఽశ్వ ఇతరా గర్దభీతరో గర్దభ ఇతరా
విశ్వమ్భ రేతరో విశ్వమ్భర స్సోఽన్తేవైశ్వానరో భూత్వా సందగ్ధ్వా
సర్వాణి భూతాని పృథి వ్యప్సు ప్రలీయత ఆప స్తేజసి ప్రలీయన్తే
తేజో వాయౌ విలీయతే వాయు రాకాశే విలీయత ఆకాశ మిన్ద్రియే
ష్విన్ద్రియాణి తన్మాత్రేషు తన్మాత్రాణి భూతాదౌ విలీయన్తే భూతాది
ర్మహతి విలీయతే మహా నవ్యక్తే విలీయతే అవ్యక్త మక్షరే విలీయతే
అక్షరం తమసి విలీయతే తమః పరే దేవ ఏకీభవతి పరస్తా న్నస న్నాస
న్నస దసది త్యేత న్నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదా
నుశాసనమ్.

తృతీయః ఖణ్డః.

అసద్వా ఇద మగ్రఆసీ దజాత మభూత మప్రతిష్ఠిత మశబ్ద మ
స్పర్శ మరూప మరస మగన్ధ మవ్యయం మహాన్తం బృహన్త మజ

మాత్మానం మత్వా ధీరో నశోచతి అప్రాణ మముఖ మశ్రోత్ర మవాగమ నోఽతేజస్క మచక్షుష్క మనామగోత్ర మశిరస్క మపాణిపాద మస్నిగ్ధ మలోహిత మప్రమేయ మహ్రస్వ మదీర్ఘ మస్థూల మనణ్వ నల్ప మపార మనిర్దేశ్య మనపావృత్త మప్రకాశ్య మసంవృత మనన్తర మబాహ్యం న తదశ్నాతి కిఞ్చన న తదశ్నాతి కశ్చ నైత ద్వై సత్యేన దానేన తపసాఽనాశకేన బ్రహ్మచర్యేణ నిర్వేదనే నానాశకేన షడఙ్గేనైవ సాధయే దేతత్త్రయం వీక్షేత దమం దానం దయామితి న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామ న్త్యత్రైవ సమవలీయన్తే బ్రహ్మైవసన్ బ్రహ్మాప్యేతి య ఏవం వేద.

చతుర్థః ఖండః.

హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంసపిణ్డం యస్మిన్ తద్దహరం పుణ్డరీకం కుముద మివాఽనేకధా వికసితం హృదయస్య దశచ్ఛిద్రాణి భవన్తి యేషు ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా స్సయదా ప్రాణేనసహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి న ద్యోనగరాణి బహూని వివిధాని చ యదా వ్యానేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవాంశ్చ ఋషీంశ్చ యదాఽపానేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి యక్షరాక్షసగన్ధర్వాన్ యదోదానేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకాన్ దేవాన్ స్కన్దం జయన్తం చేతి యదా సమానేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకా న్దనానిచ యదా వైరంభేణ సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దృష్టం చాదృష్టంచ శ్రుతంచాఽశ్రుతంచ భుక్తం చాఽభుక్తంచ సచ్చాఽసచ్చ సర్వం పశ్య త్యథేమా మేద శనాడ్యో భవన్తి తాసా మేకైకస్యాం ద్వాసప్తతి ర్ద్వాసప్తతి శ్శాఖానాడీ సహస్రాణి భవన్తి యస్మి న్నయ మాత్మా స్వపితి శబ్దానాంచ కరో త్యథ [1]ద్వితీయే సఙ్కోశే స్వపితి త దేమంచ లోకం పరంచ లోకం పశ్యతి సర్వా న్ఛబ్దా న్విజానాతి ససమ్ప్రసాద ఇ త్యాచక్షతే ప్రాణ శ్శరీరం పరిరక్షతి హరితస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్య శ్వేతస్య నాడ్యో రుధిరస్య పూర్ణాః థాత్రైత ద్దహరం పుణ్డరీకం కుముదమి వాఽనేకధావికసితం యథా కేశ స్సహస్రధాభిన్న స్తథా హితా నామ్న నాడ్యో భవన్తి హృ ద్యాకాశే పరే కోశే దివ్యోఽయ మాత్మా

1 యద్ద్వితీయే.

స్వపితి యత్ర సుప్తో నకఞ్చన కామం కామయతే నకఞ్చన స్వప్నం పశ్యతి నతత్ర దేవా న దేవలోకా యజ్ఞా న యజ్ఞా వా న మాతా న పితా నబన్ధు ర్న బాన్ధవో న స్తేనో నబ్రహ్మ హా తేజస్కాయ మమృతం సలిలఏవేదం సలిలం వనంభూయ స్తేనైవ మార్గే ణాజాగ్రాయ ధావతి సమ్రాడితి హోవాచ.

పంచమః ఖండః.

స్థానాని స్థానిభ్యో యచ్ఛతి నాడీ తేషాం నిబన్ధనమ్ చక్షురధ్యాత్మం ద్రష్టవ్య మధిభూత మాదిత్య స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యశ్చక్షుషి యో ద్రష్టవ్యే య ఆదిత్యే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే యఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మాత మాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, శ్రోత్ర మధ్యాత్మం శ్రోతవ్య మధిభూతం దిశ స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యః శ్రోత్రే యఃశ్రోతయితవ్యే యో దిక్షు యోనాడ్యాం యఃప్రాణే యోవిజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృ ద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, నాసాధ్యాత్మం ఘ్రాతవ్య మధిభూతం పృథివీ తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో నాసాయాం యో ఘ్రాతవ్యే యఃపృథివ్యాం యోనాడ్యాం యః ప్రాణే యోవిజ్ఞానే యఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మాత మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, జిహ్వా అధ్యాత్మం రసయితవ్య మధిభూతం వరుణ స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో జిహ్వాయాం యో రసయితవ్యే యో వరుణే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మాత మాత్మాన ముపాసీ తాఽజ రమమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, త్వ గధ్యాత్మం స్పర్శయితవ్య మధిభూతం వాయు స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం య స్త్వచి యః స్పర్శయితవ్యే యోవాయౌ యోనాడ్యాం యః ప్రాణే యోవిజ్ఞానే యఆనన్దే యో హృ ద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే

సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ
మశోక మనన్తమ్, మనోఽధ్యాత్మం మన్తవ్య మధిభూతం చన్ద్ర స్తత్రా
ధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో మనసి యో మన్తవ్యే య శ్చన్ద్రే
యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే
య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన
ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, బుద్ధి రధ్యాత్మం
బోద్ధవ్య మధిభూతం బ్రహ్మా తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం
యో బుద్ధౌ యో బోద్ధవ్యే యో బ్రహ్మణి యో నాడ్యాం యః ప్రాణే
యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి
న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత
మభయ మశోక మనన్తమ్, అహఙ్కారోఽధ్యాత్మ మహం కర్తవ్యమధి
భూతం రుద్ర స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యోఽహఙ్కా
రే యోఽహంకర్తవ్యే యో రుద్రే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞా
నే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి
సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మ
శోక మనన్తమ్, చిత్త మధ్యాత్మం చేతయితవ్య మధిభూతం క్షేత్రజ్ఞ
స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యశ్చిత్తే య శ్చేతయితవ్యే
యః క్షేత్రజ్ఞే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో
హృ ద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా
తమాత్మాన ముపాసి తాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, వా
గధ్యాత్మం వక్తవ్య మధిభూత మగ్ని స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబ
న్ధనం యో వాచి యో వక్తవ్యే యోఽగ్నౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే
యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్న
న్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత
మభయ మశోక మనన్తమ్, హస్తా వధ్యాత్మ మాదాతవ్య మధిభూత మి
న్ద్ర స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో హస్తే య ఆదాతవ్యే
య ఇన్ద్రే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృ
ద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా త
మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, పాదా

వధ్యాత్మం గన్తవ్య మధిభూతం విష్ణు స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యః పాదే యో గన్తవ్యే యో విష్ణౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా త మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, పాయు రధ్యాత్మం విసర్జయితవ్య మధిభూతం మృత్యు స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యః పాయౌ యో విసర్జయితవ్యే యో మృత్యౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిం త్సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, ఉపస్థోఽధ్యాత్మ మానన్దయితవ్య మధిభూతం ప్రజాపతి స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం య ఉపస్థే య ఆనన్దయితవ్యే యః ప్రజాపతౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా త మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, ఏష సర్వజ్ఞ ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వాధిపతి రేషోఽన్తర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య సర్వసౌఖ్యై రుపాస్యమానో న చ సర్వసౌఖ్యా న్యుపాస్యతి వేదశాస్త్రై రుపాస్యమానో నచ వేదశాస్త్రాణ్యుపాస్యతి యస్యాఽన్న మిదం సర్వం నచ యోఽన్నం భవ త్యతః పరం సర్వ నయనప్రశస్తాఽన్నమయో భూతాఽత్మా ప్రాణమయ ఇంద్రియాఽత్మా మనోమయ స్సఙ్కల్పాఽత్మా విజ్ఞానమయః కాలాత్మా ఽఽనన్దమయో లయాఽత్మైకత్వా న్నాస్తి ద్వైతం కుతో మర్త్యం నాఽస్త్యమృతం కుతో నాఽన్తః ప్రజ్ఞో న బహిః ప్రజ్ఞో నోభయతః ప్రజ్ఞో నప్రజ్ఞానఘనో నప్రజ్ఞో నాప్రజ్ఞోఽపి నోవిదితం వేద్యం నాఽస్తీ త్యేత న్నిర్వాణానుశాసన మితి వేదాఽనుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

షష్ఠః ఖణ్డః.

నైవేహ కిఞ్చ నాఽగ్ర ఆసీ దమూల మనాధారా ఇమాః ప్రజాః ప్రజాయంతే దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ శ్చక్షుశ్చ ద్రష్టవ్యంచ నారాయణ శ్శ్రోత్రంచ శ్రోతవ్యంచ నారాయణో ఘ్రాణశ్చ

ఘ్రాతవ్యంచ నారాయణో జిహ్వాచ రసయితవ్యంచ నారాయణో త్వక్చ స్పర్శయితవ్యంచ నారాయణో మనశ్చ మన్తవ్యంచ నారాయణో బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యంచ నారాయణోఽహఙ్కార శ్చాహఙ్కర్తవ్యం చ నారాయణ శ్చిత్తంచ చేతయితవ్యంచ నారాయణో వాక్చ వక్తవ్యంచ నారాయణో హస్తౌ చాదాతవ్యంచ నారాయణః పాదౌచ గన్తవ్యంచ నారాయణః పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యం చ నారాయణ ఉపస్థ శ్చాఽనన్దయితవ్యంచ నారాయణో ధాతావిధాతా కర్తా వికర్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ ఆదిత్యా రుద్రామరుతో వసవోఽశ్వి నావృచో యజూగ్ంషి సామాని మన్త్రా అగ్నిరాజ్య మాహుతి ర్నారాయణ ఉద్భవ స్సమ్భవో దివ్యో దేవ ఏకోనారాయణో మాతా పితా భ్రాతా నివాస శ్శరణం సుహృద్గతి ర్నారాయణో విరాజా సుదర్శనా జితా సౌమ్యా మోఘా కుమారామృతా సత్యా సుమధ్యమా నాసీ రాశిశురాసురా సూర్యాభాస్వతీ విజ్ఞేయాని నాడీనామాని దివ్యాని గరతి గాయతి వా వర్షతి వరుణోఽర్యమాచన్ద్రమా కలా [1]కవిర్ధాతా బ్రహ్మప్రజాపతిర్మఘవా దివసాశ్చాఽర్ధ దివసాశ్చ కలాః, కల్పా శ్చోర్ధ్వంచ దిశశ్చ సర్వం నారాయణః పురుష ఏవేదగ్ సర్వం యద్భూతం యచ్చభవ్యం తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ సదా పశ్యన్తి సూరయః. దివీవ చక్షురాతతం తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాగ్ససమిన్ధతే విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్ త దేతన్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేనాఽనుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

సప్తమః ఖణ్డః.

అన్తశ్శరీరే నిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యో యస్య పృథివీ శరీరం యఃపృథివీ మన్తరే సఞ్చరన్ యం పృథివీ న వేద యస్యాఽపశ్శరీరం యోఽపోఽన్తరే సఞ్చర న్యమాపో న విదు ర్యస్య తేజశ్శరీరం య స్తేజోఽంతరే సఞ్చరన్యం తేజో నవేద యస్య వాయు శ్శరీరం యో వాయు మన్తరే సఞ్చర న్యం వాయు ర్న వేద యస్యాఽకాశ శ్శరీరం య ఆకాశ మన్తరే సఞ్చర న్య మాకాశో న వేద యస్య మన శ్శరీరం యో మనోఽన్తరే సఞ్చర న్య మనో నవేద యస్య బుద్ధి శ్శరీ

[1] కలి.

రం యో బుద్ధి మన్తరే సఞ్చర న్యం బుద్ధి ర్న వేద యస్యాఽహఙ్కా
ర శ్శరీరం యోఽహఙ్కార మన్తరే సఞ్చర న్య మహఙ్కారో న
వేద యస్య చిత్తం శరీరం య శ్చిత్త మన్తరే సఞ్చర న్యం చిత్తం న
వేద యస్యాఽవ్యక్తం శరీరం యోఽవ్యక్త మన్తరే సంచర న్య మవ్య
క్తం న వేద యస్యాఽక్షరం శరీరం యోఽక్షర మన్తరే సఞ్చర న్య
మక్షరం న వేద యస్య మృత్యు శ్శరీరం యోమృత్యు మన్తరే సంచర
న్యం మృత్యు ర్న వేద స ఏష సర్వభూ తాఽన్తరాఽత్మాపహత
పాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః ఏతాం విద్యా మపాన్తరత
మాయ దదా వపాన్తరతమో బ్రహ్మణే దదౌ బ్రహ్మా ఘోరాంగిరసే
దదాఘోరాంగిరా రైక్వాయ దదౌ రైక్వో రామాయ దదౌ రామ
స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో దదా విత్యేవం నిర్వాణ మనుశాసన మితి వేదా
ఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

అష్టమః ఖణ్డః.

అన్తశ్శరీరే నిహితో గుహాయాం శుద్ధస్సోఽయ మాత్మా సర్వ
స్య మెదో మాంస క్లేదావకీర్ణే శరీరమధ్యేఽత్యన్తోపహితే చిత్రభిత్తి
ప్రతీకాశే గన్ధర్వనగరోపమే కదళీగర్భవ న్నిస్సారే జలబుద్బుదవ
చ్చఞ్చలే నివ సన్త మాత్మాన మచిన్త్యరూపం దివ్యం దేవ మసంగం
శుద్ధం తేజస్కాయం సర్వరూపం సర్వేశ్వర మచిన్త్య మశరీరం నిహి
తం గుహాయా మమృతం విభ్రాజమాన మానందం తం పశ్యతి విద్వాం
స స్తేన యేన పశ్యన్తి.

నవమః ఖణ్డః.

అథ హైనం రైక్వః పప్రచ్ఛభగవన్ కస్మిన్ సర్వేఽస్తం గ
చ్ఛంతీతి తస్మై స హోవాచ చక్షు రే వాఽప్యేతి య చ్చక్షు రేవాఽ
స్తమేతి ద్రష్టవ్య మేవాఽప్యేతి యో ద్రష్టవ్య మేవాఽస్త మే త్యాది
త్య మే వాఽప్యేతి య ఆదిత్య మేవాఽస్త మేతి విరాజ మేవాఽప్యే
తి యో విరాజ మేవాఽస్త మేతి ప్రాణ మేవాఽప్యేతి యః ప్రాణ మేవా
స్తమేతి విజ్ఞాన మే వాప్యేతి యో విజ్ఞానమే వాస్తమే త్యానన్దమేవా
ప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్త మేతి తురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ
మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ మశోక మనన్తం నిర్బీజ మేవాప్యే

తీతి హోవాచ శ్రోత్ర మే వాప్యేతి యశ్శ్రోత్ర మే వాస్తమేతి శ్రో తవ్య మేవాప్యేతి యశ్శ్రోతవ్య మే వా స్త మెతి దిశ మేవాప్యేతి యో దిశ మేవా స్తమేతి సుదర్శన మేవాప్యేతి య స్సుదర్శన మే వాస్తమే త్యపాన మేవాప్యేతి యోపాన మే వాస్త మెతి విజ్ఞాన మెవా ప్యేతి యోవిజ్ఞాన మెవాస్త మె [1]త్యానన్ద మేవాప్యేతి య ఆనన్దమె వాస్తమే తితురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ మెవాస్త మెతి త దమృత మభ యమశోక మనన్తం నిర్బీజ మెవాప్యేతీతి హోవాచ, నాసా మేవాప్యేతి యోనాసా మేవా స్తమేతి ఘ్రాతవ్య మేవా ప్యేతి యోఘ్రాతవ్య మేవా స్తమేతి పృధివీ మెవాప్యేతి యః పృధివీ మెవాస్త మెతి జితా మేవా ప్యేతి యోజితా మేవాస్తమేతి వ్యానమేవాప్యేతియోవ్యానమె వాస్త మెతి విజ్ఞాన మెవాప్యేతి యోవిజ్ఞానమె వాస్తమె త్యానన్ద మెవాప్యే తియ ఆనన్ద మెవాస్తమెతి తురీయ మెవా ప్యేతి య స్తురీయ మెవా స్తమెతి తదమృత మభయ మశోక మనన్తం నిర్బీజ మెవా ప్యేతీతి హోవాచ జిహ్వామె వాప్యేతి యోజిహ్వా మెవాస్త మెతి రసయి తవ్యమెవా ప్యేతి యో రసయితవ్య మెవాఽస్త మెతి వరుణ మెవా ప్యేతి యో వరుణ మెవాస్తమెతి సౌమ్య మెవా ప్యేతి య స్సౌమ్య మెవాస్త మె త్యుదాన మె వాప్యేతి య ఉదాన మె వాస్త మెతి విజ్ఞానమె వా ప్యేతి యోవిజ్ఞాన మెవా స్తమె త్యానన్దమె వాప్యేతియ ఆనన్ద మెవాస్త మెతి తురీయ మె వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమె తిత దమృత మభయ మశోక మన న్తం నిర్బీజ మెవాప్యేతీతి హోవాచ త్వచ మే వాప్యేతి య స్త్వచ మేవాస్తమేతి స్పర్శయితవ్య మె వాప్యేతి యస్స్పర్శయితవ్య మేవాస్త మేతి వాయుమే వాప్యేతి యోవాయుమే వా స్తమెతి మోఘమేవాప్యేతి యో మోఘమే వా స్తమేతి సమానమే వాప్యేతి య స్సమాన మే వాస్త మేతి విజ్ఞాన మే వాప్యేతి యోవి జ్ఞాన మేవాస్త మే త్యానన్దమే వాప్యేతి య ఆనన్ద మేవాఽస్త మేతి తురీయ మెవా ప్యేతి య స్తురీయ మేవా స్తమేతి త దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్బీజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, వాచమేవాప్యేతి యోవాచ మేవాస్తమేతి వక్తవ్య మేవాప్యేతి యోవక్తవ్య మేవాస్త మేత్యగ్ని మేవా ప్యేతి యోఽగ్ని మేవాఽస్తమేతి కుమార మేవా ప్యేతి

యః కుమార మేవాస్తమేతి వైరంభ మేవాప్యేతి యోవైరమ్భమే వాస్త మేతి విజ్ఞానమేవా ప్యేతి యోవిజ్ఞాన మేవాస్త మేత్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్తమేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయమేవాస్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మనన్తం నిర్బీజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, హ స్తమేవా ప్యేతి యో హస్త మేవాస్త మేత్యాదాతవ్య మేవాప్యేతి య ఆదాతవ్య మేవాస్త మే తీంద్ర మేవాప్యేతి య ఇన్ద్ర మేవాస్త మే త్యమృతమే వాప్యేతి యోఽమృత మేవా స్త మేతిము ఖ్య మేవాప్యేతి యోముఖ్యమెవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యోవి జ్ఞాన మేవా స్తమె త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్త మేతి తురీయ మెవాప్యేతి యస్తురీయ మేవా స్తమేతి త దమృత మభయమ శోక మనంతం నిర్బీజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, పాద మేవాప్యేతి యో పాద మేవాఽస్త మేతి గంతవ్య మేవాప్యేతి యో గంతవ్య మెవాస్త మేతి విష్ణు మె వాప్యేతి యో విష్ణు మేవాస్త మెతి సత్య మెవా ప్యేతి యస్సత్య మేవాస్త మె త్యంతర్యామ మెవా ప్యేతి యోఽన్తర్యామ మెవాఽస్తమెతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతియో విజ్ఞాన మెవాస్త మే త్యాన న్దమె వాప్యేతి య ఆనన్ద మే వాస్త మేతి తురీయమే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మనన్తం నిర్బీజ మేవాప్యే తీతిహోవాచ, పాయు మే వాప్యేతి యఃపాయు మే వాస్త మేతి విసర్జయితవ్య మే వాప్యేతి యో విసర్జయితవ్య మే వాస్త మేతి మృత్యుమే వా ప్యేతి యో మృత్యు మేవాస్త మేతి మధ్యమా మే వాప్యేతి యోమధ్యమా మే వాస్త మేతిప్రభఞ్జన మేవాప్యేతి యః ప్రభఞ్జన మే వాస్త మేతి విజ్ఞానమే వాప్యేతి యో విజ్ఞానమేవా స్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మే వాస్త మేతి తురీయమే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్బీజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, ఉపస్థ మేవా ప్యేతి య ఉపస్థ మేవాస్తమే త్యానందయితవ్య మేవా ప్యేతి య ఆనందయితవ్య మేవాస్తమేతి ప్రజాపతిమె వా ప్యేతి యః ప్రజాపతి మేవాస్త మేతి నాసీ[1]రామేవా ప్యేతి యోనాసీ రామేవాఽస్తమేతి కుమ్మార

[1] నాసీనా మేవాప్యేతి యోనాసీనా మేవాఽస్తమేతి కుమార మేవాప్యేతి.

మేవాఽప్యేతియః [1]కూర్మ మేవా స్తమేతివిజ్ఞాన మేఽవాప్యేతి యో
విజ్ఞాన మేవాస్త మేత్యానంద మేవాఽప్యేతి య ఆనన్ద మేవాఽస్త
మేతి తురీయ మేవాఽప్యేతి యస్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత
మభయ మశోక మనంతం నిర్బీజ మేవా ప్యేతీతి హోవాచ, మనఏ
వాప్యేతి యో మనఏ వాఽస్తమేతి మన్తవ్య మేవాఽప్యేతి యో
మన్తవ్య మేవాఽస్త మేతి చన్ద్రమే వాఽప్యేతి యశ్చంద్ర మేవాఽస్త
మేతి శిశు మేవాఽప్యేతి య శ్శిశు మేవాఽస్తమేతి శ్యేన మేవా
ఽప్యేతి యః శ్యేన మేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యో విజ్ఞాన
మేవాఽస్త మె త్యానన్ద మెవాఽప్యేతి య ఆనన్దమె వాస్త మెతి
తురీయమెవాఽప్యేతి య స్తురీయ మెవాస్త మెతి తదమృత మభయ
మశోక మనన్తం నిర్బీజ మెవాఽప్యేతీతి హోవాచ, బుద్ధి మెవా
ఽప్యేతి యో బుద్ధిమెవాఽస్త మెతి బోద్ధవ్య మెవాఽప్యేతి యోబో
ద్ధవ్య మెవాఽస్తమెతి బ్రహ్మాణ మెవాఽప్యేతి యో బ్రహ్మాణ మెవా
ఽస్త మెతి సూర్య మేవాఽప్యేతి య స్సూర్య మెవాస్త మెతి కృ
ష్ణమేవాప్యేతి యః కృష్ణమే వాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవా ప్యేతి
యోవిజ్ఞాన మెవాస్తమె త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మెవాస్త
మేతి తురీయ మెవా ప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత
మభయ మశోక మనంత నిర్బీజమే వాఽప్యేతీతి హోవాచ, అహ
ఙ్కార మేవాఽప్యేతి యోఽహఙ్కార మేవాఽస్త మె త్యహంకర్త
వ్య మెవాప్యేతి యోహఙ్కర్తవ్య మెవాఽస్త మెతి రుద్ర మెవాఽ
ప్యేతి యో రుద్ర మేవాఽస్త మే త్యసుర మే వాప్యేతి యోఽసుర
మెవాఽస్త మెతి శ్వేత మేవా ప్యేతి య శ్శ్వేత మేవాస్త మెతి విజ్ఞా
న మెవాఽప్యేతి యో విజ్ఞాన మేవాఽస్తమే త్యానన్ద మె వాప్యేతి య
ఆనన్ద మెవాస్త మెతి తురీయ మెవాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమెతి
త దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్బీజ మెవాప్యేతీతి హోవాచ,
చిత్త మెవాప్యేతి య శ్చిత్త మెవాస్త మెతి చేతయితవ్య మెవాప్యేతి
యశ్చేతయితవ్య మె వాస్త మెతి క్షేత్రజ్ఞ మెవాప్యేతి యః క్షేత్రజ్ఞ
వాస్తమేతి భాస్వతీ మేవాప్యేతి యోభాస్వతీ మేవాస్తమేతి నాగమేవా

1 కుమార

ప్యేతి యోనాగ మేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతియోవిజ్ఞానమేవాస్త
మే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్త మేతి తురీయ మేవా
ప్యేతి యస్తురీయ మేవాస్తమేతి తదమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్బీ
జ మేవా ప్యేతీతి హోవాచ,య ఏవం నిర్బీజం వేద నిర్బీజ ఏవ స భ
వతి న జాయతే నమ్రియతే నముహ్యతే నభిద్యతే న దహ్యతే నఛిద్యతే
న కమ్పతే నకుప్యతేన సర్వదహనో ఽయమాత్మే త్యాచక్షతే, నైన
మాత్మా ప్రవచనశతే నాపి లభ్యతే నబహుశ్రుతేన నబుద్ధిజ్ఞేన నశ్రుతేన
నమేధయా నవేదై ర్నయజ్ఞై ర్నతపోభి రుగ్రై ర్న సాంఖ్యై ర్నయోగై
ర్నాశ్రమై ర్నాన్యై రాత్మాన ముపలభన్తే, ప్రవచనేన ప్రశంసయా
వ్యుత్థానేన తమేతం బ్రాహ్మణా శ్శుశ్రువాంసోఽనూచానా ఉపలభన్తే
శాంతో దాంతోపరత స్తితిక్షు స్సమాహితో భూత్వాఽత్మన్యే వాత్మా
నం పశ్యతి సర్వ స్యాత్మా భవతి య ఏవం వేద.

దశమః ఖండః.

అథ హైనం రైక్వః పప్రచ్ఛ భగవన్ కస్మిన్ సర్వే సం
ప్రతిష్ఠితా భవంతీతి తస్మై సహోవాచ రసాతల లోకే ష్వితి హో
వాచ కస్మిన్ రసాతలలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి భూర్లోకే ష్వితి
హోవాచ కస్మిన్ భూలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి భువర్లోకే ష్వి
తి హోవాచ కస్మిన్ భువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సువర్లోకే
ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ సువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి మహ
ర్లోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ మహర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి
జనోలోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ జనోలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా
శ్చేతి తపోలోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ తపోలోకా ఓతాశ్చ
ప్రోతా శ్చేతి సత్యలోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ సత్యలోకా ఓ
తాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి ప్రజాపతిలోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్
ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి బ్రహ్మలోకే ష్వితి హోవా
చ కస్మిన్ బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సర్వలోకే ష్వితిహో
వాచ కస్మిన్ సర్వలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సర్వలోక ఆత్మని
బ్రహ్మణి మణయ ఇవౌతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి స హోవా చైవ మేతాన్

లోకా నాత్మని ప్రతిష్ఠితాన్వేదాత్మైవ స భవతి నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం రైక్వః ప ప్రచ్ఛ భగవన్యో౽యం విజ్ఞాన ఘన ఉత్క్రామన్స కేన కతర ద్వావస్థాన ముత్సృజ్యాపక్రామ తీతి తస్మై స హోవాచ హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంసపిణ్డం యస్మిం స్తద్దహరం పుండరీకం కుముద మి వానేకధా వికసితం తస్య మధ్యే సముద్ర స్సముద్రస్య [1]మధ్యే కోశ స్తస్మిన్నాడ్య శ్చతస్రో భవంతి తత్ర రమా౽రమేచ్ఛా పునర్భవేతి తత్ర రమా పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి అరమా పాపేన పాప మిచ్ఛయా య త్స్మరతి త దభిసంపద్యతే పున ర్భ[2]వాయు కోశం భినత్తి కోశంభిత్వా శీర్షకపాలం భినత్తి శీర్షకపాలం భిత్వా పృథివీం భినత్తి పృథివీంభిత్వా౽పో భినత్త్యాపో భిత్వా తేజో భినత్తి తేజో భిత్వా వాయుం భినత్తి వాయుం భిత్వా౽౽కాశం భినత్త్యాకాశం భిత్వా మనో భినత్తి మనో భిత్వా భూతాదిం భినత్తి భూతాదిం భిత్వా మహాన్తం భినత్తి మహాన్తం భిత్వా వ్యక్తం భినత్త్యవ్యక్తం భిత్వా౽క్షరం భినత్త్యక్షరం భిత్వా మృత్యుం భినత్తి మృత్యుర్వై పరే దేవ ఏకీ భవతీతి పరస్తాన్నస న్నాస న్నస దస దిత్యేత న్నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసనమితి వేదానుశాసనమ్.

ద్వాదశః ఖండః.

నారాయణా ద్వా అన్న మాగతం పక్వం బ్రహ్మలోకే మహా సంవర్తకే పునః పక్వ మాదిత్యే పునః పక్వం క్రవ్యాది పునః పక్వం [3]జ్వాలకీలక్లిన్నం పర్యుషితం పూత మన్నమయాచిత మసంక్లప్తం తీద శ్నీయా న్న కఞ్చన యాచేత.

త్రయోదశః ఖణ్డః.

బాల్యే నతిష్ఠాసేత్ బాలస్య భావో సఙ్గో నిరవద్యో మౌనేన పాండిత్యేన నిరధికారత యోపలభ్యతే కైవల్య ముక్తం నిగమనం ప్రజాపతి రువాచ మహత్పదం జ్ఞాత్వా వృక్షమూలే వసేత కుచేలో౽స హాయ ఏకాకీ సమాధిస్థ ఆత్మకామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకా

1 మధ్యేకాశ; మధ్యాకాశ. 2 వయు. 3 జాతరేణక్లిన్న; జాలకిలక్లిన్న.

మోఽహస్తిని సింహే దంశే మశకే నకులే సర్పయక్షరాక్షసగన్ధర్వే మృత్యో రూపాణి విదిత్వా నబిభేతి కుతశ్చ నేతి వృక్షమివ తిష్ఠాసే చ్ఛిద్యమానోఽపి న కుప్యేత న కమ్పే తోత్పల మివ తిష్ఠాసే చ్ఛిద్యమానోఽపి న కుప్యేత నకమ్పే తాఽఽకాశ మివ తిష్ఠాసే చ్ఛిద్యమానోఽపి నకుప్యేత నకమ్పేత సత్యేన తిష్ఠాసే త్సత్యోయ మాత్మా సర్వేషా మేవ గన్ధానాం పృథివీ హృదయం సర్వేషా మేవ రసానా మాపో హృదయం సర్వేషా మేవ రూపాణాం తేజో హృదయం సర్వేషా మేవ స్పర్శానాం వాయు ర్హృదయం సర్వేషా మేవ శబ్దానా మాకాశం హృదయం సర్వేషా మేవ గీతానా మవ్యక్తం హృదయం సర్వేషా మేవ సత్వానాం మృత్యు ర్హృదయం మృత్యు ర్వై పరే దేవ ఏకీ భవతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నస దస దిత్యేత న్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేదానుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమ్.

చతుర్దశః ఖండః.

పృథివీ వాఽన్న మాపోఽన్నాదాః ఆపో వాఽన్నం జ్యోతి రన్నాదం జ్యోతిర్వాఽన్నం వాయు రన్నాదో వాయు ర్వాఽన్న మాకాశోన్నాద ఆకాశో వాన్న మిన్ద్రియా ణ్యన్నాదా నీన్ద్రియాణి వాన్నం మనో ఽన్నాదం మనో వాఽన్నం బుద్ధి రన్నాదా బుద్ధి ర్వాన్న మవ్యక్త మన్నాద మవ్యక్తం వాఽన్న మక్షర మన్నాద మక్షరం వాన్నం మృత్యు రన్నాదో మృత్యుర్వై పరే దేవ ఏకీభవతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నస సదస దిత్యే న్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమ్.

పఞ్చదశః ఖండః.

అథ హైనం రైక్వః పప్రచ్ఛ భగవన్ యోఽయం విజ్ఞాన ఘన ఉత్క్రామన్ స కేన కతర ద్వావస్థానం దహతీతి తస్మై స హోవాచ యోఽయం విజ్ఞానఘన ఉత్క్రామన్ ప్రాణం దహ త్యపానం వ్యాన ముదానం సమానం వైరమ్భం ముఖ్య మన్తర్యామం ప్రభఞ్జనం కుమారం శ్యేనం శ్వేతం కృష్ణం నాగం దహతి పృథి వ్యాప స్తేజో వాయు రాకాశం దహతి జాగరితం స్వప్నం సుషుప్తం చతుర్యంచ మహాన్తం చ లోకం పరంచ లోకం దహతి లోకాలోకం దహతి ధర్మాఽధర్మం ద

హత్యభాస్వరమ మర్యాదం నిరాలోక మతఃపరం దహాతి మహాంతం ద
హత్యవ్యక్తం దహ త్యక్షరం దహాతిమృత్యుం దహాతి మృత్యు ర్వై పరే
దేవ ఏకీభవ తీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నసదస దిత్యేత న్నిర్వాణాఽను
శాసన మితి వేదాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

షష్ఠదశః ఖండః.

సాబాలబీజ బ్రహ్మోపనిషత్ నాఽప్రశాన్తాయ ద్యాతవ్యం
నాఽపుత్రాయ నాఽశిష్యాయ నాఽసంవత్సరరాత్రోషితాయ నాఽప
రిజ్ఞాత కులశీలాయ దాతవ్యం నైవచ ప్రవక్తవ్యా,యస్య దేవే పరా భ
క్తి ర్యథా దేవే తథాగురౌ, త స్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశన్తే మ
హాత్మన ఇ త్యేత న్నిర్వాణానుశాసన మితి వేదాఽనుశాసన మితి వే
దాఽనుశాసనమ్,

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి సుబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౧. యాజుషీయ క్షురికోపనిషత్.

శ్లో. కైవల్యనాడికాంతస్థ పరాభూమి నివాసినమ్,
క్షురికోపనిషద్యోగ భాసురం రామమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. క్షురికాం సంప్రవక్ష్యామి ధారణాం యోగ సిద్ధయే, యాం
ప్రాప్య న పునర్జన్మ యోగయుక్తస్య జాయతే.౧. వేదతత్త్వార్థవిహితంయ
థోక్తంహి స్వయంభువా, నిశ్శబ్దం దేశమాస్థాయ త త్రాసన మవస్థితః.
౨. కూర్మోఽంగానీవ సంహృత్య మనో హృది నిరుధ్యచ, మాత్రాద్వాదశ
యోగేన ప్రణవేన శనై శ్శనైః. ౩. పూరయే త్సర్వ మాత్మానగ్ సర్వ
ద్వారం నిరుధ్యచ, ఉరో ముఖ కటిగ్రీవం కించి ద్ధృదయ మున్నతమ్,

ప్రాణాం త్సంధారయే తస్మి న్నాసాభ్యంతరచారిణః, భూత్వా [1]తత్రా యతప్రాణ శ్శనై [2]రుచ్ఛ్వాస ముచ్ఛ్వసేత్. ౫. స్థిర మాత్మదృఢం కృత్వా అంగుష్ఠేన సమాహితః, ద్వే గుల్ఫేతు ప్రకుర్వీత జంఘేచైవ త్రయ స్త్రయః. ౬. ద్వేజానునీ తథోరూ ద్వే గుదే శిశ్నే త్రయస్త్రయః, పాయో రాయతన న్తత్ర నాభిదేశే సమాశ్రయేత్ ౭. తత్ర నాడీ సుషుమ్నాతు నాడీభి [3]ర్దశభిర్వృతా, తత్ర రక్తాచ పీతాచ కృష్ణాతామ్రా విలోహితా. ౮. అతిసూక్ష్మాచ తన్వీచ [4]శుక్లాం నాడీం సమాశ్రయేత్, తత్ర సంచారయే త్ప్రాణా నూర్ణనాభీవ తంతునా. ౯. తతో రక్తోత్పలాభాసగ్ హృదయాయతనం మహత్, దహరం పుండరీకం త ద్వేదాంతేషు నిగద్యతే. ౧౦. తద్భిత్వా కంఠ మాయాతి తాం నాడీం [5]పూరయే దితి, మనస స్తు [6]పరం గుహ్యాగ్ సుతీక్ష్ణం బుద్ధినిర్మలమ్. ౧౧. పాద స్యోపరి యన్మర్మ త ద్రూపం నామ [7]చింతయేత్, మనో[8]ద్వారేణ తీక్ష్ణేన యోగ మాశ్రిత్య నిత్యశః. ౧౨. ఇంద్ర వజ్ర మితి ప్రోక్తం మర్మజంఘానుకృంతనమ్, తద్ధ్యానబలయోగేన ధారణాభి ర్నికృంతయేత్. ౧౩. ఊర్వో ర్మధ్యేతు సంస్థాప్య మర్మప్రాణ విమోచనమ్, చతు[9]రభ్యస్య యోగేన ఛిందే దనభిశంకితః. ౧౪. తతః కణ్ఠాంతరే యోగీ సమూహే న్నాడిసంచయమ్, ఏకో త్తరం నాడిశతం తాసాం మధ్యే [10]పరాస్థితా. ౧౫. సుషుమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మ రూపిణీ, ఇడా తిష్ఠతి వామేన పింగళా దక్షిణేన తు. ౧౬. తయో ర్మధ్యేపరం స్థానగ్ యస్తం వేద స వేదవిత్, ద్వాసప్తతిసహస్రాణి ప్రతినాడీషు తైతిలమ్. ౧౭. ఛిద్యతే ధ్యానయోగేన సుషుమ్నైకా న ఛిద్యతే, యోగనిర్మల [11]సారేణ క్షురే ణానలవర్చసా. ౧౮. ఛిందే న్నాడీశతం ధీరః ప్రభావా దిహ జన్మని, జాతీపుష్పసమం యోగీ యదా పశ్యతి తైతిలమ్. ౧౯. ఏవం శుభా శుభై ర్భావై స్సనాడీనాం విభావయేత్, తద్భావితాః ప్రపద్యంతే పునర్జన్మవివర్జితాః. ౨౦. తపోవిజితచి త్తస్తు నిశ్శబ్దం దేశ మాస్థితః, నిస్సంగ స్సాంగయోగజ్ఞో నిరపేక్ష శ్శనై శ్శనైః. ౨౧. పాశాగ్

---

1 తత్రగత. 2 రథసముత్సృజేత్. 3 ర్బహుభి. 4 శుక్లానాడీం. 5 పూరయన్య త్తః. 6 క్షురం. 7 కృంత. 8 ద్వారేణ. 9 రభ్యాస. 10 పరాః స్మృతాః. 11 ధారేణ.

ఛిత్త్వా యథాహంసో నిర్విశంకం ఖ ముత్పతేత్, ఛిన్నపాశ స్తథా జీవ స్సంసారం తరతే సదా. ౨౨. యథా నిర్వాణకాలేతు దీపోద గ్ధ్వాలయం వ్రజేత్, యథా సర్వాణి కర్మాణి యోగీ దగ్ధ్వా లయం వ్రజేత్. ౨౩. ప్రాణాయామ సుతీక్ష్ణేన మాత్రాధారేణ యోగవిత్, వైరాగ్యోపలఘృష్టేన ఛిత్త్వా తంతూ న్న[1]బధ్యత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి క్షురికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౨. యజుర్వేదీయ మంత్రికోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాద్వయ తత్కార్యా పహ్నవ జ్ఞానభాసురమ్,
మన్త్రికోపనిషద్వేద్యం రామచన్ద్రమహంభజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. అష్టపాదం శుచిం హంసం త్రిసూత్ర మణు మవ్యయమ్, త్రివర్త్మానం తేజసోఽహం సర్వతః పశ్య న్నపశ్యతి. ౧. భూతసమ్మోహనే కాలే భిన్నే తమసి వైఖరే, [2]అతః పశ్యన్తి సత్త్వస్థా నిర్గుణాం గుణగహ్వరే. ౨. అశక్యసోఽన్యథా ద్రష్టుం ధ్యాయమానః కుమారకైః, వికారజననీ మాజ్ఞా మష్టరూపా మజాంధ్రువామ్. ౩. ధ్యాయతే ధ్యాసితా తేన తన్యతే ప్రేర్యతే పునః, సూయతే పురుషార్థంచ తేనైవాఽధిష్ఠితం జగత్. ౪. గౌరవాఽద్యన్తవతీ సాజనిత్రీ భూతభావినీ, సితాఽసితాచ రక్తాచ సర్వకామదుఘా విభోః. ౫. పిబ న్త్యేనా మవిషయా మవి[3]జ్ఞాతాం కుమారకాః, ఏకస్తు పిబతే దేవ స్స్వచ్ఛన్దోఽత్ర వశానుగః. ౬. ధ్యానక్రియాభ్యాం భగవాన్ భుఙ్క్తేఽసౌ ప్రసహ ద్విభుః, సర్వసాధారణీం దోగ్ధ్రీం పీయమానాంతు యజ్వభిః. ౭. పశ్య

---

1 బధ్యతే. అమృతత్వం సమాప్నోతియదా కామాత్సముచ్యతే, సర్వేషణావినిర్ముక్త శ్ఛిత్త్వాతంతు నిబధ్యత ఇత్యుపనిషత్. 2 అంతః. 3 జ్ఞాతాకుమారకైః.

త్యస్యాం మహాత్మాన స్సువర్ణం పిప్పలాశనమ్, ఉదాసీనం ధ్రువం హంసం స్నాతకాఽధ్వర్యవో జగుః. ౮. శంసంత మనుశంసంతి బహ్వృచా శాస్త్రకోవిదాః, రథంతరం బృహత్సామ సప్త [1]వైర్ధైస్తు గీయతే. ౯. మంత్రోపనిషదం బ్రహ్మ పదక్రమ సమన్వితమ్, పఠంతి భార్గవా హ్యేతే హ్యథర్వాణో భృగూత్తమాః. ౧౦. సబ్రహ్మ చారివృత్తిశ్చ స్తంభోథ ఫలిత స్తథా, అనడ్వా నోహితో చ్ఛిష్టః పశ్యంతో బహువిస్తరమ్. ౧౧. కాలఃప్రాణశ్చ భగవా[2]న్మన్యు శ్శర్వో మహేశ్వరః, ఉగ్రో భవశ్చ రుద్రశ్చ ససుర స్సాసుర స్తథా. ౧౨. ప్రజా పతి ర్విరాట్చైవ పురుష స్సలిలమేవచ, స్తూయతే మన్త్రసంస్తుత్యైరథ ర్వవిదితై ర్విభుః. ౧౩. తంషడ్వింశక[3]ఇత్యేతే సప్తవింశం తథాఽపరే, పురుషం నిర్గుణం సాఙ్ఖ్య మథర్వశిరసోవిదుః. ౧౪. చతుర్వింశతి సఙ్ఖ్యాతం వ్యక్తమవ్యక్త మేవచ,అద్వైతంద్వైత మిత్యాహు స్త్రిధా తం పఞ్చధా తథా, బ్రహ్మాద్యంస్థావరాన్తంచ పశ్యన్తి జ్ఞానచక్షుషః. ౧౫. తమేక మేవ పశ్యంతి పరిశుభ్రం విభుం ద్విజాః, యస్మింత్సర్వమిదం ప్రోతం బ్రహ్మస్థావర జఙ్గమమ్. ౧౬. తస్మి న్నేవ లయం యాతి స్రవ న్త్య స్సాగరే యథా, యస్మిన్ భావాః ప్రలీయన్తే లీనా శ్చాఽవ్యక్తతాం యయుః, పశ్యన్తి వ్యక్తతాం భూయో జాయన్తే బుద్బుదా ఇవ. ౧౭. క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితం చైవకారణై ర్విద్యతే పునః, ఏవం స భగవాన్ దేవం పశ్య న్త్యన్యే పునః పునః. ౧౮. బ్రహ్మబ్రహ్మే త్యథా యాన్తి యే విదు ర్బ్రాహ్మణా స్తథా, అత్రైవ తే లయం యాన్తి లీనా శ్చ ఽవ్యక్త శాలినః. ౨౦. లీనా శ్చాఽవ్యక్తశాలిన ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి మన్త్రికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1 వైషైస్తు. 2 న్మృత్యు. 3 ఇత్యేకే.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

33. యాజుషీయ సర్వసారోపనిషత్.

శ్లో. సమస్తవేదాన్తసార సిద్ధాన్తార్థకలేబరమ్,
వికలేబరకైవల్యం రామచంద్రపదంభజే.
సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్,
తేజోనాద ధ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్మబోధకమ్.
ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. కథం బంధః కథం మోక్షః కావిద్యాకా విద్యాచేతి, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి స్తురీయం చ కథమ్, అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయకోశాః కథమ్, కర్తాజీవః పంచవర్గః క్షేత్రజ్ఞ స్సాక్షీ కూటస్థోంతర్యామీతిచ కథమ్, ప్రత్యగాత్మా పరమాత్మా మాయాచేతికథమ్, కిం బ్రహ్మేతిపదార్థాః కామాయాచేతి, [1]ఆత్మేశ్వరజీవో నాత్మనాం దేహాదీనామాత్మత్వేనాభిమన్యతే, సోఽభిమాన ఆత్మనో బంధః, తన్నివృత్తిర్మోక్షః, యా తదభిమానం కారయతి సాహ్యావిద్యా, సోఽభిమానో యయా నివర్తతే సావిద్యా, మన ఆది చతుర్దశకరణైః పుష్కలై రాదిత్యా ద్యనుగృహీతై శ్శబ్దాదీ న్విషయాన్ స్థూలాన్ యదోపలభతే తదాఽఽత్మనో జాగరణమ్. [తద్వాసనాసహితై శ్చతుర్దశకరణైః శబ్దాద్యభావేఽపి వాసనామయాం ఛబ్దాదీ న్యదోపలభతే య దాత్మనః స్వప్నమ్, చతుర్దశకరణోపరమా ద్విశేషవిజ్ఞానాభావా ద్యదా శబ్దాదీ న్నోపలభతే తదాఽఽత్మనః సుషుప్తమ్, అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయంభావరహితం నైరంతర్యం చైతన్యం యదా తదా తురీయం చైతన్య మిత్యుచ్యతే, అన్నకార్యాణాం కోశానాం సమూహోఽన్నమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ప్రాణాది చతుర్దశవాయుభేదా అన్నమయకోశే యదా వర్తన్తే తదా ప్రాణమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్దశకరణై రాత్మా శబ్దాదివిషయసంకల్పాదీ న్ధర్మా న్యదా కరోతి తదా మనోమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్రయసంసక్తం తద్గతవిశేష

జ్ఞో యదా భాసతే తదా విజ్ఞానమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కో-
శచతుష్టయం సంసక్తం స్వకారణాజ్ఞానే వటకణికాయా మివ వృక్షో
యదా వర్తతే తదానన్దమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యా
శ్రేయోఽన్తఃకర్తా యదాతదా ఇష్టవిషయే బుద్ధిః సుఖబుద్ధి రనిష్ట
విషయే బుద్ధి ర్దుఃఖబుద్ధిః. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః సుఖదుఃఖహేతవః.
పుణ్యపాపకర్మానుసారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీరసంయోగ మప్రాప్తశరీరసం
యోగ మివ కుర్వాణో యదా దృశ్యతే తదోపహితజీవ ఇత్యుచ్యతే,
మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చే చ్ఛాదిశ్చ సత్త్వాదిశ్చ పుణ్యాదిశ్చైతే పంచ
వర్గా ఇత్యేతేషాం పంచవర్గాణాం ధర్మీభూతాత్మా జ్ఞానా దృతేన వినశ్య
త్యాత్మసన్నిధౌ నిత్యత్వేన ప్రతీయమానఆత్మోపాధి ర్య స్తల్లింగశరీరం
హృద్గ్రంధి రిత్యుచ్యతే తత్ర యత్ప్రకాశతే చైతన్యం సక్షేత్రజ్ఞ ఇత్యు
చ్యతే, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయానా మావిర్భావతిరోభావజ్ఞాతా స్వయ మావి
ర్భావతిరోభావరహితః స్వయం జ్యోతిః సాక్షీ త్యుచ్యతే, బ్రహ్మాదిపిపీ
లికాపర్యన్తం సర్వప్రాణిబుద్ధి ష్వవశిష్టత యోపలంభమానః సర్వప్రా
ణిబుద్ధిస్థో యదాతదా కూటస్థ ఇ త్యుచ్యతే, కూటస్థోపహితభేదానాం
స్వరూపలాభహేతుభూత్వా మణిగణే సూత్రమివ సర్వక్షేత్రే ష్వను
స్యూతత్వేన యదాకాశతే ఆత్మా తదాన్తర్యామీ త్యుచ్యతే, సత్యం
జ్ఞాన మనన్త మానన్దం సర్వోపాధివినిర్ముక్తం కటకముకుటాద్యుపాధిర
హిత సువర్ణఘనవద్విజ్ఞానచిన్మాత్రస్వభావాత్మా యదాభాసతే తదా
త్వంపదార్థః, సత్యం జ్ఞాన మనన్తం బ్రహ్మ, సత్య మవినాశి, అవినాశి
నామదేశకాలవస్తు నిమిత్తేషు వినశ్యత్సు య న్నవినశ్యతి తదవినాశి,
జ్ఞానం నామో త్పత్తివినాశరహితం నైరన్తర్యం చైతన్యం జ్ఞాన మిత్యు
చ్యతే, అనన్తంనామ మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణమివ
తంతువికారేషు తంతురి వావ్యక్తాది సృష్టిప్రపంచేషు పూర్ణం వ్యాపకం
చైతన్య మనంతమిత్యుచ్యతే, ఆనందం నామ సుఖచైతన్యస్వరూపోఽపరి
మితానన్దసముద్రోఽవశిష్టసుఖస్వరూప శ్చానంద ఇత్యుచ్యతే, ఏత ద్వస్తు
చతుష్టయం యస్యలక్షణం దేశకాలవస్తునిమిత్తేష్వవ్యభిచారీ తత్పదార్థః
పరమాత్మే త్యుచ్యతే, త్వంపదార్థా దౌపాధికా త్తత్పదార్థా దౌ పాధి
కభేదా ద్విలక్షణ మాకాశవ త్సూక్ష్మం కేవలసత్తామాత్రస్వభావం

పరంబ్రహ్మేత్యుచ్యతే, మాయానామ అనాది రన్తవతీ ప్రమాణాప్ర
మాణసాధారణా న సతీ నా సతీ న సదమతీ స్వయ మధికా వికారర
హితా నిరూప్యమాణా సతీ తరలక్షణశూన్యా సా మాయే త్యుచ్యతే,
అజ్ఞానం తుచ్ఛా ప్యసతీ కాలత్రయేఽపి పామరాణాం వాస్తవీచ
సత్త్వబుద్ధిర్లౌకికానా మిదమిత్థ మిత్యనిర్వచనీయా వక్తుం నశక్యతే.]
తద్వాసనాసహితై శ్చతుర్దశకరణై శ్శబ్దాద్యభావేఽపివాసనామయాం
ఛబ్దాదీన్ యదోపలభతే తదాఽఽత్మనః స్వప్నమ్, చతుర్దశకర
ణోపరమా ద్విశేషవిజ్ఞానాభావా ద్యదా శబ్దాదీ న్నోపలభతే తదాత్మన
స్సుషుప్తమ్, అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయం భావరహితం నైరం
తర్యం చైతన్యం యదాతదా తత్తురీయచైతన్య మిత్యుచ్యతే, అన్న
కార్యాణాం కోశానాం సమూహోఽన్నమయకోశ ఇత్యుచ్యతే,
ప్రాణాది దశవాయవోఽన్నమయ కోశే యదా వర్తంతేతదా ప్రాణ
మయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్ద
శకరణై రాత్మా శబ్దాది విషయసంకల్పాదిధర్మా న్యదా కరోతి తదా
మనోమయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్రయవిశిష్టాంతఃకరణే తద్గత
విశేష ధ్యాన మననాదివృత్తయో యదోత్పద్యంతే తదావిజ్ఞానమయ
కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశచతుష్టయకారణాజ్ఞానసంపృక్తం స్వకా
రణాజ్ఞానం స్వరూపసుఖే వటధానాసువటవృక్షఇవ యదావర్తతే
తదానందమయకోశః, కోశోపాధ్యుపహితఏవ ఆత్మా కోశఇత్యుపచ
ర్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యాశ్రయ స్తత్తదిచ్ఛయా దేహాంతఃకృతిమా
న్కర్తా, ఇష్టమితి వృత్తి స్సుఖ బుద్ధిః, అనిష్టమితి వృత్తి ర్దుఃఖబుద్ధిః,
శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాస్సుఖ దుఃఖ హేతవః, పుణ్యపాపకర్మా
నుసారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీర సంయోగ మప్రాప్తశరీర సంయోగ మివ
కుర్వాణః ప్రాణ్యధ్యాసీ జీవః, మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చ సత్వాదిశ్చ
భూతాదిశ్చ పుణ్యాది శ్చైతే పంచవర్గాః, పంచవర్గధర్మీ భూతాత్మ జ్ఞా
న మృతేన వినశ్య త్యాత్మసన్నిధౌ నిత్యత్వేన ప్రతీయతేచ మూలావి
ద్యేత్యాత్మోపాధి ర్యస్తదేవ లింగశరీరబీజగ్ హృదయగ్రంథి రిత్యుచ్య
తేతత్ప్రతిఫలితం చైతన్యం యత్ప్రకాశతే సక్షేత్రజ్ఞః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయా
దావావిర్భావతిరోభావజ్ఞాతాస్వయం తదావిర్భావతిరోహితః స్వయం

జ్యోతి శ్చేతన స్సాక్షీ, బ్రహ్మాదిపిపీలికాంత సర్వప్రాణిబుద్ధిష్వవిశిష్టత
యోపలభ్యమాన స్సర్వప్రాణి బుద్ధిసాక్ష్యధిష్ఠా నాత్మాస్తి భాసతేచ
సకూటస్థః, కూటస్థాద్యుపహితభేదానాం స్వరూపలాభహేతు ర్భూత్వా
మణిగణే సూత్రమివ సర్వక్షేత్రేషు యదానుస్యూత అంతర్యామయా
ప్రకాశతే హ్యాత్మాసోంతర్యామీ, సత్యంజ్ఞాన మనంత మానందగ్ం సర్వ
శరీరోపాధివినిర్ముక్తం కటకముకుటాద్యుపాధిరహితసువర్ణఘనవద్విజ్ఞాన
ఘన చిన్మాత్రస్వభావ మాత్మచైతన్యం బ్రహ్మ యదవభాసతే తద విద్యో
పాధికం త్వం పదార్థస్సప్రత్యగాత్మా, సత్యం జ్ఞాన మనంతమానందం
సర్వజ్ఞత్వా ద్యుపేతం మాయోపాధికం తత్పదార్థః పరమాత్మా, సర్వో
పాధివిముక్తం నిర్విశేషచిన్మాత్రం సదద్వైత మానందమమాయం
బ్రహ్మ, తద్ధి త్వం పదార్థాదౌపాధిక త్తత్పదార్థా చ్చోపాధిక భేదా ద్వి
లక్షణ మభేద మధిష్ఠానతోప్యుపలక్షితం శుద్ధం పారమార్థికం సత్తామాత్ర
మవినాశి, కిం తత్సత్య మితి, సదితి శ్రోత్రప్రతీతిలక్ష్యం సత్యమ్, అసది
త్యవాచ్యం సత్యమ్, త్రికాలాబాధ్యం సత్యమ్, త్రికాలానుస్యూతం
సత్యమ్, యదస్తి తత్సత్యమ్, ఏకమే వాద్వితీయం సత్యమ్, సజాతి
విజాతిభేదరహితంసత్యమ్, సర్వకల్పనాధిష్ఠానంవాసత్యమ్, అవినాశిక
మితి, దేశకాల వస్తునిమిత్తాదిషు వినశ్యత్సు యన్నవినశ్య తీతి, కిం
జ్ఞానం, మితి స్వప్రకాశ జ్ఞానం సర్వప్రకాశం జ్ఞానమ్, నిరావరణ
చిన్మాత్రం జ్ఞానమ్, అనా ద్యనంతం నిరంతరమ వృత్తిసాక్షిచైతన్య
మేవజ్ఞానమ్, కిమనంత మితి, ఉత్పత్తివినాశ రహిత మనంతమ్,
షడ్భావవికారరహిత మనంతమ్, సర్వోపాధివినిర్ముక్త మనంతమ్,
మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణమివ తంతువికారేషు
తంతురివ అవ్యక్తాదిసృష్టిప్రపంచేషు వ్యాప్య పూర్ణమవినాశి చైత
న్య మనంతమ్, కిమానంద మితి, అంభసామర్ణవఇవ సుఖచేత
నానా మధిష్ఠాన నిత్యశుద్ధాఖండా ద్వైతచిదానందైకరస మానం
దమ్, అథ కతిపదార్థాఇతి, సదసన్మిథ్యాచేతి త్రయః, సదేవ తత్ర బ్రహ్మ,
అస త్తుచ్ఛం, జగత్కల్పితం బ్రహ్మ ణ్యసత్యం మిథ్యా, బ్రహ్మై వాత్మా
జ్ఞేయః, బ్రహ్మజ్ఞానం సమూలానాత్మనివర్తకం సద్బ్రహ్మణి విలీయతే,
అనాత్మాతు సజీవో వియదాదిప్రపంచః, అనాత్మమూలం మాయా

సాచ బ్రహ్మణ్యాకాశే మేఘాదిరివ దృశ్యతే, మాయా నామ అనాది రంతవతీ ప్రమాణాప్రమాణసాధారణా నసతీనాసతీ నసదస త్యనిర్వా చ్యాధిష్ఠానప వావిద్యమానాంతర్యాణివికల్పనిరూప్యమాణోచ్యాఽవచ ప్యవహారభేదవతీ యా నవి ద్యతే వస్తుత స్సా మాయా, తత్స్వరూప మజ్ఞానమ్, తదేవ మూలప్రకృతి ర్గుణసామ్య మవిద్యే త్యాద్యనేకా కారా జగదాకారేణపరిణతా, తదేవం బ్రహ్మవిజ్ఞానా త్యనుభవతిచ, తత్రైతే శ్లోకాః- నైవం భవామ్యహం దేహో నేంద్రియాణి దశైవతు, నబుద్ధిర్నఈశశ్చ నాహంకార స్తథైవచ, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో బుధ్యాదీనాం హి సర్వదా, సాక్ష్యహం సర్వదా నిత్య శ్చిన్మాత్రోఽహం నసంశయః, నాహం కర్తా నైవ భోక్తా ప్రకృతే స్సాక్షిరూపకః, మ త్సాన్నిధ్యా త్ప్రవర్తంతే దేహాద్యా అజడా ఇవ, స్థాణుర్నిత్య స్సదా నంద శ్శుద్ధో జ్ఞాన మయోఽమలః, ఆత్మాహం సర్వభూతానాం విభు స్సాక్షీ న సంశయః, బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాంతవేద్యంనాహం వేద్యం వ్యోమవాతాదిరూపమ్, రూపం నాహం నామ నాహంనకర్మ బ్రహ్మైవా హంగ్ సచ్చిదానంద రూపమ్, నాహం దేహో జన్మమృత్యూ కుతో మే నాహం ప్రాణః క్షుత్పిపాసే కుతో మే, నాహంచేతశ్శోక మోహౌ కుతో మే నాహం కర్తా బన్ధమోక్షౌ కుతో మే, త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి సర్వసారోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౪. యజుర్వేదీయ నిరాలమ్బోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాలంబాలంబిభావో విద్యతే న కదాచన;
జ్ఞవిజ్ఞస్సమ్యద్జ్ఞాలంబంనిరాలంబం హరింభజే.

ఓమ్. పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. ఓన్నమశ్శివాయ గురవే సచ్చిదానందమూర్తయే, నిష్ప్రపంచాయ శాన్తాయ నిరాలంబాయ తేజసే, నిరాలంబం సమాశ్రి

త్యసాలంబంవిజహాతియః; ససన్న్యాసీచయోగీచ కైవల్యం పదమశ్నుతే.
ఏషా మజ్ఞాన జన్తూనాం సమస్తాఽరిష్ట శాన్తయే, యద్యద్బోద్ధవ్య
మఖిలం తదాశఙ్క్య బ్రవీమ్యహమ్. ౧. కింబ్రహ్మ క ఈశ్వరః కోజీవః కా
ప్రకృతిః కః పరమాత్మా కో బ్రహ్మా కో విష్ణుః కోరుద్రః క ఇన్ద్రః క
శ్శమనః కస్సూర్యః క శ్చన్ద్రః కే సురాః కే అసురాః కే పిశాచాః కే
మనుష్యాః కా స్స్త్రియః కే పశ్వాదయః కిం స్థావరం కే బ్రాహ్మణా
దయః కా జాతిః కిం కర్మ కిమకర్మ కిం జ్ఞానం కిమజ్ఞానం కింసుఖంకిం దుః
ఖం క స్స్వర్గః కో నరకః కోబన్ధః కో మోక్షః క ఉపాస్యః క శ్శిష్యః
కో విద్వాన్ కో మూఢః కి మాసురం కిం తపః కిం పరమంపదం కిం
గ్రాహ్యం కి మగ్రాహ్యం క స్సన్న్యాసీ త్యాశఙ్క్యాఽఽహ, కింబ్రహ్మేతి
స హోవాచ, మహదహఙ్కారపృథివ్యప్తేజో వాయురాకాశాఽఽత్మక
త్వేన బృహద్రూపేణాణ్డకోశేన కర్మజ్ఞానార్థరూపతయా భాసమానమ
ద్వితీయ మఖిలోపాధివినిర్ముక్తం తత్సకలశక్త్యుపబృంహితమనాద్యన్తం,
శుద్ధం శివం శాన్తంనిర్గుణ మిత్యాదివాచ్య మనిర్వాచ్యంచైతన్యంబ్రహ్మ,
ఈశ్వరఇతిచబ్రహ్మైవ స్వశక్తిప్రకృత్యాఽభిధేయ మాశ్రిత్య లోకాన్
సృష్ట్వాప్రవిశ్యాఽన్తర్యామిత్వేన బ్రహ్మాదీనాం బుద్ధీంద్రియనియన్తృ
త్వాదీశ్వరః, జీవ ఇతి చ, జీవంఇతిచ బ్రహ్మవిష్ణ్వీశానేంద్రాదీనాంనామ
రూపద్వారా స్థూలోఽహ మి త్యధ్యాసవశాజ్జీవః. సోఽహ మేకోఽపి
దేహారమ్భకభేదవశా ద్బహుజీవః, ప్రకృతిరితిచ, బ్రహ్మణస్సకాశా న్నా
నావిచిత్రజగన్నిర్మాణసామర్థ్యకబుద్ధిరూప బ్రహ్మ శక్తిరేవ ప్రకృతిః, పర
మాఽఽత్మేతిచ, దేహాదేఃపరతరత్వాత్, బ్రహ్మైవ పరమాఽఽత్మా స బ్రహ్మా స
విష్ణుస్స రుద్ర స్సఇన్ద్ర స్సశమన స్ససూర్య స్సచంద్ర స్తేసురా స్తేఅసురా
స్తేపిశాచా స్తేమనుష్యా స్తా స్స్త్రియ స్తేపశ్వాదయ స్తత్ స్థావరం తేబ్రా
హ్మణాదయ స్సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, నేహ నానాస్తి కిఞ్చన, జాతిరితిచ,
నచర్మణో నరక్తస్య నమాంసస్య, చాఽస్థినః, నజాతి రాత్మనో జాతి ర్వ్య
వహార ప్రకల్పితా, కర్మేతిచ, క్రియమాణేంద్రియైః కర్మాణ్యహంకరో
మీ త్యధ్యాఽఽత్మనిష్ఠతయా, కృతం కర్మైవ కర్మ, అకర్మేతిచ, కర్తృత్వ
భోక్తృత్వాఽద్యహఙ్కారతయా, బన్ధరూపం జన్మాదికారణం నిత్య
నైమిత్తికయాగవ్రతతపోదానాదిషు ఫలాభిసన్ధానం య త్త దకర్మ జ్ఞా

నమితిచ, దేహేంద్రియనిగ్రహ సద్గురూపాసనశ్రవణమననినిదిధ్యాసనై
ర్యద్యదృగ్దృశ్యస్వరూపం సర్వాంతరస్థం సర్వసమం ఘటపటాదిపదా
ర్థమివాఽవికారం వికారేషు చైతన్యం వినా కించిన్నాఽస్తీతి సాక్షా
త్కారాఽనుభవ జ్ఞానం, అజ్ఞాన మితిచ, రజ్జౌ సర్పభ్రాన్తిరివాఽద్వి
తీయే సర్వానుస్యూతే సర్వమయే బ్రహ్మణి దేవ తిర్యఙ్నరస్థావరస్త్రీ
పురుషవర్ణాఽశ్రమబన్ధమోక్షోపాధినానాత్మభేదకల్పితం జ్ఞాన మజ్ఞానం
సుఖమితిచ, సచ్చిదాఽనంద స్వరూపంజ్ఞాత్వాఽనన్దరూపావస్థితి రేవసు
ఖమ్, దుఃఖమితిచ,[1]అత స్సంసారవిషయసఙ్కల్పఏవ దుఃఖమ్, స్వర్గఇ
తిచ, సత్సంసర్గస్స్వర్గః, నరక ఇతిచ, అసత్సంసారవిషయజనన సంసర్గఏవ
నరకః, బంధఇతిచ, అనాద్యవిద్యావాసనయా జాతోఽహమిత్యాదిస
ఙ్కల్పో బన్ధః, పితృమాతృసహోదరదారాఽపత్యగృహారామక్షే
త్రాదిమమతాసంసారావరణసఙ్కల్పో బన్ధః, కర్తృత్వాద్యహఙ్కారస
ఙ్కల్పో బన్ధః, అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాఽశాసిద్ధసఙ్కల్పో బన్ధః, దేవ
మనుష్యాద్యుపాసనాకామసఙ్కల్పో బన్ధః, యమాద్యష్టాంగయోగాఽ
భ్యాసాఽదిసఙ్కల్పో బన్ధః, వర్ణాశ్రమధర్మకర్మసఙ్కల్పో బన్ధః, ఆజ్ఞా
భయసంశయాఽత్మగుణసఙ్కల్పో బన్ధః, యజ్ఞవ్రతతపోదానవిధివిధాన
జ్ఞానసఙ్కల్పోబన్ధః, కేవలమోక్షాఽపేక్షాసఙ్కల్పోబన్ధః, సఙ్కల్పమా
త్రసమ్భవో బన్ధః, మోక్షఇతిచ, నిత్యాఽనిత్యవస్తువిచారా దనిత్యసంసా
రసుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతాఽది సమస్తబన్ధసఙ్కల్పక్ష
యో మోక్షః, ఉపాస్య ఇతిచ, సర్వశరీరస్థచైతన్యబ్రహ్మప్రాపకో గురు
రుపాస్యః, శిష్య ఇతిచ, విద్యాధ్వస్తప్రపంచాఽవగాహితజ్ఞానాఽవశిష్టం
బ్రహ్మైవ శిష్యః, విద్వా నితి చ, సర్వాన్తరస్థస్వసంవిద్విద్వాన్, మూ
ఢఇతిచ, కర్తృత్వాఽద్యహఙ్కారభావనారూఢో మూఢః, ఆసురఇతి
చ, బ్రహ్మవిష్ణ్వీశానేన్ద్రాదీనా మైశ్వర్యకామనయా నిరశనజపాఽగ్ని
హోత్రాదిష్వన్తరాఽత్మానం సన్తాపయతిచాత్యుగ్ర రాగద్వేషహిం
సాదంభాఽద్యపేక్షితం తప ఆసురమ్, తపఇతిచ, బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్యే
త్యపరోక్షజ్ఞానాఽగ్నినా బ్రహ్మాద్యైశ్వర్యాఽశాసిద్ధసఙ్కల్పబీజసంతాప

---

1 అనాత్మరూపవిషయ,

రూపం తపః, పరమపద మితిచ, ప్రాణేంద్రియాద్యంతః కరణగుణాదేః పరతరంసచ్చిదానందమయం సర్వసాక్షికం నిత్యముక్తబ్రహ్మస్థానం పరమం పదమ్, గ్రాహ్యమితిచ, దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదరాహిత్యచిన్మాత్రస్వరూపం గ్రాహ్యమ్, అగ్రాహ్యమితిచ, స్వస్వరూపవ్యతిరిక్తమాయామయబుద్ధీంద్రియగోచర జగత్సత్యత్వచిన్తనమగ్రాహ్యమ్,సన్న్యాసఇతిచ, సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్యనిర్మమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మేష్టం శరణ ముపగమ్య తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహనానాఽస్తికించ నేత్యాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానాద్బ్రహ్మైవాఽహమస్మీతి నిశ్చిత్య నిర్వికల్పసమాధినా స్వతంత్రో యతి శ్చరతి ససన్న్యాసీ సముక్త స్సపూజ్య స్సయోగీ సపరమహంస స్సోఽవధూత స్సబ్రాహ్మణ ఇతి చ, నిరాలంబోపనిషదం యోధీతే గుర్వనుగ్రహాత స్సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి నస పునరావర్తతే నసపునరావర్తతేపునర్నాభిజాయతే పునర్నాభిజాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి నిరాలంబోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః. ఓం.

౩౫. యాజుషీయ శుకరహస్యోపనిషత్.

శ్లో. ప్రజ్ఞానాదిమహావాక్య రహస్యాదికలేవరమ్,
వికలే వరకైవల్యం త్రిపాద్రామ మహంభజే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథాతో రహస్యోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామో దేవర్షయో బ్రహ్మాణం సంపూజ్య ప్రణిపత్య పప్రచ్ఛు ర్భగవ న్నస్మాకం రహస్యోపనిషదం బ్రూహీతి,సోఽబ్రవీత్,పురా వ్యాసో మహాతేజా స్సర్వవేదతపోనిధిః, ప్రణిపత్యశివంసాంబం కృతాంజలి రువాచ హ. ౧. శ్రీవేదవ్యాస ఉవాచ:— దేవదేవ మహాప్రాజ్ఞ పాశచ్ఛేద దృఢవ్రత, శుకస్య మమ

పుత్రస్య వేదసంస్కార కర్మణి. ౨. బ్రహ్మోపదేశకాలోఽయ మిదా
నీం సముపస్థితః, బ్రహ్మోపదేశః కర్తవ్యో భవతాఽద్య జగద్గురో. ౩.
ఈశ్వరఉవాచ:—మయోపదిష్టే కైవల్యే సాక్షాద్బ్రహ్మణి శాశ్వతే,
విహాయ పుత్రో నిర్వేదా త్ప్రకాశం యాస్యతి స్వయమ్. ౪. శ్రీవేద
వ్యాసఉవాచ:—యథాతథావా భవతు హ్యుపనాయన కర్మణి, ఉపది
ష్టే మమ సుతే బ్రహ్మణి త్వత్ప్రసాదతః. ౫. సర్వజ్ఞో భవతు క్షిప్రం
మమపుత్రో మహేశ్వర, తవప్రసాదసంపన్నో లభే న్ముక్తిం చతుర్విధామ్.
౬. తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాసవచనం సర్వదేవర్షిసంసది, ఉపదేష్టుం స్థిత శ్శంభు
స్సాంబో దివ్యాసనే ముదా. ౭. కృతకృత్య శ్శుక స్తత్ర సమాగత్య
స్సుభక్తిమాన్, తస్మా త్స ప్రణవం లబ్ధ్వా పునరి త్యబ్రవీ చ్ఛివమ్. ౮.
శ్రీశుకఉవాచ:— దేవాదిదేవ సర్వజ్ఞ సచ్చిదానంద లక్షణ,ఉమారమణ
భూతేశ ప్రసీద కరుణానిధే. ౯. ఉపదిష్టం పరం బ్రహ్మ ప్రణవాంతర్గ
తం పరమ్, తత్త్వ మస్యాది వాక్యానాం ప్రజ్ఞాదీనాం విశేషతః. ౧౦.
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వేన షడంగాని యథాక్రమం, వక్తవ్యాని రహస్యాని
కృపయాద్య సదాశివ. ౧౧. శ్రీసదాశివ ఉవాచ:—సాధుసాధు మహా
ప్రాజ్ఞ శుకజ్ఞాననిధే మునే, ప్రష్టవ్యంతు త్వయా పృష్టం రహస్యం వేద
గర్భితమ్ ౧౨. రహస్యోపనిషన్నామ్నా సషడంగ మి హోచ్యతే,
యస్య విజ్ఞాన మాత్రేణ మోక్ష స్సాక్షా న్నసంశయః. ౧౩. అంగహీ
నాని వాక్యాని గురుర్నోపదిశే త్పునః, సషడంగా న్యుపదిశే న్మహావా
క్యానికృత్స్నశః. ౧౪. చతుర్ణామపి వేదానాం యథోపనిషద శ్శిరః,
ఇయం రహస్యోపనిష త్తథోపనిషదాం శిరః. ౧౫. రహస్యోపనిషద్బ్ర
హ్మ ధ్యాతం యేన విపశ్చితా, తీర్థై ర్మంత్రై శ్శ్రుతై ర్జపై స్తస్య కిం పు
ణ్య హేతుభిః. ౧౬. వాక్యార్థస్యవిచారేణ యదాప్నోతిశరచ్ఛతమ్,ఏకవా
రజపే నైవ ఋష్యాదిధ్యానతశ్చ యత్. ౧౭. అస్య శ్రీమహావాక్యమహా
మంత్రస్య, హంసఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ ఛ్ఛందః, పరమహంసో
దేవతా హం బీజం, సః శక్తిః, సోఽహం కీలకం, మమ పరమహంస
ప్రీత్యర్థే మహావాక్యజపేవినియోగః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ,
అంగుష్ఠాభ్యాంనమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ, తర్జనీభ్యాగ్ స్వాహా, నిత్యా
నందమయం బ్రహ్మ, మధ్యమాభ్యాం వషట్, యోవై భూమా,

అనామికాభ్యాం హుం, యోవైభూమాధిపతిః, కనిష్ఠికాభ్యాం వౌష
ట్, ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ, కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ఫట్, సత్యం
జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, హృదయాయ నమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ,
శిరసే స్వాహా, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ, శిఖాయై వషట్, యోవై
భూమా, కవచాయ హుం, యోవైభూమాధిపతిః, నేత్రత్రయాయ
వౌషట్, ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, అస్త్రాయ ఫట్, భూర్భువస్సువ
రో మితి దిగ్బంధః. ధ్యానం. నిత్యానందం పరమ సుఖదం కేవలం
జ్ఞానమూర్తిం విశ్వాతీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యమ్, ఏకం
నిత్యం విమల మచలం సర్వధీసాక్షిభూతం భావాతీతం త్రిగుణ
రహితం సద్గురుం తన్నమామి. ౧. అథమహావాక్యాని చత్వారి,
యథా, ఓంప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, ఓం అహం బ్రహ్మాస్మి, ఓం తత్త్వమసి, ఓం
అయ మాత్మా బ్రహ్మ, తత్త్వమసీ త్యభేదవాచక మిదం యే జపంతి
తే శివసాయుజ్యముక్తిభాజో భవంతి, తత్పదమహామంత్రస్య, హంస
ఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ ఛందః, పరమహంసో దేవతా, హం బీజం,
సః శక్తిః, సోహం కీలకం, మమ సాయుజ్యముక్త్యర్థే జపేవినియోగః,
తత్పురుషాయ, అం, ఈశానాయ, త - స్వాహా, అఘోరాయ, మధ్య-
వౌషట్, సద్యోజాతాయ, అనా-హుం,వామదేవాయ, కనిష్ఠికాభ్యాం
వౌషట్, తత్పురుషే శానాఘోరసద్యోజాతవామదేవేభ్యోనమః,
కర-ఫట్, ఏవంహృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః.
ధ్యానం. జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యాద తీతం శుద్ధం బుద్ధం ముక్త మ
ప్యవ్యయం చ, సత్యం జ్ఞానం సచ్చిదానందరూపం ధ్యాయే దేవం త
న్మహోభ్రాజమానమ్. త్వం పదమహామంత్రస్య, విష్ణు ర్ఋషిః, గాయ
త్రీ ఛందః, పరమాత్మా దేవతా, ఐం బీజం, క్లీం శక్తిః, సౌః కీలకం,
మమ ముక్త్యర్థే జపే వినియోగః. వాసుదేవాయ-అం-నమః, సంకర్ష
ణాయ, త-హా, ప్రద్యుమ్నాయ, మధ్య-వషట్, అనిరుద్ధాయ, అ-
హుం, వాసుదేవాయ, కని - వౌషట్, సంకర్షణవాసుదేవప్రద్యుమ్నా
నిరుద్ధేభ్యః, కర-ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమి
తిదిగ్బంధః. ధ్యానమ్. జీవత్వం సర్వభూతానాం సర్వత్రాఖండ విగ్ర
హామ్ చిత్తాహంకారయంతారం జీవాఖ్యం త్వం పదం భజే. అసిపద

మహామన్త్రస్య, మన ఋషిః, గాయత్రీఛందః, అర్ధనారీశ్వరో దేవతా అవ్యక్తాదిర్బీజం, నృసింహ శ్శక్తిః, పరమాత్మా కీలకం, జీవబ్రహ్మైక్యార్థే జపే వినియోగః. పృథ్వీ ద్వ్యణుకాయ-అం, అబ్ద్వ్యణుకాయ, త-స్వాహా, తేజోద్వ్యణుకాయ-మధ్య-వషట్, వాయుద్వ్యణుకాయ, అనా-హుం, ఆకాశద్వ్యణుకాయ, కని-వౌషట్, పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశద్వ్యణుకేభ్యోనమః, కర-ఫట్, భూర్భువస్సువరో మితి దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. జీవో బ్రహ్మేతి వాక్యార్థం యావదస్తి మనస్థితిః, ఐక్యం తత్వం లయే కుర్వన్ ధ్యాయే దసిపదం సదా. ఏవం మహావాక్యషడంగా న్యుక్తాని, అథ రహస్యోపనిష ద్విభాగశో వాక్యార్థ శ్లోకాః ప్రోచ్యంతే. యే నేక్షతేశృణో తీదం జిఘ్రతి వ్యాకరోతిచ, స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞాన ముదీరితమ్, చతుర్ముఖేంద్ర దేవేషు మనుష్యాశ్వగవాదిషు, చైతన్య మేకం బ్రహ్మాతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ మయ్యపి. ౨. పరి పూర్ణః పరాత్మాస్మిన్ దేహే విద్యాధి కారిణి, బుద్ధే స్సాక్షితయా స్థిత్వా స్ఫుర న్నహమి తీర్యతే. ౩. సతః పూర్ణః పరాత్మాత్ర బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః, అస్మీత్యైక్యపరామర్శ స్తేన బ్రహ్మభవామ్యహమ్. ౪. ఏకమే వాద్వితీయం సన్నామరూపవివర్జితమ్, సృష్టేః పురాధునా ప్యస్య తాదృక్త్వంత దితీర్యతే. ౫. శ్రోతు ర్దేహేంద్రియాతీతంవ స్త్వత్ర త్వం పదేరితమ్, ఏకతాగ్రాహ్యతేఽసీతి తదైక్య మనుభూయతామ్. ౬. స్వప్రకాశాపరోక్షత్వ మయ మిత్యుక్తితో మతమ్, అహంకారాదిదేహాంతం ప్రత్యగాత్మేతి గీయతే. ౭. దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగతస్తత్త్వ మీర్యతే, బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకమ్. ౮. అనాత్మదృష్టే రవివేకనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం గతోఽహమ్, స్వరూపసూర్యేభ్యుదితే స్ఫుటోక్తైర్గురోర్మహావాక్యపదైః ప్రబుద్ధః. ౯. వాచ్యం లక్ష్యమితిద్వివిధార్థసరణీ వాచ్యస్య హి త్వంపదే వాచ్యం భౌతిక మింద్రియాది రపి య ల్లక్ష్యంత్వమర్థశ్చసః, వాచ్యం తత్పద మీశతాకృతమతి ర్లక్ష్యంతు సచ్చిత్సుఖా నంద బ్రహ్మతదర్థఏషచ తయో రైక్యం త్వసీదం పదమ్. ౧౦. త్వమితి తదితి కార్యేకారణే స త్యుపాధౌ ద్వితయ మితర థైకం సచ్చిదానందరూపమ్, ఉభయవచన హేతూ దేశకాలౌచ హిత్వాజగతి భవతిసోఽయం దేవదత్తో యథైకః

కలిః. ౧౧. కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రీశ్వరః, కార్యకారణతాం హిత్వా పూర్ణబోధోఽవశిష్యతే. ౧౨. శ్రవణంతు గురోః పూర్వ మననం తదనంతరం, నిది ధ్యాస న మిత్యేత త్పూర్ణబోధస్య కారణమ్. ౧౩ అన్యవిద్యాపరిజ్ఞాన మవశ్యం నశ్వరం భవేత్, బ్రహ్మవిద్యాపరిజ్ఞానం బ్రహ్మప్రాప్తికరం స్థితమ్. ౧౪. మహావాక్యాన్యుపదిశే త్సషడంగాని దేశికః, కేవలం నహి వాక్యాని బ్రహ్మణో వచనం యథా ౧౫. ఈశ్వర ఉవాచః—ఏవ ముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠ రహస్యోపనిష చ్ఛుక, మయా పిత్రానునీతేన వ్యాసేన బ్రహ్మవాదినా. ౧౬. తతో బ్రహ్మోపదిష్టంవై సచ్చిదానంద లక్షణమ్, జీవన్ముక్తస్సదాధ్యాయ నిత్యస్త్వం విహరిష్యసి. ౧౭. యోవేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీనస్య యఃపర స్సమహేశ్వరః. ౧౮. ఉపదిష్ట శ్శివేనేతి జగత్తన్మయతాం గతః, ఉత్థాయ ప్రణిప త్యైశం త్యక్త్వా శేషపరిగ్రహః. ౧౯. పరబ్రహ్మపయోరాశౌ ప్లవన్నివ యయౌ తదా, ప్రవ్రజంతం త మాలోక్య కృష్ణద్వైపాయనో మునిః, అనువ్రజ న్నాజుహావ పుత్రవిశ్లేషకాతరః, ప్రతినేదు స్తదా సర్వే జగత్స్థావరజంగమమ్, తచ్ఛ్రుత్వా సకలాకారం వ్యాస స్సత్యవతీసుతః, పుత్రేణ సహితః ప్రీత్యా పరానంద ముపేయివాన్. ౨౦. యోరహస్యోపనిషద మధీతే గుర్వనుగ్రహాత్, సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సాక్షాత్కైవల్య మశ్నుతే. సాక్షాత్కైవల్యమశ్నుత ఇ త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి శుకరహస్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౩౬. సామవేదీయ వజ్రసూచికోపనిషత్.

శ్లో. యజ్జ్ఞానాద్యాన్తి మునయో బ్రాహ్మణ్యం పరమాద్భుతమ్,
తత్త్రైపదబ్రహ్మతత్త్వమహ మస్మీతి చిన్తయే.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాన్తిః.

శ్లో. చిత్సదానందరూపాయ సర్వధీవృత్తిసాక్షిణే,
నమోవేదాన్త వేద్యాయ బ్రహ్మణేఽనంతరూపిణే.

ఓం. వజ్రసూచీం ప్రవక్ష్యామి శాస్త్రమజ్ఞానభేదనమ్, దూషణం జ్ఞానహీనానాం భూషణం జ్ఞానచక్షుషామ్.౧. బ్రహ్మక్షత్త్రియవైశ్య శూద్రా ఇతి చత్వారో వర్ణాస్తేషాం వర్ణానాం బ్రాహ్మణ ఏవ ప్రధానఇతి వేదవచనానురూపం స్మృతిభి రప్యుక్తమ్, తత్ర చోద్య మస్తి, కోవా బ్రాహ్మణో నామ, కిం జీవః, కిం దేహః, కిం జాతిః, కిం జ్ఞానం, కింకర్మ, కిం ధార్మిక ఇతి. తత్ర ప్రథమో జీవో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న, అతీతానాగతానేకదేహానాం జీవ స్యైకరూపత్వాత్, ఏకస్యాపి కర్మవశా దనేక దేహసంభవా త్సర్వశరీరాణాం జీవ స్యైకరూపత్వాచ్చ, తస్మా న్నజీవో బ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హి దేహో బ్రాహ్మణఇతిచేత్తన్న, ఆచాండాలాదిప ర్యంతానాం మనుష్యాణాం పాంచభౌతికత్వేన దేహ స్యైకరూపత్వా జ్జరామరణధర్మాధర్మాదిసామ్యదర్శనాత్, బ్రాహ్మణోశ్వేతవర్ణఃక్షత్త్రియోరక్తవర్ణః వైశ్యః పీతవర్ణః శూద్రః కృష్ణవర్ణ ఇతి నియమాభావాత్,పిత్రాదిశరీరదహనే పుత్రాదీనాం బ్రహ్మహత్యాదిదోషసంభవాచ్చ, తస్మాన్న దేహో బ్రాహ్మణఇతి, తర్హిజాతిర్బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న,తత్ర జాత్యంతరజంతు ష్వనేకజాతిసంభవాత్, మహర్షయో బహవస్సంతి, ఋష్యశృంగో మృగ్యాః కౌశికః కుశాత్, జాంబూకో జంబుకాత్, వాల్మీకో వల్మీకాత్, వ్యాసః కైవర్తకన్యాయామ్, శశపృష్ఠాద్గౌతమః, వసిష్ఠ ఊర్వశ్యామ్, అగస్త్యః కలశేజాత ఇతి శ్రుతత్వాత్, ఏతేషాం జాత్యావినా ప్యగ్రే జ్ఞానప్రతిపాదితా ఋషయో బహవస్సంతి, తస్మా న్నజాతి ర్బ్రాహ్మణఇతి, తర్హి జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న, క్షత్త్రియాదయోపి పరమార్థదర్శినోఽభిజ్ఞా బహవ స్సంతి తస్మా న్న జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హికర్మ బ్రాహ్మణ ఇతిచేత్తన్న స ర్వేషాం ప్రాణినాం ప్రారబ్ధసంచితాగామికర్మసాధర్మ్యదర్శనాత్, కర్మాభిప్రేరితా స్సంతో జనాః క్రియాః కుర్వంతీతి, తస్మా న్న కర్మబ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హిధార్మికో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న క్షత్త్రియాదయో హిరణ్యదాతారో బహవ స్సంతి, తస్మాన్నధార్మికోబ్రాహ్మణఇతి, తర్హికోవా బ్రాహ్మణో నామ, యః కశ్చి దాత్మాన మద్వితీయం జాతిగుణక్రియా

హీనం షడూర్మి షడ్భావేత్యాది సర్వదోషరహితం సత్యజ్ఞానానందా నంతస్వరూపం స్వయం నిర్వికల్ప మశేషకల్పాధార మశేష భూతాంత ర్యామిత్వేన వర్తమాన మంతర్బహి శ్చాకాశవ దనుస్యూత మఖండా నందస్వభావ మప్రమేయ మనుభవైక వేద్య మపరోక్షతయా భాస మానం కరతలామలకవత్సాక్షా దపరోక్షీకృత్య కృతార్థతయా కామ రాగాదిదోషరహిత శ్శమదమాదిసంపన్నో భావమాత్సర్య తృష్ణాశా మోహాదిరహితో దంభా హంకారాదిభిరసంస్పృష్టచేతా వర్తతే, ఏవ ముక్తలక్షణో య స్స ఏవ బ్రాహ్మణఇతి శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహా సానా మభిప్రాయః, అన్యథా బ్రాహ్మణత్వ సిద్ధిర్నా స్త్యేవ, సచ్చిదా నంద మాత్మాన మద్వితీయం బ్రహ్మ భావయే దాత్మానం సచ్చిదానందం బ్రహ్మ భావయే దిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౩౭. యజుర్వేదీయ తేజోబిన్దూపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఓం. తేజోబిందు పరం ధ్యానం విశ్వాత్మ హృది సగ్ంస్థితం, అణుం శాంభవగ్ం శాంతం స్థూలం సూక్ష్మం పరంచ యత్. ౧. దుఃఖాఢ్యంచ దురారాధ్యం దుష్ప్రేక్ష్యం ముక్తమవ్యయమ్, దుర్లభం తత్స్వయం ధ్యానం మునీనాంచమనీషిణామ్. ౨. యతాహారో జితక్రోధో జితసం గో జితేంద్రియః, నిర్ద్వంద్వో నిరహంకారో నిరాశీ రపరిగ్రహః. ౩. అగమ్యా గమకర్తారో గమ్యాగమనమానసాః. ౪. ముఖే త్రీణిచ విం దంతి త్రిధా మా హగ్ం స ఉచ్యతే, పరం గుహ్యతమం విద్ధి హ్యస్తతం ద్రీనిరాశ్రయః, సోమరూపకలాసూక్ష్మా విష్ణో స్తత్పరమంపదం. ౫. త్రివ క్త్రం త్రిగుణం స్థానం త్రిధాతుగ్ం రూపవర్జితం, నిశ్చలం నిర్వికల్పం చ నిరాకారంనిరాశ్రయమ్. ౬. ఉపాధిరహితగ్ంస్థానం వాఙ్మనోతీతగోచ

రమ్, స్వభావంభావసంగ్రాహ్య మసంఘాతం పదాచ్చ్యుతమ్. ८. అనానానంద నాతీతం దుష్ప్రేక్ష్యం ముక్త మవ్యయమ్, చింత్య మేవం వినిర్ముక్తం శాశ్వతం ధ్రువ మచ్యుతమ్. ౯. త ద్బ్రహ్మాణ స్తద ధ్యాత్మం త ద్విష్ణో స్తత్పరాయణం, అచింత్యం చిన్మయాత్మానం య ద్వ్యోమ పరమగ్ స్థితమ్ ౯. అశూన్యగ్ శూన్యభావం తు శూన్యాతీతగ్ హృదిస్థితమ్, న ధ్యానంచ నచధ్యాతా న ధ్యేయో ధ్యేయఏవచ. ౧౦. సర్వం చ నపరగ్ శూన్యం నపరం నాపరాత్పరమ్, అచింత్య మప్రబుద్ధంచ నసత్యం నపరం విదుః. ౧౧. మునీనాగ్ సంప్రయుక్తంచ న దేవా నపరం విదుః, లోభం మోహం భయం దర్పం కామం క్రోధంచకిల్బిషమ్. ౧౨. శీతోష్ణే క్షుత్పిపాసే చ సంకల్పకవికల్పకమ్, న బ్రహ్మ కులదర్పంచ నముక్తిగ్రంథి సంచయమ్. ౧౩. న భయంన సుఖం దుఃఖం తథా మానావమానయోః, ఏతద్భావవినిర్ముక్తం తద్గ్రాహ్యం బ్రహ్మతత్పరమ్. ౧౪. యమోహి నియమస్త్యాగో మౌనం దేశశ్చ కాలతః, ఆసనం మూలబంధశ్చ దేహసామ్యంచ దృక్స్థితిః. ౧౫. ప్రాణసంయమనం చైవ ప్రత్యాహారశ్చ ధారణా, ఆత్మధ్యానగ్ సమాధిశ్చ ప్రోక్తా న్యంగాని వై క్రమాత్. ౧౬. సర్వం బ్రహ్మేతి వై జ్ఞానా దింద్రియగ్రామసంయమః, యమోఽయమితి సంప్రోక్తోఽభ్యసనీయో ముహుర్ముహుః, సజాతీయప్రవాహ శ్చ విజాతియతిరస్కృతిః, నియమో హి పరానందో నియమా త్క్రియతే బుధైః. ౧౭. త్యాగః ప్రపంచరూపస్య సచ్చిదాత్మావలోకనాత్, త్యాగో హి మహతాం పూజ్య స్సద్యో మోక్షప్రదాయకః. ౧౮. యస్మాద్వాచో నివర్తంతే అప్రాప్యమనసా సహ, యన్మౌనంయోగిభిర్గమ్యం[1]తద్భవే త్సర్వదా జడైః. ౨౦. వాచో యస్మా న్నివర్తంతే తద్వక్తుం కేనశక్యతే, ప్రపంచో యదివక్తవ్య స్సోపిశబ్దవివర్జితః. ౨౧. ఇతివా తద్భవే న్మౌనం సర్వం సహజసంజ్ఞితమ్, గిరా మౌనంతు బాలానా మయుక్తం బ్రహ్మవాదినామ్. ౨౨. ఆదావంతేచ మధ్యేచ జనోయస్మిన్నవిద్యతే, యే నేదం సతతం వ్యాప్తం స దేశో విజన స్మృతః. ౨౩. కల్పనా సర్వభూతానాం బ్రహ్మాదీనాం నిమేషతః, కాలశబ్దేన నిర్దిష్టగ్ హ్యఖండానంద మద్వయమ్. ౨౪. సుఖే నైవ భవే ద్యస్మిన్నజస్రం బ్రహ్మచింతనమ్, ఆసనం

[1] తద్భజేత్.

తద్విజానీయా దన్య త్సుఖవినాశనమ్. ౨౫. సిద్ధయే సర్వభూతాది విశ్వాధిష్ఠాన మద్వయమ్, యస్మి౯ సిద్ధిం గతా స్సిద్ధా స్తత్సిద్ధా సన ముచ్యతే. ౨౬. యన్మూలగ్ సర్వలోకానాం యన్మూలం చిత్తబంధ నమ్, మూలబంధ స్సదా సేవ్యో యోగ్యోఽసౌ *రాజయోగినామ్, అంగానాం సమతాం విద్యా త్సమే బ్రహ్మణి లీయతే, నోచే న్నైవ సమానత్వ మృజుత్వగ్ శుష్కవృక్షవత్. ౨౮. దృష్టిం జ్ఞానమయీం కృత్వా పశ్యే ద్బ్రహ్మమయం జగత్, సా దృష్టిః పరమోదారా ననాసాగ్రావలోకినీ. ౨౯. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర వా భవేత్, దృష్టి స్తత్రైవ కర్తవ్యా న నాసాగ్రావలోకినీ. ౩౦. చిత్తా దిసర్వభావేషు బ్రహ్మత్వే నైవ భావనాత్, నిరోధ స్సర్వవృత్తీనాం ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే. ౩౧. నిషేధనం ప్రపంచస్య రేచకాఖ్య స్సమీరితః, బ్రహ్మైవాస్మీతి యా వృత్తిః పూరకో వాయు రుచ్యతే. ౩౨. తత స్తద్వృత్తినైశ్చల్యం కుంభకం ప్రాణసంయమః, అయం చాపి ప్రబుద్ధానా మజ్ఞానాం ఘ్రాణపీడనమ్. ౩౩. విషయే ష్వాత్మతాం దృష్ట్వా మనస శ్చిత్తరంజకమ్, ప్రత్యాహార స్సవిజ్ఞేయోఽభ్యసనీయో ముహుర్ముహుః. ౩౪. యత్రయత్ర మనో యాతి బ్రహ్మణ స్తత్రదర్శ నాత్, మనసా ధారణం చైవ ధారణా సా పరా మతా. ౩౫. బ్రహ్మై వాస్మీతి సద్వృత్త్యా నిరాలంబతయా స్థితిః, ధ్యానశబ్దేన విఖ్యాతః పరమానందదాయకః. ౩౬. నిర్వికారతయా వృత్త్యా బ్రహ్మాకారతయా పునః, వృత్తివిస్మరణగ్ సమ్యక్ సమాధి రభిధీయతే. ౩౭. ఇమం చాకృత్రిమానందం తావ త్సాధు సమభ్యసేత్, లక్ష్యో యావ త్క్షణా త్పుగ్సః ప్రత్యక్త్వగ్ సందధే త్స్వయమ్ ౩౮. తత స్సాధన నిర్ముక్త స్సి ద్ధో భవతి యోగిరాట్, తత్స్వరూపం భవే త్తస్య విషయో మనసో గిరామ్. ౩౯. సమాధౌ క్రియమాణే తు విఘ్నా న్యాయాంతి వై బలాత్, అనుసంధానరాహిత్య మాలస్యం భోగలాలసమ్. ౪౦. లయ స్తమశ్చ విక్షేప స్తేజ స్స్వేదశ్చ శూన్యతా, ఏవగ్ హి విఘ్నబాహు ల్యం త్యాజ్యం బ్రహ్మవిశారదైః. ౪౧. భావవృత్త్యాహి భావత్వగ్ శూన్యవృత్త్యాహి శూన్యతా, బ్రహ్మవృత్త్యాహి పూర్ణత్వం తయా

* బ్రహ్మవాదినామ్.

పూర్ణత్వ మభ్యసేత్. ౪౨. యోహి వృత్తిం విహాయైనాం బ్రహ్మాఖ్యాం పావనీం పరామ్, వృథైవ తేతు జీవంతి పశుభిశ్చ సమా నరాః. ౪౩. యేతు వృత్తిం విజానంతి జ్ఞాత్వాపి వర్ధయంతి యే, తేవై సత్పురుషా ధన్యా వంద్యాస్తే భువనత్రయే. ౪౪. యేషాం వృత్తిస్సమావృద్ధా పరిపక్వాచ సా పునః, తే వై సద్బ్రహ్మతాం ప్రాప్తా నేతరే శబ్దవాదినః. ౪౫. కుశలా బ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిహీనా స్సురాగిణః, తేఽప్యజ్ఞానతయా నూనం పున రాయాంతి యాంతిచ. ౪౬. నిమిషార్ధం న తిష్ఠంతి వృత్తిం బ్రహ్మమయీం వినా, యథా తిష్ఠంతి బ్రహ్మాద్యా స్సనకాద్యా శ్శుకాదయః. ౪౭. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయతే, కారణం తత్వతో నశ్యే త్కార్యాభావే విచారతః. ౪౮. అథ శుద్ధం భవే ద్వస్తు యద్వై వాచా మగోచరమ్, ఉదేతి శుద్ధచిత్తానాం వృత్తిజ్ఞానం తతః పరమ్. ౪౯. భావితం తీవ్రవేగేన యద్వస్తు నిశ్చయాత్మకమ్, దృశ్యగ్ హ్యదృశ్యతాం నీత్వా బ్రహ్మాకారేణ చింతయేత్. ౫౦ విద్వా న్నిత్యం సుఖే తిష్ఠేద్ధియా చిద్రసపూర్ణయేతి.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథహ కుమార శ్శివం పప్రచ్ఛాఖండైకరస చిన్మాత్రస్వరూప మనుబ్రూహీతి సహోవాచ పరమశివః, అఖండైకరసం దృశ్య మఖండైకరసం జగత్, అఖండైకరసం భావ మఖండైక రసగ్ స్వయమ్. ౧. అఖండైకరసో మంత్ర అఖండైకరసా క్రియా, అఖండైకరసం జ్ఞాన మఖండైకరసంజలమ్. ౨. అఖండైకరసా భూమి రఖండైకరసం వియత్, అఖండైకరసగ్ శాస్త్ర మఖండైకరసా త్రయీ. ౩. అఖండైకరసం బ్రహ్మ చాఖండైకరసం వ్రతమ్. అఖండైకరసో జీవ అఖండైకరసో హ్యజః. ౪. అఖండైకరసో బ్రహ్మా అఖండైకరసో హరిః, అఖండైకరసో రుద్ర అఖండైకరసోఽస్మ్యహమ్, ౫. అఖండైకరసో హ్యాత్మా హ్యఖండైకరసో గురుః, అఖండైకరసంలక్ష్య మఖండైకరసం మహః. ౬. అఖండైకరసో దేహ అఖండైకరసం మనః, అఖండైకరసం చిత్త మఖండైకరసగ్ సుఖమ్. ౭. అఖండైకరసా విద్యా అఖండైకరసో వ్యయః, అఖండైకరసం నిత్య మఖండైకరసం పరమ్. ౮. అఖండైకరసం కించి దఖండైకరసం పరమ్, అఖండైకరసాదన్య న్నాస్తి నాస్తి షడానన. ౯.

అఖండైకరసా న్నాస్తి అఖండైకరసా న్నహి, అఖండైకరసా త్కించి దఖండైకరసా దహమ్. ౧౦. అఖండైకరసం స్థూలం సూక్ష్మంచాఖండ రూపకమ్, అఖండైకరసం వేద్య మఖండైకరసో భవాన్. ౧౧. అఖండైకరసం గుహ్య మఖండైకరసాదికమ్, అఖండైకరసో జ్ఞాతా అఖండైకరసాస్థితిః. ౧౨. అఖండైకరసా మాతా అఖండైకరసః పితా, అఖండైకరసో భ్రాతా అఖండైకరసః పతిః. ౧౩. అఖండైకరసగ్ం సూత్ర మఖండైకరసో విరాట్, అఖండైకరసం గాత్ర మఖండైకరసం శిరః. ౧౪. అఖండైకరసం చాంత రఖండైకరసం బహిః, అఖండైకరసం పూర్ణమఖండైకరసామృతమ్. ౧౫. అఖండైకరసం గోత్ర మఖండైకరసం గ్రహమ్, అఖండైకరసం గోప్య మఖండైకరస శ్శశీ. ౧౬. అఖండైకరసా స్తారా అఖండైకరసో రవిః, అఖండైకరసం క్షేత్ర మఖండైకరసా క్షమా. ౧౭. అఖండైకరసశ్శాంత అఖండైకరసో గుణః, అఖండైకరస స్సాక్షీ అఖండైక రస స్సుహృత్. ౧౮. అఖండైకరసో బంధు రఖండైకరస స్సఖా, అఖండైకరసో రాజా అఖండైకరసం పురమ్. ౧౯. అఖండైకరసగ్ం రాజ్య మఖండైకరసాః ప్రజాః. అఖండైకరసం తార మఖండైకరసో జపః. ౨౦. అఖండైకరసం ధ్యాన మఖండైకరసం పదమ్, అఖండైకరసం గ్రాహ్య మఖండైకరస మ్మహత్. ౨౧. అఖండైకరసం జ్యోతి రఖండైకరసం ధనమ్, అఖండైకరసంభోజ్య మఖండైకరసగ్ం హవిః. ౨౨. అఖండైకరసో హోమ అఖండైకరసో జపః, అఖండైకరసం స్వర్గమఖండైకరస స్స్వయమ్ ౨౩. అఖండైకరసగ్ం సర్వం చిన్మాత్రమితి భావయేత్, చిన్మాత్రమేవ చిన్మాత్ర మఖండైక రసగ్ం పరమ్. ౨౪. భవవర్జితచిన్మాత్రగ్ం సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, ఇదంచ సర్వం చిన్మాత్ర మయంచిన్మయ మేవహి. ౨౫. ఆత్మభావంచ చిన్మాత్ర మఖండైకరసం విదుః, సర్వలోకం చ చిన్మాత్రం త్వత్తా మత్తాచ చిన్మయమ్. ౨౬. ఆకాశో భూ ర్జలం వాయురగ్ని ర్బ్రహ్మా హరి శ్శివః, యత్కించి ద్య న్నకించి చ్చ సర్వంచిన్మాత్ర మేవ హి. ౨౭. అఖండైక రసగ్ం సర్వం యద్య చ్చిన్మాత్ర మేవహి, భూతం భవ్యం భవిష్యచ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి. ౨౮. ద్రవ్యంకాలంచ చిన్మాత్రం జ్ఞానం జ్ఞేయంచి దేవహి, జ్ఞాతా చిన్మాత్రరూపశ్చసర్వం చిన్మయ మేవ హి.

౨౯. సంభాషణంచ చిన్మాత్రం యద్య చ్చిన్మాత్ర మేవహి, అసచ్చ సచ్చ చిన్మాత్ర మాద్యంతం చిన్మయగ్ సదా. ౩౦. ఆదిరంతశ్చ చిన్మాత్రం గురుశిష్యాది చిన్మయమ్, దృగ్దృశ్యం యది చిన్మాత్ర మస్తి చేచిన్మయగ్ సదా. ౩౧. సర్వాశ్చర్యం చ చిన్మాత్రం దేహ శ్చిన్మాత్ర మేవ హి, లింగంచ కారణంచైవ చిన్మాత్రా న్నహి విద్యతే. ౩౨. అహంత్వంచైవ చిన్మాత్రం మూర్తా మూర్తాదిచిన్మయమ్, పుణ్యం పాపం చ చిన్మాత్రం దేహశ్చిన్మాత్ర విగ్రహః. ౩౩. చిన్మాత్రా న్నాస్తి సంకల్ప శ్చిన్మాత్రా న్నాస్తి వేదనమ్, చిన్మాత్రా న్నాస్తి మంత్రాది చిన్మాత్రాన్నాస్తి దేవతా. ౩౪. చిన్మాత్రాన్నాస్తి దిక్పాలా శ్చిన్మాత్రా ద్వ్యావహారికమ్, చిన్మాత్రా త్పరమం బ్రహ్మ చిన్మాత్రా న్నాస్తికోఽపిహి. ౩౫. చిన్మాత్రాన్నాస్తి మాయా చ చిన్మాత్రా న్నాస్తి పూజనమ్, చిన్మాత్రాన్నాస్తి మంతవ్యం చిన్మాత్రా న్నాస్తి సత్యకమ్. ౩౬. చిన్మాత్రా న్నాస్తికోశాది చిన్మాత్రా న్నాస్తి వైవసు, చిన్మాత్రా న్నాస్తి మౌనంచ చిన్మాత్రా న్నా స్త్యమౌనకమ్ ౩౭. చిన్మాత్రా న్నాస్తి వైరాగ్యగ్ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చయావచ్చ చిన్మాత్రం యచ్చ యావచ్చ దృశ్యతే. ౩౮. యచ్చ యావచ్చ దూరస్థగ్ సర్వంచిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ భూతాది యచ్చయావచ్చ లక్ష్యతే. ౩౯. యచ్చ యావచ్చవేదాంతా స్సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, చిన్మాత్రా న్నాస్తి గమనం చిన్మాత్రా న్నాస్తిమోక్షకమ్. ౪౦. చిన్మాత్రా న్నాస్తి లక్ష్యంచసర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, అఖండైకరసం బ్రహ్మ చిన్మాత్రా న్నహి విద్యతే. ౪౧. శాస్త్రే మయి త్వయీశేచ హ్యఖండైకరసో భవాన్, ఇత్యేకరూపకతయా యోవా జానా త్యహం త్వితి. ౪౨. సకృజ్జ్ఞానేన ముక్తస్స్యా త్సమ్యగ్జ్ఞానే స్స్వయం గురురితి.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది ద్వితీయోఽధ్యాయః.

కుమారః పితర మాత్మానుభవ మనుబ్రూహీతి పప్రచ్ఛ స హోవాచ పరశ్శివః, పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం పరమానంద మస్మ్యహమ్, కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్మ్యహమ్. ౧. కేవలగ్ శాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, కేవలం నిత్యరూ

షోఽహం కేవలగ్ శాశ్వతోఽస్మ్యహమ్. ౨. కేవలగ్ సత్స్వరూపోఽహ మహం త్యక్త్వాఽహ మస్మ్యహమ్, సర్వహీన స్వరూపోఽహంచిదాకాశ మయోఽస్మ్యహమ్. ౩. కేవలంతుర్యరూపోఽస్మితుర్యాతీతోఽస్మి కేవలః, సదా చైతన్యరూపోఽస్మి చిదానందమయోఽస్మ్యహమ్ ౪. కేవలాకార రూపోఽస్మి శుద్ధరూపోఽస్మ్యహగ్ సదా, కేవలంజ్ఞానరూపోఽస్మి కేవలం ప్రియమస్మ్యహమ్. ౫. నిర్వికల్పస్వరూపోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరామయః, సదాసందస్వరూపోఽస్మి నిర్వికారోఽహమవ్యయః. ౬. సదైకరసరూపోఽస్మి సదా చిన్మాత్రవిగ్రహః, అపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్మి హ్యనంతానందరూపవాన్. ౭. సత్పరానందరూపోఽస్మి చిత్పరానందమస్మ్యహమ్, అంతరాంతర రూపోఽహమవాఙ్మానసగోచరః. ౮. ఆత్మానందస్వరూపోహగ్ సత్యానందోఽస్మ్యహగ్ సదా. ఆత్మారామస్వరూపోఽస్మి హ్యహ మాత్మా సదా శివః. ౯. ఆత్మప్రకాశరూపోఽస్మి హ్యాత్మజ్యోతీ రసోఽస్మ్యహమ్, ఆదిమధ్యాంతహీనోఽస్మి హ్యకాశ సదృశోఽస్మ్యహమ్. ౧౦. నిత్యశుద్ధచిదానందసత్తామాత్రోఽహమవ్యయః, నిత్యబుద్ధవిశుద్ధైక సచ్చిదానందమస్మ్యహమ్ ౧౧. నిత్యశేషస్వరూపోఽస్మి సర్వాతీతోఽస్మ్యహగ్ సదా రూపాతీత స్వరూపోఽస్మి పరమాకాశవిగ్రహః. ౧౨. భూమానందస్వరూపోఽస్మి భాషాహీనోఽస్మ్యహగ్ సదా, సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్మి సర్వదా చిద్ఘనోఽస్మ్యహమ్. ౧౩. దేహభావవిహీనోఽస్మి చింతాహీనోఽస్మి సర్వదా, చిత్తవృత్తివిహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్మ్యహమ్. ౧౪. సర్వదృశ్యవిహీనోఽహం దృగ్రూపోఽస్మ్యహ మేవహి, సర్వదాపూర్ణరూపోఽస్మి నిత్యతృప్తోఽస్మ్యహగ్ సదా. ౧౫. అహం బ్రహ్మైవసర్వగ్ స్యాదహం చైతన్య మేవ హి, అహమేవాహ మేవాస్మి భూమాకాశస్వరూపవాన్. ౧౬. అహమేవ మహానాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః, అహమన్యవదాభామి హ్యహమేవ శరీరవత్. ౧౭ అహగ్ శిష్యవదాభామి హ్యహం లోకత్రయాశ్రయః, అహంకాలత్రయాతీత అహంవేదై రుపాసితః. ౧౮. అహగ్ శాస్త్రేణ నిర్ణీత అహంచిత్తే వ్యవస్థితః, మత్త్యక్తం నాస్తి కించిద్వామత్త్యక్తం పృథివీచ వా. ౧౯. మయాతిరిక్తంయద్యద్వాతత్తన్నాస్తీతి నిశ్చిను, అహం బ్రహ్మాస్మి సిద్ధోఽస్మినిత్యశుద్ధోఽస్మ్యహగ్ సదా. ౨౦. నిర్గుణః కేవలాత్మాఽస్మినిరాకారోఽస్మ్యహంసదా, కేవలం బ్రహ్మ

మాత్రోఽస్మి హ్యజరోఽస్మ్యమరోఽస్మ్యహమ్. ౨౧. స్వయమేవ స్వయం భామి స్వయమేవ సదాత్మకః, స్వయమేవాత్మని స్వస్థం స్వయమేవ పరాగతిః. ౨౨. స్వయమేవస్వయంభుఞ్జే స్వయమేవస్వయగ్ం రమే, స్వయమేవ స్వయంజ్యోతిస్స్వయమేవస్వయమ్మహః. ౨౩. స్వస్యాత్మని స్వయగ్ం రంస్యే స్వాత్మన్యేవ విలోకయే, స్వాత్మన్యేవ సుఖాసీన స్స్వాత్మమాత్రావశేషకః. ౨౪. స్వచైతన్యే స్వయగ్ం స్థాస్యే స్వాత్మరాజ్యే సుఖే రమే, స్వాత్మసింహాసనే స్థిత్వా స్వాత్మనోఽన్య న్న చింతయే. ౨౫. చిద్రూపమాత్రం బ్రహ్మైవ సచ్చిదానంద మద్వయమ్, ఆనందఘన ఏవాహ మహం బ్రహ్మాస్మి కేవలమ్. ౨౬. సర్వదా సర్వశూన్యోఽహగ్ం సర్వాత్మానందవానహమ్, నిత్యానందస్వరూపోఽహ మాత్మాకాశోఽస్మి నిత్యదా. ౨౭. అహమేవ హృదాకాశే చిదాదిత్య స్వరూపవాన్, ఆత్మనాత్మని తృప్తోఽస్మి హ్యరూపోఽస్మ్యహ మవ్యయః. ౨౮. ఏకసంఖ్యావిహీనోఽస్మి నిత్యముక్తస్వరూపవాన్, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహ మాద్యంతాభావవానహమ్. ౨౯. సర్వప్రకాశరూపోఽహం పరాపరసుఖోఽస్మ్యహమ్, సత్తామాత్రస్వరూపోఽహంశుద్ధమోక్షస్వరూపవాన్. ౩౦. సత్యానందస్వరూపోఽహంజ్ఞానానందఘనోఽస్మ్యహమ్, విజ్ఞానమాత్రరూపోఽహగ్ం సచ్చిదానందలక్షణః. ౩౧. బ్రహ్మమాత్రమిదగ్ం సర్వం బ్రహ్మణోఽన్య న్న కించన, తదేవాహగ్ం సదానందం బ్రహ్మైవాహగ్ం సనాతనమ్. ౩౨. త్వ మిత్యేతత్తదిత్యేత న్మత్తోఽన్యో నాస్తి కించన, చిచ్చైతన్యస్వరూపోఽహ మహమేవ పర శ్శివః. ౩౩. అతిభావస్వరూపోఽహ మహమేవ సుఖాత్మకః, సాక్ష్యవస్తువిహీనత్వా త్సాక్షిత్వం నాస్తి మే సదా. ౩౪. కేవలం బ్రహ్మమాత్రత్వా దహ మాత్మా సనాతనః, అహ మేవాదిశేషోఽహ మహగ్ం శేషోఽహ మేవహి. ౩౫. నామరూపవిముక్తోఽహ మహమానందవిగ్రహః, ఇంద్రియాభావరూపోఽహగ్ం సర్వభావస్వరూపకః. ౩౬. బంధముక్తివిహీనోఽహగ్ం శాశ్వతానందవిగ్రహః. ౩౭. ఆదిచైతన్య[1]మాత్రోఽహ మఖండైకరసోఽస్మ్యహమ్, వాఙ్మనోఽగోచర శ్చాహగ్ం సర్వత్ర సుఖవానహమ్, సర్వత్రపూర్ణరూపోఽహం భూమానందమయోఽస్మ్యహమ్. ౩౮. సర్వత్ర తృప్తిరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్మ్యహ

1 రూపోఽహ.

హమ్, ఏకమేవాద్వితీయగ్ సద్బ్రహ్మైవాహం నసంశయః. ౩౯.
సర్వశూన్యస్వరూపోఽహగ్ సకలా[1]గమగోచరః, ముక్తోఽహం మోక్ష
రూపోఽహం నిర్వాణసుఖరూపవాన్. ౪౦. సత్యవిజ్ఞానమాత్రోఽహం
సన్మాత్రానందవానహమ్, తురీయాతీతరూపోఽహం నిర్వికల్పస్వరూప
వాన్. ౪౧. సర్వదా హ్యజరూపోఽహం నీరాగోఽస్మి నిరంజనః, అహగ్
శుద్ధోఽస్మి బుద్ధోఽస్మి నిత్యోఽస్మి విభురస్మ్యహమ్. ౪౨. ఓంకారార్థస్వ
రూపోఽస్మి నిష్కళంకమయోఽస్మ్యహమ్, చిదాకారస్వరూపోఽస్మి నాఽ
హమస్మి నసోఽస్మ్యహమ్. ౪౩. నహి కించిత్స్వరూపోఽస్మి నిర్వ్యాపారస్వ
రూపవాన్, నిరంశోఽస్మి నిరాభాసో న మనో నేంద్రియోఽస్మ్యహమ్.
౪౪. న బుద్ధిర్న వికల్పోఽహం న దేహాది త్రయోఽస్మ్యహమ్, న జాగ్ర
త్స్వప్నరూపోఽహం న సుషుప్తిస్వరూపవాన్. ౪౫. న తాపత్రయరూ
పోఽహం నేషణాత్రయవానహమ్, శ్రవణం నాస్తి మే సిద్ధేర్మననం చ
చిదాత్మని. ౪౬. సజాతీయం న మే కించిద్విజాతీయం న మే క్వచిత్,
స్వగతంచ నమే కించిన్న మే [2]దేహత్రయం క్వచిత్. ౪౭. అసత్యగ్ హి
మనోరూప మసత్యం బుద్ధిరూపకమ్, అహంకార మసద్ధీతి నిత్యోఽహగ్
శాశ్వతో హ్యజః. ౪౮. దేహత్రయ మసద్విద్ధి కాలత్రయ మసత్సదా,
గుణత్రయ మసద్విద్ధి హ్యహగ్ సత్యాత్మకశ్శుచిః ౪౯. శ్రుతగ్ సర్వ
మసద్విద్ధి వేదగ్ సర్వమసత్సదా, శాస్త్రగ్ సర్వ మసద్విద్ధి హ్యహగ్ సత్యంచి
దాత్మకః ౫౦. మూర్తిత్రయ మసద్విద్ధి సర్వభూత మసత్సదా, సర్వతత్త్వ
మసద్విద్ధి హ్యహం భూమా సదాశివః. ౫౧. గురుశిష్య మసద్విద్ధి గురో
ర్మంత్ర మసత్తతః, యద్దృశ్యం తదసద్విద్ధి నమాం విద్ధి తథావిధమ్. ౫౨.
యచ్చింత్యం తదసద్విద్ధి యన్న్యాయ్యం తదసత్సదా, యద్ధితం త
దసద్విద్ధి నమాం విద్ధి తథావిధమ్ ౫౩. సర్వాన్ప్రాణానసద్విద్ధి సర్వాన్
భోగానసత్త్విహ, దృష్టగ్ శ్రుత మసద్విద్ధి ఓతం ప్రోత మసన్మయమ్,
కార్యాకార్య మసద్విద్ధి నష్టం ప్రాప్త మసన్మయమ్. ౫౪. దుఃఖాదుఃఖమస
ద్విద్ధి సర్వాసర్వమసన్మయమ్, పూర్ణాపూర్ణమసద్విద్ధి ధర్మాధర్మ సమన్వ
యమ్. ౫౫. లాభాలాభామసద్విద్ధి జయాజయ మసన్మయమ్, శబ్దగ్
సర్వ మసద్విద్ధి స్పర్శగ్ సర్వ మసత్సదా. ౫౬. రూపగ్ సర్వ మసద్విద్ధి

1 మర. 2 భేద.

రసగ్ం సర్వ మసన్మయమ్. ౫౭. గంధగ్ం సర్వ మస ద్విద్ధి సర్వాజ్ఞానమ
సన్మయమ్, అస దేవ సదా సర్వమస దేవ భవోద్భవమ్. ౫౮. అస దేవ గు
ణం సర్వగ్ం సన్మాత్ర మహ మేవహి, స్వాత్మమంత్రగ్ం సదాపశ్యే త్స్వాత్మ
మంత్రగ్ం సదాఽభ్యసేత్. ౫౯. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం దృశ్య
పాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయ మన్యమంత్రం వినా
శయేత్. ౬౦. అహం బ్రహ్మాఽస్మి మంత్రోఽయం దేహదోషం వినాశ
యేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం జన్మ పాపం వినాశయేత్. ౬౧.
అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం మృత్యుపాశం వినాశయేత్, అహం
బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం ద్వైతదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౨. అహం
బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం భేదబుద్ధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి
మంత్రోఽయం చింతాదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౩. అహం బ్రహ్మాస్మి
మంత్రోఽయం బుద్ధివ్యాధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాఽస్మి మం
త్రోఽయం చిత్తబంధం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం
సర్వవ్యాధీన్ వినాశయేత్. ౬౪. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సర్వ
శోకం వినాశయేత్. ౬౫. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం కామాదీ
న్నాశయేత్ క్షణాత్, అహం బ్రహ్మాఽస్మి మంత్రోఽయం క్రోధవృత్తిం
వినాశయేత్. ౬౬. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం చిత్తవృత్తిం వినాశ
యేత్. ౬౭. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సంకల్పాదీన్ వినాశయేత్,
అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం కోటిదోషం వినాశయేత్, అహం బ్ర
హ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సర్వతంత్రం వినాశయేత్. ౬౮. అహం బ్రహ్మా
స్మి మంత్రోఽయ మాత్మాజ్ఞానం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి
మంత్రోఽయ మాత్మలోకజయప్రదః. ౬౯. అహం బ్రహ్మాఽస్మి
మంత్రోఽయ మప్రతర్క్య సుఖప్రదః, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయ
మజడత్వం ప్రయచ్ఛతి. ౭౦. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయ మనాత్మా
సురమర్దనః, అహం బ్రహ్మాస్మి వజ్రోఽయ మనాత్మాఖ్యగిరీన్ హరేత్.
౭౧. అహం బ్రహ్మాస్మి [1]మంత్రోఽయ మనాత్మాఖ్యా సురాన్ హరేత్,
అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సర్వాగ్ం స్తాన్మోక్షయిష్యతి. ౭౨. అహం
బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సప్తకోటి మహా

1 చక్రో.

మంత్రం జన్మకోటిశతప్రదమ్. ౭౩. సర్వమంత్రాన్సముత్సృజ్య ఏత
న్మంత్రగ్ం సదాభ్యసేత్, సద్యోమోక్ష మవాప్నోతి నాస్తి సందేహ
మణ్వపీతి. ౭౪.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః.

కుమారః పరమేశ్వరం పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్తవిదేహ ముక్తయోః
స్థితి మనుబ్రూహీతి స హోవాచ పరశ్శివః, చిదాత్మాఽహం పరాత్మా
ఽహం నిర్గుణోఽహం పరాత్పరః, ఆత్మమాత్రేణ యస్తిష్ఠే త్సజీవన్ముక్త
ఉచ్యతే. ౧. దేహత్రయాతిరిక్తోఽహగ్ం శుద్ధచైతన్య మస్మ్యహమ్, బ్ర
హ్మాఽహమితి యస్యాంత స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే. ౨. ఆనందఘనరూపో
ఽస్మి పరానందఘనోఽస్మ్యహమ్, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య
బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, పరమానందపూర్ణోయ స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౩.
యస్య కించి దహం నాస్తి చిన్మాత్రేణావతిష్ఠతి, చైతన్యమాత్రం
యస్యాంత శ్చిన్మాత్రైక స్వరూపవాన్. ౪. సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా
సర్వత్రాత్మావశేషకః, ఆనందరతి రవ్యక్తః పరిపూర్ణ శ్చిదాత్మకః. ౫. శుద్ధ
చైతన్యరూపాత్మా సర్వసంగవివర్జితః, నిత్యానందః ప్రసన్నాత్మా హ్యన్య
చింతావివర్జితః. ౬. కించిదస్తిత్వహీనో య స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, న
మే చిత్తన్నమే బుద్ధి ర్నాహంకారో న చేంద్రియమ్. ౭. న మే దేహః
కదాచిద్వా నమే ప్రాణాదయః క్వచిత్, న మే మాయా న మే
కామో న మే క్రోధః పరోఽస్మ్యహమ్, న మే కించి దిదం వాఽపి న
మే కించి త్క్వచిజ్జగత్, న మే దోషో న మే లింగం నమే చక్షు
ర్నమే మనః. ౯. నమే శ్రోత్రం నమే నాసా నమే జిహ్వా నమే కరః,
నమే జాగ్ర న్నమే స్వప్నం నమే కారణ మణ్వపి. ౧౦. నమే తురీయ
మితి య స్సజీవ న్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదగ్ం సర్వం నమే కించి దయగ్ం
సర్వం నమేక్వచిత్. ౧౧. నమే కాలో న మే దేశో నమే వస్తు న మే
మతిః, న మే స్నానం నమే సంధ్యా న మే దైవం న మే స్థలమ్. ౧౨.
న మే తీర్థం న మే సేవా న మే జ్ఞానం న మే పదమ్, నమే[1]బంధు
ర్నమే జన్మ నమే వాక్యం నమే రవిః. ౧౩. నమే పుణ్యం నమే పాపం
నమే కార్యం నమే శుభమ్, నమే జీవ ఇతి స్వాత్మా నమె కించి జ్జగ

1 బంధం నమే.

త్రియమ్. ౧౪. న మే మోక్షో న మే ద్వైతం న మే వేదో న మే విధిః, న మే ఽంతికం న మే దూరం న మే బోధో న మే రహః. ౧౫. న మే గురుర్న మే శిష్యో న మే హీనో న చాధికః, న మే బ్రహ్మా న మే విష్ణుర్న మే రుద్రో న చంద్రయోః. ౧౬. న మే పృథ్వీ న మే తోయం న మే వాయుర్న మే వియత్, న మే వహ్ని ర్న మే గోత్రం న మే లక్ష్యం న మే భవః. ౧౭. న మే ధ్యాతా న మే ధ్యేయం న మే ధ్యానం న మే మనుః. న మే శీతం న చోష్ణం న మే తృష్ణా న మే క్షుధా. ౧౮. న మే మిత్రం న మే శత్రుర్న మే మోహో న మే జయః, న మే పూర్వం న మే పశ్చా న్న మే చోర్ధ్వం న మే దిశః. ౧౯. న మే వక్తవ్య మల్పం వా న మే శ్రోతవ్య మణ్వపి, న మే గంతవ్య మీషద్వా న మే ధ్యాతవ్య మణ్వపి. ౨౦. న మే భోక్తవ్య మీషద్వా న మే స్మర్తవ్య మణ్వపి, న మే భోగో న మే రాగో న మే యోగో న మే లయః. ౨౧. న మే మౌర్ఖ్యం న మే శాంతం న మే బంధం న మే ప్రియమ్, న మే మోదః ప్రమోదో వా న మే స్థూలం న మే కృశమ్. ౨౨. న మే దీర్ఘం న మే హ్రస్వం న మే వృద్ధి ర్న మే క్షయః, అధ్యారోపోపవాదో వా న మే చైకం న మే బహు. ౨౩. న మే ఆంధ్యం న మే మాంద్యం న మే పట్విద మణ్వపి, న మే మాంసం న మే రక్తం న మే మేదో న మే హ్యసృక్. ౨౪. న మే మజ్జా న మే ఽస్త్యస్థి న మే త్వగ్ధాతు సప్తకమ్, న మే శుక్లం న మే రక్తం న మే నీలం న మే పృథక్. ౨౫. న మే తాపో న మే లాభో ముఖ్యం గౌణం న మే క్వచిత్, న మే భ్రాంతిర్న మే స్థైర్యం న మే గుహ్యం న మే కులమ్. ౨౬. న మే త్యాజ్యం న మే గ్రాహ్యం న మే హాస్యం న మే నయః, న మే [1]వ్రతం న మే గ్లానిర్న మే శోచ్యం న మే సుఖమ్. ౨౭. న మే జ్ఞాతా న మే జ్ఞానం న మే జ్ఞేయం న మే స్వయమ్, న మే తుభ్యం న మే మహ్యం న మే త్వం చ న మే త్వహమ్. ౨౮. న మే జరా న మే బాల్యం న మే యౌవన మణ్వపి, అహం బ్రహ్మాస్మ్యహం బ్రహ్మాస్మ్యహం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః. ౨౯ చిదహం చిదహం చేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, బ్రహ్మైవాహం చిదేవాహం పరో వాహం న సంశయః. ౩౦. స్వయమేవ స్వయం హంస స్స్వయమేవ స్వయం స్థితః, స్వయమేవ

1 వృత్తం.

స్వయం పశ్యే త్స్వాత్మరాజ్యే సుఖేవసేత్. ౩౧. స్వాత్మానం దగ్ స్వయం భుఙ్క్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, స్వయ మేవైక వీరోఽగ్రే స్వయ మేవ ప్రభు స్స్మృతః, స్వస్వరూపే స్వయం స్వప్స్యే సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౩౨. బ్రహ్మభూతః ప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మానందమయ స్సుఖీ, స్వచ్ఛరూపో మహా మౌనీ వైదేహీ ముక్తఏవ సః. ౩౩. సర్వాత్మా సమరూపాత్మా శుద్ధాత్మా త్వహ ముత్థితః, ఏకవర్జిత ఏకాత్మా సర్వాత్మా స్వాత్మమాత్రకః. ౩౪. అజాత్మా చామృతాత్మాహగ్ స్వయ మాత్మాహ మవ్యయః, లక్ష్యాత్మా లలితాత్మాహం తూష్ణీ మాత్మస్వభావ వాన్. ౩౫. ఆనందాత్మా ప్రియో హ్యాత్మా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః, బ్రహ్మైవాహం చిదేవాహ మేవం వాపి నచింత్యతే. ౩౬. చిన్మాత్రేణైవ య స్తిష్ఠే ద్వైదేహీ ముక్తఏవసః. ౩౭. నిశ్చయంచ పరిత్యజ్య అహం బ్రహ్మేతి నిశ్చయమ్, ఆనందభరితస్వాంతో వైదేహీముక్త ఏవ సః. ౩౮. సర్వ మస్తీతి నాస్తీతి నిశ్చయం త్యజ్య తిష్ఠతి, అహం బ్రహ్మాస్మి నాస్మీతి సచ్చిదానంద మాత్రకః. ౩౯. కించి త్క్వాచి త్కదాచిచ్చ ఆత్మానం నస్పృశ త్యసౌ, తూష్ణీమేవగ్ స్థిత స్తూష్ణీం తూష్ణీంసత్యం నకించన. ౪౦. పరమాత్మా గుణాతీత స్సర్వాత్మాభూతభావనః, కాలభేదంవస్తుభేదం దేశభేదగ్ స్వభేదకమ్. ౪౧. కించిద్భేదం నతస్యాస్తి కించి ద్వాపిన విద్యతే, అహంత్వంతదిదం సోయం కాలాత్మా కాలహీనకః. ౪౨. శూన్యాత్మా సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, దేవాత్మా దేవహీనాత్మా మేయాత్మామేయవర్జితః, సర్వత్ర జడహీనాత్మాసర్వేషామంతరాత్మకః, సర్వసంకల్పహీనాత్మా చిన్మాత్రో స్మీతి సర్వదా. ౪౪. కేవలఃపరమాత్మాఽహం కేవలోజ్ఞానవిగ్రహః, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్య త్కించిజ్జగద్భయమ్. ౪౫. జీవేశ్వరేతి వాక్యేతి వేదశా[1]స్త్రాద్యహంత్వితి, ఇదంచైతన్య మేవేతి అహం చైతన్య మిత్యపి. ౪౬. ఇతినిశ్చయశూన్యో యో వైదేహీముక్తఏవసః, చైతన్యమాత్రసంసిద్ధ స్స్వాత్మారామ స్సుఖాసనః. ౪౭. అపరిచ్ఛిన్న రూపాత్మాఅణుస్థూలాదివర్జితః, తుర్యతుర్యః పరానందో వైదేహీముక్తఏవసః. ౪౮. నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః, తురీయాతీతరూపాత్మా శుభాశుభవివర్జితః. ౪౯. యోగాత్మా యోగ

---

1 స్త్రం క్వచేతిచ.

యుక్తాత్మా బంధముక్తివివర్జితః, గుణాగుణవిహీనాత్మా దేశకాలాదివ
ర్జితః, సాక్ష్యసాక్షిత్వహీనాత్మా కించిత్కించి న్నకించన, యస్య
ప్రపంచ [1]మానం న బ్రహ్మాకారమపీహ సః. ౫౧. స్వస్వరూపే స్వయం
జ్యోతి స్స్వస్వరూపే స్వయంరతిః, వాచామగోచరానందో వాఙ్మ
నోఽగోచరస్స్వయమ్. ౫౨. అతీతాతీతభావో యో వై దేహీముక్త
ఏవ సః, చిత్తవృత్తే రతీతో యశ్చిత్తవృత్త్యవభాసకః. ౫౩. సర్వవృత్తివిహీ
నాత్మా వైదేహీ ముక్త ఏవ సః, తస్మిన్కాలే విదే [illegible] రణ
వర్జితః. ౫౪. ఈషన్మాత్రగ్స్మృతం చేఽద్య స్తదా సర్వ సమన్వితః,
పరై రదృష్టబాహ్యాత్మా పరమానంద[2]చిద్ఘనః. ౫౫. పరై రదృష్టబా
హ్యాత్మా సర్వవేదాంతగోచరః, బ్రహ్మామృతరసాస్వాదో బ్రహ్మామృతర
సాయనః. ౫౬. బ్రహ్మామృతరసాసక్తో బ్రహ్మామృతరస స్స్వయమ్, బ్రహ్మా
మృతరసే మగ్నో బ్రహ్మానందశివార్చనః. ౫౭. బ్రహ్మామృతరసే తృప్తో
బ్రహ్మానందానుభావకః, బ్రహ్మానందశివానందో బ్రహ్మానందరసప్రభః. ౫౮.
బ్రహ్మానందపరంజ్యోతిః బ్రహ్మానందనిరంతరః, బ్రహ్మానందరసాన్నాదో
బ్రహ్మానందకుటుంబకః. ౫౯. బ్రహ్మానంద[3]రథారూఢో బ్రహ్మానందైక
చిద్ఘనః, బ్రహ్మానందరసోద్వాహో బ్రహ్మానందరసంభరః. ౬౦. బ్రహ్మా
నందజనై ర్యుక్తో బ్రహ్మానందాత్మని స్థితః, ఆత్మరూపమిదగ్ సర్వ మాత్మ
నోఽన్యన్నకించన. ౬౧. సర్వమాత్మాహ మాత్మాస్మి పరమాత్మా పరా
త్మకః, నిత్యానందస్వరూపాత్మా వై దేహీముక్త ఏవ సః. ౬౨. పూర్ణ
రూపో మహానాత్మా ప్రీతాత్మా శాశ్వతాత్మకః, సర్వాంతర్యామిరూ
పాత్మా నిర్మలాత్మా నిరాత్మకః. ౬౩. నిర్వికారస్వరూపాత్మా శుద్ధాత్మా
శాంతరూపకః, శాంతాశాంతస్వరూపాత్మా నైకాత్మత్వవివర్జితః. ౬౪.
జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతాసర్వస్వవర్జితః, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా
ముక్తాముక్తవివర్జితః. ౬౫. బంధమోక్షస్వరూపాత్మా బంధమోక్షవివ
ర్జితః, ద్వైతాద్వైత స్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతవివర్జితః. ౬౬.
సర్వాసర్వస్వరూపాత్మా సర్వాసర్వవివర్జితః, మోదప్రమోదరూపా
త్మా మోదాదివినివర్జితః. ౬౭. సర్వసంకల్పహీనాత్మా వైదేహీముక్త
ఏవ సః, నిష్కళాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషాత్మకః. ౬౮. ఆనం

1 భానం. 2 చిద్ఘనః. 3 రసా.

దాదివిహీనాత్మా అమృతాత్మా మృతాత్మకః, కాలత్రయస్వరూపాత్మా కాలత్రయవివర్జితః, అఖిలాత్మాహ్యమేయాత్మామానాత్మామానవర్జితః, నిత్యప్రత్యక్షరూపాత్మా నిత్యప్రత్యక్ష[1]వర్జితః. ౭౦. అన్యహీనస్వభావాత్మా అన్యహీనస్వయంప్రభః, విద్యావిద్యాదిమేయాత్మావిద్యావిద్యాదివర్జితః. ౭౧. నిత్యానిత్యవిహీనాత్మాఇహాముత్ర వివర్జితః శమాదిషట్కశూన్యాత్మా ముముక్షుత్వాదివర్జితః. ౭౨. స్థూలదేహవిహీనాత్మా సూక్ష్మదేహవివర్జితః, కారణాదివిహీనాత్మా తురీయాదివివర్జితః. ౭౩. అన్నకోశవిహీనాత్మా ప్రాణకోశవివర్జితః, మనఃకోశవిహీనాత్మా విజ్ఞానాదివివర్జితః. ౭౪. ఆనందకోశహీనాత్మాపంచకోశవివర్జితః, నిర్వికల్పస్వరూపాత్మా సవికల్పవివర్జితః. ౭౫. దృశ్యానువిద్ధహీనాత్మా శబ్దవిద్ధవివర్జితః, సదా సమాధిశూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః. ౭౬. ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్మా అహంబ్రహ్మాస్మి వర్జితః, తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా అయమాత్మేత్యభావకః. ౭౭. ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః, అవస్థాత్రయహీనాత్మా అక్షరాత్మా చిదాత్మకః. ౭౮. ఆత్మజ్ఞేయాది హీనాత్మా యత్కించ దిద మాత్మకః, భానాభానవిహీనాత్మా వైదేహీ ముక్త ఏవసః. ౭౯. ఆత్మానమేవ వీక్షస్వ ఆత్మానం బోధయ స్వకమ్, స్వ మాత్మానం స్వయం భుంక్ష్వ స్వస్థో భవ షడానన. ౮౦. స్వ మాత్మని స్వయం తృప్త స్స్వమాత్మానగ్ స్వయం చర, ఆత్మానమేవ మోదస్వ వైదేహీ ముక్తికో భవే త్యుపనిషత్.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది చతుర్థోఽధ్యాయః.

నిదాఘోనామ వై మునిః పప్రచ్ఛ ఋభుం భగవంత మాత్మానాత్మవివేక మనుబ్రూహీతి సహోవాచ హ ఋభుః, సర్వవాచోఽవధిః బ్రహ్మ సర్వచింతావధిర్గురుః, సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః. ౧. సర్వసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయ శ్శివః, సర్వవర్జితచిన్మాత్ర స్సర్వానందమయఃపరః. ౨. సర్వతేజఃప్రకాశాత్మా నాదానంద మయాత్మతః, సర్వానుభవనిర్ముక్త స్సర్వధ్యాన వివర్జితః. ౩. సర్వనాదకలాతీత ఏష ఆత్మాఽహ మవ్యయః, ఆత్మానాత్మ వివేకాది భేదాభేదవివర్జితః. ౪. శాంతాశాంత విహీనాత్మా నాదాంతజ్యోతిరూపకః. ౫. మహావాక్యార్థతో బ్రహ్మాఽస్మీత్యతి

---

1 నిర్ణయః.

దూరతః, తచ్ఛబ్దవర్జ స్త్వం శబ్దహీనోవాక్యార్థవర్జితః, క్షరాక్షర విహీనో యో నాదాంతజ్యోతిరేవ సః ౬. అఖండైకరసోవాహ మానం దోఽస్తీతి వర్జితః, సర్వాతీతస్వభావాత్మా నాదాంతజ్యోతి రేవ సః. ౭. ఆత్మేతిశబ్దహీనోఽయ ఆత్మశబ్దార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనో య ఏషైవాత్మా సనాతనః. ౮. సనిర్దేష్టుమశక్యో యో వేదవాక్యై రగమ్యగః, యస్య కించి ద్బహిర్నాస్తి కించి దంతః కియ న్నచ. ౯. యస్యలింగం ప్రపంచం వా బ్రహ్మైవాత్మా నసంశయః, నాస్తి యస్య శరీరంవా జీవోవా భూతభౌతికః. ౧౦. నామరూపాదికం నాస్తి భోజ్యం వా భోగభుక్చవా, సద్వాసద్వా స్థితిర్వాపి యస్య నాస్తి క్షరాక్షరమ్. ౧౧. గుణంవావిగుణంవాపిసమ ఆత్మానసంశయః, యస్యవాచ్యం వాచకం వా శ్రావణం మననంచ వా. ౧౨. గురుశిష్యాదిభేదంవా దేవలోకా స్సురాసురాః, యత్ర ధర్మమధర్మంవా శుద్ధంవా శుద్ధ మణ్వపి. ౧౩. యత్ర కాల మకాలం వా నిశ్చయం స్సంశయో నహి, యత్ర మంత్ర మమంత్రంవా విద్యావిద్యే నవిద్యతే. ౧౪. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యంవా ఈషన్మాత్రం కలాత్మకమ్, అనాత్మేతి ప్రసంగో వా హ్యనాత్మేతి మనోఽపి వా. ౧౫. అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్తి నాస్తీతి నిశ్చిను, సర్వసంకల్పశూన్యత్వా త్సర్వకార్యవివర్జనాత్. ౧౬. కేవలం బ్రహ్మమాత్రత్వా న్నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, దేహత్రయవిహీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జనాత్. ౧౭. జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయ విహీనత్వా త్సర్వమాత్మేతి శాసనాత్. ౧౮. చిత్తాభావా చ్చింతనీయం దేహాభావాజ్జరానచ, పాదాభావాద్గతిర్నాస్తిహస్తాభావా త్క్రియానచ. ౧౯. మృత్యుర్నాస్తి జనాభావా ద్బుద్ధ్య భావా స్సుఖాదికమ్, ధర్మోనాస్తి శుచిర్నాస్తిసత్యం నాస్తి భయం నచ. ౨౦. అక్షరోచ్చారణం నాస్తి గురుశిష్యాది నాస్త్యపి, ఏకాభావే ద్వితీయన్న నద్వితీయ్యే నచైకతా. ౨౧. సత్యత్వ మస్తిచే త్కించి దసత్యం నచ సంభవేత్, అసత్యత్వం యది భవేత్సత్యత్వం నఘటిష్యతి. ౨౨. శుభం య ద్యశుభం విద్ధి హ్యశుభాచ్ఛుభ మిష్యతే, భయం యద్యభయం విద్ధి సభయా ద్భయమాపతేత్. ౨౩. బంధత్వ మపిచే న్మోక్షో బంధాభావేన మోక్షతా, మరణం యది చే జ్జన్మ జన్మాభావే మృతి ర్నచ. ౨౪. త్వమి త్యపి భవే చ్చా

హం త్వం నోచే దహమేవ న, ఇదం యది తదే వాస్తి తదభావా దిదం నచ. ౨౫. అస్తీతి చే న్నాస్తి తదా నాస్తిచే దస్తి కించన, కార్యం చేత్కారణం కించి త్కార్యాభావేనకారణమ్. ౨౬. ద్వైతం యది త దాద్వైతం ద్వైతాభావే ద్వయం నచ, దృశ్యం యది దృగప్యస్తి దృ శ్యాభావే దృగేవ న. ౨౭. అంతర్యది బహి స్సత్య మంతాభావే బహిర్నచ, పూర్ణత్వ మస్తి చే త్కించి దపూర్ణత్వం ప్రసజ్యతే. ౨౮. తస్మా దేత త్క్వచిన్నాస్తి త్వంచాహం వా ఇమే ఇదమ్, నాస్తిదృ ష్టాంతగ్ సత్యే నాస్తి దార్ష్టాంతికగ్ హ్యజే. ౨౯. పరం బ్రహ్మాహ మస్మీ తిస్మరణస్యమనో నహి, బ్రహ్మమాత్రం జగదిదం బ్రహ్మమాత్రం త్వమప్య హమ్. ౩౦. చిన్మాత్రం కేవలం చాహం నా స్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, ఇదం ప్రపంచం నాస్త్యేవ నోత్పన్నం నో స్థితం క్వచిత్. ౩౧. చిత్తం ప్రపంచ మిత్యాహుర్నాస్తి నాస్త్యేవ సర్వదా, న ప్రపంచం నచిత్తాది నాహం కారో న జీవకః. ౩౨. మాయాకార్యాదికం నాస్తి మాయా నాస్తి భయం నహి, కర్తా నాస్తి క్రియా నాస్తి శ్రవణం మననం నహి. ౩౩. సమాధిద్వితయం నాస్తి మాతృమానాది నాస్తి హి, అజ్ఞానం చాపి నాస్త్యేవ హ్యవివేకం కదాచన. ౩౪. అనుబంధచతుష్కం న సంబంధ త్రయ మేవ న, నగంగా నగయా సేతుర్నభూతం నాన్య దస్తి హి. ౩౫. నభూమి ర్నజలం నాగ్ని ర్నవాయుర్న చఖం క్వచిత్, నదేవా నచదిక్పా లా నవేదా నగురుః క్వచిత్. ౩౬. నదూరం నాంతికం నాళం నమధ్యం నక్వచిత్ స్థితమ్, నాద్వైతం ద్వైతసత్యం వా హ్యసత్యం వా ఇదం నచ. ౩౭. బంధమోక్షాదికం నాస్తి సద్వాఽసద్వా సుఖాది వా, జాతిర్నాస్తి గతిర్నాస్తివర్ణోనాస్తినలౌకికమ్. ౩౮. సర్వం బ్రహ్మేతి నాస్త్యేవ బ్రహ్మ ఇత్యేవ నాస్తిహి, చిదిత్యేవేతి నాస్త్యేవ చిదహం భాషణం నహి. ౩౯. అహం బ్రహ్మాస్మి నాస్త్యేవ నిత్యశుద్ధోఽస్మి న క్వచిత్, వాచాయదుచ్యతే కించి న్మనసా మనుతే క్వచిత్. ౪౦. బుద్ధ్యానిశ్చినుతే నాస్తి చిత్తే నజ్ఞాయ తేనహి, యోగీయోగాదికం నాస్తి సదా సర్వగ్ సదా నచ. ౪౧. అహో రాత్రాదికం నాస్తి స్నానధ్యానాదికం నహి, భ్రాంతిరభ్రాంతి రపి న నాస్త్య నాత్మేతి నిశ్చిను. ౪౨. వేదం శాస్త్రం పురాణంచ కార్యంకారణ మీశ్వరః, లోకోభూతం జన స్త్వైక్యగ్ సర్వం మిథ్యా న సంశయః. ౪౩. బంధో మో

క్షుస్సుఖం దుఃఖంధ్యానం చిత్తం సురాసురాః, గౌణం ముఖ్యం పరం చాన్య
త్సర్వం మిథ్యా న సంశయః. ౪౪. వాచా వదతి యత్కించిత్సంకల్పైః
కల్ప్యతే క్వచిత్, మనసా చింత్యతే యద్య త్సర్వం మిథ్యా న సంశ
యః. ౪౫. బుద్ధ్యా నిశ్చీయతే కించిచ్చిత్తే నిశ్చీయతే క్వచిత్, శాస్త్రైః
ప్రపంచ్యతే యద్య న్నేత్రేణైవ నిరీక్ష్యతే. ౪౬. శ్రోత్రాభ్యాం శ్రూయతే
యద్య దన్య త్సద్భావ మేవచ, నేత్రం శ్రోత్రం గాత్ర మేవ మిథ్యేతిచ
సునిశ్చితమ్. ౪౭. ఇదమిత్యేవ నిర్దిష్ట మయ మిత్యేవ కల్ప్యతే, త్వ మ
హం తదిదం సోఽహ మన్య త్సద్భావ మేవచ. ౪౮. యద్య త్సంభా
వ్యతే లోకే సర్వసంకల్పసంభ్రమః, సర్వాధ్యాసం సర్వ గోప్యం సర్వ
భోగ ప్రభేదకమ్. ౪౯. సర్వదోష ప్రభేదాశ్చ నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చను,
మదీయంచ త్వదీయంచ మమేతిచ తవేతిచ. ౫౦. మహ్యం తుభ్యం మయే
త్యాది తత్సర్వం వితథం భవేత్, రక్షకో విష్ణు రిత్యాది బ్రహ్మా సృష్టేస్తు
కారణమ్. ౫౧. సంహారే రుద్ర ఇత్యేవం సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను, స్నానం
జప స్తపో హోమ స్స్వాధ్యాయో దేవపూజనమ్. ౫౨. మంత్రం తం
త్రంచ సత్సంగో గుణదోషవిజృంభణమ్, అంతఃకరణసద్భావ అవిద్యా
యాశ్చ సంభవః. ౫౩. అనేకకోటిబ్రహ్మాండం సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను,
సర్వదేశికవాక్యోక్త్యా యేన కేనాపి నిశ్చితమ్. ౫౪. దృశ్యతే జగతి
యద్య ద్యద్యజ్జగతి వీక్ష్యతే, వర్తతే జగతి యద్య త్సర్వం మిథ్యేతి
నిశ్చను. ౫౫. యేన కేనాక్షరేణోక్తం యేన కేన వినిశ్చితమ్, యేన కే
నాపి గదితం యేన కేనాపి మోదితమ్. ౫౬. యేన కేనాపి యద్దత్తం
యేన కేనాపి యత్కృతమ్, యత్ర యత్ర శుభం కర్మ యత్ర యత్ర చ
దుష్కృతమ్. ౫౭. యద్య త్కరోషి సత్యేన సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను,
త్వమేవ పరమాత్మాసి త్వమేవ పరమో గురుః. ౫౮. త్వమే వాకాశ
రూపోఽసి సాక్షిహీనోఽసి సర్వదా, త్వమేవ సర్వభావోఽసి త్వం
బ్రహ్మాసి నసంశయః. ౫౯. కాలహీనోఽసి కాలోఽసి సదా బ్రహ్మాసి చి
ద్ఘనః, సర్వత స్స్వస్వరూపోఽసి చైతన్య ఘనవా నసి. ౬౦. సత్యోఽసి
సిద్ధోఽసి సనాతనోఽసి ముక్తోఽసి మోక్షోఽసి ముదామృతోఽసి, దేవో
ఽసి శాంతోఽసి నిరామయోఽసి బ్రహ్మాసి పూర్ణోఽసి పరాత్పరోఽసి. ౬౧.
నమోఽసి సచ్చాఽసి సనాతనోఽసి సత్యాదివాక్యైః ప్రతిబోధితోఽ

సి బ్రహ్మేంద్రరుద్రాదివిభావితోఽసి. ౬౨. సర్వప్రపంచభ్రమవర్జితోఽసి
సర్వేషు భూతేషుచ భాసితోఽసి, సర్వత్రసంకల్పవివర్జితోఽసి సర్వాగ
మాంతార్థవిభావితోఽసి. ౬౩. సర్వత్రసంతోషసుఖాసనోఽసి సర్వత్ర
గత్యాదివివర్జితోఽసి, సర్వత్ర లక్ష్యాదివివర్జితోఽసి ధ్యాతోఽసి విష్ణ్వా
దిసురైరజస్రమ్. ౬౪. చిదాకారస్వరూపోఽసి చిన్మాత్రోఽసి నిరంకుశః,
ఆత్మన్యేవ స్థితోఽసిత్వగ్ం సర్వశూన్యోఽసి నిర్గుణః. ౬౫. ఆనందోఽసిప
రోఽసి త్వమేకఏ వాద్వితీయకః, చిద్ఘనానన్దరూపోఽసి పరిపూర్ణస్వరూ
పకః. ౬౬. సదసి త్వమసి జ్ఞోఽసిసోఽసి జానాఽసి పశ్యసి, సచ్చిదానంద
రూపోఽసి వాసుదేవోఽసి వై విభుః. ౬౭. అమృతోఽసివిభుశ్చాసి
చంచలో హ్యచలో హ్యసి, సర్వోఽసి సర్వహీనోఽసి శాంతాశాంత
వివర్జితః. ౬౮. సత్తామాత్రప్రకాశోఽసి సత్తాసామాన్యకో హ్యసి.
౬౯. నిత్యసిద్ధస్వరూపోఽసి సర్వసిద్ధివివర్జితః, ఈషన్మాత్రవిశూన్యోఽసి
అణుమాత్రవివర్జితః, అస్తిత్వవర్జితోఽసి త్వం నాస్తి త్వాది వివర్జితః.
౭౦. లక్ష్యలక్షణహీనోఽసి నిర్వికారో నిరామయః, సర్వనాదాంతరోఽసి
త్వం కలాకాష్ఠావివర్జితః. ౭౧. బ్రహ్మవిష్ణ్వీశహీనోఽసి స్వస్వరూపం
ప్రపశ్యసి, స్వస్వరూపవిశేషోఽసి స్వానందాబ్ధౌ నిమజ్జసి. ౭౨. స్వాత్మ
రాజ్యే స్వమేవాసి స్వయంభావ వివర్జితః, శిష్టపూర్ణ స్వరూపోఽసి
స్వస్మాత్కించి న్నపశ్యసి. ౭౩. స్వస్వరూపా న్నచలసి స్వస్వరూపేణ
జృంభసి, స్వస్వరూపా దనన్యోఽసి హ్యహమేవాసి నిశ్చిను. ౭౪.
ఇదం ప్రపంచం యత్కించి ద్యద్య జ్జగతి విద్యతే, దృశ్యరూపంచ
దృగ్రూపగ్ం సర్వగ్ం శశ విషాణవత్. ౭౫. భూమిరాపో నలో
వాయుః ఖం మనో బుద్ధి రేవచ, అహంకారశ్చ తేజశ్చ లోకం భువన
మండలమ్. ౭౬. నాశం జన్మచ సత్యంచ పుణ్యపాపజయాదికమ్, రాగః
కామః క్రోధలోభౌ ధ్యానం ధ్యేయం గుణం పరమ్. ౭౭. గురుశిష్యోప
దేశాది రాది రంత శ్శమం శుభమ్, భూతం భవ్యం వర్తమానం లక్ష్యం
లక్షణ మద్వయమ్. ౭౮. శమో విచార స్సంతోషో భోక్తృభోజ్యాది
రూపకమ్, యమాద్యష్టాంగయోగంచ గమనాగమనాత్మకమ్. ౭౯. ఆది
మధ్యాంతరంగంచ గ్రాహ్యం త్యాజ్యగ్ం హరి శ్శివః, ఇంద్రియాణి మన
శ్చైవ అవస్థాత్రితయం తథా. ౮౦. చతుర్విగ్ంశతి తత్త్వంచ సాధనానాం

చతుష్టయమ్, సజాతీయం విజాతీయం లోకా భూరాదయః క్రమాత్. ౬౧. సర్వవర్ణాశ్రమాచారం మంత్రతంత్రాదిసంగ్రహమ్, విద్యావిద్యాదిరూపంచ సర్వవేదంజడాజడమ్. ౬౨. బంధమోక్షవిభాగంచ జ్ఞానవిజ్ఞానరూపకమ్, బోధాబోధస్వరూపంవా ద్వైతాద్వైతాదిభాషణమ్. ౬౩. సర్వవేదాంతసిద్ధాంతగ్ం సర్వశాస్త్రార్థనిర్ణయమ్, అనేకజీవసద్భావ మేకజీవాదినిర్ణయమ్. ౬౪ యద్యద్ధ్యాయతి చిత్తేన యద్యత్సంకల్పతే క్వచిత్, బుద్ధ్యానిశ్చీయతే యద్య ద్గురుణా సగ్ంశృణోతి యత్. ౬౫. యద్య ద్వాచావ్యాకరోతి యద్యదాచార్యభాషణమ్, యద్య త్స్వరేంద్రియై ర్భావ్యం యద్యన్మీమాంస్యతే పృథక్. ౬౬. యద్యన్న్యాయేన నిర్ణీతం మహద్భి ర్వేదపారగైః, శివో క్షరతి లోకాన్వై విష్ణుఃపాతి జగత్త్రయమ్. ౬౭ బ్రహ్మా సృజతి లోకాన్వై ఏవమాది క్రియాదికమ్. యద్య దస్తి పురాణేషు యద్య ద్వేదేషు నిశ్చయమ్. ౬౮. సర్వోపనిషదాం భావగ్ం సర్వగ్ంశశవిషాణవత్, దేహోఽహ మితిసంకల్పం తదంతఃకరణగ్ం స్మృతమ్. ౬౯. దేహోఽహ మితిసంకల్పో మహత్సగ్ంసార ఉచ్యతే, దేహోఽహ మితిసంకల్పం తద్బంధమితిచోచ్యతే. ౭౦. దేహోఽహమితిసంకల్పంతద్దుఃఖమితిచోచ్యతే, దేహోఽహ మితియద్జ్ఞానం తదేవనరకం స్మృతమ్. ౭౧. దేహోఽహ మితి సంకల్పం జగత్సర్వమితీర్యతే, దేహోఽహమితి సంకల్పోహృదయగ్రంధిరీరితః. ౭౨. దేహోఽహ మితియద్జ్ఞానం తదేవాజ్ఞాన ముచ్యతే, దేహోఽహమితి యద్జ్ఞానం తదసద్భావ మేవచ. ౭౩ దేహోఽహమితి యా బుద్ధి స్సాచావిద్యేతిభణ్యతే, దేహోఽహమితియద్జ్ఞానం తదేవద్వైతముచ్యతే. ౭౪. దేహోఽహ మితి సంకల్ప స్సత్యజీవ స్సఏవహి, దేహోఽహ మితియద్ జ్ఞానం పరచ్ఛిన్న మితీరితమ్. ౭౫. దేహోఽహమితి సంకల్పో మహాపాపమితి స్ఫుటమ్, దేహోఽహమితి యా బుద్ధి స్తృష్ణాదోషామయః కిల. ౭౬. యత్కించిదపి సంకల్పం తాపత్రయ మితీరితమ్. కామం క్రోధం బంధనం సర్వదుఃఖం విశ్వం దోషం కాలనాభస్వరూపమ్, యత్కించేదగ్ం సర్వసంకల్పజాలం తత్కించేదగ్ం మానసగ్ం సోమ్య విద్ధి. ౭౭. మనఏవ జగత్సర్వం మనఏవ [1]సదా రిపుః,

1 మహా.

మనఏవ హి సంసారో మనఏవ జగత్త్రయమ్.౯౮.మన ఏవ మహాద్దుఃఖం మనఏవ జరాదికమ్, మనఏవహి కాలశ్చమనఏవ మలం తథా. ౯౯. మనఏవ హి సంకల్పో మనఏవ హి జీవకః, మనఏవహి చిత్తంచ మనోఽహంకార ఏవచ. ౧౦౦. మనఏవ మహద్బంధం మనోఽంతఃకరణంచ తత్, మన ఏవ హి భూమిశ్చ మనఏవ హి తోయకమ్. ౧౦౧. మనఏవహి తేజశ్చమనఏవ మరుస్మహాన్, మన ఏవ హి చాకాశం మనఏవహి శబ్దకమ్. ౧౦౨. స్పర్శం రూపం రసం గంధం కోశాః పంచ మనోభవాః, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాదిమనోమయ మితీరితమ్. ౧౦౩. దిక్పాలా వసవో రుద్రా ఆదిత్యాశ్చ మనోమయాః, దృశ్యం జడంద్వంద్వజాత మజ్ఞానం మానసం స్మృతమ్.౧౦౪.సంకల్పమేవ యత్కించి త్తత్త్వంనాస్తీతినిశ్చను, నాస్తినాస్తి జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహీ త్యుపనిషత్.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది పంచమోఽధ్యాయః.

ఋభుః. సర్వగ్ సచ్చిన్మయం విద్ధి సర్వగ్ సచ్చిన్మయం తతమ్, సచ్చిదానంద మద్వైతగ్ సచ్చిదానంద మవ్యయమ్. ౧. సచ్చిదానంద మాత్రగ్హి సచ్చిదానంద మన్యకమ్, సచ్చిదానందరూపోఽహగ్ సచ్చిదానంద మేవ ఖమ్. ౨. సచ్చిదానందమేవ త్వగ్ సచ్చిదానంద కోఽస్మ్యహమ్, నమనోబుద్ధ్యహంకార చిత్తసంఘాతకా హ్యమీ. ౩. నత్వం నాహం నచాన్యం వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, నవాక్యం నపదం వేదం నాక్షరం నజడం క్వచిత్. ౪. న మధ్యం నాది నాంతం వా న సత్యం న నిబంధనమ్, న దుఃఖం న సుఖం భావం న మాయా ప్రకృతిస్తథా. ౫. న దేహం న ముఖం ఘ్రాణం న జిహ్వా నచ తాలునీ, నదంతోష్ఠౌ లలాటంచ నిశ్వాసోచ్ఛ్వాస ఏవచ. ౬. నస్వేదమస్థి మాగ్సం చ నరక్తం నచ మూత్రకమ్, నదూరం నాంతికం నాంగం నోదరం న కిరీటకమ్. ౭. నహస్తపాదచలనం నశాస్త్రం నచశాసనమ్, న వేత్తా వేదనం వేద్యం నజాగ్రత్స్వప్నసుప్తయః. ౮. తుర్యాతీతం నమే కించిత్సర్వగ్ సచ్చిన్మయం తతమ్, నాధ్యాత్మికం నాధిభూతం నాధిదైవం నమాయికమ్. ౯. నవిశ్వస్తైజసః ప్రాజ్ఞో విరాట్సూత్రాత్మ కేశ్వరాః, నగమాగమచేష్టాచ ననష్టం న ప్రయోజనమ్. ౧౦. త్యాజ్యం గ్రాహ్యం నదూష్యంవా హ్యమేధ్యామేధ్యకం తథా, నపీనం నకృశం క్లేదం నకా

లం దేశభాషణమ్. ౧౧. నసర్వం న భయం ద్వైతం న వృక్షస్తృణపర్వతాః, న ధ్యానం యోగసంసిద్ధిర్న బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యకమ్. ౧౨. నపక్షీ నమృగో నాంగీ న లోభో మోహ ఏవ చ, న మదో నచమాత్సర్యం కామక్రోధాదయస్తథా. ౧౩. నస్త్రీ శూద్రబిడాలాదిభక్ష్యభోజ్యాదికంచ యత్, న ప్రౌఢహీనో నాస్తిక్యం న వార్తావసరోఽస్తిహి. ౧౪. నలౌకికోఽలౌకికోవాన వ్యాపారో న మూఢతా, నభోక్తా భోజనం భోజ్యం న[1]మాతామానమేయకమ్. ౧౫. నశత్రుమిత్రపుత్రాదిర్నమాతా నపితా స్వసా, నజన్మనమృతిర్వృద్ధిర్న దేహోఽహమితిభ్రమః. ౧౬. నశూన్యం నాపిచాశూన్యం నాంతఃకరణ సంసృతిః, నరాత్రిర్నదివా నక్తం నబ్రహ్మా నహరిశ్శివః. ౧౭. నవారపక్షమాసాదివత్సరం నచ చంచలమ్, నబ్రహ్మలోకో వైకుంఠో నకైలాసోనచాన్యతః. ౧౮. నస్వర్గో నచ దేవేంద్రో నాగ్నిలోకో నచాగ్నికః, న యమో యమలోకో వానలోకా లోకపాలకాః. ౧౯. నభూర్భువస్స్వస్త్రైలోక్యం నపాతాళం నభూతలమ్, నావిద్యా నచవిద్యాచ నమాయా ప్రకృతిర్జడా. ౨౦. నస్థిరం క్షణికంనాశం నగతిర్నచ ధావనమ్, నధ్యాతవ్యం నమేస్నానం నమంత్రో నజపః క్వచిత్. ౨౧. నపదార్థం నపూజార్థం నాభిషేకం నచార్చనమ్, నపుష్పం నఫలం పుష్పం గంధపుష్పాది ధూపకమ్. ౨౨. న స్తోత్రం న నమస్కారో న ప్రదక్షిణ మణ్వపి, నప్రార్థనాపృథగ్భావో నహవిర్ననివేదనమ్. ౨౩. నహోమో నచ కర్మాణి నదుర్వాక్యం సుభాషణమ్, నగాయత్రీ న వా సంధిర్నమనస్యంనదుస్స్థితిః. ౨౪. నదురాశా నదుష్టాత్మా నచండాలో నపౌల్కసః, నదుస్సహం దురాలాపం నకిరాతో నకైతవమ్. ౨౫. నపక్షపాతం పక్షం వా నవిభూషణ తస్కరౌ, నచదంభో దాంభికో వా నహీనో నాధికో నరః. ౨౬. నైకం ద్వయం త్రయం తుర్యం నమహత్త్వం నచాల్పతా, నపూర్ణం నపరిచ్ఛిన్నం నకాశీ నకృతం తపః. ౨౭. న గోత్రం నకులం సూత్రం నవిభుత్వం నశూన్యతా, నస్త్రీ నయోషిన్నోవృద్ధా నకన్యా నవితంతుతా. ౨౮. నసూతకం నజాతం వా నాంతర్ముఖ సువిభ్రమః, న మహావాక్యమైక్యంవా నాణిమాదివిభూతయః. ౨౯. సర్వం చైతన్యమాత్రత్వా

1 పాత్రం (మాత్రం) పాన పేయకమ్.

త్సర్వదోష స్సదా నహి, సర్వగ్ సన్మాత్రరూపత్వా త్సచ్చిదానందమా
త్రకమ్. ౩౦. బ్రహ్మైవ సర్వం నాన్యోఽస్తి తదహం తదహం తథా,
తదేవాహం తదేవాహం బ్రహ్మైవాహగ్ సనాతనమ్ ౩౧. బ్రహ్మైవాహం
నసగ్సారీ బ్రహ్మైవాహం నమే మనః, బ్రహ్మైవాహం నమే బుద్ధిర్బ్ర
హ్మైవాహం నచేంద్రియమ్. ౩౨. బ్రహ్మైవాహం న దేహోఽహం
బ్రహ్మైవాహం నగోచరః, బ్రహ్మైవాహం నజీవోఽహం బ్రహ్మైవాహం న
చేదభూః. ౩౩. బ్రహ్మైవాహం జడో నాహ మహం బ్రహ్మ నమేమృతిః, బ్రహ్మై
వాహం నచప్రాణో బ్రహ్మైవాహం పరాత్పరః. ౩౪. ఇదం బ్రహ్మ పరంబ్రహ్మ
సత్యం బ్రహ్మ ప్రభుర్హిసః, కాలో బ్రహ్మ కలా బ్రహ్మ సుఖం బ్రహ్మ స్వయం
ప్రభమ్. ౩౫. ఏకం బ్రహ్మ ద్వయం బ్రహ్మ మోహో బ్రహ్మ శమా
దికమ్, దోషో బ్రహ్మ గుణో బ్రహ్మ దమ శ్శాంతం విభుః ప్రభుః. ౩౬.
లోకో బ్రహ్మ గురుర్బ్రహ్మ శిష్యో బ్రహ్మసదాశివః, పూర్వం బ్రహ్మ
పరం బ్రహ్మ శుద్ధం బ్రహ్మ శుభాశుభమ్. ౩౭. జీవఏవ సదా బ్రహ్మ సచ్చి
దానంద మస్మ్యహమ్, సర్వం బ్రహ్మమయం ప్రోక్తం సర్వం బ్రహ్మమ
యం జగత్. ౩౮. స్వయం బ్రహ్మ నసందేహ స్స్వస్మా దన్య న్నకించన,
సర్వమాత్మైవశుద్ధాత్మా సర్వంచిన్మాత్రమద్వయమ్. ౩౯. నిత్యనిర్మలరూ
పాత్మా హ్యాత్మనోఽన్యన్నకించన, అణుమాత్రలసద్రూప మణుమాత్రమి
దం జగత్. ౪౦. అణుమాత్రం శరీరం వా హ్యణు మాత్రమసత్యకమ్,
అణుమాత్రమచింత్యం వా చింత్యం వా హ్యణుమాత్రకమ్. ౪౧. బ్రహ్మైవ
సర్వం చిన్మాత్రం బ్రహ్మమాత్రం జగత్త్రయమ్, ఆనన్దం పరమానన్ద మన్య
త్కించిన్నకించన. ౪౨. చైతన్యమాత్ర మోంకారం బ్రహ్మైవ సకలగ్
స్వయమ్, అహమేవ జగత్సర్వ మహమేవ పరంపదమ్. ౪౩. అహమేవ
గుణాతీత అహమేవ పరాత్పరః, అహమేవ పరం బ్రహ్మ అహమేవ
గురోర్గురుః. ౪౪. అహమేవాఖిలాధార అహమేవ సుఖాత్సుఖమ్, ఆత్మ
నోఽన్యజ్జగ న్నాస్తి ఆత్మనోఽన్యత్సుఖం చన. ౪౫. ఆత్మనోఽన్యాగతి
ర్నాస్తి సర్వ మాత్మమయం జగత్, ఆత్మనోన్య న్నహి క్వాపి ఆత్మనో
ఽన్యత్తృణం నహి. ౪౬. ఆత్మనోఽన్య త్తుష న్నాస్తి సర్వమాత్మమయం
జగత్, బ్రహ్మమాత్ర మిదగ్ సర్వం బ్రహ్మమాత్ర మస న్నహి. ౪౭.
బ్రహ్మమాత్రం శ్రుతంసర్వం స్వయం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, బ్రహ్మమాత్రం

వృతం సర్వం బ్రహ్మమాత్రం రసంసుఖమ్. ౪౭. బ్రహ్మమాత్రంచిదాకాశం సచ్చిదానందమవ్యయమ్, బ్రహ్మణోఽన్యతరన్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యజ్జగన్న చ. ౪౯. బ్రహ్మణోఽన్యదహం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యత్ఫలం నహి, బ్రహ్మణోఽన్యత్తృణ న్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యత్పదం నహి. ౫౦. బ్రహ్మణోఽన్యద్గురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య మసద్వపుః, బ్రహ్మణోఽన్య న్నచాహంతా త్వత్తేదంతే నహి క్వచిత్. ౫౧. స్వయం బ్రహ్మాత్మకం విద్ధి స్వస్మాదన్య న్నకించన, యత్కించి ద్దృశ్యతే లోకే యత్కించిద్భాష్యతే జనైః. ౫౨. యత్కించి ద్భుజ్యతే క్వాపి తత్సర్వ మసదేవ హి, కర్తృభేదం క్రియాభేదం గుణభేదం రసాదికమ్. ౫౩. లింగభేద మిదగ్ం సర్వ మసదేవ సదాసుఖమ్, కాలభేదం దేశభేదం వస్తుభేదం జయాజయమ్. ౫౪. యద్యద్భేదంచ తత్సర్వ మసదేవ హి కేవలమ్, అసదంతఃకరణక మసదేవేంద్రియాదికమ్. ౫౫. అసత్ప్రాణాదికం సర్వం సంఘాత మసదాత్మకమ్. అసత్యం పంచకోశాఖ్య మసత్యం పంచదేవతాః. ౫౬. అసత్యగ్ం షడ్వికారాది అసత్యమరివర్గకమ్, అసత్యగ్ం షడృతుశ్చైవ అసత్యగ్ం షడ్రస స్తథా. ౫౭. సచ్చిదానందమాత్రోఽహమనుత్పన్న మిదంజగత్, ఆత్మైవాహం [1]చిదానందో నాన్యా స్సగ్ంసారదృష్టయః. ౫౮. సత్యమానందరూపోఽహం చిద్ఘనానందవిగ్రహః, జ్ఞానాకార మిదగ్ం సర్వం జ్ఞానానందోఽహ మద్వయః. ౫౯. సర్వప్రకాశరూపోఽహగ్ం సర్వాభావస్వరూపకః. ౬౦. అహమేవ సదాభామీ త్యేవగ్ం రూపం కుతోఽప్యసత్, త్వమిత్యేవం పరంబ్రహ్మ చిన్మయానంద రూపవాన్. ౬౧. చిదాకారం చిదాకాశం చిదేవ పరమగ్ం సుఖమ్, ఆత్మైవాహ మసన్నాహం కూటస్థోఽహం గురుఃపరః. ౬౨. సచ్చిదానందమాత్రోఽహ మనుత్పన్నమిదం జగత్, కాలం నాస్తి జగన్నాస్తి మాయాప్రకృతి రేవ న. ౬౩. అహమేవ హరి స్సాక్షా దహమేవ సదాశివః, శుద్ధచైతన్యభావోఽహగ్ం శుద్ధసత్త్వానుభావనః. ౬౪. అద్వయానందమాత్రోఽహం చిద్ఘనైకరసోఽస్మ్యహమ్, సర్వం బ్రహ్మైవ సతతగ్ం సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్. ౬౫. సర్వం బ్రహ్మైవసతతగ్ం సర్వం బ్రహ్మైవ చేతనమ్, సర్వాంతర్యామి రూపోఽహగ్ం సర్వసాక్షిత్వ లక్షణః.

---

1 పరంసత్యం.

౧౬. పరమాత్మా పరంజ్యోతిః పరంధామ పరాగతిః, సర్వవేదాం
తసారోఽహగ్ం సర్వశాస్త్రసునిశ్చితః. ౧౭. యోగానందస్వరూపోఽహం
ముఖ్యానందమహోదయః, సర్వజ్ఞానప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞానవి
గ్రహః. ౧౮ తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యాదివర్జితః, చిద
క్షరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః. ౧౯. అహం బ్ర
హ్మా చిదాకాశం నిత్యం బ్రహ్మ నిరంజనమ్, శుద్ధం బుద్ధం సదాముక్త
మనాత్మక మరూపకమ్. ౨౦. సచ్చిదానందరూపోఽహమనుత్పన్న మిదం
జగత్, సత్యాసత్యం జగన్నాస్తి సంకల్పకలనాదికమ్. ౨౧. నిత్యానందమ
యం బ్రహ్మ కేవలగ్ం సర్వదా స్వయమ్, అనన్తమవ్యయగ్ం శాంత మేక
రూప మనామయమ్. ౨౨. మత్తోఽన్య దస్తిచే న్మిథ్యా యథా మరుమరీ
చికా, వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చే దస్తికించన. ౨౩. శశశృంగేణ నాగేం
ద్రో మృతశ్చే జ్జగదస్తితత్, మృగతృష్ణాజలం పీత్వా తృప్తశ్చే దస్త్వి
దం జగత్. ౨౪. నరశృంగేణ నష్టశ్చే త్కశ్చి దస్త్విద మేవ హి, గం
ధర్వనగరే సత్యే జగ ద్భవతి సర్వదా. ౨౫. గగనే నీలిమా సత్యే జగ
త్సత్యం భవిష్యతి, శుక్తికా రజతం సత్యం భూషణం చే జ్జగద్భవేత్.
౨౬. రజ్జు సర్పేణ దష్టశ్చే న్నరో భవతు సంసృతిః, జాతరూపేన బాణే
న జ్వాలాగ్నౌ నాశితే జగత్. ౨౭. వింధ్యాటవ్యాం పాయసాన్న మస్తి
చే జ్జగదుద్భవః, రంభాస్తంభేన కాష్ఠేన పాకేసిద్ధే జగద్భవేత్. ౨౮. స
ద్యః కుమారికా రూపైః పాకే సిద్ధే జగ ద్భవేత్, చిత్రస్థదీపైస్తమసో
నాశశ్చే దస్త్విదంజగత్. ౨౯. మాసాత్పూర్వం మృతో మర్త్యో హ్యాగ
తశ్చే ద్భవే జ్జగత్, తక్రం క్షీరస్వరూపం చే త్క్వచి న్నిత్యం జగ ద్భ
వేత్. ౩౦. గోస్తనా దుద్భవం క్షీరం పునరారోపణే జగత్, భూరజోఽ
బ్ధౌ సముత్పన్నం జగ ద్భవతు సర్వదా. ౩౧. కూర్మరోమ్ణా గజే బద్ధే
జగదస్తు మదోత్కటే, నాళస్థతంతునా మేరు శ్చాలితశ్చే జ్జగ ద్భ
వేత్. ౩౨. తరంగమాలయా సింధుర్బద్ధశ్చే దస్త్విదం జగత్, అగ్నే
రధ శ్చే జ్జ్వలనం జగ ద్భవతు సర్వదా. ౩౩. జ్వాలావహ్నిః శ్శీతళ
శ్చే దస్తిరూప మిదం జగత్, జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మ వృద్ధి శ్చే జ్జగ
దస్త్విదమ్. ౩౪. మహచ్ఛైలేంద్ర నీలం వా సంభవ శ్చే దిదం జగత్, మే
రురాగత్య పద్మాక్షే స్థిత శ్చేద స్త్విదం జగత్. ౩౫. నిగిరిశ్చే ద్భృంగ

సూనుస్తైరుశ్చలవ దస్త్విదమ్, మశకేన హతే సింహే జగత్స్యాం తదాఽస్తుతే. ౮౬. అణుకోటరవిస్తీర్ణే త్రైలోక్యంచేజ్జగద్భవేత్, తృణానలశ్చనిత్యశ్చే త్క్షణికంత జ్జగద్భవేత్. ౮౭. స్వప్న దృష్టంచయద్వస్తు జాగరే చేజ్జగద్భవః, నదీవేగో నిశ్చలశ్చే త్కేనాపీదం జగద్భవేత్. ౮౮. క్షుధితస్యాగ్నిభోజ్యశ్చేత్ నిమిషంకల్పితం భవేత్, జాత్యంధైరత్న విషయ స్సుజ్ఞాతశ్చేజ్జగత్సదా. ౮౯. నపుంసక కుమారస్యస్త్రీసుఖంచేద్భవేజ్జగత్, నిర్మిత శ్శశశృంగేణ రథశ్చేజ్జగదస్తితత్. ౯౦. సద్యోజాతాతు యాకన్యా భోగయోగ్యా భవేజ్జగత్, వంధ్యాగర్భాప్తిత సౌఖ్యం జ్ఞాతా చేదస్త్విదం జగత్. ౯౧. కాకోవా హంసవద్గచ్ఛే జ్జగద్భవతు నిశ్చలమ్, మహాఖరోవా సింహేన యుధ్యతేచేజ్జగత్ స్థితిః. ౯౨. మహాఖరో గజగతిం గతశ్చే జ్జగదస్తు తత్, సంపూర్ణ చంద్ర స్సూర్యశ్చే జ్జగద్భాతు స్వయం జడమ్. ౯౩. చంద్రసూర్యాదికౌ త్యక్త్వా రాహుశ్చే ద్దృశ్యతే జగత్, భ్రిష్టబీజసముత్పన్నవృద్ధిశ్చే జ్జగదస్తు తత్. ౯౪. దరిద్రోధనికానాంచ సుఖం జానాతి చే జ్జగత్, శునా వీర్యేణ సింహస్తు జితో యది జగత్తదా. ౯౫. జ్ఞానినో హృదయం మూఢైర్జ్ఞాతంచేత్కల్పనం తదా, శ్వానేనసాగరే పీతే నిశ్శేషేణ మనో భవేత్. ౯౬. శుద్ధాకాశో మనుష్యేషు పతితశ్చే త్తదాజగత్, భూమౌ వా పతితం వ్యోమ వ్యోమపుష్పం సుగంధకమ్. ౯౭. శుద్ధాకాశే వనేజాతే చలితేతు తదా జగత్, కేవలే దర్పణేనాస్తి ప్రతిబింబం తదా జగత్. ౯౮. అజకుక్షౌ జగన్నాస్తి హ్యాత్మకుక్షౌ జగన్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం న విద్యతే. ౯౯. మాయాకార్య మిదం భేద మస్తి చే ద్బ్రహ్మభావనమ్, దేహోఽహమితి దుఃఖంచే ద్బ్రహ్మాహ మితి నిశ్చయః. ౧౦౦. హృదయగ్రంధి రస్తిత్వే చ్ఛేదనే బ్రహ్మచక్రకమ్, సంశయే సమనుప్రాప్తే బ్రహ్మనిశ్చయ మాశ్రయేత్. ౧౦౧. అనాత్మరూపచోరశ్చేదాత్మరత్నస్య రక్షణమ్, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలగ్ సర్వదా స్వయమ్. ౧౦౨. ఏవమాది సుదృష్టాంతై స్సాధితం బ్రహ్మమాత్రకమ్, బ్రహ్మైవ సర్వభవనం భువనం నామ సంత్యజ. ౧౦౩. అహంబ్రహ్మేతి

నిశ్చిత్య అహంభావం పరిత్యజ, సర్వమేవ లయం యాతి సుప్తహస్తస్థ పుష్పవత్. ౧౦౪. నదేహో నచ కర్మాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, నభూతం నచ కార్యంచ నచావస్థాచతుష్టయమ్. ౧౦౫. లక్షణాత్రయ విజ్ఞానఀ సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, సర్వవ్యాపార ముత్సృజ్య అహం బ్రహ్మేతి భావయ. ౧౦౬. అహం బ్రహ్మ న సందేహో హ్యహంబ్రహ్మ చిదాత్మకమ్, సచ్చిదానందమాత్రోఽహమితినిశ్చిత్యతత్త్యజ. ౧౦౭. శాంకరం తు మహాశాస్త్రం నదేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దుర్వృత్తాయ దురాత్మనే. ౧౦౮. గురుభక్తివిశుద్ధాంతఃకరణాయ మహాత్మనే, సమ్యక్పరీక్ష్య దాతవ్యం మాసఀ షాణ్మాసవత్సరమ్. ౧౦౯. సర్వోపనిషదభ్యాసం దూరత స్త్యజ్యసాదరమ్, తేజోబిందూపనిషద మభ్యసే త్సర్వదా ముదా, సకృదభ్యాసమాత్రేణ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయ మిత్యుపనిషత్.

తేజోబిందూపనిషది షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఇతి తేజోబిందూపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౮. ఋగ్వేదీయ నాదబిందూపనిషత్.

ఓమ్ వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః.

శ్లో. వైరాజాత్మోపాసనయా సంజాత జ్ఞానవహ్నినా,
దగ్ధ్వాకర్మత్రయంయాతి యత్పదంయాతి తద్భజే.

ఓం. అకారో దక్షిణః పక్ష ఉకార స్తూత్తర స్స్మృతః, మకారః పుచ్ఛమిత్యాహు రర్ధమాత్రాతుమస్తకమ్ ౧. పాదాదికం గుణా స్తస్య శరీరం తత్త్వ ముచ్యతే, ధర్మోఽస్య దక్షిణం చక్షురధర్మోథోఽపరః స్మృతమ్. ౨. భూర్లోకఃపాదయో స్తస్య భువర్లోకస్తు జానుని, సువర్లోకః కటీ దేశే నాభిదేశే మహర్జగత్. ౩. జనో లోకస్తు హృదయే కంఠే

లోక స్తప స్తతః, భ్రువోర్లలాటమధ్యేతు సత్యలోకో వ్యవస్థితః. ౪. సహస్రార మతీవాత్ర మంత్ర ఏష ప్రదర్శితః, ఏవ మేతాం సమారూఢో హంసయోగ విచక్షణః. ౫. నభిద్యతే కర్మచారైః పాపకోటిశతైరపి, ఆగ్నేయీ ప్రథమా మాత్రా వాయవ్యేషా తథా పరా. ౬. భానుమండలసంకాశా భవేన్మాత్రా తథోత్తరా, పరమా చార్ధమాత్రా యా వారుణీం తాం విదుర్బుధాః. ౭. కాలత్రయేఽపి యస్యేమా మాత్రా నూనం ప్రతిష్ఠితాః, ఏష ఓంకార ఆఖ్యాతో ధారణాభి ర్నిబోధత. ౮. ఘోషిణీ ప్రథమా మాత్రా విద్యున్మాత్రా తథా పరా, పతంగినీ తృతీయా స్యా చ్చతుర్థీ వాయువేగినీ. ౯. పంచమీ నామధేయాతు షష్ఠీ చైంద్రీభి ధీయతే, సప్తమీ వైష్ణవీ నామ అష్టమీ శాంకరీతిచ. ౧౦. నవమీ మహతీ నామ ధృతిస్తు దశమీ మతా, ఏకాదశీ భవే న్నారీ బ్రాహ్మీతు ద్వాదశీ పరా. ౧౧. ప్రథమాయాం తు మాత్రాయాం యది ప్రాణై ర్వియుజ్యతే, భరతే వర్షరాజాసౌ సార్వభౌమః ప్రజాయతే. ౧౨. ద్వితీయాయాం సముత్క్రాంతో భవే ద్యక్షో మహాత్మవాన్, విద్యాధర స్తృతీయాయాం గాంధర్వస్తు చతుర్థికా. ౧౩. పంచమ్యా మథ మాత్రాయాం యది ప్రాణై ర్వియుజ్యతే, ఉషిత స్సహ దేవత్వం సోమలోకే మహీయతే. ౧౪. షష్ఠ్యా మింద్రస్య సాయుజ్యం సప్తమ్యాం వైష్ణవం పదమ్, అష్టమ్యాం వ్రజతే రుద్రం పశూనాంచ పతిం తథా. ౧౫. నవమ్యాం తు మహర్లోకం దశమ్యాం తు జనం వ్రజేత్, ఏకాదశ్యాం తపోలోకం ద్వాదశ్యాం బ్రహ్మశాశ్వతమ్. ౧౬. తతః పరతరం శుద్ధం వ్యాపకం నిర్మలం శివమ్, సదోదితం పరం బ్రహ్మ జ్యోతిషా ముదయో యతః. ౧౭ అతీంద్రియం గుణాతీతం మనోలీనం యదా భవేత్, అనూపమం శివం శాంతం యోగయుక్త స్సదా విశేత్. ౧౮. తద్యుక్త స్తన్మయో జంతు శ్శనైర్ముంచే [1]త్కళేజనమ్, సంస్థితో యోగధర్మేణ సర్వసంగవివర్జితః. ౧౯. తతో విలీనపాశోఽసౌ విమలః కమలాప్రభుః, తేనైవ బ్రహ్మభావేన పరమానంద మశ్నుతే. ౨౦. ఆత్మానం సతతం జ్ఞాత్వా కాలం నయ మహామతే, ప్రారబ్ధ మఖిలం భుంజ న్నోద్వేగం కర్తు మర్హసి. ౨౧. ఉత్పన్నే చాత్మవిజ్ఞానే ప్రారబ్ధం నైవ ముంచతి, తత్త్వజ్ఞానోదయా దూర్ధ్వం ప్రారబ్ధం నైవ

---

1 త్కళేబరం.

విద్యతే. ౨౨. దేహాదీనా మసత్త్వాత్తు యథా స్వప్నే విబోధతః, కర్మ
జన్మాంతరీయం యత్ప్రారబ్ధ మితి కీర్తితమ్. ౨౩. తత్తు జన్మాంతరాభా
వా త్పుంసో నైవాస్తి కర్హిచిత్, స్వప్నదేహోయథాధ్యస్త స్తథైవా
యం హి దేహకః. ౨౪. అధ్యస్తస్య కుతో జన్మ జన్మాభావే కుతః
స్థితిః, ఉపాదానం ప్రపంచస్య మృద్భాండ స్యేవ పశ్యతి. ౨౫. అజ్ఞా
నం చేతివేదాంతై స్తస్మి న్నష్టే క్వవిశ్వతా, యథారజ్జుంపరిత్యజ్య
సర్పంగృహ్ణాతి వై భ్రమాత్. ౨౬. తద్వ త్సత్య మవిజ్ఞాయ జగత్పశ్య
తి మూఢధీః, రజ్జుఖండే పరిజ్ఞాతే సర్పరూపం న తిష్ఠతి. ౨౭. అధిష్ఠా
నేతదాజ్ఞాతే ప్రపంచే శూన్యతాం గతే, దేహస్యాపి ప్రపంచత్వా
త్ప్రారబ్ధా వస్థితిః కుతః. ౨౮. అజ్ఞానజనబోధార్థం ప్రారబ్ధ మితి చోచ్య
తే, తతః కాలవశా దేవ ప్రారబ్ధేచ క్షయం గతే. ౨౯. బ్రహ్మప్రణవసం
ధాననాదో జ్యోతిర్మయ శ్శివః, స్వయ మావిర్భవే దాత్మా మేఘాపా
యేఽంశుమా నివ. ౩౦. సిద్ధాసనస్థితో యోగీ ముద్రాం సంధాయ వైష్ణవీమ్,
శృణుయా ద్దక్షిణే కర్ణే నాద మంతర్గతం సదా. ౩౧. అభ్యస్యమానో
నాదోఽయం బాహ్యమావృణుతే ధ్వనిమ్, పక్షా ద్విపక్ష మఖిలం
జిత్వా తుర్యపదం వ్రజేత్. ౩౨. శ్రూయతే ప్రథమాభ్యాసే నాదో
నానావిధో మహాన్, వర్ధమాన స్తథాభ్యాసే శ్రూయతే సూక్ష్మ సూక్ష్మ
తః. ౩౩. ఆదౌ జలధిజీమూత భేరీ నిర్ఝరసంభవః, మధ్యే మర్దళశబ్దా
భో ఘంటాకాహళజ స్తథా. ౩౪. అంతేతు కింకిణీవంశ వీణాభ్రమర నిస్వ
నః, ఇతి నానావిధా నాదా శ్శ్రూయంతే సూక్ష్మసూక్ష్మతః. ౩౫. మహతి
శ్రూయమాణేతు మహాభేర్యాధికధ్వనౌ, తత్ర సూక్ష్మం సూక్ష్మతరం
నాద మేవ పరామృశేత్. ౩౬. ఘన ముత్సృజ్య వా సూక్ష్మే సూక్ష్మ
ముత్సృజ్యవా ఘనే, రమమాణ మపి క్షిప్తం మనోనాన్యత్ర చాల
యేత్. ౩౭. యత్రకుత్రాపి వా నాదే లగతి ప్రథమం మనః, తత్ర తత్ర
స్థిరీ భూత్వా తేనసార్థం విలీయతే. ౩౮. విస్మృత్య సకలం బాహ్యం
నాదేదుగ్ధాంబువ న్మనః, ఏకీభూయాథ సహసా చిదాకాశే విలీయతే.
౩౯. ఉదాసీనః స్థితో భూత్వా సదాభ్యాసేన సంయమీ, ఉన్మనీకార
కం సద్యో నాదమే వావధారయేత్. ౪౦. సర్వచింతాం సముత్సృజ్య
సర్వచేష్టావివర్జితః, నాదమే వానుసందధ్యా న్నాదే చిత్తం విలీయతే.

౪౧. మకరందం పిబన్ భృంగో గంధాన్ నాపేక్షతే యథా, నాదాస
క్తం సదా చిత్తం విషయం నహి కాంక్షతే. ౪౨. బద్ధస్సునాదగంధేన
సద్య స్సంత్యక్తచాపలః, నాదగ్రహణత శ్చిత్త మంతరంగం భుజంగ
మమ్. ౪౩. విస్మృత్య విశ్వమేకాగ్రం కుత్రచిన్నహి ధావతి, మనోమ
త్తగజేంద్రస్యవిషయోద్యానచారిణః. ౪౪. నియామనసమర్థోఽయంని
నాదోనిశితాంకుశః, నాదోఽంతరంగసారంగ బంధనేవాగురాయతే.
అంతరంగసముద్రస్య రోధే వేలాయతేఽపిచ, బ్రహ్మప్రణవసంలగ్న
నాదో జ్యోతిర్మయాత్మకః. ౪౬. మన స్తత్ర లయం యాతి తద్విష్ణోః
పరమం పదమ్, తావ దాకాశసంకల్పో యావచ్ఛబ్దః ప్రవర్తతే. ౪౭.
నిశ్శబ్దం తత్పరం బ్రహ్మ పరమాత్మా సమీయతే, నాదో యావన్మన
స్తావ న్నాదాంతే తు మనోన్మనీ. ౪౮. సశబ్ద శ్చాక్షరే లీనో నిశ్శబ్దం పర
మం పదమ్, సదా నాదానుసంధానా త్సంక్షీణా వాసనాతు యా.
౪౯. నిరంజనే విలీయేతే మనోవాయూ నసంశయః, నాదకోటిసహస్రా
ణి బిందుకోటిశతానిచ. ౫౦. సర్వే తత్ర లయం యాంతి బ్రహ్మప్రణవ
నాదకే, సర్వావస్థావినిర్ముక్త సర్వచింతా వివర్జితః. మృతవ త్తిష్ఠతేయో
గీసముక్తో నాత్ర సంశయః, శంఖదుందుభినాదంచ నశృణోతి కదాచన.
౫౨. కాష్ఠవద్జ్ఞాయతే దేహ ఉన్మన్యావస్థయా ధ్రువమ్, నజానాతి సశీ
తోష్ణం న దుఃఖం నసుఖం తథా. ౫౩. నమానం నావమానంచ సంత్య
క్త్వాథ సమాధినా, అవస్థాత్రయ మన్వేతి నచిత్తం యోగిన స్సదా. ౫౪.
జాగ్ర న్నిద్రావినిర్ముక్త స్స్వరూపావస్థతా మియాత్. ౫౫. దృష్టిః స్థిరా
యస్య వినా సదృశ్యం వాయుః స్థిరో యస్యవినా ప్రయత్నమ్, చిత్తం
స్థిరం యస్యవినావలంబం సబ్రహ్మతారాంతరనాదరూప మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి నాదబిందూపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౩౯. సామవేదీయ ధ్యానబిందూపనిషత్.

శ్లో. ధ్యాత్వాయస్బ్రహ్మమాత్రంతే స్యావశేషధియాయయుః,
యోగతత్త్వ జ్ఞానఫలం తత్స్వమాత్రం విచిన్తయే.
ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. యది శైలసమం పాపం విస్తీర్ణం బహుయోజనం, భిద్యతే ధ్యానయోగేన నాన్యోభేదఃకదాచన. ౧. బీజాక్షరం పరంబిందునాదం తస్యోపరిస్థితమ్, సశబ్దశ్చాక్షరే క్షీణే నిశ్శబ్దం పరమంపదమ్. ౨. అనాహతంతు యచ్ఛబ్దం తస్య శబ్దస్య యత్పరం, తత్పరంవిందతే యస్తు స యోగీఛిన్నసంశయః. ౩. వాలాగ్రశతసాహస్రింతస్యభాగస్యభాగినః,తస్య భాగస్యభాగార్థం తత్క్షయేతు నిరంజనమ్. ౪. పుష్పమధ్యేయథా గంధః పయో మధ్యేయథా ఘృతమ్, తిలమధ్యే యథా తైలం పాషాణే ష్వివకాంచనమ్. ౫. ఏవం సర్వాణి భూతాని మణౌ సూత్రఇవాత్మని, స్థిరబుద్ధి రసమ్మూఢో బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మణి స్థితః. ౬. తిలానాంతు యథా తైలం పుష్పే గంధఇ వాశ్రితః, పురుషస్య శరీరేతు సబాహ్యాభ్యంతరే స్థితః. ౭. వృక్షం తు సకలం విద్యా చ్ఛాయా తస్యైవ నిష్కళా, సకలేనిష్కళే భావే సర్వత్రాత్మా వ్యవస్థితః. ౮. ఓమి త్యేకాక్షరంబ్రహ్మధ్యేయం సర్వముముక్షుభిః, పృథి వ్యగ్నిశ్చ ఋగ్వేదో భూ రిత్యేవ పితామహః. ౯. అకారేతు లయం ప్రాప్తే ప్రథమే ప్రణవాంశకే, అంతరిక్షం యజు ర్వాయుర్భువో విష్ణుర్జనార్దనః.౧౦. ఉకారేతు లయం ప్రాప్తే ద్వితీయే ప్రణవాంశకే, ద్యౌ స్సూర్య స్సామవేదశ్చ స్వరిత్యేవ మహేశ్వరః. ౧౧. మకారేతు లయం ప్రాప్తే తృతీయే ప్రణవాంశకే, అకారః పీతవర్ణస్స్యా ద్రజోగుణ ఉదీరితః. ౧౨. ఉకార స్సాత్త్విక శ్శుక్లో మకారః కృష్ణతామసః, అష్టాంగం చ చతుష్పాదం త్రిస్థానం పంచ దైవతమ్. ౧౩. ఓంకారం యో నజానాతి బ్రాహ్మణో నభవే త్తు సః, ప్రణవో ధను శ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్య ముచ్యతే. ౧౪. అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్, నివర్తంతేక్రియాస్సర్వా

స్త్రస్మిన్ దృష్టే పరావరే. ౧౫. ఓంకారప్రభవా దేవా ఓంకారప్రభవా స్స్వరాః, ఓంకారప్రభవం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. ౧౬. హ్రస్వో దహతి పాపాని దీర్ఘస్సంపత్ప్రదోఽవ్యయః, అర్ధమాత్రాసమాయుక్తః ప్రణవో మోక్షదాయకః. ౧౭. తైలధారామివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్, అవాచ్యం ప్రణవస్యాగ్రం యస్తం వేద స వేదవిత్. ౧౮. హృత్పద్మకర్ణికామధ్యే స్థిరదీపనిభాకృతిమ్, అంగుష్ఠమాత్రమచలం ధ్యాయేదోంకారమీశ్వరమ్. ౧౯. ఇడయా వాయుమాపూర్య పూరయిత్వోదరస్థితమ్, ఓంకారం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయేజ్జ్వాలావళీవృతమ్. ౨౦. బ్రహ్మా పూరక ఇత్యుక్తో విష్ణుః కుంభక ఉచ్యతే, రేచో రుద్ర ఇతి ప్రోక్తః ప్రాణాయామస్య దేవతాః. ౨౧. ఆత్మానమరణిం కృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిమ్, ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా[1]దేవం పశ్యేన్నిగూఢవత్. ౨౨. ఓంకారధ్వనినాదేన వాయోస్సంహరణాంతికమ్, యావద్బలం సమాదధ్యాత్సమ్యఙ్నాదలయావధి. ౨౩. గమాగమస్థం గమనాదిశూన్యమోంకారమేకం రవికోటిదీప్తమ్, పశ్యంతి యే సర్వజనాంతరస్థం హంసాత్మకం తే విరజా భవంతి. ౨౪. యన్మనస్త్రిజగత్సృష్టిస్థితి[2]వ్యసనకర్మకృత్, తన్మనో విలయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్. ౨౫. అష్టపత్రంతు హృత్పద్మం ద్వాత్రింశత్కేసరాన్వితమ్, తస్య మధ్యే స్థితో భానుర్భానుమధ్యగతశ్శశీ. శశిమధ్యగతో వహ్నిర్వహ్నిమధ్యగతా ప్రభా, ప్రభామధ్యగతం పీఠం నానారత్నప్రవేష్టితమ్. ౨౬. తస్యమధ్యగతం దేవం వాసుదేవం నిరంజనమ్, శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కం ముక్తామణివిభూషితమ్. ౨౮. శుద్ధస్ఫటికసంకాశం చంద్రకోటిసమప్రభమ్, ఏవం ధ్యాయేన్మహావిష్ణుమేవంవా వినయాన్వితః. ౨౯. అతసీపుష్పసంకాశం నాభిస్థానే ప్రతిష్ఠితమ్, చతుర్భుజం మహావిష్ణుం పూరకేణ విచింతయేత్. ౩౦. కుంభకేన హృది స్థానే చింతయేత్కమలాసనమ్, బ్రహ్మాణం రక్తగౌరాభం చతుర్వక్త్రం పితామహమ్. ౩౧. రేచకేన తు విద్యాత్మా లలాటస్థం త్రిలోచనమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం నిష్కళం పాపనాశనమ్. ౩౨. అబ్జపత్రమధఃపుష్పమూర్ధ్వనాళమధోముఖమ్, కదళీపుష్పసంకాశం సర్వవేదమయం శివమ్. ౩౩. శతారం

---

1. దేవం; ద్దేవం. 2. ప్రళయ.

శతపత్రాఢ్యం విప్రకీర్ణాబ్జకర్ణికమ్, తత్ర చంద్రార్కవహ్నీనా ముపర్యుపరి చింతయేత్. ౩౪. పద్మస్యోద్ఘాటనం కృత్వా సూర్యచంద్రాగ్ని వర్చసః, తస్య హ్రీం బీజ మాహృత్య ఆత్మానం చరతే ధ్రువమ్. ౩౫. త్రిస్థానంచ త్రిమాత్రంచ త్రిబ్రహ్మచ త్రియక్షరమ్, త్రిమాత్ర మర్ధమాత్రం వా య స్తం వేద సవేదవిత్. ౩౬. తైలధారామి వాచ్ఛిన్నం దీర్ఘ ఘంటానినాదవత్, [1]బిందునాదకళాతీతం య స్తం వేద సవేదవిత్. ౩౭. యథైవోత్పలనాళేన తోయ మాకర్షయే న్నరః, తథైవోత్కర్షయే ద్వాయుం యోగీ యోగపదేస్థితః. ౩౮. అర్ధమాత్రాత్మకం కృత్వా కోశభూతంతు పంకజమ్, కర్షయే న్నాళ మార్గేణ భ్రువో ర్మధ్యే లయం నయేత్. ౩౯. భ్రువో ర్మధ్యే లలాటేతు నాసికాయాస్తు మూలతః, జానీయా దమృతస్థానం తద్బ్రహ్మా యతనం మహత్. ౪౦. ఆసనం ప్రాణ సంరోధః ప్రత్యాహారశ్చ ధారణా, ధ్యానం సమాధి రేతాని యోగాంగాని భవంతి షట్. ౪౧. ఆసనానిచ తావంతి యావంత్యో జీవజాతయః, ఏతేషా మతులాన్ భేదాన్ విజానాతి మహేశ్వరః. ౪౨. సిద్ధం భద్రంతథా సింహం పద్మం చేతి చతుష్టయమ్, ఆధారం ప్రథమం చక్రం స్వాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్. ౪౩. యోనిస్థానం తయో ర్మధ్యే కామరూపం నిగద్యతే, ఆధారాఖ్యే గుదస్థానే పంకజం యచ్చతుర్దళమ్. ౪౪. తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోనిః కామాఖ్యా సిద్ధవందితా, యోనిమధ్యేస్థితం లింగం పశ్చిమాభిముఖం తథా. ౪౫. మస్తకే మణివ ద్భిన్నం యో జానాతి సయోగవిత్, తప్తచామీకరాకారం తటిల్లేఖేవ విస్ఫురత్. ౪౬. చతురశ్ర ముపర్యగ్నే రధోమేఢ్రా త్ప్రతిష్ఠితమ్, స్వశబ్దేన భవే త్ప్రాణ స్స్వాధిష్ఠానకం తదాశ్రయమ్. ౪౭. స్వాధిష్ఠానం తత శ్చక్రం మేఢ్రమేవ నిగద్యతే, మణివత్తంతునా యత్ర వాయునా పూరితం వపుః. తన్నాభిమండలం చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూరకమ్, ద్వాదశారమహా చక్రే పుణ్యపాపనియంత్రితః. ౪౮. తావ జ్జీవో భ్రమత్యేవం యావ త్తత్త్వం నవిందతి, ఊర్ధ్వం మేఢ్రా దధో నాభేః కందో యోఽస్తి ఖగాండవత్. ౫౦. తత్ర నాడ్య స్సముత్పన్నాః సహస్రాణి ద్విసప్తతిః, తేషు నాడీ సహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాహృతాః. ౫౧. ప్రధానాః

1 అవాచ్యం ప్రణవస్యాగ్రం య స్తం వేద సవేదవిత్. ౩౭,

ప్రాణవాహిన్యో భూయ స్తత్ర దశ స్మృతాః, ఇడాచ పింగళా చైవ సుషుమ్నాచ తృతీయకా. ౫౨. గాంధారీ హస్తిజిహ్వాచ పూషాచైవ యశస్వినీ, అలంబుసా కుహూ రత్ర శంఖినీ దశమీస్మృతా. ౫౩. ఏవం నాడీమయం చక్రం విజ్ఞేయం యోగినా సదా, సతతం ప్రాణవాహిన్య స్సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః. ౫౪. ఇడా పింగళా సుషుమ్నా స్తిస్రోనాడ్యః ప్రకీర్తితాః, ఇడా వామే స్థితా [1]భాగే పింగళా దక్షిణే స్థితా. ౫౫. సుషుమ్నా మధ్యదేశస్థా ప్రాణమార్గా స్త్రయ స్స్మృతాః, ప్రాణోఽపాన స్సమాన శ్చోదానో వ్యాన స్తథైవచ. ౫౬. నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, ప్రాణాద్యాః పంచ విఖ్యాతా నాగాద్యాః పంచవాయవః. ౫౭. ఏతే నాడీ సహస్రేషు వర్తంతే జీవ రూపిణః, ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యధ శ్చోర్ధ్వం ప్రధావతి. ౫౮. వామదక్షిణమార్గేణ సంచలత్వా న్నదృశ్యతే, ఆక్షిప్తో భుజదండేన యథోచ్చలతికం తు కః. ౫౯. ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తద్వ జ్జీవో నవిశ్రమేత్, అపానాత్కర్షతి ప్రాణోఽపానః ప్రాణాచ్చ కర్షతి. ౬౦. ఖగరజ్జువది త్యేత ద్యోజానాతి స యోగవిత్, హకారేణ బహిర్యాతి సకారేణ విశేత్పునః. ౬౧. హంసహంసే త్యముం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, శతాని షడ్దివారాత్రగ్ సహస్రా ణ్యేకవిగ్ శతిః. ౬౨. ఏతత్సంఖ్యాన్వితం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపా నామ గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా. ౬౩. అస్యా స్సంకల్పమాత్రేణ నరః పాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశో జపః. ౬౪. అనయా సదృశం పుణ్యం నభూతం న భవిష్యతి, యేన మార్గేణ గంతవ్యం బ్రహ్మ[2]స్థానం నిరామయమ్. ౬౫. ముఖే నాచ్ఛాద్య తద్వారం ప్రసుప్తా పరమేశ్వరీ, ప్రబుద్ధా వహ్ని యోగేన మనసా మరుతా సహ. ౬౬. సూచివ ద్గుణ మాదాయ వ్రజ త్యూర్ధ్వం సుషుమ్నయా, ఉద్ఘాటయే త్కవాటంతు యథా కుంచితయా హఠాత్. ౬౭. కుండలిన్యా తథా యోగీ మోక్షద్వారం విభేదయేత్. ౬౮. కృత్వా సంపుటితౌ కరౌ దృఢతరం బధ్వాథపద్మాసనమ్, గాఢం వక్షసి సన్నిధాయ చుబుకం ధ్యానంచ త చ్చేతసి, వారంవార మపాన

---

1 నాడీ. 2 ద్వారం.

మూర్ధ్వ మనిలం ప్రోచ్చారయన్ పూరితం, ముంచన్ ప్రాణ ముప్పైతి బోధ మతులం శక్తిప్రభావా న్నరః. ౬౯. పద్మాసనస్థితో యోగీ నాడీ ద్వారేషు పూరయన్, మారుతం కుంభయ న్యస్తు సముక్తో నాత్ర సంశయః. ౭౦. అంగానాం మర్దనం కృత్వా శ్రమజాతేన వారిణా, కట్వామ్లలవణత్యాగీ క్షీరపాన రత స్సుఖీ. బ్రహ్మచారీ మితాహారీ యోగీయోగ పరాయణః, అబ్దాదూర్ధ్వంభవే త్సిద్ధో నాత్రకార్యా విచారణా. ౭౨. కంధోర్ధ్వకుండలీశక్తి స్స యోగీ సిద్ధిభాజనమ్, అపానప్రాణయో రైక్యం క్షయా న్మూత్రపురీషయోః. ౭౩. యువా భవతి వృద్ధోఽపి సతతం మూల బంధనాత్, పార్ష్ణిభాగేన సంపీడ్య యోని మాకుంచయే ద్గుదమ్. ౭౪. అపాన మూర్ధ్వముత్కృష్య మూలబంధోయ ముచ్యతే, ఉడ్యాణం కురుతే యస్మా దవిశ్రాంత మహాఖగః. ౭౫. ఉడ్డియాణం తదేవస్యా త్తత్ర బంధో విధీయతే, ఉదరే పశ్చిమంతాణం నాభే రూర్ధ్వంతుకారయేత్. ౭౬. ఉడ్డియాణోఽప్యయం బంధో మృత్యుమాతంగకేసరీ, బధ్నాతి హి శిరోజాత మధోగామినభో జలం. ౭౭. తతో జాలంధరో బంధః [1]కంఠదుఃఖౌఘనాశనః, జాలంధరే కృతే బంధే [2]కంఠదుఃఖౌఘ భక్షణే. ౭౮. నపీయ్యూషం పత త్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రధావతి, కపాల కుహరే జిహ్వా ప్రవిష్టా విపరీతగా. భ్రువో రంతర్గతా దృష్టి ర్ముద్రా భవతి ఖేచరీ, న రోగో మరణం తస్య ననిద్రా నక్షుధా తృషా. నచ మూర్ఛాభవే త్తస్యయో ముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, పీడ్యతే నచ రోగేణ లిప్యతే నచ కర్మణా. ౮౧. బధ్యతే నచ కాలేన యస్య ముద్రాఽస్తి ఖేచరీ, చిత్తం చరతిఖే యస్మా జ్జిహ్వా భవతి ఖే గతా. ౮౨. తేనైషా ఖేచరీ నామ ముద్రా సిద్ధనమస్కృతా, ఖేచర్యా ముద్రయా యస్య వివరం లంబికోర్ధ్వతః. ౮౩. బిందు క్షరతి నో యస్య కామిన్యా లింగితస్య చ, యావద్బిందుః స్థితో దేహే తావ న్మృత్యుభయంకుతః. ౮౪. యావ ద్బద్ధా నభో ముద్రా తావ ద్బిందు ర్నగచ్ఛతి, గళితోఽపి యదా బిందు స్సంప్రాప్తో యోని మండలే. ౮౫. వ్రజ త్యూర్ధ్వం హఠా చ్ఛక్త్యా నిబద్ధో యోని ముద్రయా, సఏవ ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా.

1 కర్మ. 2 కర్ణసంకోచలక్షణే; కంఠ సంకోచలక్షణే.

౮౬. పాండరం శుక్ల మిత్యాహు ర్లోహితాఖ్యం మహారజః, విదు
మద్రుమ సంకాశం యోనిస్థానే స్థితం రజః. ౮౭. [1]శిశ్నస్థానే వసే ద్బిందు
స్తయో రైక్యం సుదుర్లభం, బిందు శ్శివో రజశ్శక్తి ర్బిందు రిందూ
రజో రవిః. ౮౮. ఉభయో స్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం వపుః,
వాయునా శక్తిబాలేన ప్రేరితం ఖే యదా రజః. ౮౯. రవి నైకత్వ
మాయాతి భవే ద్దివ్య వపు స్తథా, శుక్లం చంద్రేణ సంయుక్తం రజ
స్సూర్య సమన్వితమ్. ౯౦. ద్వయో స్సమరసీ భావం యోజానాతి
సయోగవిత్, శోధనం మలజాలానాం ఘటనం చంద్రసూర్యయోః.
౯౧. రసానాం శోషణం సమ్య ఙ్మహాముద్రాభిధీయతే. ౯౨. వక్షోన్య
స్తహను ర్నిపీడ్య సుషిరం యోనేశ్చ వామాంఘ్రిణా, హస్తాభ్యా
మనుధారయ న్ప్రవితతం పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్య శ్వసనేన
కుక్షియుగళం బధ్వా శనై రేచయే, దేషా పాతకనాశినీ నను మహా
ముద్రా నృణాం ప్రోచ్యతే. ౯౩. అథాత్మనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యే. హృది
స్థానే అష్టదళపద్మం వర్తతే, తన్మధ్యే రేఖావలయం కృత్వా జీవాత్మ
రూపం జ్యోతీరూప మణుమాత్రం వర్తతే, తస్మిం త్సర్వం ప్రతిష్ఠితం
భవతి సర్వం జానాతి, సర్వం కరోతి, సర్వమేత చ్చరిత మహం కర్తా
ఽహం భోక్తా సుఖీ దుఃఖీ కాణః ఖంజో బధిరో మూకః కృశ స్స్థూ
లోఽనేన ప్రకారేణ స్వతంత్రవాదేన వర్తతే, పూర్వదళే విశ్రమతే,
పూర్వదళం శ్వేతవర్ణం, తదా భక్తిపురస్సరం ధర్మ మతి ర్భవతి, య
దాగ్నేయదళే విశ్రమతే, తదాగ్నేయదళం రక్తవర్ణం, తదా నిద్రాల
స్యమతి ర్భవతి, యదా దక్షిణదళే విశ్రమతే తద్దక్షిణదళం కృష్ణవర్ణం,
తదా ద్వేషకోపమతిర్భవతి. యదా నైరృతిదళే విశ్రమతే, నైరృతి
దళం నీలవర్ణమ్, తదా పాపకర్మ హింసా మతిర్భవతి, యదా పశ్చిమ
దళే విశ్రమతే, తత్పశ్చిమదళం స్ఫటికవర్ణమ్, తదా క్రీడావినోదే
మతిర్భవతి, యదా వాయవ్య దళే విశ్రమతే, వాయవ్యదళంమాణిక్య
వర్ణమ్, తదాగమనచంచలవైరాగ్య మతిర్భవతి, యదోత్తరదళే విశ్ర
మతే, తదుత్తరదళం పీతవర్ణమ్, తదా సుఖశృంగారమతి ర్భవతి, య
ఈశానదళే విశ్రమతే, తదీశానదళం వైడూర్యవర్ణం తదా దానాది

1 శశిస్థానే.

క్రుపా మతి ర్భవతి, యదా సంధి సంధిషు మతిర్భవతి, తదా వాతపిత్త శ్లేష్మ మహావ్యాధి ప్రకోపో భవతి, యదా మధ్యే తిష్ఠతి, తదా సర్వం జానాతి గాయతి నృత్యతి పఠ త్యానందం కరోతి, యదా నేత్రశ్రమో భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ప్రథమ రేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, ప్రథమరేఖాబన్ధూకపుష్పవర్ణాతదా నిద్రావస్థా భవతి, నిద్రావస్థామధ్యే స్వప్నావస్థా భవతి, స్వప్నావస్థా మధ్యే దృష్టం శ్రుత మను మానస భవా వార్తా ఇత్యాది కల్పనాం కరోతి, తదాఽధిక శ్రమో భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ద్వితీయరేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, ద్వితీయరేఖా ఇంద్రగోపవర్ణా తదా సుషుప్త్యవస్థా భవతి, సుషుప్తౌ కేవల పరమేశ్వర సంబంధినీ బుద్ధి ర్భవతి, నిత్యబోధ స్వరూపాభవతి, పశ్చాత్పరమేశ్వరస్వరూపేణ ప్రాప్తిర్భవతి, తృతీయ రేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, తృతీయరేఖా పద్మరాగవర్ణా తదా తురీయావస్థా భవతి, తురీయే కేవలపరమాత్మ సంబంధినీ భవతి, నిత్యబోధస్వరూపా భవతి, తదా శనై శ్శనై రుప రమే ద్బుద్ధ్యా ధృతి గృహీతయా, ఆత్మసంతస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయే త్తదా ప్రాణాపానయో రైక్యం కృత్వా సర్వం విశ్వ మాత్మస్వరూపేణ లక్ష్యం ధారయతి, తదా తురీయాతీతావస్థా తదా సర్వేషా మానందస్వరూపో భవతి, ద్వంద్వాతీతో భవతి, యావద్దేహ ధారణా వర్తతే తావత్తిష్ఠతి, పశ్చా త్పరమాత్మస్వరూపేణ ప్రాప్తి ర్భవదిత్యనేన ప్రకారేణ మోక్షో భవ తీద మేవాత్మదర్శనోపాయం భవతి. చతుష్పథసమాయుక్త మహాద్వార గవాయునా, సమాస్థితత్రి కోణార్థా గమనే దృశ్యతే చ్యుతః. ౯౪. పూర్వోక్త త్రికోణస్థానా దుపరి పృథివ్యాది పంచవర్ణకం ధ్యేయం. ప్రాణాదిపంచవాయుశ్చ బీజం వర్ణంచ స్థానకమ్, యకారం ప్రాణబీజంచ నీలజీమూతసన్నిభమ్. రకార మగ్నిబీజంచ అపానాదిత్యసన్నిభమ్. ౯౫. లకారం పృథివీరూపం వ్యా నం బంధూకసన్నిభమ్, వకారం జీవబీజంచ ఉదానం శంఖవర్ణకమ్. ౯౬. హకారం [1]విశ్వరూపంచ సమానం స్ఫటికప్రభమ్, హృన్నాభినాసా కర్ణంచ పాదాంగుష్ఠాదిసంస్థితః. ౯౭. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడీమార్గేషు

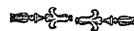
1 యత్స్వరూపంచ.

వర్తతే,అష్టావింశతికోటీషు రోమకూపేషు సంస్థితః. ౯౮. సమానప్రాణ ఏకస్తుజీవస్స్వఽప్యేకఏవహి, రేచకాదిత్రయంకుర్యా ద్దృఢచిత్తస్సమాహితః. ౯౯. శనై స్సమస్తమాకృష్య హృత్సరోరుహకోటరే, ప్రాణాపానౌ చ బధ్వాతు ప్రణవేన సముచ్చరేత్. ౧౦౦. [1]కంఠసంకోచనం కృత్వాలింగసంకోచనం తథా, మూలాధారా త్సుషుమ్నాచ పద్మతంతునిభా శుభా. ౧౦౧. అమూర్తోవర్తతే నాదో వీణాదండ సముత్థితః, శంఖనాదాదిభి శ్చైవ మధ్యమేవ ధ్వని ర్యథా. ౧౦౨. వ్యోమరంధ్రగతో నాదో మాయూరం నాదమేవ చ, కపాలకుహరేమధ్యే చతుర్ద్వారస్య మధ్యమే. ౧౦౩. తదాత్మా రాజతే తత్ర యథా వ్యోమ్ని దివాకరః, కోదండద్వయమధ్యే తు బ్రహ్మరంధ్రేషు శక్తితః. ౧౦౪. స్వాత్మానంపురుషం పశ్యే న్మన స్తత్ర లయంగతమ్, రత్నాని జ్యోత్స్నికానాదం బిందుం మాహేశ్వరంపదమ్. య ఏవం వేద పురుష స్సకైవల్యం సముశ్నుత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితిశాంతిః.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౪౦. యాజుషీయ బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాతత్కార్యజాతం యద్విద్యాపహ్నవంగతమ్,
తద్ధంసవిద్యానిష్పన్నం రామచంద్రపదంభజే.

ఓం సహనా వవ త్వితిశాంతిః.

ఓం. ప్రసాదా ద్బ్రహ్మణ స్తస్య విష్ణోరద్భుత కర్మణః, రహస్యం బ్రహ్మవిద్యాయా ధ్రువాగ్నిస్సంప్రచక్షతే. ౧. ఓ మి త్యేకాక్షరం బ్రహ్మ యదుక్తం బ్రహ్మవాదిభిః, శరీరం తస్య వక్ష్యామి స్థానం కాలత్రయం తథా. ౨. తత్ర దేవా స్త్రయః ప్రోక్తా లోకా వేదా స్త్ర

1 కర్ణసంకోచ.

ఘో౽గ్నయః, తిస్రో మాత్రార్ధమాత్రాచ త్ర్యక్షరస్య శివస్య తు. ౩. ఋగ్వేదో గార్హపత్యంచ పృథివీ బ్రహ్మఏవ చ, అకారస్య శరీరం తు వ్యాఖ్యాతం బ్రహ్మవాదిభిః. ౪. యజుర్వేదో౽౦తరిక్షంచ దక్షిణాగ్ని స్తథైవచ, విష్ణుశ్చ భగవాన్దేవ ఉకారఃపరికీర్తితః. ౫. సామవేద స్తథా ద్యౌశ్చా హవనీయ స్తథైవచ, ఈశ్వరః పరమోదేవో మకారఃపరికీర్తితః. ౬. సూర్యమండలమధ్యే౽థ హ్యకారశ్శంఖ మధ్యగః, ఉకార శ్చంద్రసంకాశ స్తస్య మధ్యే వ్యవస్థితః. ౭. మకార స్త్వగ్ని సంకాశో విధూమోవిద్యుతోపమః, తిస్రో మాత్రా స్తథా జ్ఞేయా స్సోమసూర్యాగ్నిరూపిణః. ౮. శిఖాతు దీపసంకాశా తస్మిన్నుపరివర్తతే, అర్ధమాత్రా తథా జ్ఞేయా ప్రణవ స్యోపరి స్థితా. ౯. పద్మసూత్రనిభా సూక్ష్మా శిఖా సాదృశ్యతే పరా, సా నాడీ సూర్యసంకాశా సూర్యం భిత్వా తథా పరా. ౧౦. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడిం భిత్వాచ మూర్ధని, వరద స్సర్వభూతానాం సర్వం వ్యాప్యావతిష్ఠతే. ౧౧. కాంస్యఘంటా నినాదస్తు యథా లీయేత శాంతయే, ఓంకారస్తు తథా యోజ్య శ్శాంతయే సర్వ మిచ్ఛతా. యస్మిం స్సలీయతే శబ్ద స్తత్పరంబ్రహ్మ గీయతే, ధియం హి లీయతే బ్రహ్మ సో౽మృతత్వాయ కల్పతే. వాయుః [1]ప్రాణ స్తథా౽౽కాశ స్త్రివిధో జీవ సంజ్ఞికః, సజీవః ప్రాణ ఇత్యుక్తో వాలాగ్రశతకల్పితః. నాభిస్థానే స్థితం విశ్వం శుద్ధతత్వం సునిర్మలం, ఆదిత్య మివ దీప్యంతం రశ్మిభి శ్చాఖిలం శివమ్. సకారంచ హకారంచ జీవో జపతి సర్వదా, నాభిరంధ్రా ద్వినిష్క్రాంతం విషయవ్యాప్తివర్జితం. తేనేదం నిష్కలం విద్యా త్క్షీరా త్సర్పి ర్యథా తథా, కారణే నాత్మనా యుక్తః ప్రాణాయామైశ్చ పంచభిః. చతుష్కలా సమాయుక్తో భ్రామ్యతేచ హృదిస్థితః, గోళకస్తు యదా దేహే క్షీరదండేన వాహతమ్. ఏతస్మి న్వసతే శీఘ్ర [2]మవిశ్రామం మహాఖగః, యావన్నిశ్వసితో జీవ స్తావ న్నిష్కళతాం గతః. నభస్థం నిష్కళం ధ్యాత్వా ముచ్యతే భవబంధనాత్, అనాహతధ్వనియుతం హంసం యో వేద హృద్గతమ్. ౨౦. స్వప్రకాశ చిదానందం స హంస ఇతి గీయతే, రేచకం పూరకం ముక్త్వా కుంభకే నసిత స్సుధీః. నాభికందే సమౌ కృత్వా ప్రాణాపానౌ సమాహితః, మ స్త

1 స్తేజ. 2 మవిశ్రాంతం.

కస్థా ఽమృతాస్వాదం పీత్వా ధ్యానేన సాదరమ్. దీపాకారం మహా దేవం జ్వలంతం నాభి మధ్యమే, అభిషిచ్యామృతే నైవ హంసహంసే తియో జపేత్. జరామరణరోగాదినతస్య భువి విద్యతే, ఏవం దినే దినే కుర్యా దణిమాదివిభూతయే. ఈశ్వరత్వ మవాప్నోతి సదా భ్యాస రతః పుమాన్, బహవో నైకమార్గేణ ప్రాప్తా నిత్యత్వ మా గతాః. హంసవిద్యా మృతేలోకే నాస్తి నిత్యత్వ సాధనమ్, యో దదాతి మహావిద్యాం హంసాఖ్యాం [1]పారమేశ్వరీమ్. తస్య దాస్యం సదా కుర్యా త్ప్రజ్ఞయా పరయా సహ, శుభం వా శుభమన్య ద్వా యదుక్తం గురుణా భువి. తత్కుర్యా దవిచారేణ శిష్య స్సంతోష సంయుతః, హంసవిద్యా మిమాం లబ్ధ్వా గురుశుశ్రూషయా నరః. ఆత్మాన మాత్మనా సాక్షా ద్బ్రహ్మబుధ్వా సునిశ్చలమ్, దేహజాత్యాది సంబంధా న్వర్ణాశ్రమసమన్వితాన్. వేదశాస్త్రాణి చాన్యాని పదపాంసు మివ త్యజేత్, గురుభక్తిం సదా కుర్యా చ్ఛ్రేయసే భూయసే నరః. ౨౦. గురు రేవ హరి స్సాక్షా న్నాన్య ఇత్యబ్రవీ చ్ఛ్రుతిః. శ్రుత్యా యదుక్తం పరమార్థమేవ తత్సంశయో నాత్ర తత స్సమస్తమ్. శ్రుత్యా విరోధేన భవే త్ప్రమాణం భవేదనర్థాయ వినా ప్రమాణమ్. దేహస్థ స్సకలో జ్ఞేయో నిష్కలో దేహవర్జితః. ఆప్తోపదేశగమ్యోఽసౌ సర్వతః కిమవస్థితః, హంసహంసేతి యో బ్రూయా ద్ధంసో నామ హరి శ్శివః. గురువక్త్రా త్తులభ్యేత ప్రత్యక్షం సర్వతోముఖమ్, తిలేషు చ యథా తైలం పుష్పే గంధ ఇవాశ్రితః. పురుషస్య శరీరేఽస్మిం స్సబాహ్యాభ్యంతరే తథా, ఉల్కాహస్తో యథాలోకే ద్రవ్య మాలోక్య తాం త్యజేత్. జ్ఞానేన జ్ఞేయ మాలోక్య పశ్చాద్జ్ఞానం పరిత్యజేత్, పుష్పవత్సకలం విద్యా ద్గంధ స్తస్యతు నిష్కళః. వృక్షస్తు సకలం విద్యా చ్ఛాయా తస్యతు నిష్కళా, నిష్కళ స్సకలో భావ స్సర్వత్రైవ వ్యవస్థితః, ఉపాయస్సకళ స్తద్వ దుపేయ శ్చైవ నిష్కళః, సకళే సకలో భావో నిష్కళే నిష్కళ స్తథా, ఏకమాత్రో ద్విమాత్రశ్చ త్రిమాత్రశ్చైవ భేదతః, అర్ధమాత్రా పరా జ్ఞేయా తత ఊర్ధ్వం పరాత్పరమ్. పంచధా పంచదైవత్యం సకళం పరిపఠ్యతే, బ్రహ్మణో హృదయ స్థానం కంఠే విష్ణు స్స

1 పావనీంపరామ్.

మాశ్రితః. ౨౧. తాలు మధ్యస్థితో రుద్రో లలాటస్థో మహేశ్వరః, నాసాగ్రే అచ్యుతం విద్యాత్తస్యాంతేతు పరంపదం. పరత్వాత్తు పదం నాస్తీత్యేవం శాస్త్రస్య నిర్ణయః, దేహాతీతం తు తం విద్యాన్నాసాగ్రే ద్వాదశాంగుళమ్. తదంతం తం విజానీయాత్తత్రస్థం వ్యాపయేత్ప్రభుః, మనోఽప్యన్యత్ర నిక్షిప్తం చక్షు రన్యత్ర పాతితమ్. తథాఽపి యోగినాం యోగోఽహ్యావిచ్ఛిన్నః ప్రవర్తతే, ఏతత్తు పరమం గుహ్యమేతత్తుపరమం శుభమ్. నాతః పరతరం కించి న్నాతఃపరతరం శుభమ్, శుద్ధజ్ఞానామృతం ప్రాప్య పరమాక్షరనిర్ణయమ్. గుహ్యాద్గుహ్యతమంగోప్యం గ్రహణీయం ప్రయత్నతః, నాపుత్రాయ ప్రదాతవ్యం నాశిష్యాయ కదాచన. గురుదేవాయ భక్తాయ నిత్యం భక్తిపరాయచ, ప్రదాతవ్యమిదం శాస్త్రం నేతరేభ్యః ప్రదాపయేత్. దాతాస్య నరకం యాతి సిధ్యతే నకదాచన, గృహస్థో బ్రహ్మచారీచవానప్రస్థశ్చ భిక్షుకః. యత్ర యత్ర స్థితో జ్ఞానీ పరమాక్షరవిత్సదా, విషయీవిషయాసక్తో యాతి దేహాంతరే శుభమ్. జ్ఞానాదేవాస్య శాస్త్రస్య సర్వావస్థోఽపి మానవః, బ్రహ్మహత్యాశ్వమేధాద్యైః పాపపుణ్యైర్నలిప్యతే. ౨౨. చోదకో బోధకశ్చైవ మోక్షదశ్చ పరస్మృతః, ఇత్యేషాం త్రివిధోజ్ఞేయ ఆచార్యస్తు మహీతలే. చోదకో దర్శయేన్మార్గం బోధకస్థ్సాన మాచరేత్, మోక్షదస్తు పరం తత్త్వం యద్జ్ఞాత్వాపర మశ్నుతే. ప్రత్యక్షయజనం దేహే సంక్షేపాచ్ఛృణు గౌతమ, తేనేష్ట్వా స నరో యాతి శాశ్వతం పదమవ్యయమ్. స్వయమేవ తు సంపశ్యేద్దేహేబింబంచ నిష్కళమ్, అయనేద్వేచవిషువే సదా పశ్యతిమార్గవిత్. కృత్వా యామం పురా వత్స రేచపూరకకుంభకాన్, పూర్వం చోభయ ముచ్చార్య అర్చయేత్తు యథాక్రమమ్. నమస్కారేణ యోగేన ముద్రయా రభ్యార్చయేత్, సూర్యస్య గ్రహణం వత్స ప్రత్యక్షయజనం స్మృతమ్. జ్ఞానాత్సాయుజ్య మేవోక్తం తోయే తోయం యథా తథా, ఏతే గుణాః ప్రవర్తంతే యోగాభ్యాస కృతశ్రమైః. యస్మాద్యోగం సమాధాయ సర్వదుఃఖబహిష్కృతః, యోగధ్యానం సదా కృత్వా జ్ఞానం తన్మయతాం వ్రజేత్. జ్ఞానాత్స్వరూపం పరమం హంసమంత్రం సముచ్చరేత్, ప్రాణినాం దేహ మధ్యేతుస్థితో హంస స్సదాఽచ్యుతః. హంస

ఏవ పరం సత్యం హంస ఏవతు శక్తికమ్, హంసఏవ పరం వాక్యం
హంసఏవతు వైదికమ్.౧౦. హంసఏవ పరో రుద్రో హంసఏవ పరాత్పరః,
సర్వదేవస్య మధ్యస్థో హంసఏవ మహేశ్వరః, పృథివ్యాది శివాంతం
తు అకారాద్యాశ్చ వర్ణకాః. కూటాంతా హంసఏవస్యా న్మాతృకేతి
వ్యవస్థితాః, మాతృకా రహితా మంత్రా ఆదిశం తేన కుత్రచిత్.
హంసజ్యోతి రనూపమ్యం మధ్యేదేవం వ్యవస్థితమ్, దక్షిణాముఖ
మాశ్రిత్య జ్ఞానముద్రాం ప్రకల్పయేత్. సదా సమాధిం కుర్వీత
హంసమంత్ర మనుస్మరన్, నిర్మల స్ఫటికాకారం దివ్యరూప మనూప
మమ్. మధ్యదేశే పరం హంసం జ్ఞానముద్రాత్మరూపకమ్, ప్రాణోఽపాన
స్సమాన శ్చోదానవ్యానౌచ వాయవః. పంచకర్మేంద్రియై ర్యుక్తాః
క్రియాశక్తిబలోద్యతాః, నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనం
జయః. పంచజ్ఞానేంద్రియై ర్యుక్తా జ్ఞానశక్తిబలోద్యతాః, పావక శ్శక్తి
మధ్యేతు నాభిచక్రే వ్యవస్థితః. బంధముద్రా కృతా యేన నాసాగ్రేతు
స్వలోచనే, అకారే వహ్ని రిత్యాహు రుకారే హృది సంస్థితః. మకా
రేచ భ్రువో ర్మధ్యే ప్రాణశక్త్యా ప్రబోధయేత్, బ్రహ్మగ్రంథి రకారేచ
విష్ణుగ్రంథి ర్హృది స్థితః, రుద్రగ్రంథి ర్భ్రువో ర్మధ్యే భిద్యతేఽక్షరవా
యునా, అకారే సంస్థితో బ్రహ్మా ఉకారే విష్ణు రాస్థితః.౨౦.మకారే సం
స్థితో రుద్ర స్తతో స్యాం తత్పరాత్పరః, కంఠం సంకుచ్య నాడ్యాదౌ
స్తంభితేయేన శక్తితః, రసనాపీడ్యమానేయం షోడశీ వోర్ధ్వగామినీ,
త్రికూటం [1]త్రివిధం చైవ గోలాకం నిఖరం తథా. త్రిశంఖం వజ్ర
మోంకార మూర్ధ్వనాళం భ్రువో ర్ముఖమ్, కుండలీం చాలయన్ప్రాణా
న్భేదయం శ్శశి మండలమ్. సాధయ న్వజ్రకుంభాని నవద్వారాణి బం
ధయేత్, సుమనః పవనారూఢ స్సరాగో నిర్గుణ స్తథా, బ్రహ్మస్థానే
తు నాదస్స్యా [2]చ్ఛంఖిన్యా మృతవర్షిణీ, షట్చక్రమండలోద్ధారం జ్ఞాన
దీపం ప్రకాశయేత్. సర్వభూతస్థితం దేవం సర్వేశం నిత్య మర్చయేత్,
ఆత్మరూపం త మాలోక్య జ్ఞానరూపం నిరామయమ్. దృశ్యంతం దివ్య
రూపేణ సర్వవ్యాపీ నిరంజనః, హంసహంసవదే ద్వాక్యం ప్రాణినాం
దేహ మాశ్రితః. ౨౨.సప్రాణాపానయో ర్గ్రంథి రజపే త్యభిధీయతే, సహ

1 త్రివిధా. 2 చ్ఛాఖిన్యా.

స్రమేకం ద్వ్యయుతం షట్శతం చైవ సర్వదా, ఉచ్చర న్పఠితో హంస స్సోఽహ మి త్యభి ధీయతే. పూర్వభాగే హ్యధో లింగం శిఖిన్యాం చైవ పశ్చిమమ్, జ్యోతిర్లింగం భ్రువో ర్మధ్యే నిత్యం ధ్యాయే త్సదా యతిః. అచ్యుతోఽహ మచింత్యోఽహ మతర్క్యోఽహ మజోఽస్మ్యహమ్, అప్రాణోఽహ మకాయోఽహ మనంగోఽస్మ్యభయోఽస్మ్యహమ్. ౮౦. అశబ్దోఽహ మరూపోఽహ మస్పర్శోఽస్మ్యహ మద్వయః, అరసోఽహ మగంధోఽహ మనాదిరమృతోఽస్మ్యహమ్. అక్షయోఽహ మలింగోఽహ మజరోఽస్మ్యకళోఽస్మ్యహమ్, అప్రాణోఽహ మమూకోఽహ మచింత్యోఽస్మ్యకృతోఽస్మ్యహమ్. అంతర్యామ్యహ మగ్రాహ్యో నిర్దేశ్యోఽహ మలక్షణః, అగోత్రోఽహ మగాత్రోఽహ మచక్షుష్కోఽస్మ్యవాగహమ్, అదృశ్యోఽహ మవర్ణోఽహ మఖండోఽస్మ్యహ మద్భుతః, అశ్రుతోఽహ మదృష్టోఽహ మన్వేష్టవ్యోఽమరోఽస్మ్యహమ్, అవాయురప్యనాకాశో ఽతైజసోఽవ్యభిచార్యహమ్, అమృతోఽహ మజాతోఽహ మతిసూక్ష్మోఽవికార్యహమ్, అరజస్కోఽతమస్కోఽహ మసత్త్వో ఽస్మ్యగుణోఽస్మ్యహమ్, అమాయోఽనుభవాత్మాహ మనన్యవిషయోఽస్మ్యహమ్, అద్వైతోఽహ మపూర్ణోఽహ [1]మబాహ్యోఽహ మనంతరః, అశ్రోత్రోఽహ మదీర్ఘోఽహ మవ్యక్తోఽహ మనామయః, అద్వయానందవిజ్ఞానఘనోఽస్మ్యహ మవిక్రియః, అనిచ్ఛోఽహ మలేపోఽహ మకర్తాస్మ్యహ మద్వయః. అవిద్యాకార్యహీనోఽహ మవాఙ్మనసగోచరః, అనల్పోఽహ మశోకోఽహ మవికల్పోఽస్మ్యవిజ్వలన్, ఆదిమధ్యాంతహీనోఽహ మాకాశసదృశోఽస్మ్యహమ్, ఆత్మచైతన్యరూపోఽహ మహ మానందచిద్ఘనః, ఆనందామృతరూపోఽహ మాత్మసంస్థోఽహ మంతరః, ఆత్మకామోఽహ మాకాశా త్పరమాత్మేశ్వరోఽస్మ్యహమ్, ఈశానోఽస్మ్యహ మీడ్యోఽహ మహ ముత్తమపూరుషః, ఉత్కృష్టోఽహ ముపద్రష్టా అహ ముత్తరతోఽస్మ్యహమ్, కేవలోఽహం కవిః కర్మాధ్యక్షోఽహం కరణాధిపః, గుహాశయోఽహం గోప్తాఽహం చక్షుషశ్చక్షు రస్మ్యహమ్, చిదానందోఽస్మ్యహం చేతా శ్చిద్ఘనశ్చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, జ్యోతిర్మయోఽస్మ్యహం జ్యాయా౯ జ్యోతిషాం జ్యోతిరస్మ్యహమ్, తమస స్సాక్ష్యహం తుర్య స్తుర్యోఽహం తమసః పరః, దివ్యో దేవోఽస్మి దుర్ద

1 మబాధ్యోఽహం.

ర్యో [1]ద్రష్టా ధ్యేయో దృశ్యోఽస్మ్యహమ్, నిత్యోఽహం నిరవద్యోఽహం నిష్క్రియోఽస్మి నిరంజనః, నిర్మలో నిర్వికల్పోఽహం నిరాఖ్యాతోఽస్మి నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యపూతో నిర్గుణో నిస్పృహోఽస్మ్యహమ్, నిరింద్రియో నియంతాఽహం నిరపేక్షోఽస్మి నిష్కళః, పురుషః పరమాత్మాఽహం పురాణపరమోఽస్మ్యహమ్, పరావరోఽస్మ్యహం ప్రాజ్ఞః ప్రపంచోపశమోఽస్మ్యహమ్, పరామృతోఽస్మ్యహం పూర్ణః ప్రభురస్మి పురాతనః, పూర్ణానందైకబోధోఽహం ప్రత్యగేకరసోఽస్మ్యహమ్, ప్రజ్ఞాతోఽహం ప్రశాంతోఽహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః, ఏకధా చింత్యమానోఽహం ద్వైతాద్వైతవిలక్షణః, బుద్ధోఽహం భూతపాలోఽహం భారూపో భగవానహమ్, మహాదేవో మహానస్మి మహాజ్ఞేయో మహేశ్వరః, విముక్తోఽహం విభురహం వరేణ్యో వ్యాపకోఽస్మ్యహమ్, వైశ్వానరో వాసుదేవో విశ్వతశ్చక్షురస్మ్యహమ్, విశ్వాధికోఽహం విశదో విష్ణుర్విశ్వకృదస్మ్యహమ్. శుద్ధోఽస్మి శుక్రశ్శాంతోఽస్మి శాశ్వతోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, సర్వభూతాంతరాత్మాహం మహమస్మి సనాతనః, అహం సకృద్విభాతోఽస్మి స్వే మహిమ్ని సదా స్థితః, సర్వాంతరస్స్వయం జ్యోతిస్సర్వాధిపతిరస్మ్యహమ్, సర్వభూతాధివాసోఽహం సర్వవ్యాపీ స్వరాడహమ్, సమస్తసాక్షీ సర్వాత్మా సర్వభూతగుహాశయః, సర్వేంద్రియగుణాభాసస్సర్వేంద్రియవివర్జితః, స్థానత్రయవ్యతీతోఽహం సర్వానుగ్రాహకోఽస్మ్యహమ్, సచ్చిదానందపూర్ణాత్మా సర్వప్రేమాస్పదోఽస్మ్యహమ్. సచ్చిదానందమాత్రోఽహం స్వప్రకాశోఽస్మి చిద్ఘనః, సత్యస్వరూపశ్చిన్మాత్రస్సిద్ధస్సర్వాత్మకోఽస్మ్యహమ్, సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రస్స్వాత్మబంధహరోఽస్మ్యహమ్, సర్వగ్రాసోఽస్మ్యహం సర్వద్రష్టా సర్వానుభూరహమ్, (యే చ బ్రహ్మవిదస్సిద్ధాస్సర్వ ఏవం వదంతి హి.) ఏవం యో వేద తత్త్వేన స వై పురుష ఉచ్యతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

---

1 దృష్టా ధ్యాయో.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౧. యాజుషీయ యోగతత్త్వోపనిషత్.

శ్లో. యోగైశ్వర్యంచకైవల్యం జాయతే యత్ప్రసాదతః,
తద్వైష్ణవంయోగతత్త్వం రామచంద్ర పదంభజే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. యోగతత్త్వం ప్రవక్ష్యామి యోగినాం హితకామ్యయా, యచ్ఛ్రుత్వాచ పఠిత్వాచ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, విష్ణుర్నామ మహాయోగీ మహాభూతో మహాతపాః, తత్త్వమార్గే యథా దీపో దృశ్యతేపురుషోత్తమః,తమారాధ్యజగన్నాథం ప్రణిపత్య పితామహః, పప్రచ్ఛయోగతత్త్వం మేబ్రూహిచాష్టాంగ సంయుతమ్, తమువాచ హృషీకేశో వక్ష్యామి శ్రుణు తత్త్వతః, సర్వేజీవా స్సుఖైర్దుఃఖై ర్మాయాజాలేన వేష్టితాః, తేషాం ముక్తికరం మార్గం మాయాజాలనికృంతనమ్, జన్మమృత్యుజరావ్యాధి నాశనం మృత్యుతారకమ్, నానామార్గైస్తు దుష్ప్రాపం కైవల్యమ్ పరమంపదమ్, పతితా శ్శాస్త్రజాలేషు ప్రజ్ఞయా తేన మోహితాః, అనిర్వాచ్యపదం వక్తుం నశక్యం తైస్సురైరపి, స్వాత్మప్రకాశరూపం తత్కిం శాస్త్రేణ ప్రకాశ్యతే, నిష్కళం నిర్మలం శాంతం సర్వాతీతం నిరామయమ్, తదేవ జీవరూపేణ పుణ్యపాపఫలైర్వృతమ్. పరమాత్మపదం నిత్యం తత్కథం జీవతాం గతమ్, సర్వభావపదాతీతం జ్ఞానరూపం నిరంజనమ్, వారివత్స్ఫురితం తస్మిన్ తత్రాహంకృతి రుత్థితా, పంచాత్మక మభూత్పిండం ధాతుబద్ధం గుణాత్మకమ్, సుఖదుఃఖై స్సమాయుక్తం జీవభావనయా కురు, తేన జీవాభిధా ప్రోక్తా విశుద్ధే పరమాత్మని, కామక్రోధం భయంచాపి మోహలోభం మదో రజః, జన్మమృత్యుశ్చ కార్పణ్యం శోకస్తంద్రీక్షుధాతృషా, తృష్ణా లజ్జా భయం దుఃఖం; విషాదో హర్ష ఏవచ, ఏభిర్దోషైర్వినిర్ముక్త స్సజీవః కేవలో మతః, తస్మాద్దోష వినాశార్థ ముపాయం కథయామి తే, యోగహీనం కథం జ్ఞానం మోక్షదం భవతి ధ్రువమ్, యోగో

ఽపిజ్ఞానహీనస్తు న క్షమో మోక్షకర్మణి, తస్మాద్జ్ఞానంచ యోగం
చ ముముక్షుర్దృఢ మభ్యసేత్, అజ్ఞానా దేవ సంసారో జ్ఞానాదేవ
విముచ్యతే, జ్ఞానస్వరూపమే వాదౌ జ్ఞానం జ్ఞేయైకసాధనమ్, జ్ఞాతం
యేన నిజం రూపం కైవల్యం పరమం పదమ్, నిష్కళం నిర్మలం
సాక్షా త్సచ్చిదానంద రూపకమ్, ఉత్పత్తి స్థితి సంహార స్ఫూర్తిజ్ఞా
నవివర్జితమ్, ఏతద్జ్ఞానమితి ప్రోక్త మథయోగం బ్రవీమి తే, యోగో
హి బహుధా బ్రహ్మ న్భిద్యతే వ్యవహారతః, మంత్రయోగో లయ
శ్చైవ హఠోఽసౌ రాజ[1]యోగకః, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథా పరిచ
యస్స్మృతః, నిష్పత్తిశ్చే త్యవస్థాచ సర్వత్ర పరికీర్తితా, ఏతేషాం
లక్షణం బ్రహ్మ న్వక్ష్యే శృణు సమాహితః, మాతృకాదియుతం మం
త్రం ద్వాదశాబ్దం ప్రయోజయేత్, క్రమేణ లభతేజ్ఞాన మణిమాదిగు
ణాన్వితమ్, అల్పబుద్ధి రిమం యోగం సేవతే సాధకాధమః, లయయో
గశ్చిత్తలయః కోటిశః పరికీర్తితః, గచ్ఛ న్తిష్ఠం స్స్వప న్భుంజ న్ధ్యా
యే న్నిష్కళ మీశ్వరమ్, సఏవ లయ యోగ స్స్యాద్ధఠయోగ మత
శ్శృణు, యమశ్చ నియమశ్చైవ ఆసనం ప్రాణసంయమః, ప్రత్యాహా
రో ధారణాచ ధ్యానం భ్రూమధ్యమే హరిమ్, సమాధి స్సమతావస్థా
సాష్టాంగో యోగ ఉచ్యతే, మహాముద్రా మహాబంధో మహావేధశ్చ ఖే
చరీ, జాలంధరోడ్డియాణశ్చ మూలబంధ స్తథైవచ, దీర్ఘప్రణవసంధా
నం సిద్ధాంతశ్రవణం పరమ్, వజ్రోలీ చామరోలీచ సహజోలీ త్రిధా
మతా, ఏతేషాం లక్షణం బ్రహ్మ న్ప్రత్యేకం శృణు తత్త్వతః, లఘ్వా
హారో యమేష్వేకో ముఖ్యో భవతి నేతరః, అహింసా నియమే
ష్వేకా ముఖ్యావై చతురానన, సిద్ధం పద్మం తథా సింహం భద్రంచే
తి చతుష్టయమ్, ప్రథమాభ్యాసకాలేతు విఘ్నా స్స్యు శ్చతురానన,
ఆలస్యం కత్థనంధూర్త గోష్ఠీమంత్రాదిసాధనమ్, ధాతుస్త్రీలౌల్యకాదీని
మృగతృష్ణామయానివై, జ్ఞాత్వా సుధీ స్త్యజే త్సర్వా న్విఘ్నా న్పుణ్య
ప్రభావతః, ప్రాణాయామం తతః కుర్యా త్పద్మాసనగత స్స్వయమ్,
సుశోభనం మఠం కుర్యా త్సూక్ష్మద్వారంతు నిర్వ్రణమ్, సుష్ఠు లిప్తం
గోమయేన సుధయా వా ప్రయత్నతః, మత్కుణైర్మశకైర్లూ[2]కైర్వర్జి

1 యోగతః. 2 తే.

తంచ ప్రయత్నతః, దినేదినేచ సమ్మృష్టం సమ్మార్జన్యా విశేషతః, వాసి
తంచ సుగంధేన ధూపితం గుగ్గులాదిభిః, నా త్యుచ్ఛ్రితం నాతి నీచం
చేలాజిన కుశోత్తరమ్, తత్రోపవిశ్య మేధావీ పద్మాసనసమన్వితః, ఋజు
కాయః ప్రాంజలిశ్చ ప్రణమే దిష్టదేవతామ్, తతో దక్షిణహస్తస్య అంగు
ష్ఠేనైవ పింగళామ్, నిరుధ్య పూరయే ద్వాయు మిడయాతు శ్శనై శ్శనైః,
యథాశక్త్యవిరోధేన తతఃకుర్యాచ్చ కుంభకమ్, పున స్త్యజే త్పింగళయా
శనై రేవ న వేగతః, పునః పింగళయా పూర్య పూరయే దుదరం శనైః,
ధారయిత్వా యథాశక్తి రేచయే దిడయా శనైః. యయా త్యజేత్త
యా పూర్య ధారయే దవిరోధతః, జానూ ప్రదక్షిణీకృత్య నద్రుతం నవి
లంబితమ్, అంగుళిస్ఫోటనం కుర్యా త్సా మాత్రా పరిగీయతే, ఇడ
యా వాయు మారోప్య శనై ష్షోడశమాత్రయా, కుంభయే త్పూరితం
పశ్చాత్ చతుష్షష్ట్యాతు మాత్రయా, రేచయే త్పింగళా నాడ్యా
ద్వాత్రింశ న్మాత్రయా పునః. పునః పింగళయా పూర్య పూర్వవత్సు
సమాహితః, ప్రాతర్మధ్యం దినే సాయ మర్ధరాత్రేచ కుంభకాన్, శనై
రశీతిపర్యంతం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, ఏవం మాసత్రయాభ్యాసా
న్నాడీశుద్ధి స్తతో భవేత్, యదాతు నాడీశుద్ధి స్స్యా త్తదా చిహ్నాని
బాహ్యతః, జాయంతే యోగినో దేహే తాని వక్ష్యా మ్యశేషతః, శ
రీరలఘుతా దీప్తి ర్జాఠరాగ్నివివర్ధనమ్, కృశత్వంచ శరీరస్య తదాజా
యేత నిశ్చితమ్, యోగవిఘ్నకరాహారం వర్జయే ద్యోగవిత్తమః, లవణం
సర్షపం చామ్లం ముష్ణం రూక్షంచ తీక్ష్ణకమ్, శాకజాతం రామఠాది
వహ్నిస్త్రీ[1]పథసేవనమ్, ప్రాతస్స్నానోపవాసాదికాయక్లేశాంశ్చవర్జయేత్,
అభ్యాసకాలే ప్రథమం శస్తం క్షీరాజ్య భోజనమ్, గోధూమ ముద్గశా
ల్యన్నం యోగవృద్ధికరంవిదుః, తతఃపరం యథేష్టంతు శక్త స్స్యాద్వా
యుధారణే, యథేష్టధారణా ద్వాయో స్సిద్ధ్యే త్కేవలకుంభకః, కేవలే
కుంభకే సిద్ధే రేచపూర వివర్జితే, నతస్య దుర్లభం కించి త్త్రిషులోకేషు
విద్యతే, ప్రస్వేదో జాయతే పూర్వంమర్దనం తేన కారయేత్, తతోఽప
ధారణా ద్వాయోః క్రమేణైవ శనై శ్శనైః, కఫో భవతిదేహస్య ఆస
నస్థస్య దేహినః, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్దారుణా త్స్వేద ఉద్భవేత్,

---

1 పథి.

యదా చ దార్దురో భావ ఉత్ప్లుత్యోత్ప్లుత్య గచ్ఛతి, పద్మాసనస్థితో యోగీ తథా గచ్ఛతి భూతలే, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్భూమిత్యాగశ్చ జాయతే, పద్మాసనస్థ ఏవాసౌ భూమి ముత్సృజ్య వర్తతే, అతిమానుషచేష్టాది తథా సామర్థ్యముద్భవేత్, న దర్శయేచ్చ సామర్థ్యం దర్శనం వీర్యవత్తరమ్, స్వల్పం వా బహుధా దుఃఖం యోగీ న వ్యథతే తదా, అల్పమూత్రపురీషశ్చ స్వల్పనిద్రశ్చ జాయతే. కీలవో దూషికా లాలా స్వేదదుర్గంధతాననే, ఏతాని సర్వథా తస్య న జాయంతే తతః పరమ్, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్బల ముత్పద్యతే బహు, యేన భూచరసిద్ధిస్స్యా ద్భూచరాణాం జయే క్షమః, వ్యాఘ్రో వా శరభో వాపి గజో గవయ ఏవ వా, సింహో వా యోగినా తేన మ్రియతే హస్తతాడితాః, కందర్పస్య యథా రూపం తథాఽస్యాదపి యోగినః, తద్రూపవశగా నార్యః కాంక్షంతే తస్య సంగమమ్, యది సంగం కరోత్యేష తస్య బిందుక్షయో భవేత్, వర్జయిత్వా స్త్రియా స్సంగం కుర్యాదభ్యాస మాదరాత్, యోగినోఽంగే సుగంధశ్చ జాయతే బిందుధారణాత్, తతో రహస్యుపావిష్టః ప్రణవం ప్లుతమాత్రయా, జపేత్పూర్వార్జితానాం తు పాపానాం నాశహేతవే, సర్వవిఘ్నహరో మంత్రః ప్రణవ స్సర్వదోషహా, ఏవ మభ్యాసయోగేన సిద్ధిరారంభసంభవా, తతో భవే ద్ఘటావస్థా పవనాభ్యాస తత్పరా, ప్రాణోఽపానో మనో బుద్ధి ర్జీవాత్మపరమాత్మనోః, అన్యోన్యస్యావిరోధేన ఏకతా ఘటతే యదా, ఘటావస్థేతి సా ప్రోక్తా తచ్చిహ్నాని బ్రవీమ్యహమ్, పూర్వం యః కథితోఽభ్యాస శ్చతుర్థాంశం పరిగ్రహేత్, దివా వా యది వా సాయం యామమాత్రం సమభ్యసేత్, ఏకవారం ప్రతిదినం కుర్యా త్కేవలకుంభకమ్, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యో యత్ప్రత్యాహరణం స్ఫుటమ్, యోగీ కుంభక మాస్థాయ ప్రత్యాహార స్స ఉచ్యతే, యద్యత్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్తదాత్మేతి భావయేత్, యద్యచ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్తదాత్మేతి భావయేత్, లభతే నాసయా యద్య త్తత్తదాత్మేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్ర ం హ్యత్తి తత్తదాత్మేతి భావయేత్, త్వచా యద్యత్ స్పృశేద్యోగీ

తత్తదా త్మేతి భావయేత్, ఏవం జ్ఞానేంద్రియాణాంతు తత్త త్సౌఖ్యం తుసాధయేత్, యామమాత్రం ప్రతిదినం యోగీ యత్నా దతంద్రితః, యథావా చిత్తసామర్థ్యం జాయతే యోగినో ధ్రువమ్, దూరశ్రుతి ర్దూరదృష్టిః క్షణాద్దూరాగమ స్తథా, వాక్సిద్ధిః కామరూపత్వ మదృశ్యకరణీ తథా, మలమూత్రప్రలేపేన లోహాదే స్స్వర్ణతా భవేత్, ఖేగతి స్తస్య జాయేత సంతతాభ్యాసయోగతః, సదా బుద్ధిమతా భావ్యం యోగినా యోగసిద్ధయే, ఏతే విఘ్నా మహాసిద్ధే ర్నరమే త్తేషు బుద్ధిమాన్, నదర్శయే త్స్వసామర్థ్యం యస్య కస్యాపి యోగిరాట్, యథా మూఢో యథా మూర్ఖో యథా బధిర ఏవ వా, తథా వర్తేత లోకస్య స్వసామర్థ్యస్య గుప్తయే, శిష్యాశ్చ స్వస్వకార్యేషు ప్రార్థయంతి న సంశయః, తత్తత్కర్మకరవ్యగ్ర స్స్వాభ్యాసే విస్మృతో భవేత్, అవిస్మృత్య గురోర్వాక్య మభ్యసే త్తదహర్నిశమ్, ఏవం భవే ద్ఘటావస్థా సంతతాభ్యాసయోగతః, అనభ్యాసవత శ్చైవ వృథా గోష్ఠ్యా న సిద్ధ్యతి, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన యోగమేవ సదాఽభ్యసేత్, తతః పరిచయావస్థా జాయతేఽభ్యాసయోగతః, వాయుః పరిచితో యత్నా దగ్నినా సహ కుండలీ, భావయిత్వా సుషుమ్నాయాం ప్రవిశే దనిరోధతః, వాయునా సహ చిత్తంచ ప్రవిశే చ్చ మహాపథమ్, యస్య చిత్తం స్వపవన స్సుషుమ్నాం ప్రవిశే దిహ, భూమి రాపోఽనలో వాయు రాకాశ శ్చేతి పంచకమ్, ఏషు పంచసు దేవానాం ధారణా పంచధోచ్యతే, పాదాది జానుపర్యంతం పృథివీ స్థాన ముచ్యతే, పృథివీ చతురశ్రం చ పీతవర్ణం లవర్ణకమ్, పార్థివే వాయు మారోప్య లంకారేణ సమన్వితమ్, ధ్యాయం శ్చతుర్భుజాకారం చతుర్వక్త్రం హిరణ్మయమ్, ధారయే త్పంచఘటికాః పృథివీ జయ మాప్నుయాత్, పృథివీ యోగతో మృత్యు ర్నభవే దస్య యోగినః, అజానోః పాయుపర్యంత మపాం స్థానం ప్రకీర్తితమ్, ఆపోఽర్ధచంద్రం శుక్లంచ వంబీజం పరికీర్తితం, వారుణే వాయుమారోప్య వకారేణ సమన్వితమ్, స్మర న్నారాయణం దేవం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం పీతవాసస మచ్యుతమ్, ధారయేత్పంచఘటికా స్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, తతో జలా ద్భయం నాస్తి జలే మృత్యుర్నవిద్యతే, ఆపాయో

య్వాదిహృదయాంతంచ వహ్నిస్థానం ప్రకీర్తితమ్, వహ్నేః త్రికోణ రక్తంచ రేఫాక్షర సముద్భవమ్,వహ్నౌచానిల మారోప్య రేఫాక్షరసముజ్జ్వలమ్, త్రియక్షం వరదం రుద్రం తరుణాదిత్యసన్నిభమ్, భస్మోద్ధూళితసర్వాంగం సుప్రసన్న మనుస్మరన్, ధారయేత్పంచఘటికా వహ్నినాఽసౌ న దహ్యతే, న దహ్యతే శరీరంచ ప్రవిష్టస్యాగ్ని [1]కుండకే, ఆహృదయాద్భ్రువోర్మధ్యం వాయుస్థానం ప్రకీర్తితమ్, వాయుష్షట్కోణకం కృష్ణం యకారాక్షరభాసురమ్, మారుతంమరుతాంస్థానే [2]ప్రాణే ప్రాణం సమాహితః,ధారయే త్తత్ర సర్వజ్ఞమీశ్వరం విశ్వతోముఖమ్, ధారయేత్పంచఘటికా వాయువ ద్వ్యోమగో భవేత్, మరణం నతు వాయోఽస్తు భయం భవతి యోగినః, ఆభ్రూమధ్యాత్తు మూర్ధాంత మాకాశస్థాన ముచ్యతే. వ్యోమ వృత్తంచ ధూమ్రంచ హకారాక్షరభాసురమ్, ఆకాశే వాయు మారోప్య హకా రోపరి శంకరమ్, బిందురూపం మహాదేవం వ్యోమాకారం సదాశివమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం ధృతబాలేందు [3]శేఖరమ్, పంచవక్త్రయుతం సౌమ్యం దశబాహుం త్రిలోచనమ్, సర్వాయుధైర్ధృతాకారం సర్వభూషణభూషితమ్. ఉమార్ధదేహం వరదం సర్వకారణకారణమ్, ఆకాశధారణా త్తస్య ఖేచరత్వం భవేద్ధ్రువమ్, యత్రకుత్ర స్థితో వాపి సుఖ మత్యంత మశ్నుతే, ఏవంచ ధారణాః పంచ కుర్యా ద్యోగీ విచక్షణః, తతో దృఢశరీరస్స్యాన్మృత్యుస్తస్య నవిద్యతే, బ్రహ్మణ ప్రళయే నాపి న సీదతి మహామతిః, సమభ్యసే త్తథా ధ్యానం ఘటికా షష్టి మేవచ, వాయుం నిరుధ్య చాకాశే దేవదా మిష్టదా మితి, సగుణం ధ్యాన మేత త్స్యా దణిమాదిగుణప్రదం, నిర్గుణధ్యానయుక్తస్య సమాధిశ్చ తతో భవేత్, దినద్వాదశకే నైవ సమాధిం సమవాప్నుయాత్, వాయుం నిరుధ్య మేధావీ జీవన్ముక్తో భవత్యయమ్, సమాధి స్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః, యది స్వదేహ ముత్స్రష్టు మిచ్ఛా చే దుత్సృజేత్స్వయమ్, పరబ్రహ్మణిలీయేతనతస్యోత్క్రాంతి రిష్యతే, అథనోచే త్సముత్స్రష్టుం స్వశరీరం ప్రియం యది, సర్వలోకేషు విహర న్నణిమాదిగుణాన్వితః, కదాచి త్స్వేచ్ఛయా దేవో భూత్వా స్వర్గేమహీయతే, మనుష్యోవాపి యక్షో వా స్వే

1 మండలే. 2 యకారాక్షరభాసురమ్. 3 మాలినమ్.

చ్ఛయాపి క్షణాద్భవేత్, సింహో వ్యాఘ్రో గజోవాశ్వస్స్వేచ్ఛయా బహుతామియాత్, యథేష్ట మేవ వర్తేత యద్వా యోగీ మహేశ్వరః, అభ్యాసభేదతో భేదః ఫలంతు సమమేవ హి, పార్ష్ణిం వామస్య పాదస్య యోనిస్థానే నియోజయేత్, ప్రసార్య దక్షిణం పాదం హస్తాభ్యాం ధారయేద్దృఢమ్, చుబుకం హృది విన్యస్య పూరయేద్వాయునా పునః, కుంభకేన యథా శక్త్యా ధారయిత్వాతు రేచయేత్, వామాంగేన సమభ్యస్య దక్షాంగేన తతోఽభ్యసేత్, ప్రసారితస్తు యత్పాదస్తమారూపరి [1]యోజయేత్, అయమేవ మహాబంధ ఉభయత్రైవమభ్యసేత్, మహాబంధ స్థితో యోగీ కృత్వా పూరక మేకధీః, వాయునా గతి మావృత్య నిభృతం కంఠముద్రయా, పుటద్వయం సమాక్రమ్య వాయుఃస్ఫురతిసత్వరమ్, అయమేవ మహావేధ స్సిద్ధై రభ్యస్య తేఽనిశమ్, అంతః కపాలకుహరే జిహ్వాం వ్యావృత్య ధారయేత్, భ్రూమధ్యదృష్టి రప్యేషా ముద్రా భవతి ఖేచరీ, కంఠ మాకుంచ్య హృదయే స్థాపయే ద్దృఢయా ధియా, బంధో జాలంధరా ఖ్యోఽయం మృత్యుమాతంగకేసరీ, బంధో యేన సుషుమ్నాయాం ప్రాణ స్తూడ్డీయతే యతః, ఉడ్యాణాఖ్యో హి బంధోఽయం యోగిభి స్సముదాహృతః, పార్ష్ణిభాగేన సంపీడ్య యోని మాకుంచయే ద్దృఢమ్, అపాన మూర్ధ్వముత్థాప్య యోనిబంధోఽయ ముచ్యతే, ప్రాణాపానౌ నాదబిందూ మూలబంధేన చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంసిద్ధిం యచ్ఛతో నాత్ర సంశయః, కరణీ విపరీతాఖ్యా సర్వవ్యాధివినాశినీ, నిత్య మభ్యాసయుక్తస్య జాఠరాగ్నివివర్ధనీ, ఆహారో బహుళ స్తస్య సంపాద్య స్సాధకస్యచ, అల్పాహారో యది భవే దగ్ని ర్దేహం హరేత్ క్షణాత్, అధశ్శిర శ్చోర్ధ్వపాదః క్షణం స్యాత్ప్రథమే దినే, క్షణాచ్చ కించి దధిక మభ్యసేత్తు దినేదినే, వలీచ పలితంచైవ షణ్మాసార్ధా న్నదృశ్యతే, యామమాత్రంతు యో నిత్య మభ్యసేత్సతు కాలజిత్, వజ్రోలీ మభ్యసే ద్యస్తు సయోగీ సిద్ధిభాజనమ్, లభ్యతే యది తస్యైవ యోగసిద్ధిః కరేస్థితా, అతీతానాగతం వేత్తి ఖేచరీ చ భవేద్ధ్రువమ్, అమరీం యః పిబే న్నిత్యం నస్యం కుర్వ

---

1 మాన (నామ) యేత్.

దినే దినే, వజ్రోళీ మభ్యసే న్నిత్య మమరోళీతి కథ్యతే, తతో భవే ద్రాజయోగో నాంతరా భవతి ధ్రువమ్, యదా తు రాజయోగేన ని ష్పన్నా యోగిభిః క్రియా, తదా వివేకవైరాగ్యం జాయతే యోగినో ధ్రువమ్,విష్ణు ర్నామమహాయోగీమహాభూతో మహాతపాః,తత్త్వమార్గే యథాదీపో దృశ్యతే పురుషోత్తమః, యస్తనః పూర్వపీత స్తం నిష్పీడ్య ముద మశ్నుతే, యస్మా జ్జాతో భగాత్పూర్వం తస్మిన్నేవ భగే రమన్, యా మాతా సా పునర్భార్యా యా భార్యా మాతృకైవ హి, యః పితా స పునః పుత్త్రో యః పుత్త్ర స్సపునః పితా, ఏవం సంసారచక్రేణ కూపచక్రే ఘటా ఇవ, భ్రమంతో యోని జన్మాని శ్రుత్వా లోకాం త్సమశ్నుతే, త్రయో లోకా స్త్రయో వేదా స్తిస్ర స్సంధ్యా స్త్రయ స్స్వ రాః, త్రయోఽగ్నయ శ్చ త్రిగుణా స్థ్సితా స్సర్వే త్రయాక్షరే, త్ర యాణా మక్షరాణాంచ యోఽధీతే ప్యర్ధ మక్షరమ్, తేన సర్వమిదం ప్రోతం తత్సత్యం తత్పరం పదమ్, పుష్పమధ్యే యథా గంధః పయో మధ్యే యథా ఘృతమ్, తిలమధ్యే యథా తైలం పాషాణే ష్వివ కాం చనమ్, హృది స్థానే స్థితం పద్మం తస్య వక్త్రి మధో ముఖమ్,ఊర్ధ్వనాళ మధో బిందుం తస్యమధ్యే స్థితం మనః,అకారే రేచితం పద్మ ముకారేణైవ భిద్యతే, మకారే లభతే నాద మర్ధమాత్రాతు నిశ్చలా, శుద్ధస్ఫటికసం కాశం నిష్కళం పాపనాశనమ్, లభతే యోగయుక్తాత్మా పురుష స్త త్పరంపదమ్, కూర్మ స్స్వపాణిపాదాది శిర శ్చాత్మని ధారయేత్, ఏవం ద్వారేషు సర్వేషు వాయుపూరిత రేచితః, నిషిద్ధంతు నవద్వారే ఊర్ధ్వం ప్రా జ్నిశ్వసం స్తథా, ఘటమధ్యే యథాదీపో నివాతః కుంభకం విదుః, నిషిద్ధై ర్నవభిర్ద్వారై ర్నిర్జనే నిరుపద్రవే, నిశ్చితం త్వాత్మమాత్రేణా వశిష్టం యోగ సేవయా ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి యోగతత్త్వోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౭౨. ఋగ్వేదీయ ఆత్మబోధోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమన్నారాయణాకార మష్టాక్షరమహాశయమ్,
స్వమాత్రానుభవాత్ సిద్ధ మాత్మభోధం హరింభజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవ స్వరూపమ్, అకార ఉకారో మకారఇతి త్ర్యక్షరం ప్రణవమ్, తదేత దోమితి, యము క్త్వా ముచ్యతే యోగీ జన్మసంసారబంధనాత్, ఓం నమో నారాయణాయ శంఖచక్రగదాధరాయ, తస్మా దోంనమో నారాయణాయేతి మంత్రోపాసకో వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, యదిదం బ్రహ్మపురం పుండరీకం తస్మా త్తటిదాభిమాత్రం దీపవత్ప్రకాశమ్. బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః, బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుతః, సర్వభూతస్థ మేకం నారాయణం కారణపురుష మకారణమ్, పరం బ్రహ్మోం, శోక మోహవినిర్ముక్తం విష్ణుం ధ్యాయన్నసీదతి, ద్వైతాద్వైత మభయం భవతి, మృత్యోస్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి, హృత్పద్మ మధ్యే సర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం, ప్రజ్ఞానేత్రే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ సఏతేన ప్రజ్ఞే నాత్మనాఽస్మా ల్లోకా దుత్క్రమ్యాముష్మిం త్స్వర్గేలోకే సర్వాన్కామానాప్త్వాఽమృత స్సమభవ త్సమభవత్, యత్ర జ్యోతి రజస్రం యస్మిన్ లోకేఽభ్యర్హితం తస్మిన్మాం దేహి ప్లవమానామృతేలోకే అక్షితే అమృతత్త్వంచ గచ్ఛ త్యోన్నమః. ౧. ప్రగళితనిజమాయోఽహం నిస్తులదృశిరూప వస్తుమాత్రోఽహం, అస్తమితాహం తోఽహం ప్రగళిత జగదీశజీవభేదోఽహమ్, ప్రత్యగభిన్నపరోఽహం విధ్వస్తాశేష విధినిషేధోఽహమ్, సముదస్తాశ్రమకోఽహమ్, ప్రవితత సుఖపూర్ణ సంవిదేవాహమ్, సాక్ష్యహ మనపేక్షోఽహం నిజమహిమని సంస్థితోఽహ మచలోఽహం, అజరోఽహ మవ్యయోఽహ మ్ పక్షవిపక్షాది భేదవిధురోఽహం అవబోధైక రసోఽహం మోక్షానందైక

సింధురేవాఽహమ్, సూక్ష్మోఽహ మక్షరోఽహం విగళిత గుణజాల
కేవలాత్మాఽహమ్, నిస్త్రైగుణ్యపదోఽహం కుక్షిస్థానేకలోకకలనోఽ
హం, కూటస్థచేతనోఽహం నిష్క్రియధామాఽహ మప్రతర్క్యోఽహమ్,
ఏకోఽహ మవికలోఽహం నిర్మలనిర్వాణ మూర్తిరేవాహమ్, నిర
వయవోఽహ మజోఽహం కేవల సన్మాత్రసారభూతోఽహం, నిరవ
ధి నిజబోధోఽహం శుభతర భావోఽహ మప్రభేద్యోఽహమ్, విభు
రహ మనవద్యోఽహం నిరవధి నిస్సీమ సత్త్వమాత్రోఽహమ్, వేద్యోఽ
హ మాగమాంతై రారాధ్యోఽహం సకలభువనహృద్యోఽహమ్, పరమా
నందఘనోఽహం పరమానందైకభూమరూపోఽహమ్, శుద్ధోఽహ
మద్వయోఽహం సంతతభావోఽహ మాదిశూన్యోఽహమ్, శమితాం
తత్రితయోఽహం బద్ధో ముక్తోఽహ మద్భుతాత్మాఽహమ్, శుద్ధోఽహ
మాంతరోఽహం శాశ్వతవిజ్ఞానసమరసాత్మాఽహమ్, శోధితపరతత్త్వోఽ
హం బోధానందైక మూర్తిరేవాఽహమ్, వివేకయుక్తిబుద్ధ్యాహం జానా
మ్యాత్మాన మద్వయమ్, తథాపి బంధమోక్షాది వ్యవహారః ప్రతీయతే,
నివృత్తోఽపి ప్రపంచో మే సత్యవద్భాతిసర్వదా, సర్పాదౌ రజ్జుసత్తే
వ బ్రహ్మసత్తైవ కేవలమ్, ప్రపంచాధారరూపేణ వర్తతేఽతో జగన్న హి,
యథేక్షురససంవ్యాప్తా శర్కరా వర్తతే తథా, అద్వయబ్రహ్మరూపేణ
వ్యాప్తోఽహం వై జగత్త్రయమ్, బ్రహ్మాదికీటపర్యంతాః ప్రాణినో మయి
కల్పితాః, బుద్బుదాదివికారాంతా స్తరంగాః సాగరే యథా, తరంగ
స్థం ద్రవం సింధుర్న వాంఛతి యథా తథా, విషయానందవాంఛా మే
మాభూదానందరూపతః, [illegible]శా యథా నాస్తి సంపన్నస్య య
థా మమ, బ్రహ్మానందే నిమగ్నస్య విషయాశా న తద్భవేత్, విషం
దృష్ట్వాఽమృతం దృష్ట్వా విషం త్యజేతి బుద్ధిమాన్, ఆత్మాన మపి
దృష్ట్వాఽహ మనాత్మానం త్యజామ్యహమ్, ఘటావభాసకో భానుర్ఘ
టనాశేన నశ్యతి, దేహావభాసకః సాక్షీ దేహనాశేన నశ్యతి, న మే
బంధో న మే ముక్తిర్న మే శాస్త్రం న మే గురుః, మాయామాత్ర వికా
సత్వాన్మాయాతీతోఽహ మద్వయః, ప్రాణాశ్చలంతు తద్ధర్మైః కామై
ర్వా హన్యతాం మనః, [1]స్వభావానందపూర్ణస్య మమ దుఃఖం కథం

---

1 ఆనందబుద్ధపూర్ణస్య.

భవేత్, ఆత్మాన మంజసా వేద్మి క్వాప్య జ్ఞానం పలాయితమ్, కర్తృత్వమపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి నక్వచిత్, బ్రాహ్మణ్యం కులగోత్రే చ నామ సౌందర్యజాతయః, స్థూలదేహగతా ఏతే స్థూలాద్భిన్నస్య మే నహి, క్షుత్పిపాసాన్ధ్య బాధిర్య కామక్రోధాదయోఽఖిలాః, లింగదేహగతా ఏతే హ్యలింగస్య నవిద్యతే, జడత్వ ప్రియమోదత్వ ధర్మాః కారణదేహగాః, నసంతి మమ నిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, ఉలూకస్య యథాభానురంధకారః ప్రతీయతే, స్వప్రకాశే పరానందే తమో మూఢస్య జాయతే, చక్షుర్దృష్టి నిరోధేఽభ్రైః సూర్యో నాస్తీతి మన్యతే, తథా జ్ఞానావృతో దేహీ బ్రహ్మ నాస్తీతి మన్యతే, యథాఽమృతం విషా ద్భిన్నం విషదోషైర్నలిప్యతే, నస్పృశామి జడా ద్భిన్నో జడదోషా న్ప్రకాశతః, స్వల్పాఽపి దీపకణికా బహుళం నాశయే త్తమః, స్వల్పోఽపి బోధో[1]ఽప్యజ్ఞానం బహుళం నాశయే త్తథా, కాలత్రయే యథా సర్పో రజ్జౌ నాస్తి తథా మయి, అహంకారాదిదేహాంతం జగ న్నాస్త్యహ మద్వయః, చిద్రూపత్వా న్నమే జాడ్యం సత్యత్వా న్నానృతం మమ, ఆనందత్వా న్నమే దుఃఖ మజ్ఞానా ద్భాతి సత్యవత్, ఇత్యాత్మప్రబోధోపనిషదం ముహూర్త ముపాసిత్వా నచ పునరావర్తతే నచ పునరావర్తత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి ఆత్మభోధోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౩. అధర్వణీయ నారద పరివ్రాజకోపనిషత్.

శ్లో. పారివ్రాజ్యధర్మపూగాఽలంకారాయ త్ప్రబోధతః,

దశప్రణవలక్ష్యార్థం యాంతి తం రామమాశ్రయే.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

---

1 నిబడం.

ప్రథమోపదేశః.

పరివ్రాట్త్రిశిఖీసీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభం స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్. ఓం అథ కథాచి త్పరివ్రాజకా భరణో నారద స్సర్వలోకసంచారం కుర్వన్నపూర్వపుణ్యస్థలాని పుణ్య తీర్థాని తీర్థీ కుర్వ న్నవలోక్య చిత్తశుద్ధిమ్ ప్రాప్య నిర్వైర శ్శాంతో దాంతస్సర్వతో నిర్వేద మాసాద్య స్వరూపానుసంధాన మనుసంధాయ నియమానందవిశేషగణ్యాం మునిజనై రుపసంకీర్ణం నైమిశారణ్యం పుణ్య స్థల మవలోక్య సరిగమపధనిససంజ్ఞై ర్వైరాగ్యబోధకై స్స్వర

ప్రాపంచిక పరాఙ్ముఖై ర్హరికథాలాపై స్స్థావరజంగమనామకై ర్భగవద్భ క్తివిశేషై ర్నరమృగకింపురుషామరకిన్నరాప్సరోరగగణాంత్సం మోహయ న్నాగతం బ్రహ్మాత్మజం భగవద్భక్తం నారద మవలోక్య ద్వాదశవర్షసత్ర యాగోపసితా శ్శ్రుతాధ్యయనసంపన్నా స్సర్వజ్ఞా స్తపోనిష్ఠాపరాశ్చజ్ఞాన
శ్శౌనకాదిమహర్షయః, ప్రత్యుత్థానం కృత్వా నత్వా
పూ[illegible]యిత్వా స్వయం సర్వే ఽప్యుపవిష్టా
పుత్ర కథంముక్త్యుపాయోఽస్మాకం వక్తవ్య మి
చురిత్యుక్త స్తాన్ స హోవాచ నారదస్సత్కులః
ర్వకం చతుశ్చత్వారింశ త్సంస్కార సంపన్న స్స్వాభి
పే స్వశాఖాధ్యయనపూర్వకం సర్వ విద్యాభ్యాసం
శవర్ష శుశ్రూషాపూర్వకం బ్రహ్మచర్యం పం[illegible]
రం గార్హస్థ్యం పంచవింశతి వత్సరం వానప్రస్థాశ్రమం
త్య చతుర్విధ బ్రహ్మచర్యం షడ్విధగార్హస్థ్యం
భ్యస్య తదుచితం కర్మ సర్వం నిర్వర్త్య సాధనచ
ర్వ సంసారోపరి మనోవాక్కాయకర్మభి ర్యథా
వాసనైషణోపర్యపి నిర్వైర శ్శాంతో దాంతః
సాశ్రమే ణాస్ఖలితః స్వస్వరూపధ్యానేన దేహత్య
భవతీ త్యుపనిషత్.

దయః పప్రచ్ఛు
స్త

త్స్వరూపం సర్వం పితామహముఖా న్నైవ జ్ఞాతు ముచిత మిత్యుక్త్వా సత్త్రయాగ పూర్త్యనంతరం తైస్సహ సత్యలోకం గత్వా విధివ ద్బ్రహ్మనిష్ఠాపరం పరమేష్ఠినం నత్వా స్తుత్వా యథోచితం తదాజ్ఞయా తై స్సహోపవిశ్య నారదః పితామహ మువాచ, గురు స్త్వం జనక స్త్వం సర్వవిద్యారహస్యజ్ఞ స్సర్వజ్ఞ స్త్వ మత్తో మదిష్టం రహస్య మేకం వక్తవ్యం త్వద్వినా మదభిమతరహస్యం వక్తుం క స్సమర్థః కిమితిచే త్పారివ్రాజ్య స్వరూపక్రమం నో బ్రూహీతి నారదేన ప్రార్థితః పరమేష్ఠీ సర్వతస్సర్వా నవలోక్య ముహూర్తమాత్రం సమాధినిష్ఠో భూత్వా సంసారార్తి నివృత్త్య న్వేషణ మితి నిశ్చిత్య నారద మవలోక్యత మాహ

పురా మత్పుత్ర పురుషసూక్తోపనిషద్రహస్యప్రకార కారావలంబినా విరాట్పురుషే ణోపదిష్టం రహస్యం తే వివిచ్యోచ్యతే, తత్క్రమ మతిరహస్యం బాఢ మవహితో భూత్వా శ్రూయతామ్, భో నారద విధివ దాదా వనుపనీ తోపనయనానంతరం తత్సత్కులప్రసూతః పితృమాతృవిధేయః పితృసమీపా దన్యత్ర సత్సంప్రదాయస్థం శ్రద్ధావంతం సత్కులభవం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్సల్యం గుణవంత మకుటిలం సద్గురు మాసాద్య నత్వా శుశ్రూషాపూర్వకం స్వాభిమతం విజ్ఞాప్య ద్వాదశవర్ష సేవాపురస్సరం సర్వవిద్యాభ్యాసం కృత్వా తదనుజ్ఞయా స్వకులానురూపామభిమత కన్యాం వివాహ్య పంచవింశతి వత్సరం గురుకులవాసం కృత్వాఽథగుర్వనుజ్ఞయా గృహస్థోచితకర్మ కుర్వ న్దౌర్బ్రాహ్మణ్య నివృత్తి మేత్య స్వవంశవృద్ధికామః పుత్ర మేక మాసాద్య గార్హస్థ్యోచిత పంచవింశతి

తృతీయోపదేశః.

అథ హైనం నారదః పితామహం పప్రచ్ఛ భగవన్ కేన సన్న్యాస స్సన్న్యాసాధి[1]కారీ మేత్యేవ మాహ సన్న్యాసాధికారిణం నిరూప్య పశ్చాత్సన్న్యాసవిధి రుచ్యతే, అవహిత శ్శృణు, [3]అథ షండః పతితోఽంగవికల స్త్రైణో బధిరోఽర్భకో మూకః పాషండ శ్చక్రీ లింగీ వైఖానస హర ద్విజౌ భృతకాధ్యాపక శ్శిపివిష్టోఽనగ్నికో వైరాగ్యవం తో ప్యేతే న సన్న్యాసార్హాస్సన్న్యస్తా యద్యపి మహావాక్యోపదేశే నాధి కారిణః, పూర్వసన్న్యాసీ పరమహంసాధికారీ, పరేణై వాత్మన శ్చాపి పర స్యై వాత్మనా తథా, అభయం సమవాప్నోతి సపరివ్రా డితి స్మృతః, షం ఢోఽథవికలోఽప్యంధో బాలక శ్చాపి పాతకీ, పతిత శ్చ పరద్వారీ వై ఖానసహరద్విజౌ, చక్రీ లింగీ చ పాషండీ శిపివిష్టోఽప్యనగ్నికః, ద్విత్రి వారేణ సన్న్యస్తో భృతకాధ్యాపకోఽపిచ, ఏతే నార్హంతి సన్న్యాస మాతురేణ వినా క్రమమ్, ఆతురస్య కథం కాలః కథ మార్యస్య సమ్మతః, ప్రాణ స్యోత్క్రమణాసన్న కాల స్త్వాతురసంజ్ఞికః, నేతర స్త్వాతురః కాలో ముక్తిమార్గప్రసాధకః, ఆతురేఽపిచ సన్న్యాసే తత్త న్మంత్రపురస్సరమ్, మంత్రావృత్తించ కృత్వైవ సన్న్యసేద్విధివ ద్బుధః, ఆతురేఽపి క్రమేచాఽపి ప్రైషభేదో న కుత్రచిత్, నమం త్రం కర్మరహితం కర్మమంత్ర మపేక్షతే, అకర్మమంత్రరహితం నాతో మంత్రం పరిత్యజేత్, మంత్రం వినా కర్మకుర్యా ద్భస్మ న్యాహు తివ ద్భవేత్, విధ్యుక్తకర్మసంక్షేపా త్సన్న్యాస స్త్వాతుర స్స్మృతః, తస్మా దాతుర సన్న్యాసే మంత్రావృత్తివిధి ర్మునే, ఆహితాగ్ని ర్విరక్త శ్చే ద్దేశాంతర గతో యది, ప్రాజాపత్యేష్టి మప్స్వేవ నిర్వృత్త్యైవాథ సన్న్య సేత్, మనసా వాథ విధ్యుక్త మంత్రావృత్త్యాథ వా జలే, శ్రుత్యనుష్ఠాన మార్గేణ కర్మానుష్ఠాన మేవ వా, సమాప్య సన్న్యసే ద్విద్వా న్నోచే త్పాతిత్య మాప్నుయాత్, యదా మనసి సంజాతం వైతృష్ణ్యం సర్వవ స్తుషు, తదా సన్న్యాస మిచ్ఛంతి పతిత స్స్యా ద్విపర్యయే, విరక్తః ప్రవ్రజే ద్ధీమాన్ సరక్తస్తు గృహే వసేత్, స రాగో నరకం యాతి ప్రవ్రజన్ హి ద్విజాధమః, య స్యైతాని సుగుప్తాని జిహ్వోపస్థోదరం

---

2 కారీణోవేతి ఏవ మాదౌ. 2 అంధ షణ్డః.

కరః, సన్న్యసే దకృతోద్వాహో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మచర్యవాన్, సం
సార మేవ నిస్సారం దృష్ట్వా సారదిదృక్షయా, ప్రవ్రజంత్యకృతో
ద్వాహాః పరం వైరాగ్య మాశ్రితాః, ప్రవృత్తిలక్షణం కర్మ జ్ఞానం స
న్న్యాసలక్షణమ్, తస్మాజ్జ్ఞానం పురస్కృత్య సన్న్యసే దిహ బుద్ధిమాన్,
యదాతు విదితం తత్త్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్, తదైకదండం సంగృ
హ్య సోఽపవీతం శిఖాం త్యజేత్, పరమాత్మని యో రక్తో విరక్తో పర
మాత్మని, సర్వైషణావినిర్ముక్త స్సభైక్షం భోక్తుమర్హతి, పూజితో వంది
తశ్చైవ సుప్రసన్నో యథా భవేత్, తథాచే త్తాడ్యమాన స్తు తదా
భవతి భైక్షభుక్, అహమేవాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్య మద్వ
యమ్, ఇతి భావో ధ్రువో యస్య తదాభవతి భైక్షభుక్, యస్మిన్ శాంతి
శ్శమశ్శౌచం సత్యంసంతోష ఆర్జవమ్, [1]ఆకించిన్యమదంభశ్చ సకైవల్యాశ్ర
మేవసేత్, యదాన కురుతేభావం సర్వభూతేషుపాపకమ్, కర్మణా మన
సావాచా తదా భవతి భైక్షభుక్, దశలక్షణకం ధర్మ మనుతిష్ఠన్ స
మాహితః, వేదాంతాన్ విధివ చ్ఛ్రుత్వా సన్న్యసే దనృణో ద్విజః,
ధృతిః క్షమా దమో స్తేయం శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః, [2]హ్రీర్విద్యా
సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్, అతీతా న్న స్మరే ద్భోగా న్నత
థానాగతా నపి, ప్రాప్తాంశ్చ నాభినందే ద్య స్సకైవల్యాశ్రమే
వసేత్, అంతస్థానీంద్రియా ణ్యంతర్బహిష్ఠా న్విషయా న్బహిః, శక్నోతి
య స్సదా కర్తుం సకైవల్యాశ్రమే వసేత్, ప్రాణే గతే యథా దేహ
స్సుఖందుఃఖం నవిందతి, తథాచే త్ప్రాణయుక్తోఽపి సకైవల్యాశ్రమే
వసేత్, కౌపీనయుగళం కంథా దండఏకః పరిగ్రహః, యతేః పరమ
హంసస్య నాధికంతు విధీయతే, యదివా కురుతే రాగా దధికస్య పరి
గ్రహమ్, రౌరవం నరకం గత్వా తిర్యగ్యోనిషు జాయతే, విశీర్ణా న్య
మలా న్యేవ చేలాని గ్రథితానితు, కృత్వా కంథాం బహిర్వాసో ధార
యే ద్ధాతురంజితమ్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుపః, ఏక
ఏవ చరే న్నిత్యం వర్షాస్వేకత్ర సంవసేత్, కుటుంబం పుత్రదారాంశ్చ
వేదాంగానిచ సర్వశః, యజ్ఞం [illegible] చ త్యక్త్వా గూఢశ్చరే

1 అకించన. 2 ధీ ర్విద్యా.

ద్యుతిః, కామః క్రోధ స్తథా దర్పో లోభమోహాదయశ్చ యే, తాంస్తు
దోషాన్ పరిత్యజ్య పరివ్రాణ్నిర్మమో భవేత్, రాగద్వేషవియుక్తాత్మా స
మలోష్టాశ్మకాంచనః, ప్రాణిహింసా నివృత్తశ్చ ముని స్స్యాత్సర్వని
స్పృహః, దంభాహంకార నిర్ముక్తో హింసాపైశున్యవర్జితః, ఆత్మజ్ఞానగు
ణోపేతో యతి ర్మోక్ష మవాప్నుయాత్, ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన
దోష మృచ్ఛ త్యసంశయమ్, సన్నియమ్యతు తానేవ తత స్సిద్ధిం నియ
చ్ఛతి, న జాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి, హవిషా కృ
ష్ణవర్త్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే, శ్రుత్వా స్పృష్ట్వాచ భుక్త్వాచ దృష్ట్వా
ఘ్రాత్వాచ యో నరః, న హృష్యతి గ్లాయతి వా సవిజ్ఞేయో జితేంద్రి
యః, యస్య వాఙ్మనసీ శుద్ధే సమ్యగ్గుప్తేచ సర్వదా, సవై సర్వమ
పాప్నోతి వేదాంతోపగతం ఫలమ్, సన్మానా ద్బ్రాహ్మణో నిత్య ముద్విజే
త విషాదివ, అమృతస్యేవ చాకాంక్షే దవమానస్య సర్వదా, సుఖం
హ్యవమత శ్శేతే సుఖంచ ప్రతిబుధ్యతే, సుఖంచ రతి లోకేఽస్మి న్నవ
మంతా వినశ్యతి, అతివాదాం స్తితిక్షేత నావమన్యేత కంచన, నచేమం
దేహ మాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్, క్రుధ్యంతం న ప్రతిక్రుధ్యే
దాకృష్టః కుశలం వదేత్, సప్తద్వారావకీర్ణంచ న వాచ మనృతాం
వదేత్, అధ్యాత్మరతి రాసీనో నిరపేక్షో నిరాశిషః, ఆత్మనైవ సహా
యేన సుఖార్థీ విచరే దిహ, ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేషక్ష
యేనచ, అహింసయాచ భూతానా మమృతత్వాయ కల్పతే, అస్థిస్థూ
ణం స్నాయుబద్ధం మాంసశోణితలేపితమ్, చర్మావబద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం
మూత్రపురీషయోః, జరాశోకసమావిష్టం రోగాయతన మాతురమ్,
రజస్వల మనిత్యంచ భూతావాస మిమం త్యజేత్, మాంసాసృక్పూయ
విణ్మూత్ర స్నాయుమజ్జాస్థిసంహతౌ, దేహే చే త్ప్రీతిమా న్మూఢో
భవితా నరకేఽపిసః, సా కాల[1]సూత్రపదవీ సా మహావీచివాగురా, సాసి
శ్రేణీ యా దేహోఽహ మితి స్థితః, సా త్యాజ్యా సర్వయత్నేన
నప్పన శేఽప్యుపస్థితే, స్పృష్టవ్యా సా నభవ్యేన సశ్వమాంసేవ పుల్కసీ,
ం సుకృత మప్రియేషుచ దుష్కృతమ్, విసృజ్య ధ్యాన
క్ష్యేతి సనాతనమ్, అనేన విధినా సర్వాం స్త్యక్త్వా సం

గాం శ్శనై శ్శనైః, సర్వద్వంద్వై ర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతి,
ఏకఏవ చరే న్నిత్యం సిధ్యర్థమసహాయకః, సిద్ధి మేకస్య పశ్యన్ హి
నజహాతి నహీయతే, కపాలం వృక్షమూలాని కుచేలా న్యసహాయతా,
స మతా చైవ సర్వస్మి న్నేత న్ముక్తస్య లక్షణమ్, సర్వభూతహిత శ్శాం
త స్త్రిదండీ సకమండలుః, ఏకారామః పరివ్రజ్య భిక్షార్థం గ్రామ మావి
శేత్, ఏకో భిక్షు ర్యథోక్తస్స్యా ద్ద్వావేవమిథునం స్మృతమ్, త్రయో
గ్రామ స్సమాఖ్యాత ఊర్ధ్వంతు నగరాయతే, నగరం నహి కర్తవ్యం
గ్రామోవా మిథునే తథా, ఏతత్త్రియం ప్రకుర్వాణ స్స్వధర్మాచ్చ్యవతే
యతిః, రాజవార్తాదితేషాం స్యా ద్భిక్షావార్తా పరస్పరమ్, స్నేహపైశు
న్యమాత్సర్యం సన్నికర్షాన్నసంశయః, ఏకాకీ నిస్పృహ స్తిష్ఠే న్నహి
కేన సహాలపేత్, దద్యాన్నారాయణేత్యేవం ప్రతివాక్యం సదా యతిః,
ఏకాకీ చింతయే ద్బ్రహ్మ మనోవాక్కాయ కర్మభిః, మృత్యుంచ నాభి
నందేత జీవితం వా కథంచన, కాలమేవ ప్రతీక్షేత యావదాయు స్స
మాప్యతే, నాభినందేత మరణం నాభినందేత జీవితమ్, కాలమేవ ప్రతీ
క్షేత నిర్దేశం భృతకో యథా, అజిహ్వ ష్షండకః పంగు రంధో బధిర
ఏవచ, ముగ్ధశ్చ ముచ్యతే భిక్షు ష్షడ్భి రేతై ర్నసంశయః, ఇదం మృ
ష్ట మిదం నేతి యోఽశ్న న్నపి న సజ్జతి, హితం సత్యం మితం వక్తి
త మజిహ్వం ప్రచక్షతే, అద్య జాతాం యథా నారీం తథా షోడశ
వార్షికీమ్, శతవర్షాంచ యోదృష్ట్వా నిర్వికార స్సషండకః, భిక్షార్థ మట
నం యస్య విణ్మూత్రకరణాయచ, యోజనా న్నపరం యాతి సర్వథా
పంగు రేవ సః, తిష్ఠతో వ్రజతోవాపి యస్య చక్షుర్నదూరగమ్, చతు
ర్యుగాం భువం ముక్త్వా పరివ్రాట్సోఽంధ ఉచ్యతే, హితాహితం మ
నోరామం వచ శ్శోకావహం తు యత్, శ్రుత్వాపి నశృణో తీవ బధిర
స్సప్రకీర్తితః, సాన్నిధ్యే విషయాణాం య స్సమర్థో వికలేంద్రియః,
సు ప్తవద్వర్తతే నిత్యం సభిక్షుర్ముగ్ధ ఉచ్యతే, నటాదిప్రేక్షణం ద్యూతం
ప్రమదాం సుహృదం తథా, భక్ష్యం భోజ్య ముదక్యాంచ షణ్ణాపశ్యే
త్క దాచన, రాగం ద్వేషం మదంమాయాం ద్రోహం మోహం పరా
త్మసు, షడేతాని యతిర్నిత్యం మనసాపి న చింతయేత్, మంచకంశుక్ల
వస్త్రంచ స్త్రీకథాలౌల్య మేవచ, దివా స్వాపంచ యానంచ యతీనాం

పాతకాని షట్, దూరయాత్రాం ప్రయత్నేన వర్జయేదాత్మచింతకః,
సదోపనిషదం విద్యా మభ్యసే న్ముక్తిహైతుకీమ్, నతీర్థసేవీ నిత్యం స్యా
న్నోపవాస పరో యతిః, నచాధ్యయన శీల స్స్యా న్నవ్యాఖ్యాన పరో
[1]భవేత్, అపాప మశఠం వృత్త మజిహ్మం నిత్య మాచరేత్, ఇంద్రియా
ణి సమాహృత్య కూర్మోఽంగానీవ సర్వశః, క్షీణేంద్రియమనోవృత్తిర్ని
రాశీ ర్నిష్పరిగ్రహః, నిర్ద్వంద్వో నిర్ణమస్కారో నిస్స్వధాకార ఏవచ,
నిర్మమో నిరహంకారో నిరపేక్షో నిరామిషః, వివిక్తదేశసంసక్తో ముచ్య
తే నాత్ర సంశయ ఇతి. అప్రమత్తః కర్మభక్తి జ్ఞానసంపన్న స్స్వ
తంత్రో వైరాగ్య మేత్య బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో వా
ముఖ్యవృత్తికా[2]వి ద్బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవే ద్గృహా ద్వనీ
భూత్వా ప్రవ్రజే ద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజే ద్గృహా
ద్వా వనాద్వా థ పునరవ్రతీ వా వ్రతీవా స్నాతకో వాస్నాతకో వా
ఉత్సన్నాగ్నిరగ్నికో వా యదహ రేవ విరజే త్తదహ రేవ ప్రవ్రజే త్తద్ధై
కే ప్రాజాపత్యా మే వేష్టిం కుర్వం త్యథవా న కుర్యా దాగ్నేయ్యా మేవ
కుర్యా దగ్నిర్హి ప్రాణః ప్రాణ మేవైతయా కరోతి [3]తస్మా త్త్రైధా తదీ
యా మేవ కుర్యా దేతయైవ త్రయో ధాతవో యదుత సత్వం రజ స్త
మ ఇతి."అయం తే యోని ర్ఋత్వియో యతో జాతో అరోచథాః, తం
జాన న్నగ్న ఆరోహాథానో వర్ధయా రయి" మిత్యనేన మంత్రే ణాగ్ని
మాజిఘ్రే దేషవా వై అగ్నేర్యోని ర్యః ప్రాణః ప్రాణం గచ్ఛ స్వాం
యోనిం గచ్ఛస్వాహేతి ఏవ మే వైతదా హావనీయా దగ్ని మా
హృత్య పూర్వవ దగ్ని మాజిఘ్రే ద్యదగ్నిం నవిందే దప్సు జుహుయా
దాపో వై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోమి స్వా
హేతి హుత్వోద్ధృత్యత దుదకం ప్రాశ్నీయాత్, సాజ్యం హవి రనామ
యం [4]మోక్షద మతిశిఖాం యజ్ఞోపవీతం పితరం పుత్రం కళత్రం కర్మ
చాధ్యయనం మంత్రాంతరం విసృ జ్యైవపరివ్రజ త్యాత్మవి న్మోక్షమం
త్రై స్త్రైధా తదీయై ర్విధై స్తద్బ్రహ్మ తదుపాసితవ్య మే వైత దితి,
పితామహం పునః పప్రచ్ఛ నారదః కథ మయజ్ఞోపవీతీ ఇతి

1 యతిః 2 చే. 3 పశ్చా. 4 మోదమితి.

త మాహ పితామహః, హృదిస్థాదేవతాస్సర్వాః హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠి తాః, హృది ప్రాణశ్చ జ్యోతిశ్చ త్రివృత్సూత్రం విదుర్బుధాః, స శిఖం వపనం కృత్వా బహి స్సూత్రం త్యజే ద్బుధః, యదక్షరం పరం బ్రహ్మ తత్సూత్ర మితి ధారయేత్, సూచనా త్సూత్ర మిత్యాహు స్సూత్రం నామ పరంపదమ్, తత్సూత్రం విదితం యేన సవిప్రో వేదపారగః, యేన సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ, తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ యోగవి త్తత్త్వదర్శనః, బహి స్సూత్రం త్యజే ద్విద్వా న్యోగ ముత్తమ మాస్థితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్య స్సచేతనః, ధార ణా త్తస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టో నాశుచి ర్భవేత్, సూత్ర మంతర్గతం యే షాం జ్ఞాన యజ్ఞోపవీతినామ్, తేవై సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోప వీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాన నిష్ఠా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేషాం పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నే రివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞాన మయీశిఖా, సశిఖీ త్యుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేశ ధారిణః, కర్మ ణ్యధికృ తా యేతు వైదికే బ్రాహ్మణాదయః, తేభి ర్ధార్య మిదం సూత్రం క్రియాం గం తద్ధివై స్మృతమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తన్మయమ్, బ్రా హ్మణ్యం సకలం తస్య ఇతి బ్రహ్మవిదో విదు రితి. త దేతద్విజ్ఞాయ బ్రా హ్మణః పరివ్రాజ్యపరివ్రా డేకశాటీ ముండోఽపరిగ్రహ శ్శరీర క్లేశాసహి ష్ణుశ్చే దథవా యథా విధి శ్చేజ్జాతరూపధరో భూత్వా స్వపుత్రమిత్ర కళత్రాప్తబంధ్వాదీన్ స్వాధ్యాయం సర్వకర్మాణిచ సన్న్యస్యాయం, బ్ర హ్మాండంచ సర్వం కౌపీనం దండ మాచ్ఛాదనంచ త్యక్త్వా ద్వంద్వసహి ష్ణుర్నశీతం నచోష్ణం నసుఖం నదుఃఖం ననిద్రాం నమానావమానేచ షడూర్మి వర్జితో నిందాహంకారమత్సరగర్వదంభేర్ష్యాసూయేచ్ఛాద్వేష సుఖదుఃఖకామక్రోధలోభ మోహాదీ న్విసృజ్య స్వవపు శ్శవాకారమి వస్మృత్వా స్వవ్యతిరిక్తం సర్వ మంతర్బహి రమన్యమానః కస్యాపి వం దన మకృత్వా న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న నిం దాస్తుతి ర్యాదృచ్ఛికో భవే ద్యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్ట స్సువర్ణాదీ న్నపరి గ్రహే న్నావాహనం నవిసర్జనం నమంత్రం నామంత్రం నధ్యానంనోపాస నంలక్ష్యం నాలక్ష్యం నపృథ జ్నాపృథజ్న త్వన్యత్రానికేత స్థిరమతిశ్శూ న్యాగారవృక్షమూల దేవగృహ తృణకూటకులాలశాలాగ్ని హోత్రశా

లాగ్ని[1] దిగంతరనదీతటాకపులినభూగృహకందర నిర్ఝరస్థండిలేషు వనే వా శ్వేతకేతు ఋభునిదాఘజడభరతర్షభదూర్వాస సంవర్తక (సనత్సుజాత వైదేహ వటసిద్ధశుకవామదేవ (దత్తాత్రేయరైవతక (గోరక్షావధూత) పదవ్యక్తలింగోవ్యక్తాచారో బాలోన్మత్తపిశాచవదనున్మత్తో వ్యున్మత్తవ దాచరన్ త్రిదండం శిక్యం పాత్రం కమండలుం కటిసూత్రం కౌపీనం దండం వస్త్రం కమండలుం సర్వ మప్సు విసృజ్యాథ జాతరూపధరశ్చరే దాత్మాన మన్విచ్ఛే ద్యథా జాతరూపధరో నిర్ద్వంద్వో నిష్పరిగ్రహ స్తత్వ, బ్రహ్మమార్గే సమ్య క్సంపన్న శుద్ధమానసః ప్రాణసంధారణార్థం యథోక్తకాలే కరపాత్రే ణాన్యేన వాయాచితాహార మాహరన్ లాభాలాభయో స్సమో భూత్వా నిర్మమ శ్శుక్లధ్యాన పరాయణోధ్యాత్మనిష్ఠశ్శుభాశుభకర్మనిర్మూలనపరస్సన్యస్య పూర్ణానందైక బోధస్తద్బ్రహ్మాహ మస్మీతి, బ్రహ్మప్రణవ మనుస్మరన్ భ్రమరకీట న్యాయేన శరీరత్రయముత్సృజ్య సన్యాసే నైవ దేహత్యాగంకరోతి స కృతకృత్యో భవ తీత్యుపనిషత్.

చతుర్థోపదేశః.

త్యక్త్వా లోకాంశ్చ వేదాంశ్చ విషయా నింద్రియాణిచ, ఆత్మన్యేవ స్థితో యస్తు సయాతి పరమాంగతిమ్, నామగోత్రాదివరణం దేశకాలం శ్రుతంకులమ్, వయోవృత్తం వ్రతం శీలం ఖ్యాపయే న్నైవ సద్యతిః, అసంభాషే త్స్త్రియాకాంచి త్పూర్వదృష్టాంచ న స్మరేత్, కథాంచ వర్జయే త్తాసాం నపశ్యే ల్లిఖితా మపి, ఏత చ్చతుష్టయం మోహా త్స్త్రీణా మాచరతో యతేః, చిత్తం విక్రియతే వశ్యం తద్వికారా త్ప్రణశ్యతి, తృష్ణాక్రోధోఽనృతం మాయా లోభమోహౌ ప్రియా ప్రియే, శిల్పం వ్యాఖ్యానయోగశ్చ కామో రాగపరిగ్రహః, అహంకారో మమత్వంచ చికిత్సా ధర్మసాహసమ్, ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవాసశ్చ మంత్రౌషధగతాశిషః, ప్రతిషిద్ధాని చైతాని సేవమానో వ్రజేదధః, ఆగచ్ఛ గచ్ఛ తిష్ఠేతి స్వాగతం సుహృదోఽపివా, సన్మాననంచ నబ్రూయా న్ముని ర్మోక్షపరాయణః, ప్రతిగ్రహం నగృహ్ణీయా న్నైవ చ

యే ద్వా తథా భిక్షుః స్వప్నేపి న కదా

చన, జాయాభ్రాతృసుతాదీనాం బంధూనాంచ శుభాశుభమ్, శ్రుత్వా
దృష్ట్వా న కంపేత శోకహర్షౌత్యజేద్యతిః, అహింసా సత్యమస్తే
యం బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహః, అనౌద్ధత్య మదీనత్వం ప్రసాదస్థైర్య
మార్జవం, అస్నేహో గురుశుశ్రూషా శ్రద్ధా క్షాంతి ర్దమశ్శమః,
ఉపేక్షా స్థైర్యమాధుర్యే తితిక్షా కరుణా తథా, హ్రీ స్తథా జ్ఞాన
విజ్ఞానే యోగో లఘ్వశనం ధృతిః, ఏష స్వధర్మో విఖ్యాతో యతీనాం
నియతాత్మనామ్, నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థ స్సర్వత్ర సమదర్శనః, తురీ
యః పరమోహంస స్సాక్షా న్నారాయణో యతిః, ఏకరాత్రం వసే
ద్గ్రామే నగరే పంచరాత్రకమ్, సర్వాభ్యోఽన్యత్ర వర్షాసు సమా
సాం శ్చతురో వసేత్, ద్విరాత్రం నవసే ద్గ్రామే భిక్షుర్యది వసే త్తదా,
రాగాదయః ప్రసజ్యేరన్ తేనాసౌ నారకీ భవేత్, గ్రామాంతే నిర్జనే
దేశే నియతాత్మా నికేతనః, పర్యటే త్కీటవ ద్భూమౌ వర్షా స్వేకత్ర
సంవసేత్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుపః, అదూషయన్
సతాంమార్గం ధ్యానయుక్తో మహీం చరేత్, శుచౌ దేశే సదా భిక్షుః
స్వధర్మమనుపాలయన్, పర్యటేత సదా యోగీ వీక్షయ న్వసుధా
తలమ్, నరాత్రౌ నచ మధ్యాహ్నే సంధ్యయో ర్నైవపర్యటన్,
నశూన్యే నచదుర్గేవా ప్రాణిబాధాకరే నచ, ఏకరాత్రం వసే ద్గ్రామే
పట్టణేతు దినత్రయం, పురే దినద్వయం భిక్షు ర్నగరే పంచరాత్రకమ్,
వర్షా స్వేకత్ర తిష్ఠేత స్థానే పూర్ణజలావృతే, ఆత్మవ త్సర్వభూతాని
పశ్య న్భిక్షు శ్చరే న్మహీమ్, అంధవ త్కుబ్జవ చ్చైవ బధిరో న్మత్త
మూకవత్, స్నానం త్రిషవణం ప్రోక్తం బహూదక వనస్థయోః, హం
సేతు సకృదేవస్యా త్పరహంసేన విద్యతే, మౌనం యోగాసనం యో
గః తితిక్షైకాంతశీలతా, నిస్పృహత్వం సమత్వంచ సప్తైతా న్యేక
దండినామ్, పరహంసాశ్రమస్థో హి స్నానాదే రవిధానతః, అశేష
చిత్తవృత్తీనాం త్యాగం కేవల మాచరేత్, త్వఙ్మాంసరుధిర స్నాయు
మజ్జా మేదోఽస్థి సంహతౌ, విణ్మూత్రపూయే రమతాం కిమీనాం
కియ దంతరమ్, క్వశరీర మశేషాణాం శ్లేష్మాదీనాం మహాశయః,
క్వచాంగ సౌరభీ శోభా కమనీయాదయో గుణాః, మాంసాసృక్పూ

యవిణ్మూత్ర స్నాయుమజ్జాస్థి సంహతౌ, దేహే చేత్ప్రీతిమా న్మూఢో
భవితా నరకేఽపి సః, స్త్రీణా మవాచ్య దేశస్య క్లిన్ననాడీ వ్రణస్యచ,
అభేదేఽపి మనోభేదా జ్జనః ప్రాయేణ ఉచ్యతే, చర్మఖండం ద్విధా
భిన్నమపానోద్గారధూపితమ్, యే రమంతి నమస్తేభ్య స్సాహసం కి
మతః పరమ్,నతస్య విద్యతే కార్యం న లింగంవా విపశ్చితః, నిర్మమో
నిర్భయ శ్శాంతో నిర్ద్వంద్వోఽవర్ణభోజనః,మునిఃకౌపీనవాసా స్స్యాన్న
గ్నో వా ధ్యానతత్పరః, ఏవం ధ్యానపరో యోగీ బ్రహ్మభూయాయ
కల్పతే, లింగే సత్యపి ఖల్వస్మిన్ జ్ఞాన మేవహి కారణమ్, నిర్మోక్షా
యేహ భూతానాం లింగగ్రామో నిరర్థకః, య న్నసంతం నచాసంతం
నాశ్రుతం నబహు శ్రుతమ్, నాసువృత్తం నదుర్వృత్తం వేద కశ్చి
త్సబ్రాహ్మణః, తస్మా దలింగో ధర్మజ్ఞో బ్రహ్మ[1]వృత్త మనువ్రతమ్,
గూఢధర్మాశ్రితో విద్వా నజ్ఞాత చరితం చరేత్, సందిగ్ధస్సర్వభూతానాం
వర్ణాశ్రమవివర్జితః, అంధవ జ్జడవచ్చాపి మూకవచ్చమహీం చరేత్, తం
దృష్ట్వా శాంతమనసం స్పృహయన్తి దివౌకసః, లింగాభావాత్తు కైవల్య
మితి బ్రహ్మానుశాసన మితి. అథ నారదః పితామహం సన్న్యాసవిధింనో
బ్రూహీతి పప్రచ్ఛ పితామహ స్తథే త్యంగీకృత్య ఆతురేవా క్రమేవాపి
తురీయాశ్రమ స్వీకారార్థం కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తపూర్వక మష్టశ్రాద్ధం
కుర్యాత్ దేవర్షి దివ్య మనుష్యభూత పితృమాత్రాత్మే త్యష్ట శ్రాద్ధాది
కుర్యాత్ ప్రథమం సత్యవసుసంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ దేవశ్రాద్ధే బ్రహ్మ
విష్ణుమహేశ్వరాన్ ఋషిశ్రాద్ధే దేవర్షి క్షత్రర్షి మనుష్యర్షీన్ దివ్యశ్రాద్ధే
వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ మనుష్యశ్రాద్ధే సనకసనందన సనత్కుమార సన
త్సుజాతాన్ భూతశ్రాద్ధే పృథివ్యాదిపంచమహాభూతాని చక్షురాదిక
రణానిచతుర్విధభూతగ్రామాన్ పితృశ్రాద్ధే పితృ పితామహ ప్రపితామ
హాన్ మాతృశ్రాద్ధే మాతృపితామహీ ప్రపితామహీః ఆత్మశ్రాద్ధే ఆత్మ
పితృపితామహాన్ జీవత్పితృక శ్చేత్పితరం త్యక్త్వా ఆత్మపితామహ ప్రపితా
మహా నితి సర్వత్ర యుగ్మక్లృప్త్యా బ్రాహ్మణానర్చయేత్, ఏకాధ్వర పక్షే
అష్టాధ్వరపక్షే వాస్వశాఖానుగతమంత్రైరష్టశ్రాద్ధాన్యష్టదినేషువా ఏక
దినేవాపితృయాగోక్తవిధానేన బ్రాహ్మణా నభ్యర్చ్య భుక్త్యంతం యథా

1 ప్రత.

విధి నిర్వర్త్యపిండప్రదానాని నిర్వర్త్యసదక్షిణాతాంబూలైః స్తోష
యిత్వా బ్రాహ్మణా న్ప్రేషయిత్వా శేషకర్మసిద్ధ్యర్థం సప్తకేశాన్వి
సృజ్య శేషకర్మ సిద్ధ్యర్థం కేశాంత్సప్తాష్టవాద్విజన్సంక్షిప్య వాపయేత్,
[1]కేశశ్మశ్రునఖాని చేతి సప్తకేశా న్ సంరక్ష్య కక్షోపస్థవర్జం క్షౌర
పూర్వకం స్నాత్వా సాయం సంధ్యావందనం నిర్వర్త్య సహస్ర
గాయత్రీం జప్త్వా బ్రహ్మయజ్ఞం నిర్వర్త్యస్వాధీనాగ్ని ముపస్థాప్య స్వ
శాఖోపసంహరణం కృత్వా తదుక్తప్రకారేణా జ్యాహుతి మాజ్యభా
గాంతం హుత్వా హుతివిధిం సమాప్య ఆత్మాదిభి స్త్రివారం సక్తుప్రాశ
నం కృత్వాఽచమనపూర్వక మగ్నిం సంరక్ష్య స్వయ మగ్నే రుత్త
రతః కృష్ణాజినోపరి స్థిత్వా పురాణశ్రవణపూర్వకం జాగరణం కృత్వా
చతుర్థయామాంతే స్నాత్వా తదగ్నౌ చరుం శ్రపయిత్వా పురుషసూక్తే
నాన్నం షోడశాహుతీర్హుత్వా విరజాహోమం కృత్వాఽథాచమ్య
సదక్షిణం వస్త్రం సువర్ణపాత్రం ధేనుం దత్వా సమాప్య బ్రహ్మో
ద్వాసనం కృత్వా, సం మాసించంతు మరుతః సమింద్ర స్సంబృహస్పతిః,
సంమాయమగ్ని స్సించత్వా యుషాచ ధనేనచ, బలేనచవా ఆయుష్మం
తం కరోతు మేతి, యాతే అగ్నే యజ్ఞియా తనూ స్తయే హ్యారో
హాత్మాఽత్మాన మచ్ఛావసూని కృణ్వ న్నస్మైనర్యా పురూణి యజ్ఞో
భూత్వా యజ్ఞమాసీద స్వాం యోనిం జాతవేదో భువ ఆజాయమాన
స్సక్షయ ఏ [2]ధీత్య నే నాగ్ని మాత్మ న్యారోప్య ధ్యాత్వాఽగ్నిం ప్రదక్షి
ణనమస్కారపూర్వక ముద్వాస్య ప్రాత స్సంధ్యా ముపాస్య సహస్రగా
యత్రీ పూర్వకం సూర్యోపస్థానం కృత్వా నాభిదఘ్నోదక ముపావిశ్య
అష్టదిక్పాలకార్ఘ్య పూర్వకం గాయత్ర్యుద్వాసనం కృత్వా సావిత్రీం
వ్యాహృతిషు ప్రవేశయిత్వా, అహం వృక్షస్య రేరివ కీర్తిః పృష్ఠం
గిరే రివ, ఊర్ధ్వ పవిత్రో వాజినీ వస్వమృత మస్మి, ద్రవిణగ్ం సువర్చసం,
సుమేధా అమృతోక్షితః, ఇతి త్రిశంకో ర్వేదానువచనమ్, యశ్ఛందసా
మృషభో విశ్వరూపః, ఛందోభ్యోఽధ్యమృతా త్సంబభూవ, సమేం
ద్రో మేధయా స్పృణోతు, అమృతస్య దేవధారణో భూయాసమ్, శరీ
రం మే విచర్షణం, జిహ్వా మేమధుమత్తమా, కర్ణాభ్యాం భూరివిశ్రువమ్,

1 పూర్వ. 2 హి.

బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః శ్రుతం మే గోపాయ, దారై
షణాయాశ్చ ధనేషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థితోఽహమ్,
ఓంభూః సన్యస్తం మయా, ఓం భువః సన్యస్తం మయా, ఓగ్
సువః సన్యస్తం మయా, ఓంభూర్భువస్సువ స్సన్యస్తం మయేతి,
మంద్ర మధ్య మ[1] తారధ్వనిభిః మనసా వాచో చ్చార్యాభయంసర్వ
భూతేభ్యో మత్తస్సర్వం ప్రవర్తతే స్వాహేత్యనేన జలంప్రాశ్య
ప్రాచ్యాం దిశి పూర్ణాంజలిం ప్రక్షిప్యోం స్వాహేతి శిఖా ము
త్పాట్య, యజ్ఞోపవీతం పరమంపవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తా
త్, ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు
తేజః, యజ్ఞోపవీతంబహిర్నివసే త్త్వమంతః ప్రవిశ్య మధ్యేహ్యజస్రం
పరమం పవిత్రం యశోబలం జ్ఞానం వైరాగ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి, య
జ్ఞోపవీతం ఛిత్త్వా ఉదకాంజలినా సహ ఓంభూః సముద్రం గచ్ఛ
స్వాహే త్యప్సు జుహుయా దోం భూః సన్యస్తం మయా ఓం భువః
సన్యస్తం మయా ఓగ్ంసువస్సన్యస్తం మయేతిత్రిరుక్త్వా త్రివారమభిమం
త్ర్యతజ్జలంప్రాశ్యాచమ్య ఓంభూః స్వాహే త్యప్సువస్త్రంకటిసూత్ర మపివి
సృజ్య సర్వకర్మనివర్తకోఽహమితి స్మృత్వా జాతరూపధరో భూత్వా స్వ
రూపానుసంధానపూర్వక మూర్ధ్వబాహు రుదీచీం గచ్ఛే త్పూర్వవ
ద్విద్వత్సన్న్యాసీ చే ద్గురోః ప్రణవ మహావాక్యోపదేశం ప్రాప్య య
థాసుఖం విహరన్ మత్తః కశ్చి న్నాన్యో వ్యతిరిక్త ఇతి ఫలపత్రోదకా
హారః పర్వతవనదేవతా లయేషు సంచరేత్, సన్న్యస్యాథ దిగంబరః,
సకలసర్వదానందస్వానుభవైక పూర్ణహృదయః కర్మాతిదూర
ప్రాణధారణపరాయణ ఫలరసత్వక్పత్రమూలోదకై ర్మోక్షార్థీ గిరి
కందరేషు విసృజే ద్దేహం స్మరన్ తారకమ్, వివిదిషాసన్న్యాసీచే చ్ఛ
గత్వాఽఽచార్యాదిభి ర్విప్రై స్తిష్ఠతిష్ఠమహాభాగ దండం
మండలుం గృహాణ ప్రణవ మహావాక్య గ్రహణార్థం గురునికట
మాగచ్ఛే దిత్యాదిష్ట ఆచార్యై ర్దండం కటిసూత్రం కౌపీనం శాటీ మే
ం కమండలుం పాదాది మస్తక ప్రమాణ మవ్రణం సమం సౌమ్య
ాకపృష్ఠం సలక్షణం వైణవం దండ మేక మాచమనపూర్వకం

సఖా మాగోపాయోజ స్సఖాయోఽసీద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న శ్శ
ర్మ మే భవ యత్పాపం తన్నివారయేతి దండం పరిగ్రహే జ్జగజ్జీవనం
జీవనాధారభూతం మాతే మా మంత్రయస్వ సర్వదా సర్వసౌమ్యేతి
ప్రణవపూర్వకం కమండలుం పరిగృహ్య కౌపీనాధారం కటిసూత్ర మో
మితి గుహ్యాచ్ఛాదనం కౌపీన మోమితి శీతవాతోష్ణ త్రాణకరం దేహై
కరక్షణం వస్త్ర మోమితి కటిసూత్రం కౌపీనం వస్త్ర మాచమనపూర్వ
కం యోగపట్టాభిషిక్తో భూత్వా కృతార్థోఽహమితి మత్వా స్వాశ్ర
మాచారపరో భవే దిత్యుపనిషత్,

పంచమోపదేశః.

అథహైనం పితామహం నారదః ప్రపచ్ఛ, భగవం త్సర్వకర్మ
నివర్తక స్సన్యాస ఇతి త్వయైవోక్తః పున స్స్వాశ్రమాచార పరో భవే
దిత్యుచ్యతే, తతః పితామహ ఉవాచ, శరీరస్య దేహినో జాగ్రత్స్వప్న
సుషుప్తి తురీయావస్థా స్సంతి తదధీనాః కర్మజ్ఞానవైరాగ్య ప్రవర్తకాః
పురుషా జంతవ స్తదనుకూలాచారా స్సంతి తథైవచే ద్భగవం త్సన్న్యా
సాః కతి భేదా స్తదనుష్ఠాన భేదాః కీదృశా స్తత్త్వతోఽస్మాకం వక్తు
మర్హసీతి తథే త్యంగీకృత్య తం పితామహేన సన్న్యాసభేదై రాచార
భేదః కథితః కథ మితి చేత్తత్త్వ తస్త్వేకఏవ సన్న్యాస అజ్ఞానేనా
శక్తివశా త్కర్మలోపశ్చ త్రైవిధ్య మేత్య వైరాగ్యసన్న్యాసో జ్ఞాన
సన్న్యాసో జ్ఞానవైరాగ్యసన్న్యాసః కర్మసన్న్యాస శ్చేతి చాతుర్విధ్య
ముపాగత స్తద్యథేతి, దుష్టమదన భావా చ్చేతి విషయవైతృష్ణ్య మేత్య
ప్రాక్పుణ్యకర్మ వశాత్సన్యస్త స్సవైరాగ్యసన్న్యాసీ, శాస్త్రజ్ఞానా త్పా
పపుణ్యలోకానుభవశ్రవణా త్ప్రపంచోపరతః క్రోధేర్ష్యాసూయాహం
కారాభిమానాత్మక సర్వసంసారం నివర్త్యదారైషణ ధనైషణలోకైష
ణాత్మక దేహవాసనాం శాస్త్రవాసనాం లోకవాసనాం త్యక్త్వా వమనా
న్న మివ ప్రాకృతికం సర్వ మిదం హేయం మత్వా సాధన చతుష్టయ
సంపన్నో య స్సన్న్యస్యతి సఏవ జ్ఞానసన్న్యాసీ, క్రమేణ సర్వ మభ్య
స్య సర్వ మనుభూయ జ్ఞాన వైరాగ్యాభ్యాం స్వరూపానుసంధానేన
దేహ మాత్రావశిష్ట స్సన్యస్య జాతరూపధరో భవతి స జ్ఞానవైరాగ్య
బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భూత్వా వానప్రస్థాశ్రమ

మేత్యవైరాగ్యాభావేఽప్యాశ్రమక్రమానుసారేణ యస్సన్న్యస్యతి సకర్మ సన్న్యాసీ, బ్రహ్మచర్యేణ సన్న్యస్యసన్న్యాసా జ్ఞాతరూపధరో వైరాగ్య సన్న్యాసీ, విద్వత్సన్యాసీ జ్ఞానసన్న్యాసీ వివిదిషా సన్న్యాసీ కర్మసన్న్యాసీ చేతి చతుర్ధా, కర్మసన్న్యాసోఽపి ద్వివిధః, నిమిత్తసన్న్యాసోఽనిమిత్త సన్న్యాస శ్చేతి, నిమిత్తస్త్వాతురః, అనిమిత్తః క్రమ సన్న్యాసః, ఆతుర స్సర్వకర్మలోపః, ప్రాణస్యోత్క్రమణ కాలసన్న్యాస స్సనిమిత్త సన్యాసః, దృఢాంగో భూత్వాసర్వం కృతకం నశ్వర మితి దేహాదికం సర్వం హేయం ప్రాప్య, హగ్ంస శ్శుచిషద్వసురంతరిక్ష సద్ధోతా వేదిషదతి థిర్దురోణ సత్, నృషద్వర సదృత సద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం సర్వంనశ్వరమితి నిశ్చిత్య క్రమేణ య స్సన్న్యస్యతి స సన్న్యాసోఽనిమిత్త సన్న్యాసః, సన్న్యాస షడ్విధో భవతి, కుటీచకో బహూదకో హంసః పరమహంస స్తురీయాతీతోఽవధూత శ్చేతి, కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతదండ కమండలుధరః కౌపీనకంథాధరః పితృమాతృగుర్వారాధనపరః పిఠరఖని త్రశిక్యాది మంత్రసాధనపర ఏక త్రాన్నాదనపరః శ్వేతోర్ధ్వపుండ్ర ధారీ త్రిదండః, బహూదక శ్శిఖాకంథాదిధర స్త్రిపుండ్రధారీ కుటీచ కవ త్సర్వసమో మధుకరవృ త్త్యాష్టకబళాశీ, హంసో ౹ ౹ త్రిపుండ్రోర్ధ్వపుండ్రధారీ అసంక్లృప్తమధుకరాన్నాశీ కౌపీనఖండతుండ ధారీ, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పంచగృహే ష్వేకరా త్రాన్నాదానపరః కరపాత్రీ ఏకకౌపీనధారీ శాటీ మేకా మేకం వైణవం దండం ఏకశాటీ ధరో వా భస్మోద్ధూళనపర స్సర్వత్యాగీ, తురీయా తీతో గోముఖః ఫలాహారీ అన్నాహారీ చేద్గృహత్రయే దేహమాత్రావ శిష్టో దిగంబరః కుణపమివ శరీరవృత్తికః అవధూత స్త్వనియమ అభిశ స్తపతిత వర్జనపూర్వకం సర్వవర్ణేష్వ జగరవృత్త్యాహార పర స్స్వరూపా నుసంధానపరః, ఆతురో జీవతి చేత్, క్రమసన్న్యాసః కర్తవ్యః, కుటీచక బహూదక హంసానాం బ్రహ్మచర్యాశ్రమాది తురీయాశ్రమవత్ కుటీచ కాదీనాం సన్న్యాసవిధిః, పరమహంసాదిత్రయాణాం న కటిసూత్రం కౌపీనం న వస్త్రం న్నకమండలుః నదండ స్సార్వవర్ణిక భిక్షాటనపరత్వం జాతరూపధరత్వం విధిః సన్న్యాసకాలే ప్యలంబుద్ధి పర్యంతం అధీత్య

తదనంతరం కటిసూత్రం కౌపీనం దండం వస్త్రం కమండలుం సర్వమప్సు
విసృజ్యాథ జాతరూపధర శ్చరే న్నకంథాలేశో నాధ్యేతవ్యో నవక్త
వ్యో న శ్రోతవ్య మన్య త్కించి త్ప్రణవాదన్యం నతర్కంపఠే న్నశబ్ద
మపి బహూంఛబ్దా న్నాధ్యాయే న్న మహ ద్వాచో విగ్లాపనం గిరా
ప్రాణ్యాదీనాం సంభాషణంనాన్యభాషావిశేషణంనశూద్రస్త్రీపతితోదక్యా
దిసంభాషణం నయతే ర్దేవపూజానోత్సవదర్శనం తీర్థయాత్రావృత్తిః,
పున ర్యతివిశేషః కుటీచక స్యైకత్ర భిక్షా బహూదక స్యా సంక్లు
ప్తమాధూకరం హంసస్యాష్టగృహే ష్వష్టకబళం పరమహంసస్య పంచ
గృహేషు కరపాత్రంఫలాహారగోముఖం తురీయాతీత స్యావధూతస్యా
జగరవృత్తి స్సార్వవర్ణికేషు యతిర్నై [1]కరాత్రీ ర్వసే న్నకస్యాపి నమే
త్తురీయాతీతావధూతయోః నజ్యేష్ఠో యోనస్వరూపజ్ఞో జ్యేష్ఠోఽపికనిష్ఠో
హస్తాభ్యాం నద్యుత్తరణం నకుర్యా న్నవృక్ష మారోహే న్నయానాది
రూఢో నక్రయవిక్రయపరో న కించిద్వినిమయపరో నదాంభికో నానృ
తవాదీనయతేః కించిత్కర్తవ్యమ స్త్యస్తిచే త్సాంకర్యం తస్మా న్మననా
దౌ సన్న్యాసినా మధికారః, ఆతురకుటీచకయోః భూలోకభువర్లోకౌ
బహూదకస్య స్వర్గలోకో హంసస్య తపోలోకః పరమహంసస్య సత్య
లోక స్తురీయాతీతావధూతయో స్స్వాత్మన్యేవ కైవల్యం స్వరూపాను
సంధానేన భ్రమరకీటన్యాయవత్. యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజ
త్యంతే కళేబరం, తంతమేవ సమాప్నోతి నాన్యథా శ్రుతిశాసనమ్, తదేవం
జ్ఞాత్వా స్వరూపానుసంధానం వినాఽన్యథాఽఽచారపరో నభవే త్తదా
చారవశా త్తత్తల్లోక ప్రాప్తిర్జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నస్య స్వస్మిన్నేవ ముక్తి
రితి నసర్వత్రాచారప్రసక్తి స్తదాచారో జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి ష్వేక
శరీరస్యజాగ్రత్కాలే విశ్వ స్స్వప్నకాలే తైజస స్సుషుప్తికాలే
ప్రాజ్ఞ [2]అవస్థాభేదా దవస్థేశ్వరభేద స్తాసు చతుర్దశకరణానాం బా
హ్యావృత్తయో ఽంతర్వృత్తయ స్తేషా ముపాదానకారణం వృత్తయ
శ్చత్వారః మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి తత్తద్వృత్తివ్యాపార
భేదేన పృథగాచారభేదః, నేత్రస్థం జాగరితంవిద్యా త్కంఠే
స్వప్నం సమావిశేత్, సుషుప్తం హృదయస్థంతు తురీయం మూర్ధ్నిసం

1 కత్ర వసేన్న. 2 కార్యభేదాత్కారణభేద.

స్థితమ్, తురీయ మక్షర మితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ
యద్యచ్ఛ్రుతం యద్యద్దృష్టం తత్తత్సర్వమవిజ్ఞాత మివ యోవసే త్తస్య
స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా భవతి సజీవస్ముక్త ఇతి వదంతి సర్వ
శ్రుత్యర్థ ప్రతిపాదనమపి తస్యైవముక్తి రితి భిక్షు ర్నైహికాముష్మికా
పేక్షో యద్యపేక్షాఽస్తి చే త్తదనురూపో భవతి స్వరూపానుసంధాన
వ్యతిరిక్తా న్యశాస్త్రాభ్యాసై రుష్ట్రకుంకుమ భారవద్వ్యర్థో న యోగ
శాస్త్రప్రవృత్తి ర్న సాంఖ్య శాస్త్రాభ్యాసో న మంత్రతంత్ర వ్యాపార ఇతర
శాస్త్రప్రవృత్తి ర్యతే ర స్తిచే చ్ఛవాలంకారవ చ్చర్మకారవ దితి విదూర
కర్మాచార విద్యాదూరో న ప్రణవకీర్తనపరో యద్యత్కర్మ కరోతి తత్తత్ఫ
లమనుభవతి ఏరండతైల ఫేనవదత స్సర్వం పరిత్యజ్య తత్ప్రసక్తం మనో
దండం కరపాత్రం దిగంబరం దృష్ట్వా పరివ్రజేద్భిక్షుః, బాలోన్మత్త
పిశాచవస్మరణం జీవితం వా న కాంక్షేత కాలమేవ ప్రతీక్షేత నిర్దేశ
భృతక న్యాయేన పరివ్రాడితి, తితిక్షాజ్ఞానవైరాగ్యశమాది గుణ
వర్జితః, భిక్షామాత్రేణ జీవీ స్యా త్సయ తిర్యతివృత్తిహా, న దం
డధారణేన నముండనేన వేషేణ నడంభాచారేణ ముక్తిః, జ్ఞానదండో
ధృతో యేన ఏకదండీ స ఉచ్యతే, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ
జ్ఞానవర్జితః, స యాతి నరకా న్ఘోరాన్ మహారౌరవ సంజ్ఞితాన్, ప్రతిష్ఠా
సూకరీ విష్ఠా సమా గీతా మహర్షిభిః, తస్మా దేనాం పరిత్యజ్య కీటవ
త్పర్యటే ద్యతిః, అయాచితం యథాలాభం భోజనాచ్ఛాదనం భవేత్,
పరేచ్ఛయా చ దిగ్వాసా స్స్నానం కుర్యా త్పరేచ్ఛయా, స్వప్నేఽపి యో
హి యుక్తస్స్యాజ్జాగ్రతీవ విశేషతః, ఈదృక్చేష్ట స్స్మృత శ్శ్రేష్ఠో వరిష్ఠో
బ్రహ్మవాదినామ్, అలాభేన విషాదీ స్యాల్లాభే చైవ న హర్షయేత్, ప్రాణయా
త్రికమాత్ర స్స్యాన్మాత్రాసంగాద్వినిర్గతః, అభిపూజితలాభాంశ్చ జుగుప్సే
తైవ సర్వశః, అభిపూజితలాభైస్తు యతిర్ముక్తోఽపి బధ్యతే, ప్రాణయాత్రాని
మిత్తం చేత్ వ్యంగారే భుక్తవజ్జనే, కాలే ప్రశస్తవర్ణానాం భిక్షార్థం పర్యటే
ద్గృహాన్, పాణిపాత్రశ్చర న్యోగీ నాసకృ ద్భైక్ష మాచరేత్, తిష్ఠ
న్భుంజ్యా చ్చరన్ భుంజ్యా న్మధ్యే నాచమనం తథా, అబ్ధివ ధృతమర్యా

యాః, నియతిం న విముంచంతి మహాంతో భాస్క
యదాహారం గోవ న్మృగయతే మునిః, తదా సమ

స్వస్య త్సర్వేషు సోఽమృతత్వాయకల్పతే, అనింద్యం వై వ్రజే ద్గేహం
నింద్యం గేహంతు వర్జయేత్, అనావృతే విశే ద్ద్వారి గేహే నైవావృ
సునాత్తే వ్రజేత్, పాంసునాచ ప్రతిచ్ఛన్న శూన్యాగారప్రతిశ్రయః,
వృక్షమూలనికేతో వా త్యక్తసర్వ ప్రియాప్రియః యత్రాస్తమితశాయీ
స్యాన్నిరగ్ని రనికేతనః, యథాలబ్ధోపజీవీ స్యాన్మునిర్దాంతో జితేంద్రియః
నిష్క్రమ్య వన మాస్థాయ జ్ఞానయజ్ఞో జితేంద్రియః, కాలకాంక్షీ చర
న్నేవ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే, అభయం సర్వభూతేభ్యో దత్వాచ
రతి యో మునిః, న తస్య సర్వభూతేభ్యో భయముత్పద్యతే క్వచిత్,
నిర్మాన శ్చానహంకారో నిర్ద్వంద్వ శ్ఛిన్నసంశయః, నైవక్రుద్ధ్యతి నద్వే
ష్టి నానృతం భాషతే గిరా, పుణ్యాయతనచారీచ భూతానా మవిహింస
కః, కాలే ప్రాప్తే భవే ద్భైక్షం కల్ప్యతే బ్రహ్మభూయకే, వానప్రస్థ
గృహస్థాభ్యాం నసంసృజ్యేత కర్హిచిత్, అజ్ఞాతచర్యాంలిప్సేత నచైనం
హర్ష ఆవిశేత్, అధ్వా సూర్యేణ నిర్దిష్టః కీటవ ద్విచరే న్మహీమ్, ఆశీ
ర్యుక్తాని కర్మాణి హింసాయుక్తాని యానిచ, లోకసంగ్రహయుక్తాని నై
వకుర్యా న్నకారయేత్, నాసచ్ఛాస్త్రేషు సజ్జేత నోపజీవేత జీవికామ్,
అతివాదాం స్త్యజే త్తర్కాన్ పక్షం కంచన నాశ్రయేత్, న శిష్యా
ననుబధ్నీత గ్రంథా న్నైవాభ్యసే ద్బహూన్, నవ్యాఖ్యా ముపయుంజీత
నారంభా నారభే త్క్వచిత్, అవ్యక్తలింగోఽవ్యక్తార్థో ముని రున్మత్తబా
లవత్, కవిర్మూకవదాత్మానం తద్దృష్ట్యా దర్శయే న్నృణామ్, న కుర్యా
న్నవదే త్కించి న్నధ్యాయే త్సాధ్వసాధు వా, ఆత్మారామోఽనయా
వృత్త్యా విచరే జ్జడవన్మునిః, ఏకశ్చరే న్మహీ మేతాం నిస్సంగ స్సంయ
తేంద్రియః, ఆత్మరతిక్రీడఆత్మ రాత్మవా న్సమదర్శనః, బుద్ధో బాలకవ
త్క్రీడః కుశలో జడవ చ్చరేత్, వదే దున్మత్తవ ద్విద్వాన్ గోచర్యాం
నైగమ శ్చరేత్, క్షిప్తోఽవమానితో సద్భిః [1]ప్రబుద్ధోఽసూయితోపి
వా, తాడిత స్సన్నిరుద్ధో వా వృత్త్యా వా పరితాపితః, విష్ఠితో మూత్రి
తో వాజ్ఞై ర్బహుధైవం ప్రకంపితః, శ్రేయస్కామః కృచ్ఛ్రగతఆత్మనాఽఽ
ముద్ధరేత్, సమ్మాననంపరాంహానిం యోగర్ధేః కురుతేయతః, జనే
నావమతో యోగీ యోగసిద్ధించ విందతి, తథాచరేత వై యోగీ సతాం

---

1 ప్రలబ్ధో.

వర్తనదూషయన్, జనా యథాపమన్యేర న్గచ్ఛేయు ర్నైవ సంగతిమ్, జరాయుజాండజాదీనాం వాఙ్మనఃకాయకర్మభిః, యుక్తం కుర్వీత న ద్రోహం సర్వసంగాంశ్చ వర్జయేత్, కామక్రోధౌ తథా దర్పలోభమోహాదయ శ్చ యే, తాంస్తు దోషా న్పరిత్యజ్య పరివ్రాడ్భయవర్జితః, భైక్షాశనంచ మౌనత్వం తపో ధ్యానం విశేషతః, సమ్యగ్జ్ఞానంచ వైరాగ్యం ధర్మో యం భిక్షుకే మతః, కాషాయ వాసా స్సతతం ధ్యానయోగపరాయణః, గ్రామాంతే వృక్షమూలే వా వసే ద్దేవాలయేఽపి వా, భైక్షేణ వర్తయే న్నిత్యం నైకా న్నాశీ భవే త్క్వచిత్, చిత్తశుద్ధిర్భవేద్యావ త్తావన్ని త్యం చరే త్సుధీః, తతః ప్రవ్రజ్య శుద్ధాత్మా సంచరే ద్యత్రకుత్రచిత్, బహిరంతశ్చ సర్వత్ర సంపశ్యన్ హి జనార్దనమ్, సర్వత్ర విచరే న్మౌనీ వాయువ ద్వీతకల్మషః, సమదుఃఖసుఖః క్షాంతో హస్తప్రాప్తంచ భక్షయన్, నిర్వైరేణ సమం పశ్యన్ ద్విజగోఽశ్వమృగాదిషు, భావయ న్మనసా విష్ణుం పరమాత్మాన మీశ్వరమ్, చిన్మయం పరమా నందం బ్రహ్మైవాహ మితి స్మరన్, జ్ఞాత్వైవం మనోదండం ధృత్వా ఆశానివృత్తో భూత్వా ఆశాంబరధరో భూత్వా సర్వదా మనోవా క్కాయకర్మభి స్సర్వసంసార ముత్సృజ్య ప్రపంచావాఙ్ముఖ స్స్వరూ పానుసంధానేన భ్రమరకీటన్యాయేన ముక్తో భవతీత్యుపనిషత్.

షష్ఠోపదేశః

అథ నారదః పితామహ మువాచ - భగవన్ తదభ్యాసవశా ద్భ్రమరకీటన్యాయవ త్తదభ్యాసః కథమితి, త మాహ-పితామహస్సత్య వాక్ జ్ఞాన వైరాగ్యాభ్యాం విశిష్టదేహావశిష్టోపసేత్, జ్ఞానం శరీరం వైరాగ్యం జీవనం విద్ధి శాంతి దాతీ నేత్రే మనో ముఖం బుద్ధిః కళా పఞ్చవింశతితత్త్వా న్యవయవా న్యవస్థా పంచమహాభూతాని కర్మ భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాని శాఖా జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థా శ్చతుర్ద శకరణాని పంకస్తంభాకారాణీతి, ఏవమపి నావ[1]మపి పంకం కర్ణధార ఇవ యంతేవ గజం స్వబుద్ధ్యా స్వవశీకృత్య స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం కృతకం నశ్వర మితి మత్వా విరక్తః పురుష స్సర్వదా బ్రహ్మాహ మితి వ్యాహరే న్నాన్య త్కించి ద్వేదితవ్యం స్వవ్యతిరేకేణ జీవన్ముక్తో వసే త్కృతకృత్యో భవతి న నాహం బ్రహ్మేతి వ్యవహరే త్కింతు బ్రహ్మా

---

1 మతి.

హా మస్మీ త్యజస్త్వం జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిషు తుర్యావస్థాం
ప్రాప్య తుర్యాతీతత్వం వ్రజేద్దివం జాగ్ర న్నక్తం స్వప్నం సుషు
ప్త మర్ధరాత్రం గతమిత్యేకావస్థాయాం చతస్రోఽవస్థా స్వైకైక
కరణాధీనానాం చతుర్దశ కరణానాం వ్యాపారా శ్చక్షురాదీనాం
చక్షుషో రూపగ్రహణం శ్రోత్రయో శ్శబ్దగ్రహణం జిహ్వాయా
రసాస్వాదనం ఘ్రాణస్య గంధగ్రహణం వచసో వాగ్వ్యాపారః
పాణే రాదానం పాదయో స్సంచారః పాయో రుత్సర్గ ఉపస్థస్యానం
దగ్రహణం త్వచః స్పర్శగ్రహణం తదధీనాచ విషయగ్రహణా బుద్ధి
ర్బుద్ధ్యా బుధ్యతి చిత్తేన చేతయ త్యహం కారేణాహంకరోతి విసృజ్య
జీవ ఏతాం దేహాభిమానేన జీవో భవతి గృహాభిమానేన గృహస్థఇతి
శరీరే జీవ స్సంచరతి ప్రాగ్దళే పుణ్యావృత్తి రాగ్నేయ్యాం నిద్రాలస్యే
దక్షిణాయాం క్రౌర్యబుద్ధి ర్నైరృత్యాం పాపబుద్ధిః పశ్చిమే క్రీడారతి
ర్వాయవ్యాం గమనే బుద్ధి రుత్తరే శాంతి రీశాన్యే జ్ఞానం కర్ణికాయాం
వైరాగ్యం కేసరే ష్వాత్మచింతా ఇ త్యేవం వక్త్రం జ్ఞాత్వా జీవదవస్థా.
ప్రథమం జాగ్ర ద్ద్వితీయం స్వప్నం తృతీయం సుషుప్తం చతుర్థం తురీ
యం చతుర్భి ర్విరహితం తురీయాతీతం విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతటస్థభేదై
రేకఏవ ఏకో దేవ స్సాక్షీ నిర్గుణశ్చ తద్బ్రహ్మాహ మితి వ్యాహరే
న్నోచే జ్జాగ్రదవస్థాయాం జాగ్రదాది చతస్రోఽవస్థా స్స్వప్నే స్వప్నాది
చతస్రోఽవస్థా స్సుషుప్తే స్సుషుప్త్యాది చతస్రోఽవస్థా స్తురీయే తురీయాది
చతస్రోఽవస్థా న త్వేవం తురీయాతీతస్య నిర్గుణస్య స్థూలసూక్ష్మకారణ
రూపై ర్విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞేశ్వరై స్సర్వావస్థాసు సాక్షీ త్యేకఏవావతి
ష్ఠతే, ఉతతటస్థో ద్రష్టా తటస్థో నద్రష్టా ద్రష్టృత్వా న్న ద్రష్టైవ
కర్తృత్వ భోక్తృత్వాహంకారాదిభి స్స్పృష్టో జీవో జీవేతరో నస్పృష్టో
జీవోఽపి నస్పృష్ట ఇతిచే న్న జీవాభిమానేన క్షేత్రాభిమాన శ్శరీరాభి
మానేన జీవత్వం జీవత్వం ఘటాకాశమహాకాశవ ద్వ్యవధాన మస్తి
వ్యవధానవశాదేవ హంసస్సోఽహ మితి మంత్రేణోచ్ఛ్వాస నిశ్వాసవ్య
పదేశే నానుసంధానం కరోతి ఏవం విజ్ఞాయ శరీరాభిమానం త్యజే
న్న శరీరాభిమానీ భవతి సఏవ బ్రహ్మే త్యుచ్యతే, త్యక్తసంగో జితక్రో

ధో లఘ్వాహారో జితేంద్రియః, పిధాయ బుద్ధ్యా ద్వారాణి మనో ధ్యానే
నివేశయేత్, శూన్యేష్వేవావకాశేషు గుహాసుచ వనేషుచ, నిత్య
యుక్తస్సదా యోగీ ధ్యానం సమ్యగుపక్రమేత్, ఆతిథ్య శ్రాద్ధయజ్ఞేషు
దేవయాత్రోత్సవేషుచ, మహాజనేషు సిద్ధ్యర్థీ నగచ్ఛేద్యోగవిత్క్వచిత్,
యథైన మవమన్యంతే జనాః పరిభవంతిచ, తథాయుక్తశ్చరేద్యోగీ
సతాం వర్త్మనదూషయేత్, వాగ్దండః కర్మదండశ్చ మనోదండశ్చ
తేత్రయః, యస్యైతే నియతా దండాస్స త్రిదండీమహాయతిః, విధూ
మేచ ప్రశాంతేఽగ్నౌ యస్తుమాధూకరీం చరేత్, గృహేచవిప్ర
ముఖ్యానాం యతిస్సర్వోత్తమస్స్మృతః, దండం భిక్షాంచయః కుర్యా
త్స్వధర్మేవ్యసనం వినా, యస్తిష్ఠతి న వైరాగ్యం యాతి నీచయతిర్హ్యసౌ,
యస్మిన్ గృహే విశేషేణ లభేద్భిక్షాంచ వాసనాత్, తత్రనోయాతి
యోభూయస్స యతిర్నేతరస్స్మృతః, యశ్శరీరేంద్రియాదిభ్యో విహీనం సర్వ
సాక్షిణమ్, పారమార్థికవిజ్ఞానం సుఖాత్మానం స్వయంప్రభమ్, పరతత్త్వం
విజానాతి సోఽతివర్ణాశ్రమీభవేత్, సర్వాశ్రమాదయో దేహేమాయ
యాపరికల్పితాః, నాత్మనో బోధరూపస్య మమతే సంతిసర్వదా, ఇతి
యో వేదవేదాంతైస్సోఽతివర్ణాశ్రమీభవేత్, యస్యవర్ణాశ్రమాచా
రో గళితస్స్వాత్మదర్శనాత్, సవర్ణానాశ్రమాంత్సర్వా నతీత్య స్వాత్మని
స్థితః, యోఽతీత్య స్వాశ్రమాన్ సర్వా నాత్మన్యేవ స్థితః పుమాన్,
సోఽతివర్ణాశ్రమీప్రోక్తస్సర్వవేదార్థవేదిభిః, తస్మాదన్యగతావర్ణా ఆశ్రమా
అపి నారద, ఆత్మన్యారోపితాస్సర్వే భ్రాన్త్యా తేనాత్మవేదినా, నవిధిర్ననిషే
ధశ్చనవర్జ్యావర్జ్యకల్పనా, బ్రహ్మవిజ్ఞానినామస్తి తథా నాన్యచ్చ నారద, విర
జ్య సర్వభూతేభ్య ఆవిరించిపదాదపి, ఘృణాం విపాట్య సర్వస్మిన్ పుత్ర
మిత్రాదికేష్వపి, శ్రద్ధాళుర్ముక్తిమార్గేషు వేదాంతజ్ఞానలిప్సయా, ఉపా
యనకరో భూత్వా గురుం బ్రహ్మవిదం వ్రజేత్, సేవాభిః పరితోష్యైనం
చిరకాలం సమాహితః, సదా వేదాంతవాక్యార్థం శృణుయాత్సుసమా
హితః, నిర్మమో నిరహంకారస్సర్వసంగవివర్జితః, సదా శాంత్యాది
యుక్తస్సన్ ఆత్మన్యాత్మానమీక్షతే, సంసారదోషదృష్ట్యైవ విరక్తి
ర్జాయతే సదా, విరక్తస్యతు సంసారాత్సన్న్యాస స్స్యాన్నసంశయః,

ముముక్షుః పరహంసాఖ్య స్సాక్షా న్మోక్షైకసాధనమ్, అభ్యసే ద్బ్రహ్మవి
జ్ఞానం వేదాంతశ్రవణాదినా, బ్రహ్మవిజ్ఞానలాభాయ పరహంస సమా
హ్వయః, శాంతిదాంత్యాదిభి స్సర్వైః సాధనైస్సహితో భవేత్, వేదాం
తాభ్యాసనిరత శ్శాంతో దాంతో జితేంద్రియః, నిర్భయో నిర్మమో
నిత్యో నిర్ద్వంద్వో నిష్పరిగ్రహః, జీర్ణకౌపీనవాసా స్స్యాన్ముండీ నగ్నోఽ
థవా భవేత్, ప్రాజ్ఞో వేదాంతవిద్యోగీ నిర్మమో నిరహంకృతిః, మిత్రా
దిషు సమో మైత్ర స్సమస్తేష్వేవ జంతుషు, ఏకో జ్ఞానీ ప్రశాంతాత్మా
ససంతరతి నేతరః, గురూణాంచ హితేయుక్త స్తత్రసంవత్సరం వసేత్,
నియమేష్వప్రమత్తస్తు యమేషుచ సదా భవేత్, ప్రాప్యచాంతే తత
శ్చైవ జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, అవిరోధేన ధర్మస్య సంచరేత్పృథి
వీ మిమామ్, తత స్సంవత్సరస్యాంతే జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, ఆశ్ర
మత్రయ ముత్సృజ్య ప్రాప్తశ్చ పరమాశ్రమమ్, అనుజ్ఞాప్య గురూం
శ్చైవ చరేద్ధి పృథివీ మిమామ్, త్యక్తసంగో జితక్రోధో లఘ్వాహారో
జితేంద్రియః, ద్వా విమౌ నవిరాజేతే విపరీతేన కర్మణా, నిరారంభో గృ
హస్థశ్చ కార్యవాంశ్చైవ భిక్షుకః, మాద్యతి ప్రమదాం దృష్ట్వా సురాం
పీత్వాచ మాద్యతి, తస్మా ద్దృష్టివిషాం నారీం దూరతః పరివర్జయేత్,
సంభాషణం సహ స్త్రీభిరాలాపః ప్రేక్షణం తథా, నృత్తం గానం సహా
సంచ పరివాదాంశ్చ వర్జయేత్, నస్నానం నజపః పూజా న హోమో
నైవ సాధనమ్, నాగ్నికార్యాదికార్యంచ నైతస్యాస్తీహ నారద, నార్చ
నం పితృకార్యంచ తీర్థయాత్రా వ్రతానిచ, ధర్మాధర్మాదికం నాస్తి న విధి
ర్లౌకికీ క్రియా, సంత్యజే త్సర్వకర్మాణి లోకాచారంచ సర్వశః, క్రిమికీట
పతంగాంశ్చ తథా యోగీ వనస్పతీన్, ననాశయే ద్బుధో జీవాన్ పర
మార్థమతి ర్యతిః, నిత్యమంతర్ముఖ స్స్వచ్ఛః ప్రశాంతాత్మా స్వపూర్ణధీః,
అంత స్సంగం పరిత్యాగీ లోకే విహర నారద, నారాజకే జనపదే చర
త్యేకచరో మునిః, నిస్స్తుతిర్నిర్నమస్కారో నిస్స్వధాకార ఏవచ, చలా
చలనికేతశ్చ యతి ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్. ఇత్యుపనిషత్.

సప్తమోపదేశః,

అథ యతే ర్నియమః కథమితి పృష్టం నారదం పితామహః పుర
స్కృత్య విరక్త స్సన్న్యాసీ వర్షాసుధ్రువశీలోఽష్టౌమాసానేకాకీ చరేన్న

కరాత్రం నివసే ద్భిక్షు ర్భయా త్సారంగవ దేకత్ర న తిష్ఠే త్స్వగమన
నిరోధగ్రహణం నకుర్యా ద్ధస్తాభ్యాం నద్యుత్తరణం నకుర్యా న్నవృక్షా
రోహణ మపి నదేవోత్సవదర్శనం కుర్యా న్నైకత్రాశీ నబాహ్య
దేవతార్చనం కుర్యా త్స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం త్యక్త్వా మధుకరవృత్త్యా
హార మాహరన్ కృశోభూత్వా మేదోవృద్ధి మకుర్వ న్నాజ్యం రుధిర
మివ త్యజే దేకత్రాన్నం పలలమివ గంధలేపన మశుద్ధలేపన మివ
క్షార మంత్యజ మివ వస్త్ర ముచ్ఛిష్టపాత్రమివాభ్యంగం స్త్రీసంగమివ
మిత్రాహ్లాదకం మూత్రమివ స్పృహాం గోమాంస మివ జ్ఞాతచరదేశం
చండాలవాటికా మివ స్త్రియమహిమివ సువర్ణం కాలకూట మివ
సభాస్థలం శ్మశానస్థల మివ రాజధానీం కుంభీపాక మివ శవపిండవదేక
త్రాన్నం నదేహాంతరదర్శనం, ప్రపంచవృత్తిం పరిత్యజ్య స్వదేశ
ముత్సృజ్య జ్ఞాతచరదేశం విహాయ విస్మృత్య పదార్థం పునః ప్రాప్త
హర్ష ఇవస్వమానందమనుస్మరన్ స్వశరీరాభిమానదేశవిస్మరణం మత్వా
స్వశరీరం శవమివ హేయ ముపగమ్య కారాగృహ వినిర్ముక్త చోరవత్పు
త్రాప్తబంధుభవస్థలం విహాయ దూరతోవసే దయత్నేన ప్రాప్తమాహా
రన్ బ్రహ్మప్రణవ ధ్యానానుసంధానపరో భూత్వా సర్వకర్మ వినిర్ముక్తః
కామక్రోధలోభ మోహ మద మాత్సర్యాదికం దగ్ధ్వా త్రిగుణాతీతః ష
డూర్మి రహితః షడ్భావవికారశూన్యః సత్యవాక్ఛుచిరద్రోహీ గ్రామైకరా
త్రం, పత్తనేపంచరాత్రం క్షేత్రే పంచరాత్రం తీర్థేపంచరాత్ర మనికేతః
స్థిర మతిర్నానృతవాదీ గిరికందరేషువసేత్ ఏకఏవద్వౌవా నచరే ద్గ్రామం
త్రిభిర్నగరం చతుర్గ్రామ మిత్యేకశ్చరే ద్భిక్షు శ్చతుర్దశకరణానాం
నతత్రావకాశం దద్యా దద్భిన్నజ్ఞానా ద్వైరాగ్య సంపత్తి మనుభూయ
మత్తోనకశ్చిదన్యోఽతిరిక్త ఇత్యాత్మ న్యాలోచ్య సర్వత స్స్వరూపమేవ
పశ్యన్ జీవన్ముక్తిమవాప్య ప్రారబ్ధప్రతిభాసనాశపర్యంతం చతుర్విధం స్వ
రూపం జ్ఞాత్వా దేహపతనపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్,
త్రిషవణస్నానంకుటీచకస్య బహూదకస్య ద్వివారం హంసస్యైకవారం
పరమహంసస్య మానసిక స్నానం తురీయాతీతస్య భస్మస్నాన మవధూ
తస్య వాయవ్యస్నాన మూర్ధ్వపుండ్రంకుటీచకస్య త్రిపుండ్రంబహూద
కస్య ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రంహంసస్య భస్మోద్ధూళనం పరమహంసస్య

తురీయాతీతస్య తిలకపుండ్ర మవధూతస్య నకించి త్తురీయాతీతావధూత
యోఃఋతుక్షౌరం కుటీచకస్య ఋతుద్వయక్షౌరం హంసస్య పరమహంసస్య
నక్షౌర మస్తిచే దయనక్షౌరం తురీయాతీతా వధూతయో ర్నక్షౌరం
కుటీచకస్య ఏకాన్నం మాధూకరం బహూదకస్య హంస పరమహంస
యోః కరపాత్రం తురీయాతీతస్య గోముఖ మవధూతస్యా జగరవృత్తి
శ్శాటీద్వయం కుటీచకస్య బహూదక స్యైకశాటీ హంసస్య ఖండం
దిగంబరం పరమహంసస్య ఏకకౌపీనం వా తురీయాతీతా వధూతయో
ర్జాతరూపధరత్వం హంసపరమహంసయో రజినం నత్వన్యేషాం కుటీచ
కబహూదకయో ర్దేవార్చనం హంసపరమహంసయో ర్ధ్యానార్చనం తు
రీయాతీతావధూతయో స్సోఽహంభావనా, కుటీచకబహూదకయో ర్మం
త్రజపాధికారోహం సపరమహంస యో ర్ధ్యానాధికార స్తురీయాతీతావ
ధూతయో ర్నత్వన్యాధికారః కింతు తురీయాతీతావధూతయో ర్మహా
వాక్యోపదేశాధికారఃపరమహంసస్యాపి, కుటీచకబహూదక హంసానాం
నాన్యస్యోపదేశాధికారః, కుటీచక బహూదకయో ర్మానుషప్రణవో
హంస పరమహంసయో రాంతర ప్రణవ స్తురీయాతీతావధూతయో ర్బ్ర
హ్మప్రణవః, కుటీచక బహూదకయోః శ్రవణం హంసపరమహంసయో
ర్మననం తురీయాతీతా వధూతయో ర్నిదిధ్యాసనమ్ సర్వేషామాత్మా
నుసంధానవిధి రిత్యేవం ముముక్షు స్సర్వదా సంసారతారకం తారక మను
స్మరన్ జీవన్ముక్తో వసే దధికార విశేషేణ కైవల్య ప్రాప్త్యుపాయ మన్వి
ష్యేద్యతి రిత్యుపనిషత్.

అష్టమోపదేశః.

అథ హైనం భగవంతం పరమేష్ఠినం నారదః పప్రచ్ఛ సంసార
తారకం ప్రసన్నో బ్రూహీతి తథేతి పరమేష్ఠీ వక్తుముపచక్రమే, ఓమితి
బ్రహ్మేతి వ్యష్టిసమష్టిప్రకారేణ, కా వ్యష్టిః కాసమష్టి స్సంహారప్రణవ
స్సృష్టిప్రణవశ్చాంతర్బహి శ్చోభయాత్మకత్వా త్త్రివిధో, బ్రహ్మప్రణవః,
అంతః, ప్రణవో వ్యావహారిక ప్రణవో బాహ్యప్రణవ ఆర్షప్రణవ ఉభ
యాత్మకో విరాట్ ప్రణవః, సంహారప్రణవో బ్రహ్మప్రణవోర్ధమాత్ర ప్రణవ
ఓమితి. బ్రహ్మ ఓ మిత్యేకాక్షర మంత్రః ప్రణవం విద్ధి సచాష్టధాభిద్యతే
అకార ఉకారో మకార అర్ధమాత్రా నాదబిందుకలాశక్తి శ్చేతి తం

నచత్వార అకార శ్చాయుతావయవాన్విత ఉకార స్సహస్రావయ
వాన్వితో మకార శ్శతావయవోపేతోఽర్ధమాత్రా ప్రణవోఽనంతా
వయ వాకారః సగుణో విరాట్ప్రణవ స్సంహారో నిర్గుణప్రణవ ఉభ
యాత్మకోత్పత్తిప్రణవో యథాప్లుతో విరాట్ ప్లుతః ప్లుత స్సంహారః విరా
ట్ప్రణవ ష్షోడశమాత్రాత్మక ష్షట్త్రింశత్తత్త్వాతీతః, షోడశ మాత్రాత్మక
త్వం కథ మిత్యుచ్యతే, అకారః ప్రథమ ఉకారో ద్వితీయో మకార
స్తృతీయ అర్ధమాత్రశ్చతుర్థో నాదః పంచమీ బిందు ష్షష్ఠీ కలా సప్త
మీ కలాతీతాష్టమీ శాంతి ర్నవమీ శాంత్యతీతా దశమీ ఉన్మ న్యే
కాదశీ మనోన్మనీ ద్వాదశీ పురీ త్రయోదశీ మధ్యమా చతుర్దశీ పశ్యం
తీ పంచదశీ పరా షోడశీ పునశ్చతుష్షష్టిమాత్రా ప్రకృతి పురుష ద్వైవిధ్య
మాసాద్యాష్టావింశ త్యుత్తర శతభేదమాత్రా స్వరూప మాసాద్య సగుణ
నిర్గుణత్వ ముపైత్యేకోఽపి బ్రహ్మ, ప్రణవః, సర్వాధారః పరంజ్యో
తి రేషస ర్వేశ్వరో విభుః, సర్వదేవమయ స్సర్వ ప్రపంచాధార గర్భితః,
సర్వాక్షరమయః కాల స్సర్వాగమ మయ శ్శివః, సర్వశ్రుత్యుత్తమో మృ
గ్యస్సకలోపనిషన్మయః, భూతం భవ్యం భవిష్య ద్యత్త్రికాలోదితమ
వ్యయమ్, తదప్యోంకార మేవాయం విద్ధి మోక్షప్రదాయకమ్, తదేవా
త్మాన మిత్యేత ద్బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితమ్, తదేక మమృత మజర మనుభూ
య తథోమితి, స శరీరం సమారోప్య తన్మయత్వం తథోమితి, [1]త్రిశరీరం
స్వ మాత్మానం పరంబ్రహ్మ వినిశ్చిను, పరంబ్రహ్మానుసంధధ్యా ద్విశ్వా
దీనాం క్రమః క్రమాత్, స్థూలత్వా త్స్థూలభుక్త్వాచ్చ సూక్ష్మత్వా
త్సూక్ష్మభు క్పరమ్, ఐక్యత్వానందభోగా చ్చ సోఽయమాత్మా చతుర్వి
ధః, చతుష్పా జ్జాగరితః స్థూలః స్థూలప్రజ్ఞో హి విశ్వభుక్, ఏకోన
వింశతిముఖ స్సాష్టాంగ స్సర్వగః ప్రభుః, స్థూలభుక్ చతురాత్మాథ
విశ్వో వైశ్వానరః పుమాన్, విశ్వాజిత్ప్రథమః పాదః స్వప్నస్థానగతః
ప్రభుః, సూక్ష్మప్రజ్ఞ స్స్వతోఽష్టాంగ ఏకో నాన్యః పరంతప, సూక్ష్మభు
క్చతురాత్మాథ తైజసో భూతరాడయమ్, హిరణ్యగర్భః స్థూలోఽంత
ర్ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే, కామం కామయతే యావ ద్యత్ర సుప్తో
న కంచన, స్వప్నం పశ్యతి నైవాత్ర తత్సుషుప్త మపి స్ఫుటమ్, ఏకీభూ

1 అశరీరం.

తస్సుషుప్తస్థః ప్రజ్ఞానఘనవాంత్సుఖీ, నిత్యానందమయోఽప్యాత్మా సర్వ
జీవాంతరస్థితః, తథా ప్యానందభుక్చేతో ముఖస్సర్వగతోఽవ్యయః,
చతురాత్మేశ్వరః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః పాదసంజ్ఞితః, ఏషసర్వేశ్వర శ్చైష
స్సర్వజ్ఞ స్సూక్ష్మభావనః, ఏషోఽన్తర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభ
వాప్యయౌ, భూతానాం త్రయ మప్యేత త్సర్వోపరమ బాధకమ్, త
త్సుషుప్తంహి యత్స్వప్నం మాయామాత్రం ప్రకీర్తితమ్, చతుర్థశ్చ
తురాత్మాపి సచ్చిదేకరసోఽప్యయమ్, తురీయావసితత్వాచ్చ ఏకైకత్వా
నుసారతః, జ్ఞాతానుజ్ఞాత్రసుజ్ఞాత్వా ద్వికల్పజ్ఞానసాధనమ్, వికల్పత్ర
యమత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నమాంతరమ్, మాయామాత్రం విదిత్వైవం
సచ్చిదేకరసోఽప్యథ, విభక్తో హ్యయమాదేశో నస్థూలప్రజ్ఞ మన్వ
హమ్, న సూక్ష్మప్రజ్ఞ మత్యంతం న ప్రజ్ఞం నక్వచిన్మునే, నైవాప్రజ్ఞం
నోఽభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞమాంతరమ్, నాప్రజ్ఞ మపి ప్రజ్ఞానఘనం
చాదృష్ట మేవచ, తదలక్షణమగ్రాహ్య మవ్యవహార్య మచింత్య మవ్య
పదేశ్య మేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శివం శాంత మద్వై
తం చతుర్థం మన్యంతే సబ్రహ్మప్రణవ స్సవిజ్ఞేయో నాపర స్తురీయ స్స
ర్వత్ర భానువ న్ముముక్షూణా మాధార స్స్వయంజ్యోతి ర్బ్రహ్మాకాశ
స్సర్వదా విరాజతే పరం బ్రహ్మత్వా దిత్యుపనిషత్.

నవమోపదేశః.

అథ పరబ్రహ్మస్వరూపం కథ మితి నారదః పప్రచ్ఛ తగ్ హోవాచ పితామహః, కిం బ్రహ్మస్వరూప మిత్యన్యోఽసౌ వన్యోఽహమ స్మీతి యే విదు స్తేపశవో న స్వభావ పశవ స్త మేవం జ్ఞాత్వా విద్వాన్ మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే నాన్యః పంథావిద్యతేఽయనాయ, కాల స్వభావో నియతి ర్యదృచ్ఛాభూతాని యోనిః పురుష ఇతి చింత్యమ్, సంయోగఏషాం నత్వాత్మభావా దాత్మాప్యనీశ స్సుఖదుఃఖ హేతోః, తే ధ్యానయోగానుగతా అపశ్యన్ దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢామ్, యఃకారణాని నిఖిలానితాని కాలాత్మయుక్తా న్యధితిష్ఠత్యేకః, త మేకస్మిన్ త్రివృతం షోడశాంతం శతార్ధారం వింశతి ప్రత్యరాభిః, అష్టకైష్షడ్భిర్విశ్వరూపైకపాశం త్రిమార్గభేదం ద్వినిమిత్తైక మోహమ్, పంచస్రోతోఽంబుం పంచయోన్యుగ్రవక్త్రాం పంచప్రాణోర్మిం పంచ

బుద్ధ్యాది మూలామ్, పంచావర్తాం పంచదుఃఖౌఘవేగాం పంచాశద్భే
దాం పంచపర్వా మధీమః, సర్వాజీవే సర్వసంస్థే బృహంతే తస్మిన్
హంసో భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రే, పృథగాత్మానం ప్రేరితారంచ మత్వా,
జుష్ట స్తత స్తేనామృతత్వ మేతి, ఉద్గీథ మేతత్పరమంతు బ్రహ్మ తస్మిం
స్త్రయం స్వప్రతిష్ఠాక్షరంచ, అత్రాంతరం వేదవిదో విదిత్వా లీనా
బ్రహ్మణి పరే తత్పరాయణాః, సంయుక్త మేతత్క్షర మక్షరంచ వ్యక్తా
వ్యక్తం భరతే విశ్వమీశః, అనీశశ్చాత్మా బుధ్యతే భోక్తృభావాత్
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః, జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశావజా
హ్యేకా భోక్తృ భోగార్థయుక్తా, అనంత శ్చాత్మా విశ్వరూపో హ్య
కర్తా త్రయం యదా విందతే బ్రహ్మ మేతత్, క్షరం ప్రధాన మమృ
తాక్షరం హరః క్షరాత్మా నావీశతే దేవ ఏకః, తదభిధ్యానా ద్యోజ
నాత్తత్త్వభావా ద్భూయ శ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః, జ్ఞాత్వా
దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః క్షీణైః క్లేశై ర్జన్మమృత్యుప్రహాణిః, తస్యా
భిధ్యానా త్తృతీయం దేహభేదే విశ్వైశ్వర్యం కేవల ఆత్మకామః
ఏతద్ జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యం హి కించిత్,
భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారంచ మత్వా సర్వప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మ మేత
త్ ఆత్మవిద్యా తపోమూలం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పరమ్, య ఏవం విది
త్వా స్వరూప మేవానుచింతయన్, తత్ర కో మోహః కః శోక ఏక
త్వమనుపశ్యతః, తస్మా ద్విరాడ్భూతం భవ్యం భవిష్య ద్భవ త్యన
శ్వర స్వరూపమ్, అణోరణీయా న్మహతో మహీయా నాత్మాస్య జంతో
ర్నిహితో గుహాయామ్, త మక్రతుః పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః
ప్రసాదా న్మహిమాన మీశమ్, అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా పశ్య
త్యచక్షుః స శృణో త్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం నచ తస్యాస్తి వేత్తా
తమాహు రగ్ర్యం పురుషం మహాంతమ్, అశరీరం శరీరే ష్వనవస్థే
ష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో నశోచతి, సర్వ
స్యధాతారమచింత్యశక్తిం సర్వాగమాంతార్థవిశేషవేద్యమ్, పరాత్పరం
పరమం వేదితవ్యం సర్వావసానే సకృద్వేదితవ్యమ్, కవిం పురాణం పురు
షోత్తమోత్తమమ్ సర్వేశ్వరం సర్వదేవై రుపాస్యమ్, అనాదిమధ్యాంత
మనంత మవ్యయం శివాచ్యుతాంభోరుహ గర్భభూరుహమ్, స్వేనా

హ్మాతం సర్వమిదం ప్రపంచం పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానమ్, పంచీ కృతానంతభవప్రపంచం పంచీకృతస్వావయవైః సంవృతమ్, పరాత్పరం యన్మహతో మహాంతం స్వరూపతేజోమయం శాశ్వతం శివమ్, నావిర తోదుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః, నాశాంత మానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైన మాప్నుయాత్, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నస్థూలం నజ్ఞానం నాజ్ఞానం నోభయతః ప్రజ్ఞ మగ్రాహ్య మవ్యవహార్యం స్వాంత స్థితం స్వయ మేవేతి యఏనంవేద సముక్తోభవతి సముక్తోభవ త్యాహ భగవాన్ పితామహః, స్వస్వరూపజ్ఞః పరివ్రా ట్పరివ్రాడేకాకీ చరతి భ యత్రస్తసారంగ ఇవ తిష్ఠతి, గమనవిరోధం నకరోతి స్వశరీర వ్యతిరిక్తం సర్వంత్యక్త్వా షట్పదవృత్త్యా స్థిత్వా స్వరూపానుసంధానం కుర్వన్ సర్వమనన్య బుద్ధ్యా స్వస్మి న్నేవ ముక్తో భవతి, సపరివ్రాట్సర్వ క్రియా కారకనివర్తకో గురుశిష్యశాస్త్రాది వినిర్ముక్త స్సర్వ సంసారం విసృజ్య చామోహితః పరివ్రాట్కథం నిర్ధనికస్సుఖీ ధనవాన్ జ్ఞానాజ్ఞానోభయా తీత స్సుఖః దుఃఖాతీతః స్వయంజ్యోతిః ప్రకాశ సర్వవేద్య సర్వజ్ఞస్సర్వ సిద్ధిద స్సర్వేశ్వర స్సోఽహ మితి తద్విష్ణోః పరమం పదం యత్ర గత్వా ననివర్తంతే యోగిన స్సూర్యో న తత్ర భాతి నశశాంకోఽపి నసపున రావర్తతే నసపునరావర్తతే తత్కైవల్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి నారదపరివ్రాజకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౪. యజుర్వేదీయ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. యోగజ్ఞానైకసంసిద్ధ శివతత్త్వ తయోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం పరంబ్రహ్మ భవామ్యహమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. త్రిశిఖీ బ్రాహ్మణ ఆదిత్యలోకం జగామ, తంగత్వో
వాచ భగవన్ కిం దేహః కిం ప్రాణః కిం కారణం కిమాత్మా స హో
వాచ సర్వమిదం శివ ఏవ విజానీహి, కింతు నిత్య శ్శుద్ధో నిరఞ్జనో విభు
రద్వయ శ్శివ ఏక స్స్వేన భాసేదం సర్వం దృష్ట్వా తప్తాయఃపిణ్డవ
దేకం భిన్నవదవభాసతే, తద్భాసకం కిమితిచే దుచ్యతే సచ్ఛబ్దవాచ్య
మవిద్యాశబలం బ్రహ్మ. బ్రహ్మణోఽవ్యక్తమ్ అవ్యక్తాన్మహత్ మహతోఽ
హఙ్కారః అహఙ్కారాత్ పఞ్చతన్మాత్రాణి పఞ్చతన్మాత్రేభ్యః పఞ్చమ
హాభూతాని పంచమహాభూతేభ్యోఽఖిలం జగత్ తదఖిలం కిమితి భూతవి
కారవిభాగాదిరితి ఏకస్మిన్ పిణ్డే కథం భూత వికార విభాగ ఇతి తత్త
త్కార్య కారణభేదరూపేణాం శతత్త్వవాచక వాచ్యస్థానభేద విషయ
దేవతాకోశభేదవిభాగా భవన్తి అథాఽఽకాశోఽన్తఃకరణ మనోబుద్ధి
చిత్తాఽహఙ్కారాః వాయు స్సమానోదాన వ్యానాఽపాన ప్రాణాః
వహ్ని శ్శ్రోత్ర త్వక్చక్షు ర్జిహ్వాఘ్రాణాని ఆపశ్శబ్ద స్పర్శరూపరసగన్ధాః
పృథివీ వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాః జ్ఞానసంకల్ప నిశ్చయాఽనుసన్ధానా
ఽభిమానా ఆకాశకార్యాఽన్తఃకరణవిషయాః సమీకరణోన్నయన
గ్రహణ శ్రవణోచ్ఛ్వాసా వాయు కార్య ప్రాణాదివిషయాః - శబ్దస్పర్శ
రూపరసగన్ధా అగ్ని కార్యజ్ఞానేన్ద్రియవిషయా అబాశ్రితాః, వచనాఽ
దానగమనవిసర్గాఽనన్దాః పృథివీకార్యకర్మేన్ద్రియ విషయాః కర్మజ్ఞానే
న్ద్రియ విషయేషు ప్రాణ తన్మాత్రవిషయా అన్తర్భూతాః మనోబుద్ధ్యో
శ్చిత్తాఽహఙ్కారౌ చాఽన్తర్భూతౌ అవకాశవిధూతదర్శన పిణ్డీకరణ
ధారణాః సూక్ష్మతమా జైవతన్మాత్ర విషయాః ఏవం ద్వాదశాంగాని
ఆధ్యాత్మికా న్యాధిభౌతికా న్యాధిదైవికాని అత్ర నిశాకర చతుర్ముఖది
గ్వాతాఽర్క వరుణాఽశ్వ్యగ్నీన్ద్రోపేన్ద్ర ప్రజాపతి యమా ఇత్య
క్షాధి దేవతా రూపై ర్ద్వాదశ నాడ్యన్తః ప్రవృత్తాః - ప్రాణా ఏవాఽఙ్గా
న్యఙ్గజ్ఞానం తదేవజ్ఞాతేతి అథవ్యోమాని లానలజలాన్నానాం పఞ్చీకరణ
మితి జ్ఞాతృత్వం సమానయోగేన శ్రోత్రద్వారా శబ్దగుణో వాగధిష్ఠిత
ఆకాశే తిష్ఠతి ఆకాశ స్తిష్ఠతి మనో వ్యానయోగేన త్వగ్ద్వారా స్పర్శ
గుణః ప్రాణ్యధిష్ఠితో వాయౌ తిష్ఠతి వాయు స్తిష్ఠతి బుద్ధి రుదాన
యోగేన చక్షుర్ద్వారా రూపగుణః పాదాధిష్ఠితోఽగ్నౌ తిష్ఠత్యగ్ని

స్తిష్ఠతి చిత్తమపానయోగేన జిహ్వాద్వారా రసగుణ ఉపస్థాధిష్ఠితో
ఽప్సు తిష్ఠత్యేవ స్తిష్ఠంతి, అహఙ్కారః ప్రాణయోగేన ఘ్రాణ
ద్వారా గన్ధగుణో గుణాధిష్ఠితః పృథివ్యాం తిష్ఠతి పృథివీతిష్ఠతీత్యేవం
వేద. అత్రైతే శ్లోకా భవన్తి. పృథగ్భూతే షోడశకలాః స్వార్థభాగాన్
పరాన్ క్రమాత్, అన్తఃకరణ వ్యానాక్షిరసపాయు నభః క్రమాత్,
ముఖ్యాత్పూర్వోత్తరైర్భాగైర్భూతే భూతే చతుశ్చతుః, పూర్వ
మాకాశ మాశ్రిత్య పృథివ్యాదిషు సంస్థితాః, ముఖ్యాదూర్ధ్వే పరా
జ్ఞేయా నపరా నుత్తరా న్విదుః, ఏవమంశో ఽభూత్తస్మాత్తేభ్యశ్చాం
ఽశో ఽభూత్తథా, తస్మాదన్యోన్య మాశ్రిత్య హ్యోతంప్రోత మను
క్రమాత్, పఞ్చభూతమయీ భూమి స్సాచేతన సమన్వితా, తతఓషధ
యోఽన్నంచ తతః పిణ్డా శ్చతుర్విధాః, రసాసృఙ్మాంస మేదోఽస్థి మజ్జా
శుక్లాని ధాతవః, కేచిత్తద్యోగతః పిణ్డా భూతేభ్య స్సంభవాః క్వచిత్
తస్మిన్నన్నమయః పిణ్డో నాభిమణ్డలసంస్థితః, అస్య మధ్యేఽస్తి హృద
యం సనాళం పద్మకోశవత్, సత్త్వాఽన్తర్వర్తినో దేవాః కర్త్రహఙ్కా
రచేతనాః, అస్యబీజం తమఃపిణ్డం మోహరూపం జడం ఘనమ్, వర్తతే
కంఠ మాశ్రిత్య మిశ్రీభూత మిదంజగత్, ప్రత్యగానన్ద రూపాఽఽత్మా
మూర్ధ్నిస్థానే పరం పదే, అనన్తశక్తిసంయుక్తో జగద్రూపేణ భాసతే,
సర్వత్ర వర్తతే జాగ్రత్స్వప్నంజాగ్రతి వర్తతే, సుషుప్తంచతురీయంచ నా
న్యావస్థాసు కుత్రచిత్, సర్వదేశే ష్వనుస్యూత శ్చతూరూపశ్శివాఽఽత్మ
కః, యథా మహాఫలే సర్వే రసాస్సర్వప్రవర్తకాః,తథైవాఽన్నమయే
కోశే కోశా స్తిష్ఠన్తిచాన్తరే, యథాకోశ స్తథాజీవో యథాజీవ స్తథా
శివః, సవికార స్తథా జీవో నిర్వికార స్తథా శివః, కోశా స్తస్య వికా
రా స్తే హ్యవస్థాసు ప్రవర్తకాః, యథా రసాశయే ఫేనం మథనాదేవ
జాయతే, మనో నిర్మథనా దేవ వికల్పా బహవ స్తథా, కర్మణా వర్తతే
కర్మీ తత్త్యాగా చ్ఛాన్తి మాప్నుయాత్, అయనే దక్షిణే ప్రాప్తే ప్ర
పఞ్చాఽభిముఖం గతః, అహఙ్కారాభిమానేన జీవ స్స్యాద్ధి సదాశివః
సచాఽవివేక ప్రకృతి సఙ్గత్యా తత్ర ముహ్యతే, నానాయోనిశత
గత్వా శేతేఽసౌ వాసనావశాత్, విమోక్షా త్సఞ్చరత్యేవ మత్స్యః

రాలద్వయం యథా, తతః కాలవశాదేవ హ్యాత్మజ్ఞానవివేకతః, ఉత్తరా
-భిముఖో భూత్వా స్థానాత్ స్థానాన్తరం క్రమాత్, మూర్ధ్న్యాధా
యాత్మనః ప్రాణాన్యోగాభ్యాసస్థిత శ్చరన్, యోగాత్సంజాయతే
జ్ఞానం జ్ఞానాద్యోగ ప్రవర్తతే, యోగజ్ఞానపరో నిత్యం స యోగీ న
ప్రణశ్యతి, వికార స్తం శివం పశ్యే ద్వికారశ్చ శివేనతు, యోగప్రకా
శకం యోగై ర్ధ్యాయే చ్చానన్యభావనః, యోగజ్ఞానేన విద్యేతే
తస్యభావో నసిధ్యతి, తస్మా దభ్యాసయోగేన మనః ప్రాణా న్నిరోధ
యేత్, యోగీ నిశితధారేణ క్షురేణేవ నికృన్తయేత్, శిఖాప్రాణమయీ
వృత్తి ర్యమాద్యష్టాఽఙ్గసాధనై, జ్ఞానయోగ కర్మయోగ ఇతియోగో
ద్విధామతః, క్రియాయోగ మథేదానీం శృణుబ్రాహ్మణసత్తమ, అవ్యా
కులస్య చిత్తస్య బన్ధనం విషయే క్వచిత్, యత్సంయోగో ద్విజశ్రేష్ఠ స
చద్వైవిధ్యమశ్నుతే, కర్మ కర్తవ్యమిత్యేవ విహితేష్వేవ కర్మసు, బన్ధనం
మనసో నిత్యం కర్మయోగస్స ఉచ్యతే, యత్తుచిత్తస్యసతత మర్థే శ్రేయసి
బన్ధనమ్, జ్ఞానయోగ స్సవిజ్ఞేయ స్సర్వసిద్ధికర శ్శివః, యస్యోక్తలక్షణే
యోగే ద్వివిధేఽప్యవ్యయం మనః, సయాతి పరమం శ్రేయో మోక్ష
లక్షణ మఞ్జసా, దేహేన్ద్రియేషు వైరాగ్యం యమ ఇత్యుచ్యతే
బుధైః, అనురక్తిః పరే తత్త్వే సతతం నియమ స్స్మృతః, సర్వవస్తు న్యుదా
సీన భావమాసన ముత్తమమ్, జగత్సర్వ మిదం మిథ్యాప్రతీతిః ప్రాణ
సంయమః, చిత్తస్యాఽన్తర్ముఖీభావః ప్రత్యాహారస్తు సత్తమ, చిత్తస్య నిశ్చ
లీభావో ధారణాఽధారణాం విదుః, సోఽహం చిన్మాత్రమేవేతి చిన్తనం
ధ్యానముచ్యతే, ధ్యానస్య విస్మృతిస్సమ్యక్సమాధిరభిధీయతే, అహింసా
సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యం దయాఽఽర్జవమ్, క్షమా ధృతి ర్మితాహార
శ్శౌచంచేతి యమా దశ, తప స్సన్తుష్టి రాస్తిక్యం దాన మారాధనం
హరేః, వేదాన్తశ్రవణం హ్రీశ్చ జపఇత్యాదిలక్షణమ్, ఆసనాని తదఙ్గా
ని స్వస్తికాదీని వై ద్విజ, వర్ణ్యంతే స్వస్తికం పాదతలయో రుభయో
రపి, పూర్వోత్తరే జానునీ ద్వే కృత్వాసన ముదీరితమ్, సవ్యే దక్షిణ
గుల్ఫంతు పృష్ఠపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్య గో
ముఖం గోముఖం యథా, ఏకం చరణ మన్యస్మి న్నూరా వారోప్య

స్య గుల్ఫాభ్యాం వ్యుత్క్రమేణ సమాహితః, యోగాసనం భవే
దేతదితి యోగవిదో విదుః, ఊర్వో రుపరి వై ధత్తేయదా పాద
తలే ఉభే, పద్మాసనంభవే దేత త్సర్వవ్యాధివిషాపహమ్, పద్మాఽఽసనం
తు సంస్థాప్య జానూర్వో రన్తరే కరౌ, నివేశ్య భూమా వాతిష్ఠే
ద్వ్యోమస్థః కుక్కుటాసనః, కుక్కుటాసనబద్ధస్థో దోర్భ్యాం సంబధ్య
కన్ధరమ్. శేతే కూర్మవదుత్తాన ఏతదుత్తాన కూర్మకమ్, పాదాఙ్గుష్ఠౌ
తు పాణిభ్యాం గృహీత్వా శ్రవణావధి, ధనురాకర్షకాకృష్టం ధను
రాసన మీరితమ్, సీవనీం గుల్ఫదేశాభ్యాం నిపీడ్య వ్యుత్క్రమేణతు
ప్రసార్య జానునో హస్తా వాసనం సింహరూపకమ్, గుల్ఫౌచ వృషణ
స్యాఽధ సీవ[1]న్యుత్తరపార్శ్వయోః, నివేశ్య పాదౌ హస్తాభ్యాం బద్ధ్వా
భద్రాఽఽసనం భవేత్, సీవనీ పార్శ్వముభయం గుల్ఫాభ్యాం వ్యుత్క్ర
మేణతు, నిపీడ్యాఽఽసన మేతచ్చ ముక్తాసన ముదీరితమ్, అవష్టభ్య
ధరాం సమ్య క్తలాభ్యాం హస్తయో ర్ద్వయోః, కూర్పరౌ నాభిపా
ర్శ్వేతు స్థాపయిత్వా మయూరవత్, సమున్నతశిరః పాదం మాయూ
ఽరాసన మిష్యతే, వామోరుమూలే దక్షాఙ్ఘ్రిం జాన్వో ర్వేష్టిత
పాణినా, వామేన వామాఙ్గుష్ఠం తు గృహీతం మత్స్యపీఠకమ్, యో
నిం వామేన సంపీడ్య మేఢ్రా దుపరి దక్షిణమ్, ఋజుకాయ స్సమాసీన
స్సిద్ధాసన ముదీరితమ్, ప్రసార్య భువిపాదౌతు దోర్భ్యా మఙ్గుష్ఠ
మాదరాత్, జానూపరి లలాటం తు పశ్చిమం తానముచ్యతే,
యేన కేన ప్రకారేణ సుఖం ధైర్యంచ జాయతే, తత్సుఖాసనమిత్యు
క్త మశ క్త స్తత్సమాచరేత్, ఆసనం విజితం యేన జితంతేన జగ
త్త్రయమ్, యమైశ్చ నియమై శ్చైవ ఆసనైశ్చ సుసంయతః, నాడీ
శుద్ధిం చ కృత్వాఽఽదౌ ప్రాణాయామం సమాచరేత్, దేహమానం
స్వాఙ్గులిభి ష్షణ్ణవత్యఙ్గులాయతమ్, ప్రాణ శ్శరీరా దధికో ద్వాద
శాఙ్గుళ మానతః, దేహస్థ మనిలం దేహ సముద్భూతేన వహ్నినా,
న్యూనం సమం వా యోగేన కుర్వన్ బ్రహ్మవిదిష్యతే, దేహమధ్యే
శిఖిస్థానం తప్తజాంబూనద ప్రభమ్, త్రికోణం ద్విపదా మన్య చ్చతు
రశ్రంచతుష్పదాం, వృత్తంవిహఙ్గమానాంతు షడశ్రం [2]సర్పజన్మనామ్,

1 న్యుభయపార్శ్వ. 2 సర్వ.

అష్టాశ్రం స్వేదజానాంతు తస్మిన్ దీపవదుజ్జ్వలమ్, కన్దస్థానం మనుష్యా
ణాం దేహమధ్యం నవాఙ్గుళమ్, చతురఙ్గుళ ముత్సేధం చతురంగుళ
మాయతమ్, అణ్డాకృతి తిరశ్చాంచ ద్విజానాంచ చతుష్పదామ్,
తున్దమధ్యం తదిష్టంవై తన్మధ్యం నాభి రిష్యతే, తత్ర చక్రం ద్వాదశా
రం తేషు విష్ణ్వాదిమూర్తయః, అహం తత్ర స్థిత శ్చక్రం భ్రామ
యామి స్వమాయయా, అరేషు భ్రమతే జీవః క్రమేణ ద్విజసత్తమ,
తన్తుపంజర మధ్యస్థా యథాభ్రమతి లూతికా, ప్రాణాధిరూఢ శ్చరతి
జీవస్తేన వినానహి, తస్యోర్ధ్వే కుండలిస్థానం నాభే స్తిర్యగధోర్ధ్వతః,
అష్టప్రకృతిరూపా సా చాష్టధా కుణ్డలీకృతా, యథావద్వాయుసా
రంచ జ్వలనాదిచ నిత్యశః, పరితః కన్దపార్శ్వేతు నిరుధ్యైవ సదా
స్థితా, ముఖేనైవ సమావేష్ట్య బ్రహ్మరంధ్రముఖం తథా, యోగకా
లేన మరుతా సాఽగ్నినా బోధితా సతీ, స్ఫురితా హృదయాకాశే
నాగరూపా మహోజ్జ్వలా, అపానా ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వ మధో
మేఢ్రస్య తావతా, దేహమధ్యం మనుష్యాణాం హృన్మధ్యంతు చతు
ష్పదామ్, ఇతరేషాం తున్దమధ్యే [1]ప్రాణాఽపానసమాయుతాః, చతు
ష్ప్రకార ద్వ్యయుతే దేహమధ్యే సుషుమ్నయా, కన్దమధ్యే స్థితా
నాడీ సుషుమ్నా సుప్రతిష్ఠితా, పద్మసూత్ర ప్రతీకాశా ఋజు రూర్ధ్వ
ప్రవర్తినీ, బ్రహ్మణో వివరం యావ ద్విద్యుదాభాసనాళికమ్, వైష్ణవీ
బ్రహ్మనాడీచ నిర్వాణప్రాప్తిపద్ధతిః, ఇడాచ పింగళాచైవ తస్యా స్సవ్యే
తరే స్థితే, ఇడా సముత్థితా కన్దా ద్వామనా సాపుటావధి, పింగళా
చోత్థితా తస్మా ద్దక్షనాసాపుటావధి, గాన్ధారీ హస్తిజిహ్వాచ ద్వేచా
ఽన్యే నాడికే స్థితే, పురతః పృష్ఠత స్తస్య వామేతరదృశౌ ప్రతి,
పూషా యశస్వినీ నాడ్యౌ తస్మాదేవ సముత్థితే, సవ్యేతరశ్రుత్యవధి
పాయుమూలాదలంబుసా, అధోగతా శుభా నాడీ మేఢ్రాన్తా వధిరా
యతా, పాదాంగుష్ఠావధిః కన్దా దధోయాతాచ కౌశికీ, దశప్రకార
భూతా స్తాః కథితాః కన్దసమ్భవాః, తన్మూలా బహవో నాడ్య స్స్థూల
సూక్ష్మాశ్చ నాడికాః, ద్వాసప్తతి సహస్రాణి స్థూలా సూక్ష్మాశ్చ నాడ
యః, సంఖ్యాతుం నైవ శక్యంతే స్థూలమూలాః పృథగ్విధాః, యథాఽ

1 నానానాడీసమాయుతామ్.

శ్వత్థదళే సూక్ష్మా స్థూలాశ్చ వితతా స్తథా, ప్రాణోఽపాన సమానో
నశ్చ ఉదానో వ్యాన ఏవచ, నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనం
జయః, చరన్తి దశనాడీషు దశప్రాణాదివాయవః, ప్రాణాదిపంచకం తేషు
ప్రధానం తత్రచ ద్వయమ్, ప్రాణ ఏవాఽథవా జ్యేష్ఠో జీవాఽఽత్మానం
బిభర్తియః, ఆస్యనాసికయోర్మధ్యం హృదయం నాభిమండలమ్,
పాదాంగుష్ఠ మితిప్రాణస్థానాని ద్విజసత్తమ, అపాన శ్చరతి బ్రహ్మన్
గుదమేఢ్రోరుజానుషు, సమాన స్సర్వగాత్రేషు సర్వవ్యాపీ వ్యవస్థితః,
ఉదాన స్సర్వసన్ధిస్థః పాదయోర్హస్తయో రపి, వ్యానశ్శ్రోత్రోరుకట్యాం
చ గుల్ఫస్కంధగళేషు చ, నాగాదివాయవః పఞ్చ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థి
తాః, తున్దస్థం జలమన్నంచ రసాదీని సమీకృతమ్, తున్దమధ్యగతః ప్రాణ
స్తానికుర్యాత్పృథక్ పృథక్, ఇత్యాదిచేష్టనం ప్రాణః కరోతిచ పృథక్
స్థితమ్, అపానవాయుర్మూత్రాదేః కరోతి చ విసర్జనమ్, ప్రాణాపానాఽ
దిచేష్టాది క్రియతే వ్యానవాయునా, ఉజ్జీర్యతే శరీరస్థ ముదానేన
నభస్వతా, పోషణాది శరీరస్య సమానః కురుతే సదా, ఉద్గారాది
క్రియో నాగః కూర్మోఽక్ష్యాది నిమీలనః, కృకరః క్షుతయోః కర్తా
దత్తో నిద్రాది కర్మకృత్, మృత్యగాత్రస్య శోభాది ధనంజయ ఉదా
హృతః, నాడీభేదం మరుద్భేదం మరుతాం స్థాన మేవచ, చేష్టాశ్చ
వివిధా స్తేషాం జ్ఞాత్వైవం ద్విజసత్తమ, శుద్ధౌ యతేత నాడీనాం
పూర్వోక్త జ్ఞానసంయుతః, వివిక్తదేశ మాసాద్య సర్వసమ్బన్ధవర్జితః,
యోగాంగ ద్రవ్యసంపూర్ణం తత్ర దారుమయే శుభే, ఆసనే కల్పితే
దర్భ కుశకృష్ణాఽజినాదిభిః, తావ దాసనముత్సేధే తావద్ద్వయ సమా
యతే, ఉపవిశ్యాఽసనం సమ్య క్స్వస్తికాది యథా రుచి, బధ్వా
ప్రాగాసనం [1]విప్ర ఋజుకాయ స్సమాహితః, నాసాఽగ్రన్యస్తనయనో
దన్తైర్దంతా ననంస్పృశన్, రసనాం తాలుని న్యస్య స్వస్థచిత్తో నిరామ
యః, ఆకుఞ్చితశిరః కించిన్నిబధ్న న్యోగ ముద్రయా, హస్తౌ యథో
క్తవిధినా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, రేచనం పూరణం వాయో
శ్శోధనం రేచనం తథా, చతుర్భిః క్లేశనం వాయోః ప్రాణాయామ
ఉదీర్యతే, హస్తేన దక్షిణేనైవ పీడయే న్నాసికాపుటమ్, శనై శ్శనై

1. విప్రో.

రథబహిః ప్రక్షిపేత్పింగళాఽనిలమ్, ఇడయా వాయుమాపూర్య బ్రహ్మన్ షోడశమాత్రయా, పూరితం కుమ్భయేత్పశ్చాచ్చతుష్షష్ట్యాతు మాత్రయా, ద్వాత్రింశన్మాత్రయా సమ్యగ్రేచయేత్పింగళాఽనిలమ్, ఏవం పునఃపునః కార్యం వ్యుత్క్రమానుక్రమేణతు, సమ్పూర్ణకుమ్భవద్దేహం కుమ్భయేన్మాతరిశ్వనా, పూరణాన్నాడయస్సర్వాః పూర్యన్తే మాతరిశ్వనా, ఏవం కృతే సతి బ్రహ్మన్ చరన్తి దశ వాయవః, హృదయామ్భోరుహం చాఽపి వ్యాకోచం భవతి స్ఫుటమ్, తత్ర పశ్యేత్పరాఽత్మానం వాసుదేవ మకల్మషమ్, ప్రాతర్మాధ్యన్దినే సాయ మర్ధరాత్రే చ కుమ్భకాన్, శనైరశీతిపర్యన్తం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, ఏకాహామాత్రం కుర్వాణస్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, సంవత్సరత్రయాదూర్ధ్వం ప్రాణాయామపరో నరః, యోగసిద్ధో భవేద్యోగీ వాయుజిద్విజితేన్ద్రియః, అల్పాశీ స్వల్పనిద్రశ్చ తేజస్వీ బలవాన్ భవేత్, అపమృత్యుమపక్రమ్య దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్, ప్రస్వేదజననం యస్య ప్రాణాయామస్తు సోఽధమః, కమ్పనం వపుషో యస్య ప్రాణాయామేషు మధ్యమః, ఉత్థానం వపుషో యస్య స ఉత్తమ ఉదాహృతః, అధమే వ్యాధిపాపానాం నాశస్స్యాన్మధ్యమే పునః, పాపరోగమహావ్యాధినాశస్స్యాదుత్తమే పునః, అల్పమూత్రోఽల్పవిష్ఠశ్చ లఘుదేహో మితాశనః, పట్విన్ద్రియః పటుమతిః కాలత్రయవిదాత్మవాన్, రేచకం పూరకం ముక్త్వా కుమ్భీకరణమేవ యః, కరోతి త్రిషు కాలేషు నైవ తస్యాఽస్తి దుర్లభమ్, నాభికన్దేచ నాసాగ్రే పాదాఙ్గుష్ఠేచ యత్నవాన్, ధారయేన్మనసా ప్రాణాన్ సన్ధ్యాకాలేషు వా సదా, సర్వరోగైర్వినిర్ముక్తో జీవేద్యోగీ గతక్లమః, కుక్షిరోగవినాశస్స్యాన్నాభికన్దేషు ధారణాత్, నాసాఽగ్రే ధారణాద్దీర్ఘమాయుష్యం దేహలాఘవమ్, బ్రాహ్మే ముహూర్తే సంప్రాప్తే వాయుమాకృష్య జిహ్వయా, పిబతస్త్రిషు మాసేషు వాక్సిద్ధిర్మహతీ భవేత్, అభ్యాసతశ్చ షణ్మాసాన్మహారోగవినాశనమ్, యత్రయత్ర ధృతో వాయురఙ్గే రోగాదిదూషితే, ధారణాదేవ మరుతస్తత్తదారోగ్యమశ్నుతే, మనసో ధారణాదేవ పవనో ధారితో భవేత్, మనసస్థాపనే హేతురుచ్యతే ద్విజపుంగవ, కరణాని సమాహృత్య విషయేభ్యస్సమాహితః, అపాన

మూర్ధ్వమాకృష్య దుదరోపరి ధారయేత్, బధ్నన్ కరాభ్యాం శ్రో
త్రాది కరణాని యథాతథమ్, యుఞ్జానస్య యథోక్తేన వర్త్మనా స్వవశం
మనః, మనః శక్తిశ్చ వై వాయు స్స్వవశే స్థాప్యతే సదా, నాసికాపు
టయోః ప్రాణః పర్యాయేణ ప్రవర్తతే, తిస్రశ్చ నాడికా స్తాసు సయా
వన్తంచరత్యయమ్,శఙ్ఖినీ వివరేయామ్యే ప్రాణః ప్రాణభృతాం సతామ్,
తావన్తంచపునః కాలం సౌమ్యే చరతి సన్తతమ్, ఇత్థం క్రమేణ
చరతా వాయునా వాయుజిన్నరః, అహశ్చ రాత్రిం పక్షంచ మాసమ
మృత్వాఽయనాఽదికమ్, అన్తర్ముఖో విజానీయా త్కాలభేదం సమా
హితః, అంగుష్ఠాది స్వావయవ స్ఫురణా దర్శనే రపి, అరిష్టై ర్జీవిత
స్యాఽపివిజానీయా త్క్షయ మాత్మనః, జ్ఞాత్వా యతేత కైవల్యప్రాప్తయే
యోగవిత్తమః, పాదాంగుష్ఠే కరాంగుష్ఠే స్ఫురణం యస్య నశ్రుతిః,
తస్యసంవత్సరా దూర్ధ్వం జీవితస్య క్షయో భవేత్, మణిబన్ధే తథా
గుల్ఫే స్ఫురణం యస్య నశ్యతి, షాణ్మాసావధి రేతస్య జీవితస్య స్థితి
ర్భవేత్, కూర్పరే స్ఫురణం యస్య తస్యత్రైమాసికీ స్థితిః, కుక్షిమేహన
పార్శ్వేచ స్ఫురణానుపలమ్భనే, మాసాఽవధి ర్జీవితస్యతదర్ధస్యతు
దర్శనే, ఆశ్రితే జఠరే ద్వారే దినాని దశ జీవితమ్, జ్యోతిః ఖద్యోత
వద్యస్య తదర్ధం తస్య జీవితమ్, జిహ్వాగ్రా దర్శనే త్రీణి దినాని స్థితిరా
త్మనః, జ్వాలాయాదర్శనే మృత్యు ర్ద్విదినే భవతి ధ్రువమ్, ఏవ మా
దీ న్యదృష్టాని దృష్ట్వాయుః క్షయకారణమ్, నిశ్శ్రేయసాయ యుఞ్జీ
త జపధ్యానపరాయణః, మనసా పరమాత్మానం ధ్యాత్వా తద్రూపతా
మియాత్, యద్యష్టాదశభేదేషు మర్మస్థానేషు ధారణమ్, స్థానాత్
స్థానం సమాకృష్య ప్రత్యాహార స్సఉచ్యతే, పాదాంగుష్ఠం తథా
గుల్ఫం జంఘామధ్యం తథైవచ, మధ్యమూర్వోశ్చ మూలంచ పాయు
ర్హృదయ మేవచ, మేహనం దేహమధ్యంచ నాభించ గళకూర్పరమ్,
తాలుమూలంచ మూలంచ ఘ్రాణస్యాక్ష్ణోశ్చ మండలమ్, భ్రువోర్మధ్యం
లలాటంచ మూల మూర్ధ్వంచ జానునీ, మూలంచ కరయోర్మూలం
మహాన్త్యేతాని వై ద్విజ, పఞ్చభూతమయే దేహే భూతే ష్వేతేషు
పఞ్చసు, మనసో ధారణం యత్త ద్యుక్తస్యచ యమాదిభిః, ధారణా

సాచ సంసార సాగరోత్తారకారణమ్, ఆజానుపాదపర్యంతం పృథివీస్థాన
ముచ్యతే, పిత్తలా చతురస్రా చ వసుధా వజ్రలాఞ్ఛితా, స్మర్తవ్యా
పఞ్చఘటికా తత్రాఽఽరోప్య ప్రభంజనమ్, ఆజానుకటిపర్యంతమపాం
స్థానం ప్రకీర్తితం, అర్ధచంద్ర సమాకారం శ్వేత మర్జునలాఞ్ఛితం, స్మర్త
వ్య మప్సు శ్శ్వసన మారోప్య దశనాడికాః, ఆదేహమధ్యకట్యంత మ
గ్నిస్థాన ముదాహృతమ్, తత్ర సిన్దూరవర్ణోఽగ్ని ర్జ్వలనం దశపఞ్చ
స్మర్తవ్యా [1]నాడికా ప్రాణం కృత్వా కుమ్భే తథేరితమ్, నాభే రుపరి
నాసాంతం వాయుస్థానంతు తత్ర వై, వేదికాకారవద్ధూమ్రో బలవాన్
భూతమారుతః, స్మర్తవ్యః కుమ్భకేనైవ ప్రాణ మారోప్య మారుతమ్,
ఘటికా వింశతి స్తస్మా ద్ఘ్రాణా ద్బ్రహ్మబిలావధి, వ్యోమస్థానం నభ
స్తత్ర భిన్నాంజన సమప్రభమ్, [2]ధ్యేయం మారుత మారోప్య కుమ్భకే
నైవ యత్నవాన్, పృథివ్యంశేతు దేహస్య చతుర్బాహుం కిరీటినమ్,
అనిరుద్ధం హరిం యోగీ యతేత భవముక్తయే, అబంశే పూరయే
ద్యోగీ నారాయణ ముదగ్రధీః, ప్రద్యుమ్న మగ్నౌ వాయ్వంశే సఙ్క
ర్షణ మతఃపరమ్, వ్యోమాంశే పరమాత్మానం వాసుదేవం సదా స్మరేత్,
అచిరాదేవ తత్ప్రాప్తి ర్యుంజానస్య న సంశయః, బధ్వా యోగాసనం
పూర్ణం హృద్దేశే హృదయాంజలిః, నాసాగ్ర న్యస్త నయనో జిహ్వాం
కృత్వా చ తాలుని, దన్తైర్దన్తా ననస్స్పృశ్య ఊర్ధ్వకాయ స్సమాహితః
సంయమే చ్చేంద్రియగ్రామ మాత్మబుధ్యా విశుద్ధయా, చింతనం వాసు
దేవస్య పరస్య పరమాత్మనః, స్వరూపవ్యాప్తరూపస్య ధ్యానం కైవల్య
సిద్ధిదమ్, యామమాత్రం వాసుదేవం చింతయే త్కుమ్భకేన యః,
సప్తజన్మార్జితంపాపం తస్య నశ్యతి యోగినః, నాభికన్దా త్సమారభ్య
యావద్ధృదయగోచరమ్, జాగ్రద్వృత్తిం విజానీయా త్కణ్ఠస్థం స్వప్న
వర్తనమ్, సుషుప్తం తాలుమధ్యస్థం తుర్యం భ్రూమధ్యసంస్థితం, తుర్యా
తీతం పరంబ్రహ్మ బ్రహ్మరన్ధ్రేతు లక్షయేత్, జాగ్రద్వృత్తిం సమారభ్య
యావద్బ్రహ్మ బిలాంతరమ్, తత్రాత్మాయం తురీయస్య తుర్యాంతే విష్ణు
రుచ్యతే, ధ్యానేనైవ సమాయుక్తో వ్యోమ్ని చాత్యంతనిర్మలే, సూర్య
కోటిద్యుతి[3]రథం విద్యోదితమధోక్షజమ్, హృదయామ్బురుహాసీనం

1 ఘటికా. 2 వ్యోమ్నిం. 3 ధరం.

ధ్యాయేద్ధ్యాత్వా విశ్వరూపిణమ్, అనేకాకారఖచిత మనేకవదనాన్వితమ్, అనేకభుజసంయుక్త మనేకాయుధమణ్డితమ్, నానావర్ణధరం దేవం శాంత ముగ్ర ముదాయుధమ్, అనేకనయనాకీర్ణం సూర్యకోటిసమప్రభమ్, ధ్యాయతో యోగినస్సర్వం మనోవృత్తి ర్వినశ్యతి, హృత్పుండరీకమధ్యస్థం చైతన్యం జ్యోతి రవ్యయమ్, కదమ్బగోళకాకారం తుర్యాతీతం పరాత్పరమ్, అనంత మానన్దమయం చిన్మయం భాస్కరం విభుమ్, నివాతదీపసదృశ మకృత్రిమమణి ప్రభమ్, ధ్యాయతో యోగిన స్తస్య ముక్తిః కరతలే స్థితా, విశ్వరూపస్య దేవస్య రూపం యత్కిఞ్చిదేవ హి, స్థవీయ స్సూక్ష్మమన్యద్వా పశ్యన్ హృదయపఙ్కజే, ధ్యాయతో యోగినో యస్తు సాక్షాదేవ ప్రకాశతే, అణిమాదిఫలం చైవ సుఖే నైవోపజాయతే, జీవాత్మనః పరస్యాపి యద్యేవ ముభయో రపి, అహమేవ పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మాహమితి సంస్థితిః, సమాధి స్సతు విజ్ఞేయ స్సర్వవృత్తి వివర్జితః, బ్రహ్మసంపద్యతే యోగీ న భూయ స్సంసృతిం వ్రజేత్, ఏవం విశోధ్య తత్త్వాని యోగీ నిస్పృహచేతసా, యథా నిరిన్ధనో వహ్ని స్స్వయమేవ ప్రశామ్యతి, గ్రాహ్యాభావే మనః ప్రాణో నిశ్చయజ్ఞాన సంయుతః, శుద్ధసత్త్వే పరేలీనో జీవ స్సైన్ధవ పిణ్డవత్, మోహజాలక సఙ్ఘాతో విశ్వం పశ్యతి స్వప్నవత్, సుషుప్తివద్య శ్చరతి స్వభావపరనిశ్చలః, నిర్వాణపద మాశ్రిత్య యోగీ కైవల్య మశ్నుతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౫. అథర్వణీయ సీతోపనిషత్.

శ్లో. ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియాశక్తి త్రయంయద్భావసాధనమ్,
తద్బ్రహ్మసత్తాసామాన్యంసీతాతత్త్వముపాస్మహే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓం దేవాహ వై ప్రజాపతి మబ్రువన్ కా సీతా కిం రూప మితి
స హోవాచ ప్రజాపతిః, సా సీతా ఇతి మూలప్రకృతి రూపత్వాత్తా
సీతా ప్రకృతి స్స్మృతా, ప్రణవప్రకృతి రూపత్వాత్తా సీతా ప్రకృతి
రుచ్యతే, సీతా ఇతి త్రివర్ణాత్మా సాక్షా న్మాయా మయీ భవేత్, విష్ణుః
ప్రపంచబీజంచ మాయా ఈకార ఉచ్యతే, సకార స్సత్య మమృతం
ప్రాప్తిః సోమశ్చ కీర్త్యతే, తకార స్తారలక్ష్మ్యా చ వైరాజః ప్రస్తర స్స్మృ
తః, ఈకార రూపిణీ సోమామృతావయవ దేవ్యలంకార స్రఙ్మౌక్తి
కాద్యాభరణాలంకృతా మహామాయా వ్యక్తరూపిణీ వ్యక్తా భవతి,
ప్రథమా శబ్దబ్రహ్మమయీ స్వాధ్యాయకాలే ప్రసన్నా, [1]ఉద్భావనకరీ
కాత్మికా, ద్వితీయా భూతలే హలాగ్రే సముత్పన్నా, తృతీయా ఈకార
రూపిణీ అవ్యక్తస్వరూపా భవతీతి సీతా ఇత్యుదాహరంతి శౌనకీయే,
శ్రీరామసాన్నిధ్యవశా జ్జగదానందకారిణీ, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ సర్వ
దేహినాం సీతా భగవతీ జ్ఞేయా మూలప్రకృతి సంజ్ఞితా, ప్రణవత్వా
త్ప్రకృతి రితి వదంతి బ్రహ్మవాదిన ఇతి, అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేతి చ, సా
సర్వవేద మయీ సర్వదేవమయీ సర్వలోకమయీ సర్వకీర్తిమయీ
సర్వమయీ సర్వధర్మమయీ సర్వాధారకార్యకారణమయీ మహాలక్ష్మీ
ర్దేవేశస్య భిన్నాభిన్నరూపా చేతనాచేతనాత్మికా బ్రహ్మస్థావరాత్మా తద్గుణ
కర్మవిభాగ భేదాచ్ఛరీరరూపా దేవర్షి మనుష్యగంధర్వరూపా అసుర
రాక్షసభూతప్రేతపిశాచ భూతాదిభూతశరీరరూపా భూతేంద్రియ మనః
ప్రాణరూపేతి చ విజ్ఞాయతే, సా దేవీ త్రివిధా భవతి శక్త్యాత్మనా, ఇచ్ఛా
శక్తిః క్రియాశక్తి స్సాక్షాచ్ఛక్తి రితి, ఇచ్ఛాశక్తి స్త్రివిధా భవతి, శ్రీ
భూమి నీళాత్మికా, భద్ర రూపిణీ ప్రభావరూపిణీ సోమసూర్యాగ్ని
రూపా భవతి, సోమాత్మికా ఓషధీనాం ప్రభవతి కల్పవృక్ష పుష్ప
ఫలలతా గుల్మాత్మికా ఔషధ భేషజాత్మికా అమృతరూపా దేవానాం
మహస్తోమఫలప్రదా అమృతేన తృప్తిం జనయతి దేవానామన్నేన
పశూనాం తృణేన తత్తజ్జీవానాం సూర్యాదిసకలభువనప్రకాశినీ
దివా చ రాత్రిః కాలకలానిమేష మారభ్య ఘటికాష్టయామదివసవార
రాత్రిభేదేన పక్షమాసర్త్వయన సంవత్సరభేదేన మనుష్యాణాం

చిరక్షిప్ర వ్యపదేశేన నిమిష
శతాయుః కల్పనయా ప్రకాశమానా చిరక్షిప్ర వ్యపదేశేన నిమేష
మారభ్య పరార్ధపర్యంతం కాలచక్రం జగచ్చక్ర, మిత్యాదిప్రకారేణ
చక్రవత్పరి వర్తమానా సర్వస్యతస్యైవ కాలస్య విభాగవిశేషా, ప్రకా
శరూపాం కాలరూపా భవంతి, అగ్నిరూపా అన్నపానాదిప్రాణినాం క్షుత్తృ
ష్ణాత్మికా దేవానాం ముఖరూపా వనౌషధీనాం శీతోష్ణరూపా కాష్ఠే
ష్వంతర్బహిశ్చ నిత్యానిత్యరూపా భవతి, శ్రీదేవి త్రివిధం రూపం కృత్వా
భగవత్సంకల్పానుగుణ్యేన లోక రక్షకాకారం రూపం ధారయతి, శ్రీరితి
లక్ష్మీ రితి లక్ష్యమాణా భవతీతి విజ్ఞాయతే, భూదేవీ ససాగరాంభస్స
ప్తద్వీపా వసుంధరా భూరాది చతుర్దశభువనానా మాధారాధేయా
ప్రణవాత్మికా భవతి నీళా చ ముఖవిద్యున్మాలినీ సర్వౌషధీనాం సర్వ
ప్రాణినాం పోషణార్థం జల రూపా భవతి, సమస్త భువనస్యాధోభాగే జల
కారాత్మికా మండూకమయేతి భువనాధారేతి విజ్ఞాయతే, క్రియాశ
స్వరూపమ్, హకారేర్ముఖా న్నాదః, తన్నాదా ద్బిందు ర్బిందోరోంకా
ఓంకార త్సరతో రామ వైఖానసపర్వత స్తత్పర్వతే కర్మజ్ఞానం
యాభి ర్బహుశాఖా భవంతి, తత్రత్రయీమయం సర్వార్థదర్శనవ
ఋగ్యజుస్సామరూపత్వా త్త్రయీతి పరికీర్తితా, హేతునా కార్యసిద్ధ
చతుర్ధా పరికీర్తితా, ఋచో యజూంషి సామాన్యథర్వాంగిర సస్తథ
చతుర్హోత్రు ప్రధానత్వా ల్లింగాదిత్రితయం త్రయీ, అథర్వాంగిర
రూపం సామఋగ్యజురాత్మకమ్, తథా దిశంత్యాభిచారసామానే
పృథక్ పృథక్, ఏకవింశతిశాఖాయా మృగ్వేదః పరికీర్తితః, శ
చనవ శాఖా స్యుర్యజుషామేవ జన్మనామ్, సామ్న స్సహస్రశా
స్స్యుః పంచశాఖా అథర్వణః, వైఖానస మత స్తస్మి న్నాదౌ ప్రత
దర్శనమ్, స్మర్యతే మునిభిర్నిత్యం వైఖానస మతఃపరమ్, కల్ప
కరణం శిక్షా నిరుక్తం జ్యోతిషం ఛందః, ఏతాని షడంగాని, ఉపాం
యనం చైవ మీమాంసా న్యాయవిస్తరః ధర్మజ్ఞసేవితార్థంచ వే
దోఽ... తథా, ... సంబంధా స్సర్వశాఖా చ సముయాచారసంగతిం,
శాస్త్రం ... ...కరణసంభృతమ్, ఇతిహాసపురాణాఖ్యా
... పాంగశ్చ ప్రకీర్తితమ్, ...వేదో ధనుర్వేదో గాంధర్వ... విశ్వ
...దాః పకీ...

వార్తాచవిద్యా వాయుజయః పరః, ఏకవింశతిభేదోఽయం స్వప్రకా
శః ప్రకీర్తితః, వైఖానసబుధైః పూర్వం విష్ణోర్వాణీ సముద్భవేత్,
క్రియారూపేణ సంకల్ప్య ఇత్థం దేవీ విజృంభతే, సంఖ్యారూపేణ
సాంకల్ప్య వైఖానసబుధైః పురా, ఉదితో యాదృశః పూర్వం తా
దృశం శృణు మేఽఖిలమ్, శశ్వద్బ్రహ్మమయం రూపం క్రియాశక్తి
రుదాహృతా, సాక్షాచ్ఛక్తిర్భగవతః స్మరణమాత్రరూపా విర్భావప్ర
దుర్భావాత్మికా నిగ్రహానుగ్రహరూపా శాంతితేజో రూపావ్యక్తావ్యక్త
కారణచరణ సమగ్రావయవముఖవర్ణ భేదాభేదరూపా భగవత్సహచారిణీ
అనపాయినీ అనవరతసహాయాశ్రయణీ ఉదితానుదితాకారా నిమేషో
న్మేషసృష్టిస్థితి సంహారతిరోధానానుగ్రహాది సర్వశక్తిసామర్థ్యాత్సా
క్షాచ్ఛక్తిరితి గీయతే, ఇచ్ఛాశక్తిస్త్రివిధా ప్రలయావస్థాయాం విశ్ర
మణార్థం భగవతో దక్షిణవక్షఃస్థలే శ్రీవత్సాకృతిర్భూత్వా విశ్రమయ
తీతి సా యోగశక్తిః, భోగశక్తిర్భోగరూపా కల్పవృక్షకామధేను
చింతామణి శంఖపద్మనిధ్యాది నవనిధిసమాశ్రితా భగవదుపాసకానాం
కామనయా అకామనయా వా భక్తియుక్తపరం నిత్యనైమిత్తికకర్మభి
రగ్నిహోత్రాదిభిర్యామనియమాసనప్రాణాయామప్రత్యాహార
ధ్యానధారణసమాధిభిర్వాలయమన్యపి గోపురప్రాకారాదిభిర్విమా
నాదిభిస్సహ భగవద్విగ్రహార్చా[1]పూజాకర్మకరణై రర్చనైస్స్నానాది
భిర్వాపి నృపూజాదిభిరన్నపానాదిభిర్వా భగవత్ప్రీత్యర్థముక్త్వా సం
క్రియతే, అథాతో వీరశక్తిశ్చతుర్భుజాభయవరద పద్మధరాఽ
భరణాదియుతా సర్వదేవైః పరివృతా కల్పతరుమూలే చతు
ర్రత్నఘటై రమృతజలై రభిషిచ్యమానా సర్వదైవతై ర్బ్రహ్మాదిభి
ర్ద్యమానా అణిమాద్యష్టైశ్వర్యయుతా సమ్ముఖే కామధేనునా స్తూ
యమానా వేదశాస్త్రాదిభిః స్తూయమానా జయాద్యప్సరస్త్రీభిః పరిచ
ర్యమాణా ఆదిత్యసోమాభ్యాం దీపాభ్యాం ప్రకాశ్యమానా తుంబురునా
రదాదిభిర్గీయమానా రాకాసినీవాలీభ్యాం ఛత్ర... దినీ మాయాభ్యాం
దివాచ... స్వధాభ్యాం వ్యజనేన ... ద్యాదిభి రభ్యర్చ్యమా
రాత్రిభేదేన ... సర్వాశ్చ

నా దేవీదివ్యసింహాసనే పద్మాసనారూఢా సకల కారణకార్యకరీ లక్ష్మీర్దేవస్య పృథగ్భవన కల్పనా, అలంచకార స్థిరా ప్రసన్న లోచనా సర్వదైవతైః పూజ్యమానా వీరలక్ష్మీ రితి విజ్ఞాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి సీతోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౬. సామవేదీయ యోగచూడామణ్యుపనిషత్.

శ్లో. మూలాధారాదిషట్చక్ర సహస్రారో పరిస్థితమ్,
[1]యోగజ్ఞానైక ఫలకం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాన్తిః.

ఓం. యోగచూడామణిం వక్ష్యే యోగినాం హితకామ్యయా, కైవల్యసిద్ధిదం గూఢం సేవితం యోగవిత్తమైః, ఆసనం ప్రాణసంరోధః ప్రత్యాహారశ్చధారణా, ధ్యానంసమాధి రేతాని యోగాంగాని భవంతి షట్, ఏకం సిద్ధాసనం ప్రోక్తం ద్వితీయం కమలాసనమ్, షట్చక్రం షోడశాధారం త్రిలక్ష్యం వ్యోమపంచకమ్, స్వదేహే యో నజానాతి తస్య సిద్ధిః కథం భవేత్, చతుర్దళం స్యా దాధారం స్వాధిష్ఠానంచ షడ్దళమ్, నాభౌ దశదళంపద్మం హృదయం ద్వాదశారకమ్, షోడశారం విశుద్ధాఖ్యం భ్రూమధ్యేద్విదళం తథా, సహస్రదళసంఖ్యాతం బ్రహ్మరంధ్రే మహాపథి, ఆధారం ప్రథమం చక్రం స్వాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్, యోనిస్థానం ద్వయో ర్మధ్యే కామరూపం నిగద్యతే, కామాఖ్యంచ గుదస్థానే పంకజంతు చతుర్దళమ్, తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోనిః కామాఖ్యా సిద్ధవందితా, తస్య మధ్యే మహాలింగం పశ్చిమాభి ముఖం స్థితమ్, నాభౌతు మణివద్బింబం యో జానాతి సయోగ విత్, తప్తచామీకరాభాసం తటిల్లేఖేవ విస్ఫురత్, త్రికోణం తత్పురం వహ్నేరధోమేఢ్రా త్ప్రతిష్ఠితమ్, సమాధౌ పరమం జ్యోతి రనంతం విశ్వతో

1 యోగజ్ఞానముఖ్యఫలం.

ముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టే మహాయోగే యాతాయాతో న విద్యతే, స్వశ
బ్దేన భవేత్ప్రాణః స్వాధిష్ఠానం తదాశ్రయం, స్వాధిష్ఠానాశ్రయాదస్మా
న్మేఢ్రమేవాభిధీయతే, తంతునా మణివత్ప్రోతో యోత్ర కంద స్సుషు
మ్నయా, తన్నాభిమండలే చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూరకమ్, ద్వాదశారే
మహాచక్రే పుణ్యపాప వివర్జితే, తావజ్జీవో భ్రమత్యేవం యావ
త్తత్త్వం న విందతి, ఊర్ధ్వంమేఢ్రా దధో నాభేః కందే యోనిః ఖగాండ
వత్, తత్ర నాడ్యస్సముత్పన్నా స్సహస్రాణాం ద్విసప్తతిః, తేషు
నాడీసహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాహృతా, ప్రధానాః ప్రాణవాహిన్యో
భూయ స్తాసు దశస్మృతాః, ఇడాచ పింగళాచైవ సుషుమ్నాచ తృతీ
యగా, గాంధారీ హస్తిజిహ్వాచ పూషా చైవ యశస్వినీ, అలం
బుసా కుహూశ్చైవ శంఖినీ దశమీ స్మృతా, ఏతన్నాడీ మహా
చక్రం జ్ఞాతవ్యం యోగిభిస్సదా, ఇడా వామే స్థితా భాగేదక్షిణే
పింగళా స్థితా, సుషుమ్నామధ్యదేశేతు గాంధారీ వామచక్షుషి,
దక్షిణే హస్తిజిహ్వాచ పూషాకర్ణేచ దక్షిణే, యశస్వినీ వామకర్ణే
చాననే చాప్యలంబుసా, కుహూశ్చలింగదేశేతు మూలస్థానేతుశంఖినీ,
ఏవంద్వారం సమాశ్రిత్య తిష్ఠంతే నాడయః క్రమాత్, ఇడాపిం
గళసౌషుమ్నాః ప్రాణమా1ర్గాశ్చ సంస్థితాః, సతతం ప్రాణవాహిన్య
స్సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః, ప్రాణాపానసమానాఖ్యా వ్యానోదానౌ చ
వాయవః, నాగః కూర్మోఽథ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, హృది
ప్రాణ స్థితో నిత్య మపానో గుదమండలే,సమానో నాభిదేశేతు ఉదా
నః కంఠమధ్యగః, వ్యాన స్సర్వశరీరేతు ప్రధానాః పంచవాయవః, ఉ
ద్గారే నాగ ఆఖ్యాతః కూర్మ ఉన్మీలనే తథా, కృకరః క్షుత్కరో జ్ఞేయో
దేవదత్తో విజృంభణే, నజహాతి మృతంవాపి సర్వవ్యాపీధనంజయః,
ఏతే నాడీషు సర్వాసు భ్రమంతే జీవజంతవః, ఆక్షిప్తో భుజదండేన
యథా చలతి కందుకః, ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తథా జీవో న తిష్ఠతి,
ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యధ శ్చోర్ధ్వంచ ధావతి, వామదక్షిణమార్గా
భ్యాం చంచలత్వా న్నదృశ్యతే, రజ్జుబద్ధో యథా శ్యేనో గతోప్యా
కృష్యతే పునః, గుణబద్ధ స్తథాజీవః ప్రాణాపానేన కర్షతి, ప్రాణాపాన

పశో జీవః హ్యధశ్చోర్ధ్వం చ [1]ధావతి, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణో ఽపానంచ కర్షతి, ఊర్ధ్వాధ స్సంస్థితా వేతౌ యో జానాతి స యోగవిత్, హకారేణ బహిర్యాతి సకారేణ విశేత్పునః, హంసహంసేత్యముం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, షట్శతాని దివా [2]రాత్రం సహస్రాణ్యేకవింశతిః, ఏతత్సంఖ్యాన్వితం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపానామ గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా, అస్యా స్సంకల్పమాత్రేణ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశో జపః, అనయా సదృశం జ్ఞానం న భూతం న భవిష్యతి, కుండలిన్యాం సముద్భూతా గాయత్రీ ప్రాణధారిణీ, ప్రాణవిద్యా మహావిద్యా య స్తాం వేద స వేదవిత్, కందోర్ధ్వేకుండలీశక్తి రష్టధా కుండలాకృతిః, బ్రహ్మద్వారముఖం నిత్యం ముఖేనాచ్ఛాద్య తిష్ఠతి, యేనద్వారేణగంతవ్యం బ్రహ్మద్వార మనామయమ్, ముఖేనాచ్ఛాద్య తద్ద్వారం ప్రసుప్తా పరమేశ్వరీ, ప్రబుద్ధా వహ్నియోగేన మనసా మరుతా సహ, సూచివద్గాత్ర మాదాయ వ్రజత్యూర్ధ్వం సుషుమ్నయా ఉద్ఘాటయే త్కవాటం తు యథా కుంచికయా గృహమ్, కుండలిన్యా తథా యోగీ మోక్షద్వారం ప్రభేదయేత్, కృత్వా సంపుటితౌ కరౌ దృఢతరం బధ్వా తు పద్మాసనం గాఢం వక్షసి సన్నిధాయ చుబుకం ధ్యానంచ తచ్చేష్టితమ్, వారంవార మపాన మూర్ధ్వ మనిలం ప్రోచ్చారితం పూరితం ముంచ న్ప్రాణ ముపైతి బోధ మతులం శక్తి ప్రభావా న్నరః, అంగానాం మర్దనం కృత్వా శ్రమసంజాతవారిణా, కట్వమ్లలవణత్యాగీ క్షీరభోజన మాచరేత్, బ్రహ్మచారీ మితాహారో యోగీయోగపరాయణః, అబ్దాదూర్ధ్వం భవే త్సిద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా, సుస్నిగ్ధమధురాహార శ్చతుర్థాంశవివర్జితః, భుంజతే శివసంప్రీత్యా మితాహార స్స ఉచ్యతే, కందోర్ధ్వేకుండలీశక్తి రష్టధా కుండలాకృతిః, బంధనాయ చ మూఢానాం యోగినాం మోక్షదా సదా, మహాముద్రా నభోముద్రా [3]ఓడ్యాణంచ జలంధరమ్, మూలబంధంచ యో వేత్తి సయోగీ ముక్తిభాజనమ్, పార్ష్ణిఘాతేన సంపీడ్య యోని మాకుంచయే ద్దృఢమ్, అః

స మూర్ధ్వ మాకృష్య మూలబంధో విధీయతే, అపానప్రాణయో రై
క్యం క్షయా న్మూత్రపురీషయోః, యువా భవతి వృద్ధోఽపి సతతం
మూలబంధనాత్, [1]ఓడ్యాణం కురుతే యస్మా దవిశ్రాంతం మహాఖగః,
[2]ఓడ్డియాణం తదేవ స్యాన్మృత్యుమాతంగకేసరీ, ఉదరా త్పశ్చిమం
తాణ మధోనాభే ర్నిగద్యతే, [3]ఓడ్యాణ ముదరే బంధ స్తత్ర బంధో
విధీయతే, బధ్నాతి హి శిరోజాత మధోగామి నభోజలమ్, తతో జాలం
ధరోబంధః కంఠదుఃఖౌఘ నాశనః, జాలంధరే కృతే బంధే కంఠసంకో
చలక్షణే, నపీయూషం పతత్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రధావతి, కపాలకు
హరే జిహ్వాప్రవిష్టా విపరీతగా, భ్రువో రంతర్గతాదృష్టి ర్ముద్రా భవతి
ఖేచరీ, నరోగో మరణం తస్య ననిద్రా నక్షుధా తృషా, నచమూర్ఛా
భవే త్తస్యయోముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, పీడ్యతేనచరోగేణలిప్యతే నచ
కర్మభిః, బాధ్యతేనచ కేనాపి యోముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, చిత్తం చరతి
ఖే యస్మాజ్జిహ్వా చరతి ఖే యతః, తేనేయం ఖేచరీ ముద్రా సర్వసిద్ధనమ
స్కృతా, బిందుమూలశరీరాణి సిరా యత్ర ప్రతిష్ఠితాం భావయంతి శరీ
రాణిఆపాదతలమస్తకమ్, ఖేచర్యాముద్రితం యేన వివరం లంబికోర్ధ్వతః,
న తస్య క్షీయతే బిందు కామిన్యాలింగితస్యచ, యావద్బిందుః స్థితో
దేహే తావ న్మృత్యుభయం కుతః, యావద్బద్ధా నభో ముద్రా తావ
ద్బిందు ర్నగచ్ఛతి, జ్వలితోఽపి యథా బిందు స్సంప్రాప్తశ్చ హుతా
శనమ్, వ్రజత్యూర్ధ్వం గత శ్శక్త్యా నిరుద్ధో యోనిముద్రయా, సపున
ర్ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా, పాండరం శుక్ల మిత్యాహు
ర్లోహితాఖ్యం మహారజః, సింధూరవ్రాతసంకాశం రవిస్థానస్థితం రజః,
శశిస్థాన స్థితం శుక్లం తయో రైక్యం సుదుర్లభం, బిందుబ్రహ్మారజశ్శక్తి
ర్బిందురిందూ రజో రవిః, ఉభయోస్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం
పదమ్, వాయునా శక్తిజాతేన ప్రేరితంచ యథారజః, యాతి బిందు
స్సదైకత్వం భవే ద్దివ్యవపు స్తదా, శుక్లం చంద్రేణ సంయుక్తం రజ
స్సూర్యేణ సంగతమ్, తయో స్సమరసైకత్వం యో జానాతి స యోగ
విత్, శోధనం నాడిజాలస్యచాలనం చంద్రసూర్యయోః, రసానాం
శోషణం చైవ మహాముద్రాఽభిధీయతే వక్షోన్యస్తహనున్నిపీడ్యసు

1 ఉడ్యా 2 ఉడ్డి 3 ఉడ్యా

చిరం యోనించ వామాంఘ్రిణా హస్తాభ్యా మనుధారయ న్ప్రసరితం
పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్య శ్వసనేన కుక్షియుగళం బధ్వాశనై
రేచయే దేష వ్యాధి వినాశినీ సుమహతీ ముద్రా నృణాం [1]కథ్యతే,
చంద్రాంశేన సమభ్యస్య సూర్యాంశే నాభ్యసే త్పునః, యాతుల్యా తు
భవే త్సంఖ్యా తతో ముద్రాం విసర్జయేత్, నహి పథ్య మపథ్యంవా
రసా స్సర్వేఽపి నీరసాః, అతిభుక్తం విషం ఘోరం పీయూష మివ జీర్య
తే, క్షయకుష్ఠగుదావర్తగుల్మాజీర్ణ పురోగమాః, తస్య రోగాః క్షయం
యాంతి మహాముద్రాంతు యోఽభ్యసేత్, కథితేయం మహాముద్రా మహా
సిద్ధికరీ నృణామ్, గోపనీయా ప్రయత్నేన నదేయా యస్య కస్యచిత్,
పద్మాసనం సమారుహ్య సమకాయశిరోధర, నాసాగ్రదృష్టి రేకాంతే
జపే దోంకార మవ్యయమ్, ఓం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం నిర్వికల్పం నిరంజ
నం నిరాఖ్యాత మనాదిని ధనమేకం తురీయం యద్భూతం భవద్భవి
ష్యత్పరివర్తమానం సర్వదానవచ్ఛిన్నం పరబ్రహ్మ తస్మాజ్జాతా పరా
శక్తి స్స్వయం జ్యోతిరాత్మికా, ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకా
శ ద్వాయుః, వాయో రగ్ని, అగ్నేరాపః, అద్భ్యః పృథివీ, తేషాం
పంచభూతానాం పతయః పంచ, సదాశివేశ్వరరుద్రవిష్ణు బ్రహ్మాణ
శ్చేతి, తేషాంబ్రహ్మవిష్ణురుద్రా శ్చోత్పత్తిస్థితిలయకర్తారః, రాజస
బ్రహ్మా, సాత్వికోవిష్ణుః, తామసో రుద్ర ఇతి, ఏతే త్రయో గుణయు
క్తా, బ్రహ్మా దేవానాం ప్రథమ స్సంబభూవ, ధాతా చ సృష్టౌ, విష్ణు
శ్చ స్థితౌ, రుద్రశ్చ నాశే, భోగాయ చేంద్రః, ప్రథమజ బభూవు
ఏతేషాం బ్రహ్మణో లోకా దేవ తిర్యఙ్నరస్థావరాశ్చ జాయంతే, తే
షాం మనుష్యాదీనాం పంచభూతసమవాయ శ్శరీరం జ్ఞానకర్మేంద్రియై
ర్జ్ఞానవిషయైః ప్రాణాదిపంచవాయుమనోబుద్ధిచిత్తాహంకారైః స్థూల
ల్పితై స్సోఽపి స్థూలప్రకృతిరిత్యుచ్యతే, జ్ఞానకర్మేంద్రియై ర్జ్ఞానవిషయై
ప్రాణాదిపంచవాయుమనోబుద్ధిభిశ్చ సూక్ష్మస్థోఽపి లింగమేవేత్యుచ్యతే
గుణత్రయయుక్తం కారణమ్, సర్వేషామేవం త్రీణి శరీరాణివర్తంతే
జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితుర్యా శ్చే త్యవస్థా శ్చతస్రః, తాసా మవస్థాగ

మధిపతయ శ్చత్వారః పురుషాః, విశ్వతైజసప్రాజ్ఞాత్మాన శ్చేతి, విశ్వో హి స్థూలభు జ్నిత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్, ఆనందభు క్తథా ప్రాజ్ఞ స్స ర్వసాక్షీ త్యతః పరమ్, ప్రణవస్సర్వదా తిష్ఠే త్సర్వజీవేషు భోగతః, అభిరావ స్తు సర్వాసు హ్యవస్థాసు హ్యధోముఖః, అకార ఉకారో మకా రశ్చేతి, త్రయోవర్ణా స్త్రయో వేదా స్త్రయో లోకా స్త్రయో గుణాః, త్రయోఽక్షరాణి త్రయ స్స్వరా ఏవ ప్రణవః ప్రకాశతే, అకారో జాగ్రతి నేత్రే వర్తతే సర్వజంతుషు, ఉకారః కంఠతః స్వప్నే మ కారో హృది సుషుప్తితః, విరాడ్విశ్వస్థూల శ్చాకారః, హిరణ్య గర్భ స్తైజసస్సూక్ష్మశ్చ ఉకార, కారణా వ్యాకృతప్రాజ్ఞశ్చ మకార, అకారో రాజసో రక్తో బ్రహ్మచేతన ఉచ్యతే, ఉకార స్సాత్త్వికః శ్శుక్లో విష్ణు రిత్యభిధీయతే, మకారస్తామస కృష్ణో రుద్రశ్చేతి తథో చ్యతే, ప్రణవా త్ప్రభవో బ్రహ్మా ప్రణవాత్ప్రభవో హరిః, ప్రణవా త్ప్రభవో రుద్రః ప్రణవో హి పరో భవేత్, అకారే లీయతే బ్రహ్మా హ్యుకారే లీయతే హరిః, మకారే లీయతే రుద్రః ప్రణవో హి ప్రకా శతే, జ్ఞానినా మూర్ధ్వభాగోఽభూ దజ్ఞానేస్యా దధోముఖః, ఏవం వై ప్రణవ స్తిష్ఠే ద్యస్తం వేద సవేదవిత్, అనాహతస్వరూపేణ జ్ఞానినా మూర్ధ్వగో భవేత్, తైలధారా మివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్, ప్రణవస్య ధ్వని స్తద్వ త్తదగ్రం బ్రహ్మ చోచ్యతే, జ్యోతి ర్మయం తద గ్రం స్యా దవాచ్యం బుద్ధిసూక్ష్మతః, దదృశు ర్యే మహాత్మానో యస్తు వేద సవేదవిత్, జాగ్రన్నేత్రద్వయో ర్మధ్యే హంసఏవ ప్రకాశతే, సకారః ఖేచరీ ప్రోక్త స్త్వంపదం చేతి నిశ్చితమ్, హకారః పర మేశ స్స్యా త్తత్పదం చేతి నిశ్చితమ్, సకారో ధ్యాయతేజంతు ర్హకా రోహి భవే ద్ధ్రువమ్, ఇంద్రియై ర్బధ్యతే జీవ ఆత్మాచైవ న బధ్యతే, మమత్వేన భవేజ్జీవో నిర్మమత్వేన కేవలః, భూర్భువస్స్వ రిమే లోకాః సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః, యస్యమాత్రాసు తిష్ఠంతి తత్పరం జ్యోతి రోమితి, క్రియా ఇచ్ఛా తథాజ్ఞానం బ్రాహ్మీరౌద్రీచ వైష్ణవీ, త్రిధా మాత్రా స్థితి ర్యత్ర తత్పరం జ్యోతి రోమితి, వచసా తజ్జపే న్నిత్యం వపుషా తత్సమభ్యసేత్, మనసా తజ్జపే న్నిత్యం తత్పరం జ్యోతిరో మితి, శుచిర్వా ప్యశుచి ర్వాపి యో జపే త్ప్రణవం సదా, న సలిప్య

తి) పేన ఒద్మపత్ర మివాంభసా, చలే వాతే చలో బిదు ర్నిశ్చలే నిశ్చలో భవేత్, యోగీ స్థాణుత్వ మాప్నోతి తతో వాయుం నిరుంధయేత్, యావ ద్వాయు స్థ్సిరో దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, మరణం తస్య నిష్క్రాంతి స్తతో వాయుం నిరుంధయేత్, యావ ద్బద్ధోమరు ద్దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, యావద్దృష్టి ర్భ్రువో ర్మధ్యే తావ త్కాలం భయం కుతః, అల్పకాలభయా ద్బ్రహ్మ ప్రాణాయామపరో భవేత్, యోగినో మునయ శ్చైవ తతః ప్రాణం నిరుంధయేత్, షడ్వింశ దంగులీ హంసః ప్రయాణం కురుతే బహిః వామదక్షిణమార్గేణ ప్రాణాయామో విధీయతే, శుద్ధి మేతి యదా సర్వం నాడీచక్రం మలాకులమ్, తదైవ జాయతే యోగీ ప్రాణసంగ్రహణక్షమః, బద్ధపద్మాసనో యోగీ ప్రాణం చంద్రేణ పూరయేత్, ధారయే ద్వా యథా శక్త్యా భూయ స్సూర్యేణ రేచయేత్, అమృతోదధి సంకాశం గోక్షీరధవళోపమమ్, ధ్యాత్వా చాంద్రమసం బింబం ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, స్ఫురత్ప్రజ్వలనం జ్వాలా పూజ్య మాదిత్య మండలమ్, ధ్యాత్వా హృదిస్థితం యోగీ ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, ప్రాణం చే దిడయా పిబేన్నియమితం భూయోఽన్యయా రేచయే త్పీత్వా పింగళయా సమీరణమథో బద్ధ్వా త్యజేద్వామయా, సూర్యాచంద్రమసో రనేన విధినా బిందుద్వయం ధ్యాయత శ్శుద్ధా నాడిగణాభవంతి యమినో మాసద్వయా దూర్ధ్వతః, యథేష్ట ధారణం వాయో రనలస్య ప్రదీపనమ్, నాభివ్యక్తి రారోగ్యం జాయతే నాడిశోధనాత్, ప్రాణో యావత్ స్థితో దేహే అపానంతు నిరోధయేత్, ఏకశ్వాసమయీ మాత్రా ఊర్ధ్వాధో గగనే స్థితిః, రేచకః పూరక శ్చైవ కుంభకః ప్రణవాత్మకః, ప్రాణాయామో భవే దేవం మాత్రా ద్వాదశసంయుతః, మాత్రాద్వాదశసంయుక్తౌ దివాకరనిశాకరౌ, దోషజాలమబధ్నంతౌ జ్ఞాతవ్యౌ యోగిభిస్సదా, పూరకం ద్వాదశం కుర్యాత్కుంభకం షోడశం భవేత్, రేచకం దశ చోంకారః ప్రాణాయామ స్స ఉచ్యతే, అధమే ద్వాదశా మాత్రా మధ్యమే ద్విగుణా మతా, ఉత్తమే త్రిగుణా ప్రోక్తా ప్రాణాయామస్య నిర్ణయః, అధమే స్వేద

నిబంధయేత్, బద్ధపద్మాసనో యోగీ నమస్కృత్య గురుం శివమ్, నాసాగ్ర దృష్టి రేకాకీ ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్ ద్వారాణాం నవ సంనిరుధ్య మరుతం బధ్వా దృఢాం ధారణాం నీత్వా కాల మపానవహ్ని సహితం శక్త్యాసమం చాలితమ్, ఆత్మధ్యానయుత స్త్వనేన విధినా విన్యస్య మూర్ధ్ని స్థిరం యావత్తిష్ఠతి తావదేవ మహతాం సంగో న సంస్తూయతే, ప్రాణాయామో భవే దేవం పాతకేంధన పావకః, భవోదధి మహాసేతుం ప్రోచ్యతే యోగిభి స్సదా, ఆసనేన రుజం హంతి ప్రాణాయామేన పాతకమ్, వికారం మానసం యోగీ ప్రత్యాహారేణ ముంచతి, ధారణాభి ర్మనో ధైర్యం యాతి చైతన్య మద్భుతమ్, సమాధౌ మోక్షమాప్నోతి త్యక్త్వా కర్మ శుభాశుభమ్, ప్రాణాయామద్విషట్కేన ప్రత్యాహారః ప్రకీర్తితః, ప్రత్యాహార ద్విషట్కేన జాయతే ధారణా శుభా, ధారణా ద్వాదశ ప్రోక్తం ధ్యానం యోగవిశారదైః, ధ్యాన ద్వాదశకేనైవ సమాధి రభిధీయతే, యత్సమాధౌ పరంజ్యోతి రనంతం విశ్వతోముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టే క్రియా కర్మ యాతాయాతో నవిద్యతే సంబద్ధాసన మేఢ్రమంఘ్రియుగళం కర్ణాక్షినాసాపుట ద్వారా[1]నంగుళిభి ర్నియమ్య పవనం వక్త్రేణ వా పూరితమ్, బధ్వా వక్షసి బహ్వపానసహితం మూర్ధ్ని స్థితం ధారయే దేవం యాతి విశేష తత్త్వ సమతాం యోగీశ్వర స్తన్మయ గగనం పవనే ప్రాప్తే ధ్వనిరుత్పద్యతే మహాన్, ఘంటాదీనాం ప్రవాద్యానాం నాదసిద్ధి రుదీరితా, ప్రాణాయామేన యుక్తేన సర్వరోగ క్షయో భవేత్, ప్రాణాయామ వియుక్తేభ్య స్సర్వరోగ సముద్భవః, హిక్కా కాస స్తథా శ్వాస శ్శిరః కర్ణాక్షి వేదనాః, భవంతి వివిధా రోగాః పవనవ్యత్యయక్రమాత్, యథా సింహో గజో వ్యాఘ్రో భవే ద్వశ్య శ్శనై శ్శనైః, తథైవ సేవితో వాయు రన్యథా హంతి సాధకం, యుక్తంయుక్తం త్యజే ద్వాయుం యుక్తంయుక్తం చ పూరయేత్, యుక్తం యుక్తం ప్రబధ్నీయా దేవం సిద్ధి మవాప్నుయాత్, చరతాం చక్షురాదీనాం విషయేషు యథాక్రమమ్, తత్ప్రత్యాహరణం తేషాం ప్రత్యాహార

స్స ఉచ్యతే, యథా తృతీయకాలేతు రవిః ప్రత్యాహరేత్ప్రభమ్, తృతీయాంగస్థితో యోగీ వికారం మానసం హరేదిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః

ఇతి యోగచూడామణ్యుపనిషత్సమాప్తా

ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౪౭. ఋగ్వేదీయ నిర్వాణోపనిషత్.

శ్లో॥ నిర్వాణోపనిషద్వేద్యం నిర్వాణానందతుందిలమ్,
త్రైపదానందసామ్రాజ్యం స్వమాత్రమితిచింతయేత్

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః

ఓం అథనిర్వాణోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పరమహంస స్సోఽహమ్, పరివ్రాజకాః పశ్చిమలింగాః, మన్మథక్షేత్రపాలాః, గగన సిద్ధాంతః, అమృతకల్లోలనదీ, అక్షయం నిరంజనమ్, నిస్సంశయఋషిః, నిర్వాణో దేవతా, [1]నిష్కులప్రవృత్తిః, నిష్కేవలజ్ఞానం, ఊర్ధ్వామ్నాయః, నిరాలంబపీఠః, సంయోగదీక్షా, వియోగోపదేశః, దీక్షాసంతోషపానంచ, ద్వాదశాదిత్యావలోకనమ్, వివేకరక్షా, కరుణైవ ఆనందమాలా, ఏకాంతగుహాయాం ముక్తాసనసుఖగోష్ఠీ, అకల్పితభిక్షాశీ, హంసాచారః, సర్వభూతాంతర్వర్తీ హంసఇతి ప్రతిపాదనమ్, ధైర్యకంథా, ఉదాసీనకౌపీనమ్, విచారదండః, బ్రహ్మావలోకో యోగపట్టః, శ్రియాం పాదుకాపరేచ్ఛా చరణమ్, కుండలినీ బంధః, పరాపవాదముక్తో జీవన్ముక్తః, శివయోగనిద్రాఖేచరీముద్రాచ పరమానందీ, నిర్గతగుణత్రయమ్, వివేకలభ్యమ్, మనోవాగగోచరమ్ అనిత్యం జగద్యజ్జనితమ్, స్వప్నజగదభ్రగజాదితుల్యమ్, తథా దేహాది సంఘాతమ్, మోహగుణజాలకలితమ్, తద్రజ్జుసర్పవత్కల్పితమ్, విష్ణు

విధ్యాధి శతాభిధానలక్ష్యమ్, అంకుశో మార్గః, శూన్యం న సంకేతః, పరేశ్వరసత్తా సత్యసిద్ధయోగో మఠః, అమరపదం న తత్స్వరూపం, ఆదిబ్రహ్మస్వసంవిత్, అజపా గాయత్రీ, వికారదండో [1]ధార్యః, మనో నిరోధినీ కంథా, యోగేన సదానందస్వరూపదర్శనమ్, ఆనందభిక్షాశీ, మహాశ్మశానేప్యానందవనే వాసః, ఏకాంతస్థాన మానందమఠమ్, ఉన్మన్యవస్థా, శారదా చేష్టా, ఉన్మనీగతిః, నిర్మలగాత్రమ్ నిరాలంబపీఠమ్, అమృతకల్లోలానందక్రియా, పాండరగగన మహాసిద్ధాంతః, శమదమాది దివ్యశక్త్యా చరణే క్షేత్రపాత్రపటుతా, పరావర సంయోగః, తారకోపదేశః, అద్వైతసదానందో దేవతా, నియమస్స్వాంతరింద్రియనిగ్రహః భయమోహశోక క్రోధత్యాగ స్త్యాగః, పరావరైక్యరసాస్వాదనమ్, అనియామకత్వనిర్మల శక్తిః, స్వప్రకాశ బ్రహ్మతత్త్వే శివశక్తిసంపుటిత ప్రపంచచ్ఛేదనమ్, తథా పత్రాక్షాక్షికమండలు భావాభావ దహనమ్, బిభ్రత్యాకాశాధారమ్, శివం తురీయం యజ్ఞోపవీతమ్, తన్మయీ శిఖా, చిన్మయం చోత్సృష్టిదండమ్, సంతతాక్షికమండలుమ్, కర్మనిర్మూలనకంథా, మాయా మమతాహంకారదహనమ్ శ్మశానే అనాహతాంగీ, నిస్త్రైగుణ్య స్వరూపానుసంధానం సమయమ్, భ్రాంతిహరణమ్, కామాది వృత్తిదహనమ్, కాఠిన్యదృఢకౌపీనమ్, చీరాజినవాసః, అనాహతమంత్రః అక్రియైవ జుష్టమ్, స్వేచ్ఛాచారో స్వస్వభావో మోక్షః, పరబ్రహ్మప్లవదాచరణమ్, బ్రహ్మచర్యశాంతిసంగ్రహణమ్, బ్రహ్మచర్యాశ్రమేఽధీత్య వానప్రస్థాశ్రమేఽధీత్య, ససర్వసన్న్యాసం, సన్న్యాసమ్, అంతే బ్రహ్మాఖండాకారమ్, నిత్యం సర్వసందేహనాశనమ్, ఏతన్నిర్వాణదర్శనం పుత్రం వినా శిష్యం వినా న దేయ మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1 ధ్యేయః.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

४८. యజుర్వేదీయ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్

శ్లో. బాహ్యాన్తస్తారకాకారం వ్యోమ పంచకవిగ్రహమ్,
రాజయోగైక సంసిద్ధం రామచంద్ర ముపాస్మహే.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

ఓం. యాజ్ఞవల్క్యోహ వై మహాముని రాదిత్యలోకం జగామత మాదిత్యం నత్వాభో భగవ న్నాదిత్యాత్మతత్త్వ మనుబ్రూహీతి సహోవాచ నారాయణః, జ్ఞానయుక్తయమాద్యష్టాంగయోగ ఉచ్యతే, శీతోష్ణాహారనిద్రావిజయః, సర్వదా శాన్తినిశ్చలత్వం విషయేన్ద్రియనిగ్రహశ్చైతే యమాః, గురుభక్తి సత్యమార్గానురక్తిసుఖాగతవస్త్వనుభవ శ్చ తద్వస్త్వనుభవేన తుష్టి ర్నిస్సఙ్గతా ఏకాన్తవాసో మనోనివృత్తిః ఫలానభిలాషో వైరాగ్యభావశ్చ నియమాః, సుఖాసనవృత్తిశ్చీరవాసశ్చ, ఏవ మాసననియమా భవన్తి, పూరక కుమ్భక రేచకైః షోడశచతుష్షష్టి ద్వాత్రింశ త్సఙ్ఖ్యయా యథాక్రమం ప్రాణాయామః, విషయేభ్య ఇన్ద్రియార్థేభ్యో మనోనిరోధనం ప్రత్యాహారః, సర్వశరీరేషు చైతన్యైకతానతా ధ్యానమ్, విషయవ్యావర్తనపూర్వకం చైతన్యే చేతస్స్థాపనం ధారణం భవతి, ధ్యానవిస్మృతి స్సమాధిః, ఏవం సూక్ష్మాఙ్గాని య ఏవం వేద, స ముక్తిభాగ్భవతి. ౧. దేహస్య పఞ్చదోషాభవన్తి, కామక్రోధనిశ్వాసభయనిద్రాః, తన్నిరాసస్తు నిస్సఙ్కల్ప క్షమాలఘ్వాహారాప్రమాదతా తత్త్వసేవనమ్, నిద్రాభయ సరీసృపం హింసాది తరఙ్గం తృష్ణావర్తం దారపంకగ్ సంసారవార్ధిం తర్తుం సూక్ష్మమార్గ మవలమ్బ్య సత్త్వాదిగుణా నతిక్రమ్య తారకమవలోకయేత్, భ్రూమధ్యేసచ్చిదానన్ద తేజఃకూటరూపంతారకం బ్రహ్మ, తదుపాయం లక్ష్యత్రయావలోకనమ్, మూలాధారాదారభ్య బ్రహ్మరన్ధ్రపర్యన్తం సుషుమ్నా సూర్యాభా, తన్మధ్యే తటిత్కోటిసమా మృణాళతన్తుసూక్ష్మా కుణ్డలినీ, తత్ర తమో నివృత్తిః, తద్దర్శనా త్సర్వ

పాపనివృత్తిః, తర్జన్యగ్రోన్మీలితకర్ణరన్ధ్రద్వయే ఫూత్కారశబ్దో జాయతే, తత్రస్థితే మనసి చక్షుర్మధ్యనీలజ్యోతిః పశ్యతి, ఏవం హృదయేఽపి, బహిర్లక్ష్యంతు నాసాఽగ్రే చతుష్షడష్టదశ ద్వాదశాఽఙ్గులీభిః క్రమా న్నీలద్యుతిశ్యామత్వ సదృగ్రక్తభఙ్గిస్ఫురత్పీతవర్ణ ద్వయోపేతం వ్యోమత్వం పశ్యతి, సతు యోగీ, చలదృష్ట్యా వ్యోమభాగవీక్షితుః పురుషస్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతిర్మయూఖా వర్తన్తే, తద్దృష్టిః స్థిరా భవతి, శీర్షోపరి ద్వాదశాఙ్గులిమానజ్యోతిః పశ్యతి, తదాఽమృతత్వమేతి, మధ్యలక్ష్యంతు ప్రాతశ్చిత్రాఽది వర్ణసూర్యచన్ద్ర వహ్నిజ్వాలాఽవలీవ త్తద్విహీనాన్తరిక్షవ త్పశ్యతి తదాకారాకారీ భవతి, అభ్యాసా న్నిర్వికారం గుణరహితాఽకాశం భవతి, విస్ఫురత్తారకాకారగాఢతమోపమం పరాఽకాశం భవతి, కాలాఽనలసమద్యోతమానం మహాకాశం భవతి, సర్వోత్కృష్ట పరమద్యుతిప్రద్యోతమానం తత్త్వాఽకాశం భవతి, కోటిసూర్యప్రకాశం సూర్యాకాశం భవతి, ఏవ మభ్యాసాత్తన్మయో భవతి, యఏవం వేద. ౨. తద్యోగంచ ద్విధా విద్ధి పూర్వోత్తర విభాగతః, పూర్వంతు తారకం విన్ద్యా దమనస్కం తదుత్తర మితి, తారకం ద్వివిధం మూర్తి తారక మమూర్తితారక మితి, యదిన్ద్రియాఽన్తం తన్మూర్తితారకమ్, యద్భ్రూయుగాఽతీతం తదమూర్తి తారక మితి, ఉభయమపి మనోయుక్త మభ్యసేత్, మనోఽయుక్తాఽన్తర్దృష్టిస్తారక ప్రకాశాయభవతి, భ్రూయుగమధ్యబిలే తేజస ఆవిర్భావః, ఏతత్పూర్వతారకమ్, ఉత్తరం త్వమనస్కమ్, తాలుమూలోర్ధ్వభాగే మహాజ్యోతిర్విద్యతే తద్దర్శనా దణిమాది సిద్ధిః, లక్ష్యేఽన్తర్బాహ్యాయాం దృష్టౌ నిమేషోన్మేషవర్జితాయాంచ ఇయంశామ్భవీ ముద్రా భవతి, సర్వతన్త్రేషు గోప్యా మహావిద్యా భవతి, తజ్జ్ఞానే సంసారవృత్తిః, తత్పూజనం మోక్షఫలదమ్, అన్తర్లక్ష్యం జలజ్యోతి స్స్వరూపం భవతి, మహర్షివేద్య మన్తర్బాహ్యేన్ద్రియై రదృశ్యమ్, ౩. సహస్రారేజలజ్యోతి రన్తర్లక్ష్యమ్, బుద్ధిగుహాయాం సర్వాఙ్గసున్దరం పురుషరూప మన్తర్లక్ష్యమిత్యపరే, శీర్షాఽన్తర్గత మణ్డలమధ్యగం పఞ్చవక్త్ర ముమాసహాయం నీలకణ్ఠం ప్రశాన్త మన్తర్లక్ష్య మితి

కేచిత్, అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తర్లక్ష్య మిత్యేకే, [దర్శనేన జీవన్ముక్త దశాయాం స్వయ మన్తర్లక్ష్యో భూత్వా పరమమిత్యపరే], ఉక్తవికల్పం సర్వమాత్మైవ, తల్లక్ష్యం శుద్ధాత్మదృష్ట్యా వా యః పశ్యతి సఏవ బ్రహ్మనిష్ఠో భవతి, జీవః పఞ్చవింశకః స్వకల్పితచతుర్వింశతితత్త్వం పరిత్యజ్య షడ్వింశః పరమాత్మాఽహ మితి నిశ్చయా జ్జీవన్ముక్తో భవతి, ఏవమన్తర్లక్ష్యదర్శనేన జీవన్ముక్తిదశాయాం స్వయ మన్తర్లక్ష్యో భూత్వా పరమాఽఽకాశాఽఖణ్డమణ్డలో భవతి. ౮.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్య ఆదిత్యమణ్డల పురుషం పప్రచ్ఛ భగవ న్నన్తర్లక్ష్యాదికం బహుధోక్తమ్, మయా తన్నజ్ఞాతమ్, తద్ బ్రూహి మహ్యమ్, త దుహోవాచ, పఞ్చభూతకారణం తటిత్కూటాఽభం తద్వ చ్చతుఃపీఠమ్, తన్మధ్యే తత్త్వప్రకాశో భవతి, సోఽతిగూఢఅవ్యక్తశ్చ, తజ్జ్ఞానప్లవాధిరూఢేన జ్ఞేయమ్, తద్బాహ్యాభ్యన్తర్లక్ష్యమ్, తన్మధ్యే జగల్లీనమ్, తన్నాదబిన్దుకలాతీత మఖణ్డమణ్డలమ్, తత్ సగుణనిర్గుణ స్వరూపమ్, తద్వేత్తావిముక్తః. ఆదావగ్నిమండలమ్, తదుపరి సూర్యమణ్డలమ్, తన్మధ్యే సుధాచన్ద్రమణ్డలమ్, తన్మధ్యే అఖణ్డబ్రహ్మ తేజోమణ్డలమ్, తద్విద్యుల్లేఖావచ్ఛుక్లభాస్వరమ్, తదేవ శామ్భవీ లక్షణమ్, తద్దర్శనే తిస్రో దృష్టయః, అమా ప్రతిప త్పూర్ణిమాచేతి, నిమీలితదర్శన మమాదృష్టిః, అర్ధోన్మీలితం ప్రతిపత్, సర్వోన్మీలనం పూర్ణిమా భవతి, తాసు పూర్ణిమాభ్యాసః కర్తవ్యః, తల్లక్ష్యం నాసాగ్రమ్, తదా తాలుమూలే గాఢతమో దృశ్యతే, తదభ్యాసా దఖణ్డమణ్డలాకార జ్యోతి ర్దృశ్యతే, తదేవ సచ్చిదానన్దం బ్రహ్మభవతి, ఏవం సహజానన్దే యథా మనో లీయతే తదా శామ్భవీభవతి, తామేవఖేచరీమాహుః, తదభ్యాసా న్మనస్స్థైర్యమ్, తతో [1]వాయుస్థైర్యమ్, తచ్చిహ్నాని, ఆదౌ తారకవద్దృశ్యతే, తతో వజ్రదర్పణమ్, తతః పరిపూర్ణచంద్రమణ్డలమ్, తతో నవరత్నప్రభా

---

1 బుద్ధి.

మణ్డలమ్, తతో మధ్యా౽హ్నార్క మణ్డలమ్, తతో వహ్నిశిఖామణ్డలమ్, క్రమాద్దృశ్యతే. ౧. తదా పశ్చిమాభిముఖ ప్రకాశః, స్ఫటిక ధూమ్రబిన్దునాదకలానక్షత్రఖద్యోత దీపనేత్ర సువర్ణనవరత్నాదిప్రభా దృశ్యన్తే, తదేవ ప్రణవస్వరూపమ్, ప్రాణా౽పానయో రైక్యం కృత్వా ధృతకుమ్భకో నాసా౽గ్రదర్శనదృఢ భావనయా ద్వికరా౽ఙ్గులీభి ష్షణ్ముఖీకరణేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మన స్తత్ర లీనం భవతి, తస్య న కర్మ లేపః, రవే రుదయా స్తమయయోః కిల కర్మ కర్తవ్యమ్, ఏవం విదశ్చిదాదిత్యస్యోదయా౽ స్తమయాభావా త్సర్వకర్మా౽భావః, శబ్దకాలలయేన దివారాత్ర్యతీతో భూత్వా సర్వపరిపూర్ణజ్ఞానేనోన్మన్యవస్థావశేన, బ్రహ్మైక్యం భవతి, ఉన్మన్యా అమనస్కం భవతి, తస్యనిశ్చిన్తా ధ్యానమ్, సర్వకర్మ నిరాకరణమావాహనమ్, నిశ్చయజ్ఞానమాసనమ్, ఉన్మనీభావః పాద్యమ్, సదా౽మనస్క మర్ఘ్యమ్, సదా దీప్తి రపారామృతవృత్తి స్స్నానమ్, [1]సర్వా౽త్మభావనా గన్ధః, దృక్స్వరూపా౽వస్థానమక్షతాః, చిదాప్తిః పుష్పః, చిదగ్నిస్వరూపం ధూపః, చిదాదిత్యస్వరూపం దీపః, పరిపూర్ణచన్ద్రా(౽మృత స్యైకీకరణం నైవేద్యమ్, నిశ్చలత్వం ప్రదక్షిణమ్. సో౽హంభావో నమస్కారః, మౌనం స్తుతిః, సర్వసన్తోషో విసర్జన మితి యఏవం వేద. ౨ ఏవం త్రిపుట్యాం నిరస్తాయాం నిస్తరఙ్గసముద్రవ న్నివాతస్థితదీపవ దచలసమ్పూర్ణభావా౽భావ విహీనకైవల్యజ్యోతి ర్భవతి, జాగ్రన్నిద్రాన్తఃపరిజ్ఞానేన బ్రహ్మవిద్భవతి సుషుప్తిసమాధ్యో ర్మనోలయా విశేషేఽపి మహదస్త్యుభయో ర్భేదః, తమసి లీనత్వా న్ముక్తిహేతుత్వా౽భావాచ్చ, సమాధౌ మృదిత తమో వికారస్య తదా కారాకారితా౽ ఖణ్డా౽కారవృత్త్యా౽ త్మక సాక్షిచైతన్యే ప్రపఞ్చలయస్సమ్పద్యతే. ప్రపంచస్య మనః కల్పితత్వాత్, తతో భేదా౽భావాత్, కదాచి ద్బహిర్గతేఽపి మిథ్యాత్వభావాత్, సకృద్విభాతసదా౽నన్దా౽నుభవైకగోచరో బ్రహ్మవి త్తదేవ భవతి, యస్య సఙ్కల్పనాశ స్స్యా త్తస్య ముక్తిః కరే స్థితా, తస్మా ద్భావా౽భావౌ పరిత్యజ్య పరమాత్మధ్యానేన ముక్తో భవతి, పునఃపునస్సర్వావస్థాసు ధ్యానధ్యేయౌ లక్ష్యాలక్ష్యే దృశ్యా౽దృశ్యే చోహాపో

1 గన్ధః.

హాది పరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్, య ఏవం వేద. ౩. పఞ్చావస్థాః
జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురీయతురీయాతీతాః, జాగ్రతి ప్రవృత్తో జీవః
ప్రవృత్తిమార్గాసక్తః, పాపఫలనరకాదిమాఽస్తు, శుభకర్మఫలస్వర్గఫల
మస్త్వితి కాంక్షతే, సఏవ స్వీకృతివైరాగ్యాత్కర్మఫలజన్మాలం సంసా
రబన్ధన మలమితి విముక్త్యభిముఖనివృత్తిమార్గప్రవృత్తో భవతి, సఏవ
సంసారతారణాయ గురు మాశ్రిత్య కామాది త్యక్త్వా విహిత
కర్మాఽచరన్ సాధనచతుష్టయసమ్పన్నో హృదయకమలమధ్యే భగవ
త్సత్తామాత్రాఽన్తర్లక్ష్యరూప మాసాద్య సుషుప్త్యవస్థాయాం ముక్త
బ్రహ్మాఽనన్దస్మృతిం లబ్ధ్వా ఏక ఏవాఽహ మద్వితీయః కఞ్చిత్కాల
మజ్ఞానవృత్త్యా విస్మృతజాగ్రద్వాసనాఽ మఫలేన తైజసోఽస్మీతి తదు
భయనివృత్త్యా ప్రాజ్ఞ ఇదానీ మస్మీ త్యహ మేక ఏవ స్థానభేదా దవస్థా
భేదస్య పరంతు నహి మదన్యదితి జాతివివేకః, శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మాఽహ
మితి భిదాఽగన్ధం నిరస్య స్వాన్తర్విజృమ్భితభాను మణ్డలధ్యానతదాఽ
కారాకారితపరంబ్రహ్మాఽకార ముక్తిమార్గ మారూఢః పరిపక్వో భవ
తి, సఙ్కల్పాఽదికం మనోబన్ధహేతుః, తద్విముక్తం మనో మోక్షాయ
భవతి, తద్వాంశ్చక్షురాదిబాహ్యప్రపఞ్చోపరతః విగతప్రపఞ్చగన్ధ
స్సర్వజగదాత్మత్వేన పశ్యన్ త్యక్తాఽహఙ్కారో బ్రహ్మాఽహ మస్మీతి
చిన్తయ న్నిదం సర్వం యదయ మాత్మేతిభావయన్ కృతకృత్యో
భవతి. ర సర్వపరిపూర్ణతురీయాఽతీతబ్రహ్మభూతో యోగీ భవతి, తం
బ్రహ్మేతి స్తువన్తి సర్వలోకస్తుతిపాత్ర స్సర్వదేశ సఞ్చారశీలః, పరమాఽ
త్మగగనే బిన్దుం నిక్షిప్య శుద్ధాఽద్వైతాఽజాడ్యసహజామనస్కయో
గనిద్రాఽఖణ్డాఽనన్దపదాఽనువృత్త్యా జీవన్ముక్తో భవతి, తచ్చాఽనన్ద
సముద్రమగ్నా యోగినో భవన్తి, తదపేక్షయా ఇన్ద్రాదయ స్స్వల్పా
ఽనన్దాః, ఏవం ప్రాప్తానన్దః పరమయోగీ భవతీత్యుపనిషత్. ౪.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యో మహాముని ర్మణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ స్వామి
న్నమనస్కలక్షణ ముక్తమపి విస్మృతం పున స్తల్లక్షణం బ్రూహీతి, తథేతి
మండలపురుషోఽబ్రవీత్, ఇద మమనస్క మతిరహస్యమ్, యద్ జ్ఞానేన

కృతార్థో భవతి, తన్నిత్యం శాంభవీముద్రాన్వితం పరమాత్మదృష్ట్యా
తత్ప్రత్యయలక్ష్యాణి దృష్ట్వా తదను సర్వేశ మప్రమేయ మజం శివం
పరాఽకాశం నిరాలమ్బ మద్వయం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదీనా మేకలక్ష్యం
సర్వకారణం పరంబ్రహ్మాఽత్మన్యేవ పశ్యమానో గుహావిహారణ మేవం
నిశ్చయేన జ్ఞాత్వా భావాఽభావాదిద్వన్ద్వాఽతీత స్సంవిదిత మనోన్మ
న్యనుభవ స్తదనన్తర మఖిలేన్ద్రియక్షయవశా దమనస్కసుఖ బ్రహ్మా
నన్ద సముద్రే మనః ప్రవాహ యోగరూపనివాతస్థిత దీపవ దచలం
పరంబ్రహ్మ ప్రాప్నోతి, తత శ్శుష్కవృక్షవత్, మూర్ఛానిద్రామయని
శ్వాసోచ్ఛ్వాసాఽభావా న్నష్టద్వన్ద్వస్సదాచఞ్చలగాత్రః పరమశా
న్తిం స్వీకృత్య మనః ప్రచారశూన్యం పరమాఽత్మని లీనం భవతి, పయ
స్స్రావాఽనన్తరం ధేనుస్తనక్షీరమివ సర్వేన్ద్రియవర్గే పరినష్టే
మనోనాశం భవతి, తదేవాఽమనస్కమ్, తదను నిత్యశుద్ధఃపర
మాత్మాఽహఽమేవేతి తత్త్వమసీ త్యుపదేశేన త్వమేవాఽహ మహ
మేవ త్వమితి తారకయోగమార్గేణాఽఖణ్డాఽనన్ద పూర్ణః కృతాఽ
ర్థో భవతి. ౧. పరిపూర్ణ ఆకాశ మగ్నమనాః ప్రాప్తోన్మన్యవస్థ స్సన్న్యస్త
సర్వేన్ద్రియవర్గ అనేకజన్మాఽర్జితపుణ్య పుఞ్జపక్వకైవల్యఫలోఽఖణ్డాఽ
నన్దనిరస్తసర్వక్లేశకశ్మలో బ్రహ్మాఽహ మస్మీతి కృతకృత్యో భవతి, త్వమే
వాఽహం నభేదోఽస్తి పూర్ణత్వా త్పరమాత్మనః, ఇత్యుచ్చరన్ సమా
లిఙ్గ్య శిష్యం జ్ఞప్తిమ నీనయత్. ౨.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యో మణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ వ్యోమపఞ్చ
కలక్షణమ్, విస్తరేణాఽనుబ్రూహీతి, సహోవాచాఽకాశం పరాకా
శం మహాఽకాశం సూర్యాఽకాశం పరమాకాశ మితి పఞ్చభవన్తి,
బాహ్యాఽభ్యన్తర మన్ధకార మయ మాకాశమ్, బాహ్యాభ్యన్తరే
కాలాఽనలసదృశమ్, సబాహ్యాభ్యన్తరే కాలానలసదృశంపరాకాశమ్
సబాహ్యాభ్యన్తరేఽ పరిమితద్యుతి నిభం తత్త్వమహాకాశమ్, సబా
హ్యాఽభ్యన్తరే సూర్యనిభం సూర్యాకాశమ్, అనిర్వచనీయజ్యోతి
స్సర్వవ్యాపకమ్, నిరతిశయాఽనన్ద లక్షణం పరమాకాశమ్, ఏవం తత్త
ల్లక్ష్యదర్శనా త్తత్తద్రూపో భవతి, నవచక్రం షడాధారమ్, త్రిలక్ష్యం

వ్యోమపఞ్చకమ్, సమ్య గేత న్నజానాతి సయోగీ నామతో భవేత్.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

సవిషయం మనోబన్ధాయ, నిర్విషయం ముక్తయే భవతి, అత స్సర్వం జగ చ్చిత్తగోచరమ్, తదేవ చిత్తం నిరాఽశ్రయం మనోన్మన్యవస్థా పరిపక్వం లయయోగ్యం భవతి, తల్లయం పరిపూర్ణే మయి సమభ్యసేత్, మనోలయకారణ మహమేవ, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్యశబ్దస్య యో ధ్వనిః, ధ్వనే రన్తర్గతం జ్యోతిః జ్యోతిరన్తర్గతం మనః, యన్మన స్త్రిజగత్సృష్టిస్థితి వ్యసనకర్మకృత్, తన్మనో విలయం యాతి తద్విష్ణోః పరమంపదమ్, తల్లయాచ్ఛుద్ధాఽద్వైతసిద్ధిః, భేదాఽభావాత్, ఏతదేవపరమతత్త్వమ్, సతజ్జ్ఞో బాలోన్మత్తపిశాచవ జ్జడవృత్త్యా లోకమాచరేత్ ఏవమమనస్కాఽభ్యాసేనైవ నిత్యతృప్తి రల్పమూత్రపురీషమితభోజనదృఢాంగాజాడ్యనిద్రాదృగ్వాయుచలనాఽభావబ్రహ్మదర్శనాజ్ఞాతసుఖస్వరూపసిద్ధిర్భవతి, ఏవం చిరసమాధిజనిత బ్రహ్మాఽమృతపానపరాయణోఽసౌ సన్న్యాసీ పరమహంసావధూతో భవతి, తద్దర్శనేన సకలం జగత్పవిత్రం భవతి తత్సేవాపరోఽజ్ఞోఽపి ముక్తో భవతి, తత్కుల మేకోత్తరశతం తారయతి, తన్మాతృపితృజాయాఽపత్యవర్గంచ ముక్తంభవతీత్యుపనిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి మణ్డలబ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౯. యాజుషీయ దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః.

శ్లో. యన్మౌనవ్యాఖ్యయా మౌని పటలం క్షణమాత్రతః,
మహామౌనపదం యాతి స హి మే పరమాగతిః.

ఓం. బ్రహ్మావర్తే మహాభాండీరవటమూలే మహాసత్రాయ సమేతా మహర్షయ శ్శౌనకాదయ స్తేహ సమిత్పాణయ స్తత్త్వజిజ్ఞాస

వో మార్కండేయం చిరంజీవిన ముపసమేత్య పప్రచ్ఛుః కేన త్వం చిరంజీవసి కేనవానంద మనుభవ సీతి, పరమరహస్యశివతత్త్వజ్ఞానే నేతి స హోవాచ, కింతత్పరమరహస్యశివతత్త్వజ్ఞానం? కో దేవః? తత్ర కో జపః, కేమన్త్రాః, కాముద్రా, కా నిష్ఠా, కిం తద్ జ్ఞానసాధనం, కః పరికరః? కో బలిః? కః కాలః? కిం స్థానమితి? స హోవాచ, యేనదక్షిణాముఖ శ్శివో పరోక్షీకృతో భవతి, తత్పరమరహస్యశివ తత్త్వజ్ఞానమ్, య స్సర్వో పరమేకాలే సర్వా నాత్మ న్యుపసంహృత్య స్వాత్మానందే సుఖే మోదతే ప్రకాశతే వా సదేవః, అత్రైతే మంత్ర రహస్యశ్లోకా భవంతి, మేధాదక్షిణామూర్తిమంత్రస్య బ్రహ్మా ఋషి ర్గాయత్రీ ఛందో దేవతా దక్షిణాఽఽస్యోమంత్రే ణాంగన్యాసః, ఓమాదౌ నమ ఉచ్చార్య తతోభగవతేపదమ్, దక్షిణేతి పదం పశ్చాత్ మూర్తయే పదముద్ధరేత్, అస్మచ్ఛబ్దం చతుర్థ్యంతం మేధాం ప్రజ్ఞాపదం వదేత్, సముచ్చార్య తతోవాయుబీజం ఛం చ తతః పఠేత్, వహ్నిజాయాం తత స్త్వేష చతుర్వింశాక్షరో మనుః, ధ్యానమ్, స్ఫటికరజతవర్ణంమౌక్తికీ మక్షమాలా మమృతకలశ విద్యాం జ్ఞానముద్రాంకరాగ్రే, దధత మురగ కక్షం చంద్రచూడం త్రిణేత్రం విధృతవివిధభూషం దక్షిణామూర్తి మీడే, మన్త్రేణ న్యాసః, ఆదౌవేదాది ముచ్చార్య స్వరాద్యంసవిసర్గకమ్, పంచార్ణం తత ఉద్ధృత్య అంతరం సవిసర్గకమ్, అంతే సముద్ధరే త్తారం మను రేష నవాక్షరః. ముద్రాం భద్రార్థదాత్రీం స పరశు హరిణం బాహుభిర్బాహు మేకం జాన్వాసక్తం దధానో భుజగ వరసమాబద్ధకక్ష్యో వటాధః, ఆసీన శ్చంద్ర ఖండ ప్రతిఘటితజటాక్షీర గౌర స్త్రినేత్రో దద్యాదాద్యై శ్శుకాద్యైర్మునిభిరభివృతో భావశుద్ధిం భవో నః. మన్త్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మఋషిన్యాసః, తారం బ్లూం నమ ఉచ్చార్య మాయాం వాగ్భవ మేవచ, దక్షిణాపద ముచ్చార్యతత స్స్యాన్మూర్తయే పదమ్, జ్ఞానం దేహి తతః పశ్చాత్ వహ్నిజాయాం తతో వదేత్, మను రష్టాదశార్ణోఽయం సర్వమంత్రేషు గోపితః. భస్మవ్యాపాండురాంగ శ్శశికలధరో జ్ఞానముద్రాక్ష మాలా వీణాపుస్తైర్విరాజత్కరకమలధరో యోగపట్టాభిరామః, వ్యాఖ్యాపీఠే నిష

ణ్ణో మునివర నికరై స్సేవ్యమానః ప్రసన్న స్సవ్యాళః కృత్తివాసా
స్సతత మవతు నో దక్షిణామూర్తి రీశః. మన్త్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మఋషిః,
న్యాసః. తారంమాయాం రమాబీజం పదం సాంబశివాయచ, తుభ్యం
చానలజాయాం చ మను ర్ద్వాదశవర్ణకః. వీణాం కరైః పుస్తకమక్ష
మాలాం బిభ్రాణ మభ్రాభగలంవరాఢ్యమ్, ఫణీంద్రకక్ష్యం మునిభిశ్శు
కాద్యై స్సేవ్యం వటాధః కృతనీడ మీడే, విష్ణుఋషిః, అనుష్టుప్ఛందో
దేవతా దక్షిణాఽస్యో మంత్రేణాంగన్యాసః. తారంనమో భగవతే
తుభ్యంవటపదం తతః, మూలేతి పద ముచ్చార్య వాసినే పద ముద్ధ
రేత్, [1] వాగీశాయపదంపశ్చాత్ మహాజ్ఞానపదం తతః, దాయినే
పద ముచ్చార్య మాయినే సముద్ధరేత్, [2]ఆనుష్టుభో మంత్రరాజ స్సర్వ
మంత్రోత్తమోత్తమః. ధ్యానమ్. ముద్రాపుస్తకవహ్నినాగవిలసద్బా
హుం ప్రసన్నాననం ముక్తాహారవిభూషణం శశికలాభాస్వత్కిరీటో
జ్జ్వలమ్, అజ్ఞానాపహ మాదిమాదిమగిరా మర్థం భవానీపతిం న్య
గ్రోధాన్తనివాసినం సురగురుం ధ్యాయే దభీష్టాప్తయే. మౌనముద్రా,
సోఽహమితి యావదాస్థితి స్సా నిష్ఠా భవతి, తదభేదేనమన్వా మ్రేడనం
జ్ఞానసాధనం, చిత్తే తదేకతానతా పరికరః, అంగచేష్టార్పణంబలిః,
త్రీణి ధామాని కాలః, ద్వాదశాంతపదం స్థాన మితి తేహ పునః శ్రద్ధ
ధానా స్తంప్రత్యూచుః, కథంవాఽస్యోదయః? కిం స్వరూపమ్? కోవా
స్యోపాసకః? ఇతి. స హోవాచ:- వైరాగ్యతైలసంపూర్ణే భక్తివర్తిసమ
న్వితే, ప్రబోధపూర్ణపాత్రేతు జ్ఞప్తిదీపం విలోకయేత్, మోహాంధకారే
నిస్సారే ఉదేతి స్వయమేవ హి, వైరాగ్య మరణింకృత్వా జ్ఞానం [3]కృ
త్వోత్తరారణిం, గాఢతామిస్రసంశాంత్యై గూఢ మర్థం నివేదయే
త్, మోహభానుజ సంక్రాంతం వివేకాఖ్యం మృకండుజమ్, తత్త్వావిచా
రపాశేన బద్ధం ద్వైతభయాతురం, ఉజ్జీవయన్నిజానందే స్వస్వరూపే
ణ సంస్థితః, శేముషీ దక్షిణా ప్రోక్తా సా యస్యాభీక్షణే ముఖం, దక్షి

---

1 ప్రజ్ఞామేధాపదంపశ్చాదాది సిద్ధం తతోవదేత్.

2 వాగీశాయతతఃపశ్చాన్మహాజ్ఞాన పదంతతః, వహ్నిజాయాంతత స్త్వేష ద్వాత్రింశద్వర్ణకోమనుః.

3 కృత్వాతుచిత్రగుమ్.

ణాభిముఖః ప్రోక్త శ్శివోఽసౌ బ్రహ్మావాదిభిః, సర్గాదికాలే భగవాన్ విరించిరుపాస్యైనంసర్గసామర్థ్యమాప్య, తుతోష చిత్తే వాంఛితార్థాం శ్చలబ్ధ్వా ధన్య స్సోఽస్యోపాసకో భవతి ధాతా, య ఇమాం పరమ రహస్య శివతత్త్వవిద్యా మధీతే, ససర్వపాపేభ్యో ముక్తో భవతి, య ఏవం వేద, స కైవల్య మనుభవతి ఇత్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫౦. అథర్వణీయ శరభోపనిషత్.

శ్లో. సర్వంసంత్యజ్యమునయో యద్భజన్త్యాత్మరూపతః,
తచ్ఛారభం త్రిపాద్బ్రహ్మ స్వమాత్రమవశిష్యతే.

ఓమ్ భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ హైనం పైప్పలాదో బ్రహ్మాణ మువాచ భో, భగవన్ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం మధ్యే కోవాఽధికతరో ధ్యేయ స్స్యా త్తత్వమేవ నో బ్రూహీతి, తస్మై సహోవాచ పితామహశ్చ, హే పైప్పలాద శృణు వాక్య మేతత్, బహూని పుణ్యాని కృతాని యేన, తేనైవ లభ్యః పరమేశ్వరోఽసౌ యస్యాంగజోఽహం హరిరింద్రముఖ్యాః. మోహా న్నజానంతిసురేంద్రముఖ్యాః ప్రభుం వరేణ్యం పితరం మహేశం, యో బ్రహ్మాణం విదధాతి తస్మై వేదాంశ్చ సర్వాన్ ప్రహిణోతి చాగ్ర్యమ్, తంవై ప్రభుం పితరం దేవతానాం మమాపివిష్ణోర్జనకం దేవ మీడ్యమ్, యోఽంతకాలే సర్వలోకాన్ సంజహార సఏకశ్శ్రేష్ఠశ్చ సర్వ శాస్తా స ఏవ, యో ఘోరం వేష మాస్థాయ శరభాఖ్యం మహేశ్వరః, నృసింహం లోకహంతారం సంజఘాన మహాబలః, హరిగ్ం హరం తం పాదాభ్యా మనుయాంతి సురేశ్వరాః, మావధీః పురుషం విష్ణుం విక్రమస్వ మహా[1]నసి, కృపయా భగవా న్విష్ణుం విదదార నఖైః ఖరైః,

[1] నసి,

చర్మాంబరో మహావీరో వీరభద్రో బభూవ హ, స ఏకో రుద్రో ధ్యేయః
సర్వేషాం సర్వసిద్ధయే, యో బ్రహ్మణః పంచమవక్త్ర హంతా తస్మై
రుద్రాయ నమో అస్తు, యో విస్ఫులింగేన లలాటజేన సర్వం జగ
ద్భస్మసాత్ కరోతి, పునశ్చ సృష్ట్వా పునరప్యరక్షదేవగ్ స్వతం
త్రం ప్రకటీకరోతి, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు యో వామపాదేన
జఘాన కాలం ఘోరం పపా వథ హాలాహలం తమ్, తస్మై రుద్రాయ
నమో అస్తు, యో వామపాదార్చితవిష్ణునేత్రస్తస్మై దదౌ చక్రమతీవ
హృష్టః, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, యో దక్షయజ్ఞే సురసంఘా
న్విజిత్య విష్ణుం బబంధోరుపాశేన వీరః, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు,
యో లీలయైవ త్రిపురం దదాహ కామం కాలం సోమసూర్యాగ్నినేత్రః,
సర్వే దేవాః పశుతామవాపుః స్వయం తస్మాత్పశుపతిర్బభూవ,
తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, యో మత్స్యకూర్మాది వరాహసింహాన్విష్ణుం
క్రమంతం వామన మాది విష్ణుమ్, వివిక్లబం పీడ్యమానం [1]జఘాన
భస్మీచకార మన్మథం యమంచ, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, ఏవం
ప్రకారేణ బహుధా ప్రతుష్ట్వా క్షమాపయామాసు ర్నీలకంఠం మహే
శ్వరమ్. తాపత్రయసముద్భూతజన్మమృ[illegible] నానావిధాని
దుఃఖాని జహార పరమేశ్వరః, ఏవం మంత్రైః ప్రార్థ్యమాన ఆత్మా వై సర్వ
దేహినామ్, శంకరో భగవానాద్యో రరక్ష సకలాః ప్రజాః, యత్పా
దాంభోరుహద్వంద్వం మృగ్యతే విష్ణునా సాధునా, స్తుత్వా స్తుత్యం మహే
శాన మవాఙ్మానస గోచరం, భక్త్యా నమ్రతనో ర్విష్ణోః ప్రసాద మకరో
ద్విభుః, యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మ
ణో విద్వాన్న బిభేతి కదాచన, అణోరణీయాన్మహతో మహీయా
నాత్మాస్య జంతోర్నిహితో గుహాయామ్, త మక్రతుం పశ్యతి వీత
శోకో ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమాన మీశమ్, వసిష్ఠవైయాసికి వామ
దేవ విరించిముఖ్యైర్హృది భావ్యమానః, సనత్సుజాతాది సనాతనా
ద్యైరీడ్యో మహేశో భగవానాదిదేవః, సత్యో నిత్య స్సర్వసాక్షీ
మహేశో నిత్యానందో నిర్వికల్పో నిరాఖ్యః, అచింత్యశక్తిర్భగవాన్గిరీ
శస్స్వవిద్యయా కల్పితమానభూమిః, అతిమోహకరీ మాయా మమ

1. ఋ ౪౯౦.

విష్ణోశ్చసువ్రత, తస్య పాదాంబుజధ్యానా ద్దుస్తరా సుతరా భవేత్,
విష్ణుర్విశ్వ జగద్యోని స్స్వాంశభూతైస్స్వకైస్సహ, మమాంశసంభ
వో భూత్వా పాలయత్యఖిలం జగత్, వినాశం కాలతో యాతి
తతో౽న్యత్సకలం మృషా, ఓం తస్మైమహాగ్రాసాయ మహాదేవాయ
శూలినే, మహేశ్వరాయ మృడాయ తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు,
ఏకో విష్ణు ర్మహద్భూతం పృథగ్భూతా న్యనేకశః, త్రీన్ లోకా న్వ్యా
ప్య భూతాత్మా భుంక్తే విశ్వభు గవ్యయః, చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వా
భ్యాం పంచభిరేవచ, హూయతే చ పునర్ద్వాభ్యాం సమే విష్ణుః ప్రసీదతు,
బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవి ర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్, బ్రహ్మైవ తేన
గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా, శరా జీవా స్తదంగేషు భాతి నిత్యం హరి
స్స్వయమ్, బ్రహ్మైవ శరభ స్సాక్షాన్మోక్షదో౽యం మహామునే, మా
యావశాద్దేవదేవా మోహితామమతా౽దిభిః, తస్య మాహాత్మ్య లే
శాంశ మపివక్తుంన శక్యతే, పరాత్పరతరం బ్రహ్మ యత్పరాత్పరతో
హరిః, తత్పరాత్పరతో౽పీశ స్తస్మాత్తుల్యో౽ధికో నహి, ఏక ఏవ శివో
నిత్య స్తతో౽న్య త్సకలం మృషా, తస్మా త్సర్వాన్పరిత్యజ్య ధ్యేయా
న్విష్ణ్వాదికాన్ సురాన్, శివఏవ సదాధ్యేయ స్సర్వసంసారమోచకః,
తస్మై మహాగ్రాసాయ మహేశ్వరాయ నమః, పైప్పలాద మహాశాస్త్రం
న దేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దుర్వృత్తాయ
దురాత్మనే, దాంభికాయ నృశంసాయ శఠాయా౽నృతభాషిణే, సువ్ర
క్తాయ సువ్రతాయ సుశీలినే, గురుభక్తాయ దాంతాయ
శాంతాయ ఋజుచేతసే, శివభక్తాయ దాతవ్యం బ్రహ్మకర్మోక్తధీమతే,
స్వభక్తాయైవ దాతవ్యమకృతఘ్నాయ సువ్రత, న దాతవ్యం సదా
నైవ ద్విజోత్తమ, పైప్పలాదంమహాశాస్త్రం యో౽ధీతే
జః, సజన్మమరణేభ్యో ముక్తో భవతి యో జానీతే సో౽
గచ్ఛతి, గర్భవాసా ద్విముక్తో భవతి సురాపానా త్పూతో
స్తేయా త్పూతో భవతి బ్రహ్మహత్యా త్పూతో భవతి గురు
త్పూతో భవతి ససర్వా న్వేదా నధీతో భవతి స సర్వాన్
తో భవతి ససమస్తమహాపాతకా త్పూతో భవతి తస్మా
దవిముక్త మాశ్రితో భవతి సతతం శివప్రియో భవతి సశివ సాయుజ్య

మేతి నసపునరావర్తతే నస పునరావర్తతే బ్రహ్మైవ భవతీత్యాహ భగవాన్ బ్రహ్మేత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితిశాంతిః.

ఇతి శరభోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౫౧. యాజుషీయ స్కాందోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాసం [1]భవతాం యాతి స్వాతిరిక్తభిదాతతిః,
సంవిన్మాత్రం పరంబ్రహ్మ తత్స్వమాత్రం విజృంభతే.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఓం. అచ్యుతోఽస్మి మహాదేవ తవ కారుణ్యలేశతః, విజ్ఞానఘనఏవాఽస్మి శివోఽస్మి కి మతఃపరమ్, న నిజం నిజవద్భాతి అంతఃకరణజృంభణాత్, అంతఃకరణనాశేన సంవిన్మాత్రస్థితో హరిః, సంవిన్మాత్రస్థిత శ్చాహ మజోఽస్మి కిమతః పరమ్, వ్యతిరిక్తం జడం సర్వం స్వప్నవచ్చ వినశ్యతి, చిజ్జడానాం తు యోద్రష్టా సోఽచ్యుతో జ్ఞానవిగ్రహః, సఏవహి మహాదేవ స్సఏవహిమహాహరిః, సఏవజ్యోతిషాంజ్యోతి స్సఏవ పరమేశ్వరః, సఏవహి పరంబ్రహ్మ తద్బ్రహ్మాహం న సంశయః, జీవశ్శివ శ్శివోజీవ స్సజీవః కేవలశ్శివః, తుషేణ బద్ధో [2]వ్రీహిః స్యా త్తుషాభావేతు తండులః, ఏవం బద్ధ స్తథా జీవః కర్మనాశే సదాశివః, పాశబద్ధ స్తథాజీవః పాశముక్త స్సదాశివః, శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే, శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయగ్ం శివః, యథాశివమయోవిష్ణు రేవంవిష్ణుమయశ్శివః యథాఽంతరం నపశ్యామి తథా మే స్వస్తి రాయుషి, యథాంతరం నభేదా స్స్యు శ్శివకేశవయో స్తథా, దేహో దేవాలయః ప్రోక్తో జీవో దేవ స్సదాశివః, త్యజే దజ్ఞాననిర్మాల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదద

1 భిన్నతాం. 2 ప్రోక్త స్సజీవః కేవలశ్శివః.

ర్శనం జ్ఞానం ధ్యానంనిర్విషయం మనః, స్నానం మనో మలత్యాగ
శ్శౌచ మింద్రియనిగ్రహః, బ్రహ్మామృతం పిబే ద్భైక్ష మాచరే ద్దేహ
రక్షణే, వసే దేకాంతికో భూత్వా చైకాంతే ద్వైతవర్జితే, ఇత్యేవమా
చరే ద్ధీమాన్ సఏవం ముక్తిమాప్నుయాత్, శ్రీమత్పరమధామ్ని స్వ
స్తిచిరాయుష్యోన్నమ ఇతి, విరించి నారాయణ శంకరాత్మకం నృసింహ
దేవేశ తవప్రసాదతః, అచింత్యమవ్యక్త మనంత మవ్యయం దేవాత్మకం
బ్రహ్మనిజంవిజానతే, తద్విష్ణోః పరమంపదగ్ సదాపశ్యంతిసూరయః, దివీ
వచక్షురాతతమ్,తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసస్సమి-ధతే,విష్ణోర్య
త్పరమం పదమ్, ఇత్యేతన్నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనమిత్యు
పనిషత్.

ఓమ్ సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి స్కందోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౨౫. అథర్వణీయ

త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాపహ్నవతాం యాతి స్వావిద్యాపదవిభ్రమః,
త్రిపాన్నారాయణాఖ్యంతత్ స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితిశాన్తిః,

పూర్వకాండః - ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓ. అథ పరమతత్త్వరహస్యం జిజ్ఞాసుః పరమేష్ఠీ దేవమానేన
సహస్రసంవత్సరం తప శ్చచార సహస్రవర్షేఽతీతే ఽత్యుగ్రతీవ్రతపసా
ప్రసన్నం భగవంతం మహావిష్ణుం బ్రహ్మా పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ పరమ
తత్త్వరహస్యం మేబ్రూహీతి, పరమతత్త్వరహస్యస్య వక్తా త్వమేవ, నా
న్యః కశ్చి దస్తి తత్కథ మితి తదేవోచ్యతే, త్వమేవ సర్వజ్ఞః, త్వమే
వసర్వశక్తిః, త్వమేవ సర్వాధారః, త్వమేవ సర్వస్వరూపః, త్వమేవ

సర్వేశ్వరః, త్వమేవ సర్వప్రవర్తకః,త్వమేవ సదసదాత్మకః, త్వమేవ
సదసద్విలక్షణః,త్వమేవాంతర్బహిర్వ్యాపకః, త్వమేవాతిసూక్ష్మతరః,
త్వమేవాతిమహతో మహీయాన్, త్వమేవాసి మూలావిద్యా విరహః,
త్వమేవ మహామూలావిద్యా నివర్తకః, త్వమేవ సర్వమూలావిద్యా
నివర్తకః, త్వమేవ విద్యాధారకః, త్వమేవావిద్యావేద్యః, త్వమేవా
విద్యా స్వరూపకః, త్వమేవ విద్యాతీతః, త్వమేవ సర్వకారణహేతుః,
త్వమేవ సర్వకారణసమష్టిః, త్వమేవ సర్వకారణవ్యష్టిః, త్వమేవాఖండా
నందః,త్వమేవ పరిపూర్ణానందః, త్వమేవ నిరతిశయానందః, త్వమేవ తురీ
యతురీయః, త్వమేవ తురీయాతీతః, త్వమేవానంతోపనిషద్విమృగ్యః,
త్వమేవాఖిలశాస్త్రైర్విమృగ్యః, త్వమేవ బ్రహ్మేశానపురందరపురో
గమైరఖిలామరైరఖిలాగమైర్విమృగ్యః, త్వమేవ సర్వముముక్షుభి
ర్విమృగ్యః. త్వమేవామృతమయైర్విమృగ్యః, త్వమేవామృతమయ స్త్వ
మేవామృతమయ స్త్వమేవామృతమయః, త్వమేవ సర్వం త్వమేవ
సర్వం త్వమేవ సర్వమ్, త్వమేవమోక్ష స్త్వమేవ మోక్షద స్త్వమే
వాఖిలమోక్షసాధనమ్, న కించిదస్తి త్వద్వ్యతిరిక్తమ్, త్వద్వ్యతిరిక్తం
యత్కించిత్ప్రతీయతే తత్సర్వం బాధిత మితి నిశ్చితమ్, తస్మాత్త్వమే
వ వక్తా త్వమేవ గురుః, త్వమేవ పితా, త్వమేవ సర్వనియంతా, త్వమే
వసర్వమ్, త్వమేవ సదా ధ్యేయ ఇతి సునిశ్చితః, పరమతత్త్వజ్ఞస్త
మువాచ, మహావిష్ణు రతిప్రసన్నో భూత్వా సాధుసాధ్వితి సాధుప్ర
శగ్సాపూర్వకగ్ సర్వం పరమతత్త్వరహస్యం తే కథయామి, సావ
ధానేన శృణు బ్రహ్మన్, దేవదర్శిత్యాఖ్యాథర్వణశాఖాయాం పరమ
తత్త్వరహస్యాఖ్యాథర్వణ మహానారాయణోపనిషది గురుశిష్యసంవా
దఃపురాతనః, ప్రసిద్ధతయా జాగర్తి, పురా తత్స్వరూపజ్ఞానేన మహాంత
స్సర్వే బ్రహ్మాభావంగతాః, యస్య శ్రవణేన సర్వబంధాః ప్రవినశ్యంతి,
యస్య జ్ఞానేన సర్వరహస్యం విదితం భవతి, తత్స్వరూపం కథ మితి,
శాంతో దాంతోఽతివిరక్తస్సుశుద్ధో గురుభక్త స్తపో నిష్ఠ శ్శిష్యో బ్రహ్మ
నిష్ఠం గురుమాసాద్య ప్రదక్షిణపూర్వకం దండవత్ప్రణమ్య ప్రాంజలి

ర్భూత్వా వినయేనోపసంగమ్య భగవన్ గురో మే పరమతత్త్వర
హస్యం వివిచ్య వక్తవ్యమితి. అత్యాదరపూర్వక [1]మతిహృష్టే
ణశిష్యం బహూకృత్య గురు ర్వదతి, పరమతత్త్వరహస్యోపని
షత్క్రమః కథ్యతే, సావధానేన శ్రూయతాం, కథం బ్రహ్మ,
కాలత్రయాబాధితం బ్రహ్మ, సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ, సగుణ
నిర్గుణస్వరూపం బ్రహ్మ, ఆదిమధ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ, సర్వం
ఖల్విదం బ్రహ్మ, మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంత మప్రమేయా
ఖండం పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానందశుద్ధబుద్ధముక్తసత్య
స్వరూపవ్యాపకాభిన్నాపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం
బ్రహ్మ, మనో వాచామగోచరం బ్రహ్మ, అఖిలప్రమాణగోచరం బ్రహ్మ,
అమితవేదాంతవేద్యం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేద
రహితం బ్రహ్మ, సర్వపరిపూర్ణం బ్రహ్మ, తురీయం నిరాకార మేకం
బ్రహ్మ, అద్వైత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ, ప్రణవాత్మకం బ్రహ్మ, ప్రణవా
త్మకత్వేనోక్తం బ్రహ్మ, ప్రణవాద్యఖిలమంత్రాత్మకం బ్రహ్మ, పాదచతుష్ట
యాత్మకం బ్రహ్మ, కిం తత్పాదచతుష్టయం [2](బ్రహ్మ, భవతి) అవిద్యాపాద
స్సువిద్యాపాద శ్చానందపాద స్తురీయపాద శ్చేతి, తురీయపాద స్తురీయ
తురీయం తురీయాతీతంచ, కథం పాదచతుష్టయస్య భేదః, అవిద్యాపాదః
ప్రథమః పాదో విద్యాపాదో ద్వితీయ ఆనన్దపాద స్తృతీయస్తురీయపాద స్తురీ
య ఇతి, మూలావిద్యా ప్రథమపాదే నాన్యత్ర, విద్యానన్దతురీయాగ్ం
శాస్సర్వేషు పాదేషు వ్యాప్య తిష్ఠంతి, ఏవం తర్హి విద్యాదీనాం భేదః కథ
మితి, తత్తత్ప్రాధాన్యేన తత్తద్వ్యపదేశో వస్తుత స్త్వభేద ఏవ, తత్రా
ధస్తన మేకం పాద మవిద్యాశబలం భవతి, ఉపరితనపాదత్రయగ్
శుద్ధబోధానందలక్షణ మమృతం భవతి, తచ్చాలౌకికపరమానందలక్ష
ణాఖండామితతేజోరాశిర్జ్వలతి, తచ్చానిర్వాచ్య మనిర్దేశ్య మఖండానం
దైకరసాత్మకం భవతి, తత్ర మధ్యమపాదం మధ్యప్రదేశే
ప్రవాహాకారతయా నిత్యవైకుంఠం విభాతి, తచ్చ నిరతిశయానందాఖండ
బ్రహ్మానందం నిజమూర్త్యాకారేణ జ్వలతి, అపరిచ్ఛిన్నమండలాని యథా
దృశ్యన్తే, తద్వదఖండానందామిత వైష్ణవదివ్యతేజో
విలసన్మహావిష్ణోః పరమం పదం విరాజతే, దుగ్ధోదధి మధ్యస్థితామృత

1 మితి. 2 భవతి.

కలశవద్వైష్ణవం ధామ పరమగ్ సందృశ్యతే, సుదర్శనదివ్యతేజో౽౦
తర్గతస్సుదర్శనపురుషో యథా, సూర్యమండలా.తర్గత స్సుసూర్యనారా
యణ అమితాపరిచ్ఛిన్నాద్వైత పరమానందలక్షణ తేజోరాశ్యంతర్గ
త ఆదినారాయణ స్తథా సందృశ్యతే, సఏవ తురీయం బ్రహ్మ సఏవ
తురీయాతీత స్సఏవ విష్ణు స్సఏవ సమస్తబ్రహ్మవాచకవాచ్య స్సఏవ పరం
జ్యోతి స్సఏవ మాయాతీత స్సఏవ గుణాతీత స్సఏవ కాలాతీత స్సఏవా
ఖిలకర్మాతీత స్సఏవ సత్యఉపాధిరహిత స్సఏవ పరమేశ్వర స్సఏవ చిరం
తనః పురుషః ప్రణవాద్యఖిలమంత్రవాచకవాచ్యఆద్యన్తశూన్య ఆదిదే
శకాలవస్తుతురీయసంజ్ఞానిత్యపరిపూర్ణః పూర్ణ స్సత్యసంకల్ప ఆత్మా
రామః కాలత్రయాబాధితనిజస్వరూప స్స్వయంజ్యోతి స్స్వయంప్రకా
శమయ స్స్వసమానాధికరణశూన్య స్స్వసమానాధికశూన్యో న దివా
రాత్రి విభాగో నసంవత్సరాదికాలవిభాగ స్స్వానందమయానంతాచింత్య
విభవ ఆత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా జ్ఞానాత్మా తురీయాత్మేత్యాది వాచక
వాచ్యఅద్వైతపరమానందో విభు ర్నిత్యో నిష్కళంకో నిర్వికల్పో
నిరంజనో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధోదేవ ఏకోనారాయణో నద్వితీయో౽స్తి
కశ్చిదితి య ఏవంవేద సపురుష స్తదీయోపాసనయా తస్యసాయుజ్య
మేతీత్యసగ్శయ మిత్యుపనిషత్. ౧.

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పాదచతుష్టయస్వరూపనిరూపణం నామ
ప్రథమోధ్యాయః.

ద్వితీయో౽ధ్యాయః

ఓం. అథేతి హోవాచ చ్ఛాత్రో గురుం భగవంతం, భగవ న్వైకుంఠస్య నారాయణస్యచ నిత్యత్వముక్తమ్, సఏవ తురీయమిత్యుక్త
మేవ, వైకుంఠ స్సాకారో నారాయణ స్సాకారాశ్చ, తురీయంతు నిరా
కారమ్, సాకార స్సావయవో నిరవయవం నిరాకారమ్, తస్మా త్సా
కార మనిత్యమ్, 'నిత్యంనిరాకార' మితి శ్రుతేః, యద్య త్సావయవం
తత్తదనిత్య మిత్యనుమానా చ్చేతి, ప్రత్యక్షేణ దృష్టత్వాచ్చ, అత
స్తయో రనిత్యత్వ మేవ వక్తు ముచితం భవతి, కథ ముక్తం నిత్యత్వ
మితి, 'తురీయ మక్షర' మితి శ్రుతే స్తురీయస్య నిత్యత్వం ప్రసిద్ధమ్,

నిత్యత్వానిత్యత్వే పరస్పరవిరుద్ధధర్మౌ, తయో రేకస్మిన్ బ్రహ్మ
ణ్యత్యంతవిరుద్ధం భవతి, తస్మా ద్వైకుంఠస్యచ నారాయణస్య చ
నిత్యత్వమేవ వక్తు ముచితం భవతి, సత్యమేవ భవతీతి దేశికః పరిహరతి,
సాకారస్తు ద్వివిధః, సోపాధికో నిరుపాధికశ్చ, తత్ర సోపాధిక స్సాకా
రః కథమితి, ఆవిద్యక మఖిలకార్యకారణజాల మవిద్యోపాద ఏవ,
నాన్యత్ర తస్మా త్సమస్తావిద్యోపాధి స్సాకార స్సావయవ ఏవ, సావయ
వత్వా దవశ్య మనిత్యం భవేత్యేవ, సోపాధికసాకారో వర్ణితః, తర్హి నిరు
పాధికసాకారః కథమితి, నిరుపాధికసాకార స్త్రివిధః, బ్రహ్మవిద్యాసా
కార శ్చానందసాకార ఉభయాత్మక సాకార శ్చేతి, త్రివిధసాకారోఽపి
పున ర్ద్వివిధో భవతి, నిత్యసాకారో ముక్తసాకార శ్చేతి, నిత్య సాకా
రస్త్వాద్యంతశూన్య శ్శాశ్వతః, ఉపాసనయా యే ముక్తిం గతా స్తేషా
గ్సాకారో ముక్తసాకారః, తస్యాఖండజ్ఞానేనావిర్భావో భవతి, సోఽ
పి శాశ్వతః, ముక్తసాకార స్స్వేచ్ఛిక ఇత్యన్యే వదంతి, శాశ్వతత్వం కథ
మితి, అద్వైతాఖండ పరిపూర్ణ నిరతిశయపరమానంద శుద్ధబుద్ధముక్తస
త్యాత్మకబ్రహ్మచైతన్యసాకారత్వాత్, నిరుపాధికసాకారస్య నిత్యత్వం
సిద్ధమేవ, తస్మాదేవ నిరుపాధికసాకారస్య నిరవయవత్వా త్సోపాధికమపి
దూరతో నిరస్త మేవ, నిరవయవం బ్రహ్మ చైతన్య మితి సర్వోపనిష
త్సు సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతేషు శ్రూయతే, అథచ విద్యానందతురీయాణా
మభేదఏవ శ్రూయతే సర్వత్ర, విద్యాదిసాకారభేదః కథమితి, సత్యమే
వోక్త మితి దేశికః పరిహరతి, విద్యాప్రాధాన్యేన విద్యాసాకారః, ఆనన్ద
ప్రాధాన్యే నానందసాకారః, ఉభయప్రాధాన్యేనోభయాత్మకసాకార
శ్చేతి, ప్రాధాన్యేనాత్ర భేదఏవ, స భేదో వస్తుత స్త్వభేద ఏవ, భగవ
న్నఖండాద్వైతపరమానంద లక్షణ పరంబ్రహ్మణ స్సాకారనిరాకారౌ
విరుద్ధధర్మౌ, విరుద్ధోభయాత్మకత్వం కథ మితి, సత్యమేవేతి గురుః పరి
హరతి, యథా సర్వగతస్య నిరాకారస్య మహావాయో శ్చ తదాత్మ
కస్య త్వక్పతిత్వేన ప్రసిద్ధస్య సాకారస్య మహావాయుదేవస్య చాభేద
ఏవ శ్రూయతే సర్వత్ర, యథా పృథివ్యాదీనాం వ్యాపకశరీరాణాంచ
స్వ్యాపకాపరిచ్ఛిన్నాః నిజమూర్త్యా
తద్వ త్పరబ్రహ్మణ స్సార్వాత్మికస్య

సాకారనిరాకారభేదవిరోధో నాస్త్యేవ, వివిధ విచిత్రానంత శక్తేః పరబ్రహ్మణస్స్వరూపజ్ఞానేన విరోధో విద్యతే, తదభావే సత్యనంతవిరోధో విభాతి. అథచ రాహుకృష్ణాద్యవతారేష్వ ప్యద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః పరమతత్త్వపరమవిభవానుసంధానగ్ స్వీయత్వేన శ్రూయతే సర్వత్ర, సర్వపరిపూర్ణస్యాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మవస్తునః కిం వక్తవ్యమ్, అన్యథా సర్వపరిపూర్ణస్య పరబ్రహ్మణః పరమార్థత స్సాకారం వినా కేవలనిరాకారత్వం య ద్యభిమతం తర్హి కేవలనిరాకారస్య గగనస్యేవ పరబ్రహ్మణోఽపి జడత్వ మాపాద్యతే, తస్మాత్పరబ్రహ్మణః పరమార్థత స్సాకారనిరాకారౌ స్వభావసిద్ధౌ, తథావిధస్యాద్వైతపరమానందలక్షణస్యాది నారాయణ స్యోన్మేషనిమేషాభ్యాం మూలావిద్యోదయస్థితిలయా జాయంతే, కదాచి దాత్మారామస్యాఖిల పరిపూర్ణస్యాది నారాయణస్య స్వేచ్ఛానుసారేణోన్మేషో జాయతే, తస్మాత్పరబ్రహ్మణోఽధస్తనపాదే సర్వకారణే మూలకారణావ్యక్తా విర్భావో భవతి, అవ్యక్తా న్మూలావిర్భావో మూలావిద్యావిర్భవశ్చ, తస్మాదేవ సచ్ఛబ్దవాచ్యం బ్రహ్మావిద్యాశబళంభవతి. తతో మహత్, మహతోఽహంకారః, అహంకారా త్పంచతన్మాత్రాణి, పంచతన్మాత్రేభ్యః పంచమహాభూతాని, పంచమహాభూతేభ్యో బ్రహ్మైకపాదంవ్యాప్తమ్, ఏకమవిద్యాండం జాయతే, తత్ర తత్త్వతో గుణాతీతశుద్ధసత్త్వమయో లీలాగృహీత నిరతిశయానందలక్షణో మాయోపాధికో నారాయణ ఆసీత్, స ఏవ నిత్యపరిపూర్ణః పాదవిభూతివైకుంఠనారాయణః, సచానంతకోటిబ్రహ్మాండానా ముదయస్థితిలయాద్యఖిలకార్య కారణజాలపరమకారణభూతో మహామాయాతీత స్తురీయః పరమేశ్వరోజయతి, తస్మాత్స్థూలవిరాట్స్వరూపో జాయతే, ససర్వకారణమూలవిరాట్స్వరరూపో భవతి, సోఽనంత శీర్షాపురుష అనంతాక్షిపాణిపాదో భవతి, అనంతశ్రవణ స్సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి, సర్వవ్యాపకో భవతి. సగుణనిర్గుణస్వరూపో భవతి, జ్ఞానబలైశ్వర్యశక్తితేజ స్స్వరూపో భవతి, వివిధవిచిత్రానన్తజగదాకారో భవతి, నిరతిశయానందమయానంతపరమవిభూతిసమష్ట్యా విభ్వాకారో భవతి, నిరతిశయనిరంకుశసర్వజ్ఞసర్వశక్తిసర్వనియంతృత్వా ద్యనంతకల్యాణ గుణాకారో

భవతి, వాచామగోచరానంతదివ్యతేజోరాశ్యాకారో భవతి, సమస్తా
విద్యాండవ్యాపకో భవతి, స చానంతమహామాయావిలాసానా మధిష్ఠా
నవిశేషనిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మవిలాస విగ్రహో
భవతి, అస్యైకైకరోమకూపాంతరేష్వనంతకోటిబ్రహ్మాండాని స్థావ
రాణిచ జాయంతే, తేష్వండేషు సర్వేష్వేకైక నారాయణావ
తారో జాయతే, నారాయణా ద్ధిరణ్యగర్భో జాయతే, నారాయణా
దండవిరాట్స్వరూపో జాయతే, నారాయణా దఖిలలోకస్రష్టృప్రజా
పతయో జాయంతే, నారాయణా దేకాదశ రుద్రాశ్చ జాయంతే,
నారాణా దఖిలలోకాశ్చజాయంతే, నారాయణా దింద్రో జాయతే,
నారాయణా త్సర్వే దేవాశ్చ జాయంతే, నారాయణా ద్ద్వాదశాదిత్యా
స్సర్వేవసవ స్సర్వే ఋషయస్సర్వాణి భూతాని సర్వాణి ఛందాగ్ంసి,
నారాయణా దేవ సముత్పద్యంతే, నారాయణా త్ప్రవర్తంతే, నారాయణే
ప్రలీయంతే, అథనిత్యోఽక్షరః, పరమః స్వరాట్, బ్రహ్మా నారాయణః,
శివశ్చ నారాయణః, శక్రశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విది
శశ్చనారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, కర్మాఖిలంచ నారాయణః,
మూర్తామూర్తేచ నారాయణః, కారణాత్మకగ్ం సర్వం కార్యాత్మకగ్ం
సకలం నారాయణః, తదుభయ విలక్షణోనారాయణః, పరంజ్యోతిస్స్వ
ప్రకాశమయః, బ్రహ్మానందమయః, నిత్యో నిర్వికల్పో నిరంజనో నిరా
ఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణః, న ద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్,
నసమానాధికఇత్యసగ్ంశయం పరమార్థతో యఏవం వేద సకలబంధాం
శ్ఛిత్వా మృత్యుం తీర్త్వా సముక్తో భవతి సముక్తో భవతి. య ఏవం విది
త్వా సదా త ముపాస్తే పురుష స్సనారాయణో భవతి స నారాయ
ణోభవతీ త్యుపనిషత్ .

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరబ్రహ్మణ స్సాకారనిరాకారస్వరూప
నిరూపణంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

తృతీయోఽధ్యాయః.

స్తథేతి హోవాచ, భగవన్ దేశిక పరమతత్త్వ
లావిద్యోదయక్రమః కథితః, తథా ప్రపంచో

త్పత్తిక్రమః కీదృశో భవతి, విశేషేణ కథనీయః, తస్య తత్వం వేదితు మిచ్ఛామి, తథేత్యుక్త్వా గురు రిత్యువాచ, తథాఽనాది సర్వప్రపంచో దృశ్యతే, నిత్యోఽ నిత్యోవేతి సగ్ంశయతే, ప్రపంచోఽపి ద్వివిధః విద్యాప్రపంచశ్చా విద్యాప్రపంచ శ్చేతి, విద్యాప్రపంచస్య నిత్యత్వగ్ం సిద్ధమేవ, నిత్యానంద చిద్విలాసాత్మకత్వాత్, అథచ శుద్ధబుద్ధముక్త సత్యానందస్వరూప త్వాచ్చ, అవిద్యాప్రపంచస్యనిత్యత్వమనిత్యత్వంవా కథమితి, ప్రవాహతో నిత్యత్వం వదంతి కేచన, ప్రళయాదికగ్ం శ్రూయ మాణత్వాద నిత్యత్వం వదంత్యన్యే ఉభయ న్నభవతి, పునః కథ మితి, సంకోచవికాసాత్మక మహామాయావిలాసాత్మక ఏవ సర్వోఽప్యవిద్యా ప్రపంచః, పరమార్థతో నకించి దస్తి, లక్షణశూన్యానాదిమూలావిద్యా విలాసత్వాత్, తత్కథమితి, ఏక మేవాద్వయం బ్రహ్మ నేహనానా స్తి కించన, తస్మా ద్బ్రహ్మవ్యతిరిక్తగ్ం సర్వం బాధిత మేవ, సత్యమేవ పరం బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, తతస్సవిలాసమూలా విద్యోపసగ్ంహారక్రమః కథ మితి, అత్యాదర పూర్వక మతి హర్షేణ దేశిక ఉప దిశతి, చతుర్యుగ సహస్రాణి బ్రహ్మణోదినం భవతి, తావతా కాలేన పున స్తస్య రాత్రిర్భవతి, ద్వే అహోరాత్రీ ఏకందినం భవతి, తస్మి న్నేకస్మి న్దినే ఆసత్య[1]లోకానామదయస్థితిలయా జాయంతే, పంచదశ దినాని పక్షోభవతి, పక్షద్వయం మాసో భవతి, మాసద్వయ మృతు ర్భవతి, ఋతుత్రయ మయనంభవతి, అయనద్వయం వత్సరో భవతి, వత్సరశతం బ్రహ్మమానేన బ్రహ్మణః పరమాయుః ప్రమాణమ్, తావ త్కాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే అండవిరాట్పురుషస్యాగ్ంశగ్ం హిరణ్యగర్భముత్యేతి, హిరణ్య[2]గర్భస్య కారణంపరమాత్మాన మణ్డపరిపా లకం నారాయణ మభ్యేతి, పునర్వత్సరశతంతస్యప్రళయోభవతి,తదాజీ వాస్సర్వేప్రకృతౌ ప్రలీయంతే,ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి,తస్యబ్రహ్మణః స్థితిప్రళయావాది నారాయణస్యాగ్ంశే నావతీర్ణ న్యాజాండపరిపాలకస్య మహావిష్ణో రహోరాత్రిసంజ్ఞికౌ, తే అహోరాత్రే ఏకందినం భవతి, ఏవం దిన పక్షమాస సంవత్సరాది భేదాచ్చ, తదీయమానేన శతకోటి వత్సరకాల స్తస్యస్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే స్వాగ్ంశం మహావిరాట్పురుష

1 లోకాస్తము. 2 గర్భస్య కారణ.

మభ్యేతి, తత స్సావరణం బ్రహ్మాండం వినాశ మేతి, బ్రహ్మాండావరణం వినశ్యతి, తద్ధి విష్ణో స్స్వరూపమ్, తస్య తావ త్ప్రళయో భవతి, ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి, అండపరిపాలకమహావిష్ణోః స్థితిప్రళయావాది విరాట్పురుష స్యాహోరాత్ర సంజ్ఞకా, తే అహోరాత్రే ఏకం దినం భవతి ఏవం దినపక్ష మాససంవత్సర భేదాచ్చ, తదీయమానేన శతకోటివత్సర కాల స్తస్య స్థితిరుచ్యతే, స్థిత్యంతే ఆదివిరాట్పురుష స్యాంశం మాయోపాధిక నారాయణ మభ్యేతి, తస్య విరాట్పురుషస్యయావ త్స్థితికాల స్తావ త్ప్రళయో భవతి, ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి, విరాట్స్థితి ప్రళయా మూలావిద్యాండపరిపాలక స్యాదినారాయణ స్యాహోరాత్ర సంజ్ఞకా. తే అహోరాత్రే ఏకం దినం భవతి, ఏవం దినపక్షమాససంవత్సర భేదాచ్చ, తదీయమానేన శతకోటివత్సరకాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే త్రిపాద్విభూతినారాయణ స్యేచ్ఛావశా న్నిమేషో జాయతే, తస్మా న్మూలావిద్యాండస్య సావరణస్య విలయో భవతి, తత స్సవిలాసా మూలావిద్యా సర్వకార్యోపాధి సమన్వితా సదసద్విలక్షణా నిర్వాచ్య లక్షణశూన్యావిర్భావతిరోభావాత్మికానా ద్యఖిలకారణ కారణానంత మహామాయావిశేషణవిశేషితా పరమసూక్ష్మమూలకారణ మవ్యక్తమ్ విశతి, అవ్యక్తం విశే ద్బ్రహ్మణి, నిరింధనో వైశ్వానరో యథా, తస్మా న్మాయోపాధిక ఆదినారాయణ స్తథా స్వస్వరూపం భజతి, సర్వే జీవాశ్చ స్వస్వరూపం భజంతే, యథా జపాకుసుమ సాన్నిధ్యా ద్రక్త స్ఫటిక ప్రతీతిః, తదభావే శుద్ధస్ఫటిక ప్రతీతిః, బ్రహ్మణోఽపి మాయోపాధివశా త్సగుణపరిచ్ఛిన్నాది ప్రతీతిః, ఉపాధివిలయాన్నిర్గుణనిరవయవాద ప్రతీతి రిత్యుపనిషత్.

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది మూలావిద్యాప్రళయ స్వరూప
నిరూపణం నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం తత స్తస్మాన్నిర్విశేష మితి నిర్మలం భవతి, అవిద్యాపాద మతిశుద్ధం భవతి, శుద్ధబోధానందలక్షణాకైవల్యం భవతి, బ్రహ్మణః

పాదచతుష్టయం నిర్విశేషం భవతి, [1]అఖండలక్షణానంత పరిపూర్ణ సచ్చిదానంద స్వప్రకాశం భవతి, అద్వితీయ మనీశ్వరం భవతి, అఖిలకార్యకారణస్వరూపమ్, అఖండచిద్ఘనానందస్వరూపమ్, అతిదివ్యమంగళాకారమ్, నిరతిశయానందతేజోరాశివిశేషమ్, సర్వపరిపూర్ణానంద చిన్మయస్తంభాకారమ్, శుద్ధబోధానందవిశేషాకారమ్, అనంతచిద్విలాస విభూతిసమష్ట్యాకారమ్, అద్భుతానందాశ్చర్యవిభూతివిశేషాకారమ్, అనంతపరిపూర్ణానందదివ్యసౌదామినీ నిచయాకారమ్, ఏవ మాకార మద్వితీయాఖండానందబ్రహ్మస్వరూపం నిరూపితమ్, అథ ఛాత్రో వదతి, భగవన్పాదభేదాదికం కథమ్, కథ మద్వైతస్వరూప మితి నిరూపితమ్, దేశికః పరిహరతి—విరోధో న విద్యతే, బ్రహ్మాద్వైతమేవ సత్యమ్, తథైవోక్తంచ బ్రహ్మాభేదో నకథితః, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం నకించిదస్తి, పాదభేదాదికథనంతు బ్రహ్మస్వరూపకథన మేవ, తదేవోచ్యతే పాదచతుష్టయాత్మకం బ్రహ్మ, తత్రైక మవిద్యాపాదమ్, పాదత్రయ మమృతం భవతి, శాఖాంతరోపనిషత్స్వరూపమేవ నిరూపితమ్. తమసస్తు పరంజ్యోతిః పరమానందలక్షణమ్, పాదత్రయాత్మకం బ్రహ్మ కైవల్యం శాశ్వతం పరమితి, వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణంతమసః పరస్తాత్, త మేవం విద్వాన మృత ఇహభవతి, నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ, సర్వేషాం జ్యోతిషాం జ్యోతి స్తమసః పరముచ్యతే, సర్వస్యధాతార మచింత్యరూప మాదిత్యవర్ణం పరం జ్యోతి స్తమస ఉపరి విభాతి, యదేక మవ్యక్త మనంతరూపం విశ్వం పురాణం తమసః పరస్తాత్, తదేవర్తం తదు సత్యమాహు స్తదేవసత్యం తదేవ బ్రహ్మపరమం విశుద్ధమ్, కథ్యతే తమశ్శబ్దే నావిద్యా, పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః, పాదోస్యేహాభవాత్పునః, తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్, సాశనానశనే అభి, విద్యానందతురీయాఖ్యపాదత్రయ మమృతం భవతి, అవశిష్టమవిద్యాశ్రయమితి, ఆత్మారామస్యాదినారాయణస్యకీదృశావున్మేషనిమేషౌ తయోః స్వరూపం కథ మితి, గురుర్వదతి, పరాగ్దృష్టిరున్మేషః, ప్రత్యగ్దృష్టి ర్నిమేషః, ప్రత్యగ్దృష్ట్యా స్వస్వరూపచింతన మేవ నిమేషః,

1 ఖండ,

పరాగ్దృష్ట్యా స్వస్వరూపచింతన మే వోన్మేషః, యావ దున్మేషకాల స్తావన్నిమేషకాలో భవతి, అవిద్యాయా స్థితి రున్మేషకాలే, నిమేష కాలే తస్యాః ప్రళయో భవతి, యథా ఉన్మేషో జాయతే తథా చిరం తనాతి సూక్ష్మవాసనాబలా త్పునర విద్యాయా ఉదయో భవతి, యథాపూర్వమవిద్యాకార్యాణి జాయంతే, కార్యకారణోపాధిభేదా జ్జీవే శ్వర భేదోఽపి దృశ్యతే, కార్యోపాధి రయం జీవః, కారణోపాధి రీశ్వ రః, ఈశ్వరస్య మహామాయా తదాజ్ఞావశవర్తినీ తత్సంకల్పానుసారిణీ, వివిధానంతమహామాయా శక్తిసంసేవితా, అనంతమహామాయాజాల జననమందిరా, మహావిష్ణోః క్రీడాశరీరరూపిణీ, బ్రహ్మాదీనా మగోచరా, ఏతాం మహామాయాం తరంత్యేవ, యే విష్ణు మేవ భజంతి నాన్యే తరంతి కదాచన వివిధోపాయై రపి, అవిద్యాకార్యాణ్యంతః కరణా న్యతీత్య కాలానను తానిజాయంతే, బ్రహ్మచైతన్యం తేషు ప్రతిబింబి తం భవతి, ప్రతిబింబా ఏవ జీవా ఇతి కథ్యంతే, అంతఃకరణోపా ధికా స్సర్వేజీవా ఇత్యేవం వదంతి, మహాభూతోత్థ సూక్ష్మాంగోపా ధికా స్సర్వే జీవా ఇత్యేకే వదంతి, బుద్ధిప్రతిబింబితచైతన్యం జీవాఇ త్యపరే మన్యంతే, ఏతేషా ముపాధినానాత్వమేవ భేదోనవిద్యతే, సర్వ పరిపూర్ణోనారాయణ స్త్వనయా నిజయా క్రీడతి స్వేచ్ఛయా సదా, తద్వదవిద్యమానసఫల్గువిషయసుఖాశయా స్సర్వే జీవాః ప్రధావ న్త్య సారసగ్సారచక్రే, ఏవ మనాది పరంపరా వర్తతే, అనాదిసగ్సార విప రీత భ్రమాత్ ఇత్యుపనిషత్.

ఇత్యథర్వణశాఖాయాం త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది మహామాయాతీతా ఖండాద్వైత పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమతత్త్వస్వరూపనిరూపణం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ఓమ్ తత్సత్.

ఇతి పూర్వకాండస్సమాప్తః.

ఉత్తరకాండః – పంచమోఽధ్యాయః.

హరిః ఓం. అథశిష్యోవదతి గురుం భగవంతం నమస్కృత్య భగవ న్సర్వాత్మనా నష్టాయా అవిద్యాయాః పున రుదయః కథమ్, సత్యమేవే

1 న్యనంతాని.

తిగురుదితి హోవాచ? ప్రావృట్కాలప్రారంభే యథా మండూకాదీ
నాం ప్రాదుర్భావః, తద్వత్సర్వాత్మనా నష్టాయా అవిద్యాయా ఉన్మే
షకాలే పునరుదయో భవతి, భగవన్ కథం జీవానామనాది సగ్
సార భ్రమః, తన్నివృత్తిర్వా కథమితి, కథం మోక్షమార్గస్వరూ
పం చ, మోక్షసాధనం కథ మితి కో వా మోక్షోపాయః, కీదృశం
మోక్షస్వరూపమ్, కా వా సాయుజ్య ముక్తిః, ఏతత్సర్వం తత్త్వతః కథ
నీయ మితి, అత్యాదరపూర్వక మతిహర్షేణ శిష్యం బహూకృత్య గురు
ర్వదతి, శ్రూయతాగ్ సావధానేన, కుత్సితానంతజన్మజన్మాభ్యస్తా
త్యంతోత్కృష్ట వివిధవిచిత్రానంతదుష్కర్మ వాసనాజాలవిశేషై ర్దేహా
త్మవివేకో న జాయతే, తస్మాదేవ దృఢతరదేహాత్మభ్రమో భవతి,
అహ మజ్ఞః కించిజ్ఞోఽహ మహం జీవోఽహ మత్యంతదుఃఖాకా
రోఽహ మనాదిసంసారీతి భ్రమవాసనాబలాత్సగ్సారఏవ ప్రవృత్తి
స్తన్నివృత్త్యుపాయః కదాపి నవిద్యతే, మిథ్యాభూతాన్ స్వప్నతుల్యా
న్విషయభోగా ననుభూయ వివిధా నసంఖ్యా నతిదుర్లభా న్మనోరథా
ననవరత మాశాస్యమాన అతృప్త స్సదా పరిధావతి, వివిధవిచిత్ర
స్థూలసూక్ష్మోత్కృష్ట నికృష్టానంతదేహా న్పరిగృహ్య తత్తద్దేహ విహిత
వివిధ విచిత్రానేకశుభాశుభ ప్రారబ్ధకర్మాణ్యనుభూయ తత్తత్కర్మఫల
వాసనాజాల వాసితాంతః కరణానాం పునఃపున స్తత్కర్మ ఫలవిషయ
ప్రవృత్తిరేవ జాయతే, సగ్సార నివృత్తిమార్గప్రవృత్తి రపి నజా
యతే, తస్మాదనిష్టమేవేష్టమివ విభాతి, ఇష్టమే వానిష్ట మివ భాతి,
అనాదిసగ్సారవిపరీతభ్రమాత్, తస్మా త్సర్వేషాం జీవానా మిష్ట
విషయే బుద్ధి స్సుఖబుద్ధి [illegible] భవతి, పరమార్థత స్త్వబాధిత
బ్రహ్మసుఖవిషయ ప్రవృత్తి రేవ నజాయతే, తత్స్వరూపజ్ఞానాభా
వాత్, తత్కథమితి నవిద్యతే, కథం బంధః కథం మోక్ష ఇతి విచా
రాభావా చ్చ, తత్కథ మితి, అజ్ఞానప్రాబల్యాత్, కస్మా దజ్ఞాన ప్రాబల్య
మితి, భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యవాసనాభావా చ్చ, తదభావః కథ మితి,
అత్యంతాంతః కరణమాలిన్యవిశేషాత్ అసత్సగ్సారతరణోపాయః
కథ మితి, దేశిక స్తమేవ కథయతి, సకలవేదశాస్త్రసిద్ధాంతరహస్యం
జన్మజన్మాభ్యస్తాత్యంతోత్కృష్ట సుకృతపరిపాకవశా త్సద్భి స్సంగో

జాయతే, తస్మాద్విధినిషేధ వివేకో భవతి, తతస్సదాచారప్రవృత్తి ర్జాయతే, సదాచారాదఖిలదురితక్షయో భవతి, తస్మాదంతఃకరణమతి విమలం భవతి, తత స్సద్గురుకటాక్ష మంతః కరణమాకాంక్షతి, తస్మా త్సద్గురుకటాక్షలేశవిశేషేణ సర్వసిద్ధయ స్సిధ్యంతి సర్వబంధాః ప్రవిన శ్యంతి, శ్రేయోవిఘ్నా స్సర్వే ప్రళయం యాంతి,సర్వాణిశ్రేయాంసి స్వయమేవాయాంతి, యథాజాత్యంధస్య స్వరూపజ్ఞానం నవిద్యతే తథా గురూపదేశేన వినా కల్పకోటిశతైరపి తత్త్వజ్ఞానం నజాయతే, తస్మా త్సద్గురుకటాక్షలేశవిశేషేణాచిరాదేవ తత్త్వజ్ఞానం భవతి, యదా సద్గురుకటాక్షో భవతి, తదా భగవత్కథాశ్రవణధ్యానాదౌ శ్రద్ధా జాయతే, తస్మాద్ధృదయస్థితానాది దుర్వాసనాగ్రంథివినాశో భవతి, తతో హృదయస్థితాః కామా స్సర్వే వినశ్యంతి,తస్మాద్ధృదయపుండ రీకకర్ణికాయాంపరమాత్మావిర్భావో భవతి, తతోదృఢతరావైష్ణవీభక్తి ర్జాయతే, తతో వైరోగ్య ముదేతి, వైరాగ్యాద్బుద్ధివిజ్ఞానావిర్భావో భవతి, అభ్యాసా త్తద్జ్ఞానం క్రమేణ పరిపక్వంభవతి, పక్వవిజ్ఞానా జ్జీవన్ముక్తో భవతి, తత శుభాశ్శుభకర్మాణి సర్వాణి సవాసనాని నశ్యంతి తతో దృఢతరశుద్ధసాత్వికవాసనయా భక్త్యతిశయో భవతి, భక్త్యతి శయేన నారాయణ స్సర్వమయ స్సర్వావస్థాసు ప్రవిభాతి, సర్వాణి జగంతి నారాయణమయాని ప్రవిభాంతి, నారాయణవ్యతిరిక్తం నకించి దస్తి, ఇత్యేతద్బుధ్వా విహరత్యుపాసక స్సర్వత్ర, నిరంతరసమాధిప రంపరాభి ర్జగదీశ్వరాకారా స్సర్వత్ర సర్వావస్థాసు ప్రవిభాంతి, అస్య మహాపురుషస్య క్వచిత్క్వచిదీశ్వర సాక్షాత్కారో భవతి, అస్యదేహ త్యాగేచ్ఛాయదా భవతి తదా వైకుంఠపార్షదా స్సర్వే సమాయాంతి తతో భగవద్ధ్యానపూర్వకం హృదయకమలే వ్యవస్థిత మాత్మానం స్వ మంతరాత్మానం సంచింత్య సమ్యగుపచారై రభ్యర్చ్యహంస మంత్రము చ్చరన్ సర్వాణి ద్వారాణి సంయమ్య సమ్యఙ్మనో నిరుధ్య చోర్ధ్వగేన వాయునా సహ ప్రణవేన ప్రణవానుసంధానపూర్వకం శనైశ్శనై ర్బ్రహ్మరంధ్రాద్వినిర్గత్య సోఽహమితి మంత్రేణ ద్వాదశాంతస్థిత పరమాత్మాన మేకీకృత్య పంచోపచారై రభ్యర్చ్యపున స్సోఽహమితి మంత్రేణ షోడ శాంతస్థితజ్ఞానాత్మాన మేకీకృత్యసమ్యగుపచారై రభ్యర్చ్య ప్రాకృత

పూర్వదేహం పరిత్యజ్య పురఃకల్పిత మంత్రమయ శుద్ధ బ్రహ్మతేజోమయ
నిరతిశయానందమయ మహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం పరిగృహ్య సూర్య
మండలాంతర్గతానంత దివ్యచరణారవిందాంగుష్ఠనిర్గత నిరతిశయానంద
మయామరనదీప్రవాహ మహాకృష్య భావనయాఽత్ర స్నాత్వా
వస్త్రాభరణా ద్యుపచారై రాత్మపూజాం విధాయ సాక్షా న్నారాయణో
భూత్వా తతో గురునమస్కారపూర్వకం ప్రణవగరుడం ధ్యాత్వా ధ్యానే
నావిర్భూత మహాప్రణవగరుడం పంచోపచారై రారాధ్య గుర్వను
జ్ఞయా ప్రదక్షిణనమస్కార పూర్వకం ప్రణవగరుడ మారుహ్య మహా
విష్ణో స్సమస్తాసాధారణచిహ్నా చిహ్నితో మహావిష్ణో స్సమస్తాసాధారణ
దివ్యభూషణై ర్భూషిత స్సుదర్శన పురుషం పురస్కృత్య విష్వక్సేన
పరిపాలితో వైకుంఠపార్షదైః పరివేష్టితో నభోమార్గ మావిశ్య పార్శ్వ
ద్వయస్థితానేకపుణ్యలోకా నతిక్రమ్య తత్రత్యైః పుణ్యపురుషై రభి
పూజిత స్సత్యలోక మావిశ్య బ్రహ్మాణ మభ్యర్చ్య బ్రహ్మణాచ సత్య
లోకవాసిభి స్సర్వై రభిపూజిత శ్శైవ మీశాన కైవల్యమాసాద్య
శివం ధ్యాత్వా శివమభ్యర్చ్య శివగణై స్సర్వై శ్శివేనచాభిపూజితో
గ్రహర్షిమండలా నతిక్రమ్య సూర్యసోమమండలే భిత్త్వా కీలకనారాయ
ణం ధ్యాత్వా ధ్రువమండలస్య దర్శనం కృత్వా భగవంతం ధ్రువ మభి
పూజ్యతతశ్శింశుమారచక్రం విభిద్య శింశుమారప్రజాపతి మభ్యర్చ్య
చక్రమధ్యగతం సర్వాధారం సనాతనం మహావిష్ణు మారాధ్య తేన
పూజిత స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా పరమానందం ప్రాప్య ప్రకాశతే, తతో
వైకుంఠవాసిన స్సర్వే సమాయాంతి తాంత్సర్వాంస్తు సంపూజ్య తై
స్సర్వై రభిపూజిత శ్చోపర్యుపరి గత్వా విరజానదీం ప్రాప్య తత్ర
స్నాత్వా భగవద్ధ్యానపూర్వకం పునర్నిమజ్య త త్రభూతోత్థ
సూక్ష్మాంగం భోగసాధనం సూక్ష్మశరీరముత్సృజ్య కేవలమంత్రమయ
దివ్య తేజోమయ నిరతిశయానందమయమహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం
పరిగృహ్య తత ఉన్మజ్యాత్మపూజా ంవిధాయ ప్రదక్షిణనమస్కార
పూర్వకం బ్రహ్మమయ వైకుంఠ మావిశ్య తత్రత్యా న్విశేషేణ సం
పూజ్య తన్మధ్యేచ బ్రహ్మానందమయానంత ప్రాకారప్రాసాదతోరణ విమా
నోపవనావళీభి ర్జ్వలచ్ఛిఖరై రుపలక్షితో నిరుపమనిత్య నిరవద్యనిరతి

శయా నిరవధిక బ్రహ్మానందాచలో విరాజతే, తదుపరి
యానంద దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్స్థానే శుద్ధబోధానందలక్షణం
విభాతి, తదంతరాళే చిన్మయ వేదికా, ఆనంద వేదికానందవనవిభూషితా,
తదభ్యంతరే అమితతేజోరాశి స్తదుపరి జ్వలతి, పరమమంగళాసనం
విరాజతే, తత్పద్మ కర్ణికాయాం శుద్ధశేషభోగాసనం విరాజతే, తస్యో
పరిసమాసీన మానందపరిపాలక మాదినారాయణం ధ్యాత్వా త మీ
శ్వరం వివిధోపచారై రారాధ్య ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధాయతదను
జ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వా పంచవైకుంఠానతీత్యాష్టవిరాట్కైవల్యం
ప్రాప్య తగ్ సమారా ధ్యోపాసకః పరమానందం ప్రాప్నోతీత్యుపనిషత్.

ఇ త్యథర్వణమహానారాయణోపనిషది సంసార తరణోపాయకథనద్వారా పరమ
మోక్షమార్గస్వరూప నిరూపణం నామ పంచమోఽధ్యాయః.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. తత ఉపాసకః పరమానందం ప్రాప్య, సావరణం బ్రహ్మాండం
చ భిత్వా పరిత స్సముపలోక్య [1] బ్రహ్మాండస్వరూపం నిరీక్ష్య పరమా
ర్థత స్తత్స్వరూపం బ్రహ్మజ్ఞానేనావబుధ్య సమస్త వేదశాస్త్రేతిహాసపురా
ణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మాదయ స్సురా స్సర్వే సమస్తాః పరమ
ర్షయ శ్చాండాభ్యంతర ప్రపంచైకదేశమేవ వర్ణయంత్యండస్వరూపం
నజానంతి బ్రహ్మాండా ద్బహిః ప్రపంచజ్ఞానం నజానంత్యేవ, కుతోఽం
డబహిః ప్రపంచజ్ఞానం దూరతో మోక్షప్రపంచజ్ఞాన మవి
ద్యాప్రపంచజ్ఞానం చేతి, కథం బ్రహ్మాండ స్వరూప మితి, కుక్కుటాం
డాకారం మహదాదిసమష్ట్యాకారమ్, అండం తపనీయ మయమ్, తప్త
జాంబూనదప్రభమ్, ఉద్యత్కోటిదివాకరాభమ్, చతుర్విధ సృష్ట్యుపల
క్షితమ్, మహాభూతైః పంచభిరావృతమ్, మహదహంకృతి తమోభి శ్చ,
మూలప్రకృత్యా పరివేష్టితమ్, అండభిత్తివిశాలగ్ సపాదకోటియోజన
ప్రమాణమ్, ఏకైకావరణం తథైవ, అండప్రమాణం పరిత అయుతద్వ
యకోటియోజనప్రమాణమ్, మహామండూకాద్యనంత శక్తిభిరధి
ష్ఠితమ్, నారాయణక్రీడాకందుకమ్, పరమాణువ ద్విష్ణు లోమసు

---

1 బ్రహ్మానంద.

సులగ్నమ్, అదృష్టాశ్రుతవివిధవిచిత్రానంత విశేషై రుపలక్షితమ్, అస్య బ్రహ్మాండస్య సమంతతః స్థితాన్యేతాదృశాన్యనంతకోటి బ్రహ్మాండాని సావరణాని జ్వలంతి, చతుర్ముఖ పంచముఖ షణ్ముఖ సప్తముఖాష్టముఖాది సంఖ్యాక్రమేణ సహస్రావధి ముఖాంతై ర్నారాయణాంశైః రజోగుణప్రధానై రేకైకసృష్టికర్తృభి రధిష్ఠితాని, విష్ణుమహేశ్వరాఖ్యై ర్నారాయణాంశైః సత్త్వతమోగుణప్రధానై రేకైకస్థితిసంహారకర్తృభి రధిష్ఠితాని, మహాజలౌఘమత్స్యబుద్బుదానంతసంఘవద్భ్రమంతి, క్రీడాసక్తజాలక కరతలామలక బృందవత్ మహావిష్ణోః కరతలే విలసన్త్యనంతకోటి బ్రహ్మాండాని, జలయంత్రస్థఘటమాలికాజాలవ న్మహావిష్ణో రేకైకరోమకూపాంత రేష్వనంతకోటి బ్రహ్మాండాని సావరణాని భ్రమంతి, సమస్తబ్రహ్మాండాంతర్బహిః ప్రపంచరహస్యం బ్రహ్మజ్ఞానేనావబుధ్య వివిధవిచిత్రానంతపరమవిభూతి సమష్టివిశేషాన్ సమవలోక్యాశ్చర్యామృతసాగరే నిమజ్జన్నిరతిశయానందపారావారో భూత్వా సమస్తబ్రహ్మాండజాలాని సముల్లంఘ్యామితాపరిచ్ఛిన్నానంత తమస్సాగర ముత్తీర్య మూలావిద్యా పురం దృష్ట్వా వివిధవిచిత్రానంత మహామాయావిశేషైః పరివేష్టితాం, అనంతమహామాయాశక్తి సమష్ట్యాకారా మనంతదివ్యతేజోజ్వాలాజాలై రలంకృతా మనంతమహామాయా విలాసానాం పరమాధిష్ఠానవిశేషాకారాం శశ్వదమితానందాచలోపరి, విహారిణీం మూలప్రకృతి జననీ మవిద్యాలక్ష్మీ మేవం ధ్యాత్వా వివిధోపచారై రారాధ్య సమస్తబ్రహ్మాండసమష్టిజననీం వైష్ణవీం మహామాయాం నమస్కృత్య తయాచానుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వా మహావిరాట్పదం ప్రాప, మహావిరాట్స్వరూపం కథమితి, సమస్తావిద్యాపాదకో విరాట్, విశ్వత శ్చక్షురుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో హస్త ఉత విశ్వత స్పాత్, సం [illegible] ర్యాం నమతి సంపతత్రైర్ద్యావాపృథివీ జనయన్ దేవ ఏకః, నసందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్, హృదా మనీషామనసాభిక్లృప్తోయ ఏనం విదు రమృతాస్తే భవంతి, మనోవాచామగోచర మాదివిరాట్స్వరూపం వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాతశ్చోపర్యుపరి గత్వా వివిధవిచిత్రా

నంత మూలావిద్యావిలాసా నవలోక్యోపాసకః పరమకౌతుక-
అఖండపరిపూర్ణ పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణ స్సమస్త స్వరూ
ధకారిణీ, అపరిచ్ఛిన్న తిరస్కరిణ్యాకారా వైష్ణవీ మహాయోగ
మాయా మూర్తిమద్భి రంతర్మహామాయాజాలవిశేషైః పరిసేవితా,
తస్యాః పుర మతికౌతుక మత్యాశ్చర్య సాగరానందలక్షణ మమృతం
భవతి, అవిద్యాసాగరప్రతిబింబిత నిత్యవైకుంఠ ప్రతివైకుంఠ మివ
విభాతి, ఉపాసక స్తత్పురం ప్రాప్య యోగమాయాలక్ష్మీం ధ్యాత్వా
వివిధోపచారై రారాధ్య తయా సంపూజిత శ్చానుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి
గత్వానంతయోగమాయా విలాసా నవలోక్యోపాసకః పరమకౌతుకం
ప్రాప, తత ఉపరిపాదవిభూతివైకుంఠపుర మాభాతి, అత్యాశ్చర్యానంత
విభూతి సమష్ట్యాకారమ్, ఆనందరసప్రవాహై రలంకృతమ్, [1]అమిత
తరంగిణ్యాః ప్రవాహై రతి మంగళమ్, బ్రహ్మతేజోవిశేషాకారై రనంత
బ్రహ్మవనై రభిత స్తతమ్, అనంతనిత్యముక్తై రభివ్యాప్తమ్, అనంత
చిన్మయప్రాసాద జాలసంకులమ్, అనాదిపాదవైకుంఠ మేవ భాతి, తన్మ
ధ్యేచ చిదానందాచలో విభాతి, తదుపరి జ్వలతి విభూతినిరతిశయానంద
దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరే పరమానంద విమానం విభాతి, తద
భ్యంతరసంస్థానే చిన్మయాసనం విరాజతే, తత్పద్మకర్ణికాయాం నిరతి
శయదివ్యతేజోరాశ్యంతర సమాసీనమాదినారాయణం ధ్యాత్వా
వివిధోపచారై స్తగసమారాధ్య తేనాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోప
ర్యుపరి గత్వా సావరణ మవిద్యాండం చ భిత్త్వా విద్యాపాద ముల్లంఘ్య
విద్యావిద్యయో స్సంధౌ విష్వక్సేనవైకుంఠపుర మాభాతి, అనంతదివ్య
తేజోజ్వాలాజాలై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంత మనంతబోధానంద వ్యూ
హై రభిత స్తతం శుద్ధబోధవిమానావళిభి ర్విరాజిత మనంతానంద
పర్వతైః పరమకౌతుక మాభాతి, తన్మధ్యేచ కల్యాణాచలోపరి శుద్ధా
నందవిమానం విభాతి, తదభ్యంతరే దివ్యమంగళాసనం విరాజతే, తత్పద్మ
కర్ణికాయాం బ్రహ్మతేజోరాశ్యంతర సమాసీనం భగవదనంతవిభూతి
విధినిషేధ పరిపాలకమ్, సర్వప్రవృత్తి సర్వహేతు నిమిత్తకమ్, నిరతి
శయలక్షణ మహావిష్ణుస్వరూపమ్, అఖిలాపవర్గపరిపాలకమ్, అమిత

1 అభిత.

విక్రమ మేవం విధం విష్వక్సేనం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా
న్విధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరిగత్వా
విద్యా విభూతిమ్ ప్రాప్య విద్యామయా ననంతవైకుంఠాన్ పరితో౽వ
స్థితాన్ బ్రహ్మతేజోమయా నవలోక్యోపాసకః పరమానందం ప్రాప,
విద్యామయా ననంతసముద్రా నతిక్రమ్య బ్రహ్మవిద్యాతరంగిణీ మాసా
ద్యతత్ర స్నాత్వా భగవతో ధ్యానపూర్వకమ్ పున ర్నిమజ్య మంత్ర
మయశరీర ముత్సృజ్య విద్యానందమయామృతదివ్యశరీరమ్ పరిగృహ్యా
నారాయణసారూప్యం ప్రాప్యాత్మపూజాం విధాయ బ్రహ్మమయ
వైకుంఠవాసిభి స్సర్వై ర్నిత్యముక్తై స్సుపూజిత స్తతో బ్రహ్మవిద్యా
ప్రవాహై రానంద రసనిర్భరైః క్రీడానంత పర్వతై రనంతై రభివ్యా
ప్తమ్, బ్రహ్మవిద్యామయై స్సహస్రప్రాకారై రానందామృతమయై ర్దివ్య
గంధై స్స్వభావై శ్చిన్మయై రనంతబ్రహ్మవనై రతిశోభితమ్, ఉపాసక
స్త్వేవం విధం బ్రహ్మవిద్యావైకుంఠ మావిశ్య తదభ్యంతరస్థితాత్యం
తోన్నతబోధానంద ప్రాసాదాగ్రస్థిత ప్రణవ విమానోపరిస్థితామ్,
అపారబ్రహ్మవిద్యా సామ్రాజ్యాధిదేవతామ్, అమోఘనిజమందకటా
క్షేణానాదిమూలావిద్యా ప్రళయకరీం అద్వితీయా మేకాం అనంత
మోక్షసామ్రాజ్యలక్ష్మీ మేవం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధా
య వివిధోపచారై రారాధ్య పుష్పాంజలిగ్ం సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్ర
విశేషై స్తయాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరిగత్వా బ్రహ్మవిద్యా
తీరే గత్వా బోధానందమయా ననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయా
నందం ప్రాప్య బోధానందమయా ననంత సముద్రా నతిక్రమ్య గత్వాగత్వా
బ్రహ్మవనేషు పరమమంగళాచలశ్రేణిషు తతో బోధానందవిమానవపరంప
రాసూపాసకః పరమానన్దం ప్రాప, తతః శ్రీతులసీవైకుణ్ఠపురమా
భాతి, పరమకల్యాణ మనంతవిభవమ్, అమితతేజోరాశ్యాకారమ్,
అనంతబ్రహ్మతేజోరాశిసమష్ట్యాకారమ్, చిదానందమయానేకప్రాకారవి
శేషైః పరివేష్టితం అమితబోధానందాచలోపరిస్థితమ్, బోధానందతరం
గిణ్యాః ప్రవాహై రతిమంగళమ్, నిరతిశయానందై రనంతబృందావనై
రభిశోభితమ్, అఖిలపవిత్రాణాం పరమపవిత్రమ్, చిద్రూపై రనంతనిత్య
ముక్తై రత్యభివ్యాప్తమ్, ఆనందమయానంతవిమానజాలై రలంకృతమ్,

మిత తేజోరాశ్యంతర్గతదివ్యతేజోరాశివిశేషమ్, ఉపాసక స్త్వేవమా
కారం తులసీవైకుంఠం ప్రవిశ్య తదంతర్గతదివ్యవిమానోపరిస్థితామ్,
ర్వపరిపూర్ణస్య మహావిష్ణోః సర్వాంగేషు విహారిణీమ్, నిరతిశయసౌం
ర్యలావణ్యాధిదేవతామ్, బోధానందమయై రనంతనిత్యపరిజనైః పరిసే
తామ్, శ్రీసఖీం తులసీ మేవం లక్ష్మీం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా
ద్విధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య స్తుత్వా స్తోత్ర విశేషై స్తయాభి
పూజిత స్తత్రత్యై శ్చాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వా పర
మానందతరంగిణ్యా స్తీరే గత్వా తత్ర పరితోఽవస్థితాన్ శుద్ధబోధా
నందమయా ననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయానందం ప్రాప్య తత్ర
త్యై శ్చిద్రూపైః పురాణపురుషై శ్చాభిపూజిత స్తతో గత్వాగత్వా
బ్రహ్మవనేషు దివ్యగంధానందపుష్పవృష్టిభి స్సమన్వితేషు దివ్యమఙ్గళాల
యేషు నిరతిశయానందామృతసాగరేష్వమిత తేజోరాశ్యాకారేషు
కల్లోలవనసంకులేషు తతోఽనంతశుద్ధబోధవిమానజాలసంకులానందా
కల్పశ్రేణిషూపాసక స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా విమానపరంపరా స్త్వనంత
తేజః పర్వతరాజీ శ్చైవం క్రమేణ ప్రాప్య విద్యానందమయో స్మిం
న తత్రానందతరంగిణ్యాః ప్రవాహేషు స్నాత్వా బోధానందవనం
ప్రాప్య, శుద్ధబోధపరమానందాకారవనం, సంతతామృతపుష్పవృష్టిభిః
పరి[1]వేష్టితం, పరమానందప్రవాహై రభివ్యాప్తం మూర్తిమద్భిః పర
మమంగళైః పరమకౌతుకం, అపరిచ్ఛిన్నానందసాగరాకారం, క్రీడా
నందపర్వతై రభిశోభితం, తన్మధ్యే చ శుద్ధబోధానందవైకుంఠం యదేవ
బ్రహ్మవిద్యాపాదవైకుంఠం సహస్రానందప్రాకారై స్సముజ్జ్వలతి, అనంతా
నంద విమానజాలసంకులమ్, అనంతబోధసౌధవిశేషై ర్విశేషితం, బోధా
నందమయానంత పరమఛత్రధ్వజచామర వితానతోరణై రలంకృతం,
పరమానందవ్యూహై ర్నిత్యముక్తై రభిత స్తతం, అనంతదివ్యతేజః
పర్వతసముష్ట్యాకారం, అపరిచ్ఛిన్నానంతశుద్ధబోధానందమండలమ్,
వాగాచామగోచరానందబ్రహ్మతేజోరాశిమండలమ్, అఖండతేజోమండల
విశేషమ్, శుద్ధానందసమష్టిమండలవిశేషం అఖండచిద్ఘనానందవిశే
షం, ఏవం విధం బోధానందవైకుంఠ ముపాసకః ప్రవిశ్య తత్ర

1 సేవితం.

స్సర్వై రభిపూజితః, పరమానందాచలోపర్యఖండబోధవిమానం ప్రజ్వలతి, తదభ్యంతరే చిన్మయాసనం విరాజతే, తదుపరి విఖ్యాత్యఖండానందతేజోమండలమ్, తదభ్యంతరసమాసీన మాదినారాయణం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధాయ వివిధోపచారై స్సుసంపూజ్య పుష్పాంజలిగ్ సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్రవిశేషైః స్వరూపేణావస్థితము పాసక మవలోక్య త ముపాసక మాదినారాయణః స్వసింహాసనే సుసంస్థాప్య తద్వైకుంఠవాసిభి స్సర్వై స్సమన్విత స్సమస్త మోక్షసామ్రాజ్యపట్టాభిషేక ముద్దిశ్య మంత్రపూతై రుపాసకమానందకలశై రభిషిచ్య దివ్యమంగళ మహావాద్య పురస్సరం వివిధోపచారై రభ్యర్చ్యమూర్తిమద్భి స్సర్వైః స్వచిహ్నై రలంకృత్య ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధాయ, త్వం బ్రహ్మాసి, అహం బ్రహ్మాస్మి, ఆవయో రంతరం నవిద్యతే, త్వమేవాహమ్, అహమేవ త్వమ్, ఇత్యభిధాయేత్యుక్త్వాదినారాయణ స్తిరోదధే తదేత్యుపనిషత్.

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమమోక్షమార్గస్వరూప నిరూపణం నామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

సప్తమోఽధ్యాయః.

అథోపాసక స్తదాజ్ఞయా నిత్యగరుడమారుహ్య వైకుంఠవాసిభి స్సర్వైః పరివేష్టితో మహాసుదర్శనం పురస్కృత్య విష్వక్సేనపరిపాలితశ్చోపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మానందవిభూతిం ప్రాప్య సర్వత్రావస్థితాన్ బ్రహ్మానందమయాననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయానంద సాగరో భూత్వా ఆత్మారామానానందవిభూతిపురుషా ననంతానవలోక్య తాన్ సర్వా నుపచారై స్సమభ్యర్చ్య తై స్సర్వై రభిపూజిత శ్చోపాసక స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మానంద విభూతిం ప్రాప్యానంతదివ్యతేజః పర్వతైరలంకృతాన్ పరమానందలహరీవనశోభితా నసంఖ్యాకా నానందసముద్రా నతిక్రమ్య వివిధవిచిత్రానంత పరమతత్త్వవిభూతిసమష్టి విశేషాన్ పరమకౌతుకాన్ బ్రహ్మానందవిభూతివిశేషా నతిక్రమ్యోపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప, తతస్సుదర్శన వైకుంఠపుర మాభాతి, నిత్యమంగళ మనంతవిభవమ్, సహస్రానందప్రాకారపరివేష్టితమ్, అయుతకుక్ష్య

పలక్షితమ్, అనంతోత్కటజ్వాలదరమండలమ్, నిరఙ్కుశలం బృందారకపరమానందం, శుద్ధబుద్ధ స్వరూపమ్, అనంతానంద సౌదామినీ పరమవిలాసమ్, నిరతిశయపరమానందపారావారమ్, అనంతైరానందపురుషై శ్చిద్రూపై రధిష్ఠితమ్, తన్మధ్యేచ సుదర్శనం మహాచక్రం చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం, యేనపూత స్తరతిదుష్కృతాని, తేనపవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా అతిపాప్మానమరాతింతరేమ, లోకస్యద్వారమర్చిమత్పవిత్రమ్, జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్, అమృతస్యధారాబహుధా దోహమానమ్, చరణం నో లోకే సుధితాం దధాతు, అయుతారంజ్వాలంతమ్, అయుతారసమష్ట్యాకారమ్, నిరతిశయవిక్రమవిలాసమ్, అనంతదివ్యాయుధదివ్యశక్తిసమష్టిరూపమ్, మహావిష్ణోరనర్గళప్రతాపవిగ్రహం అయుతాయుతకోటియోజన విశాలం అనంతజ్వాలాజాలై రలంకృతం సమస్తదివ్యమఙ్గళనిదానం అనంతదివ్యతీర్థానాం నిజమందిరం ఏవగ్ సుదర్శనం మహాచక్రం ప్రజ్వలతి, తస్యనాభిమండలసగ్ స్థానేఉపలక్ష్యతే నిరతిశయానందదివ్యతేజోరాశిః, తన్మధ్యేచ సహస్రారచక్రం ప్రజ్వలతి తదఖండదివ్యతేజోమండలాకారమ్, పరమానంద సౌదామినీ నిచయోజ్జ్వలం, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే షట్ఛతారచక్రం ప్రజ్వలతి, తస్యామితపరమతేజః పరమవిహారసగ్ స్థానవిశేషమ్, విజ్ఞానఘనస్వరూపమ్, తదంతరాళేత్రిశతారచక్రంవిభాతి, తచ్చ పరమకల్యాణవిలాసవిశేషమ్, అనంతచిదాదిత్యసమష్ట్యాకారమ్, తదభ్యంతరేశతారచక్రమాభాతి, తచ్చ పరమతేజోమండలవిశేషమ్, తన్మధ్యేచ షష్ట్యరచక్రమాభాతి, తచ్చ బ్రహ్మతేజః పరమవిలాస విశేషం, తదభ్యంతరగ్ స్థానేషట్కోణచక్రం ప్రజ్జ్వలతి, తచ్చాపరిచ్ఛిన్నానంత దివ్యతేజోరాశ్యాకారమ్, తదభ్యంతరేమహానందపదంవిభాతి, తత్కర్ణికాయాగ్ సూర్యేందువహ్నిమండలాని చిన్మయాని జ్వలంతి, తతోపలక్ష్యతే నిరతిశయదివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే యుగపదుదితానంతకోటి రవిప్రకాశ స్సుదర్శన పురుషో విరాజతే, సుదర్శనపురుషో మహావిష్ణురేవ, మహావిష్ణో స్సమస్తసాధారణచిహ్నచిహ్నితః, ఏవ ముపాసకసుదర్శన—

మానందమయా సనంతవైకుంఠా నవలోకోపాసకః పరమానందం ప్రాప, తతఉపరి వివిధవిచిత్రానంత చిద్విలాసవిభూతి విశేషానవిక్రమ్యా నంత పరమానందవిభూతిసమష్టివిశేషాననంత నిరతిశయానంద సముద్రానతీత్యోపాసకః క్రమేణాద్వైతసంస్థానంప్రాప, కథ మద్వైతసగ్స్థానం అఖండానందస్వరూపం,అనిర్వాచ్యమమితబోధసాగరం అమితానంద సముద్రమ్, విజాతీయవిశేషవివర్జితం సజాతీయవిశేషవిశేషితం,నిరవయవం నిరాధారం,నిర్వికారం నిరంజనం,అనంతబ్రహ్మానందసమష్టికందం, పరమచిద్విలాససమష్ట్యాకారం, నిర్మలం నిరవద్యం నిరాక్రియం,అతినిర్మలానంతకోటిరవిప్రకాశైకస్ఫుటలింగం, అనంతోపనిషదర్థస్వరూపం,అఖిల ప్రమాణాతీతం, మనోవాచామగోచరం, నిత్యముక్తస్వరూపం,అనాధారమాదిమధ్యాంతశూన్యం, కైవల్యం, పరమగ్ శాంతం, సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరం, మహతో మహత్తరం, అపరిమితానందవిశేషం, శుద్ధబోధానందవిభూతివిశేషం,అనంతానందవిభూతివిశేషసమష్టిరూపం, అక్షరమనిర్దేశ్యం కూటస్థమచలం ధ్రువ మదిగ్దేశకాలం, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య పరిపూర్ణం పరమయోగిభి ర్విమృగ్యం, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేదరహితం, నిరంతరాభినవం నిత్యపరిపూర్ణం, అఖండానందామృతవిశేషం, శాశ్వతం పరమపదం నిరతిశయానందానంతతటిత్పర్వతాకారం, అద్వితీయగ్ స్వయంప్రకాశ మనిశం జ్వలతి, పరమానంద లక్షణాపరిచ్ఛిన్నానంత పరంజ్యోతి శ్శాశ్వతగ్ శశ్వద్విభాతి, తదభ్యంతరసగ్స్థానే అమితానందచిద్రూపాచలం అఖండపరమానంద విశేషం బోధానంద మహోజ్జ్వలం, నిత్యమంగళమందిరం, చిన్మథనావిర్భూతచిత్సారం, అనంతాశ్చర్యసాగరం, అమితతేజోరాశ్యంతర్గతతేజోవిశేషమ్, అనంతానందప్రవాహై రలంకృతం నిరతిశయానందపారావారాకారం, నిరుపమనిత్యనిరవద్యనిరతిశయ నిరవధికతేజోరాశివిశేషం, నిరతిశయానందసహస్రప్రాకారై రలంకృతం, శుద్ధబోధసౌధావళివిశేషై రలంకృతం, చిదానందమయానంత దివ్యారామై స్సుశోభితం, శశ్వదమితపుష్పవృష్టిభి స్సమంతత స్సంతతం, తదేవత్రిపాద్విభూతివైకుంఠస్థానం, తదేవపరమకైవల్యమ్, తదేవాబాధితపరమతత్వమ్, తదేవానంతోపనిషద్విమృగ్యమ్, తద్దేవపరమయోగిభి ర్ముముక్షుభి స్సర్వై

రాశ్యాస్యమానమ్, తదేవ సద్ఘనం తదేవ చిద్ఘనమ్, తదేవా[illegible]
తదేవ శుద్ధబోధఘనవిశేషమ్, అఖండానన్దబ్రహ్మచైతన్యాధిదేవతా
స్వరూపమ్, సర్వాధిష్ఠాన మద్వయపరబ్రహ్మవిహారమండలమ్, నిరతిశ
యానందతేజోమండలమ్, అద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః పర
మాధిష్ఠానమండలం నిరతిశయపరమానంద పరమమూర్తివిశేషమండ
లమ్, అనంతపరమమూర్తిసమష్టిమండలమ్, నిరతిశయ పరమానందల
క్షణపరబ్రహ్మణః, పరమమూర్తిపరమతత్త్వవిలాస విశేషమండలమ్, బో
[illegible]నంతపరమవిలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్, అనంత
చిద్విలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్ అఖండశుద్ధచైతన్యనిజమూర్తి
విశేషవిగ్రహమ్, వాచామగోచరానంత శుద్ధబోధవిశేషవిగ్రహమ్,
అనంతానన్దసముద్రసమష్ట్యాకారమ్, అనంతబోధాచలై రనంతబోధా
నందాచలై రధిష్ఠితం నిరతిశయానన్దపరమమంగళవిశేష సమష్ట్యాకా
రమ్, అఖండాద్వైతపరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమమూర్తిప
రమతేజః పుంజపిండవిశేషమ్, చిద్రూపాదిత్యమండలమ్, ద్వాత్రింశ
ద్వ్యూహభేదై రధిష్ఠితమ్, వ్యూహభేదాశ్చ, కేశవాదిచతుర్వింశతిః,
సుదర్శనాదిన్యాసమంత్రాః, సుదర్శనాదియంత్రోద్ధారః, అనంతగరుడ
విష్వక్సేనాశ్చ, నిరతిశయానందాశ్చ ఆనందవ్యూహమధ్యే సహస్ర
కోటియోజనాయతోన్నత చిన్మయప్రాసాదమ్, బ్రహ్మానందమయవి
మానకోటిభి రతిమంగళమ్, అనంతోపనిషదర్థారామజాలసంకులమ్,
సామహంసకూజితై రతిశోభితమ్, ఆనందమయాశిఖరై రలంకృతమ్,
చిదానందరసనిర్ఝరై రభివ్యాప్తమ్, అమితానందతేజోరాశ్యంతరస్థితమ్,
అనంతానందాశ్చర్యసాగరమ్ తదభ్యంతరసగ్స్థానే అనంతకోటిరవి
ప్రకాశాతిశయప్రకారమ్, నిరతిశయానందలక్షణమ్, ప్రణవాఖ్యవిమా
నం విరాజతే, శతకోటిశిఖరై రానందమయై స్సముజ్జ్వలతి, తదంతరాళే
బోధానందాచలోపర్యష్టాక్షరీమంటపోవిభాతి, తన్మధ్యేచ చిదానంద
మయవేదికా ఆనందవనభూషితా, తదుపరి జ్వలతి నిరతిశయానందతేజో
రాశిః, తదభ్యంతరసగ్స్థానే అష్టాక్షరీపద్మవిభూషితం చిన్మయాసనం విరా
జతే, ప్రణవకర్ణికాయాం సూర్యేందువహ్నిమండలాని చిన్మయాని
జ్వలంతి, తత్రాఖండానంద తేజోరాశ్యంతర్గతం పరమమంగళాకార ఘనం

తాసనం విరాజతే, తస్యోపరిచమహాయన్త్రం ప్రజ్వలతి, నిరతిశయ బ్రహ్మానందపరమమూర్తి మహాయన్త్రమ్, సమస్తబ్రహ్మతేజోరాశిసమష్టి రూపమ్, చిత్స్వరూపం నిరంజనం పరబ్రహ్మ స్వరూపమ్, పరబ్రహ్మణః పరమరహస్యకైవల్యమ్, మహాయన్త్రమయపరమ వైకుంఠనారాయ ణయన్త్రం [1]విజయతే, తత్స్వరూపం కథ మితి, దేశిక స్తథేతిహో వాచ, ఆదౌ షట్కోణచక్రం, తన్మధ్యే షడ్దళపద్మమ్,తత్కర్ణికాయాం ప్రణవః, ఓ మితి. ప్రణవమధ్యేనారాయణ [2]బీజమమితి. తత్సాధ్యగర్భి తమ్, మమసర్వాభీష్ట సిద్ధిం కురుకురుస్వాహేతి, తత్పద్మదళేషు విష్ణునృసిం హషడక్షరమన్త్రౌ, ఓంనమోవిష్ణవే, ఐం క్లీం శ్రీం హ్రీం క్ష్రౌం ఫట్, తద్దళకపోలేషు, రామకృష్ణషడక్షరమన్త్రౌ, రాం రామాయనమః, క్లీం కృష్ణాయనమః, షట్కోణేషు సుదర్శనషడక్షరమన్త్రః, సహస్రారహుం ఫడితి, షట్కోణకపోలేషు ప్రణవయుక్తశివపంచాక్షరమన్త్రః, ఓం నమశ్శివాయేతి, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తాద్బహి రష్టదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ నృసింహాష్టాక్షరమన్త్రౌ, ఓం నమో నారాయణాయ, జయజయ నృసింహ, తద్దళసంధిషు రామకృష్ణ శ్రీకరాష్టాక్షరమన్త్రాః, ఓంరామాయ హుంఫట్ స్వాహా, క్లీం దామో దరాయ నమః, ఉత్తిష్ఠశ్రీకరస్వాహా, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తం,వృత్తాద్బహిర్నవదళపద్మం, తేషు దళేషు రామకృష్ణహయగ్రీవన వాక్షరమన్త్రాః ఓం రామచన్ద్రాయ నమ ఓం. క్లీంకృష్ణాయగోవిందా యక్లీం, హస్ర్వింహయగ్రీవాయనమహస్ర్వౌం, తద్దళకపోలేషు దక్షిణా మూర్తినవాక్షరమన్త్రః, ఓందక్షిణామూర్తి రీశ్వరోమ్,తద్బహిః నారా యణబీజయుక్త వృత్తం వృత్తాద్బహిర్దశదళపద్మమ్,తేషు దళేషు రామ కృష్ణదశాక్షరమన్త్రౌ, హుంజానకీవల్లభాయ స్వాహా, గోపీజనవల్లభాయ స్వాహా, తద్దళసంధిషు నృసింహమాలామన్త్రః, ఓం నమోభగవతే శ్రీమహానృసింహాయ కరాళదంష్ట్రివదనాయ మమవిఘ్నాన్ పచపచ స్వాహా, తద్బహిర్నృసింహైకాక్షరయుక్తం వృత్తమ్, [3]క్ష్రౌమిత్యే కాక్షరమ్, వృత్తా ద్బహిర్ద్వాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ వాసుదేవ ద్వాదశాక్షరమన్త్రౌ, ఓం నమోభగవతే నారాయణాయ,

ఓంనమో భగవతే వాసుదేవాయ, తద్దళకపోలేషు, మహావిష్ణురామ
కృష్ణద్వాదశాక్షరమంత్రాశ్చ, ఓంనమో భగవతే మహావిష్ణవే, ఓంహ్రీం
భరతాగ్రజ రామ క్లీంస్వాహా, శ్రీం హ్రీం క్లీం కృష్ణాయ గోవిందాయ
నమః, తద్బహిర్జగన్మోహన బీజయుక్తం వృత్తం, క్లీమితి, వృత్తాద్బహి
శ్చతుర్దశదళపద్మమ్, తేషుదళేషు లక్ష్మీనారాయణ హయగ్రీవగోపాల
దధివామనమంత్రాశ్చ, ఓం హ్రీంహ్రీం శ్రీంశ్రీం లక్ష్మీవాసుదేవాయనమః,
ఓంనమ స్సర్వకోటిసర్వ విద్యారాజాయ, క్లీంకృష్ణాయ గోపాలచూడా
మణయే స్వాహా, ఓంనమో భగవతే దధివామనాయ (ఓం) తద్దళ
సంధి ష్వన్నపూర్ణేశ్వరీమంత్రః, హ్రీం పద్మావత్యన్నపూర్ణే మాహే
శ్వరి స్వాహా, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తాద్బహి
ష్షోడశదళపద్మమ్, తేషుదళేషు శ్రీకృష్ణసుదర్శన షోడశాక్షరమంత్రౌ చ,
ఓం నమో భగవతే రుక్మిణీవల్లభాయ స్వాహా, ఓన్నమోభగవతే మహా
సుదర్శనాయహుంఫట్, తద్దళసంధిషు స్వరా స్సుదర్శనమాలామం
త్రాశ్చ [1] అఆఇఈఉఊఋౠఌౡఏఐఓఔఅంఅః, సుదర్శనమహా
చక్రాయ దీప్తరూపాయ సర్వతో మాం రక్షరక్ష సహస్రార హుంఫట్
స్వాహా, తద్బహి ర్వరాహబీజయుక్తం వృత్తమ్, తద్ధుమితి, వృత్తా
ద్బహి రష్టాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామ నాష్టాదశాక్షర
మంత్రౌ, క్లీంకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయస్వాహా, ఓం
నమోవిష్ణవే సురపతయే మహాబలాయ స్వాహా, తద్దళకపోలేషు గరుడ
పంచాక్షరమంత్రో గరుడమాలామంత్రశ్చ, క్షిపఓగ్ స్వాహా, ఓన్నమః
పక్షిరాజాయ సర్వవిషభూతరక్షఃకృత్యాది భేదనాయ సర్వేష్టసాధ
కాయ స్వాహా! తద్బహిర్మాయాబీజయుక్తం [2]వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహిః
పునరష్టదళ పద్మం, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామనాష్టాక్షరమంత్రౌ,
ఓం నమో దామోదరాయ, ఓం వామనాయ నమః, తద్దళకపోలేషు
నీలకంఠ త్ర్యక్షరీ గరుడపంచాక్షరీ మంత్రౌచ, ప్రేంరీంఠః శ్రీకంఠః, న
మోఽండజాయ, తద్బహి ర్మన్మథబీజయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహి
శ్చతుర్విగ్శతిదళపద్మమ్ తేషు దళేషు శరణాగతనారాయణమంత్రో
నారాయణ హయగ్రీవగాయత్రీ మంత్రౌచ, శ్రీమన్నారాయణచరణౌ

శరణం ప్రపద్యే, శ్రీమతే నారాయణాయ నమః ద్వయమ్ ద్వయమ్, నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్, వాగీశ్వరాయ విద్మహే, హయగ్రీవాయ ధీమహి, తన్నో హగ్ం సః ప్రచోదయాత్, తద్దళకపోలేషు నృసింహసుదర్శన బ్రహ్మగాయత్రీమంత్రాశ్చ, వజ్రనఖాయ విద్మహే, తీక్ష్ణదగ్ంష్ట్రాయ ధీమహి, తన్నృస్సింహః ప్రచోదయాత్, సుదర్శనాయవిద్మహే, హేతిరాజాయ ధీమహి, తం న శ్చక్రః ప్రచోదయాత్, తత్సవితు ర్వరేణ్యం, భర్గోదేవస్యధీమహి, ధియోయోనః ప్రచోదయాత్, తద్బహి ర్హయగ్రీవై కాక్షర యుక్తం వృత్తమ్, [1]హ్స్రామితి, వృత్తాద్బహి ర్ద్వాత్రిగ్ంశదళపద్మమ్. తేషుదళేషు నృసింహ హయగ్రీవానుష్టుభమంత్రౌ ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతగ్ం సర్వతోముఖమ్, నృసింహం భీషణం భద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహమ్, ఋగ్యజుస్సామ రూపాయ వేదాహరణకర్మణే, ప్రణవోద్గీథవపుషే మహాశ్వశిరసే నమః, తద్దళకపోలేషు రామకృష్ణానుష్టుభమంత్రౌ, రామభద్ర మహేష్వాస రఘువీరనృపసత్తమ, భోదశాస్యాంతకాస్మాకం రక్షాం దేహి శ్రియంచ[2]తే, దేవకీసుత గోవిందవాసుదేవ జగత్పతే, దేహి మే తనయం కృష్ణ త్వామహం శరణం గతః, తద్బహిః ప్రణవసంపుటితాగ్నిబీజయుక్తం వృత్తమ్, ఓం రం ఓమితి, వృత్తా ద్బహి ష్షట్త్రిగ్ంశద్దళపద్మమ్, తేషు దళేషు హయగ్రీవషట్త్రింశదక్షరమంత్రః, పునరష్టత్రింశ దక్షరమంత్రశ్చ, హగ్ంసః విశ్వోత్తీర్ణస్వరూపాయ చిన్మయానందరూపిణే, తుభ్యం నమోహయగ్రీవ విద్యారాజాయ విష్ణవే- సోఽహమ్, [3]హ్స్రౌ మోన్నమోభగవతే హయగ్రీవాయ సర్వవాగీశ్వరేశ్వరాయ సర్వవేదమయాయ సర్వవిద్యాం మే దేహి స్వాహా, తద్దళకపోలేషు ప్రణవాది నమోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతాః కేశవాదిచతుర్విగ్ంశతిమంత్రాశ్చ, అవశిష్టద్వాదశస్థానేషు రామకృష్ణగాయత్రిద్వయవర్ణ చతుష్టయ మేకైకస్థలే, ఓం కేశవాయ నమః, ఓంనారాయణాయ నమః, ఓంమాధవాయ నమః, ఓం గోవిందాయ నమః, ఓంవిష్ణవే నమః, ఓంమధుసూదనాయ నమః, ఓం త్రివిక్రమాయ నమః, ఓంవామనాయ నమః, ఓంశ్రీధరా

---

1 హ్లోహ్సా మితి. 2 మే. 3 హ్లౌం మో; హ్సౌం మో.

య నమః, ఓంహృషీకేశాయ నమః, ఓంపద్మనాభాయ నమః, ఓందామోదరాయ నమః, ఓంసంకర్షణాయ నమః, ఓం వాసుదేవాయనమః, ఓంప్రద్యుమ్నాయ నమః, ఓం అనిరుద్ధాయ నమః, ఓం పురుషోత్తమాయ నమః, ఓం అధోక్షజాయ నమః, ఓం నారసింహాయ నమః, ఓం అచ్యుతాయ నమః, ఓం జనార్దనాయ నమః, ఓం ఉపేంద్రాయ నమః, ఓం హరయే నమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ నమః, దాశరథాయవిద్మహే సీతావల్లభాయ ధీమహి, తన్నో రామః ప్రచోదయాత్, దామోదరాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తం నః కృష్ణః ప్రచోదయాత్, తద్బహిః ప్రణవసంపుటితాం కుశబీజయుక్తం వృత్తమ్, ఓం క్రోం ఓ మితి, తద్బహిః పునర్వృత్తమ్, తన్మధ్యే ద్వాదశ కుక్షిస్థానాని సాంతరాళాని, తేషు కౌస్తుభవనమాలా శ్రీవత్ససుదర్శన గరుడపద్మధ్వజానంత శార్ఙ్గగదాశంఖ నందకమంత్రాః ప్రణవాది నమోఽంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ ఓం కౌస్తుభాయనమః, ఓం వనమాలాయై నమః, ఓం శ్రీవత్సాయనమః, ఓంసుదర్శనాయనమః, ఓంగరుడాయనమః, ఓంపద్మాయ నమః, ఓంధ్వజాయనమః, ఓంఅనంతాయనమః, ఓంశార్ఙ్గాయనమః, ఓం గదాయైనమః, ఓం శంఖాయైనమః, ఓంనందకాయనమః, తదంతరాళేషు ఓం విష్వక్సేనాయనమః, ఓం ఆచక్రాయ స్వాహా, ఓం విచక్రాయ స్వాహా, ఓం సుచక్రాయ స్వాహా, ఓం ధీచక్రాయ స్వాహా, ఓం సంచక్రాయ స్వాహా, ఓంజ్వాలాచక్రాయ స్వాహా, ఓంక్రుద్ధోల్కాయ స్వాహా, ఓంమహోల్కాయస్వాహా, ఓంవీర్యోల్కాయ స్వాహా, [1]ఓం ద్యుల్కాయ స్వాహా, ఓం సహస్రోల్కాయ స్వాహా, ఇతి ప్రణవాది మంత్రాః, తద్బహిః ప్రణవసంపుటిత గరుడపంచాక్షరయుక్తం వృత్తమ్, ఓంక్షిప ఓంస్వాహా ఓం, తచ్చ ద్వాదశవజ్రైః సాంతరాళైరలంకృతమ్, తేషువజ్రేషు,ఓంపద్మనిధయేనమః,మహాపద్మనిధయే నమః.

నందనిధయే నమః, ఓం మోక్షనిధయే నమః, ఓంలక్ష్మీనిధయే నమః, ఓం
బ్రహ్మనిధయేనమః, ఓంవైకుంఠనిధయేనమః, తత్సంధిస్థానేషు, ఓంవిద్యా
కల్పకతరవే నమః, ఓంఆనందకల్పకతరవే నమః, ఓంబ్రహ్మకల్పకతరవే
నమః, ఓంముక్తికల్పకతరవేనమః,ఓం అమృతకల్పకతరవేనమః, ఓంబోధ
కల్పక తరవేనమః,ఓంవిభూతికల్పకతరవే నమః, ఓంవైకుంఠకల్పకతరవే
నమః, ఓం వేదకల్పకతరవే నమః, ఓంయోగకల్పక తరవే నమః, ఓం
యజ్ఞకల్పకతరవేనమః, ఓంపద్మకల్పకతరవేనమః, తచ్చ శివగాయ
త్రీపరబ్రహ్మమంత్రాణాం వర్ణైర్వృత్తాకారేణ సంవేష్ట్య తత్పురుషాయవి
ద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్, శ్రీ
మన్నారాయణోజ్యోతి రాత్మా నారాయణపరః. నారాయణపరం బ్ర
హ్మనారాయణ నమోస్తుతే, తద్బహిః ప్రణవసంపుటిత శ్రీబీజయుక్తం వృ
త్తమ్. ఓం శ్రీం ఓ మితి, వృత్తాద్బహిశ్చత్వారింశద్దళపద్మమ్, తేషు
దళేషు వ్యాహృతిశిరస్సంపుటిత వేదగాయత్రీ పాదతుష్టయసూర్యా
ష్టాక్షరీ మంత్రా, ఓంభూః, ఓంభువః, ఓంగ్ సువః, ఓం మహః, ఓంజనః,
ఓంతపః, ఓగ్ సత్యం, ఓంతత్సవితు ర్వరేణ్యం, ఓంభర్గోదేవస్యధీమహి,ఓం
ధియోయోనః ప్రచోదయాత్, ఓంపరోరజసేసావదోమ్, ఓమాపోజ్యో
తీరసోఽమృతంబ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్, ఓం ఘృణి సూర్య ఆదిత్యః,
తద్దళసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటితనారాయణబీజగ్ సర్వత్ర, ఓంశ్రీం
అంశ్రీం ఓమ్, తద్బహి రష్టశూలాంకిత భూచక్రం చక్రాంతశ్చతుర్దిక్షు
హగ్సస్సోఽహం మంత్రౌ, ప్రణవసంపుటితౌ, నారాయణాస్త్రమంత్ర
శ్చ, ఓం హంసస్సోఽహమోమ్, ఓంనమోనారాయణాయహుంఫట్,
తద్బహిః ప్రణవమాలాసంయుక్తంవృత్తమ్, వృత్తాద్బహిః పంచాశద్దళ
పద్మమ్, తేషు దళేషు మాతృకాపంచాశదక్షరమాలాలకారవర్ణాః,
తద్దళసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటితరామకృష్ణమాలామంత్రౌ, ఓం
శ్రీం ఓం నమోభగవతే రఘునందనాయ రక్షోఘ్నవిశదాయమధు
రప్రసన్నవదనాయ అమితతేజసే బలాయ రామాయవిష్ణవే నమః
శ్రీంఓమ్, ఓం శ్రీ ఓం నమః, కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయ వాసుదేవాయ

(నిర్గళ) నిగళచ్ఛేదనాయ సర్వలోకాధిపతయే సర్వజగన్మోహనాయ వి
ష్ణవే కామితార్థదాయస్వాహా, శ్రీంఓం, తద్బహి రష్టశూలాంకిత భూచ
క్రమ్, తేషు ప్రణవసంపుటితమహానీలకంఠ మంత్రవర్ణాని, ఓం మోం నమో
నీలకంఠాయ ఓం, శూలాగ్రేషులోకపాలమంత్రాః, ప్రణవాదినమోంతా
శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, ఓం ఇంద్రాయనమః, ఓం అగ్నయేనమః,
ఓంయమాయ నమః, ఓంనిరృతయేనమః, ఓంవరుణాయనమః, ఓంవా
యవే నమః, ఓం సోమాయనమః, ఓంఈశానాయనమః,తద్బహిః ప్రణ
వమాలాయుక్తంవృత్తత్రయమ్,తద్బహి ర్భూపురచతుష్టయం చతుర్ద్వా
రయుతమ్, చక్రకోణచతుష్టయంమహావజ్రవిభూషితమ్, తేషు వజ్రే
షు ప్రణవశ్రీబీజసంపుటితామృతబీజద్వయమ్, ఓం శ్రీం ఠం వం శ్రీంఓ
మితి,బహిర్భూపురవీథ్యాంఓంఆధారశక్తయేనమః, ఓం మూలప్రకృత్యై
నమః, ఓంఆదికూర్మాయనమః, ఓంఅనంతాయనమః, ఓంపృథివ్యై నమః,
మధ్యభూపురవీథ్యామ్, ఓం క్షీరసముద్రాయ నమః, ఓం రత్నద్వీపాయ
నమః, ఓం రత్నమంటపాయ నమః, ఓం శ్వేతచ్ఛత్రాయ నమః, ఓంకల్ప
కవృక్షాయనమః, ఓంరత్నసింహాసనాయ నమః, ప్రథమభూపురవీథ్యాం,
ఓం ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యాధర్మాజ్ఞానావైరాగ్యానైశ్వర్యసత్త్వరజ
స్తమోమాయావిద్యానంతసద్మాః ప్రణవాదినమోంతా శ్చతుర్థ్యంతాః
క్రమేణ, బాహ్యవృత్తవీథ్యాం విమలోత్కర్షిణీజ్ఞానక్రియాయోగాఃప్ర
హ్వీస్సత్యేశానాః ప్రణవాది నమోఽంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ,అం
తర్వృత్తవీథ్యాం,ఓంఅనుగ్రహాయై నమః, ఓంనమోభగవతే విష్ణవే సర్వ
భూతాత్మనే వాసుదేవాయ సర్వాత్మసంయోగపీఠాత్మనే నమః, వృత్తావ
కాశేషు, బీజం ప్రాణంచ శక్తించ దృష్టిం వశ్యాదికం తథా, మంత్ర
యంత్రాఖ్యగాయత్రీ ప్రాణస్థాపన మేవచ. భూతదిక్పాలబీజాని యంత్ర
స్యాంగాని వైదశ, మూలమంత్రమాలామంత్రకవచదిగ్బంధనమంత్రా
శ్చ, ఏవంవిధ మేతద్యంత్రం మహామంత్రమయమ్, యోగధీరాంతైః ప
రమంత్రై రలంకృతమ్, షోడశోపచారై రభ్యర్చితం,జపహోమాదినా
సాధిత మేత ద్యంత్రం, శుద్ధబ్రహ్మతేజోమయమ్, సర్వా[illegible]
సమస్తదురితక్షయకరం, సర్వాభీష్టసంపాదకం, స [illegible] క్షిప్రం,
ఏత త్పరమవైకుంఠ [illegible] యంత్రం ప్రజ్వలతి, తస్యోపరిచ

నిరతిశయానంద తేజోరాశ్యభ్యంతర సమాసీనంవాచామగోచరానంద
తేజోరాశ్యాకారం, చిత్సారావిర్భూతానంద విగ్రహం, బోధానంద
స్వరూపం, నిరతిశయ సౌందర్యపారావారమ్, తురీయస్వరూపం తురీ
యాతీతంచ, అద్వైత పరమానందం, నిరంతరాతి తురీయ నిరతిశయ
సౌందర్యానంద పారావారం, లావణ్యవాహినీకల్లోలతటిద్భాసు
రం, దివ్యమంగళవిగ్రహం, మూర్తిమద్భిః పరమమంగళై రుపసేవ్యమా
నం, చిదానందమయై రనంతకోటిరవిప్రకాశై రనంతభూషణై రలంకృ
తం, సుదర్శన పాంచజన్య పద్మగదాసిశార్ఙ్గముసలపరిఘాద్యై శ్చిన్మ
యై రనేకాయుధగణై ర్మూర్తిమద్భి స్సుసేవితం, శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమా
లాంకితవక్షసమ్, బ్రహ్మకల్ప వనామృతపుష్పవృష్టిభి స్సంతత మానందం,
బ్రహ్మానందరసనిర్భరై రసంఖ్యై రతిమంగళం, శేషాయుతఫణాజాలవిపు
లచ్ఛత్రశోభితం, తత్ఫణామండలోదర్చిమణిద్యోతిత విగ్రహం, తదంగ
కాంతినిర్ఝరై స్తతం, నిరతిశయ బ్రహ్మగన్ధస్వరూపం, నిరతిశయానం
దబ్రహ్మగంధవిశేషాకారం, అనంత బ్రహ్మగంధాకారసమష్టి విశేషం,
అనంతానంద తులసీమాల్యై రభినవం, చిదానందమయానంతపుష్పమా
ల్యై ర్విరాజమానం, తేజః ప్రవాహతరంగతత్పరం పరాభిర్జ్వలంతం,
నిరతిశయానంత కాంతివిశేషావర్తై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంతం, బోధా
నంద మయా నంతధూపదీపావళీభి రతిశోభితం, నిరతిశయానంద చామ
రవిశేషైః పరిషేవితం, నిరంతనిరుపమ నిరతిశయోత్కటజ్ఞానానందా
నంతగుచ్ఛఫలై రలంకృతం, చిన్మయానందదివ్యవిమాన చ్ఛత్రధ్వజ రా
జిభి ర్విరాజమానం, పరమమంగళానంతదివ్యతేజోభిర్జ్వలంత మనిశం,
వాచామగోచరానంత తేజోరాశ్యంతర్గతం, అర్ధమాత్రాత్మకం,తుర్యంధ్వ
న్యాత్మకం, తుర్యాతీత, మవాచ్యం, నాదబిందుకళాద్యాత్మ స్వరూపం
చేతి, ఇత్యాద్యనంతాకారే ణావస్థితమ్, నిర్గుణం నిష్క్రియం నిర్మలం
నిరవద్యం నిరంజనం నిరాకారం నిరాశ్రయం నిరతిశయాద్వైతపర
మానందలక్షణ మాదినారాయణం ధ్యాయే దిత్యుపనిషత్.

ఇ త్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమమోక్షస్వరూపనిరూపణద్వారా
త్రిపాద్విభూతి పరమవైకుంఠ మహానారాయణయంత్రస్వరూప
నిరూపణంనామ సప్తమోఽధ్యాయః.

అష్టమోఽధ్యాయః.

ఓం తతః పితామహః పరిపృచ్ఛతి భగవంతం మహావిష్ణుం, భగవన్ శుద్ధాద్వైతపరమానందలక్షణపర బ్రహ్మణ స్తవ కథం విరుద్ధవైకుంఠ ప్రాసాదప్రాకారవిమానాద్యనంతవస్తుభేదః, సత్యమేవోక్తమితి భగవాన్ మహావిష్ణుః పరిహరతి, యథా శుద్ధసువర్ణస్య కటకముకుటాంగదాది భేదః, యథా సముద్రసలిలస్య స్థూలసూక్ష్మతరంగ ఫేనబుద్బుద కరకలవణపాషాణా ద్యనంతవస్తుభేదః, యథా భూమేః పర్వతవృక్ష తృణగుల్మలతా ద్యనంతవస్తుభేదః, తథైవాద్వైతపరమానంద లక్షణపర బ్రహ్మణో మమ సర్వాద్వైత మ్ముపపన్నం భవత్యేవ, మత్స్వరూప మేవ సర్వమ్, మద్వ్యతిరిక్త మణుమాత్రం నవిద్యతే, పునః పితామహ పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ పరమవైకుంఠ ఏవ పరమమోక్ష స్త్వైక ఏవశ్రూయతే సర్వత్ర, కథమనంతవైకుంఠా శ్చానంతానందసముద్రాదయ శ్చానంతమూర్తయ స్సంతీతి, తథేతి హోవాచ భగవాన్ మహావిష్ణుః, ఏకస్మి న్నవిద్యాపాదే అనంతకోటిబ్రహ్మాండాని సావరణాని శ్రూయంతే, తస్మి న్నేకస్మి న్నండే బహవో లోకాశ్చ బహవో వైకుంఠా శ్చానంత విభూతయ శ్చ సంత్యేవ సర్వాండే, ష్వనంతలోకా శ్చానంతవైకుంఠా స్సంతీతి సర్వేషాం ఖల్వభిమతమ్, పాదత్రయేఽపి కిం వక్తవ్యమ్, నిరతిశయానందావిర్భావో మోక్ష ఇతి మోక్షలక్షణం పాదత్రయే వర్తతే, తస్మాత్పాదత్రయం పరమమోక్షః, పాదత్రయం పరమవైకుంఠః, పాదత్రయం పరమకైవల్య మితి, తత శ్శుద్ధచిదానందబ్రహ్మవిలాసానందా శ్చానంతపరమానందవిభూతయ శ్చానంతవైకుంఠా శ్చానంతపరమానంద సముద్రాదయస్సంత్యేవ, ఉపాసక స్తతోఽభ్యేత్య, ఏవం విధం నారాయణం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణ నమస్కారాన్ విధాయ వివిధోపచారై రభ్యర్చ్య నిరతిశయాద్వైత పరమానందలక్షణో భూత్వా తదగ్రే సావధానేనోపవిశ్యాద్వైతయోగ మాసాద్య సర్వాండె౧త పరమానందలక్షణాఖండామితతేజోరాశికా

అహమేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా, అహం బ్రహ్మేతి భావనయా యథా పరమతేజో మహానదీ ప్రవాహా పరమతేజః పారావారే ప్రవిశతి, యథా పరమతేజః పారావారతరంగాః పరమతేజః పారావారే ప్రవిశంతి, తథైవ సచ్చిదానందాత్మోపాసకస్సర్వపరిపూర్ణాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణి నారాయణే మయి సచ్చిదానందాఽత్మకోఽహమజోఽహం పరిపూర్ణోఽహమస్మీతి ప్రవివేశ, తత ఉపాసకో నిస్తరంగాద్వైతాపార నిరతిశయ సచ్చిదానంద సముద్రో బభూవ యస్త్వనేన మార్గేణ సమ్యగాచరతి స నారాయణో భవత్యసంశయమేవ, అనేన మార్గేణ సర్వే మునయస్సిద్ధిం గతాః, అసంఖ్యాతాః పరమయోగినశ్చ సిద్ధిం గతాః, తతశ్శిష్యో గురుం పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ సాలంబ నిరాలంబయోగౌ [1]కథమితి, సాలంబస్తు, కరచరణాదిమూర్తివిశిష్టం మండలాద్యాలంబనం సాలంబయోగః, నిరాలంబస్తు, సమస్తనామరూపకర్మాతిదూరతయా సర్వ కామాద్యంతఃకరణవృత్తిసాక్షితయా తదాలంబనశూన్యతయాచ భావనం నిరాలంబ యోగః, అథచ నిరాలంబ యోగాధికారీ కీదృశో భవతి, అమానిత్వాదిలక్షణోపలక్షితో యః పురుషస్సఏవ నిరాలంబ యోగాధికారీ, కార్యః కశ్చిదస్తి, తస్మాత్సర్వేషామధికారిణా మనధికారిణాం భక్తియోగఏవ ప్రశస్యతే, భక్తియోగో నిరుపద్రవః, భక్తియోగాన్ముక్తిః, [2]బుద్ధిమతా మనాయాసేనాచిరాదేవ తత్త్వజ్ఞానం భవతి, తత్కథమితి, భక్తవత్సల స్స్వయమేవ సర్వేభ్యో మోక్షవిఘ్నేభ్యో భక్తినిష్ఠాన్ సర్వాన్ పరిపాలయతి, సర్వాభీష్టాన్ ప్రయచ్ఛతి, మోక్షం దాపయతి చతుర్ముఖాదీనాం సర్వేషామపి వినా విష్ణుభక్త్యా కల్పకోటిభిర్మోక్షో నవిద్యతే, కారణేనవినా కార్యం నోదేతి, భక్త్యావినా బ్రహ్మజ్ఞానం కదాపి నజాయతే, తస్మాత్త్వమపి సర్వోపాయాన్ పరిత్యజ్య భక్తి మాశ్రయ, భక్తినిష్ఠోభవ భక్తినిష్ఠోభవ, భక్త్యా సర్వసిద్ధయస్సిద్ధ్యంతి, భక్తేరసాధ్యం నకించిదస్తి, ఏవం విధం గురూపదేశమాకర్ణ్య సర్వం పరమతత్త్వరహస్యమవబుధ్య సర్వసంశయాన్ విధూయ క్షిప్రమేవ మోక్షం సాధయామీతి నిశ్చిత్య తతశ్శిష్యస్సముత్థాయ ప్రదక్షిణనమస్కారం కృత్వా

1 కథమితి, బ్రూహీతి. 2 భక్తిమతా.

గురుభ్యో గురుపూజాం విధాయ గుర్వనుజ్ఞయా క్రమేణ భక్తినిష్ఠో
భూత్వా భక్త్యతిశయేన పక్వవిజ్ఞానం ప్రాప్య తస్మాదనాయాసేన
శిష్యః క్షిప్రమేవ సాక్షాన్నారాయణో బభూవేత్యుపనిషత్, తతః
ప్రోవాచ భగవాన్మహావిష్ణుశ్చతుర్ముఖమవలోక్య బ్రహ్మన్ పరమతత్త్వ
రహస్యం తే సర్వం కథితమ్, తత్స్మరణమాత్రేణ మోక్షో భవతి, తదను
ష్ఠానేన సర్వమవిదితం విదితం భవతి, యత్స్వరూపజ్ఞానేన సర్వమవి
దితం విదితం భవతి, తత్సర్వం పరమరహస్యం కథితమ్, గురుః క ఇతి,
గురుస్సాక్షాదాదినారాయణః పురుషః, స ఆదినారాయణోఽహమే
వః, తస్మాన్మామేకగ్ శరణం వ్రజ మద్భక్తినిష్ఠో భవ, మదీయోపాస
నాం కురు, మామేవ ప్రాప్స్యసి, మద్వ్యతిరిక్తగ్ సర్వం బాధితమ్,
మద్వ్యతిరిక్తమబాధితం నకించిదస్తి, నిరతిశయానందాద్వితీయోఽ
హమేవ, సర్వపరిపూర్ణోఽహమేవ, సర్వాశ్రయోఽహమేవ, వాచామ
గోచరనిరాకారపరబ్రహ్మస్వరూపోఽహమేవ, మద్వ్యతిరిక్తమణు
మాత్రం నవిద్యతే, ఇత్యేవం మహావిష్ణోః పరమిదముపదేశం లబ్ధ్వా,
పితామహః పరమానందం ప్రాప, విష్ణోః కరాభిమర్శనేన దివ్యజ్ఞానం
ప్రాప్య పితామహస్తతస్సముత్థాయ ప్రదక్షిణనమస్కారాన్ విధాయ
వివిధోపచారైర్మహావిష్ణుం ప్రపూజ్య ప్రాంజలిర్భూత్వా వినయేనోప
సంగమ్య భగవన్ భక్తినిష్ఠాం మే ప్రయచ్ఛ త్వదభిన్నం మాం పరిపా
లయ కృపాలయ, తథైవ సాధు సాధ్వితి సాధు ప్రశంసాపూర్వకం మహావిష్ణుః
ప్రోవాచ, మదుపాసకస్సర్వోత్కృష్టస్స భవతి, మదుపాసనయా సర్వమ
ఙ్గళాని భవంతి, మదుపాసనయా సర్వం జయతి, మదుపాసకస్సర్వవంద్యో
భవతి, మదీయోపాసకస్యాసాధ్యం నకించిదస్తి, సర్వబంధాః ప్రవిన
శ్యంతి, సద్వృత్తిమివ సర్వే దేవాస్తం సేవంతే, మహాశ్రేయాంసి చ
సేవంతే, మదుపాసకస్తస్మాన్నిరతిశయాద్వైత పరమానందలక్షణపర
బ్రహ్మ భవతి, యో వై ముముక్షురనేన మార్గేణ సమ్యగాచరతి, స ప
రమానందలక్షణపరం బ్రహ్మ భవతి, యస్తు పరమతత్త్వరహస్యాథర్వణమ
హానారాయణోపనిషదమధీతే స సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి,
జ్ఞానాజ్ఞానకృతేభ్యః పాతకేభ్యో ముక్తో భవతి, మహాపాతకేభ్యః పూతో
భవతి, రహస్యకృతప్రకాశకృత చిరకాలాత్యంతకృతస్తేభ్యస్సర్వేభ్య

పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, ససకలలోకాన్ జయతి, ససకలమంత్రజపనిష్ఠో భవతి, ససకల వేదాంతరహస్యాధిగత పరమార్థజ్ఞో భవతి, ససకలభోగభుగ్భవతి, ససకలయోగవిద్భవతి, ససకలజగత్పరిపాలకో భవతి, సోఽద్వైతపరమానంద లక్షణపరబ్రహ్మ భవతి, ఇదం పరమతత్త్వరహస్యం నవాచ్యం గురుభక్తివిహీనాయ నచాశుశ్రూషవే వాచ్యం నతపోవిహీనాయ నాస్తికాయ నడాంభికాయ మద్భక్తివిహీనాయ మాత్సర్యాంకితతనవే నవాచ్యమ్, నవాచ్యం మదసూయా పరాయ కృతఘ్నాయ, ఇదం పరమరహస్యం యోమద్భక్తే ష్వభిధాస్యతి, మద్భక్తినిష్ఠో భూత్వా మామేవ ప్రాప్స్యతి, ఆవయో ర్యఇమగ్ంసంవాద మధ్యేష్యతి, స నరో బ్రహ్మనిష్ఠో భవతి, శ్రద్ధావా ననసూయశ్శృణుయా త్పఠతి వా య ఇమగ్ం సంవాద మావయో స్స పురుషో మత్సాయుజ్య మేతి, తతో మహావిష్ణు స్తిరోదధే, తతో బ్రహ్మా స్వస్థానం జగా మే త్యుపనిషత్.

ఇ త్యథర్వణమహానారాయణోపనిషది పరమసాయుజ్య ముక్తిస్వరూపనిరూపణం నామ అష్టమోఽధ్యాయః.

ఇ త్యుత్తరకాండ స్సమాప్తః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౫౩. యజుర్వేదీయ అద్వయతారకోపనిషత్.

శ్లో. ద్వైతాసంభవ విజ్ఞాన సుసిద్ధాద్వయతారకమ్,
తారకబ్రహ్మేతిగీతం వన్దే శ్రీరామవైభవమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఓమ్. అథాతోఽద్వయతారకోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామో యతయే జితేన్ద్రియాయ శమదమాదిషడ్గుణపూర్ణాయ, చిత్స్వరూపోఽహమితి సదా భావయన్ సమ్యఙ్నిమీలితాక్షః కించి దున్మీలితాక్షో

వా౽న్తర్దృష్ట్యా భ్రూదహరాదుపరి సచ్చిదా౽నన్దతేజః కూటరూపం పరం బ్రహ్మా౽వలోకయన్ తద్రూపో భవతి, గర్భజన్మజరామరణ సంసార మహద్భయాత్సన్తారయతి, తస్మా త్తారక మితి జీవేశ్వరౌ మాయికా వితి విజ్ఞాయ సర్వవిశేషం నేతినే తీతి విహాయ యదవశిష్యతే త దద్వయం బ్రహ్మ, తత్సిద్ధ్యై లక్ష్యత్రయా౽నుసన్ధానః కర్తవ్యః, దేహమధ్యే బ్రహ్మనాడీసుషుమ్నా సూర్యరూపిణీ పూర్ణచన్ద్రాభా వర్తతే, సాతు మూలాధారా దారభ్య బ్రహ్మరన్ధ్రగామినీభవతి, తన్మధ్యే తటిత్కోటి సమానకాన్త్యా మృణాళసూత్రవ త్సూక్ష్మాఙ్గీ కుణ్డలినీ ప్రసిద్ధా౽స్తి, తాం దృష్ట్వా మనసైవ నర స్సర్వపాపవినాశద్వారా ముక్తో భవతి, ఫాలోర్ధ్వగ లలాట విశేషమణ్డలే నిరన్తరం తేజస్తారకయోగ విస్ఫురణేన పశ్యతిచే త్సిద్ధో భవతి, తర్జన్యగ్రోన్మీలిత కర్ణరన్ధ్రద్వయే తత్ర ఫూత్కారశబ్దో జాయతే, తత్రస్థితే మనసి చక్షు ర్మధ్యగతనీలజ్యోతి స్థలం విలోక్యా౽న్తర్దృష్ట్యా నిరతిశయసుఖం ప్రాప్నోతి, ఏవం హృదయే పశ్యతి, ఏవ మన్తర్లక్ష్య లక్షణం ముముక్షుభి రుపాస్యమ్, అథ బహిర్లక్ష్యలక్షణమ్, నాసికా౽గ్రే చతుర్భి ష్షడ్భిరష్టభిర్దశభి ర్ద్వాదశభిః క్రమాదఙ్గుళాన్తే నీలద్యుతి శ్శ్యామత్వసదృగ్రక్త భఙ్గీస్ఫుర[1]త్పీత వర్ణద్వయోపేతంవ్యోమ యది పశ్యతి, స తు యోగీ భవతి, చల దృష్ట్యా వ్యోమభాగం వీక్షితుః పురుషస్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతి[2]ర్మయూఖా వర్తంతే, తద్దర్శనేన యోగీ భవతి, తప్తకాఞ్చనసఙ్కాశా జ్యోతిర్మయూఖా అపాంపగాన్తే భూమౌవా పశ్యతి, తద్దృష్టి స్థిరా భవతి, శీర్షోపరి ద్వాదశాఙ్గుళ సమ మీక్షితు రమృతత్వం భవతి, యత్ర కుత్రస్థితస్య శిరసి వ్యోమ జ్యోతి ర్దృష్టంచే త్సతు యోగీ భవతి, అథ మధ్య లక్ష్య లక్షణమ్, ప్రాత శ్చిత్రాదివర్ణాఖణ్డ సూర్యచక్రవ ద్వహ్నిజ్వాలా వలీవ త్తద్విహీనా౽న్తరిక్షవ త్పశ్యతి తదాకారా౽కారి తయా౽వతిష్ఠతి, తద్భూయో దర్శనేన గుణరహితా౽కాశం భవతి, విస్ఫురత్తారకా కారసందీప్యమానా గాఢతమోపమం పరమా౽కాశం భవతి, కాలానలసమద్యోతమానం మహాకాశం భవతి, సర్వోత్కృష్ట పరమద్యుతి ప్రద్యోతమానం తత్త్వా౽కాశం భవతి, కోటిసూర్యప్రకాశ

వైభవసజ్జాకాశం సూర్యాఽకాశం భవతి, ఏవం బాహ్యాఽభ్యన్తరస్థ వ్యోమపఞ్చకం తారకలక్ష్యమ్ తద్దర్శీ విముక్తఫల స్తాదృ గ్వ్యోమ సమానో భవతి, తస్మా త్తారక ఏవ లక్ష్యమమనస్క ఫలప్రదం భవతి, తత్తారకం ద్వివిధమ్, పూర్వార్ధం తారక ముత్తరార్ధ మమనస్కం చేతి, త దేషశ్లోకో భవతి తద్యోగంచ ద్విధా విద్ధి పూర్వోత్తరవిధానతః, పూర్వంతు తారకం విన్ద్యా దమనస్కం తదు త్తర మితి, అక్ష్య న్తస్తారయోశ్చంద్రసూర్యప్రతిఫలనం భవతి, తారకాభ్యాం సూర్యచన్ద్రమండల దర్శనమ్, బ్రహ్మాణ్డమివపిణ్డాఽణ్డ శిరోమధ్యస్థాకాశే రవీన్దుమణ్డలద్వితయ మస్తీతి నిశ్చిత్య తారకాభ్యాం దర్శన మత్రాఽప్యుభయైక్యదృష్ట్యా మనోయుక్తం ధ్యాయేత్, తద్యోగాభావే ఇన్ద్రియప్రవృత్తేరనవకాశాత్, తస్మాదంతర్దృష్ట్యా తారక ఏవాఽనుసన్ధేయః, తత్తారకం ద్వివిధమ్, మూర్తితారక మమూర్తితారకం చేతి యదిన్ద్రియాన్తం తన్మూర్తి మత్, యద్భ్రూయుగాతీతం తదమూర్తిమత్, సర్వత్రాఽన్తః పదార్థ వివేచనే మనోయుక్తాఽభ్యాస ఇష్యతే, తారకాభ్యాం తదూర్ధ్వస్థ సత్త్వ దర్శనా న్మనోయుక్తేనాఽన్తరీక్షణేన సచ్చిదాఽనన్దస్వరూపం బ్రహ్మైవ, తస్మాచ్ఛుక్లతేజోమయం బ్రహ్మేతిసిద్ధమ్, తద్బ్రహ్మ మన స్సహకారి చక్షుషాఽన్తర్దృష్ట్యా వేద్యం భవతి, ఏవ మమూర్తితారకమపి మనోయుక్తేన చక్షుషైవ దహరాదికం వేద్యం భవతి, రూపగ్రహణప్రయోజనస్యమనశ్చక్షురధీనత్వాత్, బాహ్యవదాన్తరేఽప్యాత్మమనశ్చక్షుస్సంయోగేనైవరూపగ్రహణకార్యోదయాత్, తస్మాన్మనోయుక్తాఽన్తర్దృష్టి స్తారకప్రకాశాయ భవతి, భ్రూయుగమధ్యబిలే దృష్టిం తద్ద్వారోర్ధ్వస్థితతేజ ఆవిర్భూతం తారకయోగో భవతి, తేన సహ మనోయుక్తం తారకం సుసంయోజ్యం ప్రయత్నేన భ్రూయుగ్మమ్, సావధానతయా కిఞ్చి దూర్ధ్వముత్క్షేపయేత్, ఇతి పూర్వభాగీ తారకయోగః, ఉత్తరం త్వమూర్తిమద మనస్క మి త్యుచ్యతే, తాలుమూలోర్ధ్వభాగేమహాన్ జ్యోతి ర్మయూఖో వర్తతే, త ద్యోగిభి ర్ధ్యేయం తస్మా దణిమాది సిద్ధిర్భవతి, అన్తర్బాహ్యలక్ష్యే దృష్టౌ నిమేషోన్మేషవ[illegible] సత్యాం శామ్భవీముద్రా భవతి, తన్ముద్రాఽరూఢజ్ఞాని నివాసాత్ భూమిః పవిత్రాభవతి, తద్దృష్ట్యా సర్వే లోకాః పవిత్రా భవన్తి,

తాదృశపరమయోగిపూజా యస్య లభ్యతే సోఽపిముక్తో భవతి, అన్తర్లక్ష్యజలజ్యోతి స్వరూపం భవతి పరమ గురూప దేశేన సహస్రారే జలజ్యోతిర్వా బుద్ధిగుహానిహిత చిజ్జ్యోతిర్వా షోడశాన్తస్థతురీయచైత న్యంవా అన్తర్లక్ష్యం భవతి, తద్దర్శనం సదాచార్యమూలమ్, ఆచార్యో వేదసమ్పన్నో విష్ణుభక్తో విమత్సరః, యోగజ్ఞో యోగనిష్ఠశ్చ సదా యోగాఽత్మక శ్శుచిః, గురుభక్తిసమాయుక్తః పురుషజ్ఞో విశేషతః, ఏవం లక్షణసమ్పన్నో గురురి త్యభిధీయతే, గుశబ్దస్త్వన్ధకార స్స్యాద్రు శబ్దస్తన్నిరోధకః, అన్ధకారనిరోధిత్వా ద్గురు రి త్యభిధీయతే, గురు రేవ పరంబ్రహ్మ గురు రేవ పరా గతిః, గురు రేవ పరా విద్యా గురు రేవ ప రాయణమ్, గురు రేవపరా కాష్ఠా గురు రేవ పరం ధనమ్, యస్మాత్తదుప దేష్టా తస్మాద్గురుతరో గురు రితి, యస్సకృదుచ్చారయతి తస్య సం సార మోచనం భవతి, సర్వజన్మకృతం పాపం తత్ క్షణాదేవ నశ్యతి, సర్వాన్ కామా నవాప్నోతి సర్వపురుషార్థసిద్ధి ర్భవతి, య ఏవం వేదే త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి అద్వయతారకోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౫౪. అథర్వణీయ రామరహస్యోపనిషత్.

శ్లో. కైవల్య శ్రీస్వరూపేణ రాజమానం మహేఽవ్యయమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం శ్రీరామపదమాశ్రయే.

ఓమ్ భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

శ్లో. రహస్యం రామతపనం వాసుదేవం చ ముద్గలమ్,
శాండిల్యం పైంగలం భిక్షు మహచ్ఛారీరకగ్ శిఖా.

ఓం. సనకాద్యా యోగివర్యా అన్యేచఋషయ స్తథా, ప్రహ్లా దాద్యా విష్ణుభక్తా హనూమంత మథాబ్రువన్, వాయుపుత్ర మహా

బాహో కిం తత్త్వం బ్రహ్మవాదినామ్, పురాణేష్వష్టాదశసు స్మృతి ష్వష్టాదశ స్వపి, చతుర్వేదేషు శాస్త్రేషు విద్యాస్వాధ్యాత్మి కేఽపిచ, సర్వేషు విద్యాదానేషు విఘ్నసూర్యేశశక్తిషు, ఏతేషు మధ్యే కిం తత్త్వం కథయ త్వం మహాబల. హనూమాన్హోవాచ—భో యోగీంద్రాశ్చ ఋషయో విష్ణుభక్తా స్తథైవ చ, శృణుధ్వం మామకీం వాచం భవబంధవినాశినీమ్, ఏతేషు చైవసర్వేషుతత్త్వంచ బ్రహ్మతారకమ్, రామఏవ పరంబ్రహ్మ రామఏవ పరంతపః, రామఏవ పరం తత్త్వగ్ శ్రీరామోబ్రహ్మతారకమ్. వాయుపుత్రేణోక్తా స్తే యోగీంద్రా ఋషయో విష్ణుభక్తా హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, రామ స్యాంగాని నో బ్రూహీతి. హనుమాన్ హోవాచ—వాయుపుత్రం విఘ్నేశం వాణీం దుర్గాం క్షేత్రపాలకమ్, సూర్యం చంద్రం నారాయణం నరసింహం వాయుదేవం వరాహం, తత్సర్వాన్ స మాత్రాన్ సీతాం లక్ష్మణగ్ శత్రుఘ్నం భరతం విభీషణగ్ సుగ్రీవ మంగదం జాంబవంతమ్, ప్రణవ మేతాం రామస్యాంగాని జానీథాః, తాన్యంగాని వినా రామో విఘ్నకరో భవతి, పున ర్వాయుపుత్రేణోక్తా స్తే హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయ మహాబలవిప్రాణాం గృహస్థానాం ప్రణవాధికారః కథం స్యాదితి. స హోవాచ—శ్రీరామ ఏవో వాచేతి,యేషామేవషడక్షరాధికారో వర్తతే తేషాం ప్రణవాధికార స్స్యాన్నాన్యేషామ్, కేవల మకారోకార మకారార్ధ మాత్రాసహితం ప్రణవమూహ్యయో రామమంత్రం జపతి తస్య శుభకరోఽహంస్యామ్, తస్యప్రణవ స్యాకార స్యోకారాస్య మకారస్యార్ధ మాత్రాయా శ్చ ఋషిశ్ఛందో దేవతా తత్తద్వర్ణవర్ణావస్థానగ్ స్వరవేదాగ్నిగుణా నుచ్చార్యాన్వహం ప్రణవమంత్రా ద్ద్విగుణం జప్త్వా పశ్చా ద్రామమంత్రం యోజపే త్స రామో భవతీతి రామేణోక్తా స్తస్మాద్రామాంగం ప్రణవః కథిత ఇతి. విభీషణ ఉవాచ-సింహాసనే సమాసీనం రామంపౌలస్త్యసూదనమ్, ప్రణమ్య దండవద్భూమౌ పౌలస్త్యో వాక్య మబ్రవీత్, రఘునాథ మహాబాహో కేవలం కథితం త్వయా, అంగానాం సులభంచైవ కథనీయం చ సౌలభమ్. శ్రీరామఉవాచ—అథ పంచదండకాని పితృఘ్నో మాతృఘ్నో బ్రహ్మఘ్నో గురుహననః కోటియతిఘ్నోఽనేకకృత పాపో

యో మమ షణ్ణవతి కోటి నామాని జపతి (స) తేభ్యః పాపేభ్యః ప్రముచ్యతే, స్వయమేవ సచ్చిదానందస్వరూపో భవే న్న కిమ్. పున రువాచ—విభీషణః, తత్రా ప్యశక్తోఽయం కిం కరోతి, స హోవాచ వేమం కైకసేయ పురశ్చరణవిధా వశక్తో యో మమ మహోపనిషదం మమ గీతాం మన్నామ సహస్రం మద్విశ్వరూపం మమాష్టోత్తర శతగ్ం రామ శతాభిధానం నారదోక్త స్తవరాజగ్ం హనూమతోప్రోక్తం మంత్రరాజాత్మక స్తవగ్ం సీతాస్తవం చ రామషడక్షరీ త్యాదిభిర్మంత్రైర్యో వై మాం నిత్యగ్ం స్తౌతి తత్సదృశో భవే న్న కిం భవే న్న కిమ్.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయ మహాబలతారక బ్రహ్మణో రామచంద్రస్య మంత్రగ్రామం నో బ్రూహీతి హనుమాన్హోవాచ, వహ్నిస్థగ్ం శయనం విష్ణోరర్ధచంద్ర విభూషితమ్, ఏకాక్షరో మనుః ప్రోక్తోమంత్రరాజ స్సురద్రుమః, బ్రహ్మా ముని స్స్యాద్గాయత్రం ఛందో రామోఽస్యదేవతా, దీర్ఘాగేందుయుజాంగాని కుర్యాద్వహ్న్యాత్మనో మనోః, బీజశక్త్యాదిబీజేన ఇష్టార్థే వినియోజయేత్, సరయూతీరమందారవేదికాపంకజాసనే, శ్యామం వీరాసనాసీనం జ్ఞానముద్రోపశోభితమ్, వామోరున్యస్తతద్ధస్తగ్ం సీతాలక్ష్మణ సంయుతమ్, అవేక్షమాణమాత్మాన మాత్మ న్యమితతేజసమ్, శుద్ధస్ఫటిక సంకాశం కేవలం మోక్షకాంక్షయా, చింతయన్ పరమాత్మానం భాను లక్షం జపే న్మనుమ్, వహ్నిర్నారాయణో నాడ్యో జాఠరః కేవలోఽపి చ, ద్వ్యక్షరో మంత్రరాజోఽయగ్ం సర్వాభీష్టప్రద స్తతః, ఏకాక్షరోక్త మృష్యాది స్యాదాద్యేన షడంగకమ్, తారమాయార మానంగ వాక్స్వబీజైశ్చ షడ్విధః, త్ర్యక్షరో మంత్రరాజ స్స్యా త్సర్వాభీష్ట ఫలప్రదః, ద్వ్యక్షర శ్చంద్రభద్రాంతో ద్వివిధ శ్చతురక్షరః, ఋష్యాదిపూర్వవద్జ్ఞేయ మేతయోశ్చ విచక్షణైః,

రమా వాయా హృత్పంచార్ణోమను రతః, విశ్వామిత్రఋషిః ప్రోక్తః పఙ్క్తిశ్ఛందో

ప్రథమార్ణమితి క్రమాత్, భూమి

ర్విన్యసే న్మనుమ్, షడంగం పూర్వవ ద్విద్యాత్ మంత్రార్ణైర్మనునాస్త్ర కమ్, మధ్యే వనం కల్పతరోర్మూలే పుష్పలతాసనే, లక్ష్మణేన ప్రగుణిత మక్ష్ణః కోణేనసాయకమ్, ఆవేక్షమాణం జానక్యా కృతవ్యజనమీశ్వ రమ్,జటాభారలసచ్ఛీర్షం శ్యామంమునిగణావృతమ్, లక్ష్మణేన ధృతచ్ఛత్ర మథవా పుష్పకోపరి, దశాస్యమథనగ్ం శాంతగ్ం ససుగ్రీవవిభీషణమ్, ఏవం లబ్ధ్వా జయార్థీతువర్ణలక్షం జపే న్మనుమ్, స్వకామశక్తివాగ్లక్ష్మీ స్తవా ద్యాః పంచవర్ణకాః షడక్షరష్షడ్విధస్యా చ్చతుర్వర్గఫలప్రదః, పంచాశ న్మాతృకామంత్రవర్ణప్రత్యేకపూర్వకమ్, లక్ష్మీవాఙ్మన్మథాదిశ్చ తారాది స్యా దనేకధా, శ్రీరామమన్మథైకైకం బీజాద్యంత గతో మనుః, చతు ర్వర్ణస్సఏవ స్యాత్ షడ్వర్ణోవాంచితప్రదః, స్వాహాంతో హుంఫడం తోవా నత్యంతోవాఽభవే దయమ్, అష్టావింశత్యుత్తరశతభేద ష్షడ్వ ర్ణఈరితః, బ్రహ్మాసమోహన శ్శక్తి ర్దక్షిణామూర్తి రేవచ, అగస్త్య శ్చ శివఃప్రోక్తా మునయోనుక్రమా దిమే, ఛందో గాయత్ర సంజ్ఞంచ శ్రీరామశ్చైవ దేవతా, అథవా కామబీజాదే ర్విశ్వామిత్రో ముని ర్మనోః, ఛందో దేవ్యాది గాయత్రీ రామభద్రోఽస్య దేవతా, బీజశ క్తి యథాపూర్వగ్ం షడ్వర్ణాన్విన్యసేత్క్రమాత్, బ్రహ్మరంధ్రభ్రువో ర్మధ్యే హృన్నాభ్యూరుషు పాదయోః, బీజై ష్షడ్దీర్ఘయుక్తైర్వా మన్త్రా ర్ణైర్వాషడంగకమ్. కాలాంభోధరకాంతి కాంత మనిశం వీరాసనాధ్యా సితమ్, ముద్రాం జ్ఞానమయీం దధాన మపరగ్ం హస్తాంబుజం జానుని, సీతాం పార్శ్వగతాం సరోరుహకరాం విద్యున్నిభాం రాఘవమ్, పశ్యం తం మకుటాంగదాదివివిధా కల్పో జ్జ్వలాంగంభజే. రామశ్చ చంద్రభ ద్రాన్తో జేతోనతి యుతో ద్విధా, సప్తాక్షరో మంత్రరాజ స్సర్వకామ ఫలప్రదః, తారాదిసహిత స్సోఽపిద్వివిధోఽష్టాక్షరో మనుః, తారం రామ శ్చతుర్థ్యంతః క్రోడాస్త్రం వహ్నితల్పగా, అష్టార్ణోయం పరో మంత్ర ఋష్యాదిస్యాత్షడర్ణవత్, పున రష్టాక్షర స్యాథ రామఏవ ఋషి స్మృతః, గాయత్రం ఛంద ఇత్యస్య దేవతా రామ ఏవచ, తారం శ్రీబీజయుగ్మంచ బీజశక్త్యాదయో మతాః, షటంగంచ తతః కుర్యా

స్మంత్రార్ణైరేవబుద్ధిమాన్, తారం శ్రీబీజయుగ్మం చ రామాయ నమ
ఉచ్చరేత్, గ్లౌ మోం బీజం వదేన్మాయాం హృద్రామాయ పునశ్చ
తామ్, శివోమారామమంత్రోఽయం వస్వర్ణస్తు వసుప్రదః, ఋషిస్స
దాశివః ప్రోక్తో గాయత్రం ఛంద ఉచ్యతే, శివోమారామచంద్రోఽత్ర
దేవతా పరికీర్తితః, దీర్ఘయా మాయయాంగాని తారపంచార్ణయుక్త
యా, రామం త్రిణేత్రం సోమార్ధ ధారిణం శూలినం పరమ్, భస్మోద్ధూ
ళితసర్వాంగం కపర్దిన ముపాస్మహే, రామాభిరామాం సౌందర్య సీమాం
సోమావతంసకామ్, పాశాంకుశ ధనుర్బాణధరాం ధ్యాయే త్రిలోచనామ్,
ధ్యాయన్నేవం వర్ణలక్షం జపతర్పణతత్పరః, బిల్వపత్రైః ఫలైః పుష్పై
స్తిలాజ్యైః పంకజైర్హునేత్, స్వయమాయాంతి నిధయ స్సిద్ధయశ్చ
సురేప్సితాః, పునరష్టాక్షరస్యాథ బ్రహ్మగాయత్రరాఘవాః, ఋష్యా
దయస్తు విజ్ఞేయాః శ్రీబీజం మమశక్తికమ్, తత్ప్రీత్యై వినియోగశ్చ
మంత్రార్ణై రంగకల్పనా. కేయూరాంగద కంకణైర్మణి[1]గణైర్విద్యోతమా
నం సదా రామం పార్వణ చంద్రకోటి సదృశచ్ఛత్రేణ వై రాజితమ్,
హేమస్తంభసహస్ర షోడశయుతే మధ్యే మహామంటపే దేవేశం భర
తాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్. కిం మంత్రైర్బహుభిర్విన
శ్వరఫలై రాయాస సాధ్యైర్మఖైః, కించిల్లోభ వితానమాత్ర విఫలై
స్సంసారదుఃఖావహైః, ఏక స్సన్నపి సర్వమంత్రఫలదో లోభాది
దోషోజ్ఝితః శ్రీరామ శ్శరణం సుమేతి సతతం మంత్రోఽయ
మష్టాక్షరః. ఏవ మష్టాక్షర స్సమ్యక్ సప్తధా పరికీర్తితః, రామ
సప్తాక్షరోమంత్ర ఆద్యంతే తారసంయుతః, నవార్ణోమంత్రరాజ స్స్యా
చ్ఛేషం షడ్వర్ణవ న్న్యసేత్, జానకీవల్లభం ఙేంతం వహ్నేర్జాయాహు
మాదికమ్, దశాక్షరోఽయం మంత్ర స్స్యాత్సర్వాభీష్టఫలప్రదః, దశా
క్షరస్య మంత్రస్య వసిష్ఠోఽస్యఋషి ర్విరాట్, ఛందోఽస్య దేవతా
రామ స్సీతాపాణిపరిగ్రహః, ఆద్యో బీజం ద్విఠ శ్శక్తిః కామేనాంగం
క్రియా మతా, శిరోలలాటభ్రూమధ్యే తాలుకంఠేషు హృద్యపి, నా
భ్యూరుజానుపాదేషు దశార్ణాన్విన్యసే న్మనోః, అయోధ్యానగరే రత్న

1 గతైః.

చిత్రే సౌవర్ణమంటపే, మందారపుష్పై రాబద్ధవితానే తోరణాంచితే,
సింహాసనే సమాసీనం పుష్పకోపరి రాఘవమ్, రక్షోభిర్హరిభి ర్దేవై
ర్దివ్యయానగతై శ్శుభైః, సంస్తూయమానం మునిభిః ప్రహ్వైశ్చ పరిసే
వితమ్, సీతాలంకృతవామాంగం లక్ష్మణేన సమన్వితమ్, శ్యామం ప్రస
న్నవదనం సర్వాభరణభూషితమ్, ధ్యాయన్నేవం జపే న్మంత్రం వర్ణలక్ష
మనన్యధీః, రామం ఙేంతం ధనుష్పాణయేంఽతే స్యా ద్వహ్నిసుందరీ,
దశాక్షరోఽయం మంత్ర స్స్యాన్ముని ర్బ్రహ్మా విరాట్స్మృతః, ఛందస్తు
దేవతా ప్రోక్తో రామో రాక్షసమర్దనః, శేషంతు పూర్వవత్కుర్యా
చ్చాపబాణధరగ్ స్మరేత్, తారమాయారమానంగ వాక్స్వబీజైశ్చ
షడ్విధః, దశార్ణో మంత్రరాజ స్స్యా ద్రుద్రవర్ణాత్మకో మనుః, శేషం
షడ్వర్ణవత్ జ్ఞేయం న్యాసధ్యానాదికం బుధైః, ద్వాదశాక్షరమంత్రస్య
శ్రీరామో ఋషి రుచ్యతే, జగతీచ్ఛంద ఇత్యుక్తం శ్రీరామో దేవతా
మతః, ప్రణవో బీజ మిత్యుక్తః క్లీం శక్తిః హ్రీం చకీలకమ్, మంత్రే
ణాంగాని విన్యస్య శిష్టం పూర్వవ దాచరేత్, తారం మాయాం సము
చ్చార్య భరతాగ్రజ ఇత్యపి, రామక్లీం వహ్నిజాయాంతం మంత్రోఽ
యం ద్వాదశాక్షరః, ఓం హృద్భగవతే రామ చంద్రభద్రౌ చ ఙయు
తౌ, అర్కార్ణో ద్వివిధోఽప్యస్య ఋషిధ్యానాదిపూర్వవత్, ఛంద
స్తుజగతీ చైవ మంత్రార్ణై రంగకల్పనా, శ్రీరామేతి పదం చోక్త్వా జయ
రామపదం తతః, జయద్వయం వదే త్ప్రాజ్ఞో రామేతి మనురాజకః,
త్రయోదశార్ణ ఋష్యాది పూర్వవత్సర్వకామదః, పదద్వయద్విరావృత్తే
రంగం ధ్యానం దశార్ణవత్, తారాదిసహిత స్సోఽపి సచతుర్దశవర్ణకః,
త్రయోదశార్ణ ముచ్చార్య పశ్చా ద్రామేతి యోజయేత్, సవై పంచద
శార్ణస్తు జపతాం కల్పభూరుహః, నమశ్చ సీతాపతయే రామాయేతి
హనద్వయమ్, తతస్తు కవచాస్త్రాంతః షోడశాక్షర ఈరితః, తస్యా
గస్త్యఋషి శ్ఛందో బృహతీ దేవతా చ సః, రాం బీజం శక్తి
రస్త్రంచ కీలకం హుమి తీరితమ్, ద్విపంచత్రిచతు ర్వర్ణై స్సర్వైర్వ్యారం
గం న్యసే త్క్రమాత్, తారాది సహిత స్సోఽపి మంత్ర స్సప్తదశా
క్షరః, తారం నమో భగవతే రామం ఙేంతం మహా తతః, పురుషాయ

పదం పశ్చాద్వదంతోఽష్టాదశాక్షరః, విశ్వామిత్రో మునిశ్ఛందో గా
యత్రం దేవతా చ సః, కామాదిసహిత స్సోఽపి మంత్ర ఏకోనవిగ్
శకః, తారం నమో భగవతే రామాయేతి పదం వదేత్, సర్వశబ్దం
సముచ్చార్య సౌభాగ్యం దేహి మే వదేత్, వహ్నిజాయాం తతోచ్చా
ర్య మంత్రో వింశార్ణకో మతః, తారం నమో భగవతే రామాయ
సకలం వదేత్, ఆపన్నివారణా యేతి వహ్నిజాయాం తతో వదేత్,
ఏకవింశార్ణకో మంత్ర స్సర్వాభీష్టఫలప్రదః, తారం [1]రామం స్వబీజంచ
తతో దాశరథాయచ, తత స్సీతావల్లభాయ సర్వాభీష్టపదం వదేత్,
తతో దాయ హృదంతోఽయం మంత్రో ద్వావింశ దక్షరః, తారం
నమో భగవతే వీరరామాయ సంవదేత్, కల శత్రూ న్హన ద్వంద్వం
వహ్నిజాయాంతతో వదేత్, త్రయోవింశాక్షరో మంత్ర స్సర్వశత్రు
నిబర్హణః, విశ్వామిత్రో మునిః ప్రోక్తో గాయత్రీ ఛంద ఉచ్యతే, దేవ
తా వీరరామోఽసౌ బీజాద్యాః పూర్వవ న్మతాః, మూలమంత్రవిభా
గేనన్యాసాన్ కృత్వా విచక్షణః, శరం ధనుషి సంధాయ తిష్ఠంతం
రావణోన్ముఖమ్, వజ్రపాణిం రథారూఢం రామం ధ్యాత్వా జపే న్మనమ్,
తారం నమో భగవతే శ్రీరామాయ పదం వదేత్, తారకబ్రహ్మణే
చోక్త్వా మాం తారయ పదం వదేత్, నమ స్తారాత్మకో మంత్ర శ్చతు
ర్వింశతివర్ణకః, బీజాదికం యథాపూర్వం సర్వంకుర్యాత్ షడర్ణవత్,
కామస్తారో నతి శ్చైవ తతో భగవతే పదమ్, రామచంద్రాయ చో
చ్చార్య సక లేతి పదం వదేత్, జనవశ్యకరా యేతి స్వాహా కామా
త్మకో మనుః, సర్వవశ్యకరో మంత్రః పంచవింశతివర్ణకః, ఆదౌ తారే
ణ సంయుక్తో మంత్ర ష్షడ్వింశదక్షరః, అంతేఽపి తారసంయుక్త స్సప్త
వింశతి వర్ణకః, తారం నమో భగవతే రక్షోఘ్నవిశదాయచ, సర్వవి
ఘ్నాన్ సముచ్చార్య నివారయ పదద్వయమ్, స్వాహాంతో మంత్రరా
జోఽయమష్టావింశతివర్ణకః, అంతే తారేణ సంయుక్త ఏకోనత్రింశ
దక్షరః, ఆదౌ స్వబీజసంయుక్తః త్రింశద్వర్ణాత్మకో మనుః, అంతేఽపి
తేన సంయుక్త ఏకత్రింశాత్మక స్స్మృతః, రామభద్ర మహేష్వాస
రఘువీర నృపోత్తమ, భో దశాస్యాంతకాస్మాకం శ్రియం దాపయ దేహి

1 రమా.

మే, అనుష్టుభఋషీ రామశ్ఛందోఽనుష్టుప్ దేవతా, రాం బీజమస్య
యాం శక్తిరిష్టార్థే వినియోజయేత్, పాదం హృదిచ విన్యస్య పాదం
శిరసి విన్యసేత్, శిఖాయాం పంచభిర్న్యస్య త్రివర్ణైః కవచం న్యసేత్,
నేత్రయోః పంచవర్ణైశ్చ చాప యేత్యస్త్ర ముచ్యతే, చాపబాణధరం
శ్యామం ససుగ్రీవవిభీషణమ్, హత్వా రావణ మాయాంతం కృతత్రైలో
క్యరక్షణమ్, రామభద్రం హృది ధ్యాత్వా దశలక్షంజపేన్మనుమ్, వదే
ద్దాశరథాయేతి విద్మహేతి పదం తతః, సీతాపదం సముద్ధృత్య వల్లభా
య తతో వదేత్, ధీమహీతి వదే త్తన్నో రామశ్చాపి ప్రచోదయా
త్, తారాది రేషా గాయత్రీ ముక్తిమేవ ప్రయచ్ఛతి, మాయాదిరపి
వైదుష్యం రామాదిశ్చ శ్రియం పదమ్, మదనేనాపి సంయుక్తా సమ్మో
హయతి మేదినీమ్, పంచత్రీణి షడర్ణైశ్చత్రీణి చత్వారివర్ణకైః, చత్వారి
చ చతుర్వర్ణైరంగన్యాసం ప్రకల్పయేత్, బీజధ్యానాదికం సర్వం కుర్యాత్
షడ్వర్ణవత్ప్రియాత్, తారం నమో భగవతే చతుర్థ్యా రఘునంద
నమ్, రక్షోఘ్నవిశదం తద్వ న్మధురేతి వదే త్తతః, ప్రసన్నవదనం జే
తం వదే దమిత తేజసే, బలరామా చతుర్థ్యంతో విష్ణు జేతం నతి
స్తతః, ప్రోక్తో మాలా మను స్సప్తచత్వారింశద్భి రక్షరైః, ఋషి చ్ఛం
దో దేవతాఽది బ్రహ్మానుష్టుభ రాఘవాః, సప్తర్తుసప్తదశషడ్రుద్రసంఖ్యైష్ష
డంగకమ్, ధ్యానం దశాక్షరం ప్రోక్తంలక్ష మేకం జపే న్మనుమ్, శ్రియం
సీతాంచతుర్థ్యంతాం స్వాహాఽతోఽయం షడక్షరః, జనకోఽస్య ఋషి
శ్ఛందో గాయత్రీ దేవతా మనోః, సీతా భగవతీ ప్రోక్తా శ్రీం బీజం
నతి శ్శక్తికమ్, కీలం సీతా చతుర్థ్యంత మిష్టార్థే వినియోజయేత్,
దీర్ఘస్వరయుతాద్యేన షడంగాని ప్రకల్పయేత్, స్వర్ణాభా మంబుజక
రాం రామాలోకనతత్పరామ్, ధ్యాయే త్షట్కోణమధ్యస్థ రామాం
కోపరి [1]సంస్థితామ్, లకారంతు సముద్ధృత్య లక్ష్మణాయ నమోఽంత
కః, అగస్త్యఋషి రస్యాథ గాయత్రం ఛందఉచ్యతే, లక్ష్మణో దేవ
తాప్రోక్తో లం బీజం శక్తి రస్యహి, నవస్తు వినియోగో హి పురుషా

---

1 శోభితామ్.

ర్థచతుష్టయే, దీర్ఘభాజా స్వబీజేన షడంగాని ప్రకల్పయేత్, ద్విభు
జగ్ స్వర్ణరుచిర తనుం పద్మనిభేక్షణమ్, ధనుర్బాణధరం వందే రామా
రాధనతత్పరమ్, భకారం తు సముద్ధృత్య భరతాయ నమోఽంతకః, అగ
స్త్యఋషిరస్యాథ శేషం పూర్వవదాచరేత్, భరతం శ్యామలం శాంతం రామ
సేవా పరాయణమ్, ధనుర్బాణధరం వీరం కైకేయీతనయం భజే, శం
బీజం తు సముద్ధృత్య శత్రుఘ్నాయ నమోంతకః, ఋష్యాదయో యథా
పూర్వ వినియోగో వినిగ్రహే, ద్విభుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామసేవాపరా
యణమ్, లవణాసురహంతారం సుమిత్రాతనయం భజే, హం హనుమాఙ్
చతుర్థ్యంత హృదంతో మంత్రరాజకః, రామచంద్ర ఋషిః ప్రోక్తో యోజయే
త్పూర్వవత్క్రమాత్, ద్విభుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామసేవాపరాయణమ్,
మౌంజీకౌపీన సహితం మాం ధ్యాయేద్రామ సేవక మితి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయ మహా
బలపూర్వోక్త మంత్రాణాం పూజాపీఠ మనుబ్రూహీతి, హనూమా
న్హోవాచ-ఆదౌ షట్కోణమ్, తన్మధ్యే రామబీజం సశ్రీకమ్, తద
ధో భాగే ద్వితీయాంతం సాధ్యం, బీజోర్ధ్వభాగే షష్ఠ్యంతం సాధకమ్, పా
ర్శ్వే దృష్టిబీజే, తత్పరితో జీవప్రాణశక్తివశ్యబీజాని, తత్సర్వం సమ్ము
ఖోన్ముఖాభ్యాం ప్రణవాభ్యాం వేష్టనమ్, అగ్నీశాసురవాయవ్యపురః,
పృష్ఠేషు షట్కోణేషు దీర్ఘభాంజి హృదయాదిమంత్రాః క్రమేణ రాం
రీం రూం రైం రౌం రః ఇతి, దీర్ఘభాజి తదుక్త హృదయాద్యస్త్రాంతం
షట్కోణపార్శ్వే రమామాయాబీజే, కోణాగ్రే వరాహం హా మితి,
తద్బీజాంతరాళే కామబీజమ్, పరితో వాగ్భవమ్, తతో వృత్తత్రయం సా
ష్టపత్రమ్, తేషు దళేషు సర్వాన్ షడ్వర్గాన్ ప్రతిదళం మాలామనువ
ర్ణషట్కమ్, అంతే పంచాక్షరమ్, తద్దళకపోలే ష్వష్టవర్ణాన్ పునరష్టద
ళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణాష్టాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు
శ్రీబీజమ్, తతో వృత్తమ్, తతో ద్వాదశదళమ్, తేషు దళేషు వాసుదేవద్వా
దశాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు ఆదిక్షాంతాన్ తతో వృత్తం తత
ష్షోడశ దళమ్, తేషు దళేషు హుం ఫట్ న ఇతి సహితరామద్వాదశాక్ష
రమ్, తద్దళకపోలేషు మాయాబీజం సర్వత్ర, ప్రతికపోలం ద్విరావృ

త్వా హ్రాం హ్రీం భ్రీం వ్రం జ్రం అం శ్రం జ్రం తతో వృత్తమ్, తతో ద్వా
త్రింశద్దళపద్మమ్, తేషు దళేషు నృసింహమంత్రరాజానుష్టుభ మంత్రాః,
తద్దళ కపోలేష్వష్టవ స్వేకాదశరుద్ర ద్వాదశాదిత్యమంత్రాః ప్రణ
వాది నమోంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, తద్బహిర్వషట్కారం పరితః,
తతో రేఖాత్రయ యుక్తం భూపురం, ద్వాదశదిక్షు రాశ్యాదిభూషితమ్,
అష్టనాగై రధిష్ఠితమ్, చతుర్దిక్షు నారసింహబీజమ్, విదిక్షు వారాహబీ
జమ్, ఏత త్సర్వాత్మకం యంత్రం సర్వకామప్రదం మోక్షప్రదం చ,
ఏకాక్షరాదినవాక్షరాంతానా మేత ద్యంత్రం భవతి, తద్దశావరణాత్మ
కం భవతి, షట్కోణమధ్యే సాంగగ్ం రాఘవం యజేత్, షట్కోణే
ష్వంగైః ప్రథమావృతిః, అష్టదళమూలే ఆత్మాద్యావరణమ్, తదగ్రే
వాసుదేవాద్యావరణమ్, ద్వితీయాష్టదళమూలే ధృష్ట్యాద్యావరణమ్,
తదగ్రే హనుమదాద్యావరణమ్, ద్వాదశదళేషు వసిష్ఠాద్యావరణమ్,
షోడశదళేషు నీలాద్యావరణమ్, ద్వాత్రింశద్దళేషు ధ్రువాద్యావర
ణమ్, భూపురాంతరింద్రాద్యావరణమ్, తద్బహిర్వజ్రాద్యావరణమ్, ఏవ
మభ్యర్చ్య మనుం జపేత్, అథ దశాక్షరాదిద్వాత్రింశదక్షరాంతానాం
మంత్రాణాం పూజాపీఠ ముచ్యతే, ఆదౌ షట్కోణమ్, తన్మధ్యే స్వబీ
జమ్, తన్మధ్యే సాధ్యనామాని, ఏవం కామబీజవేష్టనమ్, తం శిష్టేనన
వార్ణేనవేష్టనమ్, షట్కోణేషు షడంగాని, అగ్నీశాసురవాయవ్యపూ
ర్వపృష్ఠేషు, తత్కపోలేషు శ్రీమాయే, కోణాగ్రే క్రోధమ్, తతో వృత్తమ్,
తతోఽష్టదళమ్, తేషు దళేషు, షట్సంఖ్యయా మాలామనువర్ణాః,
తద్దళకపోలేషు షోడశస్వరాః, తతో వృత్తమ్, తత్పరితఆదిక్షాంతమ్,
తద్బహిర్ద్వాదశపురం సాష్టశూలాగ్రమ్, దిక్షు విదిక్షు నారసింహ వారా
హే, ఏత న్మహాయంత్రమ్, ఆధారశక్త్యాది వైష్ణవపీఠమ్, అంగైః ప్రతి
మాప్రతిః, మధ్యే రామం, వామభాగే సీతాం తత్పురత శ్శార్ఙ్గం
శరంచ, అష్టదళమూలే హనుమదాది ద్వితీయావరణం సృష్ట్యాదితృతీయా
వరణమ్, ఇంద్రాదిభి శ్చతుర్థీ, వజ్రాదిభిః పంచమీ, ఏతద్యంత్రారాధన
పూర్వకం దశాక్షరాదిమనూన్ జపేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, శ్రీరామమం

త్రాణాం పురశ్చరణ విధి మనుబ్రూహీతి, హనుమాన్ హోవాచ—
నిత్యం త్రిషవణస్నాయీ పయోమూలఫలాదిభుక్, అథ వా పాయసా
హారో హవిష్యాన్నాద ఏవ చ, షడ్రసైశ్చ పరిత్యక్త స్స్వాశ్రమోక్త
విధిం చరన్, వనితాదిషు వాక్కర్మ మనోభిర్నిస్పృహ శ్శుచిః, భూమి
శాయీ బ్రహ్మచారీ నిష్కామో గురుభక్తిమాన్, స్నానపూజాజపధ్యా
నహోమతర్పణతత్పరః, గురూపదిష్టమార్గేణ ధ్యాయన్ రామ మన
న్యధీః, సూర్యేందుగురుదీపాది గోబ్రాహ్మణసమీపతః, శ్రీరామసన్నిధౌ
మౌనీ మంత్రార్థమనుచింతయన్, వ్యాఘ్రచర్మాసనే స్థిత్వా స్వస్తికా
ద్యాసనక్రమాత్, తులసీపారిజాతశ్రీవృక్షమూలాదిక స్థలే, పద్మాక్ష
తులసీకాష్ఠ రుద్రాక్ష కృతమాలయా, మాతృకామాలయా మంత్రీ
మనసైవ మనుం జపేత్, అభ్యర్చ్య వైష్ణవే పీఠే జపేదక్షర లక్షకం,
తర్పయేత్తద్దశాంశేన పయసా తద్దశాంశతః, జుహుయాద్గోఘృతేనైవ
భోజయేత్తద్దశాంశతః, తతః పుష్పాంజలిం మూలమంత్రేణ విధివచ్చ
రేత్, తత స్సిద్ధమను ర్భూత్వా జీవన్ముక్తో భవే న్మునిః, అణిమాదిర్భజ
త్యేనం యూనం వరవధూ రివ, ఐహికేషు చ కార్యేషు మహాపత్సు చ
సర్వదా, నైవ యోజ్యో రామమంత్రః కేవలం మోక్షసాధకః,
ఐహికే సమనుప్రాప్తే మాం స్మరే ద్రామసేవకమ్, యో రామం సంస్మరే
న్నిత్యం భక్త్యా మనుపరాయణః, తస్యాహ మిష్టసంసిద్ధ్యై దీక్షితోఽ
స్మి మునీశ్వరాః, వాంఛితార్థం ప్రదాస్యామి భక్తానాం రాఘవస్య తు,
సర్వథా జాగరూకోఽస్మి రామకార్యధురంధర ఇతి.

పంచమోఽధ్యాయః.

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, శ్రీరామమం
త్రార్థమనుబ్రూహీతి, హనుమాన్ హోవాచ—సర్వేషు రామమం
త్రేషు మంత్రరాజష్షడక్షరః, ఏకధా చ ద్విధా త్రేధా చతుర్ధా పంచధా
తథా, షట్సప్తధాఽష్టధా చైవ బహుధాయం వ్యవస్థితః, షడక్షరస్య మాహా
త్మ్యం శివో జానాతి తత్త్వతః, శ్రీరామమంత్ర రాజస్య సమ్యగర్థోఽయ
ముచ్యతే, నారాయణాష్టాక్షరే చ శివపంచాక్షరే తథా. సార్థకార్ణ
ద్వయం రామో రమంతే యత్ర యోగినః, రకారో వహ్నివచనః
ప్రకాశః పర్యవస్యతి, సచ్చిదానందరూపోఽస్య పరమాత్మార్థ ఉచ్యతే,

వ్యంజనం నిష్కళం బ్రహ్మప్రాణో మాయేతి చ స్వరః, వ్యంజనైః స్వరసంయోగం విద్ధి తత్ప్రాణయోజనం, రేఫే జ్యోతిర్మయే తస్మాత్కృతి మాకార యోజనమ్, మకారో భ్యుదయార్థత్వాత్స మాయేతిచ కీర్త్యతే, సోఽయంబీజగ్ స్వకం యస్మాత్సమాయం బ్రహ్మచోచ్యతే, సబిందు స్సోఽపి పురుష శ్శివసూర్యేందు రూపవాన్, జ్యోతి స్తస్య శిఖా రూపం నాద స్సప్రకృతి ర్మతః, ప్రకృతిః పురుషశ్చోభౌ సమాయా బ్రహ్మణ స్స్మృతౌ, బిందునాదాత్మకం బీజం వహ్నిసోమకలాత్మకమ్, అగ్నీషోమాత్మకం రూపం రామబీజే ప్రతిష్ఠితమ్, యథైవ వట బీజస్థః ప్రాకృతశ్చ మహాద్రుమః, తథైవ రామబీజస్థం జగదేత చ్చరాచరమ్, బీజోక్తముభయార్థత్వం రామనామ నిదృశ్యతే, బీజం మాయావినిర్ముక్తం పరబ్రహ్మేతి కీర్త్యతే, ముక్తిదం సాధకానాంచ మకారో ముక్తిదో మతః, మారూపత్వ దతో రామో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః, ఆద్యో రా తత్పదార్థస్స్యా న్మకార స్త్వంపదార్థవాన్, తయో స్సంయోజన మసీత్యర్థేతత్త్వవిదో విదుః, నమ స్త్వమర్థో విజ్ఞేయో రామ స్తత్పద ముచ్యతే, అసీత్యర్థే చతుర్థీస్యా దేవం మన్త్రేషు యోజయేత్, తత్త్వమస్యాదివాక్యంతు కేవలం ముక్తిదం యతః, భుక్తిముక్తిప్రదం చైత త్తస్మా దప్యతిరిచ్యతే, మనుష్వేతేషు సర్వేషా మధికారోఽస్తి దేహినామ్, ముముక్షూణాం విరక్తానాం తథాచాశ్రమవాసినామ్, ప్రణవత్వా త్సదా ధ్యేయో యతీనాంచ విశేషతః, రామమంత్రార్థ విజ్ఞానీ జీవన్ముక్తో న సంశయః, య ఇమాముపనిషద మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి సురాపానాత్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి, బ్రహ్మహత్యా త్పూతో భవతి, రామమంత్రాణాం కృతపురశ్చరణో రామచంద్రో భవతి, త దేత దృచాభ్యుక్తమ్, సదా రామోఽహమస్మీతి తత్త్వతః ప్రవదంతి యే, న తే సంసారిణోఽనూనం రామ ఏవ నసంశయ ఓగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి రామరహస్యోపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫౫. అథర్వణీయ రామతాపిన్యుపనిషత్.

శ్లో. శ్రీరామతాపనీయార్థం భక్తధ్యేయకళేబరమ్,
వికళేబరకైవల్యం శ్రీరామబ్రహ్మ మే గతిః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోపనిషత్.

ఓం చిన్మయేఽస్మిన్మహావిష్ణౌ జాతే దాశరథే హరౌ, రఘోః కులే ఖిలం రాతి రాజతే యో మహీస్థితః, స రామ ఇతి లోకేషు విద్వద్భిః ప్రకటీకృతః, రాక్షసా యేన మరణం యాంతి స్వోద్రేకతోఽథవా, రామనామభువిఖ్యాత మభిరామేణ వా పునః, రాక్షసా న్మర్త్యరూపేణ రాహు ర్మనసిజం యథా, ప్రభాహీనాం స్తథా కృత్వా రాజ్యార్హాణాం మహీభృతామ్, ధర్మమార్గం చరిత్రేణ జ్ఞానమార్గంచ నామతః, తథా ధ్యానేన వైరాగ్య మైశ్వర్యం స్వస్య పూజనాత్, తథా రాత్యస్య రామాఖ్యాభువి స్యాదథతత్త్వతః, రమంతే యోగినోఽనంతే నిత్యానందే చిదాత్మని, ఇతి రామపదేనాఽసౌ పరం బ్రహ్మాభిధీయతే, చిన్మయ స్యాద్వితీయస్య నిష్కళ స్యాశరీరిణః, ఉపాసకానాం కార్యార్థం బ్రహ్మణో రూపకల్పనా, రూపస్థానాం దేవతానాం పుంస్త్ర్యంగాస్త్రాది కల్పనా, ద్విచత్వారిషడష్టానాం దశ ద్వాదశ షోడశ, అష్టాదశామీ కథితా హస్తా శ్శంఖాదిభి ర్యుతాః, సహస్రాంతా స్తథా తాసాం వర్ణ వాహనకల్పనా, శక్తిసేనాకల్పనాచ బ్రహ్మ ణ్యేవం హి పంచధా, కల్పితస్య శరీరస్య తస్య సేనాది కల్పనా, బ్రహ్మాదీనాం వాచకోఽయం మంత్రోఽన్వర్థాదిసంజ్ఞికః, జప్తవ్యో మంత్రిణా నైవం వినా దేవః ప్రసీదతి, క్రియాకర్మేజ్యకర్తౄణామర్థం మంత్రో వదత్యథ, మననా త్త్రాణనా న్మంత్ర స్సర్వవాచ్యస్య వాచకః, సోఽభయస్యాస్య దేవస్య విగ్రహో యంత్రకల్పనా, వినా యంత్రేణ చే త్పూజా దేవతా న ప్రసీదతి.

ద్వితీయోపనిషత్.

[1]స్వభూర్జ్యోతిర్మయోఽనంత రూపీ స్వేనైవభాసతే, తేవత్వేన సమోయస్య సృష్టిస్థితిలయస్యచ, కారణత్వేన చిచ్ఛక్త్యా రజస్సత్వతమోగుణైః, యథైవ వటబీజస్థః ప్రాకృతశ్చ మహాన్ ద్రుమః, తథైవ రామబీజస్థం జగ దేత చ్చరాచరమ్, రేఫా రూఢామూర్తయ స్స్యు శ్శక్తయ స్త్రిస ఏవ చేతి.

తృతీయోపనిషత్.

సీతారామౌ తన్మయా వత్ర పూజ్యౌ జాతాన్యాభ్యాం భువనాని ద్విసప్త, స్థితానిచ ప్రహృత్యేష తేషు తతో రామో మానవో మాయయాఽధాత్. జగత్ప్రాణా యాత్మనేఽస్మై నమస్స్యా న్నమస్తైక్యం ప్రవదే త్ప్రాగ్గుణే నేతి

చతుర్థోపనిషత్.

జీవవాచీ నమోనామ చాత్మారామేతి గీయతే, తదాత్మికా యా చతుర్థీ తథా మాయేతి గీయతే మంత్రోఽయంవాచకో రామోవాచ్య స్స్యాద్యోగఏతయోః, ఫలదశ్చైవ సర్వేషాం సాధకానాం నసంశయః, యథానామీ వాచకేన నామ్నా యోఽభిముఖోభవేత్, తథా బీజాత్మకో మంత్రో మంత్రిణోఽభిముఖో భవేత్, [2]బీజశక్తిం న్యసే ద్దక్షవామయోః స్తనయో రపి, కీలో మధ్యే వినా భావ్య స్స్వవాంఛా వినియోగవాన్, సర్వేషా మేవ మంత్రాణా మేష సాధారణక్రమః, అత్ర రామోఽనంతరూప స్తేజసా వహ్నినా సమః, స త్వనుష్ణగు విశ్వశ్చే దగ్నీషోమాత్మకం జగత్, ఉత్పన్న స్సీతయా భాతి చంద్ర శ్చంద్రికయా యథా, ప్రకృత్యా సహిత శ్శ్యామః పీతవాసా జటాధరః, ద్విభుజః కుండలీ రత్నమాలీ ధీరో ధనుర్ధరః, ప్రసన్నవదనో జేతా ధృష్టఘష్టకవిభూషితః, ప్రకృత్యా పరమేశ్వర్యా జగద్యోన్యాంకితాంకభృత్, హేమాభయా ద్విభుజయా సర్వాలంకృత యాచితా, శ్లిష్టః కమలధారిణ్యా పుష్టః కోసలజాఽఽత్మజః, దక్షిణే లక్షణే నాథ సధనుష్పాణినా పునః, హేమాభేనానుజే నైవ తథాకోణత్రయం భవేత్. తథైవ తస్యమంత్రస్యయాశ్చాణుశ్చ స్వజేతయా, ఏవం త్రికోణరూపం స్యాత్తందేవా ఏనమా

---

1 స్వయమ్భు. 2 బీజశక్తిం.

యయుః, స్తుతిం చక్రుశ్చ జగతః పతిం కల్పతరౌ స్థితమ్, కామరూపా
యరామాయ నమో మాయామయాయచ, నమో వేదాదిరూపాయ
ఓంకారాయ నమోనమః, రమాధరాయరామాయ శ్రీరామా యాత్మ
మూర్తయే, జానకీదేహభూషాయ రక్షోఘ్నాయ శుభాంగినే, భద్రాయ
రఘువీరాయ దశాస్యాంతకరూపిణే, రామభద్ర మహేష్వాస రఘువీర
నృపోత్తమ, భోదశాస్యాంత కాస్మాకం రక్షాం దేహి శ్రియంచ తే,
[1]త్వమైశ్వర్యం దాపయాథ సంప్రత్యాశ్వరిమారణమ్, కుర్వితి స్తుత్య
దేవాద్యా స్తేన సార్థం సుఖం స్థితాః, స్తువంత్యేవం హి ఋషయ స్తదా
రావణఆసురః, రామపత్నీం, వనస్థాం యః స్వనిర్వృత్త్యర్థమాదదే,
స రావణ ఇతిఖ్యాతో యద్వా రావా చ్చరావణః, తద్వ్యాజేనేక్షి
తుం సీతాం రామో లక్ష్మణ ఏవచ, విచేరతు స్తదా భూమౌ దేవీం సం
దృశ్య చాసురమ్, హత్వా కబంధగ్ం శబరీంగత్వా తస్యాజ్ఞయా తయా,
పూజితో వాయుపుత్రేణ భక్తేనచ కపీశ్వరమ్, ఆహూయ శగ్ంసతాగ్ం
సర్వమాద్యంతం రామలక్ష్మణౌ, సతు రామే శంకితస్సన్ ప్రత్యయా
ర్థంచ దుందుభేః, విగ్రహం దర్శయామాస యోరామ స్తమచిక్షి
పత్, సప్తసాలా న్విభిద్యాశు మోదతే రాఘవ స్తదా, తేన హృష్టః
కపీంద్రోఽసౌ సరామ స్తస్య పత్తనమ్, జగామాగర్జదనుజో వాలినో
వేగతో గృహాత్, తదా వాలీ నిర్జగామ తం వాలినమథాహవే,
నిహత్య రాఘవో రాజ్యే సుగ్రీవం స్థాపయే త్తతః, హరీనాహూయ
సుగ్రీవ స్త్వాహచాశా విదోఽధునా, ఆదాయ మైథిలీమద్య దద
తాశ్వాశు గచ్ఛత, తత స్తతార హనుమా నబ్ధిం లంకాం సమాయయౌ,
సీతాం దృష్ట్వా సురాన్ హత్వా పురం దగ్ధ్వా తదా స్వయమ్, ఆగత్య
రామేణ సహ న్యవేదయత తత్త్వతః, తదా రామః క్రోధరూపీ
తా నాహూయాథవా నరాన్, తైః సార్థ మాదా యాస్త్రాణి పురీం
లంకాం సమాయయౌ, తాం దృష్ట్వా తదధీశేన సార్థంయుద్ధ మకా
రయత్, ఘటశ్రోత్రసహస్రాక్షజద్భ్యాం యుక్తం త మాహవే,
హత్వా విభీషణం తత్ర స్థాప్యాథ జనకాత్మజామ్, ఆదా యాంకస్థి
... ... జగామ సః, తత స్సింహాసనస్థస్స ద్విభుజో

రఘునందనః, దనుర్ధరః ప్రసన్నాత్మా సర్వాభరణభూషితః, ముద్రాంజ్ఞా
నమయీం యామ్యే వామే తేజః ప్రకాశినీమ్, ధృత్వా వ్యాఖ్యాన
నిరత శ్చిన్మయః పరమేశ్వరః, ఉదగ్దక్షిణయో స్స్వస్య శత్రుఘ్నభరతౌ
ధృతౌ, హనూమంతంచ శ్రోతార మగ్రత స్స్యాత్త్రికోణగమ్, భరతా
ధస్తు సుగ్రీవం శత్రుఘ్నాధో విభీషణమ్, పశ్చిమే లక్ష్మణం తస్య ధృత
చ్ఛత్రం సచామరమ్, తదధస్తౌ తాలవృన్తకరౌ త్ర్యశ్రం పునర్భవేత్,
ఏవం షట్కోణ మాదౌ స్వదీర్ఘాంగై రేష సంయుతః, ద్వితీయం వాసు
దేవాద్యై రాగ్నేయాదిషు సంయుతః, తృతీయం వాయుసూనుంచ
సుగ్రీవం భరతం తథా, విభీషణం లక్ష్మణం చాంగదం చాప్యరిమర్దనమ్,
జాంబవంతం చ తైర్యుక్త స్తతో ధృష్టి ర్జయంతకః, విజయశ్చ సురాష్ట్రశ్చ
రాష్ట్రవర్ధన ఏవచ, అశోకో ధర్మపాలశ్చ సుమంత్ర శ్చైభి రావృతః,
తతస్సహస్రదృగ్వహ్ని ర్ధర్మజ్ఞో వరుణోఽనిలః, ఇంద్వీశధాత్రనంతాశ్చ
దశభి శ్చైభిరావృత, బహి స్తదాయుధైః, పూజ్యో నీలాదిభి రలంకృతః
వసిష్ఠవామదేవాదిమునిభి స్సముపాసితః, ఏవ ముద్దేశతః ప్రోక్తం నిర్దేశ
స్తస్య చాధునా, త్రిరేఖాపుట మాలిఖ్య మధ్యే తారద్వయం లిఖేత్,
తన్మధ్యే బీజ మాలిఖ్య తదధ స్సాధ్య మాలిఖేత్, ద్వితీయాంతంచ
తస్యోర్ధ్వం షష్ఠ్యంతం సాధకం తథా, కురుద్వయంచ తత్పార్శ్వే లిఖే
ద్బీజాంతరే రమామ్, తత్సర్వం ప్రణవాభ్యాంచ వేష్టయే చ్ఛుద్ధబుద్ధిమాన్
దీర్ఘభాజి షడశ్రే తు లిఖే ద్బీజం హృదాదిభిః, కోణపార్శ్వే రమామాయే
తదగ్రేఽనంగ మాలిఖేత్, క్రోధం కోణాగ్రాంతరేషు లిఖ్య మంత్ర్యభితో
గిరమ్, వృత్తత్రయం సాష్టపత్రం సరోజే విలిఖే త్స్వరాన్, కేసరే
చాష్టపత్రేచ వర్గాష్టక మథాలిఖేత్, తేషు మాలా మనో ర్వర్ణా న్విలి
ఖే దూర్మి సంఖ్యయా, అంతే పంచాక్షరా ణ్యేవం పున రష్టదళం లిఖే
త్, తేషు నారాయణాష్టార్ణా న్లిఖ్య తత్కేసరే రమామ్, తద్బహి
ర్ద్వాదశదళం విలిఖే ద్ద్వాదశాక్షరమ్, అథో న్నమో భగవతే, వాసు
దేవాయ ఇత్యయమ్, ఆది క్షాంతాన్ కేసరేషు వృత్తాకారేణ సంలి
ఖేత్, తద్బహి ష్షోడశదళం లిఖ్య తత్కేసరే హ్రియమ్, వర్మాస్త్ర నతి
సంయుక్తం దళేషు ద్వాదశాక్షరమ్, తత్సంధి ష్వీరజాదీనాం మంత్రా
న్మంత్రీ సమాలిఖేత్, హ్రాం స్రం భ్రం వ్రం ల్రం అం శ్రం జ్రం

లిఖే త్సమ్యక్తతో బహిః, ద్వాత్రింశారం మహాపద్మం నాదబిందు సమాయుతమ్, విలిఖేన్మంత్ర రాజార్ణాం స్తేషు[1] పత్రేషు యత్నతః, ధ్యాయే ద్దశనమా నేకాదశరుద్రాంశ్చ తత్రవై, ద్వాదశేనాంశ్చ ధాతారం వషట్కారంచ తద్బహిః, భూగృహం వజ్రశూలాఢ్యం రేఖాత్రయసమన్వితమ్, ద్వారోపేతంచ రాశ్యాది భూషితం ఫణిసంయుతమ్, అనంతో వాసుకి శ్చైవ తక్షః కార్కోటపద్మకః, మహాపద్మశ్చ శంఖశ్చ గుళికోఽష్టౌ ప్రకీర్తితాః, ఏవం మండల మాలిఖ్య తస్యదిక్షువిదిక్షుచ, నారసింహంచ వారాహం లిఖే న్మంత్రద్వయం తథా, కూటో రేఫానుగ్రహేందునాదశక్త్యాదిభిర్యుతః, యో నృసింహ స్సమాఖ్యాతో గ్రహమారణ కర్మణి, అంత్యాంఘ్రిశవియద్బిందునాదై ర్బీజంచ సౌకరమ్, హుంకారం చాత్ర రామస్య మాలామంత్రోఽధునేరితః, తారో నతిశ్చ నిద్రాయాః స్మృతి[2] ర్మేదశ్చ కామికా, రుద్రేణ సంయుతా వహ్ని ర్మేధామరవిభూషితా, దీర్ఘాక్రూరయుతా హ్లాది న్యథోదీర్ఘ సమాయుతా, క్షుధా క్రోధి న్యమోఘాచ విశ్వమ ప్యథ మేధయా, యుక్తాదీర్ఘ జ్వాలినీచ సుసూక్ష్మా మృత్యురూపిణీ, సప్రతిష్ఠాహ్లాదినీ త్వక్ష్వేళః ప్రీతిశ్చ సామరా, జ్యోతి స్తీక్ష్ణాగ్నిసంయుక్తా శ్వేతానుస్వార సంయుతా, కామికాపంచమోలాంత స్తాంతాఽంతో ధాంతి ఇత్యథ, స సానంతో దీర్ఘయుతో వాయు స్సూక్ష్మయుతో విషః, కామికా కామకా రుద్రయుక్తా థోఽథః స్థిరాతపా, తాపిని దీర్ఘయుక్తా భూరనలోఽనంతగోఽనిలః, నారాయణాత్మకః కాలః[3] ప్రాణాంభో విద్యయా యుతః, పీతారాతి స్తథాలాంతో యో న్యాయుక్త స్తతో నతిః, సప్తచత్వారింశద్వర్ణ గుణాంత స్సృఙ్మన స్స్వయమ్, రాజ్యాభిషిక్తస్య తస్య రామ స్యోక్తక్రమా ల్లిఖేత్, ఇదం సర్వాత్మకం యంత్రం ప్రాగుక్త మృషిసేవితమ్, సేవకానాం మోక్షకర మాయురారోగ్యవర్ధనమ్, అపుత్రాణాం పుత్రదంచ బహునా కిమనేన వై, ప్రాప్నువంతి క్షణా త్సమ్యగ్ధర్మాదికా నపి, ఇదం రహస్యం పరమ మీశ్వరేణాపి దుర్గమమ్, ఇదం యంత్రం సమాఖ్యాతం న దేయం ప్రాకృతే జన ఇతి.

ఇతి రామరహస్యోపనిషది తురీయోపనిషత్.

---

1 దాత్రేషు. 2 ర్భేదశ్చ 3 ప్రాణా భో ప్రాణోఽంభో.

భూతాదికం శోధయే ద్ద్వారపూజాం చ కృత్వా పద్మాద్యాసనస్థః ప్రసన్నః, అర్చావిధా వస్య పీఠాధరోర్ధ్వ[1] పార్శ్వేష్వథ తన్మధ్య పద్మార్చనంచ, కృత్వా మృదు శ్లక్ష్ణసుతూలికాయాం తత్రాసనే దేశిక మర్చయిత్వా, శక్తిం చాధారాఖ్యకాం కూర్మనాగౌ పృథివ్యబ్జే స్వాసనాధః ప్రకల్ప్య, విఘ్నేశం దుర్గాం క్షేత్రపాలంచ వాణీం బీజాదికాం శ్చాగ్ని దేశాదికాం శ్చ, పీఠస్యాంఘ్రి ష్వేవధర్మాదికాంశ్చ నత్వా పూర్వాద్యాసు దిక్ష్వర్చయేచ్చ, మధ్యే క్రమా దర్కవిధ్వగ్ని తేజాం స్యుపర్యుపర్యాదిమై రర్చితాని, రజస్సత్వం తమఏతాని వృత్తత్రయం బీజాఢ్యం క్రమా ద్భావయేచ్చ, ఆశావ్యాశా స్వప్యథాత్మాన మంత రాత్మానం వా పరమాత్మా నమంతః, జ్ఞానాత్మానం చార్చయే త్తస్య దిక్షు మాయావిద్యే యే కలాపారతత్త్వే, సంపూజయే ద్విమలాదీశ్చ శక్తీ రభ్యర్చయే ద్దేవ మావాహయేచ్చ, అంగవ్యూహా నిలజాద్యైశ్చ పూజ్యం ధృష్ట్యాదికై ర్లోకపాలై స్తదస్త్రైః, వసిష్ఠాద్యైర్మునిభి ర్నీల ముఖ్యై రారాధయే ద్రాఘవం చందనాద్యైః, ముఖ్యోపహారై ర్వివి ధైశ్చ పూజ్యై స్తస్మై జపాదీంశ్చ సమ్యక్ప్రకల్ప్య, ఏవం భూతం జగ ద్ధాధారభూతం రామం వందే సచ్చిదానంద రూపం, గదాఽరిశంఖా బ్జధరం భవారిం స యోధ్యాయే న్మోక్ష మాప్నోతి సర్వః, విశ్వవ్యాపీ రాఘవో య స్తదానీ మంతర్దధే శంఖచక్రే గదాబ్జే, ధృత్వారమాస హిత స్సానుజశ్చ సపత్తన స్సానుగస్సర్వలోకీ, తద్భక్తా యే లబ్ధకామా శ్చ భుక్త్వా తథాపదంపరమం యాంతి తేచ, ఇమా ఋుచ స్సర్వకా మార్థదాశ్చ యేతే పరంత్వమలా యాంతి మోక్షమ్. చిన్మయేఽస్మిం స్త్రయోదశ, స్వభూర్జ్యోతి స్త్రిస్రః, సీతారామా వేకా, జీవవాచీ షట్ షష్టిః, భూతాదికమేకాదశ, పంచఖండేషు త్రిణవతిః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీరామతాపనీయే పంచమోపనిషత్.

శ్రీరామపూర్వతాపనీయోపనిషత్సమాప్తా.

హరిః ఓమ్.

1 పార్శ్వార్చనం మధ్యపద్మార్చనం.

ఓం. బృహస్పతి రువాచ- యాజ్ఞవల్క్యం యదను కురుక్షేత్రం
దేవానాం దేవ యజనగ్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిము
క్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనగ్ సర్వేషాం భూతానాం
బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనగ్ సర్వే
షాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛతి తదేవ మన్యే
తేతీదం వై కురుక్షేత్రమ్ దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం
బ్రహ్మసదన మత్రహి జంతోః ప్రాణే షూత్క్రమమాణేషు రుద్ర స్తారకం
బ్రహ్మ వ్యాచష్టే యేనాసా వమృతీభూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మా దవి
ముక్తమేవ నిషేవేతా విముక్తం న విముంచేదేవమే వైతద్యాజ్ఞవల్క్య.

అథ హైనం భారద్వాజః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కింతారకం
కిం తారయతీతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్తారకం దీర్ఘానిలం బిందు
పూర్వకం దీర్ఘానలం పునర్మా [1]య నమశ్చంద్రాయ నమోభద్రాయ నమ
ఇత్యేత ద్బ్రహ్మాత్మికా స్సచ్చిదానందాఖ్యా ఇత్యుపాసితవ్యమ్, అకారః
ప్రథమాక్షరో భవతి, ఉకారో ద్వితీయాక్షరో భవతి, మకార స్తృతీయా
క్షరో భవతి, అర్ధమాత్ర శ్చతుర్థాక్షరో భవతి, బిందుః పంచమాక్షరో భవ
తి, నాద ష్షష్ఠాక్షరో భవతి, తారకత్వా త్తారకో భవతి, తదేవ తారకం
బ్రహ్మత్వం విద్ధి తదేవోపాసితవ్య మితి జ్ఞేయమ్, గర్భజన్మజరామరణస
గ్ సారమహద్భయా త్సంతారయతీతి తస్మా దుచ్యతే షడక్షరం తారక
మితి, య ఏతత్తారకం బ్రహ్మ బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతే స పాప్మానం
తరతి సమృత్యుంతరతి, స బ్రహ్మహత్యాం తరతి సభ్రూణహత్యాం తరతి
సవీరహత్యాం తరతి ససర్వహత్యాం తరతి ససగ్ సారం తరతి ససర్వం
తరతి, సోఽవిముక్త మాశ్రితో భవతి, స మహా న్భవతి సోఽమృత
త్వంచ గచ్ఛతి.

అత్రైతే శ్లోకా భవంతి

అకారాక్షరసంభూత స్సౌమిత్రి ర్విశ్వభావనః, ఉకారాక్షరసం
భూత శ్శత్రుఘ్న స్తైజసాత్మకః, ప్రాజ్ఞాత్మకస్తు భరతో మకారాక్షర సంభ
వః, అర్ధమాత్రాత్మకో రామో బ్రహ్మానందైకవిగ్రహః, శ్రీరామసాన్నిధ్య
వశా జ్జగదాధారకారిణి, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ సర్వదేహినామ్, సా

1 యాం.

సీతా భవతిజ్ఞేయా మూలప్రకృతిసంజ్ఞికా, ప్రణవత్వాత్ప్రకృతిరితి వదంతి బ్రహ్మవాదిన ఇతి, ఓ మిత్యేతదక్షరమిదగ్ం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవ్యం భవిష్య దితి సర్వ మోంకారఏవ య చ్చాన్య త్త్రికాలాతీతం తదప్యోంకారఏవ సర్వగ్ం హ్యేతద్బ్రహ్మాఽయమాత్మా, బ్రహ్మా సోఽయమాత్మా చతుష్పాజ్జాగరితస్థానో బహిఃప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖః స్థూలభు గ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థానోఽంతఃప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవిగ్ంశతి ముఖః ప్రవివిక్తభు క్తైజసో ద్వితీయః. యత్ర సుప్తోనకంచన కామం కామయ తే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తగ్ం సుషుప్తస్థానఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏవా నన్దమయో హ్యానందభు క్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః పాదః ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యా మ్యేషయోని స్సర్వస్య ప్రభవా ప్యయౌ హి భూతానామ్, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞంన ప్రజ్ఞానఘన మదృశ్య మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్యఽమవ్యపదేశ్యమేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమగ్ం శాంతగ్ం శివమద్వైతం చతుర్థం మన్యం తే స ఆత్మా సవిజ్ఞేయ స్సదోజ్జ్వలోఽవిద్యాతత్కార్యహీనస్స్వాత్మబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠాన[1]స్సన్మాత్రో నిరస్తావిద్యా తమో మోహోఽహమే వేతి, సంభావ్యాహమోంతత్సద్య త్పరంబ్రహ్మ రామచంద్ర శ్చిదాత్మక స్సోఽహమోంతద్రామభద్రపరంజ్యోతీ రసోఽహ మోమి త్యాత్మాన మాదాయ మనసా బ్రహ్మణైకీకుర్యాత్. సదా రామోఽహమస్మీతి తత్త్వతః ప్రవదన్తి యే, నతే సంసారిణో నూనం రామఏవ నసంశయ ఇత్యుపనిష ద్యఏవం వేద సముక్తో భవ తీతి యాజ్ఞవల్క్యః.

అథ హైనమత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం య ఏషోఽనంతోఽవ్యక్తపరిపూర్ణానందైకచిదాత్మా తం కథ మహం విజానీయా మితి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽవిముక్త ఉపాస్యోయఏషోఽనంతోఽవ్యక్త ఆత్మాసోఽవిముక్తే ప్రతిష్ఠిత ఇతి సోఽవిముక్తః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి వరణాయాం నాస్యాంచ మధ్యే ప్రతిష్ఠిత ఇతి కా వైవరణా కాచ నాసీతి జన్మాంతరకృతాన్ సర్వాన్ దోషాన్ వారయతీతి తేన వరణా

---

1 సత్తామాత్రో.

భవతీతి సర్వా నింద్రియ కృతాన్ పాపాన్ నాశయతీతి తేన నాసీ భవ
తీతి కతమ చ్చాస్య స్థానం భవతీతి భ్రువోర్ఘ్రాణస్య చ యస్సంధి
స్స ఏష ద్యౌర్లోకస్య పరస్యచ సంధిర్భవతీ త్యేతద్వై సంధిగ్ సంధ్యాం
బ్రహ్మవిద ఉపాసత ఇతి సోఽవిముక్త ఉపాస్య ఇతి సోఽవిముక్తం జ్ఞాన
మాచష్టే యోవా ఏత దేవం వేద, అథ తం ప్రత్యువాచ, శ్రీరామస్య
మనుం కాశ్యాం జజాప వృషభధ్వజః, మన్వంతరం సహస్రైస్తు జప
హోమార్చనాదిభిః, తతః ప్రసన్నో భగవా న్ఛ్రీరామః ప్రాహ శం
కరమ్, వృణీష్వ యదభీష్టం త ద్దాస్యామి పరమేశ్వరేతి, అథ సచ్చిదా
నందాత్మానం శ్రీరామ మీశ్వరః పప్రచ్ఛ మణికర్ణ్యాంమమ క్షేత్రే గం
గాయాంవాతటే పునః, మ్రియతే దేహీ త జ్జంతోర్ముక్తిం నాతోవరా
న్తర మితి, అథ సహోవా శ్రీరామః, క్షేత్రేఽస్మిన్ తవ దేవేశ యత్ర
కుత్రాపి వా మృతాః, క్రిమికీటాదయోఽప్యాశు ముక్తా స్సంతు నచా
న్యథా, అవిముక్తే తవ క్షేత్రే సర్వేషాం ముక్తిసిద్ధయే, అహం సన్ని
హిత స్తత్ర పాషాణప్రతిమాదిషు, క్షేత్రేఽస్మిన్యోఽర్చయే ద్భక్త్యా
మంత్రేణానేనస మాం శివ, బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యో మోక్షయి
ష్యామి మాశుచః, త్వత్తో వా బ్రహ్మణో వాఽపియే లభంతే షడక్ష
రమ్, జీవంతో మంత్రసిద్ధాస్స్యు ర్ముక్తా మాం ప్రాప్నువంతి తే, ముమూ
ర్షోర్దక్షిణే కర్ణేయస్య కస్యాపి వా స్వయమ్, ఉపదేక్ష్యసి మన్మంత్రం
సముక్తో భవితా శివేతి శ్రీరామచంద్రేణోక్తమ్,

అథ హైనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్య మువా చాథ కైర్మ
న్త్రైస్స్తుత శ్రీరామచంద్రః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తా
న్నో బ్రూహి భగవ న్నితి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, పూర్వం సత్య
లోకే శ్రీరామచంద్రేణైవం శిక్షితో బ్రహ్మా పున రేతయా గాథయా
నమస్కరోతి, విశ్వరూపధరం విష్ణుం నారాయణ మనామయమ్, పూ
ర్ణానందైకవిజ్ఞానం పరబ్రహ్మ స్వరూపిణమ్, మనసా సంస్మరన్ బ్రహ్మా
తుష్టావ పరమేశ్వరమ్, ఓం యోహవై శ్రీరామచంద్రస్స భగవా
నద్వైతపరమానంద ఆత్మా యత్పరం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువ స్తస్మై వై
నమో నమః. (1). యథా ప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యంతౌ తథా సర్వమం
త్రేషు జ్ఞాతవ్యౌ, య శ్చాఖండైకరసాత్మా, యత్పరం మనః యచ్ఛ

బ్రహ్మానందామృతమ్, య త్తారకం బ్రహ్మ యో బ్రహ్మావిష్ణు ర్మహేశ్వ రో య స్సర్వ దేహాత్మా. ౫. యే సర్వే వేదా స్సాంగా స్సశాఖా స్సేతిహాస పురాణాః, యో జీవాంతరాత్మా, య స్సర్వభూతాంతరాత్మా, యే దేవాసుర మనుష్యాదిభావాః, యే మత్స్యకూర్మాద్యవతారాః. ౧౦. యోఽంతఃకరణచతుష్టయాత్మా, యశ్చ ప్రాణః, యశ్చ యమః, య శ్చాంతకః, యశ్చ మృత్యుః. ౧౫ యచ్చామృతమ్, యాని పంచమహాభూతాని, య స్స్థావరజంగమాత్మా, యే పంచాగ్నయః, యా స్సప్త మహావ్యాహృతయః. ౨౦. యా విద్యా, యా సరస్వతీ, యా లక్ష్మీః, యా గౌరీ, యా జానకీ. ౨౫. యచ్చ త్రైలోక్యమ్, య స్సూర్యః, య స్సోమః, యాని చ నక్షత్రాణి, యేచ నవగ్రహాః. ౩౦. యే చాష్టౌ లోకపాలాః, యే చాష్టౌ వసవః, యే చైకాదశ రుద్రాః, యేచ ద్వాదశాదిత్యాః, యచ్చ భూతంభవ్యంభవిష్యత్. ౩౫. యద్బ్రహ్మాండస బహిర్వ్యాప్తమ్, యో హిరణ్యగర్భః, యా ప్రకృతిః, యశ్చోంకారః, యా శ్చతస్రోఽర్ధమాత్రాః, ౪౦, యః పరమపురుషః, యశ్చ మహేశ్వరః, యశ్చ మహాదేవః, య ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ యో మహావిష్ణుః, యః పరమాత్మా. ౪౫. యో విజ్ఞానాత్మా, ఓం యో హ వై శ్రీరామచంద్ర స్స భగవా నద్వైతపరమానంద ఆత్మా యః సచ్చిదానందాద్వైతైకచిదాత్మా భూర్భువస్సువ స్తస్మై వై నమో నమః. ౪౭ ఇతి. తాన్ బ్రహ్మాఽబ్రవీ త్సప్తచత్వారింశ న్మంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్తుధ్వం తస్య దేవః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తస్మా ద్య ఏతై ర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్తౌతి స దేవం పశ్యతి సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతీతి మహోపనిషత్.

అథ హైనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్యోవాచ శ్రీరామమంత్రరాజస్య మాహాత్మ్య మనుబ్రూహీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, స్వప్రకాశః పరంజ్యోతి స్స్వానుభూత్యైకచిన్మయః, తదేవ రామచంద్రస్య మనో రాద్యక్షర స్స్మృతః, అఖండైకరసానంద స్తారకబ్రహ్మవాచకః రామాయేతి సువిజ్ఞేయ స్సత్యానందచిదాత్మకః, నమః పదంతు విజ్ఞేయం పూర్ణానందైకకారణమ్, సదా నమంతి హృదయే సర్వే దేవా ముముక్షవ ఇతి, య ఏతం మంత్రరాజం శ్రీరామచంద్ర

షడక్షరం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు పూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స బ్రహ్మ పూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి, స రుద్రపూతో భవతి, సస ర్వై ర్దేవైర్జ్ఞాతో భవతి, స సర్వక్రతుభి రిష్టవాన్ భవతి, తేనేతిహా సపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని సఫలాని భవంతి, శ్రీరా మచంద్రమనుస్మరణేన గాయత్ర్యా శ్శతస్సహస్రాణి జప్తాని ఫలానిభ వంతి, ప్రణవానా మయుతకోటిజపా భవంతి, దశ పూర్వాన్ దశో త్తరాన్ పునాతి సపంక్తిపావనో భవతి, సమహాన్ భవతి, సోఽమృత త్వంచ గచ్ఛతీతి. అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. గాణాపత్యేషు శైవేషు శాక్తసౌరే ష్వభీష్టదః, వైష్ణవే ష్వపి సర్వేషు రామమంత్రః ఫలాధి కః, గాణాపత్యాదిమంత్రేషు కోటికోటిగుణాధికః, మంత్ర స్తేష్వ ప్య నాయాసఫలదోఽయం షడక్షరః, షడక్షరోఽయం మంత్రస్స్యాత్సర్వా ఘౌఘనివారణః, మంత్రరాజ ఇతి ప్రోక్త స్సర్వేషా ముత్తమోత్తమః, కృతందినే యద్దురితం పక్షమాసర్తువర్ష జమ్, సర్వం దహతినిశ్శేషం [1]తూ లాచల మి వానలః, బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి జ్ఞానాజ్ఞానకృతాని చ, స్వర్ణస్తేయసురాపానగురుతల్పాయుతాని చ, కోటికోటిసహస్రాణి ఉప పాతకజా న్యపి, సర్వాణ్యపి ప్రణశ్యంతి రామమంత్రానుకీర్తనాత్, భూతప్రేతపిశాచాద్యాః కూశ్మాండ[2]గ్రహరాక్షసాః, దూరాదేవప్రధా వంతి రామమంత్రప్రభావతః. ఐహలౌకిక మైశ్వర్యం స్వర్గాద్యం పార లౌకికమ్, కైవల్యం భగవత్త్వంచ మంత్రోఽయం సాధయిష్యతి, గ్రామ్యారణ్యపశుఘ్నత్వం సంచితం దురితం చయత్, మద్యపానేన యత్పాపం తదప్యాశు వినాశయేత్ అభక్ష్యభక్షణోత్పన్నం మిథ్యా జ్ఞానసముద్భవమ్, సర్వం విలీయతే రామ మంత్ర స్యాస్యైవ కీర్త నాత్, శ్రోత్రియస్వర్ణహరణా ద్యచ్చపాప ముపస్థితమ్, రత్నాదేశ్చా పహారేణ తదప్యాశు వినాశయేత్, బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రంహత్వాచ కిల్బిషమ్, సంచినోతి నరో మోహా ద్యద్య త్తదపినాశ యేత్, గత్వాపి మాతరం మోహా దగమ్యాశ్చైవ యోషితః ఉపా

1 తూలరాశిః. 2 బ్రహ్మ.

స్యానేనమంత్రేణ రామ స్తదపి నాశయేత్, మహాపాతకపాపిష్ఠ సంగత్యా సంచితం చయత్, నాశయే త్తత్తత్కాలాపశయనాసనభోజనైః, పితృమాతృవధోత్పన్నం బుద్ధిపూర్వ మఘం చ యత్, తదనుష్ఠాన మాత్రేణ సర్వమేతద్విలీయతే, యత్ప్రయాగాదితీర్థోక్తప్రాయశ్చిత్తశతై రపి, నైవాపనోద్యతే పాపం తదప్యాశు వినాశయేత్, పుణ్యక్షేత్రేషు సర్వేషుకురుక్షేత్రాదిషు స్వయమ్, బుద్ధిపూర్వ మఘం కృత్వా తదప్యాశు వినాశయేత్. కృచ్ఛ్రై స్తప్తపరాకాద్యైర్నానా చాంద్రాయణై రపి, పాపంచానాపనోద్యంయ త్తదప్యాశు వినాశయేత్, ఆత్మతుల్యసువర్ణాదిదానైర్బహువిధై రపి, కించిదప్యపరిక్షీణం తద ప్యాశు వినాశయేత్, అవస్థాత్రితయే ష్వేవం బుద్ధిపూర్వ మఘంచ యత్, తన్మంత్రస్మరణేనైవ నిశ్శేషం ప్రవిలీయతే, అవస్థాత్రితయే ష్వేవం మూలబంధ మఘంచయత్, తత్తన్మంత్రోపదేశేన సర్వమేత త్ప్రణశ్యతి, ఆబ్రహ్మబీజదోషాశ్చ నియమాతిక్రమోద్భవాః, స్త్రీణాంచ పురుషాణాంచ మంత్రేణానేననాశితాః, యేషుయేష్వపి దేశేషు రామభద్రఉపాస్యతే, దుర్భిక్షాదే ర్భయం తేషు నభవే త్తు కదాచ న, శాంతః ప్రసన్నవదనో హ్యక్రోధో భక్తవత్సలః, అనేన సదృశో మంత్రో జగత్స్వపి న విద్యతే, సమ్యగారాధితో రామః ప్రసీదత్యేవ సత్వరమ్, దదాత్యాయుష్యమైశ్వర్యమంతే విష్ణుపదం చయత్, త దేత దృచా భ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, యస్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇ త్తద్విదు స్తమే సమాసతే, త ద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగ్రవాంస స్సమింధతే, విష్ణోర్య త్పరమం పదం, ఓం సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి రామోత్తరతాపనీయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౯౬. సామవేదీయ వాసుదేవోపనిషత్.

శ్లో. యత్సర్వహృదయాగారం యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,
వస్తుతోయన్నిరాధారం వాసుదేవపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఓ న్నమస్కృత్య భగవాన్నారద స్సర్వేశ్వరం వాసుదేవం పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవ న్నూర్ధ్వపుండ్ర విధిమ్, ద్రవ్యమంత్రస్థానాదిసహితం మే బ్రూహీతి, తం హోవాచ భగవాన్వాసుదేవః, వైకుంఠస్థానా దుత్పన్నం మమ ప్రీతికరం మద్భక్తై ర్బ్రహ్మాదిభి ర్ధారితం విష్ణుచందనం మమాంగే ప్రతిదినం మాలిప్తం గోపీభిః ప్రక్షాళనా ద్గోపీచందన మాఖ్యాతమ్, మదంగలేపనం పుణ్యం చక్రతీర్థాంతస్థితం చక్రసమాయుక్తం పీతవర్ణం ముక్తిసాధనం భవతి అథ గోపీచందనం నమస్కృత్వోద్ధృత్య, గోపీచందనపాపఘ్న విష్ణుదేహ సముద్భవ, చక్రాంకిత నమస్తుభ్యం ధారణా న్ముక్తిదో భవ, ఇమం మే గంగేతి జలమాదాయ విష్ణోర్నుకమితి మర్దయేత్, అతో దేవా అవంతు న ఇత్యేతైర్మంత్రైర్విష్ణుగాయత్ర్యా కేశవాదినామ భిర్వా ధారయేత్, బ్రహ్మచారీ వానప్రస్థో వా లలాటహృదయ కంఠబాహుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్యా కృష్ణాదినామభిర్వా ధారయేత్, ఇతి త్రివార మభిమంత్ర్య, శంఖచక్రగదాపాణే ద్వారకానిలయాచ్యుత, గోవిందపుండరీకాక్ష రక్ష మాం శరణాగత మితి ధ్యాత్వా గృహస్థో లలాటాది ద్వాదశస్థలేషు అనామికాంగుల్యా వైష్ణవగాయత్ర్యా కేశవాదినామభిర్వా ధారయేత్, బ్రహ్మచారీ గృహస్థోవా లలాట హృదయ కంఠ బాహుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్యా కృష్ణాదినామభి ర్వాధారయేత్, యతి స్తర్జన్యా శిరోలలాటహృదయేషు ప్రణవేనైవ ధారయేత్, బ్రహ్మాదయ స్త్రయోమూర్తయ స్తిస్రో వ్యాహృతయ స్త్రీణి ఛందాంసి త్రయోఽగ్నయ ఇతి జ్యోతిష్మంత స్త్రయః కాలా స్తిస్రోఽవస్థా స్త్రయ ఆత్మానః పుండ్రా స్త్రయ ఊర్ధ్వా అకార ఉకార మకార ఏతే ప్రణవమయోర్ధ్వపుండ్రా స్తదాత్మా స దేవత దోమితి, తా నేకధా సమభవత్, ఊ

ర్ధ్వమున్నమయత ఇత్యోంకారాధికారీ తస్మాదూర్ధ్వపుండ్రం ధారయేత్,
పరమహంసో లలాటే ప్రణవేనైకమూర్ధ్వపుండ్రం వా ధారయేత్,
తత్త్వప్రదీపప్రకాశం స్వాత్మానం పశ్యన్యోగీ మత్సాయుజ్య మవాప్నో
తి, అథవా న్యస్తహృదయపుండ్రమధ్యే వా హృదయకమలమధ్యే వా
తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా, నీలతోయద మధ్యస్థా
విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా, నీవార శూకవత్తన్వీ పరమాత్మా వ్యవస్థిత ఇతి,
అతః పుండ్రస్థం హృదయపుండరీకేషు తమభ్యసేత్, క్రమాద్దేవం
స్వమాత్మానం భావయేన్మాం పరం హరిమ్, ఏకాగ్రమనసా యో మాం
ధ్యాయతే హరిమవ్యయమ్, హృత్పంకజే చ స్వాత్మానం స ముక్తో నాత్ర
సంశయః, మద్రూపమద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యాంతవర్జితం, స్వప్రభం
సచ్చిదానందం భక్త్యా జానాతి చావ్యయమ్, ఏకో విష్ణురనేకేషు జం
గమస్థావరేషు చ, అనుస్యూతో వసత్యాత్మా భూతేష్వహమవస్థితః,
తైలం తిలేషు కాష్ఠే వహ్నిః క్షీరే ఘృతం యథా, గంధః పుష్పేషు
భూతేషు తథాఽఽత్మాఽవస్థితో హ్యహమ్, బ్రహ్మరంధ్రే భ్రువోర్మధ్యే
హృదయే చిద్రవిం హరిమ్, గోపీచందనమాలిప్య తత్ర ధ్యాత్వాప్ను
యాత్పరమ్, ఊర్ధ్వదండోర్ధ్వరేతాశ్చ ఊర్ధ్వపుండ్రోర్ధ్వయోగవాన్,
ఊర్ధ్వం పదమవాప్నోతి యతిరూర్ధ్వచతుష్కవాన్, ఇత్యేతన్ని
శ్చితం జ్ఞానం మద్భక్త్యా సిధ్యతి స్వయమ్, నిత్యమేకాగ్రభక్తిః స్యా
ద్గోపీచందనధారణాత్, బ్రాహ్మణానాం తు సర్వేషాం వైదికానామను
త్తమమ్, గోపీచందనవారిభ్యాం మూర్ధ్వపుండ్రం విధీయతే, యో గోపీ
చందనాభావే తులసీమూలమృత్తికామ్, ముముక్షుర్ధారయేన్నిత్య
మపరోక్షాత్మసిద్ధయే, అతిరాత్రాగ్నిహోత్రభస్మనాగ్నేర్భసితమిదం
విష్ణుస్త్రీణి పదేతి మంత్రైర్వైష్ణవగాయత్ర్యా ప్రణవేనోద్ధూళనం కు
ర్యాత్, ఏవం విధినా గోపీచందనం చ ధారయేత్, యస్త్వధీతే వా సర్వ
పాతకేభ్యః పూతో భవతి, పాపబుద్ధిస్తస్య న జాయతే, స సర్వేషు
తీర్థేషు స్నాతో భవతి, స సర్వైర్యజ్ఞైర్యాజితో భవతి, స సర్వైర్దేవైః
పూజ్యో భవతి, శ్రీమన్నారాయణే మయ్యచంచలా భక్తిశ్చ భవతి,
స సమ్యగ్జ్ఞానం చ లబ్ధ్వా విష్ణుసాయుజ్యమవాప్నోతి న చ పునరా

వర్తతే, నచ పునరావర్తతే, ఇత్యాహ భగవాన్వాసుదేవః, యస్త్వే
తద్వాధీతే సోఽప్యేవమేవ భవతీత్యోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః

ఇతి వాసుదేవోపనిషత్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౫౭. ఋగ్వేదీయ ముద్గలోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమత్పురుషసూక్తార్థం పూర్ణానందకళేబరమ్,
పురుషోత్తమవిఖ్యాతం పూర్ణం బ్రహ్మభవామ్యహమ్.
ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం పురుషసూక్తార్థనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యామః పురుషసంహితా
యాం పురుషసూక్తార్థస్సంగ్రహేణ ప్రోచ్యతే, సహస్రశీర్షేత్యత్రసశ
బ్దోఽనంతవాచకః, అనంతయోజనం ప్రాహ దశాంగులవచస్తథా,
తస్య ప్రథమయా విష్ణోర్దేశతో వ్యాప్తిరీరితా, ద్వితీయయా చాస్య
విష్ణోఃకాలతో వ్యాప్తిరుచ్యతే, విష్ణోర్మోక్షప్రదత్వంచ కథితంతు తృతీ
యయా, ఏతావానితి మంత్రేణ వైభవం కథితం హరేః, ఏతేనైవచ
మంత్రేణ చతుర్వ్యూహో విభావితః, త్రిపాదిత్యనయా ప్రోక్తమని
రుద్ధస్య వైభవమ్, తస్మాద్విరాడిత్యనయా పాదనారాయణాద్ధరేః,
ప్రకృతేః పురుషస్యాపి సముత్పత్తిః ప్రదర్శితా, యత్పురుషేణేత్యన
యా సృష్టియజ్ఞస్సమీరితః, సప్తాస్యాసన్ పరిధయస్సమిధశ్చ సమీ
రితాః, తం యజ్ఞమితి మంత్రేణ సృష్టియజ్ఞస్సమీరితః, అనేనచైవ
మంత్రేణ మోక్షశ్చ సముదీరితః, తస్మాదితిచ మంత్రేణ జగత్సృష్టిస్స
మీరితా, వేదాహమితి మంత్రాభ్యాం వైభవం కథితం హరేః, యజ్ఞే
నేత్యుపసంహార స్సృష్టేర్మోక్షస్య చేరితః, య ఏవ మేతజ్జానాతి
సహి ముక్తో భవేదితి

అథ తదా ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తస్య వైభవం విస్తరే
ణప్రతిపాదితం వాసుదేవ ఇంద్రాయ భగవద్జ్ఞాన ముపదిశ్య పున

రపి సూక్ష్మశ్రవణాయ ప్రణతాయేంద్రాయ పరమరహస్యభూతం పురు
షసూక్తాభ్యాం ఖండద్వయాభ్యా ముపాదిశత్, ద్వౌఖండా వుచ్యేతే,
యోఽయముక్త స్సపురుషో నామరూపజ్ఞానాగోచరం సంసారిణా మతి
దుర్జ్ఞేయం విషయం విహాయ క్లేశాదిభి స్సంక్లిష్టదేవాదిజిహీర్షయా
సహస్రకలావయవకల్యాణం దృష్టమాత్రేణ మోక్షదం వేష మాద
దే, తేన వేషేణ భూమ్యాదిలోకం వ్యాప్యానంతయోజనమత్యతి
ష్ఠత్, పురుషో నారాయణో భూతం భవ్యం భవిష్య చ్చాసీత్, స ఏష
సర్వేషాం మోక్షద శ్చాసీత్, సచ సర్వస్మా న్మహిమ్నో జ్యాయాన్,
తస్మా న్నకోఽపి జ్యాయాన్, మహాపురుష ఆత్మానం చతుర్ధా కృత్వా
త్రిపాదేన పరమే వ్యోమ్ని చాసీత్, ఇతరేణ చతుర్థేనానిరుద్ధనారా
యణేన విశ్వా న్యావన్, సచ పాదనారాయణో జగత్స్రష్టుం ప్రకృతి
మజనయత్, ససమృద్ధకాయ స్సన్ సృష్టికర్మ న జజ్ఞివాన్, సోఽనిరు
ద్ధనారాయణ స్తస్మై సృష్టి ముపాదిశత్, బ్రహ్మ న్తవేంద్రియాణి
యాజకాని ధ్యాత్వా కోశభూతం దృఢగ్రంథిం కళేబరం హవిర్ధ్యాత్వా
మాం హవిర్భుజం ధ్యాత్వా వసంతకాల మాజ్యం ధ్యాత్వా గ్రీష్మ
మిధ్మం ధ్యాత్వా శరదృతుం రసం ధ్యాత్వా ఏవ మగ్నౌ హుత్వా అం
గస్పర్శాత్కళేబరం వజ్రం హీష్యతే తత స్స్వకార్యాన్ సర్వప్రాణిజీ
వాన్ సృష్ట్వా పశ్చా ద్యాః ప్రాదుర్భవిష్యంతి తత స్థావరజంగమాత్మకం
జగ ద్భవిష్యతి, ఏతేన జీవాత్మనో ర్యోగేన మోక్షప్రకారశ్చ కథిత ఇ
త్యనుసంధేయమ్, య ఇమం సృష్టియజ్ఞమ్, జానాతి మోక్షప్రకారంచ
సర్వ మాయు రేతి.

ఏకో దేవో బహుధా నివిష్టః, అజాయమానో బహుధా విజా
యతే, త మేత మగ్ని రిత్యధ్వర్యవ ఉపాసతే, యజు రిత్యేష హీదం
సర్వం యునక్తి సామేతి ఛందోగాః, ఏతస్మిన్ హీదం సర్వం ప్రతిష్ఠి
తమ్, విషమితి సర్పాః, సర్ప ఇతి సర్పవిదః, ఊర్గితి దేవాః, రయిరితి
మనుష్యాః, మాయే త్యసురాః, స్వధేతి పితరః, దేవజన ఇతి దేవజన
విదః, రూప మితి గంధర్వాః, గంధ ఇత్యప్సరసః, తం యథాయథో
పాసతే తథైవ భవతి, తస్మా ద్బ్రాహ్మణః పురుషరూపం పరం బ్రహ్మై
వాహ మితి భావయే త్తద్రూపో భవతి య ఏవం వేద.

తద్బ్రహ్మ తాపత్రయాతీతం షట్కోశ వినిర్ముక్తం షడూర్మివర్జితం పంచకోశాతీతం షడ్భావవికారశూన్య మేవమాది సర్వవిలక్షణం భవతి, తాపత్రయంతు ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికమ్, కర్తృకర్మకార్య జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయభోక్తృభోగభోగ్య మితి త్రివిధమ్, త్వఙ్మాంసశోణితాస్థి స్నాయుమజ్జా ష్షట్కోశాః, కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య మితి అరిషడ్వర్గః, అన్నమయప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయానందమయా ఇతి పంచకోశాః, ప్రియాత్మ జననవర్ధన పరిణామక్షయనాశా ష్షడ్భావాః, అశనాయా పిపాసాశోక మోహజరామరణానీతి షడూర్మయః, కులగోత్రజాతివర్ణాశ్రమరూపాణి షడ్భ్రమాః, ఏతద్యోగేన పరమపురుషోజీవో భవతి, నాన్యః, య ఏత దుపనిషదం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి సవాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో భవ త్యరోగో భవతి, శ్రీమాంశ్చ భవతి, పుత్రపౌత్రాదిభి స్సమృద్ధో భవతి, విద్వాంశ్చ భవతి, మహాపాతకా త్పూతో భవతి, సురాపానా త్పూతో భవతి, అగమ్యాగమనా త్పూతో భవతి, మాతృగమనా త్పూతో భవతి, దుహితృస్నుషాభిగమనా త్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి, వేదిజన్మహానా త్పూతో భవతి, గురోరశుశ్రూషణా త్పూతో భవతి, అయాజ్యయాజనా త్పూతో భవతి, అభక్ష్య భక్షణా త్పూతో భవతి, ఉగ్రప్రతిగ్రహాత్పూతో భవతి, పరదారగమనా త్పూతో భవతి, కామక్రోధ లోభ మోహేర్ష్యాదిభిరబాధితోభవతి సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, ఇహజన్మని పురుషో భవతి, తస్మా దేతత్పురుషసూక్తార్థ మతిరహస్యం రాజగుహ్యం దేవగుహ్యం గుహ్యా దపి గుహ్యతరం నాదీక్షితా యోపదిశేత్, నానూచానాయ నాయజ్ఞ శీలాయ నావైష్ణవాయ నాయోగినే నాబహుభాషిణే నాప్రియవాదినే నాసంవత్సరవేదినే నాతుష్టాయ నాధీతవేదాయోపదిశేత్, గురుర ప్యేవంవిచ్ఛుచౌ దేశే పుణ్యనక్షత్రే ప్రాణానాయమ్య పురుషం ధ్యాయ న్నుపసన్నాయ శిష్యాయ దక్షిణే కర్ణే పురుషసూక్తార్థ ముపదిశే ద్విద్వా న్నబహుశో వదే ద్యాతయామో భవతి, అసకృత్కర్ణము

పదిశే చ్చేతత్కుర్యాచ్ఛ్రోత్రియోఽధ్యేతాఽధ్యాపకశ్చ ఇహ జన్మని పురుషో భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి ముద్గలోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౫౮. అథర్వవేదీయ శాండిల్యోపనిషత్.

శ్లో. శాండిల్యోపనిషత్ప్రోక్త యమాద్యష్టాంగయోగినః,
యద్బోధాద్యాన్తి కైవల్యం స రామో మే పరాగతిః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

శాండిల్యోహవా అథర్వాణం పప్రచ్ఛ, ఆత్మలాభోపాయ భూత మష్టాంగయోగ మనుబ్రూహీతి, స హోవాచాథర్వా, యమనియ మాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధారణాధ్యాన సమాధయోఽష్టాంగాని, తత్ర దశయమాః, తథా నియమాః, ఆసనాన్యష్టౌ, త్రయఃప్రాణాయా మాః పంచప్రత్యాహారాః, తథా ధారణాః, ద్విప్రకారంధ్యానమ్, సమా ధిస్త్వేకరూపః, తత్రాహింసాసత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యాదయార్జవక్షమా ధృతిమితాహారశౌచాని చేతి యమాదశ, తత్రాహింసా నామ మనో వాక్కాయ కర్మభి స్సర్వభూతేషు సర్వదా క్లేశాజననం, సత్యం నామ, మనోవాక్కాయకర్మభి ర్భూతహిత యథార్థాభిభాషణమ్, అస్తేయం నామ, మనోవాక్కాయకర్మభిః పరద్రవ్యేషు నిస్పృహా, బ్రహ్మచర్యం నామ, సర్వావస్థాసు మనోవాక్కాయకర్మభి స్సర్వత్ర మైథునత్యాగః, దయా నామ, సర్వభూతేషు సర్వత్రానుగ్రహః, ఆర్జ వం నామ, మనోవాక్కాయకర్మణాం విహితావిహితేషు జనేషు ప్రవృత్తౌ నివృత్తౌ వా ఏకరూపత్వమ్, క్షమానామ, ప్రియాప్రియేషు సర్వేషు తాడనపూజనేషు సహనమ్, ధృతిర్నామ, అర్థహానౌ స్వేష్ట బంధువియోగే తత్ప్రాప్తౌ సర్వత్ర చేతస స్థాపనమ్, మితాహారం నామ, చతుర్థాంశావశేషక సుస్నిగ్ధమధురాహారః, శౌచం నామ,

తద్ద్వివిధమ్, బాహ్య మాంతరం చేతి, తత్ర మృజ్జలాభ్యాంబాహ్యం, మనశ్శుద్ధి రాంతరమ్, తదధ్యాత్మ విద్యయా లభ్యమ్

తపస్సంతోషాస్తిక్యదానేశ్వర పూజన సిద్ధాంతశ్రవణ హ్రీమతి జపవ్రతాని దశనియమాః, తత్ర తపో నామ, విధ్యుక్తకృచ్ఛ్ర చాంద్రాయణాదిభి శ్శరీరశోషణమ్, సంతోషో నామ, యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టిః, ఆస్తిక్యం నామ, వేదోక్తధర్మాధర్మేషు విశ్వాసః, దానంనామ, న్యాయార్జితధనధాన్యాదేః శ్రద్ధయార్థిభ్యః ప్రదానమ్, ఈశ్వరపూజనం నామ ప్రసన్నస్వభావేన యథాశక్తివిష్ణురుద్రాదిపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్రవణం నామ, వేదాంతార్థ విచారః, హ్రీర్నామ, వేదలౌకికమార్గ కుత్సితకర్మణి లజ్జా, మతి ర్నామ, వేదవిహితమార్గేషు శ్రద్ధా, జపో నామ, విధివద్గురూపదిష్టవేదావిరుద్ధ మంత్రాభ్యాసః, తద్ద్వివిధః వాచికో మానసశ్చేతి, మానసస్తు మనసా ధ్యానయుక్తః, వాచకో ద్వివిధః, ఉచ్చైరుపాంశుభేదేన, ఉచ్చైరుచ్చారణం యథోక్తఫలమ్, ఉపాంశు సహస్రగుణమ్, మానసం కోటిగుణమ్, వ్రతం నామ వేదోక్తవిధినిషేధానుష్ఠాననైయత్య మితి.

స్వస్తికగోముఖపద్మవీరసింహ భద్రముక్త మయూరాఖ్యాన్యాసనాన్యష్టౌ, స్వస్తికం నామ, జానూర్వో రంతరే సమ్యక్కృత్వా పాదతలే ఉభే ఋజుకాయ స్సమాసీన స్స్వస్తికం తత్ప్రచక్షతే, సవ్యే దక్షిణగుల్ఫంతుపృష్ఠపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్యం గోముఖం గోముఖం యథా, అంగుష్ఠేన నిబధ్నీయా ద్ధస్తాభ్యాం వ్యుత్క్రమేణ చ, ఊర్వో రుపరి శాండిల్య కృత్వా పాదతలే ఉభే, పద్మాసనం భవేదేత త్సర్వేషా మపి పూజితమ్, ఏకం పాద మథైకస్మిన్విన్యస్యోరుణి సంస్థితః ఇతరస్మిం స్తథా చోరుం వీరాసన ముదీరితమ్, దక్షిణం సవ్యగుల్ఫేన దక్షిణేన తథేతరమ్, హస్తౌచ జాన్వో స్సంస్థాప్య స్వాంగులీశ్చ ప్రసార్య చ, వ్యాత్తవక్త్రో నిరీక్షేత నాసాగ్రం సుసమాహితః, సింహాసనం భవేదేత త్పూజితంయోగిభి స్సదా, యోనిం వామేన సంపీడ్య మేఢ్రా దుపరి దక్షిణమ్, భ్రూమధ్యేచ మనోలక్ష్యం సిద్ధాసన మిదం భవేత్, గుల్ఫౌతు వృషణ స్యాధ స్సీవన్యాః పార్శ్వయోః క్షిపేత్, పాదపార్శ్వేతు పాణిభ్యాం దృఢం బధ్వా సునిశ్చలమ్, భద్రాసనం భవే దేత త్సర్వవ్యాధి

విషాపహమ్, సంపీడ్య సీవినీం సూక్ష్మాం గుల్ఫేనైవతు సవ్యతః, సవ్యం దక్షిణగుల్ఫేన ముక్తాసన ముదీరితమ్, అవష్టభ్య ధరాం సమ్యక్ తలాభ్యాంతు కరద్వయోః, హస్తయోః కూర్పరౌ చాపి స్థాపయే న్నాభిపార్శ్వయోః, సమున్నతశిరః పాదో దండవ ద్వ్యోమ్ని సంస్థితః, మయూరాసన మేతత్తు సర్వపాపప్రణాశనమ్, శరీరాంతర్గతా స్సర్వే రోగా వినశ్యంతి, విషాణి జీర్యంతే, యేన కేనాసనేన సుఖధారణం భవతి అశక్త స్తత్సమాచరేత్, యేనాసనం విజితం జగత్త్రయం తేన జితం భవతి, యమనియమాభ్యాసయుక్తః పురుషః ప్రాణాయామం చరేత్, తేన నాడయ శ్శుద్ధా భవంతి ౩

అథ హైన మథర్వాణం శాండిల్యః పప్రచ్ఛ, కేనోపాయేన నాడయశ్శుద్ధా స్స్యుః, నాడయః కతి సంఖ్యాకాః, తాసా ముత్పత్తిః కీదృశీ, తాసు కతి వాయవ స్తిష్ఠంతి, తేషాం కాని స్థానాని, తత్కర్మాణి కాని, దేహే యాని యాని విజ్ఞాతవ్యాని, తత్సర్వం మే బ్రూహీతి, స హోవాచాథర్వా, అథేదం శరీరం షణ్ణవత్యంగులాత్మకం భవతి, శరీరాత్ప్రాణో ద్వాదశాంగులాధికో భవతి, శరీరస్థం ప్రాణ మగ్నినా సహ యోగాభ్యాసేన సమ మన్యూనం వాయుః కరోతి స యోగిపుంగవో భవతి, దేహమధ్యే శిఖిస్థానం త్రికోణం తప్తజాంబూనదప్రభం మనుష్యాణామ్, చతుష్పదాం చతురశ్రమ్, విహంగానాం వృత్తాకారం, తన్మధ్యే శుభా తన్వీ పావకీ శిఖా తిష్ఠతి, గుదా ద్ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేఢ్రా ద్ద్వ్యంగులాదధో దేహమధ్యం మనుష్యాణాం భవతి, చతుష్పదాం హృన్మధ్యం భవతి, విహగానాం తుంద మధ్యమ్, దేహమధ్యం నవాంగులమ్, చతురంగుల ముత్సేధాయత మండాకృతి, తన్మధ్యే నాభిః, తత్ర ద్వాదశారయుతం చక్రమ్, తచ్చక్రమధ్యే పుణ్యపాపప్రచోదితో జీవో భ్రమతి, తంతు పంజరమధ్యస్థలూతికా యథా భ్రమతి తథాసౌ తత్ర ప్రాణ శ్చరతి, దేహేఽస్మిన్ జీవః ప్రాణారూఢో భవేత్, నాభే స్తిర్యగధోర్ధ్వం కుండలినీ స్థానమ్, అష్టప్రకృతిరూపాష్టధా కుండలీకృతా కుండలినీ శక్తిర్భవతి, యథావ ద్వాయుసంచారం జలాన్నాదీని పరిత స్స్కంధపార్శ్వేషు నిరుధ్యైనం ముఖేనైవ సమావేశ్య బ్రహ్మరంధ్రం యోగకాలే చానే నాగ్నినా చ స్ఫురతి హృదయాకాశే మహోజ్జ్వలా

ద్వివిధా భవతి, మధ్యస్థకుండలినీ మాశ్రిత్య ముఖ్యానాడ్య
ర్దశ భవతి, ఇడా పింగళా సుషుమ్నా సరస్వతీ వారుణీ పూ
షా హస్తిజిహ్వా యశస్వినీ విశ్వోదరీ కుహూ శ్శంఖినీ, పయస్వినీ అలం
బుసా గాంధారీతి నాడ్య శ్చతుర్దశ భవంతి. తత్ర సుషుమ్నా విశ్వధా
రిణీ మోక్షమార్గేతి చాచక్షతే, గుదస్య పృష్ఠభాగే వీణాదండాశ్రితా
మూర్ధపర్యంతం బ్రహ్మరంధ్రేచ విజ్ఞేయా వ్యక్తా సూక్ష్మా వైష్ణవీ భవతి,
సుషుమ్నాయా స్సవ్యభాగే ఇడా తిష్ఠతి, దక్షిణభాగే పింగళా, ఇడా
యాం చంద్ర శ్చరతి, పింగళాయాం రవిః, తమో రూప శ్చంద్రః, రజో
రూపో రవిః, విషభాగో రవిః, అమృతభాగ శ్చంద్రమాః, తావేవ సర్వ
కాలం ధత్తే, సుషుమ్నా కాలభోక్త్రీ భవతి, సుషుమ్నా పృష్ఠపార్శ్వ
యో స్సరస్వతీకుహూ భవతః, యశస్వినీకుహ్వోర్మధ్యే వారుణీ ప్రతి
ష్ఠితా భవతి, పూషా సరస్వతీ మధ్యే పయస్వినీ భవతి, గాంధారీసర
స్వతీమధ్యే యశస్వినీ భవతి, కందమధ్యే అలంబుసా భవతి, సుషు
మ్నాపూర్వభాగే మేఢ్రాంతం కుహూ ర్భవతి, కుండలిన్యా అధశ్చోర్ధ్వం
వారుణీ సర్వగామినీ భవతి, యశస్వినీ సౌమ్యాచ పాదాంగుష్ఠాంత
మిష్యతే, పింగళాచోర్ధ్వగా యామ్యనాసాంతం భవతి, పింగళాయాః
పృష్ఠతో యామ్యనేత్రాంతం పూషా భవతి, యామ్యకర్ణాంతం యశ
స్వినీ భవతి, జిహ్వయా ఊర్ధ్వాంతం సరస్వతీ భవతి, ఆసవ్య కర్ణాంత
మూర్ధ్వగా శంఖినీ భవతి, ఇడా పృష్ఠభాగా త్సవ్యనేత్రాంతం గాంధా
రీచ భవతి, పాయుమూలా దధోర్ధ్వగా అలంబుసా భవతి, ఏతాసు
చతుర్దశ నాడీ ష్వన్యానాడ్య స్సంభవతి, తా స్వన్యా స్తాస్వన్యా
భవంతీతి విజ్ఞేయాః, యథాశ్వత్థాదిపత్రం సిరాభి ర్వ్యాప్త మేవం శరీ
రం నాడీభి ర్వ్యాప్తమ్, ప్రాణాపానసమానోదానవ్యానాః, నాగకూ
ర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయాః, ఏతే దశవాయవ స్సర్వాసు నాడీషు
చరంతి, అస్యనాసికాకంఠనాభిపాదాంగుష్ఠద్వయ కుండల్యశ్చోర్ధ్వభా
గేషు ప్రాణ స్సంచరతి, శ్రోత్రాక్షికటిగుల్ఫఘ్రాణగళస్ఫిగ్దేశేషు వ్యాన
స్సంచరతి, గుదమేఢ్రోరుజానూదర వృషణకటిజంఘానాభి గుదాగ్న్య
గారే ష్వపాన స్సంచరతి, సర్వసంధిస్థ ఉదానః, పాదహస్తయో రపి,
సర్వగాత్రేషు సర్వవ్యాపీ సమానః భుక్తాన్నరసాదికం గాత్రేఽగ్నినా

సహ వ్యాపర్యన్ ద్విసప్తతిసహస్రేషు నాడీమార్గేషు చరన్ సమాన వాయు రగ్నినా సహ సాంగోపాంగ కళేబరం వ్యాప్నోతి, నాగాదివా యవః పంచత్వగస్థ్యాది సంభవాః, తుందస్థం జల మన్నంచ రసాదిషు సమీరితమ్, తుందమధ్యగతః ప్రాణ స్తాని పృథక్కుర్యాత్, అగ్నే రుపరి జలం స్థాప్య జలోపర్యన్నాదీని సంస్థాప్య స్వయ మపానం సంప్రాప్య తేనైవ సహ మారుతః ప్రయాతి, దేహమధ్యగతం జ్వలనం వాయునా పాలితో వహ్ని రపానేన శనైర్దేహమధ్యే జ్వలతి, జ్వలనో జ్వాలాభిః ప్రాణేన కోష్ఠమధ్యగతం జల మత్యుష్ణ మకరోత్, జలోపరి సమర్పితవ్యం జనసంయుక్త మన్నం వహ్నిసంయుక్తవారిణా పక్వ మక రోత్, తేన స్వేదమూత్ర జల రక్తవీర్యరూపరసపురీషాదికమ్ ప్రాణః పృథక్కుర్యాత్, సమానవాయునా సహ సర్వాసు నాడిషు రసం వ్యా పర్యన్ శ్వాసరూపేణ దేహే వాయు శ్చరతి, నవభి ర్వ్యోమరంధ్రై శ్శరీరస్య వాయవః కుర్వంతి విణ్మూత్రాదివిసర్జనమ్, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాస కాస శ్చ ప్రాణకర్మోచ్యతే, విణ్మూత్రాదివిసర్జన మపానవాయుకర్మ, హానోపా దాన చేష్టాదివ్యానకర్మ, దేహస్యోన్నయనాదిక ముదానకర్మ, శరీర పోష ణాదికం సమానకర్మ, ఉద్గారాదినాగకర్మ, నిమీలనాదీకూర్మకర్మ, క్షు త్కరణం కృకరకర్మ, తంద్రీ దేవదత్తకర్మ, శ్లేష్మాదిధనంజయ కర్మ, ఏవం నాడీస్థానం వాయుస్థానం తత్కర్మచ సమ్యగ్ జ్ఞాత్వా నాడీసంశోధనం కుర్యాత్. ౪.

యమనియమయుతః పురుష స్సర్వసంగ వివర్జితః కృతవిద్య స్సత్య ధర్మరతో జిత క్రోధో గురుశుశ్రూషా నిరతః పితృమాతృ విధేయః, స్వాశ్రమోక్తసదాచార విద్వచ్ఛిక్షితః ఫలమూలోదకాన్వితం తపోవనం ప్రాప్య రమ్యదేశే బ్రహ్మఘోషసమన్వితే స్వధర్మనిరతబ్రహ్మ విత్సమా వృతే ఫలమూలపుష్పవారిభి స్సుసంపూర్ణే దేవాయతనే నదీతీరే గ్రా మే నగరేవాఽపి సుశోభనమఠం నాత్యుచ్చనీచాయత మల్పద్వారం గోమయాది లిప్తం సర్వరక్షాసమన్వితం కృత్వా తత్ర వేదాన్త శ్రవ ణం కుర్వ న్యోగం సమారభేత్, ఆదౌ వినాయకం సంపూజ్య స్వేష్ట దేవతాం నత్వా పూర్వోక్తాసనే స్థిత్వా ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి మృద్వా సనేషు జితాసనగతో విద్వా స్సమగ్రీవశిరో నాసాగ్రదృగ్భ్రూమధ్యే

శశభృద్బింబంపశ్యన్ నేత్రాభ్యా మమృతం పిబేత్, ద్వాదశమాత్రయా ఇడయా వాయు మాపూర్య ఉదరే స్థితం జ్వాలావలీయుతం రేఫబిందుయుక్త మగ్నిమండలయుతం ధ్యాయే ద్రేచయే త్పింగళయా, పునః పింగళయా పూర్య కుంభిత్వా రేచయే దిడయా, త్రిచతుస్త్రిచతు స్సప్తత్రి చతుర్మాసపర్యంతం త్రిసంధిషు తదంతరాళేషుచ షట్కృత్వ ఏవ మాచరే న్నాడీశుద్ధి ర్భవతి, తత శ్శరీరలఘుత్వదీప్తి వహ్నివృద్ధినాదాభివ్యక్తిర్భవతి. ౫

ప్రాణాపానసమాయోగః ప్రాణాయామో భవతి, రేచక పూరక కుంభక భేదేన స త్రివిధః, తేవర్ణాత్మకాః, తస్మా త్ప్రణవఏవ ప్రాణాయామః, పద్మాద్యాసనస్థపుమాన్నాగ్రే శశభృద్బింబ జ్యోత్స్నా జాలవితానితా అకారమూర్తీ రక్తాంగీహంసవాహినీ దండహస్తా బాలా గాయత్రీ భవతి, ఉకారమూర్తి శ్శ్వేతాంగీ తార్క్ష్యవాహినీ యువతీ చక్రహస్తా సావిత్రీ భవతి, మకారమూర్తిః కృష్ణాంగీ వృషభ వాహినీ వృద్ధా త్రిశూలధారిణీ సరస్వతీ భవతి, అకారాదిత్రయాణాం కారణ మేకాక్షరం పరంజ్యోతిః ప్రణవం భవతీతి ధ్యాయేత్, ఇడయా బాహ్యాద్వాయు మాపూర్య షోడశమాత్రాభి రకారం చింతయన్ పూరితవాయుం చతుష్షష్టిమాత్రాభిః కుంభయిత్వా ఉకారం ధ్యాయన్ పూరిత పింగళయా ద్వాత్రింశన్మాత్రయా మకార మూర్తిధ్యానే నైవం క్రమేణ పునః పునః కుర్యాత్. ౬.

అథాసనదృఢో యోగీ వశీ మితహితాశన స్సుషుమ్నా నాడీస్థమలశోషార్థం యోగీ బద్ధపద్మాసనో వాయుం చంద్రేణాపూర్య యథాశక్తి కుంభయిత్వా సూర్యేణ రేచయిత్వా పున స్సూర్యేణాపూర్య కుంభయిత్వా చంద్రేణ విరేచ్య యయా త్యజే త్తయా సంపూర్య ధారయేత్, తదేతే శ్లోకాభవంతి, ప్రాణం ప్రాగిడయా పిబేన్నియమితం భూయోన్యయా రేచయేత్ పీత్వా పింగళయా సమీరణ మథో బధ్వా త్యజే ద్వామయా, సూర్యా చంద్రమసో రనేన విధినా భ్యాసం సదా తన్వతాం శుద్ధా నాడిగణా భవంతి యమినాం మాసత్రయా దూర్ధ్వతః, ప్రాత ర్మధ్యందినే సాయ మర్ధరాత్రేతు కుంభకాన్, శనై రశీతి పర్యంతం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, కనీయసి భవే

త్స్వేదః కంపో భవతి మధ్యమే, ఉత్తిష్ఠత్యుత్తమే ప్రాణరోధే పద్మాస
నం భవేత్, జలేన శ్రమజాతేన గాత్ర మర్దన మాచరేత్, దృఢతా
లఘుతా చాపి తస్య గాత్రస్య జాయతే, అభ్యాసకాలే ప్రథమం శస్తం
క్షీరాజ్య భోజనమ్, తతోఽభ్యాసే స్థిరీభూతే నతావన్నియమగ్రహః,
యథా సింహో గజో వ్యాఘ్రో భవే ద్వశ్య శ్శనై శ్శనైః, తథైవ
సేవితో వాయు రన్యథా హంతి సాధకమ్, యుక్తం యుక్తం త్యజే
ద్వాయుం యుక్తం యుక్తంచ పూరయేత్, యుక్తం యుక్తేన బధ్నీ
యా దేవం సిద్ధి మవాప్నుయాత్, య థేష్టధారణా ద్వాయో రన
లస్య ప్రదీపనమ్, నాదాభివ్యక్తి రారోగ్యం జాయతే నాడిశోధనాత్,
విధివ త్ప్రాణసంయామై ర్నాడీచక్రే విశోధితే, సుషుమ్నా వదనం
భిత్వా సుఖా ద్విశతి మారుతః, మారుతే మధ్యసంచారే మనస్థై
ర్యం ప్రజాయతే, యోమనస్సు స్థిరోభావః సైవావస్థామనోన్మనీ, పూర
కాంతేతుక ర్తవ్యో బంధో జాలంధరాభిధః, కుంభకాంతే రేచకాదౌ క
ర్తవ్యస్తూ డ్డియాణకః, అధస్తాత్కుంచనే నాశు కంఠసంకోచనే కృతే,
మధ్యే పశ్చిమతానేన స్యా త్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, అపానమూర్ధ్వ
ముత్థాప్య ప్రాణం కంఠా దధో నయన్, యోగీ జరావినిర్ముక్త ష్షోడశో
వయసా భవేత్, సుఖాసనస్థో దక్షిణనాడ్యా బహిః స్థం పవనం సమా
కృష్యాకేశ మానఖాగ్రం కుంభయిత్వా సవ్యనాడ్యా రేచయేత్,
తేన కపాలశోధనం వాతనాడీగత సర్వరోగవినాశనం భవతి, హృద
యాది కంఠపర్యంతం సస్వనం నాసాభ్యాం శనైః పవనమాకృష్య
యథాశక్తి కుంభయిత్వా ఇడయా విరేచ్య గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ కుర్యా
త్తేన శ్లేష్మహరం జఠరాగ్ని వివర్ధనం భవతి, వక్త్రేణ సీత్కారపూర్వ
కమ్, వాయుం గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్వా నాసాభ్యాం
రేచయే త్తేన క్షుత్తృష్ణాలస్య నిద్రా నజాయంతే, జిహ్వయా వాయుం
గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్వా నాసాభ్యాం రేచయే త్తేనగుల్మ
ప్లీహజ్వరపిత్తక్షుధాదీని నశ్యంతి. అథ కుంభకః, సద్వివిధః, సహితః
కేవల శ్చేతి, రేచకపూరకయుక్తస్స హితః, తద్వివర్జితః కేవలః, కేవల
సిద్ధిపర్యంతం సహిత మభ్యసేత్, కేవలకుంభకే సిద్ధే త్రిషు లోకేషు

నతస్య దుర్లభం భవతి, కేవలకుంభకాత్కుండలినీబోధో జాయతే, తతః కృశవపుః ప్రసన్నవదనో నిర్మలలోచనోఽభివ్యక్తనాదో నిర్ముక్త రోగజాలో జితబిందుః పట్వగ్నిర్భవతి, అంతర్లక్ష్యం బహిర్దృష్టి ర్నిమేషోన్మేషవర్జితా, ఏషా సా వైష్ణవీ ముద్రా సర్వతంత్రేషు గోపితా. అంతర్లక్ష్యవిలీనచిత్తవదనో యోగీ సదా వర్తతే దృష్ట్యా నిశ్చలతారయా బహిరధః పశ్య న్నపశ్య న్నపి, ముద్రేయం ఖలు ఖేచరీ భవతి సా లక్ష్యైకతానా శివాశూన్యాశూన్య వివర్జితం స్ఫురతి సా తత్త్వం పదం వైష్ణవీ, అర్ధోన్మీలిత లోచనం స్థిరమనా నాసాగ్రదత్తేక్షణ శ్చంద్రార్కావపి లీనతా ముపనయ న్నిష్పందభావోత్తరమ్, జ్యోతీరూప మశేష బాహ్య రహితం దేదీప్యమానం పరం తత్త్వం తత్పర మస్తి వస్తువిషయం శాండిల్య విద్ధీహ తత్. తారం జ్యోతిషి సంయోజ్య కించి దున్నమయన్ భ్రువౌ, పూర్వాభ్యాసస్య మార్గోఽయ మున్మనీకారకః క్షణాత్, తస్మాత్ఖేచరీముద్రా మభ్యసే త్తత ఉన్మనీ భవతి, తతో యోగనిద్రా భవతి, లబ్ధయోగ నిద్రస్య యోగినః కాలో నాస్తి, శక్తిమధ్యే మనః కృత్వా శక్తిం మానసమధ్యగామ్, మనసా మన ఆలోక్య శాండిల్య త్వం సుఖీ భవ, ఖ మధ్యే కురుచాత్మాన మాత్మమధ్యే చ ఖం కురు, సర్వంచ ఖమయం కృత్వా నకించి దపి చింతయ, బాహ్యచిన్తా న కర్తవ్యా తథైవాంతర చింతికా, సర్వచింతాం పరిత్యజ్య చిన్మాత్రపరమో భవ, కర్పూర మనలే యద్వత్సైంధవం సలిలే యథా, తథా చలీయమానంచ మనస్తత్త్వే విలీయతే, జ్ఞేయం [1]సర్వం ప్రతీతంచ తద్జ్ఞానం మన ఉచ్యతే, జ్ఞానం జ్ఞేయం సమం నష్టం నాన్యః పంథా ద్వితీయకమ్, జ్ఞేయవస్తుపరి[2]త్యాగా ద్విలయం యాతి మానసమ్, మానసే విలయం యాతే కైవల్య మవశిష్యతే, ద్వౌ క్రమౌ చిత్తనాశస్య యోగో జ్ఞానం మునీశ్వర, యోగ[3]స్తద్వృత్తిరోధో హి జ్ఞానం సమ్య గవేక్షణమ్, తస్మిన్నిరోధితే నూన ముపశాంతం మనో భవేత్, మనస్పందోపశాంత్యాఽయం సంసారః ప్రవిలీయతే, సూర్యాలోకే పరిస్పంద శాంతా వ్యవహృతీ ర్యథా, శాస్త్రసజ్జనసంపర్కవైరాగ్యాభ్యాస యోగతః, అనాస్థాయాం కృతాస్థాయాం పూర్వం సంసారవృత్తిషు, యథాభి

1 సర్వప్రతీపంచ. 2 త్యాగే విలయం. 3 స్తూ.

వాంఛితధ్యానా చ్చిర మేకత యోదితాత్, ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసా త్ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, పూరకాద్యనిలా యామా ద్దృఢాభ్యాసా దఖేదజాత్, ఏకాంతధ్యానయోగాచ్చ మనస్పందో నిరుధ్యతే, ఓంకారోచ్చారణప్రాంతశబ్దతత్త్వానుభావనాత్, సుషుప్తే సంవిదా జ్ఞాతే ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, తాలుమూలగతాం యత్నా జ్జిహ్వయాం౽క్రమ్య ఘంటికామ్, ఊర్ధ్వరంధ్రంగతే ప్రాణే ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ప్రాణేగళితసంవిత్తౌ తాలూర్ధ్వ ద్వాదశాంతగే, అభ్యాసా దూర్ధ్వరన్ధ్రేణ ప్రాణస్పందోనిరుధ్యతే, ద్వాదశాంగులపర్యంతే నాసాగ్రే విమలాంబరే, సంవి ద్దృశి ప్రశామ్యంత్యాం ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, భ్రూమధ్యే తారకాలోకశాంతా వంతముపాగతే, సంకల్పే మానసే బద్ధే ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ఓ మిత్యేవ యదుద్భూతం జ్ఞానం జ్ఞేయాత్మకం శివమ్, అసంస్పృష్టవికల్పాంశం ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, చిరకాలం హృదైకాంత వ్యోమసంవేదనా న్మనే, అవాసన మనోధ్యానా త్ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, ఏభిః క్రమై స్తథా నైన్యైశ్చ నానాసంకల్పకల్పితైః, నానాదేశికసూక్తైశ్చ ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ఆకుఞ్చనేన కుండలిన్యా కవాట ముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, యేనమార్గేణ గంతవ్యం తద్ద్వారం ముఖేనా చ్ఛాద్య ప్రసుప్తా కుండలినీకుటిలాకారా సర్పవ ద్వేష్టితా భవతి, సాశక్తిర్యేనచలితాస్యా త్సతుముక్తో భవతి, సాకుండలిని కంఠోర్ధ్వభాగే సుప్తాచే ద్యోగినాం ముక్తయే భవతి, బంధనాయాధోమూఢానాం, ఇడాదిమార్గద్వయం విహాయ సుషుమ్నామార్గేణ గచ్ఛేత్తద్విష్ణోః పరమంపదమ్, మరుదభ్యసనం సర్వం మనోయుక్తం సమభ్యసేత్, ఇతరత్రనకర్తవ్యా మనోవృత్తిర్మనీషిణా, దివానపూజయే ద్విష్ణుం రాత్రౌ నైవ ప్రపూజయేత్, సతతం పూజయే ద్విష్ణుం దివారాత్రం నపూజయేత్, సుషిరో జ్ఞానజనకః పంచస్రోత స్సమన్వితః, తిష్ఠతే ఖేచరీ ముద్రా త్వం హి శాండిల్యతాం భజ, సవ్యదక్షిణనాడిస్థో మధ్యే చరతి మారుతః, తిష్ఠతః ఖేచరీ ముద్రా తస్మిన్ స్థానేన సంశయః, ఇడా పింగళయో ర్మధ్యే శూన్యం చైవా నిలం గ్రసేత్, తిష్ఠంతీఖేచరీ ముద్రా తత్ర సత్యంప్రతిష్ఠితమ్, సోమసూర్యద్వయో ర్మధ్యే నిరాలంబతలేపునః, సంస్థితా వ్యోమచక్రేసా ము

ద్రా నామ ఖేచరీ, ఛేదన చాలన దోహైఃకలాం పరాం జిహ్వాంకృత్వా
దృష్టిం భ్రూమధ్యే స్థాప్య కపాలకుహరే జిహ్వా విపరీతగా యదా భవతి
తదా ఖేచరీముద్రా జాయతే, జిహ్వా చిత్తంచ ఖేచరతి తేనోర్ధ్వజిహ్వః పుమా
నమృతో భవతి, వామపాదమూలేన యోనింసంపీడ్య దక్షిణపాదం ప్రసా
ర్య తం కరాభ్యాం ధృత్వా నాసాభ్యాం వాయుమాపూర్య కంఠబంధం స
మారోప్యోర్ధ్వతో వాయుం ధారయేత్, తేన సర్వక్లేశ హానిః, తతః
పీయూష మివ విషం జీర్యతే, క్షయగుల్మగుదావర్తజీర్ణత్వగాదిదోషా
నశ్యంతి, ఏష ప్రాణజయోపాయస్సర్వమృత్యూపఘాతకః. వామపాదపా
ర్ష్ణిం యోనిస్థానే నియోజ్య దక్షిణచరణం వామోరూపరిసంస్థాప్య వాయు
మాపూర్య హృదయే చుబుకం నిధాయ యోని మాకుంచ్య మనో
మధ్యే యథాశక్తిధారయిత్వా స్వాత్మానం భావయేత్తేనాపరోక్షసిద్ధిః
బాహ్యాత్ప్రాణం సమాకృష్య పూరయిత్వోదరేస్థితమ్, నాభిమధ్యే చ
నాసాగ్రే పాదాంగుష్ఠేచ యత్నతః, ధారయేన్మనసా ప్రాణం సంధ్యా
కాలేషు వా సదా, సర్వరోగవినిర్ముక్తో భవేద్యోగీ గతక్లమః, నాసా
గ్రే వాయువిజయం భవతి, నాభిమధ్యే సర్వరోగవినాశః, పాదాంగుష్ఠ
ధారణాచ్ఛరీర లఘుతా భవతి, రసనాద్వాయు మాకృష్య యః
పిబేత్సతతం నరః, శ్రమదాహౌతు నస్యాతాం నశ్యంతి వ్యాధయ
స్తథా, సంధ్యయోర్బ్రాహ్మణః కాలే వాయు మాకృష్య యః పిబేత్,
త్రిమాసాత్తస్య కల్యాణీ జాయతే వాక్సరస్వతీ, ఏవం షాణ్మాసాభ్యా
సాత్సర్వరోగ నివృత్తిః, జిహ్వయా వాయు మానీయ జిహ్వామూలే
నిరోధయేత్, యః పిబేదమృతం విద్వాన్సకలం భద్రమశ్నుతే, ఆత్మ
న్యాత్మాన మిడయా ధారయిత్వా భ్రువోఽంతరే, విభేద్య త్రిదశా
హారం వ్యాధిస్థోఽపి విముచ్యతే, నాడీభ్యాం వాయు మారోప్య నాభౌ
తుందస్య పార్శ్వయోః, ఘటికైకాం వహేద్యస్తు వ్యాధిభిస్సవిముచ్య
తే, మాస మేకం త్రిసంధ్యంతు జిహ్వయాఽఽరోప్య మారుతమ్, విభే
ద్య త్రిదశాహారం ధారయేత్తుందమధ్యమే, జ్వరాస్సర్వేఽపి నశ్యంతి
విషాణి వివిధానిచ, ముహూర్తమపియోనిత్యం నాసాగ్రే మనసా సహ,
సర్వం తరతి పాప్మానం తస్య జన్మశతార్జితమ్, తారసంయమాత్సకల

విషయజ్ఞానంభవతి, నాసాగ్రే చిత్తసంయమా దింద్రలోకజ్ఞానమ్, తదధశ్చిత్తసంయమా దగ్నిలోకజ్ఞానమ్, చక్షుషి సత్త్వసంయమా త్సర్వలోకజ్ఞానమ్, శ్రోత్రే చిత్తస్యసంయమా ద్యమలోకజ్ఞానమ్, తత్పార్శ్వేసంయమా న్నిరృతిలోకజ్ఞానం, పృష్ఠభాగే సంయమా ద్వరుణలోకజ్ఞానం, వామకర్ణే సంయమా ద్వాయులోకజ్ఞానమ్, కంఠే సంయమా త్సోమలోకజ్ఞానమ్, వామచక్షుషి సంయమా చ్ఛివలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్నిసంయమా ద్బ్రహ్మలోకజ్ఞానమ్, పాదాధోభాగే సంయమా దతలలోకజ్ఞానమ్, పాదే సంయమా ద్వితలలోకజ్ఞానమ్, పాదసంధౌ సంయమా న్నితలలోకజ్ఞానమ్, జంఘే సంయమా త్సుతలలోకజ్ఞానమ్, జానౌ సంయమా న్మహాతలలోకజ్ఞానమ్, ఊరౌ చిత్తసంయమా ద్రసాతలలోకజ్ఞానమ్, కటౌ చిత్తసంయమా త్తలాతలలోకజ్ఞానమ్, నాభౌ చిత్తసంయమా ద్భూలోకజ్ఞానమ్, కుక్షౌ సంయమా ద్భువర్లోకజ్ఞానమ్, హృది చిత్తసంయమా త్స్వర్లోకజ్ఞానమ్, హృదయోర్ధ్వభాగే చిత్తసంయమా న్మహర్లోకజ్ఞానమ్, కంఠే చిత్తసంయమా జ్జనోలోకజ్ఞానమ్, భ్రూమధ్యే చిత్తసంయమా త్తపోలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్ని చిత్తసంయమా త్సత్యలోకజ్ఞానమ్, ధర్మాధర్మసంయమా దతీతానాగతజ్ఞానమ్, తత్తజ్జంతుధ్వనౌ చిత్తసంయమా త్సర్వజంతురుతజ్ఞానమ్, సంచితకర్మణి చిత్తసంయమనా త్పూర్వజాతిజ్ఞానమ్, పరచిత్తే చిత్తసంయమా త్పరచిత్తజ్ఞానమ్, కాయరూపే చిత్తసంయమా దన్యాదృశ్యరూపం, బలే చిత్తసంయమాద్ధనుమదాది బలమ్, సూర్యే చిత్తసంయమా ద్భువనజ్ఞానమ్, చంద్రే చిత్తసంయమా త్తారవ్యూహజ్ఞానంచ, ధ్రువేతద్గతదర్శనం, స్వార్థసంయమా త్పురుషజ్ఞానమ్, నాభిచక్రే కాయవ్యూహజ్ఞానమ్, కంఠకూపే క్షుత్పిపాసానివృత్తిః, కూర్మనాడ్యాం స్థైర్యం, తారే సిద్ధదర్శనమ్, కాయాకాశసంయమా దాకాశగమనమ్, తత్తత్‌స్థానేసంయమా త్తత్తత్సిద్ధయో భవంతి ౮.

అథ ప్రత్యాహారః, సపంచవిధః, విషయేషు విచరతా మింద్రియాణాం బలా దాహరణం ప్రత్యాహారః, యద్యత్పశ్యతి తత్సర్వమాత్మేతి ప్రత్యాహారః, నిత్యవిహితకర్మఫలత్యాగః ప్రత్యాహారః, సర్వవిష

యపరాఙ్ముఖత్వం ప్రత్యాహారః, అష్టాదశసుమర్మస్థానేషు క్రమాద్ధారణం ప్రత్యాహారః, పాదాంగుష్ఠగుల్ఫజంఘాజానూరుపాయుమేఢ్రనాభిహృదయ కంఠకూపతాలునాసాక్షిభ్రూమధ్యలలాటమూర్ధ్నాం స్థానాని తేషు క్రమాదారోహావరోహక్రమేణ ప్రత్యాహరేత్. ౯.

అథ ధారణా, సా త్రివిధా, ఆత్మని మనోధారణమ్, దహరాకాశే బాహ్యాకాశధారణమ్, పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశేషు పంచమూర్తిధారణంచేతి. ౧౦.

అథ ధ్యానమ్. తద్ద్వివిధం సగుణంనిర్గుణంచేతి, సగుణం మూర్తిధ్యానమ్, నిర్గుణమాత్మయాథాత్మ్యం. ౧౧.

అథసమాధిః, జీవాత్మ పరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటీ రహితాపరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా భవతి. ౧౨

శాండిల్యోపనిషది ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథహ శాండిల్యోహవై బ్రహ్మర్షిశ్చతుర్షు వేదేషు బ్రహ్మవిద్యామలభమానః కింనామే త్యథర్వాణం భగవంత ముపసన్నః పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యామ్, యేన శ్రేయోఽవాప్స్యమీతి, స హోవాచాథర్వా, శాండిల్య సత్యం విజ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, యస్మిన్నిద మోతంచ ప్రోతంచ, యస్మిన్నిదగ్ం సంచవిచైతి సర్వమ్, యస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వ మిదం విజ్ఞాతం భవతి, త దపాణిపాదమచక్షుశ్శ్రోత్ర మజిహ్వ మశరీర మగ్రాహ్య మనిర్దేశ్యమ్, యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, యత్కేవలం జ్ఞానగమ్యం, ప్రజ్ఞాచ యస్మాత్ప్రసృతా పురాణీయదేక మద్వితీయమ్, ఆకాశవత్సర్వగతం సుసూక్ష్మం నిరంజనం నిష్క్రియం సన్మాత్రం చిదానందైకరసం శివం ప్రశాంత మమృతం తత్పరంచ బ్రహ్మ, తత్త్వమసి. తజ్జ్ఞానేన విజానీహి, య ఏకో దేవ ఆత్మశక్తి ప్రధాన స్సర్వజ్ఞ స్సర్వేశ్వర సర్వభూతాంతరాత్మా స్సర్వభూతాధి, వాస స్సర్వభూత నిగూఢో భూతయోని ర్యోగైకగమ్యః, యశ్చ విశ్వం సృజతి విశ్వం బిభర్తి విశ్వం భుఙ్క్తే, స ఆత్మాత్మని తంతం లోకం విజానీహి, మాశోచీ రాత్మవిజ్ఞానీ శోకస్యాంతం గమిష్యసి.

శాండిల్యోపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః.

అథ హైనగ్ శాండిల్యోథర్వాణం పప్రచ్ఛ, య దేత మక్షరం నిష్క్రియగ్ శివగ్ సన్మాత్రం పరంబ్రహ్మ తస్మా త్కథ మిదం విశ్వం జాయతే కథంస్థీయతే, కథ మస్మిఁల్లీయతే, తన్మే సంశయం ఛేత్తు మర్హసీతి, సహోవాచాథర్వా, సత్యగ్ శాండిల్య పరంబ్రహ్మ నిష్క్రియ మక్షరమితి, అథా ప్యస్యా రూపస్య బ్రహ్మణ స్త్రీణి రూపాణి భవంతి, నిష్కళగ్ సకళగ్ సకళం నిష్కళం చేతి, యత్సత్యవిజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనగ్ సర్వగతగ్ సుసూక్ష్మగ్ సర్వతోముఖ మనిర్దేశ్యమమృత మస్తి త దిదం నిష్కళగ్ రూపమ్, అథాస్య యా సహజా[1] స్త్యవిద్యామూలప్రకృతి ర్మాయాలోహితశుక్లకృష్ణా తయా సహజయా దేవః కృష్ణపింగళో మహేశ్వర ఈష్టే త దిద మస్య సకలం నిష్కళం రూపమ్, అథైష జ్ఞానమయేన యజమానోఽకామయత, బహుస్యాం ప్రజాయే యేతి, అథైతస్మా త్తప్యమానా త్సత్యకామా త్త్రీణ్యక్షరా ణ్యజాయంత, తిస్రో వ్యాహృతయః, త్రిపదా గాయత్రీ, త్రయో వేదా స్త్రయో దేవాః, త్రయోవర్ణా స్త్రయోఽగ్నయశ్చజాయంతే, యోఽసౌ దేవో భగవాన్ సర్వైశ్వర్యసంపన్న స్సర్వవ్యాపీ స్సర్వభూతానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టో మాయావీ మాయయా కృతిః, స బ్రహ్మా స విష్ణు స్స రుద్ర స్స ఇంద్ర స్స సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని, స ఏవ పురస్తా త్స ఏవ పశ్చా త్స ఏ వోత్తరత స్స ఏవ దక్షిణత స్స ఏవాధస్తా త్స ఏవోపరిష్టా త్స ఏవ సర్వమ్, అథాస్య దేవస్యాత్మ[2]శక్తిక్రీడస్య భక్తానుకంపినో దత్తాత్రేయ రూపానురూపా తనూరవాసా ఇందీవరదళప్రఖ్యా చతుర్బాహు రఘోరా పాపకాశినీ తదిదమస్య సకళగ్ రూపమ్, [3]అథైవ మథర్వాణగ్ శాండిల్యః పప్రచ్ఛ భగవన్ సన్మాత్రం చిదానందైకరసం కస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మేతి, సహోవా చాథర్వా, యస్మాచ్చ బృహతి బృంహయతి చ సర్వం తస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మేతి, అథ కస్మా దుచ్యతే ఆత్మేతి, యస్మా త్సర్వ మాప్నోతి సర్వ మాదత్తే సర్వమితి చ తస్మా దుచ్యతే ఆత్మేతి, అథ కస్మా దుచ్యతే మహేశ్వర ఇతి, యస్మా న్మహత ఈశ

1 స్తి. 2 శక్తేరాత్మక్రీడస్య. 3 అథహైన మథ.

శ్చబద్ధ్వన్యా చాత్మశక్త్యా సర్వ మీశతే స మహేశ్వర ఇతి, అథ కస్మా దుచ్యతే దత్తాత్రేయ ఇతి యస్మా త్సుదుశ్చరం తప స్తప్యమానాయ అత్రయే ఉక్తకామా యాతి తరాం తుష్టేన భగవతా జ్యోతిర్మయేన ఆత్మైవ దత్తో యస్మా చ్చానసూయాయా యా మాత్రే స్తనయో౽భవ త్తస్మాదుచ్యతే దత్తాత్రేయఇతి, అథ యో౽స్యనిరుక్తాని వేద సర్వం వేద అథ యో హవై విద్వైవం పరం మపాస్తే సో౽హ మితి సబ్రహ్మవి ద్భవతి, అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. దత్తాత్రేయం శివం శాంత మింద్రనీలనిభప్రభుమ్, ఆత్మమాయారతం దేవ మవధూతం దిగంబరం, భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగం జటాజూటధరం విభుమ్, చతుర్బాహు ముదారాంగం ప్రఫుల్ల కమలేక్షణమ్, జ్ఞానయోగనిధిం విశ్వగురుం యోగిజనప్రియమ్, భక్తానుకంపినం సర్వ సాక్షిణం సిద్ధసేవితమ్, ఏవం య స్సతతం ధ్యాయే ద్దేవదేవగ్ సనాతనమ్, సముక్త స్సర్వ పాపేభ్యో నిశ్శ్రేయస మవాప్నుయాత్, ఇత్యోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి శాండిల్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౫౯. యజుర్వేదీయ పైఙ్గలోపనిషత్.

శ్లో. పైంగలోపనిషద్వేద్యం పరమానంద విగ్రహమ్,
షరితః కలయే రామం పరమాక్షరవైభవమ్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ప్రథమో౽ధ్యాయః.

అథాహ పైఙ్గలో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్య ద్వాదశవర్ష శుశ్రూషాపూర్వకం పరమరహస్య కైవల్య మనుబ్రూహీతి పప్రచ్ఛ, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, సదేవసౌమ్యేద మగ్రఆసీత్, తం

నిత్య ముక్త మవిక్రియం సత్యజ్ఞానాఽఽనందం పరిపూర్ణం సనాతన
మేక మే వాఽద్వితీయం బ్రహ్మ, తస్మి న్మరుశుక్తికాస్థాణుస్ఫటికాదౌ
జలరౌప్య పురుషరేఖాది వల్లోహితశుక్ల కృష్ణగుణమయీ గుణసా
మ్యాఽనిర్వాచ్యా మూలప్రకృతి రాసీత్, తత్ప్రతిబింబితం య
త్తత్సాక్షిచైతన్య మాసీత్, సా పున ర్వికృతిం ప్రాప్య సత్త్వోద్రిక్తావ్య
క్తాఽఽఖ్యావరణశక్తి రాసీత్, తత్ప్రతిబిమ్బం యత్తదీశ్వరచైతన్య
మాసీత్, స స్వాధీనమాయ స్సర్వజ్ఞ స్సృష్టిస్థితిలయానామాదికర్తా
జగదఙ్కురరూపో భవతి, తస్మి న్విలీనం సకలం జగ దావిర్భావ
యతి, ప్రాణికర్మవశా దేషపటో యద్వ త్ప్రసారితః, ప్రాణికర్మ
క్షయా త్పున స్తిరోభావయతి, తస్మి న్నేవాఽఖిలం విశ్వం సఙ్కోచిత
పటవద్వర్తతే, ఈశాఽధిష్ఠితావరణశక్తితో రజోద్రిక్తా మహదా
ఽఖ్యా విక్షేపశక్తి రాసీత్, తత్ప్రతిబిమ్బితమ్, య త్త ద్ధిరణ్యగర్భచై
తన్య మాసీత్, స మహత్తత్త్వాఽభిమానీ స్పష్టాస్పష్టవపు ర్భవతి, హిర
ణ్యగర్భాఽధిష్ఠితవిక్షేపశక్తిత స్తమోద్రిక్తాఽహఙ్కారాఽభిధా స్థూల
శక్తి రాసీత్, తత్ప్రతిబిమ్బితమ్, య త్త ద్విరాట్చైతన్య మాసీత్,
సతదభిమానీ స్పష్టవపు స్సర్వస్థూలపాలకో విష్ణుః ప్రధానపురుషో భవతి,
తస్మా దాత్మన ఆకాశ స్సమ్భూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయోరగ్నిః,
అగ్నే రాపః, అద్భ్యః పృథివీ, తాని పఞ్చతన్మాత్రాణి గుణాభవంతి, స్రష్టు
కామో జగద్యోని స్తమోగుణ మధిష్ఠాయ సూక్ష్మతన్మాత్రాణి భూతాని
స్థూలీకర్తుం సోఽకామయత, సృష్టేః పరిమితాని భూతా న్యేక మేకం
ద్విధా విధాయ పున శ్చతుర్ధా కృత్వాస్వ స్వేతరద్వితీయాంశైః పంచ
పఞ్చధా సంయోజ్య పఞ్చీకృతభూతై రనంతకోటిబ్రహ్మాండాని తత్తదం
డోచితచతుర్దశ భువనాని తత్తద్భువనోచితగోళకస్థూలశరీరా ణ్యసృ
జత్, స పఞ్చభూతానాం రజోఽంశాంశ్చతుర్ధాకృత్వా భాగత్రయాత్ప
ఞ్చవృత్త్యాఽఽత్మకం ప్రాణ మసృజత్, అథ తేషాం తుర్యభాగేన కర్మేంద్రి
యా ణ్యసృజత్, స తేషాం సత్త్వాఽంశం చతుర్ధా కృత్వా భాగత్ర
యసమష్టితః పఞ్చవృత్త్యాఽఽత్మక మన్తఃకరణ మసృజత్, స తేషాం
సత్త్వతురీయభాగేన జ్ఞానేన్ద్రియాణ్య సృజత్, సత్త్వసమష్టిత ఇన్ద్రియ
పాలకా నసృజత్, తాని సృష్టా న్యణ్డే ప్రాచిక్షిపత్, తదాజ్ఞయా సమ

ష్ట్యణ్డం వ్యాప్య తా న్యతిష్ఠన్, తదాజ్ఞయాఽహఙ్కారసమన్వితో విరా ట్సర్వస్థూలా న్యసృజత్, హిరణ్యగర్భ స్తదాజ్ఞయా సూక్ష్మా ణ్యపాలయత్, అణ్డస్థాని తాని తేన వినా స్పన్దితుం చేష్టితుం వా న శేకుః, తాని చేతనీకర్తుం సోఽకామయత, బ్రహ్మాండం బ్రహ్మరంధ్రాణి సమస్తవ్యష్టిమస్తకాని విదార్య తదేవాఽనుప్రావిశత్, తదా జడాన్యపి తాని చేతనవత్స్వస్వకర్మాణి చక్రిరే, సర్వజ్ఞేశో మాయాలేశసమన్వితో వ్యష్టిదేహం ప్రవిశ్య, తయా మోహితో జీవత్వమగమత్, శరీరత్రయతాదాత్మ్యాత్కర్తృత్వభోక్తృత్వతామగమత్, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిమూర్ఛామరణధర్మయుక్తో ఘటీయన్త్రవ దుద్విగ్నో జాతో మృత ఇవ కులాలచక్రన్యాయేన పరిభ్రమ తీతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ పైంగలో యాజ్ఞవల్క్యమువాచ—సర్వలోకానాం సృష్టిస్థిత్యంతకృ ద్విభు రీశః కథం జీవత్వ మగమదితి, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, స్థూలసూక్ష్మకారణదేహోద్భవపూర్వకం జీవేశ్వరస్వరూపం వివిచ్య కథయామీతి, సావధానేనైకాఽగ్రతయా శ్రూయతామ్, ఈశః పఞ్చీకృతమహాభూతలేశా నాదాయ వ్యష్టిసమష్ట్యాఽత్మక స్థూలశరీరాణి యథాక్రమ మకరోత్, కపాలచర్మాఽన్త్రాఽస్థిమాంసనఖాని పృథివ్యంశాః, రక్తమూత్రలాలాస్వేదాఽదికా అబంశాః, క్షుత్తృష్ణోష్ణమోహమైథునా అగ్న్యంశాః, ప్రచారణోత్తారణశ్వాసాదికా వాయ్వంశాః, కామక్రోధాదయో వ్యోమాంశాః, ఏతత్సఙ్ఘాతం కర్మణి సఞ్చితం త్వగాదియుక్తం బాల్యాఽద్యవస్థాఽభిమానాఽస్పదం బహుదోషాఽశ్రయం స్థూలశరీరం భవతి, అథ పఞ్చీకృతమహాభూతరజోఽంశభాగత్రయసమష్టితః ప్రాణ మసృజత్, ప్రాణాఽపానవ్యానోదానసమానాః ప్రాణవృత్తయః, నాగకూర్మకృకరదేవదత్తధనంజయా ఉపప్రాణాః, హృదాసననాభికంఠ[1]సర్వాంగం స్థానమ్, ఆకాశాది రజోగుణతుర్యభావేన కర్మేంద్రియ మసృజత్, వాక్పాదపాణిపాయూపస్థా స్తద్వృత్తయః, వచనాఽదానగమనవిసర్గాఽనందా స్తద్విషయాః, ఏవం భూతసత్త్వాంశభాగత్రయసమష్టితః అంతఃకరణ మసృజత్, అంతఃకరణమనోబుద్ధి

1 సర్వాంగాని స్థానాని.

చిత్తాఽహఙ్కారా స్తద్వృత్తయః, సఙ్కల్పనిశ్చయ స్మరణాఽభిమా
నాఽనుసంధానా స్తద్విషయాః, గళవదననాభిహృదయభ్రూమధ్యం
స్థానమ్, నభూతసత్యతురీయభాగేన జ్ఞానేంద్రియ మసృజత్, శ్రోత్రత్వ
క్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణాని తద్వృత్తయః, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధా స్తద్విష
యాః, దిగ్వాతాఽర్కప్రచేతోఽశ్వి వహ్నీంద్రోపేంద్రమృత్యుకాః,
చంద్రో విష్ణు శ్చతుర్వక్త్రి శ్శమ్భుశ్చ కరణాఽధిపాః, అథాఽన్న
మయప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయా ఽనందమయాః పఞ్చ
కోశాః, అన్నరసేనైవ భూత్వాఽన్నరసే నాఽభి వృద్ధింప్రాప్యాఽన్నర
సమయపృథివ్యాం య ద్విలీయతే సోఽన్నమయకోశః, తదేవ స్థూలశరీ
రమ్, కర్మేంద్రియై స్సహ ప్రాణాదిపఞ్చకం ప్రాణమయకోశః, జ్ఞానే
న్ద్రియై స్సహ మనోమయకోశః, జ్ఞానేంద్రియై స్సహ బుద్ధి ర్విజ్ఞాన
మయకోశః, ఏతత్కోశత్రయం లిఙ్గశరీరమ్, స్వరూపాజ్ఞాన మానంద
మయకోశః, తత్కారణ శరీరమ్, అథజ్ఞానేంద్రియపఞ్చకం కర్మేంద్రియ
పఞ్చకం ప్రాణాదిపంచకం వియదాదిపంచక మంతఃకరణ చతుష్టయం
[1]కామకర్మతమాంస్యష్టపురమ్, ఈశాఽజ్ఞయా విరాట్ వ్యష్టిదేహం
ప్రవిశ్య బుద్ధి మధిష్ఠాయ విశ్వత్వ మగమత్, విజ్ఞానాఽత్మా చిదాభా
సో విశ్వో వ్యావహారికో జాగ్రత్ స్థూలదేహాఽభిమానీ కర్మభూ రితిచ
విశ్వస్య నామభవతి, ఈశాఽజ్ఞయా సూత్రాఽత్మా వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరం
ప్రవిశ్య మన అధిష్ఠాయ తైజసత్వ మగమత్, తైజసః ప్రాతిభాసిక
స్స్వప్నకల్పిత ఇతి తైజసస్య నామ భవతి, ఈశాఽజ్ఞయా మాయోపాధి
రవ్యక్తసమన్వితో వ్యష్టికారణ శరీరం ప్రవిశ్య ప్రాజ్ఞత్వ మగమత్, ప్రాజ్ఞ
అవిచ్ఛిన్నః పారమార్థిక స్సుషుప్త్యభిమానీతి ప్రాజ్ఞస్య నామభవతి, అ
వ్యక్తలేశాఽచ్ఛాదితపారమార్థికజీవస్య తత్త్వమస్యాది వాక్యాని బ్రహ్మ
ణైకతాం జగుః, నేతరయో ర్వ్యావహారిక ప్రాతిభాసికయోః, అన్తఃకరణ
ప్రతిబిమ్బితచైతన్యం య త్తదేవాఽవస్థాత్రయభా గ్భవతి, స జాగ్ర
త్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాః ప్రాప్య ఘటీయన్త్రవ దుద్విగ్నో జాతో
మృతఇవ స్థితో భవతి, అథ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిమూర్ఛామరణా
వస్థాః పఞ్చభవన్తి, తత్తద్దేవతాఽనుగ్రహాన్వితేన శ్రోత్రాఽదిజ్ఞానే

---

1 అవిద్యాకామ.

న్ద్రియై శ్శబ్దార్థవిషయ గ్రహణం జ్ఞానం జాగ్రదవస్థా భవతి, తత్ర
భ్రూమధ్యంగతో జీవ ఆపాదమస్తకం వ్యాప్య కృషి శ్రవణా ద్యఖిల
క్రియాకర్తా భవతి, తత్తత్ఫలభుక్చ భవతి, లోకాన్తరగతః కర్మార్జితఫలం
సఏవ భుఙ్క్తే, ససార్వభౌమవ ద్వ్యవహారా చ్ఛ్రాన్తో౽న్తర్భవనం
ప్రవేష్టుం మార్గమాశ్రిత్య తిష్ఠతి, కరణో పరమే జాగ్రత్సంస్కారోత్థ
ప్రబోధవత్ గ్రాహ్యగ్రాహకరూపస్ఫురణం స్వప్నావస్థా భవతి, తత్ర
విశ్వఏవ జాగ్రద్వ్యవహారలోపా న్నాడీమధ్యం చరం స్తైజసత్వ మవాప్య
వాసనారూపకం జగద్వైచిత్ర్యం స్వభాసా భాసయన్ యథేప్సితం
స్వయంభుఙ్క్తే, చిత్తైకకరణా సుషుప్త్యవస్థా భవతి, భ్రమ విశ్రాన్తశ
కునిః పక్షౌ సంహృత్య నీడాభిముఖం యథా గచ్ఛతి, తథా జీవో౽పి
జాగ్రత్స్వప్నప్రపఞ్చే వ్యవహృత్య శ్రాన్తో౽జ్ఞానం ప్రవిశ్య స్వానన్దం
భుఙ్క్తే, అకస్మాన్ముద్గరదణ్డాద్యై స్తాడితవ ద్భయాఽజ్ఞానాభ్యా మిన్ద్రి
యసఙ్ఘాతైః కమ్పన్నివ మృతితుల్యా మూర్ఛా భవతి, జాగ్రత్స్వప్నసుషు
ప్తిమూర్ఛావస్థానా మన్యా బ్రహ్మాదిస్తమ్బపర్యన్తం సర్వం జీవభయ
ప్రదా స్థూలదేహవిసర్జనీ మరణాఽవస్థా భవతి, కర్మేన్ద్రియాణి జ్ఞానేన్ద్రి
యాణి తత్తద్విషయా న్ప్రాణా న్సంహృత్య కామకర్మాఽన్వితాఽ
విద్యా భూతవేష్టితో జీవో దేహాన్తరం ప్రాప్య లోకాన్తరం గచ్ఛతి,
ప్రాక్కర్మఫలపాకేనాఽవర్తాన్తరకీటవ ద్విశ్రాన్తిం నైవ గచ్ఛతి, సత్కర్మ
పరిపాకతో బహూనాం జన్మనా మన్తే నృణాం మోక్షేచ్ఛా జాయతే,
తదా సద్గురు మాశ్రిత్య చిరకాలసేవయా బన్ధా న్మోక్షం కశ్చి త్ప్ర
యాతి, అవిచారకృతో బన్ధో విచారా న్మోక్షో భవతి, తస్మా త్సదా
విచారయేత్, అధ్యారోపాఽపవాదత స్స్వరూపం నిశ్చయీకర్తుం
శక్యతే, తస్మా త్సదా విచారయే జ్జగజ్జీవ పరమాత్మనః, జీవభావజగ
ద్భావబాధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవ ఽవశిష్యత ఇతి

తృతీయోఽధ్యాయః

అథ హైనం పైఙ్గలః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం మహావాక్యవివర
ణ మనుబ్రూహీతి, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, తత్త్వమసి త్వం తదసి
త్వం బ్రహ్మాఽసి అహం బ్రహ్మాఽస్మీ త్యనుసన్ధానం కుర్యాత్, తత్ర పారోక్ష్య
శబళస్సర్వజ్ఞత్వాదిలక్షణో మాయోపాధిస్సచ్చిదానన్దలక్షణో జగద్యోని

స్తత్పదవాచ్యో భవతి, స ఏ వాఽంతఃకరణ సమ్భిన్నబోధోఽస్మత్ప్రత్య
యాఽవలమ్బన స్త్వంపదవాచ్యో భవతి పరజీవోపాధీ మాయావిద్యే
విహాయ తత్త్వం పదలక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ తత్త్వమసీ త్యహం
బ్రహ్మాఽస్మీతి వాక్యాఽర్ధ విచారశ్శ్రవణం భవతి, ఏకాంతేన శ్రవణా
ఽర్థానుసన్ధానం మననం భవతి, శ్రవణమనననిర్విచికిత్సేఽర్థేవస్తు న్యేకతా
నతయా చేతస్థాపనం నిధిధ్యాసనం భవతి, ధ్యాతృధ్యానే విహాయ నివా
తస్థితదీపవద్ధ్యేయైకగోచరం చిత్తం సమాధిర్భవతి, తదానీ మాత్మగోచరా
వృత్తయ స్సముత్థితా అజ్ఞాతా భవంతి, తా స్స్మరణా దనుమీయన్తే,
ఇహాఽదిసంసారే సఞ్చితాః కర్మకోటయ అనేనైవ విలయం యాంతి,
తతోఽభ్యాసపాటవా త్సహస్రశ స్సదాఽమృతధారా వర్షతి, తతో
యోగవిత్తమా స్సమాధిం ధర్మంమేఘం ప్రాహుః, వాసనాజాలేనిశ్శేష
మమునా ప్రవిలాపితే కర్మసంచయే పుణ్యపాపే సమూలోన్మీలితే ప్రాక్ప
రోక్ష మపి కరతలాఽమలక వద్వాక్య మప్రతిబద్ధాపరోక్షసాక్షాత్కా
రం ప్రసూయతే, తదా జీవన్ముక్తో భవతి, ఈశః పంచీకృతభూతానా
మపంచీకరణం కర్తుంసోఽకామయత, బ్రహ్మాండతద్గతలోకా న్కార్య
రూపాంశ్చ కారణత్వం ప్రాపయిత్వా తత స్సూక్ష్మాంగం కర్మేంద్రియాణి
ప్రాణాశ్చ జ్ఞానేంద్రియా ణ్యన్తఃకరణ చతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి
భౌతికాని కారణభూతపంచకే సంయోజ్య భూమింజలే జలం వహ్నౌ
వహ్నిం వాయౌ వాయు మాకాశే చాఽకాశ మహఙ్కారే చాఽ
హఙ్కారం మహతి మహ దవ్యక్తేఽవ్యక్తం పురుషే క్రమేణ విలీయతే,
విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయా త్పరమాత్మని లీయంతే, పంచీ
కృతమహాభూత సంభవకర్మసంచితస్థూలదేహః కర్మక్షయా త్సత్కర్మప
రిపాకతోఽపంచీకరణం ప్రాప్య సూక్ష్మే నైకీభూత్వా కారణరూపత్వ
మాసాద్య తత్కారణం కూటస్థే ప్రత్యగాత్మని విలీయతే, విశ్వతైజస
ప్రాజ్ఞా స్స్వస్వోపాధిలయా త్ప్రత్యగాత్మని లీయంతే, అండం జ్ఞానాగ్నినా
దగ్ధం కారణైః స్సహ పరమాత్మని లీనం భవతి, తతో బ్రాహ్మణస్సమా
హితో భూత్వా తత్త్వం పదైక్య మేవ సదా కుర్యాత్, తతో మేఘా
ఽపాయేఽంశుమా నివాఽత్మాఽవిర్భవతి, ధ్యాత్వా మధ్యస్థమా
త్మానం కలశాఽన్తర దీపవత్, అంగుష్ఠమాత్ర మాత్మాన మధూమ

జ్యోతిరూపకమ్, ప్రకాశయంత మంతస్థం ధ్యాయేత్కూటస్థ మవ్యయమ్, ధ్యాయ న్నాస్తే మునిశ్చైవ చాఽసుప్తేరామృతేస్తు యః, జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్యదేహముక్తత్వం పవనోఽస్పందతా మివ, అశబ్దమస్పర్శమరూప మవ్యయం తథాఽరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరంధ్రువం తదేవ శిష్యత్యమలం నిరామయ మితి

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథహ పైంగలః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం జ్ఞానినః కింకర్మ కాచ స్థితిరితి, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, అమానిత్వాదిసంపన్నో ముముక్షు రేకవింశతికులం తారయతి, బ్రహ్మవిన్మాత్రేణకుల మేకోత్తరశతం తారయతి, ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవచ, బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహ మేవచ, ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్, జంగమాని విమానాని హృదయాని మనీషిణః, ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తే త్యాహుర్మహర్షయః, తతో నారాయణ స్సాక్షాద్ధృదయే సుప్రతిష్ఠితః, ప్రారబ్ధకర్మ పర్యంత మహినిర్మోకవద్వ్యవహరతి, చంద్రవ చ్చరతే దేహీ సముక్త శ్చానికేతనః, తీర్థే శ్వపచగృహే వా తనుం విహాయ యాతి కైవల్యమ్, ప్రాణానవకీర్య యాతికైవల్యమ్, తం పశ్చా ద్దిగ్బలిం కుర్యా దథవా ఖననం చరేత్, పుంసః ప్రవ్రజనం ప్రోక్తం నేతరాయ కదాచన, నాశౌచం నాఽగ్నికార్యంచ నపిండం నోదకక్రియా, నకుర్యా త్పార్వణాదీని బ్రహ్మభూయాయ భిక్షవే, దగ్ధస్య దహనం నాస్తి పక్వస్య పచనం యథా, జ్ఞానాగ్నిదగ్ధదేహస్య నచ శ్రాద్ధం నచ క్రియా, యావచ్చోపాధిపర్యంతం తావచ్ఛుశ్రూషయేద్గురుమ్, గురువద్గురుభార్యాయాం తత్పుత్రేషుచవర్తనమ్, శుద్ధమానస శ్శుద్ధచిద్రూపసహిష్ణు స్సోఽహ మస్మీతి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంస్థే దేహే లబ్ధశాంతిపదం గతే తదా ప్రభామనోబుద్ధిశూన్యం భవతి, అమృతేన తృప్తస్య పయసా కింప్రయోజన మేవం స్వాత్మానం జ్ఞాత్వా వేదైః ప్రయోజనం కిం భవతి, జ్ఞానామృతతృప్తయోగినో న కించిత్కర్తవ్య మస్తి, తదస్తిచే న్నస తత్త్వవి ద్భవతి, దూరస్థోఽపి నదూరస్థః పిండవర్జితః పిండస్థోఽపి ప్రత్యగాత్మా సర్వవ్యాపీ

భవతి, హృదయం నిర్మలం కృత్వా చింతయిత్వాఽప్యనామయమ్, అహ మేవ పరం సర్వ మితి పశ్యేత్పరంసుఖమ్, యథా జలే జలం క్షిప్తం క్షీరం క్షీరే ఘృతం ఘృతే, అవిశేషో భవేత్తద్వ జ్జీవాఽత్మ పరమాత్మనోః, దేహే జ్ఞానేన దీపితే బుద్ధి రఖండాకారరూపా యదా భవతి, తదావిద్వా న్బ్రహ్మజ్ఞానాఽగ్నినా కర్మబంధం నిర్దహేత్, తతః పవిత్రం పరమేశ్వరాఖ్య మద్వైత రూపం విమలాంబరాభమ్, యథోదకే తోయ మనుప్రవిష్టం తథాత్మరూపో నిరుపాధి సంస్థితః, ఆకాశవ త్సూక్ష్మశరీర ఆత్మా న దృశ్యతే వాయువ దంతరాత్మా, సబాహ్య మభ్యంతర నిశ్చలాత్మా జ్ఞానోల్కయా పశ్యతి చాం తరాత్మా, యత్ర యత్ర మృతో జ్ఞానీ యేనవా కేన మృత్యునా, యథా సర్వగతం వ్యోమ తత్ర తత్ర లయం గతః, ఘటాఽకాశ మివాత్మానం విలయం వేత్తి తత్త్వతః, సగచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలోకం సమన్తతః, తపేద్వర్ష సహస్రాణి ఏకపాదస్థితో నరః, ఏతస్య ధ్యానయోగస్య కలాంనార్హతి షోడశీమ్, ఇదం జ్ఞాన మిదం జ్ఞేయం తత్సర్వం జ్ఞాతు మిచ్ఛతి, అపివర్షసహస్రాయు శ్శాస్త్రాంతం నాఽధిగచ్ఛతి, విజ్ఞేయోఽక్షరతన్మాత్రో జీవితం చాఽపి సంచలమ్, విహాయ శాస్త్రజాలాని య త్సత్యం త దుపాస్యతామ్, అనంతకర్మ శౌచం చ జపో యజ్ఞ స్తథై వచ, తీర్థయాత్రాఽభిగమనం యావ త్తత్త్వం న విందతి, అహం బ్రహ్మే తి నియతం మోక్ష హేతుర్మహాఽత్మనామ్, ద్వేపదే బంధ మోక్షాయ నమ మేతి మమేతిచ, మమేతి బధ్యతేజంతు ర్నమమేతి విముచ్యతే, మనసో హ్యున్మనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే, యదా యా త్యున్మ నీభావ స్తదా తత్పరమం పదమ్, యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్ర తత్ర పరం పదమ్, తత్ర తత్ర పరం బ్రహ్మ సర్వత్ర సమవస్థితమ్, హన్యా న్ముష్టిభి రాకాశం క్షుధార్తః ఖండయే త్తుషమ్, నాఽహం బ్రహ్మేతి జానాతి తస్య ముక్తి ర్నజాయతే, య ఏత దుపనిషద మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్య పూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి సరుద్ర పూతో భవతి స సర్వేషు తీర్థేషుస్నాతో భవతి, స సర్వేషు వేదే ష్వ ధీతో భవతి, స సర్వవేద వ్రతచర్యాసు చరితో భవతి, తేనేతిహాస

పురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ప్రణ
వానా మయుతం జప్తం భవతి, దశ పూర్వాన్ దశోత్తరాన్ పునాతి,
స పఙ్క్తిపావనో భవతి, స మహాన్ భవతి, బ్రహ్మహత్యా సురాపానస్వ
ర్ణస్తేయ గురుతల్పగమనతత్సంయోగిపాతకేభ్యః పూతో భవతి, తద్వి
ష్ణోః పరమంపదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్,
తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమం
పదమ్, ఓం సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి పైఙ్గలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౬౦. యజుర్వేదీయ భిక్షుకోపనిషత్.

శ్లో. భిక్షూణాం పటలంయత్ర విశ్రాంతిమగమ త్సదా,
తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం బ్రహ్మమాత్రం కరోతుమామ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

అథ భిక్షూణాం మోక్షార్థినాం కుటీచక బహూదకహంస పర
మహంసాశ్చేతి చత్వారః, కుటీచకోనామ గౌతమ భరద్వాజ యాజ్ఞవ
ల్క్యవసిష్ఠప్రభృతయోఽష్టౌ గ్రాసాంశ్చరంతో యోగమార్గే మోక్ష
మేవ ప్రార్థయంతే, అథ బహూదకానామ త్రిదండ కమణ్డలు శిఖాయ
జ్ఞోపవీత కాషాయవస్త్రధారిణో బ్రహ్మర్షిగృహే మధుమాంసం వర్జయి
త్వాఽష్టౌ గ్రాసాన్ భైక్షాఽచరణం కృత్వా యోగమార్గే మోక్ష
మేవ ప్రార్థయంతే, అథ హంసానామ గ్రామైక రాత్రం నగరే పంచ
రాత్రం క్షేత్రే సప్తరాత్రం తదుపరి న [1]వసేత్, గోమూత్రగోమయా
హారిణో నిత్యం చాంద్రాయణపరాయణా యోగమార్గే మోక్షమేవ
ప్రార్థయన్తే, అథ పరమహంసా నామ సంవర్తకాఽరుణిశ్వేతకేతు జడ

భరతదత్తాత్రేయ శుకవామదేవ హారీతక ప్రభృతయోఽష్టౌ గ్రాసాం శ్చరంతో యోగమార్గే మోక్షమేవ ప్రార్థయన్తే, వృక్షమూలే శూన్యగృహే శ్మశానవాసినో వా సామ్బరా వా దిగమ్బరా వా నతేషాం ధర్మాధర్మౌ లాభాఽలాభౌ శుద్ధాఽశుద్ధౌ ద్వైతవర్జితా స్సమలోష్టాశ్మకాంచనా స్సర్వవర్ణేషు భైక్షాచరణం కృత్వా సర్వత్రాఽఽత్మైవేతి పశ్యంతి, అథజాతరూపధరా నిర్ద్వంద్వా నిష్పరిగ్రహా శ్శుక్లధ్యానపరాయణా ఆత్మనిష్ఠాః ప్రాణసంధారణార్థం యథోక్తకాలే భైక్ష మాచరంతి శూన్యాఽగార దేవగృహతృణకూటవల్మీక వృక్షమూల కులాలశాలాఽగ్నిహోత్రశాలా నదీపులినగిరి కందరకుహర కోటర నిర్ఝర స్థండిలే తత్ర బ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సమ్పన్నా శ్శుద్ధమానసాః పరమహంసాచరణేన సన్న్యాసేన దేహత్యాగం కుర్వంతి, తే పరమహంసా నామేత్యుపనిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి భిక్షుకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౬౧. సామవేదీయ మహోపనిషత్.

శ్లో. యన్మహోపనిషద్వేద్యం చిదాకాశ తయా స్థితమ్,
పరమాద్వైతసామ్రాజ్యం తద్రామ బ్రహ్మమేగతిః.

ఓమ్ ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథాతో మహోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామ స్తదాహు రేకోఽహవై నారాయణ ఆసీన్న బ్రహ్మా నేశానో నాపో నాగ్నిషోమౌ నేమే ద్యావాపృథివీ ననక్షత్రాణి నసూర్యోన చంద్రమా స్స ఏకాకీన రమేత, తస్య ధ్యానాంతస్థస్య యజ్ఞస్తోమముచ్యతే తస్మిన్పురుషా శ్చతుర్దశ జాయంతే ఏకా కన్యా దశేంద్రియాణి మన ఏకాదశం తేజో ద్వాదశ

మహాంకార స్త్రయోదశః ప్రాణ శ్చతుర్దశ ఆత్మా పంచదశీ బుద్ధి ర్భూతా
నిపంచతన్మాత్రాణి పంచమహాభూతానిచ సపకః పంచవింశతిః పురుష
స్తత్పురుషం పురుషోనివేశ్య నాస్య ప్రధానసంవత్సరా జాయంతే సంవ
త్సరాదధిజాయంతే అథపునరేవ నారాయణస్సోఽన్యత్కామో మనసా
ధ్యాయత, తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటాత్త్ర్యక్షః శూలపాణిః పురు
షో జాయతే బిభ్రచ్ఛ్రియం యశ స్సత్యం బ్రహ్మచర్యం తపో వైరాగ్యం
మన ఐశ్వర్యం సప్రణవా వ్యాహృతయః ఋగ్యజుస్సామాథర్వాంగిరస
స్సర్వాణి ఛందాంసి తాన్యంగే సమాశ్రితాని తస్మా దీశానో మహా
దేవో మహాదేవః, అథ పునరేవ నారాయణ స్సోఽన్యత్కామో మనసా
ధ్యాయత తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటా త్స్వేదోఽపత త్తా ఇమాః
ప్రతతా ఆప స్తత్తేజో హిరణ్మయ మండం తత్ర బ్రహ్మా చతుర్ముఖోఽజా
యత సోఽధ్యాయ త్పూర్వాభిముఖోభూత్వాభూరితి వ్యాహృతి ర్గాయ
త్రంఛందః ఋగ్వేదోఽగ్ని ర్దేవతా, పశ్చిమాభిముఖో భూత్వా భువ ఇతి
వ్యాహృతి స్త్రైష్టుభం ఛందో యజుర్వేదో వాయు ర్దేవతా, ఉత్తరాభిము
ఖోభూత్వా స్వరితి వ్యాహృతిర్జాగతం ఛంద స్సామవేదస్సూర్యో దేవ
తా, దక్షిణాభిముఖో భూత్వా మహ ఇతి వ్యాహృతి రానుష్టుభం ఛం
దోఽథర్వ వేదస్సోమో దేవతా, సహస్రశీర్షం దేవం సహస్రాక్షం విశ్వ
శంభువమ్, విశ్వతః పరమంనిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిమ్, విశ్వ మే
వేదంపురుష స్తద్విశ్వ ముపజీవతి, పతింవిశ్వేశ్వరం దేవంసముద్రేకం
విశ్వరూపిణమ్, పద్మకోశప్రతీకాశంలంబ త్యాకోశసన్నిభమ్, హృదయం
చాప్యధోముఖమ్, సంతత్యై సీత్కారాభి శ్చ, తస్యమధ్యే మహానర్చిర్విశ్వా
ర్చి ర్విశ్వతోముఖమ్, తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితా,
తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే పురుషః పరమాత్మా వ్యవస్థితః, స బ్రహ్మా స
ఈశాన స్సేంద్ర స్సోఽక్షరః పరమస్స్వరా డితి మహోపనిషత్.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

శుకో నామ మహాతేజా స్స్వరూపానంద తత్పరః, జాతమా
త్రేణ మునిరాడ్యత్సత్యం త దవాప్తవాన్ తేనాసౌ స్వవివేకేన స్వయ
మేవ మహామనాః, ప్రవిచార్య చిరం సాధుస్వాత్మనిశ్చయ మాప్త
యాత్, అనాఖ్యత్వా దగమ్యత్వా న్మనష్షష్ఠేంద్రియస్థితేః, చిన్మా

త్రమేవ మాత్మాఽఖ రాకాశా దపి సూక్ష్మకః, చిదణోః పరమ
స్యాంతః కోటిబ్రహ్మాండరేణవః, ఉత్పత్తిస్థితిమభ్యేత్య లీయంతే శక్తి
పర్యయాత్, ఆకాశం బాహ్యశూన్యత్వా దనాకాశంతు చిత్త్వతః,
న కించి ద్య దనిర్దేశ్యం వస్తుసత్తేతి కంచన, చేతనోఽసౌ ప్రకాశ
త్వా ద్వేద్యాభావా చ్ఛిలోపమః, స్వాత్మని వ్యోమని స్వచ్ఛే జగ
దున్మేషచిత్రకృత్, తద్భామాత్ర మిదం విశ్వ మితి నస్యా త్తతః
పృథక్, జగద్భేదోఽప తద్భాన మితిభేదోఽపి తన్మయః, సర్వగస్సర్వసం
బంధో గత్యభావా న్నగచ్ఛతి, నాస్త్యసావాశ్రయాభావా త్సద్రూ
పత్వా దథాస్తిచ, విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ రాతే ర్దాతుః పరా
యణమ్, సర్వసంకల్పసన్న్యాస శ్చేత[1]సా యః పరిగ్రహః, జాగ్రతః
ప్రత్యయాభావం యస్యాహుః ప్రత్యయం బుధాః, యత్సంకోచ వికా
సాభ్యాం జగత్ప్రళయ సృష్టయః, నిష్ఠా వేదాంతవాక్యానా మథ
వాచామగోచరః, అహం సచ్చిత్పరానందబ్రహ్మైవాస్మి నచేతరః, స్వ
యైవ సూక్ష్మయా బుద్ధ్యా సర్వం విజ్ఞాతవాఞ్ఛుకః, స్వయం ప్రాప్తే
పరే వస్తు న్యవిశ్రాంతమనాస్స్థితః, ఇదం వస్త్వితి విశ్వాసం నాసా
వాత్మ న్యుపాయయౌ, కేవలం విరరామాస్య చేతో విషయచాపలమ్,
భోగేభ్యో భూరిభంగేభ్యో ధారాభ్య ఇవ చాతకః, ఏకదాసోఽమల
ప్రజ్ఞో మేరా వేకాంతసంస్థితమ్, పప్రచ్ఛ పితరం భక్త్యా కృష్ణద్వై
పాయనం మునిమ్, సంసారాడంబర మిదం కథ మభ్యుత్థితం మునే,
కథంచ ప్రశమంయాతి కియ త్కస్య కదా వద, ఏవం పృష్టేన
మునినా వ్యాసే నాఖిల మాత్మజే, యథావ దఖిలం ప్రోక్తం వక్తవ్యం
విదితాత్మనా, అజ్ఞాసిషం పూర్వమేవ మహ మి త్యథ తత్పితుః, సశుక
స్స్వకయా బుద్ధ్యా న వాక్యం బహు మన్యత, వ్యాసోఽపి భగవా
న్బుద్ధ్వా పుత్రాభిప్రాయ మీదృశమ్, ప్రత్యువాచ పునః పుత్రం నాహం
జానామి తత్త్వతః, జనకో నామభూపాలో విద్యతే మిథిలాపురే,
యథావ ద్వేత్త్య సౌ వేద్యం తస్మాత్సర్వ మవాప్స్యసి, పిత్రేత్యుక్త
శ్శుకః ప్రాయా త్సుమేరో ర్వసుధాతలమ్, విదేహానగరీం ప్రాప జనకే
నాభిపాలితామ్, ఆవేదితోఽసౌ యాష్టీకైర్జనకాయ మహాత్మనే, ద్వార

---

1 సాయత్న.

వ్యాససుతో రాజన్ శుకోఽత్ర స్థితవానితి, జిజ్ఞాసార్థం శుకస్యాసా
వాస్తా మేవే త్యవజ్ఞయా, ఉక్త్వా బభూవ జనక స్తూష్ణీం స ప్తదినా
న్యథ, తతః ప్రవేశయామాస జనకః శుక మంగణే, తత్రాహాని సప్తైవ
తథై వావస దున్మనాః, తతః ప్రవేశయామాస జనకోఽన్తః పురా
జిరే, రాజా న దృశ్యతే తావ దితి స ప్తదివానితమ్, తత్రోన్మదా
భిః కాంతాభిర్భోజనైర్భోగసంచయైః, జనకో లాలయామాస శుకం
శశి నిభాననమ్, తే భోగా స్తాని భోజ్యాని వ్యాసపుత్రస్య తన్మనః,
నాజహ్రుర్మందపవనో బద్ధపీఠ మివాచలమ్, కేవలం సుసమ స్స్వచ్ఛో
మౌనీ ముదిత మానసః, సంపూర్ణ ఇవ శీతాంశు రతిష్ఠ దమల
శ్శుకః, పరిజ్ఞాత స్వభావంతం శుకం స జనకో నృపః, ఆనీయ ము
దితాత్మాన మవలోక్య ననామహ, నిశ్శేషితజగత్కార్యః ప్రాప్తాఖి
ల మనోరథ, కిమీప్సితం తవేత్యాహ కృతస్వాగత మాహతమ్,
సంసారాడమ్బర మిదం కథ మభ్యుత్థితం గురో, కథం ప్రశమ
మాయాతి యథావత్కథయాశు మే, యథావ దఖిలంప్రోక్తం జనకేన
మహాత్మనా, తదేవయత్పురా ప్రోక్తం తస్యపిత్రా మహాధియా, స్వయ
మేవ మయా పూర్వమభిజ్ఞాతం విశేషతః, ఏతదేవహి పృష్టేన పిత్రా
మే సముదాహృతమ్, భవతాప్యేష ఏవార్థః కథితో వాగ్విదాం వర,
ఏష ఏవ హి వాక్యార్థ శ్శాస్త్రేషు పరిదృశ్యతే, మనోవికల్ప సంజాతం
తద్వికల్ప పరిక్షయాత్, క్షీయతే దగ్ధసంసారో నిస్సారఇతి నిశ్చితః,
తత్కిమేత న్మహాబాహో సత్యంబ్రూహిమమాచలమ్, త్వత్తో విశ్ర
మ మాప్నోమి చేతసా భ్రమతా జగత్, శృణు తావ దిదానీం త్వం
కథ్యమాన మిదం మయా, శ్రీశుకజ్ఞానవిస్తారం బుద్ధిసారాంతరాంత
రమ్, యద్విజ్ఞానా త్పుమాం త్సద్యో జీవన్ముక్తత్వమాప్నుయాత్,
దృశ్యం నాస్తీతి బోధేన మనసో దృశ్యమార్జనమ్, సంపన్నం చేత్త
దుత్పన్నా పరా నిర్వాణ నిర్వృతిః, అశేషేణ పరిత్యాగో వాసనా
యాంయ ఉత్తమః, మోక్ష ఇత్యుచ్యతే సద్భి స్సఏవ విమల క్రమః,
యే శుద్ధవాసనా భూయో న జన్మానర్థభాగినః, జ్ఞాతజ్ఞేయా స్త ఉచ్యం
తే జీవన్ముక్తా మహాధియః, పదార్థభావనాదార్ఢ్యం బంధఇత్యభిధీయతే,

వాసనాతానవం బ్రహ్మ మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, తపః ప్రభృతినా యస్మై హేతునైవ వినా పునః, భోగా ఇహ న రోచంతే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఆపతత్సు యథాకాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతః, న హృష్యతి గ్లాయతి యస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, హర్షామర్షభయక్రోధ కామకార్పణ్యదృష్టిభిః, న పరామృశ్యతే యోఽంతస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవయః, తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఈప్సితానీప్సితే న స్తో యస్యాంతర్వర్తిదృష్టిషు, సుషుప్తివద్యశ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, అధ్యాత్మరతి రాసీనః పూర్ణః పావనమానసః, ప్రాప్తానుత్తమవిశ్రాంతి ర్నకించి దిహ వాంఛతి, యో జగతి గతస్నేహస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి నలిప్యతే, యస్యాసావజడా స విత్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషౌ సుఖం దుఃఖం ధర్మాధర్మౌ ఫలాఫలే, యః కరోత్యనపేక్ష్యైవ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, మౌనవా న్నిరహంభావో నిర్మానో ముక్తమత్సరః, యః కరోతి గతోద్వేగస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సర్వత్ర విగతస్నేహో యస్సాక్షివదవస్థితః, నిరిచ్ఛో వర్తతే కార్యే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యేన ధర్మమధర్మంచ మనో మనన మీహితమ్, సర్వమంతః పరిత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యావతీ దృశ్యకలనా సకలేయం విలోక్యతే, సా యేన సుష్ఠు సంత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, కట్వామ్లలవణం తిక్తమమృష్టం మృష్టమేవచ, సమమేవచ యో భుంక్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, జరామరణ మాపచ్చ రాజ్యం దారిద్ర్యమేవచ, రమ్యమిత్యేవ యో భుంక్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ధర్మాధర్మౌ సుఖం దుఃఖం తథా మరణజన్మనీ, ధియా యేన సుసంత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఉద్వేగానందరహిత సమయా స్వచ్ఛయా ధియా, న శోచతి న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సర్వేచ్ఛాస్సకలాశ్శంకా స్సర్వేహాస్సర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన పరిత్యక్తా స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, జన్మస్థితివినాశేషు సోదయాస్తమయేషుచ, సమమేవ మనో యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, న కించ న ద్వేష్టి తథా న కించదపి కాంక్షతి, భుంక్తే యః ప్రకృతాన్ భోగాన్ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, శాంతసంసారకలనః కలావానపి నిష్కలః, యస్సచిత్తోఽపి నిశ్చిత్త స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్సమస్తార్థజాలేషు వ్యవహార్యపి నిస్పృహః,

పరాగర్థేష్వివ పూర్ణాత్మా సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, జీవన్ముక్తపదంత్యక్త్వా స్వదే
హే కాలసాత్కృతే, విశత్యదేహముక్తత్వం పవనో స్పందతా మివ,
విదేహముక్తో నోదేతి నాస్తమేతి నశామ్యతి, నసన్నాసన్న దూరస్థో నచా
హం నచ నేతరః, తత స్తిమితగంభీరం న తేజో నతమ స్తతమ్, అనా
ఖ్య మనభివ్యక్తం సత్కించి దవశిష్యతే, న శూన్యం నాపి చాకారి నదృ
శ్యం నాపి దర్శనం, నచ భూతపదార్థౌఘ సదనంతతయాస్థితమ్, కిమ
ప్యవ్యపదేశాత్మాపూర్ణాత్పూర్ణ తరాకృతిః, నస న్నాస న్నసదస న్నా భా
వో భావనం నచ, చిన్మాత్రం చైత్యరహిత మనంత మజరం శివమ్, అనా
దిమధ్యపర్యంతం యదనాదినిరామయమ్, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం
మధ్యే యద్దర్శనం స్మృతమ్, నాతఃపరతరం కించి న్నిశ్చయో౽ స్త్యపరో
మునే, స్వయమేవ త్వయా జ్ఞాతం గురుతశ్చ పునశ్శ్రుతమ్, స్వసంకల్ప
వశా ద్బద్ధో నిస్సంకల్పా ద్విముచ్యతే, తేన స్వయం త్వయా జ్ఞాతంజ్ఞే
యం యస్య మహాత్మనః, భోగే భ్యోహ్యరతి ర్జాతా దృశ్యా ద్వాసక
లా దిహ, ప్రాప్తం ప్రాప్తవ్య మఖిలం భవతా పూర్ణ చేతసా, స్వరూపే
తపసి బ్రహ్మన్ముక్త స్త్వం భ్రాంతి ముత్సృజ, అతిబాహ్యం తదాబాహ్యం
మన్తరాభ్యంతరం ధియః, శుకః పశ్యన్నపశ్యే స్త్వం సాక్షీ సంపూర్ణకే
వలః, విశశ్రామ శుక స్తూష్ణీం స్వస్థేపరమవస్తుని, వీతశోకభయాయాసో
నిరీహ శ్ఛిన్నసంశయః, జగామశిఖరం మేరోసమాధ్యర్థ మఖండితమ్, తత్ర
వర్ష సహస్రాణి నిర్వికల్పసమాధినా, దేశే స్థిత్వా శశామాసా వాత్మ
న్యస్నేహదీపవత్, వ్యపగతకలనాకళంకశుద్ధస్స్వయ మమలాత్మని
పావనేపదే౽సౌ, సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహాత్మా విగళితవాసన మేక
తాం జగామేతి మహోపనిషత్

తృతీయో౽ధ్యాయః.

నిదాఘో నామ మునిరా ట్ప్రాప్తవిద్యశ్చ బాలకః, విహృత
స్తీర్థయాత్రార్థం పిత్రానుజ్ఞాతవాన్ స్వయమ్, సార్ధత్రికోటి తీర్థేషు స్నా
త్వా గృహ ముపాగతః, స్వోదంతం కథయామాస ఋభుంనత్వా మహా
యశాః, సార్ధత్రికోటితీర్థేషు స్నానపుణ్యప్రభావతః, ప్రాదుర్భూతో
మనసి మే విచార స్సో౽య మీదృశః, జాయతే మృతయే లోకో
మ్రియతే జననాయ చ, అస్థిరా స్సర్వ ఏవేమే సచరాచరచేష్టితాః,

సర్వాపదాం పదం పాపా భావావిభవ భూమయః, అయశ్శలాకాసదృ
శాః పరస్పర మసంగినః, శ్లిష్యంతే కేవలాభావామనః కల్పనయాఽన
యా, భావే ష్వరతిరా యాతా పథికస్య మరుష్వివ, శామ్యతీదం కథం
దుఃఖ మితితప్తోఽస్మి చేతసా, చింతానిచయచక్రాణి నానందాయ ధనా
ని మే, సంప్రసూతకళత్రాణి గృహా ణ్యుగ్రాపదా మివ, ఇయమస్మిం స్థితో
దారా స్సంసారే పరిపేలవా, శ్రీర్మునేఃపరిమోహాయ సాపినూనం నశర్మ
దా, ఆయుఃపల్లవకోణాగ్ర లంబాంబుకణభంగురమ్, ఉన్మత్త ఇవ సంత్య
జ్య యాత్య కాండే శరీరకమ్, విషయాశీవిషాసంగ పరిజర్ఝరచేతసామ్,
అప్రౌఢాత్మవివేకానా మాయురాయాసకారణమ్, యుజ్యతే వేష్టనం
వాయో రాకాశస్యచ ఖండనమ్, గ్రథనంచ తరంగాణా మాస్థానా
యుషి యుజ్యతే, ప్రాప్యంసంప్రాప్యతే యేన భూయో యేన నశోచ్య
తే, పరాయా నిర్వృతేః స్థానం యత్తజ్జీవిత ముచ్యతే, తరవోఽపిహి
జీవంతి జీవంతి మృగపక్షిణః, స జీవతి మనో యస్య మననే నోపజీవతి,
జాతా స్తఏవ జగతి జన్తవ స్సానుజీవితాః, యేపునర్నేహ జాయంతే
శేషా జరరగర్దభాః, భారో వివేకిన శ్శాస్త్రం భారో జ్ఞానంచ రాగి
ణః, అశాంతస్య మనోభారం భారోనాత్మవిదోవపుః, అహంకారవశాదాప
దహంకారా ద్దురాధయః, అహంకారావశా దీహానాహంకారా త్పరో
రిపుః, అహంకారవశా ద్యద్య న్మయా భుక్తం చరాచరమ్, తత్తత్సర్వ
మవ స్త్వేవ వస్త్వహంకారరిక్తతా, ఇతశ్చేతశ్చ సువ్యగ్రం వ్యర్థమే
వాభిధావతి, మనో దూరతయా యాతి గ్రామే కౌలేయకో యథా,
క్రూరేణ జడతాం యాతః తృష్ణాభార్యానుగామినా, వశః కా[1]లేయ
కేనైవ బ్రహ్మన్ ముక్తోఽస్మి చేతసా, అప్యబ్ధిపానా న్మహత స్సుమేరూ
న్మూలనా దపి, అపి వహ్న్యశనా ద్బ్రహ్మ న్విషమ శ్చిత్తనిగ్రహః,
చిత్తం కారణ మర్థానాం తస్మిం త్సతి జగత్త్రయమ్, తస్మి న్క్షీణే జగత్క్షీ
ణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః, యాం యా మహం మునిశ్రేష్ఠ సంశ్ర
యామి గుణశ్రియమ్, తాంతాం కృంతతి మేతృష్ణా తంత్రీమివకుమూ
షికా, పదం కరోత్యలంఘ్యేఽపి తృప్తాపి ఫల మీహతే, చిరం తిష్ఠతి
నైకత్ర తృష్ణా చపలమర్కటీ, క్షణ మాయాతి పాతాళం క్షణం యాతి

1 కౌలేయ, కౌశేయ.

నభఃస్థలం, క్షణం భ్రమతి దిక్కుంజే తృష్ణా హృత్పద్మషట్పదీ, సర్వసం
సారదుఃఖానాం తృష్ణైకా దీర్ఘదుఃఖదా, అంతఃపురస్థమపి యా యోజ
యత్యతిసంకటే, తృష్ణావిషూచికామంత్రశ్చింతాత్యాగో హి స ద్విజ,
స్తోకే నానందమాయాతి స్తోకేనాయాతి ఖేదతామ్, నాస్తి దేహసమః శోచ్యో
నీచో గుణవివర్జితః, కళేబరమహంకారగృహస్థస్య మహాగృహమ్,
లుఠత్వభ్యేతు వా స్థైర్యం కిమనేన గురో మమ, పంక్తిబద్ధేంద్రియ
పశుం వల్గత్తృష్ణాగృహాంగణామ్, చిత్తభృత్యజనాకీర్ణం నేష్టం దేహగృ
హం మమ, జిహ్వామర్కటికాక్రాంతవదనద్వారభీషణమ్, దృష్టదంతా
స్థిశకలం నేష్టం దేహగృహం మమ, రక్తమాంసమయస్యాస్య సబా
హ్యాభ్యంతరే మునే, నాశైకధర్మిణో బ్రూహి కైవ కాయస్య రమ్య
తా, తటిత్సు శరదభ్రేషు గంధర్వనగరేషు చ, స్థైర్యం యేన వి
నిర్ణీతం సవిశ్వసతువిగ్రహే, శైశవే గురుతో భీతిః మాతృతః పితృత
స్తథా, జనతో జ్యేష్ఠబాలాచ్చ శైశవం భయమందిరమ్, స్వచిత్తబిల
సంస్థేన నానావిభ్రమకారిణా, బలాత్కామపిశాచేన వివశః పరిభూ
యతే, దాసాః పుత్రాః స్త్రియశ్చైవ బాంధవాః సుహృదస్తథా,
హసంత్యున్మత్తకమివ నరం వార్ధకకంపితమ్, దైన్యదోషమయీ దీర్ఘా
వర్ధతే వార్ధకే స్పృహా, సర్వాపదామేకసఖీ హృది దాహప్రదాయినీ,
క్వచిద్వా విద్యతే యైషా సంసారే సుఖభావనా, [1]ఆయుస్తంబమివా
సాద్య కాలస్తామపి కృంతతి, తృణం పాంసుం మహేంద్రంచ సువర్ణం
మేరుసర్షపమ్, ఆత్మంభరితయా సర్వమాత్మసాత్కర్తుముద్యతః, కా
లోఽయం సర్వసంహారీ తేనాక్రాంతం జగత్త్రయమ్, మాంసపాం
చాలికాయాస్తు యంత్రలోలేఽంగపంజరే. స్నాయ్వస్థిగ్రంథిశాలిన్యాః
స్త్రియః కిమివ శోభనమ్, త్వఙ్మాంసరక్తబాష్పాంబు పృథక్కృత్వా వి
లోచనే, సమాలోకయ రమ్యం చేత్కిం ముధా పరిముహ్యసి, మేరు
శృంగతటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా, దృష్టా యస్మిన్ స్తనే ముక్తా
హారస్యోల్లాసశాలితా, శ్మశానేషు దిగంతేషు స ఏవ లలనాస్తనః,
శ్వభిరాస్వాద్యతే కాలే లఘుపిండ ఇవాంధసః, కేశకజ్జలధారిణ్యో

1 అఖు.

దుస్స్పర్శా లోచనప్రియాః, దుష్కృతాగ్నిశిఖా నార్యో దహం
తృణవన్నరమ్, జ్వలతా అతిదూరేఽపి సరసా అపి నీరసాః, స్త్రియో
హి నరకాగ్నీనా మింధనం చాతిదారుణమ్, కామనామ్నా కిరాతేన వి
కీర్ణా ముగ్ధచేతసః, నార్యో నరవిహంగానా మంగబంధనవాగురాః, జన్మ
ల్వాలమత్స్యానాం చిత్తకర్దమచారిణామ్, పుంసాం దుర్వాసనారజ్జుర్నా
బడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాం సుసముద్గికయాఽనయా
దుఃఖశృంఖలయా నిత్య మల మస్తు మమ స్త్రియా, యస్యస్త్రీతస్య భో
గేచ్ఛా నిస్స్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జ
త్యక్త్వా సుఖీ భవేత్, దిశోఽపి న హి దృశ్యంతే దేశోఽప్యన్యోప దే
శకృత్, శైలా అపి విశీర్యంతే శీర్యంతే తారకా అపి, శుష్యంత్యపి సము
ద్రాశ్చ ధ్రువోఽప్యధ్రువజీవనః, సిద్ధా అపి వినశ్యంతి జీర్యంతే దానవా
దయః, పరమేష్ఠ్యపి నిష్ఠావా న్హీయతే హరిరప్యజః, భావోఽప్యభా
వమాయాతి జీర్యంతే వై దిగీశ్వరాః, బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ సర్వా
వా భూతజాతయః, నాశమేవానుధావంతి సలిలానీవ బాడబమ్, ఆపద
క్షణమాయాంతి క్షణమాయాంతి సంపదః, క్షణం జన్మాథ మరణ
సర్వం నశ్వరమేవ తత్, అశూరేణ హతాః శూరా ఏకేనాపి శత
హతమ్, విషం విషయవైషమ్యం న విషం విషముచ్యతే, జన్మాంతరఘ్నా
విషయా ఏకజన్మహరం విషమ్, ఇతి మే దోషదావాగ్నిదగ్ధే సంప్ర
చేతసి, స్ఫురంతి హి న భోగాశా మృగతృష్ణాః సరస్స్వపి, అతో మా
బోధయాశు త్వం తత్త్వజ్ఞానేన వై గురో, నో చేన్మౌనం సమాస్థా
నిర్మానో గతమత్సరః, భావయ న్మనసా విష్ణుం లిపికర్మార్పితోపమ.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

నిదాఘ తవ నాస్త్యన్యత్ జ్ఞేయం జ్ఞానవతాం వర, ప్రజ్ఞయా త్వ
విజానాసి ఈశ్వరానుగృహీతయా, చిత్తమాలిన్య సంజాతం మా
ర్జయామి భ్రమం మునే, మోక్షద్వారే ద్వారపాలా శ్చత్వారః పరికీ
ర్తితాః, శమో విచార స్సంతోష శ్చతుర్థ స్సాధుసంగమః, ఏకం వా స
యత్నేన సర్వ ముత్సృజ్య సంశ్రయేత్, ఏకస్మి న్వశగే యాంతి చత్వా
రోఽపి వశంగతాః, శాస్త్రై స్సజ్జనసంపర్కపూర్వకైశ్చ తపోదమై
ఆదౌ సంసారముక్త్యర్థం ప్రజ్ఞామేవాభివర్ధయేత్, స్వానుభూతేః

శాస్త్రస్య గురోశ్చైవైకవాక్యతా, యస్యాభ్యాసేన తేనాత్మా సతతం
చావలోక్యతే, సంకల్పాశానుసంధానవర్జనం చేత్ప్రతిక్షణమ్, కరో
షి తదచిత్తత్వం ప్రాప్తపావనపావనమ్, చేతసో యదకర్తృత్వం తత్స
మాధానమీరితమ్, తదేవ కేవలీభావం సా శుభా నిర్వృతిః పరా, చేత
సా సుపరిత్యజ్య సర్వభూతాత్మభావనామ్, యథా తిష్ఠసి తిష్ఠ త్వం మూ
న్ధబధిరోపమః, సర్వం ప్రశాంతమజమేకమనాదిమధ్యమాభాస్వరం
స్వదనమాత్రమచైత్యచిహ్నమ్, సర్వం ప్రశాంతమితి శబ్దమయీ చ
దృష్టిర్బోధార్థమేవ హి ముధైవ తదోమితీదమ్, సర్వం కించిదిదం
దృశ్యం దృశ్యతే చిజ్జగద్గతమ్, చిన్నిష్పందాంశమాత్రత్వం నాన్యద
స్తీతి భావయ, నిత్యప్రబుద్ధచిత్తస్త్వం కుర్వన్నాపి జగత్క్రియామ్,
ఆత్మైకత్వం విదిత్వా త్వం తిష్ఠాక్షుబ్ధమహాబ్ధివత్, తత్త్వావబోధ ఏవా
సౌ వాసనాతృణపావకః, ప్రోక్తస్సమాధిశబ్దేన న తు తూష్ణీమవస్థి
తిః, నిరిచ్ఛే సంస్థితే రత్నే యథా లోకః ప్రవర్తతే, సత్తామాత్రే
పరే తత్త్వే తథైవాయం జగద్గణః, అతశ్చాత్మని కర్తృత్వమకర్తృ
త్వం చ వై మునే, నిరిచ్ఛత్వాదకర్తాఽసౌ కర్తా సన్నిధిమాత్రతః, తే
ద్వే బ్రహ్మణి విందేతే కర్తృతాకర్తృతే మునే, యత్రైవ నైష చమ
త్కారస్తమాశ్రిత్య స్థిరో భవ, తస్మాన్నిత్యమకర్తాహమితి భా
వనయేద్ధియా, పరమామృతనామ్నీ సా సమతైవావశిష్యతే, నిదా
ఘ శృణు సత్త్వస్థా జాతా భువి మహాగుణాః, తే నిత్యమేవాభ్యుదితా
ముదితాః ఖ ఇవేందవః, నాపది గ్లానిమాయాంతి నిశి హేమాంబుజం
యథా, నేహంతే ప్రకృతాదన్యద్రమంతే శిష్టవర్త్మని, ఆకృత్యైవ
విరాజంతే మైత్ర్యాదిగుణవృత్తిభిః, సమాస్సమరసాస్సౌమ్యాస్స
తతం సాధువృత్తయః, అబ్ధివద్ధృతమర్యాదా భవంతి విశదాశయాః,
నియతిం న విముంచంతి మహాంతో భాస్కరా ఇవ, కోఽహం కథ
మిదం చేతి సంసారమలమాతతమ్, ప్రవిచార్య ప్రయత్నేన ప్రాజ్ఞేన
సహసాఽధునా, నాకర్మసు నియోక్తవ్యం నానార్యేణ సహావసేత్,
ద్రష్టవ్యస్సర్వసంహర్తా న మృత్యురవహేళయా, శరీరమస్థిమాం
సం చ త్యక్త్వా రక్తాద్యశోభనమ్, భూతముక్తావలీతంతు చిన్మాత్రమవ
లోకయేత్, ఉపాదేయానుపతనం హేయైకాంతవిసర్జనమ్, య

చేతన్మనసో రూపం తద్బాహ్యం విద్ధి నేతరత్, గురుశాస్త్రోక్తమార్గేణ
స్వానుభూత్యా చ చిద్ఘనే, బ్రహ్మైవాహమితి జ్ఞాత్వా వీతశోకో భవే
న్మునిః.

యత్ర నిశితాసిశతపాతనముత్పల తాడనవత్సోఢవ్య మగ్ని
దాహో హిమసేచన, మివాంగారావర్తనం చందన చర్చేవ నిరవధి
నారాచవికిరపాతో నిదాఘ వినోదన ధారాగృహశీకరవర్షణ మివ
స్వశిరశ్ఛేదస్సుఖనిద్రేవ మూకీకరణమాననముద్రేవ బాధిర్యం మహా
నుపచయ ఇవేదమ్ నావహేళనయా భవితవ్య మేవం దృఢవైరాగ్యా
ద్బోధో భవతి, గురువాక్యసముద్భూతస్వానుభూత్యాతిశుద్ధయా, య
స్యాభ్యాసేన తేనాత్మా సతతం చావలోక్యతే, వినష్టదిగ్భ్రమస్యాపి య
థాపూర్వం విభాతి దిక్, తథా విజ్ఞానవిధ్వస్తం జగన్నాస్తీతి భావయ,
న ధనా న్యుపకుర్వంతి నమిత్రాణి నబాంధవాః, నకాయక్లేశవైధుర్యం
నతీర్థాయతనాశ్రయః, కేవలం తన్మనోమాత్ర జయేనాసాద్యతే పదమ్,
యాని దుఃఖాని యా తృష్ణా దుస్సహా యే దురాధయః, శాంతచేతస్సు
తత్సర్వం తమోఽర్కే ష్వివ నశ్యతి, మాతరీవ పరం యాంతి విష
మాణి మృదూని చ, విశ్వాస మిహ భూతాని సర్వాణి శమశాలిని, నర
సాయనపానేన న లక్ష్మ్యాలింగితేన చ, న తథా సుఖ మాప్నోతి శమే
నాంతర్యథా జనః, శ్రుత్వా స్పృష్ట్వా చ భుక్త్వా చ దృష్ట్వా జ్ఞాత్వా
శుభాశుభమ్, నహృష్యతి గ్లాయతి యస్స శాంత ఇతి కథ్యతే, తుషా
రకర బింబాచ్ఛం మనో యస్య నిరాకులమ్, మరణోత్సవయుద్ధేషు
స శాంత ఇతి కథ్యతే, తపస్విషు బహుజ్ఞేషు యాజకేషు నృపేషు చ,
బలవత్సు గుణాఢ్యేషు శమవానేవ రాజతే, సంతోషామృతపానేన
యే శాంతా స్తృప్తి మాగతాః, ఆత్మారామా మహాత్మాన స్తే మహాపద
మాగతాః, అప్రాప్తం హి పరిత్యజ్య సంప్రాప్తే సమతాం గతః, అదృ
ష్టఖేదాఖేదో య స్సంతుష్ట ఇతి కథ్యతే, నాభినందత్యసంప్రాప్తం ప్రా
ప్తం భుంక్తే యథేప్సితమ్, య స్సౌమ్యసమాచార స్సంతుష్ట ఇతి
కథ్యతే, రమతే ధీర్యథా ప్రాప్తే సాధ్వీ వాంతఃపురాజిరే, సా జీవన్ము

1 నికర.

క్తితో దేతి స్వరూపానందదాయినీ, యథాక్షణం యథాశాస్త్రమ్ యథా
దేశం యథాసుఖమ్, యథాసంభవసత్సంగమిమం మోక్షపథక్రమమ్,
తావద్విచారయేత్ప్రాజ్ఞో యావద్విశ్రాంతి మాత్మని, తుర్యవిశ్రాంతి
యుక్తస్య నివృత్తస్య భవార్ణవాత్, జీవతో జీవతశ్చైవ గృహస్థస్యాథ
వా యతేః, నాకృతేన కృతేనార్థో న స్మృతిశ్రుతివిభ్రమైః, నిర్మందరఇ
వాంభోధి స్తతిష్ఠతి యథా స్థితః, సర్వాత్మవేదనం శుద్ధం యదోదేతి
తదాత్మకమ్, భాతి ప్రసృతదిక్కాలబాహ్యం చిద్రూపదేహకమ్, ఏవ
మాత్మా యథా యత్ర సముల్లాస ముపాగతః, తిష్ఠత్యాశు తదాత్ర
తద్రూపశ్చ విరాజతే, య దిదం దృశ్యతే సర్వం జగత్ స్థావరజంగ
మమ్, తత్సుషుప్తా విన స్వప్నః కల్పాంతే ప్రవినశ్యతి, ఋతిమాత్మా
పరంబ్రహ్మ సత్య మిత్యాదికా బుధైః, కల్పితా వ్యవహారార్థం యస్య
సంజ్ఞా మహాత్మనః, యథా కటకశబ్దార్థః పృథగ్భావో న కాంచనాత్,
న హేమకటకా త్తద్వ జ్జగచ్ఛబ్దార్థతా పరా, తేనేయ మింద్రజాల
[1]శ్రీర్జగతిః ప్రవితన్యతే, ద్రష్టుర్దృశ్యస్య సత్తాంత ర్బంధ ఇత్యభిధీయతే,
ద్రష్టా దృశ్యవశా ద్బద్ధో దృశ్యాభావే విముచ్యతే, జగత్త్వ మహ
మిత్యాదిసర్గాత్మా దృశ్య ముచ్యతే, మన[2]స్తే నేంద్రజాలశ్రీర్జాగతీ ప్రవి
తన్యతే, యావదేతత్సంభవతి తావన్మోక్షో నవిద్యతే, బ్రహ్మణా తన్య
తే విశ్వం మనసైవ స్వయంభువా, మనోమయమతో విశ్వం యన్నా
మ పరిదృశ్యతే, న బాహ్యే నాపిహృదయే సద్రూపం విద్యతే
మనః, యదర్థప్రతిభానం తన్మన ఇత్యభిధీయతే, సంకల్పనం మనో
విద్ధి సంకల్పస్తం న విద్యతే, యత్ర సంకల్పనం తత్ర మనోస్తీత్యవ
గమ్యతామ్, సంకల్పమనసీ భిన్నే న కదాచన కేనచిత్, సంకల్పజాతే
గళితే స్వరూప మవశిష్యతే, అహం త్వం జగ దిత్యాదౌ ప్రశాం
తే దృశ్యసంభ్రమే, స్యా త్తాదృశీ కేవలతా దృశ్యే సత్తా ముపా
గతే, మహాప్రళయసంపత్తౌ హ్యసత్తాం సముపాగతే, అశేష దృ
శ్యే సర్గాదౌ శాంత మేవావశిష్యతే, అస్త్యనస్తమితో భాస్వా
నజో దేవో నిరామయః, సర్వదా సర్వకృ త్సర్వః పరమాత్మే త్యుదా
హృతః, యతో వాచో నివర్తంతే యో ముక్తై రవగమ్యతే, యస్య

1 శ్రీర్జాగతీ. 2 సైవేంద్ర.

గాత్మాదికా స్సంజ్ఞాః కల్పితా న స్వభావతః, చిత్తాకాశం చిదాకాశ
మాకాశం చ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాం శూన్యతరం విద్ధి చిదాకాశం
మహామునే, దేశాద్దేశాంతరప్రాప్తౌ సంవిదో మధ్యమేవ యత్, నిమే
షేణ చిదాకాశం తద్విద్ధి మునిపుంగవ, తస్మిన్నిరస్తనిశ్శేషసంకల్పస్థితి
మేషి చేత్, సర్వాత్మకం పదం శాంతం తదా ప్రాప్నో ష్యసంశయః,
ఉదితౌదార్యసౌందర్యవైరాగ్యరసగర్భిణీ, ఆనందస్యందినీ యైషా
సమాధి రభిధీయతే, దృశ్యాసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే, రతి
ర్బలోదితాయాఽసౌ సమాధి రభిధీయతే. దృశ్యాసంభవ బోధోహి
జ్ఞానం జ్ఞేయం చిదాత్మకమ్, తదేవ కేవలీభావం తతోఽన్య త్సకలం
మృషా, మత్త ఐరావతో బద్ధస్సర్షపీకోణకోటరే, మశకేన కృతం యుద్ధం
సింహౌఘై రణుకోటరే, పద్మాక్షే స్థాపితో మేరు ర్నిగీర్ణో భృంగసూ
నునా, నిదాఘవద్ధి తాదృ క్త్వం జగదేత ద్భ్రమాత్మకమ్, చిత్త
మేవ హి సంసారో [1] రాగాదిక్లేశదూషితమ్, తదేవ తై ర్వినిర్ముక్తం
భవాంత ఇతి కథ్యతే, మనసా భావ్యమానో హి దేహతాం యాతి
దేహకః, దేహవాసనయా ముక్తో దేహధర్మై ర్నలిప్యతే, కల్పం క్షణీ
కరోత్యంతః క్షణం నయతి కల్పతామ్, మనోవిలాస స్సంసార ఇతి మే
నిశ్చితా మతిః, నావిరతో దుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః,
నాశాంతమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైన మాప్నుయాత్, తద్బ్రహ్మా
నంద మద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనమ్, విదిత్వా స్వాత్మనో రూపం
నబిభేతి కదాచన, పరాత్పరం యన్మహతో మహాంతం స్వరూపతేజో
మయశాశ్వతం శివమ్, కవిం పురాణం పురుషం సనాతనం సర్వేశ్వరం
సర్వదేవై రుపాస్యమ్, అహం బ్రహ్మేతి నియతం మోక్షహేతు ర్మహా
త్మనామ్, ద్వే పదే బంధమోక్షాయ నిర్మమేతి మమేతి చ, మమేతి బధ్య
తే జంతుర్నిర్మమేతి విముచ్యతే, జీవేశ్వరాదిరూపేణ చేతనాచేతనాత్మ
కమ్, ఈక్షణాదిప్రవేశాంతా సృష్టి రీశేన కల్పితా, జాగ్రదాదివిమో
క్షాంతస్సంసారో జీవకల్పితః. త్రిణాచికాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతి
మాశ్రితాః, లోకాయతాదిసాంఖ్యాంతా జీవవిభ్రాంతి మాశ్రితాః,
తస్మాన్ముముక్షుభి ర్నైవమతి ర్జీవేశవాదయోః, కార్యా కింతు బ్రహ్మత

1 రోగాది.

త్త్వం నిశ్చలేన విచార్యతామ్, అవిశేషేణ సర్వంతు యః పశ్యతి
చిదన్వయాత్, స ఏవ సాక్షా ద్విజ్ఞానీ స శివ స్సహరి ర్విధిః, దుర్లభో
విషయత్యాగో దుర్లభం తత్త్వదర్శనమ్, దుర్లభాసహజావస్థా సద్గురోః
కరుణాం వినా, ఉత్పన్నశక్తిబోధస్య త్యక్తనిశ్శేషకర్మణః, యోగిన స్స
హజాఽవస్థా స్వయ మేవోపజాయతే, యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నల్పమ
ప్యన్తరం నరః, విజానాతి తదా తస్య భయంస్యా న్నాత్రసంశయః, సర్వ
గం సచ్చిదానందం జ్ఞానచక్షు ర్నిరీక్షతే, అజ్ఞానచక్షు ర్నేక్షేత భాస్వం
తం భాను మంధవత్, ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మ సత్య ప్రజ్ఞానలక్షణం,
ఏవం బ్రహ్మపరిజ్ఞానా దేవమర్త్యోఽమృతో భవేత్, భిద్యతే హృదయగ్రం
థి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః క్షీయంతే చాస్యకర్మాణి తస్మిన్దృష్టే
పరావరే, అనాత్మతాం పరిత్యజ్య నిర్వికారో జగత్స్థితౌ, ఏకనిష్ఠత
యాంతస్థ స్సంవిన్మాత్రపరో భవ, మరుభూవహా జలం సర్వం మరుభూ
మాత్ర మేవతత్, జగత్త్రయ మిదంసర్వంచిన్మాత్రం స్వవిచారతః, లక్ష్యా
లక్ష్యగతిం త్యక్త్వా య స్తిష్ఠేత్కేవలాత్మనా, శివఏవ స్వయం సాక్షా
దయం బ్రహ్మవి దుత్తమః, అధిష్ఠాన మనౌపమ్య మవాఙ్మానసగోచరమ్,
నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మంచ తదవ్యయమ్, సర్వశక్తే ర్మహే
శస్య విలాసో హి మనోజగత్, సంయమాసంయమాభ్యాంచ
సంసారం శాంతిమన్వగాత్, మనోవ్యాధే శ్చికిత్సార్థ ముపాయం కథ
యామి తే, యత్తత్స్వాభిమతం వస్తు తత్త్యజ న్మోక్ష మశ్నుతే, స్వా
యత్త మేకాంతహితం స్వేప్సితత్యాగవేదనమ్, యస్య దుష్కరతాం
యాతం ధిక్తం పురుషకీటకమ్, స్వపౌరుషైకసాధ్యేన స్వేప్సితత్యాగ
రూపిణా, మనఃప్రశమమాత్రేణ వినా నాస్తి శుభా గతిః, అసంకల్పన
శస్త్రేణ ఛిన్నం చిత్త మిదం యదా, సర్వం సర్వగతం శాంతం బ్రహ్మ
సంపద్యతే తదా, భవభావనయా ముక్తో యుక్తః పరమయా ధియా,
ధారయాత్మాన మవ్యగ్రో గ్రస్తచిత్తం చితః పదమ్, పరంపౌరుష
మాశ్రిత్య నీత్వా చిత్తమచిత్తతామ్, ధ్యానతో హృదయాకాశే చితి
చిచ్చక్రధారయా, మనో మారయ నిశ్శంకం త్వాం ప్రబధ్నంతి నార
యః, అయం సోఽహ మిదం తన్మే ఏతావన్మాత్రకం మనః, తదభావన

మాత్రేణ దాత్రేణేవ[1] విలూయతే, ఛిన్నాభ్రమండలం వ్యోమ్ని యథా
శరది ధూయతే, వాతేనాకల్పకే నైవ తథాంతర్ధూయతే మనః, కల్పాన్త
పవనా వాంతు యాంతు చైకత్వ మర్ణవాః, పతంతు ద్వాదశాదిత్యా
నాస్తినిర్మనసః క్షతిః, అసంకల్పనమాత్రైకసాధ్యే సకలసిద్ధిదే, అసం
కల్పాదిసామ్రాజ్యే తిష్ఠావష్టబ్ధతత్పదః, నహి చంచలతాహీనం మనః
క్వచ దృశ్యతే, చంచలత్వం మనో ధర్మో వహ్నే ర్ధర్మో యథోష్ణతా,
ఏషాహి చంచలాస్పంద శక్తిశ్చిత్తత్వసంస్థితా, తాం విద్ధి మానసీం
శక్తిం జగదాడంబరాత్మికామ్, యత్తు చంచలతాహీనం తన్మనోఽమృ
త ముచ్యతే, తదేవచ తపశ్శాస్త్ర సిద్ధాంతే మోక్ష ఉచ్యతే, తస్య
చంచలతా యైషా త్వవిద్యావాసనాత్మికా, వాసనాపరనామ్నీ తాం
విచారేణ వినాశయ, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యస్మిన్నేవ పదే మనః,
యోజ్యతే తత్పదం ప్రాప్య నిర్వికల్పో భవానఘ, అతః పౌరుష మా
శ్రిత్య చిత్త మాక్రమ్య చేతసా, విశోకం పదమాలంబ్య నిరాతంకః
స్థిరో భవ, మనఏవ సమర్థం హి మనసో దృఢనిగ్రహే, అరాజా కస్సమ
ర్థ స్స్యా ద్రాజ్ఞో నిగ్రహకర్మణి, తృష్ణాగ్రాహగృహీతానాం సంసారా
ర్ణవపాతినామ్, ఆవర్తై రూహ్యమానానాం దూరం స్వమన ఏవ నౌః,
మనసైవ మన శ్ఛిత్వా పాశం పరమబంధనమ్, భవాదుత్తారయాత్మా
నం నాసా వన్యేన తార్యతే, యా యోదేతి మనో నామ్నీ వాసనా
వాసితాంతరా, తాంతాం పరిహరే త్ప్రాజ్ఞ స్తతోఽవిద్యాక్షయో
భవేత్, భోగైకవాసనాం త్యక్త్వా త్యజత్వం భేదవాసనామ్, భావాభా
వౌతత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్ప స్సుఖీభవ, ఏషఏవ మనోనాశ స్త్వవిద్యా
నాశ ఏవచ, య త్తత్సంవేద్యతే కించి త్తత్రాస్థాపరిమార్జనమ్, అనా
స్థైవహి నిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపరిగ్రహః, అవిద్యావిద్యమానైవ నష్ట
ప్రజ్ఞేషు దృశ్యతే, నామ్నైవాంగీకృతాకారా సమ్యక్ప్రజ్ఞస్య సా కుతః,
తావ త్సంసారభృగుషు స్వాత్మనా సహ దేహినమ్, ఆందోళయతి నీరం
ధ్రం దుఃఖకంటకశాలిషు, అవిద్యా యావ దస్యాస్తు నోత్పన్నా క్షయ
కారిణీ, స్వయమాత్మావలోకేచ్ఛా మోహసంక్షయకారిణీ, అస్యాః పరం
ప్రపశ్యంత్యాస్స్వాత్మనాశః ప్రజాయతే, దృష్టే సర్వగతే బోధే స్వయం

హ్యేషావిలీయతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తన్నాశో మోక్ష ఉచ్యతే,
సచాసంకల్పమాత్రేణసిద్ధో భవతి వైమునే, మనాగపి మనోవ్యోమ్ని వా
సనారజనీక్షయే, కాళికా తనుతా మేతి చిదాదిత్యప్రకాశనాత్, చైత్యా
నుపాత రహితం సామాన్యేనచ సర్వగమ్, యచ్చిత్తత్వ మనాఖ్యేయం
స ఆత్మా పరమేశ్వరః, సర్వంచ ఖల్విదం బ్రహ్మ నిత్యచిద్ఘన మక్షతమ్,
కల్పనాన్యా మనో నామ్నీ విద్యతే నహి కాచన, న జాయతే నమ్రి
యతే కించిదత్ర జగత్త్రయే, నచభావవికారాణాం సత్తాక్వచ నవిద్య
తే, కేవలం కేవలాభాసం సర్వసామాన్యమక్షతమ్, చైత్యానుపాతర
హితం చిన్మాత్ర మిహ విద్యతే, తస్మిన్నిత్యే తతే శుద్ధే చిన్మాత్రే నిరుప
ద్రవే, శాంతే సమసమాభోగే నిర్వికారే చిదాత్మని, యైషాస్వభావా
భిమతం స్వయం సంకల్ప్యధావతి, చిచ్చైత్యం స్వయ మమ్లానం మన
నాన్మన ఉచ్యతే, అత స్సంకల్పసిద్ధేయం సంకల్పేనైవ నశ్యతి, నాహం
బ్రహ్మేతి సంకల్పా త్సుదృఢా ద్బధ్యతే మనః, సర్వం బ్రహ్మేతి సంక
ల్పా త్సుదృఢాన్ముచ్యతే మనః. కృశోఽహం దుఃఖబద్ధోఽహం హస్త
పాదాదిమా నహమ్, ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహారేణ బధ్యతే,
నాహందుఃఖీ నమే దేహో బంధః కోఽస్యాత్మని స్థితః, ఇతి
భావానురూపేణ వ్యవహారేణ ముచ్యతే, నాహం మాంసం నచాస్థీని
దేహాదన్యః పరోఽస్మ్యహమ్, ఇతి నిశ్చితవా నంతః క్షీణావిద్యో
విముచ్యతే, కల్పితే ఽయమవిద్యేయ మనాత్మన్యాత్మ భావనాత్,
పరం పౌరుష మాశ్రిత్య యత్నాత్పరమయా ధియా, భోగేచ్ఛాం దూ
రత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్ప స్సుఖీ భవ, మమ పుత్రో మమ ధన మహం
సోఽయ మిదం మమ, ఇతీయ మింద్రజాలేన వాసనైవ వివల్గతి, మాభ
వాజ్ఞో భవజ్ఞ స్త్వం జహి సంసారభావనామ్, అనాత్మన్యాత్మభావేన కి
మజ్ఞ ఇవ రోదిషి, క స్తవాయం జడో మూకో దేహో మాంసమ
యోఽశుచిః, యదర్థం సుఖదుఃఖాభ్యా మవశః పరిభూయసే, అహో
నుచిత్రం యత్సత్యం బ్రహ్మతద్విస్మృతం నృణాం, తిష్ఠత స్తవకార్యేషు
మాస్తు రాగానురంజనమ్, అహోను చిత్రం పద్మోత్థైర్బద్ధా తంతుభి

రద్రయః, అవిద్యమానా యాఽవిద్యా తయా విశ్వం ఖలీకృతమ్, ఇదం
తద్వజ్రతాం యాతం తృణమాత్రం జగత్త్రయ మిత్యుపనిషత్.

పంచమోఽధ్యాయః

ఋభు రువాచ-అథాపరం ప్రవక్ష్యామిశృణుతాత యథాతథమ్, అజ్ఞాన
భూ స్సప్తపదాజ్ఞభూ స్సప్తపదైవ హి, పదాంతరా ణ్యసంఖ్యాని ప్రభవ
న్త్యన్యథైతయోః, స్వరూపావస్థితిర్ముక్తి స్తద్భ్రంశోఽహంత్వవేదనమ్,
శుద్ధసన్మాత్రసంవిత్తే స్స్వరూపా న్నచలంతియే, రాగద్వేషాదయో
భావా స్తేషాం నాజ్ఞత్వసంభవః, యత్స్వరూపపరిభ్రంశ శ్చైత్యార్థే
చితిమజ్జనమ్, ఏతస్మా దపరో మోహో న భూతో న భవిష్యతి,
అర్థాదర్థాన్తరం చిత్తే యాతి మధ్యే మయా స్థితిః, సాధ్వస్తమననా
కారాస్వరూపస్థితి రుచ్యతే, సంశాన్తసర్వసఙ్కల్పా యా శిలావదవస్థి
తిః, జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా సాస్వరూపస్థితిః పరా, అహంతాంశేక్షతే
శాన్తే భేదనిష్పన్ద చిత్తతా, అజడా యా [1]ప్రచకతి తత్స్వరూప మితీ
రితమ్, బీజజాగ్రత్తథాజాగ్ర న్మహాజాగ్ర త్తథైవచ, జాగ్రత్స్వప్న స్త
థాస్వప్న స్స్వప్నజాగ్ర త్సుషుప్తకమ్, ఇతి సప్తవిధో మోహః పున
రేష పరస్పరమ్, శ్లిష్టో భవత్యనేకాగ్ర్యం శృణు లక్షణ మస్యతు, ప్రథ
మం చేతనం య త్స్యా దనాఖ్యం నిర్మలం చితః, భవిష్యచ్చిత్తజీవాది
నామశబ్దార్థభాజనమ్, బీజరూప స్థితం జాగ్ర ద్బీజజాగ్ర త్తదుచ్యతే, ఏ
షా [2]జ్ఞప్తేర్నవావస్థా త్వం జాగ్రత్సంస్థితిం శృణు, నవప్రసూతస్య పరా
దయంచాహ మిదం మమ, ఇతి యః ప్రత్యయ [3]స్స్వచ్ఛ స్తజ్జాగ్ర త్ప్రా
గభావనాత్, అయం సోఽహ మిదం తన్మ ఇతి జన్మాన్తరోదితః, పీవరః
ప్రత్యయః ప్రోక్తో మహాజాగ్ర దితి స్ఫుటమ్, అరూఢ మథవా రూఢం
సర్వథా తన్మయాత్మకమ్, యజ్జాగ్రతో మనో రాజ్యం తజ్జాగ్ర త్స్వప్న
ఉచ్యతే, ద్విచంద్రశుక్తికారూప్య మృగతృష్ణాది భేదతః, అభ్యాసం
ప్రాప్య జాగ్రత్త త్స్వప్నో నానావిధో భవేత్, అల్పకాలం మయా
దృష్ట మేత న్నోదేతియత్రహి, పరామర్శః ప్రబుద్ధస్య సస్వప్న ఇతి
కథ్యతే, [4]చిరం సన్దర్శనాభావా దప్రఫుల్లం బృహద్వచః, చిరకాలాను
వృత్తిస్తు స్వప్నో జాగ్రదివోదితః, స్వప్నజాగ్రదతి ప్రోక్తం జాగ్రత్యపి ప

---

1 ప్రచల(ర)తి. 2 సుప్తే. 3 స్వస్థ. 4 చిర.

రిస్ఫురత్, షడవస్థాపరిత్యాగే జడా జీవస్య యా స్థితిః, భవిష్యద్దుఃఖ
బోధాఢ్యా సౌషుప్తీ సోచ్యతే గతిః, జగత్తస్యామవస్థాయా మన్తస్త
మసి లీయతే, సప్తావస్థా ఇమాః ప్రోక్తా మయా జ్ఞానస్య వై ద్విజ, ఏకై
కా శతసంఖ్యాత్ర నానావిభవరూపిణీ, ఇమాం సప్తపదాం జ్ఞానభూమి
మాకర్ణయానఘ, నానయా జ్ఞాతయా భూయో మోహపఙ్కే నిమజ్జతి,
వదన్తి బహుభేదేన వాదినో యోగభూమికాః, మమ త్వభిమతా నూన
మిమా ఏవ శుభప్రదాః, అవబోధం[1] విదుర్జ్ఞానం తదిదం సాప్తభూమి
కమ్, ముక్తిస్తు జ్ఞేయ మిత్యుక్తా భూమికా సప్తకాత్పరమ్, జ్ఞానభూమి
శ్శుభే[2]చ్ఛాఖ్యా ప్రథమా సముదాహృతా, విచారణా ద్వితీయా తు
తృతీయా తనుమానసీ, సత్త్వాపత్తిశ్చతుర్థీ స్యాత్తతో సంసక్తినామికా,
పదార్థభావనా షష్ఠీ సప్తమీ తుర్యగా స్మృతా, ఆసామన్తస్థితా
ముక్తిర్యస్యాం భూయో న శోచతి, ఏతాసాం భూమికానాం త్వమి
దం నిర్వచనం శృణు, స్థితః కిం మూఢ ఏవాస్మి ప్రేక్షేఽహం శాస్త్రసజ్జ
నైః, వైరాగ్యపూర్వ మిచ్ఛేతి [3]శుభేచ్ఛేత్యుచ్యతే బుధైః, శాస్త్రసజ్జన
సమ్పర్కవైరాగ్యాభ్యాసపూర్వకమ్, సదాచారప్రవృత్తిర్యా ప్రోచ్య
తే సా విచారణా, విచారణా[4]శుభేచ్ఛాభ్యా మింద్రియార్థేష్వసక్తతా,
యత్ర సా తనుతామేతి ప్రోచ్యతే తనుమానసీ, భూమికాత్రితయాభ్యా
సాచ్చిత్తేతు విరతేర్వశాత్, సత్త్వాత్మని స్థితే శుద్ధే సత్త్వాపత్తిరుదా
హృతా, దశాచతుష్టయాభ్యాసా దసంసర్గఫలాతు యా, రూఢసత్త్వ
చమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్తినామికా, భూమికాపంచకాభ్యాసా
త్స్వాత్మారామతయా దృఢమ్, అభ్యన్తరాణాం బాహ్యానాం పదార్థా
నామభావనాత్, పరప్రయుక్తేన చిరం ప్రయత్నేనావబోధనమ్, పదార్థ
భావనానామ షష్ఠీ భవతి భూమికా, భూమిషట్కచిరాభ్యాసాద్భేదస్యా
నుపలమ్భనాత్, యత్స్వభావైకనిష్ఠత్వం సా జ్ఞేయా తుర్యగా గతిః, ఏషా
హి జీవన్ముక్తేషు తుర్యావస్థేతి విద్యతే. విదేహముక్తివిషయం తుర్యాతీత
మతః పరమ్, యే నిదాఘ మహాభాగా సప్తమీం భూమి[5]మాశ్రి
తాః, ఆత్మారామా మహాత్మాన స్తే మహత్పదమాగతాః, జీవన్ముక్తా
నమజ్జన్తి సుఖదుఃఖరసస్థితే, ప్రకృతేనాథ కార్యేణ కించిత్కుర్వన్తి

1 హి. 2 స్సుఖే. 3 సుఖే. 4 సుఖే. 5 మాగతాః.

దానవాః, పార్శ్వస్థబోధితాః సన్తః పూర్వాచారక్రమాగతమ్, ఆచారమాచరన్త్యేవ సుప్తబుద్ధవదుత్థితాః, భూమికాసప్తకం చైతద్ధీమతామేవ గోచరమ్, ప్రాప్య జ్ఞానదశామేతాం పశుమ్లేచ్ఛాదయోఽపి యే, సదేహా వాప్యదేహా వా తే ముక్తా నాత్ర సంశయః, జ్ఞప్తిర్హి గ్రన్థివిచ్ఛేదస్తస్మిన్సతి విముక్తతా, మృగతృష్ణామ్బుబుద్ధ్యాదిశాన్తిమాత్రాత్మకస్త్వసౌ, యే తు మోహార్ణవాత్తీర్ణాస్తైః ప్రాప్తం పరమం పదమ్, తే స్థితా భూమికాస్వాసు స్వాత్మలాభపరాయణాః, మనఃప్రశమనోపాయో యోగ ఇత్యభిధీయతే, సప్తభూమిస్స విజ్ఞేయః కథితాస్తాశ్చ భూమికాః, ఏతాసాం భూమికానాం తు గమ్యం బ్రహ్మాభిధం పదమ్, త్వత్తాఽహన్తాఽఽత్మతా యత్ర పరతా నాస్తి కాచన, న క్వచిద్భావకలనా న భావాభావగోచరా, సర్వం శాన్తం నిరాలమ్బం వ్యోమస్థం శాశ్వతం శివమ్, అనామయమనాభాసమనామకమకారణమ్, న సన్నాసన్న మధ్యాన్తం న సర్వం సర్వమేవ చ, మనోవచోభిరగ్రాహ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖాత్సుఖమ్, అసంవేదనమాశాన్తమాత్మవేదనమాతతమ్, సత్తా సర్వపదార్థానాం నాన్యా సంవేదనాదృతే, సమ్బన్ధే ద్రష్టృదృశ్యానాం మధ్యే దృష్టిర్హి యద్వపుః, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాదివర్జితం తదిదం పరమ్, దేశాద్దేశం గతే చిత్తే మధ్యే యచ్చేతసో వపుః, అజాడ్యసంవిన్మననం తన్మయో భవ సర్వదా, అజాగ్రత్స్వప్ననిద్రస్య యత్తే రూపం సనాతనమ్, అచేతనం చాజడఞ్చ తన్మయో భవ సర్వదా, జడతాం వర్జయిత్వైకాం శిలాయా హృదయం హి తత్, అమనస్కస్వరూపం యత్తన్మయో భవ సర్వదా, చిత్తం దూరే పరిత్యజ్య యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ, పూర్వం మనస్సముదితం పరమాత్మతత్త్వాత్తేనాతతం జగదిదం సవికల్పజాలమ్, శూన్యేన శూన్యమపి విప్ర యథామ్బరేణ నీలత్వముల్లసతి చారుతరాభిధానమ్, సఙ్కల్పసంక్షయవశాద్గలితే తు చిత్తే సంసారమోహమిహికా గలితా భవన్తి, స్వచ్ఛం విభాతి శరదీవ ఖమాగతాయాం చిన్మాత్రమేకమజమాద్యమనాద్యమన్తః, అకర్తృకమరంగం చ గగనే చిత్రముత్థితమ్, అద్రష్టృకం స్వానుభవమనిద్రస్వప్నదర్శనమ్, సాక్షిభూతే సమే స్వచ్ఛే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, నిరిచ్ఛం ప్రతిబిమ్బన్తి జగన్తి ముకురే యథా, ఏకం

బ్రహ్మ చిదాకాశం సర్వాత్మక మఖణ్డితమ్, ఇతి భావయ యత్నేన
చేత శ్చాంచల్యశాంతయే, రేఖోపరేఖావళితా యథైకా పీవరీ శిలా,
తథా త్రైలోక్యవళితం బ్రహ్మైక మిహ దృశ్యతామ్, ద్వితీయకారణా
భావా దనుత్పన్న మిదం జగత్, జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్ట
వ్య మద్భుతమ్, విశ్రాంతోఽస్మి చిరం శ్రాంత శ్చిన్మాత్రాన్నాస్తి కిఞ్చ
న, పశ్య విశ్రాన్తసందేహం విగతాశేషకౌతుకమ్, నిరస్తకల్పనాజాలమ
చిత్తత్వం పరంపదమ్, తఏవ భూమతాం ప్రాప్తాస్సంశాన్తాశేషకిల్బిషాః.
మహాధియ శ్శాన్తధియో యే యాతా విమనస్కతామ్, జన్తోః కృత
విచారస్య విగళద్వృత్తిచేతసః, మననం త్యజతో నిత్యం కిఞ్చిత్పరిణతం
మనః, దృశ్యం సంత్యజతో హేయ ముపాదేయ ముపేయుషః, ద్రష్టా
రం పశ్యతో నిత్యమద్రష్టార మపశ్యతః, విజ్ఞాతవ్యే పరేతత్త్వే జాగరూ-
కస్యజీవతః, సుప్తస్య ఘనసమ్మోహమయే సంసారవర్త్మని, అత్యన్తపక్వ
వైరాగ్యా దరసేషు రసేష్వపి, సంసారవాసనాజాలే ఖగజాలమివాధు
నా, త్రోటితే హృదయగ్రన్థౌ వైరాగ్యరంహసా, కాతకం ఫలమా
సాద్య యథావారి ప్రసీదతి,తథా విజ్ఞానవశత స్స్వభావస్సంప్రసీదతి,నీరా
గంనిరుపాసఙ్గం నిర్ద్వంద్వంనిరుపాశ్రయమ్,వినిర్యాతి మనో మోహా ద్వి
హగః పంజరా దివ, శాంతసందేహదౌరాత్మ్యంగతకౌతుకవిభ్రమమ్,
పరిపూర్ణాంతరంచేతః పూర్ణేందురివ రాజతే, నాహం నచాన్య దస్తీహ
బ్రహ్మైవాస్మి నిరామయమ్, ఇత్థం సదసతో [1]ర్మధ్యం యఃపశ్యతి సప
శ్యతి, అయత్నోపనతే ష్వక్షి [2]దృగ్దృశ్యేషు యథా మనః, నీరాగ
మేవ పతతి తద్వ త్కార్యేషు ధీరధీః, పరిజ్ఞాయోపభుక్తోహి భోగో భ
వతితుష్టయే, విజ్ఞాయ సేవిత శ్చోరో మైత్రీ మేతి నచోరతామ్, అశం
కితాపి సంప్రాప్తా గ్రామయాత్రా యథాధ్వగైః, ప్రేక్ష్యతే తద్వదేవ జ్ఞై
ర్భోగశ్రీ రవలోక్యతే, మనసో నిగృహీతస్య లీలాభోగోఽల్పకోఽపి
యః, తమేవాలబ్ధవిస్తారం క్లిష్టత్వా ద్బహు మన్యతే, బంధముక్తో మహీ
పాలో గ్రాసమాత్రేణ తుష్యతి, పరై రబద్ధో నాక్రాంతోన రాష్ట్రం
బహుమన్యతే, హస్తం హస్తేన సంపీడ్య దంతై ర్దంతా న్విచూర్ణ్యచ,

1 ర్మధ్యే(ధ్యాద్యః.); 2 దృగ్దృశ్యేషు, ద్రష్టవ్యేషు.

అంగాన్యంగై రివాక్రమ్య జయే దాదౌ స్వకం మనః, మనసో విజయా
న్నాన్యా గతిరస్తి భవార్ణవే, మహానరకసామ్రాజ్యే మత్తదుష్కృతవా
రణాః, ఆశాశరశలాకాఢ్యా దుర్జయాహీంద్రియారయః, ప్రక్షీణచిత్త
దర్పస్యనిగృహీతేంద్రియద్విషః, పద్మిన్యఇవ హేమంతే క్షీయంతే భోగ
వాసనాః, తావన్నిశీవ వేతాళా వల్గంతి హృది వాసనాః, ఏకతత్త్వదృ
ఢాభ్యాసా ద్యావన్నవిజితం మనః, భృత్యోఽభిమతకర్తృత్వా న్మంత్రీ
సర్వార్థకారణాత్, సామంత శ్చేంద్రియాక్రాంతే ర్మనో మన్యే వివేకినః,
లాలనాత్స్నిగ్ధలలనా పాలనాత్పాలకః పితా, సుహృదుత్తమవిన్యాసా
న్మనో మన్యే మనీషిణః, స్వాలోకితశ్శాస్త్రదృశా స్వబుద్ధ్యాస్వానుభా
వితః, ప్రయచ్ఛతి పరాం సిద్ధిం త్యక్త్వాత్మానం మనః పితా, సుదృష్ట
స్సుదృఢ స్స్వచ్ఛ స్సుక్రాంత స్సుప్రబోధితః, స్వగుణేనోర్జితో భాతి
హృది హృద్యో మనో మణిః, ఏవం మనోమణిం బ్రహ్మన్ బహుపంకక
ళంకితమ్, వివేకవారిణా సిద్ధ్యై ప్రక్షాళ్యాలోకవాన్ భవ, వివేకం
పరమాశ్రిత్య బుద్ధ్యాసత్య మవేక్ష్య చ, ఇంద్రియారీనలం ఛిత్త్వా తీ
ర్ణోభవ భవార్ణవాత్, ఆస్థామాత్ర మనంతానాం దుఃఖానామాకరం
విదుః, అనాస్థామాత్రమభిత స్సుఖానా మాలయం విదుః, వాసనాతం
తుబద్ధోఽయం లోకోవిపరివర్తతే, సా ప్రసిద్ధాతిదుఃఖాయ సుఖాయో
చ్ఛేదమాగతా, ధీరోఽప్యతి బహుజ్ఞోఽపి కులజోఽపి మహానపి, తృష్ణ
యా బధ్యతే జంతు స్సింహశ్శృంఖలయా యథా, పరమం పౌరుషం
యత్న మాస్థా యాదాయ సూద్యమమ్, యథాశాస్త్ర మనుద్వేగ
మాచరన్ కో నసిద్ధిభాక్, అహం సర్వ మిదం విశ్వం పరమాత్మాహ
మచ్యుతః, నాన్య దస్తీతి [1]సంవిద్యా పరమా సా హ్యహంకృతిః, సర్వ
స్మా ద్వ్యతిరిక్తోఽహం వాలాగ్రా దప్యహంతనుః, ఇతి[2]సంవిచ్ఛుయా బ్ర
హ్మన్ ద్వితీయాహంకృతి శ్శుభా, మోక్షా యైషా నబంధాయ జీవన్ము
క్తస్య విద్యతే, పాణిపాదాదిమాత్రో[3]ఽహ మితి య స్త్వేషనిశ్చయః,
అహంకార స్తృతీయోఽసౌ లౌకిక స్తుచ్ఛఏవ సః [4]వర్జ్యఏవదురాత్మా
సౌకంద స్సంసారదుస్తరోః, అనేనాభిహతో జంతు రధోఽధః పరిధావతి,
అనయా దురహంకృత్యా భావా త్సంత్యక్తయా చిరమ్, శిష్టాహంకా

---

1 సంవిత్త్యా. 2 యాసంవిదో బ్రహ్మన్. 3 య మహమిత్యేవ. 4 జీవఏవ.

రవాఙ్ జంతు శ్శమవా న్నోతి ముక్తతామ్, ప్రథమౌ ద్వావహంకారా వంగీకృత్య త్వలౌకికౌ, తృతీయాహంకృతి స్త్యాజ్యా లౌకికీ దుఃఖదాయినీ, అథ తే అపి సంత్యజ్య సర్వాహంకృతివర్జితః, స తిష్ఠతి తథాత్యుచ్చైః పరమే వాధిరోహతి, భోగేచ్ఛామాత్రకో బంధ స్తత్త్యాగో మోక్ష ఉచ్యతే, మనసోఽభ్యుదయో నాశో మనోనాశో మహోదయః, జ్ఞమనోనాశ మభ్యేతి మనోజ్ఞస్యహి శృంఖలా, నానందం ననిరానందం నచలం నాచలం స్థిరమ్, నస న్నాస న్నచైతేషాం మధ్యం జ్ఞానిమనో విదుః, యథా సౌక్ష్మ్యా చ్చిదాభాస్య ఆకాశో నోపలక్ష్యతే, తథా నిరంశ శ్చిద్భావ స్సర్వగోఽపి నలక్ష్యతే, సర్వసంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞా వివర్జితా, సైషా చిద వినాశాత్మా స్వాత్మే త్యాదికృతాఽభిదా, ఆకాశశతభాగా చ్ఛాజ్ఞేషు నిష్కళరూపిణీ, సకలామలసంసార స్వరూపైకాత్మదర్శినీ, నా స్తమేతి నచోదేతి నోత్తిష్ఠతి నష్ఠతి, నచ యాతి నచాయాతి నచ నేహ నచేహ చిత్, సైషా చిదమలాకారా నిర్వికల్పా నిరాస్పదా, ఆదౌ శమదమప్రాయైర్గుణై శ్శిష్యం విశోధయేత్, పశ్చాత్సర్వ మిదం బ్రహ్మ శుద్ధ స్త్వమితి బోధయేత్, అజ్ఞస్యార్ధప్రబుద్ధస్య సర్వం బ్రహ్మేతి యో వదేత్, మహానరకజాలేషు స తేన వినియోజితః, ప్రబుద్ధబుద్ధేః ప్రక్షీణ భోగేచ్ఛస్య నిరాశిషః, నాస్త్యవిద్యామల మితి ప్రాజ్ఞస్తూపదిశే ద్గురుః, సతి దీపఇవాలోక స్సత్యర్కఇవ వాసరః, సతిపుష్పఇ వామోద శ్చితిసత్యాం జగ త్తథా, ప్రతిభాసతఏవేదం న జగత్పరమార్థతః, జ్ఞానదృష్టౌ ప్రసన్నాయాం ప్రబోధ వితతోదయే, యథా వజ్ఞాస్యసి స్వస్థో మద్వాగ్వృష్టిబలాబలమ్, అవిద్యయై వోత్తమయా స్వార్థ నాశోద్యమార్థయా, విద్యాసంప్రాప్యతే బ్రహ్మన్ సర్వదోషాపహారిణీ, శామ్యతి హ్యస్త్ర మస్త్రేణ మలేన క్షాళ్యతే మలమ్, శమం విషం విషేణైతి రిపుణా హన్యతే రిపుః, ఈదృశీ భూతమాయేయం యాస్వనాశేన హర్షదా, నలక్ష్యతే స్వభావోఽస్యా వీక్ష్యమాణైవ నశ్యతి, నాస్త్యేషా పరమార్థేనే త్యేవం భావన యేద్ధియా, సర్వం బ్రహ్మేతి యస్యాంతర్భావనా సాహి ముక్తిదా, భేదదృష్టిరవిద్యేయం సర్వథా తాం విసర్జయేత్, మునేనాసాధ్యతే తద్ధి పద మక్షయ ముచ్యతే, కుతో జాతేయ మితి తే ద్విజ మాస్తు విచారణా,

ఇమాం కథమహం హన్మీ త్యేషా తేఽస్తు విచారణా, అస్తం గతాయాం
క్షీణాయామ స్యాం జ్ఞాస్యసి తత్పదమ్, యత ఏషా యథా చైషా
యథా నష్టే త్యఖండితమ్, తదస్యా రోగశాలాయా యత్నం కురు చికి
త్సనే, యద్యైషా జన్మదుఃఖేషు న భూయ స్త్వాం నియోక్ష్యతి, స్వా
త్మని స్వపరిస్పందై స్స్ఫురత్యచ్ఛైశ్చిదర్ణవః, ఏకాత్మక మఖండం త
దిత్యంతర్భావ్యతాం దృఢమ్, కించిత్ క్షుభితరూపా సా చిచ్ఛక్తి శ్చి
న్మహార్ణవే, తన్మ యేవ స్ఫురత్యచ్ఛా తత్రైవోర్మి రి వార్ణవే, ఆత్మన్యే
వాత్మనా వ్యోమ్ని యథా సరతి మారుతః, తథైవాత్మాత్మశక్త్యైవ
స్వాత్మన్యే వైతి లోలతామ్, క్షణం స్ఫురతి సా దేవీ సర్వశక్తితయా
తథా, దేశకాలక్రియాశక్తి ర్న యస్యా [1]స్సంప్రకర్షణే, స్వస్వభా
వం విదిత్వోచ్చై రప్యనంతపదే స్థితా, రూపం పరిమితే నాసౌ భావయ
త్యవిభావితా, యదైవం భావితం రూపం తయాపరమకాంతయా, త
దైవైనా మనుగతా నామసంఖ్యాదికా దృశః, వికల్పకలితాకారం దేశ
కాలక్రియాస్పదమ్, చితో రూపమిదం బ్రహ్మన్ క్షేత్రజ్ఞ ఇతి కథ్యతే,
వాసనాః కల్పయంత్సోఽపి యాత్యహంకారతాం పునః, అహంకారో
వినిర్ణేతా కలంకీ బుద్ధి రుచ్యతే, బుద్ధి స్సంకల్పితాకారా ప్రయాతి
మననాస్పదమ్, మనోఘనవికల్పం తు గచ్ఛతీంద్రియతాం శనైః, పాణి
పాదమయం దేహమింద్రియాణి విదు ర్బుధాః, ఏవం జీవో హి సంకల్ప
వాసనారజ్జువేష్టితః, దుఃఖజాలపరీతాత్మా క్రమా దాయాతి నీచతామ్,
ఇతి శక్తిమయం చేతో ఘనాహంకారతాం గతమ్, కోశకారక్రిమిరివ
స్వేచ్ఛయా యాతి బంధనమ్, స్వసంకల్పితతన్మాత్ర జాలాభ్యంతరవర్తి
చ, పరాం వివశతా మేతి శృంఖలాబద్ధ సింహవత్, క్వచి న్మనః క్వచి
ద్బుద్ధిః క్వచిజ్జ్ఞానం క్వచిత్క్రియా, క్వచి దేత దహంకారః క్వచి
చ్చిత్త మితి స్మృతమ్, క్వచి త్ప్రకృతి రిత్యుక్తం క్వచి న్మాయేతి కల్పి
తమ్, క్వచి న్మల మితి ప్రోక్తం క్వచి త్కర్మేతి సంస్మృతమ్, క్వచి ద్బం
ధ ఇతి ఖ్యాతం క్వచి త్పుర్యష్టకం స్మృతమ్, ప్రోక్తం క్వచి దవిద్యేతి
క్వచి దిచ్ఛేతి సమ్మతమ్, ఇమం సంసారమఖిల మాశాపాశవిధాయకమ్,
దధ దంతఃఫలై ర్హీనం వటధానావటం యథా, చింతానలశిఖాదగ్ధం

1 స్సంప్రకర్షతి.

ఘోరాజగరచర్వితమ్, కామాబ్ధికల్లోలరతం విస్మృతాత్మపితామహమ్,
సముద్ధర మనో బ్రహ్మన్మాతంగమివ కర్దమాత్, ఏవం జీవాశ్రితా భా
వా భవభావనయాహితాః, బ్రహ్మణా కల్పితాకారా లక్షశోఽప్యథ కో
టిశః, సంఖ్యాతీతాః పురా జాతా జాయంతేఽద్యాపి చాభితః, ఉత్ప
తిష్యంతి చైవాన్యే కణౌఘా ఇవ నిర్ఝరాత్, కేచిత్ప్రథమజన్మానః
కేచిజ్జన్మశతాధికాః, కేచిచ్చాసంఖ్యజన్మానః కేచిద్ద్విత్రిభవాం
తరాః, కేచిత్కిన్నరగంధర్వవిద్యాధరమహోరగాః, కేచిదర్కేందువ
రుణాస్త్ర్యక్షాధోక్షజపద్మజాః, కేచిద్బ్రాహ్మణభూపాలవైశ్యశూద్ర
గణాః స్థితాః, కేచిత్తృణౌషధీవృక్షఫలమూలపతంగకాః,
కేచిత్కదంబజంబీరసాలతాలతమాలకాః, కేచిన్మహేంద్రమ
లయసహ్యమందరమేరవః, కేచిత్ క్షారోదధిక్షీరఘృతేక్షుజలరాశ
యః, కేచిద్విశాలాః కకుభః కేచిన్నద్యో మహారయాః, విహరస్త్వు
చ్చకైః కేచిన్నిపతంత్యుత్పతంతి చ, కందుకా ఇవ హస్తేన మృత్యునా
విరతం హతాః, భుక్త్వా జన్మసహస్రాణి భూయస్సంసారసంకటే, పతం
తి కేచిదబుధాస్సంప్రాప్యాపి వివేకితామ్, దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్న
మాత్మతత్త్వం స్వశక్తితః, లీలయైవ యదాదత్తే దిక్కాలకలితం వపుః,
తదేవ జీవపర్యాయవాసనావేశతః పరమ్, మనస్సంపద్యతే లోలం క
లనాకలనోన్ముఖమ్, కలయంతీ మనశ్శక్తిరాదౌ భావయతి క్షణాత్,
ఆకాశభావనామచ్ఛాం శబ్దబీజరసోన్ముఖీమ్, తతస్తద్ఘనతాం యాతం
ఘనస్పందక్రమాన్మనః, భావయత్యనిలస్పందం స్పర్శబీజరసోన్ముఖమ్,
తాభ్యామాకాశవాతాభ్యాం దృఢాభ్యాసవశాత్తతః, శబ్దస్పర్శస్వరూ
పాభ్యాం సంఘర్షాజ్జన్యతేఽనలః, రూపతన్మాత్రసహితం త్రిభిస్తైస్సహా
న్వితమ్, మనస్తాదృగ్గుణగతం రసతన్మాత్రవేదనమ్, క్షణాచ్చేత
త్యపాం శైత్యం జలసంవిత్తతో భవేత్, తతస్తాదృగ్గుణగతం మనో
భావయతి క్షణాత్, గంధతన్మాత్రమేతస్మాద్భూమిసంవిత్తతో భవేత్,
అథేత్థంభూతతన్మాత్రవేష్టితస్తనుతాం జహత్, వపుర్వహ్నికణాకా
రం స్ఫురితం వ్యోమ్ని పశ్యతి, అహంకారకలాయుక్తం బుద్ధిబీజసమన్వి
తమ్, తత్పుర్యష్టకమిత్యుక్తం భూతహృత్పద్మషట్పదమ్, తస్మింస్తు తీవ్ర
సంవేగాద్భావయద్భాసురం వపుః, స్థూలతామేతి పాకేన మనో

బిల్వఫలం యథా, మూపాస్థ ద్రుతహేమాభం స్ఫురితం విమలాంబరే, సన్నివేశ మథా దత్తేత త్తేజ స్స్వస్వభావతః, ఊర్ధ్వం శిరః పిణ్డమయ మధఃపాదమయ స్తథా, పార్శ్వయో ర్హ స్తసంస్థానంమధ్యే చోదరధర్మిణమ్, కాలేన స్ఫుటతా మేత్య భవత్యమలవిగ్రహమ్, బుద్ధిసత్త్వబలోత్సాహవిజ్ఞానైశ్వర్యసంస్థితః, సఏవ భగవాన్ బ్రహ్మా సర్వలోకపితామహః, అవలోక్య వపు ర్బ్రహ్మా కాన్త మాత్మీయ ముత్తమమ్, చిన్తామభ్యేత్యభగవాం స్త్రికాలామలదర్శనః, ఏతస్మిన్పరమాకాశే చిన్మాత్రైకాత్మరూపిణి, అదృష్టపారపర్యన్తే ప్రథమ ఙ్కిమ్భవే దితి, ఇతిచిన్తితవాన్ బ్రహ్మా సద్యోజాతాలాత్మదృక్. అపశ్య త్సర్గ బృందాని సమతీతా న్యనేకశః, స్మరత్యథో స సకలాన్ సర్వధర్మగుణక్రమాత్, లీలయాకల్పయామాస చిత్రాః సఙ్కల్పతః ప్రజాః. నానాచారసమారమ్భాగన్ధర్వనగరంయథా, తాసాం స్వర్గాపవర్గార్థం ధర్మకామార్థసిద్ధయే, అనన్తాని విచిత్రాణి శాస్త్రాణిసమకల్పయత్,విరిఞ్చిరూపాన్మనసః కల్పితత్వాజ్జగత్స్థితేః, తావత్స్థితిరియంప్రోక్తా తన్నాశేనాశమాప్నుయాత్, నజాయతే నమ్రియతే క్వచి త్కిఞ్చి త్కదాచన, పరమార్థేనవిప్రేన్ద్ర మిథ్యాసర్వన్తు దృశ్యతే, కోశ మాశాభుజఙ్గానాం సంసారాడంబరన్త్యజ, అస దేతదితి జ్ఞాత్వా మాతృభావం నివేశయ, గన్ధర్వనగరస్యార్థే భూషితేఽభూషితే తథా, అవిద్యాంశే సుతాజాయా కః క్రమస్సుఖదుఃఖయోః, ధనదారేషు వృద్ధేషు దుఃఖయుక్తం నతుష్టతా, వృద్ధాయాం మోహమాయాయాంకః సమాశ్వాసవానిహ, యైరేవజాయతేరాగో మూర్ఖస్యాధికతాంగతైః, తైరేవ[1]భాగైః ప్రాజ్ఞస్య విరాగ ఉపజాయతే, అతో నిదాఘతత్త్వజ్ఞ వ్యవహారేషు సంసృతేః, నష్టంనష్టముపేక్షస్వ ప్రాప్తం ప్రాప్త ముపాహర, అనాగతానాం భోగానామవాంఛన మకృత్రిమమ్, ఆగతానాంచ సంభోగ ఇతి పండితలక్షణం, శుద్ధం సదసతో ర్మధ్యం పదంబుధ్యావలంబ్యచ, సబాహ్యాభ్యంతరందృశ్యం మా గృహాణవిముంచమా, యస్యనేచ్ఛా తథాఽనిచ్ఛా జ్ఞస్య కర్మణితిష్ఠతః, నతస్యలిప్యతేప్రజ్ఞా పద్మపత్రమివాంబుభిః, యదితేనేన్ద్రియార్థశ్రీ స్స్పదతే హృదివై ద్విజ, తదావిజ్ఞాతవిజ్ఞేయ స్సము త్తీర్ణో భవార్ణవాత్,

1 భోగైః.

ఉచ్చైః పదాయపరయా ప్రజ్ఞయా వాసనాగణాత్, పుష్పాద్గంధ[1]మహోహ్యారం చేతోవృత్తిం పృథక్కురు, సంసారాంబునిధావస్మిన్వాసనాంబుపరిప్లుతే, యే ప్రజ్ఞానావ మారూఢాస్తే తీర్ణాః పండితాః పరే, నత్యజన్తి నవాంఛన్తి వ్యవహారం జగద్గతమ్, సర్వమేవానువర్తన్తే పారావారవిదో జనాః, అనన్తస్యాత్మతత్త్వస్య సత్తాసామాన్యరూపిణః, చితశ్చేత్యోన్ముఖత్వం యత్తత్సఙ్కల్పాఙ్కురం విదుః, [2]లేశతః ప్రాప్తసత్తాక స్సఏవ ఘనతాం శనైః, యాతి చిత్తత్వమాపూర్య దృఢం చాకాశమేఘవత్, భావయన్తి చితిశ్చైత్యం వ్యతిరిక్తమివాత్మనః, సఙ్కల్పతామివాయాతి బీజమఙ్కురతామివ, సఙ్కల్పనం హి సఙ్కల్ప స్స్వయమేవ ప్రజాయతే, వర్ధతే స్వయమేవాశు దుఃఖాయ న సుఖాయ యత్, మా సఙ్కల్పయ సఙ్కల్పం మాభావ మ్భావయ స్థితౌ, సఙ్కల్పనాశనే యత్తోన భూయోఽననుగచ్ఛతి, భావనాభావమాత్రేణ సఙ్కల్పః క్షీయతే స్వయమ్, సఙ్కల్పేనైవ సఙ్కల్పం మనసైవ మనోమునే, ఛిత్వా స్వాత్మని తిష్ఠ త్వం కిమేతావతి దుష్కరమ్, యథైవేదం నభశ్శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తథైవహి, తండులస్యయథా చర్మ యథా తామ్రస్య కాళిమా, నశ్యతి క్రియయా విప్ర పురుషస్య తథా మలమ్, జీవస్యతండులస్యేవ మలం సహజమప్యలమ్, నశ్యత్యేవ నసన్దేహ స్తస్మాదుద్యోగవాన్భవే దితి మహోపనిషత్.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. అన్తరాస్థామ్పరిత్యజ్య భావశ్రీం భావనామయీమ్, యోఽసి సోఽసి జగత్యస్మిన్ లీలయా విహరానఘ, సర్వత్రాహమకర్తేతి దృఢభావనయాఽనయా, పరమామృతనామ్నీ సా సమతైవావశిష్యతే, ఖేదోల్లాసవిలాసేషుస్వాత్మకర్తృతయైకయా, స్వసఙ్కల్పే క్షయం యాతే సమతైవావశిష్యతే, సమతా సర్వభావేషు యాఽసౌ సత్యపరాస్థితిః, తస్యామవస్థితం చిత్తం న భూయో జన్మభాగ్భవేత్, అథవా సర్వకర్తృత్వమకర్తృత్వంచ వై మునే, సర్వం త్యక్త్వా మనః పీత్వా యోఽసిసోఽసి స్థిరో భవ, శేషస్థిరసమాధానో యేన త్యజసి తత్త్యజ, చిన్మనః కలనాకారం ప్రకాశతిమిరాదికమ్, వాసనాం వాసితార ఇప్ర

1 మనోహారం. 2 లేశతః.

ప్రాణస్పన్దనపూర్వకమ్, సమూలమఖిలం త్యక్త్వా వ్యోమసామ్యః ప్రశా
న్తధీః, హృదయాత్సంపరిత్యజ్య సర్వవాసనపఙ్క్తయః, యస్తిష్ఠతి
గతవ్యగ్రస్స ముక్తః పరమేశ్వరః, దృష్టం ద్రష్టవ్యమఖిలం భ్రాన్తం
భ్రాన్త్వా దిశో దశ, యుక్త్యా వై చరతో జ్ఞస్య సంసారో గోష్పదాకృతిః,
సబాహ్యాభ్యన్తరే దేహే హ్యధ ఊర్ధ్వం చ దిక్షు చ, ఇత ఆత్మా తతోఽ
ప్యాత్మా నాస్త్యనాత్మమయం జగత్, న తదస్తి న యత్రాహం న త
దస్తి న తన్మయమ్, కిమన్యదభివాఞ్ఛామి సర్వం సచ్చిన్మయం తతమ్,
సమస్తం ఖల్విదం బ్రహ్మ సర్వమాత్మేదమాతతమ్, అహమన్య మిద
ఞ్చాన్యదితి భ్రాన్తిం త్యజానఘ, తతో బ్రహ్మఘనే నిత్యే సమ్భవన్తి
న కల్పితాః, న శోకోఽస్తి న మోహోఽస్తి న జరాఽస్తి న జన్మ వా, యదస్తీ
హ తదేవాస్తి విజ్వరో భవ సర్వదా, యథా ప్రాప్తానుభవతస్సర్వత్రా
నభివాఞ్ఛనాత్, త్యాగాదానపరిత్యాగీ విజ్వరో భవ సర్వదా, యస్యే
దం జన్మ పాశ్చాత్యం తమాశ్వేవ మహామతే, విశన్తి విద్యా విమలా
ముక్తా వేణుమివోత్తమమ్, విరక్తమనసాం సమ్యక్స్వప్రసఙ్గాదుదా
హృతమ్, ద్రష్టృదృశ్యసమాయోగాత్ప్రత్యయానన్దనిశ్చయః, యస్తం
స్వమాత్మతత్త్వోత్థం నిష్పన్దం సముపాస్మహే, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్య
క్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాసమాత్మానం సముపాస్మహే,
ద్వయోర్మధ్యగతం నిత్యమస్తి నాస్తీతి పక్షయోః, ప్రకాశనమ్ప్ర
కాశానామాత్మానం సముపాస్మహే, సన్త్యజ్య హృద్గుహేశానం దేవ
మన్యం ప్రయాన్తి యే, తే రత్నమభివాఞ్ఛన్తి త్యక్తహస్తస్థకౌస్తుభాః
ఉత్థితానుత్థితానేతానిన్ద్రియాదీన్పునః పునః, హన్యాద్వివేకదణ్డేన వజ్రే
ణేవ హరిర్గిరీన్, సంసారరాత్రిదుస్స్వప్నే శూన్యే దేహమయే భ్రమే,
సర్వమేవాపవిత్రం తద్దృష్టం సంసృతివిభ్రమమ్, అజ్ఞానోపహతో
బాల్యే యౌవనే వనితాహతః, శేషే కలత్రచిన్తార్తః కిం కరోతి నరా
ధమః, సతో సత్తా స్థితా మూర్ధ్ని రమ్యాణాం మూర్ధ్న్యరమ్యతా,
సుఖానాం మూర్ధ్ని దుఃఖాని కిమేకం సంశ్రయామ్యహమ్, యేషాం
నిమేషణోన్మేషౌ జగతః ప్రలయోదయౌ, తాదృశాః పురుషా యాన్తి
మాదృశాం గణనైవ కా, సంసార ఏవ దుఃఖానాం సీమాన్త ఇతి కథ్యతే,
తన్మధ్యే పతితే దేహే సుఖమాసాద్యతే కథమ్, ప్రబుద్ధోఽస్మి ప్రబుద్ధోఽస్మి,

దృష్టశ్చోరోఽయ మాత్మనః, మనోనామ నిహన్మ్యేనం మనసాస్మి చిరం
హతః, మాఖేదం భజ హేయేషు నోపాదేయపరో భవ, హేయాదేయ
దృశౌ త్యక్త్వా శేషస్థ స్సుస్థిరో భవ, నిరాశతా నిర్భయతా నిత్యతా సమ
తాజ్ఞతా, నిరీహతా నిష్క్రియతా సౌమ్యతా నిర్వికల్పతా, ధృతిర్మైత్రీ
మన స్తుష్టి ర్మృదుతా మృదుభాషతా, హేయోపాదేయ నిర్ముక్తే జ్ఞే
తిష్ఠ త్వ్యపవాసనం, గృహీతతృష్ణా శబరీ వాసనాజాల మాతతం, సం
సారవారిప్రసృతం చిన్తాతన్తుభి రాతతం, అనయా తీక్ష్ణయా తాత ఛిన్ధి
బుద్ధిశలాకయా, వాత్యయైవాంబుదం జాలం ఛిత్వా తిష్ఠత తే పదే, మన
సైవ మన శ్ఛిత్వా కురారేణైవ పాదపం, పదం పావన మాసాద్య సద్య
ఏవ స్థిరో భవ, తిష్ఠ న్గచ్ఛం త్స్వపన్ జాగ్రన్ నివస న్నుత్పతన్ పతన్,
అసదే వేద మిత్యన్త ర్నిశ్చి త్యాస్థాం పరిత్యజ, దృశ్య మాశ్రయ
సీదం చే త్తత్సచిత్తోఽసి బద్ధవాన్, దృశ్యం సన్త్యజసీదం చే త్తదచి
త్తోఽసి మోక్షవాన్, నాహం నేద మితి ధ్యాయం స్తిష్ఠత్వ మచలా
చలః, ఆత్మనో జగత శ్చాంతర్ద్రష్టృదృశ్యదశాన్తరే, దర్శనాఖ్యం స్వ
మాత్మానం సర్వదా భావయ న్భవ, స్వాద్యస్వాదక సన్త్యక్తం స్వాద్య
స్వాదక మధ్యగం, స్వదనం కేవలం ధ్యాయన్ పరమాత్మమయో భవ,
అవలంబ్య నిరాలమ్బం మధ్యేమధ్యే స్థిరో భవ, రజ్జుబద్ధా విముచ్యంతే
తృష్ణాబద్ధా న కేనచిత్, తస్మా న్నిదాఘ తృష్ణాం త్వం త్యజ సఙ్కల్ప
వర్జనాత్, ఏతా మహంభావమయీ మపుణ్యాం ఛిత్వా సహంభావశి
లాకయైవ, స్వభావజాం భవ్యభవా న్తభూమా భవప్రశాన్తా ఖిలభూతభీ
తిః, అహ మేషాంపదార్థానా మేతే చ మమ జీవితమ్, నాహమేభి ర్వి
నా కశ్చి న్నమయైతే వినాకిల, ఇత్యంత ర్నిశ్చయంత్యక్త్వా విచార్య మ
నసా సహ, నాహం పదార్థస్య న మే పదార్థ ఇతిభావితే, అంతశ్శీతళయా
బుధ్యా కుర్వతో లీలయా క్రియాం, యో నూనం వాసనాత్యాగో ధ్యే
యో బ్రహ్మన్ ప్రకీర్తితః, సర్వం సమతయా బుధ్యా యః కృత్వా వాస
నాక్షయం, జహాతి నిర్మమో దేహం నేయోఽసౌ వాసనాక్షయః, అహ
ఙ్కారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవయః, తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యా
గీ సజీవ న్ముక్త ఉచ్యతే, నిర్మూలం కలనాం త్యక్త్వా వాసనాం య శ్శమఙ్గ

తః, [1]నేయత్యాగ మిమం విద్ధి ముక్తం తం బ్రాహ్మణోత్తమమ్, ద్వా
వేతౌ బ్రహ్మతాం యాతౌ ద్వావేతౌ విగతజ్వరౌ, ఆపతత్సు యథా
కాలం సుఖదుఃఖే ష్వనారతౌ, సన్యాసయోగినౌ దాంతౌ విద్ధి సాంతౌ
మునీశ్వర, ఈప్సితానీప్సితే నస్తో యస్యాంతర్వర్తిదృష్టిషు, సుషు
ప్తివ ద్య శ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, హర్షామర్షభయక్రోధ కామకా
ర్పణ్యదృష్టిభిః, నహృష్యతిగ్లాయతి యః పరామర్శవివర్జితః, బాహ్యార్థ
వాసనోద్భూతా తృష్ణా బద్ధేతి కథ్యతే, సర్వార్థవాసనోన్ముక్తా తృష్ణా
ముక్తేతిభణ్యతే, ఇద మస్తు మ మేత్యంత మిచ్ఛాం ప్రార్థనయాన్వి
తామ్, తాం తీక్ష్ణాం శృంఖలాంవిద్ధి దుఃఖజన్మభయప్రదామ్, తామేతాం
సర్వభావేషు సత్స్వసత్సుచ సర్వదా, సంత్యజ్య పర మోదారం పదమేతి
మహామనాః, బంధాస్థా మథ మోక్షాస్థాం సుఖదుఃఖదశా మపి, త్యక్త్వా
సదసదాస్థాం త్వం తిష్ఠా క్షుబ్ధమహాబ్ధివత్, జాయతే నిశ్చయ స్సాధో
పురుషస్య చతుర్విధః, ఆపాదమస్తక మహం మాతాపితృవినిర్మితః,
ఇత్యేకో నిశ్చయో బ్రహ్మన్బంధాయాసవిలోకనాత్, అతీత స్సర్వభా
వేభ్యోవాలాగ్రా ద ప్యహంతనుః, ఇతి ద్వితీయో మోక్షాయ నిశ్చయో
జాయతే సతామ్, జగజ్జాలపదార్థాత్మా సర్వఏవాహ మక్షయః, తృతీ
యో నిశ్చయశ్శ్రోక్తో మోక్షాయైవ ద్విజోత్తమ, అహం జగద్వా సక
లం శూన్యం వ్యోమసమం సదా, ఏవమేష చతుర్థోఽపి నిశ్చయో
మోక్షసిద్ధిదః, ఏతేషాం ప్రథమః ప్రోక్త స్తృష్ణయా బద్ధయోగ్యయా,
శుద్ధతృష్ణాత్రయ స్స్వచ్ఛా జీవన్ముక్త విలాసినః, సర్వం చాప్యహ మే
వేతి నిశ్చయో యో మహామతే, త మాదాయ విషాదాయ న భూ
యో జాయతే మతిః, శూన్యం తత్ప్రకృతి ర్మాయా బ్రహ్మవిజ్ఞానమి
త్యపి, శివః పురుష ఈశానో నిత్య మాత్మేతి కథ్యతే, ద్వైతాద్వై
తసముద్భూతైర్జగన్నిర్మాణలీలయా, పరమాత్మమయీ శక్తి రద్వైతైవ
విజృంభతే, సర్వాతీతపదాలంబీ పరిపూర్ణైకచిన్మయః, నోద్వేగీ
నచతుష్టాత్మా సంసారే నావసీదతి, ప్రాప్తకర్మకరోనిత్యం శత్రుమిత్రస
మానదృక్, ఈహితానీహితై ర్ముక్తో న శోచతి న కాంక్షతి. సర్వ

---

1 జ్ఞేయ.

స్వాభిమతంవక్తా చోదితః పేశలోక్తిమాన్, ఆశయజ్ఞశ్చ భూతానాం
సంసారే నావసీదతి, పూర్వాం దృష్టి మవష్టభ్య ధ్యేయత్యాగవిలాసినీమ్,
జీవన్ముక్తతయా స్వస్థో లోకే విహర విజ్వరః, అన్త స్సన్త్యక్తసర్వాశో
వీతరాగో వివాసనః, బహి స్సర్వ సమాకారో లోకే విహర విజ్వరః,
బహిః కృత్రిమ సంరంభో హృది సంరంభ వర్జితః, కర్తా బహి రకర్తాంత
ర్లోకే విహర శుద్ధధీః, త్యక్తాహఙ్కృతి రాశ్వస్త మతి రాకాశశోభనః,
అగృహీతకళఙ్కాఙ్కో లోకే విహర శుద్ధధీః, ఉదారః పేశలాచార
స్సర్వాచారానువృత్తిమాన్, అన్త స్సంగపరిత్యాగీ బహి స్సంసారవా
నివ, అంత ర్వైరాగ్య మాదాయ బహిరాశోన్ముఖే హితః, అయం
బన్ధు రయం నేతి [1]గణనా లఘుచేతసామ్, ఉదారచరితానాన్తు వసు
ధైవ కుటుమ్బకమ్, భావాభావవినిర్ముక్తం జరామరణవర్జితమ్, ప్రశాన్తక
లనారమ్భం నీరాగం పదమాశ్రయ, ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితి స్స్వచ్ఛా నిష్కా
మా విగతామయా, ఆదాయ విహర [2]న్నేవం సఙ్కటేషు విముహ్యతి,
వైరాగ్యేణాథ [3]శస్త్రేణ మహత్త్వాదిగుణై రపి, యత్సంకల్పహరార్థ న్త
త్స్వయమే వోన్నయే న్మనః, వైరాగ్యా త్పూర్ణతా మేతి మనోనాశ
దశానుగమ్, ఆశయా రక్తతా మేతి శరదీవ సరోమలమ్, తమేవ భుక్త
విరసం వ్యాపారౌఘంపునఃపునః,దివసే దివసే కుర్వ న్ప్రాజ్ఞః కస్మా న్న లజ్జ
తే, చిచ్చైత్యకలితో బద్ధ స్తన్ముక్తో ముక్తి రుచ్యతే,చిదచైత్యాకిలాత్మేతి
సర్వసిద్ధాన్తసంగ్రహః, ఏతం నిశ్చయమాదాయ విలోకయ యథేచ్ఛ
యా, స్వయమేవాత్మనాత్మాన మానన్దం పద మాప్స్యసి, చిదహం చిది
మే లోకా శ్చి దాశా శ్చి దిమాః ప్రజాః, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవ
లామలరూపవాన్, నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః,
చైత్య నిర్ముక్త చిద్రూపం పూర్ణజ్యోతిస్స్వరూపకమ్, సంశాన్త సర్వసం
వేద్యం సంవిన్మాత్ర మహం మహాత్, సంశాన్తసర్వసఙ్కల్పః ప్రశాన్త
స్సకలేషణః, నిర్వికల్పపదఙ్గత్వా స్వస్థో భవ మునీశ్వరేతి, య ఇమాం
మహోపనిషదం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతే, అశ్రోత్రియ శ్శ్రోత్రియో
భవతి, అనుపనీత ఉపనీతో భవతి, సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు
పూతో భవతి, ససూర్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స సత్య

1 కలనా. 2 నైవం. 3 శాసేన

పూతో భవతి, స సర్వపూతో భవతి, సనర్వైర్వేదైర్జ్ఞాతో భవతి, సనర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, సనర్వైర్దేవైరనుధ్యాతో భవతి, సన ర్వక్రతుభి రిష్టవాన్ భవతి, గాయత్ర్యాష్షష్టిసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ఇతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణిజప్తాని ఫలాని భవంతి ప్రణవానా మయుతం జప్తం భవతి, అచక్షుషః పఙ్క్తిం పునాతి, ఆసప్తమాన్ పురుషయుగాన్ పునాతి, ఇత్యాహభగవాన్ హిరణ్యగర్భః, జాప్యేనామృతత్వఞ్చగచ్ఛతీ త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయ న్త్వితి శాన్తిః.

ఇతి సామవేదీయ మహోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౬౨. యజుర్వేదీయ శారీరకోపనిషత్.

శ్లో. తత్త్వగ్రామోపాయసిద్ధం పరతత్త్వస్వరూపకమ్,
శారీరోపనిష ద్వేద్యం శ్రీరామబ్రహ్మమేగతిః

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః.

ఓమ్. అథాతః పృథివ్యాదిమహాభూతా నాగ్ సమవాయగ్ శరీరం యత్కఠినం సా పృథివీ యద్ద్రవం తదాపో యదుష్ణంత త్తేజో యత్సఞ్చరతి సవాయు ర్యత్సుషిరం తదాకాశమ్, శ్రోత్రాదిజ్ఞానేంద్రియాణి శ్రోత్రమాకాశే వాయౌ త్వగగ్నౌ చక్షు రప్సుజి హ్వా పృథివ్యాం ఘ్రాణ మితి, ఏవ మింద్రియాణాం యథాక్రమేణ శబ్దస్పర్శ రూపరస గన్ధా శ్చైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాఖ్యాని కర్మేంద్రియాణి తేషాఙ్క్రమేణ వచనాదానగమనవిసర్గానన్దా శ్చైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, మనోబుద్ధిరహఙ్కార శ్చిత్త మిత్యన్తఃకరణచతుష్టయమ్, తేషాఙ్క్రమేణ సఙ్కల్ప వికల్పాధ్యవసాయాభిమానావ ధారణాస్వరూపా శ్చైతే విషయాః, మనస్థానం గళాన్తంబుద్ధేర్వదన మహ

ఙ్కారస్యహృదయం చిత్తస్య నాభిరితి, అస్థిచర్మనాడీరోమ మాంసాశ్చే
తి పృథివ్యంశాః, మూత్రశ్లేష్మరక్తశుక్లస్వేదా అబంశాః, క్షుత్తృష్ణాలస్య
మోహమైథునాన్యగ్నేః, ప్రచారణవిలేఖనస్థూలాక్ష్యున్మేషనిమేషాది వా
యోః, కామక్రోధలోభమోహభయాన్యాకాశస్య, శబ్దస్పర్శరూపరస
గన్ధాః పృథివీ గుణాః, శబ్దస్పర్శరూపరసాశ్చాపాంగుణాః శబ్దస్పర్శరూ
పాణ్యగ్నిగుణాః, శబ్దస్పర్శావితి వాయు గుణౌ, శబ్ద ఏక ఆకాశస్య,
సాత్త్వికరాజసతామసలక్షణాని త్రయో గుణాః, అహింసా సత్య మస్తే
య బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహాః, అక్రోధో గురుశుశ్రూషా శౌచస్సన్తోషఆర్జ
వమ్, అమానిత్వ మదమ్భిత్త్వమాస్తికత్వ మహింస్రతా, ఏతేసర్వేగుణా
జ్ఞేయాః సాత్త్వికస్య విశేషతః, అహం కర్తాఽస్మ్యహం భోక్తాఽస్మ్య
హం వక్తాభిమానవాన్, ఏతే గుణా రాజసస్య ప్రోచ్యన్తే బ్రహ్మవిత్త
మైః, నిద్రాలస్యే మోహరాగౌ మైథునం చౌర్యమేవచ, ఏతేగుణా
స్తామసస్య ప్రోచ్యన్తే బ్రహ్మవాదిభిః, ఊర్ధ్వే సాత్త్వికో మధ్యే రాజ
సోఽధస్తాత్తామసఇతి, సత్యజ్ఞానగ్ం సాత్త్వికం ధర్మజ్ఞానగ్ం రాజసమ్,
తిమిరాన్ధం తామస మితి, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి స్తురీయ మితిచ
చతుర్విధావస్థాః, జ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియాన్తఃకరణచతుష్టయంచతుర్ద
శకరణయుక్తం జాగ్రత్, అన్తఃకరణచతుష్టయైరేవసంయుక్త స్స్వ
ప్నః, చిత్తైకకరణా సుషుప్తిః, కేవలజీవయుక్తమేవ తురీయ మితి
ఉన్మీలితనిమీలిత మధ్యస్థజీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్మా క్షేత్రజ్ఞ
ఇతి విజ్ఞాయతే, బుద్ధికర్మేన్ద్రియ ప్రాణపఞ్చకై ర్మనసా ధియా, శరీరగ్ం
సప్తదశభి స్సూక్ష్మం తల్లింగముచ్యతే, మనోబుద్ధిరహఙ్కారః ఖానిలాగ్ని
జలానిభూః, ఏతాఃప్రకృతయ స్త్వష్టౌ వికారా షోడశాపరే, శ్రోత్రం
త్వక్చక్షుషీ జిహ్వాఘ్రాణం చైవతు పఞ్చమమ్, పాయూపస్థౌ
కరౌ పాదౌ వాక్చైవదశమీమతా, శబ్ద స్స్పర్శశ్చరూపఞ్చ రసో
గన్ధస్తథైవచ, త్రయోవింశతిరేతాని తత్త్వాని ప్రకృతాని తు, చతు
ర్వింశతిరవ్యక్తం ప్రధానం పురుషః పర ఇత్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనా వవత్వితి శాన్తిః.

ఇతి శారీరకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౬౩. యజుర్వేదీయ యోగశిఖోపనిషత్.

శ్లో. యోగజ్ఞానే యత్ప్రదాప్తి సాధనత్వేనవిశ్రుతే,
తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఓమ్. సర్వే జీవా స్సుఖై ర్దుఃఖై ర్మాయాజాలేన వేష్టితాః, తేషాం ముక్తిః కథన్దేవ కృపయా వద శఙ్కర, సర్వసిద్ధికరం మార్గం మాయాజాలనికృన్తనమ్, జన్మమృత్యుజరావ్యాధి నాశనం సుఖదం వద. ఇతి హిరణ్యగర్భః పప్రచ్ఛ, స హోవాచ మహేశ్వరః, నానా మార్గైస్తు దుష్ప్రాపం కైవల్యం పరమం పదమ్, సిద్ధిమార్గేణ లభతే నాన్యథా పద్మసమ్భవ, పతితా శ్శాస్త్రజాలేషు ప్రజ్ఞయా తేన మోహితాః, స్వాత్మప్రకాశరూపంత త్కిం శాస్త్రేణ ప్రకాశ్యతే, నిష్కళం నిర్మలం శాన్తం సర్వాతీతం నిరామయమ్, తదేవ జీవరూపేణ పుణ్యపాపఫలై ర్వృతమ్, పరమాత్మపదం నిత్యం తత్కథం జీవతాఙ్గతమ్, తత్త్వాతీతం మహాదేవ ప్రసాదా త్కథయేశ్వర. సర్వభావపదాతీతం జ్ఞానరూపం నిరంజనమ్, వాయువ త్స్ఫురితం స్వస్మిం తత్రాహఙ్కృతి రుత్థితా. పఞ్చాత్మక మభూత్పిణ్డం ధాతుబద్ధంగుణాత్మకమ్, సుఖదుఃఖై స్సమాయుక్తం జీవభావనయా కురు, తేన జీవాభిధా ప్రోక్తా విశుద్ధే పరమాత్మని, కామక్రోధభయఞ్చాపి మోహలోభమదో రజః, జన్మమృత్యుశ్చ కార్పణ్యం శోక స్తన్ద్రా క్షుధా తృషా, తృష్ణా లజ్జా భయం దుఃఖం విషాదో హర్ష మేవచ, ఏభి ర్దోషై ర్వినిర్ముక్త స్సజీవ శ్శివ ఉచ్యతే. తస్మా ద్దోషవినాశార్థ ముపాయ ఙ్కథయామి తే, జ్ఞానం కేచి ద్వద న్త్యత్ర కేవలం త న్నసిద్ధయే, యోగహీనంకథం జ్ఞానం మోక్షద మ్భవతీహ భో, యోగోఽపి జ్ఞానహీనస్తున క్షమో మోక్షకర్మణి, తస్మాద్ జ్ఞానఞ్చ యోగఞ్చ ముముక్షుర్దృఢ మభ్యసేత్, జ్ఞానస్వరూప మేవాదౌ జ్ఞేయంజ్ఞానైక

సాధనమ్, అజ్ఞానం కీదృశం చేతి ప్రవిచార్యం ముముక్షుణా, జ్ఞాతం యేన
నిజం రూపం కైవల్యం పరమం పదమ్, అసౌ దోషై ర్వినిర్ముక్తః కామక్రో
ధభయాదిభిః, సర్వదోషై ర్వృతో జీవః కథం జ్ఞానేన ముచ్యతే, స్వా
త్మరూపం యథా జ్ఞానం పూర్ణం తద్వ్యాపకం తథా, కామక్రోధాది
దోషాణాం స్వరూపా న్నాస్తి భిన్నతా, పశ్చా త్తస్య విధిః కిన్ను నిషే
ధోఽపి కథం భవేత్, వివేకీ సర్వదా ముక్త స్సంసారభ్రమవర్జితః, పరి
పూర్ణస్వరూపం త త్సత్యం కమలసమ్భవ. సకలం నిష్కళం చైవ పూర్ణ
త్వాచ్చ తదేవ హి, కలనా స్ఫూర్తిరూపేణ సంసారభ్రమతాం గతమ్,
నిష్కలం నిర్మలం సాక్షా త్సకలం గగనోపమమ్, ఉత్పత్తిస్థితిసంహార
స్ఫూర్తిజ్ఞానవివర్జితమ్, ఏతద్రూపం సమాయాత స్స కథం మోహసా
గరే, నిమజ్జతి మహాబాహో త్యక్త్వా విద్యాం పునఃపునః, సుఖదుఃఖా
ది మోహేషు యథా సంసారిణాం స్థితిః, తథా జ్ఞానీ యథా తిష్ఠే
ద్వాసనావాసిత స్తథా, తయోర్నాస్తి విశేషోఽత్ర సమా సంసారభావ
నా, జ్ఞానఞ్చే దీదృశం జ్ఞాతమజ్ఞానం కీదృశం పునః, జ్ఞాననిష్ఠో విరక్తోఽపి
ధర్మజ్ఞో విజితేన్ద్రియః, వినా [1] దేహోఽపి యోగేన న మోక్షం లభతే
విధే, అపక్వాః పరిపక్వాశ్చ దేహినో ద్వివిధా స్మృతాః, అపక్వా
యోగహీనాస్తు పక్వా యోగేన దేహినః, సర్వో యోగాగ్నినా
దేహో హ్యజడ శ్శోకవర్జితః, జడస్తు పార్థివో జ్ఞేయో హ్యపక్వో
దుఃఖదో భవేత్, ధ్యానస్థోఽసౌ తథా ప్యేవ మిన్ద్రియై ర్వివశో భ
వేత్, తాని గాఢం నియమ్యాపి తథా ప్యన్యైః ప్రబాధ్యతే, శీతోష్ణ
సుఖదుఃఖాద్యై ర్వ్యాధిభి ర్మానసై స్తథా, అన్యై ర్నానావిధై
ర్జీవై శ్శస్త్రాగ్నిజలమారుతైః, శరీరం పీడ్యతే తైస్తై శ్చిత్తం సంక్షుభ్య
తే తతః, తథా ప్రాణవిపత్తౌ తు క్షోభ మాయాతి మారుతః, తతో దుః
ఖశతై ర్వ్యాప్తం చిత్తం క్షుబ్ధం భవే న్నృణామ్, దేహావసానసమయే
చిత్తే య ద్య ద్విభావయేత్, త త్త దేవ భవే జ్జీవ ఇత్యేవం జన్మకార
ణమ్, దేహాన్తే కిం భవే జ్జన్మ తన్న జానన్తి మానవాః, తస్మా ద్జ్ఞానం చ
వైరాగ్యం జీవస్య కేవలం శ్రమః, పిపీలికా యథా లగ్నా దేహే-

1 దేహేన.

ధ్యానా ద్విముచ్యతే, అసౌ కిం వృశ్చికై ర్దష్టో దేహాన్తేవా కథం సుఖీ, తస్మా న్మూఢా నజానన్తి మిథ్యాతర్కేణ వేష్టితాః, అహఙ్కృతి ర్యదా యస్య నష్టా భవతి తస్య వై, దేహ స్త్వపి భవే న్నష్టో వ్యాధయ శ్చాస్య కిం పునః, జలాగ్ని శస్త్రఘాతాది బాధా కస్య భవిష్యతి, యదా యదా పరిక్షీణా పుష్టాచాహఙ్కృతి ర్భవేత్, త మనేనాస్య నశ్యన్తి ప్రవర్తన్తే రుగాదయః, కారణేన వినా కార్యం న కదాచ న విద్యతే, అహఙ్కారం వినా తద్వ ద్దేహే దుఃఖం కథం భవేత్, శరీరేణ జితా స్సర్వే శరీరం యోగిభి ర్జితమ్, తత్కథం కురుతే తేషాం సుఖదుఃఖాదికం ఫలమ్, ఇన్ద్రియాణి మనోబుద్ధిః కామక్రోధాదికం జితమ్, తేనైవ విజితం సర్వం నాసౌ కేనాపి బాధ్యతే, మహాభూతాని తత్త్వాని సంహృతాని క్రమేణచ, సప్తధాతుమయో దేహో దగ్ధో యోగాగ్నినా శనైః, దేవై రపి నలక్ష్యేత యోగదేహో మహాబలః, భేదబన్ధవినిర్ముక్తో నానాశక్తిధరః పరః, యథాకాశ స్తథాదేహ ఆకాశా దపి నిర్మలః, సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరో దృశ్యః స్థూలాత్స్థూలో జడా జ్జడః, ఇచ్ఛారూపోహి యోగీన్ద్రః స్వతన్త్ర స్త్వజరామరః, క్రీడతే త్రిషు లోకేషు లీలయా యత్ర కుత్రచిత్, అచిన్త్యశక్తిమాన్ యోగీ నానారూపాణి ధారయేత్, సంహరేచ్చ పున స్తాని స్వేచ్ఛయా విజితేన్ద్రియః, నాసౌ మరణ మాప్నోతి పున ర్యోగబలేన తు, హఠేన మృతఏవాసౌ మృతస్య మరణం కుతః, మరణం యత్ర సర్వేషాం తత్రాసౌ పరిజీవతి, యత్ర జీవతి మూఢస్తు తత్రాసౌ మృతఏవ వై, కర్తవ్యం నైవ తస్యాస్తి కృతే నాసౌ న లిప్యతే, జీవన్ముక్త స్సదా స్వచ్ఛ స్సర్వదోషవివర్జితః, విరక్తాజ్ఞానిన శ్చాన్యే దేహేన విజితా స్సదా, తే కథం యోగిభిస్తుల్యా మాంసపిణ్డాః కుదేహినః, దేహాన్తేజ్ఞానిభిః పుణ్యా త్పాపాచ్చ ఫల మాప్యతే, ఈదృశస్తు భవే త్తత్త ద్భూత్వాజ్ఞానీ పునర్భవేత్, పశ్చాత్పుణ్యేన లభతే సిద్ధేన సహ సంగతిమ్, తత స్సిద్ధస్యకృపయా యోగీ భవతి నాన్యథా, తతో నశ్యతి సంసారో నాన్యథా శివభాషితమ్, యోగేన రహితం జ్ఞానం నమోక్షాయ భవే ద్విధే, జ్ఞానేనైవ వినాయోగో న సిద్ధ్యతి కదాచన, జన్మాన్తరైశ్చ బహుభి ర్యోగో జ్ఞానేన లభ్యతే, జ్ఞానంతు జన్మనైకేన యోగాదేవ ప్రజాయతే.

తస్మాద్యోగాత్పరో నాస్తి యోగమార్గస్తు మోక్షదః, ప్రవిచార్య
చిరం జ్ఞానం ముక్తోఽహమితి మన్యతే, కిం మనసా మనా ఏవ ముక్తో
భవతి తత్క్షణాత్, పశ్చాజ్జన్మాన్తర శతైర్యోగా దేవ విముచ్యతే, నతథా
భవతో యోగాజ్జన్మమృత్యూ పునఃపునః, ప్రాణాపానసమాయోగ
శ్చన్ద్రసూర్యైకతాభవేత్, సప్తధాతుమయం దేహ మగ్నినా రఞ్జయే
ద్ధ్రువమ్, వ్యాధయ స్తస్య నశ్యంతి ఛేదఖాతాదికా స్తథా, తదాసౌ
పరమాకాశరూపో దేహ్యవతిష్ఠతి, కింపున ర్బహునోక్తేన మరణం
నాస్తి తస్య వై, దేహీవ దృశ్యతే లోకే దగ్ధకర్పూరవత్స్వయమ్,
చిత్తం ప్రాణేన సమ్బద్ధం సర్వజీవేషు సంస్థితమ్, రజ్జ్వా యద్వత్సుసమ్బద్ధః
పక్షీ తద్వదిదంమనః, నానావిధై ర్విచారైస్తు నబాధ్యం జాయతే మనః,
తస్మాత్తస్యజయోపాయః ప్రాణఏవహి నాన్యథా, తర్కైర్జల్పైః శాస్త్ర
జాలై ర్యుక్తిభిర్మన్త్రభేషజైః, నవశో జాయతే ప్రాణ స్సిద్ధ్యుపా
యం వినా విధే, ఉపాయం తమవిజ్ఞాయ యోగమార్గే ప్రవర్తతే ఖణ్డ
జ్ఞానేన సహసా జాయతే క్లేశవత్తరః, యోఽజిత్వా పవనం మోహా
ద్యోగ మిచ్ఛతి యోగినామ్, సోఽపక్వం కుమ్భమారుహ్య సాగరం
తర్తు మిచ్ఛతి,యస్యప్రాణో విలీనోఽన్తః సాధకే జీవితే సతి,పిణ్డో
నపతిత స్తస్య చిత్తం దోషైః ప్రబాధ్యతే,శుద్ధేచేతసి తస్యైవస్వాత్మజ్ఞా
నం ప్రకాశతే, తస్మాద్జ్ఞానం భవేద్యోగా జ్జన్మనైకేన పద్మజ, తస్మా
ద్యోగం తమేవాదౌ సాధకో నిత్య మభ్యసేత్, ముముక్షుభిః ప్రాణజ
యః కర్తవ్యో మోక్షహేతవే, యోగాత్పరతరం పుణ్యం యోగాత్పర
తరం శివమ్, యోగాత్పరతరంసూక్ష్మం యోగాత్పరతరం నహి, యోఽ
పానప్రాణయో రైక్యం స్వరజో రేతసో స్తథా, సూర్యాచంద్రమసో
ర్యోగో జీవాత్మ పరమాత్మనోః, [1]ఏవన్తు ద్వన్ద్వజాలస్య సంయోగో
యోగ ఉచ్యతే, అథ యోగశిఖాంవక్ష్యే సర్వజ్ఞానేషు చోత్తమామ్,
యదాఽనుధ్యాయతే మన్త్రం గాత్రకమ్పోఽథజాయతే, ఆసనం పద్మ
కం బద్ధ్వా యచ్చాన్య దపి రోచతే, నాసాగ్రే దృష్టిమారోప్య హస్త
పాదౌచ సంయతౌ, మనస్సర్వత్రసంగృహ్య ఓఙ్కారం తత్ర చిన్త
యేత్, ధ్యాయతే సతతంప్రాజ్ఞో హృత్కృత్వా పరమేశ్వరమ్, ఏకస్త

1 ఏవంహి.

మ్యే నవద్వారే త్రిస్థూణే పఞ్చదైవతే, ఈదృశేతు శరీరేవా మతిమా
న్నోపలక్షయేత్, ఆదిత్యమండలాకారం రశ్మిజ్వాలాసమాకులమ్, తస్య
మధ్యగతం వహ్నిం జ్వాలయే ద్దీపవర్తివత్, దీపశిఖాతు యా మాత్రా
సామాత్రా పరమేశ్వరే, భిన్దన్తి యోగిన స్సూర్యం యోగాభ్యాసేన
వై పునః, ద్వితీయం సుషుమ్నాద్వారం పరిశుభ్రం సమర్పితమ్, కపా
లసంపుటం పీత్వా తతః పశ్యతి తత్పదమ్, అథ[1] తద్ధ్యాయతే జన్తు రాల
స్యాచ్చ ప్రమాదతః, యది త్రికాల మాగచ్ఛే త్సగచ్ఛే త్పుణ్యాస
ప్పదమ్, పుణ్యమేత త్సమాసాద్య సంక్షిప్య కథితం మయా, లబ్ధయో
గోఽథబుధ్యేత ప్రసన్నం పరమేశ్వరమ్, జన్మాన్తరసహస్రేషు యదాక్షీణ
న్తు కిల్బిషమ్, తదా పశ్యతి యోగేన సంసారోచ్ఛేదనం మహత్, అథ
నా సమ్ప్రవక్ష్యామి యోగాభ్యాసస్య లక్షణమ్, మరుజ్జయో యస్యసిద్ధ
స్సేవయే త్తన్గురుం సదా, గురువక్త్రప్రసాదేన కుర్యా త్ప్రాణజయం
బుధః, వితస్తిప్రమితం దైర్ఘ్యం చతురంగులవిస్తృతమ్, మృదులం ధవ
ళం ప్రోక్తం వేష్టనామ్బరలక్షణమ్, నిరుధ్య మారుతం గాఢం శక్తిచాల
నయుక్తితః, అష్టధా కుండలీభూతా మృజ్వీం కుర్యాత్తు కుండలీమ్, పా
యో రాకుఞ్చనం కుర్యా త్కుండలీం చాలయే త్తదా, మృత్యువక్త్ర
గత స్యాపి తస్య మృత్యుభయం కుతః, ఏతదేవ పరం గుహ్యం కథితన్తు
మయా తవ, వజ్రాసనగతో నిత్య మూర్ధ్వాకుఞ్చనమభ్యసేత్, వాయు
నా జ్వలితో వహ్నిః కుండలీ మనిశం దహేత్, సన్తప్తా సాగ్నినా జీవ
శక్తిః స్త్రైలోక్యమోహినీ, ప్రవిశేచ్చంద్ర[2]ఖండేతు సుషుమ్నావదనా
న్తరే, వాయునా వహ్నినా సార్ధం బ్రహ్మగ్రన్థిం భినత్తి సా, విష్ణు
గ్రన్థిం తతో భిత్వా రుద్రగ్రన్థౌ చ తిష్ఠతి, తతస్తు కుమ్భకై ర్గాఢం
పూరయిత్వా పునఃపునః, అథాఽభ్యసే త్సూర్యభేద ముజ్జాయీంచాపి
శీతలీమ్, భస్త్రాఞ్చ సహితో నామ స్యాచ్చతుష్టయకుమ్భకః, బన్ధ
త్రయేణ సంయుక్తః కేవలప్రాప్తికారకః, అథాస్యలక్షణం సమ్య
క్కథయామి సమాసతః. ఏకాకినా సముపగమ్య వివిక్తదేశం
ప్రాణాది రూప మమృతం పరమార్థతత్త్వం, లఘ్వాశినా ధృతిమతా
పరిభావితవ్యం సంసారరోగహర మౌషధ మద్వితీయమ్. సూర్యనాడ్యా

1 నధ్యా. 2 తుండేతు; దండేసు.

సమాకృష్య వాయుమభ్యాసయోగినా, విధివిత్కుమ్భకం కృత్వా రేచ
యేచ్ఛీతరశ్మినా, ఉదరే బహురోగఘ్నం క్రిమిదోషం నిహంతిచ,
ముహుర్ముహు రిదం కార్యం సూర్యభేద ముదాహృతమ్, నాడీభ్యాం
వాయు మాకృష్య కుణ్డల్యాః పార్శ్వయోః క్షిపేత్, ధారయే దుదరే
పశ్చా ద్రేచయే దిడయా సుధీః, కణ్ఠేకఫాదిదోషఘ్నం శరీరాగ్నివివర్ధ
నమ్, నాడీజలాపహం ధాతుగతదోషవినాశనమ్, గచ్ఛత స్తిష్ఠతః కార్య
ముజ్జాయాఖ్యన్తు కుమ్భకమ్, ముఖేన వాయుం సఙ్గృహ్య ఘ్రాణరన్ధ్రే
ణ రేచయేత్, శీతలీకరణ ఞ్చేదం హన్తి పిత్తం క్షుధాం తృషమ్, స్తన
యో రథ భస్త్రేవ లోహకారస్య వేగతః, రేచయే త్పూరయే ద్వా
యు మాశ్రమం దేహగన్ధియా, యథాశ్రమో భవే ద్దేహే తథా
సూర్యేణపూరయేత్, కణ్ఠసఙ్కోచనం కృత్వా పునశ్చన్ద్రేణ రేచయే
త్, వాతపిత్తశ్లేష్మహరం శరీరాగ్నివివర్ధనమ్, కుణ్డలీబోధకం వక్త్రదోష
ఘ్నం శుభదం సుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ ముఖాన్తస్థ కఫాద్యర్గళనాశనమ్,
సమ్యగ్బన్ధసముద్భూతం గ్రన్థిత్రయవిభేదకమ్, విశేషేణైవ కర్తవ్యం
భస్త్రాఖ్యం కుమ్భకం త్విదమ్, బన్ధత్రయ మథేదానీం ప్రవక్ష్యామి య
థాక్రమమ్, నిత్యం కృతే నతేనాసా వాయో ర్జయ మవాప్నుయాత్,
చతుర్ణామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే, బన్ధత్రయ మిద ఙ్కా
ర్యం వక్ష్యమాణం మయా హి తత్, ప్రథమో మూలబన్ధస్తు ద్వితీయో
డ్డీయణాభిదః, జాలంధర స్తృతీయస్తు లక్షణం కథయా మ్యహమ్,గుదం
పార్ష్ణ్యాతు సంపీడ్య వాయు మాకుఞ్చయే ద్బలాత్, వారంవారం
యథా చోర్ధ్వం సమాయాతిసమీరణః,ప్రాణాపానా నాదబిన్దూ మూల
బన్ధేన చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంసిద్ధిం యచ్ఛతో నాత్ర సంశ
యః, కుమ్భకాన్తే రేచకాదా కర్తవ్య స్తూడ్డీయాణకః, బన్ధో యేన
సుషుమ్నాయాం ప్రాణ స్తూడ్డీయతే యతః, తస్మా దుడ్డీయణాఖ్యోఽ
యం యోగిభి స్సముదాహృతః, ఉడ్డీయాణస్తు సహజం గురుణా కథితం
సదా, అభ్యసే త్త దతన్ద్రిస్తు వృద్ధోఽపి తరుణో భవేత్, నాభే రూర్ధ్వ
మధశ్చాపి త్రాణం కుర్యా త్ప్రయత్నతః, షాణ్మాస మభ్యసే న్మృత్యుం
జయత్యేవ నసంశయః, పూరకాన్తేతు కర్తవ్యో బన్ధో జాలన్ధరాభిధః.

కంఠసఙ్కోచరూపోఽసౌ వాయుమార్గనిరోధకః, కన్దమాకుఞ్చ్య
హృదయే స్థాపయేద్దృఢమిచ్ఛయా, బన్ధో జాలన్ధరాఖ్యోయమమృతా
ప్యాయకారకః, అధస్తాత్కుఞ్చనేనాశు కణ్ఠసఙ్కోచనే కృతే, మధ్యే
పశ్చిమతానేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, వజ్రాసనస్థితో యోగీ
చాలయిత్వాతు కుణ్డలీమ్, కుర్యాదనన్తరం భస్త్రీం కుణ్డలీమాశు
బోధయేత్, భిద్యన్తే గ్రన్థయో వంశే తప్తలోహశలాకయా, తథైవ
పృష్ఠవంశస్స్యాద్గ్రన్థిభేదస్తు వాయునా, పిపీలికాయాం లగ్నాయాం
కణ్డూస్తత్ర ప్రవర్తతే, సుషుమ్నాయాం తథాభ్యాసాత్సతతం వాయు
నా భవేత్, రుద్రగ్రన్థిం తతో భిత్త్వా తతో యాతి శివాత్మకమ్, చన్ద్ర
సూర్యౌ సమౌ కృత్వా తయోర్యోగః ప్రవర్తతే, గుణత్రయమతీతం
స్యాద్గ్రన్థిత్రయవిభేదనాత్, శివశక్తిసమాయోగే జాయతే పరమా
స్థితిః, యథాకరీ కరేణైవ పానీయం ప్రపిబేత్సదా, సుషుమ్నా వజ్ర
నాళేన పవమానం గ్రసేత్తథా, వజ్రదణ్డసముద్భూతా మణయశ్చై
కవింశతిః, సుషుమ్నాయాం స్థితాస్సర్వే సూత్రే మణిగణా ఇవ, మో
క్షమార్గే ప్రతిష్ఠానా సుషుమ్నా విశ్వరూపిణీ, యత్రైవ నిశ్చితః కాల
శ్చన్ద్రసూర్యనిబన్ధనాత్, ఆపూర్య కుమ్భితో వాయు ర్బహిర్నో
యాతి సాధకే, పునఃపునస్తద్వదేవ పశ్చిమద్వారలక్షణమ్, పూరిత
స్తు స తద్వారై రీషత్కుమ్భకతాం గతః, ప్రవిశేత్సర్వగాత్రేషు వాయుః
పశ్చిమమార్గకః, రేచితః క్షీణతాం యాతి పూరితః పోషయేత్తతః. య
త్రైవ జాతం సకళేబరం మనస్తత్రైవ లీనం కురుతే స యోగాత్, స ఏవ
ముక్తో నిరహఙ్కృతిస్స్యాత్ మూఢా న జానన్తి హి పిణ్డపాతినః, చిత్తం విన
ష్టం యది భాసితం స్యాత్తత్ర ప్రతీతో మరుతోఽపి నాశః, న చేద్యది స్యా
న్న తు తస్య శాస్త్రం నాత్మప్రతీతి ర్న గురు ర్న మోక్షః. జలూకా రుధిరం
యద్వద్బలాదాకృష్యతి స్వయమ్, బ్రహ్మనాడీ తథా ధాతూంత్సస్త
తాభ్యాసయోగతః, అనేనాభ్యాసయోగేన నిత్యమాసనబన్ధతః, చిత్తం
విలీనతామేతి బిన్దుర్నో యాత్యధస్తథా, రేచకం పూరకం ముక్త్వా
వాయునా స్థీయతే స్థిరం, నానానాదాః ప్రవర్తన్తే సంస్రవేచ్చన్ద్ర
మణ్డలమ్, నశ్యన్తి క్షుత్పిపాసాద్యాస్సర్వదోషాస్తతస్సదా, స్వరూపే

సచ్చిదానన్దస్థితి మాప్నోతి కేవలమ్, కథితస్తు తవ ప్రీత్యా హ్యేత
దభ్యాసలక్షణమ్, మన్త్రో లయో హఠో రాజ యోగోఽన్తర్భూమికాః
క్రమాత్, ఏక ఏవ చతుర్ధాఽయం మహాయోగోఽభిధీయతే, హకారేణ
బహిర్యాతి సకారేణ విశేత్పునః, హంసహంసేతి మన్త్రోఽయం సర్వ
జీవైశ్చ జప్యతే, గురువాక్యాత్సుషుమ్నాయాం విపరీతో భవేజ్జపః,
సోఽహం సోఽహమితి [1]ప్రోక్తో మన్త్రయోగః స ఉదాహృతః, ప్రతీతిర్మన్త్ర
యోగాచ్చ జాయతే పశ్చిమే పథి, హకారేణ తు సూర్యః స్యాత్స
కారేణేన్దురుచ్యతే, సూర్యాచన్ద్రమసోరైక్యం హఠ ఇత్యభిధీయతే,
హఠే[2]న గ్రస్యతే జాడ్యం సర్వదోష సముద్భవమ్, క్షేత్రజ్ఞః పరమా
త్మా చ తయోరైక్యం యదా భవేత్, తదైక్యే సాధితే బ్రహ్మన్ చిత్తం
యాతి విలీనతామ్, పవనః స్థైర్య మాయాతి లయయోగోదయే

సతి, లయాత్సంప్రాప్యతే సౌఖ్యం స్వాత్మానన్దం పరంపదమ్, యోని
మధ్యే మహాక్షేత్రే జపాబన్ధూకసన్నిభమ్, రజో వసతి జంతూనాం దేవి
తత్త్వం సమావృతమ్, రజసో రేతసో యోగా ద్రాజ యోగ ఇతి
స్మృతః, అణిమాదిపదం ప్రాప్య రాజతే రాజ యోగతః, ప్రాణాపా
నసమాయోగో జ్ఞేయం యోగచతుష్టయమ్, సంక్షేపాత్కథితం బ్రహ్మన్
నాన్యథా శివభాషితమ్, క్రమేణ ప్రాప్యతే ప్రాప్య మభ్యాసాదేవ నా
న్యథా, ఏకేనైవ శరీరేణ యోగాభ్యాసాచ్ఛనైశ్శనైః, చిరాత్సంప్రా
ప్యతే ముక్తిర్మర్కటక్రమ ఏవ సః, యోగసిద్ధిం వినా దేహః ప్రమాదా
ద్యది నశ్యతి, పూర్వవాసనయాయుక్తః శరీరం చాన్య[4]థాఽప్నుయా
త్, తతః పుణ్యవశాత్సిద్ధో గురుణా సహ సఙ్గతః, పశ్చిమద్వారమా
ర్గేణ జాయతే త్వరితం ఫలమ్, పూర్వజన్మకృతాభ్యాసా త్సత్వరం ఫల
మశ్నుతే, ఏతదేవ హి విజ్ఞేయం తత్కాకమత ముచ్యతే, నాస్తి కాక
మతా దన్యదభ్యాసాఖ్య మతః పరమ్, తేనైవ ప్రాప్యతే ముక్తిర్నాన్య
థా శివభాషితమ్, హఠయోగక్రమాత్కష్టా సహ జీవలయాదికమ్,
నాత్కృతం మోక్షమార్గం స్యాత్ప్రసిద్ధం పశ్చిమం వినా, ఆదౌ రోగాః
ప్రణశ్యన్తి పశ్చాజ్జాడ్యం శరీరజమ్, తతస్సమరసో భూత్వా చంద్రో
వర్షత్యనారతమ్, ధాతూంశ్చ సంగ్రహేద్వహ్నిః పవనేన సమంతతః,

1 యః

నానానాదాః ప్రవర్తంతే మార్దవం స్యాత్కళేబరమ్, జిత్వా వృష్ట్యా
దికం జాడ్యం ఖేచర స్స భవేన్నరః, సర్వజ్ఞోఽసౌ భవే త్కామ
రూపః పవనవేగవాన్, క్రీడతే త్రిషు లోకేషు జాయన్తే సిద్ధయోఽ
ఖిలాః, కర్పూరే లీయమానే కిం కాఠిన్యం తత్ర విద్యతే, అహఙ్కార
క్షయే తద్వ ద్దేహే కఠినతా కుతః, సర్వకర్తా చ యోగీన్ద్ర స్స్వతన్త్రో
ఽనన్తరూపవాన్, జీవన్ముక్తో మహాయోగీ జాయతే నాత్ర సంశయః,
ద్వివిధా స్సిద్ధయో లోకే కల్పితాఽకల్పితా స్తథా, రసౌషధిక్రియాజాలమ
న్త్రాభ్యాసాదిసాధనాత్, సిద్ధ్యన్తి సిద్ధయో యాస్తు కల్పితా స్తాః ప్రకీర్తి
తాః, అనిత్యా అల్పవీర్యా స్తా స్సిద్ధయ స్సాధనోద్భవాః, సాధనేన
వినా ప్యేవం జాయన్తే స్వత ఏవ హి, స్వాత్మయోగైకనిష్ఠేషు స్వాత
న్త్ర్యా దీశ్వర ప్రియాః, ప్రభూతా స్సిద్ధయో యాస్తాః కల్పనారహితా
స్స్మృతాః, సిద్ధా నిత్యా మహావీర్యా ఇచ్ఛారూపా స్స్వయోగజాః,
చిరకాలా త్ప్రజాయన్తే వాసనారహితేషు చ, [1]తాస్తు గోప్యా మహా
యోగాః పరమాత్మపదేఽవ్యయే, వినా కార్యం సదా గుప్తం యోగ
సిద్ధస్య లక్షణమ్, యథాఽఽకాశం సముద్దిశ్య గచ్ఛద్భిః పథికైః పథి,
నానాతీర్థాని దృశ్యన్తే నానామార్గాస్తు సిద్ధయః, స్వయమేవ ప్రజా
యన్తే లాభాలాభవివర్జితే, యోగమార్గే తథైవేహ సిద్ధిజాలం ప్రవ
ర్తతే, పరీక్షకై స్స్వర్ణకారై ర్హేమసం ప్రోచ్యతే యథా, సిద్ధిభి
ర్లక్షయే త్సిద్ధం జీవన్ముక్తం తథైవ చ, అలౌకికగుణ స్తస్య కదాచి
ద్దృశ్యతే ధ్రువమ్, సిద్ధిభిః పరిహీనస్తు నరః బద్ధస్తు లక్షయేత్, అజ
రామరపిండో యో జీవన్ముక్త స్స ఏవ హి, పశుకుక్కుటకీటాద్యా
మృతిం సంప్రాప్నువన్తి వై, తేషాం కిం పిండపాతేన ముక్తి ర్భవతి
పద్మజ, న బహిః ప్రాణ ఆయాతి పిణ్డస్య పతనం కుతః, పిణ్డపాతేన
యా ముక్తి స్సా ముక్తి ర్న తు హన్యతే, దేహే బ్రహ్మత్వ మాయాతే జ
లానాం సైన్ధవం యథా, అనన్యతాం యదా యాతి తదా ముక్త స్స ఉ
చ్యతే, విమతాని శరీరాణి ఇన్ద్రియాణి తథైవ చ, బ్రహ్మదేహత్వమా
పన్నం వారి బుద్బుదతా మివ, దశద్వారపురం దేహం దశనాడిమహా
పథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వ్యాప్తం దశేన్ద్రియపరిచ్ఛదమ్, షడాధారా

---

1 తాసు

పవరకం షడధ్వాయమహావనమ్, చతుఃపీఠసమాకీర్ణం చతురామ్నాయదీపకమ్, బిన్దునాదమహాలిఙ్గం శివశక్తినికేతనమ్, దేహం శివాలయం ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహినామ్, గుదమేఢ్రాంతరాళస్థం మూలాధారం త్రికోణకమ్, శివస్య జీవరూపస్య స్థానం తద్ధి ప్రచక్షతే, యత్ర కుణ్డలినీ నామ పరా శక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్మా దుత్పద్యతే వాయు ర్యస్మా ద్వహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్మా దుత్పద్యతే బిన్దు ర్యస్మా న్నాదః ప్రవర్తతే, యస్మా దుత్పద్యతే హంసో యస్మా దుత్పద్యతే మనః, తదేత త్కామరూపాఖ్యం పీఠం కామఫలప్రదమ్, స్వాధిష్ఠానా హ్వయం చక్రం లిఙ్గమూలే షడశ్రకే, నాభిదేశే స్థితం చక్రం దశారం మణిపూరకమ్, ద్వాదశారం మహాచక్రం హృదయేచాప్యనాహతమ్, తదేత త్పూర్ణగిర్యాఖ్యం పీఠం కమలసంభవ, కంఠకూపే విశుద్ధాఖ్యం యచ్చక్రం షోడశాశ్రకమ్, పీఠం జాలన్ధరం నామ తిష్ఠ త్యత్ర సురేశ్వర, ఆజ్ఞా నామ భ్రువోర్మధ్యే ద్విదళ ఇచ్చక్ర ముత్తమమ్, ఉడ్యాణాఖ్యం మహాపీఠ ముపరిష్టా త్ప్రతిష్ఠితమ్, చతురశ్రం ధరణ్యాదౌ బ్రహ్మా తత్రాధిదేవతా, అర్ధచంద్రాకృతిజలం విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా, త్రికోణమండలంవహ్నిరుద్రస్తస్యాధిదేవతా, వాయో ర్బిమ్బన్తు షట్కోణ మీశ్వరోఽస్యాధిదేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం దేవతాఽస్య సదాశివః, నాదరూపం భ్రువో ర్మధ్యే మనసో మండలం విదుః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

పున ర్యోగస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతు మిచ్ఛామి శఙ్కర, యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ ఖేచరీ సమతాం వ్రజేత్, శృణు బ్రహ్మన్ ప్రవక్ష్యామి గోపనీయం ప్రయత్నతః, ద్వాదశాబ్దం తు శుశ్రూషాం యః కుర్యా దప్రమాదతః, తస్మై వాచ్యం యథాతథ్యం దాన్తాయ బ్రహ్మచారిణే, పాణ్డిత్యా దర్థలోభా ద్వా ప్రమాదా ద్వా ప్రయచ్ఛతి, తేనాధీతం శ్రుతం తేన తన్నసర్వ మనుష్ఠితమ్, మూలమన్త్రం విజానాతి యో విద్వాన్గురుదర్శితమ్, శివశక్తిమయం మన్త్రం మూలాధారా త్సముత్థితమ్, తస్య మన్త్రస్య వై బ్రహ్మన్ శ్రోతా వక్తాచ దుర్లభః, ఏత త్పీఠ మితి ప్రోక్తం నాదలిఙ్గం చిదాత్మకమ్, తస్య విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవే జ్జనః, అణిమాదిక మైశ్వర్య మచిరాదేవ జాయతే, మననా త్ప్రాణనా

చ్చైవ మదూర్ధ్వప స్యావబోధనాత్, మన్త్ర మిత్యుచ్యతే బ్రహ్మ మ
దధిష్ఠానతోఽపివా, మూలత్వా త్సర్వమన్త్రాణాం మూలాధారసము
ద్భవాత్, మూలస్వరూపలింగత్వా న్మూలమన్త్ర ఇతి స్మృతః, సూక్ష్మ
త్వా త్కారణత్వాచ్చ లయనా ద్గమనా దపి, లక్షణా త్పరమేశస్య
లింగమిత్యభిధీయతే, సన్నిధానా త్సమస్తేషు జన్తుష్వపిచ సంతతమ్, సూ
చకత్వా చ్చ రూపస్య సూత్రమి త్యభిధీయతే, మహామాయా మహా
లక్ష్మీ ర్మహాదేవీ సరస్వతీ, ఆధారశక్తిరవ్యక్తా యయా విశ్వం ప్రవర్తతే,
సూక్ష్మాభా బిన్దురూపేణ పీఠరూపేణ వర్తతే, బిన్దుపీఠం వినిర్భిద్య నాద
లింగ ముపస్థితమ్, ప్రాణే నోచ్చార్యతే బ్రహ్మ షణ్ముఖే కరణేషుచ,
గురూపదేశమార్గేణ సహసైవ ప్రకాశతే, స్థూలం సూక్ష్మం పరఞ్చేతి
త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, పఞ్చబ్రహ్మమయంరూపం స్థూలం వైరాజ
ముచ్యతే, హిరణ్యగర్భసూక్ష్మన్తు నాదం బీజత్రయాత్మకమ్, పరంబ్రహ్మ
పరం సత్యం సచ్చిదానన్దలక్షణమ్, అప్రమేయ మనిర్దేశ్య మవాఙ్మాన
సగోచరమ్, శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనం, అనన్త
మపరిచ్ఛేద్య మనూపమ మనామయం, ఆత్మమంత్రసదాభ్యాసా
త్పరతత్త్వం ప్రకాశతే, తదభివ్యక్తిచిహ్నాని సిద్ధిద్వారాణి మే
శృణు, దీపజ్వాలేన్దుఖద్యోతవిద్యున్నక్షత్రభాస్వరాః, దృశ్యంతే సూక్ష్మ
రూపేణ సదా యుక్తస్య యోగినః, అణిమాదిక మైశ్వర్య మచిరా
త్తస్య జాయతే, నాస్తినాదా త్పరో మన్త్రో న దేవ స్స్వాత్మనః పరః, నా
నుసన్ధేః పరా పూజా నహి తృప్తేః పరంసుఖమ్, గోపనీయం ప్రయత్నేన
సర్వదా సిద్ధి మిచ్ఛతా, మద్భక్త ఏత ద్విజ్ఞాయ కృతకృత్య స్సుఖీ
భవేత్, యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే
కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మన ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

యోగ మస్య చిదాఖ్యాతం యత్సిద్ధినాఽఇచ్ఛకారణమ్, యేన
[1]విజ్ఞాతమాత్రేణ జన్మబంధా త్ప్రముచ్యతే, అక్షరం పరమో నాద శ్శబ్ద
బ్రహ్మేతి కథ్యతే, మూలాధారగతా శక్తిః స్వాధారా బిన్దురూపిణీ,
తస్యా ముత్పద్యతే నాద స్సూక్ష్మబీజాదివాఙ్కురః, తాం పశ్యన్తీం విదు

---

1 విజ్ఞానమా.

ర్విశ్వం యయా పశ్యంతి యోగినః, హృదయే వ్యజ్యతే ఘోషో గర్జత్పర్జన్యసన్నిభః, తత్ర స్థితా సురేశాన మధ్యమేత్యభిధీయతే, ప్రాణేనచ స్వరాఖ్యేన ప్రథితా వైఖరీ పునః, శాఖాపల్లవరూపేణ తాల్వాదిస్థానఘట్టనాత్, అకారాదిక్షకారాన్తాన్యక్షరాణి సమీరయేత్, అక్షరేభ్యః పదాని స్యుః పదేభ్యో వాక్యసమ్భవః, సర్వవాక్యాత్మకా మన్త్రా వేదశాస్త్రాణి కృత్స్నశః, పురాణానిచ కావ్యాని భాషాశ్చ వివిధా అపి సప్తస్వరాశ్చ గాథాశ్చ సర్వే నాదసముద్భవాః, ఏషా సరస్వతీ దేవీ సర్వభూతగుహాశ్రయా, వాయునా వహ్నియుక్తేన ప్రేర్యమాణా శనైశ్శనైః, [1]తద్వివర్తపదై ర్వాక్యై రిత్యేవం వర్తతే సదా, య ఇమాం వైఖరీం శక్తిం యోగీ స్వాత్మని పశ్యతి, స వాక్సిద్ధి మవాప్నోతి సరస్వత్యాః ప్రసాదతః, వేదశాస్త్రపురాణానాం స్వయంకర్తా భవిష్యతి, యత్ర బిన్దుశ్చ నాదశ్చ సోమ సూర్యాగ్నివాయవః, ఇన్ద్రియాణిచ సర్వాణి లయం గచ్ఛన్తి సువ్రత, [2]వాయవో యత్ర లీయన్తే మనో యత్ర విలీయతే, యం లబ్ధ్వా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః, యస్మిం స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే, యత్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా, యత్ర చైవాత్మనాఽఽత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి, సుఖమాత్యన్తికం యత్త ద్బుద్ధిగ్రాహ్య మతీన్ద్రియమ్, ఏతత్క్షరాక్షరాతీత మనక్షర మితీర్యతే, క్షర స్సర్వాణి భూతాని సూత్రాత్మాక్షర ఉచ్యతే, అక్షరం పరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం, అలక్షణ మలక్ష్యం తదప్రతర్క్య మనూపమ్, అపారపార మచ్ఛేద్య మచిన్త్య మతినిర్మలమ్, ఆధారం సర్వభూతానా మనాధార మనామయమ్, అప్రమాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ మతీన్ద్రియమ్, అస్థూల మనణుహ్రస్వ మదీర్ఘ మజ మవ్యయమ్, అశబ్దస్పర్శరూప న్తదచక్షుశ్శ్రోత్రనామకమ్, సర్వజ్ఞం సర్వగం శాన్తం సర్వేషాం హృదయేస్థితమ్, సుసంవేద్యం గురుమతాం సుదుర్బోధ మచేతసామ్, నిష్కళం నిర్గుణం శాన్తం నిర్వికారం నిరాశ్రయమ్, నిర్లేపకం నిరపాయం కూటస్థ మచలం ధ్రువమ్, జ్యోతిషా మపి తజ్జ్యోతి స్తమసః పారే ప్రతిష్ఠితం, భావాభావవినిర్ముక్తం భావనామాత్రగోచరమ్, భక్తిగమ్యం పరం తత్త్వ మన్తర్లీనేన చేతసా, భావనామాత్ర మేవాత్ర కారణం పద్మసమ్భవ,

---

1 ద్విత్రివర్ణపదై. 2 వాయోర్యత్ర విలీయన్తే.

యథా దేహాన్తరప్రాప్తేః కారణం భావనా నృణామ్, విషయం ధ్యాయ
తః పుంసో విషయే రమతే మనః, మా మనుస్మరత శ్చిత్తం మయ్యే
వాత్ర విలీయతే, సర్వజ్ఞత్వం పరేశత్వం సర్వసంపూర్ణశక్తితా, అనన్త
శక్తిమత్త్వఞ్చ మదనుస్మరణా ద్భవేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం. చైతన్యస్యైకరూపత్వా ద్భేదో యుక్తో న కర్హిచిత్, జీవ
త్వం దతథా జ్ఞేయం రజ్జ్వాం సర్పగ్రహో యథా, రజ్జ్వజ్ఞానాత్ క్షణే
నైవ యద్వ ద్రజ్జుర్హి సర్పిణీ, భాతి తద్వచ్చితి స్సాక్షా ద్విశ్వాకారేణ కేవ
లా, ఉపాదానం ప్రపంచస్య బ్రహ్మణోఽన్య న్నవిద్యతే, తస్మాత్సర్వప్ర
పంచోఽయం బ్రహ్మైవాస్తి న చేతరత్, వ్యాప్యవ్యాపకతా మిథ్యా సర్వ
మాత్మేతి శాసనాత్, ఇతి జ్ఞాతే పరే తత్త్వే భేదస్యావసరః కుతః, బ్రహ్మ
ణ స్సర్వభూతాని జాయన్తే పరమాత్మనః, తస్మా దేతాని బ్రహ్మైవ భ
వంతీతి విచిన్తయ, బ్రహ్మైవ సర్వనామాని రూపాణి వివిధాని చ, కర్మా
ణ్యపి సమగ్రాణి [1]భాసన్తి వేతి భావయ, సువర్ణా జ్జాయమానస్య సువర్ణ
త్వఞ్చ శాశ్వతమ్, బ్రహ్మణో జాయమానస్య బ్రహ్మత్వఞ్చ తథా
భవేత్, స్వల్పమ ప్యన్తరం కృత్వా జీవాత్మపరమాత్మనోః, య స్తిష్ఠతి
స మూఢాత్మా భయం తస్యాపి భాషితమ్, య దజ్ఞానా ద్భవే ద్ద్వైత
మితర స్తత్ప్రపశ్యతి, ఆత్మత్వేన తదా సర్వం నేతర స్తత్ర చాణ్వపి, అను
భూతోఽప్యయం లోకో వ్యవహారక్షమోఽపి సన్, అసద్రూపో యథా
స్వప్న ఉత్తరక్షణబాధితః, స్వప్నే జాగరితం నాస్తి జాగరే స్వప్నతా
నహి, ద్వయమేవ లయే నాస్తి లయోఽపి హ్యనయో ర్న చ, త్రయమేవ
భవే న్మిథ్యా గుణత్రయవినిర్మితమ్, అస్య ద్రష్టా గుణాతీతో నిత్యో
హ్యేష చిదాత్మకః, యద్వన్మృది ఘటభ్రాన్తి శ్శుక్తౌ హి రజతస్థితిః,
తద్వద్బ్రహ్మణి జీవత్వం వీక్షమాణే వినశ్యతి, యథా మృది ఘటో
నామ కనకే కుండలాభిధా, శుక్తౌ హి రజతఖ్యాతి ర్జీవశబ్ద స్తథా పరే,
యథైవ వ్యోమ్ని నీలత్వం యథా నీరం మరుస్థలే, పురుషత్వం య
థైవ స్థాణౌ తద్వద్విశ్వం చిదాత్మని, యథైవ శూన్యో వేతాలో గన్ధ

1 బిభ్రతీతి విభావయ.

ర్వాణాం పురం యథా, యథాఽఽకాశే ద్విచంద్రత్వం తద్వత్సత్యే జగత్స్థితిః, యథా తరఙ్గకల్లోలై ర్జలమేవస్ఫురత్యలమ్, ఘటనామ్నా యథా పృథ్వీ పటనామ్నా హి తన్తవః, జగన్నామ్నా చిదాభాతి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్,యథా వన్ధ్యాసుతో నాస్తి యథా నాస్తి మరౌ జలమ్, యథా నాస్తి నభోవృక్ష స్తథా నాస్తి జగత్స్థితిః, గృహ్యమాణే ఘటే యద్వన్మృత్తికాభాతి వై బలాత్, వీక్షమాణే ప్రపఞ్చేతు బ్రహ్మైవాభాతి భాసురమ్,సదైవాత్మా విశుద్ధో[1]స్మి హ్యశుద్ధో భాతి వై సదా, యథైవ ద్విఽవిదా రజ్జు ర్జ్ఞానినో జ్ఞానినోఽనిశమ్, యథైవ మృణ్మయః కుమ్భ స్తద్వద్దేహోఽపి చిన్మయః, ఆత్మానాత్మవివేకోఽయం ముధైవ క్రియతే బుధైః, సర్పత్వేన యథా రజ్జూ రజతత్వేన శుక్తికా, వినిర్ణీతా విమూఢేన దేహత్వేన తథాఽఽత్మతా, ఘటత్వేన యథా పృథ్వీ జలత్వేన మరీచికా, గృహత్వేన హి కాష్ఠాని ఖడ్గత్వేనైవలోహతా, తద్వదాత్మని దేహత్వం పశ్య త్యజ్ఞానయోగత ఇతి.

పఞ్చమోఽధ్యాయః.

ఓమ్. పునర్యోగం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మస్వరూపకమ్, సమాహితమనా భూత్వా శృణు బ్రహ్మన్ యథాక్రమమ్, దశద్వారపురం దేహం దశనాడీమహాపథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వ్యాప్తం దశేన్ద్రియపరిచ్ఛదమ్, షడాధారాపవరకం షడన్వయమహావనమ్, చతుష్పీఠసమాకీర్ణం చతురామ్నాయదీపకం, బిన్దునాదమహాలిఙ్గం విష్ణులక్ష్మీనికేతనమ్, దేహం విష్ణ్వాలయం ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహినామ్, గుదమేఢ్రాన్తరాళస్థం మూలధార త్రికోణకమ్, శివస్య జీవరూపస్య స్థానం తద్ధి ప్రచక్షతే, యత్ర కుండలినినామ పరాశక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్మాదుత్పద్యతే వాయు ర్యస్మాద్వహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్మాదుత్పద్యతే హంసో యస్మా న్నాదః ప్రవర్తతే, యస్మి న్విలీయతే హంసో యస్మాదుత్పద్యతే మనః, త దేత త్కామరూపాఖ్యం పీఠం కామఫలప్రదమ్, స్వాధిష్ఠానాహ్వయం చక్రం లిఙ్గమూలం షడశ్రకమ్, నాభిదేశే స్థితం చక్రం దశారం మణిపూరకమ్, ద్వాదశారం మహాచక్రం హృ

1 స్తి.

దయే చాప్యనాహతమ్, తదేతత్పూర్ణగిర్యాఖ్యం పీఠం కమలసంభవ, కంఠ
కూపే విశుద్ధాఖ్యం యచ్చక్రం షోడశాస్రకమ్, పీఠం జాలంధరంనా
మ తిష్ఠత్యత్ర చతుర్ముఖ, ఆజ్ఞా నామ భ్రువోర్మధ్యే ద్విదళ ఇచ్చక్రము
త్తమమ్, ఉడ్యాణాఖ్యం మహాపీఠ ముపరిష్టాత్ప్రతిష్ఠితమ్, స్థానా న్యే
తాని దేహే౽స్మిన్ శక్తిరూపం ప్రకాశతే, చతురశ్రాధరణ్యాదౌ బ్ర
హ్మా తత్రాధిదేవతా, అర్ధచంద్రాకృతిజలం విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా, త్రికోణ
మండలం వహ్నిరుద్రస్తస్యాధిదేవతా, వాయోర్బింబస్తు షట్కో
ణం సంకర్షో౽త్రాధిదేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం పరవ స్త్వధిదే
వతా, నాదరూపం భ్రువోర్మధ్యే మనసో మండలంవిదుః, శాంభవస్థాన
మేతత్తే వర్ణితం పద్మసంభవ, అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి నాడీచక్రస్య నిర్ణ
యమ్, మూలాధారత్రికోణస్థా సుషుమ్నా ద్వాదశాంతగా, మూలా
ర్ధచ్ఛిన్నవంశాభా బ్రహ్మనాడీతి సా స్మృతా, ఇడాచ పింగళా చైవత
స్యాః పార్శ్వద్వయ స్థితే, విలంబిన్యామనుస్యూతే నాసికాంత ముపా
గతే, ఇడాయాం హేమరూపేణ వాయు [1]ర్వామేన గచ్ఛతి, పింగళాయా
స్తు సూర్యాత్మా యాతి దక్షిణపార్శ్వతః, విలంబినీతి యా నాడీ వ్యక్తా
నాభౌ ప్రతిష్ఠితా, తత్ర నాడ్యః సముత్పన్నా స్తిర్యగూర్ధ్వ మధో
ముఖాః, తన్నాభిచక్ర మిత్యుక్తం కుక్కుటాండమివ స్థితమ్, గాంధారీ
హస్తిజిహ్వా చ తస్మాన్నేత్రద్వయం గతే, పూషా చాలంబుసా చైవ
శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరా నామ మహానాడీ తస్మాద్భ్రూమధ్య
మాశ్రితా, విశ్వోదరీతు యా నాడీ సా భుంక్తే౽న్నం చతుర్విధమ్,
సరస్వతీతి యానాడీ సా జిహ్వాంతం ప్రసర్పతి, రాకాహ్వయా తు
యా నాడీ పీత్వాతు సలిలం క్షణాత్, క్షుత ముత్పాదయే ద్ఘ్రాణే
శ్లేష్మాణం సఞ్చినోతి చ, కంఠకూపోద్భవా నాడీ శంఖిన్యాఖ్యా అధోముఖీ,
పూషా చాలంబుసా చైవ శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరానామ
మహానాడీ తస్మాద్భ్రూమధ్య మాశ్రితా, విశ్వోదరీ తు యానాడీ సాభు
ఙ్క్తే౽న్నంచతుర్విధమ్, సరస్వతీతు యా నాడీ సా జిహ్వాంతం ప్రసర్పతి,
రాకాహ్వయాతు యానాడీ పీత్వాతు సలిల క్షణాత్, క్షుత ముత్పా
దయే ద్ఘ్రాణే శ్లేష్మాణం సఞ్చినోతి చ, కంఠకూపోద్భవా నాడీ శంఖిన్యా

---

1 రా॰ మేన.

ఖ్యా అధోముఖీ, అన్నసారం సమాదాయ మూర్ధ్ని సఞ్చినుతే సదా,
నాభే రధోగతా స్తిస్రో నాడయ స్స్యు రధో ముఖాః, మల స్త్య జేత్కు-
హూర్నాడీ మూత్రం ముఞ్చతి వారుణీ, చిత్రాఖ్యా సీవినీ నాడీ శుక్ల
మోచనకారిణీ, నాడీచక్ర మితి ప్రోక్తం బిన్దురూప మత శ్శృణు, స్థూలం
సూక్ష్మం పరశ్చేతి త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, స్థూలం శుక్లాత్మకం బిన్దు
సూక్ష్మం పఞ్చాగ్ని రూపకమ్, సోమాత్మకః పరః ప్రోక్త స్సదా సాక్షీ సదా
చ్యుతః, పాతాళానా మధోభాగే కాలాగ్ని ర్యః ప్రతిష్ఠితః, సమూ
లాగ్ని శ్శరీరేఽస్మి న్యస్మా న్నాదః ప్రజాయతే, బడబాగ్ని శ్శరీరస్థో
హ్యస్థిమధ్యే ప్రవర్తతే, కాష్ఠపాషాణయో ర్వహ్ని ర్హ్యస్థిమధ్యస్థితో
యథా, కాష్ఠపాషాణజో వహ్నిః పార్థివో గ్రహణం గతః, అన్తరిక్షగ
తో వహ్ని ర్వైద్యుత స్స్వాన్తరాత్మకః, నభస్థ స్సూర్యరూపోఽగ్ని
ర్నాభిమండలమాశ్రితః, విషం వర్షతి సూర్యోఽసౌ స్రవ త్యమృత
మున్ముఖః, తాలుమూలే స్థిత శ్చంద్రః సుధాం వర్ష త్యధోముఖః, భ్రూమ
ధ్యనిలయో బిన్దు శ్శుద్ధస్ఫటికసన్నిభః, మహావిష్ణోశ్చ దేవస్య తత్సూ
క్ష్మం రూప ముచ్యతే, ఏతత్పంచాగ్నిరూపం యో భావయే ద్బుద్ధిమా న్ధి
యా, తేన భుక్తం చ పీతం చ హుత మేవ న సంశయః, సుఖసంసేవితం
స్వప్నం సుజీర్ణమిత భోజనమ్, శరీరశుద్ధిం కృత్వాదౌ సుఖ మాసనమా
స్థితః, ప్రాణస్య శోధయే న్మార్గం రేచపూరకకుమ్భకైః, గుద మాకుఞ్చ్య
యత్నేన మూలశక్తిం ప్రపూజయేత్, నాభౌ లింగస్య మధ్యేతు ఉడ్యా
ణాఖ్యఞ్చ బన్ధయేత్, ఉడ్డీయ యాతి తేనైవ శక్తితోడ్యాణపీఠకమ్,
కంఠం సంకోచయేత్కించి ద్బన్ధో జాలన్ధరో హ్వయమ్, బన్ధయేత్ఖేచరీ
ముద్రాం దృఢచిత్త స్సమాహితః, కపాలవివరే జిహ్వా ప్రవిష్టా విపరీతగా,
భ్రువో రన్తర్గతా దృష్టిర్ముద్రా భవతి ఖేచరీ, ఖేచర్యా ముద్రితం యేన
వివరం లమ్బికోర్ధ్వతః, న పీయూషం పత త్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రధా
వతి, న క్షుధా నతృషా నిద్రా నైవాలస్యం ప్రజాయతే, నచ మృత్యు
ర్భవే త్తస్య యో ముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, తతః పూర్వాపరే వ్యోమ్ని
ద్వాదశాన్తేఽచ్యుతాత్మకే, ఉడ్యాణపీఠే నిర్ద్వన్ద్వే నిరాలమ్బే నిరఞ్జనే,
తతః పఙ్కజమధ్యస్థం చంద్రమండలమధ్యగమ్, నారాయణ మనుధ్యా
యే త్స్రవన్త మమృతం సదా, భిద్యతే హృదయగ్రన్థి శ్ఛిద్యన్తే సర్వ

యజుర్వేదీయ యోగశిఖోపనిషత్.

సంశయః, క్రియన్తే చాస్యకర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, అథ సిద్ధిం
ప్రవక్ష్యామి సుఖోపాయం సురేశ్వర, జితేన్ద్రియాణాం శాన్తానాం
జితశ్వాసవిచేతసామ్, నాదే మనోలయం బ్రహ్మన్ దూరశ్రవణకారణమ్,
బిన్దౌ మనోలయం కృత్వా దూరదర్శన మాప్నుయాత్, కాలాత్మని
మనోలీనం త్రికాలజ్ఞానకారణమ్, పరకాయమనోయోగః పరకాయప్ర
వేశకృత్, అమృతం చింతయేన్మూర్ధ్ని క్షుత్తృష్ణావిషశాన్తయే, పృథి
వ్యాం ధారయేచ్చిత్తం పాతాళగమనం భవేత్, సలిలే ధారయేచ్చి
త్తం నామ్భసా పరిభూయతే, అగ్నౌ సన్ధారయేచ్చిత్త మగ్నినా ద
హ్యతే న సః, వాయౌ మనోలయం కుర్యా దాకాశగమనం భవేత్,
ఆకాశే ధారయేచ్చిత్త మణిమాదిక మాప్నుయాత్, విరాడ్రూపే
మనో యుఞ్జన్ మహిమాన మవాప్నుయాత్, చతుర్ముఖే మనో
యుఞ్జన్ జగత్సృష్టికరో భవేత్, ఇన్ద్రరూపిణ మాత్మానం భావ
యన్ భోగవాన్భవేత్, విష్ణురూపీ మహాయోగీ పాలయేదఖిలం జ
గత్, రుద్రరూపే మనో యుఞ్జన్ సంహరత్యేవ తేజసా, నారాయణే
మనో యుఞ్జన్ నారాయణమయో భవేత్, వాసుదేవే మనో యుం
జన్ సర్వసిద్ధి మవాప్నుయాత్, యథా సఙ్కల్పయేద్యోగీ యోగ
యుక్తో జితేన్ద్రియః, తథా తత్తదవాప్నోతి భావ ఏవాత్ర కారణమ్,
గురు ర్బ్రహ్మా గురు ర్విష్ణు ర్గురు ర్దేవ స్సదాచ్యుతః, న గురో రధికః
కశ్చి త్త్రిషు లోకేషు విద్యతే, దివ్యజ్ఞానోపదేష్టారం దేశికం పరమే
శ్వరమ్, పూజయేత్పరయా భక్త్యా తస్యజ్ఞానఫలంభవేత్, యథా
గురు స్తథై వేశో యథై వేశ స్తథా గురుః, పూజనీయో మహాభక్త్యా
న భేదో విద్యతేఽనయోః, నాద్వైతవాదంకుర్వీత గురుణాసహ కుత్ర
చిత్, అద్వైతం భావయే ద్భక్త్యా గురో ర్దేవస్య చాత్మనః, యోగశీర్షం
మహాగుహ్యం యో జానాతి మహామతిః, న తస్య కించిదజ్ఞాతం త్రిషు
లోకేషు విద్యతే, న పుణ్యపాపే నస్వస్థో నదుఃఖం నపరాజయః, న
చాస్తి పున రావృత్తి రస్మిన్ సంసారమండలే, సిద్ధౌ చిత్తం నకుర్వీత
చఞ్చలత్వేన చేతసః, తథాఽపి జ్ఞాతతత్త్వోఽసౌ ముక్త ఏవ నసంశయః
ఇత్యుపనిషత్.

షష్ఠోఽధ్యాయః

ఉపాసనాప్రకారం మే ప్రబ్రూహి పరమేశ్వర, యస్యవిజ్ఞాన మాత్రేణ ముక్తో భవతి సంసృతేః, ఉపాసనాప్రకారం తే రహస్యం శ్రుతిసారకమ్, హిరణ్యగర్భ వక్ష్యామి శ్రుత్వా సమ్య గుపాసయ, సుషుమ్నాయై కుణ్డలిన్యై సుధాయై చన్ద్రమణ్డలాత్, మనోన్మన్యై నమ స్తుభ్యం మహాశక్త్యై చిదాత్మనే. శతఞ్చైకాచ హృదయస్యనాడ్య స్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతైకా, తయో ర్ధ్వమాయ న్నమృతత్వ మేతి విష్వ జ్జన్యా ఉత్క్రమణే భవన్తి. ఏకోత్తరం నాడిశతం తాసాం మధ్యే పరా స్మృతా, సుషుమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మరూపిణీ. ఇడా తిష్ఠతి వామేన పిఙ్గళా దక్షిణేనతు, తయో ర్మధ్యే పరం స్థానం [1]య స్సంవేద సవేదవిత్, ప్రాణం సన్ధారయే త్తస్మి న్నాసాభ్యన్తరచారిణః, భూత్వా త త్రాయతప్రాణః శనై రేవ సమభ్యసేత్, గుదస్య పృష్ఠభాగేఽస్మిన్ వీణాదణ్డ స్సదేహ భృత్, దీర్ఘాస్థిదేహపర్యన్తం బ్రహ్మనాడీతి కథ్యతే, తస్యాన్తే సుషిరం సూక్ష్మం బ్రహ్మనాడీతి సూరిభిః, ఇడాపిఙ్గళయోర్మధ్యే సుషుమ్నా సూర్యరూపిణీ, సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మి న్సర్వగం విశ్వతో ముఖమ్, తస్య మధ్యగతా స్సూర్య సోమాగ్ని పరమేశ్వరాః, భూతలోకా దిశః క్షేత్రా స్సముద్రాః పర్వతా శ్శిలాః, ద్వీపాశ్చ నిమ్నగా వేదా శ్శాస్త్రవిద్యాకలాక్షరాః, స్వరమన్త్రపురాణాని గుణా శ్చైతేచ సర్వశః, బీజం బీజాత్మక స్తేషాం క్షేత్ర[2]జ్ఞః ప్రాణవాయవః, సుషుమ్నా న్తర్గతం విశ్వం తస్మి న్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, నానానాడీప్రసవగం సర్వభూతా న్తరాత్మని, ఊర్ధ్వమూల మధ శ్శాఖం వాయుమార్గేణ సర్వగమ్, ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్య స్స్యు ర్వాయుగోచరాః, సర్వమార్గేణ సుషిరా స్తిర్యఞ్చ స్సుషిరాత్మకాః, అధ శ్చోర్ధ్వఞ్చ కుణ్డల్యా స్సర్వద్వారనిరోధనాత్, వాయునా సహ జీవోర్ధ్వగామీ మోక్ష మవాప్నుయాత్, జ్ఞాత్వా సుషుమ్నాం తద్భేదం కృత్వా వాయుఞ్చ మధ్యగమ్, కృత్వాతు చైన్దవస్థానే ఘ్రాణరన్ధ్రే నిరోధయేత్, ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడీద్వారాణిపఞ్జరే, సుషుమ్నా శాంభవీ శక్తి శ్శేషా స్త్వన్యే నిరర్థకాః, హృల్లేఖపరమానన్దే తాలుమూలే వ్యవ

---

1 యస్తద్వేద. 2 జ్ఞాః.

స్థితే, అత ఊర్ధ్వం త్రికోణేతు మధ్యయం మధ్యమధ్యమమ్, ఉచ్చార
యే త్పరాం శక్తిం బ్రహ్మరన్ధ్రనివాసినీమ్, యది భ్రమరసృష్టి స్సాన్యత్
సంసారభ్రమణం త్యజేత్ గమాగమస్థం గమనాదిశూన్యం చిద్రూప
దీపం తిమిరాన్ధ[1]కారమ్, పశ్యామితే సర్వజనాన్తరస్థం నమామి హంసం
పరమాత్మరూపమ్, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్యశబ్దస్య యో ధ్వనిః,
ధ్వనే రన్తర్గతం జ్యోతి ర్జ్యోతి [2]షోన్తర్గతం మనః, తన్మనో విలయం
యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్, కేచిద్వదన్తి చాధారం సుషుమ్నా చ
సరస్వతీ, ఆధారా జ్జాయతే విశ్వం విశ్వం తత్రైవ లీయతే, తస్మాత్స
ర్వప్రయత్నేన గురుపాదం సమాశ్రయేత్, ఆధారశక్తినిద్రాయాం
విశ్వ మ్భవతి నిద్రయా, తస్యాం శక్తి ప్రబోధేన త్రైలోక్యం
ప్రతిబుధ్యతే, ఆధారం యో విజానాతి తమసః పర మశ్నుతే,
తస్యవిజ్ఞానమాత్రేణ నరః పాపైః ప్రముచ్యతే, ఆధారచక్రమహసా
విద్యుత్పుంజసమప్రభా, తథా ముక్తి ర్నసందేహో యది తుష్ట స్స్వయం
గురుః, ఆధారచక్రమహసా పుణ్యపాపే నికృన్తయేత్, ఆధారవాతరో
ధేన లీయతే గగనాన్తరే, ఆధారవాతరోధేన శరీరం కమ్పతే యథా,
ఆధారవాతరోధేన యోగీ నృత్యతి సర్వదా, ఆధారవాతరోధేన విశ్వం
తత్రైవదృశ్యతే, సృష్టిరాధార మాధారమాధారే సర్వదేవతాః, ఆధారే
సర్వవేదాశ్చతస్మా దాధార మాశ్రయేత్, ఆధారే పశ్చిమే భాగే త్రి
వేణీసంగమో భవేత్, తత్రస్నాత్వా చ పీత్వా చ నరః పాపా త్ప్రము
చ్యతే, ఆధారే పశ్చిమం లింగం కవాటం తత్ర విద్యతే, తస్యోద్ఘాటన
మాత్రేణ ముచ్యతే భవబన్ధనాత్, ఆధారపశ్చిమేభాగే చంద్రసూర్యౌ
స్థిరౌ యది, తత్ర తిష్ఠతి విశ్వేశో ధ్యాత్వా బ్రహ్మమయో భవేత్,
ఆధారపశ్చిమేభాగే మూర్తి స్తిష్ఠతి సంజ్ఞయా, షట్చక్రాణిచ నిర్భిద్య
బ్రహ్మరన్ధ్రా ద్బహిర్గతమ్, వామదక్షే నిరుద్ధన్తి ప్రవిశన్తి సుషుమ్న
యా, బ్రహ్మరన్ధ్రం ప్రవిశ్యాన్తస్తే యాన్తి పరమాం గతిమ్, సుషు
మ్నాయాం యదా హంస స్త్వధశ్చోర్ధ్వం ప్రధావతి, సుషుమ్నాయాం
యదాప్రాణం భ్రామయే ద్యో నిరన్తరమ్, సుషుమ్నాయాం యదా
ప్రాణః స్థిరో భవతి ధీమతామ్, సుషుమ్నాయాం ప్రవేశేన చంద్రసూ

1 [illegible] 2 రంతరగతం.

ర్వ్యా లయం గతౌ, తదా సమరసం భావం యో జానాతి స యోగవిత్, సుషుమ్నాయాం యదా యస్య మ్రియతే మనసా రయః, సుషుమ్నాయాం యదా యోగీ క్షణమేకఞ్చ తిష్ఠతి, సుషుమ్నాయాం యదా యోగీ సులగ్నో లవణామ్బువత్, సుషుమ్నాయాం యదా యోగీ లీయతే క్షీరనీరవత్, భిద్యతే చ తదా గ్రన్థి శ్ఛిద్యన్తే సర్వసంశయాః, క్షీయన్తే పరమాకాశే తే యాన్తి పరమాం గతిమ్, గఙ్గాయాం సాగరే స్నాత్వా నత్వా చ మణికర్ణికామ్, మధ్యనాడీవిచారస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్, శ్రీశైలదర్శనా న్ముక్తిః వారాణస్యాం మృతస్య చ, కేదారోదకపానేన మధ్యనాడీప్రదర్శనాత్, అశ్వమేధసహస్రాణి వాజపేయశతానిచ, సుషుమ్నా ధ్యానయోగస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్, సుషుమ్నాయాం సదాగోష్ఠీం యః కశ్చి త్కురుతే నరః, సముక్త స్సర్వపాపేభ్యో నిశ్శ్రేయస మవాప్నుయాత్, సుషుమ్నైవ పరం తీర్థం సుషుమ్నైవ పరో జపః, సుషుమ్నైవ పరం ధ్యానం సుషుమ్నైవ పరా గతిః, అనేకయజ్ఞదానాని వ్రతాని నియమా స్తథా, సుషుమ్నాధ్యానలేశస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్, బ్రహ్మరన్ధ్రే మహాస్థానే వర్తతే సతతం శివా, చిచ్ఛక్తిః పరమా దేవీమధ్యమే సుప్రతిష్ఠితా, మాయాశక్తి ర్లలాటాగ్రభాగే వ్యోమామ్బుజే తథా, నాదరూపా పరాశక్తి ర్లలాటస్యాపరాంశకే, బిన్దుమధ్యే చ జీవాత్మా సూక్ష్మరూపేణ వర్తతే, హృదయే స్థూలరూపేణ తనుమధ్యే చ మధ్యమా, ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యధశ్చోర్ధ్వఞ్చ ధావతి, వామదక్షిణమార్గేణ చఞ్చలత్వా న్న దృశ్యతే, ఆక్షిప్తో భుజదణ్డేన యథోచ్చలతి కన్తుకః, ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తథా జీవో న విశ్రమేత్, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణోఽపానఞ్చ కర్షతి, హకారేణ బహిర్యాతి సకారేణ విశేత్పునః, హంసహంసేత్యముం మన్త్రం జీవో జపతి సర్వదా, తద్విద్వా నక్షరం నిత్యం యో జానాతి స యోగవిత్, కన్దోర్ధ్వే కుణ్డలీశక్తి ర్ముక్తిరూపా చ యోగినామ్, బన్ధనాయ చ మూఢానాం య స్తాం వేత్తి స యోగవిత్, భూర్భువస్స్వరిమే లోకా శ్చన్ద్రసూర్యాగ్నిదేవతాః, యాసు మాత్రాసు తిష్ఠన్తి తత్పరం జ్యోతి రోమితి, త్రయః కాలా స్త్రయో దేవా స్త్రయో లోకా స్త్రయ స్స్వరాః, త్రయో వేదా స్థితా యత్ర తత్పరం జ్యోతి

రోఽమితి, చిత్తే చలతి సంసారో నిశ్చలం మోక్ష ఉచ్యతే, తస్మాచ్చిత్తం స్థిరీ
కుర్యాత్ప్రజ్ఞయా పరయా విధే, చిత్తం కారణ మర్థానాం తస్మిన్సతి జగ
త్త్రయమ్, తస్మిన్క్షీణే జగత్క్షీణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః, మనోఽహం
గగనాకారం మనోఽహం సర్వతోముఖమ్, మనోఽహం సర్వమాత్మా చ న
మనః కేవలః పరః, మనః కర్మాణి జాయన్తే మనో లిప్యతి పాతకైః, మనశ్చే
దున్మనీభూయా న్న పుణ్యం న చ పాతకమ్, మనసా మన ఆలోక్య వృత్తి
శూన్యం యదా భవేత్, తతః పరం పరబ్రహ్మ దృశ్యతే చ సుదుర్లభమ్,
మనసా మన ఆలోక్య ముక్తో భవతి యోగవిత్, మనసా మన ఆలోక్య
ఉన్మన్యంతం సదా స్మరేత్, మనసా మన ఆలోక్య యోగనిష్ఠస్సదా భవేత్,
మనసా మన ఆలోక్య దృశ్యన్తే ప్రత్యయా దశ, యదా ప్రత్యయా దృశ్య
న్తే తదా యోగీశ్వరో భవేత్, బిన్దునాదకలాజ్యోతి రవిన్దుధ్రువతార
కమ్, శాంతం చ తదతీతం చ పరం బ్రహ్మ తదుచ్యతే, హస త్యుల్లసతి
ప్రీత్యా క్రీడతే మోదతే తదా, తనోతి జీవనం బుద్ధ్యా బిభేతి సర్వతో
భయాత్, రోధతే బుధ్యతే శోకే ముహ్యతే న చ సమ్పదా, కమ్పతే శత్రు
కార్యేషు కామేన రమతే హసన్, స్మృత్వా కామరతం చిత్తం విజానీయా
త్కళేబరే, యత్ర దేశే వసేద్వాయు శ్చిత్తం తద్వసతి ధ్రువమ్, మనశ్చం
ద్రో రవిర్వాయు ర్దృష్టి రగ్ని రుదాహృతః, బిన్దు నాదకలా బ్రహ్మన్ విష్ణుబ్ర
హ్మేశ దేవతాః, సదా నాదానుసంధానా త్సంక్షీణా వాసనా భవేత్,
నిరంజనే [1]విలీయేతే మరున్మనసి పద్మజ, యో వై నాదస్స వై బిన్దు స్తద్వై
చిత్తం ప్రకీర్తితమ్, నాదో బిన్దుశ్చ చిత్తంచ త్రిభిరైక్యం ప్రసాధయేత్,
మన ఏవ హి బిన్దుశ్చ ఉత్పత్తిస్థితి కారణమ్, మనసోత్పద్యతే బిన్దు
ర్యథా క్షీరం ఘృతాత్మకమ్, షట్చక్రాణి పరిజ్ఞాత్వా ప్రవిశే త్సుఖమ
ణ్డలమ్, ప్రవిశేద్వాయు మాకృష్య తథైవోర్ధ్వం నియోజయేత్, వా
యుం బిన్దుం తథా చక్రం చిత్తం చైవ సమభ్యసేత్, సమాధి మేకేన
సమ మమృతం యాంతి యోగినః, యథాఽగ్ని ర్దారుమధ్యస్థో నోత్తిష్ఠే
న్మథనం వినా, వినా చాభ్యాసయోగేన జ్ఞానదీప స్తథా న హి, ఘటమధ్యే
యథా దీపో బాహ్యే నైవ ప్రకాశతే, భిన్నే తస్మిన్ ఘటే చైవ దీప
జ్వాలా చ భాసతే, స్వకాయం ఘట మిత్యుక్తం యథా జీవో హి తత్ప

1 లయం యాతి.

దమ్, గురువాక్య [1]సమంభిన్నే బ్రహ్మజ్ఞానం ప్రకాశతే, కర్ణధారం గురుం ప్రాప్య తద్వాక్యం ప్లవవద్దృఢమ్, అభ్యాసవాసనాశక్త్యా తరన్తి భవసాగర మిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః
ఇతి యోగశిఖోపనిష త్సమాప్తా.
ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౬౪. యజుర్వేదీయ తురీయాతీతోపనిషత్.

శ్లో॥ ఓం తురీయాతీతోపనిషద్వేద్యం యత్పరమాక్షరమ్,
తత్తుర్యాతీతచిన్మాత్రం స్వమాత్రంచిన్తయేన్వహమ్.
తురీయాతీతసన్న్యాసపరివ్రాజాక్షమాలికా,
అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణ సూర్యాక్ష్యాత్మకుండికా.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

అథ తురీయాతీతావధూతానాం కోఽయం మార్గ స్తేషాం కా స్థితిరితి పితామహో భగవన్తం పితర మాదినారాయణం పరిసమేత్యోవాచ—త మాహ భగవా న్నారాయణో యోఽయ మవధూత మార్గస్థో లోకేదుర్లభతరో నతుబాహుళ్యో యద్యేకో భవతి సఏవనిత్యపూత స్సఏవ వైరాగ్యమూర్తిస్సఏవ జ్ఞానాకార స్సఏవ వేద పురుష ఇతి జ్ఞానినో మన్యన్తే, మహాపురుషో య స్త చ్చిత్తం మయ్యేవాఽవతిష్ఠతే, అహంచ తస్మి న్నేవాఽవస్థిత స్సోయ మాదౌ తావత్క్రమేణ కుటీచకో బహూదకత్వం ప్రాప్య బహూదకోఽహం సత్వ మవలంబ్య హంసః పరమహంసో భూత్వా స్వరూపాఽనుసంధానేన సర్వప్రపఞ్చం విదిత్వా దండకమండలుకటిసూత్రకౌపీనాఽచ్ఛాదనస్య విధ్యుక్తక్రియాదికం సర్వ మప్సు సన్న్యస్యదిగమ్బరో భూత్వా వివర్ణజీర్ణవల్కలాఽజిన పరిగ్రహ మపి సన్త్యజ్య తదూర్ధ్వ మమన్త్రవ దాచర న్క్షౌరాఽభ్యఙ్గస్నానోర్ధ్వపుణ్డ్రాదికం విహాయ లౌకిక వైదిక మప్యుపసంహృ

1 సమాభా(సే)తే.

త్య సర్వత్ర పుణ్యాఽపుణ్యవర్జితో జ్ఞానాఽజ్ఞానమపి విహాయ శీతోష్ణ సుఖదుఃఖమానాఽవమానం ¹నిర్జిత్య వాసనాత్రయపూర్వకం నిన్దాఽనిన్దగర్వమత్సరదమ్భ దర్పేచ్ఛాద్వేషకామక్రోధ లోభమోహహర్షాఽమర్షాఽసూయాఽత్మసంరక్షణాఽదికం దగ్ధ్వా స్వవపుః కుణపాఽకారమివపశ్య న్నప్రయత్నే నాఽనియమేన లాభాఽలాభౌ సమౌ కృత్వా గోవృత్త్యా ప్రాణసన్ధారణం కుర్వ న్యత్ప్రాప్తం తేనైవ నిర్లోలుప స్సర్వ విద్యాపాణ్డిత్యప్రపఞ్చం భస్మీకృత్య స్వరూపం గోపయిత్వా జ్యేష్ఠాఽజ్యేష్ఠ ²త్వాపలాపక స్సర్వోత్కృష్టత్వ సర్వాత్మకత్వాఽద్వైతం కల్పయిత్వాఽమత్తో వ్యతిరిక్తః కశ్చి న్నాఽన్యోఽస్తీతి దేవగుహ్యాదిధన మాత్మన్యుపసంహృత్య దుఃఖేన నోద్విగ్న స్సుఖేన నాఽనుమోదకో రాగే నిస్పృహ స్సర్వత్ర శుభాఽశుభయో రనభిస్నేహ స్సర్వేన్ద్రియోపరమ స్స్వపూర్వాపన్నాఽశ్రమాఽచార విద్యాధర్మప్రభావ మననుస్మర న్త్యక్తవర్ణాఽశ్రమాచార స్సర్వదా దివానక్తం సమత్వేనాఽస్వప్న స్సర్వదా సఞ్చారశీలో దేహమాత్రాఽవశిష్టో జలస్థల కమండలు స్సర్వదాఽనున్మత్తో బాలోన్మత్తపిశాచవదేకాకీ సఞ్చర న్నసమ్భాషణ పర స్స్వరూపధ్యానేన నిరాలమ్బమవలమ్బ్య స్వాఽత్మనిష్ఠానుకూలేన సర్వం విస్మృత్య తురీయాతీతాఽవధూతవేషేణాఽద్వైతనిష్ఠాపరః ప్రణవాఽత్మకత్వేన దేహత్యాగం కరోతి య స్సోఽవధూత స్సకృతకృత్యో భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి తురీయాతీతోపనిష త్సమాప్తా

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్

౬౫. సామవేదీయ సన్న్యాసోపనిషత్.

శ్లో. సన్న్యాసోపనిషద్వేద్యం సన్న్యాసిపటలాశ్రయం,
సత్తాసామాన్యవిభవం స్వమాత్రమితిభావయేత్.

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తిః.

1 నిర్భిద్య. 2 త్వానపలాపక.

హరిః ఓమ్. అథాత స్సన్న్యాసోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామో యోఽనుక్రమేణ సన్న్యస్యతి స సన్న్యస్తో భవతి కోఽయం సన్న్యాస ఉచ్యతే కథం సన్న్యస్తో భవతి య ఆత్మానం క్రియాభిర్గుప్తం కరోతి మాతరం పితరంభార్యాం పుత్రాన్ బంధూ ననుమోదయిత్వా యే చాస్యర్త్విజ స్తాంత్సర్వాంశ్చ పూర్వవ [1]ద్వృణీత్వా వైశ్వానరేష్టిం నిర్వపేత్సర్వస్వం దద్యా ద్యజమానస్య గాఋత్విజ స్సర్వైః పాత్రై స్సమారోప్య యదాహవనీయే గార్హపత్యే వాన్వాహార్య పచనే సభ్యావసథ్యయోశ్చ ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాం త్సర్వాంత్సర్వేషు సమారోపయేత్సశిఖాన్ కేశాన్ విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం ఛిత్త్వా పుత్రం దృష్ట్వా త్వం బ్రహ్మా త్వం యజ్ఞఃత్వంసర్వ మిత్యనుమంత్రయే ద్యద్యపుత్రో భవత్యాత్మానమేవేమం ధ్యాత్వాన వేక్షమాణః ప్రాచీ ముదీచీం వా దిశం ప్రవ్రజే[2]త్త్రిషు వర్ణేషు భిక్షాచర్యం చరే త్పాణిపాత్రేణాశనం కుర్యా దౌషధవదశనమాచరే దౌషధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయా త్ప్రాణసంధారణార్థం యథా మేదోవృద్ధి ర్నజాయతే కృశోభూత్వా గ్రామే ఏకరాత్రం నగరే పంచరాత్రం చతురోమాసా న్వార్షికాన్ గ్రామే వా నగరేవాపి వసే త్పక్షా వై మాసా ఇతి ద్వౌ మాసౌ వావసే ద్విశీర్ణవస్త్రం వల్కలం వా ప్రతిగృహ్ణీయా న్నాన్య త్ప్రతిగృహ్ణీయా ద్యద్యశక్తో భవతి క్లేశత స్తప్యతే తప ఇతి యోవా ఏవం క్రమేణ సన్న్యస్యతి యోవా ఏవం పశ్యతి. కిమస్య యజ్ఞోపవీతంకాస్య శిఖా కథంవా స్యోపస్పర్శన మితి తాన్ హోవాచేద మేవాస్య తద్యజ్ఞోపవీతం య దాత్మధ్యానం విద్యాశిఖా నీరై స్సర్వ త్రావస్థితైః కార్యం నిర్వర్తయ న్నుదరపాత్రేణ జలతీరే నికేతనమ్, బ్రహ్మవాదినోవద న్త్యస్తమిత ఆదిత్యే కథం వా స్యోపస్పర్శన మితి తాన్ హోవాచ యథాహని తథా రాత్రౌ నాస్య నక్తం న దివా తద ప్యేత దృషిణోక్తం సకృద్దివాహైవాస్మై భవతి య ఏవం విద్వా నేతే నాత్మానం సంధత్తే.

---

1 త్ప్రీణీత్వా. 2 చతుర్షు వర్ణేషు.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

ఓమ్. చత్వారింశత్సంస్కారసంపన్నః సర్వతో విరక్తశ్చిత్త
శుద్ధిమేత్యా శాసూయేర్ష్యాహంకారం దగ్ధ్వా సాధనచతుష్టయసం
పన్న ఏవ సన్న్యస్తుమర్హతి. సన్న్యాసే నిశ్చయం కృత్వా పునర్న చ
కరోతి యః, స కుర్యాత్కృచ్ఛ్రమాత్రం తు పునస్సన్న్యస్తుమర్హతి,
సన్న్యాసం పాతయేద్యస్తు పతితం న్యాసయేత్తు యః, సన్న్యాసవిఘ్న
కర్తా చ త్రీనేతాన్ పతితాన్విదురితి. అథ షణ్డః పతితోఽఙ్గవికలః స్త్రై
ణో బధిరోఽర్భకో మూకః పాషణ్డశ్చక్రీ లిఙ్గీ కుష్ఠీ వైఖానసహరద్విజౌ
భృతకాధ్యాపకః శిపివిష్టోఽనగ్నికో నాస్తికో వైరాగ్యవన్తోఽప్యేతే
సన్న్యాసానర్హాః సన్న్యస్తా యద్యపి మహావాక్యోపదేశే నాధికారిణః. ఆరూ
ఢపతితాపత్యం కునఖీ శ్యావదన్తకః, [1]క్షయీ తథాఙ్గవికలో నైవసన్న్య
స్తుమర్హతి, సమ్ప్రత్యవసితానాం చ మహాపాతకినాం తథా, వ్రాత్యానా
మభిశస్తానాం సన్న్యాసం నైవ కారయేత్, వ్రతయజ్ఞతపోదానహోమస్వా
ధ్యాయవర్జితమ్, సత్యశౌచపరిభ్రష్టం సన్న్యాసం నైవ కారయేత్, ఏతే
నార్హన్తి సన్న్యాసమాతురేణ వినా క్రమమ్. ఓం భూః స్వాహేతి శిఖా
ముత్పాట్య యజ్ఞోపవీతం బహిర్న నివసేద్యశో బలం జ్ఞానం వైరా
గ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి యజ్ఞోపవీతం ఛిత్త్వా ఓం భూః స్వాహే
త్యప్సు వస్త్రం కటిసూత్రం చ విసృజ్య సన్న్యస్తం మయేతి త్రివారమభి
మన్త్రయేత్, సన్న్యాసినం ద్విజం దృష్ట్వా స్థానాచ్చలతి భాస్కరః,
ఏష మే మణ్డలం భిత్త్వా పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి, షష్టిం కులాన్యతీతాని
షష్టిమాగామికాని చ, కులాన్యుద్ధరతే ప్రాజ్ఞః సన్న్యస్తమితి యో వ
దేత్, యే చ సన్తానజా దోషా యే దోషా దేహసమ్భవాః, ప్రైషాగ్ని
ర్నిర్దహేత్సర్వాం స్తుషాగ్నిరివ కాఞ్చనమ్, సఖా మా గోపాయేతి దణ్డం పరి
గ్రహేత్. దణ్డం తు వైణవం సౌమ్యం సత్వచం సమపర్వకమ్, పుణ్యస్థల
సముత్పన్నం నానాకల్మషశోధితమ్, అదగ్ధమహతం కీటైః పర్వగ్రన్థివి
రాజితమ్, నాసాదఘ్నం శిరస్తుల్యం భ్రువోర్వా బిభృయాద్యతిః,
దణ్డాత్మనోస్తు సంయోగస్సర్వథా తు విధీయతే, న దణ్డేన వినా గచ్ఛే

1 క్షీబ.

దిషు క్షేప త్రయం బుధః. జగజ్జీవనం జీవనాధారభూతం మా తే మా
మన్త్రయస్వ సర్వసామ్యేతి కమణ్డలుం పరిగృహ్య యోగపట్టాభిషిక్తో
భూత్వా యథాసుఖం విహరేత్, త్యజ ధర్మ మధర్మంచ ఉభే సత్యా
నృతే త్యజ, ఉభే సత్యానృతే త్యక్త్వా యేన త్యజసి తత్త్యజ, వైరాగ్య
సన్న్యాసీ జ్ఞానవైరాగ్యసన్న్యాసీ కర్మసన్న్యాసీ చేతి చాతుర్విధ్యము
పాగత స్తద్యథేతి, దృష్టానుశ్రవిక విషయవైతృష్ణ్య మేత్య ప్రాక్పుణ్య
కర్మవిశేషా త్సన్న్యస్త వైరాగ్య సన్న్యాసీ, శాస్త్రజ్ఞానా త్పాపపుణ్య
లోకానుభవశ్రవణా త్ప్రపఞ్చోపరతః దేహవాసనాం శాస్త్రవాసనాం
లోకవాసనాం త్యక్త్వా వమానం మానమివ ప్రవృత్తిం సర్వం హేయం
మత్వా సాధన చతుష్టయసమ్పన్నో య స్సన్న్యస్యతి స ఏవ జ్ఞానస
న్న్యాసీ. క్రమేణ సర్వ మభ్యస్య సర్వమనుభూయ జ్ఞానవైరాగ్యాభ్యాం
స్వరూపానుసంధానేవ దేహ మాత్రావశిష్ట స్సన్న్యస్య జాతరూపధరో
భవతి సజ్ఞానవైరాగ్య సన్న్యాసీ. బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీభూ
త్వా వానప్రస్థాశ్రమ మేత్యవైరాగ్యాభావే ప్యాశ్రమక్రమానుసారేణ
యస్సన్న్యస్యతి స కర్మసన్న్యాసీతి, స సన్న్యాస షడ్విధో భవతి
కుటీచక బహూదక హంసపరమహంస తురీయాతీతావధూతా ఇతి.
కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతీ దణ్డ కమణ్డలుధరః కౌపీనశాటీకన్థాధరః
పితృమాతృగుర్వారాధనపరః పిఠరఖనిత్రశిక్యాదిమాత్ర సాధనపర ఏక
త్రాన్నాదన పరః శ్వేతోర్ధ్వపుణ్డ్రధారీ త్రిదణ్డః, బహూదక శ్శిఖాది
కన్థాధర స్త్రిపుణ్డ్రధారీ కుటీచకవత్సర్వసమో మధుకరవృత్త్యాష్టకబ
ళాశీ. హంసో జటాధారీ త్రిపుణ్డ్రోర్ధ్వపుణ్డ్రధారీ అసంక్లప్తమాధూకరా
న్నాశీ కౌపీనఖణ్డధారీ, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పఞ్చగృ
హేషు కరపాత్ర ఏక కౌపీనధారీ శాటీ మేకా మేకం వైణవం దణ్డమే
క శాటీధరో వా భస్మోద్ధూళనపర స్సర్వత్యాగీ, తురీయాతీతో గోముఖ
వృత్త్యా ఫలాహారీ అన్నాహారీచే ద్గృహత్రయే దేహమాత్రావశిష్టో ది
గంబరః కుణపవ చ్ఛరీరవృత్తికః, అవధూత స్త్వనియమః పతితాభిశ
స్తవర్జనపూర్వకం సర్వవర్ణేష్వజగరవృత్త్యా హారపర స్స్వరూపానుసన్ధా
నపరః. జగ త్తావ దిదం నాహం సవృక్షతృణపర్వతమ్, యద్బా
హ్యం జడ మత్యన్తం తత్స్యాంకథ మహం విభుః, కాలేనాల్పేన విల

యా దేహేనా నాహ మచేతనః, జడయా కణ్ఠశష్కుల్యా కల్పమానః
క్షణధ్వస్యా, శూన్యాకృతి శ్శూన్యసంభవ శ్శబ్దో నాఽహ మచేతనః, త్వ
చాక్షణవినాశిన్యా ప్రాప్యోఽప్రాప్యోఽయ మన్యథా, చిత్ప్రసాదోపలబ్ధా
త్మా స్పర్శో నాహ మచేతనః, లబ్ధాత్మా జిహ్వయా[1]ముందో లోలయా
లోలసత్తయా, స్వల్పస్పన్దో ద్రవ్యనిష్ఠో రసో నాహ మచేతనః, దృశ్య
దర్శనయో ర్లీనం క్షయిక్షణవినాశినోః, కేవలే ద్రష్టరీక్షణం రూపం
నాహ మచేతనమ్, నాసయా గన్ధజడయా క్షయిణ్యా పరికల్పితః, పేల
వో నియతాకారో గన్ధో నాహ మచేతనః, నిర్మమో మనన శ్శాన్తో గత
పఞ్చేన్ద్రియభ్రమః, శుద్ధచేతన ఏవాహం కలాకలనవర్జితః, చైత్యవర్జితచి
న్మాత్ర మహ మేషోఽవభాసకః, సబాహ్యాభ్యన్తరవ్యాపీ నిష్కలోఽహం
నిరంజనః, నిర్వికల్పచిదాభాస ఏకఆత్మాస్మి సర్వగః, మయైవచేతనే నేమే
సర్వే ఘటపటాదయః, సూర్యాన్తా అవభాస్యన్తే దీపేనేవాత్మతేజసా,
మయై వైతాః స్ఫురన్తీహ విచిత్రేన్ద్రియవృత్తయః, తేజసాన్తః ప్రకాశే
న యథాఽగ్నికణపఙ్క్తయః, అనన్తానన్దసమ్భోగా పరోపశమశాలి
నీ, శుద్ధేయం చిన్మయీ దృష్టి ర్జయ త్యఖిలదృష్టిషు, సర్వభావాన్తర
స్థాయ చైత్యముక్తచిదాత్మనే, ప్రత్యక్చైతన్యరూపాయ మహ్య మేవ
నమోనమః, విచిత్రా శ్శక్తయ స్స్వచ్ఛా స్సమాయా నిర్వికారయా, చి
తా క్రియన్తే సమయా కలాకలనముక్తయా, కాలత్రయ ముపేక్షిత్ర్యా
హీనాయా శ్చైత్యబన్ధనైః, చిత శ్చైత్య ముపేక్షిత్ర్యా స్సమతై వావ
శిష్యతే, సాహి వాచా మగమ్యత్వా దసత్తా మివ శాశ్వతీమ్, నైరా
త్మ్యసిద్ధాత్మదశా ముపయాతైవ శిష్యతే, ఈహానీహామయై రన్త ర్యా
చిదావలితా మలైః, సా చిన్నోత్పాదితుం శక్తా పాశబద్ధేవ పక్షిణీ,
ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వన్ద్వమోహేన జన్తవః, ధరావివరమగ్నానాం
కీటానాం సమతాం గతాః, ఆత్మనేస్తు నమో మహ్య మవిచ్ఛిన్నచిదా
త్మనే, పరామృష్టోఽస్మి లబ్ధోఽస్మి ప్రోదితోఽద్యచిరా దహమ్, ఉద్ధృ
తోఽస్మి వికల్పేభ్యో యోఽస్మి సోఽస్మి నమోస్తు తే, తుభ్యం మహ్య
మనన్తాయ మహ్యం తుభ్యం చిదాత్మనే, నమస్తుభ్యం పరేశాయ నమో
మహ్యం శివాయచ, తిష్ఠన్నపిహి నాసీనో గచ్ఛన్నపి నగచ్ఛతి, శాన్తో

1 తుచ్ఛో

ఽపి వ్యవహారస్థః కుర్వన్నపి న లిప్యతే, సులభ శ్చాయ మత్యన్తం సుజ్ఞేయ శ్చాప్తబన్ధువత్, శరీరపఙ్కకుహరే సర్వేషా మేవ షట్పదః, న మే భోగ స్థితౌ వాఞ్ఛా న మే భోగవిసర్జనే, యదాయాతి తదాయాతు యత్ప్రయాతి ప్రయాతు తత్, మనసా మనసి చ్ఛిన్నే నిరహంకారతాం గతే, భావేన గళితే భావే స్వస్థస్తిష్ఠామి కేవలః, నిర్భావం నిరహంకారం నిర్మనస్క మనీహితమ్, కేవలాస్పన్దశుద్ధాత్మ న్యేవతిష్ఠతి మే రిపుః, తృష్ణారజ్జుగణం ఛిత్త్వా మచ్ఛరీరక పఞ్జరాత్, నజానే క్వగతోడ్డీయ నిరహఙ్కారపక్షిణీ, యస్య నాహఙ్కృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య నలిప్యతే, యస్సమస్సర్వభూతేషు జీవితంతస్యశోభతే, యోఽన్తశ్శీతలయాబుద్ధ్యా రాగద్వేషవిముక్తయా, సాక్షివత్పశ్యతీదం హిజీవితం తస్య శోభతే, యేన సమ్యక్పరిజ్ఞాయ హేయోపాదేయ ముజ్ఝితా, చిత్తస్యాన్తేఽర్పితం చిత్తం జీవితం తస్య శోభతే, గ్రాహ్యగ్రాహకసమ్బన్ధే క్షీణే శాన్తి రుదేత్యలమ్, స్థితి మభ్యాగతా శాన్తి ర్మోక్షనామ్నాభిధీయతే, భ్రష్టబీజోపమా భూయో జన్మాఙ్కురవివర్జితా, హృది జీవద్విముక్తానాం శుద్ధా భవతి వాసనా, పావనీ పరమోదారా శుద్ధసత్త్వానుపాతినీ, ఆత్మధ్యానమయీ నిత్యా సుషుప్తిస్థైవ తిష్ఠతి, చేతనం చిత్తరిక్తం హి ప్రత్యక్చేతన ముచ్యతే, నిర్మనస్కస్వభావత్వా న్నతత్ర కలనామలమ్, సాసత్యతా సాశివతా సావస్థా పారమార్థికీ, సర్వజ్ఞతా సాసంతృప్తిర్న ను యత్ర మనః క్షతమ్, ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్ణన్ ఉన్మిష న్నిమిష న్నపి, నిరస్తమననానన్ద స్సంవిన్మాత్రపరోఽస్మ్యహమ్, మలం సంవేద్య ముత్సృజ్య మనో నిర్మూలయన్ పరమ్, ఆశాపాశ మలం ఛిత్త్వా సంవిన్మాత్రపరోఽస్మ్యహమ్, అశుభాశుభసఙ్కల్ప స్సంశాన్తోఽస్మి నిరామయః, నష్టేష్టానిష్టకలన స్సంవిన్మాత్రపరోఽస్మ్యహమ్, ఆత్మతాపరతే త్యక్త్వా నిర్విభాగో జగత్ స్థితౌ, వజ్రస్తమ్భ ఇవాత్మాన మవలమ్బ్య స్థిరోఽస్మ్యహమ్, నిర్మలాయాం నిరాశాయాం స్వసంవిత్తౌ స్థితోఽస్మ్యహమ్, ఈహితానీహితై ర్ముక్తో హేయోపాదేయ వర్జితః, కదాన్తస్తోష మేష్యామి స్వప్రకాశపదే స్థితః, కదోపశాన్త మననో ధరణీధరకోటరే, సమేష్యామి శిలాసామ్యం నిర్వికల్పసమాధినా, నిరంశధ్యానవిక్రాన్తి మూక

స్య మమ మస్తకే, కదా త్వాఙ్గజ్కరిష్యన్తి కలాయాం వనపుత్రికాః, సజ్జలపాదపం తృష్ణాలతం ఛిత్వా[1] వనోపమమ్, వితతాం భువ మాసాద్య విహారామి యథాసుఖమ్, పద స్తదను యాతోఽస్మి కేవలోఽస్మి జయామ్యహమ్, నిర్వాణోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరంశోఽస్మి నిరీప్సితః, స్వచ్ఛతోర్జితతా సత్తా హృద్యతా సత్యవాక్యతా, ఆనందితోపశమతా సదా ప్రముదితోదితా, పూర్ణతోదారతా సత్యా శాన్తిసత్తా సదైకతా, ఇత్యేవం చింతయన్ భిక్షు స్స్వరూపస్థితి మంజసా, నిర్వికల్పస్వరూపజ్ఞ నిర్వికల్పో బభూవ హేతి. ఆతురో జీవతి చే త్క్రమసన్న్యాసః కర్తవ్యః, న శూద్రస్త్రీపతితోదక్యాసంభాషణమ్, న యతే ర్దేవపూజా నుత్సవదర్శనమ్, తస్మా న్నసన్న్యాస మేష లోకః, ఆతురకుటీచకయో ర్భూలోక భువర్లోకౌ, బహూదకస్య స్వర్గలోకః, హంసస్య తపోలోకః, పరమహంసస్య సత్యలోకః, తురీయాతీతావధూతయోః స్వాత్మ న్యేవ కైవల్యం స్వరూపానుసన్ధానేన భ్రమరకీటన్యాయవత్, స్వరూపానుసన్ధానవ్యతిరిక్తాన్యశాస్త్రాభ్యాసై రుష్ట్రకుంకుమభారవ ద్వ్యర్థతా, న యోగశాస్త్రప్రవృత్తి ర్న సాంఖ్యశాస్త్రాభ్యాసో న మన్త్రతన్త్రవ్యాపారో నేతరశాస్త్రప్రవృత్తి ర్యతే రస్తి, అస్తి చే చ్ఛవాలఙ్కారవత్, కర్మాచారవిద్యాదూరః, న పరివ్రాణ్ణామసంకీర్తనపరః, యద్యత్కర్మ కరోతి తత్తత్ఫల మనుభవతి, ఏరణ్డతైలఫేనవత్సర్వం పరిత్యజేత్, న దేవతాప్రసాదగ్రహణమ్, న బాహ్యదేవాభ్యర్చనం కుర్యాత్, స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం త్యక్త్వా మధుకరవృత్త్యాహార మాహరన్ కృశో భూత్వా మేదోవృద్ధి మకుర్వన్ విహరేత్, మాధూకరేణ కరపాత్రే ణాస్యపాత్రేణ వా కాలం నయేత్, ఆత్మసమ్మిత మాహార మాహరే దాత్మవాన్ యతిః, ఆహారస్య చ భాగౌ ద్వౌ తృతీయ ముదకస్య చ, వాయోః సంచలనార్థాయ చతుర్థ మవశేషయేత్, భైక్షేణ వర్తయే న్నిత్యం నైకాన్నాశీ భవే త్క్వచిత్, నిరీక్షన్తే త్వనుద్విగ్నా స్తద్గృహం యత్నతో వ్రజేత్, పఞ్చసప్తగృహాణాం తు భిక్షా మిచ్ఛే త్క్రియావతామ్, గోదోహమాత్ర మాకాంక్షే న్నిష్క్రాన్తో న పున ర్వ్రజేత్, నక్తా ద్వర శ్చోపవాస ఉపవాసా దయాచితః, అయాచితా ద్వరం భైక్షం తస్మా ద్భైక్షేణ వర్తయేత్, నైవ సవ్యాపసవ్యేన

---

1 మహోవనమ్.

భిక్షాకాలే విశే ద్గృహాన్, నాతిక్రామే ద్గృహం మోహా ద్యత్ర దోషో నవిద్యతే, శ్రోత్రియాన్నం నభిక్షేత శ్రద్ధాభక్తి బహిష్కృతమ్, వ్రాత్యస్యాపి గృహేభిక్షేత్ శ్రద్ధాభక్తిపురస్కృతే, మాధూకర మసంక్లప్తం ప్రాక్ప్రణీతమయాచితమ్, తాత్కాలికం చోపపన్నం భైక్షం పఞ్చవిధం స్మృతమ్, మనస్సఙ్కల్పరహితా న్త్రీన్గృహా న్పంచస ప్తవా, మధుమక్షికవత్కృత్వా మాధూకర మితి స్మృతమ్, ప్రాతఃకాలేచ పూర్వేద్యు ర్యద్భక్తైః ప్రార్థితంముహుః, తద్భైక్షం ప్రాక్ప్రణీతం స్యాచ్ఛితిం కుర్యాదథాఽపివా, భిక్షాటన సముద్యోగా ద్యేన కేన నిమంత్రితమ్, అయాచితం తు తద్భైక్షం భోక్తవ్యఞ్చ ముముక్షుభిః, ఉపస్థానేన యత్ప్రోక్తం భిక్షార్థం బ్రాహ్మణేన తత్, తాత్కాలిక మితి ఖ్యాతం భోక్తవ్యం యతిభి స్తదా, సిద్ధ మన్నం యదానీతం బ్రాహ్మణేన మఠమ్ప్రతి, ఉపపన్న మితి ప్రాహు ర్మునయో మోక్షకాంక్షిణః, చరే న్మాధూకరం భైక్షం యతిర్మ్లేచ్ఛకులా దపి, ఏకాన్నం నతు భుంజీత బృహస్పతిసమా దపి, యాచితాయాచితాభ్యాంచ భిక్షాభ్యాం కల్పయేత్స్థితిమ్, నవాయుస్స్పర్శదోషేణ నాగ్ని ర్దహనకర్మణా, నాఽపోమూత్రపురీషాభ్యాం నాన్నదోషేణ మస్కరీ, విధూమే సన్నముసలే వ్యంగారేభుక్తవజ్జనే, కాలేఽపరాహ్ణభూయిష్ఠేభిక్షాచరణ మాచరేత్, అభిశస్తఞ్చపతితం పాషణ్డం దేవపూజకమ్, వర్జయిత్వా చరే ద్భైక్షం సర్వవర్ణేషు చాపది, ఘృతంచ మూత్రసదృశం మధు స్యా త్సురయా సమమ్, తైలం సూకరమూత్రం స్యా త్సూపం లశునసమ్మితమ్, మాషాపూపాది గోమాంసం క్షీరం మూత్రసమం భవేత్, తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన ఘృతాదీ న్వర్జయేద్యతిః, ఘృతసూపాదిసంయుక్త మన్నం నాద్యాత్కదాచన, పాత్ర మస్య భవే త్పాణి స్తేన నిత్యం స్థితిం నయేత్, పాణిపాత్ర శ్చర న్యోగీ నాసకృ ద్భైక్ష మాచరేత్, ఆస్యేవతు యదాహారం గోవన్మృగయతే మునిః, తదా సమ స్స్యా త్సర్వేషు సోఽమృతత్వాయ కల్పత ఇతి, ఆజ్యం రుధిరమివ త్యజే దేకత్రాన్నం పలలమివగంధలేపస మశుద్ధలేపనమివ క్షార మంత్యజ మివ వస్త్ర ముచ్ఛిష్టపాత్ర మి వాభ్యఙ్గం స్త్రీసంగ మివ [1]మిత్రాహ్లాదకంమూత్ర

1 ఉన్మాదకం

మివ స్పృహాం గోమాంస మివ జ్ఞాతచర దేశం చండాలవాటికా మివ
స్త్రియ మహి మివ సువర్ణం కాలకూటమివ సభాస్థలం శ్మశానస్థల మివ
రాజధానీం కుమ్భీపాక మివ శవపిండవ దేకత్రాన్నం న దేవతార్చనం
ప్రపఞ్చవృత్తి మ్పరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్. ఆసనం పాత్రలోపశ్చస
ఞ్చయ శ్శిష్యసఞ్చయః, దివాస్వాపో వృథాలాపో యతే ర్బన్ధకరాణి
షట్, వర్షాభ్యోఽన్యత్ర యత్ స్థాన మాసనం తదుదాహృతమ్, ఉక్తా
లాబ్వాదిపాత్రాణా [1]మలాభేఽన్యపరిగ్రహః, యతే [2]స్సవ్యవహారా
ర్థం పాత్రలోప స్స ఉచ్యతే, గృహీతస్యతు దండాదే ర్ద్వితీయస్య పరి
గ్రహః, కాలాన్తరోపభోగార్థం సఞ్చయః పరికీర్తితః. శుశ్రూషాలాభ
పూజార్థం యశోఽర్థం వా పరిగ్రహః, శిష్యాణాం నతు కారుణ్యా చ్ఛి
ష్యసంగ్రహ ఈరితః, విద్యా దివా ప్రకాశత్వా దవిద్యా రాత్రి రుచ్య
తే, విద్యాభ్యాసే ప్రమాదో యః స దివాస్వాప ఉచ్యతే, ఆధ్యాత్మికీం
కథాం ముక్త్వా భిక్షావార్తాం వినా తథా, అనుగ్రహం పరిప్రశ్నం
వ్యథా జల్పోఽన్య ఉచ్యతే, ఏకాన్నం మదమాత్సర్యం గన్ధపుష్ప విభూ
షణమ్, తామ్బూలాభ్యఞ్జనే క్రీడా భోగాకాఙ్క్షా రసాయనమ్, కత్థ
నం కుత్సనం స్వస్తి జ్యోతిశ్చ క్రయవిక్రయమ్, క్రియాకర్మవివాద
శ్చ గురువాక్యవిలఙ్ఘనమ్, సన్ధిశ్చ విగ్రహో యానం మఞ్చకం శుక్ల
వస్త్రకమ్, శుక్లోత్సర్గో దివాస్వాపో భిక్షాధారస్తు తైజసమ్, విషఞ్చై
వాయుధం బీజం హింసాం తైక్ష్ణ్యఞ్చ మైథునమ్, త్యక్తం సన్న్యాసయో
గేన గృహధర్మాదికం వ్రతమ్, గోత్రాదిచరణం సర్వం పితృమాతృకులం
ధనమ్, ప్రతిషిద్ధాని చైతాని సేవమానో వ్రజే దధః, సుజీర్ణోఽపి సుజీర్ణా
సు విద్వాన్ స్త్రీషు న విశ్వసేత్, సుజీర్ణాస్వపి కన్థాసు సజ్జతే జీర్ణమమ్బర
మ్, స్థావరం జఙ్గమం బీజం తైజసం విషమాయుధమ్, షడేతాని న గృ
హ్ణీయా ద్యతి ర్మూత్రపురీషవత్, నైవాదదీత పాథేయం యతిః కించి
దనాపది, పక్వ మాపత్సు గృహ్ణీయా ద్యావదన్నం న లభ్యతే, నిరుజశ్చ
యువా చైవ భిక్షు ర్నావసథే వసేత్, పరార్థం న ప్రతిగ్రాహ్యం న దద్యా
చ్చ కథఞ్చన, దైన్యభావాత్తు భూతానాం సౌభగాయ యతి శ్చరేత్,
పక్వం వా యది వా పక్వం యాచమానో ప్రజే దధః, అన్నపా

1 మేకస్యాపీహ సంగ్రహః, యతే స్సంవ్యవహారాయ పాత్ర.

నపరో భిక్షుః వస్త్రాదీనా మ్ప్రతిగ్రహీ, ఆవికం వా నావికం వా తథా పట్టుపటానపి, ప్రతిగృహ్య యతిశ్చైతా న్పతత్యేవ న సంశయః, అద్వైతం నావమాశ్రిత్య జీవన్ముక్తత్వ మాప్నుయాత్, వాగ్దణ్డే మౌన మాతిష్ఠే త్కాయదణ్డే త్వభోజనమ్, మానసేతు కృతే దణ్డే ప్రాణాయామో విధీయతే, కర్మణా బధ్యతే జన్తు ర్విద్యయాచ విముచ్యతే, తస్మాత్కర్మనకుర్వన్తి యతయః పారదర్శినః, రథ్యాయాం బహువస్త్రాణి భిక్షా సర్వత్ర లభ్యతే, భూమిశ్శయ్యాస్తి విస్తీర్ణా యతయః కేన దుఃఖితాః, ప్రపఞ్చ మఖిలం యస్తు జ్ఞానాగ్నౌ జుహుయా ద్యతిః, ఆత్మ న్యగ్నీం త్సమారోప్య సోఽగ్నిహోత్రీ మహాయతిః, ప్రవృత్తి ర్ద్వివిధా ప్రోక్తా మార్జాలీచైవ వానరీ, జ్ఞానాభ్యాసవతా మోతు ర్వానరీ భాక్త మేవచ, నాపృష్టః కస్యచి ద్బ్రూయా న్నచాన్యాయే నచ పృచ్ఛతః, జానన్నపిహి మేధావీ జడవ ల్లోక మాచరేత్, సర్వేషా మేవ పాపానాం సఙ్ఘాతే సముపస్థితే, తారం ద్వాదశసాహస్ర మభ్యసే చ్ఛేదనం హితత్, యస్తు ద్వాదశసాహస్రం ప్రణవం జపతేఽన్వహమ్, తస్య ద్వాదశభి ర్మాసైః పరంబ్రహ్మ ప్రకాశత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్త్వితి శాన్తిః.

ఇతి సన్న్యాసోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౬౬. అథర్వణీయ
పరమహంస పరివ్రాజకోపనిషత్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాన్తిః.

శ్లో. పారివ్రాజ్యధర్మవన్తో యజ్జ్ఞానా ద్బ్రహ్మతాం యయుః,
తద్బ్రహ్మప్రణవైకార్థం తుర్యతుర్య మహం భజే.

అథ పితామహ స్స్వపితర మాది నారాయణ ముపసమేత్య ప్రణమ్యపప్రచ్ఛ, భగవం స్త్వన్ముఖా ద్వర్ణాశ్రమధర్మక్రమం సర్వ

శ్రుతం విదిత మవగత మిదానీం పరమహంస పరివ్రాజకలక్షణం వేత్తు
మిచ్ఛామి, కః పరివ్రజనాధికారీ, కీదృశం పరివ్రాజకలక్షణమ్, కః పర
మహంసః, పరివ్రాజకత్వం కథమ్, తత్సర్వం మే బ్రూహీతి, స హోవాచ
భగవా నాదినారాయణః, సద్గురుసమీపే సకలవిద్యాపరిశ్రమజ్ఞో భూ
త్వా విద్వాన్ సర్వ మైహికాముష్మిక సుఖశ్రమం జ్ఞాత్వైషణాత్రయ
వాసనాత్రయ మ మత్వాహఙ్కారాదికం వాన్తాన్నమివ హేయ మధి
గమ్య మోక్షమార్గైక సాధనో బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేద్గృ
హా ద్వనీ భూత్వా ప్రవ్రజేద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజే
ద్గృహా ద్వా వనాద్వాథ పునర వ్రతీ వా వ్రతీ వా స్నాతకో వాస్నాతకో వోత్సన్నా
గ్ని స్సాగ్ని రనగ్నికో వా య దహరేవ విరజ్యే త్త దహ రేవ ప్రవ్రజే
దితి బుధ్వా సర్వసంసారేషు విరక్తో బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో వా
పితరం మాతరం కళత్రం పుత్ర మాప్త బన్ధువర్గం తదభావే శిష్యం
సహవాసినం వాఽనుమోదయిత్వా తద్ధైకేప్రాజాపత్యా మేవేష్టిం కుర్వ
న్తి తదు తథా న కుర్యా దాగ్నేయ్యా మేవ కుర్యాదగ్నిర్హి ప్రాణః ప్రాణ
మే వైతయా కరోతి త్రైధా తవీయా మేవ కుర్యా దేత యైవ త్రయో
ధాత వో యదుత సత్త్వం రజ స్తమ ఇతి, అయం తే యోనిరృత్వియో
యతో జాతో అరోచథాః, తం జాన న్నగ్న ఆరోహాఽథానో వర్ధయా
రయి మిత్య నేన మన్త్రేణాగ్ని మాజిఘ్రే దేషవా అగ్నే ర్యోని ర్యః
ప్రాణఃప్రాణం ప్రాణం గచ్ఛ స్వాం యోనిం గచ్ఛ స్వా హే త్యేవ మే
వైతదాహ గ్రామా చ్ఛ్రోత్రియాగారా దగ్ని మాహృత్య స్వవిధ్యుక్తక్ర
మేణ పూర్వవ దగ్ని మాజిఘ్రే ద్యదాతు రోవాగ్నిం నవిన్దే దప్సుజు
హుయా దాపోవై సర్వా జుహోమి స్వాహేతి హుత్వో
ద్ధృత్య ప్రాశ్నీయా త్సాజ్యం హవి రనామయ మేషవిధిర్వీరాధ్వానేవా
నాశకే వాసంప్రవేశేవాగ్ని ప్రవేశే మహాప్రస్థానే వాయద్యాతురః
స్యా న్మనసా వాచా వా సన్న్యసే దేష పన్థాః స్వస్థ క్రమేణైవ చే
దాత్మశ్రాద్ధం విరజాహోమం కృత్వాగ్ని మాత్మ న్యారోప్య లౌకిక వైదిక
సామర్థ్యం స్వచతుర్దశకరణప్రవృత్తించ పుత్రే సమారోప్య తదభావే
శిష్యేవా తదభావే స్వాత్మన్యేవ వా బ్రహ్మా త్వం యజ్ఞ స్త్వ మి త్యభి

మంత్ర్య బ్రహ్మభావనయా ధ్యాత్వా సావిత్రీ ప్రవేశపూర్వక మప్సు సర్వవిద్యార్థస్వరూపాం బ్రాహ్మణ్యాధారాం వేదమాతరం క్రమా ద్వ్యాహృతిషు త్రిషు ప్రవిలాప్య వ్యాహృతిత్రయ మకారోకార మకారేషు ప్రవిలాప్య తత్సావధానే వాపః ప్రాశ్య ప్రణవేన శిఖా ముత్కృష్య యజ్ఞోపవీతం ఛిత్త్వా వస్త్రమపి భూమౌ వాప్సువా విసృజ్య ఓం భూ స్స్వాహా ఓం భువస్స్వాహా ఓగ్ సువస్స్వాహే త్యనేన జాతరూప ధరోభూత్వా [1]స్వరూపం ధ్యాయన్ పునఃపునః ప్రణవం వ్యాహృతి పూర్వకం మనసా వచసాఽపి సన్న్యస్తం మయా సన్యస్తం మయా సన్యస్తం మయే తి మంద్రమధ్యమతారధ్వనభి, స్త్రివారం త్రిగుణీకృత [2]ప్రేషోచ్చారణం కృత్వా ప్రణవైకధ్యానపరాయణస్స న్నభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త స్స్వాహే త్యూర్ధ్వ బాహుర్భూత్వా బ్రహ్మాహమస్మీతి తత్త్వమస్యాది వాక్యార్థస్వరూపసంధానం కుర్వన్ ఉదీచీం దిశం గచ్ఛేజ్జాతరూప ధర శ్చరే దేష సన్న్యాస స్తదధికారీ భవేద్యది గృహస్థః ప్రార్థనాపూర్వక మభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త స్సర్వం ప్రవర్తతే, సఖా మాగోపా యోజ స్సఖాయోఽసీంద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న శ్శర్మమే భవ య త్పాపంతన్నివారయే త్యనేన మంత్రేణ ప్రణవపూర్వకగ్ సలక్షణం వైణవం దండం కటిసూత్రం కౌపీనం కమండలుం వివర్ణవస్త్ర మేకం పరిగృహ్యాసద్గురు ముపగమ్య నత్వా గురుముఖా త్తత్త్వమసీతిమహావాక్యం ప్రణవపూర్వక ముపల భ్యాథ జీర్ణ [3]వల్కలాజినమ్, ధృత్వాథ జలావతరణ మూర్ధ్వగమన మేకభిక్షాం పరిత్యజ్య త్రికాలస్నానమాచర న్వేదాంతశ్రవణపూర్వకం ప్రణవానుష్ఠానం కుర్వ న్బ్రహ్మమార్గే సమ్య క్సంపన్న స్స్వాభిమత మాత్మని గోపయిత్వా నిర్మమోఽధ్యాత్మనిష్ఠః కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య దంభదర్పాహంకారాసూయాగర్వేచ్ఛాద్వేషహర్షామర్షమమత్వాదీంశ్చ హిత్వా జ్ఞానవైరాగ్య యుక్తో విత్తస్త్రీపరాఙ్ముఖ శ్శుద్ధ మానస స్సర్వోపనిషదర్థమాలోచ్య బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహాహిగ్‌సా సత్యం యత్నేనరక్షన్ జితేంద్రియో బహిరంత స్స్నేహవర్జి తశ్శరీరసంధారణార్థం [4]త్రిషువర్ణే ష్వభిశ స్తపతితవర్జితేషు పశు రద్రోహీ భైక్షమాణో బ్రహ్మభూయాయ

---

1 స్వరూపం. 2 ప్రైషో. 3 వస్త్రాజినం. 4 చతుర్షువర్ణే.

భవతి సర్వేషు కాలేషు లాభాలాభౌ సమౌ భూత్వా కరపాత్రమా
ధూకరేణాన్న మశ్నన్ మేదోవృద్ధి మకుర్వన్ కృశీభూత్వా బ్రహ్మాహ
మస్మీతి భావయన్ గుర్వర్థం గ్రామ ముపేత్య ధ్రువశీలోఽష్టౌమాస్యేకా
కీ చరే ద్ద్వావేవాచరే ద్యదాలం బుద్ధి ర్భవే త్తదా కుటీచకో వా బ
హూదకోవాహంసోవా పరమహంసోవా తత్తన్మంత్రపూర్వకం కటిసూ
త్రం కౌపీనం దండం కమండలుం సర్వ మప్సు విసృజ్యాథ జాతరూప
ధర శ్చరేత్. గ్రామ ఏకరాత్రం తీర్థే త్రిరాత్రం పట్టణేపంచరాత్రం క్షే
త్రే సప్తరాత్ర మనికేతః స్థిరమతి రనగ్నిసేవీ నిర్వికారో నియమానియ
మముత్సృజ్య ప్రాణ సంధారణార్థ మయమేవ లాభాలాభౌ సమౌభూ
త్వా గోవృత్త్యా భైక్షమాచర న్నుదకస్థలకమండలు రబాధక రహ
స్యస్థల వాసో నపున ర్లాభాలాభ రత శ్శుభాశుభకర్మ నిర్మూలనపరస్సర్వ
త్ర భూతలశయనః క్షౌరం కర్మ పరిత్యక్తో యుక్తచాతుర్మాస్యవ్రతనియ
మశ్శుక్ల ధ్యాన పరాయణోఽర్థస్త్రీపురపరాఙ్ముఖోఽనున్మత్తోఽప్యు
న్మత్తవ దాచరన్ అవ్యక్తలిఙ్గోఽవ్యక్తాచారో దివానక్తమపి వా స్వ
ప్నః స్వరూపానుసంధాన బ్రహ్మప్రణవధ్యానమార్గేణ బహి స్సన్న్యాసే
నదేహత్యాగం కరోతి సపరమహంసపరివ్రాజకోభవతి, భగవన్ బ్ర
హ్మప్రణవః కీదృశ ఇతి బ్రహ్మా పృచ్ఛతి స హోవాచ నారాయణః,
బ్రహ్మప్రణవ షోడశ [illegible] స్సోఽవస్థాచతుష్టయ గోచరః, జాగ్ర
దవస్థాయాం జాగ్రదాదిచతస్రోఽవస్థా స్స్వప్నే స్వప్నాదిచతస్రోఽవస్థా
సుషుప్తౌ సుషుప్త్యాదిచతస్రోఽవస్థా స్తురీయే తురీయాదిచతస్రోఽవస్థా
భవంతీతి, జాగ్రదవస్థాయాం విశ్వస్య చాతుర్విధ్యమ్, విశ్వవిశ్వోవి
శ్వతైజసో విశ్వప్రాజ్ఞో విశ్వతురీయ ఇతి, స్వప్నావస్థాయాం తైజసస్య
చాతుర్విధ్యమ్, తైజస విశ్వ స్తైజస తైజస స్తైజస ప్రాజ్ఞస్తైజసతురీయ
ఇతి, సుషుప్త్యవస్థాయాం ప్రాజ్ఞస్య చాతుర్విధ్యంచ ప్రాజ్ఞ విశ్వః
ప్రాజ్ఞతైజసః ప్రాజ్ఞప్రాజ్ఞః ప్రాజ్ఞతురీయ ఇతి, తురీయావస్థాయాం తురీయ
స్యచ చాతుర్విధ్యమ్, తురీయవిశ్వ స్తురీయతైజస స్తురీయ ప్రాజ్ఞ స్తురీ
యతురీయ ఇతి తేక్రమేణ షోడశమాత్రారూఢాః, అకారే జాగ్రద్వి
శ్వః, ఉకారే జాగ్రత్తైజసః, మకారే జాగ్రత్ప్రాజ్ఞః, అర్ధమాత్రా

యాం జాగ్రత్తురీయః, బిందౌ స్వప్నవిశ్వో నాదే స్వప్నతైజసః కలా
యాం స్వప్నప్రాజ్ఞః, కలాతీతే స్వప్నతురీయః, శాంతౌ సుషుప్తవిశ్వః,
శాంత్యతీతే సుషుప్తతైజసః, ఉన్మన్యాం సుషుప్తప్రాజ్ఞః, మనోన్మన్యాం సు
షుప్తతురీయః, పురాయాం తురీయ విశ్వః, మధ్యమాయాం తురీయతైజ
సః, పశ్యంత్యాం తురీయప్రాజ్ఞః, పరాయాం తురీయ తురీయః, జాగ్ర
న్మాత్రాచతుష్టయ మకారాంశమ్, స్వప్నమాత్రా చతుష్టయ ముకారాం
శమ్, సుషుప్తిమాత్రాచతుష్టయం మకారాంశమ్, తురీయామా
త్రాచతుష్టయమర్ధమాత్రాంశమ్, అయమేవ బ్రహ్మ ప్రణవః, సపరమ
హంస తురీయాతీతావధూతై రుపాస్యః, తేనైవ బ్రహ్మ ప్రకాశతే, తేన
విదేహముక్తిః, భగవ న్కథ మయజ్ఞోపవీ త్యశిఖీ సర్వకర్మపరిత్యక్తః,
కథం బ్రహ్మనిష్ఠాపరః, కథం బ్రాహ్మణఇతి బ్రహ్మా పృచ్ఛతి, స హోవాచ
విష్ణుర్భోభోఽర్భకయస్యా స్త్యద్వైత మాత్మజ్ఞానం తదేవ యజ్ఞోపవీ
తం తస్యధ్యాననిష్ఠైవ శిఖా తత్కర్మ స [1]పవిత్రమ్, స సర్వకర్మ కృత్స
బ్రాహ్మణ స్స బ్రహ్మనిష్ఠాపర స్స దేవ స్సఋషి స్సతపస్వీ సశ్రేష్ఠ స్సఏవ సర్వ
జ్యేష్ఠ స్సఏవ జగద్గురు స్సఏ వాహం విద్ధి, లోకే పరమహంస పరివ్రాజకో
దుర్లభతరో యద్యేకోఽస్తి సఏవ నిత్య పూత స్సఏవ వేదపురుషో మ
హాపురుషో య స్తచ్చిత్తం మయ్యేవావ తిష్ఠతే అహంచ తస్మి న్నేవావ
స్థిత స్సఏవ నిత్యతృప్త స్స శీతోష్ణ సుఖదుఃఖమానావమాన వర్జిత స్సనిం
దామర్ష సహిష్ణు స్సషడూర్మి వర్జిత షడ్భావ వికార శూన్య స్సజ్యేష్ఠా
జ్యేష్ఠవ్యవధానరహిత స్స స్వవ్యతిరేకేణ నాన్యద్రష్టా అశామ్బరో న
నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకార శ్చ నవిసర్జన పరో నిందా
స్తుతి వ్యతిరిక్తో నమంత్రతంత్రో పాసకో దేవాంతరధ్యానశూన్యో లక్ష్యా
లక్ష్య నిర్వర్తక స్సర్వోపరత స్సచ్చిదానందాద్వయ చిద్ఘన స్సంపూర్ణా
నందైకబోధో బ్రహ్మైవాహ మస్మీ త్యనవరతం బ్రహ్మప్రణవానుసంధా
నేన యః కృతకృత్యో భవతి సపరమహంసపరివ్రా డిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి పరమహంస పరివ్రాజకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬౭. ఋగ్వేదీయ అక్షమాలికోపనిషత్.

శ్లో. అకారాది క్షకారాన్త వర్ణజాతకళేవరమ్,
వికళేబరకైవల్యం రామచంద్రపదంభజే.

ఓం వాఙ్మేమనసీతి శాన్తిః.

ఓం. అథ ప్రజాపతిర్గుహం పప్రచ్ఛ, భో బ్రహ్మన్నక్షమాలాభేదవిధిం బ్రూహీతి, సా కిం లక్షణా కతిభేదా, అస్యాః కాని సూత్రాణి, కథం ఘటనాప్రకారః కేవర్ణాః కా ప్రతిష్ఠా, కైషాధిదేవతా, కిం ఫలం చేతి, తం గుహః ప్రత్యువాచ, ప్రవాళమౌక్తికస్ఫటికశంఖరజతాష్టాపదచందనపుత్రజీవికాబ్జరుద్రాక్షా ఇతి, ఆదిక్షాంతమూర్తి స్సావధానభావా సౌవర్ణం రాజతం తామ్రం చేతి సూత్రత్రయమ్, తద్వివరే సౌవర్ణం తద్దక్షపార్శ్వే రాజతమ్ తద్వామే తామ్రం తన్ముఖే ముఖం, తత్పుచ్ఛే పుచ్ఛం, తదంతరావర్తనక్రమేణ యోజయేత్, యదస్యాంతరం సూత్రం తద్బ్రహ్మ, యద్దక్షపార్శ్వేత చ్ఛైవం, యద్వామే తద్వైష్ణవమ్, యన్ముఖం సా సరస్వతీ, యత్పుచ్ఛం సా గాయత్రీ, యత్సుషిరం సా విద్యా, యాగ్రంథి స్సా ప్రకృతిః, యే స్వరా స్తే ధవళాః, యే స్పర్శా స్తే పీతాః, యే పరా స్తేరక్తాః, అథ తాం పంచభిర్గంధై రమృతైః పంచభిర్గవ్యైస్తనుభి శ్శోధయిత్వా పంచభిర్గవ్యైర్గంధోదకేన సంస్నాప్య తస్మా త్సోంకారేణ పత్రకూర్చేన స్నపయిత్వాఽష్టభి ర్గంధైరాలిప్య సుమనఃస్థలే నివేశ్యాక్షతపుష్పై రారాధ్య ప్రత్యక్షమాదిక్షాంతై ర్వర్ణై ర్భావయేత్, ఓం అంకార మృత్యుంజయ సర్వవ్యాపక ప్రథమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఆంకార ఆకర్షణాత్మక సర్వగత ద్వితీయేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఇంకార పుష్టిదా క్షోభకరతృతీయేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఈంకారవాక్ప్రసాదకర నిర్మల చతుర్థేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఉంకార సర్వబలప్రద సారతర పంచమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఊంకారఉచ్చాటన కరదుస్సహాషష్ఠేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఋంకార సంక్షోభకర చఞ్చల

సప్తమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ౠంకార సంమోహనకర ఉజ్జ్వలఅష్టమేఽ
క్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఌంకార విద్వేషణకర మోహకనవమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ,
ఓం ౡంకార మోహకర దశమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఏంకార సర్వవశ్య
కర శుద్ధసత్త్వ ఏకాదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఐంకార శుద్ధసాత్త్వికపురుష
వశ్యకర ద్వాదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఓంకార అఖిలవాఙ్మయ నిత్య
శుద్ధ త్రయోదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఔంకార సర్వవాఙ్మయ వశ్యకర
చతుర్దశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం అంకార గజాదివశ్యకర మోహన పంచద
శేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం అఃకార మృత్యునాశకరరౌద్ర షోడశేఽక్షే
ప్రతితిష్ఠ, ఓం కంకార సర్వవిషహార కల్యాణద సప్తదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ,
ఓం ఖంకార సర్వక్షోభకర వ్యాపకాష్టాదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం గంకార
సర్వవిఘ్న శమన మహత్తర ఏకోనవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఘంకార సౌ
భాగ్యద స్తంభనకర వింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఙంకార సర్వవిషనాశకర
ఉగ్ర ఏకవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం చంకార అభిచారఘ్నక్రూర ద్వావింశేఽ
క్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఛంకార భూతనాశకరభీషణ త్రయోవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ,
ఓం జంకార కృత్యాదినాశకర దుర్ధర్ష చతుర్వింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం
ఝంకార భూతనాశకర పంచవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఞంకార మృత్యు
ప్రమథన షడ్వింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం టంకార సర్వవ్యాధిహర సుభగ
సప్తవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఠంకార చంద్రరూప అష్టావింశేఽక్షే ప్రతి
తిష్ఠ, ఓం డంకార గరుడాత్మక విషఘ్న శోభన ఏకోనత్రింశేఽక్షే ప్రతి
తిష్ఠ, ఓం ఢంకార సర్వసంపత్ప్రద సుభగ త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం
ణంకార సర్వసిద్ధిప్రద మోహకర ఏకత్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం తంకా
ర ధనధాన్యాది సంపత్ప్రద ప్రసన్న ద్వాత్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం థంకార
ధర్మప్రాప్తికర నిర్మల త్రయస్త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం దంకార పుష్టివృ
ద్ధికర ప్రియదర్శన చతుస్త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ధంకార విషజ్వ
రఘ్న విపులపంచత్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం నంకార భుక్తిముక్తిప్రద
శాంతషట్త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం పంకార విషవిఘ్ననాశన భవ్యసప్త
త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఫంకార అణిమాదిసిద్ధిప్రద జ్యోతీరూపాష్ట
త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం బంకార సర్వదోషహార శోభన ఏకోన చత్వా
రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం భంకార భూతశాంతికర భయానక చత్వా

రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం మంకార విద్వేషిమోహనకర ఏకచత్వారిం శేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం యంకార సర్వవ్యాపక పావన ద్విచత్వారిం శేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం రంకార దాహకర వికృత త్రిచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం లంకార విశ్వంభర భాసుర చతుశ్చత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంవంకార సర్వాప్యాయనకర నిర్మల పంచచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంశంకారసర్వఫలప్రద పవిత్ర షట్చత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం షంకార ధర్మార్థకామద ధవళ సప్తచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం సంకార సర్వకారణ సార్వవర్ణికాష్టచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం హంకార సర్వవాఙ్మయనిర్మలఏకోఽన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ళంకార సర్వశక్తిప్రద ప్రధాన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం క్షంకారపరాపరతత్వజ్ఞాపక పరంజ్యోతీరూప శిఖామణే ప్రతితిష్ఠ, అథోవాచ, యే దేవాః పృథివీషద స్తేభ్యో నమో భగవంతోఽనుమదంతే శోభాయై పితరోనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అథోవాచ, యే దేవా అంతరిక్ష సద స్తేభ్య ఓంనమో భగవంతోఽనుమదంతు శోభాయై పితరోఽనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అథోవాచ, యే దేవా దివిషద స్తేభ్యో నమో భగవంతోనుమదంతు శోభాయై పితరోఽనుమదంతు, శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అథోవాచ, యే మంత్రాయా విద్యా స్తేభ్యో నమ స్తాభ్యశ్చ ఓం నమ స్తచ్ఛక్తి రస్యాః ప్రతిష్ఠాపయతి, అథోవాచ, యే బ్రహ్మవిష్ణురుద్రా స్తేభ్య స్సగుణేభ్య ఓం నమ స్తద్వీర్యమస్యాః ప్రతిష్ఠాపయతి, అథోవాచ, యే సాఙ్ఖ్యాదితత్త్వభేదా స్తేభ్యో నమో వర్తధ్వం విరోధేఽనువర్తధ్వమ్, అథోవాచ, యే శైవా వైష్ణవా శ్శాక్తా శ్శతసహస్రశ స్తేభ్యోనమో నమో భగవంతోఽనుమదం త్వేను గృహ్ణంతు, అథోవాచ, యాశ్చ మృత్యోః ప్రాణవత్య స్తాభ్యో నమో నమః, తే నైతాం మృడయత,మృడయతపున రేతస్యాం సర్వాత్మకత్వం భావయిత్వా భావేన పూర్వమాలికా ముత్పా ద్యారభ్య తన్మయీం మహోపహారై రుపహృత్య ఆదిక్షాంతై రక్షై రక్షమాలా మష్టోత్తర శతంస్పృశేత్, అథ పున రుత్థాప్య ప్రదక్షిణీకృత్య ఓం నమస్తే భగవతి

మంత్రమాతృకే౽క్షమాలే సర్వవశంకర్యోన్నమస్తే భగవతి మంత్రమాతృకే౽క్షమాలికే శేషస్తంభిన్యోన్నమస్తే భగవతి మంత్రమాతృకే౽క్షమాలికే ఉచ్చాటన్యోన్నమస్తే మంత్రమాతృకే౽క్షమాలికే విశ్వామృత్యో మృత్యుంజయస్వరూపిణి సకలలోకోద్దీపిని సకలలోకరక్షాధికే సకలలోకోజ్జీవికే సకలోత్పాదికే దివాప్రవర్తికే రాత్రిప్రవర్తికే నద్యంతరం యాసి దేశాంతరం యాసి ద్వీపాంతరం యాసి లోకాంతరం యాసి సర్వదా స్ఫురసి సర్వహృదివాసయసి నమస్తే పరారూపే నమస్తే పశ్యంతీ రూపే నమస్తే మధ్యమారూపే నమస్తే వైఖరీరూపే సర్వతత్త్వాత్మికే సర్వవిద్యాత్మికే సర్వశక్త్యాత్మికే సర్వదేవాత్మికే వసిష్ఠేన మునినా౽౽రాధితే విశ్వామిత్రేణ మునినోపసేవ్యమానే నమస్తే నమస్తే, ప్రాతరధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, తత్సాయంప్రాతః ప్రయుంజానః పాపో౽పాపో భవతి, ఏవమక్షమాలికయా జప్తో మంత్రస్సద్యస్సిద్ధికరో భవ తీత్యాహ భగవాన్ గుహః ప్రజాపతి మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః.

ఇతి అక్షమాలికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬౫. సామవేదీయ అవ్యక్తోపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

శ్లో. స్వాజ్ఞానాసురరాడ్గ్రాసస్వజ్ఞానసరకేసరి,
ప్రతియోగివినిర్ముక్తం బ్రహ్మమాత్రం కరోతుమామ్.

ఓం పురాకిలేదం నకించ నాసీన్న ద్యౌ ర్నాంతరిక్షం నపృథివీ కేవల జ్యోతిరూపమనాద్యనంతమనణ్వస్థూలరూపమరూపం రూపవదవిజ్ఞేయం జ్ఞానరూపమానందమయ మాసీత్, తదనన్య త్తద్ద్వేధా౽భూత్, హరిత మేకం రక్తమపరమ్, తత్ర యద్రక్తం తత్పుంసోరూప

మభూత్, యద్ధరితం తన్మాయాయాః, తౌ సమాగచ్ఛతః తయో ర్వీర్య మేవ మనందత్, తదవర్ధత, తదండమభూ ద్ధైమం, తత్పరిణామ మాన మభూత్, తతః పరమేష్ఠీ వ్యజాయత, సోఽభిజిజ్ఞాసత, కిం మే కులం కిం మే కృత్యమితి, తం హ వాగదృశ్యమానాభ్యువాచ భోభో ప్రజాపతే త్వ మవ్యక్తా దుత్పన్నోఽసి వ్యక్తం తే కృత్య మితి. కి మవ్యక్తం యస్మా దహ మాసిషం, కిం తద్వ్యక్తం యన్మే కృత్య మితి, సాఽబ్రవీత్, అవిజ్ఞేయం హి తత్సౌమ్య తేజో య దవిజ్ఞేయం త దవ్యక్తమ్, త చ్చేత్ జ్ఞాస్యసి మావగచ్ఛేతి, స హోవాచ కైషా త్వం బ్రహ్మ వా గ్వదసి శం సాత్మాన మితి, సా త్వబ్రవీ త్తపసా మావిజి జ్ఞాస స్వేతి, సహస్రం స బ్రహ్మచర్య మధ్యువాసాధ్యువాస. ౧.

అథాపశ్య దృచ మానుష్టుభీం పరమాం విద్యామ్, య స్యాం గా న్యన్యే మంత్రాః, యత్ర బ్రహ్మప్రతిష్ఠితమ్. విశ్వే దేవాః ప్రతిష్ఠి తాః, య స్తాం న వేదకి మన్యై ర్వేదైః కరిష్యతి, తాం విదిత్వా సచ ర క్తం జిజ్ఞాసయామాస. తా మేవ మనూచానాం గాయ న్నాసిష్ట, సహస్రం సమా ఆద్యంతవిహీనోంకారేణ వదా న్యగాయత్. సహస్ర సమా స్తస్థై వాన్త రశః, తతో జ్యోతిర్మయం శ్రియా లింగితం సువర్ణ రథం శేషఫణాచ్ఛాదితమౌళిం మృగముఖం నరవపుషం శశిసూర్యహ వ్యవాహనాత్మకనయనత్రయమ్. తతః ప్రజాపతిః ప్రణిపపాత నమోనమ ఇతి, తథైవర్చ్ఛా తమస్తౌత్. ఉగ్ర మిత్యాహ ఉగ్రః ఖలువా ఏషః మృగరూపత్వాత్. వీర మిత్యాహ, వీరోవా ఏష వీర్య వత్త్వాత్, మహావిష్ణు మిత్యాహ, మహతాం వా అయంమహా న్రోదసీ వ్యాప్య స్థితః జ్వలంత మిత్యాహ, జ్వలన్నివ ఖల్వసా వస్థితః. సర్వతో ముఖ మిత్యాహ, సర్వతః ఖల్వయం ముఖవా న్విశ్వరూపత్వాత్. నృసింహ మిత్యాహ,యథా యజు రేవైతత్, భీషణ మిత్యాహ, [1]భీషా వా అస్మా దాదిత్య ఉదేతి, భీతశ్చంద్రమా భీతో వా యు ర్వాతిభీతోఽ గ్నిర్దహతి భీతః పర్జన్యో వర్షతి. భద్ర మిత్యాహ, భద్రః ఖల్వయం. శ్రియా జుష్టః మృత్యోర్మృత్యుమిత్యాహ, మృత్యో ర్వా అయం

1 భీషా.

మృత్యురమృతత్వం పరిజానామన్నాదానాం నమా మిత్యాహ, యథా యజు రేవైతత్, అహ మిత్యాహ, యథా యజురే వైతత్. ౨.

అథ భగవాంస్త మబ్రవీత్, ప్రజాపతే ప్రీతోఽహం కిం తవే ప్సితం తదాశంసేతి, స హోవాచ, భగవ న్నవ్యక్తా దుత్పన్నోఽస్మి వ్యక్తం మమ కృత్యమితి పురాశ్రావి, తత్రావ్యక్తం భవాని త్వమ్ధి యి, వ్యక్తం మే కథయేతి, వ్యక్తం వై విశ్వం చరాచరాత్మకమ్, య ద్వ్యజ్యతే తద్వ్యక్తస్యవ్యక్తత్వ మితి, స హోవాచ, నశక్నోమి జగ త్స్రష్టు ముపాయం మే కథయేతి, తమువాచ పురుషః ప్రజాపతే శృ ణుసృష్టే రుపాయం పరమం యం విదిత్వా సర్వం జ్ఞాస్యసి సర్వత్ర శక్ష్యసి సర్వం కరిష్యసి, మయ్యగ్నౌ స్వాత్మానం హవి ర్ధ్యాత్వా త్తయై వానుష్ఠుభర్చా, ధ్యానయజ్ఞోఽయమేవ, ఏతద్వై మహోపనిషద్దే వానాం గుహ్యమ్, నహవా ఏతస్యసామ్నా నర్చా న యజుషా ర్థోఽను విద్యతే, య ఇమాం వేద ససర్వా న్కామా నవాప్య సర్వా న్లోకా జిత్వా మా మేవాభ్యుపైతి, నచ పునరావర్తతే య ఏవంవేదేతి. 3.

ప్రజాపతి స్తం యజ్ఞాయ వసీయాంస మాత్మానం మన్యమానో మనోయజ్ఞే నేజే సప్రణవయా తయైవర్చా హవిర్ధ్యాత్వాత్మాన మాత్మ న్యగ్నౌ జుహుయాత్, సర్వ మజాన త్సర్వత్రా శక త్సర్వ మకరోత్, య ఏవం విద్వాని మం ధ్యాన యజ్ఞమనుతిష్ఠే త్ససర్వజ్ఞోఽనంతశక్తి స్స ర్వకర్తా భవతి, స సర్వా న్లోకా జిత్వా బ్రహ్మ పరం ప్రాప్నోతి.౪.

అథ ప్రజాపతి ర్లోకా న్సిసృక్షమాణ స్తస్యా ఏవ విద్యాయా యాని త్రింశదక్షరాణి తేభ్య స్త్రీ న్లోకా, అథ ద్వేద్వే అక్షరేతా భ్యాముభయతో దధార, తస్యా ఏవర్చో ద్వాత్రింశ ద్భిరక్షరై స్తాం దేవా న్నిర్మమే, సర్వై రేవ స ఇంద్రోఽభవత్, తస్మా దింద్రో దేవానామధికో ఽభవత్, య ఏవం వేద సమానానా మధికో భవేత్, తస్యా ఏకాదశ భిః పాదై రేకాదశరుద్రాన్నిర్మమే, తస్యా ఏకాదశభి రేకాదశాదిత్యా న్ని ర్మమే, సర్వై రేవ సవిష్ణు రభవత్, తస్మాద్విష్ణు రాదిత్యానా మధికోఽ భవత్, య ఏవంవేద సమానానా మధికోభవేత్, సచతుర్భిశ్చతుర్భి రక్ష

న్యైరష్టౌ వసూనజనయత్, సతస్యా ఆద్యైర్ద్వాదశభిరక్షరై ర్ద్వాదశాదిత్యా నజనయత్, దశభి ర్దశభి ర్విష్టుప్ తస్మా ద్బ్రాహ్మణో ముఖ్యో భవతి ఏవం తన్ముఖ్యో భవతి యఏవం వేద, తూష్ణీం శూద్ర మజనయత్, తస్మా చ్ఛూద్రో నిర్విద్యో ఽభవత్, నవా ఇదం దివా ననక్త మాసీ దవ్యావృత్తమ్, సప్రజాపతి రానుష్టుభాభ్యా మర్ధర్చాభ్యా మహోరాత్రా వకల్పయత్, తతో వ్యైచ్ఛత్, వ్యైవా స్మా ఉచ్ఛతి, అథో తమఏ వాపహతే, ఋగ్వేద మస్యా ఆద్యా త్పాదా దకల్పయేత్, యజుర్ద్వితీయాత్సామ తృతీయాత్, అథర్వాంగిరస శ్చతుర్థాత్, యదష్టాక్షరపదా తేన గాయత్రీ, య దేకాదశపదా తేనత్రిష్టుప్, యచ్చతుష్పదా తేన జగతీ, యద్ద్వాత్రింశదక్షరా తే నానుష్టుభ్, [1]సవా ఏవ సర్వాణి ఛందాంసి, య ఇమాం సర్వాణి ఛందాంసి వేద, సర్వం జగదానుష్టుభ ఏవోత్పన్నమ్, అనుష్టుభి ప్రతిష్ఠితమ్, ప్రతితిష్ఠతి య శ్చైవం వేద. ౫.

అథ యదా ప్రజాస్సృష్టా న జాయంతే, ప్రజాపతిః కథన్విమాః ప్రజా స్సృజేయ మితి చింతయ న్నుగ్ర మితీ మా మృచం గాతుముపక్రామన్, తతః [2]ప్రథమా త్పాదా దుగ్రరూపో దేవః ప్రాదురభూత్ ఏకశ్యామః పురతో రక్తః పినాకీ స్త్రీపుంసరూపస్తం విభజ్య స్త్రీషు తస్య స్త్రీరూపం పుంసిచ పురూపం వ్యధాత్, సఉభాభ్యా మాశాభ్యాం సర్వ మాదిష్టః, తతః ప్రజాః ప్రజాయంతే, య ఏవం వేద, ప్రజాపతేస్సఽపత్ర్యంబక ఇమాం మృచ ముద్గాయ న్నధ్రిఘిత జటాకలాపః ప్రత్యక్ జ్యోతి ప్యాత్మ న్యేవ రన్తార మితి, ఇంద్రో వైకిల దేవానా మనుజావర ఆసీత్, తం ప్రజాపతి రబ్రవీత్, గచ్ఛ దేవానా మధిపతి ర్భవేతి, సోఽగచ్ఛత్తం దేవా ఊచుః, అనుజావరోఽసి త్వ మస్మాకమ్, కుత స్తవాధిపత్య మితి, స ప్రజాపతి మభ్యేత్యోవాచ, ఏవం దేవా ఊచురనుజావరస్య కుత స్త వాధిపత్య మితి, తం ప్రజాపతి రింద్రం త్రికలశై రమృత పూర్ణైరానుష్టుభాభి మంత్రితైరభిషిచ్య తం సుదర్శనేన దక్షిణతోఽరక్షత్ పాంచజన్యేన వామతో ద్వయేనైవ సురక్షితో భవత్, రౌక్మే ఫలకే సూర్యవర్చసి మంత్ర మానుష్టుభం పిన్యస్యతదస్య కంఠే ప్రత్యముం

1. సావా. 2 మపదా.

చత్, తత స్సుదుర్నిరీక్ష్యో భవత్, తస్మై విద్యా మానుష్టుభీం ప్రాదాత్, తతో దేవా స్తమాధీ పత్యాయాను షేనిరే, స స్వరా డభూత్, య ఏవం వేద, స్వరా డ్భవేత్, సో௨మన్యత పృథివీ [1]మసి కథమహం జయే య మితి, స ప్రజాపతి ముపాధావత్, తస్మై ప్రజాపతిః కనకాకార మింద్ర నాగ భుజగేంద్రాధారం భద్రాసనం ప్రాదాత్, స పృథివీ మభ్య జయత్, తతస్స ఉభయోర్లోకయో రధిపతి రభూత్, య ఉభయోర్లో కయో రధిపతి ర్భవతి, స పృథివీం జయతి, యోవా అప్రతిష్ఠితం శిథి లం భ్రాతృవ్యేభ్యః పరమాత్మాన మన్యతే, స ఏత మాసీనమధితిష్ఠేత్, ప్రతిష్ఠితో శిథిలో భ్రాతృవ్యేభ్యో వసీయా న్భవతి, య శ్చైవం వేద య శ్చైవం వేద. ౬.

య ఇమాం విద్యా మధీతే, ససర్వా న్వేదా నధీతే ససర్వైః క్రతుభిర్యజతే, స సర్వతీర్థేషు స్నాతి, స మహాపాతకోపపాతకైః ప్రముచ్యతే, స బ్రహ్మవర్చస మహదాప్నుయాత్, ఆబ్రహ్మణః పూర్వా నాకల్పాం చోత్తరాంశ్చ వంశ్యాన్పునీతే, నైవ మపస్మారాదయో రోగా ఆదిధేయుః, స యత్రా న్ప్రేతపిశాచా అప్యేనం స్పృష్ట్వా దృష్ట్వా శ్రుత్వా పాపినః పుణ్యాం ల్లోకా నవాప్నుయుః, చింతిత మాత్రా దస్యస ర్వేర్థా ధ్యేయుః, పితర మివైనం సర్వే మన్యంతే, రాజాన శ్చాస్యా [2]దే శాధికారిణో భవంతి, నచాచార్య వ్యతిరిక్తం శ్రేయాంసం దృష్ట్వా నమ స్కుర్యాత్, నచాస్మా దుపావరోహేత్, జీవన్ముక్తశ్చ భవతి, దేహాంతే తమసః పరంధామప్రాప్నుయాత్, యత్ర విరాణ్ణృసింహో௨వభాసతే, తత్ర ఖలూపాసతే, తత్స్వరూపధ్యానపరా మునయ ఆకల్పాంతే తస్మి న్నే వాత్మని లీయంతే, నచ పునరావర్తంతే, నచేమాం విద్యా మశ్రద్ధ ధానాయ బ్రూయాత్, నాసూయావతే నానూచానాయ నావిష్ణుభ క్తాయ నానృతినే నాతపసే నాదాంతాయ నాశాంతాయ నాసీక్షితా య నాదీక్షితాయ నాధర్మశీలాయ నహింసకాయ నా బ్రహ్మచారిణ ఇత్యేషోపనిషత్. ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి అవ్యక్తోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1 మిమాసి. 2 దేశకారిణో.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬౯. యాజుషీయ ఏకాక్షరోపనిషత్.

శ్లో. ఏకాక్షరపదారూఢం సర్వాత్మక మఖండితమ్,
సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్రిపాన్నారాయణం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. ఏకాక్షరం త్వక్షరే త్రాస్తి సోమే సుషుమ్నాయాం చేహ దృఢీస ఏకః, త్వం విశ్వభూ ర్భూతపతిః పురాణః పర్జన్యఏకో భువనస్య గోప్తా, విశ్వే నిమగ్నః పదవీః కవీనాం త్వం జాతవేదో భువనస్యనాథః, అజాత మగ్రే సహిరణ్యరేతా యజ్ఞ స్త్వమేవైక విభుః పురాణః. ప్రాణః ప్రసూతి ర్భువనస్యయోని ర్వ్యాప్తం త్వయా ఏకపదేన విశ్వమ్, త్వంవిశ్వభూ ర్యోని [1]పరాసుగర్భే కుమార ఏకో విశిఖ స్సుధన్వా, వితత్య బాణం తరుణార్కవర్ణం వ్యోమాంతరే భాసి హిరణ్యగర్భః, భాసా త్వయా వ్యోమ్ని కృతస్సుతార్క్ష్య స్త్వంవై కుమార స్త్వమరిష్టనేమిః, త్వం వజ్రభృ ద్భూతపతి స్త్వమేవ కామః ప్రజానాంనిహితోఽసిసోమే, స్వాహా స్వధా యచ్చవషట్కరోతి రుద్రః పశూనాం గుహాయా నిమగ్నః, ధాతా విధాతా పవనస్సుపర్ణోవిష్ణు ర్వరాహో రజనీరహ శ్చ, భూతం భవిష్యత్ప్రభవః క్రియాశ్చ కాలః క్రతు స్త్వం పరమాక్షరంచ, ఋచో యజూగ్ంషి ప్రసవంతి వక్త్రా త్సామానిస మ్రాడ్వసు రంతరిక్షమ్, త్వం యజ్ఞ నేతా హుతభు గ్విభుశ్చ రుద్రా స్తథోదైత్యగణా వసుశ్చ, స ఏష దేవోఽంబరగశ్చ చక్రే అన్యేభ్యతిష్ఠేత తమో నిరుంధ్యః, హిరణ్మయం యస్య విభాతి సర్వం వ్యోమాంతరే రశ్మి మివాంగ్సునాభిః, స సర్వవేత్తా భువనస్య గోప్తా నాభిః ప్రజానాం నిహితాజనానామ్, ప్రోతా త్వ మోతా విచితిః క్రమాణాం ప్రజాపతి శ్ఛందమయో విగర్భః, సామై శ్చిదంతో విరజశ్చబాహుగ్ం హిరణ్మయం వేదవిదాం వరిష్ఠమ్, య మధ్వరే బ్రహ్మవిదః

1 పరోసి.

స్తువంతి సామైర్యజుర్భిక్రతుభి స్త్వమేవ, త్వగ్ స్త్రీ పుమాగ్ స్త్వంచ
కుమార ఏక స్త్వంవై కుమారీ హ్యథభూ స్త్వమేవ, త్వమేవ ధాతావ
రుణశ్చరాజా త్వంవత్స రోగ్న్యర్యమ ఏవ సర్వమ్, మిత్ర స్సుపర్ణ
శ్చంద్ర ఇంద్రో వరుణోరుద్ర స్త్వష్టా విష్ణు స్సవితా గోపతి స్త్వమ్,
త్వం విష్ణుర్భూతానితు త్రాసి దైత్యా స్త్వయావృతంజగదుద్భవగర్భః,
త్వం భూర్భువస్స్వస్త్వగ్ హి స్వయంభురథవిశ్వతో ముఖః, య ఏవం
నిత్యం వేదయతే గుహాశయం ప్రభుం పురాణగ్ సర్వభూతగ్ హిరణ్మ
యమ్, హిరణ్మయం బుద్ధిమతాం పరాం గతిగ్ స బుద్ధిమాన్ బుద్ధిము
త్సృ తిష్ఠతీ త్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి ఏకాక్షరోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౭౦. అథర్వణీయ అన్నపూర్ణోపనిషత్.

శ్లో. సర్వాపహ్నవసంసిద్ధ బ్రహ్మమాత్రతయోజ్జ్వలమ్,
త్రైపదం శ్రీరామతత్త్వం స్వమాత్ర మితిభావయే.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః

ఓం. నిదాఘో నామ యోగీంద్రో ఋభుం బ్రహ్మవిదాం వరమ్,
ప్రణమ్య దండవ ద్భూమౌ పృథ్వాయ సపున ర్మునిః, ఆత్మత త్త్వమను
బ్రూహీ త్యేవం పప్రచ్ఛ సాదరమ్, క యోపాసనయా బ్రహ్మ న్నీదృశం
ప్రాప్తవా నసి, తాం మే బ్రూహి మహావిద్యాం మోక్షసామ్రాజ్యదాయి
నీమ్, నిదాఘ త్వం కృతార్థోఽసి శృణు విద్యాం సనాతనీమ్, యస్యా
వి జ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, మూలశృంగాటమధ్యస్థా బిందు
నాద కళాశ్రితా, నిత్యానందా నిరాధారా ఖ్యాతా విలసత్కచా, విష్ట
పే శ్రీమహాలక్ష్మీః కామ స్తారో నతి స్తథా, భగవ త్యన్నపూర్ణేతి మ

మాభిలషితం తతః, అన్నం దేహి తత స్స్వాహా మంత్రసా శేతి విశ్రు
తా, స్త్రవింశతి వర్ణాత్మా యోగినీగణసేవితా, ఐం హ్రీం సౌః శ్రీం క్లీం
మో న్నమో భగవత్యన్నపూర్ణే మమాభిలషిత మన్నం దేహి స్వాహా.
ఇతి పిత్రోపదిష్టోఽస్మి త దాదినియమ స్థితః, కృతవా స్స్వాశ్రమా
చారో మంత్రానుష్ఠాన మన్వహమ్, ఏవం గతే బహుదినే ప్రాదు
రాసీ న్మమాగ్రతః, అన్నపూర్ణా విశాలాక్షీ స్మయమానముఖాంబుజా,
తాం దృష్ట్వాదండవద్భూమౌ నత్వా ప్రాంజలి రాస్థితః, అహో వత్స
కృతార్థోఽసి వరం వరయ మాచిరమ్, ఏవముక్తో విశాలాక్ష్యా మయో
క్తం మునిపుంగవ, ఆత్మతత్త్వం మనసి మే ప్రాదుర్భవతు పార్వతి, తథై
వా స్త్వితి మా ముక్త్వా తత్రైవాంత రధీయత, తదా మే మతి రుత్పన్నా
జగద్వైచిత్ర్యదర్శనాత్, భ్రమః పంచవిధో భాతి తదేవేహ సముచ్యతే,
జీవేశ్వరౌ భిన్నరూపా వితి ప్రాథమికో భ్రమః, ఆత్మనిష్ఠం కర్తృగుణం
వా స్తవం వా ద్వితీయకః, శరీరత్రయసంయుక్త జీవ స్సంగీ తృతీయకః,
జగత్కారణరూపస్య వికారిత్వ చతుర్థకః, కారణా ద్భిన్న జగత స్సత్య
త్వం పంచమో భ్రమః, పంచభ్రమనివృత్తిశ్చ తదా స్ఫురతి చేతసి, బింబ
ప్రతిబింబదర్శనేన భేదభ్రమో నివృత్తః స్ఫటికలోహిత దర్శనేన పార
మార్థికకర్తృత్వభ్రమో నివృత్తః, ఘటమఠాకాశదర్శనేన సంగీతిభ్ర
మో నివృత్తః, రజ్జుసర్పదర్శనేన కారణా ద్భిన్నజగత స్సత్యత్వభ్రమో
నివృత్తః, కనకరుచికదర్శనేన వికారిత్వభ్రమో నివృత్తః, తదా భ్రమతి
మ చ్చిత్తం బ్రహ్మాకార మభూ త్స్వయం, నిదాఘత్వ మపీత్థం హి తత్త్వ
జ్ఞాన మవాప్నుహి, నిదాఘః ప్రణతో భూత్వా ఋభుం పప్రచ్ఛ సాద
రమ్, బ్రూహి మే శ్రద్ధధానాయ బ్రహ్మవిద్యామనుత్తమామ్, తథేత్యా
హ ఋభుః ప్రీత స్తత్వజ్ఞానం దదామి తే, మహాకర్తా మహాభోక్తా మ
హాత్యాగీ భవా నఘ, స్వస్వరూపానుసంధాన మేవంకృత్వా సుఖీ భవ,
నిత్యోదితం విమల మాద్య మనంతరూపం బ్రహ్మాస్మి నేతరకలా కలనంహి
కించిత్, ఇత్యేవ భావయ నిరంజనతా ముపేతో నిర్వాణ మేహి సక
లామలశాంతవృత్తిః, య దిదం దృశ్యతే కించి త్తత్త న్నాస్తీతి భావయ,
యథా గంధర్వనగరం యథా వారి మరుస్థలే, యత్తు నోదృశ్యతే కించి
ద్యన్న కించిదివ స్థితమ్, మన షష్ఠేంద్రియాతీతం తన్మయో భవ వై

మునే, అవినాశి చిదాకాశగ్ సర్వాత్మక మఖండితమ్, నీరంధ్రం భూరి
వా శేషం తదస్మీతి విభావయ, యదా సాక్షీయతే చిత్త మభావాత్యంత
భావనాత్, చిత్సామాన్యస్వరూపస్య సత్తాసామాన్యతా తథా, నూన
చైత్యాంశరహితా చిద్యదాత్మని లీయతే, అసద్రూపవ దత్యచ్ఛా
సత్తా సామాన్యతా తదా, దృష్టి రేషాహి పరమా సదేహాఽదేహ
యోస్సమా, ముక్తయోస్సంభవత్యేవ తుర్యాతీతపరాభిధా, వ్యుత్థిత
స్య భవత్యేషా సమాధిస్థస్య చానఘ, జ్ఞస్య కేవల మజ్ఞస్యన భవ
త్యేవ బోధజా, అనానన్దసమానన్దముగ్ధముగ్ధముఖద్యుతిః, చిరకాలపరి
క్షీణ మననాదిపరిభ్రమః, పద మాసాద్య తే పుణ్యం ప్రజ్ఞయే వైక
యా యదా, ఇమం గుణసమాహార మనాత్మత్వేన పశ్యతః, అంతశ్శీ
తళయా యాఽసౌ సమాధి రితి కథ్యతే, అవాసనగ్ స్థిరం ప్రోక్తం
మనో ధ్యానం తదేవచ, తదేవ కేవలీ భావగ్ శాంతతైవచ తత్స
తా, తనువాసన మత్యుచ్చైః పదా యోద్యతముచ్యతే, అవా
సనం మనోవృత్తిపదం తస్మా దవాప్యతే, ఘనవాసన మేతత్తు
చేతః కర్తృత్వభావనమ్, సర్వదుఃఖప్రదం తస్మా ద్వాసనాంతను
తాం నయేత్, చేతనా సంపరిత్యజ్య సర్వభావాత్మభావనామ్, సర్వ
మాకాశతా మేతి నిత్య మంత ర్ముఖ స్థితేః, యథా విపణగా లోకా
విహరంతోఽప్య సత్సమాః, అసంబంధా స్తథా జ్ఞస్య గ్రామోఽపి
విపనోపమః, అంతర్ముఖతయా నిత్యగ్ సుప్తో బుద్ధో వ్రజన్ పరన్,
పురం జనపదం గ్రామ మరణ్యమివ పశ్యతి, అంత శ్శీతళతాయాంతు ల
బ్ధాయాం శీతలం జగత్, అంత స్తృష్ణో పతప్తానాం దావదాహ మయం
జగత్, భవ త్యఖిలజంతూనాం యదంత స్తద్బహిః స్థితమ్, య స్త్వాత్మ
రతి రేవాంతః కుర్వ న్కర్మేంద్రియైః క్రియాః, నపశో హర్ష శోకా
భ్యాగ్ ససమాహిత ఉచ్యతే, ఆత్మవ త్సర్వభూతాని పరద్రవ్యాణి
లోష్టవత్, స్వభావా దేవ నభయా ద్యః పశ్యతి సపశ్యతి, అద్యైవత
మృతి రాయాతు కల్పాంతానిచ యేనవా, నాసౌ కళంక మాప్నోతి
హేమపంకగతం యథా, కోఽహం కథ మిదం కింవా కథం మరణ
జన్మనీ, విచారయాంత రేవే త్థం మహ త్తత్ఫల మేష్యసి, విచారేణ
పరిజ్ఞాతస్వభావస్య సత స్తవ, మన స్స్వరూప ముత్సృజ్య శమ మేష్య

తి విజ్వరమ్, విజ్వరత్వం గతం చేత స్తవ సంసార వృత్తిషు, ననిమజ్జతి
తద్బ్రహ్మన్ గోష్పదే ష్వివ వారణః, కృపణంతు మనో బ్రహ్మన్ గోష్ప
దేఽపి నిమజ్జతి, కార్యేగోష్పదతోయేఽపి విశీర్ణో మశకో యథా, యావ
ద్యావ న్మునిశ్రేష్ఠ స్వయం సంత్యజ్యతేఽఖిలమ్, తావత్తావత్పరా లోకః
పరమాత్మైవ శిష్యతే, యావ త్సర్వం న సంత్యక్తం తావ దాత్మా న
లభ్యతే, సర్వవస్తు పరిత్యాగే శేష ఆత్మేతి కథ్యతే, ఆత్మావలోక
నార్థంతు తస్మాత్సర్వం పరిత్యజేత్, సర్వం సంత్యజ్య దూరేణ యచ్ఛి
ష్టం తన్మయో భవ, సర్వం కించి దిదం దృశ్యం దృశ్యతే చే జ్జగద్గతమ్,
చిన్నిష్పందాంశ మాత్రం తన్నాన్య త్కించన శాశ్వతమ్, సమా
హితా నిత్యతృప్తా యథాభూతార్థదర్శినీ, బ్రహ్మన్ సమాధిశబ్దేన
పరా ప్రజ్ఞోచ్యతే బుధైః, అక్షుబ్ధా నిరహంకారా ద్వంద్వే ష్వనను
పాతినీ, ప్రోక్తా సమాధిశబ్దేన మేరోః స్థిరతరా స్థితిః, నిశ్చితా విగతా
భీష్టా హేయోపాదేయ వర్జితా, బ్రహ్మన్ సమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణా
మనోగతిః, కేవలం చిత్ప్రకాశాంశ కల్పితా స్థిరతాం గతా, తుర్యా
సా ప్రాప్యతే దృష్టిర్మహద్భి ర్వేదవిత్తమైః, అదూరగతసాదృశ్యాసు
షుప్తి స్సాఽపి లక్ష్యతే, మనోహంకారవిలయే సర్వభావాంతరస్థితా,
సముదేతి పరానందా యా తనుః పారమేశ్వరీ, మనసైవ మనశ్ఛిత్త్వా
సా స్వయం లభ్యతే గతిః, తదను విషయవాసనావి నాశం తదనుచితః
పర మస్ఫుటప్రకాశః, తదనుచ సమతావశా త్స్వరూపే పరిణమనం
మహతా మచింత్యరూపమ్, అఖిల మిద మనంత మాత్మతత్త్వం దృఢ
పరిణామిని చేతసి స్థితోఽంతః, బహిరుపశమితే చరాచరాత్మా స్వయ
మనుభూయత ఏవ దేవ దేవః, అసక్తం నిశ్చలం చిత్తం యుక్తం సంసా
ర్యపి స్థితమ్, సక్తం తం దీర్ఘతపసా యుక్త మప్యతిబద్ధవత్, అంత
స్సంసక్తి నిర్ముక్తో జీవో మధురవృత్తిమాన్, బహిః కుర్వన్నకుర్వన్వా
కర్తా భోక్తా నహి క్వచి దితి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

నిదాఘః॥ సాధుః కీదృశ ఇత్యుక్తః కశ్చ బంధాయ దేహినామ్,
శ్చ మోక్షాయ కథితః కథం త్వేష చికిత్స్యతే, దేహే దేహే విభా
క పరిత్యాగేన భావనా, దేహమాత్రే హి విశ్వాస స్సంగో బంధాయ

కల్ప్యతే, సర్వమాత్మైవ మత్త్రాహం కిం వాంఛామి త్యజామి కిమ్, ఇత్యస
సంగస్థితిం విద్ధి జీవన్ముక్తతనుస్థితామ్, నాహమస్మి నచాన్యోఽస్మి నచాయం
నచ నేతరః, సోఽసంగ ఇతి సంప్రోక్తో బ్రహ్మాస్మీత్యేవ సర్వదా, నాభినందతి
నైష్కర్మ్యం న కర్మ స్వనుషజ్యతే, సుసమో యః పరిత్యాగీ సోఽసంసక్త
ఇతి స్మృతః, సర్వకర్మఫలాదీనాం మనసైవ న కర్మణా, నిపుణో యః పరి
త్యాగీ సోఽసంసక్త ఇతి స్మృతః అసంకల్పేన సకలాశ్చేష్టా నానా విజృంభి
తాః, చికిత్సితా భవంతీహ శ్రేయస్సంపాదయంతి హి, న సక్తమిహ చే
ష్టాసు న చింతాసు న వస్తుషు, న గమాగమచేష్టాసు న కాలకలనాసు చ, కేవ
లంచితి విశ్రమ్య కించిచ్చైత్యావలంబ్యపి, సర్వత్ర నీరసమిహ తిష్ఠ
త్యాత్మరసం మనః, వ్యవహారమిదం సర్వం మాకరోతు కరోతు వా,
అకుర్వన్వాపి కుర్వన్వా జీవస్స్వాత్మరతిక్రియః, అథవా తమపి త్యక్త్వా
చైత్యాంశశాంతచిద్ఘనః, జీవస్తిష్ఠతి సంశాంతో జ్వలన్మణిరివాత్మ
ని, చిత్తే చైత్యదశాహీనే యా స్థితిః క్షీణచేతసామ్, సోఽచ్యతే శాం
తకలనా జాగ్రత్యేవ సుషుప్తతా, ఏషా నిదాఘ సౌషుప్తిస్థితిరభ్యాస
యోగతః, ప్రౌఢా సతీ తురీయేతి కథితా తత్త్వకోవిదైః, అస్యాం
తురీయావస్థాయాం స్థితిం ప్రాప్యాఽవినాశినీమ్, ఆనందైకాంతశీలత్వా
దనానందపదం గతః, అనానందమహానంద కాలాతీతస్తతోఽపి హి, ము
క్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ తుర్యాతీతపదం గతః, పరిగళితసమస్తజన్మపాశ
స్సకలవిలీనతమోమయాభిమానః, పరమరసమయః పరాత్మసక్తో జలగత
సైంధవఖండవన్మహాత్మా, జడాజడదృశోర్మధ్యే యత్తత్త్వం పారమార్థిక
మ్, అనుభూతిమయం తస్మాత్సారం బ్రహ్మేతి కథ్యతే, దృశ్యసంవలి
తో బంధస్తన్ముక్తో ముక్తిరుచ్యతే, ద్రవ్యదర్శనసంబంధే యానుభూతిర
నామయా, తామవష్టభ్య తిష్ఠత్వం సౌషుప్తిం భజతే స్థితిః, సైవ తు
ర్యత్వమాప్నోతి తస్యాం దృష్టిం స్థిరాం కురు, ఆత్మా స్థూలో న చైవా
ణుర్న ప్రత్యక్షో న చేతరః, న చేతనో న చ జడో న చైవాసన్న సన్మయః,
నాహం నాన్యో న చైవైకో న చానేకోఽద్వయోఽవ్యయః, యదిదం
దృశ్యతాం ప్రాప్తం మనస్సర్వేంద్రియాస్పదమ్, దృశ్యదర్శనసంబంధే
యత్సుఖం పారమార్థికమ్, తదతీతం పదం యస్మాత్తన్న కించిద్ద్వైవ

తత్, న మోక్షో నభసః పృష్ఠే న పాతాళే న భూతలే, సర్వాశాసం
క్షయే చేతః క్షయో మోక్ష ఇతీష్యతే. మోక్షో మేఽస్త్వితి చిం
తాంతర్జాతా చే దుత్థితం మనః, మననోత్థే మనస్యేష బంధ స్సాం
సారికో దృఢః, ఆత్మన్యతీతే సర్వస్మాత్సర్వరూపేఽథవా తతే, కో బం
ధః, కశ్చవా మోక్షో నిర్మూలం మననం కురు, అధ్యాత్మరతిరశ్రాంతః
పూర్ణపావనమానసః, ప్రాప్తానుత్తమవిశ్రాంతి ర్నకించి దిహ వాంఛతి,
సర్వాధిష్ఠానసన్మాత్రే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యోఽవతిగతస్నేహ స్సజీవ
న్ముక్త ఉచ్యతే, నాపేక్షతే భవిష్యచ్చ వర్తమానే న తిష్ఠతి, న సంస్మర
త్యతీతంచ సర్వమేవ కరోతిచ, అనుబంధపరే జంతా వసంసర్గమనా
స్సదా, భక్తే భక్తసమాచారః శఠే శఠ ఇవ స్థితః, బాలో బాలేషు
వృద్ధేషు వృద్ధో ధీరేషు ధైర్యవాన్, యువా యౌవనవృత్తేషు దుఃఖి
తేషు సుదుఃఖధీః, ధీరధీ రుదితానందః పేశలః పుణ్యకీర్తనః, ప్రాజ్ఞః
ప్రసన్నమధురో దైన్యా దపగతాశయః, అభ్యాసేన పరిస్పందే ప్రాణా
నాం క్షయమాగతే, మనః ప్రశమ మాయాతి నిర్వాణ మవశిష్యతే,
యతో వాచో నివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పసంక్షయా జ్జం
తోః పదం తదవశిష్యతే, అనాద్యంతావభాసాత్మా పరమాత్మేహ విద్య
తే, ఇత్యేత న్నిశ్చయం స్ఫారం సమ్యగ్జ్ఞానం విదు ర్బుధాః, యథా
[1]భూతాత్మదర్శిత్వ మేతావద్భువనత్రయే, యద్బ్రహ్మైవ జగత్సర్వ
మితి నిశ్చిత్య పూర్ణతా, సర్వ మాత్మైవ కౌ దృష్టౌ భావాభావౌ క్వ వా స్థి
తౌ, క్వ బంధ మోక్షకలనే బ్రహ్మైవేదం విజృంభతే, సర్వ మేకం పరం
వ్యోమ కో మోక్షః కస్య బంధతా [illegible]
[illegible] మాత్మ
నా, సమ్యగాలోకితే రూపే కాష్ఠపాషాణవాససామ్, మనాగపి న భే
దోఽస్తి క్వాసి సంకల్పనోన్ముఖః, ఆదావంతేచ సంశాంతస్వరూప
మపినాశి యత్, వస్తునా మాత్మన స్తచ్చేత్ తన్మయో భవ సర్వదా,
ద్వైతాద్వైతసముద్భేదై ర్జరామరణవిభ్రమైః, స్ఫురత్యాత్మభి రాత్మైవ
సిద్ధేరబ్ధీవ వీచిభిః, ఆపత్కరంజపరశుం పరాయాం నిర్వృతేః పదమ్, శుద్ధ
మాత్మాన మాలింగ్య నిత్య మంతఃస్థయా ధియా, యః స్థిత స్తం క

1 భూతాగ్ర. 2 ద్బృంహ.

ఆత్మేహాభోగభాగయితుం క్షమః,కృతస్ఫారవిచారస్య మనోభోగాదయో
రయాః, మనాగపి నభిందంతి శైలం మందానిలా ఇవ, నానాత్వ మస్తి
కలనాసునవస్తుతోఽంతర్నానావిధాసుసరసీవ జాలాది నాన్యత్, ఇత్యే
కనిశ్చయమయః పురుషో విముక్త ఇత్యుచ్యతే సమవలోకిత సమ్యగ
ర్థ ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

విదేహముక్తేః కిం రూపం తద్వాక్ కేవా మహామునిః, కం
యోగం సముపాస్థాయ ప్రాప్తవా న్పరమం పదమ్, సుమేరో ర్వసు
ధా పీఠే మాండవ్యో నామ వై మునిః, కౌండిన్యా త్తత్వ మాస్థాయ
జీవన్ముక్తో భవత్యసౌ, జీవన్ముక్తిదశాం ప్రాప్య కదాచి ద్వృత్తిమానితిమః,
సర్వేంద్రియాణి సంహర్తుం మనశ్చక్రే మహామునిః, బద్ధపద్మాసన స్తిష్ఠ
న్నర్థోన్మీలితలోచనః, బాహ్యానాభ్యంతరాం శ్చైవ స్పర్శాన్ పరి
హారం చ్ఛనైః, తతస్స్వమనసః స్థైర్యం మనసా విగతైనసా, అహో
ను చంచల మిదం ప్రత్యాహృత మపి స్ఫుటమ్, పటాద్ఘట ముపాయాతి
ఘటా చ్ఛకట ముత్కటమ్, చిత్త మర్థేషు చరతి పాదపేష్వివ
మర్కటః, పంచద్వారాణి మనసా చక్షురాది న్యమూ న్యలమ్, బుద్ధీం
ద్రియాభిధానాని తాన్యేవాలోకయా మ్యహమ్, హతేంద్రియగణా
యాయం త్యజతా కులతాం శనైః, చిదాత్మా భగవాం త్సర్వ సాక్షి
త్వేన స్థితేఽస్మ్యహమ్, తే నాత్మనా బహుజ్ఞేన విజ్ఞాతా శ్చక్షురా
దయః, పరినిర్వామి శాంతోఽస్మి దిష్ట్యాస్మి విగతజ్వరః, స్వాత్మ
న్యేవావతిష్ఠేఽహం తుర్యరూపపదేఽనిశమ్, అంతరేవ శశామాస్య
క్రమేణ ప్రాణసంతతిః, జ్వాలాజాలపరిస్పందో దగ్ధేంధనఇవానలః, ఉది
తోఽస్తంగతఇవ హ్యస్తంగతఇవోదితః, సమ స్సమరసాభాస స్తిష్ఠామి
స్వచ్ఛతాం గతః, ప్రబుద్ధోఽపిసుషు ప్తిస్థ స్సుషుప్తిస్థః ప్రబుద్ధవాన్,
తుర్య మాలంబ్య కాయాంత స్తిష్ఠామి స్తంబితస్థితిః, సబాహ్యాభ్యం
తరా న్భావాన్ స్థూలాన్ సూక్ష్మతరా నపి, త్రైలోక్యసంభవాం స్త్యక్
త్వా సంకల్పైక వినిర్మితాన్, సహ ప్రణవ పర్యంతదీర్ఘని స్వనతం
తునా, జహా వింద్రియతన్మాత్ర జాలం ఖగ ఇవానిలః, తతోఽజ్ఞసం

వాగ్ మునిపుంగవః, జహౌ చిత్తం చైత్యదశాగ్ స్పందశక్తి మి
వానిలః, చిత్సామాన్య మథాఽసాద్య సత్తామాత్రాత్మకం తతః, సుషు
ప్తిపద మాలంబ్య తస్థౌ గంధ మివానిలః, సుషుప్తిస్థైర్యమాసాద్య
తుర్యరూప ముపాయయౌ, నిరానందోఽపి సానంద స్సచ్చాసచ్చ
బభూవ సః, తత స్తత్సంబభూవాసౌ యద్గిరా మపగోచరః, యచ్ఛూ
న్యవాదినాగ్ శూన్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం చ యత్, విజ్ఞానమా
త్రం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుషః సాంఖ్యదృష్టీనా మీ
శ్వరో యోగవాదినామ్, శివశ్శైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాది
నామ్, యత్సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతం యత్సర్వహృదయానుగమ్, యత్స
ర్వగ్ సర్వగం వస్తు యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః, యదనుత్తమ నిష్పందం
దీపకం తేజసా మపి, స్వానుభూత్యైక మాత్రంచ యత్తత్త్వం
తదసౌ స్థితః, యదేకంచా ప్యనేకంచ సాంజనంచ నిరంజనమ్, యత్స
ర్వం చాప్యసర్వంచ యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః. అజ మమర మనాద్య
మాద్య మేకం పద మమలగ్ సకలంచ నిష్కలంచ, స్థిత ఇతి సతథా
నభ స్స్వరూపా దపి విమల స్థితి రీశ్వరః క్షణే నేతి.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

జీవన్ముక్తస్య కింలక్ష్మ హ్యాకాశగమనాదికమ్, తథా చే న్మునిశా
ర్దూల తత్ర నైవ ప్రలక్ష్యతే, అనాత్మవిదముక్తోఽపి నభోవిహరణాది
కమ్, ద్రవ్య మంత్ర క్రియాకాల శక్త్యాప్నోత్యే స[1]ద్విజః, నాత్మజ్ఞ
స్యైష విషయ ఆత్మజ్ఞో హ్యాత్మ మాత్రదృక్, ఆత్మనాత్మని సంతృప్తో
నావిద్యా మనుధావతి, యేయే భావాః స్థితా లోకే తా నవిద్యా
మయా న్విదుః, త్యక్తావిద్యో మహాయోగీ కథం తేషు నిమజ్జతి, యస్తు
మూఢోఽల్పబుద్ధి స్స్వా సిద్ధిజాలాని వాంఛతి, ససిద్ధిసాధనై ర్యోగై
స్తాని సాధయతి క్రమాత్, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్తయ స్సా
ధుసిద్ధిదాః, పరమాత్మపదప్రాప్తౌ నోపకుర్వంతి కాశ్చన, యస్యేచ్ఛా విద్యతే
కాచి త్సాసిద్ధిగ్ంసాధయ త్యహో, నిరిచ్ఛోః పరిపూర్ణస్య నేచ్ఛా
సంభవతి క్వచిత్, సర్వేచ్ఛా జాలసంశాంతా వాత్మలాభోభవే న్మనే,

1 ద్విజ.

సకథం సిద్ధి జాలాని [1]కథం వాంఛ త్యచిత్తకః, అపి శీతరుచా వర్కే
సుతీక్ష్ణేహీందుమండలే, అధ్యధః ప్రసరం త్యక్త్వా జీవన్ముక్తో నవిస్మయీ,
అధిష్ఠానే పరే తత్త్వే కల్పితా రజ్జుసర్పవత్, కల్పితాశ్చర్యజాలేషు
నాభ్యుదేతి కుతూహలమ్, యది విజ్ఞాతవిజ్ఞేయా వీతరాగా మహాధియః,
విచ్ఛిన్నగ్రంథయ స్సర్వేతే స్వతంత్రా స్తనౌ స్థితాః. సుఖదుఃఖదశా ధీ
రం సామ్యా న్నప్రోద్ధరంతి యమ్, నిశ్వాసా ఇవ శైలేన్ద్రం చిత్తంతస్య
మృతం విదుః, ఆపత్కార్పణ్య ముత్సాహోమదో మాంద్యం మహో
త్సవః, యన్నయంతి నవైరూప్యం తస్య నష్టం మనో విదుః, ద్వివిధ
శ్చిత్తనాశోఽస్తి సరూపో రూపఏవచ, జీవన్ముక్తౌ సరూప స్స్యా దరూ
పో దేహముక్తిగః, చిత్తసత్తేహ దుఃఖాయ చిత్తనాశస్సుఖాయచ, చిత్త
సత్తాం క్షయం నీత్వా చిత్తనాశ ముపానయేత్, మన స్తాం మూఢతాం
విద్ధి యదా నశ్యతి సానఘ, చిత్తనాశాభిధానం హి తత్స్వరూప మితీ
రితమ్, మైత్ర్యాదిభి ర్గుణైర్యుక్తం భవ త్యుత్తమవాసనమ్, భూయో
జన్మ వినిర్ముక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మనః, సరూపోఽసౌ మనోనాశో జీవన్ముక్త
స్య విద్యతే, నిదాఘరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, విదేహముక్త
ఏ వాసౌ విద్యతే నిష్కళాత్మకః, సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపి సత్వం
ప్రలీయతే, విదేహముక్తౌ విమలే పదే పరమపావనే, విదేహముక్తి
విషయే తస్మిన్ సత్వక్షయాత్మకే, చిత్తనాశే విరూపాఖ్యే నకించి దిహ
విద్యతే, నగుణా నాగుణా స్తత్ర నశ్రీర్నశ్రీర్నలోకతా, నచోదయో నా స్త
మయో నహర్షామర్ష సంవిదః, నతేజోన తమః కించిన్నసంధ్యాదినరాత్ర
యః, నసత్తా నాపిచాసత్తా నచమధ్యం హి తత్పదమ్, యేహిపారంగతా
బుద్ధే స్సంసారాడంబరస్యచ, తేషాం తదా స్పదం స్ఫారం పవనానా
మివాంబరమ్. సంశాంతదుఃఖ మజడాత్మకమేకముక్త మానందమంథర
మపేతరజస్తమో యత్, ఆకాశకోశతనవోఽతనవో మహాంత స్తస్మి
న్పదే గళితచిత్తలవా భవంతి. హేనిదాఘ మహాప్రాజ్ఞ నిర్వాసన మనో
భవ, బలా చ్చేతస మాదాయ నిర్వికల్పమనా భవ, యజ్జగద్భాసకం
భానం నిత్యంభాతి స్వతః స్ఫురత్, స ఏవ జగత స్సాక్షీ సర్వాత్మా విమ
లాకృతిః, ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానాం ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః, తద్విద్యావిష

1 నూనం.

యం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమ్, ఏకం బ్రహ్మాహ మస్మీతి కృతకృత్యో భవే న్మునిః,సర్వాధిష్ఠాన మద్వంద్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్, సచ్చిదానందరూపం త దవాఙ్మనసగోచరమ్. న తత్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకాశతే నవాంతి వాతా స్సకలా దేవతా శ్చ, స ఏష దేవః కృతభావభూతః స్వయం విశుద్ధో విరజః ప్రకాశతే. భిద్యతే హృదయ గ్రంథి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మి న్దృష్టే పరావరే, ద్వౌ సుపర్ణౌ శరీరేఽస్మి న్జీవేశాఖ్యౌ సహ స్థితౌ, తయో ర్జీవః ఫలం భుఙ్క్తే కర్మణో న మహేశ్వరః, కేవలంసాక్షిరూపేణ వినా [1]భోగేన వర్తతే, ప్రాతిభాసికజీవస్తు కల్పితో మాయయా తయోః, చిచ్ఛిదాకారతో భిన్నా నభిన్నా చిత్త్వహానితః, తర్కతశ్చప్రమాణాచ్చ చిదేకత్వవ్యవస్థితేః, చిదేకత్వపరిజ్ఞానే నశోచతి నముహ్యతి, అధిష్ఠానం సమ స్తస్య జగత స్సత్యచిద్ఘనమ్, అహ మస్మీతి నిశ్చిత్య వీతశోకో భవే న్మునిః, స్వశరీరే స్వయంజ్యోతి స్స్వరూపం సర్వసాక్షిణమ్, క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయా వృతాః, త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయా ద్బహూ౯ ఛబ్దా న్వాచో విగ్లాపనం హి తత్, బాల్యేనైవ హి తిష్ఠాసే న్నిర్విద్య బ్రహ్మవేదనమ్, బ్రహ్మవిద్యాంచ బాల్యంచ నిర్విద్య ముని రాత్మవా౯, అంతర్లీనసమారంభ శ్శుభాశుభమహాంకురమ్, సంసృతివ్రతతే ర్బీజం శరీరం విద్ధి భౌతికమ్, భావాభావదశాకోశం దుఃఖరత్నసముద్గకమ్, బీజ మస్య శరీరస్య చిత్త మాశావశానుగమ్, ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య వృత్తివ్రతతి ధారిణః, ఏకం ప్రాణపరిస్పన్దో ద్వితీయో దృఢభావనా, యదా ప్రస్పన్దతే ప్రాణో నాడీ సంస్పర్శనోద్యతః, తదా సంవేదనమయం చిత్త మాశు ప్రజాయతే, సాహి సర్వగతా సంవి త్ప్రాణస్పందేన బోధ్యతే,సంవిత్సంరోధనం శ్రేయః ప్రాణాదిస్పందనం పరమ్, యోగిన శ్చిత్తశాంత్యర్థం కుర్వంతి ప్రాణరోధనమ్, ప్రాణాయామై స్తథా ధ్యానైః ప్రయోగై ర్యుక్తికల్పితైః, చిత్తోపశాంతిఫలదం పరమం విద్ధికారణమ్, సుఖదం సంవిదస్స్వాస్థ్యం ప్రాణసంరోధనం విదుః, దృఢభావనయా త్యక్త్వా పూర్వాపరవిచారణమ్, యదా దానం పదార్థస్య వాసనా సా ప్రకీర్తితా, యదా

1 భోగోమహేశ్వరః, ప్రకాశతే స్వయంభేదః కల్పితో.

నభావ్యతే కించి ద్ధేయోపాదేయరూపియత్, స్థీయతే సకలం త్య
క్త్వా తదా చిత్తం నజాయతే, అవాసనత్వాత్సతతం యదా నమ
నుతే మనః,అమనస్తా త దోదేతి పరమోపశమప్రదా, యదా న భావ్య
తేభావః క్వచి జ్జగతి వస్తుని, తదా హృదంబరే శూన్యే కథంచిత్తం
ప్రజాయతే, య దభావన మాస్థాయ యదభావస్య భావనమ్, య
ద్యథావస్తుదర్శిత్వం తదచిత్తత్వ ముచ్యతే, సర్వ మంతః పరిత్యజ్య శీత
లాశయవర్తి యత్, వృత్తిస్థ మపి తచ్చిత్త మసద్రూప ముదాహృతమ్,
భ్రష్టబీజోపమా యేషాం పునర్జననవర్జితా, వాసనారసనాహీనా జీవ
న్ముక్తాహ తే స్మృతాః, సత్వరూపపరిప్రాప్తచిత్తా స్తే జ్ఞానపారగాః, అచి
త్తాఇతి కథ్యంతే దేహాంతే వ్యోమరూపిణః, సంవేద్య సంపరిత్యాగా
త్ప్రాణస్పందన వాసనే, సమూలం నశ్యతః క్షిప్రం మూలచ్ఛేదాదివ
ద్రుమః, పూర్వదృష్టమదృష్టంవా యదస్యాః ప్రతిభాసతే,సంవిద స్తత్ప్ర
యత్నేన మార్జనీయం విజానతా, త దమార్జనమాత్రంహి మహాసం
సారతాంగతమ్, తత్ప్రమార్జనమాత్రంతు మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, అజ
డోగళితానంద స్త్యక్తసంవేదనో భవ, సంవిద్వస్తువశాలంబ స్స్వయ
స్యేహ నవిద్యతే, సోఽసంవి దజడః ప్రోక్తః కుర్వ న్కార్యశతా న్యపి,
సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగప నలిప్యతే, యస్యాసా వజడాస విజ్ఞ
వన్ముక్త స్సకథ్యతే, యదా నభావ్యతే కించి న్నిర్వాసనతయాఽఽత్మని,
బాలమూకాదివిజ్ఞాన మివచ స్థీయతే స్థిరమ్, తదాజాడ్యవినిర్ముక్తమ
సంవేదన మాతతమ్, ఆశ్రితం భవతి ప్రాజ్ఞో యస్మా ద్భూయో నలిప్య
తే, సమస్తా వాసనా స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పసమాధితః, తన్మయత్వా దనా
ద్యంతే తద స్యంతర్విలీయతే, తిష్ఠ న్గచ్ఛ న్స్పృశ న్జిఘ్ర న్నపి తల్లే
పవర్జితః, అజడో గళితానంద స్త్యక్తసంవేదన స్సుఖీ, ఏతాం దృష్టి
మవష్టభ్య కష్టచేష్టాయుతోఽపి సన్, తరే ద్దుఃఖాంబుధేః పార మపా
రగుణసాగరః, విశేషం సంపరిత్యజ్య సన్మాత్రం యదలేపకమ్, ఏకరూ
పం మహారూపం సత్తాయా స్తత్పదం విదుః, కాలసత్తా కలాసత్తా వస్తు
సత్తేయ మిత్యపి, విభాగకలనాం త్యక్త్వా సన్మాత్రైకపరో భవ, సత్తా
సామాన్య మే వైకం భావయ న్కేవలం విభుః, పరిపూర్ణః పరానందీ
తిష్ఠాపూరితదిగ్భరః, సత్తాసామాన్యపర్యంతే యత్తత్కలనయోజ్ఝితం,

పద మాద్య మనాద్యం తం తస్యబీజం నవిద్యతే, తత్ర సంలీయతే
సంవిత్ నిర్వికల్పం చ తిష్ఠతి, భూయో న వర్తతే దుఃఖ తత్ర లబ్ధప
దః పుమాన్, తద్ధేతు స్సర్వభూతానాం తస్య హేతుర్నవిద్యతే, స సా
రస్సర్వసారాణాం తస్మాత్సారో నవిద్యతే, తస్మిన్ చిద్దర్పణే స్ఫారే సమ
స్తాస్తుదృష్టయః, ఇమా స్తాః ప్రతిబింబంతి సరసీవ తటద్రుమాః, తదమ
లమజరం తదాత్మతత్త్వం తదవగతా వుపశాంతి మేతి చేతః, అపగతవి
గళైకతత్త్వరూపో భవభయముక్తపదోఽసి సంయగేవ ఏతేషాం దుఃఖ
బీజానాం ప్రోక్తం యద్యన్మయోత్తరమ్, తస్యాస్య ప్రయోగేన శీఘ్రం
తత్ప్రాప్యతే పదమ్, సత్తా సామాన్యకోటిస్థ సద్భాగిన్యేవ పదే యది,
పౌరుషేణ ప్రయత్నేన బలాత్సంత్యజ్య వాసనామ్, స్థితిం బధ్నాసి తత్త్వ
జ్ఞ క్షణమప్యక్షయాత్మికామ్, క్షణేఽస్మిన్నేవ తత్త్వజ్ఞ ఏవ మాసా
దయస్యలమ్, సత్తాసామాన్యరూపే వా కిరోషి స్థితి మాదరాత్, త
త్కించిదధికేనేహ యత్నే నాప్నోసి తత్పదమ్, సంవిత్తత్త్వే కృతధ్యానో
నిదాఘ యదితిష్ఠసి, తద్యత్నే నాధికేనోచ్చైరాసాదయసి తత్పదమ్,
వాసనాసంపరిత్యాగే యది యత్నం కరోషి భో, యావద్విలీనం నమ
నో న తావద్వాసనాక్షయః, నక్షీణా వాసనా యావత్ చిత్తం తావ
న్న శామ్యతి, యావన్న తత్త్వవిజ్ఞానం తావచ్చిత్తశమః కుతః, యావ
న్న చిత్తోపశమో న తావత్తత్త్వవేదనమ్, యావన్న వాసనానాశ స్తావ
త్తత్త్వాగమః కుతః, యావన్న తత్త్వసంప్రాప్తి ర్నతావ ద్వాసనాక్ష
యః, తత్త్వజ్ఞానం మనో నాశో వాసనాక్షయ ఏవచ, మిథః కారణ
తాం గత్వా దుస్సాధాని స్థితా న్యతః, భోగేచ్ఛాం దూరత స్త్యక్త్వా
త్రయ మేతత్సమాచర, వాసనాక్షయ విజ్ఞానమనో నాశా మహామతే,
సమకాలం చిరాభ్యస్తా భవంతి ఫలదా మతాః, త్రిభి రేభి స్సమభ్యస్తై
ర్హృదయగ్రంథయో దృఢాః, నిశ్శేషమేవ త్రుట్యంతి బిసచ్ఛేదాద్గు
ణా ఇవ, వాసనా సంపరిత్యాగ సమం ప్రాణనిరోధనమ్, విదు స్త
త్త్వవిద స్తస్మా త్తదప్యేవం సమాహరేత్, వాసనాసంపరిత్యాగాచ్చి
త్తం గచ్ఛ త్యచిత్తతామ్, ప్రాణస్పందనిరోధాచ్చ యథేచ్ఛసి తథా కు
రు, ప్రాణాయామదృఢాభ్యాసై ర్యుక్త్యా చ గురుదత్తయా, ఆసనా
శనయోగేన ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, నిస్సంగవ్యవహారత్వా ద్భవభా

వనవర్జనాత్, శరీరనాశదర్శిత్వా ద్వాసనా నప్రవర్తతే, యః ప్రాణపవ
నస్పంద శ్చిత్తస్పంద స్స ఏవ హి, ప్రాణస్పందజయే యత్నః కర్తవ్యో
ధీమతోచ్చకైః, న శక్యతే మనో జేతుం వినా యుక్తిమనిందితామ్,
శుద్ధాం సంవిద మాశ్రిత్య వీతరాగః స్థిరో భవ. సంవేద్యవర్జిత మను
త్తమ మాద్య మేకం సంవిత్పదం వికలనం కలయ న్మహాత్మన్, హృ
ద్యేన తిష్ఠ కలనారహితః క్రియాంతు కుర్వ న్నకర్తృపద మేత్య శమో
దితశ్రీః మనాగపి విచారేణ చేతస స్స్వస్య నిగ్రహః, పురుషేణ కృతో
యేన తేనాప్తం జన్మనః ఫల మితి.

పంచమోఽధ్యాయః.

గచ్ఛత స్తిష్ఠతో వాపి జాగ్రత స్స్వపతోఽపి వా, నవిచా
రపరం చేతో యస్యాసావమృత ఉచ్యతే, సమ్యగ్జ్ఞానసమాలోకః
పుమాన్ జ్ఞేయసమః స్వయమ్, న బిభేతి నచాదత్తే వైవశ్యం నచ దీన
తామ్, అపవిత్ర మపథ్యంచ విషసంసర్గదూషితమ్, భుక్తం జరయతి
జ్ఞాని క్లిన్నం నష్టంచమృష్టవత్, సంగత్యాగం విదు ర్మోక్షం సంగత్యా
గా దజన్మతా, సంగం త్యజత్వం భావానాం జీవన్ముక్తో భవానఘ, భావా
భావేపదార్థానాం హర్షామర్షవికారదా, మలినా వాసనా యైషా సాఽ
సంగ ఇతి కథ్యతే, జీవన్ముక్తశరీరాణా మపునర్జన్మకారిణీ, ముక్తాహంకృతి
రభ్యాసా త్సాంతా భవతి వాసనా, దుఃఖై ర్నగ్లాని మాయాసి హృది
హృష్యసి నో సుఖైః, ఆశావైవశ్య ముత్సృజ్య నిదాఘాసంగతాం
వ్రజ, దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్న మదృష్టోభయకోటికమ్, చిన్మాత్ర మక్ష
యం శాంత మేకం బ్రహ్మాస్మి నేతరత్, ఇతి మత్వాహ మిత్యస్తరుక్తా
ముక్తవపుః పుమాన్, ఏకరూపః ప్రశాంతాత్మా మౌనీ స్వాత్మసుఖోభవ,
నాస్తి చిత్తంనచావిద్యా నమనో నచజీవకః, బ్రహ్మైవైక మనాద్యంత
మబ్ధివ త్ప్రవిజృంభతే, దేహే యావ దహం భావో దృశ్యేఽస్మి న్యావ
దాత్మతా, యావ న్మమేద మిత్యాస్థా తావ చ్చిత్తాది విభ్రమః, అంత
ర్ముఖతయా సర్వం చిద్వహ్నౌ త్రిజగత్తృణమ్, జుహ్వతోఽంతర్నివ
ర్తంతే మునే చిత్తాదివిభ్రమాః, చిదాత్మాస్మి నిరంశోఽస్మి పరాపరవివర్జి
తః, రూపం స్మరన్నిజం స్ఫారం మాస్మృత్యాంతర్స్థితో భవ, అధ్యాత్మ
శాస్త్రమంత్రేణ తృష్ణావిషవిషూచికా, క్షీయతే భావితే నాంత శ్శరదా

మిహికా యథా, పరిజ్ఞాయ పరిత్యాగో వాసనానాం య ఉత్తమః, సత్తాసామాన్యరూపత్వా త్తత్కైవల్యపదం విదుః, యత్రాస్తి వాసనాలీనా తత్సుషుప్తం న సిద్ధయే, నిర్బీజా వాసనా యత్ర తత్తుర్యం సిద్ధిదం స్మృతమ్, వాసనాయా స్తథా వహ్నే ఋణవ్యాధిద్విషా మపి, స్నేహవైరవిషాణాఞ్చ శేషః స్వల్పోఽపి బాధతే, నిర్దగ్ధవాసనాబీజ స్సత్తాసామాన్యరూపవాన్, స దేహీ వా విదేహీ వా నభూయో దుఃఖభాగ్భవేత్, ఏతావదేవావిద్యాత్వం నేదం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, ఏష ఏవ క్షయ స్తస్యా బ్రహ్మైవేద మితి నిశ్చయః, బ్రహ్మచిద్బ్రహ్మభువనం బ్రహ్మభూతపరంపరా, బ్రహ్మాహం బ్రహ్మచిచ్ఛత్రుర్బ్రహ్మ చిన్మిత్రబాంధవాః, బ్రహ్మైవ సర్వమి త్యేవ భావితే బ్రహ్మవై పుమాన్, సర్వత్రావస్థితం శాంతం చిద్బ్రహ్మే త్యనుభూయతే, అసంస్కృతార్థ్వగా లోకే మన స్యన్యత్ర సంస్థితే, యా ప్రతీతి రనాగస్కా తచ్చిద్బ్రహ్మేతి సర్వగమ్, ప్రశాంతసర్వసంకల్పం విగతాఖిలకౌతుకమ్, విగతాశేషసంరంభం చిదాత్మానం సమాశ్రయ, ఏవం పూర్ణధియో ధీరా స్సమా నీరాగచేతసః, న నందంతి ననిందంతి జీవితం మరణం తథా, ప్రాణోఽయమనిశం బ్రహ్మన్ స్పందశక్తి స్సదాగతిః, సబాహ్యాభ్యంతరే దేహే ప్రాణోఽసా వూర్ధ్వగస్స్థితః, అపానోఽప్యనిశం బ్రహ్మన్ స్పందశక్తి స్సదాగతిః, సబాహ్యాభ్యంతరే దేహే అపానోఽయ మధస్స్థితః, జాగ్రతః స్వపత శ్చైవ ప్రాణాయామోఽయ ముత్తమః, ప్రవర్తతే హ్యభిజ్ఞస్య త త్త్వాన చ్ఛ్రియ నేశ్వ ణు,ద్వాదశాంగుళపర్యంత బాహ్య మాక్రమతాం తతః, ప్రాణానా మంగసంస్పర్శోయ స్సపూరక ఉచ్యతే, అపాన శ్చంద్రమా దేహ మాప్యాయయతి సువ్రత, ప్రాణ స్సూర్యోఽగ్నిరథవా పచ్య త్యంతరితం వపుః, ప్రాణక్షయసమీపస్థ మపానోదయ కోటిగమ్, అపానప్రాణయో రైక్యం చిదాత్మానం సమాశ్రయ, అపానోఽస్తంగతో యత్ర ప్రాణో నాభ్యుదితః క్షణమ్, కలాకళంకరహితం తచ్చిత్తత్త్వం సమాశ్రయ, నాపానోఽస్తంగతో యత్ర ప్రాణ శ్చాస్త ముపాగతః, నాసాగ్రగమనావర్తం తచ్చిత్తత్త్వ ముపాశ్రయ, ఆభాసమాత్ర మేవేదం నస న్నాస జ్జగత్త్రియమ్, ఇత్యస్య కలనా త్యాగం సమ్యగ్జ్ఞానం విదుర్బుధాః, ఆభాసమాత్రకం బ్రహ్మన్ చిత్తాదర్శకళంకితమ్, తత స్తదపి సాత్యజ్య నిరా

భాసో భవ సత్తమ, భయప్రద మకల్యాణం ధైర్యసర్వస్వహారిణమ్,
మనఃపిశాచ ముత్సృజ్య యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ, చిద్వ్యోమ్నైవ కిలా
స్తీహ పరాపరవివర్జితమ్, సర్వత్రాసంభవ శ్చేత్యం యత్కల్పాంతేఽవ
శిష్యతే, వాంఛాక్షణేతు యాతుష్టి స్తత్ర వాంఛైవ కారణమ్, తుష్టి
స్త్వతుష్టిపర్యంతా తస్మా ద్వాంఛాం పరిత్యజ, ఆశా యా తు నిరాశా
త్వ మభావం యాతు భావతామ్, అమన స్త్వం మనో యాతు తవా
సంగేన జీవతః, వాసనారహితై రంత రింద్రియై రాహర న్క్రియాః,
నవికారమవాప్నోషి ఖవత్ క్షోభశతై రపి, చిత్తోన్మేషనిమేషాభ్యాం
సంసారప్రళయోదయౌ, వాసనాప్రాణసంరోధా దనున్మేషం మనః
కురు, ప్రాణోన్మేషనిమేషాభ్యాం సంసృతేః ప్రళయోదయౌ, తమభ్యా
సప్రయోగాభ్యా మున్మేషరహితం కురు, మౌర్ఖ్యోన్మేషనిమేషాభ్యాం కర్మ
ణాం ప్రళయోదయౌ, తద్విలీనం గురుబలా ద్గురుశాస్త్రార్థ సంగమైః, అసం
విత్ స్పందమాత్రేణ యాతి చిత్తమచిత్తతామ్, ప్రాణానాం వానిరోధేన
తదేవ పరమం పదమ్, దృశ్యదర్శనసంబంధే యత్సుఖం పారమార్థికమ్,
తదంతైకాంతనం విత్వా బ్రహ్మదృష్ట్యావలోకయ, యత్ర నాభ్యుదితం
చిత్తం తద్వై సుఖమకృత్రిమమ్, క్షయాతి శయనిర్ముక్తం నోదేతి నచ
శామ్యతి, జ్ఞస్యచిత్తం నచిత్తాఖ్యం చిత్తంచిత్తత్వమేనహి, తదేవతుర్యా
వస్థాయాం తుర్యాతీతం భవాత్యతః, సన్న్యస్తసర్వసంకల్ప స్సమశ్శాంతమ
నా మునిః, సన్న్యాస యోగయుక్తాత్మా జ్ఞానవా న్మోక్షవా న్భవ,
సర్వసంకల్ప సంశాంతౌ ప్రశాంతఘనవాసనమ్, నకించి ద్భావనాకారం
యత్తద్బ్రహ్మపరంవిదుః, సమ్యగ్జ్ఞానావరోధేన నిత్యమేకసమాధినా,
సాంఖ్యవావబుద్ధా యే, తే సాంఖ్యా యోగినః పరే, ప్రాణాద్యనిలసంశాం
తౌ యుక్త్యా యే పద మాగతాః, అనామయ మనాద్యంతం తేస్మృతా
యోగయోగినః, ఉపాదేయంతు సర్వేషాం శాంతం పద మకృత్రి
మమ్, ఏకార్థాభ్యసనం ప్రాణరోధశ్చేతః పరిక్షయః, ఏకస్మిన్నేవసంసిద్ధే
సంసిధ్యంతి పరస్పరమ్, అవినాభావినీ నిత్యం జంతూనాం ప్రాణచేతసీ,
ఆధారాధేయవచ్చైతే ఏకభావే వినశ్యతః, కురుత స్స్వవినాశేన కా
ర్యం మోక్షాఖ్య ముత్తమమ్, సర్వమేత ద్ధియా త్యక్త్వా యది తిష్ఠసి
నిశ్చలః, తదాహంకారవిలయే త్వమేవ పరమం పదమ్, మహాచిద్క్షై

వేత్యస్తి మహా సత్తేతి ప్రోచ్యతే, నిష్కళంకా సమా శుద్ధా నిరహం కారరూపిణీ, సకృద్విభాతా విమలా నిత్యోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ పరమాత్మేతి నామభిః పరిగీయతే, సైవాహ మితి నిశ్చిత్య నిదాఘ కృ తకృత్యవాన్, న భూతం నభవిష్యచ్చ చింతయామి కదాచన, దృష్టిమా లంబ్య తిష్ఠామి వర్తమానం మహాత్మనా, ఇద మద్యమయాలబ్ధ మిమం ప్రాప్స్యామి సుందరమ్, నస్తౌమి నచ నిందామి ఆత్మనోఽన్యం నహి క్వచిత్, నతుష్యామి శుభ ప్రాప్తౌ నఖిద్యామ్యశుభాగమే, ప్రశాం తచాపలం వీతశోక మస్తసమీహితమ్, మనో మమ మునే శాంతం తేన జీవా మ్యనామయః, అయం బంధుః పరశ్చాయం మమాయ మయ మన్యతః, ఇతి బ్రహ్మ న్నజానామి సగ్ంస్పర్శం దదామ్యహం, వాసనామాత్ర సంత్యాగా జ్జరామరణవర్జితమ్, సవాసనం మనోజ్ఞానం జ్ఞేయం నిర్వాసనం మనః, చిత్తే త్యక్తే లయం యాతి ద్వైత మేత చ్చ సర్వతః, శిష్యతే పరమగ్ శాంత మేక మచ్ఛమనామయమ్, అనన్తమజ మవ్యక్త మజరగ్ శాంత మచ్యుతమ్, అద్వితీయ మనాద్యంతం య దాద్య ముపలంభనమ్, ఏక మాంద్య రహితం చిన్మాత్ర మమలం తతం, ఖా ద ప్యతితరాం సూక్ష్మం తద్బ్రహ్మాస్మి నసంశయః, దిక్కాలాద్యనవ చ్ఛిన్నగ్ స్వచ్ఛం నిత్యోదితం తతం, సర్వార్థమయ మేకార్థం చిన్మా త్ర మమలం భవ, సర్వ మేక మిదగ్ శాంత మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్, భావాభావమజం సర్వ మితి మత్వా సుఖీ భవ, నబద్ధోఽస్మి న ముక్తో ఽస్మి బ్రహ్మైవాఽస్మి నిరామయమ్, ద్వైతభావ విముక్తోఽస్మి సచ్చి దానందలక్షణః, ఏవం భావయ యత్నేన జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, పదా ర్థబృందే దేహాది ధియా సంత్యజ్య దూరతః, ఆశీతశాంతః కరణో నిత్య మాత్మపరో భవ, ఇదగ్ రమ్యమిదం నేతి బీజం తే దుఃఖ సంత తేః, తస్మి న్సామ్యాగ్నినా దగ్ధే దుఃఖ స్యావసరః కుతః, శాస్త్రసజ్జన సంపర్కైః ప్రజ్ఞా మాదౌ వివర్ధయేత్, ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వసంసార భేషజం, అత్యర్థ మమలం నిత్య మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్, తథాస్థూల మనాకాశ మసగ్స్పృశ్య మచాక్షుషమ్, నరసం నచగం ధాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్, ఆత్మానగ్ సచ్చిదానంద మనంతం

బ్రహ్మ సువ్రత, అహ మస్మీత్యభిధ్యాయే [1]ద్ధ్యేయాతీతం విముక్తయే,
సమాధి స్సంవి దుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, నిత్య స్సర్వగతో హ్యాత్మా
కూటస్థో దోషవర్జితః, ఏక స్సంభిద్యతే భ్రాంత్యా మాయయా న
స్వరూపతః, తస్మా దద్వైతమేవాస్తి న ప్రపంచో న సంసృతిః, యథా
'కాశో ఘటాకాశో మహాకాశ ఇతీరితః, తథా భ్రాంతై ర్ద్విధాప్రోక్తో
హ్యాత్మా జీవేశ్వరాత్మనా, యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం
సదా, యోగినో వ్యవధానేన తదాసంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వా
ణిభూతాని స్వాత్మ న్యేవహి పశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ
సంపద్యతే తదా, యదా సర్వాణి భూతాని సమాధిస్థో నపశ్యతి, ఏకీ
భూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, శాస్త్రసజ్జనసంపర్క వైరా
గ్యరసరూపిణీ, ప్రథమా భూమి కైషోక్తా ముముక్షుత్వప్రదాయినీ,
విచారణా ద్వితీయాస్యా త్తృతీయా సాంగభావనా, విలాపినీ చతుర్థీ
స్యా ద్వాసనా విలయాత్మికా, శుద్ధసంవిన్మయానంద రూపా భవతి పం
చమీ, అర్ధసుప్తప్రబుద్ధాభో జీవన్ముక్తోఽత్ర తిష్ఠతి, అసంవేదనరూ
పా చ షష్ఠీ భవతి భూమికా, ఆనందైకఘనాకారా సుషుప్తసదృశీ స్థితిః,
తుర్యావస్థోపశాంతా సా ముక్తిరేవహి కేవలా, సమతా స్వచ్ఛతా
సౌమ్యా సప్తమీ భూమికా భవేత్, తుర్యాతీతాతు యావస్థా పరా
నిర్వాణరూపిణీ, సప్తమీ సాపరా ప్రౌఢా విషయో నైవ జీవతాం,
పూర్వావస్థాత్రయం తత్ర జాగ్ర దిత్యేవ సంస్థితం, చతుర్థీ స్వప్న ఇ
త్యుక్తా స్వప్నాభం యత్ర వైజగత్, ఆనందైకఘనాకారా సుషుప్తా వ్య
ఖ్యాతు పంచమీ, అసంవేదనరూపాతు షష్ఠీతుర్యపదాభిధా, తుర్యా
తీతపదావస్థా సప్తమీ భూమికోత్తమా, మనోవచోభి రగ్రాహ్యా స్వప్ర
కాశా సదాత్మికా, అంతఃప్రత్యాహృతివశా చ్చైత్యంచే న్నవిభావితమ్,
ముక్తఏవ నసందేహో మహాసమతయా తయా, నమ్రియే నచజీవామి
నాహం స న్నా ప్యస న్మయః, అహం నకించి చ్చిదితి మత్వా ధీరో
నశోచతి, అలేపకోఽహ మజరో నీరాగ శ్శాంతవాసనః, నిరంశోఽస్మి
చిదాకాశ మితి మత్వా న శోచతి, అహం మత్వా విరహిత శ్శుద్ధో
బుద్ధోఽజరోఽమరః, శాంత శ్శమన మాభాస ఇతి మత్వా నశోచతి,

---

1 ద్దేహాతీతం.

తృణాగ్రేష్వంబరే భానౌ నరనాగామరేషు చ, యస్తిష్ఠతి తదేవాహ
మితి మత్వా న శోచతి, భావనాం సర్వభావేభ్యస్సముత్సృజ్య సము
త్థితః, అవశిష్టం పరంబ్రహ్మ కేవలోఽస్మీతి భావయ, వాచామతీతవి
షయో విషయాశా దశోజ్ఝితః, పరానందరసాక్షుబ్ధో రమతే
స్వాత్మనాత్మని, సర్వకర్మపరిత్యాగీ నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః, న
పుణ్యేన చ పాపేన నేతరేణ చ లిప్యతే, స్ఫటికః ప్రతిబింబేన యథా
నాయాతి రంజనమ్, తజ్జ్ఞః కర్మఫలేనాంతస్తథా నాయాతి రంజ
నమ్, విహరన్ జనతాబృందే దేహకర్తనపూజనైః, ఖేదాహ్లాదా
న జానాతి ప్రతిబింబగతైరివ, నిస్స్తోత్రో నిర్వికారశ్చ పూజ్యపూజా
వివర్జితః, సంయుక్తశ్చ వియుక్తశ్చ సర్వాచారనయక్రమైః, తనుం
త్యజతు వా తీర్థే శ్వపచస్య గృహేఽథవా, జ్ఞానసంపత్తిసమయే ముక్తో
సౌ విగతాశయః, సంకల్పత్వగ్ హి బంధస్య కారణం తత్పరిత్యజ,
మోక్షో భవేదసంకల్పాత్తదభ్యాసం ధియా కురు, సావధానోఽభవ
త్వం చ గ్రాహ్యగ్రాహకసంగమే, అజస్రమేవ సంకల్పజాలాః పరిహరన్
శనైః, మా భవ గ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మా చ మా భవ, భావనా
మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తన్మయో భవ, కించిచ్చేద్రోచతే
తుభ్యం తద్బద్ధోఽసి భవస్థితౌ, న కించిద్రోచతే చేత్తే తన్ముక్తోఽ
సి భవస్థితౌ, అస్మాత్పదార్థనిచయాద్యాపత్ స్థావరజంగమాత్,
తృణాదేర్దేహపర్యంతాన్నాకించిత్తత్ర రోచతామ్, అహం భావాన
హంభావౌ త్యక్త్వా సదసతీ తథా, యదసక్తం సమం స్వచ్ఛం స్థితం తత్తు
ర్యముచ్యతే, యా స్వచ్ఛా సమతా శాంతా జీవన్ముక్తవ్యవస్థితిః, సా
క్ష్యవస్థా వ్యవహృతౌ సా తుర్యకలనోచ్యతే, నైతజ్జాగ్రన్న చ స్వప్న
స్సంకల్పానామసంభవాత్, సుషుప్తభావో[1] నాప్యేతదభావాజ్జడతా
స్థితేః, శాంతసమ్యక్ప్రబుద్ధానాం యథాస్థితమిదం జగత్, విలీనం
తుర్యమిత్యాహురబుద్ధానాం స్థితం స్థిరం, అహంకారకలాత్యాగే సమతా
యాస్సముద్గతే, విశరారుకృతే చిత్తే తుర్యావస్థా ప్రతిష్ఠతే, సిద్ధాంతోఽ
ధ్యాత్మశాస్త్రాణాం సర్వాపహ్నవ ఏవ హి, నావిద్యాస్తీహ నో మాయా
శాంతం బ్రహ్మేదమక్లమమ్, శాంతఏవ చిదాకాశే స్వచ్ఛే శమశ

1 నాప్యేత దభా.

మాత్మని, సమగ్రశక్తిఖచితే బ్రహ్మేతికలితాభిధే, సర్వమేవ పరిత్యజ్య మహామానసి భవానఘ, నిర్వాణవా న్నిర్మనసః క్షీణచిత్తః ప్రశాంతధీః, ఆత్మన్యేవా స్వశాంతాత్మా మూకాంధబధిరోపమః, నిత్యమంత స్సుఖస్వచ్ఛస్సావత్మ నాంతః ప్రపూర్ణధీః, జాగ్రత్యేవ సుషుప్తస్థః కురుకర్మాణి వై ద్విజ, అంత స్సర్వపరిత్యాగీ బహిః కురుయథాగతమ్, చిత్తసత్తాపరం దుఃఖం చిత్తత్యాగః పరంసుఖమ్, అత శ్చిత్తం చిదాకాశే సయత్ క్షయమవేదనాత్, దృష్టావరమ్య మరమ్యంవా స్థేయం పాషాణవత్సదా, ఏతావతాఽఽత్మయజ్ఞేన జితా భవతి సంసృతిః, వేదాంతే పరమం గుహ్యంపురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రశాంతాయ దాతవ్యం (నా)పుత్రా(యా) శిష్యాయ వై పునః, అన్నపూర్ణోపనిషదం యోఽధీతేగుర్వనుగ్రహాత్, సజీవ న్ముక్తతాం ప్రాప్య బ్రహ్మైవ భవతి స్వయ మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితిశాంతిః.

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౧. అథర్వణీయ సూర్యోపనిషత్.

శ్లో॥ సూదితస్వాతిరిక్తారి సూరిసంజాత్మభావితమ్,
సూర్యనారాయణాకారం నౌమిచిత్సూర్యవైభవమ్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ సూర్యా థర్వాంగిరసంవ్యాఖ్యా స్యామః, బ్రహ్మాఋషిః-గాయత్రీ ఛందః-ఆదిత్యో దేవతా-హగ్ంసస్సోఽహమగ్ని నారాయణయుక్తం బీజ- హృల్లేఖా శక్తిః - వియదాది సర్గసంయుక్తం కీలకమ్- చతుర్విధపురుషార్థసిధ్యర్థే వినియోగః - షట్స్వరారూఢేనబీజేన షడంగమ్-రక్తాంబుజసంస్థితం, సప్తాశ్వరథినం హిరణ్యవర్ణం చతుర్భుజం పద్మద్వయాభయవరదహస్తం కాలచక్రప్రణేతారం శ్రీసూర్యనారాయణం యఏవం వేద సవై బ్రాహ్మణః.—ఓంభూర్భువస్సువః, తత్సవితు

ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి - ధియో యో నః ప్రచోదయాత్,
సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ, సూర్యాద్వై ఖల్విమాని భూతాని
జాయంతే, సూర్యాద్యజ్ఞః పర్జన్యోఽన్నమాత్మా, నమస్త ఆదిత్య త్వ
మేవ ప్రత్యక్షం కర్మ కర్తాసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వమేవ ప్రత్య
క్షం విష్ణురసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగ్ం రుద్రోఽసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షమృగసి,
త్వమేవ ప్రత్యక్షం యజురసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగ్ం సామాసి, త్వమేవ
ప్రత్యక్షమథర్వాసి, త్వమేవ సర్వగ్ం ఛందోఽసి, ఆదిత్యాద్వాయుర్జా
యతే, ఆదిత్యాద్భూమిర్జాయతే, ఆదిత్యాదాపో జాయంతే, ఆది
త్యాజ్జ్యోతిర్జాయతే, ఆదిత్యాద్వ్యోమ దిశో జాయంతే, ఆదిత్యాద్దే
వా జాయంతే, ఆదిత్యాద్వేదా జాయంతే, ఆదిత్యో వా ఏష ఏతన్మం
డలం తపతి, అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఆదిత్యోఽంతఃకరణ మనోబుద్ధిచి
త్తాహంకారాః, ఆదిత్యో వై వ్యానస్సమానోఽపానః ప్రాణః, ఆదిత్యో
వై శ్రోత్రత్వక్చక్షూరసనఘ్రాణాః, ఆదిత్యో వై వాక్పాణిపాదపాయూ
పస్థాః, ఆదిత్యో వై స్పర్శశబ్దరూపరసగంధాః, ఆదిత్యో వై వచనాదా
నాగమనవిసర్గానందాః, ఆనందమయో విజ్ఞానమయో విజ్ఞానఘన ఆది
త్యః, నమో మిత్రాయ భానవే మృత్యోర్మా పాహి, భ్రాజిష్ణవే విశ్వ
హేతవే నమః, సూర్యాద్భవంతి భూతాని సూర్యేణ పాలితానితు,
సూర్యే లయం ప్రాప్నువంతి యస్సూర్యస్సోఽహమేవచ, చక్షుర్నో
దేవస్సవితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః, చక్షుర్ధాతా దధాతు నః, ఆదిత్యా
య విద్మహే సహస్రకిరణాయ ధీమహి, తన్నస్సూర్యః ప్రచోదయాత్,
సవితా పురస్తాత్సవితా పశ్చాత్తాత్సవితోఽత్తరాత్తాత్సవితా ధరా
త్తాత్, సవితా నస్సువతు సర్వతాతిగ్ం సవితా నో రాసతాం దీర్ఘమా
యుః, ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, ఘృణిరితి ద్వే అక్షరే, సూర్య ఇత్యక్ష
రద్వయం, ఆదిత్య ఇతి త్రీణ్యక్షరాణి, ఏతస్యైవ సూర్యస్యాష్టాక్ష
రో మనుః, యస్సదాహరహర్జపతి, స వై బ్రాహ్మణో భవతి, స వై బ్రాహ్మణో
భవతి, సూర్యాభిముఖో జప్త్వా మహావ్యాధిభయాత్ప్రముచ్యతే, అల
క్ష్మీర్నశ్యతి, అభక్ష్యభక్షణాత్పూతో భవతి, అగమ్యాగమనాత్పూతో
భవతి, పతితసంగభాషణాత్పూతో భవతి, అసత్సంభాషణాత్పూతో
భవతి, మధ్యాహ్నే సూర్యాభిముఖః పఠేత్, సద్యోత్పన్నపంచమహాపా

తకా త్ప్రియుచ్యతే, సైషా సావిత్రీ విద్యా నకించిదప నకస్మై చిత్ప్రశ గ్సయేత్, య ఏతాం మహాభాగః ప్రాతః పఠతి సభాగ్యవా న్జాయతే, పశూ౽న్విందతి వేదార్థం లభతే, త్రికాలమేత జ్జప్త్వా క్రతుశతఫల మ వాప్నోతి, [1]హస్తాదిత్యే జపతి స మహామృత్యుం తరతి సమహామృత్యుం తరతి యఏవం వే దేత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి సూర్యోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౨. యాజుషీయ అక్ష్యుపనిషత్.

శ్లో. యత్సప్త భూమికా విద్యా వేద్యా౽నందకళేవరమ్,
వికళేబరకైవల్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః

అథహ సాంకృతి ర్భగవా నాదిత్య లోకం జగామ త మాది త్యం నత్వా చాక్షుష్మతీ విద్యయా త మస్తువత్, ఓన్నమో భగవతే శ్రీసూర్యాయా క్షి తేజసే నమః, ఓం ఖచరాయ నమః, ఓంమహాసేనాయ నమః, ఓంతమసే నమః, ఓంరజసే నమః, ఓంసత్వాయ నమః, ఓం అస తో మాసతోగమయ తమసో మా జ్యోతిర్గమయ మృత్యో ర్మా౽మృ తం గమయ, ఉష్ణో భగవాం చ్ఛుచి రూపః, హంసో భగవాం చ్ఛుచి రూపః ప్రతిరూపః, విశ్వరూపం ఘృణినం జాతవేదసగ్ హిరణ్మయం జ్యోతిరూపం తపంతమ్, సహస్రరశ్మి శ్శతధావ ర్తమానః[2] పురుషః ప్రజానా ముదయ త్యేష సూర్యః, ఓం నమో భగవతే శ్రీసూర్యా యాదిత్యా యాక్షి తేజసే౽హెూ వాహిని వాహిని వాన్వాహేతి, ఏవం చాక్షుష్మ తీ విద్యయా స్తుత శ్శ్రీసూర్యనారాయణస్సుప్రీతో౽ బ్రవీత్, చాక్షు ష్మతీ విద్యాం బ్రాహ్మణో యో నిత్యమ ధీతే౽తిస్యాక్షిరోగోభవతి నతస్య

1 యో హస్తా. 2 ప్రాణః ప్రజానా.

కలేఽంధో భవతి, అష్టౌ బ్రాహ్మణాన్ గ్రాహయిత్వాథ విద్యాసిద్ధి ర్భవతి య ఏవం వేద స మహాన్ భవతి ౧.

అథ హాం సాంకృతి రాదిత్యం పప్రచ్ఛ భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం మే బ్రూహీతి తమాదిత్యో హోవాచ, సాంకృతే శృణు వక్ష్యామి తత్త్వ జ్ఞానగ్ం సుదుర్లభం, యేన [1]విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, సర్వ మేక మజగ్ం శాంత మనంతం ధ్రువ మవ్యయమ్, పశ్య న్భూతార్థచిద్రూ పగ్ం శాంత ఆస్వ యథాసుఖమ్, అవేదనం విదు ర్యోగం చిత్తక్షయ మకృత్రిమమ్, యోగస్థః కురుకర్మాణి నీరసో వాథ మా కురు, విరాగ ముపయాత్యంత ర్వాసనా స్వనువాసరమ్, క్రియా సూదారరూపాసు క్రమతే మోదతేఽన్వహమ్, గ్రామ్యాసు జడచేష్టాసు సతతం విచికిత్సతే, నో దాహరతిమర్మాణి పుణ్యకర్మాణి సేవతే, అనన్యోద్వేగకారీణి మృదుక ర్మాణిసేవతే, పాపా ద్బిభేతి సతతం నచభోగ మపేక్షతే, స్నేహప్రణయ గర్భాణి పేశలా న్యుచితానిచ, దేశకాలోపపన్నాని వచనా న్యభిభాషతే, మనసా కర్మణా వాచా సజ్జనా నుపసేవతే, యతః కుతశ్చిదానీయ నిత్యగ్ం శాస్త్రా ణ్యవేక్షతే, తదాసౌ ప్రథమా మేకాం ప్రాప్తో భవతి భూమికామ్, ఏవం విచారవా న్యస్స్యా త్సంసారోత్తారణం ప్రతి, సభూమికా వా నిత్యుక్త శ్శేష స్త్వార్య ఇతిస్మృతః, విచారనామ్ని మితరా మాగతో యోగభూమికామ్, శ్రుతిస్మృతిసదాచార ధారణాధ్యానకర్మణః, ముఖ్య యా వ్యాఖ్యయా ఖ్యాతా న్శ్రయతి శ్రేష్ఠపండితాన్, పదార్థప్రవి భాగజ్ఞః కార్యాకార్యవినిర్ణయమ్, జానా త్యధిగతశ్చాన్య గృహం గృహపతి ర్యథా, మదాభిమాన మాత్సర్య లోభ మోహాతిశాయి తామ్, బహి ర ప్యాస్థితా మీష త్త్యజ త్యహిరివ త్వచమ్, ఇత్థంభూ తమతి శ్శాస్త్రగురుసజ్జనసేవయా, సరహస్య మ శేషేణ యథావ దధిగ చ్ఛతి, అసంసర్గాభిధా మన్యాం తృతీయాం యోగభూమికామ్, తతః పత త్యసౌ కాంతః పుష్పశయ్యా మివామలామ్, యథావ చ్ఛాస్త్ర వాక్యార్థమతి మాధాయ నిశ్చలామ్, తాపసాశ్రమవిశ్రాంతై రధ్యాత్మ కథనక్రమైః, శిలాశయ్యాసనాసీనో జరయ త్యాయు రాతతమ్, వనా వనివిహారేణ చిత్తోపశమశోభినా, అసంగసుఖసౌఖ్యేన కాలంన యతి

---

1 విజ్ఞాత.

నీతిమార్గే, అభ్యాసా త్సాధుశాస్త్రాణాం కరణా త్పుణ్యకర్మణామ్, జంతో ర్యథావ దేవేయం వస్తుదృష్టిః ప్రసీదతి, తృతీయాం భూమికాం ప్రాప్య బుద్ధోఽనుభవతి స్వయమ్, ద్విప్రకార మసంసర్గం తస్య భేద మిమం శృణు, ద్వివిధోఽయ మసంసర్గ స్సామాన్య శ్శ్రేష్ఠ ఏవచ, నాహం కర్తా న భోక్తా చ న బాధ్యో నచ బాధకః, ఇత్యసంజన మర్థేషు సామాన్యాసంగనామకమ్, ప్రాక్కర్మనిర్మితం సర్వ మీశ్వరాధీన మేవవా, సుఖం వా యది వా దుఃఖం [1]నైవాత్ర మమ కర్తృతా, భోగాభోగా మహారోగా స్సంపదః పరమాపదః, వియోగాయైవ సంయోగా ఆధయో వ్యాధయో ధియాం, కాలశ్చ కలనోద్యుక్త స్సర్వభావా ననారతమ్, అనాస్థయేతి భావానాం యదభావన మాంతరమ్, వాక్యార్థలబ్ధమనస స్సామాన్యోఽసావసంగమః, అనేన క్రమయోగేన సంయోగేన మహాత్మనామ్, నాహం కర్తేశ్వరః కర్తా కర్మ వా ప్రాక్తనం మమ, కృత్వా దూరతరే మౌన మితి శబ్దార్థభావనామ్, యన్మౌనమాసనం శాంతం తచ్ఛ్రేష్ఠాసంగ ఉచ్యతే, సంతోషామోదమధురా ప్రథమోదేతిభూమికా, భూమిప్రోదిత మాత్రోఽంతరమృతాంకురికైవ సా, ఏషాహి పరిమృష్టాంత రన్యాసాం ప్రసవైకభూః, ద్వితీయాంచ తృతీయాంచ భూమికాం ప్రాప్నుయా త్తతః, శ్రేష్ఠా సర్వగతా హ్యేషా తృతీయా భూమికాఽత్రహి, భవతి ప్రోజ్ఝితాశేషసంకల్పకలనః పుమాన్, భూమికాత్రితయాభ్యాసా దజ్ఞానే క్షయమాగతే, సమం సర్వం ప్రపశ్యంతి చతుర్థీం భూమికాం గతాః, అద్వైతే స్థైర్యమాయాతే ద్వైతేచ ప్రశమంగతే, పశ్యంతి స్వప్నవల్లోకం చతుర్థీం భూమికాం గతాః, భూమికాత్రితయం జాగ్ర చ్చతుర్థీ స్వప్న ఉచ్యతే, చిత్తంతు శరదభ్రాంశ విలయం ప్రవిలీయతే, సత్త్వావశేష ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాం గతః, జగద్వికల్పో నోదేతి చిత్త స్యాత్ర విలాపనాత్, పంచమీం భూమికా మేత్య సుషుప్తపదనామికామ్, శాంతాశేషవిశేషాంశ స్తిష్ఠ త్యద్వైత మాత్రకః, గళితద్వైత నిర్భాసో ముదితోఽంతః ప్రబోధవాన్, సుషుప్త మన ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాంగతః, అంతర్ముఖతయా తిష్ఠన్ బహి

---

1 కైవాత్ర తవ.

ర్వృత్తి పరేఽపిసతి, పరిశ్రాంతతయా నిత్యం నిద్రాళు రివ లక్ష్యతే, కుర్వ న్నభ్యాస మేతస్యాం భూమికాయాం వివాసనః, షష్ఠీం తుర్యాభిధా మన్యాం క్రమా త్పతతి భూమికామ్, యత్ర నాస న్నసద్రూపో నాహం నా ప్యనహంకృతిః, కేవలం క్షీణ మనన ఆస్తే ద్వైతేతి నిశ్చయః, నిర్గ్రంథి శ్శాంత సందేహో జీవన్ముక్తో విభావనః, అనిర్వాణోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్రదీపఇవ స్థితః, షష్ఠ్యాం భూమా వసౌ స్థిత్వా సప్తమీం భూమి మాప్నుయాత్, విదేహముక్తతా త్రోక్తా సప్తమీ యోగభూమికా, అగమ్యావచసాం శాంతా సాసీమా సర్వభూమిషు, లోకానువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహానువర్తనం, శాస్త్రానువర్తనం త్యక్త్వా స్వాధ్యాసాపనయం కురు, ఓంకారమాత్ర మఖిలం విశ్వప్రాజ్ఞాదిలక్షణమ్, వాచ్యవాచకతా భేదా ద్భేదేనానుపలబ్ధితః, అకారమాత్రం విశ్వస్స్యా దుకార స్తైజస స్స్మృతః, ప్రాజ్ఞో మకార ఇత్యేవం పరిపశ్యే త్క్రమేణతు, సమాధికాలా త్ప్రాగేవ విచింత్యాతిప్రయత్నతః, స్థూలసూక్ష్మక్రమాత్సర్వం చిదాత్మని విలాపయేత్, చిదాత్మానం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసదద్వయః, పరమానందసందోహో వాసుదేవోఽహ మోమితి, ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖం సర్వ మిదం యతః, తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠో భవానఘ, అవిద్యాతిమిరాతీతం సర్వాభాసవివర్జితమ్, ఆనందమమలం సిద్ధం మనోవాచామగోచరమ్, ప్రజ్ఞాన ఘనమానందం బ్రహ్మాస్మీతివిభావయే దిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అక్ష్యుపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౨౩. యజుర్వేదీయ అధ్యాత్మోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాంతర్యామ్యాదిభేద స్తత్త్వతో న హి యుజ్యతే,
నిర్భేదం పరమాద్వైత స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

అన్తః శ్శరీరే నిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యమస్య పృథి
వీ శరీరం యః పృథివీ మన్తరే సఞ్చరన్యం పృథివీ నవేద, యస్యాఽప
శ్శరీరం య ఆపోఽన్తరే సఞ్చర న్యమాపో న విదుః, యస్య తేజ శ్శరీరం
య స్తేజోఽన్తరే సఞ్చర న్యం తేజో నవేద, యస్య వాయు శ్శరీరం
యో వాయు మన్తరే సఞ్చర న్యం వాయుర్న వేద, యస్యాఽకాశశ్శరీరం
య ఆకాశ మన్తరే సఞ్చరన్యమాకాశో నవేద, యస్య మన శ్శరీరం
యో మనోఽన్తరే సఞ్చరన్యం మనో నవేద, యస్య బుద్ధిశ్శరీరం యో
బుద్ధి మన్తరే సఞ్చర న్యం బుద్ధి ర్న వేద, యస్యాఽహఙ్కార శ్శరీరం
యోఽహఙ్కార మన్తరే సఞ్చరన్యమహఙ్కారో నవేద, యస్య చిత్తం
శరీరం య శ్చిత్తమన్తరే సఞ్చర న్యం చిత్తం నవేద, యస్యాఽవ్యక్తం
శరీరం యోఽవ్యక్త మన్తరే సఞ్చర న్యమవ్యక్తం నవేద, యస్యాక్షరం
శరీరం యో ఽక్షరమన్తరే సఞ్చర న్యమక్షరం నవేద, యస్య మృత్యు
శ్శరీరం యో మృత్యు మన్తరే సఞ్చర న్యం మృత్యుర్న వేద, స ఏష
సర్వభూతాఽన్తరాఽత్మాఽపహత పాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః,
అహం మమేతి యో భావో దేహాక్షాదావనాత్మని, అధ్యాసోఽయం
నిరస్తవ్యో విదుషా బ్రహ్మనిష్ఠయా, జ్ఞాత్వా స్వం ప్రత్యగాత్మానం
బుద్ధితద్వృత్తిసాక్షిణమ్, సోఽహ మిత్యేవ తద్వృత్త్యా స్వాఽన్య
త్రాఽత్మమతిం త్యజేత్, లోకాఽనువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహాఽను
వర్తనమ్, శాస్త్రాఽనువర్తనం త్యక్త్వా స్వాధ్యాసాపనయం కురు,
స్వాఽత్మన్యేవ సదా స్థిత్యా మనో నశ్యతి యోగినః, యుక్త్యా శ్రుత్యా
స్వానుభూత్యా జ్ఞాత్వా సార్వాత్మ్యమాత్మనః, నిద్రాయా లోకవార్తాయా
శ్శబ్దాదే రాత్మవిస్మృతేః, క్వచి న్నావసరం దత్వా చిన్తయాఽత్మా
న మాత్మని, మాతాపిత్రో ర్మలోద్భూతం మలమాంసమయం వపుః,
త్యక్త్వా చణ్డాలవద్దూరం బ్రహ్మీభూయ కృతీ భవ, ఘటాఽకాశ మహాఽ
కాశ ఇవాత్మానం పరాత్మని, విలాప్యాఽఖణ్డభావేన తూష్ణీంభవ సదా
మునే, స్వప్రకాశ మధిష్ఠానం స్వయం భూయ సదాఽత్మనామ్, బ్రహ్మాం
డమపి పిణ్డాఽణ్డం త్యజతాం మలభాణ్డవత్, చిదాత్మని సదాఽనన్దే దేహా
రూఢా మహం ధియమ్, నివేశ్య లిఙ్గముత్సృజ్య కేవలో భవ సర్వదా,
యత్రైష జగదాభాసో దర్పణాఽన్తః పురం యథా, తద్బ్రహ్మాఽహ

మితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యో భవానఘ, అహఙ్కారగ్రహాన్ముక్తస్స్వరూ
ప ముపపద్యతే,చంద్రవ ద్విమలః పూర్ణ స్సదాఽనన్ద స్స్వయం ప్రభః,
క్రియానాశా ద్భవే చ్చిన్తా నాశోఽస్మాద్వాసనాక్షయః, వాసనాప్రక్ష
యో మోక్ష స్సజీవ న్ముక్తిరిష్యతే, సర్వత్ర సర్వత స్సర్వ బ్రహ్మమాత్రా
ఽవలోకనమ్, సద్భావభావనాదార్ఢ్యా ద్వాసనాలయ మశ్నుతే,
ప్రమాదో బ్రహ్మనిష్ఠాయాం న కర్తవ్యః కదాచన, ప్రమాదో మృత్యు
రిత్యాహు ర్విద్యాయాం బ్రహ్మవేదినః, యథాఽపకృష్టం శైవాలం
క్షణమాత్రం న తిష్ఠతి, ఆవృణోతి తథా మాయా ప్రాజ్ఞం వాఽపి
పరాఙ్ముఖమ్, జీవతో యస్య కైవల్యం విదేహోఽపి స కేవలః, సమా
ధి నిష్ఠతా మేత్య నిర్వికల్పో భవా నఘ, అజ్ఞానహృదయగ్రన్థే
ర్నిశ్శేష విలయ స్తదా, సమాధినా వికల్పేన యదాఽద్వైతా
త్మదర్శనమ్, అత్రాత్మత్వం దృఢీకుర్వ న్నహ మాదిషు సన్త్యజన్,
ఉదాసీనతయా తేషు తిష్ఠే ద్ఘటపటాదివత్, బ్రహ్మాది స్తమ్బపర్యంతం
మృషామాత్రా ఉపాధయః, తతః పూర్ణం స్వ మాత్మానం పశ్యే దేకా
త్మ నాస్థితమ్, స్వయం బ్రహ్మా స్వయం విష్ణు స్స్వయమింద్రస్స్వయం
శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్మా దన్య న్నకించన, స్వాఽత్మ
న్యారోపితాఽశేషా భాసవస్తు నిరాసతః, స్వయమేవ పరంబ్రహ్మాపూర్ణ
మద్వయ మక్రియం, అసత్కల్పో వికల్పోఽయం విశ్వ మిత్యేకవస్తుని,నిర్వి
కారే నిరాకారే నిర్విశేషేఽభిదా కుతః, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాఽది భావశూ
న్యే నిరామయే,కల్పాఽర్ణవ ఇవాఽత్యన్తః పరిపూర్ణే చిదాత్మని, తేజసీవ
తమో యత్ర విలీనం భ్రాన్తి కారణమ్, అద్వితీయే పరేతత్త్వే నిర్విశేషేఽభి
దా కుతః, ఏకాత్మకే పరేతత్త్వే భేదకర్తా కథం వసేత్, సుషుప్తౌ సుఖ
మాత్రాయాం భేదః కేనాఽవలోకితః, చిత్తమూలో వికల్పోఽయం చి
త్తాఽభావే న కశ్చన, అతశ్చిత్తం సమాధేహి ప్రత్యగ్రూపే పరాఽత్మని,
అఖండానందమాత్మానం విజ్ఞాయ స్వస్వరూపతః, బహిరంతస్సదానన్ద
రసాఽస్వాదనమాత్మని, వైరాగ్యస్య ఫలం బోధో బోధ స్యోపరతిః
ఫలమ్, స్వానందాఽనుభవా చ్ఛాన్తి రేషైవోపరతేః ఫలమ్, యద్యు త్త
రోత్తరాభావే పూర్వపూర్వం తు నిష్ఫలమ్, నివృత్తిః పరమా తృప్తి రానం
దోఽనుపమ స్స్వతః, మాయోపాధిర్జగద్యోని స్సర్వజ్ఞత్వాది లక్షణః,

పారోక్ష్య శబళ స్సత్యా ద్యాత్మక స్తత్పదాఽభిధః, ఆలంబనతయా
భాత్యస్మత్ప్రత్యయశబ్దయోః, అన్తఃకరణ సంభిన్న బోధస త్వాఽపరా
భిదః, మాయాఽవిద్యే విహాయైవ ఉపాధీ పరజీవయోః, అఖండం
సచ్చిదానందం పరంబ్రహ్మ విలక్ష్యతే, ఇత్థం వాక్యై స్తదర్థాఽను
సంధానం శ్రవణం భవేత్, యుక్త్యా సంభావితత్వాను సంధానం
మననం తు తత్, తాభ్యాం నిర్విచికిత్సేఽర్థే చేతస స్థాపిత స్య
తత్, ఏకతానత్వ మేతద్ధి నిదిధ్యాసన ముచ్యతే, ధ్యాతృధ్యానే
పరిత్యజ్య క్రమా ద్ధ్యేయైకగోచరమ్, నివాతదీపవచ్చిత్తం సమాధి
రభిధీయతే, వృత్తయస్తు తదానీ మజ్ఞాతా ఆత్మగోచరాః, స్మర
ణా దనుమీయన్తే వ్యుత్థితస్య సముత్థితాః, అనాదా విహ సంసారే
సంచితాః కర్మకోటయః, అనేన విలయం యాంతి శుద్ధధర్మో వివర్ధతే,
ధర్మమేఘ మిమం ప్రాహుః సమాధిం యోగవిత్తమాః, వర్షత్యేష
యథాధర్మాఽమృతధారా స్సహస్రశః, అమునా వాసనాజాలే నిశ్శేషం
ప్రవిలాపితే, సమూలో న్మూలితే పుణ్యపాపాఖ్యే కర్మసఞ్చయే, వాక్య
మప్రతిబద్ధం స త్ప్రాక్పరోక్షావ భాసతే, కరామలకవ ద్బోధ మప
రోక్షం ప్రసూయతే, వాసనాఽనుదయో భోగ్యే వైరాగ్యస్య తదా
ఽవధిః, అహంభావోదయాఽభావో బోధస్య పరమాఽవధిః, లీనవృత్తే
రనుత్పత్తి ర్మర్యాదోపరతేస్తు సా, స్థితప్రజ్ఞో యతి రయం యస్సదా
ఽనంద మశ్నుతే, బ్రహ్మణ్యేవ విలీనాఽత్మా నిర్వికారో వినిష్క్రియః,
బ్రహ్మాఽత్మనో శ్శోధితయో రేకభావాఽవగాహినీ, నిర్వికల్పా చ చిన్మా
త్రా వృత్తిః ప్రజ్ఞేతి కథ్యతే, సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఇ
ష్యతే, దేహేన్ద్రియే ష్వహంభావ ఇదంభావ స్తదన్యకే, యస్య నో
భవతః క్వాఽపి సజీవన్ముక్త ఇష్యతే, న ప్రత్యగ్బ్రహ్మణో ర్భేదం కదా
ఽపి బ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి స జీవన్ముక్త ఇష్యతే,
సాధుభిః పూజ్యమానేఽస్మిన్ పీడ్యమానేఽపి దుర్జనైః, సమభావో
భవేద్యస్య సజీవన్ముక్త ఇష్యతే, విజ్ఞాతబ్రహ్మతత్త్వస్య యథాపూర్వం
నసంసృతిః, అస్తిచే న్న సవిజ్ఞాతా బ్రహ్మభావో బహిర్ముఖః, సుఖాద్య
నుభవో యావ త్తావత్ప్రారబ్ధ మిష్యతే, ఫలోదయః క్రియాపూర్వో
నిష్క్రియో నహి కుత్రచిత్, అహం బ్రహ్మేతి విజ్ఞానా త్కల్పకోటి

శతార్జితమ్, సంచితం విలయం యాతి ప్రబోధాత్స్వప్నకర్మవత్, స్వమసంగ ముదాసీనం పరిజ్ఞాయ నభో యథా, న శ్లిశ్యతే యతిః కించిత్కదాచిద్భావికర్మభిః, న నభో ఘటయోగేన సురాగంధేన లిప్యతే, తథాఽఽత్మోపాధియోగేన తద్ధర్మైర్నైవ లిప్యతే, జ్ఞానోదయాత్పురాఽరబ్ధం కర్మజ్ఞానాన్న నశ్యతి, అదత్వా స్వఫలం లక్ష్యముద్దిశ్యోత్సృష్టబాణవత్, వ్యాఘ్రబుద్ధ్యా వినిర్ముక్తో బాణః పశ్చాత్తు గోమతౌ, న తిష్ఠతి భినత్త్యేవ లక్ష్యం వేగేన నిర్భరమ్, అజరోఽస్మ్యమరోఽస్మీతి య ఆత్మానం ప్రపద్యతే, తదాఽఽత్మనా తిష్ఠతోఽస్య కుతః ప్రారబ్ధకల్పనా, ప్రారబ్ధం సిధ్యతి తదా యదా దేహాఽఽత్మనా స్థితిః, దేహాఽఽత్మభావో నైవేష్టః ప్రారబ్ధం త్యజ్యతామతః, ప్రారబ్ధకల్పనాఽప్యస్య దేహస్య భ్రాంతిరేవహి, అధ్యస్తస్య కుతస్సత్త్వమసత్త్వస్య కుతో జనిః, అజాతస్య కుతో నాశః ప్రారబ్ధమసతః కుతః, జ్ఞానేనాఽజ్ఞానకార్యస్య సమూలస్య లయో యది, తిష్ఠత్యయం కథం దేహ ఇతి శఙ్కావతో జడాన్, సమాధాతుం బాహ్యదృష్ట్యా ప్రారబ్ధం వదతి శ్రుతిః, నతు దేహాఽదిసత్యత్వ బోధనాయ విపశ్చితామ్, పరిపూర్ణ మనాద్యంత మప్రమేయ మవిక్రియమ్, సద్ఘనం చిద్ఘనం నిత్య మానన్దఘన మవ్యయమ్, ప్రత్యగేకరసం పూర్ణ మనన్తం సర్వతోముఖమ్, అహేయ మనుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రయమ్, నిర్గుణంనిష్క్రియంసూక్ష్మం నిర్వికల్పంనిరంజనమ్, అనిరూప్యస్వరూపంయన్మనోవాచామగోచరమ్, సత్సమృద్ధం స్వతస్సిద్ధం శుద్ధం బుద్ధ మనీదృశమ్, ఏక మేవాఽద్వయం బ్రహ్మ నేహ నానాఽస్తి కిఞ్చన, స్వానుభూత్యాస్వయం జ్ఞాత్వా స్వ మాత్మాన మఖండితమ్, ససిద్ధస్సుఖం తిష్ఠన్నిర్వికల్పాఽఽత్మనాఽఽత్మని, క్వ గతం కేనవా నీతం కుత్ర లీన మిదంజగత్, అధునైవ మయా దృష్టం నాఽస్తి కిం మహదద్భుతమ్, కిం హేయం కిముపాదేయం కిమన్యత్కిం విలక్షణమ్, అఖండాఽనందపీయూష పూర్ణబ్రహ్మమహార్ణవే, నకించిదత్ర పశ్యామి నశృణోమి నవేద్మ్యహమ్, స్వాఽఽత్మనైవ సదానంద రూపేణాఽస్మి స్వలక్షణః, అసఙ్గోఽహ మనఙ్గోఽహ మలిఙ్గోఽహ మహం హరిః, ప్రశాంతోఽహ మనంతోఽహం పరిపూర్ణశ్చిరంతనః, అకర్తాఽహ మభోక్తాఽహ మవికారోఽహ మవ్యయః,

శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, ఏతాం విద్యా మ పాంతరతమాయ దదౌ, అపాంతరతమో బ్రహ్మణే దదౌ, బ్రహ్మా ఘో రాఽంగిరసే దదౌ, ఘోరాఽఙ్గిరా రైక్వాయ దదౌ, రైక్వో రామా యదదౌ, రామ స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో దదా విత్యేత న్నిర్వాణాఽను శాసనం వేదాఽనుశాసనం వేదాఽనుశాసన మిత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి అధ్యాత్మోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౪. సామవేదీయ కుండికోపనిషత్.

శ్లో. కుండికోపనిష ద్వ్యాఖ్యాత పరివ్రాజక సంతతిః,
యత్ర విశ్రాంతి మగమత్ తద్రామ పదమాశ్రయే

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తిః.

ఓం. బ్రహ్మచర్యాశ్రమే [1]క్షీణే గురుశుశ్రూషణే రతః, వేదాన ధీత్యానుజ్ఞాత ఉచ్యతే గురుణాశ్రమీ, దార మాహృత్య సదృశ మ గ్నిమాధాయ శక్తితః, బ్రాహ్మీ మిష్టిం యజే త్తాసా మహోరాత్రేణ నిర్వపేత్, స విభజ్య సుతా నర్థే గ్రామ్యకామా న్విసృజ్యచ, సఞ్చర న్వనమార్గేణ శుచౌ దేశే పరిభ్రమన్, వాయుభక్షోఽమ్బుభక్షోవా [2]విహితైః కందమూలకైః, స్వశరీరే సమాప్యాథ పృథివ్యాం నాశ్రుపా తయేత్, సహ తేనైవ పురుషః కథం సన్న్యస్త ఉచ్యతే, సనామధే యో యస్మింస్తు కథం సన్న్యస్త ఉచ్యతే, తస్మా త్ఫలవిశుద్ధాఙ్గీ సన్న్యా సం సంహితాత్మనామ్, అగ్నివర్ణం వినిష్క్రమ్య వానప్రస్థం ప్రపద్యతే, లోకవ ద్భార్యయా సక్తో వన ఙ్గచ్ఛతి సంయుతః, సంత్యక్త్వా సంసృతి సుఖ మనుతిష్ఠతి కిం ముదా, కింవా దుఃఖ మనుస్మృత్య భోగాం స్త్యజతి చోచ్ఛ్రితాన్, గర్భావాసభయోద్భీత శ్శీతోష్ణాభ్యాం తథైవచ,

1 క్షీణే. 2 విహితాన్నో త్తరైఃఫలైః. 3 రోషః.

¹గుహ్యాం ప్రవేష్టు మిచ్ఛామి పరమ్పద మనామయ మితి. సన్న్యస్యా
గ్ని మపునరావర్తనం యన్మృత్యుర్జాయ మావహామితి, అథాధ్యాత్మమ
న్త్రాఞ్జపేత్, దీక్షా ముపేయాత్, కాషాయవాసాః కక్షోపస్థలోమాని
వర్జయేత్, ఊర్ధ్వబాహుర్విముక్తమార్గో భవతి, అనికేత శ్చరే ద్భిక్షా
శీ నిధిధ్యాసనం దధ్యాత్, పవిత్రం ధారయే జ్జన్తుసంరక్షణార్థమ్, తద
పి శ్లోకా భవంతి. కుండికాం చ్చమసం శిక్యం త్రివిష్టప ముపానహౌ,
శీతోపఘాతినీం కన్థాం కౌపీనాచ్ఛాదన న్తథా, పవిత్రం స్నానశా
టీఞ్చ ఉత్తరాసఙ్గమేవచ, ²అన్యచ్చాపేత్యతేకఇప్పి త్సర్వం తద్వర్జయే
ద్యతిః, నదీపులినశాయీ స్యా ద్దేవాగారేషు బాహ్యతః, నాత్యర్థం
సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీర ముపతాపయేత్, స్నాన మ్పాన న్తథా
శౌచ మద్భిః పూతాభి రాచరేత్, స్తూయమానో నతుష్యేత నిం
దితో న శపే త్పరాన్, భిక్షాది వైదల మ్పాత్రం స్నానద్రవ్య
మవారితమ్, ఏతాంవృత్తి ముపాసీత యతేన్ద్రియజపేత్సదా, విద్యా
య మనుసంయోగం మనసా భావయేత్సుధీః, ఆకాశా ద్వాయుర్వా
యో ర్జ్యోతి ర్జ్యోతిష ఆపోఽద్భ్యః పృథివీ, ఏషాం భూతానాం బ్రహ్మ
ప్రపద్యే, అజర మమర మక్షర మవ్యయం ప్రపద్యే, మ య్యఖణ్డ
సుఖామ్భోధౌ బహుధా విశ్వవీచయః, ఉత్పద్యన్తే విలీయన్తే మా
యామారుత విభ్రమాత్, నమే దేహేన సమ్బన్ధో మేఘేనేవ
విహాయసః, అతః కుతో మే తద్ధర్మా జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు, ఆకా
శవ త్కల్ప విదూరగోఽహ మాదిత్యవ ద్భాస్య విలక్షణోఽహమ్,
అహార్యవ న్నిత్యవినిశ్చలోఽహ మమ్భోధివ త్పారవివర్జితోఽహమ్,
నారాయణోఽహం నరకాంతకోఽహం పురాంతకోఽహం పురుషోఽహ
మీశః, అఖండబోధోఽహ మశేషసాక్షీ నిరీశ్వరోఽహం నిరహఞ్చ
నిర్మమః, తదభ్యాసేన ప్రాణాపానౌ సంయమ్య, తత్ర శ్లోకా భవంతి,
వృషణాపానయో ర్మధ్యే పాణీ ఆస్థాయ సంశ్రయేత్, సన్దశ్య శనకై
ర్జిహ్వాం యవమాత్రే వినిర్గతామ్, మాషమాత్రాంతథాదృష్టిం శ్రోత్రే
స్థాప్య తథా భువి, శ్రవణేనాసికే గన్ధాయత స్వం నచ సంశ్రయేత్,
అథశైవం పదంయత్ర తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరమ్, తదభ్యాసేన లభ్యేత

1 గుహాం. 2 అతోఽతిరిక్తం యత్కించి త్సర్వం.

పూర్వజన్మార్జితాత్మనా, సంభూతైస్తైర్యాయసుకృతైః హృదయం తవ ఉచ్యతే, ఊర్ధ్వం ప్రపద్యతే దేహాద్భిత్వా మూర్ధాన మవ్యయమ్, స్వదేహస్యతు మూర్ధానం యేప్రాప్య పరమాం గతిమ్, భూయ స్తేన నివర్తంతే పరావరవిదో జనాః, సనాక్షిణం నాక్షుర్ధర్మా స్సంస్పృశంతి విలక్షణమ్, అవికార ముదాసీనం గృహధర్మాః ప్రదీపవత్, జలేవాపి స్థలేవాపి లురత్వేష జడాత్మకః, నాఽహం విలిప్యే తద్ధర్మైర్ఘటధర్మై ర్నభో యథా, నిష్క్రియోఽస్మ్యవికారోఽస్మి నిష్కలోఽస్మి నిరాకృతిః, నిర్వికల్పోఽస్మి నిత్యోఽస్మి నిరాలంబోఽస్మి నిర్ద్వయః, సర్వాత్మకోఽహం సర్వోఽహం సర్వాతీతోఽహ మద్వయః, కేవలాఖండబోధోఽహం స్వానందోఽహం నిరంతరః, స్వమేవ సర్వతః పశ్య న్మన్యమాన స్స్వ మద్వయమ్, స్వానంద మనుభుఞ్జానో నిర్వికల్పో భవామ్యహమ్, గచ్ఛం స్తిష్ఠ న్నుపవిశ ఞ్ఛయానో వాన్యథాపివా, యథేచ్ఛయా వసే ద్విద్వా నాత్మారామ స్సదా ముని రిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయ న్త్వితి శాంతిః,

ఇతి కుణ్డికోపనిష త్సమాప్తా,

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౭౫. సామవేదీయ సావిత్ర్యుపనిషత్.

శ్లో. సావిత్ర్యుపనిష ద్వేద్య చిత్సావిత్రపదోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం రామచంద్రపదం భజే
సావిత్ర్యాత్మాపాశుపతం పరంబ్రహ్మావధూతకమ్,
త్రిపురాతపనం దేవి త్రిపురాకరభావనా.

ఓం ఆప్యాయ న్త్వితి శాంతిః

హరిః ఓమ్. క స్సవితా కా సావిత్రీ అగ్నిరేవ సవితా పృథివీ సావిత్రీ సయత్రాగ్ని స్తత్పృథివీ యత్రవా పృథివీ తత్రాగ్ని స్తే ద్వే యోని స్తదేకం మిథునమ్. ౧ క స్సవితా కా సావిత్రీ వరుణ ఏవ

సవితా౽౽ప స్సావిత్రీ సయత్ర వరుణ స్తదాపో యత్ర వా ఆప స్తద్వరు
ణ స్తేద్వే యోని స్తదేకం మిథునమ్. ౨. క స్సవితా కా సావిత్రీ వా
యురేవ సవితా ఆకాశ స్సావిత్రీ యత్ర స వాయు స్తదాకాశో య
త్ర వా ఆకాశ స్తద్వాయు స్తేద్వే యోని తదేకం మిథునమ్. ౩. క
స్సవితా కా సావిత్రీ యజ్ఞ ఏవ సవితా ఛన్దాంసి సావిత్రీ యత్ర యజ్ఞ
స్తచ్ఛన్దాంసి యత్ర వా ఛ్ఛన్దాంసి సయజ్ఞ స్తే ద్వేయోని స్తదేకం మిథు
నమ్ ౪. క స్సవితా కా సావిత్రీ స్తనయిత్ను రేవ సవితా విద్యుత్సా
విత్రీ స యత్ర స్తనయిత్ను స్తద్విద్యు ద్యత్ర వా విద్యుత్తత్ర స్తనయిత్ను
స్తే ద్వే యోనీ తదేకం మిథునమ్ ౫. క స్సవితా కాసావిత్రీ ఆదిత్యఏవ స
వితా ద్యౌ స్సావిత్రీ స యత్రాదిత్య స్తద్ద్యౌ ర్యత్ర వాద్యౌ స్తదాదిత్య
స్తేద్వే యోని స్తదేకం మిథునమ్. ౬. క స్సవితా కా సావిత్రీ చంద్ర ఏవ సవి
తా నక్షత్రాణి సావిత్రీ స యత్ర చంద్ర స్తనక్షత్రాణి యత్ర వానక్షత్రాణి
స చన్ద్రమా స్తే ద్వే యోని స్తదేకం మిథునమ్. ౭. క స్సవితా కా
సావిత్రీ మన ఏవ సవితా వా క్సావిత్రీ స యత్ర మన స్త ద్వాగ్యత్ర
వావా క్తన్మన స్తే ద్వే యోని స్తదేకంమిథునమ్ ౮. క స్సవితా కా
సావిత్రీ పురుష ఏవ సవితా స్త్రీ సావిత్రీ స యత్ర పురుష స్తత్ స్త్రీ
యత్ర వా స్త్రీ సపురుష స్తే ద్వే యోని స్తదేకం మిథునమ్. ౯. తస్యా ఏవ
ప్రథమః పాదో భూ స్తత్సవితు ర్వరేణ్య మిత్యగ్ని ర్వై వరేణ్య మాపో
వరేణ్యమ్, చంద్రమా వరేణ్యం, తస్యా ఏవ ద్వితీయః పాదో భర్గ మ[1]యో
భువో భర్గో దేవస్యధీమహి త్యగ్ని ర్వై భర్గ ఆదిత్యో వై భర్గ శ్చంద్రమా
వై భర్గః, తస్యా ఏష తృతీయః పాదః స్వర్ధియో యో నః ప్రచోదయా దితి
స్త్రీచైవ పురుషశ్చ ప్రజనయతో యో వా ఏతాం సావిత్రీ మేవం
వేద స పున ర్మృత్యుం జయతి. ౧౦. బలాతి బల యోః విరా ట్పురుష
ఋషిః, గాయత్రీ దేవతా, గాయత్రీ ఛందః, అకారోకార మకారా
బీజాద్యాః, క్షుధాది నిరసనే వినియోగః, క్లా మిత్యాది షడంగన్యా
సః ధ్యానమ్. అమృతకరతలార్ద్రౌ సర్వసంజీవనాఢ్యావఘహరణసు
దక్షౌ వేదసారే మయూఖే, ప్రణవమయవికారౌ భాస్కరాకార దేహౌ
సతత మనుభ వేఽహం తౌ బలాతిబలేశౌ. ఓం హ్రీం బలే మహాదేవి

---

1 యో౽పో భువో.

హ్రీం మహాబలే క్లీం చతుర్విధ పురుషార్థసిద్ధిప్రదే తత్సవితు ర్వరదాత్మికే హ్రీంవరేణ్యం భర్గో దేవస్య వరదాత్మికే అతిబలే సర్వదయామూర్తే బలేసర్వక్షుద్భ్రమోపనాశిని ధీమహి ధియో యో [1]నర్జాతే ప్రచుర్యా ప్రచోదయాత్మికే ప్రణవశిరస్కాత్మికే హుంఫట్ స్వాహా ఏవం విద్వాన్ కృతకృత్యో భవతి, సావిత్ర్యా ఏవ సలోకతాం జయతి ఇత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.

ఇతి సావిత్ర్యుపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౯. అథర్వణీయ ఆత్మోపనిషత్.

శ్లో. యత్రానాత్మప్రపంచోఽయు మపహ్నావ పదం గతః,
ప్రతియోగివినిర్ముక్తః పరమాత్మావశిష్యతే

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓం. అథాంగిరాః, త్రివిధఃపురుషోఽజాయతాత్మాఽంతరాత్మా పరమాత్మా చేతి, త్వక్చర్మ మాగ్స రోమాఙ్గుష్ఠాంగుల్యపృష్ఠవంశనఖగుల్ఫోదర నాభిమేఢ్ర కట్యూరు కపోలశ్రోత్రభ్రూభ్రూలలాటబాహుపార్శ్వశిరోఽక్షీణి భవన్తి జాయతే మ్రియత ఇత్యేష ఆత్మా, అథాన్తరాత్మా నామ, పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశ మిచ్ఛాద్వేష సుఖదుఃఖకామ మోహవికల్పనాదిస్మృతిలింగోదాత్తానుదాత్తహ్రస్వదీర్ఘప్లుతస్ఖలితగర్జితస్ఫుటిత ముదితనృత్తగీతవాదిత్రప్రళయ విజృమ్భితాదిభిశ్శ్రోతా ఘ్రాతా రసయితా నేతా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః పురాణన్యాయమీమాంసా ధర్మశాస్త్రాణీతి శ్రవణఘ్రాణాకర్షణ కర్మవిశేషణంకరోత్యేషో ఽన్తరాత్మా, అథపరమాత్మానామ, యథాఽక్షర ఉపాసనీయః, సచప్రాణాయామప్రత్యాహార ధారణాధ్యాన సమాధియోగాను మానాత్మచిన్తకవటకణికావా శ్యామాకతండులో వా వాలాగ్రశతసాహస్ర వికి

---

1. నోజాతే.

ల్పనాదిభి ర్వా స లభ్యతే నోపలభ్యతే నజాయతే నమ్రియతే నశుష్యతి
నక్లిద్యతే నదహ్యతే నకమ్పతే నభిద్యతే నస్విద్యతే నిర్గుణ స్సాక్షీ భూత
శ్శుద్ధో నిరవయవాత్మా కేవలస్సూక్ష్మో నిర్మమో నిరఞ్జనో నిర్వికార
శ్శబ్దస్పర్శరూపరసగన్ధవర్జితో నిర్వికల్పో నిరాకాఙ్క్ష స్సర్వవ్యాపీ సోఽ
చిన్త్యోఽనిర్వర్ణ్యశ్చ పునా త్యశుద్ధా న్యపూతాని నిష్క్రియ స్తస్య
సంసారో నాస్తి, ఆత్మసంజ్ఞ శ్శివ శ్శుద్ధ ఏక ఏ వాద్వయ స్సదా, బ్రహ్మ
రూపతయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగద్రూపతయా ప్యేత ద్బ్రహ్మై
వ ప్రతిభాసతే, విద్యావిద్యాదిభేదేన భావాభావాదిభేదతః, గురుశిష్యా
దిభేదేన బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, బ్రహ్మైవ కేవలం శుద్ధం విద్యతే తత్త్వ
దర్శనే, నచ విద్యా నచా విద్యా న జగచ్చ నచాపరమ్, సత్యత్వేన
జగద్భానం సంసారస్య ప్రవర్తకమ్, అసత్యత్వేనభానంతు సంసారస్య
నివర్తకమ్, ఘటోఽయమితి విజ్ఞాతుం నియమః కోన్వపేక్షతే, వినా
ప్రమాణసుష్ఠుత్వం యస్మి న్సతి పదార్థధీః, అయ మాత్మా నిత్యసిద్ధః
ప్రమాణే సతి భాసతే, న దేశం నాపికాలంవా నశుద్ధిం వా ప్యపేక్షతే,
దేవదత్తోఽహమి త్యేత ద్విజ్ఞానం నిరపేక్షకమ్, తద్వద్బ్రహ్మవిదోఽప్య
స్య బ్రహ్మాహమితి వేదనం, భానునేవ జగత్సర్వం భాస్యతే యస్యతే
జసా, అనాత్మక మస త్తుచ్ఛం కింను త స్యావభాసకమ్, వేదశాస్త్రపు
రాణాని భూతాని సకలాన్యపి, యేనార్థవంతి తం కింను విజ్ఞాతారం
ప్రకాశయేత్, క్షుధాం దేహవ్యథాం త్యక్త్వా బాలః క్రీడతి వస్తుని, త
థైవ విద్వా న్రమతే నిర్మమో నిరహంసుఖీ, కామా న్నిష్కామరూపీ
సంచర త్యేకచరో మునిః, స్వాత్మనైవ సదా తుష్ట స్స్వయం సర్వా
త్మనా స్థితః, నిర్ధనోఽపి సదా తుష్టో ప్యసహాయో మహాబలః, నిత్యతృ
ప్త స్త్వభుఞ్జానోఽప్యసమ స్సమదర్శనః, కుర్వ న్నపి నకుర్వాణ శ్చా
భోక్తా ఫలభో గ్యపి, శరీర్యప్యశరీ ర్యేష పరిచ్ఛిన్నోఽపి సర్వగః, అశ
రీరగ్ సదా నంత మిమం బ్రహ్మవిదం క్వచిత్, ప్రియాప్రియే న స్పృశత
స్తథైవచ శుభాశుభే,తమసా గ్రస్తవద్భానా దగ్రస్తోఽపి రవిర్జనైః, గ్రస్త
ఇత్యుచ్యతే భ్రాన్త్యా హ్యజ్ఞాత్వా వస్తులక్షణమ్, తద్వద్దేహాదిబన్ధేభ్యో
విముక్తం బ్రహ్మవిత్తమమ్, పశ్యంతి దేహివన్మూఢాః శరీరాభాస దర్శనా
త్, అహినిర్ల్వయనీవాయం ముక్తదేహ స్తుతిష్ఠతి, ఇత స్తత శ్చాల్యమా

నో యత్కించి త్ప్రాణవాయునా, స్రోతసా నీయతే దారు యథా నిమ్నోన్నతస్థలమ్, దైవేన నయతే దేహో యథాకాలోపభుక్తిషు, లక్ష్యాలక్ష్యగతిం త్యక్త్వా య స్తిష్ఠే త్కేవలాత్మనా, శివఏవ స్వయం సాక్షా దయం బ్రహ్మవి దుత్తమః, జీవన్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః, ఉపాధినాశా ద్బ్రహ్మైవ స న్బ్రహ్మాప్యేతి నిర్ద్వయమ్, శైలూషో వేష సద్భావాభావయోశ్చ యథా పుమాన్, తథైవ బ్రహ్మవిచ్ఛ్రేష్ఠ స్సదా బ్రహ్మైవ నాపరః, ఘటే నష్టే యథా వ్యోమ వ్యోమైవభవతిస్వయమ్, తథైవోపాధివిలయే బ్రహ్మైవ బ్రహ్మవి త్స్వయమ్, క్షీరం క్షీరేయథాక్షిప్తం తైలం తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం యాతి తథాఽఽత్మన్యాత్మవి న్మునిః, ఏవం విదేహకైవల్యం సన్మాత్రత్వమఖండితమ్, బ్రహ్మభావం ప్రపద్యైష యతి ర్నావర్తతే పునః, సదాత్మకత్వవిజ్ఞాన దగ్ధావిద్యాదివర్ష్మణః, అముష్య బ్రహ్మభూతత్వా ద్బ్రహ్మణః కుత ఉద్భవః, మాయాక్లౢప్తౌ బంధమోక్షౌ న స్త స్స్వాత్మనివస్తుతః, యథారజ్జౌ నిష్క్రియాయాం సర్పాభాసవినిర్గమౌ, ఆవృత్తే స్సదసత్త్వాభ్యాం వక్తవ్యే బంధమోక్షణే, నావృతి ర్బ్రహ్మణః కాచి దన్యాభావాదనావృతమ్, అస్తీతి ప్రత్యయో యశ్చ యశ్చనాస్తీతి వస్తుని, బుద్ధేరేవ గుణావేతౌ నతు నిత్యస్య వస్తునః, అత స్తౌ మాయయా క్లౢప్తౌ బంధమోక్షౌ నచాత్మని, నిష్కళే నిష్క్రియే శాంతే నిరవద్యేనిరంజనే, అద్వితీయే పరే తత్త్వే వ్యోమవ త్కల్పనా కుతః, ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షు ర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతే త్యుపనిత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి ఆత్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౭. అధర్వణీయ పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్.

శ్లో. పాశుపత బ్రహ్మవిద్యా సంవేద్యం పరమాక్షరమ్,
పరమానంద సంపూర్ణం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిఃఓమ్. అథహ వై స్వయంభూర్బ్రహ్మా ప్రజాః సృజానీతి కామకామో జాయతే, కామేశ్వరో వైశ్రవణో బ్రహ్మపుత్రో వాలఖిల్యస్స్వయంభువం పరిపృచ్ఛతి, జగతాం కా విద్యా, కా దేవతా, జాగ్రత్తురీయ యో రస్య కో దేవః, యాని తస్య వశాని, కాలాః కియత్ప్రమాణాః, క స్యాజ్ఞయా రవిచంద్రగ్రహాదయో భాసంతే, కస్య మహిమా గగనస్వరూపః, ఏత దహగ్ం శ్రోతు మిచ్ఛామి, నాఽన్యో జానాతి త్వం బ్రూహి బ్రహ్మన్. స్వయమ్భురువాచ, కృత్స్నజగతాం మాతృకావిద్యా ద్విత్రివర్ణసహితా ద్వివర్ణమాతా త్రివర్ణసహితా చతుర్మాత్రాత్మకోంకారరూపిణీ మమ ప్రాణాత్మికా దేవతా, అహమేవ జగత్త్రయస్యైకః పతిః, మమ వశాని సర్వాణి యుగాన్యపి, అహోరాత్రాదయో మత్సంవర్ధితాః కాలాః, మమ రూపం రవే స్తేజశ్చంద్రనక్షత్రగ్రహతేజాంసిచ, గగనో మమ త్రిశక్తిమాయాస్వరూపః, నాన్యో మదస్తి తమోమాయాత్మకో రుద్రః, సాత్త్వికమాయాత్మకో విష్ణుః, రాజసమాయాత్మకో బ్రహ్మా, ఇంద్రాదయ స్తామసరాజసాత్మికాః, న సాత్త్వికః కోఽపి, అఘోర స్సర్వసాధారణస్వరూపః, సమస్తయాగానాం రుద్రః పశుపతి కర్తా, రుద్రో యాగదేవః, విష్ణురధ్వర్యుః, హోతేంద్రః, దేవతా యజ్ఞభుక్, మానసం బ్రహ్మ, మాహేశ్వరం బ్రహ్మ, మానసగ్ం హగ్ం సస్సోహగ్ం హగ్ం స ఇతి, తన్మయ యజ్ఞో నాదానుసంధానమ్, తన్మయవికారో జీవః, పరమాత్మస్వరూపో హగ్ంసః, అంతర్బహి శ్చరతి హగ్ంసః, అంతర్గతోఽనవకాశాంతర్గత సువర్ణస్వరూపో హగ్ంసః, షణ్ణవతి తత్త్వతంతువ ద్వ్యక్తమ్, చిత్సూత్రత్రయ చిన్మయలక్షణమ్, నవతత్త్వత్రిరావృతమ్, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాత్మకమ్, అగ్నిత్రయ

కళోపేతమ్, చిద్గ్రంథిబంధనమ్, అద్వైతగ్రంథిః, యజ్ఞసాధారణాం
గమ్, బహిరంతర్జ్వలనమ్, యజ్ఞాంగలక్షణబ్రహ్మస్వరూపో హంసః,
ఉపవీతలక్షణసూత్రబ్రహ్మగా యజ్ఞాః, బ్రహ్మాంగలక్షణయుక్తో యజ్ఞ
సూత్రమ్, తద్బ్రహ్మసూత్రం, యజ్ఞసూత్రసంబంధీ బ్రహ్మయజ్ఞః, తత్స్వ
రూపః, అంగాని మాత్రాణి, మనో యజ్ఞస్యహంసో యజ్ఞసూత్రమ్,
ప్రణవం బ్రహ్మసూత్రమ్, బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, ప్రణవాంతర్వర్తీ
హంసో బ్రహ్మసూత్రమ్, తదేవ బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, మోక్షక్రమమ్,
బ్రహ్మసంధ్యా క్రియా, మనో యాగః, సంధ్యా క్రియా మనోయా
గస్య లక్షణమ్, యజ్ఞసూత్రప్రణవబ్రహ్మయజ్ఞక్రియాయుక్తో బ్రాహ్మ
ణః, బ్రహ్మచర్యేణ చరంతి దేవాః, హంససూత్రచర్యా యజ్ఞాః, హం
సప్రణవయోరభేదః, హంసస్య ప్రార్థనా స్త్రికాలాః, త్రికాలా స్త్రివర్ణాః,
త్రేతాగ్న్యనుసంధానో యాగః, త్రేతాగ్న్యాత్మాకృతి వర్ణోంకార
హంసానుసంధానోఽంతర్యాగః, చిత్స్వరూపవత్తన్మయం తురీయస్వ
రూపమ్, అంతరాదిత్యే జ్యోతిస్స్వరూపో హంసః, యజ్ఞాంగం
బ్రహ్మసంపత్తిః, బ్రహ్మప్రవృత్తౌ తత్ప్రణవహంసం ససూత్రేణైవ ధ్యాన
మాచరంతి, ప్రోవాచపునః స్వయంభువం ప్రతి జానీతే బ్రహ్మపుత్రో
ఋషిర్వాలఖిల్యః, హంససూత్రాణి కతిసంఖ్యాని, కియద్వా ప్రమా
ణమ్, హృద్యాదిత్యమరీచీనాం పదం షణ్ణవతిః, చిత్సూత్రఘ్రాణయోః
స్వర్నిర్గతా ప్రణవధారా షడంగుళదశాఽశీతిః, వామబాహుదక్షిణ
కట్యోరంతశ్చరతి హంసః పరమాత్మా, బ్రహ్మగుహ్యప్రకారో నాన్య
త్ర విదితః, యే జానంతి తేఽమృతఫలకాః, సర్వకాలం హంసప్రకా
శకమ్, ప్రణవహంసాంతర్ధ్యానప్రకృతిం వినా న ముక్తిః, నవసూత్రాన్
పరిచర్చితాన్, తేఽపి యద్బ్రహ్మ చరంతి, అంతరాదిత్యం న జ్ఞాతం
మనుష్యాణామ్, జగదాదిత్యో రోచత ఇతి, జ్ఞాత్వా తే మర్త్యా వి
బుధాః, తపనప్రార్థనాయుక్తా ఆచరంతి, వాజపేయః పశుహర్తా అధ్వర్యు
రింద్రో దేవతా, అహింసా ధర్మయాగః, పరమహంసోఽధ్వర్యుః,
పరమాత్మా దేవతా పశుపతిః, బ్రహ్మోపనిషదో బ్రహ్మ, స్వాధ్యాయ
యుక్తా బ్రాహ్మణాశ్చరంతి, అశ్వమేధో మహాయజ్ఞకథా, తద్రాజ్ఞా

బ్రహ్మచర్య మాచరంతి, సర్వేషాం పూర్వోక్త బ్రహ్మయజ్ఞక్రమం ముక్తి
క్రమ మితి బ్రహ్మపుత్రః ప్రోవాచ, ఉదితోహగ్ంస ఋషిః, స్వయమ్భూస్తి
రోదధే, రుద్రోపనిషదో హగ్ంసజ్యోతిః, పశుపతిః, ప్రణవ స్తారక స్స ఏవం
వేదహగ్ంసాత్మ మాలికావర్ణ బ్రహ్మకాలప్రచోదితా, పరమాత్మా పుమా
నితి బ్రహ్మసమ్పత్తికారిణీ, అధ్యాత్మ బ్రహ్మకల్ప స్యాకృతిః, కీదృశీ కథా బ్రహ్మ
జ్ఞాన ప్రభా సన్ధ్యా కాలో గచ్ఛతి ధీమతాం, హంసాఖ్యో దేవ మాత్మా
ఖ్యమాత్మ తత్త్వ ప్రజా కథమ్, అతః ప్రణవనాదాఖ్యో హంసః ప్రత్యయబో
ధకః, అంతర్గత ప్రమాగూఢం జ్ఞాననాళం విరాజితమ్, శివశక్త్యాత్మకం
రూపం చిన్మయానంద వేదితమ్, నాదబిందుకళాత్రీణి నేత్రం విశ్వవిచేష్టి
తం, త్రియాగాని శిఖాత్రీణి ద్వితాత్రీణాం సాంఖ్య మాకృతిః, అంత
ర్గూఢ ప్రమా హంసః ప్రమాణా న్నిర్గతం బహిః, బ్రహ్మ సూత్ర పదం
జ్ఞేయం బ్రాహ్మ్యం విధ్యుక్తలక్షణమ్, హంసాఖ్య ప్రణవధ్యాన మిత్యుక్తో
జ్ఞానసాగరే, ఏతద్విజ్ఞానమాత్రేణ జ్ఞానసాగరపారగః, స్వత శ్శివః పశు
పతిస్సాక్షీ సర్వస్యసర్వదా, సర్వేషాంతు మన స్తేన ప్రేరితం నియమేన
తు, విషయేగచ్ఛతి ప్రాణ శ్చేష్టతే వా గ్వద త్యపి, చక్షుః పశ్యతి రూ
పాణిశ్రోత్రం సర్వంశృణోత్యపి, అన్యాని ఖాని సర్వాణి తేనైవ ప్రేరితాని
తు, స్వం స్వం విషయ ముద్దిశ్య ప్రవర్తంతే నిరంతరమ్, ప్రవర్తకత్వం
చాప్యస్య మాయయా నస్వభావతః, శ్రోత్ర మాత్మని చాధ్యస్తం
స్వయం పశుపతిః పుమాన్, అనుప్రవిశ్య శ్రోత్రస్య దదాతి శ్రోత్ర
తాం శివః, మన స్స్వాత్మని చాధ్యస్తం ప్రవిశ్య పరమేశ్వరః, మన
స్త్వం తస్య సత్వస్థో దదాతి నియమేనతు, సఏవ విదితాదన్య స్తథై
వావిదితా దపి, అన్యేషా మింద్రియాణాంతు కల్పితానా మపీశ్వరః,
తత్త ద్రూప మనుప్రాప్య దదాతి నియమేన తు, తత శ్చక్షు శ్చ వా
క్చైవమన శ్చాన్యాని ఖానిచ, న గచ్ఛంతి స్వయంజ్యోతి స్స్వభావే
పరమాత్మని, అకర్తృవిషయ ప్రత్యక్ప్రకాశం స్వాత్మనైవతు, వినాతర్క
ప్రమాణాభ్యాం బ్రహ్మ యోవేద వేద సః, ప్రత్యగాత్మా పరంజ్యోతిర్మా
యా సాతు మహత్తమః, తథాసతి కథం మాయా సమ్భవః ప్రత్యగాత్మ
ని, తస్మాత్తర్క ప్రమాణాభ్యాం స్వానుభూత్యాచ చిద్ఘనే, స్వప్రకాశైక
సంసిద్ధే నాస్తిమాయా పరాత్మని, వ్యావహారికదృష్ట్యేయం విద్యావిద్యా

నచాన్యథా, తత్త్వదృష్ట్యాతునాస్త్యేవ తత్త్వమేవాస్తి కేవలమ్, వ్యా
వహారికదృష్ట్యేయం విద్యావిద్యా నచాన్యథా, తత్త్వదృష్ట్యాతునాస్త్యే
వతత్త్వమేవాస్తి కేవలమ్, వ్యావహారికదృష్టిస్తు ప్రకాశావ్యభిచారతః,
ప్రకాశఏవ సతతం తస్మాదద్వైత ఏవహి, అద్వైత మితి చోక్తిశ్చ
ప్రకాశావ్యభిచారతః, ప్రకాశఏవ సతతం తస్మాన్మౌనం హి యుజ్యతే,
అయ మర్థోమహాన్యస్య స్వయమేవ ప్రకాశితః, నస జీవో నచ బ్రహ్మా
నచాన్యదపి కిఞ్చన, న తస్య వర్ణా విద్యంతే నాశ్రమాశ్చ తథైవ చ,
నతస్య ధర్మోఽధర్మశ్చ న నిషేధో విధిర్నచ, యదా బ్రహ్మాత్మకం సర్వం
విభాతి స్వత ఏవతు, తదాదుఃఖాదిభేదోఽయ మాభాసోఽపి నభాసతే,
జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్యన్నపి పరాత్మవిత్, న తత్పశ్యతి చిద్రూపం
బ్రహ్మ వస్త్వితి పశ్యతి, ధర్మధర్మిత్వవార్తాచ భేదే నతిహి భిద్యతే,
భేదాభేద స్తథాభేదాభేద స్సాక్షాత్పరాత్మనః, నాస్తి స్వాత్మాతిరే
కేణ స్వయమేవాస్తి సర్వదా, బ్రహ్మైవ విద్యతే సాక్షాద్వస్తుతోఽ
వస్తుతోఽపిచ, తదైవ బ్రహ్మవిజ్ఞానీ కిం గృహ్ణాతి జహాతి కిమ్, అధిష్ఠాన
మనౌపమ్య మవాఙ్మానసగోచరమ్, యత్తదద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్రం
రూపవర్జితమ్, అచక్షుశ్శ్రోత్ర మత్యర్థం తదపాణిపదం తథా, నిత్యం విభుం
సర్వగతం సుసూక్ష్మఞ్చ తదవ్యయమ్, బ్రహ్మైవేద మమృతం తత్పురస్తా
ద్బ్రహ్మానందం పరమఞ్చైవ పశ్చాత్, బ్రహ్మానందం పరమం దక్షిణేన
బ్రహ్మానందం పరమం చోత్తరఞ్చ, స్వాత్మన్యేవ స్వయం సర్వం సదా
పశ్యతి నిర్భయః, తదాముక్తో నముక్తశ్చ బద్ధస్యైవ విముక్తతా, ఏవం
రూపే పరా విద్యా సత్యేన తపసాపి చ, బ్రహ్మచర్యాదిభిర్భక్తై ర్లభ్యా
వేదాంతవర్త్మనా, స్వశరీరే స్వయం జ్యోతి స్స్వరూపం పారమార్థికమ్,
క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయావృతాః, ఏవం స్వరూప
విజ్ఞానం యస్య కస్యాస్తి యోగినః, కుత్రచిద్గమనం నాస్తి తస్య సంపూ
ర్ణరూపిణః, ఆకాశ మేకం సంపూర్ణం కుత్రచి న్నహి గచ్ఛతి, తద్వ
ద్బ్రహ్మాత్మవిచ్ఛ్రేష్ఠః కుత్రచి న్నైవ గచ్ఛతి, అభక్ష్యస్య నివృత్త్యాతు
విశుద్ధం హృదయం భవేత్, ఆహారశుద్ధౌ చిత్తస్య విశుద్ధి ర్భవతి
స్వతః, చిత్తశుద్ధౌ క్రమాత్ జ్ఞానం త్రుట్యంతే గ్రన్థయః స్ఫుటమ్,

అభక్ష్యం బ్రహ్మవిజ్ఞాన విహీనస్యైవ దేహినః, నసమ్యగ్జ్ఞానిన స్తద్వ త్స్వరూపస్ సకలం ఖలు, అహ మన్నస్ సదాన్నాద ఇతిహి బ్రహ్మ వేదనమ్, బ్రహ్మవి ద్గ్రసతి జ్ఞానా త్సర్వం బ్రహ్మాత్మనైవతు, బ్రహ్మక్ష త్రాదికం సర్వం యస్య స్యాదో దనం సదా, యస్యోపసేచనం మృత్యు స్తజ్జ్ఞానీతాదృశఃఖలు, బ్రహ్మస్వరూపవిజ్ఞానా జ్జగద్భోజ్యం భవేత్ఖల, జగదాత్మతయా భాతి యదా భోజ్యం భవే త్తదా, బ్రహ్మస్వాత్మతయా నిత్యం భక్షితం సకలం తదా, యదాభాసేన రూపేణ జగ ద్భోజ్యం భవేత్తు తత్, మానత స్స్వాత్మనా భాతం భక్షితం భవతి ధ్రువమ్, స్వస్వ రూపం స్వయంభుజ్త్వే నాస్తి భోజ్యం పృథక్ స్వతః, అస్తిచే దస్తి తారూపం బ్రహ్మైవా స్తిత్వలక్షణమ్, అస్తితా లక్షణా సత్తా సత్తా బ్రహ్మ నచాపరా, నాస్తి సత్తాతిరేకేణ నాస్తి మాయాచ వస్తుతః, యోగినా మాత్మనిష్ఠానాం మాయా స్వాత్మని కల్పితా, సాక్షిరూపతయా భాతి బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధితా, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః ప్రతీతమఖిలం జగత్, పశ్య న్నపి సదా నైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్, ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి పాశుపత బ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౮. అథర్వణీయ పరబ్రహ్మోపనిషత్.

శ్లో. పరబ్రహ్మోపనిషది వేద్యాఖండసుఖాకృతీ,
పరివ్రాజకహృద్గేయం హరిత స్త్రిపదంభజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథహైనం మహాశాల శ్శౌనకో ఽఙ్గిరసం భగవంతం పిప్పలాదం విధివదుపసన్నః పప్రచ్ఛ, దివ్యే బ్రహ్మపురే కే సమ్ప్రతిష్ఠితా భవంతి, కథం సృజ్యంతే నిత్యాత్మన ఏష మహిమా విభజ్య ఏష మహిమా విభుః క ఏషః, తస్మై స హోవాచ, ఏత త్సత్యం య త్ప్రబ్రవీమి

బ్రహ్మవిద్యాం వరిష్ఠామ్, దేవేభ్యః ప్రాణేభ్యః పరం బ్రహ్మ పురే విరజన్ని ష్కళగ్ం శుభ్రమక్షరం విశోకం విభాతి, స నియచ్ఛతి మధుకరః, శ్యేవ వికర్తకః, అకర్మాస్వాపీవ స్థితః, కర్మకరః కర్షకవత్ఫల మనుభవతి, కర్మ మర్మజ్ఞాతృకర్మకరోతి, కర్మమర్మజ్ఞాత్వా కర్మకుర్యాత్, కో జాలం విక్షిపే దేకే, నైనమపకర్షత్యపకర్షతి, ప్రాణదేవతాశ్చత్వారః, తా స్సర్వా నాడ్యః, సుషుప్త శ్శ్యే నాకాశవత్, యథా శ్యేనః ఖ మాశ్రిత్య యాతి స్వమాలయం కులాయమ్, ఏవగ్ం సుషుప్తం బ్రూతే యశ్చ పరశ్చ, స సర్వత్ర హిరణ్మయే పరేకోశే అమృతో హ్యేష నాడీత్రయ గ్ం సఞ్చరతి, తస్య త్రిపాదం బ్రహ్మ, ఏషా త్రేష్యతశో౽నుతిష్ఠతి, అన్య త్ర బ్రూతే౽యశ్చ పరశ్చ, సర్వత్ర హిరణ్మయే పరే కోశే యథైష దేవదత్తో యష్ట్యాచతాడ్యమానో నైవేత్యేవమిష్టాపూర్తకర్మశుభాశుభై ర్నలిప్యతే, యథా కుమారకో నిష్కామ ఆనంద మభియాతి తథైవ దేవ స్స్వప్న ఆనంద మభియాతి, వేద ఏవం పరంజ్యోతిర్జ్యోతిషామా జ్యోతిరానంద యత్యేవ మేవతత్పరం యచ్చిత్తం పరమాత్మాన మానంద యతి, శుభ్రవర్ణమాజాయ తేశ్వరాత్, భూయ స్తేనైవ మార్గేణ స్వప్న స్థానం నిగచ్ఛతి, జలూకాభావవ ద్యథాకామ మాజాయతేశ్వరాత్, తావతా౽౽త్మాన మానందయతి, పరసంధి యదరసంధీతి, తత్పరం నా పరం నాపరంత్యజతి, తథైవకపాలాష్టకగ్ం సంధాయ, యఏష స్తనఇవావల మ్బతే, సేంద్ర యోనిః, సఏవ యోని రిత్యత్ర జాగ్రతి శుభాశుభాతి రిక్త శ్శుభాశుభైరపి కర్మభిర్నలిప్యతే, యఏష దేవో౽స్య దేవస్య సమ్ప్ర సాదో౽న్తర్యా మ్యసఙ్గ చిద్రూపః పురుషః, ప్రణవహగ్ంసః పరం బ్ర హ్మ, నప్రాణహగ్ంసః, ప్రణవో జీవః, అద్యా దేవతా నివేదయతి, య ఏవం వేద, తత్కథం నివేదయతే. జీవస్య బ్రహ్మత్వ మాపాదయతి, స త్త్వమథాస్య పురుష స్యాంతశ్శిఖోపవీతత్వం బ్రాహ్మణస్య, ముముక్షో రం తశ్శిఖోపవీత ధారణమ్, బహిర్లక్ష్యమాణశిఖాయజ్ఞోపవీతధారణం కర్మి ణోగృహస్థస్య, అంతరుపవీతలక్షణంతు బహి స్తంతువ దవ్యక్త మంత స్తత్వమేళనమ్, న స న్నాస న్నసదస ద్భిన్నాభిన్నం నచోభయమ్, నస భాగంనసిర్భాగం నచాప్యుభయరూపకమ్, బ్రహ్మాత్మైకత్వవిజ్ఞానా ద్ధేయం మిథ్యాత్వకారణా దితి, పఞ్చపాద బ్రహ్మణో న కిఞ్చన, చతుష్పాదం

తద్వృత్తినోఽంతర్జీవబ్రహ్మణ శ్చత్వారి స్థానాని, నాభిహృదయకంఠమూ
ర్ధసు, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థాః, ఆహవనీయగార్హపత్య దక్షి
ణా సభ్యాగ్నిషు, జాగరితే బ్రహ్మా స్వప్నే విష్ణు స్సుషుప్తౌ రుద్ర స్తురీ
య మక్షరం చిన్మయమ్, తస్మా చ్చతురవస్థా చతురఙ్గుల వేష్టనమివ షణ్ణ
వతి తత్త్వాని తంతువ ద్విభజ్య త్రిధాహితమ్, త్రిగుణీకృత్య ద్వాత్రింశ
త్తత్త్వనిష్కర్ష మాపాద్యజ్ఞానపూతం త్రిగుణస్వరూపమ్, త్రిమూర్తిత్వం
పృథ గ్విజ్ఞాయ నవబ్రహ్మాఖ్యనవగుణోపేతం జ్ఞాత్వా నవమాన మిత
స్త్రిః పున స్త్రిగుణీకృత్య సూర్యేందువహ్నికళాస్వరూపత్వే నైకీకృత్య
ఆద్యంతయోరేకత్వ మపి మధ్యే త్రిరావృత్త్యా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరత్వ మ
నుసంధాయాద్యంత మేకీకృత్య చిద్గ్రంథావద్వైతగ్రంథిం కృత్వా నాభ్యా
దిబ్రహ్మబిలప్రమాణం పృథక్పృథక్షణ్ణవతి తత్త్వసమ్బంధం త్రిగుణో
పేతం త్రిమూర్తిలక్షణ లక్షితమప్యేకత్వమాపాద్య వామాంసాది
దక్షిణకట్యంతం విభావ్యాద్యంతగ్రంథిస్మేళనమేకం జ్ఞాత్వా మూల
మేకం సత్యం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారంభణం వికారో
నామధేయం మృత్తికే త్యేవ సత్యం హంసేతి షణ్ణవత్యేనాంతశ్శిఖోపవీ
తిత్వం నిశ్చిత్య బ్రాహ్మణత్వం బ్రహ్మధ్యానార్హత్వం యతిత్వ మలక్షి
తాంతశ్శిఖోపవీతిత్వమ్, ఏవం బహిర్లక్షిత కర్మశిఖాయజ్ఞోపవీతం గృహ
స్థస్యాభాసబ్రాహ్మణత్వస్య కేశసమూహశిఖా ప్రత్యక్షకార్పాసతంతు
కృతోపవీతత్వం చతుర్గుణీకృత్య చతుర్వింశతితత్త్వాపాదనం తంతుకృత్యం
నవతత్త్వ మేకమేవ పరం బ్రహ్మ, తత్ప్రీతిసరయోగ్యత్వా ద్బహుమార్గ
ప్రవృత్తిం కల్పయంతి, సర్వేషాం బ్రహ్మాదీనాం దేవర్షీణాం మనుష్యాణాం
ముక్తిరేకా బ్రహ్మైక మేవ బ్రాహ్మణత్వ మేకమేవ, వర్ణాశ్రమాచార
విశేషాః పృథక్పృథక్, శిఖావర్ణాశ్రమిణా మేకైవ, అపవర్గస్య యతే
శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతమూలం ప్రణవ మేకమేవ వదంతి, హంసశ్శిఖా
ప్రణవ ముపవీతం నాద స్సంధానమ్, ఏష ధర్మో నేతరో ధర్మః, తత్క
థమితి, ప్రణవో హంసో నాద స్త్రివృత్సూత్రమ్, హృది చైతన్యే
తిష్ఠతి, త్రివిధం బ్రహ్మ తద్విద్ధి, ' ప్రాపఞ్చికశిఖోపవీతం త్యజేత్, సశిఖం
వపనం కృత్వా బహిస్సూత్రం త్యజే ద్బుధః, య దక్షరం పరం బ్రహ్మ
తత్సూత్ర మితి ధారయేత్, పునర్జన్మ నివృత్త్యర్థం మోక్ష స్యాహర్నిశం

స్మరేత్, సూచనాత్సూత్రమిత్యుక్తగ్ం సూత్రం నామపరంపదమ్, తత్సూత్రం విదితం యేన సముముక్షు స్సభిక్షుకః, స వేదవి త్సదాచార స్సవిప్రః పంక్తిపావనః, యేన సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ, తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ యోగవి ద్బ్రహ్మణో యతిః, బహిస్సూత్రం త్యజే ద్విప్రో యోగవిజ్ఞాన తత్పరః, బ్రహ్మభావమయం సూత్రం ధారయేద్య స్సముక్తిభాక్, నాశుచిత్వం న చోచ్ఛిష్టం తస్య సూత్రస్య ధారణాత్, సూత్ర మంతర్గతం యేషాం జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినామ్, యేతు సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేషాం పవిత్రం జ్ఞానమీరితమ్, అగ్నేరివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞానమయీ శిఖా, సశిఖీ త్యుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేశధారిణః, కర్మణ్యధికృతా యేతు వైదికే లౌకికేఽపివా, బ్రాహ్మణాభాసమాత్రేణ జీవంతే కుక్షిపూరకాః, వ్రజంతే నిరయం తేతు [1]జన్మజన్మని జన్మని, వామాగ్ంసదక్షకట్యంతం బ్రహ్మసూత్రంతు సవ్యతః, అంతర్బహి రివాత్యర్థం తత్త్వతంతు సమన్వితమ్, నాభ్యాదిబ్రహ్మరంధ్రాంతం ప్రమాణం ధారయే త్సుధీః, తేభిర్ధార్య మిదగ్ం సూత్రం క్రియాఙ్గం తంతు నిర్మితమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతఞ్చ తన్మయమ్, బ్రాహ్మణ్యగ్ం సకలం తస్య నేతరేషాం తు కిఞ్చన, ఇదం యజ్ఞోపవీతంతు పరమం యత్పరాయణమ్, విద్వా న్యజ్ఞోపవీతీ సధారయే ద్యస్సముక్తిభాక్, బహి రంతశ్చోపవీతీ విప్ర సన్న్యస్తు మర్హతి, ఏకయజ్ఞోపవీతీతు నైవ సన్న్యస్తు మర్హతి, తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన మోక్షాపేక్షీ భవే ద్యతిః, బహిస్సూత్రం పరిత్యజ్య స్వాంతస్సూత్రంతుధారయేత్, బహిః ప్రపఞ్చశిఖోపవీతిత్వ మనాదృత్య ప్రణవహగ్ంసశిఖోపవీతిత్వ మవలమ్బ్య మోక్షసాధనం కుర్యా దిత్యాహ భగవా ఞ్ఛౌనకః, ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి పరబ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

---

1 పునర్జన ని.

శ్రీ గురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౭౮. యాజుషీయ అవధూతోపనిషత్.

శ్లో. గోఽముఖ్యావధూతాపి వ్యాదయాంబుజవర్తియత్,
తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్రమవశిష్యతే

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః

హరిః ఓమ్ అథహా సాఙ్కృతిర్భగవంతమవధూతం దత్తాత్రేయం పరిసమేత్య పప్రచ్ఛ, భగవన్ కోఽవధూతః తస్య కా స్థితిః కిం లక్ష్మ కిం సంసరణమితి, తగ్ హోవాచ భగవాన్ దత్తాత్రేయః పరమకారుణికః, అక్షరత్వా ద్వరేణ్యత్వా ద్ధూతసంసారబంధనాత్, తత్త్వమస్యాది లక్ష్యత్వా దవధూత ఇతీర్యతే, యో విలఙ్ఘ్యాశ్రమా న్వర్ణా నాత్మన్యేవ స్థితః సదా, అతివర్ణాశ్రమీ యోగీ అవధూతః స కథ్యతే, తస్య ప్రియం శిరః కృత్వా మోదో దక్షిణ పక్షకః, ప్రమోద ఉత్తరః పక్ష ఆనందో గోష్పదాయతే, గోపాలసదృశం శీర్షే నాపి మధ్యే నచాప్యధః, బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠేతి పుచ్ఛాకారేణ కారయేత్, ఏవం చతుష్పథం కృత్వా తే యాంతి పరమాం గతిమ్, నకర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వ మానశుః, స్వైరం స్వైరవిహరణం తత్సంసరణమ్, సాంబరావా దిగంబరావా, న తేషాం ధర్మాధర్మౌ నమేధ్యామేధ్యౌ, సదా సాంగ్రహణ్యేష్ట్యాశ్వమేధ మంతర్యాగం యజతే, సమహామఖో మహా[1]యోగః, కృత్స్న మేతచ్చిత్రం కర్మ, స్వైరం నవిగాయేత్, తన్మహావ్రతమ్, న సమూఢవ ల్లిప్యతే, యథా రవి స్సర్వరసా న్ప్రభుఙ్క్తే హుతాశన శ్చాపిహి సర్వభక్షః, తథైవ యోగీ విషయా న్ప్రభుఙ్క్తే, న లిప్యతే పుణ్యపాపైశ్చ శుద్ధః, ఆపూర్యమాణమచలప్రతిష్ఠగ్ సముద్ర మాపః ప్రవిశంతి యద్వత్, తద్వ త్కామాయం ప్రవిశంతి సర్వే స శాంతి మాప్నోతి నకామకామీ, ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబంధో నచసాధకః, నముముక్షు

1 యోగః.

ర్థ్యై ముక్తి ఇత్యేషా పరమార్థతా, ఐహికాముష్మిక వ్రాతసిద్ధ్యై
ముక్తేశ్చ సిద్ధయే, బహుకృత్యం పురా స్యాన్మే తత్సర్వ మధునా
కృతమ్, తదేవ కృతకృత్యత్వం ప్రతియోగిపురస్సరమ్[1], దుఃఖినోఽజ్ఞా
స్సంసరంతు కామం పుత్రాద్యపేక్షయా, పరమానంద పూర్ణోఽహం
సంసరామి కిమిచ్ఛయా, అనుతిష్ఠంతు కర్మాణి పరలోకధియా పరే,
సర్వలోకాత్మకః కస్మా దనుతిష్ఠామి కింకథమ్, వ్యాచక్షతాం తే
శాస్త్రాణి వేదా నధ్యాపయంతు వా, యేఽత్రాధికారిణో మేతు నాధి
కారోఽక్రియత్వతః, నిద్రాభిక్షే స్నానశౌచే నేచ్ఛామి నకరోమి చ,
ద్రష్టారశ్చే త్కల్పయన్తు కిం మే స్యా దన్యకల్పనాత్, గుఞ్జాపుఞ్జాది
దహ్యేత నాన్యారోపిత వహ్నినా, నాన్యారోపితసంసారధర్మా నేవ
మహంభజే, శృణ్వం త్వజ్ఞాతతత్త్వాస్తే జాన న్కస్మా చ్ఛృణోఽ
మ్యహమ్, మన్యంతాం సంశయాపన్నా నమన్యేఽహ మసంశయః,
విపర్యస్తో నిదిధ్యాసే త్కింధ్యాన మవిపర్యయే, దేహాత్మత్వవిపర్యాసం న
కదాచి ద్భజా మ్యహమ్, అహం మనుష్య ఇత్యాది వ్యవహారో వినా
ప్యముమ్, విపర్యాస శ్చిరా భ్యస్త వాసనాతోఽవకల్పతే, ఆరబ్ధకర్మణి
క్షీణే వ్యవహారో నివర్తతే, కర్మక్షయే త్వసౌ నైవ శామ్యే ద్ధ్యాన
సహస్రతః, విరళత్వం వ్యవహృతే రిష్టం చే ద్ధ్యాన మస్తుతే, బాధి
కర్మ వ్యవహృతిం పశ్యన్ ధ్యాయా మ్యహం కుతః, విక్షేపో నాస్తి
యస్మాన్మేన సమాధి స్తతో మమ, విక్షేపోవా సమాధిర్వా మనస స్స్యా
ద్వికారిణః, నిత్యానుభవరూపస్య కోమేఽత్రానుభవః పృథక్, కృతం
కృత్యం ప్రాపణీయం ప్రాప్త మిత్యేవ నిత్యశః, వ్యవహారో లౌకికోవా
శాస్త్రీయో వాన్యథాపి వా, మమాకర్తు రలేపస్య యథారబ్ధం ప్రవర్త
తామ్, అథవా కృతకృత్యోఽపి లోకానుగ్రహకామ్యయా, శాస్త్రీయే
ణైవమార్గేణ వర్తేఽహం మమకాక్షతిః, దేవార్చనస్నానశౌచభిక్షాదౌ వర్త
తాం వపుః, తారం జపతువా క్తద్వ త్పఠ త్వామ్నాయమస్తకమ్, విష్ణుం
ధ్యాయతు ధీ ర్యద్వా బ్రహ్మానందే విలీయతామ్, సాక్ష్యహం కించి
దప్యత్ర న కుర్వే నాపి కారయే, కృతకృత్యతయా తృప్తః ప్రాప్తప్రాప్య

1 (అనుసందధ దేవాయ వేవం తృప్యతి నిత్యశః).

తయాపి పునః, తృప్త్యన్యేనైవం స్వమనసా మన్యతేఽసౌ నిరంతరం, ధన్యోఽహంధన్యోఽహంనిత్యం స్వాత్మాన మఞ్జసా వేద్మి, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం బ్రహ్మానందో విభాతి మే స్పష్టమ్, ధన్యోఽహంధన్యోఽహందుఃఖం సాంసారికం న వీక్షేఽద్య, ధన్యోఽహంధన్యోఽహంస్వస్యాజ్ఞానం పలాయితం క్వాపి, ధన్యోఽహంధన్యోఽహం కర్తవ్యంమే నవిద్యతే కించిత్, ధన్యోఽహంధన్యోఽహంప్రాప్తవ్యం సర్వమత్రసమ్పన్నం, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం తృప్తేర్మే కోపమాభవేల్లోకే, ధన్యోఽహంధన్యోఽహం ధన్యోధన్యఃపునఃపునర్ధన్యః, అహో పుణ్య మహో పుణ్యం ఫలితం ఫలితం దృఢమ్, అస్యపుణ్యస్య సంపత్తే రహో వయమహో వయమ్, అహో జ్ఞానమహో జ్ఞాన మహో సుఖమహో సుఖం, అహో శాస్త్ర మహో శాస్త్ర మహో గురు రహో గురు రితి, య ఇద మధీతే సోపి కృతకృత్యో భవతి, సురాపానాత్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి, బ్రహ్మహత్యాత్పూతో భవతి, కృత్యాకృత్యాత్పూతో భవతి, ఏవం విదిత్వా స్వేచ్ఛాచరో భవే దోం సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అవధూతోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౦. అథర్వణీయ త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్.

శ్లో॥ త్రిపురా తాపినీవిద్యా వేద్యచిచ్ఛక్తివిగ్రహమ్,
వస్తుతశ్చిన్మాత్రరూపం పరతత్త్వం భజామ్యహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిఃఓం అథైతస్మిన్నంతరే భగవాన్ప్రాజాపత్యం వైష్ణవం విలయకారణం రూప మాశ్రిత్య, త్రిపురాభిధా భగవతీత్యేవమాదిశక్త్యా భూర్భువస్సువ స్త్రీణిసర్వ భూపాతాళాని త్రిపురాణిహరసమారూఢశేష

హ్రీంకారేణ హృల్లేఖాఖ్యాభగవతీ త్రికూటావసానే నిలయే నిలయే ధామ్ని మహాసాఘోరేణ [1]వ్యాప్నోతి సైవేయం భగవతీ త్రిపురేతి వ్యాపర్యతే, తత్సవితుర్వరేణ్యం, భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యో నః, ప్రచోదయాత్, పరో రజసి సావదోమ్, జాతవేదసే సునవామ సోమ మరాతీ యతో నిదహాతి వేదః, సనః పర్షదతి దుర్గాణివిశ్వా నావేవ సింధుం దురితాత్యగ్నిః, త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమివ బంధనా న్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్, శతాక్షరీ పరమా విద్యా త్రయీ మయీ సాష్టాణా త్రిపురా పరమేశ్వరీ, ఆద్యాని చత్వారి పదాని పరబ్రహ్మవికాసీని, ద్వితీయాని శక్త్యాఖ్యాని,తృతీయాని శైవాని,తత్ర లోకా వేదా శ్శాస్త్రాణి పురాణాని ధర్మాణి నై చికిత్సితాని, జ్యోతిగ్ంషి శివశక్తియోగా దిత్యేవం ఘటనా వ్యాపర్యతే, అద్వైతస్య పరం గహ్వరం వ్యాఖ్యాస్యామో మహామనుసముద్భవం తదితి బ్రహ్మ శాశ్వతం పరో భగవాన్ నిర్గుణో నిరంజనో నిరుపాధి రాధిరహితో దేవః ఉన్మీలతే పశ్యతి వికాసతే చైతన్యభావం కామయత ఇతి స ఏకో దేవ శ్శివరూపీ దృశ్యత్వేన వికాసతే యతిషు యజ్ఞేషు యోగిషు కామయతే, కామం జాయతే నిరంజనోఽకామత్వేనోజ్జృంభతే అకచటతపయశాన్ సృజతే తస్మాదీశ్వరః కామోఽభిధీయతేతత్పరిభాషయాకామః కకారం వ్యాప్నోతి కామపవేదం తత్తదితి కకారో గృహ్యతే తస్మాత్తత్పదార్థఇతి యఏవం వేద, సవితు ర్వరేణ్య మితి షూఙ్ ప్రాణిప్రసవే సవితా ప్రాణిన స్సూతే ప్రసూతే శక్తిస్సూతే త్రిపురాశక్తి రాద్యేయం త్రిపురా పరమేశ్వరీ మహాకుండలినీ దేవీ జాతవేద సమండలం యోఽధీతే సర్వం వ్యాప్యతే త్రికోణశక్తి రేకారేణ మహాభాగేన ప్రసూతే తస్మాదేకారఏవ గృహ్యతే వరేణ్యగ్ శ్రేష్ఠం భజనీయ మక్షరం నమస్కార్యం తస్మాద్వరేణ్యమేకాక్షరం గృహ్యత ఇతి యఏవం వేద, భర్గో దేవస్య ధీమహీ త్యేవం వ్యాఖ్యాస్యామో ధకారో ధారణా ధియైవ ధార్యతే భగవాన్ పరమేశ్వరో భర్గో దేవో మధ్యవర్తి తురీయ మక్షరగ్ సాక్షాత్తురీయగ్ సర్వగ్ సర్వాంతరభూతం తురీయాక్షర మీకారం పదానాం

---

1 పాప్నోతి

మధ్యవర్తిత్వేపం వ్యాఖ్యాతం భర్గోరూపం రూపం వ్యాచక్షతే, తస్మా
ద్భర్గోదేవస్యధీమహీ త్యేవ మీకారాక్షరం గృహ్యతే, మహీత్యస్య
వ్యాఖ్యానం మహత్త్వం జడత్వం కాఠిన్యం విద్యతే యస్మి న్నక్షరే
తన్మహీ, లకారః పరంధామకారిర్వ్యార్ధగ్ం ససాగరంగ్ సపర్వతగ్ం ససప్తద్వీ
పగ్ం సకానన ముజ్జ్వలద్రూపం మండల మేవోక్తం లకారేణ పృథ్వీ
దేవీ మహీ త్యనేన వ్యాచక్షతే ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ పర
మాత్మా సదాశివ ఆదిభూతః పరః స్థాణుభూతేన లకారేణ జ్యోతిర్లిఙ్గ
మాత్మానం ధియో బుద్ధయః పరే వస్తుని ధ్యానేచ్ఛారహితే నిర్వికల్పకే
ప్రచోదయా త్ప్రేరయే దిత్యుచ్చస్వరరహితంచేతసైవ చింతయిత్వా
భావయే దితి, పరోరజసిసావదో మితి తదవసానే పరంజ్యోతి రమ
లగ్ం హృది దైవతం చైతన్యఞ్చ లిఙ్గగ్ం హృదయా గారవాసినీ హృల్లే
ఖేత్యాదినా స్పష్టం వాగ్భవకూటం పఞ్చాక్షరం పఞ్చభూతజనకం
పఞ్చకలామయం వ్యాపర్యత ఇతి యఏవం వేద, అథ తు పరం
కామకళాభూతం కామకూట మాహు స్తత్సవితు ర్వరేణ్య మిత్యాది
ద్వాత్రిగ్ంశదక్షరీం పఠిత్వా తదితి పరమాత్మా సదాశివోఽక్షరం
విమలం నిరుపాధితాదాత్మ్య ప్రతిపాదనేన హకారాక్షరం శివరూపం
[1]నరక్షర మక్షరం వ్యాలిఖ్యత ఇతి, తత్పరాగవ్యావృత్తి మాదాయ
శక్తిం దర్శయతి తత్సవితు రితి, పూర్వేణాధ్వనా సూర్యాధశ్చంద్రికాం
వ్యాలిఖ్య మూలాది బ్రహ్మరంధ్రగం సాక్షరమ ద్వితీయ మాచక్షత
ఇత్యాహ—భగవంతం దేవగ్ం శివ శక్త్యాత్మక మేవాఽజితమ్, శివో
ఽయం పరమం దేవగ్ం శక్తి రేషాతు జీవజా, సూర్యాచంద్రమసో
ర్యోగాద్ధగ్ంస స్తత్పద ముచ్యతే, తస్మాదుజ్జృమ్భతే కామః కామా
త్కామః పరశ్శివః, కాన్తోఽయం కామదేవోఽయం వరేణ్యం భర్గ ఉచ్యతే,
తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవః క్షీరగ్ంసేచనీయ మక్షరగ్ంసముధుఘ్న మ
క్షరం పరమాత్మజీవాత్మనో ర్యోగా త్తదితి స్పష్ట మక్షరం తృతీయగ్ం హ
ఇతి తదేవ సదాశివపపనిష్కల్మష ఆద్యో దేవోఽన్త్య మక్షరం వ్యాక్రి
యతే, పరమంపదం ధీతి ధారణం విద్యతే జడస్యాధారణం మహీతి లకా
రశ్శివాధస్తా త్తులకారార్థస్స్పష్ట మంత్య మక్షరం పరమం చైతన్యం

1 అనక్షర.

ధియో యో నః ప్రచోదయా త్పరోరజసే సావదో మి త్యేవం కూటం
కామకలాలయగ్ం షడధ్వపరివర్తకో వైష్ణవం పరం ధామేతి భగవాం శ్చై
తస్మా ద్యఏవం వేద, అథైతస్మా దపరం తృతీయగ్ం శక్తికూటం ప్రతిపద్యతే
ద్వాత్రింశదక్షర్యా గాయత్ర్యా తత్సవితు ర్వరేణ్యం తస్మాదాత్మన ఆకాశ
ఆకాశా ద్వాయు స్స్ఫురతే తదధీనం వరేణ్యగ్ం సముదీయమానగ్ం సవితు
ర్వాయోగ్యో జీవాత్మ పరమాత్మ సముద్భవ స్తం ప్రకాశశక్తిరూపం జీవా
క్షరగ్ం స్పష్ట మాపద్యతే భర్గో దేవస్య ధీత్యనే నాధారరూప శివాత్మా
క్షరం గణ్యతే మహీత్యాదినా౽శేషం కామ్యగ్ం రమణీయం దృశ్యం
కామ్యగ్ం రమణీయగ్ం శక్తికూటగ్ం స్పష్టీకృత మిత్యేవం పఞ్చదశాక్షరం
త్రైపురం* యో౽ధీతే స సర్వా న్కామానవాప్నోతి ససర్వాన్భోగా
నవాప్నోతి ససర్వాన్లోకాఞ్జయతి ససర్వా న్వాచో విజృమ్భయతి స
గురుత్వం ప్రాప్నోతి సవైష్ణవం ధామ భిత్వా పగం బ్రహ్మప్రాప్నోతి య
ఏవం వేద, ఇత్యాద్యాం విద్యా మభిధా యైతస్యా శ్శక్తికూటగ్ం శక్తిశి
వాద్యం లోపాముద్రేయం ద్వితీయే ధామని పూర్వేణైవ మనునా బిందు
హీనా శక్తి భూతహృల్లేఖా క్రోధమునినాధిష్ఠితా తృతీయే ధామని పూర్వ
స్యా ఏవ విద్యాయా య ద్వాగ్భవకూటం తే నైవ మానవీంచాంద్రీం
కౌబేరీం విద్యా మాచక్షతే మదనాథ శ్శివం వాగ్భవం తదూర్ధ్వ కామ
కళామయగ్ం శక్త్యూర్ధ్వం [1] శాక్త మితి మానవీ విద్యా చతుర్థే ధామని
శివశక్త్యాఖ్యంవాగ్భవం తదేవాథ శ్శివశక్త్యాఖ్య మన్యత్తృతీయం చేయం
చాంద్రీవిద్యా పఞ్చమే ధామని ధ్యేయే యం చాంద్రీ కామాథ శ్శి
వాద్యకామా సైవ కౌబేరీ షష్ఠే ధామని వ్యాచక్షత ఇతి య ఏవం
వేద, హీ త్యేకారం తురీయస్వరగ్ం నబ్వాదా సూర్యాచంద్రమస్కౌన
కామేశ్వర్యై హాగస్త్య సంజ్ఞా సప్తమే ధామని తృతీయ మేతస్యా ఏవ
పూర్వోక్తాయాః కామాద్యం ద్విధా౽థః మదనకళాద్యగ్ం శక్తిబీజం
వాగ్భవాద్యంతయో రర్ధావ శిరస్కం కృత్వా నందివిద్యేయ మష్టమే
ధామని వాగ్భవ మాగస్త్యం వాగర్ధకళామయం కామకళాభిధం సకల
మాయాశక్తిః ప్రభాకరీ విద్యేయం నవమే ధామని పునరాగస్త్యం

---

* పంచదశాక్షరం త్రైపురం, కఏఈలహ్రీం, హసకహలహ్రీం, సకలహ్రీం.

1 శక్తి మితి

వాగ్భవగ్ం శక్తిమన్మథ శివశక్తిమన్మథోర్వీమాయా కామకళాలయం చం
ద్రసూర్యానఙ్గధూర్జటి మహిమాలయం తృతీయగ్ం షణ్ముఖీయం విద్యా
దశమే ధామని విద్యాప్రకాశితయా భూయఏ వాగస్త్వవిద్యాం పరిత్వా
భూయఏ వేమా మంత్ర్య మాయాం పరమశివవిద్యేయ మేకాదశే ధామ
ని భూయ ఏవాగస్త్వం పరిత్వా ఏతస్యాఏవ వాగ్భవం యద్ధనజం కామ
కళాలయమిచ్ఛు తత్సహజం కృత్వా లోపా ముద్రాయాశ్శక్తికూటరాజం
పరిత్వా వైష్ణవీవిద్యా ద్వాదశే ధామని వ్యాచక్షత ఇతి య ఏవం వేద,
తాన్ హోవాచ భగవాన్ సర్వే యూయగ్ం శ్రుత్వా పూర్వాం
కామాఖ్యాం తురీయరూపాం తురీయాతీతాగ్ం సర్వోత్కటాగ్ం సర్వమం
త్రాసనగతాం పీఠోపపీఠదేవతా పరివృతాగ్ం సకలకలా వ్యాపినీం దేవ
తాగ్ం సామోదాగ్ం సపరాగాగ్ం సహృదయాగ్ం సామృతాగ్ం సకళాగ్ం
సేంద్రియాగ్ం సదోదితాం పరాం విద్యాగ్ం సృష్టీకృత్వా హృదయేనిధా
య విజ్ఞాయానిలయం గమయిత్వా త్రికూటాం త్రిపురాం పరమాం
మాయాగ్ం శ్రేష్ఠాం పరమాం వైష్ణవీగ్ం సన్నిధాయ హృదయకమలకర్ణి
కాయాం పరాం భగవతీం లక్ష్మీం మాయాగ్ం సదోదితాం మహావశ్య
కరీం మదనోన్మాదన కారిణీం ధనుర్బాణధారిణీం వాగ్విజృమ్భిణీం చంద్ర
మండల మధ్యవర్తినిం చంద్రకళాగ్ం సప్తదశీం మహానిత్యోపస్థితాం పా
శాంకుశ మనోజ్ఞ పాణిపల్లవాగ్ం సముద్యదర్కనిభాం త్రినేత్రాం విచింత్య
దేవీం మహాలక్ష్మీగ్ం సర్వలక్ష్మీమయీగ్ం సర్వలక్షణసమ్పన్నాగ్ం హృదయే
చైతన్యరూపిణీం నిరంజనాం త్రికూటాఖ్యాగ్ం స్మితముఖీం మహామా
యాగ్ం సర్వసుభగాం మహాకుండలినీం త్రిపీఠమధ్యవర్తినీ మకథాదిత్రిరే
పరాం భైరవీం చిత్కళాం మహాత్రిపురాం దేవీం ధ్యాయేన్మహాధ్యాన
యోగే నేయమేవం వేదేతి మహోపనిషత్. ఇతి ప్రథమోపనిషత్.

ద్వితీయోపనిషత్.

ఓమ్. అథాతో జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పరిత్వా
త్రైపురీ వ్యక్తిర్లక్ష్యతే జాతవేదస ఇత్యేకర్చ సూక్తస్యాద్య మధ్య
మావసానేషు తత్ర స్థానేషు విలీనం బీజనాగరరూపం వ్యాచక్ష్వేత్యృ
షయ ఊచు స్తాన్ హోవాచ భగవాన్ జాతవేదసే సునవామ సోమం
తదంత్య మవాణీం విలోమేన పఠిత్వా ప్రథమ పాదం తదేవ బీజం

ద్వితీయము స్యాద్యగ్ం సునవామసోమ మిత్యనేన క్లీం వామగ్ం శ్రేష్ఠగ్ం
సోమం మహాసౌభాగ్య మాచష్టే సపర్వసమ్పత్తి భూతం ప్రథమం
నివృత్తికారణం ద్వితీయగ్ం స్థితికారణం తృతీయగ్ం సర్గకారణ మిత్యనేన
కరశుద్ధిం కృత్వా త్రిపురావిద్యాగ్ం స్పష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవా
మసోమ మిత్యాది పఠిత్వా మహావిద్యేశ్వరీవిద్యా మాచష్టే త్రిపు
రేశ్వరీం జాతవేదస ఇతి జాతే ఆద్యాక్షరే మాతృకాయా శ్శిరసి
బైందవ మమృతరూపిణీం కుండలినీం త్రికోణరూపిణీ ఇత్యేతి వాక్యార్థ
ఏవం ప్రథమ స్యాద్యం వాగ్భవం ద్వితీయం కామకళాలయం జాత ఇ
త్యనేన పరమాత్మనో జృంభణం జాతఇత్యాదినా పరమాత్మా శివ
ఉచ్యతే జాతమాత్రేణ కామీ కామయతే కామ మిత్యాదినా పూర్ణం
వ్యాచష్టే తదేవ సునవామ గోత్రారూఢం మధ్యవర్తినాఽమృత
మధ్యే నార్ణేన మంత్రార్ణా స్పష్టీకృత్వా గోత్రేతినామ గోత్రాయా
మిత్యాదినా స్పష్టం కామకళాలయగ్ం శేషం వామ మిత్యాదినా
పూర్వేణాధ్వనా విద్యేయగ్ం సర్వరక్షాకరీ త్యాచష్టే ఏవ మేతేన
విద్యాం త్రిపురేశీగ్ం స్పష్టీకృత్వా జాతవేదస ఇత్యాదినా జాతో దేవ
ఏక ఈశ్వరః పరమో జ్యోతి ర్మంత్రతో వేతి తురీయం వరం దత్వా
బిందుపూర్ణజ్యోతిస్థానం కృత్వా ప్రథమ స్యాద్యం ద్వితీయఞ్చ తృతీ
యఞ్చ సర్వరక్షాకరీ సంబద్ధం కృత్వా విద్యా మాత్మాసన రూపిణీగ్ం
స్పష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పఠిత్వా రక్షాకరీ
విద్యాగ్ం స్మృత్వాఽద్యంతయో ర్ధామ్నో శ్శక్తిశివరూపిణీం విని
యోజ్య సఇతి శక్త్యాత్మకం వర్ణంసోమ మితి శైవాత్మకం ధామ జానీయా
ద్యోజానీతే ససుభగో భవ త్యేవ మేతాం చక్రాసనగతాం త్రిపురవా
సినీం విద్యాగ్ం స్పష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మితి పఠిత్వా
త్రిపురేశ్వరీవిద్యాగ్ం సదోదితాగ్ం శివశక్త్యాత్మికా మావేదితాం జాత
వేదా శ్శివఇతి నేతి శక్త్యాత్మాఽక్షర మితి శివాదిశక్త్యంతరాశిభూతాం
త్రికూటాదిచారిణీగ్ం సూర్యాచంద్ర మస్కాం మంత్రాసనగతాం త్రిపు
రాం మహాలక్ష్మీగ్ం సదోదితాగ్ం స్పష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవామ
సోమ మిత్యాది పఠిత్వా పూర్వాగ్ం సదాత్మాసనరూపాం విద్యాగ్ం
సంతాం వేదఇత్యాదినా విశ్వాహసంతోదయ బైందవ ముపరి విన్య

స్వసిద్ధాసనస్థాం త్రిపురాం మాలినీ విద్యాగ్ స్పష్టిం కృత్వా జాతవేదసే
సునవామసోమ మిత్యాది పఠిత్వా త్రిపురాగ్ సుందరీగ్ శ్రిత్వా కలే
అక్షరే విచింత్య మూర్తిభూతాం మూర్తిరూపిణీగ్ సర్వవిద్యేశ్వరీం
త్రిపురాం విద్యాగ్ స్పష్టిం కృత్వా జాతవేదస ఇత్యాది పఠిత్వా త్రిపురాం
లక్ష్మీగ్ శ్రిత్వాఽగ్నిం నిదహతి సైవేయ మగ్న్యాసనే జ్వలతీతి విచింత్య
త్రిజ్యోతిష మీశ్వరీం త్రిపురా మమ్బాం విద్యాగ్ స్పష్టిం కుర్యాదేవ
మేతేన సనఃపర్షదతి దుర్గాణి విశ్వేత్యాది పరప్రకాశినీ ప్రత్యగ్భూతా
కార్యా విద్యేయ మాహ్వానకర్మణి సర్వతో ధీరేతి వ్యాచక్షతే, ఏవ
మేతద్విద్యాష్టకం మహామాయా దేవ్యఙ్గభూతం వ్యాచక్షతే దేవాహ
వై భగవంత మబ్రువ న్మహాచక్రనాయకం నో బ్రూహీతి సార్వకామికగ్
సర్వారాధ్యగ్ సర్వరూపం విశ్వతోముఖం మోక్షద్వారం య ద్యోగిన
ఉపవిశ్య పరం బ్రహ్మ భిత్వా నిర్వాణ ముపవిశంతీతి, తాన్ హోవాచ
భగవాన్ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాస్యామ ఇతి, త్రికోణం త్ర్యశ్రం కృత్వా తదం
తర్మధ్యవర్తిమాన యష్టి రేఖా మాకృష్య విశాలం నీత్వాగ్రతో యోనిం
కృత్వా పూర్వయోన్యగ్రరూపిణీం మానయష్టిం కృత్వా తాగ్ సర్వో
ర్ధ్వాంనీత్వా యోనిం కృత్వాఽద్యం త్రికోణం చక్రం భవతి ద్వితీయ
మంతరాళంభవతి తృతీయ మష్టయోన్యఙ్కితంభవతి, అథాష్టారచక్రాద్యం
తవిదికోణాగ్రతో రేఖాం నీత్వా సాధ్యాద్యాకర్షణబద్ధరేఖాం నీత్వే
త్యేవ మధోర్ధ్వసమ్పుటయోన్యఙ్కితం కృత్వా కక్షాభ్య ఊర్ధ్వగరే
ఖాచతుష్టయం కృత్వా యథాక్రమేణ మానయష్టిద్వయేన దశయో
న్యఙ్కితం చక్రం భవతి, అనేనైవ ప్రకారేణ పునర్దశారచక్రం భవతి,
మధ్యత్రికోణాగ్ర చతుష్టయా ద్రేఖా చరాగ్రకోణేషు సంయోజ్యత
ద్దశారాంశతో నీతాం మానయష్టిరేఖాం యోజయిత్వా చతుర్దశారం
చక్రం భవతి, తతోఽష్టపత్ర సంవృతం చక్రం భవతి, షోడశపత్రసంవృ
తం చక్రం [1]భవతి, పార్థివచక్రం చతుర్ద్వారం భవతి, ఏవగ్ సృష్టియో
గేన చక్రం వ్యాఖ్యాతమ్, నవాత్మకం చక్రం ప్రాతిలోమ్యేన వావ
చ్మి, ప్రథమం చక్రం త్రైలోక్య మోహనం భవతి, సాణిమాద్యష్టకం

1 చతురాఽరంభవతి

భవతి సమాత్రాష్టకం భవతి ససర్వసంక్షోభిణ్యాది దశకం భవతి, సప్ర
కటంభవతి త్రిపురయాధిష్ఠితం భవతి ససర్వసంక్షోభిణీముద్రయా జుష్టం
భవతి, ద్వితీయగ్ం సర్వాశాపరిపూరకంచక్రం భవతి సకామాద్యాక
ర్షిణీ షోడశకం భవతి సగుప్తం భవతి త్రిపురేశ్వర్యధిష్ఠితం భవతి సర్వ
విద్రావిణీముద్రయా జుష్టం భవతి, తృతీయగ్ం సర్వసంక్షోభణంచక్రం
భవతి సానఙ్గకుసుమాద్యష్టకం భవతి సగుప్తతరం భవతి త్రిపురసుంద
ర్యాఽధిష్ఠితం భవతి సర్వాకర్షిణీముద్రయా జుష్టం భవతి, తురీయగ్ం
సర్వసౌభాగ్యదాయక చక్రం భవతి ససర్వసంక్షోభిణ్యాది ద్విసప్తకం
భవతి ససమ్ప్రదాయం భవతి త్రిపురవాసినధిష్ఠితంభవతి ససర్వవశంకరీ
ముద్రయా జుష్టం భవతి, తురీయాంతగ్ం సర్వార్థసాధకం చక్రం భవతి
ససర్వసిద్ధిప్రదాదిదశకంభవతి సకులకౌలంభవతి త్రిపురామహాలక్ష్మ్యధిష్ఠి
తం భవతి మహోన్మాదినీముద్రయా జుష్టం భవతి, షష్ఠగ్ం సర్వరక్షాకరం
చక్రం భవతి ససర్వజ్ఞత్వాదిదశకం భవతి సనిర్గర్భంభవతి త్రిపురమాలి
న్యధిష్ఠితం భవతి మహాఙ్కుశముద్రయా జుష్టం భవతి, సప్తమగ్ం సర్వ
రోగహారం చక్రం భవతి [1]సవశిన్యాద్యష్టకం భవతి సరహస్యం భవతి
త్రిపురసిద్ధయాధిష్ఠితం భవతి [2]ఖేచరీముద్రయా జుష్టం భవతి, అష్టమం
సర్వసిద్ధిప్రదం చక్రం భవతి సాయుధ చతుష్టయం భవతి సపరా
పరరహస్యం భవతి త్రిపురామ్బయాఽధిష్ఠితం భవతి బీజముద్రయా
జుష్టం భవతి, నవమంచక్రనాయకగ్ం సర్వానందమయం చక్రం భవతి
సకామేశ్వర్యాదిత్రికం భవతి సాతిరహస్యం భవతి మహాత్రిపురసుంద
ర్యాఽధిష్ఠితం భవతి యోనిముద్రయా జుష్టం భవతి, సజ్ఞ్రిమంతి
వైసర్వాణి ఛందాగ్ంసి చక్రాణి, తదేవచక్రగ్ం శ్రీచక్రమ్, తస్యనా
భ్యామగ్నిమండలే సూర్యాచంద్రమసౌ తత్రోంకారపీఠం పూజయిత్వా
తత్రాక్షరం బిందురూపం తదంతర్గతవ్యోమరూపిణీం విద్యాం పరమాగ్ం
స్మృత్వా మహాత్రిపురసుందరీ మావాహ్య, క్షీరేణ స్నాపితే దేవి చం
దనేన విలేపితే, బిల్వపత్రార్చితే మాతర్దుర్గేఽహం శరణం గతః, ఇత్యే
కయర్చా ప్రార్థ్యమానయా లక్ష్మీమంత్రేణ పూజయే దితిభగవా నబ్రవీద్దే
త్తైర్యంత్రైర్భగవతీమ్, యజే త్తతో దేవీ ప్రీతాభవతి స్వాత్మానం

1 [illegible] 2 [illegible]

దర్శయతి తస్మాద్య ఏతైర్మంత్రైర్యజతి స బ్రహ్మా పశ్యతి స సర్వం పశ్య
తి సోఽమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

తృతీయోపనిషత్.

ఓమ్. దేవా హ వై ముద్రాః సృజేయ[1]మితి భగవన్తమబ్రువగ్
స్తాన్ హోవాచ భగవా[2]నవనికృతజానుమండలం విస్తీర్య పద్మాసనం
కృత్వా ముద్రాః సృజతేతి, స పద్మా నాకర్షయతి యో యోనిముద్రా
మధీతే స సర్వం వేత్తి స సర్వఫల మశ్నుతే స సర్వాన్క్షోభయతి స వి
ద్వేషిణగ్ స్తమ్భయతి, మధ్యమే అనామికోపరి విన్యస్య కనిష్ఠికాం
గుష్ఠతోఽధీతే ముక్తయో స్తర్జన్యో ర్దండవ దధస్తాద్దేనం విధా
ప్రథమా సమ్పద్యతే, సైవ మిళితమధ్యమా ద్వితీయా, తృతీయా
ఽఙ్కుశాకృతి రితి, ప్రాతిలోమ్యేన పాణీ సంఘర్షయిత్వాఽఙ్గుష్ఠౌ
సాగ్రిమౌ సమాధాయ తురీయా, పరస్పరం కనీయాసేనం మధ్యమే
బద్ధే అనామికే దండినౌ తర్జన్యావా అలి జ్గ్యావష్టభ్య మధ్యమే
నఖమిళితాఙ్గుష్ఠౌ పఞ్చమీ, సైవాగ్రే ఙ్కుశాకృతి ష్షష్ఠీ దక్షిణశయే
వామ బాహుం కృత్వా న్యోన్యానామికే కనీయసీ మధ్యగతే
మధ్యమే తర్జన్యాక్రాంతే సరళా స్వఙ్గుష్ఠౌ ఖేచరీ సప్తమీ, సర్వోర్ధ్వే
సర్వసగ్ హ్రుతి స్వమధ్యమానామి కాంతరే కనీయసీ పార్శ్వయో
స్తర్జన్యావఙ్కుశాధ్యే యుక్తా సాఙ్గుష్ఠయోగతోఽన్యోన్యగ్ సము
మంజలిం కృత్వాఽష్టమీ, పరస్పరమధ్యమాపృష్ఠ వర్తిన్యా వనామి
కే తర్జన్యాక్రాంతే సమే మధ్యమే ఆదాయాఙ్గుష్ఠౌ మధ్యవర్తినౌ నవమీ
ప్రతిపద్యత ఇతి, సైవేయం కనీయసే సమే అంతరితే అఙ్గుష్ఠౌ సమా
వంతరితౌ కృత్వా త్రిఖండా సంపద్యత ఇతి పంచబాణా పశ్చాద్యా
ముద్రాః సృష్టాః, క్రో మఙ్కుశా హా సఖ్ప్రేం ఖేచరీ హస్రౌం బీజా
ష్టమీ వాగ్భవాద్యా నవమీ దశమీ చ సమ్పద్యత ఇతి య ఏవం వేద,
అథాతః కామకళాభూతం చక్రం వ్యాఖ్యాస్యామో హ్రీం క్లీం ఐం
బ్లూం స్త్రీః ఏతే పఞ్చకామాః సర్వచక్రం [3]వ్యాప్యవర్తంతే మధ్యమం
* కామగ్ సర్వావసానే సమ్పుటీకృత్య బ్లూంకారే సమ్పుటం వ్యాప్తం
కృత్వా ద్విఃరైం ద్వయేన మధ్యవర్తినా సాధ్యం బధ్వా భూర్జపత్రే

1 మేతి, 2 నవనీకృత. 3 వ్యాపరంతే.

యజతి తచ్చక్రం యోవేత్తి ససర్వం వేత్తి ససర్వాలోకానాకర్షయతి, సర్వాగ్ స్తమ్భయతి నీలీయుక్తం చక్రగ్ శత్రూన్మారయతి గతీగ్ స్తమ్భయతి లాక్షాయుక్తం కృత్వా సకలలోకం వశీ కరోతి నవలక్షజపం కృత్వా రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి మాతృకయా వేష్టితం కృత్వావిజయీ భవతి, భగాఙ్కకుండలం కృత్వాగ్నిమాధాయ హవిషా యోషితో వశీకరోతి, పురుషే హుత్వావర్తులే హుత్వా శ్రియ మతులాం ప్రాప్నోతి చతురశ్రే హుత్వా వృష్టిర్భవతి, త్రికోణే హుత్వా శత్రూన్మారయతి గతిగ్ స్తమ్భయతి, పుష్పాణి హుత్వా విజయీ భవతి, మహారసైర్హుత్వా పరమానందనిర్భరో భవతి, మహారసావై షడ్రసాః, గణానాన్త్వా గణపతిగ్ హవామహే కవిం కవీనా ముపమశ్రవస్తమం, జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆనశ్శృణ్వన్నూతిభిస్సీదసాదనం ఇత్యేవమాద్యమక్షరం తదంత్యబిందు పూర్ణమిత్యనేనాఙ్గగ్ స్పృశతి, గం గణేశాయ నమ ఇతి గణేశంనమస్కుర్వీత, ఓం నమోభగవతే భస్మాంగరాగా యోగ్రతేజసే హనహన దహదహ పచ పచ మథమథ విధ్వగ్సయ విధ్వగ్సయ హలభఞ్జన శూల మాలే వ్యంజనసిద్ధిం కురుకురు సముద్రం పూర్వప్రతిష్ఠితగ్ శోషయ శోషయ స్తమ్భయ స్తమ్భయ పరమంత్ర పరయంత్ర పరతంత్ర పరదూత పరకటకపరచ్ఛేదన కరవిదారయవిదారయ చ్ఛిన్ధి ఛి ధి హ్రీం ఫట్ స్వాహా, అనేన క్షేత్రాధ్యక్షం పూజయే దితి, కుళకుమారి విద్మహే మంత్రకోటి సుధీమహి, తన్నః కాళిః ప్రచోదయా దితి కుమార్యర్చనంకృత్వా యోవై సాధకోఽభిలిఖతి సోఽమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి స యశ ఆప్నోతి నపరమాయుష్య మథవా పరంబ్రహ్మ భిత్వా తిష్ఠతి య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

చతుర్థోపనిషత్.

ఓమ్. దేవాహ్వై భగవంత మబ్రువన్ దేవగాయత్రగ్ హృదయం నోవ్యాఖ్యాతం త్రైపురగ్ సర్వోత్తమం జాతవేదససూక్తే నాఖ్యాతం నస్త్రైపురాష్టకమ్, య ద్దృష్ట్వా ముచ్యతే యోగీ జన్మసగ్ సారబన్ధనాత్, అథ మృత్యుఞ్జయం నో బ్రూహీతి, ఏవం బ్రువతాగ్ శ్చేషాం దేవానాగ్శ్రుత్వేదం వాక్యమ్, అథాలి స్త్రియమ్బకే నానుష్టు

భేన మృత్యుంజయం దర్శయతి, కస్మాత్త్ర్యమ్బక మితి త్రయాణాం
పురాణా మమ్బకగ్ స్వామినం తస్మా దుచ్యతే త్ర్యమ్బక మితి, అథ
కస్మా దుచ్యతే యజామహ ఇతి యజామహే సేవామహే వస్తుమ
హే త్యక్షర ద్వయేన కూటత్వే నాక్షరై కేన మృత్యుఞ్జయ మి త్యుచ్య
తే తస్మాదుచ్యతే యజామహ ఇతి, అథ కస్మాదుచ్యతే సుగన్ధి మితి,
సర్వతో యశ ఆప్నోతి తస్మా దుచ్యతే సుగన్ధి మితి, అథ కస్మా దుచ్య
తే పుష్టివర్ధనమితి య స్సర్వా న్లోకా న్సృజతి య స్సర్వా న్లోకాగ్
స్తారయతి య స్సర్వా న్లోకా న్వ్యాప్నోతి తస్మా దుచ్యతే పుష్టివర్ధన
మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే ఉర్వారుక మివ బన్ధనా న్మృత్యో ర్ముక్షీయే
తి సం లగ్నత్వా దుర్వారుక మివ మృత్యో స్సంసారబన్ధనా త్సంల
గ్నత్వా ద్బద్ధత్వా న్మోక్షీ భవతి ముక్తో భవతి, అథ కస్మా దుచ్యతే
మామృతా దితి అమృతత్వం ప్రాప్నో త్యక్షరం ప్రాప్నోతి నిత్యత్వం ప్రా
ప్నోతి స్వయం రుద్రో భవతి, దేవాహ్వై భగవన్త మూచు స్సర్వం
నో వ్యాఖ్యాతమ్, అథ కై ర్మన్త్రై స్స్తుతా భగవతీ స్వాత్మానం దర్శయ
తి తాం త్సర్వాం చ్ఛైవా న్వైష్ణవాం త్సౌరా న్గాణేశా న్నో బ్రూ
హీతి, స హోవాచ భగవాం స్త్ర్యమ్బకే నానుష్టుభేన మృత్యుఞ్జయ
ముపాసయేత్, పూర్వేణాధ్వనా వ్యాప్త మేకాక్షర మితి స్మృతమ్,
ఓం నమశ్శివాయేతి యాజుషమన్త్రోపాసకో రుద్రత్వం ప్రాప్నోతికల్యా
ణం ప్రాప్నోతి య ఏవం వేద, తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యన్తి
సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, విష్ణో స్సర్వతో ముఖస్య స్నేహో
యథా పలలపిండ మోతప్రోత మనువ్యాప్తం వ్యతిరిక్తం వ్యాప్నుత ఇతి
వ్యాప్నువతో విష్ణో స్తత్పరమం పదం పరం వ్యోమేతి పరమం పదం
పశ్యన్తి వీక్షంతే సూరయో బ్రహ్మాదయో దేవా సఇతి సదా హృద
య ఆదధతే తస్మా ద్విష్ణో స్స్వరూపమ్, వసతి తిష్ఠతి భూతే ష్వితి
వాసుదేవ ఇతి, ఓం నమఇతి త్రీ ణ్యక్షరాణి, భగవత ఇతి చత్వారి,
వాసుదేవాయేతి పంచాక్షరాణి, ఏతద్వై వాసుదేవస్య ద్వాదశార్ణ
మభ్యేతి సోఽప్లవం తరతి స సర్వమాయు రేవైతి విన్దతే ప్రాజాపత్యగ్
రాయ స్పోషంగాపత్యఞ్చ సముశ్నుతే ప్రత్యగానన్దం బ్రహ్మపురుషం
ప్రణవస్వరూపమ్, అకార ఉకారో మకారఇతి తా నేకధా సమ్భవతి

తదోమితి, హꣳసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణ
సత్, నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం
బృహత్, హꣳస ఇత్యేతస్మాన్నో రక్షర ద్విత్రయేణ ప్రభాపుంజేన సారే
ణ ధృత మబ్జాగోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతꣳ సత్యా ప్రభా పుంజి
న్యుపాసన్త్యా ప్రజ్ఞాభి శ్శక్తిభిః పూర్వꣳ సౌర మధీయాంన [1]స్సర్వఫల
మశ్నుతే సవ్యోమ్ని పరమే ధామని సౌరే నివసతి, గణానాన్త్వేతి
త్రైష్టుభేన పూర్వేణాధ్వనా మను నైకార్ణేన గణాధిప మభ్యర్చ్య
గణేశత్వం ప్రాప్నోతి, అథ గాయత్రీ సావిత్రీ సరస్వత్య జపామా
తృకాప్రోక్తా తయా స్సర్వ మిదం వ్యాప్తమ్, ఐం వాగీశ్వరివిద్మహే
క్లీం కామేశ్వరి ధీమహి, సౌ స్తన్నశ్శక్తిః ప్రచోదయా దితి, గాయ
త్రీ ప్రాత స్సావిత్రీ మధ్యందినే సరస్వతీ సాయ మితి, నిరంతర మజపా
హꣳస ఇత్యేవం మాతృకాపఞ్చాశద్వర్ణవిగ్రహేణా కారాదిక్షకా
రాంతేన వ్యాప్తాని భువనాని శాస్త్రాణి ఛందాꣳ సీత్యేవం భగవతీ
సర్వం వ్యాప్నోతీ త్యేవ తస్యైవై నమో నమః, ఇతి తా న్భగవా న
బ్రవీదేతైర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవీꣳ స్తౌతి ససర్వం పశ్యతి సోఽమృతత్వ
ఞ్చగచ్ఛతి యఏవం వేదేత్యుపనిషత్

చతుర్ధోపనిషత్.

ఓం దేవాహవై భగవంత మబ్రువన్ స్వామి న్నః కథితꣳ
స్ఫుటం క్రియాకాండꣳ సవిషయం త్రైపురమిత యథ పరమం నిర్విశే
షం కథయ స్వేతి, తాన్ హోవాచ భగవాంస్తురీయయా మాయ
యాంత్యయా నిర్దిష్టం పరం బ్రహ్మేతి పరమపురుషం చిద్రూపంపరమా
త్మేతి చ, స శ్రోత్రిణామస్తా ద్రష్టాఽదేష్టా ప్రష్టా స్పృష్టాఽఘ్రాష్టా
విజ్ఞాతా ప్రజ్ఞాతా సర్వేషాం పురుషాణా మంతః పురుష స్స ఆత్మా సవి
జ్ఞేయ ఇతి, నతత్ర లోకాలోకా నతత్ర దేవా దేవాః పశవోఽపశ
స్తాపసోనతాపసః పౌల్కసో నపౌల్కసో విప్రానవిప్రా స్సఇ త్యేకమేవ
పరం బ్రహ్మ విభ్రాజతే నిర్వాణం న తత్ర దేవా ఋషయః
పితర ఈశతే ప్రతిబుద్ధ స్సర్వ విద్యేతి, తత్రైతే శ్లోకాభవన్తి,
అతోనిర్విషయం నిత్యం మనః కార్యం ముముక్షుణా, యతో

1 స్సర్వం ఫల.

నిర్విషయో నామ మనసో ముక్తి రిష్యతే, మనోహి ద్వివిధం ప్రోక్తం
శుద్ధఞ్చాశుద్ధ మేవచ, అశుద్ధం కామసఙ్కల్పం శుద్ధం కామవివర్జితం, మనఏవ
మనుష్యాణాం కారణం బన్ధమోక్షయోః, బన్ధనం విషయాసక్తిర్ముక్త్యై
నిర్విషయం మనః, నిరస్తవిషయాసఙ్గం సన్నిరుధ్య మనో హృది, య
దాయా త్యమనీభావ స్తదా తత్పరమం పదమ్, తావదేవని రోద్ధవ్యం
యావద్ధృది గతం క్షయమ్, ఏతజ్జ్ఞానఞ్చ ధ్యానఞ్చ శేషోఽన్యో గ్రం
థవిస్తరః, నైవ చిన్త్యం నచాచిన్త్యం నచిన్త్యం చిన్త్య మేవచ, పక్ష
పాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మ సమ్పద్యతే ధ్రువమ్, స్వరేణ సల్లయే ద్యోగీ స్వరం
సమ్భావయే త్పరమ్, అస్వరేణతు భావేన నభావో భావ ఇష్యతే, తదే
వ నిష్కళం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం నిరఞ్జనమ్, తద్బ్రహ్మాహ మితి జ్ఞాత్వా
బ్రహ్మ సమ్పద్యతే క్రమాత్, నిర్వికల్ప మనన్తఞ్చ హేతుదృష్టాన్త
వర్జితమ్, అప్రమేయ మనాద్యఞ్చ యజ్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే బుధః, నని
రోధో న చోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షు ర్నవై ముక్త
ఇత్యేషా పరమార్థతా, ఏకఏవాత్మ మన్తవ్యో జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిషు,
స్థానత్రయవ్యతీతస్య పునర్జన్మ నవిద్యతే, ఏకఏవహి భూతాత్మా భూతే
భూతే వ్యవస్థితః, ఏకధా బహుధా చైవ దృశ్యతే జలచన్ద్రవత్, ఘట
సంవృత మాకాశం నీయమానే ఘటే యథా, ఘటోనీయేత నాకాశం
తథా జీవో నభోపమః, ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః,
తద్భేదేచ నజానాతి సజానాతిచ నిత్యశః, శబ్ద మాయావృతో యావ
త్తావ త్తిష్ఠతి పుష్కలే, భిన్నే తమసి చైకత్వ మేకఏ వానుపశ్యతి, శబ్దా
ర్ణ మపర బ్రహ్మ తస్మిన్ క్షీణే యదక్షరమ్, తద్విద్వా నక్షరం ధ్యాయే
ద్యదిచ్ఛే చ్ఛాన్తి మాత్మనః, ద్వే బ్రహ్మణీ హి మన్తవ్యే శబ్దబ్రహ్మ
పరం చయత్, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరం బ్రహ్మాధి గచ్ఛతి, గ్రన్థ మభ్య
స్య మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, పలాల మివ ధాన్యార్థీ త్యజేద్గ్రన్థ
మశేషతః, గవా మనేకవర్ణానాం క్షీర స్యాప్యేకవర్ణతా, క్షీరవత్పశ్యతి
జ్ఞానం లిఙ్గినస్తు గవాం యథా, జ్ఞాననేత్రం సమాధాయ సముహత్పరమం
పదమ్, నిష్కళం నిశ్చలం శాన్తం బ్రహ్మాహ మితి సంస్మరే దితి, ఇత్యే
కం పరం బ్రహ్మ రూపం సర్వభూతాధివాసం తురీయం జానీతే సోఽక్షరే
పరమే వ్యోమ న్నధివసతి, య ఏతాం విద్యాం తురీయాం బ్రహ్మయోని

స్వరూపాం తామి హాయుషే శరణమహం ప్రపద్యే, ఆకాశాద్యనుక్ర
మేణ సర్వేషాం వా ఏతద్భూతానా మాకాశః పరాయణగ్ం సర్వాణి
హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ జాయంతే ఆకాశఏవ లీయంతే
తస్మా దేవ జాతాని జీవన్తి తస్మాదాకాశజం బీజం విన్ద్యా త్తదేవాకాశ
పీఠంస్పార్శనం పీఠగ్ం తేజః పీఠ మమృతపీఠం రత్నపీఠం జానీయా ద్యోజా
నీతే సోమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి తస్మా దేతాం తురీయాగ్ం శ్రీకామరాజీయా
మేకాదశధా భిన్నా మేకాక్షరం బ్రహ్మేతి యోజానీతే సతురీయం పదం
ప్రాప్నోతి యఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౮౧. అథర్వణీయ దేవ్యుపనిషత్.

శ్లో. శ్రీదేవ్యుపనిషద్విద్యా వేద్యాపారసుఖాకృతీ,
త్రైపదం బ్రహ్మచైతన్య రామచంద్రపదంభజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిఃఓమ్ సర్వే వై దేవా దేవీ ముపతస్థుః, కాసి త్వం మహా
దేవి, సా బ్రవీదహం బ్రహ్మస్వరూపిణీ, మత్తః ప్రకృతిపురుషాత్మక ఞ్జగ
త్, శూన్యఞ్చాశూన్యఞ్చ, అహ మానందా నానందాః, అహం విజ్ఞా
నా విజ్ఞానే, అహం బ్రహ్మా బ్రహ్మణీ వేదితవ్యే, ఇత్యా హాథర్వశ్రుతిః,
అహం పఞ్చభూతా న్యపఞ్చభూతాని, అహ మఖిల ఞ్జగత్, వేదోఽహ
మవేదోఽహమ్, విద్యాహ మవిద్యాహమ్, అజాహ మనజాహమ్, అధ
శ్చోర్ధ్వఞ్చతిర్యక్చాహమ్, అహగ్ం రుద్రేభి ర్వసుభి శ్చరా మ్యహ మాది
త్యై రుతవిశ్వదేవైః, అహం మిత్రావరుణా వుభా బిభ ర్మ్యహ మిన్ద్రాగ్నీ
అహమశ్వినా వుభౌ, అహగ్ం సోమం త్వష్టారం పూషణం భగం దధామ్య
హమ్, విష్ణు మురుక్రమం బ్రహ్మాణ ముత ప్రజాపతిం దధామి, అహం
దధామి దవిణగ్ం హవిష్మతే సుప్రావ్యే యజమానాయ సున్వతే

అహగ్ం రాష్ట్రీ సఙ్గమనీ వసూనా మహగ్ం సువే పితర మస్య మూర్ధన్, మమ యోని రప్స్వన్త స్సముద్రే యఏవం వేద సదేవీపద మాప్నోతి, తే దేవా అబ్రువన్, నమో దేవ్యై మహాదేవ్యై శివాయై సతతం నమః, నమః ప్రకృత్యై భద్రాయై నియతాః ప్రణతా స్స్మతామ్, తామగ్నివర్ణాం తపసా జ్వలన్తీం వైరోచనీం కర్మఫలేషుజుష్టామ్, దుర్గాం దేవీగ్ం శరణ మహం ప్రపద్యే సుతరాం నాశయతే తమః, దేవీంవాచమజనయన్త దేవా స్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదన్తి, సానో మంద్రేషమూర్జందుహానా ధేను ర్వాగస్మా నుపసుష్టు తైతు, కాళరాత్రిం బ్రహ్మస్తుతాం వైష్ణవీగ్ం స్కందమాతరమ్, సరస్వతీ మదితిం దక్షదుహితరంనమామః పావనాగ్ం శివామ్, మహాలక్ష్మీచ విద్మహే సర్వసిద్ధీచ ధీమహి, తన్నో దేవీః ప్రచోదయాత్, అదితి ర్హ్యజనిష్టదక్షయా దుహితాతవ, తాం దేవా అన్వజాయన్త భద్రా అమృతబంధవః, కామో యోనిః కామకలా వజ్రపాణి ర్గుహా హస మాతరిశ్వాభ్ర మింద్రః, పున ర్గుహా సకలా మాయయాచ పునః కోశా విశ్వమాతాది విద్యోమ్, ఏషాత్మశక్తి రేషా విశ్వమోహినీ పాశాఙ్కుశధనుర్బాణధరా, ఏషా శ్రీమహావిద్యా, యఏవం వేద సశోకం తరతి, నమస్తే అస్తు భగవతి భవతీ మాత రస్మా న్పాతు సర్వతః, సైషాష్టౌ వసవ స్సైషైకాదశ రుద్రా స్సైషా ద్వాదశాదిత్యా స్సైషా విశ్వేదేవా స్సోమపా అసోమపాశ్చ, సైషా యాతుధానా అసురా రక్షాగ్ంసి పిశాచా యక్షా స్సిద్ధా స్సైషా సత్వరజస్తమాగ్ంసి, సైషా ప్రజాపతీంద్ర మనవః సైషా, గ్రహనక్షత్రజ్యోతీగ్ంషి కలాకాష్ఠాది కాలరూపిణీ, తామహం ప్రణౌమినిత్యమ్, తాపహారిణీందేవీం భుక్తిముక్తిప్రదాయినీమ్, అనన్తాం విజయాగ్ం శుద్ధాగ్ం శరణ్యాగ్ం శివదాగ్ం శివామ్, వియదీకారసంయుక్తవీతిహోత్రసమన్వితమ్, అర్ధేందులసితం దేవ్యా బీజగ్ం సర్వార్థసాధకమ్, ఏవమేకాక్షరం మంత్రం యతయ శ్శుద్ధచేతసః, ధ్యాయన్తి పరమానందమయాజ్ఞానామ్బురాశయః, వాఙ్మయా బ్రహ్మభూ స్తస్మాత్షష్ఠం వక్త్ర సమన్వితమ్, సూర్యో వామ శ్రోత్ర బిందు[1]స్సంయుతష్టాత్తృతీయకమ్, నారాయణేన సంయుక్తో వాయు శ్చాధర సంయుతః, విచ్చే నవార్ణకోఽర్ణ

1 సంయుతాష.

స్స్వాత్మానందదాయకః, హృత్పుండరీకమధ్యస్థాం ప్రాత స్సూర్య
సమప్రభామ్, పాశాంకుశధరాం సౌమ్యాం వరదాభయహస్తకామ్,
త్రినేత్రాం రక్తవసనాం భక్తకామదుఘాం భజే, నమామి త్వామ
హం దేవి మహాభయ వినాశినీమ్, మహాదుర్గప్రశమనీం మహాకారుణ్య
రూపిణీమ్, యస్యాః స్వరూపం బ్రహ్మాదయో నజానన్తి తస్మా దుచ్యతే
ఽజ్ఞేయా, యస్యా అన్తో నవిద్యతే తస్మా దుచ్యతేఽనన్తా, యస్యా గ్రహ
ణం నోపలభ్యతే తస్మా దుచ్యతే లక్ష్యా, యస్యా జననం నోపలభ్యతే
తస్మాదుచ్యత అజా, ఏకైవ సర్వత్ర వర్తతే తస్మాదుచ్యత ఏకా, ఏకైవ
విశ్వరూపిణీ తస్మాదుచ్యతే నైకా, అతఏవోచ్యతే జ్ఞేయా నన్తా లక్ష్యా
జైకాఽనైకేతి, మన్త్రాణాం మాతృకా దేవీశబ్దానాం జ్ఞానరూపిణీ, జ్ఞానా
నాం చిన్మయాతీతా శూన్యానాం శూన్యసాక్షిణీ, యస్యాః పరతరం
నాస్తి సైషా దుర్గా ప్రకీర్తితా, దుర్గాత్సంత్రాయతే యస్మా ద్దేవీదుర్గేతి
కథ్యతే, ప్రపద్యే శరణం దేవీం దుం దుర్గే దురితం హరః, తాం దుర్గాం
దుర్గమాం దేవీం దురాచారవిఘాతినీమ్, నమామి భవభీతోఽహం సం
సారార్ణవతారిణీమ్, ఇదమథర్వశీర్షం యోఽధీతే సపంచాథర్వశీ
ర్షజపఫల మవాప్నోతి, ఇద మథర్వశీర్షం జ్ఞాత్వా యోఽర్చాం స్థాప
యతి, శతలక్షం ప్రజప్త్వాపి సోఽర్చాసిద్ధిం విందతి, శత మష్టోత్తరం
చాస్యాః పురశ్చర్యావిధిస్స్మృతః దశవారం పఠే ద్యస్తుసద్యః పాపైః
ప్రముచ్యతే, మహాదుర్గాణి తరతి మహాదేవ్యాః ప్రసాదతః, ప్రాతరధీ
యానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం
పాపం నాశయతి, తత్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో
భవతి, నిశీథే తురీయసంధ్యాయాం జప్త్వా వాక్సిద్ధి ర్భవతి, నూతనప్రతి
మాయాం జప్త్వా దేవతాసాన్నిధ్యం భవతి, ప్రాణప్రతిష్ఠాయాం జప్త్వా
ప్రాణానాం ప్రతిష్ఠా భవతి, భౌమాశ్విన్యాం మహాదేవీసన్నిధౌ జప్త్వా
మహామృత్యుం తరతి యఏవం వేదే త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి శ్రీదేవ్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౨. ఋగ్వేదీయ త్రిపురోపనిషత్.

శ్లో. త్రిపురోపనిషద్వేద్య పారమైశ్వర్యవైభవమ్,
అఖండానందసామ్రాజ్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః.

హరిః ఓం. తిస్రః పురస్త్రిపథా విశ్వచర్షణా అత్రా కథా అక్షరా స్సన్నివిష్టాః, అధిష్ఠాయైనా అజరా పురాణీ మహత్తరా మహిమా దేవతానాం, నవయోని ర్నవచక్రాణి దీధిరే, నవైవ యోగా నవయోగిన్యశ్చ, నవానాం చక్రా అధినాథా స్స్యోనా నవ భద్రా నవముద్రామహీనాంఏకా సఆసీ త్ప్రథమాసాన వాఽసీదాసోన వింశ దాసోన త్రింశాత్, చత్వారింశ దథ తి స్సమిధా ఉశతీ రివ మాతరో మా విశంతు, ఊర్ధ్వ[1]జ్వలజ్జ్వలనం జ్యోతి రగ్రేతమో వై తిరశ్చీన మజరం తద్రజోఽభూత్, ఆనందనం మోదనం జ్యోతి రిందో రేతా ఉవై మండలామండయంతి, యా స్తిస్రో రేఖా స్సదనాని భూ స్త్రీ స్త్రివిష్టపా స్త్రిగుణా స్త్రిప్రకారాః, ఏతత్త్రయంపూరకం పూరకాణాం మన్త్రీ ప్రథతే మదనో మదన్యా, మదన్తికామానినీ మంగళాచ సుభగాచ సా సున్దరీసిద్ధిమత్తా, లజ్జా మతి స్తుష్టి రిష్టాచ పుష్టా లక్ష్మీ రుమా లలితా లాలపంతీ, ఇమాం విజ్ఞాయ సుధయా మదంతి పరిస్స్రుతా తర్పయంత స్స్వపీఠమ్, నాకస్య పృష్ఠే మహతో వసన్తి పరంధామ త్రైపుర ఞ్చావిశంతి, కామో యోనిః కామకలా వజ్రపాణి ర్గుహాహసా, మాతరిశ్వాభ్ర మింద్రః, పునర్గుహా సకలా మాయయాచ పురూచ్యేషా విశ్వమాతాదివిద్యా షష్ఠం సప్తమ మథ వహ్నిసారథి మస్యామూలత్రిక మాదేశ యంతః, కథ్యం కవిం కల్పకం కామ మీశం తుష్టువాంసో అమృతత్వం భజంతే, పురం హంత్రీముఖం విశ్వమాతూ రవే రేఖా స్వరమధ్యం తదేషా, బృహత్తిథి ర్దశ పఞ్చచ నిత్యా సషోడశీకం పురమధ్యం బిభర్తి, యద్వా మండ

లాద్యాస్తసబింబ మేకమ్, ముఖ ఞ్చాధ స్త్రీణి గుహాసదనాని, కామిా కలా జ్కామరూపాం చికిత్వా నరోజాయతే కామరూపశ్చకామః, పరిస్రుతం ఝష మాజం పలఞ్చ భక్తాని[1] యోని స్సుపరిష్కృతాశ్చ నివేదయన్ దేవతాయై మహాత్మ్య స్వాత్మీకృతేసుకృతీ సిద్ధి మేతి, సృణ్యేవ సితయా విశ్వచర్షణిః పాశేనైవ ప్రతిబధ్నా త్యభీకాన్, ఇషుభిః పఞ్చభి ర్ధనుషాచ విధ్య త్యాదిశక్తి రరుణా విశ్వజన్యా, భగ శ్శక్తి ర్భగవాన్ కామ ఈశ ఉభదాతాగా విహ సౌభగానామ్, సమప్రధానౌ సమస త్వౌ సమోజౌ తయో శ్శక్తి రజరా విశ్వయోనిః, పరిస్రుతా హవిషా భావితేన ప్రసంకోచేగళితే వైమనస్కః, శర్వ స్సర్వస్య జగతో విధాతాధర్తా హర్తా విశ్వరూపత్వ మేతి, ఇయం మహోపనిష త్త్రైపుర్యా యామక్షయం పరమోగీర్భి రీట్టే, ఏషర్గ్యజుః పరమేతచ్చ సామా యమథ ర్వేయ మన్యాచ విద్యా, ఓం హ్రీం ఓం హ్రీ మిత్యుపనిషత్

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః.

ఇతి త్రిపురోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౩. యాజుషీయ కఠోపనిషత్.

శ్లో॥ శ్రీకఠోపనిషద్విద్యా వేద్యాపారసుఖాకృతీ,
త్రైపదం బ్రహ్మచైతన్య రామచంద్రపదంభజే.

ఓమ్ సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. దేవాహవై భగవన్త మబ్రువన్నధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యామ్, స ప్రజాపతి రబ్రవీత్, సశిఖా న్కేశా న్నిష్కృష్య విసృజ్యయజ్ఞోపవీతం నిష్కృష్య పుత్రం దృష్ట్వాత్వం బ్రహ్మా త్వం యజ్ఞ స్త్వం వషట్కార స్త్వమోంకార స్త్వగ్ స్వాహా త్వగ్ స్వధా త్వం ధాతా త్వం విధాతా త్వం త్వష్టా త్వం ప్రతిష్ఠాఽసీతి వదేత్, అథ

---

1 యోనీ.

పుత్రోవదత్యహం బ్రహ్మోఽహంయజ్ఞోఽహంవషట్కారోఽహ మోం
ఙ్కారోఽహగ్‌ స్వాహాఽహగ్‌ స్వధాఽహం ధాతాఽహం విధాతా
ఽహం త్వష్టాహం ప్రతిష్ఠాస్మీతి, తానేతా న్యను వ్రజ న్నశ్రు మా
పాతయే ద్యదశ్రు మాపాతయే త్ప్రజాం విచ్ఛిన్ద్యాత్, ప్రదక్షిణ మా
వృత్త్య తచ్చైత చ్చానవేక్షమాణాః ప్రత్యాయంతి సస్వర్గ్యో భవతి,
బ్రహ్మచారీ వేద మధీత్య వేదోక్తాచరిత బ్రహ్మచర్యో దారా నాహృ
త్య పుత్రా నుత్పాద్య తాననురూపాదిభి ర్వితత్యేష్ట్వాచ శక్తితో య
జ్ఞై స్సన్న్యసే ద్గురుభి రనుజ్ఞాతశ్చ బాన్ధవైశ్చ సోఽరణ్యం పరేత్య
ద్వాదశ రాత్రం పయసాఽగ్నిహోత్రం జుహుయా ద్ద్వాదశరాత్రం
పయో భక్షస్స్యాద్ద్వాదశరాత్ర స్యాంతే అగ్నయే వైశ్వానరాయ
ప్రజాపతయే చ ప్రాజాపత్యం చరుం వైష్ణవం త్రికపాల మగ్నిగ్‌ సగ్‌స్థి
తాని పూర్వాణి దారుపాత్రా ణ్యగ్నౌ జుహుయా న్మృణ్మయా న్యప్సు
జుహుయా త్తైజసాని గురవే దద్యాత్ మాత్వం మా మపహాయపరా
గాః నాహం త్వా మపహాయ పరాగామితి గార్హపత్య దక్షిణాగ్న్యా
హవనీ యే ష్వరణిదేశా ద్భస్మముష్టిం పిబేది త్యేకే, సశిఖా న్కేశా
న్నికృత్య విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం భూస్స్వాహే త్యప్సు జుహుయా
దత ఊర్ధ్వమనశన మపాం ప్రవేశ మగ్నిప్రవేశం వీరాధ్వానం మహా
ప్రస్థానం వృద్ధాశ్రమం వాగచ్ఛేత్, పయసా యం ప్రాశ్నీయా త్సోస్య
సాయగ్‌ హోమో యత్ప్రాత స్సోఽయం ప్రాత ర్యద్దర్శే తద్దర్శనం
యత్పౌర్ణమాస్యతత్పౌర్ణమాస్యం యద్వసం తే కేశ శ్మశ్రులోమ
నఖాని వాపయే త్సోఽస్యాగ్నిష్టోమ స్సన్న్యస్యాగ్నిం న పునరావర్త
యే ద్మృత్యు ర్జాయమావహ మిత్యధ్యాత్మ మన్త్రా న్జపేత్స్వస్తి
సర్వజీవేభ్య ఇత్యుక్త్వాఽత్మాన మనన్యం ధ్యాయం స్తదూర్ధ్వబాహు
ర్విముక్తిమార్గో భవేద నికేత శ్చరేద్భిక్షాశీ యత్కించి న్నదద్యా
ల్లవైకం న ధావయే జ్జంతు సగ్‌రక్షణార్థం వర్షవర్జమితి, తదపి శ్లోకా
భవంతి. కుండికాం చమసం శిక్యం త్రివిష్టపముపానహౌ, శీతోపఘాతి

నీం కంథాం కౌపీనాచ్ఛాదనం తథా, పవిత్రం స్నానశాటీఞ్చ ఉత్తరా
సంగ మేవచ, యజ్ఞోపవీతం వేదాంశ్చ సర్వం తద్వర్జయే ద్యతిః
స్నానం పానం తథా శౌచ మద్భిః పూతాభి రాచరేత్, నదీపులినశా
యీ స్యాద్దేవాగారేషు వా స్వపేత్, నాత్యర్థం సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీర
ముపతాపయేత్, స్తూయమానో నతుష్యేత నిన్దితో నశపే త్పరాన్
బ్రహ్మచర్యేణ సన్తిష్ఠే దప్రమాదేనమస్కరీ, దర్శనం స్పర్శనం కేళిః
కీర్తనం గుహ్యభాషణమ్, సఙ్కల్పోఽధ్యవసాయశ్చ క్రియానిర్వృత్తి
రేవచ, ఏతన్మైథున మష్టాఙ్గం ప్రవదంతి మనీషిణః, విపరీతం బ్రహ్మచర్య
మనుష్ఠేయం ముముక్షుభిః, యజ్జగద్భాసకం భానం నిత్యం భాతి స్వతః
స్ఫురత్, సఏవజగత స్సాక్షీ సర్వాత్మా విమలాకృతిః, ప్రతిష్ఠా సర్వ
భూతానాం ప్రజ్ఞాన ఘనలక్షణః, నకర్మణా నప్రజయా నచాన్యేనాపి
కేన చిత్, బ్రహ్మ వేదనమాత్రేణ బ్రహ్మాప్నోత్యేవ మానవః. తద్వి
ద్యావిషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమ్, సంసారేచ గుహా వా
చ్యే మాయాజ్ఞానాదిసంజ్ఞకే, నిహితం బ్రహ్మ యో వేద పరమే వ్యో
మ్ని సంజ్ఞితే, సోఽశ్నుతే సకలాన్కామాన్క్రమేణ ద్విజోత్తమః, ప్ర
త్యగాత్మాన మజ్ఞాన మాయాశక్తేశ్చ సాక్షిణమ్, జ్ఞాత్వా బ్రహ్మాహ
మస్మీతి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్, బ్రహ్మభూతాత్మన స్తస్మా దేతస్మాచ్ఛ
క్తిమిశ్రితాత్, అపఞ్చీకృతఆకాశ సమ్భూతో రజ్జుసర్పవత్, ఆకాశా
ద్వాయుసంజ్ఞస్తు స్పర్శోఽపఞ్చీకృతః పునః, వాయో రగ్ని స్తథాచాగ్నే
రాప అద్భ్యో వసున్ధరా, తాని భూతాని సూక్ష్మాణి పఞ్చీ
కృత్యేశ్వర స్తదా, తేభ్య ఏవ విసృష్టం త ద్బ్రహ్మాండాది శివే
నహ, బ్రహ్మాండస్యోదరే దేవా దానవా యక్ష కిన్నరాః, మనుష్యాః
పశుపక్ష్యాద్యా స్తత్తత్కర్మానుసారతః, అస్థిస్నాయ్వాది రూపోఽయం
శరీరం భాతి దేహినామ్, యోఽయ మన్నమయో హ్యాత్మా భాతి సర్వ
శరీరిణః, తతః ప్రాణమయో హ్యాత్మా విభిన్న శ్చాన్తరస్థితః, తతో మనో
మయో హ్యాత్మా విభిన్నశ్చాన్తర స్థితః, తతో విజ్ఞానఆత్మాతు తతోఽ

న్యశ్చాన్తరస్థితః, అన్నమయఆత్మా తు తతోఽన్యశ్చాన్తరస్థితః, యోఽ
య మన్నమయ స్సోఽయం పూర్ణః ప్రాణమయేన తు, మనోమయేన
ప్రాణోఽపి తథాపూర్ణస్స్వభావతః, తథా మనోమయో హ్యాత్మా పూ
ర్ణో జ్ఞానమయేన తు, ఆనన్దేన సదా పూర్ణస్సదా జ్ఞానమయ స్సుఖమ్,
తథానందమయ శ్చాపి బ్రహ్మణోఽన్యేన సాక్షిణా, సర్వాంతరేణ పూర్ణ
శ్చ బ్రహ్మ నాన్యేన కేనచిత్, యదిదం బ్రహ్మపుచ్ఛాఖ్యం సత్యజ్ఞానా
ద్వయాత్మకమ్, సారమేవ రసం లబ్ధ్వా సాక్షాద్దేహీ సనాతనమ్, సుఖీ
భవతి సర్వత్ర అన్యథా సుఖితా కుతః, అసత్యస్మిన్పరానన్దే స్వాత్మ
భూతేఽఖిలాత్మనామ్, కో జీవతి నరో జన్తుః కో వా నిత్యం విచేష్టతే,
తస్మాత్సర్వాత్మనా చిత్తే భాసమానో హ్యసౌ నరః, ఆనన్దయతి దుఃఖా
ఢ్యం జీవాత్మానం సదా జనః, యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్నదృశ్యత్వాది లక్ష
ణే, నిర్భేదం పరమాద్వైతం విన్దతే చ మహాయతిః, తదేవాభయ మిత్యం
తం కల్యాణం పరమామృతమ్, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిపరిచ్ఛేదవర్జి
తమ్, యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్నల్ప మప్యంతరం నరః, విజానాతి
తదా తస్య భయం స్యాన్నాత్ర సంశయః, అస్యైవానందకోశేన స్తమ్బా
న్తా విష్ణుపూర్వకాః, భవంతి సుఖినో నిత్యం తారతమ్య క్రమేణ తు,
తత్తత్పదవిరక్తస్య శ్రోత్రియస్య ప్రసాదినః, స్వరూపభూత ఆనందః స్వ
యం భాతి పరే యథా, నిమిత్తం కించిదాశ్రిత్య ఖలు శబ్దః ప్రవర్తతే
యతో వాచో నివర్తంతే నిమిత్తానామభావతః, నిర్విశేషే పరానందే
కథం శబ్దః ప్రవర్తతే, తస్మాదేతన్మన సూక్ష్మం వ్యావృత్తం సర్వగోచ
రమ్, యస్మాచ్ఛ్రోత్రత్వగక్ష్యాదిక ఖాదిర్మేంద్రియాణి చ, వ్యావృత్తాని
పరం ప్రాప్తుంనసమర్థాని తాని తు, తద్బ్రహ్మానంద మద్వంద్వం నిర్గుణం
సత్యచిద్ఘనమ్, విదిత్వా స్వాత్మరూపేణ నబిభేతి కుతశ్చన, ఏవం యస్తు
విజానాతి స్వగురో రుపదేశతః, ససాధ్వసాధుకర్మభ్యాం సదా న[1]పతతి
ప్రభుః, [2]తప్యతాపకరూపేణ విభాత మఖిలం జగత్, ప్రత్యగాత్మతయా

1 తపతి. 2 తాప్య.

భాతి జ్ఞానా ద్వేదాంతవాక్యజాత్, శుద్ధమీశ్వరచైతన్యం జీవచైతన్యమే
వచ, ప్రమాతాచ ప్రమాణఞ్చ ప్రమేయఞ్చ ఫలం తథా, ఇతి సప్తవిధం
ప్రోక్తం భిద్యతే వ్యవహారతః, మాయోపాధి వినిర్ముక్తం శుద్ధమిత్యభిధీ
యతే, మాయాసంబంధత శ్చేశో జీవోఽవిద్యావశ స్తథా, అంతఃక
రణ సంబంధా త్ప్రమాతేత్యభిధీయతే, తథాతద్వృత్తిసంబంధా త్ప్ర
మాణ మితి కథ్యతే, అజ్ఞాతమపి చైతన్యం ప్రమేయ మితి కథ్యతే,
తథాజ్ఞాతంచ చైతన్యం ఫలమిత్యభిధీయతే, సర్వోపాధివినిర్ముక్తం స్వా
త్మానం భావయే త్సుధీః, ఏవం యోవేద తత్త్వేన బ్రహ్మభూయాయ
కల్పతే, సర్వవేదాంతసిద్ధాంత సారం వచ్మి యథార్థతః, స్వయం మృ
త్వా స్వయం భూత్వా స్వయమేవావశిష్యత ఇత్యుపనిషత్.

సహనావవత్వితి శాన్తిః

ఇతి కఠోపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః

౧౪. అథర్వణీయ భావనోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాపదతత్కార్యం శ్రీచక్రోపరిభాసురమ్,
బిందురూపశివాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం. భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓం ఆత్మానమఖండలాకారమావృత్య సకల బ్రహ్మాండమండలం స్వ
ప్రకాశం ధ్యాయేత్. శ్రీ[1]గురుః పరమకారణభూతా శక్తిః, కేన నవరన్ధ్ర
రూపో దేహః, నవశక్తి మయుగ్ [2]శ్రీచక్రమ్, వారాహీ పితృరూపా కురు
కుళ్ళా భేరుణ్డా దేవతా మాతా, పురుషార్థా స్సాగరాః, దేహో నవ
రత్న ద్వీపః, ఆధారనవక ముద్రా శక్తయః, త్వగాదిసప్తధాతుభి రనేకై

1 సర్వ. 2 రూపగ్.

సంయుక్తాః సఙ్కల్పాః కల్పతరవః, తేజః కల్పకోద్యానమ్, రసనయా
భావ్యమానా మధురామ్లతిక్తకటుకషాయలవణ[1]రసాః షడృతవః, క్రియా
శక్తిః పీఠమ్, కుణ్డలినీజ్ఞానశక్తిర్గృహమ్, ఇచ్ఛాశక్తిర్మహాత్రిపురసుంద
రీ, జ్ఞాతా హోతా జ్ఞానమర్ఘ్యం జ్ఞేయగ్ హవిః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయా
నామభేదభావనగ్ శ్రీచక్రపూజనమ్, నియతిసహిత శృంగారాదయో
నవరసా అణిమాదయః, కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య పుణ్య
పాపమయా బ్రాహ్మ్యాద్యష్టశక్తయః, పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశశ్రోత్ర
త్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థ మనోవికారాః షోడశ
శక్తయః, వచనాదానాగమన విసర్గానంద హానోపాదానోపేక్షా బుద్ధ
యోఽనంగకుసుమాదిశక్తయోఽష్టౌ, అలమ్బుసా కుహూ విశ్వోదరీ
వరుణా హస్తిజిహ్వా యశస్వత్యశ్వినీ గాంధారీ పూషా శంఖినీ సరస్వతీ
ఇడా పింగళా సుషుమ్నా చేతి చతుర్దశనాడ్యః సర్వసంక్షోభిణ్యాది
చతుర్దశార దేవతాః, ప్రాణాపాన వ్యానోదానసమాననాగకూర్మకృకర
దేవదత్తధనంజయా ఇతి దశవాయవః సర్వసిద్ధిప్రదాది దేవ్యో బహిర్ద
శారకా దేవతాః, ఏతద్వాయుదశకసంసర్గోపాధిభేదేన రేచకపూరక
శోషకదాహక ప్లావకామృతమితిప్రాణముఖ్యత్వేన పఞ్చ[2]విధోఽస్తిమ
నుష్యాణాం మోహకో దాహకో భక్ష్యభోజ్య లేహ్యచోష్య పేయా
త్మకం చతుర్విధమన్నం పాచయత్యేతా దశ[3]ధనకలాః సర్వజ్ఞత్వా
ద్యంతర్దశార దేవతాః, శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేచ్ఛాసత్వరజస్తమో గుణా వ
శిన్యాదిశక్తయోఽష్టౌ, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః పఞ్చతన్మాత్రాః పఞ్చపు
ష్పబాణాః, మన ఇక్షుధనుః, వశ్యో బాణో రాగః పాశో ద్వేషోఽఙ్కు
శః, అవ్యక్తమహత్తత్త్వాహఙ్కారాః కామేశ్వరీ వజ్రేశ్వరీ భగమాలి
న్యోఽన్తస్త్రికోణాగ్రగా దేవతాః, పంచదశతిథిరూపేణ కాలస్యపరిణామా
వలోకన పంచదశనిత్యాః శ్రద్ధానురూపాధీర్దేవతా, తయోః కామేశ్వరీ స

1 ఛిదా. 2 విధూజాతర రోగ్నిర్భవతి, క్షారకోద్గారకక్షోభకమోహకజృంభక
ఇత్యపాలనముఖ్యత్వేన పంచవిధోఽస్తి. తేనమను 3 వహ్ని.

దానందఘనా పూర్ణా స్వాత్మైక్యరూపా దేవతా, సలిలమితి[1] సౌహిత్యకర
ణం సత్త్వమ్, కర్తవ్యమకర్తవ్యమితి భావనాయుక్త ఉపచారః, అస్తినాస్తీతి
కర్తవ్యతానుపచారః బాహ్యాభ్యంతఃకరణానాం రూపగ్రహణయోగ్యతా
స్త్విత్యావాహనమ్, రక్తశుక్లపదైకీకరణం పాద్యమ్, ఉజ్జ్వలదామోదానం
దాసనమ్, దానమర్ఘ్యమ్, స్వచ్ఛం స్వతస్సిద్ధమిత్యాచమనీయమ్, చిచ్చం
ద్రమయీ సర్వాంగస్రవణం స్నానమ్, చిదగ్ని స్వరూపపరమానందశ
క్తిస్ఫురణం వస్త్రమ్, ప్రత్యేకం సప్తవింశతిధా భిన్నత్వేనేచ్ఛాజ్ఞానక్రి
యాత్మక బ్రహ్మగ్రంథిమద్రసతంతు బ్రహ్మనాడీ బ్రహ్మసూత్రమ్, స్వవ్యతిరి
క్తవస్తుసంగరహితస్మరణం విభూషణమ్, సత్సంగపరిపూరితతానుస్మర
ణం గంధః, సచ్ఛంఖ (పరిపూరణానుస్మరణమితిపాఠాంతరం) సమస్తవిష
యాణాం మనసః స్థైర్యేణానుసంధానం కుసుమమ్, తేషామేవ సర్వ
దా స్వీకరణం ధూపః, పవనావచ్ఛిన్నోర్ధ్వజ్వలన సచ్చిదుల్కాకాశదే
హో దీపః, సమస్తయాతాయాతవర్జ్యం నైవేద్యమ్, అవస్థాత్రయైకీక
రణం తాంబూలమ్, మూలాధారాదా బ్రహ్మరంధ్రపర్యంతం బ్రహ్మరం
ధ్రాదా మూలాధారపర్యంతం గతాగతరూపేణ ప్రాదక్షిణ్యమ్, తురీయా
వస్థా నమస్కారః, దేహశూన్యప్రమాతృతానిమజ్జనం బలిహరణమ్,
సత్యమస్తి కర్తవ్యమకర్తవ్యమౌదాసీన్య నిత్యాత్మవిలాపనం హో
మః, స్వయం తత్పాదుకానిమజ్జనం పరిపూర్ణధ్యానమ్, ఏవం ముహూ
ర్తత్రయం భావనయా యుక్తో భవతి, తస్య దేవతాత్మైక్యసిద్ధిః, చింతిత
కార్యాణ్యయత్నేన సిధ్యంతి, స ఏవ శివయోగీతి కథ్యతే కాదిహాదిమతో
క్తేన భావనా ప్రతిపాదితా జీవన్ముక్తో భవతి య ఏవం వేద ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః,

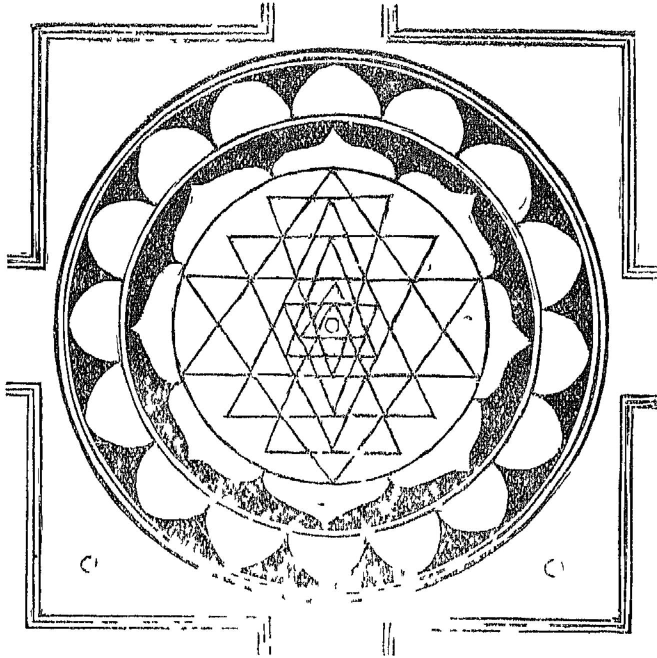
ఇతి భావనోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1 శా.

శ్రీచక్రం.

త్రిపురాతాపినీ ప్రోక్తం త్రిపురోపనిషత్స్వపి, భావనోపనిషద్భా
వ్యం శ్రీచక్ర మిహ లిఖ్యతే కల్యాణపురసిద్ధాంతిసుబ్రహ్మణ్య మనీషిణా,
ఆలోచ్య మంత్ర శాస్త్రాణి కశ్చిదర్థ ఇహోచ్యతే, శ్రీచక్రోద్ధారః బిం
దుత్రికోణవసుకోణదశారయుగ్మ మన్వస్రనాగదళషోడశపత్రయుక్తం
వృత్తత్రయఞ్చధరణీసదనత్రయఞ్చ శ్రీచక్రరాజఉదితః పరదేవతాయాః
ఇతి. సౌందర్యలహర్యాం ఆచార్యభగవత్పాదై రప్యుక్తమ్ చతుర్భి
శ్శ్రీకంఠై శ్శివ యువతిభిః పఞ్చభిరపి ప్రభిన్నాభి శ్శమ్భో ర్నవభి రపి
మూలప్రకృతిభిః, చతుశ్చత్వారింశ ద్వసుదళకలాస్ర త్రివలయ త్రిరే
ఖాభిస్సార్ధం తవభవనకోణాః పరిణతాః ఇతి, మేరుప్రస్తారో గృహస్థానాం
పూజాయోగ్యః. భూప్రస్తారస్తు. భానుః కావ్యం చంద్రమాః కేతు
మారో వృత్తం సౌమ్యో రాహు మార్యస్తు మందమ్, శుక్ర శ్చంద్రం
సూర్యజః పూర్వవృత్తం రాహు ర్భానుం కేతురుర్వీం సహేతి. ఇతి రేఖా
యోజనక్రమః. అత్రేయంకారికా మండలం విలిఖే దాదౌ తిర్యగ్రేఖా

నవాంతరే, పాశ్చాత్యరేఖాప్రాంతౌతు సంయుజేత్ షష్ఠమధ్యమమ్, ఏవం ప్రాగ్రేఖయో రంతౌ స్వసప్తమ్యాచ యోజయేత్, ఏవం ద్వితీయరేఖాంతౌ వష్టమ్యా యోజయే త్క్రమాత్. పూర్వపశ్చిమరేఖాభ్యాం షట్కోణం పరికల్పయేత్, తత్ర షట్కోణమధ్యస్థ పూర్వరేఖాత్రయే తతః, ప్రతీచీరేఖయో రంతౌ స్వసప్తమ్యాచ యోజయేత్, ప్రాచీదిగ్వర్తి రేఖాంతౌ స్వపఞ్చమ్యాచ యోజయేత్, మధ్యస్థప్రాగ్వరేఖాంతౌ స్వతృతీయేన యోజయేత్, ఏవం క్రమేణలిఖితే చతుర్వింశతి సంధయః. అష్టాదశచ మర్మాణి భవంతి నవ యోనయః, ఆద్యే ద్వితీయేఽష్టమకే నవమేచ యథాక్రమమ్, మూర్జయే ద్గుణభాగాంశ్చ వృత్తా దేతత్త్రియాన్వితమ్, చతుర్థషష్ఠయోః పార్శ్వే తోయాంశం పరిమార్జయేత్. పఞ్చమేతు జయాంశఞ్చ త్యజేత్స్వగురుసూక్తితః, ఇంద్రకోణం బహిర్భాగే వృత్తస్ఫుశ్ఛవిరాజితే, మధ్యేబహిర్దశారాఖ్యం తన్మధ్యేఽంతర్దశారకమ్, తన్మధ్యే వసుకోణాని తన్మధ్యేతు త్రికోణకమ్, తన్మధ్యే బిందురిత్యుక్తం వృత్తాంతర్న్యాస ఈదృశః, చత్వారింశతికోష్ఠాని చతుర్భి స్సహితానిచ, తతో నాగదళం వృత్తం తతష్షోడశపత్రకమ్, తతో వృత్తత్రయఞ్చైవ భూపురత్రితయంసమమ్, చతుర్దిక్షు గవాం మార్గం శ్రీచక్ర మిద ముచ్యతే, వినా బీజాక్షరై రేత త్పూజితఞ్చఫలప్రదమ్. నవయోన్యాత్మకం చక్రం శివశక్తిస్వరూపయుక్, ఏతల్లేఖనమాత్రేణ ధన్యో భవతి మానవః. శుద్ధధీ శ్శుద్ధకాలేషు భూర్జే స్వర్ణే పితామ్రకే. కుఙ్కుమాదిషు సంలిఖ్య శ్రీపత్రాదిభి రర్చయేత్. పూజనా చ్చక్రరాజస్య సర్వేష్టార్థా నవాప్నుయాత్, శ్రీచక్రరాజసాన్నిధ్యం గ్రహదోషనివారణమ్. సర్వానిష్టప్రశమనం, సర్వసౌభాగ్యకారణమ్, స్వర్గాపవర్గఫలకం శరీరే భావయే దపి. ఏతస్మి న్బీజవిన్యాసే సర్వదేవమయంభవేత్. ఇతి శ్రీచక్రోద్ధారః.

అథ శ్రీచక్రే బీజాక్షరన్యాసః. యథా, కమలం పరిలుప్యాథ మధ్యమాన్య త్స్వరమీశాదియుతం సబిందునాదమ్, నిగమాదినమోంతరే విరాజ ద్భువి దేవీహృదయప్రతిష్ఠితం తత్. అస్యార్థః—'ఐం క్లీం సౌః' ఇతిత్రిఖణ్డేషు ద్వితీయస్య కామకళాఖండత్వాత్ కమలశబ్దేన క్లీంకార ఉచ్యతే, పరిలుప్య-తత్ర, కకార మకార లకారలోపం

కృత్వా మధ్యమాన్యత్స్వరం మధ్యే-అన్తర్ధ్యే, మాన్యత్ అవ
శిష్యత్, స్వరం-స్వరితేన శ్రూయమాణ ముచమ్ ఈకారమిత్యర్థః,
ఈశాదియుతం-ఈశశబ్దేన ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మితిమంత్రోగ్రా
హ్యాః, తస్యఆదిభూతో వర్ణః ఈకారః. తేన యుతమ్, తథాచ ఈ ఈ
ఇత్యర్థః.— సబిందునాదమ్, బిందునాదాభ్యాం సహితమితి ప్రత్యేకం
యోగః తథాచ ఈం ఈం ఇతిజాతమ్, నిగమాది నమోంతరే విరా
జత్, నిగమస్య వేదరాశేః ఆదిరోఙ్కారః, నమఇతిస్వరూపోపాదానం
తయోః ఓఙ్కారనమశ్శబ్దయోః అంతరే-మధ్యే విరాజత్ ప్రకా
శమానం ఏవఞ్చ ఓం ఈం ఈం నమః ఇతి ఫలితార్థః, తత్ బీజ
పఞ్చకమ్, భువి సత్తావాచకే శ్రీచక్రభూప్రస్తారే. త్రికోణభూమా
విత్యర్థః, దేవీ హృదయప్రతిష్ఠితమ్, దేవీశబ్దేన త్రికోణాంతర్గత బిందు
గ్రాహ్యాః, తద్ధృదయే తన్మధ్యే, ప్రతిష్ఠితం ప్రకర్షేణస్థితమ్, విన్యసే
దిత్యర్థః. ఇతి శ్రీచక్రమధ్యస్థబిందుగర్భ బీజవిన్యాసక్రమః సమయమ
తానుసారేణ శ్రీమదగస్త్యకారికా. వృత్తే దృగ్బీజతారా స్నతిమన
లపురే మూలమంత్రం ద్విపారె బీజాన్యంతర్దశారా దిషువసుదళమధ్యే
చయాదీం శ్చకాదీన్ టాదీన్, శాద్యష్టవర్గానథ నృపసదనేషు
స్వరాన్, బిందుయుక్తా న్మద్రాగ్గాన్నష్టసర్గాం స్తదుచితనిచయం విన్యసే
ద్భూపురేషు. అస్యార్థః, వృత్తే చక్రమధ్యత్రికోణాంతర్గతే, దృగ్బీజ
రాన్ దృక్ ఓఙ్కారః బీజే ఈకారౌ, తారోఽనుస్వారః తస్య బీజద్వ
యేన సమ్బంధః నతిం నమశ్శబ్దమ్, ఓం ఈం ఈం నమః ఇతి
పఞ్చాక్షరాణి బిందుమధ్యే విన్యసేత్, అనలపురే స్వాభిముఖాగ్ర
త్రికోణేషు, మూలమంత్రం పఞ్చదశాక్షరీ శ్రీవిద్యాఖండత్రయమ్,
కఏఈలహ్రీం హసకహలహ్రీం సకలహ్రీం ఇతిక్రమేణ విన్యసేత్, ద్విపారే
అష్టకోణేష్విత్యర్థః, బీజాని వశిన్యాద్యష్టబీజాని, అంతర్దశారాదిషు
అంతర్దశారబహిర్దశారచతుర్దశారేషు, వసుదళమధ్యేచ అష్టదళేషు
క్రమేణయాదీన్ కాదీన్ టాదీన్ శాద్యష్టవర్గాన్ తథాచ అంతర్ద
శారే యాదిక్షాంతదశకమ్, బహిర్దశారేకాది ఞాంతదశకం, చతుర్ద
శారే టాదిభాంత చతుర్దశకం వసుపత్త్రేషు కంఖం చంఛం టంఠం
తంథం పంఫం యం రం లంవం శంసం ళంక్షం ఇత్యష్టౌ యుగ్మాని, నృపసద

నేషు షోడశదళేషు, స్వరాన్ అకారాదీన్ షోడశ పర్వా నేతాన్ బిందుయుక్తాన్, భూపురేషు ముద్రాః ణాద్రా మిత్యాదీన్ తదుచితబీజానాం నిచయఞ్చ విన్యసేదితి శ్లోకార్థసఙ్గ్రహః వృత్తాద్బహిస్త్రికోణాంత ఐంక్లీం సౌ రితివిన్యసేత్, ఇత్యాదిచక్రనాయకబీజన్యాసవిస్తరస్తు శ్రీవిద్యామహోదధౌ విద్రష్టవ్యః. ఓం

శ్రీచక్ర విన్యాస సంగ్రహస్సమాప్తః.

శ్రీ దేవీ ప్రీణాతు.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౫. యాజుషీయరుద్రహృదయోపనిషత్.

శ్లో. యద్బ్రహ్మరుద్రహృదయ మహావిద్యా ప్రకాశితమ్,
తద్బ్రహ్మమాత్రావస్థానపదవీం మధునా భజే.

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః.

ఓం హృదయంకుండలీ భస్మరుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసారం మహావాక్యం పంచబ్రహ్మాగ్నిహోత్రకమ్. ప్రణమ్యశిరసా పాదౌ శుకో వ్యాస మువాచ హ, కో దేవ స్సర్వవేదేషు కస్మి న్దేవాశ్చ సర్వశః, కస్య శుశ్రూషణా న్నిత్యం ప్రీతా దేవాభవంతిమే, తస్య తద్వచనగ్ శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ పితా శుకమ్, సర్వదేవాత్మకో రుద్రస్సర్వే దేవా శ్శివాత్మకాః, రుద్రస్య దక్షిణే పార్శ్వేరవి ర్బ్రహ్మాత్రయోఽగ్నయః, వామపార్శ్వే ఉమా దేవీ విష్ణు స్సోమోఽపితే త్రయః, యా ఉమా సా స్వయం విష్ణుర్యోవిష్ణు స్సహి చంద్రమాః, యే నమస్యంతి గోవిందం తేనమస్యంతి శఙ్కరమ్, యేఽర్చయంతి హరిం భక్త్యా తేఽర్చయంతి వృషధ్వజమ్, యే ద్విషంతి విరూపాక్షం తే ద్విషంతి జనార్దనమ్, యే రుద్రం నాభిజానంతి తే నజానంతి కేశవమ్, రుద్రా త్ప్రవర్తతే బీజంబీజయోనిర్జనార్దనః, యో రుద్ర స్స స్స్వయంబ్రహ్మా యో బ్రహ్మా సహుతాశనః, బ్రహ్మవిష్ణుమయో రుద్ర అగ్నీషోమాత్మకం జగత్, పుల్లిఙ్గగ్ సర్వ మీశానం స్త్రీలిఙ్గం భగవత్యుమా, ఉమా రుద్రాత్మికా స్సర్వాః

ప్రజా స్థావరజఙ్గమాః, వ్యక్తగ్ం సర్వ ముమారూప మవ్యక్తంతు మహే
శ్వరః, ఉమాశఙ్కరయో ర్యోగ స్సయోగో విష్ణు రుచ్యతే, యస్తు
తస్మై నమస్కారం కుర్యా ద్భక్తిసమన్వితః, ఆత్మాన మ్పరమాత్మాన మం
తరాత్మానమేవచ, జ్ఞాత్వా త్రివిధమాత్మానంపరమాత్మానమాశ్రయేత్,
అంతరాత్మా భవే ద్బ్రహ్మాపరమాత్మామహేశ్వరః, సర్వేషామేవ భూతా
నాం విష్ణు రాత్మా సనాతనః, అస్య త్రైలోక్యవృక్షస్య భూమౌ విటప
శాఖినః, అగ్రం మధ్యం తథా మూలం విష్ణుబ్రహ్మ మహేశ్వరాః,
కార్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మాకారణంతు మహేశ్వరః, ప్రయోజనార్థం
రుద్రేణ మూర్తిరేకా త్రిధా స్థితా, ధర్మో రుద్రో జగద్విష్ణు స్సర్వజ్ఞానం
పితామహః, శ్రీరుద్రరుద్రరుద్రేతి యస్త మ్బ్రూయా ద్విచక్షణః, కీర్త
నా త్సర్వదేవస్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రో నర ఉమా నారీ
తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రో బ్రహ్మా ఉమావాణీ తస్మై తస్యై నమో
నమః, రుద్రో విష్ణు రుమా లక్ష్మీ స్తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్ర స్సూ
ర్య ఉమా ఛాయా తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్ర స్సోమ ఉమా
తారా తస్మైతస్యై నమోనమః, రుద్రో దివా ఉమా రాత్రి స్తస్మై తస్యై
నమోనమః, రుద్రో యజ్ఞ ఉమా వేది స్తస్మై తస్యై నమోనమః,
రుద్రో వహ్ని రుమా స్వాహా తస్మై తస్యై నమో నమః, రుద్రో వేద
ఉమా శాస్త్రం తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రో వృక్ష ఉమావల్లీ తస్మైత
స్యై నమోనమః, రుద్రోగంధ ఉమాపుష్పం తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రో
ఽర్థ అక్షర స్సోమా తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రోలింగ ముమా పీఠం
తస్మై తస్యై నమోనమః, సర్వదేవాత్మకగ్ం రుద్రం నమస్కుర్యా త్పృథ
క్పృథక్, ఏభి ర్మంత్రపదై రేవనమస్యా మీశ పార్వతీ, యత్రతత్ర
భవే త్సార్థమిమం మంత్ర ముదీరయేత్, బ్రహ్మహా జలమధ్యేతు సర్వ
పాపైః ప్రముచ్యతే, సర్వాధిష్ఠాన మద్వంద్వం పరబ్రహ్మసనాతనమ్
సచ్చిదానందరూపం తదవాఙ్మానసగోచరమ్, తస్మి న్సువిదితే సర్వం విజ్ఞా
తగ్ం స్యా దిదగ్ం శుక, తదాత్మకత్వా త్సర్వస్య తస్మాద్భిన్నం నహి క్వచిత్
ద్వే విద్యే వేదితవ్యేహి పరా చైవా పరాచ తే, తత్రాపరాతు విద్యై
షాఋగ్వేదో యజు రేవచ, సామవేద స్తథాఽథర్వవేద శ్శిక్షా మునీ
శ్వర, కల్పో వ్యాకరణం చైవ నిరుక్తం ఛంద ఏవచ, జ్యోతిషంచ తథా

నాత్మవిషయా అపి బుద్ధయః, అథైషా పరమా విద్యా యయాఽఽత్మా పరమాక్షరమ్, యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్యమగోత్రగ్ం రూపవర్జితమ్, అచక్షుః శ్రోత్రమత్యర్థం తదపాణిపదం తథా, నిత్యం విభుగ్ం సర్వగతగ్ం సుసూక్ష్మంచ తదవ్యయమ్, తద్భూతయోనిం పశ్యంతి ధీరా ఆత్మానమాత్మని, యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్యో యస్య జ్ఞానమయం తపః, తస్మాదత్రనరూపేణ జాయతే జగదావళిః, సత్యవద్భాతి తత్సర్వగ్ం రజ్జుసర్పవదాస్థితమ్, తదేతదక్షరగ్ం సత్యం తద్విజ్ఞాయ విముచ్యతే, [1]జ్ఞానాదేవ హి సగ్ంసార వినాశో నైవ కర్మణా, శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠగ్ం స్వగురుం గచ్ఛేద్యథావిధి, గురుస్తస్మై పరాం విద్యాం దద్యాద్బ్రహ్మాత్మబోధినీం గుహాయాం నిహితగ్ం సాక్షాదక్షరం వేద చేన్నరః, ఛిత్త్వాఽవిద్యామహాగ్రన్థిగ్ం శివం గచ్ఛేత్సనాతనమ్, తదేత దమృతగ్ం సత్యం తద్బోద్ధవ్యం ముముక్షుభిః, ధను స్తారగ్ం శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మతల్లక్ష్యముచ్యతే, అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యగ్ం శరవ త్తన్మయో భవేత్, లక్ష్యగ్ం సర్వగతం చైవ శర స్సర్వగతో ముఖః, వేద్ధా సర్వగతశ్చైవ శివలక్ష్యం నసగ్ంశయః, నతత్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకాశతే నవాంతి వాతా స్సకలా దేవతాశ్చ, సఏష దేవః కృతభావభూత స్స్వయం విశుద్ధో విరజః ప్రకాశతే, ద్వాసుపర్ణా శరీరేఽస్మిన్ జీవేశాఖ్యౌ సహ స్థితౌ, తయోర్జీవః ఫలం భుఙ్క్తే కర్మణో నమహేశ్వరః, కేవలగ్ం సాక్షిరూపేణ వినా భోగం మహేశ్వరః, ప్రకాశతే స్వయంభేదః కల్పితో మాయయా తయోః, ఘటాకాశ మఠాకాశౌ యథాకాశప్రభేదతః, కల్పితౌ పరమౌ జీవశివరూపేణ కల్పితౌ తత్త్వతశ్చ శివస్సాక్షా చ్చిజ్జీవశ్చ స్వత స్సదా, చిచ్చిదాకారతో భిన్నానభిన్నా చిత్త్వహానితః, చితిశ్చేన్న చిదాకారా భిద్యతేజడరూపతః, భిద్యతే చేజ్జడో భేద శ్చిదేకా సర్వదా ఖలు, తర్కతశ్చప్రమాణాచ్చ చిదేకత్వ వ్యవస్థితేః, చిదేకత్వపరిజ్ఞానే నశోచతి నముహ్యతి, అద్వైతం పరమానందగ్ం శివం యాతితు కేవలం, అధిష్ఠానగ్ం సమస్తస్య జగత స్సత్యచిద్ఘనమ్, అహమస్మీతినిశ్చిత్య వీతశోకో భవేన్మునిః, స్వశరీరే స్వయంజ్యోతి స్స్వరూపగ్ం సర్వసాక్షిణమ్, క్షీణదో

---

1 జ్ఞానేనైవ.

షాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయావృతాః, ఏవగ్ం రూపపరిజ్ఞానం యస్యాస్తి పరయోగినః, కుత్రచిద్గమనం నాస్తి తస్య సంపూర్ణరూపిణః, ఆకాశమేకగ్ం సంపూర్ణం కుత్రచిన్నైవ గచ్ఛతి, తద్వత్స్వాత్మపరిజ్ఞానీ కుత్రచిన్నైవ గచ్ఛతి, యో హ వై తత్పరమం బ్రహ్మ యో వేద వై మునిః, బ్రహ్మైవ భవతి స్వస్థ స్సచ్చిదానందమాత్రక ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః

రుద్రహృదయోపనిషత్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౮౬. యాజుషీయ యోగకుండల్యుపనిషత్.

శ్లో. యోగకుండల్యుపనిష ద్యోగసిద్ధి హృదాసనమ్,
నిర్విశేష బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్రమితి చింతయే.

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః

ఓమ్ హేతుద్వయం హి చిత్తస్య వాసనా చ సమీరణః, తయోర్వినష్ట ఏకస్మిం స్తద్ద్వావపి వినశ్యతః, తయో రాదౌ సమీరస్య జయం కుర్యాన్నర స్సదా, మితాహార శ్చాసనఞ్చ శక్తిచాల స్తృతీయకః, ఏతేషాం లక్షణం వక్ష్యే శృణు గౌతమ సాదరమ్, సుస్నిగ్ధమధురాహార శ్చతుర్థాంశవివర్జితః, భుజ్యతే శివసంప్రీత్యై మితాహార స్స ఉచ్యతే, ఆసనం ద్వివిధం ప్రోక్తం పద్మం వజ్రాసనం తథా, ఊర్వోరుపరి చేద్ధత్తే ఉభే పాదతలే యథా, పద్మాసనం భవే దేత త్సర్వపాపప్రణాశనమ్, వామాంఘ్రి మూలకం దాధ రన్యం తదుపరి క్షిపేత్, సమగ్రీవశిరః కాయో వజ్రాసనమితీరితమ్, కుండల్యేవ భవే చ్ఛక్తి స్తాంతు సంచారయే ద్బుధః, స్వస్థానా దా భ్రువోర్మధ్యం శక్తిచాలనముచ్యతే, తత్సాధనే ద్వయం ముఖ్యం సరస్వత్యా స్తు చాలనమ్, ప్రాణరోధ మథాభ్యాసా దృజ్వీ కుండలినీ భవేత్, తయో రాదౌ సరస్వత్యా శ్చాలనం కథయామి తే, అరుంధత్యైవ కథితా పురా విద్ధి స్సరస్వతీ, యస్యాస్సం

చాలనేనైవ స్వయం చలతి కుండలీ, ఇడాయాం వహతి ప్రాణే బద్ధ్వా
పద్మాసనం దృఢమ్, ద్వాదశాంగుల దైర్ఘ్యంచ అమ్బర ఇశ్చతురంగులమ్,
విస్తీర్య తేన తన్నాడీం వేష్టయిత్వా తతః సుధీః, అంగుష్ఠ తర్జనీభ్యాం
తు హస్తాభ్యాంధారయే ద్దృఢం, స్వశక్త్యా చాలయే ద్వామే దక్షిణేన
పునః పునః, ముహూర్తద్వయపర్యంతం నిర్భయా చ్చాలయే త్సుధీః,
ఊర్ధ్వమాకర్షయే త్కించి త్సుషుమ్నాం కుండలీ గతాం, తేన
కుండలి నీతస్య సుషుమ్నా యా ముఖం వ్రజేత్, జహాతి తస్మా
త్ప్రాణోఽయం సుషుమ్నాం వ్రజతి స్వతః, తుందేతు తాణం కు
ర్యాచ్చ కంఠసంకోచనే కృతే, సరస్వత్యా శ్చాలనేన వక్షస శ్చో
ర్ధ్వగో మరుత్, సూర్యేణ రేచయే ద్వాయుం సరస్వత్యాస్తు చాలనే,
కంఠసంకోచనం కృత్వా వక్షసశ్చోర్ధ్వగోమరుత్, తస్మా త్సంచా
లయే న్నిత్యం శబ్దగర్భాంసరస్వతీమ్, యస్యాస్సంచాల నేనైవ యోగీ
రోగైః ప్రముచ్యతే, గుల్మం జలోదరః ప్లీహా యేచాన్యే తుంద
మధ్యగాః, సర్వేతే శక్తిచాలేన రోగానశ్యంత్య సంశయమ్, ప్రాణ
రోధ మథేదానీం ప్రవక్ష్యామి సమాసతః, ప్రాణశ్చ దేహగో వా
యు రాయామః కుమ్భక స్స్మృతః, సఏవద్వివిధః ప్రోక్త స్సహి
తః కేవల స్తథా, యావత్కేవలసిద్ధి స్స్యా త్తావత్సహిత మభ్యసేత్,
సూర్యోజ్జాయీ శీతలీచ భస్త్రీచైవ చతుర్థికా, భేదై రేవ సమంకుంభో
యస్స్యా త్సహితకుంభకః, పవిత్రే నిర్జనే దేశే శర్కరాది వివర్జితే, ధనుః
ప్రమాణ పర్యంతే శీతాగ్నిజలవర్జితే, పవిత్రే నాత్యుచ్చనీచే హ్యాసనే
సుఖదే సుఖే, బద్ధపద్మాసనం కృత్వా సర స్వత్యాస్తు చాలనమ్,
దక్షనాడ్యా సమాకృష్య బహిష్ఠంపవనగ్ శనైః, యథేష్టం పూర
యే ద్వాయుగ్ రేచయే దిడయా తతః, కపాలశోధనేనాపి రేచయే
త్పవనగ్ శనైః, చతుష్కం వాతదోషంతు క్రిమిదోషం నిహంతిచ,
పునఃపున రిదం కార్యగ్ సూర్యభేద ముదాహృతమ్, ముఖగ్ సంయ
మ్య నాడీభ్యా మాకృష్య పవనగ్ శనైః, యథాలగతికంఠాత్తు హృద
యావధి సస్వనమ్, పూర్వవత్కుంభయే త్ప్రాణగ్ రేచయే దిడయా
తతః, శీర్షోదితానలహరం గళశ్లేష్మహరం వరమ్, సర్వరోగహరం
పుణ్యం దేహానలవివరనమ్, నాడీజలోదరం ధాతు గతదోషవినాశ

సమ్; గచ్ఛత స్తిష్ఠతః కార్య ముజ్జాయ్యాఖ్యంతు కుమ్భకమ్. జిహ్వయా వాయు మాకృష్య పూర్వవత్కుమ్భకాదను, శనైస్తు ఘ్రాణరంధ్రాభ్యాగ్ం రేచయే దనిలగ్ం సుధీః, గుల్మప్లీహాదికాన్ దోషాన్ క్షయం పిత్తం జ్వరం తృషామ్, విషాణి శీతహ్యాన్నామ కుంభకోఽయం నిహంతిచ, తతః పద్మాసనం బధ్వా సమగ్రీవోదర స్సుధీః, ముఖగ్ం సంయమ్య యత్నేన ప్రాణం ఘ్రాణేన రేచయేత్, యథా లగతి కంఠాత్తు కపాలే సస్వనం తతః, వేగేన పూరయేత్కించి ద్ధృత్పద్మావధి మారుతమ్, పునర్విరేచయే త్తద్వత్పూరయేచ్చ పునః పునః, యథైవ లోహకారాణాం భస్త్రా వేగేన చాల్యతే, తథైవ స్వశరీరస్థం చాలయే త్పవనగ్ం శనైః, యథాశ్రమో భవే ద్దేహే తథా సూర్యేణ పూరయేత్, యథోదరం భవేత్పూర్ణం పవనేన తథాలఘు, ధారయన్నాసికామధ్యంతర్జనీభ్యాం వినా దృఢమ్, కుంభకం పూర్వవత్కృత్వా రేచయే దిడయాఽనిలం, కంఠోత్థితానలహరగ్ం శరీరాగ్నివివర్ధనమ్, కుండలీబోధకం పుణ్యం పాపఘ్నగ్ం శుభదం సుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ ముఖాంతస్థకఫాద్యర్గళనాశనమ్, గుణత్రయసముద్భూత గ్రంథిత్రయవిభేదకమ్, విశేషేణైవ కర్తవ్యం భస్త్రాఖ్యం కుంభకం త్విదమ్, చతుర్ణామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే బంధత్రయ మిదం కార్యం యోగిభిర్వీతకల్మషైః, ప్రథమో మూలబంధస్తు ద్వితీయోడ్డీయణాభిధః జాలంధరస్తృతీయస్తు తేషాం లక్షణ ముచ్యతే, అధోగతి మపానం వై ఊర్ధ్వగ్ం కురుతే బలాత్, ఆకుంచనేన తం ప్రాహు ర్మూలబంధోఽయ ముచ్యతే, అపానేచోర్ధ్వగే యాతే సంప్రాప్తే వహ్నిమండలే, తతోఽనలశిఖా దీర్ఘా వర్ధతే వాయునా హతా, తతో యాతౌ వహ్న్యపానౌ ప్రాణ ముష్ణస్వరూపకమ్, తేనాత్యంతప్రదీప్తేన జ్వలనో దేహజ స్తథా, తేన కుండలినీ సుప్తా సంతప్తా సంప్రబుధ్యతే, దండాహతభుజంగీవ నిశ్శ్వస్య ఋజుతాం వ్రజేత్, బిలప్రవేశతో యత్ర బ్రహ్మనాడ్యంతరం వ్రజేత్, తస్మా న్నిత్యం మూలబంధః కర్తవ్యో యోగిభి స్సదా, కుమ్భకాంతే రేచకాదౌ కర్తవ్యస్తూడ్డీయాణకః, బన్ధో యేనసుషుమ్నాయాం ప్రాణస్తూడ్డీయతే యతః, తస్మా దుడ్డీయణాఖ్యోఽయం యోగిభి స్సముదాహృతః, సతి వజ్రాసనే పాదౌ కరాభ్యాం

ధారయేద్దృఢమ్, గుల్ఫదేశసమీపే చ కందం తత్ర ప్రపీడయేత్, పశ్చిమం తానముదరే ధారయే ద్ధృదయే గళే, శనైశ్శనై ర్యదా ప్రాణ స్తుందసంధిం నిగచ్ఛతి, తుందదోషం వినిర్ధూయ కర్తవ్యగ్ సతతం శనైః, పూరకాంతేతు కర్తవ్యో బంధో జాలంధరాభిధః, కంఠసఙ్కోచరూపోఽసౌ వాయుమార్గనిరోధకః, అధస్తా త్కుఞ్చనే నాశు కణ్ఠసఙ్కోచనే కృతే, మధ్యే పశ్చిమతానేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ సమ్య గాసన మాస్థితః, చాలనంతు సరస్వత్యాః కృత్వా ప్రాణం నిరోధయేత్, ప్రథమే దివసే కార్యం కుమ్భకానా ఞ్చతుష్టయమ్, ప్రత్యేకం దశ సఙ్ఖ్యాకం ద్వితీయే పఞ్చభి స్తథా, వింశత్యలం తృతీయేఽహ్ని పఞ్చ వృద్ధ్యా దినే దినే, కర్తవ్యః కుమ్భకో నిత్యం బంధత్రయసమన్వితః, దివాసుప్తి ర్నిశాయాంతు జాగరాదతిమైథునాత్, బహుసఙ్క్రమణం నిత్యగ్ రోధా న్మూత్రపురీషయోః, విషమాశనదోషాచ్చ ప్రయాసప్రాణచింతనాత్, శీఘ్ర ముత్పద్యతే రోగ స్తమ్భయే ద్యది సంయమీ, యోగాభ్యాసేన మే రోగ ఉత్పన్న ఇతి కథ్యతే, తతోఽభ్యాసం త్యజే దేవం ప్రథమం విఘ్న ముచ్యతే, ద్వితీయగ్ సగ్ంశయాఖ్యంచ తృతీయఞ్చ ప్రమత్తతా, ఆలస్యాఖ్య ఞ్చతుర్థంచ నిద్రారూపంతు పఞ్చమమ్, షష్ఠం తు విరతిర్భ్రాంతిస్సప్తమం పరికీర్తితమ్, విషమం చాష్టమం చైవ అనాఖ్యం నవమగ్ స్మృతమ్, అలబ్ధి ర్యోగతత్త్వస్య దశమం ప్రోచ్యతే బుధైః, ఇత్యేత ద్విఘ్నదశకం విచారేణ త్యజే ద్బుధః, ప్రాణాభ్యాస స్తతః కార్యో నిత్యగ్ సత్త్వస్థయా ధియా, సుషుమ్నా లీయతే చిత్తం నచ వాయుః ప్రధావతి, శుష్కే మలేతు చాయోగీ స్యాద్గతి శ్చాలితా తతః, అధోగతిమపానంవై ఊర్ధ్వగంకురుతే బలాత్, ఆకుఞ్చనేన తం ప్రాహు ర్మూలబన్ధోఽయ ముచ్యతే, అపాన శ్చోర్ధ్వగో భూత్వా వహ్నినా సహ గచ్ఛతి, ప్రాణస్థానం తతో వహ్నిః ప్రాణాపానౌ చ సత్వరమ్, మిళిత్వా కుండలీం యాతి ప్రసుప్తా కుండలాకృతిః, తేనాగ్నినాచ సంతప్తా పవనేనైవ చాలితా, ప్రసార్య స్వశరీరస్యసుషుమ్నావదనాంతరే, బ్రహ్మగ్రన్థిం తతో భిత్వా రజోగుణసముద్భవమ్, సుషుమ్నా వదనే శీఘ్రం విద్యుల్లేఖేవ సగ్ంస్ఫురేత్, విష్ణుగ్రంథిం ప్రయా త్యుచ్చైః సత్వరగ్ం హృది

సగ్‌స్థితా, ఊర్ధ్వం గచ్ఛతి యచ్చాస్తే రుద్రగ్రంథిం తదుద్భవమ్, భ్రువో ర్మధ్యంతు సంభిద్య యాతి శీతాంశు మండలమ్, అనాహతాఖ్యం యచ్చ క్రం దళై ష్షోడశభిర్యుతమ్, తత్రశీతాంశుసంజాతం ద్రవగ్ం శోషయతి స్వయమ్, చలితే ప్రాణవేగేన రక్తం పిత్తం రవేర్గ్రహాత్, యాతేందు చక్రం యత్రాస్తే శుద్ధశ్లేష్మద్రవాత్మకమ్, తత్ర సిక్తం గ్రసత్యుష్ణం కథగ్ం శీతస్వభావకమ్, తదైవరభసా శుక్లం చంద్రరూపగ్ం హి తప్యతే, ఊర్ధ్వం ప్రవహతి క్షుబ్ధం తదైవం [1]భ్రమతేతరామ్, తస్యాస్వాద వశాచ్చిత్తం బహిష్ఠం విషయేషు యత్, తదేవ పరమం భుక్త్వా స్వస్థ స్స్వాత్మరతో యువా, ప్రకృత్యష్టకరూపఞ్చస్థానం గచ్ఛతి కుండలీ క్రోడీకృత్య శివం యాతి క్రోడీకృత్య విలీయతే, ఇత్యధోర్ధ్వరజశ్శుక్లగ్ం శివే తదనుమారుతః, ప్రాణాపానౌ సమౌ యాతి [2]సదా జాతౌ తథైవచ, భూతేఽల్పేచా [3]ప్యనల్పేవా వాచకే త్వతివర్ధతే, [4]ధావయత్యఖి లా వాతా అగ్నిమూషా హిరణ్యవత్, ఆధిభౌతిక దేహన్తు ఆధిదై విక విగ్రహే, దేహోఽతివిమలం యాతి చాతివాహికతా మియాత్, జాడ్యభావవినిర్ముక్త మమలం చిన్మయాత్మకమ్, తస్యాతివాహికం ముఖ్యగ్ం సర్వేషాన్తు మదాత్మకమ్, జాయాభవ వినిర్ముక్తిః కాలరూ పస్య విభ్రమః, ఇతి తగ్ం స్వస్వరూపాహి మతీరజ్జుభుజంగవత్, మృషై వోదేతి సకలం మృషైవ ప్రవిలీయతే, రౌప్యబుద్ధి శ్శుక్తికాయాగ్ం స్త్రీపుగ్ంసో ర్భ్రమతో యథా, పిణ్డబ్రహ్మాండయో రైక్యం లింగసూత్రా త్మనో రపి, స్వాపావ్యాకృతయో రైక్యగ్ం స్వప్రకాశచిదాత్మనోః శక్తిః కుండలినీ నామబిసతంతునిభా శుభా, మూలకన్దం ఫణా గ్రేణ దష్ట్వా కమలకందవత్, ముఖేన పుచ్ఛగ్ం సంగృహ్య బ్రహ్మరం ధ్రసమన్వితా, పద్మాసనగత స్స్వస్థో గుద మాకుంచ్య సాధకః, వాయు మూర్ధ్వగతం కుర్వన్ కుమ్భకావిష్టమానసః, వాయ్వాఘాతవశా దగ్ని స్స్వాధిష్ఠానగతో జ్వలన్, జ్వలనాఘాత పవనాఘాతో రున్నిద్రితోఽహి రాట్, బ్రహ్మగ్రంథిం తతో భిత్త్వా విష్ణుగ్రంథిం భినత్త్యతః, రుద్ర గ్రంథించ భిత్త్వైవ కమలాని భినత్తి షట్, సహస్రకమలే శక్తి

1 ప్రవతే 2 సహ 3 చమనోఽల్పే 4 ధారయ

శ్శివేన సహ మోదతే, సైషావస్థా పరా జ్ఞేయా సైవ నిర్వృతి కారి
ణీతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథాహం సమ్ప్రవక్ష్యామి విద్యాం ఖేచరిసంజ్ఞికాం, యథా విజ్ఞా
తవా నస్య లోకేఽస్మిన్నజరామరః, మృత్యువ్యాధిజరాగ్రస్తో దృష్ట్వా
విద్యామిమాం మునే, బుద్ధిం దృఢతరాం కృత్వా ఖేచరీంతు సమభ్య
సేత్, జరామృత్యుగదఘ్నో యః ఖేచరీం వేత్తి భూతలే, గ్రంథత శ్చా
ర్థతశ్చైవ తదభ్యాసప్రయోగతః, తం మునే సర్వభావేన గురుం మత్వా
సమాశ్రయేత్, దుర్లభా ఖేచరీ విద్యా తదభ్యాసోఽపిదుర్లభః,
అభ్యాసం మేళనంచైవ యుగపన్నైవ సిధ్యతి, అభ్యాసమాత్రనిరతా
నవిందంతేహ మేళనమ్, అభ్యాసం లభతే బ్రహ్మన్ జన్మజన్మాంతరే
క్వచిత్, మేళనం జన్మనాం తత్తు శతాంతేఽపి నలభ్యతే, అభ్యాసం
బహుజన్మాంతే కృత్వా తద్భావసాధితమ్, మేళనం లభతే కశ్చిద్యోగీ
జన్మాంతరే క్వచిత్, యదాతు మేళనం యోగీ లభతే గురువక్త్రతః
తదా తత్సిద్ధిమాప్నోతి యదుక్తా శాస్త్రసంతతౌ, గ్రంథత శ్చార్థత
శ్చైవ మేళనం లభతే యదా, తదా శివత్వమాప్నోతి నిర్ముక్తస్సర్వ
సంసృతేః, శాస్త్రం వినాపి సంబోద్ధుం గురవోఽపి నశక్నుయుః, తస్మా
త్సుదుర్లభతరం లభ్యం శాస్త్రమిదం మునే, యావన్నలభ్యతే శాస్త్రం
తావద్గాం పర్యటేద్యతిః, యదా సంలభ్యతే శాస్త్రం తదా సిద్ధిః
కరేస్థితా, నశాస్త్రేణ వినా సిద్ధిర్దృష్టాచైవ జగత్త్రయే, తస్మాన్మేళన
దాతారగ్ం శాస్త్రదాతారమచ్యుతమ్, తదభ్యాసప్రదాతారగ్ం శివం
మత్వాసమాశ్రయేత్, లబ్ధ్వా శాస్త్రమిదం మహ్యమన్యేషాం నప్ర
కాశయేత్, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గోపనీయం విజానతా, యత్రాస్తే
చ గురుర్బ్రహ్మన్ దివ్యయోగప్రదాయకః, తత్ర గత్వాచ తేనో
క్తం విద్యాం సంగృహ్య ఖేచరీమ్, తేనోక్తస్సమ్యగభ్యాసం కుర్యా
దాదావతంద్రితః, అనయా విద్యయా యోగీ ఖేచరీసిద్ధిభాగ్భవేత్,
ఖేచర్యా ఖేచరీం యుంజన్ ఖేచరీబీజపూరయా, ఖేచరాధిపతిర్భూత్వా
ఖేచరేషు సదావసేత్, ఖేచరావసథం వహ్నిమంబుమండలభూషితమ్
ఆఖ్యాతఖేచరీబీజం తేనయోగః పసిధ్యతి, సోమాగ్ంశనవకం వర్ణం

ప్రతిలోమేన చోద్ధరేత్, తస్మాత్త్ర్యంశక మాఖ్యాత మక్షరం చంద్ర
రూపకమ్, తస్మాద ప్యష్టమం వర్ణం విలోమేన పరం మునే, తదా తత్ప
రమం విద్ధి తదాదిరపి పంచమీ, ఇందోశ్చ బహుభిన్నే చ కూటోఽయం
పరికీర్తితః, గురూపదేశలభ్యఞ్చ సర్వయోగప్రసిద్ధిదమ్, య త్తస్య
దేహజా మాయా నిరుద్ధకరుణాశ్రయా, స్వప్నేఽపి నలభే త్తస్య ని
త్యం ద్వాదశ జప్యతః, య ఇమాం పఞ్చ లక్షాణి జపే దపి సుయం
త్రితః, తస్య శ్రీఖేచరీసిద్ధి స్స్వయమేవ ప్రవర్తతే, నశ్యంతి సర్వవిఘ్నా
ని ప్రసీదంతి చ దేవతాః, వలీపలితనాశశ్చ భవిష్యతి నసంశయః,
ఏవం లబ్ధ్వా మహావిద్యా మభ్యాసం కారయే త్తతః, అన్యథా క్లిశ్యతే
బ్రహ్మ న్న సిద్ధిః ఖేచరీ పథే, యదభ్యాసవిధౌ విద్యాం నలభే ద్య స్సు
ధామయీమ్, తత స్సంమేళకాదౌ చ లబ్ధ్వా విద్యాం సదా జపేత్,
నాన్యథా రహితో బ్రహ్మ న్న కించి త్సిద్ధిభా గ్భవేత్, యదిదం లభ్య
తే శాస్త్రం తదా విద్యాం సమాశ్రయేత్, తత స్తతోదితాం సిద్ధిమా
శు తాం లభతే మునిః, తాలుమూలం సముత్కృష్య సప్తవాసర
మాత్రవిత్, స్వగురూక్తప్రకారేణ మలం సర్వం విశోధయేత్, స్నుహి
పత్రనిభం శస్త్రం సుతీక్ష్ణం స్నిగ్ధనిర్మలమ్, సమాదాయ తత స్తేన రో
మమాత్రం సముచ్ఛినేత్, హిత్వా సైంధవపథ్యాభ్యాం చూర్ణితాభ్యాం
ప్రకర్షయేత్, పున స్సప్తదినే ప్రాప్తే రోమమాత్రం సముచ్ఛినేత్,
ఏవం క్రమేణ షాణ్మాసం నిత్యోద్యుక్త స్సమాచరేత్, షాణ్మాసా ద్ర
సనామూలం సిరాబంధం ప్రణశ్యతి, అథ వాగీశ్వరీ ధామశిరో వస్త్రే
ణ వేష్టయేత్, శనై రుత్కర్షయే ద్యోగీ కాలవేళావిధానవిత్, పునష్ష
ణ్మాసమాత్రేణ నిత్యం సంఘర్షణా న్మునే, భ్రూమధ్యావధి చాప్యేతి
తిర్యక్కర్ణబిలావధి, అధశ్చ చుబుకం మూలం ప్రయాతి క్రమచారి
తా, పున స్సంవత్సరాణాంతు తృతీయా దేవలీలయా, కేశాంతమూర్ధ్వం
క్రమతి తిర్యక్శాఖావధి ర్మునే, అధస్తా త్కంఠకూపాంతం పునర్వర్షత్ర
యేణతమ్, బ్రహ్మరంధ్రం సమావృత్య తిష్ఠే దేవ నసంశయః, తిర్య
క్చూళితలం యాతి అధః కంఠబిలావధిః, శనైశ్శనై ర్మస్తకాచ్చ మహా
వజ్రకవాటభిత్, పూర్వం బీజయుతా విద్యా హ్యాఖ్యాతా యాతి
దుర్లభా, తస్యా షడంగం కుర్వీత తయా షట్స్వరభిన్నయా

కుర్యాదేవం కిరణన్యాసగ్ం సర్వసిద్ధ్యాది హేతవే, శనైరేవం ప్రకర్తవ్య మభ్యాసం యుగపన్నహి, యుగపద్వర్తతే యస్య శరీరం విలయం వ్రజేత్, తస్మాచ్ఛనైశ్శనైః కార్య మభ్యాసం మునిపుంగవ, యదాచ బాహ్యమార్గేణ జిహ్వా బ్రహ్మబిలం వ్రజేత్, తదా బ్రహ్మార్గళం బ్రహ్మన్ దుర్భేద్యం త్రిదశైరపి, అంగుల్యగ్రేణ సంఘృష్య జిహ్వామాత్రం నివేశయేత్, ఏవంవర్షత్రయం కృత్వా బ్రహ్మద్వారం ప్రవిశ్యతి, బ్రహ్మద్వారే ప్రవిష్టేతు సమ్యఙ్మథన మాచరేత్, మథనేన వినా కేచిత్సాధయంతివిపశ్చితః, ఖేచరీమంత్రసిద్ధస్య సిధ్యతే మథనం వినా,జపంచ మథనంచైవ కృత్వాశీఘ్రం ఫలంలభేత్, స్వర్ణజాం రౌప్యజాం వాపి లోహజాంవా శలాకికామ్, నియోజ్య నాసికారంధ్రం దుగ్ధసిక్తేనతంతునా,ప్రాణా న్నిరుధ్య హృదయే సుఖమాసనమాత్మనః, శనైస్సుమథనం కుర్యాద్భ్రూమధ్యేన్యస్తచక్షుషీ, షాణ్మాసమథనావస్థాభావేనైవ ప్రజాయతే, యథాసుషుప్తిర్బాలానాం యథాభావస్తథా భవేత్,నసదా మథనగ్ం శస్తం మాసే మాసే సమాచరేత్, సదారసనయా యోగీ మార్గంనపరిసఙ్క్రమేత్,ఏవం ద్వాదశవర్షాంతే సగ్ంసిద్ధిర్భవతి ధ్రువా, శరీరే సకలం విశ్వం పశ్యత్యాత్మా విభేదతః, బ్రహ్మాండోఽయం మహామార్గో రాజదంతోర్ధ్వకుండలీతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

మేళనమనుః. హ్రీం భం సం[1] పం ఫం సం క్షమ్, పద్మజ ఉవాచ—అమావాస్యాచ ప్రతిప త్పౌర్ణమాసీచ శఙ్కర, అస్యాః కావర్ణ్యతే సంజ్ఞా ఏతదాఖ్యాహి తత్త్వతః, ప్రతిపద్దినతో కాలే అమావాస్యా తథైవచ, పౌర్ణమాస్యాగ్ం స్థిరీ కుర్యాత్సచ పంథాహి నాన్యథా, కామేన విషయాకాంక్షీ విషయాత్కామమోహితః, ద్వావేవ సంత్యజేన్నిత్యం నిరంజనముపాశ్రయేత్, అపరగ్ం సంత్యజే త్సర్వం యదిచ్ఛేదాత్మనో హితమ్, శక్తిమధ్యే మనః కృత్వా మన శ్శక్తే శ్చమధ్యగమ్, మనసా మన ఆలోక్య తత్త్యజేత్పరమం పదమ్, మనఏవహి బిందుశ్చ ఉత్పత్తిస్థితికారణమ్, మనసోత్పద్యతేబిందు ర్యథాక్షీరం ఘృతాత్మకమ్, నచ బంధన మధ్యస్థం తద్వైకారణమానసమ్, చంద్రార్కమధ్య

1 షం. షం

మూలశక్తిర్యత్రస్థా తత్ర బంధనమ్, జ్ఞాత్వా సుషుమ్నా తద్భేదం కృ
త్వా వాయుంచ మధ్యగమ్, స్థిత్వాసౌ బైందవస్థానే ఘ్రాణరంధ్రే నిరో
ధయేత్, వాయుం బిన్దుగ్ సమాఖ్యాతగ్ సత్త్వం ప్రకృతిమేవచ, షట్చ
క్రాణి పరిజ్ఞాత్వా ప్రవిశే త్సుఖమండలమ్, మూలాధారగ్ స్వాధి
ష్ఠానం మణిపూరం తృతీయకమ్, అనాహతం విశుద్ధించ ఆజ్ఞా
చక్రఞ్చ షష్ఠకమ్, ఆధారం గుద మిత్యుక్తం స్వాధిష్ఠానంతు లైంగికమ్
మణిపూరం నాభిదేశంహృదయస్థ మనాహతమ్, విశుద్ధిః కంఠమూ
లేచ ఆజ్ఞాచక్రఞ్చ మస్తకమ్, షట్చక్రాణి పరిజ్ఞాత్వా ప్రవిశే త్సుఖ
మండలే, ప్రవిశే ద్వాయు మాకృష్య తయైవోర్ధ్వం నియోజయేత్,
ఏవం సమభ్యసే ద్వాయుం స బ్రహ్మాండమయో భవేత్, వాయుం
బిందుం తథా చక్రం చిత్తంచైవ సమభ్యసేత్, సమాధి మేకేన సమమ
మృతం యాంతి యోగినః, యథాగ్ని ర్దారు మధ్యస్థో నోత్తిష్ఠే న్మథనం
వినా, వినా చాభ్యాసయోగేన జ్ఞానదీప స్తథా నహి, ఘటమధ్య
గతో దీపో బాహ్యేనైవ ప్రకాశతే, భిన్నేతస్మి న్ఘటేచైవ దీపజ్వాలా
చభాసతే, స్వకాయం ఘటమిత్యుక్తం యథాదీపోహి తత్పదమ్, గురు
వాక్యసమాభిన్నే బ్రహ్మజ్ఞానం స్ఫుటీ భవేత్, కర్ణధారం గురుంప్రాప్య
కృత్వా సూక్ష్మం తరంతిచ, అభ్యాసవాసనాశక్త్యా తరంతి భవసాగరమ్,
పరాయా మంకురీభూయ పశ్యంత్యాం ద్విదళీకృతా, మధ్యమాయాం
ముకుళితా వైఖర్యాం వికసీకృతా, పూర్వం యథోదితా యా వా
గ్విలోమేనాస్తగా భవేత్, తస్యా వాచః పరో దేవః కూటస్థో వాక్ప్ర
బోధకః, సోఽహమస్మీతి నిశ్చిత్య యస్సదా వర్తతే పుమాన్, శబ్దైరు
చ్చావచై ర్నీచై ర్భాషితోఽపి నలిప్యతే, విశ్వశ్చ తైజసశ్చైవ ప్రాజ్ఞ
శ్చేతి చ తే త్రయః, విరాడ్ధిరణ్యగర్భశ్చ ఈశ్వరశ్చేతి తే త్రయః,
బ్రహ్మాండంచైవ పిండాండం లోకా భూరాదయః క్రమాత్, స్వస్వో
పాధిలయా దేవ లీయంతే ప్రత్యగాత్మని, అండం జ్ఞానాగ్నినా
తప్తం లీయతే కారణైస్సహ, పరమాత్మని లీనం తత్పరం
బ్రహ్మైవ జాయతే, తత స్స్తిమితగమ్భీరం న తేజో న తమ స్తతమ్,
అనాఖ్య మనభివ్యక్తగ్ సత్కించి దవశిష్యతే, ధ్యాత్వా మధ్యస్థ

మాత్మానం కలశాంతరదీపవత్, అంగుష్ఠమాత్ర మాత్మాన మధూమ జ్యోతిరూపకమ్, ప్రకాశయంత మంతస్థం ధ్యాయే త్కూటస్థ మవ్యయమ్, విజ్ఞానాత్మా తథా దేహే జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితః, మాయయా మోహితః పశ్చా ద్బహుజన్మాంతరే పునః, సత్కర్మపరిపాకాత్తు స్వవికారం చికీర్షతి, కోఽహం కథ మయం దోష స్సంసారాఖ్య ఉపాగతః, జాగ్రత్స్వప్నే వ్యవహర న్సుషుప్తౌ క్వగతి ర్మమ, ఇతిచింతాపరో భూత్వా స్వభాసా చ విశేషతః, అజ్ఞానాత్తు చిదాభాసో బహిస్తాపేన తాపితః, దగ్ధం భవత్యేవ తదా తూలపిండ మివాగ్నినా, దహరస్థః ప్రత్యగాత్మా నష్టే జ్ఞానే తతః పరం, వితతో వ్యాప్య విజ్ఞానం దహత్యేవ క్షణేన తు, మనోమయజ్ఞానమయా న్సమ్య గ్దగ్ధ్వా క్రమేణ తు, ఘటస్థదీపవ చ్ఛశ్వ దంతరేవ ప్రకాశతే, ధ్యాయ న్నాస్తే మునిశ్చైవ మాసుప్తే రామృతేస్తు యః, జీవన్ముక్త స్స విజ్ఞేయ స్సధన్యః కృతకృత్యవాన్, జీవన్ముక్త పదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశ త్యదేహముక్తత్వం పవనో స్పందతా మివ, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథారసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం తదేవ శిష్య త్యమలం నిరామయ మిత్యుపనిషత్.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిష త్సమాప్తా.

సహనా వవత్వితి శాంతిః

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౮౭. అథర్వణీయ భస్మజాబాలోపనిషత్

శ్లో. యత్స్వాజ్ఞానకాలాగ్ని స్స్వాతిరిక్తాస్తితాభ్రమమ్,
కరోతిభస్మనిశ్శేషం తద్బ్రహ్మైవాస్మి కేవలమ్.

భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఓమ్ అథజాబాలో భుసుండః కైలాస శిఖరావాస మోంకార స్వరూపిణం మహాదేవ ముమార్ధకృతశేఖరగ్ం సోమసూర్యాగ్ని నయన

మనంతేందు రవిప్రభం వ్యాఘ్రచర్మాంబరధరం మృగహస్తం భస్మోద్ధూళి
తవిగ్రహం తిర్యక్త్రిపుండ్రరేఖా విరాజమానఫాలప్రదేశగ్ స్మితసంపూ
ర్ణపఞ్చవిధపఞ్చాననమ్, వీరాసనారూఢ మప్రమేయ మనాద్యంతం
నిష్కళం నిర్గుణం శాన్తం నిరంజన మనామయం హుం ఫట్కుర్వాణం
శివనామా న్యనిశ ముచ్చరన్తం హిరణ్యబాహుం హిరణ్యరూపం హిర
ణ్యవర్ణం హిరణ్యనిధి మద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీత మేకమా
శాస్యం భగవంతం శివం ప్రణమ్య ముహుర్ముహు రభ్యర్చ్య శ్రీఫలదళై
స్తేన భస్మనా చ సర్వోత్తమాఙ్గః కృతాఞ్జలిపుటః పప్రచ్ఛాధీహి భగ
వన్వేదసార ముద్ధృత్య త్రిపుండ్రవిధిం యస్మా దన్యా నపేక్ష దేవమో
క్షోపలబ్ధిః, కిం భస్మనో ద్రవ్యం కాని స్థానాని మనవో౽ప్యత్ర కేవా
కతివా, తస్యధారణే కేవా౽త్రాధికారిణో నియమా స్తేషాం కోవా
మామంతేవాసిన మనుశాసయా మోక్షమితి, అథ స హోవాచ భగ
వాన్పరమేశ్వరః పరమకారుణికః, ప్రమథా న్నాగానపి సో౽న్వీక్ష్య
పూర్ణం ప్రాతరుదయా గ్గోమయం బ్రహ్మపర్ణేనిధాయ త్ర్యంబక మితి మం
త్రేణ శోపయే ద్యేన కేనా౽పి తేజసా తత్స్వగృహ్యోక్తమార్గేణ
ప్రతిష్ఠాప్య వహ్నిం తత్ర తద్గోమయ ద్రవ్యం నిధాయ సోమా యస్వా
హేతి మంత్రేణ తత స్తిలవ్రీహిభి స్సాజ్యైర్జుహుయా దయస్తేనాష్టోత్తర
సహస్రం సార్ధమేవద్వా త్రాజ్యస్య పర్ణమయ్యా జుహూ ర్భవతి, తేన
నపాపం కృశోతి తద్ధోమమంత స్త్ర్యమ్బక మిత్యేవాంతే స్విష్టకృత్పూ
ర్ణాహుతి స్తేనైవాష్ట దిక్షు బలిప్రదానం తద్భస్మ గాయత్ర్యా సంప్రో
క్ష్య తద్ధైమే రాజతే తామ్రే మృణ్మయే పాత్రే నిధాయరుద్రమంత్రైః
పున రభ్యుక్ష్య శుద్ధదేశే సంస్థాపయే త్తతో భోజయే ద్బ్రాహ్మణాన్
తత స్స్వయం పూతో భవతి మానస్తోక ఇతి సద్యోజాత మిత్యా
దిపంచ బ్రహ్మమంత్రై ర్భస్మసంగృహ్యాగ్ని రితి భస్మ వాయురితి భస్మ
జలమితి భస్మస్థలమితి భస్మ వ్యోమేతి భస్మ దేవా భస్మ ఋషయో
భస్మ సర్వగ్ం హవా ఏత దిదం భస్మ పూతం పావనం నమామి
సద్య స్సమస్తాఘనాశక మితి శిరసాభివన్ద్య పూతే వామహస్తే వా
మదేవాయేతి నిధాయ త్ర్యమ్బక మితి సమ్ప్రోక్ష్య శుద్ధగ్

శుద్ధేనేతిసంమృజ్య సంశోధ్య తేనైవాపాదశీర్ష ముద్ధూళన మాచరే
త్తత్ర బ్రహ్మమన్త్రాః పఞ్చ తత శ్శేషస్య భస్మనో వినియోగ స్తర్జనీ
మధ్యమానామికాభి రగ్ని ర్భస్మేతి భస్మసఙ్గృహ్య మూర్ధాన మితి
మూర్ధ న్యగ్రే న్యసేత్, త్ర్యమ్బకమితి లలాటేనీలగ్రీవాయేతి కణ్ఠే కంఠ
స్యదక్షిణే పార్శ్వే త్ర్యాయుష మితి వామేతి కపోలయోః కాలా
యేతి నేత్రయో స్త్రిలోచనాయేతి శ్రోత్రయో శ్శృణవామేతి వక్త్రే
ప్రబ్రవామేతి హృదయే ఆత్మన ఇతి నాభౌ నాభిరితి మన్త్రేణదక్షిణ
భుజమూలే భవాయేతి తన్మధ్యే రుద్రాయేతి తన్మణిబన్ధే శర్వాయేతి
తత్కరపృష్ఠే పశుపతయ ఇతి వామబాహుమూలే ఉగ్రాయేతి తన్మధ్యే
అగ్రేవధాయేతి తన్మణిబంధే దూరేవధాయేతి తత్కరపృష్ఠే నమో
హంత్రే ఇతి అగనే శఙ్కరాయేతి యథాక్రమం భస్మ ధృత్వా
సోమాయేతి శివం నత్వా తతః ప్రక్షాళ్య తద్భస్మాపః పునన్త్వితి పిబేత్,
నాధో త్యాజ్యం నాధో త్యాజ్యమ్, ఏత న్మధ్యాహ్న సాయాహ్నేషు
త్రికాలేషు విధివ ద్భస్మధారణ మప్రమాదేన కార్యం ప్రమాదా
త్పతితో భవతి, బ్రాహ్మణానా మయమేవ ధర్మోఽయమేవ ధర్మః, ఏవం
భస్మధారణ మకృత్వా నాశ్నీయా దాపోఽన్న మన్యద్వా ప్రమాదా
త్త్యక్త్వా భస్మధారణం సగాయత్రీం జపే న్నజుహుయా దగ్నౌ తర్ప
యే దేవా నృషీ న్పితౄన్ సయమేవ ధర్మస్సనాతన స్సర్వపాపనాశకో
మోక్షహేతు ర్నిత్యోఽయం ధర్మో బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మచారిగృహివాన
ప్రస్థయతీనా మేతదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః అకృత్వా ప్రమాదే
నైత దష్టోత్తరశతం జలమధ్యే స్థిత్వా గాయత్రీం జప్త్వోపవాసేనైకేన
శుద్ధో భవతి యతి ర్భస్మధారణం త్యక్త్వా ఏకదా ఉపోష్య ద్వాదశస
హస్రప్రణవం జప్త్వాశుద్ధో భవతి, అన్యథేంద్రో యతీన్ సాలావృకేభ్యః
పాతయతి, భస్మనో యద్యభావ స్తదా సర్వభస్మ దాహన జప్య వన్య
ద్వా వశ్య మంత్రపూతం ధార్యమ్ ఏత త్త్రితః ప్రయుఞ్జానో రాత్రి
కృతా త్పాపా త్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయా త్ప్రముచ్యతే, మాధ్యం
దినే మాధ్యందినం కృత్వోపస్థానాంతం ధ్యాయమాన ఆదిత్యాభిము
ఖోఽధీయాన స్సురాపానా త్పూతో భవతి స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి,
బ్రాహ్మణవధా త్పూతో భవతి గోవధా త్పూతో భవ త్యశ్వవధా

త్యాతో భవతి గురువధా త్పూతో భవతి మాతృవధా త్పూతో భవతి పితృవధా త్పూతో భవతి త్రికాల మేత త్పఠియఙ్జ్ఞాన స్సర్వవేదపారాయణ ఫల మవాప్నోతి సర్వతీర్థఫల మశ్నుతే అనపబ్రువస్సర్వమాయు రేతి విందతే ప్రాజాపత్యగ్ం రాయస్పోషం గౌపత్య మేవ మావర్తయే దుపనిషద మిత్యాహ భగవా న్సదాశివ స్సామ్బ స్సదాశివ స్సామ్బః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భుసుండో జాబాలో మహాదేవగ్ం సామ్బం ప్రణమ్య పునః పప్రచ్ఛ కిం నిత్యం బ్రాహ్మణానాం కర్తవ్యం యదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః, కః పూజనీయః కోవా ధ్యేయః కస్స్మర్తవ్యః కథం ధ్యేయః క్వస్థాతవ్య మేతద్బ్రూహీతి సమాసేన తగ్ం హోవాచ ప్రాగుదయా న్నిర్వర్త్య శౌచాదికం తత స్స్నాయా న్మార్జనం రుద్రసూక్తై స్తతశ్చాహతం వాసః పరిధత్తే పాప్మనోపహత్యా ఉద్యంత మాదిత్య మభిధ్యాయ న్మూర్ధాళిత్వాగ్ం కృత్వా యథాస్థానం భస్మనా త్రిపుండ్రం శ్వేతైనైవ రుద్రాక్షాణ శ్వేతాణ బిభృయా న్నైనత్రసమ్మర్శ స్తథాఽన్యే మూర్ధ్ని చత్వారింశ చ్ఛిఖాయా మేకం త్రయంవా శ్రోత్రయో ర్ద్వాదశ కంఠే ద్వాత్రింశత్, బాహ్వో ష్షోడశషోడశ ద్వాదశ ద్వాదశ మణిబంధయో ష్షట్ షడ్గుష్ఠయోః తత స్సంధ్యాం సకుశోఽహరహరుపాసీతాగ్ని ర్జ్యోతిరిత్యాభి రగ్నౌ జుహుయా చ్ఛివలిఙ్గం త్రిసంధ్యా మాభ్యర్చ్య కుశే ష్వాసీనో ధ్యాత్వా సామ్బం మామేవ వృషభారూఢం హిరణ్యబాహుం హిరణ్యవర్ణం హిరణ్యరూపం పశుపాశవిమోచకం పురుషం కృష్ణపిఙ్గళ మూర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపం సహస్రాక్షగ్ం సహస్రశీర్షగ్ం సహస్రచరణం విశ్వతో బాహుం విశ్వాత్మాన మేక మద్వైతం నిష్కళం నిష్క్రియగ్ం శాంతగ్ం శివ మక్షర మవ్యయగ్ం హరి హర హిరణ్యగర్భ స్రష్టార మప్రమేయ మనాద్యంతగ్ం రుద్ర సూక్తై రభిషిచ్య సితేన భస్మనా శ్రీఫలదళై శ్చ త్రిశాఖై రార్ద్రై రనార్ద్రైర్వా నైతత్ర సంస్పర్శ స్తత్పూజాసాధనం కల్పయే చ్ఛ నైవేద్యం తత శ్చైకాదశ గుణ రుద్రో జపనీయ ఏక గుణోఽనంత ష్షడక్షరోఽష్టాక్షరో వా శైవో

మంత్రో జపనీయః, ఓ మిత్యగ్రే వ్యాహరే న్నమ ఇతిపశ్చా త్తత
శ్శివాయే త్యక్షరత్రయం ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరే న్నమఇతి పశ్చా
త్తతో మహాదేవాయేతి పఞ్చాక్షరాణి నాత స్తారకః పరమో మంత్ర
స్తారకోఽయం పఞ్చాక్షరః కోఽయం శైవో మను శ్శైవ స్తారకోఽయ
ముపదిశ్యతే మను రవిముక్తే శైవేభ్యో జీవేభ్య శ్శైవోఽ యమేవ
మంత్ర స్తారయతి సఏవ బ్రహ్మోపదేశో బ్రహ్మసోమోఽహంపవన
స్సోమోఽహం పవతే సోమోఽహం జనితామతీనాగ్ సోమోఽహం
జనితాపృథివ్యా స్సోమోఽహం జనితాగ్నే స్సోమోఽహం జనితా
సూర్యస్య సోమోఽహం జనితేంద్రస్య సోమోఽహం జనితోత విష్ణో
స్సోమోఽహ మేవ జనితా స య శ్చంద్రమహో దేవానాం భూర్భువః
స్వరాదీనాగ్ సర్వేషాం లోకానాఞ్చ విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం
బహుధాజాతం, జాయమానఞ్చయత్, సర్వస్య సోమోఽహమేవ
జనితా విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః హిరణ్యగర్భాన్ సహం జాయ
మానాన్ పశ్యామి, యో రుద్రో అగ్నౌ యో అప్సు య ఓషధీషు
యో రుద్రో విశ్వా భువనా వివేశైవమేవాహ మేవాత్మాంతరాత్మా
బ్రహ్మ జ్యోతి ర్బ్రహ్మ న్నమత్తోఽన్యత్పరోఽహ మేవ పరో విశ్వాధి
కోమా మేవ విదిత్వాఽమృతత్వమేతి తరతి శోకం మామేవ విదిత్వా
సాంసృతికింరుజం ద్రావయామి తస్మాదహాగ్ రుద్రో య స్సర్వేషాం
పరమా గతిస్సోఽహం సర్వాకారః, యతో వా ఇమాని భూతాని
జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ప్రయం త్యభిసంవిశంతి, తం
మామేవ విదిత్వోపాసిత భూతేభిర్దేవేభి రభీష్టంతోఽహమేవ, భీషాస్మా
ద్వాతః పవతే, భిషోదేతి సూర్యః, భీషాస్మా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ, సో
మోఽతఏవ యోహాగ్ సర్వేషామధిష్ఠాతా సర్వేషాఞ్చభూతానాం సా
లక స్సోఽహం పృథివీ సోఽహ మాపస్సోఽహం తేజస్సోఽహం వాయు
స్సోఽహం కాల స్సోఽహం దిశ స్సోఽహ మాత్మా మయి సర్వం ప్రతిష్ఠి
తమ్, బ్రహ్మవి దాప్నోతిపరమ్, బ్రహ్మశివోమే అస్తుసదాశివోమ్, అచక్షు
ర్విశ్వతశ్చక్షు రకర్ణో విశ్వతః కర్ణ అపాదో విశ్వతః పాద అపాణి
ర్విశ్వతః పాణి రహ మశిరా విశ్వతశ్శిరా విద్యా మంత్రైక సంశ్రయో
విద్యారూపో విద్యామయో విశ్వేశ్వరోఽహమజరోఽహమ్. మా

మేవం విదిత్వా సంసృతిపాశాత్ప్రముచ్యతే తస్మాదహం పశుపాశవి
మోచకః పశవశ్చాన్యే మానవాంతం మధ్యవర్తినశ్చ యుక్తాత్మానో యతంతే
మామేవ ప్రాప్తుం ప్రాప్యంతే మాం న పునరావర్తంతే న పునరావ
ర్తంతే త్రిశూలగాం కాశీ మధిశ్రిత్య త్యక్తాసవోఽపి ముయ్యేవ సంవి
శంతి ప్రజ్వలద్వహ్నిగం హవిర్యథా న యాజమాన మాసాదయతి
తథా సంత్యక్త్వా కుణపం న తత్తాదృశం పురా ప్రాప్నువంతి ఏషఏ
వాదేశ ఏష ఉపదేశ ఏషఏవ పరమో ధర్మ స్సత్యం తత్ర కదాచి
న్న ప్రమదితవ్యం తత్రోద్ధూళన త్రిపుండ్రాభ్యాం తథా రుద్రాక్షధారణా
త్తథామదర్చనాచ్చ ప్రమాదేనాపి నాంతర్గేహ సదనే పురీషం కుర్యా
ద్విరితా న్నప్రమదితవ్యం తద్ధి తప స్తద్ధి తపః కాశ్యామేవ ముక్తికా
మానామ్ తత్త్యాజ్యం మోచకోఽహమవిముక్తే నివసతాం నావిముక్తా
త్పరం స్థానం నావిముక్తాత్పరం స్థానం నావిముక్తాత్పరం స్థానం కాశ్యాం
స్థానాని చత్వారి తేషామభ్యర్హిత మంతర్గృహం తత్రాప్యవిముక్త మభ్య
ర్హితం తత్రస్థానాని పంచ తన్మధ్యే శివాగార మభ్యర్హితం తత్ర ప్రాచ్యా
మైశ్వర్యస్థానం దక్షిణాయాం విచాలనస్థానం పశ్చిమాయాం వైరాగ్య
స్థాన ముత్తరాయాం జ్ఞానస్థానం తస్మిన్య దంత ర్నిష్ఠ మవ్యయ
మనాద్యనంత మశేష వేదవేదాంత వేద్య మనిర్దేశ్య మనిరుక్త మప్ర
చ్యవ మాకాశస్య మద్వైతం సర్వాధార మనాధార మనిరీక్ష్య మహా
రహార్చిష్మద్విష్ణు పురందరాద్యమరవర సేవితం మామేవ జ్యోతిస్స్వరూ
పం లింగం మామేవోపాసితవ్యం తదేవోపాసితవ్యం నైవ భాసయంతి
తల్లింగం భాను శ్చంద్రోఽగ్నిర్వాయుస్స్వప్రకాశం విశ్వేశ్వరాభిధంపా
తాళ మధితిష్ఠతి తదేవాహం తత్రార్చితోఽహంగ్ సాక్షాదర్చిత స్త్రిశా
ఖైర్బిల్వదళై ర్దీప్తైర్వా యోఽభిసంపూజయేన్మన్మనో మయ్యాహి
తాసు ర్మయ్యేవార్పితాఖిల కర్మా భస్మదిగ్ధాంగో రుద్రాక్షాభరణో మా
మేవ సర్వభావేన ప్రపన్నో మదేక పూజానిరత స్సంపూజయే త్తద
హమశ్నామి తం మోచయామి సంసృతి పాశా దహరహ రభ్యర్చ్యే
విశ్వేశ్వరం లింగం తత్ర రుద్రసూక్తై రభిషిచ్య తదేన స్నపనం పయ
స్త్రిః పీత్వా మహాపాతకేభ్యో ముచ్యతే న శోక మాప్నోతి ముచ్యతే
సంసార బంధనాత్, తదనభ్యర్చ్యే నాశ్నీయా త్ఫల మన్న మన్య

ద్వా యదశ్నీయా ద్రేతోభక్షీ భవే న్నాపః పిబే ద్యది పిబే త్పూయ
పోభవే త్త్రిమాదే నైకగా త్వనభ్యర్చ్య మాంభుక్త్వా భోజయిత్వా
కేశా న్వాపయిత్వా గవ్యానాం పఞ్చసంగృహ్యాపోష్య జలే రుద్ర
స్నానం జపే త్త్రివారం రుద్రానువాక మాదిత్యం పశ్య న్నభిధ్యాయ న్
స్వకృతకర్మకృత్ రాత్రై రేవ మన్త్రైః కుర్యాన్మార్జనం తతో భోజయి
త్వా బ్రాహ్మణా న్పూతో భవతి అన్యథా పతితో యాతనా మశ్నుతే
పత్త్రైః ఫలై ర్వానైవేద్యై ర్వాఽభిపూజ్య విశ్వేశ్వరం మాం తతోఽశ్నీయా
త్కాపిలేన పయసాఽభిషిచ్య రుద్రసూక్తేన మామేవ శివలిఙ్గరూపి
ణమ్ బ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి కాపిలేన దధ్నాఽభిషిచ్య సురా
పానా త్పూతో భవతి కాపిలేనాజ్యేనాభిషిచ్య స్వర్ణస్తేయాత్పూతో
భవతి మధునాభిషిచ్య గురుదారగమనా త్పూతో భవతి సితయా
శర్కరయాఽభిషిచ్య సర్వజీవవధా త్పూతో భవతి క్షీరాదిభి రేతై రభి
షిచ్య సర్వా నవాప్నోతి కామాన్, ఇత్యేకైకం మహాన్ప్రస్థశతం
మహాప్రస్థశతమానై శ్చైతై రభిపూజ్య ముక్తో భవతి సంసార బన్ధ
నాత్, మా మేవ శివలిఙ్గరూపిణ మార్ద్రాయాం పౌర్ణమాస్యాం
వాఽమావాస్యాయాం వా మహావ్యతీపాతే గ్రహణే సంక్రాన్తా వభి
షిచ్య తిలై స్తణ్డులై స్యవై స్సంపూజ్య బిల్వదళై రభ్యర్చ్య కాపిలే
నాజ్యాన్వితగన్ధసారధూపైః పరికల్ప్య దీపం నైవేద్యం సాజ్య ముపా
హారం కల్పయిత్వా దద్యా త్పుష్పాఞ్జలి మేవం ప్రయతోఽభ్యర్చ్య
మమ సాయుజ్య మేతి శతై ర్మహాప్రస్థై రఖణ్డై స్తణ్డులై రభిషిచ్య

చన్ద్రలోకకామ శ్చన్ద్రలోక మవాప్నోతి తిలై రేతావద్భి రభిషిచ్య
వాయులోకకామో వాయులోక మవాప్నోతి మాషై రేతావద్భి రభిషి
చ్య వరుణలోకకామో వరుణలోక మవాప్నోతి యవై రేతావద్భి రభి
షిచ్య సూర్యలోకకామ స్సూర్యలోక మవాప్నోతి ఏతై రేతావద్భి ర్ద్వి
గుణై రభిషిచ్య స్వర్గలోకకామ స్స్వర్గలోక మవాప్నోతి, ఏతై రేతా
వద్భి శ్చతుర్గుణై రభిషిచ్య బ్రహ్మలోకకామో బ్రహ్మలోక మవాప్నోతి,
ఏతై రేతావద్భి శ్శతగుణై రభిషిచ్య చతుర్జాలం బ్రహ్మకోశం యస్మృ
త్యుర్నావపశ్యతి తమతీత్య మల్లోకకామో మల్లోక మవాప్నోతి నాన్యం

మల్లోకాత్పరంయమవాప్య నశోచతి నస పునరావర్తతే నస పునరావ
ర్తతే, లింగరూపిణం మామేవసంపూజ్య చింతయంతి యోగిన స్సిద్ధాస్సిద్ధిం
గతా యజంతియజ్వానో మామేవ స్తువంతి దేవా స్సాంగా స్సోపనిషద
స్సేతిహాసా నమత్తోఽన్యదణూమేవ సర్వం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం తతః
కాశ్యాంప్రయత్నైరేవాహ మన్వహం పూజ్య స్తత్ర గణా రౌద్రానా
నానాముఖా నానాశస్త్ర ధారిణో నానా రూపధరా నానా చిహ్నితా స్తే
సర్వే భస్మ దిగ్ధాంగా రుద్రాక్షాభరణాః కృతాఞ్జలయో నిత్య మభిధ్యా
యంతి, తత్ర పూర్వస్యాం దిశి బ్రహ్మా కృతాఞ్జలి రహర్నిశంమా
ముపాస్తే దక్షిణస్యాం దిశి విష్ణుః కృత్వైవ మూర్ధాఞ్జలిం మా ముపాస్తే
ప్రతీచ్యా మింద్ర స్సన్నతాఙ్గ ఉపాస్తే ఉదీచ్యా మగ్నికాయ మమాసుర
క్తా హేమాఙ్గ విభూషణా హేమరత్నా మా ముపాసతే, మామేవ దే
వా శ్చతుర్మూర్తిధరా దక్షిణాయాం దిశి ముక్తిస్థానం తన్ముక్తిమంటపసంజ్ఞ
తం తత్రానేకగణాః పాలకా స్సాయుధాః పాపఘాతకా స్తత్ర ఋషయ
శ్శాంభవాః పాశుపతా మహాశైవా వేదావతగ్ంసం శైవం పంచాక్షరం
జపంతి స్తారకం సప్రణవం మోచయానా స్తిష్ఠంతి, తత్రైకా రత్నవేదికా
తత్రాహమాసీనః కాశ్యాగ్ం స్త్యక్తకళేబరాం శ్చైవా నాసీయ స్వస్యాం
కేసన్నివేశ్య భసిత రుద్రాక్షభూషితా నుపస్పృశ్య మాభూ దేతేషాం
జన్మ మర్త్యం చేతి తారకగ్ం శైవం మను ముపదిశామి తత స్తే ముక్తా
మా మనువిశంతి విజ్ఞానమయే నాంగేన నపునరావర్తంతే హుతాశన
ప్రతిష్ఠగ్ం హవి రివ తత్రైవ ముక్త్యర్థ ముపవిశ్యతే శైవోఽయం
మాత్రః పంచాక్షర స్సముక్తిస్థానం తత ఓఙ్కారరూపం తతో మదర్పిత
కర్మణాం మదావిష్టచేతసాం మద్రూపతా భవతి నాఽన్యేషా
మిమం బ్రహ్మవిద్యేఽయం బ్రహ్మవిద్యా ముముక్షువః కాశ్యా మేవా
సీనా వీర్యవంతో విజ్ఞానమయం బ్రహ్మకోశం చతుర్జాలం బ్రహ్మకోశం
యమృత్యు ర్నాపపశ్యతి యం బ్రహ్మా నావపశ్యతి య మింద్రాగ్నీ నాప
పశ్యేతాం యం వరుణాదయో నావపశ్యంతి త మేవ తత్తేజః పుష్టవిడ్భా
వగ్ం హైమ ముమయాం సంశ్లిష్య పనంతం చంద్రకోటిసమప్రభం చంద్ర
కిరీటగ్ం సోమసూర్యాగ్ని నయనం భూతిభూషితవిగ్రహం శివం మామే
వ మభిధ్యాయంతో ముక్తకిల్బిషా స్త్యక్తబంధా మయ్యేవ లీనాః

భవంతి యేచాన్యే కాశ్యాం పురీషకారిణః ప్రతిగ్రహపరా స్త్యక్త భస్మధారణా స్త్యక్త రుద్రాక్షధారణా స్త్యక్తగ్రహయాగా స్త్యక్త విశ్వేశార్చనా స్త్యక్తపంచాక్షర జపా స్త్యక్తభైరవార్చనా భైరవీం ఘోరాయాతనాం నానావిధాం కాశ్యాం పరేతా భుక్త్వా తత శ్శుద్ధా మాం ప్రపద్యంతే చాంతర్గృహే కేతో మూత్రం వా విసృజంతి తదా తే సూచతే పిత్రాః తమేవ పాపకారిణం మృతం పశ్యేః నిల లోహితో భైరవ స్తంపాతయ త్యత్ర ప్రచండ జ్వలజ్వలనకుండే ష్వన్యే ష్వపి తతశ్చాప్రమాదేన నివసే దప్రమాదేన నివసే త్కాశ్యాం లింగరూపిణ్యా మిత్యుపనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి భస్మజాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః

౮౮. సామవేదీయ రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్.

శ్లో॥ రుద్రాక్షోపనిషద్వేద్యం మహారుద్రతయోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్త శివమాత్రపదం భజేత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాన్తిః.

ఓం. అథహైనం కాలాగ్నిరుద్రం భుసుండః పప్రచ్ఛ కథం రుద్రాక్షోత్పత్తి స్తద్ధారణా త్కిం ఫల మితి తం హోవాచ భగవా న్కాలాగ్ని రుద్రః త్రిపురవధార్థ మహం నిమీలితాక్షో భవం స్తేభ్యో జలబిందవో భూమౌ పతితా స్తే రుద్రాక్షా జాతా స్సర్వానుగ్రహార్థాయ తేషాం నామోచ్చారణమాత్రేణ దశగోప్రదానఫలం దర్శన స్పర్శనాభ్యాం ద్విగుణఫలమత ఊర్ధ్వం వక్తుం నశక్నోమి, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి కస్మిన్‌స్థితం తు కిన్నామ కథం వా ధార్యతే నరైః, కతి భేదముఖా న్యత్ర కై ర్మంత్రై ర్ధార్యతే కథమ్, దివ్యవర్షసహస్రాణి చక్షురున్మీలితం మయా, భూమావక్షిపుటాభ్యాంతు పతితా జల

బిందవః తత్రాశ్రుబిందవో జాతా మహారుద్రాక్షవృక్షకాః, స్థావరత్వ
మనుప్రాప్య భక్తానుగ్రహకారణాత్, భక్తానాం ధారణాత్పాపం దివా
రాత్రికృతగ్ హరేత్, లక్షంతు దర్శనాత్పుణ్యం కోటి స్తద్ధారణా
ద్భవేత్, తస్యకోటిశతం పుణ్యం లభతే ధారణాన్నరః, లక్షకోటిసహ
స్రాణి లక్షకోటిశతానిచ, తజ్జపాల్లభ్యతే పుణ్యం నరో రుద్రాక్షధార
ణాత్, ధాత్రీఫలప్రమాణంయ చ్ఛ్రేష్ఠ మేత దుదాహృతమ్, బదరీ
ఫలమాత్రంతు మధ్యమం ప్రోచ్యతే బుధైః, అధమం చణమాత్రం స్యా
త్ప్రతిజ్ఞైషా మయోచ్యతే, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా శ్శూద్రా
శ్చేతి శివాజ్ఞయా, వృక్షా జాతాః పృథివ్యాంతు తజ్జాతీయా శ్శుభా
క్షకాః, శ్వేతాస్తు బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః క్షత్రియారక్తవర్ణకాః, పీతా
వైశ్యాస్తు విజ్ఞేయాః కృష్ణా శ్శూద్రా ఉదాహృతాః, బ్రాహ్మణో
బిభృయా చ్ఛ్వేతా న్రక్తా న్రాజాతు ధారయేత్, పీతా న్వైశ్యస్తు
బిభృయా త్కృష్ణాం చ్ఛూద్రస్తు ధారయేత్, సమా స్స్నిగ్ధా దృఢాః
స్థూలాః కంటకైస్సంయుతా శ్శుభాః, క్రిమిదష్టం ఛిన్న భిన్నం కంట
కైర్హీనమేవచ, వ్రణయుక్త మయుక్తం చషడ్రుద్రాక్షాణి వర్జయేత్,
స్వయమేవ కృతద్వారం రుద్రాక్షం స్యాదిహోత్తమమ్, యత్తు పౌరు
షయత్నేన కృతం తన్మధ్యమం భవేత్, సమా న్స్నిగ్ధాన్దృఢా న్స్థూలా
న్క్షౌమసూత్రేణ ధారయేత్, సర్వగాత్రేణ సౌమ్యేన సామాన్యాని
విచక్షణః, నికషే హేమరేఖాభా యస్యరేఖా ప్రదృశ్యతే, తదక్ష
ముత్తమం విద్యా త్తద్ధార్యం శివపూజకైః, శిఖాయా మేకరుద్రాక్షం
త్రిశతం శిరసా వహేత్, షట్త్రింశతం గళేదధ్యా ద్బాహ్వో ష్షోడశ
షోడశ, మణిబంధే ద్వాదశైవ స్కంధే పంచశతం వహేత్, అష్టోత్తర
శతై ర్మాలా ముపవీతం ప్రకల్పయేత్, ద్విసరం త్రిసరంవాపి సరాణాం
పంచకం తథా, సరాణాం సప్తకం వాపి బిభృయా త్కంఠదేశతః,
ముకుటే కుండలేచైవ కర్ణికాహారకేఽపివా, కేయూరకటకే సూత్రం
కుక్షిబంధే విశేషతః, సుప్తే పీతే సదా కాలం రుద్రాక్షం ధారయే
న్నరః, త్రిశతం త్వధమం పంచశతం మధ్యమ ముచ్యతే, సహస్ర
ముత్తమం ప్రోక్త మేవంభేదేన ధారయేత్, శిరసీశానమంత్రేణ కంఠే
తత్పురుషేణతు, అఘోరేణ గళే ధార్యం తేనైవ హృదయేఽపిచ,

అఘోరంబీజమంత్రేణ కరయోర్ధారయేత్సుధీః, పంచాశదక్షగ్రథితాన్ వ్యోమవ్యాప్యపి చోదరే, పంచబ్రహ్మభి రుద్రాక్షైస్త్రిమాలాం పంచ సప్త చ, గ్రథిత్వా మూలమంత్రేణ సర్వాణ్యక్షాణి ధారయేత్. అథ హైనం భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం భుసుండః పప్రచ్ఛ, రుద్రాక్షాణాం భేదేన యదక్షం యత్స్వరూపం యత్ఫల మితి తత్స్వరూపం ముఖయుక్త మనిష్టనిరసనం కామాభీష్ట ఫలం బ్రూహీతి హోవాచ తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. ఏకవక్త్రంతు రుద్రాక్షం పరతత్త్వస్వరూపకమ్, తద్ధారణాత్పరే తత్త్వే లీయతే విజితేంద్రియః, ద్వివక్త్రంతు మునిశ్రేష్ఠ చార్ధనారీశ్వరాత్మకమ్, ధారణాదర్ధనారీశః ప్రీయతే తస్య నిత్యశః, త్రిముఖం చైవ రుద్రాక్ష మగ్నిత్రయస్వరూపకమ్, తద్ధారణాచ్చ హుతభుక్తస్య తుష్యతి నిత్యదా, చతుర్ముఖం తు రుద్రాక్షం చతుర్వక్త్రస్వరూపకమ్, తద్ధారణాచ్చతుర్వక్త్రః ప్రీయతే తస్య నిత్యదా, పంచవక్త్రంతు రుద్రాక్షం పంచబ్రహ్మస్వరూపకమ్, పంచవక్త్రః స్వయం బ్రహ్మ పుంహత్యాం చ వ్యపోహతి, షడ్వక్త్ర మపి రుద్రాక్షం కార్తికేయాధిదైవతమ్, తద్ధారణాన్మహాశ్రీస్స్యాన్మహ దారోగ్యముత్తమమ్, మతివిజ్ఞాన సంపత్తిశుద్ధయే ధారయేత్సుధీః, వినాయకాధిదైవంచ ప్రవదంతి మనీషిణః, సప్తవక్త్రంతు రుద్రాక్షం [1]సప్తమాత్రాధిదైవతమ్, తద్ధారణాన్మహాశ్రీ స్స్యాన్మహదారోగ్య ముత్తమమ్, మహతీ జ్ఞాన సంపత్తి శ్శుచిర్ధారణత స్సదా, అష్టవక్త్రంతు రుద్రాక్ష మష్టమాత్రాధిదైవతమ్, వస్వష్టక ప్రియం చైవ గంగాప్రీతికరం తథా, తద్ధారణాదిమే ప్రీతా భవేయు స్సత్యవాదినః, నవవక్త్రంతు రుద్రాక్షం నవశక్త్యధిదైవతమ్, తస్య ధారణమాత్రేణ ప్రీయంతే నవశక్తయః, దశవక్త్రంతు రుద్రాక్షం యమదైవత్య మీరితం, [2]దర్శనా చ్ఛాంతిజనకం పాపానాం నాత్ర సంశయః, ఏకాదశముఖం త్వక్షం రుద్రైకాదశదైవతమ్, తదిదం దైవతం ప్రాహు స్సదా సౌభాగ్యవర్ధనం, రుద్రాక్షం ద్వాదశముఖం మహావిష్ణుస్వరూపకమ్, ద్వాదశాదిత్యరూపంచ బిభర్త్యేవహి తత్పరః, త్రయోదశముఖం చాక్షం కామదం సిద్ధిదం శుభం, తస్య ధారణమాత్రేణ కామదేవః ప్రసీదతి, చతుర్దశముఖం చాక్షం రుద్రనే

1 సప్తమాలాధి. 2 దర్శా (దశా) త్పాపశాంతి జనకం ధారణాన్నాత్ర.

త్రసముద్భవమ్, సర్వవ్యాధిహరంచైవ సర్వదాఽఽరోగ్యమాప్నుయాత్, మద్యం మాంసఞ్చ లశునం పలాండుం శిగ్రుమేవచ, శ్లేష్మాతకం విడ్వరాహమభక్ష్యం వర్జయేన్నరః, గ్రహణే విషువేచైవమయనే సఙ్క్రమేఽపిచ, దర్శేషుపూర్ణమాసేచ పూర్ణేషు దివసేషుచ, రుద్రాక్షధారణాత్సద్యస్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రాక్షమూలం తద్బ్రహ్మా తన్నాళం విష్ణురేవచ, తన్ముఖం రుద్ర ఇత్యాహుస్తద్బిందుస్సర్వదేవతా ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహి భగవన్రుద్రాక్షధారణ విధిమ్, తస్మిన్సమయే నిదాఘజడభరతదత్తాత్రేయకాత్యాయనభరద్వాజకపిలవసిష్ఠపిప్పలాదాదయశ్చ కాలాగ్నిరుద్రం పరిసమేత్యోచుః, అథ కాలాగ్నిరుద్రః కిమర్థం భవతామాగమనమితి హోవాచ, రుద్రాక్షధారణవిధిం వై సర్వే శ్రోతుమిచ్ఛామహ ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ రుద్రస్య నయనాదుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకేఖ్యాయంతే, అథ సదాశివస్సంహారకాలే సంహారం కృత్వా సంహారాక్షం ముకులీకరోతి తన్నయనాజ్జాతా రుద్రాక్షా ఇతి హోవాచ తస్మాద్రుద్రాక్షత్వమితి కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ, తద్రుద్రాక్షే వాగ్విషయే కృతే దశగోప్రదానేన యత్ఫలమవాప్నోతి తత్ఫలమశ్నుతే సఏష భస్మజ్యోతీరుద్రాక్ష ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృష్ట్వా ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్ర గోప్రదానఫలం భవతి తద్రుద్రాక్షే కర్ణయోర్ధార్యమాణే ఏకాదశసహస్రగోప్రదానఫలం భవత్యేకాదశరుద్రత్వంచ గచ్ఛతి తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే కోటిగోప్రదానఫలం భవత్యేతేషాం స్థానానాం కర్ణయోః ఫలం వక్తుం నశక్యమితి హోవాచ, య ఇమాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషదం నిత్యమధీతే బాలోవా యువావా వేద సమహాన్భవతి, స గురుస్సర్వేషాం మంత్రాణాముపదేష్టా భవతి, ఏతైరేవ హోమం కుర్యాదేతైరేవార్చనం తథా రక్షోఘ్నం మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వా బధ్నీత సప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నావకల్పతే తచ్ఛ్రద్ధయా యాం కాంచిద్గాం దద్యాత్సా దక్షిణా భవతి య ఇమాముపనిషదం బ్రాహ్మణస్సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి మధ్యాహ్నేఽధీయానః షడ్జన్మకృతం పాపం నాశయతి సాయంప్రాతః

ప్రయుంజానోఽనేకజన్మకృతం పాపం నాశయతి షట్సహస్రలక్షగాయత్రీ
జపఫల మవాప్నోతి, బ్రహ్మహత్యాసురాపానస్వర్ణస్తేయ గురుదారగ
మనతత్సంయోగపాతకేభ్యః పూతో భవతి సర్వతీర్థఫల మశ్నుతే పతిత
సంభాషణా త్పూతో భవతి పఙ్క్తిశతసహస్రపావనో భవతి శివసాయు
జ్య మవాప్నోతి నచపునరావర్తతే నచపునరావర్తత ఇత్యోగ్ సత్యమి
త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాన్తిః
ఇతి రుద్రాక్షజాబాలోపనిష త్సమాప్తా.
ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౯. అథర్వణీయ గణపత్యుపనిషత్.

శ్లో. యన్నత్వాముకయస్సర్వే నిర్విఘ్నంయాన్తి తత్పదమ్,
గణేశోపనిషద్వేద్యం తద్బ్రహ్మైవాస్మి సర్వగమ్.
ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓం. ఓం లం నమస్తే గణపతయే, త్వమేవ ప్రత్యక్షం తత్త్వ
మసి, త్వమేవ కేవలం కర్తాసి, త్వమేవ కేవలం ధర్తాసి, త్వమేవ కేవలం
హర్తాసి, త్వమేవ సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మాసి, త్వం సాక్షాదాత్మాసి
నిత్యం, ఋతం వచ్మి సత్యం వచ్మి, అవ త్వం మామ్, అవ వక్తా
రమ్, అవ శ్రోతారమ్, అవ దాతారమ్, అవధాతారమ్, అవా
నూచానమవశిష్యమ్, అవ పురస్తాత్, అవ దక్షిణాత్తాత్, అవ పశ్చా
త్తాత్, అవోత్తరాత్తాత్, అవ చోర్ధ్వాత్తాత్, అవాధరా త్తాత్,
సర్వతో మాం పాహి, పాహి సమన్తాత్, త్వం వాఙ్మయ స్త్వం చిన్మ
యః, త్వ మానందమయ స్త్వం బ్రహ్మమయః, త్వం సచ్చిదానందా
ద్వితీయోఽసి, త్వం ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వం జ్ఞానమయో విజ్ఞానమ
యోఽసి, సర్వం జగదిదం త్వత్తో జాయతే సర్వం జగ దిదం త్వత్త
స్తిష్ఠతి, సర్వం జగదిదం త్వయి లయమేష్యతి, సర్వం జగ దిదం త్వయి
ప్రత్యేతి, త్వం భూమి రాపోఽనలోఽనిలో నభః, త్వం చత్వారి వాక్ప

రిమితా పదాని, త్వం గుణత్రయాతీతః, త్వం దేహత్రయాతీతః, త్వం
కాలత్రయాతీతః, త్వం మూలాధారే స్థితోఽసినిత్యమ్, త్వం శక్తిత్ర
యాత్మకః, త్వాం యోగినో ధ్యాయంతి నిత్యమ్, త్వం బ్రహ్మా త్వం
విష్ణు స్త్వꣳరుద్ర స్త్వ మింద్ర స్త్వ మగ్ని స్త్వం వాయు స్త్వం సూ
ర్య స్త్వం చంద్రమా స్త్వం బ్రహ్మాభూర్భువస్సువరోమ్, గణాదీ న్పూ
ర్వ ముచ్చార్య వర్ణాదీꣳ తదనంతరమ్, అనస్వారః పరతర అర్ధేందుల
సితం తథా, తారేణ యుక్త మేత దేవ తవ మనుస్వరూపమ్, గకారః
పూర్వరూపమ్, అకారో మధ్యమరూపమ్, అనుస్వార శ్చాంత్యరూ
పమ్, బిందు రుత్తరరూపమ్, నాద స్సంధానమ్, సంహితా సంధిః,
సైషా గాణేశీ విద్యా, గణక ఋషిః, [1]నృచద్గాయత్రీ ఛందః, శ్రీమహా
గణపతి ర్దేవతా, ఓం గం గణపతయే నమః ఏకదంతాయ విద్మహే
వక్రతుండాయ ధీమహి, తన్నో దంతిః ప్రచోదయాత్, ఏకదంతం
చతుర్హస్తం బిభ్రాణం పాశ మంకుశమ్, అభయం వరదం హస్తైర్దధా
నం మూషికధ్వజమ్, రక్తం లంబోదరం శూర్ప సుకర్ణం రక్తవాససమ్,
రక్తగంధానులిప్తాంగం రక్తపుష్పై స్సుపూజితమ్, భక్తానుకంపినం
దేవం జగత్కారణ మచ్యుతమ్, ఆవిర్భూతంచ సృష్ట్యాదౌ ప్రకృతేః
పురుషాత్పరమ్, ఏవం ధ్యాయతి యో నిత్యం సయోగీ యోగినాం
వరః, నమో వ్రాతపతయే నమో గణపతయే నమః ప్రమథపతయే
నమస్తే అస్తు లంబోదరాయైకదంతాయ విఘ్నవినాశినే శివసుతాయ
వరదమూర్తయే నమోనమః, ఏత దథర్వశిరో యోఽధీతే, స బ్రహ్మ
భూయాయ కల్పతే, ససర్వత స్సుఖ మేధతే, ససర్వత స్సుఖ మేధతే,
ససర్వవిఘ్నైర్న బాధ్యతే, సపంచమహాపాతకోపపాతకా త్ప్రముచ్యతే,
సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, ప్రాత రధీయానో
రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానోఽపాపో
భవతి, ధర్మార్థకామ మోక్షంచ విందతి, ఇద మథర్వశీర్ష మశి
ష్యాయ నదేయమ్, యో యది మోహా ద్దాస్యతి స పాపీయా న్భవతి,
సహస్రావర్తనా ద్యం యం కామ మధీతే తంత మనేన సాధయేత్,
అనేన గణపతి మభిషిఞ్చతి, స వాగ్మీ భవతి, చతుర్థ్యా మనశ్నꣳ

---

1 నిచృ.

జపతి సవిద్యావాన్ భవతి, ఇత్యథర్వణవాక్యమ్, బ్రహ్మాద్యాచరణం విద్యాన్న బిభేతి కదాచనేతి, యో దూర్వాంకురై ర్యజతి స వైశ్రవణోపమో భవతి, యో లాజై ర్యజతి స యశోవా న్భవతి స మేధావా న్భవతి, యో మోదకసహస్రేణ యజతి సవాంఛితఫలమవాప్నోతి, యస్సాజ్యసమిద్భిర్యజతి ససర్వం లభతే ససర్వం లభతే, అష్టౌబ్రాహ్మణా న్సమ్యగ్గ్రాహయిత్వా సూర్యవర్చస్వీ భవతి, సూర్యగ్రహణే మహానద్యాం ప్రతిమాసన్నిధౌ వా జప్త్వా ససిద్ధమంత్రో భవతి, మహావిఘ్నాత్ ప్రముచ్యతే, [1]మహాదోషా త్ప్రముచ్యతే, ససర్వవిద్భవతి, స సర్వవి ద్భవతి య ఏవం వేద ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః,

ఇతి గణపత్యుపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౯౦. సామవేదీయ దర్శనోపనిషత్.

శ్లో. యమాద్యష్టాంగయోగేద్ధం బ్రహ్మమాత్ర ప్రబోధితః,
యోగినోయ త్పదం యాన్తి తత్కైవల్యపదం భజే

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఓం. దత్తాత్రేయో మహాయోగీభగవా న్భూత భావనః, చతుర్భుజో మహావిష్ణుర్యోగసామ్రాజ్యదీక్షితః, తస్య శిష్యోమునివర స్సాంకృతిర్నామ భక్తిమాన్, పప్రచ్ఛ గురు మేకాంతే ప్రాఞ్జలి ర్వినయాన్వితః, భగవన్బ్రూహి మే యోగం సాష్టాంగం సప్రపంచకమ్, యేన [2]విజ్ఞాతమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాంకృతేశృణువక్ష్యామియోగంసాష్టాంగదర్శనం, యమశ్చ నియమశ్చైవ తథై వాసన మేవచ, ప్రాణాయామ స్తథా బ్రహ్మన్ ప్రత్యాహార స్తతః పరమ్, ధారణాచ తథా ధ్యానం సమాధి శ్చాష్టమం మునే, అహింసా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యం

1 'మహాపాప త్ప్రముచ్యతే' అయామధిక పాఠః, 2 విజ్ఞాన.

దయార్జవం, క్షమాధృతి ర్మితాహార శ్శౌచం చేతి యమా దశ, వే
దోక్తేన ప్రకారేణ వినాసత్యం తపోధన, కాయేన మనసావాచా హిం
సా హింసా నచాన్యథా, ఆత్మా సర్వగతోచ్ఛేద్యో నగ్రాహ్యఇతి [1]యా
మతిః, సా చాహింసా వరా ప్రోక్తా మునే వేదాంతవేదిభిః, చక్షురా
దీంద్రియై ర్దృష్టం శ్రుతం ఘ్రాతం మునీశ్వర, తస్యైవోక్తి ర్భవేత్సత్యం
విప్రతం నాన్యథా భవేత్, సర్వం సత్యం పరంబ్రహ్మ నచాన్యదితి యా
మతిః, తచ్చ సత్యం వరంప్రోక్తం వేదాంతజ్ఞానపారగైః, అన్యదీయే
తృణే రత్నే కాంచనే మౌక్తికేఽపిచ, మనసా వినివృత్తి ర్యా తదస్తే
యం విదు ర్బుధాః, ఆత్మన్యనాత్మభావేన వ్యవహారవివర్జితమ్, యత్త
దస్తేయ మిత్యుక్త మాత్మవిద్భి ర్మహామతే, కాయేన వాచా మ
నసా స్త్రీణాం పరివివర్జనమ్, ఋతౌ భార్యాం తదా తస్య బ్రహ్మచర్యం
తదుచ్యతే, బ్రహ్మభావే మనశ్చారం బ్రహ్మచర్యం పరం తప, స్వాత్మ
వత్సర్వభూతేషు కాయేన మనసా గిరా, అనుజ్ఞాయా దయా సైవ
ప్రోక్తా వేదాంతవేదిభిః, పుత్రే మిత్రే కళత్రే చ రిపౌ స్వాత్మని సంతతమ్,
ఏకరూపం మునేయత్తదార్జవం ప్రోచ్యతే మయా, కాయేన మనసా వా
చా శత్రుభిః పరిపీడతే, బుద్ధిక్షోభనివృత్తి ర్యా క్షమా సా మునిపుంగవ,
వేదాదేవ వినిర్మోక్ష స్సంసారస్య న చాన్యథా, ఇతి విజ్ఞాననిష్పత్తి ర్ధృతిః
ప్రోక్తాహి వైదికైః, అహమాత్మా నచాన్యోఽస్మీత్యేవ మప్రచ్యుతా
మతిః, అల్ప మృష్టాశనాభ్యాంచ చతుర్థాంశావశేషకమ్, తస్మా ద్యో
గానుగుణ్యేన భోజనం మితభోజనమ్, స్వదేహ మలనిర్మోక్షో మృజ్జలా
భ్యాం మహామునే, యత్త చ్ఛౌచం భవేద్బాహ్యం మానసం మననం
విదుః, అహం శుద్ధఇతి జ్ఞానం శౌచ మాహుర్మనీషిణః, అత్యంతమలి
నో దేహో దేహీచాత్యంత నిర్మలః, ఉభయో రంతరం జ్ఞాత్వా
కస్యశౌచం విధీయతే, జ్ఞానశౌచం పరిత్యజ్య బాహ్యే యో ర
మతే నరః, స మూఢః కాంచనం త్యక్త్వా లోష్టం గృహ్ణాతి సువ్రత,
జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య యోగినః, న చాస్తి కించి త్క
ర్తవ్య మస్తి చేన్న స తత్త్వవిత్, లోకత్రయేఽపి కర్తవ్యం కించి న్నా

---

1 మే మతిః.

స్స్యాత్మవేదినామ్, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన మునేఽహింసాది సాధనైః, ఆత్మాన మక్షరం బ్రహ్మ విద్ధి జ్ఞానాత్తు వేదనా దితి. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

ఓం. తపస్సంతోష మాస్తిక్యం దానమీశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్రవణం చైవ హ్రీ ర్మతిశ్చ జపో వ్రతమ్, ఏతేచ నియమాః ప్రోక్తాస్తా న్వక్ష్యామి క్రమా చ్ఛృణు, వేదోక్తేన ప్రకారేణ కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదిభిః, శరీరశోషణం యత్త త్తప ఇత్యుచ్యతే బుధైః, కోవా మోక్షః కథం తేన సంసారం ప్రతిపన్నవాన్, ఇత్యాలోచనమర్థజ్ఞా స్తపశ్శంసంతి పండితాః, యదృచ్ఛాలాభతో నిత్యం ప్రీతిర్యాజాయతే నృణామ్, తత్సంతోషం విదుః ప్రాజ్ఞాః పరిజ్ఞానైకతత్పరాః, బ్రహ్మాదిలోకపర్యంతా ద్విరక్త్యాయ ల్లభేత్ప్రియమ్, సర్వత్ర విగతస్నేహ స్సంతోషం పరమం విదుః, శ్రౌతే స్మార్తేచ విశ్వాసో యత్తదాఽస్తిక్యముచ్యతే, న్యాయార్జితధనం శ్రాంతే శ్రద్ధయా వైదికే జనే, అన్యద్వాయత్ప్రదీయంతే తద్దానం ప్రోచ్యతే మయా, రాగాద్యపేతం హృదయం వాగదుష్టానృతాదినా, హింసాదిరహితం కర్మ యత్తదీశ్వరపూజనం, సత్యం జ్ఞాన మనంతంచ పరానందం పరం ధ్రువమ్, ప్రత్యగిత్యవగంతవ్యం వేదాంతశ్రవణం బుధైః, వేదలౌకికమార్గేషు కుత్సితం కర్మ యద్భవేత్, తస్మిన్భవతి యా లజ్జా హ్రీస్సైవేతి ప్రకీర్తితా, వైదికేషుచ సర్వేషు శ్రద్ధా యా సా మతిర్భవేత్, గురుణా చోపదిష్టోఽపి తత్ర సంబంధవర్జితః, వేదోక్తేనైవ మార్గేణ మంత్రాభ్యాసో జపస్స్మృతః, కల్పసూత్రే తథా వేదే ధర్మశాస్త్రే పురాణకే, ఇతిహాసేచ వృత్తి ర్యా స జపః ప్రోచ్యతే మయా, జపస్తు ద్వివిధః ప్రోక్తో వాచికో మానస స్తథా, వాచికోపాంశు రుచ్చైశ్చ ద్వివిధః పరికీర్తితః, మానసో మననధ్యానభేదాత్ ద్వైవిధ్య మాశ్రితః, ఉచ్చై ర్జపా దుపాంశుశ్చ సహస్రగుణ ఉచ్యతే, మానసశ్చ తథోపాంశో స్సహస్రగుణఉచ్యతే, ఉచ్చైర్జపశ్చ సర్వేషాం యథోక్తఫలదో భవేత్, నీచైః శ్రోత్రేణ చేన్మంత్రశ్శ్రుత శ్చే న్నిష్ఫలం భవే దితి. ౨.

తృతీయః ఖండః.

స్వస్తికం గోముఖం పద్మం వీరం సింహాసనం తథా, భద్రం ముక్తా

సనం చైవ మయూరాసన మేవచ, సుఖాసనసమాఖ్యంచ నవమం ముని పుంగవ, జానూర్వో రంతరే కృత్వా సమ్యక్పాదతలే ఉభే, సమగ్రీవశిరః కాయః స్వస్తికం నిత్య మభ్యసేత్, సవ్యే దక్షిణగుల్ఫంతు పృష్ఠపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్యం గోముఖం తత్ప్రచక్షతే, అంగుష్ఠావధిగృహ్ణీయా ద్ధస్తాభ్యాం వ్యుత్క్రమేణతు, ఊర్వో రుపరి విప్రేంద్ర కృత్వా పాదతలద్వయమ్, పద్మాసనం భవే దేతత్సర్వ రోగభయాపహమ్, దక్షిణేతరపాదంతు దక్షిణోరుణి విన్యసేత్, ఋజుకాయస్సమాసీనో వీరాసన ముదాహృతమ్, * పార్ష్ణీ పాదౌచ పాణిభ్యాం దృఢం బద్ధ్వాసునిశ్చలమ్, భద్రాసనం భవే దేత ద్విషరోగవినాశనమ్, నిపీడ్య సీవినీం సూక్ష్మాం దక్షిణేతరగుల్ఫతః, వామం యామ్యేన గుల్ఫేన ముక్తాసన మిదం భవేత్, మేఢ్రా దుపరినిక్షిప్య సవ్యం గుల్ఫం తతోపరి, గుల్ఫాంతరంచ సంక్షిప్య ముక్తాసనమిదం మునే, కూర్పరాగ్రే మునిశ్రేష్ఠ నిక్షిపే న్నాభిపార్శ్వయోః, భూమ్యాం పాణితలద్వంద్వం నిక్షిప్యైకాగ్రమానసః, సమున్నతశిరఃపాదో దండవద్వ్యోమ్ని సంస్థితః, మయూరాసనమేత త్స్యా త్సర్వపాపప్రణాశనమ్, యేన కేన ప్రకారేణ సుఖం ధైర్యఞ్చ జాయతే, తత్సుఖాసన మిత్యుక్త మశక్తస్తత్సమాశ్రయేత్, ఆసనం విజితం యేన జితం తేన జగత్త్రయమ్, అనేన విధినా యుక్తః ప్రాణాయామం సదా కురు. 3.

చతుర్థ ఖండః.

శరీరం తావదేవ స్యా త్షణ్ణవత్యంగులాత్మకమ్, దేహమధ్యే శిఖిస్థానం తప్తజాంబూనదప్రభమ్, త్రికోణం మనుజానాంతు సత్య ముక్తం హి సాంకృతే, గుదాత్తు ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేఢ్రాత్తు ద్వ్యంగులా దధః, దేహమధ్యం విజానీహి మనుష్యాణాం హి సాంకృతే, కందస్థా

* (గుల్ఫౌ చ వృషణస్యాధస్సీవన్యాః పార్శ్వయోః క్షిపేత్, దక్షిణం సవ్యగుల్ఫేన దక్షిణేన తథేతరమ్ హస్తౌ జానౌ సమాస్థాప్య స్వాంగుళీశ్చ ప్రసార్యచ, వ్యాత్తవక్త్రో నిరీక్షేత నాసాగ్రం సుసమాహితః, సింహాసనం భవేదేతత్ పూజితం యోగిభి స్సదా.) అయం పాఠః దర్శనోపనిషత్కోశేషు నదృష్టః. కింతు గ్రంథాన్తరాత్సంగృహీతః.

నం మునిశ్రేష్ఠ మూలాధారం నవాంగులమ్, చతురంగుల మాయామ
విస్తారం మునిపుఙ్గవ, కుక్కుటాండవ దాకారం భూషితంతు త్వగాదిభిః,
తన్మధ్యే నాభి రిత్యుక్తం యోగజ్ఞై ర్మునిపుంగవ, కంద మధ్యస్థితా నాడీ
సుషుమ్నేతి ప్రకీర్తితా, తిష్ఠంతి పరిత స్తస్య నాడయో మునిపుంగవ,
ద్విసప్తతిసహస్రాణి తాసాం ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, సుషుమ్నా పింగళా
తద్వ దిడా చైవ సరస్వతీ, పూషాచ వరుణాచైవ హస్తిజిహ్వాయశస్వి
నీ,అలంబుసా కుహూ శ్చైవ విశ్వోదారా తపస్వినీ, శంఖినీచైవ గాంధా
రా ఇతి ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, ఆసాం ముఖ్యతమా స్తిస్ర స్తిసృ ష్వేకోత్త
మోత్తమా, బ్రహ్మనాడీతి సా ప్రోక్తా మునే వేదాంత వేదిభిః, పృష్ఠమధ్య
స్థితే నాస్థ్నా వీణాదండేన సువ్రత, సహ మస్తకపర్యంతం సుషుమ్నా
సంప్రతిష్ఠితా, నాభికందా దధః స్థానం కుండల్యా ద్వ్యంగులం మునే,
అష్టప్రకృతిరూపా సా కుండలీ మునిసత్తమ, యథావ ద్వాయుచేష్టాంచ
జలా న్నాదీని నిత్యశః, పరితః కందపార్శ్వేషు నిరుధ్యైవ సదా స్థితా,
స్వముఖేన సమావేష్ట్య బ్రహ్మరంధ్రముఖం మునే, సుషుమ్నాయా ఇడా
సవ్యే దక్షిణే పింగళా స్థితా, సరస్వతీ కుహూ శ్చైవ సుషుమ్నా పార్శ్వ
యోః స్థితే, గాంధారీ హస్తిజిహ్వా చ ఇడాయాః పృష్ఠపూర్వయోః,
పూషా యశస్వినీ చైవ పింగళా పృష్ఠపూర్వయోః, కుహోశ్చ హస్తి
జిహ్వాయా మధ్యే విశ్వోదరీ స్థితా, యశస్విన్యాః కుహో ర్మధ్యే
వరుణా సుప్రతిష్ఠితా, పూషాయాశ్చ సరస్వత్యా మధ్యే ప్రోక్తా యశ
స్వినీ, గాంధారాయాః సరస్వత్యా మధ్యే ప్రోక్తా చ శంఖినీ, అలంబుసా
స్థితా పాయుపర్యంతం కందమధ్యగా, పూర్వభాగే సుషుమ్నాయా
రాకాయాః సంస్థితా కుహూః, అధశ్చోర్ధ్వం స్థితా నాడీ యామ్యనా
సాంతమిష్యతే, ఇడాతు సవ్యనాసాంతం సంస్థితా మునిపుంగవ, యశ
స్వినీ చ వామస్య పాదాంగుష్ఠాంత మిష్యతే, పూషా వామాక్షి
పర్యంతా పింగళాయాస్తు పృష్ఠతః, పయస్వినీ చ యామ్యస్య కర్ణాంతం
ప్రోచ్యతే బుధైః, సరస్వతీ తథా చోర్ధ్వ [1]గా జిహ్వాంతం స్థితా మునే,
హస్తిజిహ్వా తథా సవ్యపాదాంగుష్ఠాంత మిష్యతే, శంఖినీనామ యా

1 గతాజిహ్వా తథా మునే.

నాడీ సవ్యకర్ణాంత మిష్యతే, గాంధారా సవ్యనేత్రాంతా ప్రోక్తా వేదాంతవేదిభిః, విశ్వోదరాభిధా నాడీ కందమధ్యే వ్యవస్థితా, ప్రాణోపాన స్తథావ్యాన స్సమానో దానఏవచ, నాగఃకూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, ఏతే నాడీషు సర్వాసు చరంతి దశ వాయవః, తేషు ప్రాణాదయః పంచ ముఖ్యాః పఞ్చ సుసువ్రత, ప్రాణసంజ్ఞ స్తథాపానః పూజ్యః ప్రాణ స్తయో ర్మునే, ఆస్యనాసికయో ర్మధ్యే నాభి మధ్యే తథా హృది, ప్రాణసంజ్ఞోఽనిలో నిత్యం వర్తతే మునిసత్తమ, అపానో వర్తతే నిత్యం గుదమేఢ్రోరుజానుషు, ఉదరే సకలే కట్యాం నాభౌ జంఘేచ సువ్రత, వ్యానశ్శ్రోత్రాక్షిమధ్యే చ కకుద్భ్యాం గుల్ఫయో రపి, ప్రాణస్థానే గళేచైవ వర్తతే ముని పుంగవ, ఉదానసంజ్ఞో విజ్ఞేయః పాదయో ర్హస్తయో రపి, సమాన స్సర్వదేహేషు వ్యాప్య తిష్ఠ త్యసంశయః, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాస కాసాశ్చ ప్రాణకర్మ హిసాంకృతే, అపానాఖ్యస్య వాయోస్తు విణ్మూత్రాదివిసర్జనమ్, సమానస్సర్వసామీప్యం కరోతి మునిపుంగవ, ఉదాన ఊర్ధ్వగమనం కరోత్యేవ నసంశయః, వ్యానో వివాదకృత్ప్రోక్తో మునే వేదాంత వేదిభిః, ఉద్గారాదిగుణః ప్రోక్తో నాగాఖ్యస్య మహామునే, ధనంజయస్యశోభాదికర్మప్రోక్తం హి సాంకృతే, నిమీలనాదికూర్మస్య క్షుధాతు కృకరస్య చ, దేవదత్తస్య విప్రేంద్ర తంద్రీకర్మ ప్రకీర్తితమ్, సుషుమ్నాయాః శ్శివో దేవ ఇడాయా దేవతా హరిః, పింగళాయా విరించి స్స్యా త్సరస్వత్యా విరాణ్మునే, పూషాధి దేవతా ప్రోక్తా వరుణా వాయుదేవతా, హస్తిజిహ్వాభిధాయాస్తు వరుణో దేవతా భవేత్, యశస్విన్యా మునిశ్రేష్ఠ భగవా న్భాస్కర స్తథా, అలంబుసాయా అంబాత్మా వరుణః పరికీర్తితః, కుహోః క్షుద్దేవతా ప్రోక్తా గాంధారీ చంద్రదేవతా, శంఖిన్యా శ్చంద్రమా స్తద్వ త్పయస్విన్యాః ప్రజాపతిః, విశ్వోదరాభిధాయాస్తు భగవాన్ పావకః పతిః, ఇడాయాం చంద్రమా నిత్యం చరత్యేవ మహామునే, పింగళాయాం రవి స్తద్వ న్మునే వేదవిదాం వర, పింగళాయా ఇడాయాంతు వాయో స్సంక్రమణంతు యత్, తదుత్తరాయణం ప్రోక్తం మునే వేదాంత వేదిభిః

ఇడాయాః పింగళాయాంతు ప్రాణసంక్రమణం మునే, దక్షిణాయన మిత్యుక్తం పింగళాయా మితి శ్రుతిః, ఇడాపింగళయోః స్సంధిం యదా ప్రాణ స్సమాగతః, అమావాస్యా తదా ప్రోక్తా దేహే దేహభృతాం వర, మూలాధారం యదాప్రాణః ప్రవిష్టః పండితోత్తమ, తదాద్యం విషువం ప్రోక్తం తాపసై స్తాపసోత్తమ, ప్రాణసంజ్ఞో మునిశ్రేష్ఠ మూర్ధానం ప్రావిశ ద్యదా, [1]తదంత్యం విషువం ప్రోక్తం తాపసై స్తత్త్వ చింతకైః, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసనం సర్వం మాసానాం సంక్రమో భవేత్, ఇడయా కుండలీస్థానం యదా ప్రాణ స్సమాగతః, సోమగ్రహణ మిత్యుక్తం తదా తత్త్వవిదాం వర, యదా పింగళయా ప్రాణః కుండలి స్థాన మాగతః, తదా తదా భవే త్సూర్యగ్రహణం మునిపుంగవ, శ్రీపర్వతం శిరఃస్థానే కేదారంతు లలాటకే, వారాణసీ మహాప్రాజ్ఞ భ్రువో ర్ఘ్రాణస్య మధ్యమే, కురుక్షేత్రం కుచస్థానే ప్రయాగం హృత్సరోరుహే, చిదమ్బరంతు హృన్మధ్యే ఆధారే కమలాలయమ్, ఆత్మతీర్థంసముత్సృజ్య బహి స్తీర్థాని యో వ్రజేత్, కరస్థం సమహారత్నం త్యక్త్వా కాచం విమార్గతే, భావతీర్థం పరం తీర్థం ప్రమాణం సర్వకర్మసు, అన్యథాఽలింగ్యతే కాంతా అన్యథా లింగ్యతే సుతా, తీర్థాని తోయపూర్ణాని దేవా న్కాష్ఠాది నిర్మితాన్, యోగినో న ప్రపద్యంతే స్వాత్మప్రత్యయకారణాత్, బహి స్తీర్థా త్పరంతీర్థ మంత స్తీర్థం మహామునే, ఆత్మతీర్థం మహాతీర్థమన్యతీర్థం నిరర్థకం, చిత్త మంతర్గతం దుష్టంతీర్థస్నానై ర్నశుధ్యతి, శతశోఽపి జలై ర్ధౌతం సురాభాండ మి వాశుచి, విషువాయనకాలేషు గ్రహణే చాంతరే సదా, వారాణస్యాదికే స్థానే స్నాత్వా శుద్ధో భవేన్నరః, జ్ఞానయోగపరాణాంతు పాదప్రక్షాళితం జలమ్, భావశుద్ధ్యర్థ మజ్ఞానాం తత్తీర్థం మునిపుంగవ, తీర్థే దానే జపే యజ్ఞే కాష్ఠే పాషాణకే సదా, శివం పశ్యతి మూఢాత్మా శివే దేహే ప్రతిష్ఠితే, అంతస్థం మాం పరిత్యజ్య బహిష్ఠం యస్తు సేవతే, హస్తస్థం పిండ ముత్సృజ్య లిహే త్కూర్పర మాత్మనః, శివ మాత్మని పశ్యంతి ప్రతిమాసు నయోగినః, అజ్ఞానాం భావనార్థాయ ప్రతిమాః పరికల్పితాః, అపూర్వమపరం బ్రహ్మ స్వాత్మానం సత్య మద్వయమ్, ప్రజ్ఞాన ఘన

1 తదాద్యం.

మానందం యః పశ్యతి సపశ్యతి, నాడీపుంజం సదా సారం నరభావం మహామునే, సముత్సృజ్యాత్మనాత్మాన మహ మిత్యవధారయ, అశరీరం శరీరేషు మహాంతం విభు మీశ్వరమ్, ఆనంద మక్షరం సాక్షాన్మత్వా ధీరో న శోచతి, విభేదజనకేఽజ్ఞానే నష్టే జ్ఞానబలా న్మునే, ఆత్మనో బ్రహ్మణో భేద మసంతం [1]కిం కరిష్యతి ౪.

పంచమః ఖండః.

సమ్యక్కథయ మే బ్రహ్మ న్నాడీ శుద్ధిం సమాసతః, యయా శుద్ధ్యా సదా ధ్యాయన్ జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాంకృతే శృణు వక్ష్యామి నాడీశుద్ధిం సమాసతః, విధ్యుక్తకర్మసంయుక్తః కామసంకల్ప వర్జితః, యమా ద్యష్టాంగ సంయుక్త శ్శాంత స్సత్యపరాయణః, స్వాత్మ న్యవస్థిత స్సమ్యక్ జ్ఞానిభిశ్చ సుశిక్షితః, పర్వతాగ్రే నదీ తీరే బిల్వమూలే వనేఽథవా, మనోరమే శుచౌ దేశే మఠం కృత్వా సమాహితః, ఆరభ్య చాసనం పశ్చాత్ ప్రాఙ్ముఖోఽదఙ్ముఖోఽపివా, సమగ్రీవ శిరఃకాయ స్సంవృతాస్య స్సునిశ్చలః, నాసాగ్రే శశభృద్బింబే బిందుమధ్యే తురీయకమ్, స్రవంత మమృతం పశ్యే న్నేత్రాభ్యాం సుసమాహితః, ఇడయా ప్రాణ మాకృష్య పూరయిత్వోదరస్థితమ్, తతోఽగ్నిం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయన్ జ్వాలావళీయుతమ్, బిందునాదసమాయుక్త మగ్నిబీజం విచింతయేత్, పశ్చా ద్విరేచయే త్సమ్య క్ప్రాణం పింగళయా బుధః, పునః పింగళయాపూర్య వహ్నిబీజ మనుస్మరేత్, పున ర్విరేచయే ద్ధీమా నిడయైవ శనై శ్శనైః, త్రిచతుర్వాసరం వాథ త్రిచతుర్వార మేవచ, షట్కృత్వో విచరే న్నిత్యం రహస్యేవం త్రిసంధిషు, నాడీశుద్ధి మవాప్నోతి పృథక్చిహ్నోపలక్షితః, శరీరలఘుతా దీప్తి ర్వహ్నే ర్జాఠరవర్తినః, నాదాభివ్యక్తి రిత్యేత చ్చిహ్నం తత్సిద్ధిసూచకమ్, యావదే తాని సంపశ్యే త్తావ దేవం సమాచరేత్, అథవైతత్పరిత్యజ్య స్వాత్మశుద్ధిం సమాచరేత్, ఆత్మా శుద్ధ స్సదా నిత్య స్సుఖరూప స్స్వయంప్రభః, అజ్ఞానా న్మలినో భాతి జ్ఞానా చ్ఛుద్ధో విభాత్యయమ్, అజ్ఞాన మలపంకం యః క్షాళయేత్ జ్ఞానతోయతః, స ఏవ సర్వదా శుద్ధో నాన్యః కర్మరతో హి స ఇతి. ౫.

1 ఉక

షష్ఠః ఖండః.

ప్రాణాయామక్రమం వక్ష్యే సాంకృతే శృణు సాదరమ్, ప్రాణా
యామ ఇతి ప్రోక్తో రేచపూరకకుంభకైః, వర్ణత్రయాత్మకాః ప్రోక్తా రేచ
పూరకకుంభకాః, స ఏష ప్రణవః ప్రోక్తః ప్రాణాయామ స్తు తన్మయః,
ఇడయా వాయు మాకృష్య పూరయిత్వోదరస్థితమ్, శనైః షోడశభి
ర్మాత్రై రకారం తత్ర సంస్మరేత్, పూరితం ధారయే త్పశ్చా చ్చతుష్ష
ష్ట్యాతు మాత్రయా, ఉకారమూర్తిమత్రాపి సంస్మరన్ ప్రణవం జపేత్,
యావ ద్వాశక్యతే తావ ద్ధారయే జ్జపతత్పరః, పూరితం రేచయే
త్పశ్చాత్ మకారేణానిలం బుధః, శనైః పింగళయా తత్ర ద్వాత్రిం
శన్మాత్రయా పునః, ప్రాణాయామో భవే దేష స్తత శ్చైవం సమభ్య
సేత్, పునః పింగళయా పూర్య మాత్రైః షోడశభి స్తథా, అకార
మూర్తిమత్రాపి స్మరే దేకాగ్రమానసః, ధారయే త్పూరితం విద్వాన్
ప్రణవం సంజప న్వశీ, ఉకారమూర్తిం సంధ్యాయన్ చతుష్షష్ట్యాతు
మాత్రయా, మకారంతు స్మర న్పశ్చా ద్రేచయే దిడయానిలమ్, ఏవ
మేవ పునః కుర్యా దిడయాపూర్య బుద్ధిమాన్, ఏవం సమభ్యసే న్నిత్యం
ప్రాణాయామం మునీశ్వర, ఏవ మభ్యాసతో నిత్యం షణ్మాసాత్ జ్ఞానవా
న్భవేత్, వత్సరాద్బ్రహ్మవిద్వాన్ స్యా త్తస్మా న్నిత్యం సమభ్యసేత్,
యోగాభ్యాసరతో నిత్యం స్వధర్మనిరత శ్చయః, ప్రాణసంయమనే
నైవ జ్ఞానా న్ముక్తో భవిష్యతి, బాహ్యా దాపూరణం వాయో రుదరే
పూరకోఽపి సః, సంపూర్ణకుంభవ ద్వాయో ర్ధారణం కుంభకో భవేత్,
బహి ర్విరేచనం వాయో రుదరా ద్రేచక స్స్మృతః, ప్రస్వేదజనకో
యస్తు ప్రాణాయామేషు సోఽధమః, కంపనం మధ్యమం విద్యా దుత్థా
నం చోత్తమం విదుః, పూర్వపూర్వం ప్రకుర్వీత యావదుత్థానసంభవః,
సంభవ త్యుత్తమే ప్రాజ్ఞః ప్రాణాయామే సుఖీభవేత్, ప్రాణాయామేన
చిత్తంతు శుద్ధం భవతి సువ్రత, చిత్తే శుద్ధే శుచి స్సాక్షా త్ప్రత్యగ్జ్యోతి
ర్వ్యవస్థితః, ప్రాణశ్చిత్తేన సంయుక్తః పరమాత్మని తిష్ఠతి, ప్రాణాయామ
పరస్యాస్య పురుషస్య మహాత్మనః, దేహ శ్చోత్తిష్ఠతే తేన కించి జ్జ్ఞానా
ద్విముక్తతా, రేచకం పూరకం ముక్త్వా కుంభకం నిత్య మభ్యసేత్,

సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సమ్యజ్జ్ఞాన మవాప్నుయాత్, మనోజవత్వ మాప్నోతి పలితాదిచ నశ్యతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య నకించిదపి దుర్లభః, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రాణాయామాః సమభ్యసేత్, వినియోగాః ప్రవక్ష్యామి ప్రాణాయామస్య సువ్రత, సంధ్యయో ర్బ్రాహ్మకాలేపి మధ్యాహ్నే వాథవా సదా, బాహ్యం ప్రాణం సమాకృష్య పూరయిత్వోదరేణచ, నాసాగ్రే నాభిమధ్యేచ పాదాంగుష్ఠేచ ధారయేత్, సర్వరోగవినిర్ముక్తో జీవేద్వర్షశతం నరః, నాసాగ్రధారణా ద్వాపి జితో భవతి సువ్రత, సర్వరోగనివృత్తి స్స్యా న్నాభిమధ్యేతు ధారణాత్, శరీరలఘుతావిప్ర పాదాంగుష్ఠనిరోధనాత్, జిహ్వయా వాయుమాకృష్య యఃపిబే త్సతతం నరః, శ్రమదాహవినిర్ముక్తో యోగీ నీరోగితా మియాత్, జిహ్వయా వాయు మాకృష్య జిహ్వామూలే నిరోధయేత్, పిబేద మృత మవ్యగ్రం సకలం సుఖ మాప్నుయాత్, ఇడయా వాయు మాకృష్య భ్రువోర్మధ్యే నిరోధయేత్, యః పిబే దమృతం శుద్ధం వ్యాధిభి ర్ముచ్యతేహిసః, ఇడయా వేదతత్త్వజ్ఞ తథా పింగళయైవచ, నాభౌ నిరోధయే త్తేన వ్యాధిభి ర్ముచ్యతే నరః, మాసమాత్రం త్రిసంధ్యాయాం జిహ్వయారోప్య మారుతమ్, అమృతంచ పిబే న్నాభౌ మందం మందం నిరోధయేత్, వాతజాః పిత్తజా దోషా నశ్యంత్యేవ నసంశయః, నాసాభ్యాం వాయు మాకృష్య నేత్రద్వంద్వే నిరోధయేత్, నేత్రరోగా వినశ్యంతి తథా శ్రోత్రనిరోధనాత్, తథా వాయుం సమారోప్య ధారయే చ్ఛిరసి స్థితమ్, శిరోరోగా వినశ్యంతి సత్యముక్తంహి సాంకృతే, స్వస్తికాసన మాస్థాయసమాహితమనా స్తథా, అపానమూర్ధ్వముత్థాప్య ప్రణవేన శనై శ్శనైః, హస్తాభ్యాం ధారయే త్సమ్యక్కర్ణాదికరణాని చ, అంగుష్ఠాభ్యాం మునేశ్రోత్రే తర్జనీభ్యాం తు చక్షుషీ, నాసాపుటావథానామాభ్యాం ప్రచ్ఛాద్య కరణాని వై, ఆనందావిర్భావో యావ త్తావ న్మూర్ధని ధారణాత్, ప్రాణః ప్రయా త్యనేనైవ బ్రహ్మరంధ్రం మహామునే, బ్రహ్మరంధ్రం గతే వాయౌ నాద శ్చోత్పద్యతేఽనఘ, శంఖధ్వని నిభ శ్చాదౌ మధ్యే మేఘధ్వని ర్యథా, శిరో మధ్యగతే వాయౌ గిరిప్రస్రవణం యథా, పశ్చా త్ప్రీతో మహాప్రాజ్ఞ సాక్షా దాత్మోన్ముఖో భవేత్, పున స్తజ్జ్ఞాననిష్పత్తి ర్యోగా త్సంసారనిహ్నుతిః,

దక్షిణేతరగుల్ఫేన సీవినీం పీడయేత్ స్థిరామ్, సవ్యేతరేణ గుల్ఫేన పీడయేద్బుద్ధిమాన్నరః, జాన్వోరధస్థితాం సంధిం స్మృత్వా దేవం త్రియంబకమ్, వినాయకంచ సంస్మృత్య తథా వాగీశ్వరీం పునః, లింగనాళాత్సమాకృష్య వాయుమప్యగ్రతో మునే, ప్రణవేన నియుక్తేన బిందుయుక్తేన బుద్ధిమాన్, మూలాధారస్య విప్రేంద్ర మధ్యే తంతు నిరోధయేత్, నిరుధ్య వాయునా దీప్తో వహ్నిరూహతి కుండలీమ్, పునస్సుషుమ్నయా వాయుర్వహ్నినా సహ గచ్ఛతి, ఏవమభ్యసత స్తస్య జితో వాయుర్భవేద్భృశమ్, ప్రస్వేదః ప్రథమః పశ్చాత్కంపనం మునిపుంగవ, ఉత్థానంచ శరీరస్య చిహ్నమేతజ్జితేఽనిలే, ఏవమభ్యసత స్తస్య మూలరోగో వినశ్యతి, భగంధరంచ నష్టం స్యాత్సర్వరోగాణి సాంకృతే, పాతకానిచ నశ్యంతి క్షుద్రాణిచ మహాంతిచ, నష్టే పాపే విశుద్ధం స్యాచ్చిత్తదర్పణమద్భుతమ్, పునర్బ్రహ్మాదిభోగేభ్యో వైరాగ్యం జాయతే హృది, విరక్తస్య తు సంసారాత్ జ్ఞానం కైవల్యసాధనమ్, తేన పాపాపహానిస్స్యాత్ జ్ఞాత్వా దేవం సదాశివమ్, జ్ఞానామృతరసో యేన సకృదాస్వాదితో భవేత్, స సర్వకార్యముత్సృజ్య తత్రైవ పరిధావతి, జ్ఞానస్వరూపమేవాహుర్జగదేతద్[1]విచక్షణాః, అర్థస్వరూపమజ్ఞానాత్పశ్యంత్యన్యే కుదృష్టయః, ఆత్మస్వరూపవిజ్ఞానాదజ్ఞానస్య పరిక్షయః, క్షీణేఽజ్ఞానే మహాప్రాజ్ఞ రాగాదీనాం పరిక్షయః, రాగాద్యసంభవే ప్రాజ్ఞ పుణ్యపాపవిమర్దనమ్, తయోర్నాశే శరీరేణ న పునస్సంప్రయుజ్యత ఇతి. ౬.

సప్తమః ఖండః

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి ప్రత్యాహారం మహామునే, ఇంద్రియాణాం విచరతాం విషయేషు స్వభావతః, బలాదాహరణం తేషాం ప్రత్యాహారస్స ఉచ్యతే, యత్పశ్యతి తు తత్సర్వం బ్రహ్మ పశ్య స్సమాహితః, ప్రత్యాహారో భవేదేష బ్రహ్మవిద్భిః పురోదితః, యద్యచ్ఛుద్ధమశుద్ధం వా కరోత్యామరణాంతికమ్, తత్సర్వం బ్రహ్మణే కుర్యాత్ప్రత్యాహారస్స ఉచ్యతే, అథవా నిత్యకర్మాణి బ్రహ్మారాధనబుద్ధితః, కామ్యానిచ తథా కుర్యాత్ప్రత్యాహారస్స ఉచ్యతే, అథవా వాయు

1 ద్విలక్షణమ్.

మాకృష్య స్థానాత్ స్థానం నిరోధయేత్, దంతమూలా త్తథా కంఠే
కంఠా దురసి మారుతమ్, ఉరో దేశాత్సమాకృష్య నాభిదేశే నిరోధ
యేత్, నాభిదేశా త్సమాకృష్య కుండల్యాంతు నిరోధయేత్, కుండలీ
దేశతో విద్వాన్మూలాధారే నిరోధయేత్, అథాపానా త్కటిద్వంద్వే
తథోర్వోశ్చ సుమధ్యమే, తస్మా జ్జానుద్వయే జంఘే పాదాంగుష్ఠే
నిరోధయేత్, ప్రత్యాహారోఽయముక్తస్తు ప్రత్యాహారపరైః పరా,
ఏవ మభ్యాసయుక్తస్య పురుషస్య మహాత్మనః, సర్వపాపాని నశ్యంతి
భవరోగశ్చ సువ్రత, నాసాభ్యాం వాయు మాకృష్య నిశ్చల స్స్వస్తి
కాసనః, పూరయే దనిలం విద్వా నాపాదతలమస్తకమ్, పశ్చా త్పాద
ద్వయే తద్వన్మూలాధారే తథైవచ, నాభికందేచ హృన్మధ్యే కంఠమూ
లేచ తాలుకే, భ్రువో ర్మధ్యే లలాటేచ తథా మూర్ధని ధారయేత్,
దేహే స్వాత్మమతిం విద్వాన్ సమాకృష్యసమాహితః, ఆత్మ నాత్మని
నిర్ద్వంద్వే నిర్వికల్పే నిరోధయేత్, ప్రత్యాహార స్సమాఖ్యాత
స్సాక్షా ద్వేదాంతవేదిభిః, ఏవమభ్యస తస్తస్య నకించిదపి దుర్లభ
మితి. ౭.

అష్టమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ధారణాః పంచ సువ్రత, దేహమధ్య
గతే వ్యోమ్ని బాహ్యాకాశస్తు ధారయేత్, ప్రాణే బాహ్యానిలం తద్వత్
జ్వలనేచాగ్ని మౌదరే, తోయం తోయాంశకే భూమిం భూమిభాగే
మహామునే, హయరావలకారాఖ్యం మంత్ర ముచ్చారయే త్క్రమాత్,
ధారణైషా పరాప్రోక్తా సర్వపాపవిశోధినీ, జాన్వంతం పృథివీ హ్యంశో
హ్యపాం పాయ్వంశ ముచ్యతే, హృదయాంశ స్తథాగ్న్యంశో భ్రూమ
ధ్యాంశోఽనిలాంశకః, ఆకాశాంశ స్తథా ప్రాజ్ఞ మూర్ధాంశః పరికీర్తితః,
బ్రహ్మాణం పృథివీభాగే విష్ణుం తోయాంశకే తథా, అగ్న్యంశేచ
మహేశాన మీశ్వరం చానిలాంశకే, ఆకాశాంశే మహాప్రాజ్ఞ ధార
యేత్తు సదాశివమ్, అథవా తవ వక్ష్యామి ధారణాం మునిపుంగవ,
పురుషే సర్వశాస్తారం బోధానందమయం శివమ్, ధారయే ద్బుద్ధిమా
న్నిత్యం సర్వపాపవిశుద్ధయే, బ్రహ్మాదికార్యరూపాణి స్వే స్వే సంహృత్య
కారణే, సర్వకారణ మవ్యక్త మనిరూప్య మచేతనమ్, సాక్షాదాత్మని

సంపూర్ణే ధారయేత్ప్రణవే నరః, ఇంద్రియాణి సమాహృత్య మనసాత్మని యోజయేదితి ౮.

నవమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ధ్యానం సంసారనాశనమ్, ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వసంసారభేషజమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపం మహేశ్వరమ్, సోఽహమిత్యాదరేణైవ ధ్యాయేద్యోగీశ్వరేశ్వరమ్, అథవా సత్యమీశానం జ్ఞానమానంద మద్వయమ్, అత్యర్థ మచలం నిత్య మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్, తదా స్థూల మనాకాశ మసంస్పృశ్య మచాక్షుషమ్, నరసం నచగంధాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్, ఆత్మానం సచ్చిదానంద మనంతం బ్రహ్మ సువ్రత, అహ మస్మీత్యభిధ్యాయేత్ ధ్యేయాతీతం విముక్తయే, ఏవమభ్యాసయుక్తస్య పురుషస్య మహాత్మనః, క్రమాద్వేదాంతవిజ్ఞానం విజాయేత న సంశయ ఇతి. ౯.

దశమః ఖండః.

అథా తస్సంప్రవక్ష్యామి సమాధిం భవనాశనమ్, సమాధి స్సంవిదుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, నిత్య స్సర్వగతో హ్యాత్మా కూటస్థో దోషవర్జితః, ఏక స్సన్ భిద్యతే భ్రాంత్యా మాయయా న స్వరూపతః, తస్మా దద్వైతమేవాస్తి న ప్రపంచో నసంసృతిః, యథాకాశో ఘటాకాశో మఠాకాశ ఇతీరితః, తథా భ్రాంతై ర్ద్విధా ప్రోక్తో హ్యాత్మా జీవేశ్వరాత్మనా, నాహం దేహో నచ ప్రాణో నేంద్రియాణి మనో నహి, సదా సాక్షిస్వరూపత్వా చ్ఛివఏవాస్మి కేవలః, ఇతి ధీర్యా మునిశ్రేష్ఠ సా సమాధి రిహోచ్యతే, సోఽహం బ్రహ్మ నసంసారీ న మత్తోఽన్యః కదాచన, యథా ఫేనతరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః, సముద్రే లీయతే తద్వజ్జగ న్మయ్యనలీయతే, తస్మా న్మనః పృథఙ్నాస్తి జగన్మాయాచ నాస్తి హి, యస్యైవం పరమాత్మాయం ప్రత్యగ్భూతః ప్రకాశితః, స తు యాతి న పుంభావం స్వయం సాక్షాత్పరామృతమ్, యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం సదా, యోగినోఽవ్యవధానేన తదా సంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వాణి భూతాని స్వాత్మన్యేవ హి పశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా, యదా సర్వాణిభూతాని సమాధిస్థో నపశ్యతి, ఏకీభూతః పరేణాసౌ తదా భవతి

కేవలః, యదా పశ్యతి చాత్మానం కేవలం పరమార్థతః, మాయామాత్రం జగత్కృత్స్నం తదా భవతి నిర్వృతిః, ఏవ ముక్త్వా స భగవాన్ దత్తాత్రేయో మహామునిః, సాంకృతి స్స్వస్వరూపేణ సుఖ మాస్తేతి నిర్భయ ఇతి. ౧౦.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాన్తిః.
ఇతి దర్శనోపనిష త్సమాప్తా.
ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬౧. యజుర్వేదీయ తారసారోపనిషత్.

శ్లో. యన్నారాయణతారార్థ సత్యజ్ఞానసుఖాకృతీ,
త్రిపాన్నారాయణాకారం తద్బ్రహ్మైవాఽస్మి కేవలమ్.
ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. ఓంబృహస్పతి రువాచ యాజ్ఞవల్క్యమ్, యదను కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనగ్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మాద్యత్ర క్వచన గచ్ఛే త్తదేవ మన్యే తేతీదం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మత్రహి జంతోః ప్రాణే షూత్క్రమమాణేషు రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మవ్యాచష్టే, తే నాసా వమృతీభూత్వా మోక్షీభవతి తస్మాదవిముక్తమేవ నిషేవే తావిముక్తం నవిముంచే దేవ మేవైష భగవన్నితి యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హైనం భారద్వాజః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కిం తారకం కిం తారయతీతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం నమోనారాయణాయేతి తారకం చిదాత్మక మి త్యుపాసితవ్యమ్, ఓ మిత్యేకాక్షర మాత్మస్వరూపం నమ ఇతి ద్వ్యక్షరం ప్రకృతిస్వరూపమ్, నారాయణాయేతి పఞ్చాక్షరం పరంబహ్మస్వరూపం, ఇతి యఏవం వేద, సోఽమృ

తో భవతి, ఓమితి బ్రహ్మా భవతి, నకారో విష్ణు ర్భవతి, మకారో రుద్రో భవతి, నకార ఈశ్వరో భవతి, రకారోఽణ్డం విరా డ్భవతి, యకారః పురుషోభవతి, ణాకారో భగవాన్ భవతి, యకారః పరమాఽత్మా భవతి, ఏత ద్వై నారాయణ స్యాష్టాక్షరం పరం పరమపురుషో భవతి, అయం ఋగ్వేదః ప్రథమః పాదః. ఓ మిత్యేతదక్షరం పరంబ్రహ్మా, తదేవోపాసితవ్యమ్, ఏతదేవ సూక్ష్మాష్టాక్షరం భవతి, తదేత దష్టాత్మకోఽష్టధా భవతి, అకారః ప్రథమాక్షరో భవతి, ఉకారో ద్వితీయాక్షరో భవతి, మకార స్తృతీయాక్షరో భవతి, బిందుస్తురీయాక్షరో భవతి, నాదః పఞ్చమాక్షరో భవతి, కలా షష్ఠాక్షరో భవతి, కలాతీతా సప్తమాక్షరో భవతి, తత్పర శ్చాష్టమాక్షరో భవతి, తారకత్వా త్తారకో భవతి, తదేవ తారకం బ్రహ్మ త్వం విద్ధి తదేవోపాసితవ్యమ్, అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. అకారా దభవ ద్బ్రహ్మా జాంబవానితి సంజ్ఞకః, ఉకారాక్షరసమ్భూత ఉపేంద్రో హరినాయకః, మకారాక్షర సమ్భూత శ్శివస్తు హనుమాన్ స్మృతః, బిందు రీశ్వరసంజ్ఞస్తు శత్రుఘ్న శ్చక్రరా ట్స్వయమ్, నాదో మహాప్రభు ర్జ్ఞేయో భరత శ్శఙ్ఖనామకః, కలాయాః పురుష స్సాక్షా ల్లక్ష్మణో ధరణీధరః, కలాతీతా భగవతీ స్వయం సీతేతి సంజ్ఞితా, తత్పరః పరమాత్మాచ శ్రీరామః పురుషోత్తమః, ఓమి త్యేతదక్షర మిదం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్, భూతం భవ్యం భవిష్యం య చ్చాన్య త్తత్త్వమన్త్రవర్ణదేవతా చ్ఛంద ఋక్కలాశ క్తి సృష్ట్యాత్మక మితి య ఏవం వేద, యజుర్వేదో ద్వితీయః పాదః— అథ హైనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్య మువాచాథ కైర్మంత్రైః పరమాత్మా ప్రీతో భవతి, స్వాత్మానం దర్శయతి, తా న్నో బ్రూహి భగవ ఇతి, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా నకారవాచ్యో జామ్బవాన్, భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వైనమో నమః. ౧. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా నుకారవాచ్య ఉపేంద్రస్వరూపోహరి నాయకో భూర్భువస్సువ స్తస్మై వై నమోనమః. ౨. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్స

భగవాన్మకారవాచ్యశ్శివస్వరూపో హనుమాన్*భూర్భువస్సువస్తస్మైవై నమోనమః ౩. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణస్సభగవాన్బిన్దుస్వరూపశ్శత్రుఘ్నో భూర్భువస్సువస్తస్మైవై నమోనమః.౪. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణస్సభగవాన్నాదస్వరూపో భరతో భూర్భువస్సువస్తస్మైవై నమోనమః. ౫ ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణస్సభగవాన్కలాస్వరూపో లక్ష్మణో భూర్భువస్సువస్తస్మైవై నమోనమః ౬. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణస్సభగవాన్కలాతీతా భగవతీసీతా చిత్స్వరూపా భూర్భువస్సువస్తస్మైవైన మోనమః. ౭, ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణస్సభగవాన్ తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమో నిత్య శుద్ధబుద్ధముక్తసత్యపరమానందానంతాద్వయపరపూర్ణః బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి భూర్భువస్సువస్తస్మైవై నమోనమః.౮. ఏతదష్టవిధమంత్రం యోఽధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, సస్థాణుపూతో భవతి, ససర్వైర్దేవైర్జ్ఞాతో భవతి, తేనేతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, శ్రీమన్నారాయణాష్టాక్షరానుస్మరణేన గాయత్ర్యాశ్శతసహస్రం జప్తం భవతి, ప్రణవానామయుతం జప్తం భవతి, దశపూర్వాన్ దశోత్తరాన్ పునాతి, నారాయణపదమవాప్నోతి, యఏవం వేద, తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్,తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగ్రవాగ్ స స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమంపద మిత్యుపనిషత్, సామవేద స్తృతీయః పాదః

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి తారసారోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

* 'అష్టమూర్తే శ్శివస్యాసీ ద్వాయురూపా త్సుతోబలీ, హనూమా న్కేసరిక్షేత్రే మకారార్థ స్సఉచ్యత' ఇతి రామతారకోపాసనోక్తమే తత్సంవాది ఏతేన హనూమాన్రుద్రబీజజ ఇతి దొర్వాసరామాయణాద్యుక్తమపి సంగచ్ఛతే (సి॥ను॥శా.)

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౨. అథర్వణీయ మహావాక్యోపనిషత్.

శ్లో. యన్మహావాక్యసిద్ధాన్త మహావిద్యాకళేబరమ్,
విकళేబరకైవల్య రామచంద్రపదం భజే

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

అథ హోవాచ భగవాన్ బ్రహ్మా, అపరోక్షానుభవపరోపనిష
దం వ్యాఖ్యాస్యామః, గుహ్యా ద్గుహ్యతర మేషా నప్రాకృతా యోపదే
ష్టవ్యా, సాత్త్వికా యాంతర్ముఖాయ పరిశుశ్రూషవే, అథసగ్‌స్సృతి బంధ
మోక్షయో ర్విద్యావిద్యే చక్షుషీ ఉపసగ్‌హృత్య విజ్ఞాయ, అవిద్యా
లోకాంధ స్తమోదృక్, తమోహి శారీర ప్రపంచ మాబ్రహ్మస్థావరాం
తమ్, అనంతాఖిలాజాణ్డభూతమ్, నిఖిలనిగమోదిత సకామకర్మవ్యవ
హారో లోకః, నైషోంధకార అయమాత్మా, విద్యా హి కాండాంత
రాదిత్యో జ్యోతిర్మండలం గ్రాహ్యం నాపరమ్, అసావాదిత్యో బ్రహ్మే
త్యజపయోప హితగ్‌హగ్ సస్సోఽహం ప్రాణాపానాభ్యాం ప్రతిలో
మానులోమాభ్యాగ్, సముపలభ్యైవగ్ సాచిరం లబ్ధ్వా త్రివృ
దాత్మని బ్రహ్మ ణ్యభిధ్యాయమానే సచ్చిదానందః పరమాత్మాఽవిర్భ
వతి, సహస్రభానుమచ్ఛురితా పూరితత్వా దలీప్యా, పారావారపూర
ఇవ నైషా సమాధిః, నైషా యోగసిద్ధిః, నైషా మనోలయః బ్రహ్మై
క్యం తత్, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్య
ధీరః, నామాని కృత్వాభివద న్యదాస్తే, ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజ
హార, శక్రః ప్రవిద్వా న్ప్రదిశ శ్చతస్రః, త మేవం విద్వా నమృత
ఇహ భవతి నాన్యఃపన్థా అయనాయ విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞ మయ
జంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా న్యాసన్, తేహ నాకం మహి
మాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సంతి దేవాః, సోఽహ
మర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహగ్‌శివః, ఆత్మజ్యోతి రహగ్ శుక్ర
స్సర్వజ్యోతి రసాద ోహమ్, ఏత దథర్వశిరోఽధీతే, ప్రాత రధీ
యానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధీయానో దివసకృతం

పాపం నాశయతి, త త్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభిముఖోఽధీయానః పఞ్చమహాపాతకోప పాతకాత్ప్రముచ్యతే, సర్వవేదపారాయణపుణ్యం లభతే, శ్రీమహా విష్ణు సాయుజ్య మవాప్నోతి త్యుపనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి మహావాక్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౩. యాజుషీయ పంచబ్రహ్మోపనిషత్.

శ్లో. బ్రహ్మాది పంచబ్రహ్మాణో యత్ర విశ్రాన్తి మాప్నుయుః,
తదఖండసుఖాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథ పైప్పలాదో భగవాన్ కిమాదౌ కింజాత మితి సద్యోజాత మితి కిం భగవ ఇతి అఘోర ఇతి కింభగవ ఇతి వామదేవ ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి తత్పురుష ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి సర్వేషాం [1]విద్యానాం ప్రేరయితా ఈశాన ఇతి, ఈశానో భూత భవ్యస్య సర్వేషాం దేవయోనినామ్, కతి వర్ణాః కతి భేదాః కతి శక్తయో యత్సర్వం తద్గుహ్యం తస్మై నమో మహాదేవాయ మహారుద్రాయ ప్రోవాచ తస్మై భగవా న్మహేశః, గోప్యా ద్గోప్యతరం లోకే యద్యస్తి శృణుశాకల, సద్యోజాతం మహీ పూషా రమా బ్రహ్మా త్రివృ త్స్వరః, ఋగ్వేదో గార్హపత్యంచ మంత్రా స్సప్తస్వరా స్తథా, వర్ణం పీతం క్రియాశక్తి స్సర్వాభీష్టఫలప్రదమ్, అఘోరగ్ం సలిలం చంద్రం గౌరీ వేదద్వితీయకమ్, నీరదాభగ్ం స్వరగ్ం సాంద్రం దక్షిణాగ్ని రుదాహృతమ్,పంచాశద్వర్ణసంయుక్తగ్ం స్థితి రిచ్ఛా క్రియాన్వితమ్, శక్తి రక్షణసంయుక్తగ్ం సర్వాఘౌఘవినాశనమ్, సర్వదుష్టప్రశమనగ్ం సర్వై

1 దివ్యానాం.

శ్వర్యఫలప్రదమ్, వామదేవం మహాబోధదాయకం పావకాత్మకమ్, విద్యా
లోకసమాయుక్తం భానుకోటిసమప్రభమ్, ప్రసన్నꣳ సామవేదాఖ్యం
గానాష్టకసమన్వితమ్, ధీరస్వర మధీనం చాహవనీయ మనుత్తమమ్,
జ్ఞానసꣳహార సంయుక్తꣳ శక్తిద్వయసమన్వితమ్, వర్ణꣳ శుక్లం
తమోమిశ్రం పూర్ణబోధకరꣳ స్వయమ్, ధామత్రయనియంతారం ధామ
త్రయ సమన్వితమ్, సర్వసౌభాగ్యదం నౄణాం సర్వకర్మఫలప్రదమ్,
అష్టాక్షరసమాయుక్త మష్టపత్రాంతరస్థితమ్, యత్తత్పురుషం ప్రో
క్తం వాయుమండలసంవృతమ్, పంచాగ్నినా సమాయుక్తం మంత్రశక్తి
నియామకమ్, పంచాశత్స్వరవర్ణాఖ్య మథర్వవేదస్వరూపకమ్, కోటి
కోటిగణాధ్యక్షం బ్రహ్మాండాఖండవిగ్రహమ్, వర్ణꣳ రక్తం కామదం చ
సర్వాధి వ్యాధిభేషజమ్, సృష్టిస్థితిలయాదీనాం కారణꣳ సర్వశక్తిధృక్,
అవస్థాత్రితయాతీతం తురీయం సత్యచిత్సుఖమ్, బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిభి స్సేవ్యꣳ
సర్వేషాం జనకం పరమ్, ఈశానం పరమం విద్యాత్ప్రేరకం బుద్ధి
సాక్షిణమ్, ఆకాశాత్మక మవ్యక్త మోంకారస్వరభూషితమ్, సర్వదేవ
మయꣳ శాంతꣳ శాంత్యతీతꣳ స్వరాద్బహిః, అకారాదిస్వరాధ్యక్ష
మాకాశమయవిగ్రహమ్, పంచకృత్యనియంతారం పంచబ్రహ్మాత్మకం
బృహత్, పంచబ్రహ్మోపసꣳహారం కృత్వా స్వాత్మని సꣳస్థితః, స్వమా
యావైభవా న్సర్వాన్ సꣳహృత్య స్వాత్మని స్థితః, పంచబ్రహ్మాత్మకా
తీతో భాసతే స్వస్వతేజసా, ఆదావంతే చ మధ్యే చ భాసతే నాన్యహే
తునా, మాయయా మోహితా శ్శంభోర్మహాదేవం జగద్గురుమ్, న జా
నంతి సురా స్సర్వే సర్వకారణకారణమ్, న సందృశే తిష్ఠతి రూప
మస్య పరాత్పరం పురుషం విశ్వధామ, యేన ప్రకాశతే విశ్వం యత్రై
వ ప్రవిలీయతే, తద్బ్రహ్మ పరమꣳ శాంతం తద్బ్రహ్మాస్మి పరం పదమ్,
పంచబ్రహ్మమిదం విద్యాత్సద్యోజాతాదిపూర్వకమ్, దృశ్యతే శ్రూయ
తే యచ్చ పంచబ్రహ్మాత్మకꣳ స్వయమ్, పంచధా వర్తమానం తం బ్రహ్మ
కార్యమితి స్మృతమ్, బ్రహ్మకార్య మితి [1]జ్ఞాత్వా ఈశానం ప్రతిపద్యతే,
పంచబ్రహ్మాత్మకꣳ సర్వꣳ స్వాత్మని ప్రవిలాప్య చ, సోఽహమస్మీతి జానీ

1 జాతాం.

యా ద్విద్వా న్భ్రహ్మామృతో భవేత్, ఇత్యేత ద్బ్రహ్మజానీయా ద్య స్సముక్తోసస గ్శియః, పంచాక్షరమయగ్ శంభుం పరంబ్రహ్మస్వరూపిణమ్, నకారాది యకారాంతం జ్ఞాత్వా పంచాక్షరం జపేత్, సర్వం పంచాత్మకం విద్యా త్పంచబ్రహ్మాత్మతత్త్వతః, పంచబ్రహ్మాత్మికాం విద్యాం యోఽధీతే భక్తిభావితః, సపంచాత్మకతా మేత్య భాసతే పంచధాస్వయమ్, ఏవ ముక్త్వా మహాదేవో గాలవస్య మహాత్మనః, కృపాం చకార తత్రైవ స్వాంతర్ధిమగమ త్స్వయమ్, యస్య శ్రవణ మాత్రేణ శ్రుత మేవ శ్రుతం భవేత్, అమతంచ మతం జ్ఞాత మవిజ్ఞాతం చ శాకల, ఏకేనైవ తు పిండేన మృత్తికాయాశ్చ గౌతమ, విజ్ఞాతం మృణ్మయగ్ సర్వం మృదభిన్నగ్ హి కార్యకమ్, ఏకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం యథా, విజ్ఞాతగ్ స్యా దథైకేన నఖానాం కృంతనేనచ, సర్వం కార్ష్ణాయసంజ్ఞాతం తదభిన్నగ్ స్వభావతః, కారణా భిన్నరూపేణ కార్యం కారణ మేవ హి, తద్రూపేణ సదా సత్యం భేదే నోక్తి ర్మృషా ఖలు, తచ్చకారణ మేకం హి నభిన్నం నో భయాత్మకమ్, భేద స్సర్వత్ర మిథ్యైవ ధర్మాదే రనిరూపణాత్, అతశ్చ కారణం నిత్య మేక మేవాద్వయం ఖలు, అత్ర కారణమద్వైతగ్ శుద్ధచైతన్య మేవహి, అస్మి న్బ్రహ్మ పురే వేశ్మ దహరం యదిదం మునే, పుండరీకంతు తన్మధ్యే ఆకాశో దహరోఽస్తి తత్, స శివ స్సచ్చిదానన్దస్సోఽన్వేష్టవ్యో ముముక్షుభిః, అయగ్ హృది స్థిత స్సాక్షీ సర్వేషా మవిశేషతః, తేనాయగ్ హృదయం ప్రోక్త శ్శివ స్సంసార మోచక ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౪. యాజుషీయ ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్.

శ్లో. శరీరయజ్ఞ సంశుద్ధ చిత్త సంజాతబోధతః,
మునయో యత్పదం యాన్తి తద్రామపదమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథాత స్సర్వోపనిషత్సారగ్ సగ్ంసారజ్ఞానాతీత మన్న సూక్తగ్ శారీరయజ్ఞం వ్యాఖ్యాస్యామో యస్మిన్నేవ పురుష శ్శరీరే వినాప్యగ్నిహోత్రేణ వినాపి సాంఖ్యేన సగ్ సారవిముక్తి ర్భవతీతి, స్వేన విధి నాన్నం భూమౌ నిక్షిప్య యా ఓషధయస్సో మరాజ్ఞీ రితి తిసృభి రన్నపత ఇతి ద్వాభ్యామనుమంత్రయతే, యా ఓషధయ స్సోమ రాజ్ఞీ ర్బహ్వీ శ్శతవిచక్షణాః, బృహస్పతిప్రసూతా స్తానో ముఞ్చంత్వగ్ంహసః, యాః ఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః, బృహస్పతి ప్రసూతా స్తానో ముఞ్చంత్వగ్ం హసః, జీవలా నఘారిషాం మా తే బధ్నా మ్యోషధీమ్, యాతఆయురుపాహరాదప రక్షాగ్ సిచాతయాత్, అన్నపతేఽన్నస్య నో దేహ్య నమీవస్య శుష్మిణః, ప్రప్రదాతారం తారిష ఊర్జం నో ధేహి ద్విపదే చతుష్పదే, య దన్న మద్మి బహుధా [1]విరుద్ధగ్ రుద్రైః ప్రజార్ధంయదివా పిశాచైః, సర్వం తదీశానో అభయం కృణోతు శివగ్ మీశానాయ స్వాహా, అంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వతోముఖః, త్వం యజ్ఞ స్త్వం బ్రహ్మా త్వగ్ రుద్ర స్త్వం వషట్కార ఆపో జ్యోతీ రసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సు వరోంనమః, ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతుమామ్, పునంతు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మపూతాపునాతుమామ్, య దుచ్ఛిష్ట మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ, సర్వం పునంతు మా మాపో సతాఞ్చ ప్రతిగ్రహగ్ స్వాహా, అమృత మ[2]స్త్వమృతోప స్తరణమసి, అమృతం ప్రాణే [3]హోమ్య మాశిష్యం తోఽసి ఓం ప్రాణాయస్వాహా, ఓం అపానాయస్వాహా, ఓం వ్యానాయస్వాహా, ఓం ఉదానాయస్వాహా,

1 విరాజం; పిశాద్ధి. 2 స్యమృతో. 3 జుహోమ్య.

ఓం సమానాయ స్వా[1] హేతి కనిష్ఠికాంగుల్యాంగుష్ఠేన ప్రాణే జుహోతి, అనామికయాఽపానే, మధ్యమికయా వ్యానే, సర్వాభిరుదానే, ప్రదేశిన్యా సమానే, తూష్ణీమేకామేకయ ఋచా జుహోతి, ద్వే ఆహవనీయే ఏకాం దక్షిణాగ్నౌ ఏకాం గార్హపత్యే ఏకాం సర్వప్రాయశ్చిత్తీయే, అథాపిధానమస్యమృతత్వాయోపస్పృశ్య పునరాదాయ పునః స్పృశేత్, [2]సవ్యే ప్రాణావాపో గృహీత్వా హృదయమనుపల భ్యజపేత్, ప్రాణోఽగ్నిః పరమాత్మా పంచవాయుభిరావృతః, అభయగ్ం సర్వభూతేభ్యో న మే భీతిః కదాచనేతి, విశ్వోఽసి వైశ్వానరో విశ్వరూపం త్వయా ధార్యతే, జాయమానమ్, విశ్వం త్వాహుతయ స్సర్వా యత్ర బ్రహ్మామృతోఽసి, మహానవోఽయం పురుషో యోఽంగుష్ఠాగ్రే ప్రతిష్ఠితః తమద్భిః పరిషించామి సోఽస్యాంతే అమృతాయ చ, అనావిత్యేష బాహ్యాత్మా ధ్యాయేతాగ్నిహోత్రం [3]జుహోమీతి, సర్వేషామేవ సూనుర్భవతి అస్య యజ్ఞపరివృతా ఆహుతీర్హోమయతి, స్వే శరీరయజ్ఞం పరివర్తయామీతి, చత్వారోఽగ్నయస్తే కిం[4]నామధేయాః, తత్ర సూర్యోఽగ్నిర్నామ సూర్యమండలాకృతిః సహస్రరశ్మిపరివృత ఏకర్షిర్భూత్వా మూర్ధ్ని తిష్ఠతి, యస్మాదుక్తో దర్శనాగ్నిర్నామ, చతురాకృతిరాహవనీయో భూత్వా ముఖే తిష్ఠతి, శారీరోఽగ్నిర్నామ, జరాప్రణుదా హవిరవస్కందత్యర్ధచంద్రాకృతిర్దక్షిణాగ్నిర్భూత్వా హృదయే తిష్ఠతి, తత్ర కోష్ఠాగ్నిరితి, కోష్ఠాగ్నిర్నామ, అశితపీతలీఢఖాదితగ్ం సమ్యగ్వ్యష్టగ్ం శ్రపయిత్వా గార్హపత్యో భూత్వా నాభ్యాం తిష్ఠతి, ప్రాయశ్చిత్తయస్త్వధస్తాత్తిర్యక్తిస్రో హిమాంశుః ప్రభాః ప్రజననకర్మా, అస్య శారీరయజ్ఞస్య యూపరశనాశోభితస్య కో యజమానః కా పత్నీ కే ఋత్విజః కే సదస్యాః కాని యజ్ఞపాత్రాణి కాని హవీగ్ంషి కా వేదిః [5]కోఽంతర్వేదిః కో ద్రోణకలశః కో రథః కః పశుః కోఽధ్వర్యుః కో హోతా కో బ్రాహ్మణాచ్ఛగ్ంసీ కః ప్రతిప్రస్థాతా కః ప్రస్తోతా కో మైత్రావరుణః క ఉద్గాతా కా

1 స్వాహా, ఓం బ్రహ్మణే స్వాహా, ఓం బ్రహ్మణి, మ ఆత్మాఽమృతత్వాయేతి కనిష్ఠి. 2 సవ్యే. 3 జుహోమి. 4 భాగధేయాః నామధేయాః 5 కో [illegible]

[1]ధారాకః హోతా కే దర్భాః కస్స్రువః కాఆజ్యస్థాలీ కావాఘారౌ కా
వాజ్యభాగౌ కే ప్రయాజాః కే అనూయాజాః కేడా క స్సూక్తవాకః
క శ్శంయోర్వాకః కే పత్నీసంయాజాః కో యూపః కా రశనా
కా ఇష్టయః కా దక్షిణా కి మవభృథ మితి, అస్య శారీర
యజ్ఞస్య యూపరశనా శోభితస్యాత్మా యజమానో బుద్ధిః పత్నీ వేదా
మహాఋత్విజోఽహఙ్కారోఽధ్వర్యు శ్చిత్తగ్ం హోతా ప్రాణో
బ్రాహ్మణాచ్ఛగ్ంసీఅపానః ప్రతిప్రస్థాతా వ్యానః ప్రస్తోతా ఉదాన
ఉద్గాతా సమానో మైత్రావరుణ శ్శరీరం వేది ర్నాసికాంత ర్వేదిర్మూ
ర్ధా ద్రోణకలశః పాదో రథో దక్షిణహ స్త స్స్రువస్సవ్య హస్తఆజ్యస్థాలీ
శ్రోత్రే ఆఘారౌ చక్షుషీ ఆజ్యభాగౌ గ్రీవాధారా హోతా తన్మాత్రాణి
సదస్యాః మహాభూతాని ప్రయాజాః గుణా అనూయాజాః జిహ్వేడా
దంతోష్ఠౌ సూక్తవాక స్తాలుః శంయోర్వాకః స్మృతిర్దయా క్షాంతి
రహిగ్ంసా పత్నీసంయాజా ఓంకారో యూప ఆశా రశనా మనోరథః
కామః పశుః కేశా దర్భా ఇంద్రియాణి యజ్ఞపాత్రాణి కర్మేంద్రియాణి
హవీగ్ంషి అహిగ్ంసా ఇష్టయ స్త్యాగో దక్షిణా అవభృథం మరణాత్,
సర్వా హ్యస్మిం దేవతా శరీరే అధి సమాహితాః, వారాణస్యాం
మృతో వాపి ఇదం వా బ్రాహ్మణః పఠేత్, ఏకేన జన్మనా జంతు ర్మోక్ష
ఞ్చప్రాప్నుయా దిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

1 ధారా హోతా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౯౫. అథర్వణీయ గోపాలతాపన్యుపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమ త్పఞ్చ పదాగారం స విశేష తయోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం నిర్విశేషం హరిం భజేత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

శ్రీ గోపాల పూర్వతాపనీయోపనిషత్.

శ్లో. గోపాల తాపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్,
శాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్.

ఓం. సచ్చిదానందరూపాయ కృష్ణా యాక్లిష్ట[1]కారిణే, నమో వేదాంతవేద్యాయ గురవేబుద్ధిసాక్షిణే, మునయో హవై బ్రాహ్మణమూచుః, కః పరమో దేవః కుతో మృత్యుర్బిభేతి కస్య విజ్ఞానే నాఖిలం విజ్ఞాతం భవతి కేనేదం విశ్వం సగ్ంసరతీతి, తదుహోవాచ బ్రాహ్మణః, కృష్ణోవై పరమం దైవతమ్, గోవిందాన్మృత్యుర్బిభేతి, గోపీజనవల్లభజ్ఞానే నైతద్విజ్ఞాతం భవతి, స్వాహేదం విశ్వగ్ం సగ్ంసరతీతి, తదుహోచుః, కఃకృష్ణః, గోవింద శ్చ కోసా వితి, గోపీజనవల్లభ శ్చ కః, కా స్వాహేతి, తానువాచ బ్రాహ్మణః, పాపకర్షణో గోభూమి వేదవిదితో గోపీజనవిద్యాకలాపీ ప్రేరకః, త న్మాయాచేతి, సకలం పరంబ్రహ్మైవ తత్, యో ధ్యాయతి రసతి భజతి సోఽమృతో భవతీతి, తే హోచుః, కిం తద్రూపం కిగ్ం రసనం కి మహో తద్భజనమ్, తత్సర్వంవివిదిషతామాఖ్యా హీతి, త దు హోవాచ హైరణ్యో గోపవేషమభ్రాభం కల్పద్రుమాశ్రితమ్, తదిహశ్లోకా భవంతి, సత్పుండరీకనయనం మేఘాభంవైద్యుతామ్బరమ్, ద్విభుజం జ్ఞాన ముద్రాఢ్యం వనమాలిన మీశ్వరమ్, గోపగోపీగవావీతగ్ం సురద్రుమతలాశ్రయమ్, దివ్యాలఙ్కరణోపేతం రత్నపఙ్కజమధ్యగమ్, కాళిందీజలకల్లోలసఙ్గిమారుతసేవితమ్, చింత

1 కర్మణే.

యః చేతసా కృష్ణం ముక్తో భవతి సంసృతేః ఇతి, తస్య పునా రసన
మితి, జలభూమిందు సమ్పాతకామాది, కృష్ణాయే త్యేకం పదం గోవిం
దాయేతి ద్వితీయం గోపీజనేతి తృతీయం వల్లభాయేతి తురీయగ్ స్వా
హేతి పఞ్చమ మితి, పఞ్చపదం జపన్ పఞ్చాఙ్గం ద్యావాభూమీ సూ
ర్యాచంద్రమసౌ తద్రూపతయా బ్రహ్మ సమ్పద్యతే బ్రహ్మసమ్పద్యత
ఇతి ౧ తదేష శ్లోకః, క్లీమిత్యేత దాదా వాదాయ కృష్ణాయ గోవిం
దాయ గోపీజనవల్లభా యేతి బృహ న్మానవ్య సకృ దుచ్చరే ద్యోఽ
సౌ గతి స్తస్యాస్తి మంక్షు నాన్యా గతి స్స్యాదితి భక్తి రస్య భజనం
తదిహాముత్రోపాధినైరాశ్యే నాముష్మి న్మనః కల్పనమ్, ఏతదేవచ
నైష్కర్మ్యమ్, కృష్ణం తం విప్రా బహుధా యజంతి, గోవిందగ్ సంతం
బహుధా ఆరాధయంతి, గోపీజనవల్లభో భువనాని దధ్రే, స్వాహాశ్రి
తో జగ[1]దైజత్సురేతాః, వాయు ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో జన్యేజన్యే ప
ఞ్చరూపో బభూవ, కృష్ణ స్తథైకోఽపి జగద్ధితార్థగ్ శబ్దేనాసౌ పఞ్చప
దో విభా తీతి, తే హోచు రుపాసనమేతస్య పరమాత్మనో గోవింద
స్యాఖిలాధారిణో బ్రూహీతి, తా నువాచ య త్తస్యపీఠగ్ హైర
ణ్యాష్ట పలాశ మమ్బుజం తదంతరాధికానలాస్త్రయుగం తదంతరా
ళాద్యర్ణాఖిలబీజం కృష్ణాయ నమ ఇతి బీజాద్యగ్ సబ్రహ్మణ మా
దాయా నఙ్గ గాయత్రీం యథావ ద్వ్యాలిఖ్య భూమండలగ్ శూల
వేష్టితం కృత్వాఙ్గ వాసుదేవాది రుక్మిణ్యాదిస్వశక్తిం నందాదివ
సుదేవాది పార్థాది నిధ్యాదివీతం యజే త్సంధ్యాసు ప్రతిపత్తిభి రుప
చారై స్తేనాస్యాఖిలం భవ త్యఖిలం భవ తీతి, తదిహశ్లోకా భ
వంతి. ౨. ఏకో వశీ సర్వగః కృష్ణ ఈడ్య ఏకోఽపిసన్ బహుధా
యో విభాతి, తం పీఠగం యేఽనుభజంతి ధీరా స్తేషాగ్ సిద్ధి శ్శా
శ్వతీ నేతరేషామ్, నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానా మేకో
బహూనాం యో విదధాతి కామాన్, తం పీఠగం యేఽనుభజంతి
ధీరా స్తేషాగ్ సుఖగ్ శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఏతద్విష్ణోః పరమం పదం
యే నిత్యోద్యుక్తా స్తం యజంతే నకామాత్, తేషా మసౌ గోపరూపః
ప్రయత్నా త్ప్రకాశయే దాత్మపదం తదేవ, యో బ్రహ్మాణం విద

1 దేతత్సు.

ధాతి పూర్వం యో విద్యాంతస్మై గోపయతిస్మ కృష్ణః, తగ్ హ దేవ
మాత్మ బుద్ధిప్రకాశం ముముక్షుశ్శరణం వ్రజేత్, ఓఙ్కారేణాంత
రితం యే జపంతి గోవిందస్య పఞ్చపదం మనుమ్, తేషా మసౌ దర్శయే
దాత్మరూపం తస్మా న్ముముక్షు రభ్యసే న్నిత్యశాంత్యై, ఏతస్మా ఏవ
పఞ్చపదా దభూవన్ గోవిందస్య మనవో మానవానామ్, దశార్ణాద్యా
స్తేఽపిసఙ్క్రందనాద్యై రభ్యస్యంతే భూతికామై ర్యథావత్, తే
పప్రచ్ఛు స్తదుహోవాచ బ్రహ్మసదనం చరతో మే ధ్యాత స్తుతః పర
మేశ్వరః పరార్ధాంతే సోఽబుధ్యత కోపదేష్టా మే పురుషః పురస్తా
దావిర్బభూవ, తతః ప్రణతో మయానుకూలేన హృదా మహ్య మ
ష్టాదశార్ణం స్వరూపగ్ం సృష్టయే దత్త్వాంఽతర్హితః, పున స్తే సిసృ
క్షతో మే ప్రాదురభూ త్తే ష్వక్షరేషు, విభజ్య భవిష్య జ్జగద్రూపం
ప్రకాశయన్ తదిహాకాదా [1]కాలాత్పృథివీతోఽగ్నిర్బిన్దో రిందు స్తత్స
మ్పాతా త్తదర్క ఇతి క్లీఙ్కారా దజస్రం కృష్ణాదాకాశం ఖాద్వా
యు రుత్తరా త్సురభీ విద్యాః ప్రాదురకార్ష మకార్ష మితి తదుత్తరాత్
స్త్రీపుమాదిభేదగ్ం సకలమిదగ్ం సకల మిద మితి. ౩. ఏతస్యైవ యజ
నే చంద్రధ్వజో గత మోహ మాత్మానం వేదయతి, ఓఙ్కారాలికం
మను మావర్తయేత్సఙ్గరహితోఽభ్యానత్ తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదా
పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతమ్, తస్మా దేనం నిత్యమావ
ర్తయే, న్నిత్యమావర్తయేదితి ౪. తదాహు రేకే యస్య ప్రథమపదా
ద్భూమి ర్ద్వితీయపదా జ్జలం తృతీయపదా త్తేజ శ్చతుర్థపదా ద్వాయు
శ్చరమపదా ద్వ్యోమేతి వైష్ణవం పఞ్చవ్యాహృతిమయం మంత్రం
కృష్ణావభాసకం కైవల్యస్య సృత్యై సతత మావర్తయే త్సతత మావ
ర్తయే దితి. ౫ తదత్ర గాథాః. యస్య ప్రథమపదా ద్భూమిర్ద్వితీ
యపదా త్సలిలోద్భవః, తృతీయా త్తేజ ఉద్భూతం చతుర్థాద్గంధవాహ
నః, పఞ్చమా దమ్బరోత్పత్తి స్తమేవైకగ్ం సమభ్యసేత్, చంద్రధ్వ
జోఽగమద్విష్ణోః పరమం పద మవ్యయమ్, తతో విశుద్ధం విమలం
విశోక మశేషలోభాది నిరస్తసఙ్గమ్, యత్తత్పదం పఞ్చపదం తదేవ
సవాసుదేవో నయతోఽన్యదస్తి, త మేకం గోవిందగ్ం సచ్చిదానంద

1 కోలా.

విగ్రహమ్ పఞ్చపదం బృందావన సురభూరుహతలాసీనగ్ సతతం మరు ద్గణోఽహం పరమయాస్తుత్యాస్తోష్యామి, ఓం నమో విశ్వరూపాయ విశ్వస్థిత్యంత హేతవే, విశ్వేశ్వరాయ విశ్వాయ గోవిందాయ నమో నమః, నమో విజ్ఞానరూపాయ పరమానందరూపిణే, కృష్ణాయ గోపీ నాథాయ గోవిందాయ నమోనమః, నమః కమలనేత్రాయ నమః కమ లమాలినే, నమః కమలనాభాయ కమలాపతయే నమః, బర్హాపీడాభి రామాయ రామాయాకుంఠమేధసే, రమామానసహంసాయ గోవిం దాయ నమోనమః, కంసవంశవినాశాయ కేశిచాణూరఘాతినే, వృషభ ధ్వజవంద్యాయ పార్థసారథయే నమః, వేణునాదవినోదాయ గోపాలా యాహిమర్దినే, కాళిందీకూలలోలాయ లోలకుండలధారిణే, వల్లవీవ దనామ్భోజమాలినే నృత్తశాలినే, నమః ప్రణతపాలాయ శ్రీకృష్ణాయ నమోనమః, నమః పాపప్రణాశాయ గోవర్ధనధరాయచ, పూతనా జీవితాంతాయ తృణావర్తాసుహారిణే, నిష్కళాయ విమోహాయ శుద్ధాయాశుద్ధవైరిణే, అద్వితీయాయ మహతే శ్రీకృష్ణాయ నమో నమః, ప్రసీదపరమానంద ప్రసీద పరమేశ్వర, ఆధివ్యాధిభుజఙ్గేన దష్టం మా ముద్ధర ప్రభో, శ్రీకృష్ణ రుక్మిణీకాంత గోపీజనమనోహర, సగ్సారసాగరే మగ్నం మా ముద్ధర జగద్గురో, కేశవక్లేశహరణ నారాయణ జనార్దన, గోవింద పరమానంద మాంసముద్ధర మాధవ, అథైవగ్స్తుతిభి రారాధయామి, తథా యూయం పఞ్చపదం జపంత శ్రీకృష్ణం ధ్యాయంత సగ్సృతిం తరిష్యథేతి హోవాచ హైరణ్య గర్భః, అముం పఞ్చపదం మను మావర్తయే ద్యస్స యాత్యనాయా సతః కేవలం తత్పదం తత్, అనేజ దేకం మనసో జవీయో నైనద్దేవా ఆప్నువన్ పూర్వ మర్ష దితి, తస్మా త్కృష్ణఏవ పరమో దేవ స్తం ధ్యాయే త్తగ్రసయే త్తం యజే త్తం భజే దోంతత్సదిత్యుపనిషత్.

ఇతి శ్రీగోపాల పూర్వతాపనీయోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగోపాల ఉత్తరతాపనీయోపనిషత్.

ఓం. ఏకదాహి వ్రజస్త్రియ స్సకామా శ్శర్వరీ ముషిత్వా సర్వేశ్వరం గోపాలం కృష్ణ మూచిరే, ఉవాచ తాః కృష్ణ అముక స్మై

బ్రాహ్మణాయ భైక్షం దాతవ్య మితి దూర్వాసస ఇతి, కథం యాస్యా మో జలం తీర్త్వా యమునాయా యత శ్శ్రేయో భవతి కృష్ణేతి, బ్రహ్మచారీ త్యుక్త్వా మార్గం వో దాస్యతి, యం మాగ్‌స్మృత్వా అగాధా గాధా భవతి, యం మాగ్‌స్మృత్వా అపూతః పూతో భవతి, యం మాగ్‌స్మృత్వా అవ్రతీ వ్రతీ భవతి, యం మాగ్ స్మృత్వా సకామో నిష్కామో భవతి, యం మాగ్ స్మృత్వా అశ్రోత్రియః శ్రోత్రియో భవతి, యం మాగ్ స్మృత్వాఽఽగాధతల స్పర్శ రహితాపి సర్వా సరిద్గాధా భవతి, శ్రుత్వా తద్వాక్యగ్ హి వై రౌద్రగ్ స్మృత్వా తద్వాక్యేన తీర్త్వా తత్సౌర్యాగ్ హి వై గత్వా శ్రేష్ఠగ్ పుణ్యతమగ్ హి వై నత్వా మునిగ్ శ్రేష్ఠతమగ్ హ వై రౌద్ర ఇత్యేతి దత్వాస్మై బ్రాహ్మణాయ క్షీరమయఘృతమయమిష్టతమగ్ హ వై మృష్టతమగ్ హి తుష్ట స్స్నాత్వా భుక్త్వా హిత్వాఽఽశిషమ్, ప్రయుజ్యా[1]న్నం జ్ఞాత్వాదాత్, తా ఊచుః కథం యాస్యామో తీర్త్వా సౌర్యామ్, సహోవాచ మునిర్దూర్వాశినమ్, మాగ్‌స్మృత్వా వో దాస్యతీతి మార్గమ్, తాసాం మధ్యేహి శ్రేష్ఠా గాంధర్వీ హ్యువాచ, తగ్ హి వై తాభిరేవమ్, కథం కృష్ణో బ్రహ్మచారీ కథం దూర్వాశనో ముని స్తాగ్ హి ముఖ్యాం విధాయ పూర్వ మను కృత్వా తూష్ణీమాసుః, శబ్దవానాకాశ శ్శబ్దాకాశాభ్యాం భిన్న స్తస్మి న్నాకాశ స్తిష్ఠ త్యాకాశే తిష్ఠతి సహ్యాకాశ స్తన్న వేద స హ్యాత్మా సోఽహం కథం భోక్తా భవామి, స్పర్శవా న్వాయుః స్పర్శవాయుభ్యాం భిన్న స్తస్మి న్వాయు స్తిష్ఠతి వాయౌ తిష్ఠతి వా యు స్తం న వేద సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, రూపవ దిదం తేజో రూపాగ్నిభ్యాం భిన్న స్తస్మి న్నగ్ని స్తిష్ఠ త్యగ్ని స్తం న వేద సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, రసవత్య ఆపో రసాద్భ్యాం భిన్న స్తా స్వప్సు తిష్ఠత్యాప స్తిష్ఠం త్యాప స్తన్న విదు స్సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, గంధవతీయం భూమి ర్గంధభూమిభ్యాం భిన్న స్తస్యాం భూమౌ తిష్ఠతి భూమి స్తిష్ఠతి భూమి స్తం న వేద సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, ఇదగ్ హి మన ఏ వేదం మనుతే తానీదగ్ హి గృహ్ణాతి యత్ర సర్వ మాత్మైవాఽభూ త్తత్ర వా కుత్ర మ

---

1 మ జ్ఞాంత్వదాత్.

నుతే కథం వా గచ్ఛతీతి స హ్యోవాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, అయగ్ం హి కృష్ణో యో హి ప్రేష్ఠస్సశ్శరీర ద్వయకారణం భవతి, ద్వా సుపర్ణా భవతో బ్రహ్మణోఽహగ్ం సంభూత స్తథేతరో భోక్తా భవ త్యన్యో హి సాక్షీభవతీతి వృక్షధర్మే తౌ తిష్ఠత అతో భోక్త్రభోక్తారౌ పూర్వో హి భోక్తా భవతి తథేతరో భోక్తా కృష్ణో భవతీతి యత్ర విద్యావిద్యే నవిదామో విద్యావిద్యాభ్యాం భిన్నో విద్యామయో హి యస్సకథం విషయీ భవతీతి, యో హ వై కామేన కామాన్ కామయతే స కామీ భవతి యో హ వై త్వకామేన కామాన్ కామయతే సోఽకామో భవతి జన్మజరాభ్యాం భిన్నస్స్థాణు రయ మచ్ఛేద్యోఽయం యోఽసౌ సూర్యే తిష్ఠతి యోఽసౌ గోషు తిష్ఠతి యోఽసౌ గోపాన్ పాలయతి యోఽసౌ సర్వేషు దేవేషు తిష్ఠతి యోఽసౌ సర్వైర్దేవైర్గీయతే యోఽసౌ సర్వేషు భూతే ష్వావిశ్య భూతాని విదధాతి సవో హ స్వామీ భవతి సా హోవాచ గాంధర్వీ కథం వా స్వస్మాసు జాతో గోపాలః కథం వా జ్ఞాతోఽసౌ త్వయా మునే కృష్ణః కో వాస్య మంత్రః కిం స్థానం కథం వా దేవక్యాం జాతః కో వాస్య జాయా గ్రామో భవతి కీదృశీ పూజాఽస్య గోపాలస్య భవతి సాక్షాత్ప్రకృతిపరోఽయమాత్మా గోపాలః కథంత్వవ తీర్ణో భూమ్యాగ్ం హి వై సా గాంధర్వీ ముని మువాచ, స హోవాచ తాగ్ం హి వై పూర్వం నారాయణో యస్మి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చ తస్య హృత్పద్మాజ్జాతోఽబ్జయోని స్తప స్తప్త్వా తస్మై హ వరం దదౌ సకామ ప్రశ్నమేవ వవ్రే తగ్ం హాస్మై దదౌ స హోవాచాబ్జయోని రోవా అవతారాణాం మధ్యే శ్రేష్ఠోవతారః కో భవతి యేన లోకా స్తుష్టా భవంతి యగ్ం స్మృత్వా ముక్తా అస్మా త్సంసారా ద్భవంతి కథం వా స్యావతారస్య బ్రహ్మతా భవతి సహో వాచ తగ్ం హ వై నారాయణో దేవ స్సకామ్యా మేరో శ్శృంగే యథా సప్తపుర్యో భవంతి తథా నిష్కామ్యా సకామ్యా భూగోళచక్రే సప్తపుర్యో భవన్తి తాసాం మధ్యే సాక్షాద్బ్రహ్మ గోపాలపురీ భవతి సకామ్యా నిష్కామ్యా దేవానాగ్ం సర్వేషాం భూతానాం భవతి అథాస్య భజనం భవతి యథాహి వై సరసి పద్మం తిష్ఠతి తథా భూమ్యాం తిష్ఠతి చక్రేణ రక్షితా మధురా తస్మా ద్గోపాలపురీ భవతి బృహత్ బృహద్వనం మధో

ర్మధువనం తాళస్తాళవనం కామ్యం కామవనం బహులా బహుళవనం
కుముదః కుముదవనం ఖదిరః ఖదిరవనం భద్రో భద్రవనం భాండీర ఇతి
భాండీరవనగ్ శ్రీవనం లోహవనం బృందావన మేతై రావృతా పురీ
భవతి తత్ర తేష్వేవ గగనే ష్వేవం దేవా మనుష్యా గంధర్వా
నాగాః కిన్నరా గాయంతి నృత్యంతీతి తత్ర ద్వాదశాదిత్యా ఏకాదశ
రుద్రా అష్టౌ వసవ స్సప్తమునయో బ్రహ్మా నారదశ్చ పఞ్చవినాయకా
విశ్వేశ్వరో రుద్రేశ్వరోఽంబికేశ్వరో నీలకంఠేశ్వరో గోపాలేశ్వరో
భద్రేశ్వర ఇత్యష్టౌ అన్యాని లింగాని చతుర్విగ్‌శతి ర్భవంతి ద్వేవనే
స్తః కృష్ణవనం భద్రవనం తయో రంతర్ద్వాదశవనాని పుణ్యాని పుణ్యా
తమాని తేష్వేవ దేవా స్తిష్ఠంతి సిద్ధా స్సిద్ధింప్రాప్తా స్తత్ర హి రామస్య
రామమూర్తిః ప్రద్యుమ్నస్య ప్రద్యుమ్నమూర్తి రనిరుద్ధ స్యానిరుద్ధ
మూర్తిః కృష్ణస్య కృష్ణమూర్తిః వనేష్వేవం మధురా సేయం ద్వాదశ
మూర్తయో భవంతి ఏకాగ్ హి రుద్రా యజంతి ద్వితీయాం బ్రహ్మా
యజంతి తృతీయాం బ్రహ్మజా యజంతి చతుర్థీం మరుతో యజంతి
పఞ్చమీం వినాయకా యజంతి షష్ఠీం వసవో యజంతి సప్తమీ మృ
షయో యజంతి అష్టమీం గంధర్వా యజంతి నవమీ మప్సరసో య
జంతి దశమీ వై వ్యంతర్ధానే తిష్ఠ త్యేకాదశీతి స్వసదానుగా ద్వాద
శీతి భూమ్యాం తిష్ఠతి తాగ్ హం యే యజంతి తే మృత్యుం తరంతి
ముక్తిం లభంతే గర్భజన్మజరామరణతాపత్రయాత్మక దుఃఖం తరంతి,
తదప్యేతే శ్లోకా భవంతి, సంప్రాప్యమధురాగ్ రమ్యాగ్ సదా బ్రహ్మాది
వందితామ్, శంఖచక్రగదా శార్‌ఙ్గరక్షితాం ముసలాదిభిః, యత్రాసౌ
సంస్థితః కృష్ణః స్త్రీభి శ్శక్త్యా సమాహితః, రమానిరుద్ధప్రద్యుమ్న రుక్మి
ణ్యాసహితో విభుః, చతుశ్శబ్దో భవే దేకో హ్యోంకారస్య ఉదా
హృతః, తస్మాదేవ పరో రజసేతి, సోహ మిత్యవధా ర్యాత్మానం గోపా
లోఽహమితి, భావయే త్స మోక్షమశ్నుతే స బ్రహ్మత్వ మధిగచ్ఛతి
స బ్రహ్మవి ద్భవతి స గోపా జ్జీవా నాత్మత్వేన సృష్టిపర్యంత మాలాతి స
గోపాలో భవతి హ్యోం తత్సోఽహంపరంబ్రహ్మ కృష్ణాత్మకో నిత్యా
నందైక స్వరూప స్సోఽహ మోం తత్సద్గోపాలోఽహమేవ పరగ్
సత్య మబాధితం సోఽహ మిత్యాత్మాన మాదాయ మన సైక్యం

కుర్యా దాత్మానం గోపాలోఽహమితి భావయేత్, సఏవావ్యక్తోఽనం
తో నిత్యోగోపాలః, మథురాయాగ్ స్థితి ర్బ్రహ్మన్ సర్వదా మే భవి
ష్యతి, శంఖచక్రగదాపద్మ వనమాలాధరస్య వై, విశ్వరూపం పరం
జ్యోతిః స్వరూపగ్ రూపవర్జితమ్, మథురామండలే యస్తు జంబూద్వీప
స్థితోఽపివా, యోఽర్చయే త్ప్రతిమాం మాంచ సమే ప్రియతరో
భువి, తస్యా మధిష్ఠితః కృష్ణరూపీ పూజ్య స్త్వయాసదా, చతుర్ధా
చాస్యావతారా భేదత్వేన యజంతి మామ్, యుగానువర్తినో లోకా
యజంతీహ సుమేధసః, గోపాలగ్ సానుజం కృష్ణగ్ రుక్మిణ్యాసహ
తత్పరమ్, గోపాలోఽహ మజో నిత్యః ప్రద్యుమ్నోహం సనాతనః,
రామోఽహ మనిరుద్ధోఽహ మాత్మానం చార్చయే ద్బుధః,
మయో క్తేన స ధర్మేణ నిష్కామేన విభాగశః, తై రహం పూజనీయో
వై భద్రకృష్ణ నివాసిభిః, తద్ధర్మగతిహీనా యే తస్యాం మయి పరా
యణాః, కలినా గ్రసితా యేవై తేషాం తస్యా మవస్థితిః, యథా త్వగ్
సహ పుత్రై స్తు యథారుద్రో గణై స్సహ, యథా శ్రియాభి యు
క్తోఽహం తథా భక్తో మయి ప్రియః, స హోవా వాచాబ్జయోనిః,
చతుర్భిర్దేవైః కథ మేకో దేవ స్స్యా దేక మక్షరం యద్విశ్రుత మనే
కాక్షరం కథం సంభూతమ్, స హోవాచ తం హి పూర్వ మేక మే
వాద్వితీయం బ్రహ్మాసీ త్తస్మా దవ్యక్త మేకాక్షరం తస్మాదక్షరా న్మహా
న్మహతోఽహంకార స్తస్మా దహంకారా త్పంచ తన్మాత్రాణి తేభ్యో భూ
తాని తై రావృత మక్షరం అక్షరోఽహ మోంకారోఽహ మజరోఽ
మరోఽభయోఽమృతో బ్రహ్మాభ యం హి వై సముక్తోఽహ మ
స్మ్యక్షరోఽహ మస్మి, సత్తా మాత్రం చిత్స్వరూపం ప్రకాశం వ్యాప
కం తథా, ఏక మేవాద్వయం బ్రహ్మ మాయయాచ చతుష్టయమ్,
రోహిణీతనయో విశ్వ అకారాక్షరసంభవః, తైజసాత్మక ప్రద్యుమ్న
ఉకారాక్షరసంభవః, ప్రాజ్ఞాత్మకోఽనిరుద్ధోఽసౌ మకారాక్షరసంభవః,
అర్ధమాత్రాత్మకః కృష్ణో యస్మి న్విశ్వం ప్రతిష్ఠితమ్, కృష్ణాత్మికా జగ
త్కర్త్రీ మూలప్రకృతి రుక్మిణీ, వ్రజస్త్రీజనసంభూతశ్శ్రుతిభ్యో [1] బ్రహ్మ
సంగతః, ప్రణవత్వేన ప్రకృతి త్వాం వదంతి బ్రహ్మావాదినః, తస్మా దోం

1 [illegible]

కార సంభూతో గోపాలో విశ్వసంస్థితః, క్లీం మోంకార స్యైకత్వం వదంతి బ్రహ్మవాదినః, మధురాయాం విశేషేణ మాం ధ్యాయన్ మోక్ష మశ్నుతే, అష్టపత్రం వికసితం హృత్పద్మం తత్ర సంస్థితమ్, దివ్య ధ్వజాతపత్రై స్తు చిహ్నితం చరణద్వయమ్, శ్రీవత్సలాంఛనం హృత్ స్థం కౌస్తుభం ప్రభయా యుతమ్, చతుర్భుజం శంఖచక్ర శార్ఙ్గపద్మ గదాన్వితమ్, కేయూరాన్విత సద్బాహుం కంఠమాలా సుశోభితమ్, ద్యుమత్కిరీటమభయం స్ఫురన్మకరకుండలమ్, హిరణ్మయం సౌమ్యతనుం స్వభక్తాయాభయప్రదమ్, ధ్యాయే న్మనసి మాం నిత్యం వేణు శృంగధరం తువా, మథ్యతేతు జగత్సర్వం బ్రహ్మజ్ఞానేన యేన వా, మత్సారభూతం యద్యత్స్యాత్ మథురా సా నిగద్యతే, అష్టదిక్పాలకై ర్భూమిం పద్మం వికసితం జగత్, సంసారార్ణవసంజాతం సేవితం మమ మానసే, చంద్రసూర్యత్విషోదివ్యా ధ్వజా మేరు ర్హిరణ్మయః, ఆతపత్రం బ్రహ్మలోకం తదూర్ధ్వం చరణం స్మృతమ్, [1]శ్రీవత్సం చ స్వరూపఞ్చ వర్తతే లాంఛనై స్సహ, శ్రీవత్సలక్షణం తస్మా త్కథ్యతే బ్రహ్మవాదిభిః, యేన సూర్యాగ్నివాక్చంద్ర తేజసా స్వస్వరూపిణా, వర్త తేకౌస్తుభాఖ్యం మణిం వదం తీశ మానినః, సత్వం రజ స్తమఇతి అహంకార శ్చతుర్భుజః, పంచభూతాత్మకం శంఖం కరే రజసి సంస్థితమ్, బాలస్వరూప మిత్యంతు మనశ్చక్రం నిగద్యతే, ఆద్యా మాయా భవే చ్ఛార్ఙ్గం పద్మం విశ్వకరే స్థితమ్, ఆద్యా విద్యా గదా వేద్యా సర్వదా మే కరే స్థితా, ధర్మార్థకామ కేయూరై ర్దివ్యై ర్దివ్యమయేరితైః, కంఠంతు నిర్గుణం ప్రోక్తం మాల్యతే ఆద్యయాఽజయా, మాలా నిగద్యతే బ్రహ్మన్ తవ పుత్రై స్తు మానసైః, కూటస్థం సత్వరూపఞ్చ కిరీటం ప్రవదంతి మామ్, [2]క్షరో త్తరం ప్రస్ఫురంతిం కుండలం యుగళం స్మృతమ్, ధ్యాయే న్మమ ప్రియం నిత్యం స మోక్షమధిగచ్ఛతి, స ముక్తో భవతి తస్మై స్వాత్మానంతు దదాతి వై, ఏతత్సర్వం మయా ప్రోక్తం భవిష్యద్వై విధేతవ, స్వరూపం ద్వివిధం చైవ సగుణం నిర్గుణాత్మకమ్, సహోవాచాబ్జయోనిః, వ్యక్తీనాం మూర్తీనాం ప్రోక్తానాం కథం

1 శ్రీవత్సం పా. 2 క్షరో.

త్వాభరణాని భవంతి కథంవా దేవా యజంతి రుద్రా యజంతి బ్రహ్మా యజంతి బ్రహ్మజా యజంతి వినాయకా యజంతి ద్వాదశాదిత్యా యజంతి వసవో యజంతి గంధర్వా యజంతి, సపదానుగా అంతర్ధానేతిష్ఠతి, కాం మనుష్యా యజంతి, స హోవాచతం హి వై నారాయణో దేవః, ఆద్యా వ్యక్తా ద్వాదశమూర్తయ స్సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు దేవేషు సర్వేషు మనుష్యేషు తిష్ఠంతీతి, రుద్రేషు రౌద్రీ బ్రహ్మాణి బ్రాహ్మీ దేవేషు దైవీ మనుష్యేషు మానవీ వినాయకేషు విఘ్నవినాశిని అదిత్యేషు జ్యోతిర్గంధర్వేషు గాంధర్వీ అప్సర స్స్వేవంగా ర్వసుష్వేవంకామ్యా అంతర్ధానేష్వ ప్రకాశినీ ఆవిర్భావతిరోభావాస్స్వపదే తిష్ఠంతి, తామసీ రాజసీ సాత్వికీ మానపీ విజ్ఞానఘన ఆనంద స్సచ్చిదానందైకరసే భక్తియోగే తిష్ఠతి, ఓంప్రాణాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైప్రాణాత్మనే నమోనమః, ఓంశ్రీకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయ ఓంతత్స ద్భూర్భువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓ మపానాత్మనే ఓంతత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై అపానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ అనిరుద్ధాయ ఓం తత్సద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం వ్యానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై వ్యానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ రామాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓంముదానాత్మనే ఓంతత్సద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై ఉదానాత్మనే నమోనమః, ఓంశ్రీకృష్ణాయ దేవకీనందనాయ ఓంతత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓ సమానాత్మనే ఓంతత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై సమానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీగోపాలాయ నిజస్వరూపాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ ప్రధానాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోసావింద్రియాత్మా గోపాల ఓం తత్సద్భూర్భువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ భూతాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోసా వుత్తమపురుషో గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓంయోసౌ బ్రహ్మ పరంవైబ్రహ్మ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ సర్వభూతాత్మా గోపాల ఓంతత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం జాగ్రత్స్వ

ష్ణ సుషు ప్తితురీయాతీతో౽ంతర్యామీ గోపాల ఓంతత్సద్భూర్భువస్సువ
స్తస్మై వై నమోనమః, ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ
సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా
కేవలో నిర్గుణశ్చ, రుద్రాయనమః, ఆదిత్యాయనమః, వినాయకాయ
నమః, సూర్యాయనమః, విద్యాయై నమః, ఇంద్రాయనమః, అగ్నయే
నమః, యమాయ నమః, నిర్‌ృతయే నమః, వరుణాయనమః, వాయవేన
మః, కుబేరాయనమః, ఈశానాయనమః, సర్వేభ్యో దేవేభ్యోనమః, దత్వా
స్తుతిం పుణ్యా తమాం బ్రహ్మణే స్వస్వరూపిణే, కర్తృత్వం సర్వభూతానా
[1]మంతర్ధానేబభూవ సః, బ్రహ్మణే బ్రహ్మపుత్రేభ్యో నారదాత్తు శ్రుతం
మునేః, తథా ప్రోక్తంతు గాంధర్వి గచ్ఛత్వం స్వాలయాంతిక మితి.

శ్రీగోపాలోత్తరతాపనీయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి గోపాలతాపన్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౬. అథర్వణీయ కృష్ణోపనిషత్.

శ్లో. యోరామః కృష్ణతామేత్య సార్వాత్మ్యం ప్రాప్యలీలయా,
అతోషయ ద్దేవమౌని పటలం తం నతో౽స్మ్యహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. శ్రీమహావిష్ణుగ్ం సచ్చిదానంద లక్షణగ్ం రామచంద్రం దృ
ష్ట్వా సర్వాంగసుందరం మునయో వనవాసినో విస్మితా బభూవు స్తగ్ం
హోచుర్నో౽వద్యమవతారా న్వై గణ్యంతే ఆలింగామోభవంత మితి
భవాంతరే కృష్ణావతారే యూయం గోపికాభూత్వా మా మాలింగథ,
అన్యే యే౽వతారా స్తేహి గోపా నస్త్రీశ్చ నో కురు, అన్యోన్యవిగ్ర

1 మంతర్ధానో.

హూం భార్యాం తవాంగస్పర్శనాదిహ, శశ్వ త్స్పర్శయితాఽస్మాకం [1]గృ
హ్ణో మోఽవతారావయమ్, రుద్రాదీనాం వచ శ్శ్రుత్వా ప్రోవాచ భగ
వా న్స్వయమ్, అంగసంగం కరిష్యామి భవద్వాక్యం కరోమ్యహమ్,
మోదితాః తే సురా స్సర్వే కృతకృత్యాధునావయమ్, యోనందః పర
మానందో యశోదా [2]ముక్తిగేహినీ, మాయా సా త్రివిధా ప్రోక్తా సత్వ
రాజస తామసీ, ప్రోక్తా చ సాత్త్వికీ రుద్రే భక్తే బ్రహ్మణి రాజసీ, తామసీ
దైత్యపక్షేషు మాయా త్రేధా హ్యుదాహృతా, అజేయా వైష్ణవీ
మాయా జప్యేనచ సుతాపురా, దేవకీ బ్రహ్మపుత్రా సా యా వేదై
రుపగీయతే, నిగమో వసుదేవో యో పదార్థః కృష్ణరామయోః,
స్తువంతి సతతం యస్తు సోవతీర్ణో మహీతలే, వనే బృందావనే క్రీడన్
గోపగోపీసురై స్సహ, గోప్యోగావ ఋచ స్తస్య యష్టికా కమలాసనః,
వంశస్తు భగవా న్రుద్ర శ్శృంగ మింద్ర స్సఘోఽసురః, గోకులం వనవై
కుంఠం తాపసా స్తత్ర తే ద్రుమాః, లోభ [3]క్రోధభయా దైత్యాః కలి
కాల స్తిరస్కృతః, గోపరూపో హరి స్సాక్షా న్మాయావిగ్రహధారణః,
దుర్బోధం కుహకం తస్య మాయయా మోహితం జగత్, దుర్జయా సా
సురై స్సర్వై ర్ధృష్టిరూపో భవే ద్ద్విజః, రుద్రో యేన కృతో వంశ స్తస్య
మాయా జగత్కథమ్, బలం జ్ఞానగ్ం సురాణాం వై తేషాం జ్ఞానగ్ం
హృతం క్షణాత్, శేష నాగో భవేద్రామః కృష్ణో బ్రహ్మైవ శాశ్వతం,
అష్టావష్టసహస్రే ద్వే శతాధిక్యాః స్త్రియ స్తథా, ఋచోపనిషద స్తావై
బ్రహ్మరూపా ఋచః స్త్రియః, ద్వేష శ్చాణూరమల్లోయం మత్సరో
ముష్టికో జయః, దర్పః కువలయాపీడో గర్వో రక్షః ఖగో బకః, ద
యాసా రోహిణీ మాతా సత్యభామా ధరేత్యువై, అఘాసురో మహా
వ్యాధిః కలిః కగ్ంస స్సభూపతిః, శమో మిత్ర స్సుదామాచ సత్యా
క్రూరోద్ధవో దమః, య శ్శంఖస్య స్స్వయం విష్ణు ర్లక్ష్మీరూపో వ్యవస్థితః,
దుగ్ధసిన్ధౌ సముత్పన్నో మేఘ ఘోష స్తుసంస్మృతః, దుగ్ధోదధిఃకృత స్తేన
భగ్నభాండో దధిగ్రహే, క్రీడతే బాలకో భూత్వా పూర్వవత్సు
మహోదధౌ, సగ్ంహారార్థంచ శత్రూణాం రక్షణాయచ సంస్థితః, కృపార్థే
సర్వభూతానాం గోప్తారం ధర్మ మాత్మజమ్, యత్సృష్ట మీశ్వరే

1 గృహ్ణీమోఽవతారాన్, రుద్రా. 2 ముక్తి. 3 క్రోధాదయో.

ణాసీ త్తచ్చక్రం బ్రహ్మరూపధృత్, జయాంతి సంభవో వాయు శ్చమ
రో ధర్మ సంజ్ఞితః, యస్యాసౌ జ్వలనాభాసం ఖడ్గరూపో మహేశ్వరః,
కశ్యపోలూఖలఃఖ్యాతో రజ్జుర్మాతా దితి స్తథా, చక్రగ్ం శంఖంచ
సగ్ంసిద్ధిం బిందుం వై సర్వమూర్ధని, యావంతి దేవరూపాణి వదంతి
విబుధా జనాః, నమంతి దేవరూపేభ్య ఏవ మాది నసగ్ంశయః, గదాచ
కాళికా సాక్షాత్సర్వశత్రు నిబర్హిణీ, ధనుశ్శార్ఙ్గం స్వమాయాచ శర
త్కాల స్సుభోజనః, అబ్జకాండం జగద్బీజం ధృతం పాణౌ స్వలీలయా,
గురుడో వట భాండీర స్సుధామా నారదో మునిః, బృందాభక్తిః క్రి
యా బుద్ధిః సర్వజంతుప్రకాశినీ, తస్మా న్నభిన్నం నాభిన్న మాభి ర్భి
న్నో నవై విభుః, భూమా వుత్తారితం సర్వం వైకుంఠం స్వర్గవాసినా
మిత్యుపనిషత్.

ద్వితీయః ఖండః.

శేషో హ వై వాసుదేవాత్ సంకర్షణో నామ బీజ ఆసీత్,
సోఽకామయత ప్రజాః, సృజేయేతి తతః, ప్రద్యుమ్నసంజ్ఞక ఆసీత్,
తస్మాత్, అహంకార నామాఽనిరుద్ధో హిరణ్యగర్భోఽజాయత తస్మా ద్దశ
ప్రజాపతయో మరీచ్యాద్యాః, స్థాణు దక్షకర్దమ ప్రియవ్రతో త్తాన
పాదవాయవో వ్యజాయన్త తేభ్యః, సర్వాణి భూతాని చ తస్మా చ్ఛే
షా దేవ సర్వాణి చ భూతాని సముత్పద్యన్తే, తస్మి న్నేవ ప్రలీయన్తే,
స ఏవ బహుధా జాయమానః, సర్వా న్పరి పాతి స ఏవ కాద్రవేయో
వ్యాకరణ జ్యోతిషాది, శాస్త్రాణి నిర్మిమాణో బహుభి ర్ముముక్షుభి రుపా
స్యమానోఽఖిలాం భువ మేకస్మి న్శీర్ష్ణి సిద్ధార్థ వద్ధ్రియమాణః సద్భి
ర్మునిభిః సంప్రార్థ్యమానః సహస్రశిఖరాణి మేరోః, శిరోభి రావా
ర్యమాణా మహావాయ్వహంకార నిరాచకార స ఏవ భగవా న్భగవ
త్త్వం బహుధా విప్రీయమాణః అఖిలేన స్వేన రూపేణ యుగే యుగే
తేనైవ జాయమానః స ఏవ సౌమిత్రి ర్వైక్ష్వాకః, సర్వాణి ధానుష శా
స్త్రాణి సర్వాణ్యస్త్రశాస్త్రాణి బహుధా విప్రీయమాణో రక్షాంసి సర్వాణి
వినిఘ్నం శ్చాతుర్వర్ణ్యధర్మా న్ప్రవర్తయామాస స ఏవ భగవా న్యుగ
సంధికాలే శారదాభ్రసన్నికాశో రౌహిణేయో వాసుదేవః, సర్వాణి

గదాద్యాయుధశాస్త్రాణి వ్యాచక్షాణో నైకాఞ్ రాజన్యమండలా న్నిరా చికీర్షుః, భూభార మఖిలం నిచఖాన స ఏవ భగవా న్యుగే తురీయేఽపి బ్రహ్మకులే జాయమానః, సర్వా ఉపనిషదః ఉద్దిధీర్షుః, సర్వాణి ధర్మ శాస్త్రాణి విస్తారయిష్ణుః సర్వా నపి జనాఞ్ సన్తారయిష్ణుః, సర్వా నపి వైష్ణవా న్ధర్మా న్విజృంభయ స్సర్వా నపి పాషండా న్నిచఖాన స ఏవ జగ దంతర్యామీ స ఏష సర్వాత్మకః, స ఏవ ముముక్షుభి ర్ధ్యేయః, స ఏవ మోక్షప్రదః ఏతం స్మృత్వా సర్వేభ్యః, పాపేభ్యో ముచ్యతే, త న్నామసంకీర్తయ న్విష్ణుసాయుజ్యం గచ్ఛతి తదేతత్, దివా అధీయానః రాత్రికృతం పాపం నాశయతి నక్త మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి. తదేత ద్వేదానాం రహస్యం తదేత దుపనిషదాం రహస్యం ఏత దధీయానః సర్వక్రతుఫలం లభతే. శాన్తి మేతి మనశ్శుద్ధి మేతి సర్వతీర్థఫలం లభతే, య ఏవం వేద దేహబంధా ద్విముచ్యతే ఇత్యు పనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీకృష్ణోపనిష త్సమాప్తా,

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౭. యజుర్వేదీయ యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్.

శ్లో. సన్న్యాస జ్ఞానసంపన్నా యాంతియ ద్వైష్ణవం పదమ్,
తద్వైష్ణపదం బ్రహ్మతత్త్వం రామచంద్రపదం భజేత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః,

అథ జనకో హ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్యోవాచ భగవన్ సన్న్యాస మనుబ్రూహీతి, కథం సన్న్యాస లక్షణమ్, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహా ద్వనీ భూత్వా ప్రవ్రజేత్, యదివేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజే ద్గృహాద్వా వనాద్వాఽథ పునరవ్రతీ వా వ్రతీవాస్నాతకో వాఽస్నాతకో వా ఉత్సన్నాఽగ్ని రనగ్నికో వా యదహరేవ విరజ్యే త్తదహ

శేవ ప్రవ్రజే త్తదేకే ప్రాజాపత్యా మేవేష్టిం కుర్వం త్యథవా నకుర్యా దాగ్నేయ్యా మేవ కుర్యా దగ్ని ర్హి ప్రాణః ప్రాణమే వైతయా కరోతి త్రై ధా తవీయా మేవకుర్యా దేతయైవ త్రయో ధాతవో యదుత సత్వం రజ స్తమ ఇతి అయం తేయోని ర్ఋత్విజో యతో జాతో అరోచథాః, తంజాన న్నగ్న ఆరోహా థానో వర్ధయా రయి మిత్య నేన మంత్రేణాఽగ్ని మాజిఘ్రే దేషవా అగ్నే ర్యోనిర్యః ప్రాణం గచ్ఛ స్వాం యోనిం గచ్ఛ స్వాహేత్యేవ మేవైత దాహ గ్రామాగ్ని మా హృత్య పూర్వవదగ్ని మాజిఘ్రే ద్యదగ్నిం నవిందే దప్సు జుహుయా దాపో వై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోమి స్వా హేతి సాజ్యగ్ం హవి రనామయం మోక్షమంత్ర స్త్రయ్యేవం వేద త ద్బ్రహ్మ తదుపాసిత వ్యమ్, శిఖాం యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా సన్యస్తం మ యేతి త్రివార ముచ్చరే దేవ మేవైత ద్భగవ న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హైన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్య మయజ్ఞోపవీతీ కథం బ్రాహ్మణ ఇతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ఇదం ప్రణవ మే వాఽస్య తద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మా ప్రాశ్యాఽచమ్యాయం విధి రథవా పరివ్రాడ్వివర్ణవాసో ముండోఽపరిగ్రహ శ్శుచి రద్రోహీ భైక్ష మాణో బ్రహ్మభూయాయ భవ త్యేషపంథాః పరివ్రాజకానాం వీరా ధ్వానే వాఽనాఽశకే వాఽపాం ప్రవేశే వాఽగ్ని ప్రవేశే వా మహా ప్రస్థానే వా ఏష పంథా బ్రహ్మణా హానువిత్త స్తేనేతి ససన్న్యాసీ బ్రహ్మ వి దిత్యేవ మేవైష భగవ న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః, తత్ర పరమహంసా నామ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘదత్తాత్రేయ శుకవామదేవ హారీతక ప్రభృతయోఽవ్యక్తలింగాఽవ్యక్తాచారా అను న్మత్తా ఉన్మత్తవ దాచరంతః పరస్త్రీపురపరాఙ్ముఖా స్త్రిదండం కమండ లుం భుక్తపాత్రం జలపవిత్రగ్ం శిఖాం యజ్ఞోపవీతం బహిరంత శ్చే త్యే తత్సర్వం భూస్వాహే త్యప్సు పరిత్యజ్యాఽఽత్మాన మన్విచ్ఛే ద్యథాజాత రూపధరా నిర్ద్వంద్వా నిష్పరిగ్రహా స్తత్వబ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సంప న్నా శుద్ధమానసాః ప్రాణసంధారణాఽర్థం యథోక్తకాలే విముక్తో భైక్ష మాచర న్నుదరపాత్రేణ లాభాఽలాభౌ సమౌ భూత్వా కరపాత్రేణ వా కమండలూదకపో భైక్ష మాచర న్నుదరమాత్రసఙ్గ్రహః పాత్రా

తర శూన్యో జలస్థలకమండలు ర బాధక రహస్యస్థల నికేతనో లాభా౽
లాభౌ సమౌ భూత్వా శూన్యా౽ గారదేవగృహతృణ కూటవల్మీకవృ
క్షమూల కులాలశాలా౽గ్నిహోత్ర శాలా నదీ పులినగిరి కుహర
కోటర కందరనిర్ఝరస్థండిలే ష్వనికేతనివాస్య ప్రయత్న శ్శుభా౽శుభ
కర్మ నిర్మూలనపర స్సన్న్యాసేన దేహత్యాగం కరోతి, స పరమహంసో
నామేతి ఆశామ్బరో నమస్కారో నదారాపుత్రా౽భిలాషీ లక్ష్యా
౽లక్ష్య నిర్వర్తకః పరివ్రా ట్పరమేశ్వరో భవతి, అత్రైతే శ్లోకా
భవంతి, యోభవే త్పూర్వసన్న్యాసీ తుల్యోవై ధర్మతో యది, తస్మై
ప్రణామః కర్తవ్యో నేతరాయ కదాచన, ప్రమాదినో బహిశ్చిత్తాః
పిశునాః కలహోత్సుకాః, సన్న్యాసినో౽పి దృశ్యంతే వేదసందూ
షితా శయాః, నామాదిభ్యః పరే భూమ్ని స్వారాజ్యే చేత్ స్థితో
ద్వయే, ప్రణమే త్కం తదాత్మజ్ఞో నకార్యం కర్మణా తదా, ఈశ్వరో
జీవకలయా ప్రవిష్టో భగవా నితి, ప్రణమే ద్దండవద్భూమా వాశ్వచం
డాల గోఖరం, మాంసపాంచాలికాయాస్తు యంత్రలోకేంగ పంజరే,
స్నాయ్వస్థిగ్రంథిశాలిన్య స్త్రియః కిమివ శోభనమ్, త్వఙ్మాంసరక్తబా
ష్పామ్బు పృథక్కృత్వా విలోచనే, సమాలోకయరమ్యంచే త్కిం ము
దాపరిముహ్యసి, మేరుశృంగతటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా, దృష్టా
యస్మిన్ స్తనే ముక్తాహారస్యోల్లాసశాలితా, శ్మశానేషు దిగంతేషు సఏవ
లలనా స్తనః, శ్వభి రాస్వాద్యతే కాలే లఘుపిండ ఇవాంధసః, కేశకజ్జల
ధారిణ్యో దుస్పర్శా లోచనప్రియాః, దుష్కృతాగ్నిశిఖానార్యో
దహంతి తృణవ న్నరమ్, జ్వలితా అతిదూరే౽పి సరసా అపి నీరసాః,
స్త్రియోహి నరకాగ్నీనా మింధనం చారుదారుణం, కామనామ్నా కిరా
తేన వికీర్ణాముగ్ధచేతసః, నార్యో నరవిహంగానా మంగబంధన వాగు
రాః, జన్మపల్వలమత్స్యానాం చిత్తకర్దమచారిణామ్, పుంసాం దుర్వా
సనారజ్జుర్నారీబడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాం సుసముద్గిక
యా౽నయా, దుఃఖశృంఖలయా నిత్యమలమస్తు మమస్త్రియా, యస్య
స్త్రీతస్య భోగేచ్ఛా నిస్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్య
క్తం జగత్త్యక్త్వా సుఖీభవేత్, అలభ్యమాన స్తనయః పితరౌ క్లేశయే
చ్చిరం, లబ్ధోహి గర్భపాతేన ప్రసవేనచ బాధతే, జాతస్యగ్రహరో

గాది కుమారస్యచ భర్తృతా, ఉపపీతే హ్యవిద్యత్వ మనుద్వాహాశ్చ పండితే, యానశ్చ పరదారాది దారిద్ర్యంచ కుటుంబినః, పుత్రదుఃఖస్య నాస్త్యంతో ధనీ చేన్నిగ్రియతే తదా, నపాణిపాదచపలో ననేత్రచపలో యతిః, నచవాక్చపలశ్చైవ బ్రహ్మభూతో జితేంద్రియః, రిపౌ బద్ధే స్వదేహేచ సమైకాత్మ్యం ప్రపశ్యతః, వివేకినః కుతః కోప స్స్వదేహావయ వేష్వివ, అపకారిణి కోప శ్చేత్కోపే కోపః కథం నతే, ధర్మార్థకామ మోక్షాణాం ప్రసహ్య పరిపంథిని, నమోఽస్తు మమకోపాయ స్వాశ్రయజ్వాలినేభృశమ్, కోపస్య మమవైరాగ్యదాయినే దోషబోధినే, యత్ర సుప్తాజనా నిత్యం ప్రబుద్ధ స్తత్ర సంయమీ, ప్రబుద్ధా యత్ర తే విద్వాన్ సుషుప్తిం యాతి యోగిరాట్, చిదిహాస్తీతి చిన్మాత్ర మిదం చిన్మయ మేవచ, చిత్త్వం చిదహ మేతేచ లోకా శ్చిదితి భావయ, యతీనాం తదుపాదేయం పారహంస్యం పరంపదమ్, నాతఃపరతరం కించి ద్విద్యతే మునిపుంగవే త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౮. యజుర్వేదీయ వరాహోపనిషత్.

శ్లో॥ శ్రీమ ద్వరాహోపనిష ద్వేద్యాఖండసుఖాకృతీ,
త్రిపా న్నారాయణాఖ్యంత రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథఋభు ర్వై మహాముని ర్దేవమానేన ద్వాదశవత్సరం తప శ్చచార తదవసానే వరాహరూపీ భగవాన్ ప్రాదురభూ త్స హోవా

చోత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ పరం వృణీ ష్వేతి సోదతిష్ఠ త్తస్మై నమస్కృ త్యోవాచ భగవన్కామిభి ర్యద్య త్కామితం త త్త్వత్సకాశా త్స్వప్నేఽపి న యాచే, సమస్తవేదశాస్త్రేతిహాస పురాణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మా దయ స్సురాస్సర్వే త్వద్రూపజ్ఞానా న్ముక్తి మాహు రత స్త్వద్రూపప్రతి పాదికాం బ్రహ్మవిద్యాం బ్రూహీతి స హోవాచ వరాహరూపీ భగ వాన్, చతుర్వింశతి తత్త్వాని కేచిదిచ్ఛన్తి వాదినః, కేచి త్షట్త్రింశ త్తత్త్వాని కేచి త్షణ్ణవతీని చ, తేషాం క్రమం ప్రవక్ష్యామి సావధాన మనా శ్శృణు, జ్ఞానేంద్రియాణి పఞ్చైవ శ్రోత్రత్వగ్లోచనాదయః, కర్మేం ద్రియాణి పంచైవ వాక్పాణ్యంఘ్ర్యాదయః క్రమాత్, ప్రాణాదయస్తు పఞ్చైవ పఞ్చశబ్దాదయ స్తథా, మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి చతు ష్టయమ్, చతుర్వింశతితత్త్వాని తాని బ్రహ్మవిదో విదుః, ఏతై స్తత్త్వై స్సమం పఞ్చీకృతభూతాని పఞ్చచ, పృథివ్యాప స్తథా తేజో వాయురా కాశ ఏవచ, దేహ త్రయం స్థూలసూక్ష్మకారణాని విదు ర్బుధాః, అవ స్థాత్రితయంచైవ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తయః, ఆహత్య తత్త్వజాతానాం షట్త్రింశ న్మునయో విదుః, పూర్వోక్తై స్తత్త్వజాతైస్తు సమం తత్త్వాని యోజయేత్, షడ్భావవికృతిశ్చాస్తి జాయతే వర్ధతేఽపిచ, పరిణామం క్షయం నాశం షడ్భావ వికృతిం విదుః, అశనాచ పిపాసాచ శోక మో హౌ జరా మృతీ, ఏతే షడూర్మయః ప్రోక్తా షట్కోశా నథ వచ్మి తే, త్వక్చ రక్తం మాంసమేదో మజ్జాస్థీని నిబోధత, కామక్రోధౌ లోభ మోహౌ మదో మాత్సర్యమేవచ, ఏతేఽరిషట్కా విశ్వశ్చ తైజసః ప్రాజ్ఞ ఏవచ, జీవత్రయం సత్త్వ రజ స్తమాంసిచ గుణత్రయమ్, ప్రా రబ్ధాగామ్యర్జితాని కర్మత్రయ మి తీరితమ్, వచనాదానగమన విసర్గా నందపంచకమ్, సంకల్పోఽధ్యవసాయశ్చ అభిమానోఽవధారణా, ముది తా కరుణా మైత్రీ ఉపేక్షాచ చతుష్టయమ్, దిగ్వా తార్క ప్రచే తోఽశ్వి వహ్నీంద్రోపేంద్రమృత్యుకాః, తథాచంద్రశ్చతుర్వక్త్రోరుద్ర క్షేత్రజ్ఞఈశ్వరాః, ఆహత్య తత్త్వజాతానాం షణ్ణవత్యస్తుకీర్తితాః, పూ ర్వోక్తతత్త్వజాతానాం వైలక్షణ్య మనామయమ్, వరాహరూపిణం మాం యే భజంతి మయి భక్తితః, విముక్తా జ్ఞానతత్కార్యా జీవన్ముక్తా

భవంతి తే, ఏవం షణ్ణవతి తత్త్వజ్ఞా యత్రకుత్రాశ్రమే రతాః, జటీ
ముండీ శిఖీవాపి ముచ్యతే నాత్రసంశయః ఇతి

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఋభుర్నామ మహాయోగీ క్రోడరూపం రమాపతిమ్, వరి
ష్ఠాం బ్రహ్మవిద్యాం త్వమధీహి భగవన్మమ, ఏవగ్ంసపృష్టో భగవాన్
ప్రాహభక్తార్తి భంజనః, స్వవర్ణాశ్రమధర్మేణ తపసా గురుతోషణాత్,
సాధనం ప్రభవేత్పుగ్ంసాం వైరాగ్యాది చతుష్టయమ్, నిత్యానిత్య
వివేకశ్చ ఇహాముత్రవిరాగతా, శమాదిషట్కసంపత్తి ర్ముముక్షా
తాం త్సమభ్యసేత్, ఏవం జితేంద్రియోభూత్వా సర్వత్ర మమతా
మతిమ్, విహాయసాక్షిచైతన్యే మయికుర్యా దహం మతిం, దుర్లభం
ప్రాప్య మానుష్యం తత్రాపి నరవిగ్రహమ్, బ్రాహ్మణ్యం చ మహావిష్ణో
ర్వేదాంతశ్రవణాదినా, అతివర్ణాశ్రమంరూపం సచ్చిదానందలక్షణమ్,
యో నజానాతి సోవిద్వాన్ కదాముక్తో భవిష్యతి, అహమేవ సుఖం
నాన్య దన్యచ్చేన్నైవ తత్సుఖమ్, అమదర్థం నహిప్రేయోమదర్థం న
స్వతః ప్రియమ్, పరప్రేమాస్పదతయా మానభూవ మహగ్ం సదా,
భూయాస మితి యోద్రష్టా సోఽహం విష్ణుర్మునీశ్వర, న ప్రకాశోఽ
హ మిత్యుక్తి ర్యత్ప్రకాశైక బంధనా, స్వప్రకాశంత మాత్మాన మప్ర
కాశః కథం స్పృశేత్, స్వయంభాతం నిరాధారం యేజానంతి సుని
శ్చితమ్, తేహి విజ్ఞానసంపన్నా ఇతి మే నిశ్చితా మతిః, స్వపూర్ణా
త్మాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ తేభ్య
శ్చాహం విలక్షణః, అజ్ఞానాంధతమోరూపం కర్మధర్మాదిలక్షణమ్,
స్వయంప్రకాశమాత్మానం నైవమాం స్ప్రష్టు మర్హతి, సర్వసాక్షిణ
మాత్మానం వర్ణాశ్రమ వివర్జితమ్, బ్రహ్మరూపతయా పశ్యన్ బ్రహ్మైవ
భవతి స్వయమ్, భాసమాన మిదగ్ం సర్వం భానరూపం పరం పదం,
పశ్యన్వేదాంతమానేన సద్యఏవ విముచ్యతే, దేహాత్మజ్ఞానవజ్జ్ఞానం
దేహాత్మజ్ఞాన బాధకమ్, ఆత్మన్యేవ భవే ద్యస్య సనేచ్ఛన్నపి ముచ్యతే,
సత్యజ్ఞానానందపూర్ణలక్షణం తమసః పరమ్, బ్రహ్మానందగ్ంసదా పశ్యన్
కథం బధ్యేత కర్మణా, త్రిధామసాక్షిణగ్ం సత్యజ్ఞానానందాదిలక్షణమ్,

త్వ మహగ్ం శబ్దలక్ష్యార్థ మసక్తగ్ం సర్వదోషతః, సర్వగగ్ం[1] సచ్చిదా త్మానం జ్ఞానచక్షుర్నిరీక్ష్యతే, అజ్ఞానచక్షుర్నేక్ష్యేత భాస్వంతం భానుమంధవత్, ప్రజ్ఞాన మేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణమ్, ఏవం బ్రహ్మపరిజ్ఞానా దేవ మర్త్యోఽమృతో భవేత్, తద్బ్రహ్మానంద మద్వం ద్వం నిర్గుణంసత్యచిద్ఘనమ్, విదిత్వా స్వాత్మనో రూపం నబిభేతి కుత శ్చన, చిన్మాత్రగ్ం సర్వగగ్ం నిత్యం సంపూర్ణం సుఖ మద్వయం, సాక్షా ద్బ్రహ్మైవ నాన్యోఽస్తీత్యేవం బ్రహ్మవిదాం స్థితిః, అజ్ఞస్య దుఃఖౌఘ మయం స్వస్యానందమయం జగత్, అంధం భువన మంధస్య ప్రకా శంతు సుచక్షుషామ్, అనంతే[1] చిద్ఘనానందే మయి వారాహరూపిణి, స్థితేఽద్వితీయభావ స్స్యాత్ కో బంధః కస్య ముచ్యతే, స్వస్వరూ పంతు చిన్మాత్రగ్ం సర్వదా సర్వదేహినామ్, నైవ దేహాదిసంఘాతో ఘటవద్దృశి గోచరః, స్వాత్మనోఽన్యదివాభాతం చరాచర మిదం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయా బుద్ధ్వా తదస్మీతి విభావయ, స్వస్వరూ పగ్ం స్వయం భుఙ్క్తే నాస్తి భోజ్యం పృథక్స్వతః, అస్తిచే దస్తితా రూపం బ్రహ్మైవాస్తిత్వలక్షణమ్, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః ప్రతీతమఖిలం జగత్, పశ్యన్నపి సదా నైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్, మత్స్వరూప పరిజ్ఞానా త్కర్మభి ర్నసబధ్యతే, యాశ్శరీరేంద్రియాదిభ్యో విహీనగ్ం సర్వసాక్షిణమ్, పరమార్థైకవిజ్ఞానగ్ం సుఖాత్మానగ్ం స్వయం ప్రభమ్, స్వస్వరూపతయా సర్వం వేద స్వానుభవేన యః, సధీర స్సతు విజ్ఞేయ స్సోఽహం తత్త్వంఋభో భవ, అతః ప్రపంచానుభవ స్సదా నహి స్వరూపబోధానుభవ స్సదా ఖలు, ఇతి ప్రపశ్యన్ పరిపూర్ణ వేదనో నబంధముక్తో నచబద్ధ ఏవతు, స్వస్వరూపాను సంధానాత్ నృత్యంతగ్ం సర్వసాక్షిణమ్, ముహూర్తంచింతయే న్మాం యస్సర్వ బంధైః ప్రముచ్యతే, సర్వభూతాంతరస్థాయ నిత్యముక్తచిదాత్మనే, ప్రత్యక్చైతన్య రూపాయ మహ్య మేవ నమోనమః, త్వంవాహమస్మి భగవో దేవతేఽహం వై త్వమసి, తుభ్యం మహ్య మనంతాయ మహ్యం తుభ్యం చిదాత్మనే, నమో మహ్యం పరేశాయ నమస్తుభ్యగ్ం శివా

---

1 సచ్చిదానందం. 2 సచ్చిదానందే.

యచ, కిం కరోమి క్వగచ్ఛామి కిం గృహ్ణామి త్యజామి కిమ్,యన్మయా
పూరితం విశ్వంమహాకల్పాంబునా యథా, అంతస్సంగం బహిస్సంగమా
త్మసంగంచ యస్త్యజేత్,సర్వసంగనివృత్తాత్మా స మామేతినసంశయః,
అహిరివ జనయోగం సర్వదావర్జయేద్యః కుణపమివ సునారీం త్యక్త
కామో విరాగీ, విషమివవిషయాదీన్మన్యమానో దురంతాం జగతిపర
మహంసో వాసుదేవోఽహమేవ, ఇదంసత్యమిదం సత్యం సత్యమేత
దిహోచ్యతే, అహం సత్యం పరంబ్రహ్మ మత్తః కించిన్నవిద్యతే, ఉప
సమీపే యోవాసో జీవాత్మపరమాత్మనోః, ఉపవాస స్సవిజ్ఞేయో నతు
కాయస్య శోషణమ్, కాయశోషణ మాత్రేణ కా తత్ర హ్యవివేకి
నామ్,వల్మీకతాడనా దేవ మృతః కిన్ను మహోరగః, అస్తి బ్రహ్మేతి
చేద్వేద పరోక్షజ్ఞాన మేవతత్, అహం బ్రహ్మేతి చేద్వేద సాక్షా
త్కార స్సఉచ్యతే, యస్మిన్కాలే స్వమాత్మానం యోగీ జానాతి కేవ
లమ్, తస్మాత్కాలాత్సమారభ్య జీవన్ముక్తో భవత్యసౌ, అహం బ్రహ్మే
తినియతం మోక్షహేతు ర్మహాత్మనామ్, ద్వే పదే బంధమోక్షాయ నిర్మ
మేతిమమేతిచ,మమేతి బధ్యతేజంతుర్నిర్మమేతివిముచ్యతే, బాహ్యచింతా
నకర్తవ్యా తథైవాంతర చింతికా, సర్వచింతాం సముత్సృజ్య స్వస్థో
భవ సదా ఋభో, సంకల్పమాత్రకలనేన జగత్సమగ్రం సంకల్పమాత్ర
కలనే హి జగద్విలాసః, సంకల్పమాత్ర మిద ముత్సృజ నిర్వికల్ప
మాశ్రిత్య మామకపదం హృది భావయస్వ, మచ్చింతనం మత్కథన
మన్యోన్యం మత్ప్రభాషణమ్, మదేకపరమో భూత్వా కాలం నయమ
హామతే, చిదిహాస్తీతి చిన్మాత్ర మిదం చిన్మయమేవ చ, చిత్త్వం చిద
హమేతేచ లోకాశ్చిదితి భావయ, రాగం నీరాగతాం నీత్వా నిర్లేపో
భవ సర్వదా, అజ్ఞానజన్యకర్త్రాది కారకోత్పన్నకర్మణా, శ్రుత్యుత్ప
న్నాత్మవిజ్ఞాన ప్రదీపో బాధ్యతే కథమ్, అనాత్మతాం పరిత్యజ్య నిర్వి
కారో జగత్స్థితౌ, ఏకనిష్ఠతయాంతస్థ సంవిన్మాత్రపరో భవ, ఘటాకా
శమఠాకాశౌ మహాకాశే ప్రతిష్ఠితౌ,ఏవం మయి చిదాకాశే జీవేశౌ పరి
కల్పితౌ, యాచ ప్రాగాత్మనో [1]మేయా తథాంతేచ తిరస్కృతా, బ్రహ్మ

1 మాయా.

వాదిభి రుద్గీతా స మాయేతి వివేకతః, మాయా తత్కార్యవిలయే నేశ్వరత్వం న జీవతా, తత శ్శుద్ధ శ్చిదేవాఽహం వ్యోమవ న్నిరుపాధి కః, జీవేశ్వరాదిరూపేణ చేతనాచేతనాత్మకమ్, ఈక్షణాది ప్రవేశాంతాః సృష్టిరీశేన కల్పితా, జాగ్రదాదివిమోక్షాంత స్సంసారో జీవకల్పితః, త్రిణాచికాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతి మాశ్రితాః, లోకాయతాది సాంఖ్యాంతా జీవవిభ్రాంతి మాశ్రితాః, తస్మాన్ముముక్షుభి ర్నైవ మతి ర్జీవే శవాదయోః, కార్యా కింతు బ్రహ్మతత్త్వం నిశ్చలేన విచార్యతామ్, అద్వితీయ బ్రహ్మతత్త్వం నజానంతి యథా తథా, భ్రాంతా ఏవాఖిలా స్తేషాం క్వ ముక్తిః క్వేహ వా సుఖమ్, ఉత్తమాధమభావ శ్చే త్తేషాం స్యా దస్తి తేన కిం, స్వప్నస్థరాజ్యభిక్షాభ్యాం ప్రబుద్ధస్స్పృశ్యతే ఖలు, అజ్ఞానే బుద్ధివిలయే నిద్రా సా భణ్యతే బుధైః, విలీనాజ్ఞానతత్కార్యే మయి నిద్రా కథం భవేత్, బుద్ధేః పూర్ణవికాసోఽయం జాగరః పరికీర్త్యతే, వికారాదివిహీనత్వా జ్జాగరో మే నవిద్యతే, సూక్ష్మనాడీషు సంచారో బుద్ధేః స్వప్నః ప్రజాయతే, సంచారధర్మరహితే మయి స్వప్నో నవిద్యతే, సుషుప్తికాలే సకలే విలీనే తమసా వృతే, స్వరూపం మహదానందం భుంక్తే దృశ్యవివర్జితః, అవిశేషేణ సర్వంతు యః పశ్యతి చిదన్వయాత్, సఏవ సాక్షా ద్విజ్ఞానీ సశివ స్సహరి ర్విధిః, దీర్ఘస్వప్న మిదం యత్త ద్దీర్ఘం వాచిత్తవిభ్రమమ్, దీర్ఘం వాపి మనోరాజ్యం సంసారం దుఃఖసాగరమ్, సుప్తే రుత్థాయ సుప్త్యంతం బ్రహ్మైకం ప్రవిచింత్యతాం, ఆరోపితస్య జగతః ప్రవిలాపనేన చిత్తం మదాత్మకతయా పరికల్పితం నః, శత్రూ న్నిహత్య గురుషట్కగణా న్నిపాతా ద్గంధద్విపో భవతి కేవలమద్వితీయః, అ ద్యాస్తమేతు వపు రాశశితార మాస్తాం కస్తావతాపి మమ చిద్వపుషో విశేషః, కుంభే వినశ్యతి చిరం స మవస్థితే వా కుంభాంబరస్య నహి కోఽపి విశేష లేశః, అహినిర్ల్వయనీ సర్పనిర్మోకో జీవవర్జితః, వల్మీకే పతిత స్తిష్ఠే త్తంగ సర్పో నాభిమన్యతే, ఏవం స్థూలంచ సూక్ష్మంచ శరీరం నాభిమన్యతే, ప్రత్యగ్జ్ఞాన శిఖిధ్వస్తే మిథ్యాజ్ఞాన సహేతుకే, నేతి నేతీతి రూపత్వా దశరీరో భవత్యయమ్ శాస్త్రేణ నశ్యే త్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమం నశ్యతిచాపరో

ష్యాత్, ప్రారబ్ధనాశా త్ప్రతిభాననాశ ఏవం త్రిధా నశ్యతి చాత్మమా
యా, బ్రహ్మత్వే యోజితే స్వామిన్ జీవభావో నగచ్ఛతి. అద్వైతే బోధి
తేతత్త్వే వాసనా వినివర్తతే, ఆరబ్ధాంతే దేహహాని ర్మాయేతి క్షీయతే
ఖిలా, అస్తీ త్యుక్తే జగత్సర్వం సద్రసం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతీ త్యుక్తే
జగత్సర్వం భానం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, మరుభూమౌ జలగ్ం సర్వం మరు
భూమాత్రమేవ తత్, జగత్త్రయ మిదంసర్వం చిన్మాత్రస్వవిచారతః,
అజ్ఞానమేవ నకుతో జగతః ప్రసంగో జీవేశదేశికవికల్పకథాతిదూరే,
ఏకాంతకేవలచిదేకరసస్వభావే బ్రహ్మైవ కేవలమహం పరిపూర్ణమస్మి,
బోధచంద్రమసి పూర్ణవిగ్రహే మోహరాహుముషితాత్మ తేజసి,
స్నానదాన యజనాదికాః క్రియా మోచనావధి వృథైవ తిష్ఠతి,
సలిలే సైంధవం యద్వ త్సామ్యం భవతి యోగతః, తథాత్మ మన
సో రైక్యగ్ం సమాధి రితి కథ్యతే, దుర్లభో విషయత్యాగో దుర్లభం
తత్త్వదర్శనం,దుర్లభా సహజావస్థా సద్గురోః కరుణాం వినా, ఉత్ప
న్నశక్తి బోధస్య త్యక్తనిశ్శేషకర్మణః, యోగిన స్సహజావస్థా స్వయ
మేవ ప్రకాశతే, రసస్య మనసశ్చైవ చంచలత్వగ్ం స్వభావతః, రసో
బద్ధో మనో బద్ధం కిం న సిధ్యతి భూతలే, మూర్ఛితోఽహ రతివ్యాధిం
మృతో జీవయతి స్వయమ్, బద్ధః ఖేచరతాంధత్తే బ్రహ్మత్వగ్ం రసచే
తసీ, ఇంద్రియాణాం మనోనాథో మనోనాథ స్తు మారుతః,మారుతస్య
లయో నాథ స్తం నాథం లయ మాశ్రయ, నిశ్చేష్టో నిర్వికారశ్చ ల
యో జీవతి యోగినామ్, ఉచ్ఛిన్న సర్వ సంకల్పో నిశ్శేషా శేష చే
ష్టితః, స్వావగమ్యో లయః కోఽపి మనసాం వాగగోచరః, పుంఖా
నుపుంఖవిషయే క్షణతత్పరోఽపబ్రహ్మావలోకనధియం నజహాతియోగీ,
సంగీతతాళలయవాద్యవశంగతాపి మౌళిస్థకుంభ పరిరక్షణ ధీర్నటీవ,
సర్వచింతాం పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నాదఏ వానుసంధేయో
యోగసామ్రాజ్య మిచ్ఛతేతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

నహి నానాస్వరూపం స్యా దేకం వస్తు కదాచన, తస్మా దఖండ
ఏవాస్మి న్మదన్య న్నకించన, దృశ్యతే శ్రూయతే యద్వ ద్బ్రహ్మణో
న్యన్న తద్భవేత్, నిత్యశుద్ధవిముక్తైక మఖండానందమద్వయమ్, సత్యం

జ్ఞాన మనంతం యత్పరం బ్రహ్మాహమేవతత్, ఆనందరూపోఽహ మ
ఖండబోధః పరాత్పరోఽహం ఘనచిత్ప్రకాశః, మేఘా యథా వ్యోమ
నచస్పృశంతి సంసారదుఃఖాని న మాంస్పృశంతి, సర్వగ్ం సుఖం విద్ధి
సుదుఃఖనాశా త్సర్వంచ సద్రూప మసత్యనాశాత్, చిద్రూపమేవ
ప్రతిభానయుక్తం తస్మా దఖండం మమరూప మేతత్, నహి జని ర్మర
ణంగమనా గమౌ న చమలం విమలం నచ వేదనమ్, చిన్మయం హి
సకలం విరాజతే స్ఫుటతరం పరం మస్యతు యోగినః, సత్యచిద్ఘనమ
ఖండమద్వయం సర్వదృశ్యరహితం నిరామయమ్, యత్పదం విమల
మద్వయగ్ం శివం తత్సదాహ మితి మౌన మాశ్రయః, జన్మమృత్యుసు
ఖదుఃఖవర్జితం జాతినీతికులగోత్రదూరగమ్, చిద్వివర్తజగతోఽస్యకార
ణం తత్సదాహ మితి మౌనమాశ్రయ. పూర్ణమద్వయ మఖండచేత
నం విశ్వభేదకలనాదివర్జితం, అద్వితీయ పరసంవిదగ్ం శకం త
త్సదాహ మితి మౌన మాశ్రయ. కేనాప్యబాధితత్వేన త్రికాలే
ప్యేకరూపతః, విద్యమానత్వ మస్త్యేత త్సద్రూపత్వగ్ం సదా మమ,
నిరుపాధికనిత్యంయ త్సుప్తౌ సర్వసుఖా త్పరమ్, సుఖరూపత్వ మస్త్యేత
దానందత్వగ్ం సదా మమ, దినకరకిరణై ర్హి శార్వరం తమో నిబిడ
తరం ఝటితి ప్రణాశ మేతి, ఘనతర భవకారణం తమోయ ద్ధరిదిన
కృత్ప్రభయా నచాంతరేణ. మమ చరణస్మరణేన పూజయాచ స్వకత
మసః పరిముచ్యతే హిజంతుః, నహిమరణప్రభవప్రణాశహేతు ర్మమ
చరణస్మరణాదృతేఽస్తికించిత్, ఆదరేణ యథా స్తౌతి ధనవంతం ధనే
చ్ఛయా, తథాచేద్విశ్వకర్తారం కోనముచ్యేత బంధనాత్, ఆదిత్యస
న్నిధౌ లోకః శ్చేష్టతే స్వయమేవతు, తథా మత్సన్నిధా వేవ సమ
స్తం చేష్టతే జగత్, శుక్తికాయాం యథా తారం కల్పితం మాయయా
తథా, మహదాదిజగన్మాయా మయం మయ్యేవ కేవలం, చండాలదేహే
పశ్వాది స్థావరే బ్రహ్మవిగ్రహే, అన్యేషు తారతమ్యేన స్థితేషు నతథా
హ్యహమ్, వినష్టదిగ్భ్రమస్యాపి యథాపూర్వం విభాతి దిక్, తథా
విజ్ఞానవిధ్వస్తం జగన్మే భాతి తన్నహి, నదేహో నేంద్రియప్రాణో
నమనో బుద్ధ్యహంకృతిః, నచిత్తం నైవ మాయాచ నచ వ్యోమా
దికం జగత్, నకర్తానైవ భోక్తాచ నచ భోజయితా తథా, కేవలం

చిత్సదానందబ్రహ్మైవాహం జనార్దనః, జలస్య చంచలా దేవ చంచ
లత్వం యథా రవేః, తథాహంకారసంబంధా దేవం సంసార ఆత్మనః,
చిత్తమూలంహి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, హంత చిత్త
మహత్తాయాం కైషా విశ్వాసతా తవ, క్వ ధనాని మహీపానాం
బ్రహ్మణః క్వ జగంతి వా, ప్రాక్తనాని ప్రయాతాని గతాః స్సర్గపరం
పరాః, కోటయో బ్రహ్మణాం యాతా భూపానష్టాః పరాగవత్,
సచాధ్యాత్మాభిమానోఽపి విదుషోఽప్యాసురత్వతః, విదుషోఽప్యా
సురత్వే స్యాత్ నిష్ఫలం తత్త్వదర్శనం, ఉత్పాద్యమానా రాగాద్యా
వివేకజ్ఞానవహ్నినా, యథాతదైవ దహ్యంతే కుతస్తేషాం ప్రరోహణమ్,
యథా సునిపుణ స్సమ్యక్పరదోషేక్షణేరతః, తథా చేన్నిపుణః
స్వేషు కోనముచ్యేత బంధనాత్, అనాత్మవిద ముక్తోపి సిద్ధిజాలాని
వాంఛతి, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్త్యాప్నోతి మునీశ్వర, నాత్మజ్ఞ
స్యైషవిషయ ఆత్మజ్ఞో హ్యాత్మమాత్రదృక్, ఆత్మనాత్మని సంతృప్తో
నావిద్యా మనుధావతి, యేకే చన జగద్భావా స్తానవిద్యా మయా
న్విదుః, కథం తేషు కిలాత్మజ్ఞ స్త్యక్తా విద్యోనిమజ్జతి, ద్రవ్యమంత్ర
క్రియాకాలయుక్తయ స్సాధుసిద్ధిదాః, పరమాత్మపదప్రాప్తౌ నోపకు
ర్వంతి కాశ్చన, సర్వేచ్ఛాకలనాశాంతా వాత్మలాభోదయాభిధః,
సకథగ్ సిద్ధివాంఛాయాం కథమగ్నాత్మచిత్తక ఇతి.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ ఋభుం భగవంతం నిదాఘః పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్తిలక్షణ మను
బ్రూహీతి తథేతి సహోవాచ సప్తభూమిషు జీవన్ముక్తా శ్చత్వారః,
శుభేచ్ఛా ప్రథమా భూమికా భవతి విచారణా ద్వితీయా తనుమానసీ
తృతీయా సత్త్వాపత్తిస్తురీయా సంసక్తిః పఞ్చమీ పదార్థభావనా షష్ఠీ
తురీయగా సప్తమీతి ప్రణవాత్మికా భూమికా అకారోకారమకారార్ధ
మాత్రాత్మికా, స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభేదే నాకారాదయ శ్చతుర్విధాః,
తదవస్థాజాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయాః, అకారస్థూలాంశే జాగ్రద్విశ్వ
స్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞ స్సాక్ష్యంశే తత్తురీయః, ఉకార
స్థూలాంశే స్వప్న విశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞ
స్సాక్ష్యంశే తత్తురీయః, మకారస్థూలాంశే సుషుప్తవిశ్వః సూక్ష్మాంశే

తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞ స్సాక్ష్యంశే తత్తురీయః, అర్ధమాత్రా
స్థూలాంశే తురీయవిశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞ
స్సాక్ష్యంశే తురీయతురీయః, అకారతురీయాంశాః ప్రథమద్వితీయ
తృతీయభూమికాః, ఉకారతురీయాంశా శ్చతుర్థీభూమికా, మకార
తురీయాంశాః పంచమీ, అర్ధమాత్రా తురీయాంశా షష్ఠీ, తదతీతా
సప్తమీ, భూమిత్రయేషు విహారన్ముముక్షు ర్భవతి తురీయభూమ్యాం
విహార ద్బ్రహ్మవిద్భవతి పంచమభూమ్యాం విహారన్ బ్రహ్మవిద్వరో భవతి
షష్ఠభూమ్యాం విహరన్ బ్రహ్మవిద్వరీయాన్ భవతి సప్తమభూమ్యాం
విహరన్ బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠో భవతి, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి, జ్ఞానభూమి
శ్శుభేచ్ఛా స్యా త్ప్రథమా సముదీరితా, విచారణా ద్వితీయాతు
తృతీయా తనుమానసీ, సత్త్వాపత్తి శ్చతుర్థీస్యా త్తతోఽసంసక్తినామికా,
పదార్థభావనా షష్ఠీ సప్తమీతుర్యగాస్మృతా, స్థితః కింమూఢ
ఏవాస్మి ప్రేక్ష్యోఽహం శాస్త్ర సజ్జనైః, వైరాగ్యపూర్వ మిచ్ఛేతి
శుభేచ్ఛే త్యుచ్యతేబుధైః, శాస్త్రసజ్జన సంపర్క వైరాగ్యా భ్యాసపూర్వ
కమ్, సదాచారప్రవృత్తి ర్యా ప్రోచ్యతే సా విచారణా, విచారణా
శుభేచ్ఛాభ్యా మింద్రియార్థేషు రక్తతా, యత్ర సా తనుతా మేతి ప్రోచ్య
తే తనుమానసీ, భూమికా త్రితయాభ్యాసా చ్చిత్తేఽర్థవిరతే ర్వశాత్,
సత్త్వాత్మని స్థితే శుద్ధే సత్త్వాపత్తి రుదాహృతా, దశాచతుష్టయా
భ్యాసా దసంసర్గఫలాతు యా, రూఢసత్త్వచమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్త
నామికా, భూమికా పంచకాభ్యాసా త్స్వాత్మారామతయా భృశమ్, అ
భ్యంతరాణాం బాహ్యానాం పదార్థానా మభావనాత్, పరప్రయుక్తేన
చిరం ప్రయత్నేనావబోధనమ్, పదార్థాభావనానామ షష్ఠీ భవతి భూ
మికా, షడ్భూమికా చిరాభ్యాసా ద్భేద స్యానుపలంభనాత్, యత్స్వ
భావైకనిష్ఠత్వం సా జ్ఞేయా తుర్యగా గతిః, శుభేచ్ఛాదిత్రయం భూమి
భేదాభేదయుతంస్మృతమ్, యథావద్వేద బుద్ధ్యేదం జగ జ్జాగ్రతి దృ
శ్యతే, అద్వైతే స్థైర్యమాయాతే ద్వైతేచ ప్రశమంగతే, పశ్యంతి
స్వప్నవ ల్లోకం తుర్యభూమి సుయోగతః, విచ్ఛిన్నశరదభ్రాంశ విల
యం ప్రవిలీయతే సత్తావశేషఏవా సే హే నిదాఘ దృఢీ కురు. పంచ

భూమింసమారుహ్య సుషుప్తిపదనామికామ్, శాంతాశేష విశేషాంశ
స్తిష్ఠత్యద్వైతమాత్రకే, అంతర్ముఖతయా నిత్యం బహిర్వృత్తి పరోఽ
పి సన్, పరిశ్రాంతతయా నిత్యం నిద్రాళు రివ లక్ష్యతే, కుర్వ న్నభ్యాస
మేతస్యాంభూమ్యాం సమ్యగ్వివాసనః, సప్తమీగాఢసుప్త్యాఖ్యా క్రమ
ప్రాప్తా పురాతనీ, యత్ర నాస న్నసద్రూపో నాహం నా ప్యనహంకృతిః,
కేవలం క్షీణమనన ఆస్తే ద్వైతేఽతినిర్భయః, అంతశ్శూన్యో బహి
శ్శూన్య శ్శూన్యకుంభ ఇవాంబరే, అంతః పూర్ణో బహిఃపూర్ణః పూర్ణ
కుంభ ఇవార్ణవే, మాభవగ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మా చ మా
భవ, భావనా మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తన్మయో భవ,
ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస
మాత్మానం కేవలం భజ, యథాస్థితమిదం యస్య వ్యవహారవతోఽపి
చ, అస్తంగతంస్థితం వ్యోమ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్త మా
యాతి సుఖదుఃఖే మనఃప్రభా, యథా ప్రాప్త స్థితి ర్యస్య సజీవన్ముక్త
ఉచ్యతే, యో జాగరిసుషుప్తిస్థో యస్య జాగ్ర న్నవిద్యతే, యస్యనిర్వా
సనో బోధ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనా మనురూపం
చరన్నపి, యోఽంతర్వ్యోమవ దత్యచ్ఛ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య
నాహంకృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య నలిప్యతే, కుర్వతోఽకుర్వతో
వాపి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్మా న్నోద్విజతే లోకో లోకాన్నోద్విజ
తే చ యః, హర్షామర్ష భయోన్ముక్త స్సజీవ న్ముక్త ఉచ్యతే, య స్సమ
స్తార్థజాలేషు వ్యవహార్యపి శీతలః, పరార్థేష్వివ పూర్ణాత్మా సజీవన్ముక్త
ఉచ్యతే, ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాం శ్చిత్తగతా న్మునే, మయి
సర్వాత్మకే తుష్ట స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవర్జిత చిన్మాత్రే పదే పరమ
పావనే, అక్షుబ్ధచిత్తో విశ్రాంత స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదం జగదహం
సోఽయం దృశ్యజాతమవాస్తవమ్, యస్యచిత్తేనస్ఫురతి సజీవన్ముక్త ఉచ్య
తే, సద్బ్రహ్మణి స్థిరే స్ఫారే పూర్ణే విషయవర్జితే, ఆచార్యశాస్త్ర మార్గేణ
ప్రవిశ్యాశు స్థిరో భవ, శివో గురు శ్శివో వేద శ్శివో దేవ శ్శివః ప్రభుః,
శివోఽస్మ్యహం శివ స్సర్వం శివా దన్య న్న కించన, తమేవ ధీరో విజ్ఞా
య ప్రజ్ఞాంకుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయా ద్బహూం చ్ఛబ్దా న్వా
చో విగ్లాపనం హి తత్, శుకో ముక్తో వామదేవోఽపి ముక్త స్తాభ్యాం

వినా ముక్తిభాజో న సంతి, శుకం మార్గం యేఽనుసరంతిధీరా స్సద్యో ముక్తా స్తేభవంతీహ లోకే, వామదేవం యేఽనుసరంతి నిత్యం మృత్వా జనిత్వాచ పునఃపున స్తత్, తేవైలోకే క్రమముక్తా భవంతి యోగై స్సాంఖ్యైః కర్మభి స్సత్వయుక్తైః, శుకశ్చ వామదేవశ్చ ద్వేసృతీ దేవ నిర్మితే, శుకో విహంగమః ప్రోక్తో వామదేవః పిపీలికా, అతద్వ్యావృత్తిరూపేణ సాక్షా ద్విధిముఖేన వా, మహావాక్యవిచారేణ సాంఖ్య యోగసమాధినా, విదిత్వా స్వాత్మనో రూప మసంప్రజ్ఞా సమాధితః, శుకమార్గేణవిరజాః ప్రయాంతి పరమం పదమ్, యమాద్యాసనజాయా సహఠాభ్యాసా త్పునఃపునః, విఘ్నబాహుళ్య సంజాత అణిమాదివశా దిహ, అలబ్ధ్వాఽపి ఫలం సమ్యక్ పునర్భూత్వా మహాకులే, పూర్వవాసన యైవాయం యోగాభ్యాసం పున శ్చరన్, అనేకజన్మాభ్యాసేన వామదే వేన వైపథా, సోఽపి ముక్తిం సమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్, ద్వావిమా [1]వథ పంథానౌ బ్రహ్మప్రాప్తికరౌ శివౌ, సద్యోముక్తిప్రద శ్చైకః క్రమముక్తిప్రదః పరః, అత్ర కో మోహః కశ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః, యస్యానుభవపర్యంతా బుద్ధి స్తత్వే ప్రవర్తతే, తద్దృష్టి గోచరాస్సర్వే ముచ్యంతే సర్వపాతకైః, ఖేచరా భూచరా స్సర్వే బ్రహ్మవిద్దృష్టిగోచరాః, సద్యఏవవిముచ్యంతే కోటిజన్మార్జితై రఘై రితి.

పంచమోఽధ్యాయః.

అథహైనం ఋభుం భగవంతం నిదాఘః పప్రచ్ఛ యోగాభ్యా సవిధి మనుబ్రూహీతి తథేతి స హోవాచ, పంచభూతాత్మకో దేహః పంచమండలపూరితః, కాఠిన్యం పృథివీ మేకాం పానీయం తద్ద్రవాకృతిః, దీపనంచ భవే త్తేజః ప్రచారో వాయులక్షణమ్, ఆకాశ స్సత్వత స్స ర్వం జ్ఞాతవ్యో యోగ మిచ్ఛతా, షట్ఛతాన్యధికా న్యత్ర సహస్రాణ్యే కవింశతిః, అహోరాత్రవహై శ్శ్వాసై ర్వాయుమండలఘాతతః, తత్పృ థ్వీమండలేక్షీణే వలి రాయాతి దేహినామ్, తద్వ దాపోగణాపాయే కేశా స్స్యుః పాండరాః క్రమాత్, తేజః క్షయే క్షుధాకాంతి ర్నశ్యతే మారుతక్షయే, వేపథు స్సంభవే న్నిత్యం నాభసేనైవ జీవతి, ఇత్థంభూత క్షయా న్నిత్యం జీవితం భూతధారణమ్, ఉడ్యాణం కురుతే యస్మా దవి

[1] అపి.

శ్రాంతం మహాఖగః, ఉడ్డియాణం తదేవ స్యాత్తత్ర బంధోఽభిధీయతే,
ఉడ్డియాణో హ్యసౌ బంధో మృత్యుమాతంగకేసరీ, సత్య భుక్తి స్తనోః
కాయాత్తస్య బంధో హి దుష్కరః, అగ్నౌ తు చలితే కుక్షౌ వేదనా
జాయతే భృశం, న కార్యా క్షుధితేనాపి నాపి విణ్మూత్రవేగినా, హితం
మితం చ భోక్తవ్యం స్తోకం స్తోకమనేకధా, మృదుమధ్యమమంత్రేషు క్రమా
న్మంత్రం లయం హఠమ్, లయమంత్రహఠా యోగా యోగో హ్యష్టాం
గసంయుతః, యమశ్చ నియమశ్చైవ తథా చాసనమేవ చ, ప్రాణా
యామస్తథా పశ్చాత్ప్రత్యాహారస్తథాపరమ్, ధారణా చ తథా ధ్యా
నం సమాధిశ్చాష్టమో భవేత్, అహింసా సత్యమస్తేయం బ్రహ్మచ
ర్యం దయార్జవమ్, క్షమా ధృతిర్మితాహారశ్శౌచం చేతి యమా దశ,
తపస్సంతోష ఆస్తిక్యం దానమీశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్రవణం
చైవ హ్రీర్మతిశ్చ జపో వ్రతమ్, ఏతే హి నియమాః ప్రోక్తా దశధైవ మ
హామతే, ఏకాదశాసనాని స్యుశ్చక్రాద్యా మునిసత్తమ, చక్రం పద్మా
సనం కూర్మం మయూరం కుక్కుటం తథా, వీరాసనం స్వస్తికం చ భ
ద్రం సింహాసనం తథా, ముక్తాసనం గోముఖం చ కీర్తితం యోగవిత్తమైః,
సవ్యోరు దక్షిణే గుల్ఫే దక్షిణం దక్షిణేతరే, నిదధ్యాదృజుకాయస్తు
చక్రాసనమిదం మతమ్, పూరకః కుంభకస్తద్వద్రేచకః పూరకః
పునః, ప్రాణాయామః స్వనాడీభిస్తస్మాన్నాడీః ప్రచక్షతే, శరీరం సర్వ
జంతూనాం షణ్ణవత్యంగులాత్మకమ్, తన్మధ్యే పాయుదేశాత్తు ద్వ్యం
గులాత్పరతః పరమ్, మేఢ్రదేశాదధస్తాత్తు ద్వ్యంగులాన్మధ్యము
చ్యతే, మేఢ్రాన్నవాంగులాదూర్ధ్వం నాడీనాం కందముచ్యతే, చతు
రంగులముత్సేధం చతురంగులమాయతమ్, అండాకారం పరివృతం
మేదోమజ్జాస్థిశోణితైః, తత్రైవ నాడీచక్రం తు ద్వాదశారం ప్రతిష్ఠి
తమ్, శరీరం ధ్రియతే యేన వర్తతే తత్ర కుండలీ, బ్రహ్మరంధ్రం సుషు
మ్నాయా వదనేన పిధాయ సా, అలంబుసా సుషుమ్నాయాః కుహూ
ర్నాడీ వసత్యసౌ, అనంతరారయుగ్మే తు వారుణా చ యశస్వినీ,
దక్షిణారే సుషుమ్నాయాః పింగళా వర్తతే క్రమాత్, తదంతరార
యోః పూషా వర్తతే చ పయస్వినీ, సుషుమ్నా పశ్చిమే చారే స్థితా
నాడీ సరస్వతీ, శంఖినీ చైవ గాంధారీ తదనంతరయోః స్థితే, ఉత్తరే తు

సుషుమ్నాయా ఇడాఖ్యా నివసత్యసౌ, అనంతరం హస్తిజిహ్వా తతో
విశ్వోదరా స్థితా, ప్రదక్షిణక్రమేణైవ చక్రస్యారేషు నాడయః, వర్తం
తే ద్వాదశ హ్యేతా ద్వాదశానిలవాహకాః, పటవత్సంస్థితా నాడీ నానా
వర్ణా స్సమీరితాః, పటమధ్యం తు యత్స్థానం నాభిచక్రం తదుచ్యతే,
నాదాధారా సమాఖ్యాతా జ్వలంతీ నాదరూపిణీ, పరరంధ్రా సుషు
మ్నా చ చత్వారో రత్నపూరితాః, కుండల్యా పిహితం శశ్వ ద్బ్రహ్మ
రంధ్రస్య మధ్యమమ్, ఏవమేతాసు నాడీషు ధరంతి దశవాయవః,
ఏవం నాడీగతిం వాయుగతిం జ్ఞాత్వా విచక్షణః, సమగ్రీవ శిరః
కాయ స్సంవృతాస్య స్సునిశ్చలః, నాసాగ్రే చైవ హృన్మధ్యే బిందు
మధ్యే తురీయకమ్, స్రవంత మమృతం పశ్యే న్నేత్రాభ్యాం సుస
మాహితః, అపానం ముకుళీకృత్య వాయు మాకృష్య చోన్ముఖమ్,
ప్రణవేన సముత్థాప్య శ్రీబీజేన నివర్తయేత్, స్వాత్మానంచ శ్రియం
ధ్యాయే దమృతప్లావనం తతః, కాలవంచన మేతద్ధి సర్వముఖ్యం ప్ర
చక్షతే, మనసా చింతితం కార్యం మనసా యేన సిధ్యతి, జలేగ్నిజ్వల
నా చ్ఛాఖాపల్లవాని భవంతిహి, నాధన్యం జాగతం వాక్యం విపరీతా
భవేత్క్రియా, మార్గే బిందుం సమాబధ్య వహ్నిం ప్రజ్వాల్య జీవ
నే, శోషయిత్వా తు సలిలం తేన కాయం దృఢం భవేత్, గుదయోని
సమాయుక్త ఆకుంచ త్యేకకాలతః, అపాన మూర్ధ్వగం కృత్వా[1] స
మానేన నియోజయేత్, స్వాత్మానంచ శివం ధ్యాయే దమృతప్లావనం
తతః, బలం సమారభేద్యోగీ మధ్యమద్వారభాగతః, భావయే దూర్ధ్వ
గత్యర్థం ప్రాణాపానసుయోగతః, ఏష యోగవరో దేహే సిద్ధిమార్గ
ప్రకాశకః, యథైవాపాంగత స్సేతుః ప్రవాహస్య నిరోధకః, తథా శరీ
రగా చ్ఛాయా జ్ఞాతవ్యా యోగిభి స్సదా, సర్వాసామేవ నాడీనా మేష
బంధః ప్రకీర్తితః, బంధస్యాస్య ప్రసాదేన స్ఫుటీభవతి దేవతా, ఏవం
చతుష్పథో బంధో మార్గత్రయనిరోధకః, ఏకం వికాసయ న్మార్గం యే
న సిద్ధా స్సుసంగతాః, ఉదానమూర్ధ్వగం కృత్వా ప్రాణేన సహ వేగతః,
బంధోఽయం సర్వనాడీనా మూర్ధ్వం యాతి నిరోధకః, అయంచ సం
పుటో యోగో మూలబంధోఽప్యయం మతః, బంధత్రయ మనేనైవ

---

1 సమానోఽన్నే నియోజయేత్,

సిద్ధ్య త్యభ్యాసయోగతః, దివారాత్రి మవిచ్ఛిన్నం యామేయామే యదా తదా, అనేనాభ్యాసయోగేన వాయురభ్యసితో భవేత్, వాయావభ్యసితేవహ్నిః ప్రత్యహం వర్ధతే తనౌ, వహ్నౌ వివర్ధమానే తు సుఖ మన్నాది జీర్యతే, అన్నస్య పరిపాకేన రసవృద్ధిః ప్రజాయతే, రసే వృద్ధింగతే నిత్యం వర్ధంతే ధాతవ స్తథా, ధాతూనాం వర్ధనేనైవ ప్రబోధం వర్ధతే తనౌ, దహ్యంతే సర్వపాపాని జన్మకోట్యార్జితానిచ, గుదమేఢ్రాంతరాళస్థం మూలాధారం త్రికోణకమ్, శివస్యబిందురూపస్య స్థానం తద్ధి ప్రకాశకమ్, యత్ర కుండలినీనామ పరా శక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్మాదుత్పద్యతే వాయు ర్యస్మా ద్వహ్నిః ప్రవర్ధతే, యస్మా దుత్పద్యతే బిందు ర్యస్మా న్నాదః ప్రవర్ధతే, యస్మాదుత్పద్యతే హంసో యస్మాదుత్పద్యతే మనః, మూలాధారాది షట్చక్రం శక్తిస్థాన ముదీరితమ్, కంఠా దుపరిమూర్ధాంతం శాంభవం స్థాన ముచ్యతే, నాడీనా మాశ్రయః పిండో నాడ్యః ప్రాణస్య చాశ్రయాః, జీవస్య నిలయః ప్రాణో జీవో హంసస్య చాశ్రయః, హంసశ్శక్తేర ధిష్ఠానం చరాచర మిదం జగత్, నిర్వికల్పః ప్రసన్నాత్మా ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్, సమ్య గ్బంధత్రయస్థోఽపి లక్ష్యలక్షణకారణమ్, వేద్యంసముద్ధరే న్నిత్యం సత్యసంధాన మానసః, రేచకం పూరకం చైవ కుంభమధ్యే నిరోధయేత్, దృశ్యమానే పరే లక్ష్యే బ్రహ్మణి స్వయ మాశ్రితః, బాహ్యస్థవిషయం సర్వం రేచకస్సముదాహృతః, పూరకం శాస్త్రవిజ్ఞానం కుంభకం స్వగతం స్మృతమ్, ఏవ మభ్యాసచిత్త శ్చే త్సముక్తో నాత్రసంశయః, కుంభకేన సదాఽఽరోప్య కుంభకేనైవ పూరయేత్, కుంభేన కుంభయేత్కుంభం తదంతస్థః పరంశివమ్, పున రాస్ఫాలయే దద్య సుస్థిరం కంఠముద్రయా, వాయూనాం గతి మావృత్య ధృత్వా పూరకకుంభకౌ, సమహస్తయుగం భూమౌ సమం పాదయుగం తథా, వేదకత్రయయోగేన చతుష్పీఠం తు వాయునా, ఆస్ఫాలయే న్మహామేరుం వాయువక్త్రే ప్రకోటిభిః, పుటద్వయం సమాకృష్య వాయుః స్ఫురతి సత్వరమ్, సోమసూర్యాగ్ని సంబంధా జ్జానీయా దమృతాయవై, మేరుమధ్యగతా దేవా శ్చలంతే మేరుచాలనాత్, ఆదౌ సంజాయతే క్షిప్రం వేధోఽస్య బ్రహ్మగ్రంథితః, బ్రహ్మగ్రంథిం తతోభిత్వా విష్ణుగ్రంథిం

భిత్త్వా రుద్రగ్రంథిం భినత్త్యసౌ, రుద్రగ్రంథిం తతో భిత్త్వా ఛిత్త్వా మోహమలం తథా, అనేకజన్మసంస్కార గురుదేవ ప్రసాదతః, యోగాభ్యాసాత్తతో వేధో జాయతే తస్య యోగినః, ఇడాపింగళయోర్మధ్యే సుషుమ్నా నాడిమండలే, ముద్రాబంధవిశేషేణ వాయు మూర్ధ్వంచ కారయేత్, హ్రస్వోదహతి పాపాని దీర్ఘో మోక్షప్రదాయకః, ఆప్యాయనః ప్లుతోవాపి త్రివిధోచ్చారణేన తు, తైలధారా మివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్, అవాచ్యం ప్రణవస్యాగ్రం య స్తం వేద సవేదవిత్, హ్రస్వం బిందుగతం దైర్ఘ్యం బ్రహ్మరంధ్రగతంప్లుతమ్, ద్వాదశాంతగతం మంత్రం ప్రసాదం మంత్రసిద్ధయే, సర్వవిఘ్నహర శ్చాయం ప్రణవ స్సర్వదోషహా, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథాపరిచయ స్తథా, నిష్పత్తిశ్చేతి కథితా శ్చతస్ర స్తస్యభూమికాః, కరణత్రయసంభూతం బాహ్యం కర్మ పరిత్యజన్, ఆంతరం కర్మకురుతే యత్రారంభ స్సఉచ్యతే, వాయుః పశ్చిమతో వేధం కుర్వన్నాపూర్యసుస్థిరమ్, యత్ర తిష్ఠతి సా ప్రోక్తా ఘటాఖ్యా భూమికా బుధైః, నసజీవో ననిర్జీవః కాయే తిష్ఠతి నిశ్చలం, యత్ర వాయుః స్థిరః ఖే స్యా త్సేయం ప్రచయభూమికా, యత్రాత్మనా సృష్టిలయౌ జీవన్ముక్తిదశాం గతః, సహజః కురుతే యోగం సేయం నిష్పత్తిభూమి కేతి, ఏత దుపనిషదం యోఽధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి సవాయుపూతో భవతి సురాపానాత్పూతో భవతి స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి, స జీవన్ముక్తో భవతి, తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమంపదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాగ్ంస స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పదమిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి వరాహోపనిష త్సమాప్తా,

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౯. యజుర్వేదీయ శాట్యాయనీయోపనిషత్.

శ్లో. శాట్యాయనీ బ్రహ్మవిద్యాఖండాకార సుఖాకృతీ,
యతి బృందహృదాగారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. మనఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బం ధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయం స్మృతమ్, సమాసక్తం సదా చిత్తం జంతోర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణిస్యాత్తత్కో న ముచ్యేత బంధనాత్, చిత్తమేవహి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధ యేత్, యచ్చిత్త స్తన్మయో భవతి గుహ్య మేత త్సనాతనం, నావే దవిన్మనుతే తం బృహంతం నాబ్రహ్మవి త్పరమంప్రైతి ధామ, విష్ణు క్రాంతం వాసుదేవం విజాన న్విప్రో విప్రత్వం గచ్ఛతే తత్త్వదర్శీ, అథహయత్పరంబ్రహ్మసనాతనం యే శ్రోత్రియా అకామహతా అధీ యుః, శాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు ర్యోఽనూచానో హ్యభిజజ్ఞౌ సమానః, త్యక్తైషణో హ్యనృణ స్తం విదిత్వా మౌనీ వసేదాశ్రమేయత్ర కుత్ర, అథాశ్రమం చరమం సంప్రవిశ్య యథోపపత్తిం పంచమాత్రాం దధానః, త్రిదండముపవీతంచ వాసః కౌపీనవేష్టనమ్, శిక్యం పవిత్ర మి త్యేత ద్బిభృయా ద్యావదాయుషమ్, పంచైతాస్తు యతే ర్మాత్రా స్తామాత్రా బ్రహ్మణేశ్రుతాః, నత్యజే ద్యావదుత్క్రాంతి రంతేపి నిఖనే త్సహ, విష్ణులింగం ద్వివిధా ప్రోక్తం వ్యక్త మవ్యక్త మేవచ, తయో రే కమపి త్యక్త్వా పతత్యేవ నసంశయః, త్రిదండం వైష్ణవం లింగం విప్రా ణాం ముక్తి సాధనమ్, నిర్వాణం సర్వధర్మాణా మితి వేదానుశాసనమ్, అథ ఖలుసౌమ్య కుటీచకో బహూదకో హంసః పరమహంస ఇత్యేతే పరివ్రాజకా శ్చతుర్విధా భవంతి, సర్వ ఏతే విష్ణులింగిన శ్శిఖినోపవీ తి నశ్శుద్ధచిత్తా ఆత్మాన మాత్మనా బ్రహ్మభావయంత శ్శుద్ధచిద్రూపో పాసనరతాః జపయమవంతో నియమవంతస్సుశీలినః పుణ్యశ్లోకా భవం

తి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, కుటీచకో బహూదకశ్చాపి హంసః పర
మహంస ఇతి వృత్త్యా చ భిన్నాః, సర్వ ఏతే విష్ణులింగం దధానా వృత్త్యా
వ్యక్తం బహిరంతశ్చ నిత్యమ్, పంచయజ్ఞా వేదశిరః ప్రవిష్టాః క్రియా
వంతోఽమీ సంగతా బ్రహ్మవిద్యామ్, త్యక్త్వా వృక్షం వృక్షమూలం
శ్రితాసస్సన్న్యస్తపుష్పా రసమేవాశ్నువానాః, విష్ణుక్రీడా విష్ణురతయో
విముక్తా విష్ణ్వాత్మకా విష్ణుమేవాఽపియంతి, త్రిసంధ్యం శక్తితః స్నానం
తర్పణం మార్జనం తథా, ఉపస్థానం పంచయజ్ఞాన్ కుర్యాదామర
ణాంతికమ్, దశభిః ప్రణవైః సప్తవ్యాహృతిభిశ్చతుష్పదా, గాయత్రీ
జపయజ్ఞశ్చ త్రిసంధ్యం శిరసా సహ, యోగయజ్ఞః సదైకాగ్రభక్త్యా
సేవా హరేర్గురోః, అహింసా తు తపో యజ్ఞో వాఙ్మనః కాయకర్మభిః,
నానోపనిషదభ్యాసః స్వాధ్యాయో యజ్ఞ ఈరితః, ఓమిత్యాత్మా
నమవ్యగ్రో బ్రహ్మణ్యగ్నౌ జుహోతి తత్, జ్ఞానయజ్ఞః సవిజ్ఞేయస్సర్వ
యజ్ఞోత్తమోత్తమః, జ్ఞానదండా జ్ఞానశిఖా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, శిఖా
జ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తన్మయమ్, బ్రాహ్మణ్యం సకలం తస్య
ఇతి వేదానుశాసనమ్, అథ ఖలుసౌమ్యైతే పరవ్రాజకా యథా ప్రాదుర్భ
వంతి తథా భవంతి కామక్రోధలోభమోహదంభదర్పాసూయామ
మత్వాహంకారాదీం స్తితీర్య మానావమానౌ నిందాస్తుతీ చ వర్జ
యిత్వా వృక్ష ఇవ తిష్ఠాసేచ్ఛిద్యమానో నబ్రూయాత్తదైవం వి
ద్వాంస ఇహైవామృతా భవంతి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, బంధుం పుత్ర
మనుమోదయిత్వా నవేక్షమాణో ద్వంద్వసహః ప్రశాంతః, ప్రాచీ ము
దీచీం వా నిర్వర్తయంచరేత్పాత్రీ దండీయుగమాత్రావలోకీ, శిఖీ
ముండీ చోపవీతి కుటుంబీ యాత్రామాత్రం ప్రతిగృహ్ణన్ మను
ష్యాత్, అయాచితం యాచితవోత భైక్షం మృద్దార్వలాబూఫల
పర్ణపాత్రమ్, క్షీణం క్షౌమం తృణం కంథాంచ పర్ణ మాచ్ఛాదనం
స్యాదహతం విముక్తః, ఋతుసంధౌ ముండయే దూర్ధ్వమాత్రం
నాధో నాక్షం జాతు శిఖాం నవాపయేత్, చతురో మాసాం ధ్రువ
శీలతః స్యాత్ సయావత్సుప్తోఽంతరాత్మా పురుషో విశ్వరూపః, అన్యా
నథాఽష్టౌ పునరుత్థితేఽస్మిన్ స్వకర్మలిప్సుర్విహరేద్వా వసేత్, దేవా
లయాగారే తరుమూలే గుహాయాం వసేదసంగో లక్షితశీలవృత్తః, నిరింధ

నజ్యోతి రివోపశాంతో నచోద్విజే దుద్విజే ద్యత్ర కుత్ర, ఆత్మానం చేద్విజానీయా దయమస్మీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛ న్కస్య కామాయ శరీ రమనుసంజ్వ రేత్, తమేవధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయా ద్బహూం ఛబ్దాన్ వాచో విగ్లాపనంహి తత్, బాల్యే నైవహి తిష్ఠాసే న్నిర్విద్య బ్రహ్మవేదనమ్, బ్రహ్మవిద్యాఞ్చ బా ల్యఞ్చ నిర్విద్య ముని రాత్మవాన్, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామా యస్య హృది శ్రితాః, అథమర్త్యోమృతో భవ త్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే, అథ ఖలు సోమ్యేమం పారివ్రాజ్యం నైష్ఠిక మాత్మధర్మం యో విజహాతి సవీరహా భవతి సబ్రహ్మహా భవతి స భ్రూణహాభవతి సమహాపాతకీ భవతి య ఇమాం వైష్ణవీం నిష్ఠాం పరిత్యజతి స స్తేనో భవతి సగురు తల్పగో భవతి సమిత్రధ్రుగ్భవతి సకృతఘ్నో భవతి ససర్వస్మాల్లోకా త్ప్రచ్యుతో భవతి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, స్తేన స్సురాపో గురుతల్ప గామిమిత్రధ్రు గేతే నిష్కృతే ర్యాంతి శుద్ధిమ్, వ్యక్త మవ్యక్తంవా పిధృతం విష్ణులింగం త్యజన్నశుధ్యే ద్యఖిలై రాత్మభాసా, త్యక్త్వా విష్ణోర్లింగ మంతర్బహిర్వాయస్స్వాశ్రమం సేవతే నాశ్రమం వా, ప్రత్యాపత్తిం భజతే వాతిమూఢో నైషాం గతిః కల్పకోట్యాపిదృష్టా, త్యక్త్వాసర్వాశ్రమాన్ధీరోవసే న్మోక్షాశ్రమే చిరమ్, మోక్షాశ్రమా త్పరిభ్రష్టో నగతి స్తస్య విద్యతే, పారివ్రాజ్యం గృహీత్వాతు యః స్వధ ర్మేనతిష్ఠతి, తమారూఢచ్యుతంవిద్యా దితివేదానుశాసనమ్, అథ ఖలు సౌమ్యేమం సనాతన మాత్మధర్మం వైష్ణవీం నిష్ఠాం లబ్ధ్వా యస్తామదూ షయ న్వర్తతే స వశీ భవతి సపుణ్యల్లోకో భవతి సలోకజ్ఞో భవతి సవేదాంతజ్ఞో భవతి సబ్రహ్మజ్ఞో భవతి ససర్వజ్ఞోభవతి ససర్వరా డ్భవతి సపరం బ్రహ్మభగవంత మాప్నోతి సపితౄన్ సంబంధినో బాంధ వాన్ సుహృదో మిత్రాణిచ భవా దుత్తారయతి, తదేతదృచా భ్యు క్తమ్, శతంతలానాం ప్రథమం బభూవ తథా కులానాం త్రిశతంసమ గ్రమ్, ఏతే భవంతి సుకృతస్యలోకే యేషాం కులేసన్యాస తీహ విద్వాన్, త్రింశ త్పరాం త్రింశదపరాన్ త్రింశచ్చపరతః పరాన్, ఉత్తారయతి ధర్మిష్ఠః పరివ్రాడితి వై శ్రుతిః సన్న్యస్తమితి యో బ్రూయా త్కంఠస్థ ప్రాణవా నపి, తారితాః పితర స్తేన ఇతి వేదానుశాసనమ్, అథ ఖలు

సౌమ్యేమం సనాతన మాత్మధర్మం వైష్ణవీం నిష్ఠాం నాసమాప్య ప్రబ్రూయా న్నానూచానాయ నానాత్మవిదే నానావీతరాగాయ నావిశుద్ధాయ నానుపసన్నాయ నాప్రయత మానసా యేతి హస్మాహుః, తదేత దృచా భ్యుక్తమ్, విద్యాహ వై బ్రాహ్మణ మాజగామ గోపాయమాం శేవధిష్టే ఽహ మస్మి, అసూయకాయా నృజవే ఽరాయ మామాబ్రూయా ద్వీర్యవతీ తథాస్యామ్, య మేవవిద్యాశ్రుత మప్రమత్తం మేధావినం బ్రహ్మచర్యోపపన్నమ్, అస్మా ఇమా ముపసన్నాయ సమ్యక్ పరీక్ష్యదద్యాద్వైష్ణవీ మాత్మనిష్ఠామ్, అధ్యాపితా యేగురుం వాద్రియంతే విప్రావాచామనసాకర్మణావా, యథైవ తేన నగురుర్భోజనీయ స్తథైవ చాన్నం నభునక్తి శ్రుతం తత్. గురురేవ పరోధర్మోగురురేవ పరాగతిః, ఏకాక్షరప్రదాతారం యో గురుం నాభినందతి, తస్య శ్రుతం తపోజ్ఞానం స్రవత్యామఘటాంబువత్, యస్యదేవే పరాభక్తిర్యథాదేవే తథా గురౌ, స బ్రహ్మవిత్పరం ప్రేయా దితివేదానుశాసన మిత్యుపనిషత్,

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

ఇతి శాట్యాయనీయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౦. అథర్వణీయ హయగ్రీవోపనిషత్.

శ్లో. స్వజ్ఞోఽపి య త్ప్రసాదేన జ్ఞానం తత్ఫలమాప్నుయాత్,
సోఽయం హయాస్యోభగవాన్ హృదిమేభాతు సర్వదా.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. నారదో బ్రహ్మాణ ముపసమేత్యోవాచ-అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం వరిష్ఠాం, యయాఽచిరా త్సర్వపాపం వ్యపోహ్యబ్రహ్మవిద్యాంలబ్ధ్వైశ్వర్యవాన్ భవతి, బ్రహ్మోవాచ— హయగ్రీవదైవత్యా

న్మంత్రా న్వేదవేద సశ్రుతిస్మృతీతిహాసపురాణాని వేద సనర్వైశ్వర్యవా
న్భవతి, త ఏతే మన్త్రాఃవిశ్వో త్తీర్ణస్వరూపాయ చిన్మయానందరూ
పిణే, తుభ్యం నమోహయగ్రీవ విద్యా రాజాయ విష్ణవే స్వాహాస్వాహా
నమః, ఋగ్యజుస్సామరూపాయ వేదాహరణ కర్మణే, ప్రణవోద్గీథవపుషే
మహాశ్వశిరసేనమః స్వాహాస్వాహానమః, ఉద్గీథ ప్రణవోద్గీథ సర్వవాగీశ్వ
రేశ్వర, సర్వవేదమయాచింత్య సర్వం బోధయ బోధయస్వాహాస్వాహా
నమః, బ్రహ్మాత్రిరవిసవితృభార్గవా ఋషయః, గాయత్రీ త్రిష్టుబనుష్టుప్ఛం
దాంసి, శ్రీమాన్ హయగ్రీవః పరమాత్మా దేవతేతి హ్లౌం(హ్సౌం) మితి
బీజగసోఽహమితి శక్తి హ్లూం (హ్సూం) మితి కీలకం భోగ మోక్షయో
ర్వినియోగః. అకారోకారమకారైరంగన్యాసః. ధ్యానమ్. శంఖచక్ర
మహాముద్రా పుస్తకాఢ్యం చతుర్భుజమ్, సంపూర్ణ చంద్రసంకాశం హయ
గ్రీవ ముపాస్మహే, ఓ శ్రీమితి ద్వే అక్షరే హ్లౌం (హ్సౌం) మిత్యేకా
క్షరం ఓం నమోభగవత ఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాయేతి పంచాక్ష
రాణి విష్ణవ ఇతి త్రీణ్యక్షరాణి మహ్యం మేదాం ప్రజ్ఞా మితి షడక్ష
రాణి, ప్రయచ్ఛస్వాహేతి పంచాక్షరాణి హయగ్రీవస్య తురీయో భవ
తి, ఓం శ్రీమితి ద్వే అక్షరే హ్లౌం(హ్సౌం)మిత్యేకాక్షరం ఐం ఐం ఐమితి త్రీ
ణ్యక్షరాణి క్లీంక్లీమితి ద్వేఅక్షరే సౌస్సౌంఇతి ద్వేఅక్షరే హ్రీమిత్యేకా
క్షరం ఓన్నమోభగవతఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాయేతి పంచాక్ష
రాణి మహ్యం మేధాం ప్రజ్ఞా మితి షడక్షరాణి ప్రయచ్ఛస్వాహేతి
పంచాక్షరాణి పంచమో మను ర్భవతి, హయగ్రీవైకాక్షరేణ బ్రహ్మవి
ద్యాం ప్రవక్ష్యామి, బ్రహ్మా మహేశ్వరాయ మహేశ్వర స్సంకర్షణా
య సంకర్షణో నారదాయ నారదో వ్యాసాయ వ్యాసో లోకేభ్యః
ప్రాయచ్ఛదితి, హకారోం ల(స)కారో ముకారోం త్రయమేక స్వరూపం
భవతి త్రయ మేకస్వరూపం భవతి హ్లౌం (హ్సౌం) బీజాక్షరం భవతి
బీజాక్షరేణ హ్లౌం (హ్సౌం) రూపేణతజ్జాపకానాం సంపత్సారస్వతౌ
భవతః తత్స్వరూపజ్ఞానాం నైదేహీ ముక్తిశ్చభవతి, దిక్పాలానాంరా
జ్ఞాం నాగానాం కిన్నరాణా మధిపతి ర్భవతి, హయగ్రీవైకాక్షరజపశీ
లాజ్ఞయాసూర్యాదయ స్స్వతః స్వస్వకర్మణి ప్రవర్తంతే సర్వేషాంబీజా
నాం హయగ్రీవైకాక్షరబీజ మనుత్తమం మంత్రరాజాత్మకం భవతి

హ్లౌం (హస్రాం) హయగ్రీవస్వరూపో భవతి అమృతం కురుకురు స్వాహా, తజ్జాపకానాం వాక్సిద్ధి శ్శ్రీసిద్ధి రష్టాంగయోగ సిద్ధిశ్చ భవతి హ్లౌం (హస్రాగ్) సకలసామ్రాజ్యసిద్ధిం కురుకురుస్వాహా, తానేతాన్మంత్రాన్యో వేద అపవిత్రః పవిత్రో భవతి అబ్రహ్మచారీ సుబ్రహ్మచారీ భవతి అగమ్యాగమనాత్పూతో భవతి పతిత సంభాషణాత్పూతో భవతి బ్రహ్మహత్యాదిపాతకై ర్ముక్తో భవతి గృహం గృహపతిరివ దేహీ దేహాంతే పరమాత్మానం ప్రవిశతి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహం బ్రహ్మాస్మి, తత్త్వమసి, అయమాత్మాంతర్యా మ్యమృతః, అహం బ్రహ్మాస్మీతి మహావాక్యైః ప్రతిపాదిత మర్థం త ఏతే మంత్రాః ప్రతిపాదయంతి, స్వరవ్యంజన భేదేన ద్విధా[1]యతే, అథానుమంత్రాన్ జపతి, యద్వాగ్వదంత్య విచేతనాని రాష్ట్రీ దేవానాం నిషసాద మంద్రా, చతస్ర ఊర్జం దదుహే పయాంసి క్వస్విదస్యాః పరమం జగామ, గౌరీ మిమాయ సలిలాని తక్ష త్యేకపదీ ద్విపదీ సా చతుష్పదీ, అష్టాపదీ నవపదీ బభూవుషీ సహస్రాక్షరా పరమే వ్యోమన్, ఓష్ఠాపిధానా నకులీ దంతైః పరివృతా పవిః, సర్వస్యై వాచ ఈశానా చారుమామిహ వాదయేత్, [2]సశర్వరీ రమృతిం భాధమానా బృహన్మిమాయ జమదగ్నిదత్తా, ఆసూర్యస్య [3]దుహితా తతాన శ్రవో దేవే ష్వమృత మజుర్యా, య ఇమాం బ్రహ్మవిద్యా మేకాదశ్యాం పఠేద్ధయగ్రీవ ప్రభావేన మహాపురుషో భవతి స జీవన్ముక్తో భవతి, ఓన్నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అ స్త్వనిరాకరణం మే అ స్త్వనిరాకరణం ధారయితా భూయాసం కర్ణయోః శ్రుతం మాచ్యోఢ్వం మ మాముష్య ఓమిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి హయగ్రీవోపనిషత్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

---

1 యేతే. 2 స సర్వరీ. 3 దుహితా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౧. అథర్వణీయ దత్తాత్రేయోపనిషత్.

శ్లో. దత్తాత్రేయ బ్రహ్మవిద్యా సంవేద్యానందవిగ్రహమ్,
త్రిపా న్నారాయణాకారం దత్తాత్రేయ ముపాస్మహే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. ఓం సత్యక్షేత్రే బ్రహ్మా నారాయణం మహాసామ్రాజ్యం
కిం తారకం తన్నో బ్రూహీ త్యువాచ భగవా న్నిత్య స్సత్యానంద
చిదాత్మకం సాత్త్వికం మామకంధామోపాస్వే త్యాహ, సదా దత్తో౽
హ మస్మీతి ప్రత్యేత త్సంవదంతి యే, నతేసంసారిణో భవంతి, నారా
యణే నైవం వివక్షితో బ్రహ్మా విశ్వరూపధరం విష్ణుం నారాయణం
దత్తాత్రేయం ధ్యాత్వా సద్వదతి, దమితి హ్రంసః దామితి దీర్ఘం తద్బీ
జం నామ బీజస్థం దా మిత్యేకాక్షరం భవతి తదేత త్తారకం భవతి,
తదేవోపాసితవ్యం విజ్ఞేయం గర్భాది తారణమ్, గాయత్రీచ్ఛంద స్సదా
శివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా, వటబీజస్థ మివ దత్తబీజస్థం సర్వం
జగత్, ఏవ మేవైకాక్షరం వ్యాఖ్యాతమ్, వ్యాఖ్యాస్యే షడక్షరమ్,
ఓ మితి ప్రథమం శ్రీమితి ద్వితీయం హ్రీ మితి తృతీయం క్లీమితి చతు
ర్థం గ్లౌమితి పంచమం ద్రామితిషష్ఠమ్, షడక్షరోయంభవతి సర్వసంప
ద్వృద్ధికరో భవతి, యోగానుభవో భవతి గాయత్రీచ్ఛంద స్సదాశివ
ఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా, ద్రమి త్యుక్త్వా ద్రామి త్యుక్త్వా వా
దత్తాత్రేయాయ నమ ఇత్యష్టాక్షరః, దత్తాత్రేయాయేతి సత్యానంద
చిదాత్మకం నమఇతి [1]పూర్ణానందైకవిగ్రహమ్, గాయత్రీ ఛ్ఛంద
స్సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా దత్తాత్రేయేతి కీలకం తదేవబీజం
నమశ్శక్తి ర్భవతి, ఓమితి ప్రథమం ఆమితి ద్వితీయం హ్రీమితి తృతీ
యం క్రోమితి చతుర్థం ఏహీతి తదైవ వదే ద్దత్తాత్రేయేతి స్వాహేతి

1 పూర్ణానందక.

మంత్రరాజోఽయం ద్వాదశాక్షరః, జగతీఛందః సదాశివ ఋషిః దత్తా
త్రేయో దేవతా, ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తి స్సంబుద్ధి రితి కీల
కమ్, ద్రమితి హృదయే హ్రీం క్లీమితి శిరసేపహీతిశిఖాయాం దత్తేతికవ
చే ఆత్రేయేతి చక్షుషి స్వాహే త్యస్త్రే తన్మయో భవతి య ఏవం వేద,
షోడశాక్షరం వ్యాఖ్యాస్యే ప్రాణం దేయం మానం దేయం చక్షుర్దే
యం శ్రోత్రం దేయం షడ్విధశిర శ్ఛినత్తి షోడశాక్షర మంత్రేణ న దేయో
భవతి అతిసేవాపరభక్తగుణవ చ్ఛిష్యాయ వదేత్, ఓమితి ప్రథమం
భవతి ఐమితి ద్వితీయం క్రోమితి తృతీయం క్లీమితి చతుర్థం క్లూమితి పం
చమం హ్రామితి షష్ఠం హ్రీమితి సప్తమం హ్రూమి త్యష్టమం సౌరితి నవ
మం దత్తాత్రేయా యేతి చతుర్దశ స్వాహేతి షోడశ, గాయత్రీ ఛ్ఛంద
స్సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా ఓంబీజం స్వాహాశక్తి శ్చతుర్థ్యం
తం కీలకం ఓమితి హృదయే క్రాం క్రీం క్లూమితి శిఖాయాం సౌరితి కవ
చే చతుర్థ్యంతా చక్షుషి స్వాహే త్యస్త్రే, యో నిత్య మధీయాన సచ్చి
దానంద సుఖీ మోక్షీ భవతి, సౌరిత్యంతే శ్రీవైష్ణవ ఇత్యుచ్యతే తజ్జాపీ
విష్ణురూపీ భవతి, అనుష్టుప్ఛందః, వ్యాఖ్యాస్యే సర్వత్ర సంబుద్ధి రిమాని
త్యుచ్యంతే, దత్తాత్రేయ హరే కృష్ణ ఉన్మత్తానందదాయక, దిగంబర
మునే బాలపిశాచజ్ఞానసాగరే త్యుపనిషత్. అనుష్టుప్ఛంద స్సదాశివ
ఋషిః, దత్తాత్రేయో దేవతా దత్తాత్రేయేతి హృదయే, హరేకృష్ణేతి శీర్షే,
ఉన్మత్తానందేతి శిఖాయామ్, దాయక మున ఇతి కవచే, దిగంబరేతి
చక్షుషి, పిశాచజ్ఞాన సాగర ఇత్యస్త్రే, అనుష్టుభోఽయం మయాఽధీతః,
అబ్రహ్మజన్మదోషాశ్చ ప్రణశ్యంతి సర్వోపకారీ మోక్షీ భవతి య ఏవం
వేదేత్యుపనిషత్. ౧.

ద్వితీయః ఖండః

ఓమితి వ్యాహరే ద్నమో భగవతే దత్తాత్రేయాయ స్మరణ
మాత్రసంతుష్టాయ మహాభయ నివారణాయ మహాజ్ఞానప్రదాయ
చిదానందాత్మనే బాలోన్మత్తపిశాచవేషా యేతి మహాయోగినే అవ
ధూతా యేతి అనసూయానందవర్ధనాయాత్రిపుత్రాయేతి సర్వకామ
ఫలప్రదాయ ఓమితి వ్యాహరే ద్భవబంధమోచనా యేతి హ్రీమితి
[illegible] దా యేతి క్రోమితి వ్యాహరే త్సాధ్యాకర్షణా

యేతి సారితి వ్యాహారే త్సర్వమునిః క్షోభణాయేతి శ్రీమితి వ్యాహారే
న్మహోఽమితి వ్యాహారే చ్చిరం జీవితి వషడితి వ్యాహారే ద్వశీకురు వశీ
కురు వౌషడితి వ్యాహారే దాకర్షయాకర్షయ హుమితి వ్యాహారే
ద్విద్వేషయ విద్వేషయ ఫడితి వ్యాహారే దుచ్చాటయోచ్చాటయ
ఠఠేతి వ్యాహారేత్ స్తంభయ స్తంభయ ఖఖేతి వ్యాహారే న్మారయ మా
రయ నమస్సంపన్నాయ నమస్సంపన్నాయ స్వాహా పోషయ పోషయ
పరమంత్ర పరయంత్ర పరతంత్రాం ఛింధి ఛింధి గ్రహాన్నివారయ
నివారయ వ్యాధిం నివారయ నివారయ దుఃఖం హరయ హరయ దా
రిద్ర్యం విద్రావయ విద్రావయ దేహం పోషయ పోషయ చిత్తం తోష
య తోషయ సర్వమంత్ర సర్వయంత్ర సర్వతంత్ర సర్వపల్లవస్వరూ
పాయేతి ఓం నమశ్శివాయే త్యుపనిషత్ ౨.

తృతీయః ఖండః.

య ఏవం వేద అనుష్టుప్ఛందః సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో
దేవతా ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తిః ద్రామితి కీలకం అష్టమూర్తి
ష్టమంత్రా భవంతి యో నిత్యమధీతే వాయ్వగ్నిసోమాదిత్యబ్రహ్మవిష్ణు
రుద్రైః పూతో భవతి గాయత్ర్యాః శతసహస్రం జప్తో భవతి మహా
రుద్రశతసహస్రజాపీ భవతి ప్రణవాయుతకోటి జప్తో భవతి శతపూ
ర్వాన్ శతోత్తరాన్ పునాతి స పంక్తిపావనో భవతి బ్రహ్మహత్యాది
పాతకైర్ముక్తో భవతి గోహత్యాదిపాతకైర్ముక్తో భవతి తులాపురుషాది
దానైః ప్రపాపానతః పూతో భవతి అశేషపాపాన్ముక్తో భవతి అభ
క్ష్యభక్షణపాపైర్ముక్తో భవతి సర్వమంత్రయోగపారీణో భవతి స ఏ
వ బ్రాహ్మణో భవతి తస్మాచ్ఛిష్యం భక్తం ప్రతిగృహ్ణీయాత్సోఽనంత
పలమశ్నుతే స జీవన్ముక్తో భవతీత్యాహ భగవాన్నారాయణో బ్రహ్మా
ణమిత్యుపనిషత్. ౩.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౨. అథర్వణీయ గారుడోపనిషత్.

శ్లో. విషం బ్రహ్మాతిరిక్తం స్యా దమృతం బ్రహ్మమాత్రకమ్,
బ్రహ్మాతిరిక్తవిషహృ ద్బ్రహ్మమాత్ర ఖగేదహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓం గారుడబ్రహ్మవిద్యాం ప్రవక్ష్యామి యాం బ్రహ్మవిద్యాం నారదాయ ప్రోవాచ నారదో బృహత్సేనాయ బృహత్సేన ఇంద్రాయ ఇంద్రోభరద్వాజాయ భరద్వాజో జీవత్కామేభ్య శ్శిష్యేభ్యః ప్రాయచ్ఛత్, అస్యాః శ్రీమహాగరుడబ్రహ్మవిద్యాయా బ్రహ్మఋషిః, గాయత్రీచ్ఛంద శ్శ్రీభగవా న్మహాగరుడో దేవతా, శ్రీమహాగరుడప్రీత్యర్థే మమ సకలవిషవినాశనార్థే జపే వినియోగః, ఓం నమో భగవతే అంగుష్ఠాభ్యా న్నమః, శ్రీమహాగరుడాయ తర్జనీభ్యాం స్వాహా, పక్షీంద్రాయ మధ్యమాభ్యాం వషట్, శ్రీవిష్ణువల్లభాయ అనామికాభ్యాం హుం, త్రైలోక్య పరిపూజితాయ కనిష్ఠికాభ్యాం వౌషట్, ఉగ్రభయంకర కాలానలరూపాయ కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. స్వస్తికో దక్షిణం పాదం వామపాదంతు కుంచితమ్, ప్రాంజలీకృతదోర్యుగ్మం గరుడం హరివల్లభమ్, అనంతో వామకటకో యజ్ఞసూత్రం తు వాసుకిః, తక్షకః కటిసూత్రంతు హారః కార్కోట ఉచ్యతే, పద్మో దక్షిణ కర్ణేతు మహాపద్మస్తు వామకే, శంఖ శ్శిరః ప్రదేశేతు గుళికస్తు భుజాంతరే, పౌండ్రకాళికనాగాభ్యాం చామరాభ్యాం సువీజితమ్, ఏలాపుత్రక నాగాద్యై స్సేవ్యమానం ముదాన్వితమ్, కపిలాక్షం గరుత్మంతం సువర్ణసదృశప్రభమ్, దీర్ఘబాహుం బృహత్ స్కంధం నాగాభరణభూషితమ్, ఆజానుత స్సువర్ణాభ మాకట్యో స్తుహినప్రభమ్, కుంకుమారుణమా [1]కంఠం శతచంద్రనిభాననం, నీలాగ్రనాసికావక్త్రం సుమహచ్చారుకుండలమ్, దంష్ట్రాకరాళవదనం కిరీటమకుటోజ్జ్వలం, కుంకుమారుణ

[1]సర్వాంగ కుందేందుధవళానన, విష్ణువాహ నమస్తుభ్యం క్షేమం కురు సదా మమ, ఏవం ధ్యాయేత్ త్రిసంధ్యాసు గరుడం నాగభూషణమ్, విషం నాశయతే శీఘ్రం తులరాశి మివానలః, ఓం ఈం ఓన్నమోభగవతే శ్రీమహాగరుడాయ పక్షీంద్రాయ విష్ణువల్లభాయ త్రైలోక్యపరిపూజితాయ ఉగ్రభయంకరకాలానలరూపాయ వజ్రనఖాయ వజ్రతుండాయ వజ్రదంతాయ వజ్రదంష్ట్రాయ వజ్రపుచ్ఛాయ వజ్రపక్షాలక్షిత శరీరాయ ఓం ఈం ఏహ్యేహి శ్రీమహాగరుడాప్రతిహతశాసనాస్మి న్నావిశావిశ దుష్టానాం విషం దూషయ దూషయ స్పృష్టానాం విషం నాశయ నాశయ దందశూకానాం విషం దారయదారయ ప్రలీనం విషం ప్రణాశయ ప్రణాశయ సర్వవిషం నాశయ నాశయ హన హన దహ దహ పచ పచ భస్మీకురు భస్మీకురు హుంఫట్ స్వాహా. చంద్రమండలసంకాశ సూర్యమండలముష్టిక, పృథ్వీమండల ముద్రాంగ శ్రీమహాగరుడవిషం హరహర హుం ఫట్స్వాహా, ఓం క్షిప స్వాహా, ఓంఈం సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషాణాంచ విషరూపిణీ విషదూషిణీ విషశోషిణీ విషనాశినీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విష మంతః ప్రలీనం విషం ప్రణష్టం విషం హతంతే బ్రహ్మణా విషం హత మింద్రస్యవజ్రేణస్వాహా, ఓన్నమోభగవతే మహాగరుడాయ విష్ణువాహనాయ త్రైలోక్యపరిపూజితాయ వజ్రనఖవజ్రతుండాయ వజ్రపక్షాలంకృతశరీరాయ ఏహ్యేహి మహాగరుడవిషం ఛింధిఛింధి ఆవేశయావేశయ హుంఫట్ స్వాహా, సుపర్ణోఽసి గరుత్మాన్ త్రివృత్తే శిరోగాయత్రం, చక్షుస్తోమ ఆత్మా సామ తేతనూ వామదేవ్యం బృహ ద్రథంతరే పక్షౌ యజ్ఞా యజ్ఞీయం పుచ్ఛం ఛందాంస్యంగాని ధిష్ణియా శ్శఫా యజూంషినామ, సుపర్ణోఽసి గరుత్మాం దివంగచ సువఃపత, ఓం ఈం బ్రహ్మవిద్యా మమావాస్యాం పౌర్ణమాస్యాం పురోవాచ సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విషం ప్రణష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, తత్ర్ర్యమ్, యద్యనంతక దూతోఽసి యది వానంతకస్స్వయమ్,

1 సర్వాంగం కుందేందు ధవళాననమ్.

సచరతి సచరతి సత్కారీ మత్కారీ విషనాశి నీవిషదూషిణీ
హాతంవిషం నష్టవిషం హాతమింద్రస్య వజ్రేణ విషంహాతం తే బ్రహ్మణా
విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది వాసుక దూతోఽసి
యదివా వాసుకి స్స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ
విషనాశినీ విషదూషిణీ హాతం విషం నష్టం విషం హాతమింద్ర
స్య వజ్రేణ విషంహాతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా,
యది తక్షకదూతోఽసి యదివా తక్షక స్స్వయమ్, సచరతి సచరతి
తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ హాతం విషం నష్టం విషం
హాత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హాతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ
స్వాహా, యది కర్కోటకదూతోఽసి యది వా కర్కోటక స్స్వ
యమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ
హాతం విషం నష్టం విషం హాతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హాతం తే బ్ర
హ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యదిపద్మకదూతోఽసి యది
వాపద్మకస్స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీమత్కారీ విషనాశినీ
విషదూషిణీ హాతం విషం నష్టం విషం హాత మింద్రస్య వజ్రేణ విషగ్
హాతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణస్వాహా, యది మహాపద్మక
దూతోఽసియదివా మహాపద్మక స్స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ
మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ హాతం విషం నష్టం విషం హాత మింద్రస్య
వజ్రేణవిషం హాతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది
శంఖక దూతోఽసి యదివా శంఖక స్స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కా
రీమత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ హాతం విషం నష్టం
విషం హాత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హాతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య
వజ్రేణ స్వాహా, యది గుళికదూతోఽసి యదివా గుళిక స్స్వయం,
సచరతి సచరతి తత్కారీమత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ
హాతం విషం నష్టం విషం హాత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హాతం తే బ్ర
హ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది పౌండ్రకాళికదూతోఽసి
యదివా పౌండ్రకాళికస్స్వయం, సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ
విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ హాతం విషం నష్టం విషం హాత
మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హాతం తేబ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వా

హా, యది నాగకదూతోఽసి యదివా నాగక స్స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారి మత్కారి విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ, హతం విషం నష్టం విషం హత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది లూతానాం ప్రలూతానాం యది వృశ్చికానాం యది ఘోటకానాం యది స్థావరజంగమానాం సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశిని విషదూషిణీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విషం హత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, అనంతవాసుకితక్షకకార్కోటక పద్మకమహాపద్మక శంఖగుళిక పౌండ్ర కాళికనాగక ఇత్యేషాం దివ్యానాం మహానాగానాం మహానాగాదిరూపాణాం విషతుండానాం విషదంష్ట్రిణాం విషాంగానాం విష పుచ్ఛానాం విశ్వచారిణాం వృశ్చికానాం లూతానాం ప్రలూతానాం మూషికాణాం గృహగౌళికానాం గృహగోధికానాం ఘ్రుణాసానాం గృహగిరిగహ్వర కాలానల వల్మీకోద్భూతానాం తార్ణానాం పార్ణానాం కాష్ఠదారువృక్షకోటరలతానాం మూలత్వగ్దారుని ర్యాసపత్ర పుష్పఫలోద్భూతానాం దుష్టకీట కపిశ్వానమార్జారజంబుక వ్యాఘ్రవరాహాణాం జరాయుజాండజోద్భిజ్జస్వేదజానాం శస్త్రబాణక్షతస్ఫోట వ్రణ మహావ్రణ కృతానాం కృత్రిమాణా మన్యేషాం భూతభేతాళకూశ్మాండ పిశాచప్రేత రాక్షస యక్షభయప్రదానాం విషతుండదంష్ట్రిణాం విషాంగానాం విష పుచ్ఛానాం విషాణాం విషరూపిణీ విషదూషిణీ విషశోషిణీ విషనాశినీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విష మంతః ప్రలీనం విషం ప్రణష్టం విషం హతన్తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, య ఇమాం బ్రహ్మవిద్యా మమావాస్యాం పఠేచ్ఛృణుయా ద్వా యావజ్జీవం నహింసంతి సర్పాః, అష్టౌ బ్రాహ్మణా న్గ్రాహయిత్వా తృణేన మోచయేచ్ఛతం బ్రాహ్మణా న్గ్రాహయిత్వా చక్షుషా మోచయే త్సహస్రం బ్రాహ్మణా న్గ్రాహయిత్వా మనసా మోచయే త్సర్పా న్జలేన ముంచతి తృణే నముంచతి కాష్ఠాన్ముంచతీ త్యాహ భగవా న్బ్రహ్మేత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి గారుడోపనిష త్సమాప్తా. ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౧౦౩. యాజుషీయ కలిసంతారణోపనిషత్.

శ్లో. యద్దివ్యనామస్మరతాం సంసారో గోష్పదాయతే,
సా నవ్యభక్తిర్భవతి తద్రామ పదమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవత్వితి శాంతిః.

ద్వాపరాంతే నారదో బ్రహ్మాణం జగామ కథం భగవన్ గాం పర్యటన్ కలిం సంతరేయ మితి స హోవాచ బ్రహ్మా సాధు పృష్టోఽస్మి సర్వశ్రుతిరహస్యం గోప్యం తచ్ఛృణు యేన కలిసంసారం తరిష్యసి భగవత ఆదిపురుషస్య నారాయణస్య నామోచ్చారణమాత్రేణ నిర్ధూతకలిర్భవతి నారదః పునః పప్రచ్ఛ తం నామ కిమితి స హోవాచ హిరణ్యగర్భః హరే రామ హరే రామ రామ రామ హరే హరే, హరే కృష్ణ హరే కృష్ణ కృష్ణ కృష్ణ హరే హరే, ఇతి షోడశకం నామ్నాం కలికల్మష నాశనమ్, నాతః పరతరోపాయః సర్వవేదేషు దృశ్యత ఇతి, షోడశకలావృతస్య జీవస్యావరణవినాశనమ్, తతః ప్రకాశతే పరం బ్రహ్మ మేఘాపాయే రవిరశ్మి మండలీ వేతి పునర్నారదః పప్రచ్ఛ భగవన్ కోఽస్య విధిరితి తం హోవాచ నాస్య విధిరితి సర్వదా శుచిరశుచిర్వా పఠన్ బ్రాహ్మణః సలోకతాం సమీపతాం సరూపతాం సాయుజ్యతా మేతి యదాఽస్య షోడశికస్య సార్ధత్రికోటిర్జపతి తదా బ్రహ్మహత్యాం తరతి తరతి వీరహత్యాం స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి వృషలీగమనాత్పూతో భవతి పితృదేవ మనుష్యాణామపకారాత్పూతో భవతి సర్వధర్మపరిత్యాగ పాపాత్సద్యశ్శుచితామాప్నుయాత్. సద్యో ముచ్యతే సద్యో ముచ్యత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవత్వితి శాంతిః.

ఇతి కలిసంతారణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౪. సామవేదీయ జాబాల్యుపనిషత్.

శ్లో. జాబాల్యుపనిషద్వేద్య పరతత్త్వ స్వరూపకమ్,
పారమైశ్వర్య విభవ రామచంద్రపదం భజే
ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

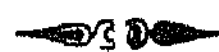
ఓం. అథహైనం భగవంతం జాబాలిం పైప్పలాదిః పప్రచ్ఛ, భగవన్మే బ్రూహి పరమతత్త్వరహస్యమ్, కిం తత్త్వం కో జీవః కః పశుః క ఈశానః, కో మోక్షోపాయ ఇతి సతం హోవాచ, సాధు పృష్టం సర్వం నివేదయామి, యథా జ్ఞాత మితి, పున స్సతమువాచ, కుత స్త్వయా జ్ఞాత మితి పున స్సత మువాచ, షడాననా దితి పున స్సత మువాచ, తేనాథ కుతో జ్ఞాత మితి పున స్సత మువాచ, తే నేశానా దితి, పున స్సతమువాచ, కథం తస్మాత్తేన జ్ఞాత మితి, పున స్సత మువాచ, తదుపాసనా దితి, పున స్సత మువాచ, భగవన్కృపయా మే రహస్యం సర్వం నివేదయేతి సతేన పృష్ట స్సర్వం నివేదయామాస తత్త్వమ్, పశుపతి రహంకారావిష్ట స్సంసారీజీవ స్సఏవ పశుః, సర్వజ్ఞపంచకృత్యసంపన్న స్సర్వేశ్వర ఈశః పశుపతిః, కే పశవ ఇతి పున స్సత మువాచ, జీవాః పశవ ఉక్తాః తత్పతిత్వా త్పశుపతి స్సపున స్తం హోవాచ, కథం జీవాః పశవ ఇతి కథం తత్పతిరితి సత మువాచ యథా తృణాశినో వివేకహీనాః పరప్రేష్యాః కృష్యాది కర్మసు నియుక్తా స్సకల దుఃఖసహా స్స్వస్వామిబధ్యమానా గవాదయః పశవః, యథా తత్స్వామిన ఇవ సర్వజ్ఞ ఈశః పశుపతిః, తజ్జ్ఞానం కేనోపాయేన జాయతే పున స్స తమువాచ విభూతిధారణా దేవ, తత్ప్రకారః కథ మితి కుత్రకుత్ర ధార్యమ్, పునస్సత మువాచ, సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రై ర్భస్మ సంగృహ్యాగ్నిరితి భస్మే త్యనే నాభిమంత్ర్య మానస్తోక ఇతి సముధృత్య జలేన సంసృజ్య త్ర్యాయుషమితి శిరోలలాట వక్షస్స్కంధేష్వితి తిసృభి స్త్ర్యాయుషై స్త్ర్యంబకై స్తిస్రో

రేఖాః ప్రకుర్వీత ప్రతి మేత చ్ఛాంభవం సర్వేషు వేదేషు వేదవాదిభి రుక్తం భవతి తత్సమాచరే న్ముముక్షు ర్న పునర్భవాయ, అథ సన త్కుమారః ప్రమాణం పృచ్ఛతి త్రిపుండ్రధారణస్య త్రిధా రేఖా ఆలలాటా దాచక్షుషో రాభ్రువో ర్మధ్యతశ్చ, యాస్య ప్రథమా రేఖా సా గార్హపత్య శ్చాకారో రజో భూర్లోక స్స్వాత్మా క్రియాశక్తి ఋగ్వేదః ప్రాతస్సవనం ప్రజాపతిర్దేవో దేవతేతి యాస్య ద్వితీయా రేఖా సా దక్షి ణాగ్ని రుకార స్సత్త్వ మంతరిక్ష మంతరాత్మా చేచ్ఛాశక్తి ర్యజుర్వేదో మాధ్యందినం సవనం విష్ణుర్దేవో దేవతేతి యాస్య తృతీయా రేఖా సాహ వనీయో మకార స్తమో ద్యౌర్లోకః పరమాత్మా జ్ఞానశక్తి స్సామవేద స్తృతీయసవనం మహాదేవో దేవతేతి త్రిపుండ్రం భస్మనా కరోతి యో విద్వా న్బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో యతి ర్వా స మహాపాత కోప పాతకేభ్యః పూతో భవతి స సర్వా న్వేదా నధీతో భవతి స సర్వాం దేవా న్ధ్యాతో భవతి స స ర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, సకలరుద్ర మంత్రజాపీ భవతి న స పునరావర్తతే న స పునరావర్తత ఇతి ఓం సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః

ఇతి జాబాల్యుపనిషత్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౫. ఋగ్వేదీయ సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్.

శ్లో. సౌభాగ్య కైవల్యలక్ష్మీ విద్యావేద్యసుఖాకృతీ,
త్రిపా న్నారాయణానంద రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

అథ భగవంతం దేవా ఊచుః.—హే భగవ న్నః కథయ సౌభా గ్యలక్ష్మీవిద్యాం తథే త్యవోచత్, భగవా నాదినారాయణః, సర్వే దేవా యూయం సావధాన [1]మనసో భూత్వా శృణుత, తురీయరూపాం

తురీయాతీతాం సర్వోత్కటాం సర్వమంత్రాసనగతాం పీఠోపపీఠదేవతా
పరివృతాం చతుర్భుజాం శ్రియం హిరణ్యవర్ణామితి పంచదశర్గ్భిర్ధ్యా
యేత్. అథ పంచదశర్గాత్మకస్య శ్రీసూక్తస్యానందకర్దమచిక్లీతేందిరాసుతా ఋషయః, శ్రీరిత్యాద్యా ఋచః, చతుర్దశానామృచా
మానందాద్యృషయః, హిరణ్యవర్ణామిత్యాద్యృక్త్రయస్యానుష్టుప్ఛందః, కాంసోస్మీత్యస్య బృహతీ ఛందః, తదన్యయోర్ద్వయోస్త్రిష్టుప్ఛందః, అనుష్టుప్పునరష్టకస్య, శేషస్య ప్రస్తారపఙ్క్తిః, శ్రీరగ్నిర్దేవతా,
హిరణ్యవర్ణామితి బీజమ్, కాం సోస్మీతి శక్తిః, హిరణ్మయీ చంద్రా
రజతస్రజా హిరణ్యా స్రజా హిరణ్యా హిరణ్యవర్ణేతి ప్రణవాదినమోంతైశ్చతుర్థ్యంతైరంగన్యాసః, అథవక్త్రత్రయైరంగన్యాసః, మస్తలోచన
శ్రుతిఘ్రాణవదనకంఠబాహుద్వయహృదయనాభిగుహ్యపాయూరుజాను
జంఘేషు శ్రీసూక్తైరేవ క్రమశో న్యసేత్. అరుణకమలసంస్థా తద్రజః
పుంజవర్ణా కరకమలధృతేష్టాభీతియుగ్మాంబుజా చ, మణిముకుటవిచిత్రా
లంకృతా కల్పజాలైః సకలభువనమాతా సంతతం శ్రీః శ్రియై నః,
తత్పీఠకర్ణికాయాం ససాధ్యం శ్రీబీజమ్, వస్వాదిత్యకలాపద్మేషు శ్రీసూ
క్తగతార్థార్ధర్చా తద్బహిర్యశుచిరితి మాతృకయా చ శ్రియమ్, యం
త్రాంగదశకంచ విలిఖ్య శ్రియమావాహయేత్, అంగైః ప్రథమా
వృతిః, పద్మాదిభిర్ద్వితీయా, లోకేశైస్తృతీయా, తదాయుధైస్తురీయా
వృతిర్భవతి, శ్రీసూక్తైరావాహనాదిషోడశసహస్రజపః, సౌభాగ్యలక్ష్మ్యై
కాక్షర్యా భృగు [1]నృచద్గాయత్రీ శ్రియో ఋష్యాదయః, శమితి బీజ
శక్తిః శ్రామిత్యాది షడంగమ్, భూయాద్భూయో ద్విపద్మాభయవరద
కరా తప్తకార్తస్వరాభా శుభ్రాభ్రాభేభయుగ్మద్వయకరధృతకుంభాద్భి
రాసిచ్యమానా, రత్నౌఘాబద్ధమౌలిర్విమలతరదుకూలార్తవాలేపనా
ఢ్యా పద్మాక్షీ పద్మనాభోరసి కృతవసతిః పద్మగా శ్రీః శ్రియై నః, తత్పీ
ఠమ్, అష్టపత్రం వృత్తత్రయం ద్వాదశరాశిఖండం చతురశ్రం
రమాపీఠం భవతి, కర్ణికాయాం ససాధ్యం శ్రీబీజమ్, విభూతి
రున్నతిః కాంతిః సృష్టిః కీర్తిః సన్నతిః వ్యుష్టిరుత్కృష్టిరృద్ధిరితి
ప్రణవాది నమోంతైశ్చతుర్థ్యంతైర్నవశక్తిం యజేత్, అంగైః

1 నిచృ.

ప్రథమా ప్రతిః వాసుదేవాదిద్వితీయా బాలక్యాది తృతీయా ఇంద్రా
దిభి శ్చతుర్థీ భవతి, ద్వాదశలక్షజపః, శ్రీర్లక్ష్మీ ర్వరదా విష్ణుపత్నీ వ
సుప్రదా హిరణ్యరూపా స్వర్ణమాలినీ రజతస్రజా స్వర్ణప్రభా స్వర్ణ
ప్రాకార పద్మవాసినీ పద్మహస్తా పద్మప్రియా ముక్తాలంకారా చంద్రా
సూర్యా బిల్వప్రియా ఈశ్వరీ భుక్తి ర్ముక్తి ర్విభూతి ర్ఋద్ధి స్సమృద్ధిః
కృష్టిః పుష్టి ర్ధనదా ధనేశ్వరీ శ్రద్ధా భోగినీ భోగదా సావిత్రీ ధాత్రీ
విధాత్రీ త్యాది ప్రణవాదినమోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతా మంత్రాః, ఏకా
క్షరవదంగాది పీఠమ్, లక్షజపః, దశాంశం తర్పణమ్, శతాంశం హవ
నమ్, సహస్రాంశం ద్విజతృప్తిః, నిష్కామానామేవ శ్రీవిద్యాసిద్ధిః, న
కదాపి సకామానా మితి.

అథ హైనాం దేవా ఊచు స్తురీయయా మాయయా నిర్దిష్టం
తత్త్వం బ్రూహీతి తథేతి సా హోవాచ, యోగేన యోగో జ్ఞాతవ్యో
యోగో యోగా త్ప్రవర్ధతే యో ప్రమత్తస్తు యోగేన స యోగీరమ
తే చిరమ్, సమాప్య నిద్రాం సుజీర్ణేఽల్పభోజీ శ్రమత్యాజ్యబాధే
వివిక్తే ప్రదేశే, సదాఽఽసీత నిస్తృష్ణ ఏష ప్రయత్నోఽథవా ప్రాణ
రోధో నిజాభ్యాస మార్గాత్. వక్త్రేణాపూర్య వాయుం హుతవహనిల
యేఽపాన మాకృష్య ధృత్వా స్వాంగుష్ఠాద్యంగులీభి ర్వరకరతలయో
షడ్భి రేవం నిరుధ్య, శ్రోత్రే నేత్రే చ నాసాపుట యుగళమథోఽనేన
మార్గేణసమ్య క్పశ్యంతి ప్రత్యయాంశం ప్రణవబహువిధధ్యానసంలీన
చిత్తాః, శ్రవణముఖ నయన నాసా నిరోధనేనైవ కర్తవ్యమ్, శుద్ధ
సుషుమ్నాసరణౌ స్ఫుట మమలం శ్రూయతే నాదః, విచిత్ర ఘోషసం
యుక్తాఽనాహతే శ్రూయతే ధ్వనిః, దివ్యదేహశ్చ తేజస్వీ దివ్యగం
ధోఽప్యరోగవాన్, సంపూర్ణహృదయ శ్శూన్యే త్వారంభే యోగ
వాన్ భవేత్, ద్వితీయాం విఘటీకృత్య వాయు ర్భవతి మధ్యగః,
దృఢాసనో భవే ద్యోగీ పద్మాద్యాసనసంస్థితః, విష్ణుగ్రంథే స్తతో భేదా
త్పరమానందసంభవః, అతిశూన్యో విమర్దశ్చ భేరీశబ్ద స్తతో భవేత్,
తృతీయాం యత్నతో భిత్త్వా నినాదో మర్దళ ధ్వనిః, మహాశూన్యం
తతో యాతి సర్వసిద్ధిసమాశ్రయమ్, చిత్తానందం తతో భిత్త్వా సర్వ
పీఠగతానిలః నిష్పత్తౌ వైష్ణవ శ్శబ్దః క్వణతీతి క్వణో భవేత్, ఏకీభూతం

తదా చిత్తం సనకాదిమునీడితమ్, అంతేఽనంతం సమారోప్య ఖండే ఖండం సమర్పయేత్, భూమానం ప్రకృతిం ధ్యాత్వా కృతకృత్యోఽమృతో భవేత్, యోగేన యోగం సంరోధ్య భావం భావేన చాంజసా, నిర్వికల్పం పరం తత్త్వం సదా భూత్వా పరం భవేత్, అహం భావం పరిత్యజ్య జగద్భావ మనీదృశమ్, నిర్వికల్పస్థితో విద్వాన్ భూయో నాప్యనుశోచతి, సలిలే సైంధవం యద్వ త్సామ్యం భవతి యోగతః, తథాఽఽత్మమనసో రైక్యం సమాధి రభిధీయతే, యదా సంక్షీయతే ప్రాణో మానసంచ ప్రలీయతే, తదా సమరసత్వం యత్ సమాధి రభిధీయతే, యత్సమత్వం తయో రత్ర జీవాత్మపరమాత్మనోః, సమస్తనష్టసంకల్ప స్సమాధి రభిధీయతే, ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం నిరామయమ్, సర్వశూన్యం నిరాభాసం సమాధి రభిధీయతే, స్వయ ముచ్చలితే దేహే దేహీ నిత్యం సమాధినా, నిశ్చలం తం విజానీయా త్సమాధి రభిధీయతే, యత్రయత్ర మనో యాతి తత్రతత్ర పరం పదమ్, తత్రతత్ర పరం బ్రహ్మ సర్వత్ర సమవస్థితమితి, అథ హైనం దేవా ఊచు ర్నవ చక్ర వివేక మనుబ్రూహీతి తథేతి స హోవాచ, ఆధారే బ్రహ్మచక్రం త్రిరావృత్తి [1]భంగిమండలాకారం తత్ర మూలకందే శక్తిః, పావకాకారం ధ్యాయే త్తత్రైవ కామరూపపీఠం సర్వకామఫలప్రదం భవతి, ఇత్యాధారచక్రమ్, ద్వితీయం స్వాధిష్ఠానచక్రం షడ్దళం తన్మధ్యే పశ్చిమాభిముఖం లింగం ప్రవాళాంకురసదృశం ధ్యాయే త్తత్రైవోడ్యాణపీఠం జగదాకర్షణసిద్ధిదం భవతి, తృతీయం నాభిచక్రం పంచావర్తం సర్పకుటిలాకారం తన్మధ్యే కుండలినీం బాలార్కకోటిప్రభమ్, [2]తనుమధ్యాం ధ్యాయేత్, సామర్థ్యశక్తి స్సర్వసిద్ధిప్రదా భవతి, మణిపూరకచక్రం హృదయచక్ర మష్టదళ మధోముఖమ్, తన్మధ్యే జ్యోతిర్మయ లింగాకారం ధ్యాయేత్, సైవ హంసకళా సర్వప్రియా సర్వలోకవశ్యకరీ భవతి, కంఠచక్రం చతురంగులం తత్ర వామే ఇడా చంద్రనాడీ దక్షిణే పింగళా సూర్యనాడీ, తన్మధ్యే సుషుమ్నాం శ్వేతవర్ణాం ధ్యాయేత్, య ఏవం వేదానాహతసిద్ధిదా భవతి, తాలుచక్రం తత్రామృతధారాప్రవాహః

---

1 గx 2 తటిత\ని\భాం.

ఘంటికా లింగం మూలచక్రరంధ్రే రాజదంతావలంబినీ వివరం దశ మ[1]ద్వారం తత్ర శూన్యం ధ్యాయే చ్చిత్తలయం భవతి, సప్తమం భ్రూచక్ర మఙ్గుష్ఠమాత్రం తత్ర జ్ఞాననేత్రం దీపశిఖాకారం ధ్యాయేత్, తదేవ కపాలకందం వాక్సిద్ధిదం భవతి ఆజ్ఞాచక్రమష్టమమ్, బ్రహ్మరంధ్రం నిర్వాణచక్రం, తత్ర సూచికాగ్రేహేతిరం ధూమ్రశిఖాకారం ధ్యాయేత్, తత్ర జాలంధరపీఠం మోక్షప్రదం భవతి, ఇతిపరబ్రహ్మచక్రమ్, నవమమాకాశ చక్రం తత్ర షోడశ దళపద్మమూర్ధ్వముఖమ్, తన్మధ్యకర్ణికా త్రికూటాకారం తన్మధ్యే ఊర్ధ్వశక్తికాం పశ్యన్ ధ్యాయేత్తత్రైవ పూర్ణగిరిపీఠం సర్వేచ్ఛాసిద్ధి సాధనం భవతి. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషదం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవ, స వాయుపూతో భవతి, స సకలధనధాన్యసత్పుత్రకళత్రహయభూగజపశుమహిషీదాసీదాసయోగజ్ఞానవాన్ భవతి, న స పునరావర్తతే నసపునరావర్తత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః.
ఇతి సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిష త్సమాప్తా.
ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౬. ఋగ్వేదీయ సరస్వతీరహస్యోపనిషత్.

శ్లో. ప్రతియోగి వినిర్ముక్త బ్రహ్మావిద్యైకగోచరమ్,
అఖండనిర్వికల్పాత్తం రామచంద్రపదం భజే

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం ఋషయో హవై భగవంత మాశ్వలాయనం సంపూజ్య పప్రచ్ఛుః కేనోపాయేన తత్ జ్ఞానం తత్పదార్థావభాసకమ్, యదుపాసనయా తత్త్వం జానాసి భగవ న్వద,సరస్వతీ దశ శ్లోక్యా స ఋచా బీజమిశ్రయా, స్తుత్వా జప్త్వా పరాం సిద్ధి మలభం మునిపుఙ్గవాః, ఋషయ

---

1 నాగశారం.

ఊచుః — కథం సారస్వతప్రాప్తిః కేనధ్యానేన సువ్రత, మహాసరస్వతీ యేన తుష్టాభగవతీ వద, సహోవాచా శ్వలాయనః, అస్య శ్రీ సరస్వతీ దశ శ్లోకీ మహామంత్రస్యా అహ మాశ్వలాయనఋషిః, అనుష్టుప్ఛందః, శ్రీవాగీశ్వరీ దేవతా, యద్వాగితి బీజమ్, దేవీం వాచమితి శక్తిః, ప్రణో దేవీతి కీలకమ్, వినియోగ స్తత్ప్రీత్యర్థే, శ్రద్ధా మేధా ప్రజ్ఞా ధారణా వాగ్దేవతా మహాసరస్వతీ త్యేతై రంగన్యాసం. నీహారహారఘనసారసుధాకరాభాం కల్యాణదాం కనకచంపకదామభూషామ్, ఉత్తుంగ పీనకుచకుంభమనోహరాంగీం వాణీం నమామి మనసా వచసాం విభూత్యై. ఓం ప్రణో దేవీ త్యస్యమంత్రస్య, భరద్వాజ ఋషిః, గాయత్రీ ఛందః, శ్రీ సరస్వతీ దేవతా ప్రణవేన బీజ శక్తి కీలకమ్, ఇష్టార్థే వినియోగః, మంత్రేణ న్యాసః, యా వేదాంతార్థతత్త్వైకస్వరూపా పరమార్థతః, నామరూపాత్మనా వ్యక్తా సా మాంపాతు సరస్వతి ఓం ప్రణో దేవీ సరస్వతీ వాజేభి ర్వాజినీవతీ, ధీనా మవిత్ర్యవతు. ౧. ఆనోదివఇతి మంత్రస్య అత్రిఋషిః త్రిష్టుప్ఛందః సరస్వతీ దేవతా, హ్రీమితిబీజశక్తికీలకం ఇష్టార్థేవినియోగః, మంత్రేణ న్యాసః, యా సాంగోపాఙ్గవేదేషు చతుర్ష్వేకైవ గీయతే, అద్వైతా బ్రహ్మణ శ్శక్తి స్సామాం పాతు సరస్వతీ, హ్రీం, ఆనోదివో బృహతః పర్వతాదా సరస్వతీ, యజతా గంతుయజ్ఞమ్, హవం దేవీ జుజుషాణా ఘృతాచీ శగ్మా న్నోవాచ ముశతీ శృణోతు. ౨. పావకానఇతి మంత్రస్య మధు[1]చ్ఛందా ఋషిః, గాయత్రీ చ్ఛందః, సరస్వతీదేవతా శ్రీమితిబీజశక్తికీలకమ్ ఇష్టార్థే వినియోగః, మంత్రేణ న్యాసః, యావర్ణపదవాక్యార్థ స్వరూపేణైవ వర్తతే, అనాదినిధనానంతా సామాం పాతు సరస్వతీ, శ్రీం, పావకాన స్సరస్వతీ వాజేభి ర్వాజినీవతీ, యజ్ఞం వష్టు ధియా వసుః ౩ చోదయిత్రీతి మంత్రస్య మధు[1]చ్ఛందాఋషిః, గాయత్రీ ఛందః, సరస్వతీ దేవతా, బ్లూమితి బీజ శక్తి కీలకం మంత్రేణన్యాసః. అధ్యాత్మ మధిదైవఞ్చ దేవానాం సమ్యగీశ్వరీ, ప్రత్యగాస్తేవదంతీ యా సామాంపాతు సరస్వతీ బ్లూం, చోదయిత్రీ సూనృతానాం చేతంతీ సుమతీనాం, యజ్ఞం దధేసరస్వతీ. ౪.

---

1 చ్ఛంద.

మహో అర్ణేతి మన్త్రస్య, మధు[1]చ్ఛందా ఋషిః, గాయత్రీ ఛన్దః,
సరస్వతీ దేవతా సౌరితి బీజశక్తికీలకం ఇష్టార్థే వినియోగః మన్త్రేణ న్యా
సః అన్తర్యామ్యాత్మనా విశ్వం త్రైలోక్యం యా నియచ్ఛతి, రుద్రాది
త్యాదిరూపస్థా యస్యామావేశ్య తాం పునః, ధ్యాయన్తి సర్వరూపైకా
సా మాం పాతు సరస్వతీ. సౌః- మహో అర్ణః సరస్వతీ ప్రచేతయతి కే
తునా ధియో విశ్వా విరాజతి ౪. చత్వారి వాగితి మన్త్రస్య ఉచ
థ్య పుత్ర ఋషిః, త్రిష్టుప్ఛన్ద స్సరస్వతీ దేవతా, ఐమితి బీజశక్తికీల
కం మన్త్రేణ న్యాసః, యా ప్రత్యగ్దృష్టిభిర్జీవై ర్వ్యజ్యమానానుభూయ
తే, వ్యాపినీ జ్ఞప్తిరూపైకా సా మాం పాతు సరస్వతీ ఐం-చత్వారి
వాక్పరిమితా పదాని తాని విదు ర్బ్రాహ్మణా యే మనీషిణః, గుహా
త్రీణి నిహితా నేఙ్గయన్తి తురీయం వాచో మనుష్యా వదన్తి ౫. య
ద్వాగ్వదన్తీతి మన్త్రస్య, భార్గవ ఋషిః, త్రిష్టుప్ఛన్దః, సరస్వతీ
దేవతా క్లీమితి బీజశక్తికీలకం మన్త్రేణ న్యాసః. నామజాత్యాదిభిర్భే
దై రష్టధా యా వికల్పితా, నిర్వికల్పాత్మనా వ్యక్తా సా మాం పాతు సర
స్వతీ. క్లీం- యద్వాగ్వదన్త్యవిచేతనాని రాష్ట్రీ దేవానాం నిషసాద
మన్ద్రా, చతస్ర ఊర్జం దుదుహే పయాంసి క్వస్విదస్యాః పరమం జగా
మ ౬ దేవీం వాచమితి మన్త్రస్య, భార్గవ ఋషిః, త్రిష్టుప్ఛన్దః. సర
స్వతీ దేవతా, సౌరితి బీజశక్తికీలకం మన్త్రేణ న్యాసః. వ్యక్తావ్యక్తగిర
స్సర్వే [2]వేదాద్యా వ్యాహరన్తి యాం, సర్వకామదుఘా ధేను స్సా
మాం పాతు సరస్వతీ. సౌః- దేవీం వాచమజనయన్త దేవా స్తాం విశ్వ
రూపాః పశవో వదన్తి, సా నో మన్ద్రేష మూర్జం దుహానా ధేనుర్వా
గస్మా నుపసుష్టుతైతు. ౭. ఉతత్వ ఇతి మన్త్రస్య, బృహస్పతి ఋషిః.
త్రిష్టుప్ఛన్దః, సరస్వతీ దేవతా, సమితి బీజశక్తికీలకం మన్త్రేణ న్యాసః,
యాం విదిత్వాఖిలం బన్ధం నిర్మథ్యాఖిలవర్త్మనా, యోగీ యాతి పరం
స్థానం సా మాం పాతు సరస్వతీ సం-ఉత త్వః పశ్య న్న దదర్శ వాచ
ముత త్వశ్శృణ్వ న్న శృణో త్యేనామ్, ఉతో త్వస్మై తన్వం విసస్రే
జాయేవ పత్య ఉశతీ సువాసాః. ౮. అమ్బితమ ఇతి మన్త్రస్య, గృత్స
మద ఋషిః, అనుష్టుప్ఛన్దః, సరస్వతీ దేవతా, ఐమితి బీజశక్తికీలకం

1 ఛన్ద. 2 దేవాద్యాః.

మాత్రేణ న్యాసః, నామరూపాత్మకం సర్వం యస్యామావేశ్యతాం పునః,
ధ్యాయంతి బ్రహ్మరూపైకా సామాం పాతు సరస్వతీ. ౯.–అంబితమే
నదీతమే దేవితమే సరస్వతీ అప్రశస్తా ఇవ స్మసి ప్రశస్తిమంబ నస్కృధి.
౧౦. చతుర్ముఖముఖాంభోజవనహంసవధూర్మమ, మానసే రమతాం ని
త్యంసర్వశుక్లా సరస్వతీ,నమస్తే శారదే దేవి కాశ్మీరపురవాసిని, త్వామ
హం ప్రార్థయే నిత్యం విద్యాదానంచ దేహి మే, అక్షసూత్రాంకుశధ
రా పాశపుస్తకధారిణీ,ముక్తాహారసమాయుక్తా వాచి తిష్ఠతు మే సదా,
కమ్బుకంఠీ సుతామ్రోష్ఠీ సర్వాభరణభూషితా, మహాసరస్వతీ దేవీ జిహ్వా
గ్రే సన్నివేశ్యతామ్, యా శ్రద్ధా ధారణా మేధా వాగ్దేవీ విధివల్లభా,
భక్తజిహ్వాగ్రసదనా శమాదిగుణదాయినీ, నమామి యామినీ నాథ
లేఖాలంకృత కుంతలామ్,భవానీం భవసంతాపనిర్వాపణ సుధానదీమ్,
యః కవిత్వం నిరాతంకం భుక్తిముక్తీచ వాంఛతి, సోభ్యర్చ్యైనాం దశ
శ్లోక్యా నిత్యం స్తౌతి సరస్వతీమ్, తస్యైవం స్తువతో నిత్యం సమభ్యర్చ్య
సరస్వతీమ్, భక్తిశ్రద్ధాభియుక్తస్య షాణ్మాసాత్ప్రత్యయో భవేత్, తతః
ప్రవర్తతే వాణీ స్వేచ్ఛయా లలితాక్షరా, గద్యపద్యాత్మకైశ్శబ్దైరప్ర
మేయైర్వివక్షితైః, అశ్రుతో బుధ్యతే గ్రంథః ప్రాయస్సారస్వతః కవిః,
ఇత్యేవం నిశ్చయంవిప్రాస్సా హోవాచ సరస్వతీ,ఆత్మవిద్యామయాలబ్ధా
బ్రహ్మణైవ సనాతనీ, బ్రహ్మత్వం మే సదా నిత్యం సచ్చిదానందరూపతః,
ప్రకృతిత్వం తత స్సృష్టం సత్త్వాదిగుణసామ్యతః, సత్యే వాభాతిచి
చ్ఛాయా దర్పణే ప్రతిబింబవత్, తేన చిత్ప్రతిబింబేన త్రివిధా భాతిసా
పునః, ప్రకృత్యవచ్ఛిన్నతయా పురుషత్వం పునశ్చ తే,శుద్ధసత్త్వప్రధానా
యాంమాయాయాం బింబితో హ్యజః,సత్త్వప్రధానా ప్రకృతిర్మాయేతి
ప్రతిపాద్యతే,సామాయా స్వవశోపాధిస్సర్వజ్ఞస్యేశ్వరస్య హి,వశ్య
మాయత్వమేకత్వం సర్వజ్ఞత్వంచ తస్యతు, సాత్త్వికత్వాత్సమష్టిత్వా
త్సాక్షిత్వాజ్జగతామపి, జగత్కర్తుమకర్తుం వా చాన్యథా కర్తు

మీశతే, యస్త్వీశ్వర ఇత్యుక్త స్సర్వజ్ఞత్వాదిభిర్గుణైః, శక్తిద్వయం హి మాయాయా విక్షేపావృతిరూపకం, విక్షేపశక్తిర్లింగాది బ్రహ్మాండాంతం జగత్సృజేత్, అంతర్దృగ్దృశ్యయోర్భేదం బహిశ్చ బ్రహ్మసర్గయోః, ఆవృణోత్యపరా శక్తిస్సా సంసారస్య కారణమ్, సాక్షిణః పురతో భాతం లింగదేహేన సంయుతమ్, చితిచ్ఛాయాసమావేశాజ్జీవస్స్యాద్వ్యావహారికః, అస్య జీవత్వమారోపాత్సాక్షిణ్యప్యవభాసతే, ఆవృతౌ తు వినష్టాయాం భేదే భాతే ప్రయాతి తత్, తథా సర్గబ్రహ్మణోశ్చ భేదమావృత్య తిష్ఠతి, యా శక్తిస్తద్వశాద్బ్రహ్మ వికృతత్వేన భాసతే, అత్రాప్యావృతినాశేన విభాతి బ్రహ్మసర్గయోః, భేదస్తయోర్వికారస్స్యాత్సర్గే న బ్రహ్మణి క్వచిత్, అస్తి భాతి ప్రియం రూపం నామ చేత్యంశపంచకమ్, ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్రూపం తతో ద్వయమ్, ఉపేక్ష్య నామరూపే ద్వే సచ్చిదానందతత్పరః, సమాధిం సర్వదా కుర్యాద్ధృదయే వాథవా బహిః, సవికల్పో నిర్వికల్పస్సమాధిర్ద్వివిధో హృది, దృశ్యశబ్దానుభేదేన సవికల్పః పునర్ద్విధా, కామాద్యాశ్చిత్తగా దృశ్యాస్తత్సాక్షిత్వేన చేతనమ్, ధ్యాయేద్దృశ్యానువిద్ధోయం సమాధిస్సవికల్పకః, అసంగస్సచ్చిదానందస్స్వప్రభో ద్వైతవర్జితః, అస్మీతి శబ్దవిద్ధోయం సమాధిస్సవికల్పకః, స్వానుభూతిరసావేశాద్దృశ్యశబ్దానుపేక్షితః, నిర్వికల్పసమాధిస్స్యాన్నివాతస్థిత దీపవత్. [1]హృదివా బాహ్యదేశేఽపి యస్మిన్ కస్మింశ్చ వస్తుని, సమాధిరాద్యస్సన్మాత్రాన్నామరూపపృథక్కృతిః, స్తబ్ధీభావో రసాస్వాదాత్తృతీయః పూర్వవన్మతః, ఏతైస్సమాధిభిష్షడ్భిర్నయేత్కాలం నిరంతరమ్, దేహాభిమానే గళితే విజ్ఞాతే పరమాత్మని, యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్ర తత్ర పరామృతమ్, భిద్యతే హృదయగ్రంథి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, మయి జీవత్వ

1 హృదీవ.

మీమాంశత్వం కల్పితంవస్తుతో నహి, ఇతి యస్తు విజానాతి సముక్తో నాత్ర సంశయ ఇత్యుపనిషత్.

ఇతి సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి సరస్వతీ రహస్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౭. ఋగ్వేదీయ బహ్వృచోపనిషత్.

శ్లో॥ బహ్వృచాఖ్య బ్రహ్మవిద్యా మహాఖండార్థ వైభవమ్,
అఖండానంద సామ్రాజ్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. ఓం దేవీ హ్యేకాఽగ్ర ఆసీత్, సైవ జగదండ మసృజత, కామకలేతి విజ్ఞాయతే, శృంగారకలేతి విజ్ఞాయతే, తస్యా ఏవ బ్రహ్మా అజీజనత్ విష్ణు రజీజనత్, రుద్రో అజీజనత్, సర్వే మరుద్గణా అజీజనత్, గంధర్వాప్సరస కిన్నరా వాదిత్ర వాదిన స్సమంతా దజీజనత్, భోగ్య మజీజనత్, సర్వమజీజనత్, సర్వం శాక్త మజీజనత్, అండజం స్వేదజము ద్భిజ్జంజరాయుజం యత్కించైత త్ప్రాణి స్థావరజంగమం మనుష్య మజీజనత్, సైషా పరాశక్తిః, సైషా శాంభవీ విద్యా, కాదివిద్యేతివా హాదివిద్యేతివా సాదివిద్యేతివా రహస్య మోమోం వాచి ప్రతిష్ఠా, సైవ పురత్రయం శరీరత్రయం వ్యాప్య బహిరంతరవభాసయంతీ దేశకాలవస్త్వంతరాసంగా న్మహా త్రిపురసుందరీ వై ప్రత్యక్చితిః, సైవాత్మా తతో న్యద సత్యమనాత్మా, అత ఏషా బ్రహ్మ సంవిత్తిః, భావాభావకలావినిర్ముక్తా

చిద్విద్యాఽద్వితీయ బ్రహ్మసంవిత్తిః, సచ్చిదానందలహరీ మహాత్రిపుర సుందరీ బహిరంతర మనుప్రవిశ్య స్వయ మేకైవవిభాతి, యదస్తి సన్మాత్రం యద్విభాతిచిన్మాత్రం యత్ప్రియ మానందం తదేత త్సర్వాకారా మహాత్రిపురసుందరీ, త్వంచాహంచ సర్వం విశ్వం సర్వ దేవతేతర త్సర్వం మహాత్రిపురసుందరీ, సత్య మేకం లలితాఽఽఖ్యం వస్తు త దద్వితీయమ్, అఖండార్థం పరం బ్రహ్మ పంచరూపపరిత్యాగాదస్వరూపప్రహాణతః, అధిష్ఠానం పరంతత్త్వమేకం సచ్ఛిష్యతే మహ దితి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతివా అహం బ్రహ్మాస్మీతి వా భాష్యతే, తత్త్వమసీత్యేవ సంభాష్యతే, అయమాత్మా బ్రహ్మేతివా బ్రహ్మైవాహమస్మీతి వా యోఽహమస్మీతి వా సోఽహమస్మీతి వా యోఽసౌ సోఽహమస్మీతివా యాభాష్యతే సైషా షోడశీ శ్రీవిద్యా పంచదశాక్షరీ శ్రీమహాత్రిపురసుందరీ బాలాంబికేతి బగళేతిమాతంగీతి స్వయంవరకల్యాణీతి భువనేశ్వరీతి చాముండేతి చండేతి వారాహీతి తిరస్కరిణీతి రాజమాతంగీతి వా శుకశ్యామళేతివా లఘుశ్యామళేతివా అశ్వారూఢేతివా ప్రత్యంగిరా ధూమావతీ సావిత్రీ గాయత్రీ సరస్వతీ బ్రహ్మానందకళేతి, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్ యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, యస్తన్నవేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇత్తద్విదుస్త ఇమే సమాసత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి బహ్వృచోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౮. యజుర్వేదీయ ముక్తికోపనిషత్.

శ్లో. ఈశాద్యష్టోత్తరశత వేదాంతపటలాశయమ్,
ముక్తికోపనిష ద్వేద్యం రామచంద్రపదం భజే
ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. అయోధ్యానగరే రమ్యే రత్నమంటపమధ్యమే, సీతాభరత సౌమిత్రి శత్రుఘ్నాద్యై స్సమన్వితమ్, సనకాద్యై ర్మునిగణై ర్వసిష్ఠాద్యై శ్శుకాదిభిః అన్యైర్భాగవతై శ్చాపి స్తూయమాన మహర్నిశమ్, ధీవిక్రియాసహస్రాణాం సాక్షిణం నిర్వికారిణమ్, స్వరూపధ్యాననిరతం సమాధివిరమే హరిమ్, భక్త్యా శుశ్రూషయా రామం స్తువన్ పప్రచ్ఛ మారుతిః, రామత్వం పరమాత్మాసి సచ్చిదానందవిగ్రహః, ఇదానీం త్వాం రఘుశ్రేష్ఠ ప్రణమామి ముహుర్ముహుః, త్వద్రూపం జ్ఞాతు మిచ్ఛామి తత్త్వతో రామముక్తయే, అనాయాసేన యేనాహం ముచ్యేయం భవబంధనాత్, కృపయావద మేరామ యేన ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాధు పృష్టం మహాబాహో వదామి శృణు తత్త్వతః, వేదాంతే సుప్రతిష్ఠోఽహం వేదాంతం సముపాశ్రయ, వేదాంతాః కే రఘుశ్రేష్ఠ వర్తంతే కుత్ర తే వద, హనూమన్ శృణు వక్ష్యామి వేదాంతస్థితి మంజసా, నిశ్వాసభూతా మే విష్ణో ర్వేదా జాతా స్సువిస్తరాః, తిలేషు తైలవ ద్వేదే వేదాంత స్సుప్రతిష్ఠితః, రామవేదాః కతివిధా స్తేషాం శాఖాశ్చ రాఘవ, తాసూపనిషదః కాస్స్యుః కృపయా వద తత్త్వతః, శ్రీరామ ఉవాచ—ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదా శ్చత్వార ఈరితాః, తేషాం శాఖా హ్యనేకాస్స్యు స్తాసూపనిషద స్తథా, ఋగ్వేదస్య తు శాఖా స్స్యు రేకవింశతి సంఖ్యయా, నవాధికశతం శాఖా యజుషో మారుతాత్మజః,

సహస్రసంఖ్యయా జాతా శ్శాఖా స్సామ్నః పరంతప, అథర్వణస్య శా
ఖాస్స్యుః పంచాశద్భేదతో హరే, ఏకైకస్యాస్తుశాఖాయా ఏకైకోపని
షన్మతా, తాసా మేకామృచం యేన పఠ్యతే భక్తితో మయి, సమ
త్సాయుజ్యపదవీం ప్రాప్నోతి మునిదుర్లభామ్, రామ కేచి న్మునిశ్రేష్ఠా
ముక్తి రేకేతి చక్షిరే, కేచిత్త్వ న్నామభజనా త్కాశ్యాం తారోపదే
శతః, అన్యేతు సాంఖ్యయోగేన భక్తియోగేన చాపరే, అన్యే వేదాం
తవాక్యార్థ విచారా త్పరమర్షయః, సాలోక్యాది విభాగేన చతుర్ధా
ముక్తి రీరితా, సహోవాచ శ్రీరామః.—కైవల్యముక్తి రేకైవ పార
మార్థికరూపిణీ, దురాచారరతోవాపి మన్నామభజనా త్కపే, సాలో
క్యముక్తి మాప్నోతి నతు లోకాంతరాదికమ్, కాశ్యాంతు బ్రహ్మనా
ళేస్మి న్మృతో మత్తార మాప్నుయాత్, పునరావృత్తిరహితాం ముక్తిం
ప్రాప్నోతి మానవః, యత్రకుత్రాపి వాకాశ్యాం మరణే స మహేశ్వరః,
జంతోర్దక్షిణకర్ణేతు మత్తారం సముపాదిశేత్, నిర్ధూతా శేషపాపౌ
ఘో మత్సారూప్యం భజ త్యయమ్, సైవసాలోక్య సారూప్యముక్తి
రిత్యభిధీయతే, సదాచారరతో భూత్వాద్విజో నిత్య మనన్యధీః, మయిస
ర్వాత్మకే భావో మత్సామీప్యం భజత్యయం, సైవసాలోక్యసారూప్య
సామీప్యా ముక్తి రిష్యతే, గురూపదిష్టమార్గేణ ధ్యాయన్మద్గుణ
మవ్యయం, మత్సాయుజ్యం ద్విజ స్సమ్య గ్భజేత్ భ్రమరకీటవత్,
సైవ సాయుజ్యముక్తి స్స్యా ద్బ్రహ్మానందకరీ శివా, చతుర్విధాచ యా
ముక్తిర్మదుపాసనయా భవేత్, ఇయంకైవల్యముక్తిస్తు కేనోపాయేన
సిధ్యతి, మాండూక్య మేక మేవాలం ముముక్షూణాం విముక్తయే,
తథా ప్యసిద్ధం చేజ్జ్ఞానం దశోపనిషదం పఠజ్ఞానం లబ్ధ్వా చిరా
దేవ మామకం ధామ యాస్యసి, తథాపి దృఢతా నోచే ద్విజ్ఞాన
స్యాంజనాసుత, ద్వాత్రింశాఖ్యోపనిషదం సమభ్యస్య నివర్తయ, విదే
హముక్తా విచ్ఛా చే దష్టోత్తరశతం పఠ, తాసాం క్రమంస శాంతించ

శ్రుణు వక్ష్యామి తత్త్వతః, ఈశకేనకఠప్రశ్నముండమాండూక్యతి
త్తిరిః, ఐతరేయం చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం తథా, బ్రహ్మకై
వల్యజాబాలశ్వేతాశ్వో౽హంస ఆరుణిః, గర్భోనారాయణో హంసో
బిందునాదశిరశ్శిఖా, మైత్రాయణీ కౌషితకీబృహజ్జాబాలతాపనీ, కాలా
గ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాలక్షురిమంత్రికా, సర్వసారం నిరాలంబ
రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజోనాదధ్యానవిద్యాయోగతత్త్వాత్మబోధ
కమ్, పరివ్రాట్త్రిశిఖి సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణా శర
భంస్కందం మహానారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామతపనం వాసు
దేవంచ ముద్గలమ్, శాండిల్యం పైఙ్గలం భిక్షు మహచ్ఛారీరకంశిఖా,
తురీయాతీతసన్న్యాస పరివ్రాజాక్ష మాలికా, అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణా
సూర్యాక్ష్యధ్యాత్మకుండికా, సావిత్ర్యాత్మా పాశుపతం పరం బ్రహ్మావ
ధూతకమ్, త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురాకఠభావనా, హృదయంకుం
డలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసారమహావాక్య పంచబ్రహ్మాగ్ని
హోత్రకమ్, గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్,
శాట్యాయనీహయగ్రీవం దత్తాత్రేయంచ గారుడమ్, కలిజాబాలి సౌభా
గ్యరహస్యఋుచ ముక్తికా, ఏవ మష్టోత్తరశతం భావనాత్రయనాశనమ్,
జ్ఞానవైరాగ్యదం పుంసాం వాసనాత్రయనాశనమ్, పూర్వోత్తరేషు
విహిత తత్తచ్ఛాంతిపురస్సరమ్, వేదవిద్యావ్రతస్నాత దేశికస్య ముఖా
త్స్వయమ్, గృహీత్వాష్టోత్తరశతం యే పఠంతి ద్విజోత్తమాః, ప్రారబ్ధ
క్షయపర్యంతం జీవన్ముక్తా భవంతి తే, తతః కాలవశాదేవ ప్రారబ్ధేతు
క్షయంగతే, వైదేహీంమామకీం ముక్తిం యాంతి నాస్త్యత్రసంశయః,
సర్వోపనిషదాం మధ్యే సార మష్టోత్తరం శతమ్, సకృచ్ఛ్రవణమాత్రేణ
సర్వాఘౌఘనికృంతనమ్, మయోపదిష్టంశిష్యాయ తుభ్యం పవన నంద
న, ఇదం శాస్త్రం మయాదిష్టం గుహ్యమష్టోత్తరం శతం, జ్ఞానతో౽జా
నతో౽వాపి పఠతాం బంధమోచకమ్, రాజ్యం దేయం ధనం దేయం

యాచతః కామపూరణమ్, ఇద మష్టోత్తరశతం న దేయం యస్య కస్య చిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దురాచారరతాయ వై, మద్భక్తివిముఖాయాపి చ్ఛాస్త్రగర్తేషు ముహ్యతే, గురుభక్తివిహీనాయ దాతవ్యం నకదాచన, సేవాపరాయ శిష్యాయ హితపుత్రాయ మారుతే, మద్భక్తాయ సుశీలాయ కులీనాయ సుమేధసే, సమ్యక్పరీక్ష్య దాతవ్య మేవ మష్టోత్తరగ్ం శతమ్, యః పఠే చ్ఛృణుయా ద్వాపి సమామేతి నసంశయః, తదే తదృచా భ్యుక్తమ్, విద్యా హ వై బ్రాహ్మణమాజగామ గోపాయమాం శే వధిష్టేఽహమస్మి, అసూయకాయాఽనృజవే శఠాయ మామా బ్రూయా ద్వీర్యవతీ తథా స్యామ్, య మేవైష విద్యాశ్రుత మప్రమత్తం మేధావినం బ్రహ్మచర్యోపపన్నమ్, అస్మా ఇమా ముపసన్నాయ సమ్య క్పరీక్ష్య దద్యాద్వైష్ణవీ మాత్మనిష్ఠా మితి. అథ హైనం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ, ఋగ్వేదాది విభాగేన పృథ క్ఛాంతి మమబ్రూహీతి సహోవాచ శ్రీ రామః:—ఐతరేయ కౌషీతకీ నాదబిం ద్వాత్మబోధ నిర్వాణముద్గ లాక్షమాలికా త్రిపురా సౌభాగ్య బహ్వృచానా మృగ్వేదగ తానాం దశసంఖ్యాకానా ముపనిషదాం వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః. ఈశా వాస్యబృహదారణ్యక జాబాలహంస పరమహంస సుబాల మంత్రికా నిరాలంబ త్రిశిఖి బ్రాహ్మణమండల బ్రాహ్మణాద్వయతారక పైఙ్గల భిక్షు తురీయాతీతాధ్యాత్మ తారసార యాజ్ఞవల్క్యశాట్యాయనీముక్తికానాం శుక్లయజుర్వేదగతానా మేకోనవింశతి సంఖ్యాకానా ముపనిషదాం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః. కఠవల్లి తైత్తిరీయక బ్రహ్మకైవల్య శ్వేతాశ్వతర గర్భ నారాయణామృతబింద్వమృతనాద కాలాగ్నిరుద్రక్షురికాసర్వసార శుకర హస్య తేజోబిందుధ్యానబింధు బ్రహ్మవిద్యా యోగతత్వదక్షిణామూర్తి స్కంద శారీరక యోగశిఖై కాక్షరాక్ష్యవధూతకఠరుద్ర హృదయ యోగ కుండలినీపంచ బ్రహ్మప్రాణాగ్నిహోత్రవరాహకలిస తరణ సరస్వతీరహ స్యానాం కృష్ణయజుర్వేదగతానాం ద్వాత్రింశ త్సంఖ్యాకానాముపనిష

దా సహనావవ త్వితిశాంతిః. కేన ఛాందోగ్యారుణిమైత్రాయణి మైత్రే
యీవజ్రసూచిక యోగచూడామణి వాసుదేవ మహత్సన్న్యాసావ్యక్త
కుండికాసావిత్రీ రుద్రాక్షజాబాల దర్శనజాబాలీనాం సామవేదగతానాం
షోడశసంఖ్యాకానా ముపనిషదా మాప్యాయంత్వితి శాంతిః. ప్రశ్న
ముండకమాండూక్యా థర్వశిరోథర్వశిఖాబృహజ్జాబాల నృసింహతాప
నీనారదపరివ్రాజక సీతా శరభమహానారాయణ రామరహస్యరామతా
పనీ శాండిల్యపరమహంసపరివ్రాజకాన్నపూర్ణాసూర్యాత్మాపాశుపతపర
బ్రహ్మత్రిపురాతపన దేవీభావనా భస్మజాబాలగణపతిమహావాక్యగోపాల
తపన కృష్ణహయగ్రీవదత్తాత్రేయగారుడానామథర్వ వేదగతానా
మేకత్రింశత్సంఖ్యాకానా ముపనిషదాం భద్రం కర్ణేభి రితిశాంతిః. ముము
క్షవః పురుషా స్సాధనచతుష్టయసంపన్నా శ్శ్రద్ధావంతం సత్కులభ
వం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్సల్యం గుణవంత మకుటిలం సర్వభూతహితే
రతం దయాసముద్రం సద్గురుం విధివ దుపసంగమోపహారపాణయ అ
ష్టోత్తరశతోపనిషదం విధివదధిత్య శ్రవణమనననిదిధ్యాసనాని నైరంతరే
ణ కృత్వా ప్రారబ్ధక్షయా ద్దేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధి వినిర్ముక్త
ఘటాకాశవ త్పరిపూర్ణతా మేతి విదేహముక్తి స్సైవ కైవల్యముక్తి
రితి, అతఏవ బ్రహ్మలోకస్థా అపి బ్రహ్మముఖా ద్వేదాంతశ్రవణాదికృ
త్వా తేన సహ కైవల్యం లభంతే, అత స్సర్వేషాం కైవల్యముక్తి ర్జ్ఞా
న మాత్రే ణోక్తాన కర్మసాంఖ్యయోగోపాసనాదిభి రిత్యుపనిషత్. ౧.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ హైనం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ కేయం జీవ
న్ముక్తిః కేయం విదేహముక్తిః కింవా తత్ర ప్రమాణం కథం వా తత్సి
ద్ధి స్సిద్ధ్యా వా కింప్రయోజన మితి, స హోవాచ శ్రీరామః:—పురు
షస్య కర్తృత్వభోక్తృత్వ సుఖదుఃఖాదిలక్షణ శ్చిత్తధర్మః క్లేశరూప
త్వా ద్బంధో భవతి, తన్నిరోధనం జీవన్ముక్తిః, ఉపాధి వినిర్ముక్తఘటాకాశ

వ త్ప్రారబ్ధక్షయా ద్విదేహముక్తిః, జీవన్ముక్తివిదేహముక్త్యో రష్టోత్తర
శతోపనిషదః ప్రమాణమ్, కర్తృత్వాదిదుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్యా
నందావాప్తిః ప్రయోజనం భవతి, తత్పురుషప్రయత్నసాధ్యో భవతి,
యథా పుత్రకామేష్టినా పుత్రం వాణిజ్యాదినా విత్తం జ్యోతిష్టోమేన
స్వర్గం తథా పురుషప్రయత్నసాధ్య వేదాంతశ్రవణాదిజనితసమాధినా
జీవన్ముక్త్యాదిలాభో భవతి,సర్వవాసనాక్షయా త్తల్లాభః, అత్ర శ్లోకాః,
ఉచ్ఛాస్త్రం శాస్త్రితం చేతి పౌరుషం ద్వివిధం స్మృతమ్, తత్రోచ్ఛా
స్త్రమనర్థాయ పరమార్థాయ శాస్త్రితమ్, లోక వాసనయా జంతో
శ్శాస్త్రవాసనయాఽపిచ, దేహ వాసనయా జ్ఞానం యథా తన్నైవ
జాయతే, ద్వివిధో వాసనావ్యూహః శ్శుభ శ్చైవాశుభశ్చతే, వాస
నౌఘేన శుద్ధేన తత్ర చేదను నీయసే, తత్క్రమే ణాశు తేనైవ
మామకం పద మాప్నుహి, అథచే దశుభో భావ స్త్వాం యోజ
యతి సంకటే, ప్రాక్తన స్తదసౌ యత్నా జ్జేతవ్యో భవతా కపే, శుభా
శుభాభ్యాం మార్గాభ్యాం వహంతీ వాసనా సరిత్, పౌరుషేణ ప్రయ
త్నేన యోజనీయా శుభే పథి, అశుభేషు సమావిష్టం శుభేష్వేవావ
తారయేత్, అశుభా చ్చాలితం యాతి శుభం తస్మా దపీతరత్,
పౌరుషేణ ప్రయత్నేన లాలయే చ్చిత్తబాలకమ్, ద్రాగభ్యాసవశా
ద్యాతి యదా తే వాసనోదయమ్, తదాభ్యాసస్య సాఫల్యంవిద్ధిత్వ మరి
మర్దన, సందిగ్ధాయా మపి భృశం శుభా మేవ సమాచరేత్,
శుభాయాం, వాసనావృద్ధౌ న దోషాయ మరుత్సుత, వాసనాక్షయ
విజ్ఞాన మనోనాశా మహామతే, సమకాలంచిరాభ్యస్తా భవంతి ఫలదా
మతాః, త్రయ మేతే సమం యావ న్నాభ్యస్తాశ్చ పునఃపునః, తావ న్న
పదసంప్రాప్తి ర్భవత్యపి సమా శతైః, ఏకైకశో నిషేవ్యంతే యద్యేతే
చిర మప్యలమ్, తన్నసిద్ధిం ప్రయచ్ఛంతి మంత్రాస్సంకీర్తితాఇవ, త్రిభి
రేతై శ్చిరాభ్యస్తైర్హృదయగ్రంథయో దృఢాః, నిశ్శంకమేవ త్రుట్యంతి

బిసచ్ఛేదా ద్గుణా ఇవ, జన్మాంతరశతాభ్యస్తా మిథ్యాసంసార వాసనా, సాచిరాభ్యాసయోగేన వినా నక్షీయతే క్వచిత్, తస్మాత్సౌమ్య ప్రయత్నేన పౌరుషేణ వివేకినా, భోగేచ్ఛాం దూరత స్త్యక్త్వా త్రయమేవ సమాశ్రయ, తస్మా ద్వాసనయా యుక్తం మనోబద్ధం విదు ర్బుధాః, సమ్య గ్వాసనయా త్యక్తం ముక్తమిత్యభిధీయతే, మనో నిర్వాసనీభావ మాచర శుమహాకపే, సమ్యగా లోకనా త్సత్యా ద్వాసనాప్రవిలీయతే, వాసనావిలయే చేత శ్శమమాయాతిదీపవత్, వాసనాం సంపరిత్యజ్య మయిచిన్మాత్రవిగ్రహే, యస్తిష్ఠతి గతవ్యగ్రి సోహం సచ్చిత్సుఖాత్మకః, సమాధి మథ [1]కర్మాణి మాకరోతు కరోతువా, హృదయే నాత్త సర్వేహో ముక్తఏ వోత్తమాశయః, నైష్కర్మ్యేణ నతస్యార్థ స్తస్యార్థోఽస్తి న కర్మభిః, నసమాధానజా ప్యాభ్యాం యస్య నిర్వాసనం మనః, సంత్యక్తవాసనా న్మౌనా దృతే నా స్త్యుత్తమం పదమ్, వాసనాహీన మ ప్యేత చ్చక్షురాదీంద్రియం స్వతః, ప్రవర్తతే బహి స్స్వార్థేవాసనామాత్రకారణమ్, అయత్నోపనతే ష్వక్షి దృగ్ద్రవ్యేషు యథా పునః, నీరాగమేవ పతతి త ద్వత్కార్యేషు ధీరధీః, భావసంవిత్ప్రకటితా మనురూపాంచ మాయతే, చిత్త స్యోత్పత్త్యుపరమం [2]హంసవా మునయో విదుః, దృఢాభ్యస్తపదా ర్థైకభావనాదతిచంచలమ్, చిత్తంసంజాయతే జన్మజరామరణకారణమ్, వాసనావశతః ప్రాణ స్పంద స్తేనచ వాసనా, క్రియతే చిత్తబీజస్య తేనబీజాంకురక్రమః, ద్వేబీజే చిత్తవృక్షస్య ప్రాణస్పందన వాసనే, ఏకస్మింశ్చ తయోః క్షీణే క్షిప్రం ద్వే అపి నశ్యతః, అసంగవ్యవహార త్వాత్ భవభావనవర్జనాత్, శరీరనాశదర్శిత్వాద్వాసనా నప్రవర్తతే, వాసనాసంపరిత్యాగా చ్చిత్తం గచ్ఛత్య చిత్తతామ్, అవాసనత్వా త్సతతం యదా నమనుతే మనః, అమనస్తా తదోదేతి పరమోపశమ ప్రదా, అవ్యుత్పన్నమనా యావ ద్భవా నజ్ఞాతతత్పదః, గురుశాస్త్ర ప్రమాణైస్తు నిర్ణీతం తావ దాచర, తతః పక్వకషాయేన నూనం

---

1 కార్యాణి. 2 వాసనా.

విజ్ఞాత వస్తునా, శుభోఽభ్యాసో త్వయా త్యాజ్యో వాసనౌఘో నిరా
ధినా, ద్వివిధ శ్చిత్తనాశోఽస్తి సరూపోఽరూపఏవచ, జీవన్ముక్తౌ సరూప
స్స్యాదరూపో దేహముక్తిగః, అస్యనాశ మిదానీం త్వం పావనే
శృణు సాదరమ్, చిత్తనాశాభిధానంహి యదా తే విద్యతే పునః,
మైత్ర్యాదిభిర్గుణైర్యుక్తం శాంతి మేతి నసంశయః, భూయో జన్మ
వినిర్ముక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మనః, సరూపో సౌ మనోనాశో జీవన్ముక్తస్య
విద్యతే, అరూపస్తు మనో నాశో వై దేహీ ముక్తిగోభవేత్, సహ
స్రాంకురశాఖాత్మ ఫలపల్లవశాలినః, అస్యసంసారవృక్షస్య మనోమూల
మిదంస్థితమ్, సంకల్పఏవ తన్మన్యే సంకల్పోపశమేన తత్, శోష
యాశు యథాశోష మేతి సంసారపాదపః, ఉపాయఏక ఏవాస్తిమనస
స్స్వస్య నిగ్రహే, మనసోభ్యుదయే నాశో మనోనాశో మహోదయః,
జ్ఞ మనోనాశ మభ్యేతి మనోజ్ఞస్య హి శృంఖలా, తావన్నిశీవ వేతాళా
వల్గంతి హృదివాసనాః, ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసా ద్యావన్న విజితంమనః,
ప్రక్షీణచిత్తదర్పస్య నిగృహీతేంద్రియద్విషః, పద్మిన్యఇవ హేమంతే
క్షీయంతే భోగవాసనాః, హస్తంహస్తేన సంపీడ్య దంతైర్దంతాన్విచూ
ర్ణ్యచ, అంగాన్యంగై స్సమాక్రమ్య జయేదాదౌ స్వకం మనః, ఉప
విశ్యోపవిశ్యైకం చింతకేన ముహుర్ముహుః, నశక్యతే మనోజేతుం
వినా యుక్తి మనిందితామ్, అంకుశేన వినా మత్తో యథా దుష్టమతం
గజః, అధ్యాత్మవిద్యాధిగమ స్సాధుసంగతి రేవచ, వాసనాసంపరిత్యాగః
ప్రాణస్పందనిరోధనమ్, ఏతా స్తా యుక్తయః పుష్టా స్సంతి చిత్తజయే
కిల, సతీషు యుక్తి ష్వేతాసు హఠా న్నియమయంతి యే, చేతసో
దీప ముత్సృజ్య విచిన్వంతి తమోజనైః, విమూఢాః కర్తు ముద్యుక్తా
యే హఠా చ్చేతసో జయం, తేనిబధ్నంతి నాగేంద్ర మున్మత్తం బిస
తంతుభిః, ద్వేబీజే చిత్తవృక్షస్య వృత్తివ్రతతిధారిణః, ఏకం ప్రాణపరిస్పం
దో ద్వితీయం దృఢభావనా, సాహి సర్వగతా సంవిత్ ప్రాణస్పందేన
చాల్యతే, చిత్తైకాగ్ర్యాద్యతో జ్ఞాన ముక్తం సముపజాయతే, తత్సాధన

మధోధ్యానం యథావ దుపదిశ్యతే, విలాప్య వికృతిం కృత్స్నాం సం
భవవ్యత్యయక్రమాత్, పరిశిష్టంచ చిన్మాత్రం చిదానందం విచింతయ,
అపానేఽస్తంగతే ప్రాణో యావ న్నాభ్యుదితో హృది, తావ త్సా
కుంభకావస్థా యోగిభి ర్యా నుభూయతే, బహిరస్తంగతే ప్రాణే యావ
న్నాపాన ఉద్గతః, తావత్పూర్ణాం సమావస్థాం బహిష్ఠం కుంభకం విదుః,
బ్రహ్మాకారమనోవృత్తి ప్రవాహోఽహంకృతిం వినా, సంప్రజ్ఞాత స
మాధి స్స్యాత్ ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః, ప్రశాంతవృత్తికం చిత్తం పర
మానందదీపకమ్, అసంప్రజ్ఞాతనామాయం సమాధి ర్యోగినాం ప్రియః,
ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకమ్, అతద్వ్యా
వృత్తిరూపోఽసౌ సమాధిర్మునిభావితః, ఊర్ధ్వపూర్ణమధః పూర్ణం మధ్య
పూర్ణంశివాత్మకమ్, సాక్షా ద్విధిముఖో హ్యేష సమాధిః పారమా
ర్థికః, దృఢభావనయాత్యక్తపూర్వాపరవిచారణమ్, యదా దానం ప
దార్థస్య వాసనా ప్రతికీర్తితా, భావితం తీవ్రసంవేగా దాత్మనా యత్తదే
వసః, భవ త్యాశు కపిశ్రేష్ఠ విగతేతరవాసనః, తాదృగ్రూపోహి పురు
షో వాసనావివశీకృతః, సంపశ్యతి యదైవైత త్సద్వస్త్వితివిముహ్యతి,
వాసనా వేగవైచిత్ర్యా త్స్వరూపం నజహాతి తత్, భ్రాంతం పశ్యతి
దుర్దృష్టి స్సర్వం మదవశాదివ, వాసనా ద్వివిధా ప్రోక్తా శుద్ధాచ మలి
నాతథా, మలినా జన్మహేతుస్స్యా చ్ఛుద్ధా జన్మవినాశినీ, అజ్ఞానసుఘ
నాకారా ఘనాహంకారశాలినీ, పునర్జన్మకరీ ప్రోక్తా మలినావాసనా
బుధైః, పునర్జన్మాంతరం త్యక్త్వా స్థిత స్సంభ్రష్ట బీజవత్, బహుశాస్త్ర
కథా కంథా రోమంథేన వృథైవకిమ్, అన్వేష్టవ్యం ప్రయత్నేన మారు
తే జ్యోతిరాంతరమ్, దర్శనాదర్శనే హిత్వా స్వయం కేవల రూపతః,
య ఆస్తే కపిశార్దూల బ్రహ్మస బ్రహ్మవిత్స్వయమ్, అధీత్య చతురో వేదా
సర్వశాస్త్రా ణ్యనేకశః, బ్రహ్మతత్త్వం నజానాతి దర్వాపహతచేతనః, త
న్మోహఃశుచిగంధేన న విగర్హ్యేత యఃపుమాన్, విరాగకారణం తస్యకి
మన్యదుపదిశ్యతే, అత్యంత మలినో దేహో దేహీచాత్యంతనిర్మలః,

ఉభయో రంతరం జ్ఞాత్వా కస్య శోచం విధీయ తే, బంధోఽహి వాస నా బంధో మోక్ష స్స్యా ద్వాసనాక్షయః, వాసనా స్త్వం పరిత్యజ్య మోక్షార్థిత్వ మపి త్యజ, మానసీ ర్వాసనాః పూర్వం త్యక్త్వావిషయ వాసనాః, మైత్ర్యాదివాసనా సామ్నా గృహాణామలవాసనాః, తా శ్చాప్యంతః పరిత్యజ్య తాభి ర్వ్యవహర న్నపి, అంతశ్శాంతసమస్తేహో భవచిన్మా త్రవాసన, తా మప్యథ పరిత్యజ్య మనోబుద్ధిసమన్వితామ్, శేషస్థిరసమాధానో మయి త్వం భవ మారుతే, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా రసం నిత్య సుగంధవచ్చ యత్, అనా మగోత్రం మమరూప మీదృశం భజస్వనిత్యం పవనాత్మజాహమ్, దృశి స్వరూపం గగనోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజ మేక మక్షరమ్, అలేపకం సర్వగతం యదద్వయం త దేవ చాహం సకలం విముక్త ఓమ్, దృశి స్తు శుద్ధోఽహ మవిక్రియాత్మకో నమేఽస్తి కించి ద్విషయస్వభా వతః, పుర స్తిరశ్చోర్ధ్వ మధశ్చ సర్వతస్సుపూర్ణభూమా హ మితీహ భావయ, అజోఽమర శ్చైవ తథా జరోఽమృత స్స్వయంప్రభ స్సర్వ గతోఽహ మవ్యయః, న కారణం కార్యమతీత్య నిర్మల స్సదైవ తృప్తో ఽహ మితీహ భావయ, జీవన్ముక్త పదంత్యక్త్వా స్వదేహే కాలసా త్కృతే, విశత్య దేహ ముక్తత్వం పవనోస్పందతా మివ, త దేతదృచా భ్యుక్తం, తద్విష్ణోః పరమం పదం, సదాపశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతం, తద్విప్రాసోవిపన్యవో జాగృహాం స స్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్ ఓం సత్య మిత్యుపనిషత్. ౨.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి ముక్తికోపనిష త్సమాప్తాః.

ఓమ్ తత్సత్.

ఏవ మష్టోత్తరశతోపనిషద స్సంపూర్ణాః.

౧. సన్న్యాసోపనిషదః.

౧ ఆరుణికోపనిషత్, ౨ లఘుసన్న్యాసోపనిషత్, ౩ కుండికోపనిషత్, ౪ కఠశ్రుత్యుపనిషత్, ౫ పరమహంసోపనిషత్, ౬ జాబాలోపనిషత్, ౭ బ్రహ్మోపనిషత్, ౮ ఆశ్రమోపనిషత్, ౯ మైత్రేయోపనిషత్, ౧౦ నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ౧౧ నిర్వాణోపనిషత్, ౧౨ భిక్షుకోపనిషత్, ౧౩ తురీయాతీతావధూతోపనిషత్, ౧౪ బృహత్సన్న్యాసోపనిషత్, ౧౫ పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్, ౧౬ పరబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౭ బృహదవధూతోపనిషత్, ౧౮ యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్, ౧౯ శాట్యాయనీయోపనిషత్, ౨౦ లఘ్వవధూతోపనిషత్.

౨. యోగోపనిషదః.

౧ అద్వయతారకోపనిషత్, ౨ అమృతనాదోపనిషత్, ౩ అమృతబిందూపనిషత్, ౪ క్షురికోపనిషత్, ౫ తేజోబిందూపనిషత్, ౬ త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౭ దర్శనోపనిషత్, ౮ ధ్యానబిందూపనిషత్, ౯ నాదబిందూపనిషత్, ౧౦ పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౧ బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్, ౧౨ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౧౩ మహావాక్యోపనిషత్, ౧౪ యోగకుండల్యుపనిషత్, ౧౫ యోగచూడామణ్యుపనిషత్, ౧౬ యోగతత్త్వోపనిషత్, ౧౭ యోగశిఖోపనిషత్, ౧౮ వరాహోపనిషత్, ౧౯ శాండిల్యోపనిషత్, ౨౦ హంసోపనిషత్.

౩. సామాన్యవేదాంతోపనిషదః.

౧ అక్ష్యుపనిషత్, ౨ అధ్యాత్మోపనిషత్, ౩ అన్నపూర్ణోపనిషత్, ౪ ఆత్మోపనిషత్, ౫ ఆత్మబోధోపనిషత్, ౬ ఏకాక్షరోపనిషత్, ౭ కౌషీతకీబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౮ గర్భోపనిషత్, ౯ నిరాలంబోపనిషత్, ౧౦ పైంగలోపనిషత్, ౧౧ ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్,

౧౨ మాంత్రికోపనిషత్, ౧౩ మహోపనిషత్, ౧౪ ముక్తికోప
నిషత్, ౧౫ ముద్గలోపనిషత్, ౧౬ మైత్రాయణ్యుపనిషత్, ౧౭ వజ్ర
సూచికోపనిషత్, ౧౮ శారీరకోపనిషత్, ౧౯ శుకరహస్యోపని
షత్, ౨౦ సర్వసారోపనిషత్, ౨౧ సావిత్ర్యుపనిషత్, ౨౨ సు
బాలోపనిషత్, ౨౩ సూర్యోపనిషత్, ౨౪ స్కందోపనిషత్.

౪. వైష్ణవోపనిషదః.

౧ అవ్యక్తోపనిషత్, ౨ కలిసంతారణోపనిషత్, ౩ కృష్ణోపని
షత్, ౪ గరుడోపనిషత్, ౫ గోపాల (పూర్వ, ఉత్తర) తాపిన్యుపని
షత్, ౬ తారసారోపనిషత్, ౭ త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపని
షత్, ౮ దత్తాత్రేయోపనిషత్, ౯ నారాయణోపనిషత్, ౧౦ నృసిం
హతాపి (పూర్వ, ఉత్తర) న్యుపనిషత్, ౧౧ రామతాపి (పూర్వో
త్తర) న్యుపనిషత్, ౧౨ రామరహస్యోపనిషత్, ౧౩ వాసుదేవో
పనిషత్, ౧౪ హయగ్రీవోపనిషత్.

౫. శైవోపనిషదః.

౧ అక్షమాలికోపనిషత్, ౨ అథర్వశిఖోపనిషత్, ౩ అథ
ర్వశిరోపనిషత్, ౪ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, ౫ కైవల్యోపనిషత్,
౬ గణపత్యుపనిషత్, ౭ జాబాలోపనిషత్, ౮ దక్షిణామూర్త్యుపని
షత్, ౯ పంచబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౦ బృహజ్జాబాలోపనిషత్, ౧౧
భస్మజాబాలోపనిషత్, ౧౨ రుద్రాధ్యాయోపనిషత్, ౧౩ రుద్రాక్ష
జాబాలోపనిషత్, ౧౪ శరభోపనిషత్, ౧౫ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.

౬. శక్త్యుపనిషదః.

౧ త్రిపురోపనిషత్, ౨ త్రిపురతాపిన్యుపనిషత్, ౩ దేవ్యుప

శ్రీగురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయే ఆరణ్యకేఖిలకాండే

నారాయణీయాయాజ్ఞిక్యుపనిషత్.

సహనావవత్వితిశాంతిః.

ఓం. అంభస్య పారే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతోమహీయాన్, శుక్రేణ జ్యోతీగ్ంషి సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భేఅంతః, యస్మిన్నిదగ్ంసంచ విచైతి సర్వం యస్మి న్దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, తదేవభూతం తదు భవ్యమాఇదం తదక్షరే పరమేవ్యోమన్, యేనావృతం ఖంచ దివం మహీంచ యేనాదిత్య స్తపతి తేజసా భ్రాజసాచ, యమంతస్సముద్రే కవయో వయంతి యదక్షరే పరమే ప్రజాః, యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ తోయేన జీవా * న్వ్యచ సర్జ భూమ్యామ్, యదోషధీభిః పురుషా న్పశూగ్ంశ్చ వివేశ భూతాని చరాచరాణి, అతఃపరం నాన్య దణీయసగ్ంహి పరాత్పరం యన్మహతో మహా న్తమ్, యదేక మవ్య క్త మన న్త రూపం విశ్వం పురాణం తమసఃపరస్తాత్. ౧. తదేవ ర్తం తదు సత్య మాహు స్తదేవ బ్రహ్మ పరమం కవీనామ్, ఇష్టాపూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం విశ్వంబిభర్తి భువనస్య నాభిం, తదేవాగ్ని స్తద్వాయు స్తత్సూర్య స్తదుచంద్రమాః, తదేవ శుక్ర మమృతం తద్బ్రహ్మ తదాప స్సప్రజాపతిః, సర్వే నిమేషా జజ్ఞిరే విద్యుతః పురుషాదధి, కలా ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః, అర్ధమాసామాసా ఋతవ స్సంవత్సరశ్చ కల్పన్తామ్, సఆపః ప్రదుఘే ఉభే ఇమే అన్తరిక్ష మథోసువః, నైనమూర్ధ్వం నతి ర్యంచం నమధ్యేపరిజగ్రభత్, నతస్యేశే కశ్చన తస్య నామ మహద్యశః. ౨. నసం దృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్, హృదా మనీషా మనసాఽభి క్లప్తో యఏనం విదు రమృతా స్తే భవన్తి, అద్భ్యస్సంభూతో హిరణ్యగర్భ ఇత్యష్టౌ, ఏషహి దేవః ప్రదిశో నుసర్వాః పూర్వో హి జాత స్సఉగర్భేఅన్తః, సవిజాయమాన స్సజనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః, విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతో

---

* వ్యససర్జ.

ముఖో విశ్వతో హస్త ఉతవిశ్వత స్పాత్, సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైర్ద్యావా పృథివీ జనయ న్దేవ ఏకః, వేన స్త త్పశ్య న్విశ్వా భువనాని విద్వా న్యత్ర విశ్వం భవ త్యేక నీడమ్, యస్మి న్నిదగ్ం సంచవిచైకగ్ం సఓతః ప్రోతశ్చవిభుః ప్రజాసు, ప్రతద్వోచే అమృతన్నువిద్వాన్గన్ధర్వోనామ నిహితం గుహాసు. ౩. త్రీణి పదానిహితాగుహాసు యస్తద్వేద సవితుః పితా సత్, సనో బన్ధుర్జనితా సవిధాతా ధామాని వేద భువనాని విశ్వా, యత్ర దేవా అమృతమానశానా స్తృతీయే ధామా న్యభ్యైరయన్త, పరిద్యావా పృథివీ యన్తి సద్యః పరి లోకా న్పరిదిశః పరిసువః, ఋతస్య తన్తుం వితతం విచృత్య తదపశ్య త్తదభవ త్ప్రజాసు, పరీత్య లోకా న్పరీత్య భూతాని పరీత్య సర్వాః ప్రదిశో దిశశ్చ, ప్రజాపతిః ప్రథమజా ఋతస్యాత్మనాత్మాన మభిసంబభూవ, సదసస్పతి మద్భుతం ప్రియ మిన్ద్రస్య కామ్యమ్, సనిం మేధా మయాసిషమ్, ఉద్దీప్యస్వ జాతవే దోపఘ్నం నిరృతిం మమ. ౪. పశూగ్ంశ్చ మహ్యమావహ జీవనఞ్చ దిశో * దశ, మానోహిగ్ంసీ జ్జాత వేదో గామశ్వం పురుషం జగత్, అబిభ్ర దగ్న ఆగహి శ్రియా మా పరిపాతయ, పురుషస్య విద్మ సహస్రాక్షస్య మహాదేవస్య ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నోరుద్రః ప్రచోదయాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే వక్రతుండాయ ధీమహి, తన్నో దన్తిః ప్రచోదయాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే చక్రతుండాయ ధీమహి. ౫. తన్నో నందిః ప్రచోదయాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే మహాసేనాయ ధీమహి, తన్న ష్షణ్ముఖః ప్రచోదయాత్. తత్పురుషాయ విద్మహే సువర్ణపక్షాయ ధీమహి, తన్నో గరుడః ప్రచోదయాత్, వేదాత్మనాయ విద్మహే హిరణ్యగర్భాయ ధీమహి, తన్నో బ్రహ్మప్రచోదయాత్, నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్, వజ్రనఖాయ విద్మహే తీక్ష్ణదగ్ంష్ట్రాయ ధీమహి. ౬. తన్నో నారసిగ్ంహః ప్రచోదయాత్, భాస్కరాయ విద్మహే మహద్ద్యుతికరాయ ధీమహి, తన్నో ఆదిత్యః ప్రచోదయాత్, వైశ్వానరాయ విద్మహే లాలీలాయధీమహి, తన్నోఽగ్నిః ప్రచోదయాత్, కాత్యాయనాయ విద్మహే కన్యకుమారి ధీమహి, తన్నోదుర్గిః ప్రచోదయాత్, సహస్రపరమా దేవీ శతమూలా శతాంకురా, సర్వగ్ం హరతు మే పాపం దూర్వా దుస్స్వప్ననాశినీ, కాండాత్కాండాత్ప్రరోహ న్తీపరుషః పరుషఃపరి. ౭. ఏవానో దూర్వే ప్రతను సహస్రేణ శతేనచ, యా శతేన ప్రతనోషి సహస్రేణ విరోహసి,తస్యాస్తే దేవీష్టకే విధేమ హవిషావయమ్, అశ్వక్రాంతే రథక్రాంతేవిష్ణుక్రాంతే వసుంధరా, శిరసా ధారయిష్యామి రక్షస్వ మాం పదేపదే, భూమిర్ధేనుర్ధరణి లోకధా

* దిశత్వయా హతేన పాపేన జీవామి శరదశ్శతమ్.

రిణీ, ఉద్ధృతాసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా, మృత్తికేహన మే పాపం యన్మ యాదుష్కృతం కృమ్, మృత్తికే బ్రహ్మదత్తాసి కాశ్యపేనాభిమన్త్రితా, మృత్తికేదేహి మే పుష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్.౮.మృత్తికే ప్రతిష్ఠితే సర్వం తన్మేనిర్ణుదమృత్తిమ్, తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి పరమాం గతిమ్, యత ఇన్ద్రభయామహే తతో నో అభయం కృధి, మఘవ న్ఛగ్ధి తవతన్నఊతయే విద్విషోవిమృధో జహి, స్వస్తిదా విశస్పతి ర్వృత్రహా విమృధో వశీ, వృషేంద్రః పురఏతున స్స్వస్తిదా అభయంకరః, స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవా స్స్వస్తినః పూషా విశ్వవేదాః, స్వస్తినస్తార్క్ష్యోఅరిష్టనేమి స్స్వస్తినో బృహస్ప తిర్దధాతు, ఆపాన్తమన్యు స్తృపలప్రభర్మాధుని శ్శిమీవాంఛరు మాగ్ ఋజీషి, సోమో విశ్వా న్యతసావనాని నార్వాగిన్ద్రం ప్రతిమానాని దేభుః. ౯. బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తా ద్విసీమత స్సురుచో వేన ఆవహా, సబుధ్నియా ఉప మా అస్య విష్ఠా స్సతశ్చయోని మసతశ్చ వివః, స్యోనా పృథివీ భవా నృక్షరా నివే యచ్ఛాన శ్శర్మ సప్రథాః, గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్, ఈశ్వరీగ్ సర్వభూతానాం తా మిహోపహ్వయేశ్రియమ్, శ్రీర్మే భజతు, అలక్ష్మీర్మే నశ్యతు, విష్ణుముఖా వై దేవా శ్ఛన్దోభి రిమాన్ లోకా ననపజయ్య మభ్యజయన్, మహాగ్ ఇన్ద్రో వజ్రబాహు ష్షోడశీ శర్మయచ్ఛతు. ౧౦. స్వస్తినో మఘవా కరోతు హన్తు పాప్మానం యోఽస్మాన్ద్వేష్టి, సోమానగ్ స్వరణం కృణుహి బ్రహ్మణ స్పతే, కక్షీవన్తం యఔశిజమ్, శరీరం యజ్ఞశమలం కుసీదం తస్మిం త్సీదతు యోఽస్మాన్ద్వేష్టి, చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన పూత స్తరతి దుష్కృతాని, తేన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతాతిపాప్మాన మరాతి న్తరేమ, స జోషా ఇన్ద్ర సగణో మరుద్భి స్సోమం పిబ వృత్రహా న్ఛూరవిద్వాన్, జహి శత్రూగ్ రపమృధో నుదస్వాథా భయం కృణుహి విశ్వతో నః, సుమిత్రా న ఆప ఓషధయ స్సన్తుదు ర్మిత్రా స్తస్మైభూయాసు ర్యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి యంచ వయం ద్విష్మః, ఆపోహిష్ఠా మయోభువ స్తానఊర్జేదధాతన. ౧౧. మహేరణాయ చక్షసే, యోవ శ్శివతమోరస స్తస్య భాజయతే హనః, ఉశతీ రివ మాతరః, తస్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ, ఆపో జనయథాచనః, హిరణ్యశృంగం వరుణం ప్రపద్యే తీర్థం మే దేహి యాచితః, య న్మయా భుక్త మసాధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః, యన్మే మనసా వాచా కర్మణావా దుష్కృతం కృతమ్, తన్న ఇన్ద్రో వరుణో బృహస్పతి స్సవితాచ పునన్తు పునఃపునః, నమోఽగ్నయేఽప్సుమతే నమఇన్ద్రాయ నమోవరుణాయ నమోవారుణ్యై నమోఽద్భ్యః. ౧౨. యదపాం క్రూరం యదమేధ్యం యదశాన్తం తదపగచ్ఛతాత్, అత్యాశనా దతీపానా ద్యచ్చ ఉగ్రా త్ప్రతిగ్రహాత్, తన్నో వరుణో రాజా పాణినా హ్యవమర్శతు,

సోఽహమపాపో విరజో నిర్ముక్తో ముక్తకిల్బిషః, నాకస్య పృష్ఠ మారుహ్య గచ్ఛే
ద్బ్రహ్మ సలోకతాం, యశ్చాప్సు వరుణ స్సపునా త్వఘమర్షణః, ఇమంమే గంగే య
మునే సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమగ్ం సచ తాపరుష్ణియా, అసిక్నియా మరుద్వృధే వితస్త
యార్జీకీయే శృణు హ్యాసుషో మయా, ఋతంచ సత్యం చాభీద్ధా త్తపసోఽధ్యజాయత,
తతో రాత్రి రజాయత తత స్సముద్రో అర్ణవః. ౧౩. సముద్రా దర్ణవాదధిసంవ
త్సరో అజాయత, అహోరాత్రాణి విదధ ద్విశ్వస్యమిషతో వశీ, సూర్యాచన్ద్రమసౌ
ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్, దివఞ్చ పృథివీంచాంతరిక్ష మథోసువః, యత్పృ
థివ్యాగ్ంరజ స్స్వమాన్తరిక్షే విరోదసీ, ఇమాగ్ం స్తదాపో వరుణః పునాత్వఘమర్షణః,
పునన్తు వసవః పునాతు వరుణః పునాత్వఘర్షణః, ఏష భూతస్య మధ్యే భువనస్య
గోప్తా, ఏషపుణ్యకృతా న్లోకా నేష మృత్యో ర్హిరణ్మయమ్, ద్యావాపృథివ్యో ర్హిర
ణ్మయగ్ం సగ్ంశ్రితగ్ం సువః. ౧౪. సన స్సువ స్సగ్ం శిశాధి, ఆర్ద్రం జ్వలతి జ్యోతి రహ
మస్మి, జ్యోతిర్జ్వలతి బ్రహ్మాహ మస్మి, యోఽహమస్మి బ్రహ్మాహ మస్మి, అహమస్మి
బ్రహ్మాహ మస్మి అహ మేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా, అకార్యకా ర్యవకీర్ణీ స్తేనో
భ్రూణహా గురుతల్పగః, వరుణోఽపా మఘమర్షణ స్తస్మా త్పాపా త్ప్రముచ్యతే, రజో
భూమి స్త్వమాగ్ంరోదయస్వ ప్రవదన్తి ధీరాః, ఆక్రా న్త్సముద్రః ప్రథమే విధర్మ
న్జనయ స్ప్రజా భువనస్య రాజా, వృషా పవిత్రే అధిసానో అవ్యే బృహత్సోమో వా
వృధే సువాన ఇన్దుః. ౧౫. పరస్తా ద్యశో గుహాసు మమ చక్రతుండాయ ధీమహి తీక్ష్ణ
దగ్ంష్ట్రాయ ధీమహి పరిప్రతిష్ఠితం దేభు ర్యచ్ఛతు దధాతనాద్భ్యో అర్ణవ స్సహో రాజై
కశ్చ. ౧౬. రుద్రో రుద్రశ్చ దన్తిశ్చ నందిష్షణ్ముఖ ఏవచ, గరుడో బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ
నారసిగ్ంహ స్తథైవచ. ఆదిత్యోఽగ్నిశ్చ దుర్గిశ్చ క్రమేణ ద్వాదశామ్భసి, మమ వచ
సువేనాపభాష్యై కాత్యాయనాయ. ౧.

జాతవేదసే సునవామసోమ మరాతీయతో నిదహాతివేదః, సనః పర్ష దతి
దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధుం దురితాత్యగ్నిః, తా మగ్నివర్ణాం తపసా జ్వలన్తీం
వైరోచనీం కర్మ ఫలేషు జుష్టామ్, దుర్గాందేవీగ్ం శరణ మహం ప్రపద్యే సుతరసి తర
సేనమః, అగ్నే త్వంపారయా నవ్యో అస్మా న్త్స్వస్తిభి రతి దుర్గాణి విశ్వా, పూశ్చ
పృథ్వీ బహులాన ఉర్వీ భవాతో కాయ తనయాయ శంయోః, విశ్వానినో దుర్గహా
జాత వేద స్సింధుం ననావా దురితాఽతిపర్షి, అగ్నే అత్రివ న్మనసా గృణానోఽస్మాకం
బోధ్యవితా తనూనామ్, పృతనాజితగ్ం సహమానముగ్ర మగ్నిగ్ం హువేమ పరమా
త్సధస్థాత్, సనః పర్ష దతిదుర్గాణి విశ్వా క్షామద్దేవో అతిదురితాత్యగ్నిః, ప్రత్నోషిక
మీడ్యో అధ్వరేషు సనాచ్చ హోతా నవ్యశ్చ సత్సి, స్వాఞ్చాగ్నే తనువం పిప్రయ

స్వాస్మభ్యఇచ్ఛ సౌభగ మాయజస్వ, గోభి ర్జుష్ట మయుంజో నిషిక్తం తవేన్ద్ర విష్ణో రను సఞ్చరేమ, నాకస్య పృష్ఠ మభిసంవసానో వైష్ణవీం లోక ఇహమాదయన్తామ్. అగ్నిశ్చత్వారిచ. ౨.

భూ రన్న మగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా భువోఽన్నం వాయవేఽంతరిక్షాయ స్వాహా సువ రన్నమాదిత్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ రన్నం చంద్రమసే దిగ్భ్యస్స్వాహా నమో దేవేభ్య స్స్వధా పితృభ్యోభూర్భువ స్సువ రన్నమోమ్. ౩.

భూరగ్నయే పృథివ్యై స్వాహా భువో వాయవేఽన్తరిక్షాయస్వాహా సువరాదిత్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ శ్చంద్రమసే దిగ్భ్య స్స్వాహా నమోదేవేభ్య స్స్వధాపితృభ్యో భూర్భువస్సువ రగ్న ఓమ్. ౪.

భూ రగ్నయేచ పృథివ్యైచ స్వాహా భువో వాయవేచాంతరిక్షాయ చ మహతేచ స్వాహా సువరాదిత్యాయచ దివేచ మహతేచ స్వాహా భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేచ నక్షత్రేభ్య శ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహతేచ స్వాహా నమో దేవేభ్యస్స్వధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువర్మహరోమ్. ౫.

పాహి నో అగ్న ఏనసే స్వాహా, పాహినో విశ్వవేదసే స్వాహా, యజ్ఞం పాహి విభావసో స్వాహా, సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా. ౬.

పాహినో అగ్నఏకయా, పాహ్యుత ద్వితీయయా, పాహ్యూర్జం తృతీయయా, పాహి గీర్భిశ్చతసృభి ర్వసోస్వాహా. ౭.

యశ్ఛందసా మృషభో విశ్వరూప శ్ఛందోభ్య శ్ఛందాగ్ స్యావివేశ, సచాగ్ శిక్యఃపురో వాచోపనిషదింద్రో జ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో నమో దేవేభ్య స్స్వధాపితృభ్యో భూర్భువ స్సువ శ్ఛందఓమ్. ౮.

నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అస్త్వనిరాకరణం ధారయితా భూయాసంకర్ణయో శ్శ్రుతం మాచ్యోఢ్వం మమాముష్య ఓమ్. ౯.

ఋతం తప స్సత్యం తప శ్శ్రుతం తప శ్శాన్తం తపో దమ స్తప శ్శమ స్తపో దానం తపో యజ్ఞ స్తపో భూర్భువస్సువర్బ్రహ్మైత దుపాస్యైత త్తపః. ౧౦.

యథా వృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరా ద్గంధో వా త్యేవం పుణ్యస్య కర్మణో దూరా ద్గంధో వాతి యథా సిధారాం కర్తేవహితా మవక్రామే ద్యద్యువేయువేహ వావిహ్వయిష్యామి గర్తంపతిష్యామీత్యేవ మమృతా దాత్మానం జుగుప్సేత్. ౧౧.

అణో రణీయా న్మహతో మహీయా నాత్మాగుహాయాం నిహితోఽస్యజంతోః, త మక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమాన మీశమ్. సప్తప్రాణాః

ప్రభవన్తితస్మా త్సప్తార్చిష స్సమిధ స్సప్తజిహ్వాః, సప్త ఇమే లోకా యేషు చరంతి ప్రాణా గుహాశయా న్నిహితా స్సప్త సప్త. అత స్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మా త్స్యం దంతే సింధవ స్సర్వరూపాః, అతశ్చ విశ్వా ఓషధయో రసాశ్చ యేనైష భూత స్తిష్ఠ త్యంతరాత్మా. బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనా మృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణామ్, శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితి ర్వనానాగ్ సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేభన్. అజా మేకాం లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్వీం ప్రజాం జనయన్తీగ్ సరూపామ్, అజో హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహాత్యేనాం భుక్తభోగా మజోఽన్యః. హగ్ స శ్శుచిష ద్వసుర న్తరిక్షస ద్ధోతా వేదిష దతిథి ర్దురోణసత్, నృషద్వరసదృత సద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహాత్. ఘృతం మిమిక్షిరే ఘృత మస్య యోని ర్ఘృతే శ్రితో ఘృత మువస్య ధామ, అనుష్వధ మావహ మాదయస్వ స్వాహా కృతం వృషభవక్షి హవ్యమ్. సముద్రా దూర్మి ర్మధుమాగ్ ఉదార దుపాగ్శునా సమ మృతత్వ మానట్, ఘృతస్య నామ గుహ్యం యదస్తి జిహ్వా దేవానా మమృతస్య నాభిః. వయం నామప్రబ్రవామాఘృతే నాస్మి న్యజ్ఞేధారయామా నమోభిః, ఉపబ్రహ్మా శృణవ చ్ఛస్య మానం చతుశ్శృంగో వమీ ద్గౌరఏతత్. చత్వారి శృంగా త్రయో అస్యపాదా ద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య, త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాగ్ ఆవివేశ. త్రిధా హితంపణిభి ర్గుహ్యమానం గవిదేవాసో ఘృత మన్వవిందన్, ఇంద్ర ఏకగ్ సూర్య ఏకం జజాన వేనా దేకగ్ స్వధయానిష్టతక్షుః. యో దేవానాం ప్రథమం పురస్తా ద్విశ్వా ధియో రుద్రో మహర్షిః హిరణ్యగర్భం పశ్యత జాయమానం సనో దేవ శ్శుభయా స్మృత్యా సంయునక్తు. యస్మా త్పరం నాపరమ స్తికించి ద్యస్మా న్నాణీయో నజ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్, వృక్షఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠ త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్. న కర్మణా నప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వమానశుః, పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం బిభ్రాజ తేతద్యతయో విశంతి. వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగా ద్యతయ శుద్ధసత్త్వాః; తే బ్రహ్మలోకేతు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యన్తి సర్వే, దహ్రం విపాపం పరమేశ్మభూతం యత్పుండరీకం పురమధ్యసగ్ స్థమ్, తత్రాపిద హ్రంగగనం విశోక స్తస్మి న్యదం త స్తదుపాసితవ్యమ్. యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీన స్యయః పర స్స మహేశ్వరః. అజోఽన్య ఆవివేశ సర్వేచత్వారిచ. ౧౨.

సహస్రశీర్షందేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువమ్, విశ్వం నారాయణం దేవ మక్షరం పరమం పదమ్, విశ్వతః పరమా న్నిత్యం విశ్వం నారాయణంహరిమ్, విశ్వ మేవేదం పురుష స్తద్విశ్వ ముపజీవతి, పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ శాశ్వతగ్ శివ

మచ్యుతమ్, నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్, నారాయణపరో జ్యోతి రాత్మా నారాయణః పరః, నారాయణపరంబ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః, నారాయణపరో ధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః, యచ్చ కించి జ్జగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపివా, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థ్సితః, అన న్త మవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽంతంవిశ్వశంభువమ్, పద్మకోశ ప్రతీకాశగ్ం హృదయం చా ప్యధోముఖమ్, అధోనిష్ట్యావితస్త్యాంతే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి, జ్వాలమాలాకులం భాతి విశ్వస్యాయతనం మహత్, సంతతగ్ం శిలాభిస్తులంబత్యాకోశసన్నిభమ్, తస్యాంతే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్త్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, తస్య మధ్యేమహానగ్ని ర్విశ్వార్చిర్విశ్వ తో ముఖః, సోఽగ్రభు గ్విభజ౯ తిష్ఠ న్నాహార మజరః కవిః, తిర్యగూర్ధ్వ మధ శ్శాయీ రశ్మయ స్తస్య సంతతాః, సంతాపయతి స్వం దేహ మాపాదతలమస్తకః, తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా, నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వ రా, నీవారశూకవత్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా, తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యేపరమాత్మా వ్యవస్థితః, సబ్రహ్మ సశివ స్సహరిస్సేంద్ర స్సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్. అపివాసంత తాషట్చ. ౧౩.

ఆదిత్యోవా ఏష ఏతన్మండలం తపతి తత్రతా ఋచస్తదృచా మండలగ్ం సఋచాం లోకోథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేఽర్చిర్దీప్యతే తాని సామాని ససామ్నాం లోకోఽథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేఽర్చిషి పురుష స్తాని యజూగ్ంషి సయజుషా మండలగ్ం సయజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి యఏషోఽంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః. ౧౪.

ఆదిత్యోవై తేజ ఓజో బలం యశ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మాత్మా మనో మన్యు ర్మను ర్మృత్యు స్సత్యోమిత్రో వాయు రాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం తత్స మన్న మమృతో జీవో విశ్వః కతమ స్స్వయంభు ర్బ్రహ్మైత దమృత ఏష పురుష ఏషభూతానా మధిపతి ర్బ్రహ్మణ స్సాయుజ్యగ్ం సలోకతా మాప్నో త్యేతాసా మేవ దేవతానాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సమానలోకతా మాప్నోతి యఏవంవేదేత్యుప నిషత్. ౧౫.

నిధనపతయేనమః, నిధనపతాంతికాయ నమః, ఊర్ధ్వాయ నమః, ఊర్ధ్వలిం గాయ నమః, హిరణ్యాయ నమః, హిరణ్యలింగాయ నమః, సువర్ణాయనమః, సువర్ణలిం గాయ నమః, దివ్యాయ నమః, దివ్యలింగాయ నమః, భవాయ నమః, భవలింగాయ నమః, శర్వాయ నమః, శర్వలింగాయ నమః, శివాయ నమః, శివలింగాయ నమః, జ్వలాయ నమః, జ్వలలింగాయ నమః, ఆత్మాయనమః, ఆత్మలింగాయనమః, పరమాయ

నమః, పరమలింగాయ నమః ఏతత్సోమస్య సూర్యస్య సర్వలింగగ్ స్థాపయతి పాణి మంత్రం పవిత్రం. ౧౬.

సద్యోజాతం ప్రపద్యామి సద్యోజాతాయ వైనమోనమః, భవేభవేనాతిభవే భవస్వ మామ్, భవోద్భవాయ నమః. ౧౭.

వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమ శ్శ్రేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః కాలాయ నమః కలవికరణాయనమో బలవికరణాయ నమో బలాయనమో బలప్రమథనాయనమః సర్వభూతదమనాయనమో మనోన్మనాయ నమః. ౧౮.

అఘోరేభ్యోఽథఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యః, సర్వేభ్య స్సర్వశర్వేభ్యో నమస్తే అస్తు రుద్రరూపేభ్యః. ౧౯.

తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్. ౨౦.

ఈశాన స్సర్వవిద్యానామీశ్వర స్సర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణోఽధిపతి ర్బ్రహ్మా శివో మే అస్తు సదాశివోమ్. ౨౧.

నమో హిరణ్యబాహవే హిరణ్యవర్ణాయ హిరణ్యరూపాయ హిరణ్యపతయేఽంబికాపతయ ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమః. ౨౨.

ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయవైనమోనమః. ౨౩.

సర్వోవై రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, పురుషో వైరుద్ర స్స న్మహో నమోనమః, విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానంచ యత్, సర్వోహ్యేష రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౪.

కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే, వోచేమ శంతమగ్ హృదే, సర్వో హ్యేషరుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౫.

యస్య వైకఙ్కత్యగ్ని హోత్ర హవణీ భవతి ప్రత్యేవాస్యాహుత య స్తిష్ఠం త్యథో ప్రతిష్ఠిత్యై. ౨౬.

కృణుష్వపాజఇతిపంచ. ౨౭.

అదితి ర్దేవా గంధర్వా మనుష్యాః పితరో సురా స్తేషాగ్ సర్వభూతానాం మాతా మేదినీ మహతా మహీ సావిత్రీ జగ త్యుర్వీ పృథ్వీ బహులా విశ్వా భూతా కతమా కాయా సా సత్యే త్యమృతేతి వసిష్ఠః. ౨౮.

ఆపోవా ఇదగ్ సర్వం విశ్వాభూతా న్యాపః ప్రాణావా ఆపః పశవ ఆపోఽన్న మాపోఽమృత మాపస్సమ్రా డాపో విరాడాప స్స్వరాడాప శ్ఛందాగ్స్యాపో జ్యోతీ

గ్ప్యాపో యజూగ్ప్యాప స్సత్యమాప స్సర్వా దేవతా ఆపో భూర్భువస్సువ రాప ఓమ్.
౨౯.

ఆపః పునన్తు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతుమామ్, పునన్తు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మపూతాపునాతు మామ్, యదుచ్ఛిష్ట మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ, సర్వం పునన్తు మా మాపోఽసతాంచ ప్రతిగ్రహగ్గ్స్వాహా.
౩౦.

అగ్నిశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం తామ్, యదహ్నా పాప మకార్షమ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పద్భ్యా ముదరేణ శిశ్నా, అహ స్త దవలుంపతు, యత్కించ దురితం మయి, ఇదమహం మామమృతయోనౌ సత్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా.
౩౧.

సూర్యశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యు కృతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం తామ్, యద్రాత్రియా పాపమకార్షమ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పద్భ్యా ముదరేణ శిశ్నా, రాత్రి స్తదవలుంపతు, యత్కించ దురితం మయి, ఇదమహం మామమృతయోనౌ, సూర్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా.
౩౨.

ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, అగ్ని ర్దేవతా బ్రహ్మఇత్యార్షమ్, గాయత్రం ఛందం పరమాత్మం సరూపమ్, సాయుజ్యం వినియోగమ్.
౩౩.

ఆయాతు వరదా దేవీ అక్షరం బ్రహ్మసమ్మితమ్, గాయత్రీం ఛందసాం మాతేదం బ్రహ్మ జుషస్వ మే. యదహ్నా త్కురుతే పాపం తదహ్నా త్ప్రతిముచ్యతే, యద్రాత్రియా త్కురుతే పాపం తద్రాత్రియా త్ప్రతిముచ్యతే, సర్వవర్ణే మహాదేవి సన్ధ్యావిద్యే సరస్వతి.
౩౪.

ఓజోఽసి సహోఽసి బలమసి భ్రాజోఽసి దేవానాం ధామ నామాసి విశ్వమసి విశ్వాయుః స్సర్వమసి సర్వాయు రభిభూ రోం గాయత్రీ మావాహయామి, సావిత్రీ మావాహయామి సరస్వతీమావాహయామి ఛన్దర్షీ నావాహయామి శ్రియ మావాహయామి గాయత్ర్యా గాయత్రీచ్ఛందో విశ్వామిత్ర ఋషి స్సవితాదేవతాఽగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మ శిరో విష్ణుర్హృదయగ్ రుద్ర శ్శిఖా పృథివీ యోనిః ప్రాణాపానవ్యానోదాన సమానా స్సప్రాణా శ్శ్వేతవర్ణాసాంఖ్యాయనసగోత్రా గాయత్రీ చతుర్విగ్ శత్యక్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః పంచశీర్షోపనయనే వినియోగః ఓంభూః, ఓంభువః, ఓగ్ సువః, ఓంమహః, ఓంజనః, ఓంతపః, ఓగ్ సత్యం, ఓం తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, ఓ మాపో జ్యోతీ రసోఽమృతమ్ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్.
౩౫.

ఉత్తమే శిఖరే జాతే భూమ్యాం పర్వతమూర్ధని, బ్రాహ్మణేభ్యో — — —
గచ్ఛ దేవి యథాసుఖమ్, స్తుతో మయా వరదా వేద మాతా ప్రచోదయంతీ పవనే ద్విజాతా, ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్చసం మహ్యాం దత్వా ప్రజాతుం బ్రహ్మలోకమ్. ౩౬.

ఘృణి స్సూర్య ఆదిత్యోన ప్రభావాత్యక్షరమ్, మధు క్షరంతి తద్రసం సత్యం వైతద్రస మాపో జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. ౩౭.

బ్రహ్మ మేతు మాం, మధు మేతు మాం, బ్రహ్మమేవ మధు మేతుమామ్, యాస్తే సోమప్రజావత్సోభి సోఅహమ్, దుస్స్వప్నహం దురుష్షహ, యాస్తే సోమ ప్రాణాగ్ స్తాం జుహోమి, త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్, బ్రహ్మహత్యాంవా ఏతే ఘ్నంతి, యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువంతి, ఆసహస్రా త్పజ్క్తిం పునంతి, ఓమ్. ౩౮.

బ్రహ్మ మేధయా; మధు మేధయా, బ్రహ్మ మేవ మధు మేధయా, అద్యానో దేవసవితః ప్రజావత్సావీ స్సౌభగమ్, పరాదుష్ష్వప్నియగ్ సువ, విశ్వాని దేవసవితర్దురితాని పరాసువ, యద్భద్రం తన్మ ఆసువ, మధువాతా ఋతాయతే మధు క్షరంతి సిన్ధవః, మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః, మధునక్త ముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ రజః, మధు ద్యౌరస్తు నః పితా, మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ అస్తు సూర్యః, మాధ్వీ ర్గావో భవన్తు నః, యఇమం త్రిసుపర్ణ మయాచితమ్ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్, భ్రూణహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి, యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణంపఠంతి, తేసోమం ప్రాప్నువంతి ఆసహస్రా త్పజ్క్తిం పునంతి. ఓమ్. ౩౯.

బ్రహ్మ మేధవా, మధు మేధవా, బ్రహ్మ మేవ మధుమేధవా, బ్రహ్మాదేవానాం పదవీః కవీనా మృషి ర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణామ్, శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితి ర్వనానాం సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేభన్, హగ్ంస శ్శుచిష ద్వసురంతరిక్ష సద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణ సత్, నృషద్వర సదృతసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, ఋచేత్వా ఋచేత్వా సమిత్స్రవంతి సరితో నధేనాః, అంత ర్హృదా మనసా పూయమానాః, ఘృతస్య ధారా అభిచాకశీమి, హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసామ్, తస్మిం త్సుపర్ణో మధుకృత్కులాయీ భజన్నాస్తే మధు దేవతాభ్యః, తస్యా సతే హరయ స్సప్తతీరే స్వధాం దుహానా అమృతస్య ధారామ్, య ఇదం త్రిసుపర్ణమయాచితమ్ బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్, వీరహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి. యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువన్తి, ఆసహస్రా త్పజ్క్తిం పునంతి, ఓమ్. ౪౦.

మేధా దేవీ జుషమాణా న ఆగా ద్విశ్వాచీ భద్రా సుమనస్య మానా త్వయా జుష్టానుదమానా దురుక్తా న్బృహద్వదేమవిదథే సువీరాః త్వయాజుష్టం ఋషి ర్భవతి దేవి త్వయా బ్రహ్మా గతశ్రీ ఋతత్వయా, త్వయా జుష్ట శ్చిత్రం విందతే వసు సానో జుషస్వ ద్రవిణో నమేధే. ౪౧.

మేధాం మ ఇంద్రో దదాతు మేధాం దేవీ సరస్వతీ, మేధాం మే అశ్వినా వుభా వాధత్తాం పుష్కర స్రజా, అప్సరాసుచ యామేధా గంధర్వేషుచ యన్మనః, దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాం మేధా సురభిర్జుషతాగ్ స్వాహా. ౪౨.

ఆమాం మేధా సురభి ర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణా జగతీ జగమ్యా, ఊర్జస్వతీ పయసా పిన్వమానా సామాం మేధా సుప్రతీకా జుషన్తామ్. ౪౩.

మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజో దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీంద్ర ఇంద్రియం దధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు. ౪౪.

అపైతు మృత్యు రమృత న్న ఆగన్వైవస్వతో నో అభయం కృణోతు, పర్ణం వనస్పతే రివాభిన శ్శీయతాగ్ రయి స్సచతా న్న శ్శచీపతిః. ౪౫.

పరం మృత్యో అనుపరేహి పంథాం య స్తే స్వఇతరో దేవయానాత్, చక్షు ష్మతే శృణ్వతే తే బ్రవీమి మానః ప్రజాగ్ రీరిషో మోతవీరాన్. ౪౬.

వాతం ప్రాణం మనసా న్వారభామహే ప్రజాపతిం యో భువనస్య గోపాః, సనో మృత్యో స్త్రాయతాం పాత్వగ్ హసో జ్యో గ్జీవా జరా మశీమహి. ౪౭.

అముత్ర భూయా దథ య ద్యమస్య బృహస్పతే అభిశస్తే రముంచః, ప్రత్యౌ హతా మశ్వినా మృత్యు మస్మా ద్దేవానా మగ్నే భిషజా శచీభిః. ౪౮.

హరిగ్ హరన్త మనుయంతి దేవా విశ్వస్యేశానం వృషభం మతీనామ్, బ్రహ్మ సరూప మనుమేద మాగా దయనం మావివధీ ర్విక్రమస్వ. ౪౯.

శల్కై రగ్ని మింధాన ఉభౌ లోకౌ సనేమహమ్, ఉభయో ర్లోకయో ర్ఋ ద్ధ్వాఽతి మృత్యుం తరామ్యహమ్. ౫౦.

మా చ్ఛిదో మృత్యో మావధీ ర్మామే బలం వివృహో మా ప్రమోషీః. ప్రజాం మామే రీరిష ఆయు రుగ్ర నృచక్షసం త్వాహవిషా విధేమ, అనువాకః. ౫౧.

మానో మహాంత ముతమానో అర్భకం మాన ఉక్షంత ముతమాన ఉక్షితమ్, మానోఽవధీః పితరం మోత మాతరం ప్రియామాన స్తనునో రుద్రరీరిషః. ౫౨.

మానస్తోకే తనయే మాన ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషు రీరిషః, వీరా న్మానో రుద్రభామితోఽవధీ ర్హవిష్మంతో నమసా విధేమతే. ౫౩.

ప్రజాపతే నత్వదేతా న్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితాబభూవ, యత్కామాస్తే జుహుమ స్తన్నో అస్తువయగ్గ్స్యామ పతయోరయీణామ్. ౧౪.

స్వస్తిదా విశస్పతిర్వృత్రహా విమృధో వశీ, వృషేంద్రః పుర ఏతు న స్స్వస్తిదా అభయంకరః. ౧౫.

త్రియంబకం * యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమివబంధనా న్మృత్యో ర్ముక్షీయ మామృతాత్. ౧౬.

ఏతే సహస్రమయుతం పాశా మృత్యో మర్త్యాయ హంతవే, తాన్యజ్ఞస్య మాయయా సర్వా నవయజామహే. ౧౭.

మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహా. అనువాకః. ౧౮.

దేవకృతస్యైనసో వ యజనమసి స్వాహా. మనుష్యకృత స్యైనసోవయజన మసి స్వాహా, పితృకృతస్యైనసోవజన మసి స్వాహా, ఆత్మకృతస్యైనసోవయజనమసి స్వాహా, అన్యకృతస్యైనసో వయజనమసి స్వాహా, అస్మత్కృతస్యైనసోవయజన మసి స్వాహా, యద్దివాచ నక్తంచైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్స్వపంత శ్చ జాగ్రతశ్చైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్సుషుప్తశ్చ జాగ్రత శ్చైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యద్విద్వాగ్ సశ్చైనశ్చకృమతస్యావయ జనమసి స్వాహా, ఏనసఏనసో వయజనమసి స్వాహా. ౧౯.

యద్వో దేవాశ్చకృమజిహ్వయా గురుమనసోవా ప్రయతీ దేవహేడనమ్, అరా వాయో నో అభిదుచ్ఛునాయతే తస్మిం తదేనోవసవో నిధేతన స్వాహా. ౨౦.

కామోకార్షీన్నమోనమః, కామోకార్షీత్కామః కరోతి నాహంకరోమి కామఃకర్తా నాహం కర్తా కామః కారయితా నాహం కారయితా ఏషతేకామ కామాయ స్వాహా. ౨౧

మన్యురకార్షీన్నమోనమః, మన్యు రకార్షీ న్మన్యుః కరోతి నాహంకరోమి మన్యుః కర్తా నాహం కర్తా మన్యుః కారయితా నాహంకారయితా ఏషతే మన్యోమ న్యవే స్వాహా. ౨౨.

తిలాం జుహోమి సరసాగ్ సపిష్టా న్గంధారమమచిత్తే రమంతు స్వాహా, గావో హిరణ్యం ధన మన్నపానగ్ సర్వేషాగ్ శ్రియై స్వాహా, శ్రియఞ్చ లక్ష్మీఞ్చ పుష్టిఞ్చ కీర్తిం వానృణ్యతామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం, శ్రద్ధా మేధే ప్రజా స్సన్దదాతు స్వాహా. ౨౩.

---

* త్ర్యంబకమిత్యుత్తరాహపాఠః.

తిలాః కృష్ణా స్తిలా శ్శ్వేతా స్తిలా స్సౌమ్యా వశానుగాః, తిలాః పునంతు మే పాపం యత్కించి ద్దురితం మయి స్వాహా, చోరస్యాన్నం నవశ్రాద్ధం బ్రహ్మహా గురుతల్పగః, గో స్తేయగ్ సురాపానం భ్రూణహత్యా తిలాశాంతిగ్ శమయంతు స్వాహా, శ్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ పుష్టీశ్చ కీర్తించానృణ్యతామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం, శ్రద్ధా మేధే ప్రజ్ఞాతు జాతవేద స్సన్దదాతు స్వాహా. ౬౪.

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ స్వాహా, వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణరేతోబుధ్యాకూతిస్సంకల్పా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ స్వాహా, త్వక్చర్మమాగ్ సరుధిరమేదో మజ్జాస్నాయువోఽస్థీని మే శుధ్యన్తాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా, శిరః పాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోరూదర జంఘశిశ్నోపస్థపాయవో మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ స్వాహా. ఉత్తిష్ఠపురుషహరిత పింగలలోహితాక్షి దేహి దేహి దదాపయితా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా. ౬౫.

పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధా మే శుద్ధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మాభూయాసగ్గ్ స్వాహా, మనోవాక్కాయకర్మాణి మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజావిపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా, అవ్యక్తభావై రహంకారై ర్జ్యోతిరహం విరజావిపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా, ఆత్మా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా, అంతరాత్మా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా, పరమాత్మా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా, క్షుధే స్వాహా, క్షుత్పిపాసాయ స్వాహా, వివిట్యై స్వాహా, ఋగ్విధానాయ స్వాహా, కషోత్కాయ స్వాహా, క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠా మలక్ష్మీ ర్నాశయా మ్యహమ్, అభూతి మసమృద్ధించ సర్వాన్నిర్ణుదమే పాప్మానగ్గ్ స్వాహా, అన్నమయప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయ మాత్మా మే శుద్ధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా. ౬౬.

అగ్నయే స్వాహా, విశ్వేభ్యో దేవేభ్య స్స్వాహా, ధ్రువాయ భూమాయ స్వాహా, ధ్రువక్షితయే స్వాహా, అచ్యుతక్షితయే స్వాహా, అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా, ధర్మాయ స్వాహా, అధర్మాయ స్వాహా, అద్భ్య స్స్వాహా, ఓషధివనస్పతిభ్య స్స్వాహా. ౧. రక్షో దేవజనేభ్య స్స్వాహా, గృహ్యాభ్య స్స్వాహా, అవసానేభ్య స్స్వాహా, అవసానపతిభ్య స్స్వాహా, సర్వభూతేభ్య స్స్వాహా, కామాయ స్వాహా, అంతరిక్షాయ

స్వాహా, యదేజతి జగతి యచ్చ చేష్టతి నామ్నో భాగో యన్నామ్నే స్వాహా, పృథి
వ్యై స్వాహా, అంతరిక్షాయ స్వాహా. ౨. దివే స్వాహా, సూర్యాయ స్వాహా, చంద్ర
మసే స్వాహా, నక్షత్రేభ్య స్స్వాహా, ఇంద్రాయ స్వాహా, బృహస్పతయే స్వాహా, ప్ర
జాపతయే స్వాహా, బ్రహ్మణే స్వాహా, స్వధాపితృభ్య స్స్వాహా, నమో రుద్రాయ
పశుపతయే స్వాహా. ౩. దేవేభ్య స్స్వాహా, పితృభ్య స్స్వధాస్తు, భూతేభ్యో నమః,
మనుష్యేభ్యో హన్తా, ప్రజాపతయే స్వాహా, పరమేష్ఠినే స్వాహా, యథాకూపశ్శత
ధార స్సహస్రధారో అక్షతః, ఏవామే అస్తుధాన్యగ్ సహస్రధారో అక్షితమ్, ధన
ధాన్యై స్స్వాహా, యే భూతాః ప్రచరన్తి దివా నక్తం బలి మిచ్ఛన్తో వితుదస్య
ప్రేష్యాః, తేభ్యో బలిం పుష్టికామో హరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతి ర్దధాతు
స్వాహా. ౪.

ఓషధివనస్పతిభ్య స్స్వాహాంతరిక్షాయ స్వాహా నమో రుద్రాయ పశుపతయే
స్వాహా తుదస్యప్రేష్యాఏకంచ. ౬౭.

ఓం తద్బ్రహ్మ, ఓం త ద్వాయుః, ఓం తదాత్మా, ఓం తత్సత్యం, ఓంతత్సర్వమ్,
ఓం తత్పురో ర్నమః, అంత శ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు, త్వంయజ్ఞ
స్త్వం వషట్కార స్త్వ మిన్ద్ర స్త్వగ్ రుద్ర స్త్వం విష్ణు స్త్వం బ్రహ్మ త్వం ప్రజా
పతిః, త్వంతదాపఆపో జ్యోతీరసోఽమృతంబ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. ౬౮.

శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయా మపానే నివి
ష్టోఽమృతం జుహోమి శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జహోమి, శ్రద్ధాయా
ముదానే నివిష్టోఽమృతంజుహోమి, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతంజుహోమి,
బ్రహ్మణిమ ఆత్మాఽమృతత్వాయ. అమృతోప స్తరణమసి, శ్రద్ధాయాం ప్రాణే ని
విష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావిశా ప్రదాహాయ, ప్రాణాయస్వాహా, శ్రద్ధాయా
మపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివో మావిశా ప్రదాహాయ, అపానాయస్వాహా,
శ్రద్ధాయాం వ్యానేనివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమా విశా ప్రదాహాయ, వ్యానా
య స్వాహా, శ్రద్ధాయా ముదానే నినిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావిశా ప్రదా
హాయ, ఉదానాయ స్వాహా, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి,
శివోమా విశా ప్రదాహాయ సమానాయ స్వాహా, బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ,
అమృతాపిధానమసి. ౬౯.

శ్రద్ధా యాంప్రాణే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, ప్రాణమన్నేనాప్యాయస్వ శ్రద్ధా
యామపానే నివిశ్యామృతగ్హుతమ్, అపాన మన్నేనాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాం
వ్యానే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, వ్యాన మన్నేనాప్యాయస్వ; శ్రద్ధాయా ముదానే

నివిశ్యామృతగ్ం హుతమ్, ఉదాన మన్నే నాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాగ్ం సమానేనివిశ్యామృతగ్ం హుతమ్, సమానమన్నే నాప్యాయస్వ. ౨౦.

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽఙ్గుష్ఠఞ్చ సమాశ్రితః, ఈశ స్సర్వస్య జగతః ప్రభుః ప్రీణాతి విశ్వభుక్, ౨౧.

వాఙ్మ ఆసన్, నసోః ప్రాణః, అక్ష్యో శ్చక్షుః, కర్ణయోః శ్శ్రోత్రమ్, బాహువో ర్బలమ్, ఊరువోరోజః, అరిష్టా విశ్వాన్యఙ్గాని తనూః, తనువా మే సహనమస్తే అస్తు మామాహిగ్ంసీః. ౨౨.

వయ స్సుపర్ణా ఉపసేదు రింద్రం ప్రియమేధా ఋషయో నాధమానాః, అప ధ్వాన్త మూర్ణుహి పూర్ధి చక్షుర్ముముగ్ధ్యస్మా న్నిధయేవ బద్ధాన్. ౨౩.

ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రోమా విశాంతకః, తేనాన్నే నాప్యాయస్వ. ౨౪.

నమో రుద్రాయ విష్ణవే మృత్యు ర్మే పాహి. ౨౫.

త్వ మగ్నే ద్యుభి స్త్వమాశుశుక్షణి స్త్వమద్భ్య స్త్వమశ్మన స్పరి, త్వం వనేభ్య స్త్వమోషధీభ్య స్త్వం నృణాం నృపతే జాయసే శుచిః. ౨౬.

శివేన మే సన్తిష్ఠస్వ స్యోనేన మే సన్తిష్ఠస్వ సుభూతేన మే సన్తిష్ఠస్వ బ్రహ్మవర్చసేన మే సన్తిష్ఠస్వ యజ్ఞస్యర్ధి మనుసంతిష్ఠస్వోపతే యజ్ఞఉపతేనమ ఉపతేనమః. ౨౭.

సత్యం పరంపరగ్ం సత్యగ్ం సత్యేన నసువర్గాల్లోకా చ్చ్యవన్తే కదాచన సతాగ్ంహి సత్యం తస్మా త్సత్యేరమన్తే తపఇతి తపో నానశనాత్పరం యద్ధి పరంత పస్తద్దుర్ధర్షంతద్దురాధర్షం తస్మా త్తపసి రమన్తే దమ ఇతి నియతం బ్రహ్మచారిణ స్తస్మా ద్దమే రమన్తే శమ ఇత్యరణ్యే మునయ స్తస్మా చ్ఛమే రమన్తే దానమితి సర్వాణి భూతాని ప్రశగ్ంసంతి దానాన్నాతి దుశ్చరం తస్మా ద్దానే రమన్తే ధర్మ ఇతి ధర్మేణ సర్వమిదం పరిగృహీతం ధర్మా న్నాతిదుష్కరం తస్మా ద్ధర్మే రమంతే ప్రజననఇతి † భూయాగ్ంసంత స్తస్మాద్భూయిష్ఠాః ప్రజాయంతే తస్మా ద్భూయిష్ఠాః ప్రజననే రమంతేఽగ్నయ ఇత్యాహ తస్మా దగ్నయ ఆధాతవ్యా అగ్నిహోత్ర మిత్యాహ తస్మా దగ్నిహోత్రే రమంతే యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞో హి దేవా ‡ స్తస్మా ద్యజ్ఞే రమంతే మానస మితి విద్వాగ్ంస ఏవ మానసే రమంతేన్యాస ఇతి బ్రహ్మా బ్రహ్మాహి పరః పరోహి బ్రహ్మా తానివా ఏతాన్యవరాణిపరాగ్ంసి న్యాస ఏవాత్యరేచయ ద్యఏవం వేదేత్యుపనిషత్. ౨౮.

---

† ప్రజననఇతిభాష్యపాఠః.

‡ యజ్ఞేనహిదేవాఇతిభాష్యపాఠః.

ప్రాజాపత్యో హారుణి స్సుపర్ణేయః ప్రజాపతిం పితర ముపససార కిం భగవంతః
పరమం వదంతీతి తస్మై ప్రోవాచ సత్యేన వాయు రావాతి సత్యేనాదిత్యో రోచతే
దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్సత్యం పరమం వదంతి
తపసా దేవా దేవతా మగ్ర ఆయన్ తపసర్షయ స్సువ రన్వవిందన్ తపసా సపత్నా
న్ప్రణుదామారాతీ స్తపసి సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్తపః పరమం వదంతి దమేన దాన్తాః
కిల్బిష మవధూన్వంతి దమేన బ్రహ్మచారిణ స్సువరగచ్ఛన్ దమో భూతానాం దురా
ధర్షం దమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దమః పరమం వదంతి శమేన శాంతా శ్శివ మా
చరంతి శమేన నాకం మునయో న్వవిన్దం శమోభూతానాం దురాధర్షం శమే సర్వం
ప్రతిష్ఠితం తస్మా చ్ఛమః పరమం వదంతి దానం యజ్ఞానాం వరూధం దానం యజ్ఞానాం
వరూధం దక్షిణా లోకే దాతారగ్ సర్వభూతాన్యుపజీవంతి దానేనారాతీ రపా
నుదంత దానేన ద్విషంతో మిత్రా భవంతి దానే సర్వ ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దానం పరమం
వదంతి ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా లోకే ధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పంతి ధర్మేణ
పాప మపనుదతి ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి ప్రజననం వై
ప్రతిష్ఠా లోకే సాధు ప్రజాయా స్తంతుం తన్వానః పితౄణా మనృణో భవతి తదేవ
తస్యా అనృణం తస్మా త్ప్రజననం పరమం వదంత్యగ్నయో వై త్రయీ విద్యా దేవ
యానః పంథా గార్హపత్య ఋక్పృథివీ రథన్తర మన్వాహార్య పచనం యజు రంత
రిక్షం వామదేవ్య మాహవనీయ స్సామ సువర్గో లోకో బృహ త్తస్మా దగ్నీ న్పరమం
వదంత్యగ్నిహోత్రగ్ం సాయం ప్రాతర్గృహాణాం నిష్కృతి స్స్విష్టగ్ సుహుతం
యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణగ్ం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతి స్తస్మా దగ్నిహోత్రం పరమం
వదంతి యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞేన హి దేవా దివం గతా యజ్ఞేనాసురా నపానుదన్త యజ్ఞేన
ద్విషన్తో మిత్రా భవంతి యజ్ఞే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్యజ్ఞం పరమం వదంతి మానసం
వై ప్రాజాపత్యం పవిత్రం మానసేన మనసా సాధు పశ్యతి మానసా ఋషయః
ప్రజా అసృజన్త మానసే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా న్మానసం పరమం వదంతి న్యాస
ఇత్యాహు ర్మనీషిణో బ్రహ్మాణం బ్రహ్మా విశ్వః కతమ స్స్వయంభూః ప్రజాపతి స్సంవ
త్సర ఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యో య ఏష ఆదిత్యే పురుష స్స పరమేష్ఠీ బ్రహ్మాత్మా
యాభి రాదిత్య స్తపతి రశ్మిభి స్తాభిః పర్జన్యో వర్షతి పర్జన్యేనౌషధివనస్పతయః
ప్రజాయన్త ఓషధివనస్పతిభి రన్నం భవత్యన్నేన ప్రాణాః ప్రాణైర్బలం బలేన తప
స్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధా మేధయా మనీషా మనీషయా మనోమనసా శాంతి
శ్శాన్త్యా చిత్తం చిత్తేనస్మృతిః స్మృత్యా స్మారగ్ స్మారేణ విజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మానం
వేదయతి తస్మా దన్నం దదన్త్సర్వాణ్యేతాని దదాత్యన్నా త్ప్రాణా భవంతి

భూతానాం ప్రాణైర్మనో మనసశ్చ విజ్ఞానం విజ్ఞానా దానందో బ్రహ్మయోని స్సవా ఏష పురుషః పంచధా పంచాత్మా యేన సర్వ మిదం ప్రోతం పృథివీ చాంతరిక్షంచ ద్యౌశ్చ దిశశ్చావా న్తరదిశాశ్చ సవై సర్వమిదం జగత్ ససభూతం సభవ్యం జిజ్ఞాసక్లృ ప్తఋతజా రయిష్ఠా శ్రద్ధాసత్యో మహాస్వా న్తపసో వరిష్ఠా జ్జ్ఞాత్వా తమేవం మనసా హృదాచ భూయో న మృత్యు ముపయాహి విద్వాం స్తస్మా న్న్యాస మేషాం తపసా మతిరిక్త మాహు ర్వసురణ్వో విభూ రసి ప్రాణే త్వ మసి సంధాతా బ్రహ్మన్ త్వమసి విశ్వసృక్ తేజో దా స్త్వమ స్యగ్నే రసి వర్చోదా స్త్వమసి సూర్యస్య ద్యుమ్నోదా స్త్వమసి చన్ద్రమస ఉపయామ గృహీతోఽసి బ్రహ్మణే త్వా మహస ఓమిత్యాత్మానం యుంజీతై తద్వై మహోపనిషదం దేవానాం గుహ్యం య ఏవం వేద బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతి తస్మా ద్బ్రహ్మణోమహిమాన మిత్యుపనిషత్. ౭౯. సత్య న్తపో దమ శ్శమో దానం ధర్మః ప్రజనన మగ్నయ అగ్నిహోత్రం యజ్ఞో మానసం న్యాసో ద్వాదశ.

తస్యైవం విదుషో యజ్ఞ స్యాత్మా యజమాన శ్శ్రద్ధా పత్నీ శరీర మిధ్మ మురో వేది ర్లోమాని బర్హి ర్వేదశ్శిఖా హృదయం యూపః కామ ఆజ్యం మన్యుః పశు స్తపోఽగ్ని ర్దమశ్శమయితా దక్షిణా వా గ్ఘోతా ప్రాణ ఉద్గాతా చక్షు రధ్వర్యు ర్మనో బ్రహ్మ శ్రోత్ర మగ్నీ ద్యావ ద్ధ్రియతే సా దీక్షా యదశ్నాతి తద్ధవిర్య త్పిబతి తదస్య సోమపానం యద్రమతే తదుపసదో యత్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతే చ సప్ర వర్గ్యో యన్ముఖం తదాహవనీయో యావ్యాహృతి రాహుతి ర్యదస్య విజ్ఞానం తజ్జు హోతి యత్సాయం ప్రాత ర త్తి తత్సమిధం యత్ప్రాత ర్మధ్యం దినగ్ సాయం చతా నిసవనాని యే అహోరాత్రే తే దర్శపూర్ణమాసౌ యేఽర్ధమాసా శ్చమాసాశ్చ తే చాతుర్మాస్యాని యఋతవ స్తేపశుబంధా యే సంవత్సరాశ్చ తేఽహర్గణా స్సర్వవేదసం వాఏతత్సత్రం యన్మరణం తదవభృథ ఏతద్వై జరామర్య మగ్నిహోత్రగ్ సత్రం య ఏవం విద్వా నుదగయనే ప్రమీయతే దేవానా మేవ మహిమానం గత్వాదిత్యస్య సాయుజ్యం గచ్ఛత్యథ యోదక్షిణే ప్రమీయతే పితృణా మేవ మహిమానం గత్వా చంద్రమస స్సాయుజ్యగ్ సలోకతా మాప్నోత్యేతౌవై సూర్యాచంద్రమసోర్మహి మానా బ్రాహ్మణో విద్వా నభిజయతి తస్మా ద్బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతి తస్మా ద్బ్రహ్మణో మహిమానమ్ *. ౮౦

* ఇత్యుపనిషదితి భాష్యపాఠః.

అంభస్యైకపఞ్చాశచ్ఛతమ్, జాతవేదసే చతుర్దశ, భూ రన్నం భూ రగ్నయే భూరగ్నయే చైక మేకమ్, పాహి పాహి చత్వారి చత్వారి, యశ్ఛన్దసాం ద్వే, నమో బ్రహ్మణే,ఋతం తపః. యథావృక్షస్య ఏకమేకం,అణోరణీయాన్ చతుస్త్రిగ్ంశత్, సహస్రశీర్షగ్ంషడ్వింశతిః, ఆదిత్యోవా ఏష, ఆదిత్యోవై తేజ ఏక మేకమ్, నిధనపతయే త్రయోవింశతిః, సద్యోజాతం త్రీణి, వామదేవాయ ఏకమ్, అఘోరేభ్యః, తత్పురుషాయ ద్వేద్వే, ఈశానః, నమోహిరణ్యబాహవే ఏకమేకమ్, ఋతగ్ం సత్యం ద్వే, సర్వోవై చత్వారి, కద్రుద్రాయ త్రీణి, యస్యవైకఙ్కతీ, కృణుష్వ పాజ, ఆదితి, రాపోవా ఇదగ్ం ఏకమేకం, ఆపః పునన్తు చత్వారి, అగ్నిశ్చ, సూర్యశ్చ నవనవ, ఓమితి చత్వారి, ఆయాతు పఞ్చ. ఓజోఽసి దశ, ఉత్తమే చత్వారి, ఘృణి స్త్రీణి, బ్రహ్మమేతుమాం న్యూనస్తే బ్రహ్మహత్యాం ద్వాదశ, బ్రహ్మమేధయాఽద్యానఇమం భ్రూణహత్యాం, బ్రహ్మమేధవా బ్రహ్మ దేవానా మిదం వీరహత్యా మేకాన్నవిగ్ంశతిరేకాన్నవిగ్ంశతిః, మేధా దేవీ, మేధామ్మఇన్ద్ర శ్చత్వారి చత్వారి, ఆమాం మేధా ద్వే, మయి మేధామేకమ్, అపైతు, పరం, వాతం ప్రాణం, అముత్ర భూయాత్, హరిగ్ం, శలైకర గ్నిం, మాచ్ఛిదో మృత్యో, మానో మహాన్తం, మానస్తోకే ప్రజాపతే, స్వస్తిదా, త్ర్యంబకం, ఏతే సహస్రం, ద్వేద్వే, మృత్యవే స్వాహా ఏకమ్, దేవకృతస్య ఏకాదశ, యద్వో దేవాః కామోఽకార్షీత్, మన్యు రకార్షీత్, ద్వేద్వే. - తిలాం జుహోమి గావ శ్రియం ప్రజాః పఞ్చ, తిలాః కృష్ణా శ్చోరస్య శ్రీః ప్రజ్ఞాతు జాతవేదస్స ప్త, ప్రాణాపానవాక్త్వక్శిరఉత్తిష్ఠపురుష పంచ, పృథివీశబ్దమనోవాగవ్యక్తాఽత్మాఽన్తరాత్మా పరమాత్మా మేక్షుధే అన్నమయ పఞ్చదశ, అగ్నయే స్వాహా ఏకచత్వారిగ్ంశత్, ఓం తద్బ్రహ్మ నవ, శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్ట శ్చతుర్విగ్ంశతిః, శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిశ్యామృతగ్ంహుతం దశ, అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో ద్వే, వాఙ్మ ఆసన్ అష్టౌ, వయ స్సుపర్ణాః, ప్రాణానాం గ్రంథిరసి ద్వేద్వే, నమోరుద్రాయైకం, త్వమగ్నే ద్యుభి ర్ద్వే, శివేనమే సన్తిష్ఠస్వ, సత్యం, ప్రాజాపత్యః, తస్యైవ, మేకమేకం అశీతిః. సహనావవత్వితిశాన్తిః.

ఇతి నారాయణీయా యాజ్ఞికీకోపనిషత్సమాప్తా.

ఓంతత్సత్.

ఓమ్.

శ్రీ వేదవ్యాసమహర్షిణా

అనుగృహీతాని

బ్రహ్మసూత్రాణి.

ప్రథమాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః

1. జిజ్ఞాసాధికరణమ్.

౧ సూ. ఓమ్. అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా.

2. జన్మాద్యధికరణమ్.

౨ జన్మాద్యస్యయతః.

3. శాస్త్రయోనిత్వాధికరణమ్.

3 శాస్త్రయోనిత్వాత్.

4. సమన్వయాధికరణమ్.

౪ తత్తుసమన్వయాత్.

5. ఈక్షత్యధికరణమ్.

౫ ఈక్షతేర్నాశబ్దమ్.

౬ గౌణశ్చేన్నాత్మశబ్దాత్.

౭ తన్నిష్ఠస్య మోక్షోపదేశాత్.

౮ హేయత్వావచనాచ్చ.

౯ స్వాప్యయాత్.

౧౦ గతిసామాన్యాత్.

౧౧ శ్రుతత్వాచ్చ.

6. ఆనందమయాధికరణమ్.

౧౨ ఆనందమయోఽభ్యాసాత్.

౧3 వికారశబ్దాన్నేతిచేన్నప్రాచుర్యాత్.

౧౪ తద్ధేతువ్యపదేశాచ్చ.

౧౫ మాంత్రవర్ణికమేవచగీయతే.

౧౬ నేతరోఽనుపపత్తేః.

౧౭ భేదవ్యపదేశాచ్చ.

౧౮ కామాచ్చనానుమానాపేక్షా.

౧౯ అస్మిన్నస్యచతద్యోగంశాస్తి.

7. అంతరధికరణమ్.

౨౦ అంతస్తద్ధర్మోపదేశాత్.

౨౧ భేదవ్యపదేశాచ్చాన్యః.

8. ఆకాశాధికరణమ్.

౨౨ ఆకాశస్తల్లింగాత్.

9. ప్రాణాధికరణమ్.

౨3 అతఏవప్రాణః.

10. జ్యోతిరధికరణమ్.

౨౪ జ్యోతిశ్చరణాభిధానాత్.

౨౫ ఛందోభిధానాన్నేతిచేన్నతథాచేతోర్పణనిగదాత్తథాహిదర్శనమ్.

౨౬ భూతాదిపాదవ్యపదేశోపపత్తేశ్చైవమ్.

౨౭ ఉపదేశభేదాన్నేతిచేన్నోభయస్మిన్నప్యవిరోధాత్.

11. ఇంద్రప్రాణాధికరణమ్.

౨౮ ప్రాణస్తథానుగమాత్

౨౯ నవక్తురాత్మోపదేశాదితిచేదధ్యాత్మసంబంధభూమాహ్యస్మిన్.

3౦ శాస్త్రదృష్ట్యాతూపదేశోవామదేవవత్.

౩౧ జీవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతిచేన్నోపాసా త్రైవిధ్యా దాశ్రితత్వాదిహ తద్యోగాత్.

ప్రథమాధ్యాయే
ద్వితీయః పాదః

1. సర్వత్రప్రసిద్ధ్యధికరణమ్.

౧ సర్వత్రప్రసిద్ధోపదేశాత్.
౨ వివక్షితగుణోపపత్తేశ్చ.
౩ అనుపపత్తేస్తు నశారీరః.
౪ కర్మకర్తృవ్యపదేశాచ్చ.
౫ శబ్దవిశేషాత్.
౬ స్మృతేశ్చ.
౭ అర్భకౌకస్త్వాత్తద్వ్యపదేశాచ్చ నేతి చేన్న నిచాయ్యత్వాదేవంవ్యోమవచ్చ.
౮ సంభోగప్రాప్తిరితి చేన్న వైశేష్యాత్.

2. అత్త్రధికరణమ్.

౯ అత్తాచరాచరగ్రహణాత్.
౧౦ ప్రకరణాచ్చ.

3. గుహాధికరణమ్.

౧౧ గుహాం ప్రవిష్టావాత్మానౌహి తద్దర్శనాత్.
౧౨ విశేషణాచ్చ.

4. అంతరాధికరణమ్.

౧౩ అంతరఉపపత్తేః.
౧౪ స్థానాదివ్యపదేశాచ్చ.
౧౫ సుఖవిశిష్టాభిధానాదేవచ.
౧౬ శ్రుతోపనిషత్కగత్యభిధానాచ్చ.
౧౭ అనవస్థితేరసంభవాచ్చ నేతరః.

5. అంతర్యామ్యధికరణమ్.

౧౮ అంతర్యామ్యధిదైవాదిషు తద్ధర్మవ్యపదేశాత్.
౧౯ నచస్మార్తమతద్ధర్మాభిలాపాత్.
౨౦ శారీరశ్చోభయేఽపిహి భేదేనైనమధీయతే.

6. అదృశ్యత్వాద్యధికరణమ్.

౨౧ అదృశ్యత్వాదిగుణకోధర్మోక్తేః.
౨౨ విశేషణభేదవ్యపదేశాభ్యాంచ నేతరౌ.
౨౩ రూపోపన్యాసాచ్చ.

7. వైశ్వానరాధికరణం.

౨౪ వైశ్వానరస్సాధారణశబ్దవిశేషాత్.
౨౫ స్మర్యమాణమనుమానంస్యాదితి.
౨౬ శబ్దాదిభ్యోంతః ప్రతిష్ఠానాచ్చ నేతి చేన్న తథాదృష్ట్యుపదేశా దసంభవాత్పురుషమపిచైన మధీయతే.
౨౭ అతఏవ నదేవతాభూతంచ.
౨౮ సాక్షాదప్యవిరోధం జైమినిః.
౨౯ అభివ్యక్తేరిత్యాశ్మరథ్యః.
౩౦ అనుస్మృతేర్బాదరిః.
౩౧ సంపత్తేరితి జైమిని స్తథాహిదర్శయతి.
౩౨ ఆమనన్తిచైనమస్మిన్.

ప్రథమాధ్యాయే.
తృతీయః పాదః.

1. ద్యుభ్వాద్యధికరణమ్.

౧ [illegible] త్.
౨ ముక్తోపసృప్యవ్యపదేశాత్.
౩ నానుమానమతచ్ఛబ్దాత్.
౪ ప్రాణభృచ్చ.
౫ భేదవ్యపదేశాచ్చ.
౬ ప్రకరణాత్.
౭ స్థిత్యదనాభ్యాంచ.

2. భూమాధికరణమ్.

౮ భూమాసంప్రసాదాదధ్యుపదేశాత్.
౯ ధర్మోపపత్తేశ్చ.

3. అక్షరాధికరణమ్.

౧౦ అక్షరమంబరాంతధృతేః.

౧౧ సాచప్రశాసనాత్.

౧౨ అన్యభావవ్యావృత్తేశ్చ.

4. ఈక్షతికర్మాధికరణమ్.

౧౩ ఈక్షతికర్మవ్యపదేశాత్సః.

5. దహరాధికరణమ్.

౧౪ దహరఉత్తరేభ్యః.

౧౫ గతిశబ్దాభ్యాం తథాహిదృష్టం లింగంచ.

౧౬ ధృతేశ్చమహిమ్నోఽస్యాస్మిన్నుపలబ్ధేః.

౧౭ ప్రసిద్ధేశ్చ.

౧౮ ఇతరపరామర్శాత్స ఇతిచేన్నాసంభవాత్.

౧౯ ఉత్తరాచ్చేదావిర్భూతస్వరూపస్తు.

౨౦ అన్యార్థశ్చపరామర్శః.

౨౧ అల్పశ్రుతేరితిచేత్తదుక్తమ్.

6. అనుకృత్యధికరణమ్.

౨౨ అనుకృతేస్తస్యచ.

౨౩ అపిచస్మర్యతే.

7. ప్రమితాధికరణమ్.

౨౪ శబ్దాదేవప్రమితః.

౨౫ హృద్యపేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్.

8. దేవతాధికరణమ్.

౨౬ తదుపర్యపిబాదరాయణస్సంభవాత్.

౨౭ విరోధః కర్మణీతిచేన్నానేకప్రతిపత్తేర్దర్శనాత్.

౨౮ శబ్దఇతిచేన్నాతః ప్రభవాత్ ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్.

౨౯ అతఏవచనిత్యత్వమ్.

౩౦ సమాననామరూపత్వాచ్చావృత్తావప్యవిరోధో దర్శనాత్ స్మృతేశ్చ.

౩౧ మధ్వాదిష్వసంభవా దనధికారం జైమినిః.

౩౨ జ్యోతిషిభావాచ్చ.

౩౩ భావంతుబాదరాయణోఽస్తిహి.

9. అపశూద్రాధికరణమ్.

౩౪ శుగస్య తదనాదరశ్రవణా త్తదాద్రవణాత్సూచ్యతేహి.

౩౫ క్షత్రియత్వగతేశ్చోత్తరత్ర చైత్రరథేనలింగాత్.

౩౬ సంస్కారపరామర్శా త్తదభావాభిలాపాచ్చ.

౩౭ తదభావనిర్ధారణేచప్రవృత్తేః.

౩౮ శ్రవణాధ్యయనార్థప్రతిషేధాత్ స్మృతేశ్చ.

10. కంపనాధికరణమ్.

౩౯ కంపనాత్.

11. జ్యోతిరధికరణమ్.

౪౦ జ్యోతిర్దర్శనాత్.

12. అర్థాంతరత్వాదివ్యపదేశాధికరణమ్.

౪౧ ఆకాశోఽర్థాంతరత్వాదివ్యపదేశాత్.

13. సుషుప్త్యుత్క్రాంత్యధికరణమ్.

౪౨ సుషుప్త్యుత్క్రాంత్యోర్భేదేన.

౪౩ పత్యాదిశబ్దేభ్యః.

ప్రథమాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః.

1. ఆనుమానికాధికరణమ్.

౧ ఆనుమానికమప్యేకేషామితిచేన్న శరీరరూపకవిన్యస్తగృహీతేర్దర్శయతిచ.

౨ సూక్ష్మంతుతదర్హత్వాత్.

౩ తదధీనత్వాదర్థవత్.

౪ జ్ఞేయత్వావచనాచ్చ.

౫ వదతీతిచేన్నప్రాజ్ఞోహిప్రకరణాత్.

౬ త్రయాణామేవచైవ ముపన్యాసః ప్రశ్నశ్చ.

౭ మహద్వచ్చ.

2. చమసాధికరణమ్.

౮ చమసవదవిశేషాత్.

౯ జ్యోతిరుపక్రమాత్తుతథాహ్యధీయత ఏకే.

౧౦ కల్పనోపదేశాచ్చ మధ్వాదివదవిరో [ధః.

3. సంఖ్యోపసంగ్రహాధికరణం.

౧౧ నసంఖ్యోపసంగ్రహాదపినానాభావాదతిరేకాచ్చ.

౧౨ ప్రాణాదయోవాక్యశేషాత్.

౧౩ జ్యోతిషైకేషామసత్యన్నే.

4. కారణత్వాధికరణం.

౧౪ కారణత్వేనచాకాశాదిషుయథావ్యపదిష్టోక్తేః.

౧౫ సమాకర్షాత్.

5. జగద్వాచిత్వాధికరణం.

౧౬ జగద్వాచిత్వాత్.

౧౭ జీవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతిచేత్తద్వ్యాఖ్యాతం.

౧౮ అన్యార్థంతుజైమినిః ప్రశ్నవ్యాఖ్యానాభ్యామపిచైవమేకే.

6. వాక్యాన్వయాధికరణం.

౧౯ వాక్యాన్వయాత్.

౨౦ ప్రతిజ్ఞాసిద్ధేర్లింగమాశ్మరథ్యః.

౨౧ ఉత్క్రమిష్యత ఏవంభావాదిత్యౌడులోమిః.

౨౨ అవస్థితేరితి కాశకృత్స్నః.

7. ప్రకృత్యధికరణమ్.

౨౩ ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞా దృష్టాంతానుపరోధాత్.

౨౪ అభిధ్యోపదేశాచ్చ.

౨౫ సాక్షాచ్చోభయామ్నానాత్.

౨౬ ఆత్మకృతేః పరిణామాత్.

౨౭ యోనిశ్చహిగీయతే.

8. సర్వవ్యాఖ్యానాధికరణం.

౨౮ ఏతేనసర్వేవ్యాఖ్యాతావ్యాఖ్యాతాః.

ద్వితీయాధ్యాయే

ప్ర థ మః పా దః.

1. స్మృత్యధికరణం.

౧ ఓమ్. స్మృత్యనవకాశ దోషప్రసంగ ఇతిచేన్నాన్యస్మృత్యనవకాశదోషప్రసంగాత్.

౨ ఇతరేషాంచానుపలబ్ధేః

2. యోగప్రత్యుక్త్యధికరణం.

౩ ఏతేనయోగః ప్రత్యుక్తః.

3. నవిలక్షణత్వాధికరణం.

౪ నవిలక్షణత్వా దస్య తథాత్వంచ శబ్దాత్.

౫ అభిమానివ్యపదేశ స్తు విశేషానుగతిభ్యాం.

౬ దృశ్యతేతు.

౭ అసతిచేన్నప్రతిషేధమాత్రత్వాత్.

౮ అపీతౌతద్వత్ప్రసంగాదసమంజసం.

౯ నతుదృష్టాంతభావాత్.

౧౦ స్వపక్షదోషాచ్చ.

౧౧ తర్కాప్రతిష్ఠానా దప్యన్యథానుమేయమితిచేదేవమప్యవిమోక్షప్రసంగః.

4. శిష్టాపరిగ్రహాధికరణం.

౧౨ ఏతేనశిష్టాపరిగ్రహాఅపివ్యాఖ్యాతాః.

5. భోక్త్రాపత్త్యధికరణం.

౧౩ భోక్త్రాపత్తే రవిభాగశ్చే త్స్యాల్లోకవత్.

6. ఆరంభణాధికరణం.

౧౪ తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః.

౧౫ భావేచోపలబ్ధేః.

౧౬ సత్వాచ్చావరస్య.

౧౭ అసద్వ్యపదేశాన్నేతిచేన్న ధర్మాంతరేణ వాక్యశేషాత్.

౧౮ యుక్తేశ్శబ్దాంతరాచ్చ.

౧౯ పటవచ్చ.

౨౦ యథాచప్రాణాదిః.

7. ఇతర వ్యపదేశాధికరణం.

౨౧ ఇతరవ్యపదేశద్ధితాకరణాది దోషప్రసక్తిః.

౨౨ అధికంతుభేదనిర్దేశాత్.

౨౩ అశ్మాదివచ్చతదనుపపత్తిః.

8. ఉపసంహారదర్శనాధికరణం.

౨౪ ఉపసంహారదర్శనాన్నేతిచేన్నక్షీరవద్ధి

౨౫ దేవాదివదపిలోకే.

9. కృత్స్నప్రసక్త్యధికరణం.

౨౬ కృత్స్నప్రసక్తి ర్నిరవయవత్వ శబ్దకోపోవా.

౨౭ శ్రుతేస్తుశబ్దమూలత్వాత్.

౨౮ ఆత్మనిచైవంవిచిత్రాశ్చహి.

౨౯ స్వపక్షదోషాచ్చ.

10. సర్వోపేతాధికరణం.

౩౦ సర్వోపేతా చ తద్దర్శనాత్.

౩౧ వికరణత్వాన్నేతిచేత్తదుక్తమ్.

11. ప్రయోజనవత్త్వాధికరణం.

౩౨ నప్రయోజనవత్త్వాత్.

౩౩ లోకవత్తులీలాకైవల్యం.

12. అవైషమ్యనైర్ఘృణ్యాధికరణం.

౩౪ వైషమ్యనైర్ఘృణ్యే న సాపేక్షత్వాత్తథాహిదర్శయతి.

౩౫ నకర్మావిభాగాదితిచేన్నానాదిత్వాత్

౩౬ ఉపపద్యతేచాప్యుపలభ్యతేచ.

13. సర్వధర్మోపపత్త్యధికరణం.

౩౭ సర్వధర్మోపపత్తేశ్చ.

ద్వితీయాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః.

1. రచనానుపపత్త్యధికరణం.

౧ రచనానుపపత్తేశ్చనానుమానం.

౨ ప్రవృత్తేశ్చ.

౩ పయోంబువచ్చేత్తత్రాపి.

౪ వ్యతిరేకానవస్థితేశ్చానపేక్షత్వాత్.

౫ అన్యత్రాభావాచ్చనతృణాదివత్.

౬ అభ్యుపగమేఽప్యర్థాభావాత్.

౭ పురుషాశ్మవదితిచేత్తథాపి.

౮ అంగిత్వానుపపత్తేశ్చ.

౯ అన్యథానుమితౌచజ్ఞశక్తివియోగాత్.

౧౦ విప్రతిషేధాచ్చాసమంజసం.

2. మహద్దీర్ఘాధికరణం.

౧౧ మహద్దీర్ఘవద్వాహ్రస్వపరిమండలాభ్యాం.

3. పరమాణుజగదకారణత్వాధికరణం.

౧౨ ఉభయథాపినకర్మాతస్తదభావః.

౧౩ సమవాయాభ్యుపగమాచ్చ సామ్యాదనవస్థితేః.

౧౪ నిత్యమేవచభావాత్.
౧౫ రూపాదిమత్వాచ్చ విపర్యయోదర్శనాత్.
౧౬ ఉభయథాచదోషాత్.
౧౭ అపరిగ్రహాచ్చాత్యంతమనపేక్షా.

4. సముదాయాధికరణం.

౧౮ సముదాయ ఉభయహేతుకేఽపి తదప్రాప్తిః.
౧౯ ఇతరేతరప్రత్యయత్వా దితిచేన్నోత్పత్తి మాత్రనిమిత్తత్వాత్.
౨౦ ఉత్తరోత్పాదేచపూర్వనిరోధాత్.
౨౧ అసతిప్రతిజ్ఞోపరోధో యౌగపద్యమన్యథా.
౨౨ ప్రతిసంఖ్యా ప్రతిసంఖ్యానిరోధాప్రాప్తిరవిచ్ఛేదాత్.
౨౩ ఉభయథాచదోషాత్.
౨౪ ఆకాశేచావిశేషాత్.
౨౫ అనుస్మృతేశ్చ.
౨౬ నాసతోఽదృష్టత్వాత్.
౨౭ ఉదాసీనానామపిచైవంసిద్ధిః.

5. అభావాధికరణం.

౨౮ నాభావఉపలబ్ధేః.
౨౯ వైధర్మ్యాచ్చనస్వప్నాదివత్.
౩౦ నభావోఽనుపలబ్ధేః.
౩౧ క్షణికత్వాచ్చ.
౩౨ సర్వథానుపపత్తేశ్చ.

6. ఏకస్మిన్నసమ్భవాధికరణం.

౩౩ నైకస్మిన్నసంభవాత్.
౩౪ ఏవంచాత్మాఽకార్త్స్న్యమ్.
౩౫ నచ పర్యాయా దప్యవిరోధోవికారాదిభ్యః.
౩౬ అంత్యావస్థితే శ్చోభయ నిత్యత్వాదవిశేషః.

7. పత్యురసామంజస్యాధికరణం.

౩౭ పత్యురసామంజస్యాత్.
౩౮ సంబంధానుపపత్తేశ్చ.
౩౯ అధిష్ఠానానుపపత్తేశ్చ.
౪౦ కరణవచ్చేన్నభోగాదిభ్యః.
౪౧ అంతవత్త్వమసర్వజ్ఞతావా.

8. ఉత్పత్త్యసమ్భవాధికరణం.

౪౨ ఉత్పత్త్యసంభవాత్.
౪౩ నచకర్తుః కరణం.
౪౪ విజ్ఞానాదిభావేవాతదప్రతిషేధః.
౪౫ విప్రతిషేధాచ్చ.

ద్వితీయాధ్యాయే
తృతీయః పాదః

1. వియదధికరణమ్.

౧ నవియదశ్రుతేః.
౨ అస్తితు.
౩ గౌణ్యసంభవాత్.
౪ శబ్దాచ్చ.
౫ స్యాచ్చైకస్యబ్రహ్మశబ్దవత్.
౬ ప్రతిజ్ఞాహానిరవ్యతిరేకాచ్ఛబ్దేభ్యః.
౭ యావద్వికారంతువిభాగోలోకవత్.

2. మాతరిశ్వాధికరణం.

౮ ఏతేనమాతరిశ్వావ్యాఖ్యాతః.

3. అసంభవాధికరణం.

౯ అసంభవస్తుసతోఽనుపపత్తేః.

4. తేజోఽధికరణం.

౧౦ తేజోఽతస్తథాహ్యాహ.

5. అబధికరణం.

౧౧ ఆపః.

6. పృథివ్యధికరణం.

౧౨ పృథివ్యధికారరూపశబ్దాంతరేభ్యః.

7. తదభిధ్యానాధికరణం.

౧౩ తదభిధ్యానాదేవతుతల్లింగాత్సః.

8. విపర్యయాధికరణం.

౧౪ విపర్యయేణతుక్రమోఽత ఉపపద్యతేచ.

9. అంతరావిజ్ఞానాధికరణం.

౧౫ అంతరా విజ్ఞానమనసీక్రమేణ తల్లింగాదితిచేన్నా విశేషాత్.

10. చరాచరవ్యపాశ్రయాధికరణం.

౧౬ చరాచరవ్యపాశ్రయస్తుస్యాత్తద్వ్యపదేశోభాక్తస్తద్భావభావిత్వాత్.

11. ఆత్మాధికరణం.

౧౭ నాత్మాశ్రుతేర్నిత్యత్వాచ్చతాభ్యః.

12. జ్ఞాధికరణం.

౧౮ జ్ఞోఽతఏవ.

13. ఉత్క్రాంతిగత్యధికరణం.

౧౯ ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనాం.

౨౦ స్వాత్మనాచోత్తరయోః.

౨౧ నాణురతచ్ఛ్రుతే రితిచే న్నేతరాధికారాత్.

౨౨ స్వశబ్దోన్మానాభ్యాంచ.

౨౩ అవిరోధశ్చందనవత్.

౨౪ అవస్థితివైశేష్యాదితిచేన్నా భ్యుపగమాద్ధృదిహి.

౨౫ గుణాద్వాలోకవత్.

౨౬ వ్యతిరేకోగంధవత్.

౨౭ తథాచ దర్శయతి.

౨౮ పృథగుపదేశాత్.

౨౯ తద్గుణసారత్వాత్తు తద్వ్యపదేశఃప్రాజ్ఞవత్.

౩౦ యావదాత్మభావిత్వాచ్చ న దోషస్తద్దర్శనాత్.

* 4

౩౧ పుంస్త్వాదివత్త్వస్యసతోఽభివ్యక్తియోగాత్.

౩౨ నిత్యోపలబ్ధ్యనుపలబ్ధిప్రసంగోఽన్యతరనియమోవాన్యథా.

14. కర్త్రధికరణం.

౩౩ కర్తాశాస్త్రార్థవత్త్వాత్.

౩౪ విహారోపదేశాత్.

౩౫ ఉపాదానాత్.

౩౬ వ్యపదేశాచ్చక్రియాయాం నచేన్నిర్దేశవిపర్యయః.

౩౭ ఉపలబ్ధివదనియమః.

౩౮ శక్తివిపర్యయాత్.

౩౯ సమాధ్యభావాచ్చ.

15. తక్షాధికరణం.

౪౦ యథాచ తక్షోభయథా.

16. పరాయత్తాధికరణం.

౪౧ పరాత్తుతచ్ఛ్రుతేః.

౪౨ కృతప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతిషిద్ధావైయర్థ్యాదిభ్యః.

17. అంశాధికరణం.

౪౩ అంశోనానావ్యపదేశాదన్యథా చాపి దాశకితవాదిత్వ మధీయతఏకే.

౪౪ మంత్రవర్ణాత్.

౪౫ అపిచస్మర్యతే.

౪౬ ప్రకాశాదివన్నైవం పరః.

౪౭ స్మరంతిచ.

౪౮ అనుజ్ఞాపరిహారౌ దేహసంబంధాజ్జ్యోతిరాదివత్.

౪౯ అసంతతేశ్చావ్యతికరః.

౫౦ ఆభాసఏవచ.

౫౧ అదృష్టానియమాత్.

౫౨ అభిసంధ్యాదిష్వపిచైవం.

౫౩ ప్రదేశభేదాదితిచేన్నాంతర్భావాత్.

ద్వితీయాధ్యాయే
చతుర్థః పాదః.

1. ప్రాణోత్పత్త్యధికరణమ్.

౧ ఓమ్. తథా ప్రాణాః.
౨ గౌణ్యసంభవాత్.
౩ తత్ప్రాక్ఛ్రుతేశ్చ.
౪ తత్పూర్వకత్వాద్వాచః.

2. సప్తగత్యధికరణమ్.

౫ సప్తగతేర్విశేషితత్వాచ్చ.
౬ హస్తాదయస్తు స్థితేఽతో నైవమ్.

3. ప్రాణాణుత్వాధికరణమ్.

౭ అణవశ్చ.

4. ప్రాణశ్రైష్ఠ్యాధికరణం.

౮ శ్రేష్ఠశ్చ.

5. వాయుక్రియాధికరణమ్.

౯ నవాయుక్రియే పృథగుపదేశాత్.
౧౦ చక్షురాదివత్తు తత్సహశిష్ట్యాదిభ్యః.
౧౧ అకరణత్వాచ్చ నదోష స్తథాహి దర్శయతి.
౧౨ పంచవృత్తిర్మనోవద్వ్యపదిశ్యతే.

6. శ్రేష్ఠాణుత్వాధికరణం.

౧౩ అణుశ్చ.

7. జ్యోతిరాద్యధికరణం.

౧౪ జ్యోతిరాద్యధిష్ఠానంతు తదామననాత్.
౧౫ ప్రాణవతా శబ్దాత్.
౧౬ తస్య చనిత్యత్వాత్.

8. ఇంద్రియాధికరణం.

౧౭ త ఇంద్రియాణి తద్వ్యపదేశాదన్యత్ర శ్రేష్ఠాత్.
౧౮ భేదశ్రుతేః.
౧౯ వైలక్షణ్యాచ్చ.

9. సంజ్ఞామూర్తిక్లృప్త్యధికరణం.

౨౦ సంజ్ఞామూర్తిక్లృప్తిస్తు త్రివృత్కుర్వత ఉపదేశాత్.
౨౧ మాంసాది భౌమం యథాశబ్దమితరయోశ్చ.
౨౨ వైశేష్యాత్తు తద్వాద స్తద్వాదః.

తృతీయాధ్యాయే
ప్రథమః పాదః.

1. తదంతరప్రతిపత్త్యధికరణం.

౧ ఓమ్. తదంతరప్రతిపత్తౌ రంహతిసంపరిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం.
౨ త్ర్యాత్మకత్వాత్తు భూయస్త్వాత్.
౩ ప్రాణగతేశ్చ.
౪ అగ్న్యాదిగతిశ్రుతేరితి చేన్న భాక్తత్వాత్.
౫ ప్రథమేఽశ్రవణాదితి చేన్న తా ఏవ హ్యుపపత్తేః.
౬ అశ్రుతత్వాదితిచేన్నేష్టాదికారిణాం ప్రతీతేః.
౭ భాక్తం వా నాత్మవిత్త్వాత్తథాహి దర్శయతి.

2. కృతాత్యయాధికరణం.

౮ కృతాత్యయేఽనుశయవాన్ దృష్టస్మృతిభ్యాం యథేతమనేవంచ.
౯ చరణాదితిచేన్న తదుపలక్షణార్థేతి కార్ష్ణాజినిః.
౧౦ ఆనర్థక్యమితిచేన్న తదపేక్షత్వాత్.
౧౧ సుకృతదుష్కృతే ఏవేతి తు బాదరిః.

3. అనిష్టాదికార్యధికరణం.

౨ అనిష్టాదికారిణా మపిచ శ్రుతం.

3 సంయమనే త్వనుభూయేతరేషా మారోహావరోహౌ తద్గతిదర్శనాత్.

౪ స్మరంతిచ.

౫ అపిచసప్త.

౬ తత్రాపిచ తద్వ్యాపారా దవిరోధః.

౭ విద్యాకర్మణోరితి తు ప్రకృతత్వాత్.

౮ నతృతీయే తథోపలబ్ధేః.

౯ స్మర్యతేఽపిచ లోకే.

౦ దర్శనాచ్చ.

౧ తృతీయశబ్దావరోధ స్సంశోకజస్య.

4. సాభావ్యాపత్త్యధికరణమ్.

౨ తత్స్వాభావ్యాపత్తి రుపపత్తేః.

5. నాతిచిరాధికరణమ్.

3 నాతిచిరేణ విశేషాత్.

6. అన్యాధిష్ఠితాధికరణమ్.

౪ అన్యాధిష్ఠితే పూర్వవ దభిలాపాత్.

౫ అశుద్ధమితిచే న్న శబ్దాత్.

౬ రేతస్సి గ్యోగోఽథ.

౭ యోనేశ్శరీరమ్.

తృతీయాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః.

1. సన్ధ్యాధికరణం.

౧ ఓమ్. సంధ్యే సృష్టి రాహ హి.

౨ నిర్మాతారం చైకే పుత్రాదయశ్చ.

3 మాయామాత్రంతు కార్త్స్న్యే నానభివ్యక్తస్వరూపత్వాత్.

౪ సూచకశ్చహి శ్రుతే రాచక్షతేచ తద్విదః.

౫ పరాభిధ్యానాత్తు తిరోహితం తతో హ్యస్య బన్ధవిపర్యయౌ.

౬ దేహయోగా ద్వాసోఽపి.

2. తదభావాధికరణమ్.

౭ తదభావో నాడీషు తచ్ఛ్రుతే రాత్మనిచ.

౮ అతః ప్రబోధోఽస్మాత్.

3. కర్మానుస్మృతిశబ్దవిధ్యధికరణమ్.

౯ సఏవతు కర్మానుస్మృతిశబ్దవిధిభ్యః.

4. ముగ్ధాధికరణమ్.

౧౦ ముగ్ధేఽర్ధసమ్పత్తిః పరిశేషాత్.

5. ఉభయలింగాధికరణమ్.

౧౧ న స్థానతోఽపి పర స్యోభయలింగం సర్వత్ర హి.

౧౨ భేదాదితిచే న్న ప్రత్యేక మతద్వచనాచ్చ.

౧3 అపిచైవ మేకే.

౧౪ అరూపవదేవహి తత్ప్రధానత్వాత్.

౧౫ ప్రకాశవ చ్చావైయర్థ్యమ్.

౧౬ ఆహచ తన్మాత్రమ్.

౧౭ దర్శయతి చాథో అపి స్మర్యతే.

౧౮ అతఏవ చోపమా సూర్యకాది వత్.

౧౯ అమ్బువదగ్రహణాత్తు నతథాత్వమ్.

౨౦ వృద్ధిహ్రాసభాక్త్వ మంతర్భావా దుభయ సామఞ్జస్యా దేవమ్.

౨౧ దర్శనాచ్చ.

6. ప్రకృతైతావత్వాధికరణమ్.

౨౨ ప్రకృతైతావత్త్వం హి ప్రతిషేధతి తతో బ్రవీతిచ భూయః.

౨3 తదవ్యక్త మాహ హి.

౨౪ అపిసంరాధనే ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్.

౨౫ ప్రకాశాదివచ్చావైశేష్యం ప్రకాశశ్చ కర్మ ణ్యభ్యాసాత్.
౨౬ అతోఽనంతేన తథాహి లింగమ్.
౨౭ ఉభయవ్యపదేశాత్త్వహికుండలవత్
౨౮ ప్రకాశాశ్రయవ ద్వా తేజస్త్వాత్.
౨౯ పూర్వవద్వా.
౩౦ ప్రతిషేధాచ్చ.

7. పరాధికరణమ్.

౩౧ పరమత స్సేతూన్మానసంబంధభేద వ్యపదేశేభ్యః.
౩౨ సామాన్యా త్తు.
౩౩ బుద్ధ్యర్థః పాదవత్.
౩౪ స్థానవిశేషా త్ప్రకాశాదివత్.
౩౫ ఉపపత్తేశ్చ.
౩౬ తథాఽన్యప్రతిషేధాత్.
౩౭ అనేనసర్వగతత్వ మాయామశబ్దా దిభ్యః.

8. ఫలాధికరణమ్.

౩౮ ఫలమతఉపపత్తేః.
౩౯ శ్రుతత్వాచ్చ.
౪౦ ధర్మం జైమిని రత ఏవ.
౪౧ పూర్వంతు బాదరాయణో హేతు వ్యపదేశాత్.

తృతీయాధ్యాయే

తృ తీ యః పా దః.

1. సర్వవేదాంతప్రత్యయాధికరణమ్.

౧ ఓమ్. సర్వవేదాంతప్రత్యయం చోద నాద్యవిశేషాత్.
౨ భేదా న్నేతిచే న్నైకస్యా మపి.
3 స్వాధ్యాయస్య తథాత్వేన హి సమా చారేఽధికారాచ్చ సవవచ్చ తన్ని యమః.
౪ దర్శయతిచ.

2. ఉపసంహారాధికరణమ్.

౫ ఉపసంహారోఽర్థాభేదా ద్విధిశేషవ త్సమానేచ.

3. అన్యథాత్వాధికరణమ్.

౬ అన్యథాత్వం శబ్దాదితిచే న్నావిశే షాత్.
౭ నవా ప్రకరణభేదా త్పరోవరీయ స్త్వాదివత్.
౮ సంజ్ఞాతశ్చే త్తదు క్త మ స్తితు తదపి.

4. వ్యాప్త్యధికరణమ్.

౯ వ్యాప్తేశ్చ సమంజసమ్.

5. సర్వాభేదాధికరణమ్.

౧౦ సర్వాభేదా దన్య త్రే మే.

6. ఆనందాద్యధికరణమ్.

౧౧ ఆనందాదయః ప్రధానస్య.
౧౨ ప్రియశిరస్త్వాద్యప్రాప్తి రుపచయా పచయౌ హి భేదే.
౧౩ ఇతరే త్వర్థసామాన్యాత్.

7. ఆధ్యానాధికరణమ్.

౧౪ ఆధ్యానాయ ప్రయోజనాభావాత్.
౧౫ ఆత్మశబ్దాచ్చ.

8. ఆత్మగృహీత్యధికరణమ్.

౧౬ ఆత్మగృహీతి రితరవ దుత్తరాత్.
౧౭ అన్వయాదితిచే త్స్యా దవధార ణాత్.

9. కార్యాఖ్యానాధికరణమ్.

౧౮ కార్యాఖ్యానా దపూర్వం.

10. సమానాధికరణమ్.

౧౯ సమానఏవంచాభేదాత్.

11. సంబన్ధాధికరణమ్.

౨౦ సంబన్ధా దేవ మన్యత్రాపి.

౨౧ న వా విశేషాత్.

౨౨ దర్శయతిచ.

12. సంభృత్యధికరణమ్.

౨౩ సంభృతి ద్యువ్యాప్త్యపి చాతః.

13. పురుషవిద్యాధికరణమ్.

౨౪ పురుషవిద్యాయా మివ చేతరేషా మనామ్నానాత్.

14. వేధాద్యధికరణమ్.

౨౫ వేధాద్యర్థభేదాత్.

15. హాన్యధికరణమ్.

౨౬ హానౌ తూపాయనశబ్దశేషత్వాత్కుశాచ్ఛందః స్తుత్యుపగానవ త్తదుక్తమ్.

16. సామ్పరాయాధికరణమ్.

౨౭ సామ్పరాయే కర్తవ్యాభావా త్తథాహ్యన్యే.

౨౮ ఛందత ఉభయావిరోధాత్.

17. గతేరర్థవత్త్వాధికరణమ్.

౨౯ గతే రర్థవ త్త్వ ముభయథాన్యథాహి విరోధః.

౩౦ ఉపపన్న స్తల్లక్షణార్థోపలబ్ధే ర్లోకవత్.

18. అనియమాధికరణమ్.

౩౧ అనియమ స్సర్వేషా మవిరోధ శ్శబ్దానుమానాభ్యాం

19. యావదధికారాధికరణమ్.

౩౨ యావదధికార మవస్థితి రాధికారికాణాం.

20. అక్షరాద్యధికరణం.

౩౩ అక్షరధియా స్త్వవరోధ స్సామాన్యతద్భావాభ్యా మౌపసదవ త్తదుక్తం.

21. ఇయదధికరణం.

౩౪ ఇయ దామననాత్.

22. అంతరత్వాధికరణం.

౩౫ అంతరాభూతగ్రామవ త్స్వాత్మనః.

౩౬ అన్యథా భేదానుపపత్తిరితి చేన్నోపదేశాంతరవత్.

23. వ్యతిహారాధికరణం.

౩౭ వ్యతిహారో విశింషంతి హీతరవత్.

24. సత్యాద్యధికరణం.

౩౮ సైనహి సత్యాదయః.

25. కామాద్యధికరణం.

౩౯ కామాదీతరత్ర తత్ర చాయతనాదిభ్యః.

26. ఆదరాధికరణం.

౪౦ ఆదరాదలోపః.

౪౧ ఉపస్థితేఽత స్తద్వచనాత్.

27. తన్నిర్ధారణాధికరణం.

౪౨ తన్నిర్ధారణానియమ స్తద్దృష్టేః పృథగ్ఘ్యప్రతిబంధః ఫలం.

28. ప్రదానాధికరణం.

౪౩ ప్రదానవ దేవ తదుక్తం.

29. లింగభూయస్త్వాధికరణం.

౪౪ లింగభూయస్త్వా త్తద్ధిబలీయ స్తదపి.

౪౫ పూర్వవికల్పః ప్రకరణా త్స్యాత్ క్రియామానసవత్.

౪౬ అతిదేశాచ్చ.

౪౭ విద్యైవతు నిర్ధారణాత్.

౪౮ దర్శనాచ్చ.

౪౯ శ్రుత్యాదిబలీయస్త్వాచ్చనబాధః.

౫౦ అనుబన్ధాదిభ్యః ప్రజ్ఞాంతరపృథక్త్వవద్దృష్టశ్చ తదుక్తం.

౫౧ నసామాన్యాద ప్యుపలబ్ధే ర్మృత్యువన్నహి లోకాపత్తిః.

౫౨ పరేణచ శబ్దస్య తాద్విధ్యం భూయ స్త్వాత్త్వనుబంధః.

30. ఐకాత్మ్యాధికరణం.

౫౩ ఏక ఆత్మన శ్శరీరే భావాత్.

౫౪ వ్యతిరేక స్తద్భావా భావిత్వాన్నతూపలబ్ధివత్.

31. అంగావబద్ధాధికరణం.

౫౫ అంగావబద్ధాస్తు నశాఖాసుహి ప్రతి

౫౬ మన్త్రాదివ ద్వా విరోధః. [వేదం.

32. భూమజ్యాయస్త్వాధికరణం.

౫౭ భూమ్నః క్రతువజ్జ్యాయ స్త్వం తథాహిదర్శయతి.

33. శబ్దాదిభేదాధికరణం.

౫౮ నానాశబ్దాదిభేదాత్.

34. వికల్పాధికరణం.

౫౯ వికల్పోఽవిశిష్టఫలత్వాత్.

35. కామ్యాధికరణం.

౬౦ కామ్యాస్తు యథా కామం సముచ్చీయేర న్నవా పూర్వహేత్వభావాత్.

36. యథాశ్రయభావాధికరణం.

౬౧ అంగేషు యథాశ్రయభావః.

౬౨ శిష్టేశ్చ.

౬౩ సమాహారాత్.

౬౪ గుణసాధారణ్యశ్రుతేశ్చ.

౬౫ నవాతత్సహభావాశ్రుతేః.

౬౬ దర్శనాచ్చ.

తృతీయాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః.

1. పురుషార్థాధికరణం.

౧ ఓమ్. పురుషార్థో[illegible] బాదరాయణః.

౨ శేషత్వా త్పురుషార్థవాదో యథాన్యేష్వితి జైమినిః.

౩ ఆచారదర్శనాత్.

౪ తచ్ఛ్రుతేః.

౫ సమన్వారమ్భణాత్.

౬ తద్వతోవిధానాత్.

౭ నియమాచ్చ.

౮ అధికోపదేశాత్తు బాదరాయణ స్యైవంతద్దర్శనాత్.

౯ తుల్యంతు దర్శనమ్.

౧౦ అసార్వత్రికీ.

౧౧ విభాగశ్శతవత్.

౧౨ అధ్యయనమాత్రవతః.

౧౩ నావిశేషాత్.

౧౪ స్తుతయేఽనుమతిర్వా.

౧౫ కామకారేణ చైకే.

౧౬ ఉపమర్దంచ.

౧౭ ఊర్ధ్వరేతస్సుచ శబ్దేహి.

2. పరామర్శాధికరణమ్.

౧౮ పరామర్శం జైమినిరచోదనా చ్చాపవదతి హి.

౧౯ అనుష్ఠేయం బాదరాయణ స్సామ్యశ్రుతేః.

౨౦ విధి ర్వా ధారణవత్.

3. స్తుతిమాత్రాధికరణమ్.

౨౧ స్తుతిమాత్రముపాదానాదితి చేన్నాపూర్వత్వాత్.

౨౨ భావశబ్దాచ్చ,

4. పారిప్లవాధికరణమ్.

౨౩ పారిప్లవార్థాఇతి చేన్న విశేషితత్వాత్.

౨౪ తథా చైకవాక్యతోపబన్ధాత్.

5. అగ్నీంధనాద్యధికరణమ్.

౨౫ అతఏవచాగ్నీంధనాద్యనపేక్షా.

6. సర్వాపేక్షాధికరణమ్.

౨౬ సర్వాపేక్షా చ యజ్ఞాదిశ్రుతే రశ్వవత్.

౨౭ శమదమాద్యుపేత స్స్యా త్తథాపితు తద్విధే స్తదంగతయా తేషా మవశ్యానుష్ఠేయత్వాత్.

7. సర్వాన్నానుమత్యధికరణమ్.

౨౮ సర్వాన్నానుమతిశ్చ ప్రాణాత్యయే తద్దర్శనాత్.

౨౯ అబాధాచ్చ.

౩౦ అపిచ స్మర్యతే.

౩౧ శబ్దశ్చాతోఽకామకారే.

8. ఆశ్రమకర్మాధికరణమ్.

౩౨ విహితత్వాచ్చాశ్రమకర్మాపి.

౩౩ సహకారిత్వేనచ.

౩౪ సర్వథాపి త ఏవోభయలింగాత్.

౩౫ అనభిభవంచ దర్శయతి.

9. విధురాధికరణమ్.

౩౬ అంతరాచాపితు తద్దృష్టేః.

౩౭ అపిచ స్మర్యతే.

౩౮ విశేషానుగ్రహాశ్చ.

౩౯ అత స్త్వితరజ్జ్యాయో లింగాచ్చ.

10. తద్భూతాధికరణమ్.

౪౦ తద్భూతస్యతు నాతద్భావో జైమినే రపినియమా త్తద్రూపాభావేభ్యః.

11. ఆధికారికాధికరణమ్.

౪౧ నచాధికారికమపి పతనానుమానా త్తదయోగాత్.

౪౨ ఉపపూర్వమపీత్యేకే భావ మశనవ త్తదుక్తమ్.

12. బహిరధికరణమ్.

౪౩ బహిస్తూభయథాపిస్మృతే రాచారాచ్చ.

13. స్వామ్యధికరణమ్.

౪౪ స్వామినః ఫలశ్రుతే రిత్యాత్రేయః.

౪౫ ఆర్త్విజ్యమిత్యౌడులోమి స్తస్మై హి పరిక్రియతే.

౪౬ శ్రుతేశ్చ.

14. సహకార్యంతరవిధ్యధికరణం.

౪౭ సహకార్యంతరవిధిః పక్షేణతృతీయం తద్వతోవిధ్యాదివత్.

౪౮ కృత్స్నభావాత్తు గృహిణోపసంహారః.

౪౯ మౌనవ దితరేషా మప్యుపదేశాత్.

15. అనావిష్కారాధికరణమ్.

౫౦ అనావిష్కుర్వ న్నన్వయాత్.

16. ఐహికాధికరణమ్.

౫౧ ఐహిక మప్రస్తుతప్రతిబన్ధే తద్దర్శనాత్.

17. ముక్తిఫలానియమాధికరణమ్.

౫౨ ఏవం ముక్తిఫలానియమ స్తదవస్థావధృతే స్తదవస్థా వధృతేః.

చతుర్థాధ్యాయే
ప్రథమః పాదః.

1. ఆవృత్త్యధికరణమ్.

౧ ఓమ్ ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్.

౨ లింగాచ్చ.

2. ఆత్మత్వోపాసనాధికరణమ్.

౩ ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతిచ.

3. ప్రతీకాధికరణమ్.

౪ న ప్రతీకేనహి సః.

4. బ్రహ్మదృష్ట్యధికరణమ్.

౫ బ్రహ్మదృష్టి రుత్కర్షాత్.

5. ఆదిత్యాదిమత్యధికరణమ్.

౬ ఆదిత్యాదిమతయ శ్చాంగ ఉపపత్తేః.

6. ఆసీనాధికరణమ్.

౭ ఆసీన స్సంభవాత్.

౮ ధ్యానాచ్చ.

౯ అచలత్వం చాపేక్ష్య.

౧౦ స్మరంతి చ.

7. ఏకాగ్రతాధికరణమ్.

౧౧ యత్రైకాగ్రతా తత్రావిశేషాత్.

8. ఆప్రయాణాధికరణమ్.

౧౨ ఆప్రయాణా త్తత్రాపి హి దృష్టమ్.

9. తదధిగమాధికరణమ్.

౧౩ తదధిగమఉత్తరపూర్వాఘయో రశ్లేషవినాశౌ తద్వ్యపదేశాత్.

10. ఇతరాసంశ్లేషాధికరణమ్.

౧౪ ఇతరస్యాప్యేవమసంశ్లేషః పాతేతు.

11. అనారబ్ధకార్యాధికరణమ్.

౧౫ అనారబ్ధకార్యే ఏవతు పూర్వే తదవధేః.

12. అగ్నిహోత్రాద్యధికరణమ్.

౧౬ అగ్నిహోత్రాదితు తత్కార్యాయైవ తద్దర్శనాత్.

౧౭ అతోఽన్యాపి హ్యేకేషాముభయోః

13. విద్యాజ్ఞానసాధనత్వాధికరణమ్.

౧౮ యదేవ విద్యయేతిహి.

14. ఇతరక్షపణాధికరణమ్.

౧౯ భోగేన త్వితరేక్షపయిత్వా సమ్పద్యతే.

చతుర్థాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః.

1. వాగధికరణం.

౧ ఓమ్ వాఙ్మనసి దర్శనా చ్ఛబ్దాచ్చ.

౨ అతఏవచ సర్వాణ్యను.

2. మనోఽధికరణమ్.

3 తన్మనః ప్రాణ ఉత్తరాత్.

3. అధ్యక్షాధికరణమ్.

౪ సోఽధ్యక్షే తదుపగమాదిభ్యః.

౫ భూతేషు తచ్ఛ్రుతేః.

౬ నైకస్మిన్ దర్శయతో హి.

4 అసృత్యుపక్రమాధికరణమ్.

౭ సమానా చాసృత్యుపక్రమా దమృతత్వం చానుపోష్య.

5. సంసారవ్యపదేశాధికరణమ్.

౮ తదాఽపీతే స్సంసారవ్యపదేశాత్.

౯ సూక్ష్మం ప్రమాణత శ్చ తథోపలబ్ధేః.

౧౦ నోపమర్దేనాతః.

౧౧ అస్యైవచోపపత్తే రేషఊష్మా.

6. ప్రతిషేధాధికరణమ్.

౧౨ ప్రతిషేధా దితిచే న్నశారీరాత్.

౧౩ స్పష్టో హ్యేకేషామ్.

౧౪ స్మర్యతేచ.

7. వాగాదిలయాధికరణమ్.

౧౫ తాని పరే తథా హ్యాహ.

8. అవిభాగాధికరణమ్.

౧౬ అవిభాగో వచనాత్.

9. తదోకోఽధికరణమ్.

౧౭ తదోకోఽగ్రజ్వలనం తత్ప్రకాశితద్వారో విద్యాసామర్థ్యా త్తచ్ఛేషగత్యనుస్మృతియోగాచ్చ హార్దానుగృహీత శ్శతాధికయా.

10. రశ్మ్యనుసారాధికరణమ్.

౧౮ రశ్మ్యనుసారీ.
౧౯ నిశి నేతిచే న్నసంబంధస్య యావ ద్దేహభావిత్వా ద్దర్శయతిచ.

11. దక్షిణాయనాధికరణమ్.

౨౦ అత శ్చాయనేఽపి దక్షిణే.
౨౧ యోగినః ప్రతిస్మర్యతే స్మార్తే చైతే.

చతుర్థాధ్యాయే

తృతీయః పాదః

1. అర్చిరాద్యధికరణమ్.

౧ ఓమ్ అర్చిరాదినా తత్ప్రథితేః.

2. వాయ్వధికరణమ్.

౨ వాయుం మబ్దాదవిశేషవిశేషాభ్యామ్.

3. తడిదధికరణమ్.

౩ తడితోఽధివరుణ స్సంబంధాత్.

4. ఆతివాహికాధికరణమ్.

౪ ఆతివాహికా స్తల్లింగాత్.
౫ ఉభయవ్యామోహా త్తత్సిద్ధేః.
౬ వైద్యుతేనైవ తత స్తచ్ఛ్రుతేః.

5. కార్యాధికరణమ్.

౭ కార్యం బాదరి రస్య గత్యుపపత్తేః.
౮ విశేషితత్వాచ్చ.
౯ సామీప్యా త్తద్వ్యపదేశః.
౧౦ కార్యాత్యయే తదధ్యక్షేణ సహాతః పరమభిధానాత్.
౧౧ స్మృతేశ్చ.
౧౨ పరం జైమిని ర్ముఖ్యత్వాత్.
౧౩ దర్శనాచ్చ.
౧౪ నచకార్యే ప్రతిపత్త్యభిసన్ధిః.

6. అప్రతీకాలంబనాధికరణమ్.

౧౫ అప్రతీకాలంబనా న్నయతీతి బాదరాయణఉభయథాఽదోషా త్తత్క్రతుశ్చ.
౧౬ విశేషంచ దర్శయతి.

చతుర్థాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః.

1. సంపద్యావిర్భావాధికరణమ్.

౧ ఓమ్ సంపద్యావిర్భావ స్స్వేన శబ్దాత్.
౨ ముక్తః ప్రతిజ్ఞానాత్.
౩ ఆత్మా ప్రకరణాత్.

2. అవిభాగేన దృష్టత్వాధికరణమ్.

౪ అవిభాగేన దృష్టత్వాత్.

3. బ్రాహ్మాధికరణమ్.

౫ బ్రాహ్మేణ జైమినిరుపన్యాసాదిభ్యః.
౬ చితి తన్మాత్రేణ తదాత్మకత్వాదిత్యౌడులోమిః.
౭ ఏవ మప్యుపన్యాసాత్పూర్వభావాదవిరోధం బాదరాయణః.

4. సంకల్పాధికరణం.

౮ సంకల్పాదేవతు తచ్ఛ్రుతేః.
౯ అతఏవ చానన్యాధిపతిః.

5. అభావాధికరణం.

౧౦ అభావం బాదరి రాహ హ్యేవం.

౧౧ భావం జైమిని ర్వికల్పామననాత్.

౧౨ ద్వాదశాహవ దుభయవిధం బాదరాయణోఽతః.

౧౩ తన్వభావే సంధ్యవ దుపపత్తేః.

౧౪ భావే జాగ్రద్వత్.

6. ప్రదీపాధికరణం.

౧౫ ప్రదీపవదావేశ స్తథాహి దర్శయతి.

౧౬ స్వాప్యయసంపత్త్యో రన్యతరాపేక్ష మావిష్కృతంహి.

7. జగద్వ్యాపారవర్జాధికరణం.

౧౭ జగద్వ్యాపారవర్జం ప్రకరణా దసన్నిహితత్వాచ్చ.

౧౮ ప్రత్యక్షోపదేశాదితి చే న్నాధికారికమణ్డలస్థోక్తేః.

౧౯ వికారావర్తి చ తథాహి స్థితి మాహ.

౨౦ దర్శయత శ్చైవం ప్రత్యక్షానుమానే.

౨౧ భోగమాత్ర సామ్యలింగాచ్చ.

౨౨ అనావృత్తిశ్శబ్దాదనావృత్తిశ్శబ్దాత్.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణి.

హరిః ఓమ్.

శ్రీగోపాలకృష్ణాయనమః.

శ్రీ భగవద్గీతా.

ఓం అస్య శ్రీ భగవద్గీతామాలామంత్రస్య - భగవాన్ వేదవ్యాసఋషిః - అనుష్టుప్ ఛందః - శ్రీకృష్ణః పరమాత్మా దేవతా - అశోచ్యానన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషస ఇతిబీజం - సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజేతి శక్తిః అహంత్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచ ఇతికీలకం. నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతిపావక — — — నమః, నచైనం క్లేదయంత్యాపో నశోషయతి మారుత ఇతి తర్జనీభ్యాం నమః, అచ్ఛేద్యోఽయ మదాహ్యోఽయ మక్లేద్యోఽశోష్యఏవ చేతి మధ్యమాభ్యాం నమః, నిత్య స్సర్వగత స్థాణు రచలోఽయం సనాతన — — — నమః, పశ్య మే పార్థరూపాణి శతశోఽథ సహస్రశ ఇతి కనిష్ఠికాభ్యాం నమః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చేతి కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం నమః, ఇతికరన్యాసః. ఏవమేవ హృదయాదిన్యాస శ్చ. శ్రీకృష్ణప్రీత్యర్థే జపే వినియోగః, అథధ్యానం.

పార్థాయ ప్రతిబోధితాం భగవతా నారాయణేన స్వయం
వ్యాసేన గ్రథితాం పురాణమునినా మధ్యే మహాభారతం,
అద్వైతామృతవర్షిణీం భగవతీ మష్టాదశాధ్యాయినీ
మంబ త్వా మనుసందధామి భగవద్గీతే భవ ద్వేషిణీం.

నమోఽస్తు తే వ్యాస విశాలబుద్ధే ఫుల్లారవిందాయతపత్రనేత్ర,
యేన త్వయా భారతతైలపూర్ణః ప్రజ్వాలితో జ్ఞానమయః ప్రదీపః.

ప్రపన్నపారిజాతాయ తోత్రవేత్రైకపాణయే,
జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతామృతదుహే నమః.
సర్వోపనిషదో గావో దోగ్ధా గోపాలనందనః,
పార్థో వత్స స్సుధీ ర్భోక్తా దుగ్ధం గీతామృతం మహత్.
వసుదేవసుతం దేవం కంసచాణూరమర్దనం,
దేవకీపరమానందం కృష్ణం వందే జగద్గురుం.
భీష్మద్రోణతటా జయద్రథజలా గాంధారనీలోపలా
శల్యగ్రాహవతీ కృపేణ వహనీ కర్ణేన వేలాకులా,
అశ్వత్థామవికర్ణఘోరమకరా దుర్యోధనావర్తినీ
సోత్తీర్ణా ఖలు పాండవై రణనదీ కైవర్తకః కేశవః.
పారాశర్యవచస్సరోజ మమలం గీతార్థగంధోత్కటం
నానాఖ్యానకకేసరం హరికథా సంబోధనాబోధితం,
లోకే సజ్జనషట్పదై రహరహః పేపీయమానం ముదా
భూయా ద్భారతపంకజం కలిమల ప్రధ్వంసినః శ్రేయసే.
మూకం కరోతి వాచాలం పంగుం లంఘయతే గిరిం,
యత్కృపా తమహం వందే పరమానందవిగ్రహం.
యం బ్రహ్మా వరుణేంద్రరుద్రమరుతః స్తున్వంతి దివ్యైః స్తవైః
వేదై స్సాంగపదక్రమోపనిషదై ర్గాయంతి యం సామగాః,
ధ్యానావస్థితతద్గతేన మనసా పశ్యంతి యం యోగినో
యస్యాంతం నవిదు స్సురాసురగణా దేవాయ తస్మై నమః.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ.

ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్సవః, మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ. ౧. సంజయ ఉవాచ. దృష్ట్వాతు పాండవానీకం వ్యూఢం

దుర్యోధన స్తదా, ఆచార్య ముపసంగమ్య రాజా వచన మబ్రవీత్. ౨. పశ్యైతాం పాండుపుత్రాణా మాచార్య మహతీం చమూం, వ్యూఢాం ద్రుపదపుత్రేణ తవశిష్యేణ ధీమతా. ౩. అత్ర శూరా మహేష్వాసా భీమార్జునసమా యుధి, యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః. ౪. ధృష్టకేతు శ్చేకితానః కాశీరాజశ్చ వీర్యవాన్, పురుజి త్కుంతిభోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః. ౫. యుధామన్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమౌజాశ్చ వీర్యవాన్, సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వఏవ మహారథాః. ౬. అస్మాకం తు విశిష్టాయే తా న్నిబోధ ద్విజోత్తమ, నాయకా మమ సైన్యస్య సంజ్ఞార్థంతాన్ బ్రవీమి తే. ౭. భవాన్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమితింజయః, అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తి స్తథైవచ. ౮. అన్యేచ బహవ శ్శూరా మదర్థేత్యక్తజీవితాః, నానాశస్త్రప్రహరణా స్సర్వే యుద్ధవిశారదాః. ౯. అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మాభిరక్షితం, పర్యాప్తం త్విదమేతేషాం బలం భీమాభిరక్షితం. ౧౦. అయనేషుచ సర్వేషు యథాభాగ మవస్థితాః, భీష్మమేవాభిరక్షంతు భవంతస్సర్వఏవహి. ౧౧. తస్య సంజనయన్ హర్షం కురువృద్ధః పితామహః, సింహనాదం వినద్యోచ్చై శ్శంఖం దధ్మౌ ప్రతాపవాన్. ౧౨. తత శ్శంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవానకగోముఖాః, సహసైవాభ్యహన్యంత సశబ్దస్తుములోఽభవత్. ౧౩. తత శ్శ్వేతై ర్హయై ర్యుక్తే మహతి స్యందనే స్థితౌ, మాధవః పాండవశ్చైవ దివ్యౌ శంఖౌ ప్రదధ్మతుః. ౧౪. పాంచజన్యం హృషీకేశో దేవదత్తం ధనంజయః, పౌండ్రం దధ్మౌ మహాశంఖం భీమకర్మావృకోదరః. ౧౫. అనంతవిజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః, నకుల స్సహదేవశ్చ సుఘోషమణిపుష్పకౌ. ౧౬. కాశ్యశ్చ పరమేష్వాస శ్శిఖండీచ మహారథః, ధృష్టద్యుమ్నో విరాటశ్చ సాత్యకి శ్చాపరాజితః. ౧౭. ద్రుపదో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వశః పృథివీపతే, సౌభద్రశ్చ మహాబాహు శ్శంఖాన్ దధ్మః పృథక్పృథక్. ౧౮. సఘోషో ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యదారయత్, నభశ్చ పృథివీంచైవ తుములో వ్యనునాదయన్. ౧౯. అథ వ్యవస్థితాన్ దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రాన్ కపిధ్వజః, ప్రవృత్తే శస్త్రసంపాతే ధను రుద్యమ్య పాండవః. ౨౦. హృషీకేశం తదా వాక్య మిదమాహ మహీపతే, సేనయో రుభయో ర్మధ్యే రథం స్థాపయ మేఽచ్యుత. ౨౧. యావదేతాన్ నిరీక్షేఽహం యోద్ధుకామా నవస్థితాన్, కైర్మయా సహ యోద్ధవ్య మస్మిన్ రణసముద్యమే. ౨౨. యోత్స్యమానా నవేక్షేఽహం యఏతేఽత్ర సమాగతాః, ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్బుద్ధే ర్యుద్ధే ప్రియచికీర్షవః. ౨౩. సంజయ ఉవాచ—ఏవ ముక్తో హృషీకేశో గుడాకేశేన భారత, సేనయోరుభయో ర్మధ్యే స్థాపయిత్వా రథోత్తమం. ౨౪. భీష్మద్రోణప్రముఖత స్సర్వేషాంచ మహీక్షితాం, ఉవాచ పార్థ పశ్యైతాన్ సమ

వేశాన్ కురూనితి. ౨౫. తత్రాపశ్యత్ స్థితాన్పార్థః పితౄ నథ పితామహాన్, ఆచార్యాన్ మాతులాన్ భ్రాతౄన్ పుత్రాన్ పౌత్రాన్ సఖీం స్తథా. ౨౬. శ్వశురాన్ సుహృదశ్చైవ సేనయో రుభయోరపి, తాన్ సమీక్ష్య స కౌంతేయ స్సర్వాన్ బంధూ నవస్థితాన్. ౨౭. కృపయా పరయా విష్టో విషీద న్నిద మబ్రవీత్, అర్జున ఉవాచ—దృష్ట్వేమం స్వజనం కృష్ణ యుయుత్సుం సముపస్థితం. ౨౮. సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖంచ పరిశుష్యతి, వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్ష శ్చ జాయతే. ౨౯. గాండీవం స్రంసతే హస్తాత్ త్వక్చైవ పరిదహ్యతే, నచ శక్నో మ్యవస్థాతుం భ్రమతీవచ మే మనః. ౩౦. నిమిత్తానిచ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ నచ శ్రేయోఽనుపశ్యామి హత్వా స్వజన మాహవే. ౩౧. నకాంక్షే విజయం కృష్ణ నచ రాజ్యం సుఖానిచ, కింనో రాజ్యేన గోవింద కింభోగైర్జీవితేన వా. ౩౨. యేషా మర్థేకాంక్షితం నో రాజ్యం భోగా స్సుఖానిచ. తఇమేఽవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాం స్త్యక్త్వా ధనానిచ. ౩౩. ఆచార్యాః పితరః పుత్రా స్తథైవచ పితామహాః, మాతులా శ్శ్వశురాః పౌత్రా స్స్యాలా స్సంబంధిన స్తథా. ౩౪. ఏతా న్న హంతు మిచ్ఛామి ఘ్నతోఽపి మధుసూదన, అపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య హేతోః కిన్ను మహీకృతే. ౩౫. నిహత్య ధార్తరాష్ట్రా న్నః కా ప్రీతి స్స్యా జ్జనార్దన, పాపమే వాశ్రయే దస్మాన్ హత్వైతా నాతతాయినః. ౩౬. తస్మా న్నార్హావయం హంతుం ధార్తరాష్ట్రాన్ సబాంధవాన్, స్వజనంహి కథం హత్వా సుఖిన స్స్యామ మాధవ. ౩౭. యద్యప్యేతే నపశ్యంతి లోభోపహతచేతసః, కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే చ పాతకం. ౩౮. కథం నజ్ఞేయ మస్మాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుం, కులక్షయకృతం దోషం ప్రపశ్యద్భిర్జనార్దన. ౩౯. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మా స్సనాతనాః, ధర్మే నష్టే కులం కృత్స్న మధర్మోఽభిభవత్యుత. ౪౦. అధర్మాభిభవా త్కృష్ణ ప్రదూష్యంతి కులస్త్రియః, స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః. ౪౧. సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్యచ, పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదక క్రియాః. ౪౨. దోషై రేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః, ఉత్సాద్యంతే జాతి ధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః. ౪౩. ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన, నరకే నియతం వాసో భవతీ త్యనుశుశ్రుమ. ౪౪. అహోబత మహత్పాపం కర్తుంవ్యవసితా వయం, యద్రాజ్యసుఖలోభేన హంతుం స్వజన ముద్యతాః. ౪౫. యది మా మప్రతీకార మశస్త్రం శస్త్రపాణయః, ధార్తరాష్ట్రా రణే హన్యు స్తన్మే క్షేమతరం భవేత్. ౪౬. సంజయ ఉవాచ. ఏవముక్త్వార్జున స్సంఖ్యే రథోపస్థ ఉపావిశత్, విసృజ్య సశరం చాపం శోకసంవిగ్నమానసః. ౪౭.

ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే - అర్జునవిషాదయోగోనామ ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

సంజయ ఉవాచ. తం తథా కృపయా విష్ట మశ్రుపూర్ణా కులేక్షణం, విషీదంత మిదం వాక్య మువాచ మధుసూదనః. శ్రీ భగవానువాచ—కుత స్త్వాకశ్మల మిదం విషమే సముపస్థితం, అనార్య జుష్ట మస్వర్గ్యమకీర్తికర మర్జున. క్లైబ్యం మాస్మగమః పార్థ నైత త్త్వయ్యుపపద్యతే, క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వో త్తిష్ఠ పరంతప. అర్జున ఉవాచ. కథం భీష్మ మహం సంఖ్యే ద్రోణంచ మధుసూదన, ఇషుభిః ప్రతియోత్స్యామి పూజార్హావరిసూదన. గురూ నహత్వాహిమహానుభావాన్ శ్రేయో భోక్తుం భైక్షమపీహ లోకే, హత్వార్థకామాంస్తు గురూనిహైవ భుంజీయ భోగాన్ రుధిరప్రదిగ్ధాన్. ౫. నచైత ద్విద్మః కతర న్నో గరీయో యద్వా జయేమ యదివా నోజయేయుః, యానేవ హత్వా నజిజీవిషామ స్తేఽవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రాః. కార్పణ్యదోషోపహతస్వభావః పృచ్ఛామి త్వాం ధర్మసంమూఢచేతాః, య చ్ఛ్రేయస్స్యాన్నిశ్చితం బ్రూహి తన్మే శిష్యస్తేఽహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నం. నహి ప్రపశ్యామి మమాపనుద్యా ద్యచ్ఛోక ముచ్ఛోషణ మింద్రియాణాం, అవాప్య భూమావసపత్నమృద్ధం రాజ్యం సురాణా మపి చాధిపత్యం. సంజయఉవాచ.ఏవ ముక్త్వా హృషీకేశం గుడాకేశః పరంతప, న యోత్స్య ఇతి గోవింద ముక్త్వా తూష్ణీంబభూవహ. త మువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత, సేనయో రుభయో ర్మధ్యే విషీదంత మిదం వచః. ౧౦. శ్రీ భగవానువాచ—అశోచ్యా నన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే, గతాసూ నగతాసూంశ్చ నానుశోచంతిపండితాః. న త్వేవాహం జాతునాసం నత్వం నేమే జనాధిపాః, నచైవ నభవిష్యామ స్సర్వే వయ మతఃపరం. దేహినోఽస్మిన్ యథాదేహే కౌమారం యౌవనం జరా, తథా దేహాంతరప్రాప్తి ర్ధీర స్తత్ర నముహ్యతి. మాత్రాస్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణసుఖదుఃఖదాః, ఆగమాపాయినో నిత్యా స్తాం స్తితిక్షస్వ భారత. యం హి నవ్యథయం త్యేతే పురుషం పురుషర్షభ, సమదుఃఖసుఖం ధీరం సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః, ఉభయో రపి దృష్టోఽంత స్త్వనయో స్తత్త్వదర్శిభిః. అవినాశితు తద్విద్ధి యేన సర్వ మిదం తతం, వినాశ మవ్యయ స్యాస్య నకశ్చిత్కర్తుమర్హతి. అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తా శ్శరీరిణః, అనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మా ద్యుధ్యస్వభారత. యఏనం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతం, ఉభౌ తౌ నవిజానీతో నాయం హంతి నహన్యతే. న జాయతే మ్రియతేవా కదాచి న్నాయం భూత్వా భవితా వా న భూయః, అజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో నహన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౨౦

వేదా వినాశినం నిత్యం యఏన మజ మవ్యయం, కథం సపురుషః పార్థ క్వ ఘాతయతి
హంతి కం. వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్ణాతి నరో పరాణి, తథా
శరీరాణి విహాయ జీర్ణా న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ. నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి
నైనం దహతి పావకః,నచైనం క్లేదయంత్యాపో న శోషయతి మారుతః. అచ్ఛేద్యోఽయ
మదాహ్యోఽయ మక్లేద్యోఽశోష్య ఏవచ, నిత్య స్సర్వగతః స్థాణు రచలోఽయం
సనాతనః. అవ్యక్తోఽయ మచింత్యోఽయ మవికార్యోఽయ ముచ్యతే, తస్మా దేవం
విదిత్వైనం నానుశోచితు మర్హసి. అథ చైనం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతం,
తథాపి త్వం మహాబాహో నైనం శోచితు మర్హసి. జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యు
ర్ధ్రువం జన్మ మృతస్యచ, తస్మా దపరిహార్యేఽర్థే నత్వం శోచితు మర్హసి. అవ్యక్తాదీని
భూతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత, అవ్యక్తనిధనాన్యేవ తత్ర కా పరిదేవనా. ఆశ్చ
ర్యవ త్పశ్యతి కశ్చి దేన మాశ్చర్యవ ద్వదతి తథైవ చాన్యః, ఆశ్చర్యవచ్చైన మన్య
శ్శృణోతి శ్రుత్వా ప్యేనం వేద నచైవ కశ్చిత్. దేహీ నిత్య మవధ్యోఽయం దేహే
సర్వస్య భారత, తస్మా త్సర్వాణి భూతాని నత్వం శోచితు మర్హసి. ౩౦ స్వధర్మమపి
చావేక్ష్య నవికంపితు మర్హసి, ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధా చ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్య నవిద్య
తే. యదృచ్ఛయా చోపపన్నం స్వర్గద్వార మపావృతం, సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ
లభంతే యుద్ధ మీదృశం. అథ చేత్త్వం ధర్మ్య మిమం సంగ్రామం న కరిష్యసి, తత
స్స్వధర్మం కీర్తించ హిత్వా పాపమవాప్స్యసి. అకీర్తించాపి భూతాని కథయిష్యంతి
తేఽవ్యయాం, సంభావితస్య చాకీర్తి ర్మరణా దతిరిచ్యతే. భయా ద్రణాదుపరతం
మన్యంతే త్వాం మహారథాః, యేషాంచ త్వం బహుమతో భూత్వా యాస్యసి లాఘ
వం. అవాచ్యవాదాంశ్చబహూ న్వదిష్యంతి తవాహితాః, నిందంత స్తవ సామర్థ్యం
తతోదుఃఖతరం ను కిం. హతోవా ప్రాప్స్యసి స్వర్గం జిత్వావా భోక్ష్యసే మహీం,
తస్మా దుత్తిష్ఠ కౌంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః. సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభా
లాభౌ జయాజయౌ, తతోయుద్ధాయ యుజ్యస్వ నైవం పాప మవాప్స్యసి. ఏషా
తేఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే త్విమాం శృణు, బుద్ధ్యా యుక్తో యయా పార్థ
కర్మబంధం ప్రహాస్యసి. నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి ప్రత్యవాయో న విద్యతే, స్వల్పమ
ప్యస్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్. ౪౦. వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి రేకేహ
కురునందన, బహుశాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయో వ్యవసాయినాం. యా మిమాం
పుష్పితాం వాచం ప్రవదంత్యవిపశ్చితః, వేదవాదరతాః పార్థ నాన్య దస్తీతి వాదినః.
కామాత్మాన స్స్వర్గపరా జన్మకర్మఫలప్రదాం, క్రియావిశేషబహుళాం భోగైశ్వర్య
గతిం ప్రతి, భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసాం, వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి

స్సమాధౌ నవిధీయతే. త్రైగుణ్య విషయావేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున, నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్. యావానర్థ ఉదపానే సర్వతస్సంప్లుతోదకే, తావాన్ సర్వేషువేదేషు బ్రాహ్మణస్యవిజానతః. కర్మణ్యేవాధికారస్తే మాఫలేషు కదాచన, మాకర్మఫలహేతుర్భూర్మాతేసంగోఽస్త్వకర్మణి. యోగస్థః కురుకర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ, సిద్ధ్యసిద్ధ్యోః స్సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే. దూరేణ హ్యవరం కర్మ బుద్ధియోగా ద్ధనంజయ, బుద్ధౌ శరణ మన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః. బుద్ధియుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృత దుష్కృతే, తస్మా ద్యోగాయ యుజ్యస్వ యోగః కర్మసు కౌశలం. ౫౦. కర్మజం బుద్ధియుక్తాహి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః, జన్మబంధ వినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయం. యదా తే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి, తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్యచ. శ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్యతి నిశ్చలా, సమాధా వచలా బుద్ధి స్తదా యోగ మవాప్స్యసి. ౫౩. అర్జునఉవాచ.— స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా సమాధిస్థస్య కేశవ, స్థితధీః కింప్రభాషేత కిమాసీత వ్రజేత కిం. ౫౪. శ్రీభగవానువాచ. ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్, ఆత్మన్యేవాత్మనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్యతే. దుఃఖే ష్వనుద్విగ్నమనా స్సుఖేషు విగతస్పృహః, వీతరాగభయక్రోధః స్థితధీర్మునిరుచ్యతే. య స్సర్వత్రానభిస్నేహ స్తత్తత్ ప్రాప్య శుభాశుభం, నాభినందతి నద్వేష్టి తస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా. యదా సంహరతేచాయం కూర్మోఽంగానీవ సర్వశః, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా. విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః,రసవర్జం రసోఽప్యస్య పరందృష్ట్వా నివర్తతే. యతతోహ్యపి కౌంతేయ పురుషస్య విపశ్చితః, ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి ప్రసభం మనః. తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్తఆసీత మత్పరః, వశేహి యస్యేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా. ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస స్సంగస్తే షూపజాయతే, సంగా త్సంజాయతే కామః కామాత్ క్రోధోఽభిజాయతే. క్రోధా ద్భవతిసంమోహ స్సంమోహాత్ స్మృతివిభ్రమః, స్మృతిభ్రంశా ద్బుద్ధినాశో బుద్ధినాశాత్ ప్రణశ్యతి. ౬౩. రాగద్వేషవియుక్తైస్తు విషయానింద్రియై శ్చరన్, ఆత్మవశ్యై ర్విధేయాత్మా ప్రసాద మధిగచ్ఛతి. ప్రసాదేసర్వదుఃఖానాం హాని రస్యోపజాయతే, ప్రసన్నచేతసో హ్యాశు బుద్ధిః పర్యవతిష్ఠతే. నాస్తి బుద్ధి రయుక్తస్య నచాయుక్తస్య భావనా, నచాభావయత శ్శాంతి రశాంతస్య కుత స్సుఖం. ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్మనోనువిధీయతే, త దస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావ మి వాంభసి. తస్మా ద్యస్య మహాబాహో నిగృహీతాని సర్వశః, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా, యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తిసంయమీ. యస్యాం జాగ్రతి

భూతాని సా నిశా పశ్యతో మునేః. ఆపూర్యమాణ మచల ప్రతిష్ఠం సముద్రమాపః ప్రవిశంతి యద్వత్, తద్వత్కామాయం ప్రవిశంతి సర్వే సశాంతి మాప్నోతి నకామకామీ. ౭౦. విహాయకామాన్ య స్సర్వాన్ పుమాం శ్చరతి నిస్పృహః, నిర్మమో నిరహంకార స్సశాంతి మధిగచ్ఛతి, ఏషాబ్రాహ్మీస్థితిః పార్థ నైనాం ప్రాప్య విముహ్యతి, స్థిత్వా స్యా మంతకాలేఽపి బ్రహ్మనిర్వాణ మృచ్ఛతి. ౭౨.

ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే సాంఖ్యయోగో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

అర్జున ఉవాచ. జ్యాయసీచే త్కర్మణస్తే మతా బుద్ధిర్జనార్దన, తత్కింకర్మణి ఘోరేమాం నియోజయసి కేశవ. వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయసీవ మే, తదేకంవద నిశ్చిత్య యేన శ్రేయోఽహ మాప్నుయాం. ౨. శ్రీభగవానువాచ. లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మయాఽనఘ,జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినాం. నకర్మణా మనారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే, నచ సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి. ౪. నహికశ్చిత్ క్షణమపి జాతుతిష్ఠ త్యకర్మకృత్, కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజై ర్గుణైః. కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య యఆస్తే మనసా స్మరన్, ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచార స్స ఉచ్యతే. య స్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేఽర్జున, కర్మేంద్రియైః కర్మ యోగ మసక్త స్సవిశిష్యతే. నియతం కురుకర్మత్వం కర్మజ్యాయో హ్యకర్మణః, శరీర యాత్రాపిచ తే న ప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః. యజ్ఞార్థాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః,తదర్థం కర్మకౌంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర.సహాయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః, అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేష వోఽస్త్విష్టకామధుక్.౧౦.దేవాన్ భావయతా నేన తే దేవాభావయంతు వః, పరస్పరం భావయంత శ్శ్రేయః పర మవా ప్స్యథ. ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః, తైర్దత్తా నప్ర దాయైభ్యో యోభుంక్తే స్తేనఏవ సః. యజ్ఞశిష్టాశిన స్సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః, భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచంత్యాత్మకారణాత్. అన్నా ద్భవంతి భూతాని పర్జన్యా దన్నసంభవః, యజ్ఞా ద్భవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః. కర్మబ్రహ్మో ద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షరసముద్భవం, తస్మా త్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితం. ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః, అఘాయు రింద్రియారామో మోఘం పార్థ సజీవతి. యస్త్వాత్మరతిరేవ స్యా దాత్మతృప్తశ్చ మానవః, ఆత్మన్యే వచ సంతుష్ట స్తస్యకార్యం నవిద్యతే. నైవ తస్య కృతే నార్థో నాకృతే నేహకశ్చన, నచాస్య సర్వభూతేషు కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః. తస్మా దసక్త స్సతతం కార్యం కర్మ

సమాచర, అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ పర మాప్నోతి పూరుషః. కర్మణైవ హి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః, లోకసంగ్రహ మేవాపి సంపశ్యన్ కర్తుమర్హసి. ౨౦. యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్త దేవేతరో జనః, స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే. నమే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన, నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్తఏవచ కర్మణి. యది హ్యహం నవర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః, మమవర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థసర్వశః. ఉత్సీదేయు రిమే లోకా నకుర్యాం కర్మచేదహం, సంకరస్యచ కర్తాస్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః. సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత, కుర్యా ద్విద్వాం స్తథాసక్త శ్చికీర్షుర్లోకసంగ్రహం, నబుద్ధిభేదం జనయే దజ్ఞానాం కర్మసంగినాం, జోషయే త్సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్త స్సమాచరన్. ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః, అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహ మితి మన్యతే. తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః, గుణాగుణేషువర్తంత ఇతిమత్వాన సజ్జతే. ప్రకృతే ర్గుణసంమూఢా స్సజ్జంతే గుణకర్మసు, తానకృత్స్న విదో మందాన్ కృత్స్నవి న్నవిచాలయేత్. మయిసర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మ చేతసా, నిరాశీర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః. ౩౦. యేమే మత మిదం నిత్య మనుతిష్ఠంతి మానవాః, శ్రద్ధావంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేఽపిక ర్మభిః. యేత్వేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మేమతం, సర్వజ్ఞానవిమూఢాంస్తాన్ విద్ధినష్టా నచేతసః. సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతే ర్జ్ఞానవా నపి, ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కింకరిష్యతి, ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే రాగద్వేషౌ వ్యవస్థితౌ, తయోర్నవశ మాగచ్ఛే త్తౌ హ్యస్య పరిపంథినౌ. శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్స్వనుష్ఠితాత్, స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః. అర్జునఉవాచ-అథ కేన ప్రయుక్తోఽయం పాపం చరతి పూరుషః, అనిచ్ఛన్నపి వార్ష్ణేయ బలాదివ నియోజితః. శ్రీభగవానువాచ. కామఏష క్రోధ ఏష రజోగుణసముద్భవః, మహాశనో మహాపాప్మా విద్ధ్యేన మిహ వైరిణం. ధూమే నావ్రియతే వహ్ని ర్యథా దర్శోమలేనచ, యథోల్బేనావృతో గర్భ స్తథా తేనేద మావృతమ్. ఆవృతం జ్ఞాన మేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా, కామరూపేణ కౌంతేయ దుష్పూరేణానలేనచ. ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధి రస్యాధిష్ఠానముచ్యతే, ఏతై ర్విమోహయ త్యేష జ్ఞాన మావృత్య దేహినం. ౪౦. తస్మాత్ త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ, పాప్మానం ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనం. ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహు రింద్రియేభ్యః పరం మనః, మనసస్తు పరా బుద్ధి ర్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః. ఏవం బుద్ధేఃపరం బుద్ధ్వా

సంస్తభ్యాత్మాన మాత్మనా, జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదం. ౪౩. ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే కర్మయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః. 3.

శ్రీ భగవానువాచ—ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా నహ మవ్యయం, వివస్వాన్ మనవే ప్రాహ మను రిక్ష్వాకవేఽబ్రవీత్. ఏవం పరం పరాప్రాప్త మిమం రాజర్షయో విదుః, సకాలే నేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప. స ఏవాయం మయా తేఽద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః. భక్తోఽసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేత దుత్తమం. అర్జున ఉవాచ. అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః, కథ మేత ద్విజానీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవా నితి. శ్రీభగవానువాచ. బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవచార్జున, తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప. అజోఽపి స న్నవ్యయాత్మా భూతానా మీశ్వరోఽపిసన్, ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మమాయయా. యదాయదాహి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత, అభ్యుత్థాన మధ ర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహం. పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే, జన్మకర్మచమే దివ్యమేవం యో వేత్తితత్త్వతః, త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సోఽర్జున. వీతరాగభయక్రోధా మన్మయా మా ముపాశ్రితాః, బహవో జ్ఞాన తపసా పూతా మద్భావమాగతాః. ౧౦. యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ భజా మ్యహం, మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. కాంక్షంతః కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః, క్షిప్రంహి మానుషే లోకే సిద్ధిర్భవతి కర్మజా. చాతుర్వర్ణ్యంమయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగశః, తస్య కర్తార మపి మాం విద్ధ్యకర్తారమవ్యయం. నమాం కర్మాణి లింపంతి నమే కర్మఫలే స్పృహా, ఇతి మాం యోఽభిజానాతి కర్మభిర్నస బధ్యతే. ఏవం జ్ఞాత్వా కృతం కర్మ పూర్వై రపి ముముక్షుభిః, కురుకర్మైవ తస్మా త్త్వం పూర్వైః పూర్వతరంకృతం. కింక ర్మ కిమకర్మేతి కవయోఽప్యత్ర మోహితాః, త త్తే కర్మ ప్రవక్ష్యామి యజ్ జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్. కర్మణోహ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః, అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనాకర్మణో గతిః. కర్మణ్యకర్మ యః పశ్యే దకర్మణిచ కర్మ యః, స బుద్ధిమా న్మనుష్యేషు స యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్. యస్య సర్వే సమారంభాః కామ సంకల్పవర్జితాః, జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం త మాహుః పండితం బుధాః. త్యక్త్వా కర్మఫలా సంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః, కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవ కించిత్కరోతిసః. ౨౦. నిరాశీ [illegible] త్యక్తసర్వపరిగ్రహః, శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వ న్నాప్నోతి కి

ల్బిషమ్. యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః, సమస్సిద్ధావసిద్ధౌ చ కృత్వాఽపి ననిబధ్యతే. గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతసః, యజ్ఞాయాచరతః కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే. బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం, బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా, దైవ మే వాపరే యజ్ఞం యోగినః పర్యుపాసతే, బ్రహ్మాగ్నా వపరే యజ్ఞం యజ్ఞే నైవోప జుహ్వతి. శ్రోత్రాదీనీంద్రియాణ్యన్యే సంయమాగ్నిషు జుహ్వతి,శబ్దా న్విషయా నన్యఇంద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి, సర్వాణీంద్రియకర్మాణి ప్రాణకర్మాణి చాపరే, ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే. ద్రవ్యయజ్ఞా స్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞా స్తథా పరే, స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞాశ్చ యతయ స్సంశితవ్రతాః. అపానే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణేఽపానం తథా పరే, ప్రాణాపానగతీ రుధ్వా ప్రాణాయామపరాయణాః. అపరే నియతాహారాః ప్రాణాన్ ప్రాణేషు జుహ్వతి, సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో యజ్ఞక్షపితకల్మషాః. ౩౦. యజ్ఞశిష్టామృతభుజో యాంతి బ్రహ్మసనాతనం, నాయం లోకోఽస్త్యయజ్ఞస్య కుతోఽన్యః కురుసత్తమః. ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణో ముఖే, కర్మజా న్విద్ధి తాన్ సర్వా నేనం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే. శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయా ద్యజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞః పరంతప, సర్వంకర్మాఖిలం పార్థజ్ఞానే పరిసమాప్యతే. తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా, ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః, యజ్ జ్ఞాత్వా నపునర్మోహ మేవం యాస్యసి పాండవ, యేన భూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో మయి. అపి చే దసి పాపేభ్య స్సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః, సర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృజినం సంతరిష్యసి. య థైధాంసి సమిద్ధోఽగ్ని ర్భస్మసాత్కురుతేఽర్జున, జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి భస్మ సాత్కురుతే తథా. నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే, తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలే నాత్మని విందతి, శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పరః సంయతేంద్రియః, జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతి మచిరే ణాధిగచ్ఛతి. అజ్ఞశ్చాశ్రద్దధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి, నాయం లోకోఽస్తి నపరో న సుఖం సంశయాత్మనః. ౪౦. యోగ సన్న్యస్తకర్మాణః జ్ఞానసంఛిన్నసంశయం, ఆత్మవంతం నకర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ. తస్మా దజ్ఞానసంభూతం హృత్ స్థం జ్ఞానాసినాత్మనః, ఛిత్త్వైనం సంశయం యోగ మాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత. ౪౨. ఇతి శ్రీభగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే జ్ఞానయోగోనామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

అర్జున ఉవాచ—సన్న్యాసం కర్మణాం కృష్ణ పునర్యోగంచ శంససి, యచ్ఛ్రేయ ఏతయో రేకం తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితం. శ్రీ భగవానువాచ. సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ నిశ్శ్రేయసకరా వుభౌ. తయోస్తు కర్మసన్న్యాసాత్ కర్మయోగో విశి

ష్యతే. జ్ఞేయ స్స నిత్యసన్న్యాసీ యో న ద్వేష్టి నకాంక్షతి, నిర్ద్వంద్వో హి మహా
బాహో సుఖం బంధా త్ప్రముచ్యతే. సాంఖ్యయోగౌ పృథగ్బాలాః ప్రవదంతి నపం
డితాః, ఏక మప్యాస్థిత స్సమ్య గుభయో ర్విందతే ఫలం, యత్సాంఖ్యైః ప్రాప్యతే
స్థానం తద్యోగై రపి గమ్యతే, ఏకం సాంఖ్యంచ యోగంచ యః పశ్యతి. స పశ్యతి. స
న్న్యాసస్తు మహాబాహో దుఃఖ మాప్తు మయోగతః, యోగయుక్తో ముని ర్బ్రహ్మ నచిరే
ణాధిగచ్ఛతి. యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః, సర్వభూతాత్మభూ
తాత్మా కుర్వన్నపి నలిప్యతే. నైవ కించిత్కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్,
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్ర న్నశ్నన్ గచ్ఛన్ స్వపన్ శ్వసన్. ప్రలపన్
విసృజన్ గృహ్ణ న్నున్మిష న్నిమిష న్నపి, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంతఇతిధా
రయన్. బ్రహ్మ ణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః, లిప్యతే న సపా
పేన పద్మపత్ర మివాంభసా. ౧౦. కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలై రింద్రియైరపి,
యోగినః కర్మ కుర్వంతి సంగం త్యక్త్వాత్మశుద్ధయే. యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతి
మాప్నోతి నైష్ఠికీం, అయుక్తః కామకారేణ ఫలే సక్తో నిబధ్యతే. సర్వకర్మాణి మనసా
సన్న్యస్యాస్తే సుఖం వశీ, నవద్వారే పురే దేహీ నైవ కుర్వ న్నకారయ[illegible] నకర్తృ
త్వం న కర్మాణి లోకస్య సృజతి ప్రభుః, న కర్మఫలసంయోగం స్వభావస్తు ప్రవర్తతే.
నాదత్తే కస్య చి త్పాపం నచైవ సుకృతం విభుః, అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన
ముహ్యంతి జంతవః. జ్ఞానేనతు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః, తేషా మాదిత్యవ
జ్జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరం. తద్బుద్ధయ స్తదాత్మాన స్తన్నిష్ఠా స్తత్పరాయణాః, గచ్ఛం
త్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూత కల్మషాః. విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శునిచైవ శ్వపాకే చ పండితా స్సమదర్శినః. ఇహైవ తై ర్జిత స్సర్గో యేషాం
సామ్యే స్థితం పునః, నిర్దోషంహి సమం బ్రహ్మ తస్మా ద్బ్రహ్మణి తేస్థితాః. నప్ర
హృష్యే త్ప్రియం ప్రాప్య నోద్విజేత్ప్రాప్య చాప్రియం, స్థిరబుద్ధి రసమ్మూఢో
బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మణి స్థితః. ౨౦. బాహ్యస్పర్శే ష్వసక్తాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖమ్
స బ్రహ్మయోగయుక్తాత్మా సుఖ మక్షయ మశ్నుతే. యేహి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖ
యోనయ ఏవ తే, ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ నతేషు రమతే బుధః. శక్నోతీహైవ
య స్సోఢుం ప్రాక్శరీరవిమోక్షణాత్, కామక్రోధోద్భవం వేగం సయుక్త స్ససుఖీ
నరః. యోఽంత స్సుఖోఽంతరారామ స్తథాంత ర్జ్యోతిరేవ యః, సయోగీ బ్రహ్మని
ర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽధిగచ్ఛతి. లభంతే బ్రహ్మ నిర్వాణ మృషయః క్షీణకల్మషాః,
ఛిన్నద్వైధాయతాత్మాన స్సర్వభూతహితే రతాః. కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం
యతచేతసామ్, అభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనాం. స్పర్శాన్ కృత్వా

బహిర్బాహ్యాం శ్చక్షుశ్చైవాంతరే భ్రువోః, ప్రాణాపానౌ సమౌ కృత్వా నాసాభ్యం
తరచారిణౌ. యతేంద్రియమనోబుద్ధి ర్మునిర్మోక్షపరాయణః, విగతేచ్ఛా భయక్రోధో
య స్సదా ముక్తఏవ సః. భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్, సుహృదం
సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాంతి మృచ్ఛతి. ౨౯. ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపని
షత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే కర్మసన్న్యాసయోగో
నామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

శ్రీ భగవా నువాచ—అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః, సస
న్న్యాసీచ యోగీచ ననిరగ్ని ర్నచాక్రియః. యం సన్న్యాసమితి ప్రాహు ర్యోగం తం
విద్ధి పాండవ, న హ్యసన్న్యస్తసంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన. ఆరురుక్షో ర్మునే
ర్యోగం కర్మ కారణ ముచ్యతే, యోగారూఢస్య తస్యైవ శమః కారణ ముచ్యతే.
యదాహి నేంద్రియార్థేషు నకర్మ స్వనుషజ్జతే, సర్వసంకల్పసన్న్యాసీ యోగారూఢ
స్తదోచ్యతే. ఉద్ధరే దాత్మనాత్మానం నాత్మాన మవసాదయేత్, ఆత్మైవహ్యాత్మనోబంధు
రాత్మైవ రిపు రాత్మనః. బంధు రాత్మాత్మన స్తస్య యే నాత్మైవాత్మనాజితః, అనాత్మనస్తు
శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవ శత్రువత్. జితాత్మనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః,
శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేషు తథా మానావమానయోః జ్ఞానవిజ్ఞానతృప్తాత్మా కూటస్థో విజి
తేంద్రియః, యుక్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ సమలోష్టాశ్మ కాంచనః. సుహృన్మిత్రార్యుదా
సీన మధ్యస్థద్వేష్యబంధుషు, సాధుష్వపిచ పాపేషు సమబుద్ధి ర్విశిష్యతే. యోగీ
యుంజీత సతత మాత్మానం రహసి స్థితః, ఏకాకీ యతచిత్తాత్మా నిరాశీ రపరిగ్రహః.
౧౦. శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్యస్థిర మాసన మాత్మ నః, నాత్యుచ్ఛ్రితం నాతినీచం చేలా
జిన కుశోత్తరమ్. తత్రైకాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్తేంద్రియక్రియః, ఉపవిశ్యా
సనే యుంజ్యా ద్యోగ మాత్మవిశుద్ధయే. సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయ న్నచలం
స్థిరః, సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశ శ్చానవలోకయన్. ప్రశాంతాత్మా విగత
భీర్బ్రహ్మచారి వ్రతే స్థితః, మన స్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః.
యుంజన్నేనం సదాఽఽత్మానం యోగీ నియతమానసః. శాంతిం నిర్వాణపరమాం
మత్సంస్థా మధిగచ్ఛతి. నాత్యశ్నతస్తు యోగోఽస్తి న చైకాంత మనశ్నతః, నచాతిస్వ
ప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవచార్జున. యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు, యుక్త
స్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా. యదా వినియతం చిత్త మాత్మ న్యేవావ
తిష్ఠతే, నిస్పృహ స్సర్వకామేభ్యో యుక్తఇత్యుచ్యతే తదా. యథా దీపో నివాతస్థో
నేంగతే సోపమాస్మృతా, యోగినో యతచిత్తస్య యుంజతో యోగ మాత్మనః,య
త్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా,యత్ర చైవాత్మనాత్మానం పశ్య న్నాత్మని

తుష్యతి. ౨౦. సుఖమాత్యంతికం యత్త ద్బుద్ధిగ్రాహ్య మతీంద్రియమ్, వేత్తి యత్ర
నచైవాయం స్థిత శ్చలతి త త్త్వతః.యం లబ్ధ్వా నాపరం లాభం మన్యతే నాధికంతతః,
యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే. తం విద్యా ద్దుఃఖసంయోగవియోగం
యోగసంజ్ఞితమ్, సనిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగో నిర్విణ్ణచేతసా. సంకల్పప్రభవాన్
కామాం స్త్యక్త్వా సర్వా నశేషతః, మనసైవేంద్రియగ్రామం వినియమ్య సమంతతః.
శనైశ్శనై రుపరమే ద్బుద్ధ్యా ధృతిగృహీతయా, ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి
చింతయేత్. యతోయతో నిస్సరతి మన శ్చంచల మస్థిరమ్, తత స్తతో నియమ్యైత
దాత్మన్యేవ వశం నయేత్. ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్,
ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్. యుంజన్నేవం సదాఽఽత్మానం యోగీ
విగతకల్మషః. సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శ మత్యంతం సుఖ మశ్నుతే. సర్వభూతస్థ మాత్మానం
సర్వభూతాని చాత్మని, ఈక్షతేయోగయుక్తాత్మా సర్వత్రసమదర్శనః. యోమాం
పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి, తస్యాహం నప్రణశ్యామి సచమే నప్రణ
శ్యతి. ౩౦. సర్వభూతస్థితం యోమాం భజత్యేకత్వ మాస్థితః, సర్వథా వర్తమానోఽపి
సయోగీ మయి వర్తతే. ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున, సుఖంవా
యదివా దుఃఖం సయోగీ పరమో మతః. అర్జునఉవాచ — యోఽయం యోగ స్త్వయా
ప్రోక్త స్సామ్యేన మధుసూదన, ఏతస్యాహం నపశ్యామిచంచలత్వాత్ స్థితిం స్థిరాం.
చంచలంహి మనః కృష్ణ ప్రమాథిబలవద్దృఢమ్, తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయో
రివ సుదుష్కరమ్. శ్రీభగవా నువాచ — అసంశయం మహాబాహో మనోదుర్నిగ్రహం
చలమ్, అభ్యాసేన తు కౌన్తేయ వైరాగ్యేణచగృహ్యతే. ౩౫. అసంయతాత్మనా
యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః, వశ్యాత్మనాతు యతతా శక్యోఽవాప్తు ముపా
యతః. ౩౬. అర్జునఉవాచ. అయతి శ్శ్రద్ధయోపేతో యోగా చ్చలితమానసః, అ
ప్రాప్య యోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణ గచ్ఛతి. ౩౭. కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్ట శ్ఛిన్నా
భ్రమివ నశ్యతి, అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పథి. ౩౮. ఏతం
మే సంశయం కృష్ణ ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః, త్వదన్యస్సంశయ స్యాస్య ఛేత్తా
నహ్యు పపద్యతే. ౩౯. శ్రీభగవానువాచ. పార్థ నైవేహనాముత్ర వినాశ స్తస్య
విద్యతే, నహికల్యాణ కృత్కశ్చి ద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి. ౪౦. ప్రాప్య పుణ్య
కృతాన్ లోకా నుషిత్వా శాశ్వతీ స్సమాః, శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగ
భ్రష్టోఽభిజాయతే. ౪౧. అథవా యోగినా మేవ కులే భవతి ధీమతామ్,ఏతద్ధి దుర్ల
భతరం లోకే జన్మ య దీదృశమ్. ౪౨. తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వ
దైహికమ్, యతతే చ తతో భూయ స్సంసిద్ధౌ కురునందన. ౪౩. పూర్వాభ్యాసేన

తేనైవ హ్రియతే హ్యవశోఽపి సః, జిజ్ఞాసు రపి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మాతివర్తతే. ౪౪. ప్రయత్నా ద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధకిల్బిషః, అనేకజన్మసంసిద్ధ స్తతో యాతి పరాంగతిమ్. ౪౫. తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః, కర్మిభ్య శ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీభవార్జున. ౪౬. యోగినా మపి సర్వేషాం మద్గతేనాంత రాత్మనా, శ్రద్ధావాన్ భజతే యో మాం స మే యుక్తతమో మతః. ౪౭. భగవ ద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే ఆత్మసంయ మయోగో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—మ య్యాసక్తమనాః పార్థ యోగం యుంజన్ మదాశ్ర యః, అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాస్యసి తచ్ఛృణు. ౧. జ్ఞానం తేఽహం సవి జ్ఞాన మిదం వక్ష్యామ్యశేషతః, యజ్ జ్ఞాత్వా నేహం భూయోఽన్యత్ జ్ఞాతవ్య మవ శిష్యతే. ౨. మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి ద్యతతి సిద్ధయే, యతతామపి సిద్ధానాం కశ్చి న్మాం వేత్తి తత్త్వతః. ౩. భూమి రాపోఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవచ, అహంకారఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా. ౪. అపరేయ మిత స్త్వన్యాం ప్రకృ తిం విద్ధి మేపరామ్, జీవభూతాం మహాబాహో యయేదం ధార్యతేజగత్. ౫. ఏత ద్యోనీని భూతాని సర్వాణీ త్యుపధారయ, అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రళ య స్తథా. ౬. మత్తః పరతరం నాన్య త్కించిదస్తి ధనంజయ, మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ. ౭. రసోఽహ మప్సు కౌంతేయ ప్రభాస్మి శశిసూ ర్యయోః, ప్రణవ స్సర్వవేదేషు శబ్దః ఖే పౌరుషం నృషు. ౮. పుణ్యో గంధః పృథి వ్యాంచ తేజ శ్చాస్మి విభావసౌ, జీవనం సర్వభూతేషు తప శ్చాస్మితపస్విషు. ౯. బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్, బుద్ధి ర్బుద్ధిమతా మస్మి తేజస్తేజ స్వినా మహమ్. ౧౦. బలం బలవతాం చాహం కామరాగవివర్జితమ్, ధర్మావిరుద్ధోభూ తేషు కామోఽస్మిభరతర్షభ. ౧౧. యేచైవ సాత్వికాభావా రాజసా స్తామసాశ్చయే, మత్త ఏవేతి తా న్విద్ధి నత్వహం తేషు తే మయి. ౧౨ త్రిభి ర్గుణమయై ర్భావై రేభి స్సర్వమిదం జగత్, మోహితం నాభిజానాతి మామేభ్యః పర మవ్యయమ్. ౧౩. దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయాదురత్యయా, మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాం తరంతి తే. ౧౪. నమాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యంతే నరా ధమాః, మాయయాపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాశ్రితాః. ౧౫ చతుర్విధా భజంతే మాం జనా స్సుకృతినోఽర్జున, ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ. ౧౬. తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తి ర్విశిష్యతే, ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం సచ మమ

ప్రియః. ౧౭. ఉదారా స్సర్వఏవైతే జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్, ఆస్థిత స్సహి యుక్తాత్మా మామేవాను త్తమాం గతిమ్. ౧౮. బహూనాం జన్మనా మంతే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే, వాసుదేవ స్సర్వమితి సమహాత్మా సుదుర్లభః. ౧౯. కామైస్తైస్తైర్హృత జ్ఞానాః ప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః, తంతం నియమ మాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతా స్స్వయా. ౨౦. యోయో యాంయాం తనుం భక్త శ్శ్రద్ధయాఽర్చితు మిచ్ఛతి, తస్యతస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్. ౨౧. స తయా శ్రద్ధయా యుక్త స్తస్యారాధన మీహతే, లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్. ౨౨. అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవ త్యల్పమేధసామ్, దేవాన్ దేవయజో యాంతి మద్భక్తా యాంతి మామపి. ౨౩. అవ్యక్తం వ్యక్తి మాపన్నం మన్యంతే మా మబుద్ధయః, పరం భావ మజానంతో మమావ్యయ మనుత్తమమ్. ౨౪. నాహం ప్రకా శ స్సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః, మూఢోఽయం నాభిజానాతి లోకో మా మజ మవ్యయమ్. ౨౫. వేదాహం సమతీతాని వర్తమానాని చార్జున, భవిష్యాణిచ భూతా నిమాంతు వేద న కశ్చన. ౨౬. ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన భారత, సర్వ భూతాని సమ్మోహం పరే యాంతి పరం తప. ౨౭. యేషాం త్వంతగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్, తే ద్వంద్వమోహ నిర్ముక్తా భజంతేమాం దృఢవ్రతాః. ౨౮. జరామరణమోక్షాయ మా మాశ్రిత్య యతంతి యే, తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్న మధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలమ్. ౨౯. సాధిభూతాధిదైవం మాం సాధియజ్ఞం చయే విదుః, ప్రయాణకాలేఽపిచమాం తే విదు ర్యుక్తచేతసః. ౩౦. హరిఃఓమ్-తత్సదితి శ్రీమహా భారతే శతసహస్ర సంహితాయాం వైయ్యాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూప నిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విజ్ఞానయోగోనామ సప్తమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—కిం తద్బ్రహ్మ కిమధ్యాత్మం కింకర్మ పురుషోత్తమ, అధిభూ తంచ కిం ప్రోక్త మధిదైవం కిముచ్యతే. ౧. అధియజ్ఞః కథం కోఽత్ర దేహేఽస్మి న్మధుసూదన, ప్రయాణకాలేచ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మభిః. ౨. శ్రీభగవాను వాచ—అక్షరం బ్రహ్మపరమం స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే, భూతభావోద్భవకరో విసర్గః కర్మ సంజ్ఞితః. ౩. అధిభూతం క్షరోభావః పురుష శ్చాధిదైవతమ్, అధియ జ్ఞోఽహ మేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర. ౪. అన్తకాలేచ మా మేవ స్మర న్ముక్త్వాకళేబరమ్, యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నా స్త్యత్ర సంశయః. ౫. యంయంవాపి స్మరన్ భావం త్యజత్యంతే కళేబరమ్, తం తమేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః. ౬. తస్మా త్సర్వేషు కాలేషు మా మనుస్మర్య యుధ్యచ, మయ్యర్పిత

మనోబుద్ధి ర్మామే వైష్యస్యసంశయః. ౭. అభ్యాసయోగయుక్తేన చేతసా నాన్యగామి
న్యాపరమంపురుషందివ్యం యాతి పార్థానుచింతయన్. ౮. కవిం పురాణమనుశాసితార
మణోరణీయాంస మనుస్మరే ద్యః. సర్వస్య ధాతార మచింత్యరూప మాదిత్యవర్ణంత
మసః పరస్తాత్. ౯. ప్రయాణకాలే మనసాఽచలేన భక్త్యా యుక్తో యోగబలేన
చైవ, భ్రువో ర్మధ్యే ప్రాణ మావేశ్య సమ్యక్ సతం పరం పురుష ముపైతి దివ్యం.
౧౦. యదక్షరం వేదవిదో వదంతి యద్యతయో వీతరాగాః, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మ
చర్యం చరంతి తత్తేపదం సంగ్రహేణ ప్రవక్ష్యే. ౧౧. సర్వద్వారాణిసంయమ్య మనో
హృది నిరుధ్యచ, మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణ మాస్థితో యోగధారణామ్. ౧౨.
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మవ్యాహరన్ మా మనుస్మరన్, యః ప్రయాతి త్యజన్ దేహం
స యాతి పరమాం గతిమ్. ౧౩. అనన్యచేతాస్సతతం యోమాం స్మరతి నిత్యశః,
తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః. ౧౪. మాముపేత్య పునర్జన్మ
దుఃఖాలయమ శాశ్వతమ్, నాప్నువంతి మహాత్మాన స్సంసిద్ధిం పరమాం గతాః. ౧౫.
ఆబ్రహ్మభవనా ల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున, మాముపేత్య తు కౌంతేయ పునర్జన్మ
నవిద్యతే. ౧౬. సహస్రయుగపర్యంత మహ ర్యద్బ్రహ్మణో విదుః, రాత్రింయుగసహ
స్రాంతాం తేఽహోరాత్రవిదో జనాః. ౧౭. అవ్యక్తా ద్వ్యక్తయ స్సర్వాః ప్రభవం
త్యహ రాగమే, రాత్ర్యాగమే ప్రలీయన్తే తత్రైవావ్యక్తసంజ్ఞకే. ౧౮. భూతగ్రామ
స్సఏవాయం భూత్వాభూత్వా ప్రలీయతే, రాత్ర్యాగమేఽవశః పార్థ ప్రభవత్యహ
రాగమే. ౧౯. పర స్తస్మాత్తుభావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తా త్సనాతనః, య స్ససర్వేషు
భూతేషు నశ్యత్సు నవినశ్యతి. ౨౦. అవ్యక్తోఽక్షరఇత్యుక్త స్తమాహుః పరమాం గతిమ్,
యంప్రాప్య ననివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ. ౨౧. పురుష స్సపరః పార్థ భక్త్యా
లభ్య స్త్వనన్యయా, యస్యాం తస్థానిభూతాని యేన సర్వ మిదం తతమ్. ౨౨.
యత్ర కాలే త్వనావృత్తి మావృత్తిం చైవ యోగినః, ప్రయాతా యాంతి తం
కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ. ౨౩. అగ్నిర్జ్యోతి రహ శ్శుక్ల ష్షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్,
తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః. ౨౪. ధూమోరాత్రి స్తథా కృష్ణ
ష్షణ్మాసాదక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే. ౨౫.
శుక్లకృష్ణగతీ హ్యేతే జగత శ్శాశ్వతే మతే, ఏకయా యాత్యనావృత్తి మన్యయా
వర్తతే పునః. ౨౬. నైతే సృతీపార్థ జానన్ యోగీ ముహ్యతి కశ్చన, తస్మా త్సర్వేషు
కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున. ౨౭. వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సుచైవ దానేషు యత్పు
ణ్యఫలం ప్రదిష్టమ్, అత్యేతి తత్సర్వ మిదం విదిత్వా యోగీ పరంస్థాన ముపైతి చాద్యమ్.
౨౮. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రియాం సంహితాయాం వైయా

సిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే అక్షరపరబ్రహ్మయోగో నామ అష్టమోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ — ఇదంతు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యనసూయవే, జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం యజ్జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్. ౧. రాజవిద్యా రాజగుహ్యం పవిత్ర మిదముత్తమమ్, ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తు మవ్యయమ్. ౨. అశ్రద్దధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరంతప, అప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యుసంసారవర్త్మని. ౩. మయా తత మిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా, మత్స్థాని సర్వభూతాని నచాహం తేష్వవస్థితః. ౪. నచ మత్స్థాని భూతాని పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్, భూతభృన్నచ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః. ౫. యథాకాశస్థితో నిత్యం వాయుస్సర్వత్రగో మహాన్, తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థానీ త్యుపధారయ. ౬. సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్. కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్. ౭. ప్రకృతిం స్వా మవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః, భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతేర్వశాత్. ౮. నచ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ, ఉదాసీనవదాసీన మసక్తం తేషు కర్మసు. ౯. మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతి స్సూయతే సచరాచరమ్, హేతునానేన కౌంతేయ జగద్ధి పరివర్తతే. ౧౦. అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తను మాశ్రితమ్, పరం భావ మజానంతో మమ భూతమహేశ్వరమ్. ౧౧. మోఘాశా మోఘకర్మాణో మోఘజ్ఞానా విచేతసః, రాక్షసీ మాసురీంచైవ ప్రకృతిం మోహినీం శ్రితాః. ౧౨. మహాత్మానస్తు మాం పార్థ దైవీం ప్రకృతి మాశ్రితాః, భజంత్యనన్యమనసో జ్ఞాత్వా భూతాది మవ్యయమ్ ౧౩. సతతం కీర్తయన్తో మాం యతంతశ్చ దృఢవ్రతాః, నమస్యంతశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యముక్తా ఉపాసతే. ౧౪. జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యన్యే యజంతో మా ముపాసతే, ఏకత్వేన పృథక్త్వేన బహుధా విశ్వతో ముఖమ్. ౧౫. అహం క్రతు రహం యజ్ఞః స్వధాహ మహ మౌషధమ్, మంత్రోఽహ మహమేవాజ్య మహమగ్ని రహం హుతమ్. ౧౬. పితాహ మస్య జగతో మాతా ధాతా పితామహః, వేద్యం పవిత్ర మోంకార ఋక్సామ యజురేవచ. ౧౭. గతి ర్భర్తా ప్రభు స్సాక్షీ నివాస శ్శరణం సుహృత్, ప్రభవః ప్రళయస్స్థానం నిధానం బీజమవ్యయమ్. ౧౮. తపా మ్యహ మహం వర్షం నిగృహ్ణా మ్యుత్సృజామి చ, అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాహ మర్జున. ౧౯. త్రైవిద్యా మాం సోమపాః పూతపాపా యజ్ఞైరి ష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే, తే పుణ్య మాసాద్య సురేంద్రలోక మశ్నంతి దివ్యాన్ దివి దేవభోగాన్. ౨౦. తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశన్తి, ఏవం త్రయీధర్మ మనుప్రపన్నా గతాగతం

కామకామా లభంతే. ౨౧. అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే, తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం. ౨౨. యేత్వన్యదేవతా భక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, తేఽపి మా మేవ కౌంతేయ యజంత్యవిధిపూ ర్వకమ్. ౨౩. అహం హి సర్వ యజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభు రేవ చ, నతు మామభి జానంతి తత్త్వేనాత శ్చ్యవంతి తే. ౨౪. యాన్తి దేవవ్రతా దేవా న్పితౄన్ యా న్తిపితృవ్రతాః, భూతాని యాంతి భూతేజ్యా యాంతి మద్యాజినోఽపిమామ్. ౨౫. పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి, తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః.౨౬. యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్, య త్తపస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్.౨౭.శుభాశుభఫలై రేవం మో క్ష్యసే కర్మబంధనైః, సన్న్యాసయోగయుక్తాత్మా విముక్తో మా ముపైష్యసి. ౨౮. స మోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్తిన ప్రియః. యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్.౨౯.అపిచే త్సుదురాచారో భజతే మా మనన్యభాక్, సాధు రేవ సమంతవ్య స్సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః. ౩౦.క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వచ్ఛాంతిం నియచ్ఛతి, కౌంతేయ ప్రతిజానీహి నమే భక్తః ప్రణశ్యతి. ౩౧. మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి స్యుః పాపయోనయః, స్త్రియో వైశ్యా స్తథా శూద్రా స్తేఽపి యాంతి పరాంగతిం. ౩౨. కిం పున ర్బ్రాహ్మణాః పుణ్యా భక్తా రాజర్షయ స్తథా, అనిత్య మసుఖం లోక మిమం ప్రాప్య భజస్వ మాం. ౩౩. మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు, మా మేవైష్యసి యుక్త్వైవ మాత్మానం మత్పరాయణః. ౩౪. హరిఃఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసాహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయా సిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే రాజవిద్యా రాజగుహ్యయోగో నామ నవమోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—భూయ ఏవ మహాబాహో శృణుమే పరమం వచః, య త్తేఽహం ప్రీయమాణాయ వక్ష్యామి హితకామ్యయా. ౧. న మే విదు స్సురగణాః ప్రభవం న మహర్షయః, అహ మాదిర్హి దేవానాం మహర్షీణాంచ సర్వశః. ౨. యో మా మజ మనాదించ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్, అసంమూఢ స్సమర్త్యేషు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే. ౩. బుద్ధి ర్జ్ఞానమసమ్మోహః క్షమా సత్యం దమ శ్శమః, సుఖం దుఃఖం భవోభావో భయం చాభయమేవచ. ౪. అహింసా సమతా తుష్టి స్తపో దానం యశోఽయశః, భవంతి భావా భూతానాం మత్తఏవ పృథగ్విధాః. ౫. మహర్షయ స్సప్త పూర్వే చత్వారో మనవ స్తథా, మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాః ప్రజాః.౬.ఏతాం విభూతిం యోగంచ మమ యో వేత్తి తత్త్వతః, సోఽవికంపే

న యోగేన యుజ్యతే నాత్ర సంశయః. ౭. అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్త స్సర్వం ప్రవర్తతే, ఇతి మత్వా భజంతే మాం బుధా భావసమన్వితాః. ౮. మచ్చిత్తా మద్గత ప్రాణా బోధయంతః పరస్పరమ్. కథయంతశ్చ మాం నిత్యం తుష్యంతి చ రమంతిచ. ౯. తేషాం సతత యుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్, దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మా ముపయాంతి తే. ౧౦. తేషామేవానుకంపార్థ మహ మజ్ఞానజం తమః, నాశయామ్యాత్మ భావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా. ౧౧. అర్జునఉవాచ — పరం బ్రహ్మ పరంధామ పవిత్రం పరమం భవాన్, పురుషం శాశ్వతం దివ్య మాదిదేవ మజం విభుమ్. ౧౨. ఆహు స్త్వా మృషయ స్సర్వే దేవర్షి ర్నారద స్తథా. అసితో దేవలో వ్యాస స్స్వయంచైవ బ్రవీషిమే. ౧౩. సర్వ మేత దృతం మన్యే యన్మాం వదసి కేశవ, నహి తే భగవన్ వ్యక్తిం విదు ర్దేవా న దానవాః. ౧౪. స్వయమేవాత్మనాత్మానం వేత్థ త్వం పురుషోత్తమ, భూతభావన భూతేశ దేవదేవ జగత్పతే. ౧౫. వక్తు మర్హస్యశేషేణ దివ్యా హ్యాత్మవిభూతయః, యాభి ర్విభూతిభి ర్లోకాని మాం స్త్వం వ్యాప్య తిష్ఠసి. ౧౬. కథం విద్యా మహం యోగిన్ త్వాం సదా పరిచింతయన్, కేషుకేషుచ భావేషు చింత్యోఽసి భగవ న్మయా. ౧౭. విస్తరే ణాత్మనో యోగం విభూతించ జనార్దన, భూయః కథయ తృప్తి ర్హి శృణ్వతో నాస్తి మేఽమృతం. ౧౮. శ్రీభగవా నువాచ—హంత తే కథయిష్యామి విభూతీ రాత్మన శ్శుభాః, ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ నాస్త్యంతో విస్తరస్య మే. ౧౯. అహ మాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయ స్థితః, అహ మాదిశ్చ మధ్యంచ భూతానా మంత ఏవచ. ౨౦. ఆదిత్యానా మహం విష్ణు ర్జ్యోతిషాం రవి రంశుమాన్, మరీచి ర్మరుతా మస్మి నక్షత్రాణా మహం శశీ. ౨౧. వేదానాం సామవేదోఽస్మి దేవానా మస్మి వాసవః, ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మి భూతానా మస్మి చేతనా. ౨౨. రుద్రాణాం శంకర శ్చాస్మి విత్తేశో యక్షరక్షసామ్, వసూనాం పావక శ్చాస్మి మేరు శ్శిఖరిణా మహమ్. ౨౩. పురోధసాంచ ముఖ్యం మాం విద్ధి పార్థ బృహస్పతిమ్, సేనానీనా మహం స్కంద స్సరసా మస్మి సాగరః. ౨౪. మహర్షీణాం భృగు రహం గిరా మస్మ్యేక మక్షరమ్, యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః. ౨౫. అశ్వత్థ స్సర్వవృక్షాణాం దేవర్షీణాంచ నారదః, గంధర్వాణాం చిత్రరథ స్సిద్ధానాం కపిలో మునిః. ౨౬. ఉచ్చైశ్శ్రవస మశ్వానాం విద్ధి మా మమృతోద్భవమ్, ఐరావతం గజేంద్రాణాం నరాణాంచ నరాధిపమ్. ౨౭. ఆయుధానా మహం వజ్రం ధేనూనా మస్మి కామధుక్, ప్రజనశ్చాస్మి కందర్ప స్సర్పాణా మస్మి వాసుకిః. ౨౮. అనంత శ్చాస్మి నాగానాం వరుణో యాదసా మహమ్, పితౄణా మర్యమా చాస్మి యమ స్సంయమతా మహమ్. ౨౯.

ప్రహ్లాద శ్చాస్మి దైత్యానాం కాలః కలయతా మహమ్, మృగాణాంచ మృగేంద్రో ఽహం వైనతేయశ్చ పక్షిణాం. ౩౦. పవనః పవతా మస్మి రామశ్శస్త్రభృతా మహం, ఝషాణాం మకరశ్చాస్మి స్రోతసా మస్మి జాహ్నవీ. ౩౧. సర్గాణా మాదిరంతశ్చమ ధ్యంచైవాహ మర్జున, అధ్యాత్మవిద్యా విద్యానాం వాదః ప్రవదతా మహమ్. ౩౨. అక్ష రాణా మకారోఽస్మి ద్వంద్వ స్సామాసికస్యచ, అహ మేవాక్షయః కాలః ధాతాహం విశ్వతోముఖః. ౩౩. మృత్యు స్సర్వహర శ్చాహ ముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్, కీర్తిః శ్రీ ర్వాక్చ నారీణాం స్మృతి ర్మేధా ధృతిః క్షమా. ౩౪. బృహత్సామ తథా సామ్నాం గా యత్రీ ఛందసా మహమ్, మాసానాం మార్గశీర్షోఽహ మృతూనాం కుసుమాకరః. ౩౫. ద్యూతం ఛలయతా మస్మి తేజ స్తేజస్వినా మహం, జయోఽస్మి వ్యవసాయోఽస్మి సత్త్వం సత్త్వవతా మహమ్. ౩౬. వృష్ణీనాం వాసుదేవోఽస్మి పాండవానాం ధనం జయః, మునీనా మప్యహం వ్యాసః కవీనా ముశనా కవిః. ౩౭. దండో దమయతా మస్మి నీతి రస్మి జిగీషతాం, మౌనం చైవాస్మి గుహ్యానాం జ్ఞానం జ్ఞానవతామహమ్. ౩౮. యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహ మర్జున, న తదస్తి వినా యత్స్యాన్మ యాభూతం చరాచరమ్. ౩౯. నాంతోఽస్తి మమదివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప, ఏష తూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతే ర్విస్తరో మయా. ౪౦. యద్య ద్విభూతి మత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జిత మేవవా, తత్త దేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశసంభవం. ౪౧. అథవా బహు నైతేన కిం జ్ఞానేన తవార్జున, విష్టభ్యాహ మిదం కృత్స్న మేకాంశేన స్థితో జగత్. ౪౨. హరిఃఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితా యాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విభూతివిస్తరయోగోనామ దశమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—మదనుగ్రహాయ పరమం గుహ్య మధ్యాత్మసంజ్ఞితమ్, యత్త్వ యోక్తం వచస్తేన మోహోఽయం విగతో మమ. ౧. భవాప్యయౌ హి భూతానాం శ్రుతౌ విస్తరశో మయా, త్వత్తః కమలపత్రాక్షమాహాత్మ్య మపి చావ్యయమ్. ౨. ఏవ మేత ద్యథాత్థ త్వమాత్మానం పరమేశ్వర, ద్రష్టు మిచ్ఛామి తే రూప మైశ్వరం పురుషోత్తమ. ౩. మన్యసే యది తచ్ఛక్యం మయా ద్రష్టు మితి ప్రభో, యోగేశ్వర తతో మే త్వం దర్శ యాత్మాన మవ్యయమ్. ౪. శ్రీభగవానువాచ—పశ్య మే పార్థ రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ. ౫. పశ్యాదిత్యాన్ వసూన్ రుద్రా నశ్వినౌ మరుత స్తథా, బహూన్యదృష్టపూర్వాణి పశ్యా శ్చర్యాణి భారత. ౬. ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరం, మమ దేహే గుడాకేశ య చ్చాన్య ద్ద్రష్టు మిచ్ఛసి. ౭. నతు మాం శక్యసే ద్రష్టు మనే

నైవ స్వచక్షుషా, దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగ మైశ్వరమ్ ౮. సంజయ ఉవాచ—ఏవ ముక్త్వా తతో రాజన్ మహాయోగేశ్వరో హరిః, దర్శయామాస పార్థాయ పరమం రూప మైశ్వరమ్. ౯. అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనమ్, అనేక దివ్యాభరణం దివ్యానేకోద్యతాయుధమ్. ౧౦. దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధానులేపనం, సర్వాశ్చర్యమయం దేవ మనంతం విశ్వతో ముఖం. ౧౧. దివి సూర్యసహస్రస్య భవే ద్యుగపదుత్థితా, యదిభా స్సదృశీ సాస్యా ద్భాస స్తస్య మహాత్మనః. ౧౨. తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్త మనేకధా, అపశ్య ద్దేవదేవస్య శరీరే పాండవ స్తదా. ౧౩. తతస్స విస్మయా విష్టో హృష్టరోమా ధనంజయః, ప్రణమ్యశిరసా దేవం కృతాంజలి రభాషత. ౧౪. అర్జునఉవాచ—పశ్యామి దేవాం స్తవ దేవ దేహే సర్వాం స్తథాభూత విశేషసంఘాన్, బ్రహ్మాణ మీశం కమలాసనస్థ మృషీంశ్చ సర్వా నురగాంశ్చ దివ్యాన్. ౧౫. అనేకబాహూదరవక్త్రనేత్రం పశ్యామి త్వాం సర్వతోఽనంతరూపం, నాంతం నమధ్యం నపున స్తవాదిం పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వరూప. ౧౬. కిరీటినం గదినం చక్రిణంచ తేజోరాశిం సర్వతో దీప్తిమంతం, పశ్యామి త్వాం దుర్నిరీక్ష్యం సమంతా ద్దీప్తానలార్కద్యుతి మప్రమేయమ్. ౧౭. త్వ మక్షరం పరమం వేదితవ్యం త్వ మస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, త్వ మవ్యయ శ్శాశ్వత ధర్మగోప్తా సనాతన స్త్వం పురుషో మతో మే. ౧౮. అనాదిమధ్యాంత మనంతవీర్య మనంత బాహుం శశిసూర్యనేత్రమ్, పశ్యామి త్వా దీప్తహుతాశవక్త్రం స్వతేజసా విశ్వమిదంతపంతమ్. ౧౯. ద్యావా పృథివ్యోరిద మంతరం హి వ్యాప్తం త్వయైకేన దిశశ్చ సర్వాః, దృష్ట్వాద్భుతం రూపమిదం తవోగ్రం లోకత్రయం ప్రవ్యథితం మహాత్మన్. ౨౦. అమీ హి త్వాం సురసంఘా విశంతి కేచి ద్భీతాః ప్రాంజలయో గృణంతి, స్వస్తీత్యుక్త్వా మహర్షిసిద్ధ సంఘాః స్తువంతి త్వాం స్తుతిభిః పుష్కలాభిః. ౨౧. రుద్రాదిత్యా వసవో యేచ సాధ్యా విశ్వేఽశ్వినౌ మరుత శ్చోష్మపాశ్చ, గంధర్వయక్షా స్సురసిద్ధసంఘా వీక్షంతే త్వాం విస్మితా శ్చైవ సర్వే. ౨౨. రూపం మహ త్తే బహు వక్త్ర నేత్రం మహాబాహో బహుబాహూరుపాదమ్, బహూదరం బహుదంష్ట్రాకరాళం దృష్ట్వా లోకాః ప్రవ్యథితా స్తథాహం. ౨౩. నభస్స్పృశం దీప్త మనేకవర్ణంవ్యాత్తాననం దీప్తవిశాలనేత్రం, దృష్ట్వాహి త్వాం ప్రవ్యథితాంతరాత్మా ధృతిం నవిందామి శమంచ విష్ణో. ౨౪. దంష్ట్రాకరాళానిచ తేముఖాని దృష్ట్వైవ కాలానలసన్నిభాని, దిశో నజానే నలభేచ శర్మ ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ౨౫. అమీచత్వాం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రా స్సర్వేసహైవావనిపాలసంఘైః, భీష్మోద్రోణ స్సూతపుత్ర స్తథాసౌ సహాస్మదీయైరపి యోధముఖ్యైః. ౨౬. వక్త్రాణి తే త్వరమాణా

విశంతి దంష్ట్రాకరాళాని భయానకాని, కేచి ద్విలగ్నా దశనాంతరేషు సందృశ్యంతే చూర్ణితై రుత్తమాంగైః. ౨౭. యథానదీనాం బహవోఽంబువేగా స్సముద్ర మేవాభి ముఖా ద్రవంతి, తథా తవామీ నరలోకవీరా విశంతి వక్త్రా ణ్యభితోజ్వలంతి. ౨౮. యథా ప్రదీప్త జ్వలనం పతంగా విశంతి నాశాయ సమృద్ధవేగాః, తథైవ నాశాయవిశంతి లోకా స్తవాపి వక్త్రాణి సమృద్ధవేగాః. ౨౯. లేలిహ్యసే గ్రస మాన స్సమంతా ల్లోకా న్సమగ్రా న్వదనై ర్జ్వలద్భిః, తేజోభి రాపూర్య జగ త్సమగ్రం భాస స్తవోగ్రాః ప్రతపంతి విష్ణో. ౩౦. ఆఖ్యాహి మే కో భవా నుగ్రరూపో నమోఽస్తుతే దేవ వరప్రసీద, విజ్ఞాతు మిచ్ఛామి భవంత మాద్యం నహి ప్రజానామి తవప్రవృత్తిం. ౩౧. శ్రీభగవానువాచ. కాలోఽస్మి లోకక్ష యకృత్ప్రవృద్ధో లోకా న్సమాహర్తుమిహ ప్రవృత్తః, ఋతేఽపిత్వా నభవి ష్యంతి సర్వే యేఽవస్థితాః ప్రత్యనీకేషు యోధాః. ౩౨. తస్మాత్త్వ ముత్తిష్ఠ యశోలభస్వ జిత్వా శత్రూ న్భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధం, మయైవైతే నిహ తాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్. ౩౩. ద్రోణంచ భీష్మంచ జయద్రథంచ కర్ణం తథాఽన్యానపి యోధవీరాన్, మయా హతాం స్త్వం జహి మావ్యథిష్ఠా యుధ్యస్వ జేతాసి రణే సపత్నాన్. ౩౪. సంజయఉవాచ—ఏత చ్ఛ్రుత్వా వచనం కేశవస్య కృతాంజలి ర్వేపమానః కిరీటీ, నమస్కృత్వా భూయఏ వాహ కృష్ణం సగద్గదం భీతభీతః ప్రణమ్య. ౩౫. అర్జునఉవాచ—స్థానేహృషీకేశ తవ ప్రకీర్త్యా జగత్ప్రహృష్య త్యనురజ్యతేచ, రక్షాంసి భీతాని దిశో ద్రవంతి సర్వే నమస్యంతి చ సిద్ధసంఘాః. ౩౬. కస్మా చ్చతేన నమేర న్మహాత్మ న్గరీయసే బ్రహ్మ ణోఽప్యాదికర్త్రే, అనంత దేవేశ జగన్నివాసత్వమక్షరం సదస త్తత్పరం యత్. ౩౭. త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ స్త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, వేత్తాపి వేద్యంచ పరంచ ధామ త్వయాతతం విశ్వ మనంతరూప. ౩౮. వాయు ర్యమోఽగ్ని ర్వరుణ శ్శశాంకః ప్రజాపతి స్త్వం ప్రపితామహశ్చ, నమో నమస్తేఽస్తుసహస్రకృత్వః పునశ్చ భూయోఽపి నమో నమస్తే. ౩౯. నమః పురస్తా దథపృష్ఠత స్తేన మోఽస్తుతే సర్వతఏవ సర్వ, అనంతవీర్యామిత విక్రమ స్త్వం సర్వం సమాప్నోషి తతోఽసిసర్వః. ౪౦. సఖేతి మత్వా ప్రసభం యదుక్తం హేకృష్ణ హే యాదవ హే సఖేతి, అజా నతా మహిమానం తవేదం మయా ప్రమాదా త్ప్రణయేన వాపి. ౪౧. యచ్చాపహా సార్థ మసత్కృతోఽసి విహారశయ్యాసనభోజనేషు, ఏకోఽథవా ప్యచ్యుతతత్సమక్షం తత్క్షామయే త్వా మహ మప్రమేయం. ౪౨. పితాసి లోకస్య చరాచరస్య త్వ మస్య పూజ్యశ్చగురు ర్గరీయాన్, నత్వత్సమోఽస్త్యభ్యధికః కుతోఽన్యో లోకత్రయేఽప్య

ప్రతిమప్రభావః. ౪౩. తస్మాత్ప్రణమ్య ప్రణిధాయ కాయం ప్రసాదయే త్వా మహమీశమీడ్యం, పితేవ పుత్రస్య సఖేవ సఖ్యుః ప్రియః ప్రియాయార్హసి దేవసోఢుం. ౪౪. అదృష్టపూర్వం హృషితోఽస్మి దృష్ట్వా భయేన చప్రవ్యథితంమనోమే, తదేవ మేదర్శయ దేవ రూపం ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ౪౫. కిరీటినం గదినం చక్రహస్త మిచ్ఛామి త్వాం ద్రష్టు మహం తథైవ, తేనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన సహస్రబాహో భవ విశ్వమూర్తే. ౪౬. శ్రీభగవానువాచ—మయా ప్రసన్నేన తవార్జునేదం రూపం పరం దర్శిత మాత్మయోగాత్, తేజోమయం విశ్వ మనంతమాద్యం యన్మే త్వదన్యేన నదృష్టపూర్వం. ౪౭. నవేదయజ్ఞాధ్యయనై ర్నదానై ర్నచక్రియాభి ర్నతపోభి రుగ్రైః, ఏవంరూప శ్శక్య అహం నృలోకే ద్రష్టుం త్వదన్యేన కురుప్రవీర. ౪౮. మాతేఽన్యథా మాచ విమూఢ భావో దృష్ట్వా రూపం ఘోరమీదృఙ్మమేదం, వ్యపేతభీః ప్రీతమనాః పున స్త్వం తదేవ మే రూప మిదం ప్రపశ్య. ౪౯. సంజయఉవాచ—ఇత్యర్జునం వాసుదేవ స్తథోక్త్వా స్వకం రూపం దర్శయామాస భూయః, ఆశ్వాసయామాసచ భీత మేనం భూత్వా పునస్సౌమ్య వపు ర్మహాత్మా. ౫౦. అర్జున ఉవాచ—దృష్ట్వేదం మానుషం రూపం తవ సౌమ్యం జనార్దన, ఇదానీ మస్మి సంవృత్త స్సచేతాః ప్రకృతిం గతః. ౫౧. శ్రీభగవానువాచ—సుదుర్దర్శ మిదం రూపం దృష్టవానసి యన్మమ, దేవా అప్యస్య రూపస్య నిత్యం దర్శనకాంక్షిణః. ౫౨. నాహం వేదై ర్నతపసా నదానేన న చేజ్యయా, శక్య ఏవం విధో ద్రష్టుం దృష్టవా నసి మాం యథా. ౫౩. భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య అహ మేవం విధోఽర్జున, జ్ఞాతుం ద్రష్టుంచ తత్త్వేన ప్రవేష్టుంచ పరంతప. ౫౪. మత్కర్మకృ న్మత్పరమో మద్భక్త స్సంగవర్జితః, నిర్వైర స్సర్వభూతేషు య స్సమామేతి పాండవ. ౫౫. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయ్యాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విశ్వరూపసందర్శనయోగోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—ఏవం సతతయుక్తా యే భక్తా స్త్వాం పర్యుపాసతే, యే చాప్యక్షర మవ్యక్తం తేషాంకే యోగవిత్తమాః. ౧. శ్రీభగవానువాచ—మయ్యావేశ్యమనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే, శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తేమే యుక్తతమా మతాః. ౨. యే త్వక్షర మనిర్దేశ్య మవ్యక్తం పర్యుపాసతే, సర్వత్రగ మచింత్యంచ కూటస్థ మచలం ధ్రువం. ౩. సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం సర్వత్ర సమబుద్ధయః, తే ప్రాప్నువంతి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః. ౪. క్లేశోఽధికతర స్తేషా మవ్యక్తాసక్తచేతసామ్, అవ్యక్తా హి గతి ర్దుఃఖం దేహ

) రవాప్యతే. ౫. యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః, అనన్యే
న యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే. ౬. తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసం
సాగరాత్, భవామి నచిరా త్పార్థ మ య్యావేశితచేతసాం. ౭. మయ్యేవ మన
త్స్వ మయి బుద్ధిం నివేశయ, నివసిష్యసి మయ్యేవ అతఊర్ధ్వం నసంశయః. ౮.
చిత్తం సమాధాతుం నశక్నోషి మయి స్థిరం, అభ్యాసయోగేన తతో మా మిచ్ఛా
ధనంజయ. ౯. అభ్యాసేఽప్యసమర్థోఽసి మత్కర్మపరమో భవ, మదర్థ మపి
ణి కుర్వన్ సిద్ధి మవాప్స్యసి. ౧౦. అథైతదప్యశక్తోఽసి కర్తుం మద్యోగ మాశ్రితః,
కర్మఫలత్యాగం తతః కురు యతాత్మవాన్. ౧౧. శ్రేయోహి జ్ఞాన మభ్యాసాత్
నా ద్ధ్యానం విశిష్యతే, ధ్యానా త్కర్మఫలత్యాగ స్త్యాగాచ్ఛాంతి రనంతరమ్. ౧౨.
ద్వేష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవచ, నిర్మమో నిరహంకార స్సమదుఃఖ
ఖః క్షమీ. ౧౩. సంతుష్ట స్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః, మయ్యర్పితమ
బుద్ధి ర్యో మద్భక్త స్స మే ప్రియః. ౧౪. యస్మా న్నోద్విజతే లోకో లోకా
ద్విజతేచ యః, హర్షామర్ష భయోద్వేగై ర్ముక్తో య స్సచ మే ప్రియః. ౧౫. అన
క్ష శ్శుచి ర్దక్ష ఉదాసీనో గతవ్యథః, సర్వారంభపరిత్యాగీ యో మద్భక్త స్స మే
యః. ౧౬. యో నహృష్యతి నద్వేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి, శుభాశుభపరిత్యాగీ
క్తిమాన్ య స్స మే ప్రియః. ౧౭. సమ శ్శత్రౌచ మిత్రేచ తథా మానావమాన
ః, శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు సమ స్సంగవివర్జితః. ౧౮. తుల్యనిందాస్తుతి ర్మౌనీ సంతుష్టో
న కేనచిత్, అనికేతః స్థిరమతి ర్భక్తిమాన్ మే ప్రియో నరః. ౧౯. యేతు ధర్మ్యా
త మిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే, శ్రద్దధానా మత్పరమా భక్తా స్తేఽతీవ మే
యాః. ౨౦. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహి
యాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
గశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే భక్తియోగోనామ ద్వాదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—ప్రకృతిం పురుషం చైవ క్షేత్రం క్షేత్రజ్ఞమేవచ, ఏత
దితు మిచ్ఛామి జ్ఞానం జ్ఞేయంచ కేశవ. ౧. శ్రీభగవానువాచ—ఇదం శరీరం
తేయ క్షేత్ర మి త్యభిధీయతే, ఏతద్యోవేత్తి తం ప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞఇతి తద్విదః.
త్రజ్ఞంచాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయో ర్జ్ఞానం యత్తద్జ్ఞానం
ం మమ. ౩. తత్క్షేత్రం యచ్చ యాదృక్చ యద్వికారి యతశ్చ యత్, సచ యో
ప్రభావశ్చ తత్సమాసేన మే శృణు. ౪. ఋషిభి ర్బహుధా గీతం ఛందోభి ర్వివి
పృథక్, బ్రహ్మసూత్రపదై శ్చైవ హేతుమద్భి ర్వినిశ్చితైః. ౫. మహాభూతా
హంకారో బుద్ధి రవ్యక్తమేవచ, ఇంద్రియాణి దశైకంచ పంచ చేంద్రియగోచరాః.

౬. ఇచ్ఛాద్వేష స్సుఖం దుఃఖం సంఘాతశ్చేతనా ధృతిః, ఏత త్క్షేత్రం సమాసేన సవి
కార ముదాహృతమ్. ౭. అమానిత్వ మదంభిత్వ మహింసా క్షాంతి రార్జవం, ఆచా
ర్యోపాసనం శౌచం స్థైర్య మాత్మవినిగ్రహః. ౮. ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్య మనహం
కారఏవచ, జన్మమృత్యుజరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనమ్. ౯. అసక్తి రనభిష్వంగః
పుత్రదారగృహాదిషు, నిత్యంచ సమచిత్తత్వ మిష్టానిష్టోపపత్తిషు. ౧౦. మయి చానన్య
యోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ, వివిక్తదేశసేవిత్వ మరతి ర్జనసంసది. ౧౧. అధ్యాత్మజ్ఞా
ననిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్, ఏతజ్జ్ఞానమితి ప్రోక్త మజ్ఞానం య దతోఽన్య
థా. ౧౨. జ్ఞేయం యత్తత్ప్రవక్ష్యామి యద్జ్ఞాత్వా మృత మశ్నుతే, అనాదిమత్పరం
బ్రహ్మ న స త్తన్నాస దుచ్యతే. ౧౩. సర్వతః పాణిపాదం త త్సర్వతోఽక్షిశిరో
ముఖమ్, సర్వతః శ్రుతిమల్లోకే సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి. ౧౪ సర్వేంద్రియగుణా
భాసం సర్వేంద్రియవివర్జితమ్, అసక్తం సర్వభృచ్చైవ నిర్గుణం గుణభోక్తృచ. ౧౫.
బహి రంతశ్చ భూతానా మచరం చరమేవచ, సూక్ష్మత్వా త్తదవిజ్ఞేయం దూరస్థం
చాంతికేచ తత్. ౧౬. అవిభక్తంచ భూతేషు విభక్తమివచస్థితమ్, భూతభర్తృచతజ్
జ్ఞేయం గ్రసిష్ణుప్రభవిష్ణుచ. ౧౭. జ్యోతిషా మపి తజ్జ్యోతి స్తమసః పర ముచ్యతే,
జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం హృది సర్వస్య విష్ఠితం. ౧౮. ఇతి క్షేత్రం తథా జ్ఞానం
జ్ఞేయం చోక్తం సమాసతః, మద్భక్త ఏత ద్విజ్ఞాయ మద్భావా యోపపద్యతే. ౧౯.
(ప్రకృతింపురుషంచైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావపి, వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ విద్ధి ప్రకృ
తిసంభవాన్). ౨౦. కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతి రుచ్యతే, పురుష స్సుఖ
దుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతు రుచ్యతే. ౨౧. పురుషః ప్రకృతిస్థో హి భుఙ్క్తే
ప్రకృతిజా న్గుణాన్, కారణం గుణసంగోఽస్య సదసద్యోనిజన్మసు. ౨౨. ఉపద్రష్టా
ఽనుమంతా చ భర్తా భోక్తా మహేశ్వరః,పరమాత్మేతిచాప్యుక్తో దేహేఽస్మిన్ పురుషః
పరః. ౨౩. య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతించ గుణైస్సహ, సర్వథా వర్తమా
నోఽపి న స భూయోఽభిజాయతే. ౨౪. ధ్యానే నాత్మనిపశ్యంతి కేచి దాత్మాన మా
త్మనా, అన్యే సాంఖ్యేన యోగేనకర్మయోగేన చాపరే. ౨౫. అన్యేత్వేవ మజానన్తః
శ్రుత్వాఽన్యేభ్య ఉపాసతే,తేఽపి చాతితర న్త్యేవ మృత్యుం శ్రుతిపరాయణాః.౨౬.
యావత్సంజాయతే కించి త్సత్త్వం స్థావరజంగమం, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసంయోగా త్తద్విద్ధి
భరతర్షభ.౨౭.సమం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠంతం పరమేశ్వరం, వినశ్య త్స్వవినశ్యంతం
యః పశ్యతి స పశ్యతి. ౨౮. సమం పశ్యన్ హి సర్వత్ర సమవస్థిత మీశ్వరం, నహినా
స్త్యాత్మనాఽఽత్మాన తతో యాంతి పరాం గతిం. ౨౯. ప్రకృత్యైవచ కర్మాణి క్రియ

మాణాని సర్వశః, యః పశ్యతి తదాత్మాన మకర్తారం స పశ్యతి. ౩౦. యదా భూత పృథగ్భావ మేకస్థ మనుపశ్యతి, తత ఏవచ విస్తారం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా. ౩౧. అనాదిత్వా న్నిర్గుణత్వా త్పరమాత్మాయ మవ్యయః, శరీరస్థోఽపి కౌంతేయ న కరోతి న లిప్యతే. ౩౨. యథాసర్వగతం సౌక్ష్మ్యా దాకాశం నోపలిప్యతే, సర్వత్రావస్థితో దేహే తథాత్మా నోపలిప్యతే. ౩౩. యథా ప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోక మిమం రవిః, క్షేత్రం క్షేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత. ౩౪. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయో రేవ మంతరం జ్ఞానచక్షుషా, భూతప్రకృతిమోక్షంచ యే విదు ర్యాంతి తే పరం. ౩౫. హరిఃఓం. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసాహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిభాగయోగోనామ త్రయోదశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—పరం భూయః ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానానాం జ్ఞానముత్తమం, యజ్జ్ఞాత్వా మునయ స్సర్వే పరాం సిద్ధి మితో గతాః. ౧. ఇదం జ్ఞాన ముపాశ్రిత్య మమసాధర్మ్యమాగతాః, సర్గేఽపి నోపజాయంతే ప్రళయే నవ్యథంతిచ. ౨. మమ యోని ర్మహద్బ్రహ్మ తస్మి న్గర్భం దధామ్యహం, సంభవ స్సర్వభూతానాం తతో భవతి భారత. ౩. సర్వయోనిషు కౌంతేయ మూర్తయ స్సంభవంతి యాః, తాసాం బ్రహ్మ మహ ద్యోని రహం బీజప్రదఃపితా. ౪. సత్వం రజ స్తమఇతి గుణాః ప్రకృతిసంభవాః, నిబధ్నంతిమహాబాహో దేహే దేహిన మవ్యయం. ౫. తత్ర సత్వం నిర్మలత్వా త్ప్రకాశక మనామయం, సుఖసంగేనబధ్నాతి జ్ఞానసంగేన చానఘ. ౬. రజో రాగాత్మకం విద్ధి తృష్ణాసంగసముద్భవం, తన్నిబధ్నాతి కౌంతేయ కర్మసంగేన దేహినమ్. ౭. తమ స్త్వజ్ఞానజం విద్ధి మోహనం సర్వదేహినామ్, ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిస్సన్నిబధ్నాతి భారత. ౮. సత్వం సుఖేసంజయతి రజఃకర్మణి భారత, జ్ఞాన మావృత్య తు తమః ప్రమాదే సంజయత్యుత. ౯. రజ స్తమశ్చాభిభూయ సత్వం భవతి భారత, రజ స్సత్త్వం తమ శ్చైవ తమ స్సత్వం రజ స్తథా. ౧౦. సర్వద్వారేషు దేహేఽస్మి న్ప్రకాశ ఉపజాయతే, జ్ఞానం యదా తదా విద్యా ద్వివృద్ధం సత్వ మి త్యుత. ౧౧. లోభః ప్రవృత్తి రారంభః కర్మణా మశమ స్స్పృహా, రజ స్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే భరతర్షభ. ౧౨. అప్రకాశో ప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహ ఏవచ, తమ స్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే కురునందన. ౧౩. యదా సత్వే ప్రవృద్ధేతు ప్రళయం యాంతి దేహభృత్, తదోత్తమ విదాం లోకా నమలా న్ప్రతిపద్యతే. ౧౪. రజసి ప్రళయం గత్వా కర్మసంగిషు

జాయతే, తథా ప్రలీన స్తమసి మూఢయోనిషు జాయతే. ౧౫. కర్మణ స్సుకృత
స్యాహు స్సాత్వికం నిర్మలం ఫలమ్, రజసస్తు ఫలం దుఃఖ మజ్ఞానం తమసః ఫలమ్.౧౬.
సత్వా త్సంజాయతే జ్ఞానం రజసో లోభఏవచ, ప్రమాదమోహౌ తమసో భవ
తోఽజ్ఞాన మేవచ. ౧౭. ఊర్ధ్వం గచ్ఛంతి సత్వస్థా మధ్యే తిష్ఠంతి రాజసాః, జఘన్య
గుణవృత్తిస్థా అధో గచ్ఛంతి తామసాః. ౧౮. నాన్యం గుణేభ్యః కర్తారం యదా
ద్రష్టానుపశ్యతి, గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం సోఽధిగచ్ఛతి. ౧౯. గుణానేతా
నతీత్య త్రీన్ దేహీ దేహసముద్భవాన్, జన్మమృత్యుజరాదుఃఖై ర్విముక్తోఽమృత
మశ్నుతే. ౨౦. అర్జునఉవాచ—కై ర్లింగై స్త్రీన్ గుణా నేతా నతీతో భవతి ప్రభో,
కి మాచారః కథం చైతాం స్త్రీన్ గుణా నతివర్తతే. ౨౧. శ్రీభగవానువాచ—ప్రకా
శంచ ప్రవృత్తించ మోహమేవచ పాండవ, న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని ననివృత్తాని కాం
క్షతి.౨౨.ఉదాసీనవ దాసీనో గుణైర్యో నవిచాల్యతే,గుణా వర్తంత ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠ
తి నేంగతే. ౨౩. సమదుఃఖసుఖః స్వస్థ స్సమలోష్టాశ్మకాంచనః, తుల్యప్రియాప్రియో
ధీర స్తుల్యనిందాత్మసంస్తుతిః, ౨౪. మానావమానయో స్తుల్య స్తుల్యో మిత్రారిపక్షయోః,
సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీత స్సఉచ్యతే. ౨౫. మాంచ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తి
యోగేన సేవతే, సగుణాన్ సమతీత్యైతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. ౨౬.
బ్రహ్మణో హి ప్రతిష్ఠాహ మమృత స్యావ్యయస్యచ, శాశ్వతస్యచ ధర్మస్య సుఖస్యై
కాంతికస్యచ. ౨౭. హరిఃఓం. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసాహస్రికాయాం సంహి
తాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యా
యాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే గుణత్రయవిభాగయోగో నామ చతు
ర్దశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహు రవ్యయం, ఛం
దాంసి యస్య పర్ణాని య స్తంవేదసవేదవిత్. ౧. అధ శ్చోర్ధ్వంచ ప్రసృతా స్తస్య
శాఖా గుణప్రవృద్ధా విషయప్రవాళాః, అధశ్చ మూలా న్యనుసంతతాని కర్మానుబం
ధీని మనుష్యలోకే. ౨. న రూప మస్యే హ తథోపలభ్యతే నాంతో నచాది ర్నచ
సంప్రతిష్ఠా, అశ్వత్థ మేనం సువిరూఢమూల మసంగశస్త్రేణ దృఢేన ఛిత్వా. ౩. తతః
పదం తత్పరిమార్గితవ్యం యస్మిన్ గతా ననివర్తంతి భూయః, తమేవ చాద్యం పురుషం
ప్రపద్యే యతః ప్రవృత్తిః ప్రసృతాపురాణీ. ౪. నిర్మానమోహా జితసంగదోషా
అధ్యాత్మనిత్యా వినివృత్తకామాః, ద్వంద్వై ర్విముక్తా స్సుఖదుఃఖ సంజ్ఞైర్గచ్ఛంత్య
మూఢాః పదమవ్యయం తత్. ౫. నతద్భాసయతే సూర్యో నశశాంకో నపావకః,
యద్గత్వా ననివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ. ౬. మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత

స్సనాతనః, మన ష్షష్ఠానీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి. ౭. శరీరం యదవాప్నోతి యచ్చాప్యుత్క్రామతీశ్వరః, గృహీత్వైతాని సంయాతి వాయుర్గంధానివాశయాత్. ౮. శ్రోత్రం చక్షుః స్పర్శనంచ రసనం ఘ్రాణ మేవచ, అధిష్ఠాయ మనశ్చాయం విషయా నుపసేవతే. ౯. ఉత్క్రామంతం స్థితం వాపి భుంజానం వాగుణాన్వితం, విమూఢా నానుపశ్యంతి పశ్యంతి జ్ఞానచక్షుషః. ౧౦. యతంతో యోగిన శ్చైనం పశ్యం త్యాత్మ న్యవస్థితం, యతంతోఽప్యకృతాత్మానో నైనం పశ్యంత్యచేతసః. ౧౧. యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఽఖిలం, యచ్చంద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధి మామకం. ౧౨. గామావిశ్యచ భూతాని ధారయా మ్యహ మోజసా, పుష్ణామి చౌషధీ స్సర్వా స్సోమో భూత్వా రసాత్మకః. ౧౩. అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహ మాశ్రితః, ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధం. ౧౪. సర్వస్యచాహం హృదిసన్నివిష్టో మత్తః స్మృతిర్జ్ఞాన మపోహనంచ, వేదైశ్చ సర్వై రహ మేవ వేద్యో వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహం. ౧౫. ద్వా విమౌ పురుషౌ లోకే క్షరశ్చాక్షర ఏవచ, క్షర స్సర్వాణి భూతాని కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే. ౧౬. ఉత్తమః పురుష స్త్వన్యః పరమాత్మే త్యుదాహృతః, యో లోకత్రయ మావిశ్య బిభ ర్త్య వ్యయ ఈశ్వరః. ౧౭. యస్మా త్క్షర మతీతోఽహ మక్షరాదపి చోత్తమః, అతోఽస్మి లోకే వేదేచ ప్రథితః పురుషోత్తమః. ౧౮. యో మా మేవ మసమ్మూఢో జానాతి పురుషోత్తమం, స సర్వవి ద్భజతి మాం సర్వభావేన భారత. ౧౯. ఇతి గుహ్యతమం శాస్త్ర మిద ముక్తం మయాఽనఘ, ఏత ద్బుద్ధ్వా బుద్ధిమా న్స్యా త్కృతకృత్యశ్చ భారత. ౨౦. హరిః ఓం తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగ శాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే పురాణపురుషోత్తమయోగో నామ పంచదశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—అభయం సత్త్వసంశుద్ధిర్జ్ఞానయోగవ్యవస్థితిః, దానం దమ శ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయ స్తప ఆర్జవం. ౧. అహింసా సత్య మక్రోధ స్త్యాగ శ్శాంతి రపైశునం, దయా భూతేష్వలోలత్వం మార్దవం హ్రీ రచాపలం. ౨. తేజః క్షమా ధృతి శ్శౌచ మద్రోహో నాతిమానితా, భవంతి సంపదం దైవీ మభిజాతస్య భారత. ౩. దంభో దర్పోఽభిమానశ్చ క్రోధః పారుష్య మేవచ, అజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ

చ జనానవిదు రాసురాః, న శౌచం నాపి చాచారో న సత్యం తేషు విద్యతే. ౭. అసత్య మప్రతిష్ఠం తే జగదాహు రనీశ్వరం, అపరస్పరసంభూతం కి మన్యత్కామహైతుకం. ౮. ఏతాం దృష్టి మవష్టభ్య నష్టాత్మానోఽల్పబుద్ధయః, ప్రభవంత్యుగ్ర కర్మాణః క్షయాయ జగతోఽహితాః. ౯. కామ మాశ్రిత్య దుష్పూరం దంభమానమదాన్వితాః, మోహా ద్గృహీత్వాఽసద్గ్రాహాన్ ప్రవర్తంతేఽశుచివ్రతాః. ౧౦. చింతా మపరిమేయాంచ ప్రళయాంతా ముపాశ్రితాః, కామోపభోగపరమా ఏతావ దితి నిశ్చితాః. ౧౧. ఆశాపాశశతై ర్బద్ధాః కామక్రోధపరాయణాః, ఈహంతే కామభోగార్థ మన్యాయేనా ర్థసంచయాన్. ౧౨. ఇద మద్య మయా లబ్ధ మిమం ప్రాప్స్యే మనోరథం, ఇద మస్తీద మపి మే భవిష్యతి పునర్ధనం. ౧౩. అసౌ మయా హత శ్శత్రు ర్హనిష్యే చాపరా నపి, ఈశ్వరోఽహ మహంభోగీ సిద్ధోఽహం బలవా న్సుఖీ. ౧౪. ఆఢ్యోఽభి జనవా నస్మి కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా, యక్ష్యే దాస్యామి మోదిష్య ఇ త్యజ్ఞాన విమోహితాః. ౧౫. అనేకచిత్తవిభ్రాంతా మోహజాలసమావృతాః, ప్రసక్తాః కామ భోగేషు పతంతి నరకేఽశుచౌ. ౧౬. ఆత్మసంభావితా స్స్తబ్ధా ధనమానమదాన్వితాః, యజంతే నామ యజ్ఞై స్తే దంభే నావిధిపూర్వకం. ౧౭. అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధంచ సంశ్రితాః, మా మాత్మపరదేహేషు ప్రద్విషంతోఽభ్యసూయకాః. ౧౮. తా నహం ద్విషతః క్రూరాన్ సంసారేషు నరాధమాన్, క్షిపా మ్యజస్ర మశు భా నాసురీష్వేవ యోనిషు. ౧౯. ఆసురీం యోని మాపన్నా మూఢా జన్మ నిజన్మని, మా మప్రాప్యైవ కౌంతేయ తతో యాంత్యధమాం గతిం. ౨౦. త్రివిధం నరక స్యైతద్ద్వారం నాశన మాత్మనః, కామః క్రోధ స్తథా లోభ స్తస్మా దేతత్త్రయం త్యజేత్. ౨౧. ఏతై ర్విముక్తః కౌంతేయ తమోద్వారై స్త్రిభి ర్నరః, ఆచర త్యాత్మ నశ్శ్రేయ స్తతో యాతి పరాం గతిం. ౨౨. య శ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామ కారతః, న ససిద్ధి మవాప్నోతి నసుఖం న పరాం గతిం. ౨౩. తస్మా చ్ఛాస్త్రం ప్రమా ణంతే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ, జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహార్హసి. ౨౪. హరిఃఓం తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసాహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసి క్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణా ర్జునసంవాదే దైవాసురసంపద్విభాగయోగోనామ షోడశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—యే శాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, తేషాం నిష్ఠాతు కా కృష్ణ సత్వ మాహో రజ స్తమః. ౧. శ్రీభగవానువాచ. త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా దేహినాం సా స్వభావజా, సాత్వికీ రాజసీ చైవ తామసీచేతి తాం శృణు. ౨. సత్వానురూపా సర్వస్య శ్రద్ధా భవతి భారత, శ్రద్ధా మయోఽయం పురుషో యో

యచ్ఛ్రద్ధ స్స ఏవ సః. ౩. యజంతే సాత్వికా దేవాన్ యక్షరక్షాంసి రాజసాః, ప్రేతాన్ భూతగణాంశ్చాన్యే యజంతే తామసా జనాః. ౪. అశాస్త్రవిహితం ఘోరం తప్యన్తే యే తపోజనాః, దంభాహంకారసంయుక్తాః కామరాగ బలాన్వితాః. ౫. కర్శయంత శ్శరీరస్థం భూతగ్రామ మచేతసః, మాంచైవాంతశ్శరీరస్థం తాన్ విద్ధ్యాసురనిశ్చయాన్. ౬. ఆహార స్త్వపిసర్వస్య త్రివిధో భవతి ప్రియః, యజ్ఞ స్తప స్తథాదానం తేషాం భేద మిమం శృణు. ౭. ఆయుస్సత్వబలారోగ్య సుఖప్రీతివివర్ధనాః, రస్యా స్స్నిగ్ధా స్థిరా హృద్యా ఆహారా స్సాత్వికప్రియాః. ౮. కట్వామ్లలవణాత్యుష్ణ తీక్ష్ణరూక్ష విదాహినః, ఆహారా రాజస స్యేష్టా దుఃఖ శోకామయప్రదాః. ౯. యాతయామం గతరసం పూతిపర్యుషితంచ యత్, ఉచ్ఛిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామసప్రియం. ౧౦. అఫలాకాంక్షిభి ర్యజ్ఞః విధిదృష్టో య ఇజ్యతే, యష్టవ్య మేవేతి మన స్సమాధాయ స సాత్వికః. ౧౧. అభిసంధాయతు ఫలం దంభార్థ మపి చైవయత్, ఇజ్యతే భరతశ్రేష్ఠ తం యజ్ఞం విద్ధి రాజసం. ౧౨. విధిహీన మసృష్టాన్నం మంత్రహీన మదక్షిణం, శ్రద్ధావిరహితం యజ్ఞం తామసం పరిచక్షతే. ౧౩. దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞపూజనం శౌచ మార్జవం, బ్రహ్మచర్య మహింసాచ శారీరం తప ఉచ్యతే. ౧౪. అనుద్వేగకరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితంచ యత్, స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ వాఙ్మయం తప ఉచ్యతే. ౧౫. మనః ప్రసాద సౌమ్యత్వం మౌన మాత్మవినిగ్రహః, భావసంశుద్ధి రిత్యేత త్తపో మానస ముచ్యతే. ౧౬. శ్రద్ధయా పరయా తప్తం తప స్తత్త్రివిధం నరైః, అఫలాకాంక్షిభి ర్యుక్తై స్సాత్వికం పరిచక్షతే. ౧౭. సత్కారమానపూజార్థం తపో దంభేనచైవ యత్, క్రియతే తదిహ ప్రోక్తం రాజసం చల మధ్రువం. ౧౮. మూఢగ్రాహే ణాత్మనోయ త్పీడయా క్రియతే తపః, పర స్యోత్సాదనార్థం వా తత్తామస ముదాహృతం. ౧౯. దాతవ్య మితి యద్దానం దీయతేఽనుపకారిణే, దేశే కాలేచ పాత్రేచ తద్దానం సాత్వికంస్మృతం. ౨౦. యత్తు ప్రత్యుపకారార్థం ఫల ముద్దిశ్య వా పునః, దీయతేచ పరిక్లిష్టం తద్రాజస ముదాహృతమ్. ౨౧. అదేశకాలే యద్దాన మపాత్రేభ్యశ్చ దీయతే, అసత్కృత మవజ్ఞాతం తత్తామస ముదాహృతమ్. ౨౨. ఓంతత్సదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణ స్త్రివిధః స్మృతః, బ్రాహ్మణా స్తేన వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ విహితాః పురా. ౨౩. తస్మా దో మిత్యుదాహృత్య యజ్ఞదానతపః క్రియాః, ప్రవర్తంతే విధానోక్తా స్సతతం బ్రహ్మవాదినాం. ౨౪. తదిత్యనభిసంధాయ ఫలం యజ్ఞతపక్రియాః, దానక్రియాశ్చ వివిధాః క్రియంతే మోక్షకాంక్షిభిః. ౨౫. సద్భావే సాధుభావేచ సదిత్యేతత్ప్రయుజ్యతే, ప్రశస్తేకర్మణి తథా సచ్ఛబ్దః పార్థ యుజ్యతే. ౨౬. యజ్ఞే తపసి దానేచ స్థితి స్సదితి చోచ్యతే,

కర్మచైవ తదర్థీయం సదిత్యేవాభిధీయతే. ౨౭. అశ్రద్ధయా హుతం దత్తం తప స్తప్తం
కృతంచ యత్, అసది త్యుచ్యతే పార్థ నచతత్ ప్రేత్య నో ఇహ. ౨౮. హరిః ఓమ్
తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీ
ష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున
సంవాదే శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగోనామ సప్తదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—సన్న్యాసస్య మహాబాహో తత్త్వ మిచ్ఛామి వేదితుం, త్యాగ
స్యచ హృషీకేశ పృథ క్కేశినిషూదన. ౧. శ్రీభగవానువాచ—కామ్యానాం కర్మణాం
న్యాసం సన్న్యాసం కవయో విదుః, సర్వకర్మఫలత్యాగం ప్రాహు స్త్యాగం విచక్షణాః.
౨. త్యాజ్యం దోషవది త్యేకే కర్మప్రాహు ర్మనీషిణః, యజ్ఞదానతపఃకర్మ న త్యాజ్య
మితి చాపరే. ౩. నిశ్చయం శృణు మే తత్ర త్యాగే భరతసత్తమ, త్యాగో హి
పురుషవ్యాఘ్ర త్రివిధ స్సంప్రకీర్తితః. ౪. యజ్ఞదానతపః కర్మ న త్యాజ్యం కార్య
మేవ తత్, యజ్ఞో దానం తప శ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్. ౫. ఏతాన్యపితు
కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలానిచ, కర్తవ్యానీతి మేపార్థ నిశ్చితం మత ముత్తమమ్. ౬.
నియతస్యతు సన్న్యాసః కర్మణో నోపపద్యతే, మోహా త్తస్య పరిత్యాగ స్తామసః పరి
కీర్తితః. ౭. దుఃఖ మిత్యేవ యత్కర్మ కాయక్లేశభయా త్త్యజేత్, స కృత్వా రా
జసం త్యాగం నైవ త్యాగఫలం లభేత్. ౮. కార్య మిత్యేవ యత్కర్మ నియతం
క్రియతేఽర్జున, సంగం త్యక్త్వా ఫలంచైవ స త్యాగ స్సాత్త్వికో మతః. ౯. న ద్వే
ష్ట్యకుశలం కర్మ కుశలే నానుషజ్యతే, త్యాగీ సత్వసమావిష్టో మేధావీ ఛిన్నసంశయః.
౧౦. నహి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మా ణ్యశేషతః, యస్తు కర్మఫలత్యాగీ స
త్యాగీ త్యభిధీయతే. ౧౧. అనిష్ట మిష్టం మిశ్రంచ త్రివిధం కర్మణః ఫలమ్, భవ
త్యత్యాగినాం ప్రేత్య నతు సన్న్యాసినాం క్వచిత్. ౧౨. పంచైతాని మహాబాహో
కారణాని నిబోధ మే, సాంఖ్యే కృతాంతే ప్రోక్తాని సిద్ధయే సర్వకర్మణాం. ౧౩.
అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణంచ పృథగ్విధం, వివిధాచ పృథక్చేష్టా దైవం చై వాత్ర
పంచమం. ౧౪. శరీరవా ఙ్మనోభి ర్యత్కర్మ ప్రారభతే నరః, న్యాయ్యం వా విపరీతం
వా పంచైతే తస్య హేతవః. ౧౫. తత్రైవం సతి కర్తార మాత్మానం కేవలంతు యః,
పశ్య త్యకృతబుద్ధిత్వా న్న స పశ్యతి దుర్మతిః. ౧౬. యస్య నాహం కృతో భావో
బుద్ధి ర్యస్య న లిప్యతే, హత్వాపి స ఇమాన్ లోకాన్ న హంతి న ని బధ్యతే. ౧౭.
జ్ఞానం జ్ఞేయం పరిజ్ఞాతా త్రివిధా కర్మచోదనా, కరణం కర్మ కర్తేతి త్రివిధః కర్మ
సంగ్రహః. ౧౮. జ్ఞానం కర్మచ కర్తాచ త్రిధైవ గుణభేదతః, ప్రోచ్యతే గుణసం
ఖ్యానే యథావ చ్ఛృణు తాన్యపి. ౧౯. సర్వభూతేషు యేనైకం భావ మవ్యయ

మీాక్షతే, అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి సాత్వికం. ౨౦. పృథక్త్వేనతు యజ్జ్ఞానం
నానాభావాన్ పృథగ్విధాన్, వేత్తి సర్వేషు భూతేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి రాజసం. ౨౧.
యత్తు కృత్స్నవ దేకస్మిన్ కార్యే సక్త మహైతుకం, అతత్వార్థవ దల్పంచ తత్తామస
ముదాహృతం. ౨౨. నియతం సంగరహిత మరాగద్వేషతః కృతం, అఫలప్రేప్సునా
కర్మ యత్త త్సాత్విక ముచ్యతే. ౨౩. యత్తుకామేప్సునా కర్మసాహంకారేణవా
పునః, క్రియతే బహుళాయాసం తద్రాజస ముదాహృతం. ౨౪. అనుబంధం క్షయం
హింసా మనపేక్ష్యచ పౌరుషం, మోహా దారభ్యతే కర్మ యత్త త్తామస ముచ్యతే.
౨౫. ముక్తసంగోఽనహంవాదీ ధృత్యుత్సాహసమన్వితః, సిద్ధ్యసిద్ధ్యో ర్నిర్వికారః కర్తా
సాత్విక ఉచ్యతే. ౨౬. రాగీ కర్మఫలప్రేప్సు ర్లుబ్ధో హింసాత్మకోఽశుచిః, హర్షశో
కాన్వితః కర్తా రాజసః పరికీర్తితః. ౨౭. అయుక్తః ప్రాకృతః స్తబ్ధ శ్శఠో నైష్కృతి
కోఽలసః, విషాదీ దీర్ఘసూత్రీచ కర్తా తామస ఉచ్యతే. ౨౮. బుద్ధే ర్భేదం ధృతే
శ్చైవ గుణత స్త్రివిధం శృణు, ప్రోచ్యమాన మశేషేణ పృథక్త్వేన ధనంజయ. ౨౯.
ప్రవృత్తించ నివృత్తించ కార్యాకార్యే భయాభయే, బంధంమోక్షంచ యా వేత్తి
బుద్ధి స్సాపార్థ సాత్వికీ. ౩౦. యయా ధర్మమధర్మంచ కార్యం చాకార్య మేవచ, అయ
థావ త్ప్రజానాతి బుద్ధి స్సాపార్థ రాజసీ. ౩౧. అధర్మం ధర్మ మితి యా మన్యతే తమ
సావృతా, సర్వార్థాన్ విపరీతాంశ్చ బుద్ధి స్సా పార్థతామసీ. ౩౨. ధృత్యా యయా
ధారయతే మనః ప్రాణేంద్రియక్రియాః, యోగే నావ్యభిచారిణ్యా ధృతి స్సా పార్థ
సాత్వికీ. ౩౩. యయాతు ధర్మకామార్థాన్ ధృత్యా ధారయతేఽర్జున, ప్రసంగేన
ఫలాకాంక్షీ ధృతి స్సాపార్థ రాజసీ. ౩౪. యయా స్వప్నం భయం శోకం విషాదం
మద మేవచ, నవిముంచతి దుర్మేధా ధృతి స్సా పార్థ తామసీ. ౩౫. సుఖం త్విదానీం
త్రివిధం శృణు మే భరతర్షభ, అభ్యాసా ద్రమతే యత్ర దుఃఖాంతంచ నిగచ్ఛతి.
౩౬. యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామేఽమృతోపమం, తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్త
మాత్మబుద్ధిప్రసాదజం. ౩౭. విషయేంద్రియసంయోగా ద్యత్తదగ్రేఽమృతోపమం,
పరిణామే విషమివ తత్సుఖం రాజసం స్మృతం. ౩౮. యదగ్రే చానుబంధేచ సుఖం
మోహన మాత్మనః, నిద్రాలస్యప్రమాదోత్థం తత్తామస ముదాహృతం. ౩౯. న త
దస్తి పృథివ్యాంవా దివి దేవేషు వా పునః, సత్వం ప్రకృతిజైర్ముక్తం య దేభి స్స్యా
త్రిభి ర్గుణైః. ౪౦. బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాంచ పరంతప, కర్మాణి ప్రవిభ
క్తాని స్వభావప్రభవైర్గుణైః. ౪౧. శమో దమ స్తప శ్శౌచం క్షాంతి రార్జవమేవచ,
జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రాహ్మం కర్మస్వభావజం. ౪౨. శౌర్యం తేజో ధృతి -
ర్దాక్ష్యం యుద్ధేచాప్యపలాయనం, దానమీశ్వరభావశ్చ క్షాత్రం కర్మస్వభావజం.

౪౩. కృషిగోరక్షవాణిజ్యం వైశ్యం కర్మ స్వభావజం, పరిచార్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజం. ౪౪. స్వేస్వే కర్మణ్యభిరత స్సంసిద్ధిం లభతే నరః, స్వకర్మనిరత స్సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు. ౪౫. యతః ప్రవృత్తిర్భూతానాం యేన సర్వ మిదంతతం, స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః. ౪౬. శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్స్వనుష్ఠితాత్, స్వభావనియతం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషం. ౪౭. సహజం కర్మ కౌంతేయ స దోష మపి నత్యజేత్, సర్వారంభాహి దోషేణ ధూమే నాగ్నిరి వావృతాః. ౪౮. అసక్తబుద్ధి స్సర్వత్ర జితాత్మా విగతస్పృహః, నైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం సన్యాసే నాధిగచ్ఛతి. ౪౯. సిద్ధిం ప్రాప్తో యథా బ్రహ్మతథాఽఽప్నోతి నిబోధ మే, సమాసేనైవ కౌంతేయ నిష్ఠా జ్ఞానస్య యా పరా. ౫౦. బుద్ధ్యా విశుద్ధయా యుక్తో ధృత్యాత్మానం నియమ్యచ, శబ్దాదీన్ విషయాం స్త్యక్త్వా రాగద్వేషౌ వ్యుదస్యచ. ౫౧. వివిక్తసేవీ లఘ్వాశీ యతవాక్కాయమానసః, ధ్యానయోగపరో నిత్యం వైరాగ్యం సముపాశ్రితః. ౫౨. అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం పరిగ్రహం, విముచ్య నిర్మమ శ్శాంతో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. ౫౩. బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి నకాంక్షతి, సమస్సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరాం. ౫౪. భక్త్యా మా మభిజానాతి యావాన్ యశ్చాస్మి తత్త్వతః, తతో మాం తత్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతరం. ౫౫. సర్వకర్మాణ్యపి సదా కుర్వాణో మద్వ్యపాశ్రయః, మత్ప్రసాదా దవాప్నోతి శాశ్వతం పద మవ్యయం. ౫౬. చేతసా సర్వకర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరః, బుద్ధియోగ ముపాశ్రిత్య మచ్చిత్త స్సతతం భవ. ౫౭. మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి, అథచే త్త్వమహంకారా న్న శ్రోష్యసి వినంక్ష్యసి. ౫౮. యద్యహంకారమాశ్రిత్య న యోత్స్య ఇతి మన్యసే, మిథ్యైష వ్యవసాయ స్తే ప్రకృతి స్త్వాం నియోక్ష్యతి. ౫౯. స్వభావజేన కౌంతేయ నిబద్ధ స్స్వేన కర్మణా, కర్తుం నేచ్ఛసి యన్మోహాత్కరిష్యస్యవశోఽపి తత్. ౬౦. ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి, భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా. ౬౧. త మేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత, తత్ప్రసాదా త్పరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి శాశ్వతం. ౬౨. ఇతి తే జ్ఞాన మాఖ్యాతం గుహ్యా ద్గుహ్యతరం మయా, విమృశ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు. ౬౩. సర్వగుహ్యతమం భూయః శృణు మే పరమం వచః, ఇష్టోఽసి మే దృఢఇతి తతో వక్ష్యామి తే హితం. ౬౪. మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు, మా మే వైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే. సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ, అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్ష

యిష్యామి మాశుచః. ౬౬. ఇదం తే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన, నచా శుశ్రూషవే వాచ్యం నచ మాం యోఽభ్యసూయతి. ౬౭. య ఇదం పరమం గుహ్యం మద్భక్తేష్వభిధాస్యతి, భక్తిం మయి పరాం కృత్వా మామేవైష్యత్యసంశయః. ౬౮. నచ తస్మా న్మనుష్యేషు కశ్చిన్మే ప్రియకృత్తమః, భవితా నచ మే తస్మా దన్యః ప్రియతరో భువి. ౬౯. అధ్యేష్యతేచ య ఇమంధర్మ్యం సంవాద మావయోః, జ్ఞాన యజ్ఞేనతేనాహ మిష్ట స్స్యామితి మే మతిః. ౭౦. శ్రద్ధావా ననసూయశ్చ శృణుయాదపి యో నరః, సోఽపి ముక్త శ్శుభాన్ లోకాన్ ప్రాప్నుయా త్పుణ్య కర్మణామ్. ౭౧. కచ్చి దేత చ్ఛ్రుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా, కచ్చిదజ్ఞానస మ్మోహః ప్రణష్ట స్తే ధనంజయ. ౭౨. అర్జునఉవాచ- నష్టో మోహ స్స్మృతి ర్లబ్ధా త్వత్ప్రసాదా న్మయా చ్యుత, స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ. ౭౩. సంజయఉవాచ— ఇత్యహం వాసుదేవస్య పార్థస్యచ మహాత్మనః, సంవాద మిమ మశ్రౌష మద్భుతం రోమహర్షణమ్. ౭౪. వ్యాసప్రసాదా చ్ఛ్రుతవా నేత ద్గుహ్య మహంపరమ్, యోగం యోగేశ్వరా త్కృష్ణా త్సాక్షా త్కథ యతస్స్వయమ్. ౭౫. రాజన్ సంస్మృత్య సంస్మృత్య సంవాద మిమ మద్భుతమ్, కేశవార్జునయోః పుణ్యం హృష్యామిచ ముహుర్ముహుః. ౭౬. తచ్చ సంస్మృత్య సంస్మృత్య రూప మత్యద్భుతం హరేః, విస్మయో మే మహాన్ రాజన్ హృష్యామిచ పునఃపునః. ౭౭. యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః, తత్ర శ్రీర్విజయో భూతి ర్ధ్రువా నీతి ర్మతిర్మమ. ౭౮. హరిఃఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే - శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి - భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం - యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే - సర్వోపనిషదర్థ ప్రతిపాదక మోక్షయోగోనామ అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీ భగవద్గీతా సమాప్తా.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

మహావాక్యరత్నావళిః.

హరిః ఓమ్.

ఓమ్. అథ ఖలు ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదా శ్చత్వారః, త త్రైకవింశతిశాఖా ఋచః నవాధికశతశాఖా యజుషః. సహస్రశాఖా స్సామ్నః, పంచాశచ్ఛాఖాఅథర్వ

ణస్య, ఏకైకస్యా శ్శాఖాయా ఏకైకోపనిషత్, ఆహత్యాశీతిసహితశతాధిక సహస్ర
సంఖ్యాకా ఉపనిషదః, తాసు శ్రీరామచంద్రేణ రామదూతాయ సారతరోపనిషదష్టో
త్తర శతసంఖ్యాకా ఉపదిష్టాః. తథాచ ముక్తికోపనిషత్స్థాఽష్టోత్తరశతోపనిషన్నా
మశ్లోకా లిఖ్యంతే—"ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముండ మాండూక్య తిత్తిరిః, ఐతరేయం
చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం † దశ.౧. బ్రహ్మకైవల్య జాబాల శ్వేతాశ్వో హంస
ఆరుణిః, గర్భో నారాయణో హంసో బిందునాదశిర శ్శిఖా, మైత్రాయణీ కౌషీతకీ
బృహజ్జాబాల తాపనీ, కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాల క్షురి మంత్రికా, సర్వసా
రం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజో నాద ధ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్మ
బోధకమ్, పరివ్రాట్త్రిశిఖీ శీతా చూడా నిర్వాణ మండలమ్, దక్షిణా శరభం స్కందం
మహా నారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామతపనం వాసుదేవఞ్చ ముద్గలమ్, శాండి
ల్య పైఙ్గళం భిక్షు మహ చ్ఛారీరకం శిఖా, తురీయాతీత సన్న్యాస పరివ్రాజాక్షమా
లికా, అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యా క్ష్యధ్యాత్మకుండికా, సావిత్ర్యాత్మా పాశు
పతం పరంబ్రహ్మావధూతకమ్, త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురా కఠ భావనా, హృదయం
కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్. తారసారం మహావాక్యం పఞ్చబ్రహ్మాగ్నిహో
త్రకమ్, గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్, శాట్యాయనీ హయ
గ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్, కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్యం ఋచ ముక్తి
కా" ఇతి. ఈశాద్యష్టోత్తర శతోపనిషదాంశాఖాభేదందర్శయతి—తత్ర దశోప
నిషదః ఋగ్వేదగతాః, శుక్లకృష్ణభేదేనయజుష ఏకపంచాశత్, తత్ర శుక్లయజుషః
ఏకోనవింశతిః, కృష్ణ యజుషో ద్వాత్రింశత్, సామ్నః షోడశ, అథర్వణ స్త్వేకత్రిం
శత్ ఆహత్యాష్టోత్తరశతమ్, అథైషాంపూర్వాచార్య ప్రకాశితత్వందర్శయతి. తత్ర
గౌడపాదాచార్యై ర్మాండూక్యోపనిషద్వ్యాఖ్యాతా, శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదా
చార్యైః దశోపనిషదః పంచరుద్రా నృసింహతాపనీచ, శంకరానందై స్సదాశివ చర
ణై స్స్వయంప్రకాశానందాద్యైశ్చద్వాత్రింశోపనిషదః. విద్యారణ్యాచార్యైః అష్టో
త్తరశతోపనిషదో వ్యాఖ్యాతాః, మహావాక్యరత్నావళ్యాఖ్యాయికా యాస్త్రయోదశ
ధా విభాగం దర్శయతి-ప్రకృతేతు రామచంద్రేణోపదిష్టే రామదూతాయ ధీమతే,
ఈశాద్యష్టోత్తర శతోపనిషద్వ్యాదసాం పతౌ, నిమజ్యాత్ర మహావాక్య రత్నావళి
రుదాహృతా, విభావ్యైత విభాగేన సాత్రయోదశధా పునః, తత్రాదౌ విధి
వాక్యాని బంధమోక్షపరాణి చ, అవిద్యద్ధేయవాక్యాని జగన్మిథ్యాపరాణిచ, తథోప
దేశవాక్యాని జీవైక్యపరాణిచ, బ్రహ్మవిన్మననాఖ్యాని జీవన్ముక్తిపరాణిచ, బ్రహ్మాను

† తథా.

భూతి రూపాణి తత్సమాధిపరాణిచ, అష్టస్వరూపవాక్యాని ఫలవాక్యా న్యనన్తరమ్, విదేహముక్తివాక్యాని లక్ష్యన్తేఽన్విష్యతత్క్రమాత్, మహావాక్యరత్నావళ్యా యథోక్తాధికారిణం దర్శయతి — యస్స్వాశ్రమాచారరతః పరివ్రా డ్విజితేంద్రియః, సోఽధికారీమహావాక్య రత్నావళ్యాం నచాపరః, వాఙ్మూర్ధ్నసహనా వ్యాయం భద్రం కర్ణేభి రేవచ, పంచశాన్తిఃపఠిత్వాదౌ పఠే ద్వాక్యాన్యనన్తరమ్, తత్ర.

సార్థాన్తికవిధివాక్యాని. ౧. సర్వం ఖ ల్విదం బ్రహ్మ, తజ్జలానితి శాన్త ఉపాసీత, ఆత్మాన మేవ వేదాహం బ్రహ్మా స్మీతి, ఆత్మావారే ద్రష్టవ్యశ్శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః, మహత్పదం జ్ఞాత్వా వృక్షమూలే వసేత్, సచ్చిదాన న్దాత్మాన మద్వితీయం బ్రహ్మభావయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మీ త్యనుసన్ధానం కుర్యాత్, స తత్ జ్ఞో బాలోన్మత్త పిశాచవత్ జడవృత్త్యా లోక మాచరేత్, బ్రాహ్మణ స్సమాహితో భూత్వా తత్త్వంపదైక్య మేవ సదా కుర్యాత్, సర్వత్రాద్వైత బ్రహ్మబుద్ధిం కుర్యాత్, ఆశాంబరో న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న నిన్దాస్తుతిర్యాదృచ్ఛికో భవేత్, సర్వత స్స్వరూప మేవ పశ్యన్ జీవన్ముక్తి మవాప్య ప్రారబ్ధప్రతిభాసనాశపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్, స్వరూపానుసంధానం వినా న్యథాచారపరో న భవేత్, వేదాన్తశ్రవణం కుర్వ న్యోగం సమారభేత, ఆకుంచనేన కుండలిన్యా కపాటముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, య చ్ఛేద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞస్త ద్యచ్ఛేజ్జ్ఞాన మాత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛేత్త ద్యచ్ఛే చ్ఛాంత ఆత్మని, ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః, కి మిచ్ఛ న్కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్, త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నా నుధ్యాయా ద్బహూఞ్ఛబ్దా న్వాచో విగ్లాపనం హి తత్, యతో నిర్విషయస్యాస్య మనసో ముక్తి రిష్యతే, అతో నిర్విషయం నిత్యం మనః కార్యం ముముక్షుణా, చిత్తమేవ హి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, దృశ్యం హ్య దృశ్యతాం నీత్వా బ్రహ్మాకారేణ చిన్తయేత్, మాయా కార్య మిదం భేద మస్తి చేత్ బ్రహ్మభావనం, దేహోఽహ మితి దుఃఖీచే ద్బ్రహ్మాహ మితి నిశ్చయః, హృదయగ్రంథి రస్తిత్వే ఛేదనే బ్రహ్మచక్రకం, సంశయే సముప్రాప్తే బ్రహ్మనిశ్చయ మాప్నుయాత్, విజ్ఞేయోఽక్షరతన్మాత్రం జీవితం చాపి చంచలం, విహాయ శాస్త్రజాలాని యత్సత్యం తదుపాస్యతాం, యస్య స్త్రీ తస్య భోగేచ్ఛా నిస్స్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగ త్త్యక్తం జగ త్త్యక్త్వా సుఖీభవేత్, చిత్తం కారణ మర్థానాం తస్మి న్సతి జగత్త్రయం, తస్మి న్క్షీణే జగత్క్షీణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః, సుప్తేరుత్థాయ సుప్త్యన్తం బ్రహ్మైకం పరిచిన్త్యతాం, గచ్ఛం స్తిష్ఠ న్నుపవిశన్ శయానోవా న్యథాపి వా, యథేచ్ఛయా

వసేద్విద్వా నాత్మారామ స్సదామునిః, జ్యోతిర్లింగం భ్రువో ర్మధ్యే నిత్యం ధ్యాయే
త్సదాయతిః, ఆత్మాన మాత్మనః సాక్షా ద్బ్రహ్మబుద్ధ్వా సునిశ్చలం, దేహజాత్యాది
సంబంధా న్వర్ణాశ్రమ సమన్వితాన్, వేదశాస్త్రపురాణాని పదపాంసుమివ త్యజేత్,
ఏకాకీ నిస్పృహ స్తిష్ఠే న్నహి కేన సహాలపేత్, దద్యా న్నారాయణేత్యేవం ప్రతి
వాక్యం సదా యతిః, మునిః కౌపీనవాసా స్స్యా న్నగ్నో వా ధ్యానతత్పరః, అధ్యా
త్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరాశిషః, ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖార్థీ విచరే దిహ,
సందిగ్ధ స్సర్వభూతానాం వర్ణాశ్రమ వివర్జితః, అంధవ జ్జడవ చ్చాపి మూకవ చ్చ
మహీం చరేత్, యద్య త్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్త దాత్మేతి భావయేత్, యద్య
చ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్త దాత్మేతి భావయేత్, లభతే నాసయా యద్య త్తత్త
దాత్మేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్రసం హ్యత్తి తత్త దాత్మేతి భావయేత్, త్వచా
యద్యత్ స్పృశే ద్యోగీ తత్త దాత్మేతి భావయేత్, దృష్టిం జ్ఞానమయీం కృత్వా
పశ్యే ద్బ్రహ్మమయం జగత్, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర వా భవేత్,
దృష్టి స్తత్రైవ కర్తవ్యా న నాసాగ్రావలోకినీ, దేవాగ్న్యగారే తరుమూలే గుహాయాం
వసే దసంగోఽలక్షిత శీలవృత్తః, నిరింధనం జ్యోతి రివోపశాంతో న చోద్విజే దుద్విజే
ద్యత్ర కుత్ర, శాంతోదాంత ఉపరత స్తితిక్షు ర్యోనూచానోహ్యభిజ్ఞః సమానః, త్యక్తే
షణో హ్యనృణ స్తం విదిత్వా మౌనీ వసే దాశ్రమే యత్ర కుత్ర, యమైశ్చ
నియమైశ్చైవ ధ్యానైశ్చైవ సుసంయుతః, నాడీశుద్ధిం చ కృత్వాదౌ ప్రాణా
యామం సమాచరేత్, సర్వచింతాం పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నిర్వికల్పః ప్రస
న్నాత్మా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, మరు దభ్యసనం సర్వం మనోయుక్తం సమభ్య
సేత్, ఇతరత్ర న కర్తవ్యా మనోవృత్తిర్మనీషిణా. ఇతి సార్ధాంతికవిధివాక్యాని
షట్షష్టిః.

అథ సార్ధాంతిక బంధమోక్షవాక్యాని. ౧. దేహాదీ న్నాత్మత్వే నాభిమన్యతే
సోఽభిమాన ఆత్మనో బంధః, తన్నివృత్తి ర్మోక్షః, దేవ మనుష్యాద్యుపాసనా కామ
సంకల్పో బంధః, కర్తృత్వాద్యహంకారసంకల్పో బంధః, అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాశా
సిద్ధిసంకల్పో బంధః, యమాద్యష్టాంగయోగసంకల్పో బంధః, కేవలం మోక్షాపేక్షా
సంకల్పో బంధః, సంకల్పమాత్రసంభవో బంధః, నిత్యానిత్యవస్తువిచారాదనిత్యసంసార
సుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతా బంధక్షయో మోక్షః, మనఏవమనుష్యాణాం
కారణం బంధమోక్షయోః, బంధనం విషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్,
మమేతి బధ్యతే జంతు ర్నిర్మమేతి విముచ్యతే, మమత్వేన భవే జ్జీవో నిర్మమత్వేన
కేవలః, స్వసంకల్పవశా ద్బద్ధో నిస్సంకల్పా ద్విముచ్యతే, ద్రష్టాదృశ్యవశా ద్బద్ధో

దృశ్యాభావే విముచ్యతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తన్నాశో మోక్షఉచ్యతే, భోగే చ్ఛామాత్రకో బంధ స్తత్త్యాగో మోక్ష ఉచ్యతే, చిచ్చైత్య కలితో బంధ స్తన్ముక్తి ర్ముక్తి రుచ్యతే, అనాస్థైవహినిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపరిగ్రహః, కర్మణా బధ్యతే జంతు ర్విద్యయాచ విముచ్యతే, స్వరూపావస్థితి ర్ముక్తి స్తద్భ్రంశో హం త్వవేదనమ్, చిత్తే చలతి సంసారో నిశ్చలే మోక్ష ఉచ్యతే, బంధో హి వాసనాబంధో మోక్ష స్స్యా ద్వాసనాక్షయః, పదార్థభావనా దార్ఢ్యం బంధ ఇత్యభిధీయతే, వాసనాతానవం బ్రహ్మన్ మోక్ష ఇ త్యభిధీయతే, న మోక్షోనభసః పృష్ఠే నపాతాళేన భూతలే, సర్వాశాసంక్షయే చేతః క్షయో మోక్షఇతీష్యతే, మోక్షో మేఽస్త్వితి చింతాంత ర్జాతా చే దుత్థితం మనః, మననోత్థే మనస్యేష బంధ స్సాంసారికో మతః, తదమార్జ నమాత్రం హి మహాసంసారతాం గతం, తత్ప్రమార్జనమాత్రంతు మోక్షఇ త్యభిధీ యతే. ఇతి సార్ధాంతికబంధమోక్ష వాక్యా న్యేకత్రింశత్. ౩౧.

అథ సార్ధాంతికావిద్యా న్నిందావాక్యాని. ౩. అథ యోఽన్యాం దేవతా ముపాస తేఽన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి న సవేద యథా పశుః, అత్ర భిదా మివ మన్యమాన శ్శతధా సహస్రధా భిన్నో మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవ పశ్యతి, కర్తృత్వా ద్యహంకార భావనారూఢో మూఢః, మృత్యో స్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి, అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే, ప్రతిబింబితశాఖాగ్రఫలాస్వాదనమోదవత్, అష్టాంగం చ చతుష్పాదం త్రిస్థానం పంచదైవతమ్, ఓంకారం యో నజానాతి బ్రాహ్మణో నభవేత్తు సః, అతివర్ణాశ్రమం రూపం సచ్చిదానందలక్షణం, యో నజానాతి సో విద్వా న్కదా ముక్తో భవిష్యతి, కుశలా బ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిహీనా స్సురాగిణః, తేఽప్యజ్ఞానతయా నూనం పున రాయాన్తి యాంతిచ, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః, స్వాయ త్త మేకాంతహితం స్వేప్సితం త్యాగవేదనం, యస్య దుష్కరతాం యాతం ధిక్తం పురు షకీటకం, అద్వితీయబ్రహ్మతత్త్వం నజానన్తి యదా తదా, భ్రాంతావివాఖిలా స్తేషాం క్వ ముక్తిః క్వేహ వా సుఖమ్, అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యౌవనే వనితా హతః, శేషే కళత్రచింతార్తః కింకరోతి నరాధమః, ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన జంతవః, ధరావివరమగ్నానాం కీటానాం సమతాంగతాః. ఇతి సార్ధాంతికా విద్యా న్నిందావాక్యా న్యేకవింశతిః. ౨౧.

అథ సార్ధాంతిక జగన్మిథ్యా వాక్యాని. ౪. నాన్య త్కించన మిషత్, వాచారం భణం వికారో నామధేయం అతోఽన్యదార్తం, నతు తత్

ద్వితీయ మస్తి, నాత్ర కాచనభిదాస్తి, నైవ తత్ర కాచన భిదాస్తి, సర్వం వికార
జాతం మాయామాత్రమ్, సర్వత్ర న హ్యస్తి ద్వైతసిద్ధిః, నాస్తి ద్వైతం కుతో
మర్త్యమ్, ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత నసంశయః,మాయామాత్ర మిదంద్వైత
మద్వైతం పరమార్థతః,వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్, ఉపదేశా దయం
వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే, ద్వితీయకారణాభావా దనుత్పన్న మిదం జగత్,
యథైవేదం నభ శ్శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తథైవహి, ఇదం ప్రపంచం యత్కించి
ద్యద్యజ్జగతి వీక్ష్యతే, దృశ్యరూపం చ దృగ్రూపం సర్వం శశవిషాణవత్, అయం
ప్రపంచో నాస్త్యేవ నోత్పన్నం నోత్థితం జగత్, చిత్తం ప్రపంచ ఇత్యాహు ర్నాస్తి
నాస్త్యేవ సర్వదా, మాయాకార్యమిదం నాస్తి మాయా నాస్తి భయం నహి, పరం
బ్రహ్మాహ మస్మీతి స్మరణస్య మనో నహి, వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చే ద స్త్విదం
జగత్, శశశృంగేణ నాగేంద్రో మృతశ్చే జ్జగదస్తి తత్, మృగతృష్ణా జలం పీత్వా
తృప్తశ్చే ద్వస్త్విదం జగత్, గంధర్వనగరే సత్యే జగద్భవతి సర్వదా, గగనేనీలిమా
సత్యే జగ త్సత్యం భవిష్యతి, మాసా త్పూర్వం మృతో మర్త్యో హ్యాగత శ్చే జ్జగ
ద్భవేత్, గోస్తనా దుద్భవం క్షీరం పున రారోపణే జగత్, జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మ
వృద్ధి శ్చే జ్జగ దస్త్విదమ్, జ్ఞానినో హృదయం మూఢై ర్జ్ఞాతంచే దస్త్విదం జగత్,
అజకుక్షౌ జగన్నాస్తి హ్యాత్మకుక్షౌ జగ న్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం
నవిద్యతే, నాస్తినాస్తి జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహి, సచ్చిదానందమాత్రోఽహ
మనుత్పన్నమిదం జగత్. ఇతి సార్థాంతికజగన్మిథ్యావాక్యాని త్రయస్త్రింశత్. 33.

అథసార్థాంతికోపదేశవాక్యాని. ౧. స ఏషోఽణిమైత దాత్మ్య మిదం సర్వం
తత్సత్యం సఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో, అభయం వై జనక ప్రాప్తోఽసి, బ్రహ్మచర్య
మహింసాం చాపరిగ్రహం చ సత్యం చాయత్నేన హేరక్షతో హేరక్షతో హేరక్షత
ఇతి, తత్త్వమసి త్వం తదసి, యన్మనసా న మనుతే యేనాహు ర్మనోమతమ్, తదేవ
బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే, యత్పరంబ్రహ్మ సర్వాత్మా విశ్వస్యాయతనం
మహత్, సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరం నిత్యం తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్, అంతః పూర్ణో బహిః
పూర్ణః పూర్ణకుంభఇవాంబరే, అంతశ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శ్శూన్యకుంభఇవాంబరే,
మాభవ గ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మాచ మాభవ, భావనా మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛే
షం తన్మయోభవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమా
భాస మాత్మానం కేవలం భజ, చిత్తాకాశం చిదాకాశ మాకాశంచ తృతీయకమ్, ద్వా
భ్యాం శూన్యతరంవిద్ధి చిదాకాశం మహామునే,ధ్యానతో హృదయాకాశే చితిచిచ్చక్ర
ధారయా, మనో మారయ నిశ్శంకం త్వాం ప్రబధ్నంతి నారయః, భోగైకవాసనాం

త్యక్త్వా త్యజత్వం భేదవాసనామ్, భావాభావౌ తత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పః స్థిరో భవ, త్యజధర్మ మధర్మంచ ఉభే సత్యానృతే త్యజ, ఉభేసత్యానృతే త్యక్త్వా యేన త్యజసి తత్త్యజ, ఆత్మన్యతీతసర్వస్మాత్ సర్వరూపేఽథవాతతే, కో బంధః కశ్చవా మోక్షో నిర్మూలం మననం కురు, ఆశా యాతు నిరాశత్వ మభావం యాతు భావనా, అమనస్త్వం మనోయాతు తవాసంగేన జీవతః, ఏక మాద్యంతరహితం చిన్మాత్ర మమలం తతమ్, ఖాదప్యతితరాం సూక్ష్మం తద్బ్రహ్మాసి నసంశయః, రక్షకో విష్ణు రిత్యాది బ్రహ్మా సృష్టేస్తు కారణం, సంహారే రుద్ర ఇత్యేవం సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చిను, మత్త్యక్తం నాస్తి కించిద్వా మత్త్యక్తా పృథివీతు వా, మయాతిరిక్తం యద్యద్వా తత్త న్నాస్తీతి నిశ్చిను, అనాత్మేతి ప్రసంగోవా అనాత్మేతి మనోఽపివా, అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖంసర్వమిదం యతః, తస్మా త్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠో భవానఘ, నిద్రాయా లోకవార్తాయాః శబ్దాదే రాత్మవిస్మృతేః, క్వచి న్నావసరం దత్వా చింతయాత్మాన మాత్మని, సర్వవ్యాపార ముత్సృజ్య అహం బ్రహ్మేతి భావయ, అహం బ్రహ్మేతి నిశ్చిత్య అహం భావం పరిత్యజ, ఘటాకాశం మహాకాశ ఇవాత్మానం పరాత్మని, విలాప్యా ఖండభావేన తూష్ణీంభవ సదా మునే, చిదిహా స్తీతి చిన్మాత్ర మిదం చిన్మయ మేవ చ, చిత్త్వం చిదహ మేతే చ లోకా శ్చిదితి భావయ. సత్య చిద్ఘన మఖండ మద్వయం సర్వదృశ్య రహితం నిరామయం యత్పదం విమల మద్వయం శివం తత్సదాహ మితి మానమాశ్రయ, జన్మ మృత్యు సుఖదుఃఖ వర్జితం జాతి నీతి కుల గోత్ర దూరగం, చిద్వివర్తజగతోఽస్య కారణం తత్సదాహ మితి మానమాశ్రయ, పూర్ణ మద్వయ మఖండచేతనం విశ్వభేదకలనాది వర్జితం, అద్వితీయ పరసంవిదాత్మకం తత్సదాహ మితి మానమాశ్రయ. స్వాత్మనోఽన్యతయా భాతం చరాచరమిదం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయాబుద్ధ్వా తదస్మీతి విభావయ. విలాప్య వికృతిం కృత్స్నాం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్, పరిశిష్టం చ చిన్మాత్రం చిదానందం విచింతయ. ఇతి సార్థాంతికోపదేశవాక్యాని చతుఃపంచాశత్. ౫౪.

అథ సార్థాంతికజీవబ్రహ్మైక్యవాక్యాని. ౧. స య శ్చాయం పురుషే, య శ్చాసావాదిత్యే, స ఏకః, సత్యమాత్మా బ్రహ్మైవ బ్రహ్మాత్మైవాత్ర హ్యేవ న విచికిత్స్యమ్, త్వం బ్రహ్మాసి, అహం బ్రహ్మాస్మి, ఆవయో రంతరం న విద్యతే. త్వమేవాహ మహ మేవ త్వం, గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు, కర్మాణి విజ్ఞానమయ శ్చ ఆత్మా పరేఽవ్యయే సర్వ ఏకీభవంతి, యే నేక్షతే శృణోతీదం జిఘ్రతి వ్యాకరోతి చ, స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞాన ముదీరితం, చతు

ర్మఖేంద్రదేవేషు మనుష్యాశ్వగవాదిషు, చైతన్య మేకం బ్రహ్మాతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ
మయ్యపి, పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిన్ దేహే విద్యాధికారిణి, బుద్ధే స్సాక్షితయా స్థిత్వా
స్ఫుర న్నహ మితీర్యతే, స్వతః పూర్ణః పరాత్మాత్ర బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః, అస్మీ త్యైక
క్యపరామర్శా త్తేన బ్రహ్మ భవామ్యహం, ఏక మేవా ద్వితీయం స న్నామ రూప వివ
ర్జితం, సృష్టేః పురాధునాప్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే, శ్రోతుర్దేహేంద్రియా
తీతం వస్త్వత్ర త్వంపదేరితం, ఏకతా గ్రాహ్యతేఽసీతి తదైక్య మనుభూయతాం,
స్వప్రకాశా పరోక్షత్వ మయమిత్యుక్తితో మతం, అహంకారాది దేహాంతా త్ప్రత్య
గాత్మేతిగీయతే, దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగత స్తత్వమీర్యతే, బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ
స్వప్రకాశాత్మరూపకం, మాయా విద్యే విహాయైవ ఉపాధీ పరజీవయోః, అఖండం
సచ్చిదానందం పరంబ్రహ్మ విలక్ష్యతే, హకారః ఖేచరీప్రోక్త స్త్వంపదంచేతి నిశ్చితం,
సకారః పరమేశస్స్యా త్తత్పదంచేతి నిశ్చితం,సకారో ధ్యాయతే జంతు ర్హకారో హి
భవేద్ధ్రువమ్, ఆద్యోరా తత్పదార్థస్స్యా న్మకార స్త్వంపదార్థవాన్, తయో స్సంయో
జన మసీ త్యర్థే తత్త్వవిదోవిదుః, నమ స్త్వ మర్థో విజ్ఞేయో రామ స్తత్పద ముచ్యతే,
అసీత్యర్థేచతుర్థీస్స్యా దేవం మంత్రేషు యోజయేత్, క్షీరం క్షీరే యథా క్షిప్తం తైలం
తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం యాతి తథాత్మ న్యాత్మవిన్మునిః, ఘటే నష్టే
యథా వ్యోమ వ్యోమైవ భవతి స్వయం, తథైవోపాధివిలయే బ్రహ్మైవ బ్రహ్మవి
త్స్వయం. ఇతి సార్థాంతికజీవబ్రహ్మైక్యవాక్యా న్యష్టత్రింశత్. ౩౮.

అథ సార్థాంతిక మననవాక్యాని. ౧. అహ మన్న మహ మన్న మహ మన్నం
అహ మన్నాదోఽహ మన్నాదోఽహమన్నాదః, అహం మను రభవం సూర్యశ్చ. అహ
మేవేదం సర్వమస్మి, యథా ఫేనతరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః, సముద్రే లీయతే
తద్వజ్జగన్మ య్యనులీయతే, అనాత్మదృష్టే రవివేకనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం
గతోఽహమ్, స్వరూపసూర్యేఽభ్యుదితే స్ఫుటోక్తైర్గురో ర్మహావాక్యపదైః ప్రబుద్ధః,
ప్రాణా శ్చలంతు తద్ధర్మైః కామై ర్వా హన్యతాం మనః, ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య మమ
దుఃఖం కథం భవేత్, నమే బంధో న మే ముక్తిర్న మే శాస్త్రం న మే గురుః, మా
యా మాత్రవికాసత్వా న్మాయాతీతోఽహ మద్వయః, ఆత్మానమంజసావేద్మి క్వాప్య
జ్ఞానం పలాయితమ్, కర్తృత్వ మపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి న క్వచిత్, బ్రాహ్మణ్యం
కులగోత్రే చ నామసౌందర్యజాతయః, స్థూలదేహగతా హ్యేతే స్థూలా ద్భిన్నస్య మే
నహి, క్షుత్పిపాసాంధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఽఖిలాః, లింగదేహగతా ఏతే
హ్యలింగస్య న విద్యతే, జడత్వప్రియమోదత్వ ధర్మాః కారణదేహగాః, న సంతి
మమ నిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, చిద్రూపత్వా న్న మే జాడ్యం సత్యత్వా న్నానృ

తం మమ, ఆనందత్వా న్న మే దుఃఖ మజ్ఞానా ద్భాతి సత్యవత్. నాహం దేహో జన్మమృత్యూ కుతో మే నాహం ప్రాణః క్షుత్పిపాసే కుతో మే, నాహం చేత శ్శోక మోహౌ కుతో మే నాహం కర్తా బంధమోక్షౌ కుతో మే, ఆనంద మంత ర్నిజమాశ్రయంత మాశాపిశాచీ మవమానయంతమ్, ఆలోకయంతం జగదింద్రజాల మాపత్కథం మాం ప్రవిశేదసంగం. దేవార్చన స్నాన శౌచ భిక్షాదౌ వర్తతాం వపుః, తారం జపతు వా క్తద్వత్ పఠత్వామ్నాయ మస్తకమ్, విష్ణుం ధ్యాయతు ధీర్యద్వా బ్రహ్మానందే విలీయతాం, సాక్ష్యహం కించి దప్యత్ర నకుర్వే నాపి కారయే, జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్టవ్య మద్భుతం, విశ్రాంతోఽస్మి చిరం శ్రాంత శ్చిన్మాత్రా న్నాస్మి కించ న, నభూతం నభవిష్యంచ చింతయామి కదాచన, నస్తౌమి నచ నిందామిహ్యాత్మనోఽన్యం న హి క్వచిత్, అలేపకోఽహ మజరో నిరాగశ్శాంతవాసనః, స్వపూర్ణాత్మాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ తేభ్య శ్చాహం విలక్షణః, కింకరోమి క్వ గచ్ఛామి కిం గృహ్ణామి త్యజామి కిం, యన్మయా పూరితం విశ్వం మహాకల్పాంబునా యథా. ఇతి సార్థాంతికమననవాక్యాన్యేకోనచత్వారింశత్. ౩౯.

అథ సార్థాంతిక జీవన్ముక్తివాక్యాని. ౧. స తత్ర పర్యేతి జక్షన్క్రీడ న్రమమాణః స్త్రీభిర్వా యానైర్వావయస్యైర్వాఽవయస్యైర్వా నోపజనం స్మర న్నిదం శరీరం సవా ఏష ఏవం పశ్య న్నేవం మన్వాన ఏవం విజాన న్నాత్మరతి రాత్మక్రీడః ఆత్మమిథున ఆత్మానందస్సస్వరా డ్భవతి తే దేవాః పుత్రైషణాయా శ్చ విత్తైషణాయా శ్చ లోకైషణాయా శ్చ ససాధనేభ్యోఽప్యుత్థాయ నిరాగారా నిష్పరిగ్రహా అశిఖాః అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా ముగ్ధాః క్లీబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానా శ్శాంతా దాంతా ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మక్రీడా ఆత్మమిథునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరం బ్రహ్మాత్మ ప్రకాశం శూన్యం జానంత స్తత్రైవ పరిసమాప్తాః కుచేలోఽసహాయ ఏకాకీ సమాధిస్థ ఆత్మకామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకామః హస్తిని సింహే దంశే మశకే నకులే సర్పరాక్షసగంధర్వే మృత్యోః రూపాణి విదిత్వా నబిభేతి కుతశ్చనేతి సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య నిర్మమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మిష్ఠం శరణ ముపగమ్య తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించ నేత్యాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానా ద్బ్రహ్మైవాహ మస్మీతి నిశ్చిత్య నిర్వికల్పకసమాధినా తంత్రోయతిశ్చరతి ససన్న్యాసీ సముక్త స్సపూజ్య స్సయోగీ సపరమహంస స్సోఽవధూత స్సబ్రాహ్మణ ఇతి, జీవః పంచవింశకః స్వకల్పిత చతుర్వింశతితత్వం పరిత్యజ్య షడ్వింశకః పరమాత్మా అహ మితి నిశ్చయా జ్జీవన్ముక్తో భవతి,

తురీయ మక్షరమితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ యద్య చ్ఛ్రుతం యద్య
ద్దృష్టం తత్సర్వ మవిజ్ఞాతమివ యోవసే త్తస్య స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా
భవతి సజీవన్ముక్తో భవతి, సకృద్విభాత సదానందానుభవైకగోచరో బ్రహ్మవిత్తద్వాంశ్చ
క్షురాది బాహ్యప్రపంచోపరత స్సర్వం జగదాత్మత్వేన పశ్యన్నాత్మేతి భావయన్
కృతకృత్యో భవతి నిర్ద్వంద్వ స్సదాఽచంచలగాత్రః పరమశాంతిం స్వీకృత్య నిత్య
శుద్ధః పరమాత్మాహమేవేత్యఖండానంద పూర్ణః కృతార్థః పరిపూర్ణః పరమాకాశ
మగ్నమనాః ప్రాప్త స్మృత్యావస్థ స్సన్యస్త సర్వేంద్రియవర్గోఽనేకజన్మార్జితపుణ్య
పుంజ పరిపక్వకైవల్యఫలోఽఖండానంద నిరస్తసర్వక్లేశ కశ్మలో బ్రహ్మాహ మస్మీతి
కృతకృత్యో భవతి, బ్రహ్మైవాహ మస్మీత్యనవరతం బ్రహ్మ ప్రణవానుసంధా
నేన యః కృతకృత్యో భవతి స పరమహంస పరివ్రాట్. ౧. భావాభావకలావినిర్ముక్త
స్సర్వసంశయధ్వస్తః పూర్ణాహంభావః కృతకృత్యో భవతి, ప్రాణోహ్యేష సర్వ
భూతై ర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవతేనా తివాదీ, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియా
వానేష బ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠః. నిమిషార్ధం న తిష్ఠంతి వృత్తిం బ్రహ్మమయీం వినా, యథా
తిష్ఠంతి బ్రహ్మాద్యా స్సనకాద్యా శ్శుకాదయః, అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరా
శిషః, సర్వద్వంద్వై ర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతే, కపాలం వృక్షమూలాని కుచేలా
న్యసహాయతా, సమతాచైవ సర్వస్మి న్నేత న్ముక్తస్య లక్షణం, స్వప్నేఽపి యో హి
యుక్తస్స్యా జ్జాగ్రతీవ విశేషతః, ఈదృక్చేష్టః స్మృత శ్శ్రేష్ఠో వరిష్ఠో బ్రహ్మవా
దినాం, నిర్మానశ్చానహంకారో నిర్ద్వంద్వ శ్ఛిన్నసంశయః, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతి రాత్మ
వాన్సమదర్శనః, స్మృత్వా స్పృష్ట్వాచ భుక్త్వా చ దృష్ట్వా జ్ఞాత్వా శుభాశుభం, న
హృష్యతి గ్లాయతి య స్స శాంత ఇతి కథ్యతే, అప్రాప్తం హి పరిత్యజ్య సంప్రాప్తే
సమతాం గతః, అదృష్టఖేదాఖేదో యః సంతుష్ట ఇతి కథ్యతే, నాకృతేన కృతేనార్థో
న శ్రుతి స్మృతివిభ్రమైః, నిర్మంథనఇవాంభోధి స్సతిష్ఠతి యథాస్థితః, సమ్యక్ జ్ఞానా
వరోధేన నిత్య మేకసమాధినా, సాంఖ్య ఏవావ బుద్ధా యే తే సాంఖ్యాయోగినః
స్మృతాః, ప్రాణాద్యనిలసంశాంతౌ యుక్త్యా యే పదమాగతాః, అనామయ మనా
ద్యంతం తే స్మృతా యోగయోగినః, సుఖదుఃఖదశాధీరం సామ్యా న్న ప్రోద్ధరంతి
యం, నిశ్వాసా ఇవ శైలేంద్రం చిత్తం తస్య మృతంవిదుః, వాచామతీతవిషయో
విషయాశాదశోజ్ఝితః, పరానందరసాక్షుబ్ధో రమతే స్వాత్మనాత్మని, నిర్గ్రంథి శ్శాంతసం
దేహో జీవన్ముక్తో విభావనః, అనిర్వాణోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్రదీప ఇవస్థితః, నిర్ధనోఽపి
సదా తుష్టోఽప్యసహాయో మహాబలః, నిత్యతృప్తోఽప్యభుంజానోఽప్యసమ స్సమదర్శనః,
కుర్వన్నపి నకుర్వాణ శ్చాభోక్తా ఫలభాగ్యపి, శరీర్యప్యశరీరోఽసౌ పరిచ్ఛిన్నోఽపి సర్వ

గః, అధ్యాత్మరతి రాసీనః పూర్ణఃపావనమానసః, నైష్కర్మ్యేణ నతస్యార్థ స్తస్యార్థో ఽస్తి న కర్మభిః, న సమాధానజాప్యాభ్యా మస్య నిర్వాసనం మనః, జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్యన్నపి పరాత్మవిత్, నత త్పశ్యతి చిద్రూపం బ్రహ్మవస్త్వేవ పశ్యతి, అహ మన్నం సదాన్నాద ఇతి హి బ్రహ్మవేదనం. ౫౦. బ్రహ్మవిద్గ్రసతి జ్ఞానా త్సర్వం బ్రహ్మాత్మనైవతు, సమాధి మథ కర్మాణి మాకరోతు కరోతు వా, హృదయేనా త్త సర్వేహో ముక్తఏవో త్తమాశయః, అక్షరత్వా ద్వరేణ్యత్వాత్ ధ్వస్త సంసారబంధనాత్, తత్త్వమస్యాది లక్ష్యత్వా దవధూత ఇతీర్యతే, యోవిలంఘ్యాశ్రమా న్వర్ణా నాత్మన్యేవ స్థితః పుమాన్, అతివర్ణాశ్రమీ యోగీ అవధూత స్సకథ్యతే, యథారవి స్సర్వరసాన్ప్రభుఙ్క్తే హుతా శనశ్చాపి హి సర్వభక్షః, తథైవయోగీ విషయాన్ప్రభుఙ్క్తే న లిప్యతే పుణ్యపాపై శ్చ శుద్ధః, కేవలం సుసమ స్స్వచ్ఛో మానీ ముదితమానసః. ౬౦. సంతోషామృతపా నేన యే శాంతా స్తృప్తి మాగతాః, ఆత్మారామా మహాత్మాన స్తే మహాపద మాగతాః, హర్షామర్ష భయక్రోధ కామకార్పణ్యదృష్టిభిః, నహృష్యతి గ్లాయతియః స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః, తిష్ఠతి ధ్యేయ సంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, మౌనవా న్నిరహంభావో నిర్మానో ముక్తమత్సరః, యః కరోతి గతోద్వేగ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యావతీ దృశ్యకలనా సకలేయం విలోక్యతే, సా యేన సుష్ఠు సంత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఉద్వేగానందరహిత స్సమయా స్వచ్ఛయా ధియా. ౭౦. న శోచతే న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సర్వాశా స్సకలా శ్శంకా స్సర్వేహా స్సర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన పరిత్యక్తా స్సజీవ న్ముక్త ఉచ్యతే, జన్మస్థితి వినాశేషు సోదయా స్తమయేషుచ, సమమేవ మనో యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యో జీవతి గతస్నేహ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, క్రియానాశా ద్భవే చ్చింతా నాశోఽస్మా ద్వాసనాక్షయః, వాసనాప్రక్షయో మోక్ష స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నిర్వికల్పాచ చిన్మాత్రా వృత్తిః ప్రజ్ఞేతి కథ్యతే. ౮౦. సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహేం ద్రియే ష్వహంభావ ఇదం భావ స్తదన్యకే, యస్య నో భవతః క్వాపి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, న ప్రత్యగ్బ్రహ్మణో ర్భేదం కదాపి బ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సాధుభిః పూజ్యమానోఽపి పీడ్యమానోఽపి దుర్జనైః, సమమేవ భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యథా స్థిత మిదం యస్య వ్యవహారవతోఽపి చ, అస్తంగతం స్థితంచిత్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్తమాయాతి సుఖే దుఃఖే మనః ప్రభా, యథా ప్రాప్త స్థితి ర్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యోజాగర్తి సుషుప్తిస్థో యస్య జాగ్ర న్న విద్యతే, యస్య నిర్వాసనోబోధ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనా

మనురూప ఇ్చర న్నపి, యోఽంతరోవ్యోమవదత్యచ్ఛ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య న లిప్యతే, కుర్వతోఽకుర్వతో వాపి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్మా న్నోద్విజతే లోకో లోకా న్నోద్విజతే చ యః, హర్షామర్ష భయాన్ముక్త స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, య స్సమస్తార్థ జాలేషు వ్యవహార్యపి శీతలః. ౧౦౦. పరార్థేష్విహపూర్ణాత్మా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ప్రజహాతి యదాకామాన్ సర్వాం శ్చిత్త గతాన్మనే, మయి సర్వాత్మకే తుష్ట స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవర్జితచిన్మాత్రే పదే పరమపావనే, అక్షుబ్ధ చిత్తో విశ్రాంత స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదం జగ దయం సోఽయం దృశ్యజాత మవాస్తవం, యస్య చిత్తేన స్ఫురతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, శాంత సంసారకలనః కలావా నపి నిష్కలః, య స్స చిత్తోఽపి నిశ్చిత్త స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చిదాత్మాహం పరాత్మాహం నిర్గుణోఽహం పరాత్పరః, ఆత్మమాత్రేణ య స్తిష్ఠే త్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహత్రయాతి రిక్తోఽహం శుద్ధచైతన్య మస్మ్యహం, బ్రహ్మాహ మితి యస్యాస్తి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య బ్రహ్మేతి నిశ్చ యః, పరమానందపూర్ణో య స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, నిత్యానంద ప్రసన్నాత్మా హ్యన్య చింతావివర్జితః, కించి దస్తిత్వ హీనో య స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, అహం బ్రహ్మా స్మ్యహం బ్రహ్మా స్మ్యహం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, చిదహం చిదహం చేతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౧౧౯. ఇతి సార్థాంతికజీవన్ముక్తివాక్యా న్యేకోనవింశత్యధికశతమ్.

అథ సార్థాంతిక స్వానుభూతివాక్యాని.౯. యోఽసావసౌ పురుష స్సోఽహమ స్మితద్యోఽహంసోఽసౌ యోఽసౌ సోఽహం,తం శాంత మచల మద్వయానంద చిద్ఘ నవివాస్మి, త త్పూర్ణానందైకబోధః తద్బ్రహ్మైవాహ మస్మి, త్వంవాహ మస్మి భగవ ద్దేవతేహం వై త్వ మసి, సచ్చిదానందాత్మకోఽహ మజోహం పరిపూర్ణోఽహ మస్మి, శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మాహమ్, వాచామగోచరనిరాకారపరబ్రహ్మస్వరూపోఽహ మేవ, సదో జ్వలోఽవిద్యాతత్కార్యహీన స్స్వాత్మబన్ధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రో నిరస్తా విద్యాతమో మోహోఽహ మేవాహ మోంత ద్య త్పరంబ్రహ్మ రామచంద్ర శ్చిదాత్మక స్సోఽహ మోంతద్రామ భద్ర పరంజ్యోతి స్సోఽహ మోం తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమో నిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్త స్సత్య పరమానందా నంతాద్వయ పరిపూర్ణః పరమాత్మా బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి. ౧౦. త్రిషుధామసు యద్భోజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యద్భవేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ చిన్మాత్రోఽహం సదాశివః, మయ్యేవ సకలం జాతం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయి సర్వంలయంయాతి. తద్బ్రహ్మాద్వయ మస్మ్యహం, నిర్వాణోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరంశో ఽస్మి నిరీప్సితః, చిదాత్మాఽస్మి నిరంశోస్మి పరాపరవివర్జితః,బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాః

వేద్యం నాహం వేద్యం వ్యోమవాతాది రూపం, రూపం నాహం నామ నాహం నకర్మ బ్రహ్మైవాహంసచ్చిదానందరూపం, నిత్యశ్శుద్ధో బుద్ధ ముక్త స్స్వభావ స్సత్య స్సూక్ష్మ స్సన్విభు శ్చా ద్వితీయః, ఆనందాబ్ధి ర్యత్పర స్సోఽహ మస్మి ప్రత్యగ్ధాతు ర్నాత్రసంశీతి రస్తి. ౨౦. సోఽహ మర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహం శివః, ఆత్మజ్యోతి రహం శుక్రస్సర్వ జ్యోతి రసావహః, ద్వైతభావ విముక్తోఽస్మి సచ్చిదానందలక్షణః, శుద్ధబోధ స్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, నిష్క్రియోఽస్మ్యవికారోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి నిరాకృతిః, నిర్వికల్పోఽస్మి నిత్యోఽస్మి నిరాలంబోఽస్మి నిర్ద్వయః, కేవలా ఖండబోధోఽహం స్వానందోఽహం నిరంతరః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం యత్పరం బ్రహ్మాహ మేవ తత్, కేవలం చిత్సదానంద బ్రహ్మైవాహం జనార్దనః, అశుభశ్శుభసంకల్ప స్స శాంతోఽస్మినిరామయః. ౩౦. నష్టేష్టా నిష్టకలన స్సచ్చిన్మాత్ర పరోఽస్మ్యహమ్, అంతర్యామ్యహమగ్రాహ్యో నిర్దేశ్యోఽహ మలక్షణః, అద్వైతోఽహ మపూర్ణోఽహ మబాహ్యోఽహ మనంతరః, అద్వయానంద విజ్ఞాన ఘనోఽస్మ్యహ మవిక్రియః, అవిద్యా కార్యహీనోఽహ మవాఙ్మానస గోచరః, ఆత్మచైతన్యరూపోఽహ మహ మానంద చిద్ఘనః, ఆప్తకామో ఽహ మాకాశా త్పరమాత్మేశ్వరోఽస్మ్యహం, చిదానందోఽస్మ్యహం ఛేత్తా చిద్ఘన శ్చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, జ్యోతిర్మయోఽస్మ్యహం జ్యాయా న్జ్యోతిషాం జ్యోతిరస్మ్యహమ్, నిత్యోఽహం నిరవద్యోఽహం నిష్క్రియోఽస్మి నిరంజనః. ౪౦. నిర్మలో నిర్వికల్పోఽస్మి నిరాఖ్యాతోఽస్మి నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యపూతో నిర్గుణో నిస్పృహోఽస్మ్యహం, నిరింద్రియో నియంతాహం నిరపేక్షోఽస్మి నిష్కలః, పురుషః పరమాత్మాహం పురాణః పరమోఽస్మ్యహమ్, పూర్ణానందైకబోధోఽహం ప్రత్యగేకరసోఽస్మ్యహమ్, ప్రజ్ఞాతోఽహం ప్రశాంతోఽహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః, ఏకధా చింత్యమానోఽహం ద్వైతాద్వైతవిలక్షణః, శుద్ధోఽస్మి శుక్ర శ్శాన్తోఽస్మి శాశ్వతోఽస్మి శివోఽస్మ్యహం, అహం సకృ ద్విభాతోఽస్మి స్వమహిమ్ని సదా స్థితః, సచ్చిదానందమాత్రోఽహం స్వ ప్రకాశోఽస్మి చిద్ఘనః. ౫౦. మానావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, ద్వైతాద్వైతవిహీనోఽస్మి ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, భావాభావవిహీనోఽస్మి భాషాహీనోఽస్మి భాస్మ్యహమ్, శూన్యాశూన్యవిహీనోఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహమ్, సదస ద్భేదహీనోఽస్మి సంకల్పరహితోఽస్మ్యహమ్, నానాత్మభేదహీనోఽస్మి హ్యఖండానందవిగ్రహః, బంధమోక్షవిహీనోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మాస్మిసోఽస్మ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహీనోఽస్మి పరమోఽస్మి పరాత్పరః, సదా విచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్.

౬౦. ధ్యాతృ ధ్యానవిహీనోఽస్మి ధ్యేయహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, లక్ష్యాలక్ష్యవిహీనో ఽస్మి లయహీనరసోఽస్మ్యహమ్, మాతృమానవిహీనోఽస్మి సర్వకర్మకృదప్యహమ్, ముదితాముదితాఖ్యోఽస్మి సర్వమానఫలోఽస్మ్యహమ్, షడ్వికారవిహీనోఽస్మి షట్కోశరహితోఽస్మ్యహం, దేశకాలవిముక్తోఽస్మి దిగంబర సుఖోఽస్మ్యహం, అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకారరూపధృత్, ప్రపంచముక్తచిత్తోఽస్మి ప్రపంచరహితోఽస్మ్యహం, సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చిన్మాత్రజ్యోతిరస్మ్యహం. ౭౦. కాలత్రయవిముక్తోఽస్మి కామాదిరహితోఽస్మ్యహం, ముక్తిహీనోఽస్మి ముక్తోఽస్మి మోక్షహీనోఽస్మ్యహం సదా, గంతవ్యదేశహీనోఽస్మి గమనాది వివర్జితః, సర్వదా సమరూపోఽస్మి శాంతోఽస్మి పురుషోత్తమః, చిదక్షరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః, అహమేకాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమద్వయం, పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం పరమానంద మస్మ్యహం, కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్మ్యహం, కేవలం శాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్మయోఽస్మ్యహం, కేవలం నిత్యరూపోఽహం కేవలం శాశ్వతోఽస్మ్యహం. ౮౦. కేవలం సత్యరూపోఽహ మహం త్యక్త్వాహమస్మ్యహం, కేవలం తుర్యరూపోఽస్మి తుర్యాతీతోఽస్మి కేవలః, కేవలాకారరూపోఽస్మి శుద్ధరూపోఽస్మ్యహం సదా, నిర్వికల్ప స్వరూపోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరామయః, అపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్మి హ్యనంతానందరూపవాన్, ఆత్మారామ స్వరూపోఽస్మి హ్యహమాత్మా సదాశివః, ఆదిమధ్యాన్తశూన్యోఽస్మి హ్యాకాశసదృశోఽస్మ్యహం, నిత్యశుద్ధచిదానన్ద సత్తామాత్రోఽహమవ్యయః, నిత్యశుద్ధవిశుద్ధైక సచ్చిదానంద మస్మ్యహం, భూమానంద స్వరూపోఽహం భాషాహీనోఽస్మ్యహం సదా. ౯౦. సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్మి సర్వదా చిద్ఘనోఽస్మ్యహం, చిత్తవృత్తి విహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్మ్యహం, అహం బ్రహ్మైవ సర్వంస్యా దహం చైతన్య మేవ హి, అహమేవాహమేవాస్మి భూమాకార స్వరూపవాన్, అహ మేవ మహాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః, అహమన్యవదాభామి హ్యహమేవ శరీరవాన్, అహం శిష్యవదాభామి హ్యహం లోకత్రయాశ్రయః, అహం కాలత్రయాతీత అహం వేదై రుపాసితః, అహం శాస్త్రేణ నిర్ణీతః అహం చిత్తే వ్యవస్థితః, ఆనంద ఘన ఏవాహ మహం బ్రహ్మాస్మి కేవలం. ౧౦౦. ఆత్మానాత్మని తృప్తోఽస్మి హ్యరూపోఽహ్యహ మవ్యయః, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహమాద్యంతాభావవానహం, సత్తామాత్రస్వరూపోఽహం శుద్ధమోక్షస్వరూపవాన్, సత్యానందస్వరూపోఽహం జ్ఞానానందఘనోఽస్మ్యహం, నామరూపవిముక్తోఽహమహామానందవిగ్రహః, ఆదిచైతన్యమాత్రోఽహ మఖండైకరసోఽస్మ్యహం, సర్వత్రపూర్ణరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్మ్యహం, ఏక మేవాద్వితీయం సత్ బ్రహ్మై

వాహం న సంశయః, అహమేవ పరం బ్రహ్మ హ్యహమేవ గురోర్గురుః, సర్వజ్ఞాన ప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః, తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యాదివర్జితః, దృశిస్వరూపం గగనోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజ మేక మక్షరం, అలేపకం సర్వగతం యదద్వయం తదేవ చాహం సకలం విముక్తం, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం జన్మపాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం భేదబుద్ధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం కోటిదోషాన్వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సర్వమన్త్రాన్సముత్సృజ్య ఏతన్మన్త్రం సమభ్యసేత్, సద్యో మోక్ష మవాప్నోతి నాస్తి సందేహ అణ్వపి. ఇతి సార్ధాంతిక స్వానుభూతివాక్యాన్యష్టాదశోత్తరశతమ్. ౧౧౮.

అథ సార్ధాంతికసమాధివాక్యాని. ౧౦. జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటి రహితా పరమానన్దస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధిః, ధ్యాతృధ్యానే విహాయ నివాతస్థిత దీప వద్ధ్యేయైక గోచరం చిత్తం సమాధిః, మనః ప్రచారశూన్యం పరమాత్మని లీనం భవతి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంస్థితే దేహే లబ్ధశాంతిపదంగతే తదా ప్రభామనో [illegible] భవతి, ప్రాణాపానయో రైక్యం కృత్వా ధృతకుంభకో నాసాగ్రదర్శన దృఢభావనయా ద్వికరాంగులిభి ష్షణ్ముఖీ కరణేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మనస్తత్ర లీనం భవతి, పయః స్రవానంతరం ధేను స్తన క్షీర మివ సర్వేంద్రియవర్గే పరినష్టే మనోనాశో భవతి, యదా పంచావతిష్ఠంతే జ్ఞానాని మనసా సహ, బుద్ధిశ్చ న విచేష్టతి తమాహుః పరమాం గతిం, సంశాంత స్సర్వ సంకల్పా యా శిల్పవ దవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రా వినిర్ముక్తా సా స్వరూపస్థితిః పరా. ౧౦. మారుతే మధ్యసఞ్చారే మనఃస్థైర్యం ప్రజాయతే, యో మన స్సుస్థిరీభావ స్సైవావస్థా మనోన్మనీ, సరూపోఽసౌ మనోనాశో జీవన్ముక్తస్య విద్యతే, నిద్రాద్యరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, చిత్తే చైత్యదశాహీనే యాస్థితిః క్షీణచేతసామ్, సోచ్యతే శాంతకలనా జాగ్రత్యేవ సుషుప్తతా, నైత జ్జాగ్ర న్నవై స్వప్న స్సఙ్కల్పా నామభావనాత్, సుషుప్తభావో నోప్యేత దభావా జ్జడతాస్థితేః, సత్త్వావబోధ ఏవాసౌ వాసనాతృణపావకః, ప్రోక్త స్సమాధిశబ్దేన నతు తూష్ణీ మవస్థితిః. ౨౦. నిర్వికారతయా వృత్త్యా బ్రహ్మాకారతయా పునః, వృత్తివిస్మరణం సమ్య క్సమాధిరభిధీయతే, దృశ్యసంభవబోధేన రాగద్వేషాది తానవే, రతి ర్బలోదితా యా సా సమాధి రభిధీయతే, అహ మేవ పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మాహమితి సంస్థితిః, సమాధి స్సతు విజ్ఞేయ స్సర్వవృత్తి నిరోధకః, సమాధి స్సంవిదుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, ధ్యానస్య విస్మృతి స్సమ్య క్సమాధి రభిధీయతే, సమాహితా నిత్యతృప్తా యథాభూతార్థదర్శినీ, బ్రహ్మ

స్సమాధిశబ్దేన పరా ప్రజ్ఞోచ్యతే బుధైః. ౩౦. అశుద్ధా నిరహంకారా ద్వంద్వే ష్వననుపాతినీ, బ్రహ్మస్సమాధిశబ్దేన మేరోః స్థిరతరాస్థితిః, నిశ్చితా విగతాభీష్టా హేయోపాదేయవర్జితా, బ్రహ్మ స్సమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణ మనోగతిః, సలిలే సైంధవం యద్వ త్సామ్యం భజతి యోగతః, తథాత్మ మనసో రైక్యం సమాధి రభిధీయతే, యత్సమత్వం తయో రత్ర జీవాత్మ పరమాత్మనోః, సమస్త నష్టసంకల్ప స్సమాధి రభిధీయతే, ప్రభాశూన్యం మన శ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం నిరామయం, సర్వశూన్యం నిరాభాసం సమాధి రభిధీయతే. ౪౦. బ్రహ్మాకార మనోవృత్తి ప్రభావోఽహం కృతిం వినా, సంప్రజ్ఞాతసమాధిస్స్యా ద్ధ్యానాభ్యాసప్రయత్నతః, ప్రశాంతవృత్తికం చిత్తం పరమానందదీపకం, అసంప్రజ్ఞాతనామాయం సమాధి ర్యోగినాం ప్రియః, స్వానుభూతి రసావేశా ద్దృశ్యశబ్దా వుపేక్ష్యతు, నిర్వికల్పసమాధిస్స్యా న్నివాతస్థితదీపవత్, ప్రభాశూన్యం మన శ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకం, అంతర్వ్యాప్తివృత్తి రూపోఽసౌ సమాధి ర్మునిభావితః, ఊర్ధ్వపూర్ణ మధఃపూర్ణం మధ్యపూర్ణం శివాత్మకం, సాక్షా ద్విధి ముఖో హ్యేష సమాధిః పారమార్థికః. ౫౦. ఇతి సార్ధాంతికసమాధివాక్యాని పంచాశత్. ౫౦.

అథ సార్ధాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యేషు నానాలిఙ్గస్వరూపవాక్యాని. ౧౧. శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచో హ వాచం స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణః, యో వై భూమా తత్సుఖం, యో వై భూమా తదమృతం, నేతి నేతి, నహ్యేతస్మా దితి నే త్యన్యత్పరమ స్త్యథనామధేయం, సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణా వై సత్యం తేషా మేవ సత్యం, రాతి ర్దాతుః పరాయణం, సపర్యగా చ్ఛుక్ర మకాయమవ్రణమస్నా విరగ్ం శుద్ధ మపాపవిద్ధం, ప్రణవో హి పరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరస్స్మృతః, ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధోనచ సాధకః, నముముక్షు ర్నవై ముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా, అఖండైకరసం శాస్త్ర మఖండైకరసా త్రయీ. ౧౦. అఖండైకరసో దేహ అఖండైకరసం మనః, అఖండైకరసం సూత్రం అఖండైకరసం విరాట్, అఖండైకరసా విద్యా అఖండైకరసోఽవ్యయః, అఖండైకరసం గోప్య మఖండైకరస శ్శశీ, అఖండైకరసం క్షేత్రం అఖండైకరసాక్షమా, అఖండైకరసా స్తారాః అఖండైకరసో రవిః, అఖండైకరసో జ్ఞాతా అఖండైకరసా స్థితిః, అఖండైకరసా మాతా అఖండైకరసః పితా, అఖండైకరసో రాజా అఖండైకరసం పురం, అఖండైకరసం తార మఖండైకరసో జపః. ౨౦. సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్వత్తామత్తాచచిన్మయమ్, ఆది రంతం చ చిన్మాత్రం గురుశిష్యాది చిన్మయమ్, దృగ్దృశ్యం యది చిన్మాత్ర మస్తిచే చ్చిన్మయం సదా, సర్వాశ్చర్యం చ చిన్మాత్రం దేహ శ్చిన్మాత్ర మేవహి, అహం

త్వం చైవ చిన్మాత్రం మూర్తామూర్తాది చిన్మయం, పుణ్యం పాపం చ చిన్మాత్రం జీవ శ్చిన్మాత్ర విగ్రహః, దేహత్రయ విహీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జనాత్, జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయవిహీనత్వా త్సర్వ మాత్మేతి శాసనాత్, చిత్తాభావా చ్చింతనీయం దేహాభావాజ్జరా న చ. ౩౦. నాదాభావా ద్గతి ర్నాస్తి హస్తాభావా త్క్రియా చ న, మృత్యు ర్నాస్తి జన్యభావా ద్బుద్ధ్యభావా త్సుఖాదికం. ౩౧. ఇతి సార్థాంతికనానాలింగస్వరూపవాక్యాని ద్వాత్రింశత్. ౩౨.

అథ సార్థాంతిక పుల్లింగస్వరూపవాక్యాని. ౧. స ఏషోఽకలోఽమృతః, సాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘనం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞ మదృశ్య మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః, అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైతః, యత్ర నాన్య త్పశ్యతి నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య ద్విజానాతి స భూమా, స ఏష నేతి నేత్యాత్మా, అగృహ్యోనహిగృహ్యతేఽశీర్యోఽపశీర్యతేఽసంగో నహి సజ్జతే ఽశితో నవ్యథతే న హృష్యతి, రసఘనఏవైవం వా అరేఽయమాత్మాఽనంతరోఽబాహ్యః కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవ, తస్మాన్మనోవిలీనే మనసి గతే సంకల్పే వికల్పే దగ్ధే పుణ్యపాపే సదాశివః ఓం శక్త్యాత్మక స్సర్వత్రావస్థిత స్స్వయంజ్యోతి శ్శుద్ధో నిత్యో నిరంజన శ్శాంతతమః ప్రకాశయతి, ఏషశుద్ధఃపూత శ్శూన్య శ్శాంతో ప్రాణోఽనీశాత్మానంతోఽక్షయ్యః స్థిర శ్శాశ్వతో ఽజ స్స్వతంత్ర స్స్వే మహిమ్ని తిష్ఠతి, చక్షుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత స్సర్వస్మా దన్యో విలక్షణః,సద్ఘనోఽయంచిద్ఘన ఆనందఘన ఏవైకరసో ఽవ్యవహార్యః. ౧౦. సన్మాత్రో నిత్య శ్శుద్ధోబుద్ధ స్సత్యో ముక్తో నిరంజనః, విభు రద్వయానందః పరః, ప్రత్యగేకరసః, అదృష్టో వ్యవహార్యో హ్యలోప్యనాల్పః, సాక్ష్యవిశేషః సర్వజ్ఞోఽనంతోఽభిన్నో ఽద్వయో విదితావిదితా త్పరః, అద్వైతపరమానందో విభుర్నిత్యో నిష్కళంకో నిర్వికల్పో నిరంజనో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణో నద్వితీయో ఽస్తి కశ్చిత్, అచక్షు ర్విశ్వతశ్చక్షు రకర్ణో విశ్వతః కర్ణ అపాదో విశ్వతః పాద అపాణి ర్విశ్వతఃపాణి రహామశిరా విశ్వత శ్శిరా విద్యామాత్రైక సంశ్రయో విద్యారూపః, దివ్యో హ్యమూర్తః పురుష స్సబాహ్యాభ్యంతరో హ్యజః, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతఃపరః, అద్వైత స్సర్వభావానాం దేవ స్తుర్యోవిభు స్స్వసృతః, అపూర్వోఽనంత

తో ఽబాహ్యో సపరః ప్రణవో ఽవ్యయః, అమాత్రో ఽనంతమాత్ర శ్చ ద్వైతస్యో పశమ శ్శివః, కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవలో నిర్గుణ శ్చ. ౨౦. సర్వసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయ శ్శివః, సర్వవర్జిత చిన్మాత్ర స్సర్వానందమయః పరః, సర్వానుభవ నిర్ముక్త స్సర్వధ్యాన వివర్జితః, ఆత్మానాత్మ వివేకాది భేదాభేద వివర్జితః, మహావాక్యార్థతో దూరో బ్రహ్మాస్మీ త్యతిదూరతః, తచ్ఛబ్దవర్జ్య స్త్వంశబ్ద హీనో వాక్యార్థవర్జితః, క్షరాక్షరవిహీనో యో నాదాంతర్జ్యోతిరేవ సః, అఖండైక రసో వాహ మానందో ఽస్మీతి వర్జితః, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవలామలరూపవాన్, నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః, సవివవిదితా దన్య స్తథైవావిదితా దపి. ౩౦. ఇతి సార్ధాంతికపుల్లింగస్వరూపవాక్యాని త్రింశత్. ౩౦.

అథ సార్ధాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧౩. అలౌకికపరమానందలక్షణాఖండామితతేజోరాశిః, భావాభావకలా వినిర్ముక్తా చిద్విద్యా ద్వితీయబ్రహ్మసంవిత్తిః, సచ్చిదానందలహరీ మహాత్రిపురసుందరీ, బహిరంతరనుప్రవిశ్య స్వయ మేకైవ భాతి, సర్వసంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞా వివర్జితా, సైషా చిదవినాశాత్మా స్వాత్మేత్యాది కృతాభిధా, ఆకాశశతభాగాచ్ఛా జ్ఞేషు నిష్కలరూపిణీ, నాస్తమేతి నచోదేతి నోత్తిష్ఠతి నతిష్ఠతి, నచయాతి నచాయాతి నచనేహ నచేహచిత్, సైషా చిదమలాకారా నిర్వికల్పా నిరాస్పదా, మహాచిదేకై వేహాస్తి మహాసత్తేతి యోచ్యతే, నిష్కలంకా సమా శుద్ధా నిరహంకారరూపిణీ, సకృద్విభాతా విమలా నిత్యోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ పరమాత్మేతి నామభిః పరిగీయతే. ౧౨. ఇతి సార్ధాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని ద్వాదశ. ౧౨.

అథ సార్ధాంతిక నపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧౩. అన్యదేవతద్విదితాదథో అవిదితాదధి, యత్తదద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్శ్రోత్రం తదపాణి పాదం, సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయం, అస్థూల మనణ్వహ్రస్వ మదీర్ఘ మలోహిత మస్నేహ మచ్ఛాయమతమోవాయ్వనాకాశ మసంగ మరస మగంధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవాఙ్మనో తేజస్క మప్రాణ మముఖ మమాత్ర మనంతర మబాహ్యం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం ముక్తం సత్యం సూక్ష్మం పరిపూర్ణమద్వయం సదానంద చిన్మాత్రం పురత స్సువిభాతం, అవిభాత మద్వైత మచింత్య మలింగం స్వప్రకాశ మానందఘనం, ఏతద్ధ్యశబ్ద మస్పర్శ మరూప మరస మగంధ మవక్తవ్య మదాతవ్య మగంతవ్య మవిసర్జయితవ్య మనానందయితవ్య మమన్తవ్య మబోద్ధవ్య మనహంకర్తయితవ్య మచేతయితవ్య మప్రాణయితవ్య మనపానయితవ్య మవ్యానయితవ్య మనుదానయితవ్య మసమానయితవ్య మనింద్రియ మవిషయ మకరణ మల

క్షణ మసంగ మగుణ మవిక్రియ మవ్యపదేశ్య మసత్వ మరజస్క మతమస్క మ
మాయ మభయ మప్యుపనిషద మేవ సువిభాతం సకృద్విభాతం పురతోఽస్మాత్సర్వస్మా
త్సువిభాత మద్వయ మనిర్వచనీయ జ్యోతి స్సర్వ వ్యాపకం నిరతిశయానందలక్షణం
పరమాకాశం, తద్భ్రిష్టాతాపత్రయాతీతం షట్కోశవినిర్ముక్తం షడూర్మివర్జితం పంచ
కోశాతీతం షడ్భావవికారశూన్య మేవ మాది సర్వవిలక్షణం, నిర్గుణం నిరుపప్లవం జ్యోతి
రాభ్యంతరం సర్వమాయాతీతం ప్రత్యేకరస మద్వితీయం, తజ్జ్యోతిరేక మద్వితీయం
సర్వకల్పనాతీతం ధ్రువ మక్షర మేకం సదాచకాస్తి సచ్చిదానందం. ౧౦. య త్త
త్సత్యం విజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనం సర్వగతం సుసూక్ష్మం సర్వతోముఖ
మనిర్దేశ్య మమృతం నిష్కళం, ఏక మద్వైతం నిష్కళం నిష్క్రియం శాంతం నిరతి
శయ మనామయ మద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీత మేకమాకాశ్యం అద్వయ
మనాద్యంత మశేషవేదవేదాంతవేద్య మనిర్దేశ్య మనిరుక్త మప్రచ్యవ మాకాశ్య
మద్వైతం చతుర్థం సర్వాధారమనాధార మనిరీక్ష్యం, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్య
యం తథా రసం నిత్య మగంధవ చ్చ యత్, పరంవిజ్ఞానా ద్యద్వరిష్ఠం ప్రజానాం
యదర్చిమద్యదణుభ్యోఽణు య చ్చ, బృహచ్చ తద్దివ్య మచింత్యరూపం సూక్ష్మాచ్చ
తత్సూక్ష్మతరం విభాతి, ఏతజ్జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మ సంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యం హి
కించిత్, అఘోష మవ్యంజన మస్వరంచ యత్తాలు కంఠోష్ఠ మనాసికంచ యత్, అరే
ఫజాత ముభయోష్మవర్జితం యదక్షరం నక్షరతే కథంచిత్, అగోచరం మనోవాచామావ
ధూతాది సంప్లవం. ౨౦. సత్తామాత్రప్రకాశైక ప్రకాశం భావనాతిగం, అహేయ
మనుపాదేయ మసామాన్య విశేషణం, ధ్రువం స్తిమితగంభీరం నతేజో నతమస్తతం,
నిష్కలం నిర్మలం శాంతం సర్వాతీతం నిరామయం, న శూన్యం నాపిచాకారి
నదృశ్యం నాపి దర్శనం, చిన్మాత్రం చైత్యరహిత మనంత మజరం శివం, చైత్యానుపా
తరహితం సామాన్యేన చ సర్వగం, అనామయ మనాభాస మనామక మకారణం,
మనోవాచోభి రగ్రాహ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖాత్సుఖం, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాది
వర్జితం తదిదం పదం. ౩౦. శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనం, అప్ర
మాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ మతీంద్రియం, నిర్లేపకం నిరాపాయం కూటస్థ మచలం
ధ్రువం, సద్ఘనం చిద్ఘనం నిత్య మానందఘన మద్వయం, ప్రత్యగేకరసంపూర్ణ మనంతం
విశ్వతోముఖం, అహేయ మనుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రయం, శుద్ధం బుద్ధం
సదాముక్త మనామక మరూపకం, సంకల్ప సంశయవశాద్గళితేతు చిత్తే సంసారమోహ
మిహికాగళితా భవంతి, స్వచ్ఛం విభాతి శరదీవ ఖ మాగతాయాం చిన్మాత్ర మేక మజ

మాద్య మనంత మంతః. ౩౯. ఇతి సార్థాంతిక నపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాన్యేకోన చత్వారింశత్. ౩౯.

అథ సార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని. ౧౫. ఆకాశో హ వై నామ నామ రూపయో ర్నిర్వహితా తే యదంతరా తద్బ్రహ్మ తదమృతం స ఆత్మా, ఇదం సర్వం య దయ మాత్మా, చిదేకరసో హ్యాయ మాత్మా, అతో హ్యాయ మాత్మా, అనుజ్ఞాతా హ్యాయ మాత్మా, అనుజ్ఞైకరసో హ్యాయ మాత్మా, అవికల్పో హ్యాయ మాత్మా, దేహాదేః పరతరత్వా ద్బ్రహ్మైవ పరమాత్మా, అఖండైకరసో హ్యాయ మాత్మా, నిర్గుణ స్సాక్షీ భూతో నిష్క్రియో నిరవయవోఽయ మాత్మా. ౧౦. విరజః పరఆకాశా దజ ఆత్మా మహాన్ ధ్రువః, ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, నిశ్శబ్దం పరమం బ్రహ్మ పరమాత్మా సమీర్యతే, సకలే నిష్కలే భావే సర్వత్రాత్మా వ్యవస్థితః, సర్వదా సర్వకృ త్సర్వః పరమాత్మే త్యుదాహృతః, అనాద్యంతావభాసాత్మా పరమాత్మేహ విద్యతే, నిత్య స్సర్వగతో హ్యాత్మా కూటస్థో దోషవర్జితః, తత్పరం పరమాత్మాచ శ్రీరామః పురుషోత్తమః, సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః, సర్వాతీత స్స్వభావాత్మా నాదాంత ర్జ్యోతి రేవ సః. ౨౦. నిర్వికల్ప స్వరూపాత్మా సవికల్ప వివర్జితః, సదా సమాధిశూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః, ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్మా అహం బ్రహ్మాస్మి వర్జితః, తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా అయ మాత్మేత్యభావకః, ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః, సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా సర్వత్రాత్మావశేషకః, శుద్ధచైతన్యరూపాత్మా సర్వసిద్ధివివర్జితః, ఆనందాత్మా ప్రియోహ్యాత్మా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః, శూన్యాత్మా సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్య త్కించి జ్జగ ద్భయం. ౩౦. అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా అణుస్థూలాదివర్జితః, నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః, సాక్ష్యసాక్షివిహీనాత్మా కించి త్కించి న్నకించన, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా ముక్తాముక్తవివర్జితః, ద్వైతాద్వైతస్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతాది వర్జితః,నిష్కలాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషాత్మకః, ఆత్మేతి శబ్దహీనోఽయ మాత్మశబ్దార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనోయ ఏషైవాత్మా సనాతనః, యస్య కించి ద్బహి ర్నాస్తి కించి దంతః కియచ్చన, యస్య లింగం ప్రపంచంవా బ్రహ్మైవాత్మా నసంశయః. ౪౦. ఇతి సార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్థాంతికసర్వవాక్యాని. ౧౮. ఓంకార ఏవేదం సర్వం, స ఏవాధస్తా త్స ఉపరిష్టా త్స పశ్చా త్స పూర్వస్తా త్స దక్షిణతః స ఉత్తరతః సఏవేదం సర్వం, అహమేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షిణతః అహ ముత్తరత అహమేవేదం సర్వం, ఆత్మైవాధస్తా దాత్మోపరిష్టా దాత్మా పశ్చా

దాత్మా పురస్తా దాత్మా దక్షిణత ఆత్మోత్తరత ఆత్మైవేదం సర్వం, ఆత్మైవేద మవ
మిదం బ్రహ్మైవేదం సర్వం, ఏతద్బ్రహ్మైత త్సర్వం నారాయణ ఏవేదం సర
సచ్చిదానందరూప మిదం సర్వం సత్తామాత్రం హీదం సర్వం, సత్స్వరూప
వేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం సనాతనం, స్వయం బ్రహ్మా స్వయం వి
స్వయ మింద్ర స్స్వయం శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్మా దన్య న్నః
న, మరుభూమౌ జలం సర్వం మరుభూమాత్ర మేవ తత్, జగత్త్రయ మి
సర్వం చిన్మాత్రం స్వవిచారతః, భావవర్జిత చిన్మాత్రం సర్వం చిన్మాత్ర మేవ
యత్కించి ద్వన్న కించిచ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, అఖండైకరసం సర్వం య
చ్చిన్మాత్ర మేవ హి, భూతం భవ్యం భవిష్య చ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, జ్ఞా
చిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ దూరస్థం స
చిన్మాత్ర మేవహి, చిన్మాత్రా న్నాస్తి లక్ష్యంచ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, ఆత్మ
ఽన్యగతి ర్నాస్తి సర్వమాత్మ మయం జగత్, ఆత్మనోఽన్యత్తు యన్నాస్తి సర్వమ
మయం జగత్, సర్వమాత్మైవ శుద్ధాత్మా సర్వం చిన్మాత్ర మద్వయం, సర్వంచ ఖల్వి
బ్రహ్మ నిత్యం చిద్ఘన మక్షతం, సమస్తం ఖల్విదం బ్రహ్మ సర్వమాత్మేద మాత
నత్వం నాహం చ నాన్యద్వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం,నతదస్తి న యత్రాహం న త
నతన్మయం, కిమన్యమభివాంఛామి సర్వం సచ్చిన్మయం తతం. ౩౦. భ్రాంతి ర
తిర్నాస్త్యేవ సర్వంబ్రహ్మైవ కేవలం, న దేహో న చ కర్మాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవ
లక్షణాత్రయవిజ్ఞానం సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, జగన్నామ్నా చిదాభాతి సర్వంబ్రహ్మై
కేవలం, బ్రహ్మమాత్ర మిదం సర్వం బ్రహ్మమాత్ర మస న్న హి, బ్రహ్మమా
త్రతం సర్వం బ్రహ్మమాత్రం రసం సుఖం, బ్రహ్మమాత్రం శ్రుతం సర్వం స్వం
బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మైవ సర్వం చిన్మాత్రం బ్రహ్మమాత్రం జగత్త్రయం, స
ప్రశాంత మజమేక మనాదిమధ్య మాభాస్వరం స్వదనమాత్ర మచైత్య చిహ్నం, స
ప్రశాంతమితి శబ్దమయీ చ దృష్టి ర్బోధార్థమేవహి ముధైవ తదోమి తీదం. ౪
ఇతి సార్థాంతికసర్వవాక్యాని చత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్థాంతికబ్రహ్మవాక్యాని. ౧౯. సర్వం హ్యేత ద్బ్రహ్మ, అ
మాత్మా బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ త
ద్బ్రహ్మాపూర్వమనపరమనంతర మబాహ్య మయ మాత్మా బ్రహ్మ సర్వానుభూః, వి
మానందం బ్రహ్మ, అజరో ఽమరో ఽమృతోఽభయో బ్రహ్మాభయం సర్వభూ
మేకం నారాయణం కారణపురుష మకారణం పరం బ్రహ్మోమ్, స్వయం ప్ర
స్స్వయం బ్రహ్మ, తదేత దద్వయం స్వయంప్రకాశ మహానంద మాత్మైవైతదక

మమృత మేత ద్బ్రహ్మ, సదేవ పురస్తా త్సిద్ధం బ్రహ్మ, ఆకాశవ త్సూక్ష్మం కేవలసత్తా
మాత్రస్వభావం పరంబ్రహ్మ, అద్వితీయ మఖిలోపాధివినిర్ముక్తం తత్సకలశక్త్యుప
బృంహిత మనాద్యంతం నిత్యం శివం శాంతం నిర్గుణ మిత్యాది వాచ్య మనిర్వాచ్యం
చైతన్యం బ్రహ్మ, ఏక మేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ, సర్వదాఽనవచ్ఛిన్నం పరం బ్రహ్మ,
సచ్చిదానంద తేజః కూటస్థరూపం తారకం బ్రహ్మ, తన్నిత్యముక్త మవిక్రియం సత్య
జ్ఞానానంతానందపరిపూర్ణం సనాతన మేకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ, చిత్స్వరూపం
నిరంజనం పరంబ్రహ్మ, తత్త్వం పదలక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ, అఖండార్థం పరం
బ్రహ్మ. ౨౦. సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ, సగుణ నిర్గుణ స్వరూపకం బ్రహ్మ, ఆదిమ
ధ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ, మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంత మప్రమేయాఖండ
పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానంద నిత్య శుద్ధబుద్ధ ముక్త సత్యస్వరూపవ్యాపకా
భిన్నాపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం బ్రహ్మ, మనోవాచామగోచరం
బ్రహ్మ, అఖిలప్రమాణాగోచరం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేదరహితం
బ్రహ్మ. ౩౦. తురీయం నిరాకార మేకం బ్రహ్మ, అద్వైత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ,
శివం ప్రశాంత మమృతం పరంబ్రహ్మ, యదేక మక్షరం నిష్క్రియం శివం సన్మాత్రం
పరం బ్రహ్మ, అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఓ మిత్యేత దక్షరం పరంబ్రహ్మ, బ్రహ్మైవేద
మమృతం పురస్తా ద్బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణత శ్చోత్తరేణ, అధశ్చోర్ధ్వంచ
ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదం వరిష్ఠం, తదేవ నిష్కలం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం
నిరంజనం, చైతన్య మేవం బ్రహ్మాతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ మయ్యపి, బ్రహ్మశబ్దేన
తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకం. ౪౦. ఏత ద్భావవినిర్ముక్తం తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరం,
చిన్మాత్రా త్పరమం బ్రహ్మ చిన్మాత్రాన్నాస్తి కోపి హి, అఖండైకరసం బ్రహ్మ చిన్మా
త్రా న్నహి విద్యతే, సదోదితం పరంబ్రహ్మ జ్యోతిషాముదయో యతః, యస్మిన్
సంలీయతే శబ్ద స్తత్పరం బ్రహ్మగీయతే, సర్వశక్తిపరం బ్రహ్మ నిత్యమాపూర్ణమద్వ
యం, సత్తా సర్వపదార్థానాం గమ్యం బ్రహ్మాభిధం పరం, పరంబ్రహ్మ పరంతత్వం
సచ్చిదానందలక్షణం, అక్షరం పరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం. ౫౦. బ్రహ్మై
వైక మనాద్యంత మబ్ధివత్ప్రవిజృంభతే, నకించి ద్భావనాకారం యత్తద్బ్రహ్మ పరం
విదుః, ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ నేహనానాస్తి కించన, బ్రహ్మైవ విద్యతే సాక్షా
ద్వస్తుతోఽవస్తుతోఽపిచ, తద్విద్యా విషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞాన సుఖాద్వయం,శాంతం
చ తదతీతంచ పరంబ్రహ్మ తదుచ్యతే, అనుభూతి పరం తస్మా త్సారం బ్రహ్మేతి కథ్యతే,
యదిదం బ్రహ్మపుచ్ఛాఖ్య సత్యజ్ఞానాద్వయాత్మకం, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిప
రిచ్ఛేదవర్జితం, తద్బ్రహ్మానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్య చిద్ఘనం. ౬౦. సర్వాధిష్ఠాన

మద్వంద్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనం, ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం, అస్తీత్యుక్తే జగత్సర్వం సద్రూపం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతీత్యుక్తే జగత్సర్వం భాసనం బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మమాత్ర చిదాకాశం సచ్చిదానంద మద్వయమ్, బ్రహ్మణోఽన్య త్పరంనాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య జ్జగన్నచ, బ్రహ్మణోఽన్య దహం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్ఫలంనహి, బ్రహ్మణోఽన్య త్తృణం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్పదం నహి, బ్రహ్మణోఽన్యో గురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య దసద్వపుః, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స్వయం. బీజమాయా వినిర్ముక్తం పరం బ్రహ్మేతి కీర్త్యతే, మద్రూప మద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యాన్తవర్జితం, సర్వత్రావస్థితం శాంతం చిద్బ్రహ్మేత్యభిధీయతే, సిద్ధాన్తోఽధ్యాత్మ శాస్త్రాణాం సర్వాపహ్నవ ఏవహి, నావిద్యాస్తీహ నో మాయా శాంతం బ్రహ్మేదమక్లమం, స్వాత్మన్యారోపితాశేషా భాసవస్తు నిరాసతః, స్వయమేవ పరంబ్రహ్మ పూర్ణ మద్వయ మక్రియం, రామఏవ పరంబ్రహ్మ రామఏవపరంతపః, రామఏవ పరంతత్త్వం శ్రీరామో బ్రహ్మతారకం, చిద్రూపమాత్రం బ్రహ్మైవ సచ్చిదానంద మద్వయం, ఋతం సత్యం పరంబ్రహ్మ సర్వసంసారభేషజం. ౮౦. బ్రహ్మచి ద్బ్రహ్మభవనం బ్రహ్మభూతపరంపరా, బ్రహ్మాహం బ్రహ్మచిచ్ఛత్రు ర్బ్రహ్మచిన్మిత్రబాంధవాః, బ్రహ్మరూపతయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగద్రూపం తథాప్యేతత్ బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, విద్యావిద్యా విభేదేన భావాభావాదిభేదతః, గురుశిష్యాదిభేదేన బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, ఇదం బ్రహ్మపరం బ్రహ్మ సత్యం బ్రహ్మప్రభుర్హి సః, కాలో బ్రహ్మకలాబ్రహ్మ సుఖం బ్రహ్మ స్వయం ప్రభం, ఏకం బ్రహ్మాద్వయం బ్రహ్మ మోహో బ్రహ్మశమాదికం, దోషో బ్రహ్మ గుణోబ్రహ్మదమశ్శాంతం విభుః ప్రభుః, లోకో బ్రహ్మగురుర్బ్రహ్మ శిష్యో బ్రహ్మ సదాశివః, పూర్వం బ్రహ్మపరం బ్రహ్మశుద్ధ బ్రహ్మశుభాశుభం, జీవఏవ సదాబ్రహ్మస్వయంబ్రహ్మ సనాతనం. ౯౩. ఇతి సార్థాంతిక బ్రహ్మస్వరూపవాక్యాని త్రినవతిః. ౯౩.

అథ సార్థాంతికావశిష్టవాక్యాని. ౧. సర్వవిశేషం నేతినేతీతి విహాయ యదవశిష్యతే తదద్వయం బ్రహ్మ, జీవభావ జగద్భావ బాధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవావశిష్యతే, పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే, కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రీశ్వరః, కార్యకారణతాం హిత్వా పూర్ణబోధోఽవశిష్యతే, తత స్తిమితగంభీరం న తేజో నతమ స్తతం, అనాఖ్య మనభివ్యక్తం సత్కించి దవశిష్యతే, సంకల్పమనసీభిన్నే నకదాచన కేనచిత్, సంకల్పజాతే గళితే స్వరూప మవశిష్యతే. ౨. మహాప్రళయసంపత్తౌ హ్యసత్తాం సముపాగతే, అశేషదృశ్యే సర్గాదౌ శాంతమేవావశిష్యతే, ఖేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మ కర్తృతయా నయా, స్వసంకల్పే క్షయం యాతే సమతైవావశిష్యతే, సమతా సర్వ

భావేషు యాసౌ సత్యవరాస్థితిః, పరమామృతనామ్నీ సా సమస్తైవావశిష్యతే, కాల త్రయ ముపేక్షితాఽపి హీనాయా శ్చైత్యబంధనైః, చిత్త శ్చైత్య ముపేక్షితాఽపి సమస్తైవావశిష్యతే, సా హి వాచామగమ్యత్వా దసత్తామివ శాశ్వతీం, నైరాత్మ్యసి ద్ధాంత దశా ముపయాతేవశిష్యతే, యావ ద్యావ న్మునిశ్రేష్ఠ స్వయం సంత్యజ్యతే ఽఖిలమ్, తావత్తావ త్పరోలోకః పరమాత్మైవశిష్యతే, అభ్యాసేన పరిస్పందే ప్రాణానాం క్షయమాగతే, మనః ప్రశమమాయాతి నిర్వాణ మవశిష్యతే, జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగే విలయం యాతి మానసం, మానసే విలయం యాతే కైవల్య మవశిష్యతే, యతో వాచో నివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పస్యక్షయాజ్జంతోః పదం తదవశిష్యతే, చిద్వ్యోమైకకలా స్త్రీహ పరాపరవివర్జితం, సర్వత్రాసంభవాచ్చైత్యం యత్కల్పాంతే ఽవశిష్యతే.౨౦.పంచరూపపరిత్యాగా దర్ధరూపప్రహాణతః, అధిష్ఠానపరంతత్త్వ మేకం సచ్ఛిష్యతే మహత్, సర్వవేదాంతసిద్ధాంత సారం వచ్మి యథార్థతః, స్వయం మృత్వా స్వయం భూత్వా స్వయ మేవావశిష్యతే, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా ఽరసం నిత్య మగంధ వచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరంధ్రువం తదేవశిష్య త్యమలం నిరామయం.౩౬. ఇతి సార్ధాంతికావశిష్టస్వరూపవాక్యాని షట్త్రింశత్. ౩౬. ఇతి సార్ధాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యాన్యాహత్యతు ద్వావింశత్యధికత్రిశతమ్. ౩౨౨.

అథ సార్ధాంతిక ఫలవాక్యాని. ౨౧. సర్వో హ వై తత్పరమం బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి, బ్రహ్మ విదాప్నోతి పరం, బ్రహ్మసంస్థో ఽమృతత్వ మేతి, తరతి శోక మాత్మవిత్, య ఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి, స ఇదగ్ం సర్వం భవతి, సఏష విసు కృతో విముక్తో బ్రహ్మవిద్వాన్ బ్రహ్మైవాభిప్రైతి, యఏవం నిర్బీజం వేదనిర్బీజ ఏవ స భవతి, తద్బ్రహ్మైవాహ మస్మీతి బ్రహ్మప్రణవమనుస్మరన్, భ్రమరకీటన్యాయేన శరీరత్రయ ముత్సృజ్య సన్న్యాసేనైవ దేహత్యాగం కరోతి సకృతకృత్యో భవతి, తమేవం జ్ఞాత్వా విద్వా న్మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే, తథైవం విద్వాంస ఇహైవా మృతాభవంతి. ౧౧. అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తన్మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే, యద్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జంతు రమృతత్వం చ గచ్ఛతి, యదాపశ్యః పశ్యతే రుక్మవర్ణం కర్తార మీశం పురుషం బ్రహ్మయోనిం, [illegible] పే విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్య ముపైతి, ఏతద్యోవేద నిహితం గుహాయా మవిద్యాగ్రంథి వికిరతీహ సౌమ్య, భిద్యతే హృదయగ్రంథి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః. క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, యథానద్య స్స్యందమానాః సముద్రేఽస్తం గచ్ఛంతి నామరూపే విహాయ, తదా విద్వా న్నామరూపా ద్విముక్తః పరాత్పరం పురుష ముపైతి దివ్యం, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా

విముక్తయే. ౨౦. తద్బ్రహ్మాహ మితిజ్ఞాత్వా బ్రహ్మసంపద్యతే ధ్రువం, యత్రయత్ర మృతోజ్ఞానీ పరమాదరవి త్సదా, పరబ్రహ్మణి లీయేత నతస్యో త్క్రాంతి రిష్యతే, యద్యత్స్వాభిమతం వస్తు తత్త్యజ న్మేద మశ్నుతే, అసంకల్పన శస్త్రేణ ఛిన్నం విత్తమదం యదా, సర్వం సర్వగతం శాంతం బ్రహ్మసంపద్యతే తదా, ప్రియేషు స్వేషు సుకృత మప్రియేషు చ దుష్కృతం, విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మాప్యేతి సనాతనం, ఘటాకాశ మివాత్మానం విలయం వేత్తి తత్త్వతః, సగచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలోకం సనాతనమ్. ౩౦. తృణాగ్రే ష్వంబరే భానౌ నరనాగామరేషు చ, యస్తిష్ఠతి తదేవాహ మితి మత్వా న శోచతి, సర్వసాక్షిణ మాత్మానం వర్ణాశ్రమ వివర్జితం, బ్రహ్మ రూపతయా పశ్యన్ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, తద్బ్రహ్మానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్య చిద్ఘనం, విదిత్వా స్వాత్మనోరూపం నబిభేతి కుతశ్చన, వాసనాం సంపరిత్యజ్య మయి చిన్మాత్ర విగ్రహే, యస్తిష్ఠతి గతస్నేహః సోఽహం సచ్చి త్సుఖాత్మకః, దర్శనాదర్శనే హిత్వా స్వయం కేవలరూపతః, యఆస్తే కపిశార్దూల బ్రహ్మసబ్రహ్మవి త్స్వయం. ౪౦. ఇతిసార్ష్టాంతికఫలవాక్యానిచత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్ష్టాంతికవిదేహముక్తివాక్యాని. ౧౧. విముక్తశ్చ విముచ్యతే, గుహాగ్రంథిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి, అథాకామయమానో నిష్కామఆత్మకామ ఆప్తకామో నతస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే, బ్రహ్మైవ సద్బ్రహ్మాప్యేతి, తద్యథా అహి నిర్ల్వయినీ వల్మీకే మృతా ప్రత్యస్తాశయీ తైవ మేవేదం శరీరం శేతే తథాయమశరీరోఽమృతః, బ్రహ్మైవ తేజ ఏవ, అశరీరో నిరింద్రియోఽప్రాణోఽతమాః, సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా డ్భవతి, పృథివ్యప్సు ప్రలీయతే, ఆపో జ్యోతిషి ప్రలీయంతే,జ్యోతి ర్వాయౌ విలీయతే, వాయు రాకాశే, ఆకాశమింద్రియే ష్వింద్రియాణి తన్మాత్రేషు, తన్మాత్రాణి భూతాదౌ విలీయంతే,భూతాదిర్మహతి విలీయతే, మహానవ్యక్తే విలీయతే వ్యక్త మక్షరే విలీయతే, క్షరం తమసి విలీయతే, తమః పరే దేవ ఏకీభవతి, పరస్తా న్నసన్నాసన్నస దసత్, బ్రహ్మాండం తద్గతం లోకాన్ కార్య రూపాంశ్చ కారణత్వం ప్రాపయిత్వా తతః సూక్ష్మాంగం కర్మేంద్రియాణి ప్రాణాశ్చ జ్ఞానేంద్రియా ణ్యంతఃకరణచతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి భౌతికాని కారణే భూతపంచకే సంయోజ్య భూమిం జలే జలం వహ్నౌ వహ్నిం వాయౌ వాయు మాకాశే చాకాశ మహంకారే చాహంకారం మహతి మహదవ్యక్తే అవ్యక్తం పురుషే క్రమేణ విలీయతే, విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయా త్పరమాత్మని లీయంతే, ప్రారబ్ధక్షయవశాత్ దేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవత్ పరిపూర్ణతా విదేహముక్తిః, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్య హృదిశ్రితాః

అథ మర్త్యోఽమృతోభవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౦. వేదాంతవిజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా స్సన్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే, తస్యాభిధ్యానా ద్యోజనా త్తత్త్వభావాత్, భూయశ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః, జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్య దేహముక్తత్వం పవనోఽస్పందతా మిహ, తత స్తత్సంబభూవాసౌ యద్గిరామప్యగోచరం, యచ్ఛూన్యవాదినాం శూన్యం బ్రహ్మబ్రహ్మవిదాం చ యత్, విజ్ఞానమాత్రం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుష స్సాంఖ్యదృష్టీనా మీశ్వరో యోగవాదినామ్, శివశ్శైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాదినామ్. ౨౦. యత్సర్వ శాస్త్రసిద్ధాంతం యత్సర్వం హృదయానుగం, యత్సర్వం సర్వగం వస్తు యత్తత్వం తదసౌ స్థితః, తదనుత్తమ నిష్పందం దీపకం తేజసా మపి, స్వానుభూత్యైక మానంచయత్తత్వం తదసౌ స్థితః, యదేకం చాప్యనేకంచ సాంజనం చ నిరంజనం, యత్సర్వం చాప్యసర్వంచ యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః, నిరానందోఽపి సానంద స్సచ్చాసచ్చ బభూవ సః, నచేతనో నచజడో నచైవాసన్నసన్మయః, అజ మమర మనాద్య మాద్యమేకం పదమమలం సకలం చ నిష్కలంచ, స్థిత ఇతి స తదా నభస్స్వరూపాదపి విమలస్థితిరీశ్వరః క్షణేన. ౩౦. వ్యపగతకలనాకలంకశుద్ధః స్వయ మమలాత్మని పావనే పదేఽసౌ, సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహాత్మా విగళితవాసన మేకతాం జగామ, సంశాంతదుఃఖ మజడాత్మక మేకసుప్త మానంద మంథర మపేత రజస్తమో యత్, ఆకాశకోశతనవోఽతనవో మహాంత స్తస్మి న్పదే గళితచిత్తలవా భవంతి, విదేహముక్తఏవాసౌ విద్యతే నిష్కలాత్మకః, సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపి సత్వం ప్రలీయతే, విదేహముక్తౌ విమలే పదే పరమపావనే, విదేహముక్తివిషయే తస్మిన్ సత్వక్షయాత్మకే, చిత్తనాశే విరూపాఖ్యే నకించి దిహ విద్యతే, నగుణా నాగుణా స్తత్ర నశ్రీ ర్నాశ్రీ ర్నచైకతా. ౪౦. జీవన్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః, ఉపాధినాశా ద్బ్రహ్మైవ సద్బ్రహ్మాప్యేతి నిర్భయమ్, శాస్త్రేణ నశ్యే త్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమం నశ్యతి చాపరోక్షాత్, ప్రారబ్ధనాశాత్ప్రతిభాసనాశ ఏవం త్రిధా నశ్యతి చాత్మమాయా, అహినిర్ల్వయినీసర్పనిర్ముక్తో జీవవర్జితః, వల్మీకే పతిత స్తిష్ఠే త్తం సర్పో నాభిమన్యతే, ఏవం స్థూలం చ సూక్ష్మం చ శరీరం నాభిమన్యతే, ప్రత్యక్జ్ఞానశిఖిధ్వస్తే మిథ్యాజ్ఞానే సహేతుకే, నేతి నేతీతిరూపత్వా దశరీరో భవత్యయం, విశ్వశ్చ తైజస శ్చైవ ప్రాజ్ఞ శ్చేతి చ తే త్రయం. ౫౦. విరాడ్ఢిరణ్యగర్భశ్చ ఈశ్వర శ్చేతి తే త్రయః, బ్రహ్మాండం చైవ పిండాండం లోకా భూరాదయః క్రమాత్, స్వస్వోపాధిలయా దేవ లీయంతే ప్రత్యగాత్మని, తూష్ణీ మేవ స్థిత స్తూష్ణీం తూష్ణీం సత్యం నకించన, కాలభేదం వస్తుభేదం

దేశభేదం స్వభేదకం, కించిద్భేదం న తస్యాస్తి కించిద్వాపి న విద్యతే, జీవేశ్వరేతి వాక్యేతి వేదశాస్త్రైః కథం త్వితి, ఇదం చైతన్య మేవేతి అహం చైతన్య మిత్యపి, ఇతి నిశ్చయశూన్యో యో వై దేహీ ముక్త ఏవ సః, బ్రహ్మభూతః ప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మానందమయ స్సుఖీ. ౬౦. స్వచ్ఛరూపో మహామౌనీ వై దేహీ ముక్త ఏవ సః, బ్రహ్మైవాహం చిదేవాహ మేవం వా పి న చింత్యతే, చిన్మాత్రేణైవ య స్తిష్ఠే ద్వైదేహీ ముక్త ఏవ సః, చైతన్యమాత్ర సంసిద్ధ స్స్వాత్మారామ స్సుఖాసనః, తుర్యతుర్యః పరానందో వై దేహీ ముక్త ఏవ సః, యస్య ప్రపంచభానం న బ్రహ్మాకారం న చాపి హి, అతీతాతీతభావో యో వై దేహీ ముక్త ఏవ సః, చిత్తవృత్తే రతీతో యశ్చిత్తవృత్త్యవభాసకః, సర్వవృత్తి విహీనాత్మా వైదేహీ ముక్త ఏవసః, సర్వమాత్మా హమాత్మాస్మి పరమాత్మా పరాత్పరః. ౭౦. నిత్యానంద స్వరూపాత్మా వై దేహీముక్త ఏవ సః, జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతా సర్వస్వవర్జితః, సర్వసంకల్ప హీనాత్మా వై దేహీ ముక్త ఏవ సః, ఆత్మజ్ఞేయాదిహీనాత్మా యత్కించి దిద మాత్మకః, భావాభావ విహీనాత్మా వై దేహీముక్త ఏవ సః, ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్య వివర్జితః, అవస్థాత్రయహీనాత్మా వై దేహీ ముక్త ఏవ సః. ౭౭. ఇతి సార్థాంతికవిదేహముక్తి వాక్యాని సప్తసప్తతిః. ౭౭.

సార్థాంతికవిధ్యాది విదేహకైవల్యాంత మహావాక్యాన్యష్టోత్తర
సహస్రం. ౧౦౦౮. ఓం తత్సదితి పంచశాంతీః పఠేత్.
ఇతి మహావాక్యరత్నావళి స్సమాప్తా.
ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

ఉపసంహారః.

* విధ్యంఘ్రి ర్బంధముగ్గుల్ఫ వ్యావిద్వద్దేహజంఘుకః, జగన్మిథ్యా జానుదేశ స్థూలదేశోరుదేశకః. బ్రహ్మాత్మైక్యకటీదేశః విద్వన్మననాభికః, జీవన్ముక్తాఖ్య దహరః స్వానుభూతికరద్వయః. స్వసమాధిస్కంధదేశః స్వస్వరూపాఖ్యకంధరః, ఫలభూతమహావాక్య ఫలో వైదేహమస్తకః, ఏవం విధ్యాద్యదేహాంతమహావాక్య కళేబరః, వస్తుతో నిర్విశేషాత్మా త్రిపాన్నారాయణోఽస్మ్యహమ్. యన్మహావాక్యసిద్ధాంతం ముక్తచిత్తైకగోచరమ్, వాసుదేవేంద్రసంజ్ఞం తం నౌమి సర్వాత్మకం మహః. ఇత్యుపసంహారః.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయారణ్యక - బ్రహ్మమేధే.

పురుషసూక్తమ్.

హరిః ఓం. తచ్ఛంయో రావృణీమహే, గాతుం యజ్ఞాయ, గాతుం యజ్ఞపతయే, దైవీస్స్వస్తిరస్తునః, స్వస్తిర్మానుషేభ్యః, ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం, శంనోఅస్తు ద్విపదే, శం చతుష్పదే, ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః.

ఓం. సహస్రశీర్షాపురుషః, సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్, సభూమిం విశ్వతో వృత్వా, అత్యతిష్ఠద్దశాంగులం, పురుషఏవేదగ్ సర్వమ్, యద్భూతం యచ్చభవ్యమ్, ఉతామృత త్వస్యేశానః, యదన్నేనా తిరోహతి, ఏతావా నస్య మహిమా, అతో జ్యాయాగ్శ్చపురుషః. ౧. పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని, త్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదై త్పురుషః, పాదోఽస్యేహా భవా త్పునః, తతో విష్వ జ్వ్యక్రామత్, సాశనానశనేఅభి, తస్మా ద్విరా డజాయత, విరాజో అధి పురుషః, స జాతోఽత్యరిచ్యత, పశ్చా ద్భూమి మథో పురః. ౨. యత్పురుషేణ హవిషా, దేవా యజ్ఞ మత న్వత, వసంతో అస్యాసీ దాజ్యం, గ్రీష్మ ఇధ్మ శ్శర ద్ధవిః, సప్తా స్యాసన్ పరిధయః, త్రిస్సప్తస మిధః కృతాః, దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానాః, అబధ్నన్ పురుషం పశుమ్, తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్, పురుషం జాత మగ్రతః. ౩. తేన దేవా అయజంత, సాధ్యా ఋషయశ్చ యే. తస్మా ద్యజ్ఞా త్సర్వహుతః, సంభృతం పృషదాజ్యమ్, పశూగ్ స్తాగ్ శ్చక్రే వాయవ్యాన్, ఆరణ్యాన్ గ్రామ్యాశ్చయే, తస్మా ద్యజ్ఞా త్సర్వహుతః, ఋచ స్సామాని జజ్ఞిరే, ఛందాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్, యజు స్తస్మా దజాయత. ౪. తస్మా దశ్వా అజాయంత, యే కేచో భయా దతః, గావోహ జజ్ఞిరే తస్మాత్, తస్మా జ్జాతా అజావయః, యత్పురుషం వ్యదధుః, కతిధావ్యకల్పయన్, ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ, కా వూరూ పాదా ఉచ్యేతే, బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్, బాహూ రాజన్యః కృతః. ౫. ఊరూ తదస్య య ద్వైశ్యః, పద్భ్యాగ్ శూద్రో అజాయత, చంద్రమా మనసో జాతః, చక్షో స్సూర్యో అజాయత, ముఖా దింద్ర శ్చాగ్నిశ్చ, ప్రాణా ద్వాయు రజాయత, నాభ్యా ఆసీ దంతరిక్షం, శీర్ష్ణో ద్యౌ స్సమవర్తత, పద్భ్యాం భూమి ర్దిశ శ్శ్రోత్రాత్, తథా లోకాగ్ం అకల్పయన్. ౬. వేదాహ మేతం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్య ధీరః, నామాని కృత్వాఽభివదన్యదాస్తే. ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజహార,

శక్రః ప్రవిద్వాన్ ప్రదిశ శ్చతస్రః, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా అయనాయ విద్యతే. యజ్ఞేనయజ్ఞ మయజంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా న్యాసన్, తేహ నాకం మహిమాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సంతి దేవాః. ౭. పురుషః పురోఽగ్రతోఽజాయత కృతోఽకల్ప యస్మాన్ ద్వేచ. ౧౨.

అద్భ్య స్సంభూతః పృథివ్యై రసాచ్చ, విశ్వకర్మణ స్సమవర్తతాధి, తస్య త్వష్టా విదధ ద్రూప మేతి, తత్పురుషస్య విశ్వ మాజాన మగ్రే, వేదాహ మేతం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ, ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భే అంతః, అజాయ మానో బహుధా విజాయతే. ౧. తస్య ధీరాః పరిజానంతి యోనిమ్, మరీచీనాం పద మిచ్ఛంతి వేధసః, యో దేవేభ్య ఆతపతి, యో దేవానాం పురోహితః, పూర్వో యో దేవేభ్యోజాతః, నమో రుచాయ బ్రాహ్మయే, ఋచం బ్రాహ్మం జనయంతః, దేవా అగ్రే తదబ్రువన్, యస్త్వైవం బ్రాహ్మణో విద్యాత్, తస్య దేవా అస న్వశే, హ్రీ శ్చ తే లక్ష్మీశ్చ పత్న్యౌ. అహోరాత్రే పార్శ్వే నక్షత్రాణి రూపమ్, అశ్వినౌ వ్యాత్తం, ఇష్టం మనిషాణ, అముం మనిషాణ, సర్వం మనిషాణ. ౨. జాయతే వశే సప్తచ. ౧౩.

ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః.

హరిః ఓమ్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీగురుభ్యో నమః.

అద్వైతతారావళిః.

౧. అఖిలపరమహంసదేశిక మాగమగూఢార్థదర్శకం ప్రాజ్ఞమ్,
ఆనందపూర్ణసాగర మనిశ మహం నౌమి శంకరాచార్యమ్.

౨. శరణం నభవతి జననీ నపితా నచ సోదరా నాన్యే,
పరమం శరణ మిదం మే చరణం మమ శిరసి దేశిక న్యస్తమ్.

3. స్వాత్మావబోధహీనాః కుణపశరీరాభిమానపరితుష్టాః,
వారిజబుద్బుదరక్షాం మూఢాః కుర్వంతి లోహబంధేన.

౪. తదిదం తాదృశ మీదృశ మేతావ త్తావదితిచ య న్న భవేత్,
బ్రహ్మ తదిత్యవధేయం నోచే ద్విషయో భవే త్పరోక్షంచ.

౫. సతి కోశశక్త్యుపాధౌ సంభవత స్తస్య జీవతేశ్వరతే,
నోచే త్తయో రభావా ద్విగతవిశేషం విభాతి నిజరూపమ్.

౬. జలమివ మృగతృష్ణాయాం శుక్తౌ రజతం యథాహిరివ రజ్జౌ,
సత్వమివ సకల మేత త్కల్పిత మాభాతి మయి పరానందే.

౭. ఇదమిదమితి ప్రతీతే వస్తుని సర్వత్ర బాధ్యమానేఽపి,
అనిద మబాధ్యం తత్త్వం సత్వా దేతస్యనచ పరోక్షత్వమ్.

౮. అఖిలాగమాంతలక్ష్యం హానోపాదానహీనచిన్మాత్రమ్,
అనుభూతిమాత్రగమ్యం బ్రహ్మైవాహం తదస్మి పరిపూర్ణమ్.

౯. చిన్మాత్ర మమల మక్షయ మద్వయ మానంద మనుభవారూఢమ్,
బ్రహ్మైవాస్మి తదన్యం న కిమప్యస్తీతి నిశ్చయో విదుషామ్.

౧౦. జ్ఞానం కర్మణి నస్యాద్జ్ఞానే కర్మేదమపి తథా న స్యాత్,
కథ మయ మనయో రుభయో స్తపనత మోవ త్సముచ్చయో ఘటతే.

౧౧. తస్మా న్మోహనివృత్త్యై జ్ఞానం నసహాయ మన్యదర్థయతే,
యద్వద్ఘనతరతిమిర ప్రకరపరిధ్వంసనే సహస్రాంశుః.

౧౨. కర్మభి రేవ నబోధః ప్రభవతి గురుణా వినా దయానిధినా,
ఆచార్యవా న్హిపురుషో వేదేత్యర్థస్య వేదసిద్ధత్వాత్.

౧౩. ఐక్యపరై శ్శ్రుతివాక్యై రాత్మా శశ్వత్ప్రబోధ్యమానోఽపి,
దేశికదయావిహీనై రపరోక్షయితుం నశక్యతే పురుషైః.

౧౪. మయి సుఖబోధపయోధౌ మహతి బ్రహ్మాండబుద్బుదసహస్రమ్,
మాయామయేన మరుతా భూత్వా భూత్వా పున స్తిరోధత్తే.

౧౫. దంతిని దారువికారే దారు తిరోభవతి సోఽపి తత్రైవ,
జగతి తథా పరమాత్మా పరమాత్మ న్యపి జగ త్తిరోధత్తే.

౧౬. తస్మిన్బ్రహ్మణి విదితే విశ్వ మశేషం భవే దిదం విదితమ్,
కారణ మృది విదితాయాం ఘటకరకాద్యాయథావగమ్యంతే.

౧౭. ఏష విశేషో విదుషాం పశ్యంతోఽపి ప్రపంచసంచారం,
పృథగాత్మనో నకించి త్పశ్యేర న్నిఖిలనిగమనిర్ణీతాత్.

౧౮. జగదాకారతయాపి ప్రథతే గురుశిష్యవిగ్రహతయాపి,
బ్రహ్మాకారతయాపి ప్రతిభాతీదం పరాత్పరం సర్వమ్,

౧౯. కిం చింత్యం కిమచింత్యం కిం కథనీయం కి మస్త్యకథనీయమ్,
కిం కృత్యం కి మకృత్యం నిఖిల మిదం జానతాం విదుషామ్.

౨౦. కబళితచంచలచేతోగురుతరమండూకజాలపరితోషా,
శేతే హృదయగుహాయాం చిరతర మేకైవ చిన్మయీ భుజగీ.

౨౧. సతి తమసి మోహరూపే విశ్వ మపశ్యం తదేతదిత్యఖిలమ్,
ఉదయతి బోధాదిత్యే కిమపి న పశ్యామి కి న్విదం చిత్రమ్.

౨౨. విద్యాస్థితయః ప్రాజ్ఞే సాధనభూతాః ప్రయత్ననిష్పాద్యాః,
లక్షణభూతా స్తు పున స్స్వభావత స్సంస్థితాః స్థిత ప్రజ్ఞే.

౨౩. జీవ న్ముక్తి రితీమాం వదంత్యవస్థాం స్థిరాత్మసంబోధామ్,
బాధిత భేదప్రతిభామబాధితాత్మావబోధసామర్థ్యామ్.

౨౪. అజరోఽహ మక్షరోఽహం ప్రాజ్ఞోఽహం ప్రత్యగాత్మబోధోఽహమ్,
పరమానందమయోఽహం పరమశివోఽహం సదాస్మి పరిపూర్ణః.

౨౫. బహుభిః కిమేభి రుక్తై రహ మేవేదం చరాచరం సర్వమ్,
శీకరఫేనతరంగా స్సింధో రపరాణి నఖలు వస్తూని.

౨౬. విదితో వేదరహస్యం విదితో దేహాది రయ మనాత్మేతి,
విదితం పర ఇతి చాత్మా కి మితః పర మస్తి జన్మసాఫల్యమ్.

౨౭. గురుకరుణయైవ నానా ప్రాక్తన భాగ్యానుకూలమారుతయా,
దుస్సహదుఃఖతరంగ స్తుంగ స్సంసారసాగర స్తీర్ణః,

౨౮. కారుణ్యాసారసాంద్రాః కాంక్షితవరదానకల్పతరువిశేషాః,
శ్రీగురుకటాక్షపాతా శ్శిశిరా శ్శమయంతు చిత్తసంతాపమ్.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యసదాశివబ్రహ్మవిరచితా
అద్వైతతారావళి స్సమాప్తా.

